R. P. CLAUDII

FRASSEN

DOGMATA

THEOLOGICA

In XII. Tomos diſtributa.

Digitized by Google

SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis

THEOLOGICA DOGMATA

R.P. CLAUDII

FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS PRIMUS.

De Deo in ſe ſubſiſtente.

VENETIIS,

Apud Nicolaum Pezzana.

MDCCXLIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectori Studioſo.

DOCTORIS Subtilis Scholaſticorum Theologorum facilè Principis toto terrarum orbe celebratam Academiam tibi refero (Studioſe Lector) in qua, ſi mea me non fallit opinio, quidquid ſublimis, ac ſubtilis Sapientiæ ex uberrimo illo ſcientiarum omnium Fonte manavit unquam, nullo negotio delibare nedum, ſed & pleno pectore ſorbere poteris. Univerſa namque ipſius Theologica dogmata, quantum ingenii mei tenuitati licuit, ad nitidam Academiæ Pariſienſis docendi methodum ita concinnavi, ut in comparanda ipſius ſubtilis doctrina nullus tibi ſupereſſe videatur labor, nulla ab ejus ſtudio retrahere ac retardare debeat pretenſæ illius obſcuritatis moleſtia.

Ad hoc autem tam arduum opus auſpicandum, non unus, ſed multiplex mihi fuit ſtimulus. Urgebant enim inprimis nonnulli ex Seraphico noſtro Ordine Viri percelebres, ut quas in concinnandis, iteratoque prælo mandandis ejuſdem Doctoris Philoſophicis dogmatibus manus dederam, eaſdem & Theologicis impenderem; quatenus utriuſque Scholæ juniores Studioſi ab oneroſo aſſiduæ ſcriptionis gravamine fierent immunes; ne victus ac veſtitus aſperitate, aliiſque diurnis, ac nocturnis arctæ noſtræ Seraphicæ Religionis auſteritatibus jam penè fracta eorum corpora, ſub toties repetito jugis ſcriptionis onere penitùs quaſſarentur, & ad rimanda ſacræ Theologiæ penetralia anhelantem animum removerent, *Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit ſenſum multa cogitantem.*

Querebantur etiam plurimi Exteri, quòd inter tot eximios & eruditiſſimos Subtilis Doctoris Illuſtratores & Interpretes, adhuc prodiiſſe videbatur nemo, qui arduam & ſubtilem ejus doctrinam eo ordine, eaque perſpicuitate & ubertate explicaſſet, ut nec verborum brevitas ſubtilitatem retunderet; nec rerum minùs utilium cum neceſſariis promiſcua & indigeſta varietas

Digitized by Google

inſuſcaret veritatem. Prodeunt equidem (inquiebant,) omnibus ferè annis plurimæ in Subtilem Doctorem, ſubtiles variorum Auctorum lucubrationes: At aliquæ tam compendioſa brevitate arctantur, ut ex immenſo hoc Sapientiæ Oceano guttulas quaſdam extremo ſolùm ore libandas proferant: Aliæ tanta verborum & rerum futilium nimietate redundant, tamque multiplici ac ingenti voluminum apparatu Subtilem Theologiam explicant, ut in eis evolvendis vix ſufficiat integer vitæ curſus. In votis itaque habebant ut è Subtilium ſchola tandem aliquando prodiret aliquis, qui Subtilis Doctoris Theologica dogmata ea methodo eoque ordine explanaret, ut nec compendioſa brevitas jejunum ac inanem animum; nec nimia prolixitas, faſtidioſum & repugnantem efficeret.

Non etiam deerant Viri pietate ac doctrina conſpicui, qui adversùs Recentiores Scriptores obloquerentur, quòd arentem & macilentam (ajebant) ſuis Lectoribus Theologiam proponerent, nullis videlicet ſanctorum Patrum oraculis refertam, nulla celebrium Eccleſiaſticarum Controverſiarum explanatione divitem, nullo denique, aut perquàm raro ſacrarum Paginarum teſtimonio roboratam, quibus tamen abſoluta & perfecta Theologia, tanquam ſolidis ac firmiſſimis fundamentis ſtabilitur. Optandum itaque videbatur, ſic de univerſa Theologia ſcriberet aliquis, ut eodem in opere haberent Studioſi, quid ſubtiliter proponerent & reponerent in Subſelliis, quid ad populum ſacra verba facientes de qualibet veritate Theologica ex fœcundo ſanctorum Patrum promptuario proclamarent in Exhedris, quibus denique Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cupidum in amico conſortio uberrimè reficerent & recrearent. Grande ſane opus, & æterna memoria celebrandum, ſi dignum Auctorem inveniret! At quis mortalium tam immenſo labori plenè ſufficiat?

Non is itaque ſum, qui exiſtimem, tanto implendo muneri me parem haberi. Verùm, quoniam etiam in arduis tentaſſe ſat eſt, & ad magna quæque, etiam cum vitæ diſpendio, cæteris præiviſſe glorioſum; mirari debet nemo, ſi meæ tenuitatis licèt conſcius, tantum nihilominus laborem delineandum eſſe duxerim, ab altero fortè, ſi Deus aliquando conceſſerit, numeris omnibus abſolvendum. In hoc igitur unum meus collineat labor, ut omnibus omnia, ſaltem ex parte,

ſa-

Digitized by Google

ſactus, noſtris Theologiæ Studioſis, non ſolùm eam quam Theologiam Scholaſticam appellant, ex ipſo Subtilis Doctoris penu depromerem & exponerem, ſed & eam, quam Poſitivam dicunt, ex ipſis Scripturarum ſacrarum ac Conciliorum & ſanctorum Patrum oraculis integratam pro materiæ opportunitate, referrem & explicarem; quod utique ſi aliquantùm fuerim aſſecutus, in hujus operis decurſu ipſe judicabis Lector.

Unum aut alterum ultrò te monitum volo: nempe me in ſcribendo mediam viam aggredi; non fuſiori videlicet, ut Aliqui; nec ſtrictiori calamo ut Alii omnes, licèt doctè pariter ac ingenioſè: Meum quippe hoc fuit conſilium in hujus operis molitione, ut nec compendioſam Tyronibus ac jejunam ſcientiam porrigerem, neve diffuſam & prope ad nauſeam faſtidientem Doctis & peritis objicerem. Quare longam opinionum ſeriem tranſcribere, & rationes quibus nituntur approbare Aliis id munus lubens omitto: Illa enim quorumdam nullo modo probanda mihi videtur conſuetudo, qui dùm eandem interdum cum aliis aſſertionem implectuntur, ipſorum tamen rationes ut infirmas ac debiles impugnant, & reſpuunt, ut ſuam tandem ſtatuant, multò iis, quas rejecerunt, frequenter infirmiorem: quo pacto dubia omnia relinquunt & incerta, & quas ornare vel explanare ſcientias ſuſceperant, perditum eunt. Cùm tamen in propugnanda Subtilis Doctoris ſententia ex animo totus ſim, neceſſum erit, (fateor) plerumque à mente Doctoris verè Angelici diſcedere, ejuſque interdum doctrinam & Interpretes impugnare; à verbo tamen longè ſemper aberit injuria, idque mihi ſacrum erit, ut mutua de aſſequenda veritate concertatio non ſolvat ſtrictum fraternæ Charitatis vinculum, quo Angelici Dominicani cum Seraphicis Franciſcanis perpetuo fœdere ſociantur.

Quamquam autem omnem dederim operam ut vix faciliùs quis mea ſcripta legat quàm intelligat; non abnuo tamen fortè aliqua nonnullis ita abſtruſa viſum iri, ut in aſſequendo illorum ſenſu paululum laborent; quibus cum S. Auguſtino Libro I. de Trinitate repono, *Quiſquis ergo cùm legit, dicit, hoc non benè dictum eſt, quoniam non intelligo, locutionem meam reprehendat, non fidem; & fortè verè potuit dici planiùs; verumtamen*, nullus hominum ita locutus eſt, ut in omnibus ab omnibus intellige-

retur, *Videat ergo cui hoc in ſermone meo diſplicet, utrùm alios in talibus rebus quæſtionibuſque verſatos intelligat, cùm me non intelligit, & eis potiùs quos intelligit, operam & tempus impendat. Non tamen propterea putet me tacere debuiſſe, quia non tam expeditè ac dilucidè quàm illi, quos intelligit, eloqui potui. Neque enim omnia, quæ ab omnibus conſcribuntur, in omnium manus veniunt; Et fieri poteſt ut nonnulli, qui etiam hæc noſtra intelligere valent, illos planiores non inveniant libros, & in iſtos ſaltem incidant. Ideoque utile eſt plures à pluribus fieri libros diverſo ſtilo, non diverſa fide, etiam de quæſtionibus eiſdem, ut ad plurimos res ipſa perveniat, ad illos ſic, ad alios autem ſic. At ſi ille, qui ſe ita non intellexiſſe conqueritur, nulla unquam de talibus rebus diligenter & acutè diſputata intelligere potuit, ſecum agat votis & ſtudiis ut proficiat, non mecum querelis aut conviciis ut taceam.*

Cæterum ſi quid (quod abſit) in hujus operis decurſu ſanctæ Romanæ Eccleſiæ doctrinæ, & ſacræ Facultatis Pariſienſis judicio minùs conſentaneum exciderit, id totum expunctum & ex animo retractatum volo.

I N.

Digitized by Google

INDEX HÆRETICORUM

Qui Veritates Catholicas & Theologicas Sæculo quovis impugnarunt.

NON ingratum fore arbitror ſtudioſis hujuſce noſtri Theologici laboris & operis Lectoribus, è limine ipſo varias Hæreſum centurias proponere, à quibus divexata fuit ſemper Eccleſia & Catholica veritas impugnatà: Conſtabit enim exinde quàm firmo quàmque ſtabili fidei fulcro nitantur Theologica dogmata, quæ tot peſtiferis impetita hoſtibus, invariata ſteterunt & inconcuſſa. Non me latet Sapientibus nonnullis ac Piis Viris harum nefariarum Sectarum refrictionem non arridere, earum maximè quæ aut vetuſtate jam obſoleverint, aut inſigni fœditate ac ſpurcitia contaminantur; ejuſmodi namque recordatio nedum pernicioſa eſt, ſed & plerumque mortifera; dum obſcœnæ voluptatis lenociniis partim incautos allicit, partim invitos ac repugnantes afflatu quodam turpitudinis, & odore perfundit. Verùm, qui peſtifera Hæreſum dogmata conſignare litteris, & recondita iniquitatis myſteria mandare ſcriptis detrectant, ſummum ac ſingulare veritati patrocinium opinione ſua detrahere videntur: Hoc enim extorquent, quo recrudeſcentes ac recidivæ mendaciorum Sectæ validiſſimè à nobis propulſari evertique poſſint. Qui enim certis Veterum teſtimoniis compererit ante ab antiquis Patribus & Conciliis publicoque Chriſtianorum conſenſu impugnatas fuiſſe ac repudiatas illas nefarias opiniones quæ de novo protruduntur, eas tamquam ſuborientia monſtra omni arte marteque enecanda & eliminanda nullo negotio ſuadebit. Optandum eſſet fateor, ut hæreſes illæ turpitudine infames obliterarentur, hominumque memoria penitus exciderent. At cùm ſtatis temporum intervallis eædem amputatæ toties ac jugulatæ Hydræ reviviſcant, idque maximè noſtro Ævo, quo tota penè Europa fidei jacturam luget per graſſantem undique Calviniani ac Lutherani erroris peſtem, in quam velut in orbis terrarum ſentinam veterum ac recentium Sectarum colluvies confluxit; quis neceſſarium non cenſuerit adversùs redintegrati morbi periculum priſtina certaque remedia comparare, & lethalis ægritudinis notare ortum & eventum, quò faciliùs, ſecuriùſque in aliis vel caveatur vel curetur?

Non ea tamen mihi eſt ſententia in texendo hoc hæreſeon indice, ut venenata ac nefaria earum dogmata referens, illorum etiam impugnationem tanquam antidotum hìc proferam, id enim conſultiùs fiet in noſtri operis decurſu. Sed brevem dumtaxat eorum Tenebrionum Chronologiam ex ſanctis Patribus, maximè Auguſtino, Epiphanio, Irenæo, & Hiſtoricis fide dignis ſelectam delineare aggredior, quò prudens quiſque Lector in emetiendo Theologico noſtro opere è limine videat quas vitare Syrtes, quoſve debeat ſcopulos declinare. Moneo inſuper hoc in texendo indice non ita accuratè ſervatam eſſe annorum periodum qua quiſque Hæreſiarcharum docuerit: Cùm enim hac in re varient Chronologiſtæ ſacri, inde contingere poteſt ut qui prior ſcribi debuit poſteriorem locum hoc in indice occupet:

Erro-

Digitized by Google

Errores enim magis quàm errantium ætatem referre ſtuduimus, ſanctorum Patrum præfatorum morem ſecuti.

Quæ fuerint Hæreſes ante Chriſti Domini Nativitatem.

AFFIRMAT S. Epiphan. lib. 1. adversùs hæreſes cap.5. nullam ante ſuſceptum Babylonicæ turris ædificium & humanæ loquelæ confuſionem ac diviſionem ſubortam fuiſſe Hæreſim. *Nulla*, inquit, *per id tempus Hereſis, opinionum nulla diſſenſio, cùm univerſi ſolâ* HOMINIS *appellatione cenſerentur, labio uno, unaque lingua præditi. Pietas porro atque impietas ſola erat naturæ Lege, aut uniuſcujuſque ad naturam accomodata voluntate definita, nec-dum error emerſerat ſive diſciplina comparatus, ſive monumento Scriptorum traditus. Neque igitur Judaiſmus, neque ulla alia ſecta prodierat, ſed ut ita dicam illa eadem obtinebat, quæ hodie in ſancta Dei Eccleſia ac Catholica perſeverat fides, quæ cùm ab ipſis rerum primordiis viguiſſet, rurſus eſt poſtea patefacta.*

Inde conſtat, viginti Hæreſes, quas ante Chriſti adventum numerat & impugnat Sanctus Epiphanius eodem Libro, quaſque revocat ad quatuor capita, nempe BARBARISMUM, SCYTHISMUM, HELLENISMUM, ſeu GRÆCISMUM, JUDAISMUM, & SAMARITANISMUM, non tam hæreſes, quàm varias de veritate aut Religione contentiones & ſententias eſſe appellandas.

BARBARISMUS, inquit, in Epiſtola ad Acacium, ab Adamo per decem generationes & Noemi tempora perſeveravit. Qui Barbariſmus propterea dicitur, quòd vetuſtiſſimi illi Mortalium, neque certum aliquem auctorem habebant, nec inter ſe conſentiebant; ſed unuſquiſque pro ſua voluntate vitam inſtituebat, ac pro Lege ſuum quiſque nutum atque arbitrium ſibi proponebat.

II. SCYTHISMUS à Noemi temporibus ad uſque Turris & Babylonis exædificationem, ac poſt turrim paucis adhuc annis obtinuit, hoc eſt uſque ad Phaleg & Rhagau, qui ad Europam tranſeuntes, in Scythiam ac nationes ejuſmodi penetrarunt ab Thare temporibus & ultra, à quo Thraces oriundi ſunt.

III. HELLENISMUS cœpit à Sereuchi temporibus. Unde Idolorum cultus initium habuit. Cùmque tunc temporis falſa quiſque ſuperſtitione duceretur, deinceps civiliorem ad uſum, & ad certas Leges, ſimulacrorumque ritus homines ſeſe tranſtulerunt. Quorum ex præſcripto ſibi Deos finxerunt. Ac primùm eos quos in honore quondam habuiſſent, ſive Tyrannos, aut Præſtigiatores, qui memorabile quiddam in vita fecerant, ac fortitudinis & roboris illuſtre ſpecimen ediderant, depingere coloribus & aſſimilare ſolebant, poſtea verò à Thare Patris Abraami tempore, ſimulacris, ac ſtatuis eundem errorem idololatriæ propagarunt. Quippe majores ſuos ſimulacris honeſtantes, ac mortuos, primùm arte figulina ſtatuas effinxerunt, tum ad omnes artes imitandi pervenit induſtria. Nam & Architecti ſectis lapidibus, argentarii, & aurifices, nec non fabri ſua quique materia, ac reliqui deinceps effigies moliti ſunt. Primi omnium Ægyptii, ac Babylonii, necnon Phriges, ac Phœnices ſuperſtitioſi cultus & ſimulacrorum,

ac myſteriorum auctores extiterunt . A quibus pleraque ſunt ad Græcos translata. Jam tum ab ætate Cecropis & deinceps , poſtea verò longo demum intervallo Saturnum, Rheam, Jovem , Apollinem , ac reliquos Deos celebrare cœperunt.

Hellenismus rurſus dividitur in quatuor Sectas , putà Pythagoricos , Platonicos (ex quibus orti ſunt Peripatetici) Stoicos & Epicureos, quæ diviſio eſt etiam Clementis Alexandrini .

Samaritani habuerunt mixtam Religionem ex Judaiſmo & Gentiliſmo, & in quatuor Sectas fuerunt diviſi ob diverſitatem Feſtorum . Sunt autem hi : Gortheni , Sevæi, Eſſeni , & Doſithei, horum etiam meminit Tertullianus .

Quorſum autem Epiphanius *Eſſenos* Samaritanis adſcripſerit , vix peritus quiſque divinare poteſt . Nam quod occurrere poteſt genus quoddam Eſſenorum fuiſſe à notis illis & ſanctioribus diverſum , probarem equidem, ſi apud Philonem aut Joſephum, qui de Eſſenorum generibus, inſtitutis , ac moribus accuratiſſimè ſcripſerunt , veſtigium aliquod iſtorum novorum ac poſteriorum exiſteret . Nunc cùm neque iſti , nec alius quiſquam vel leviſſimè ſignificarit , Eſſenos cum Samaritanis commune quippiam habuiſſe , cùmque inter Judæorum ſectas à Joſepho recenſeantur Eſſeni , apparet primùm neque Eſſenorum ullam inter Samaritanos fuiſſe ſectam , neque Epiphanium aliud Eſſenorum genus quod Samaritanis aſcriberet , intellexiſſe , quàm celeberrimum , ac laudatiſſimum illud , quorum inſtituta Philo ac Joſephus uberrimè perſcripſerunt . Quamquam Oſſenos poſtea inter Judaicas ſectas commemorat, qui iidem cum Eſſenis videntur .

Judeorum Sectæ numero 7. ac primo Scribæ , legis periti & traditionum , quas à majoribus acceptas *δευτερώτας* vocabant , obſervatores fuere , ac ritus omnes ſuperſtitioſiùs cæteris , diligentiùſque tenuerunt , quos non è lege didicerant , ſed ſibimet ipſis , tanquam Juſtitiæ legis ſingulares cultus, ac cæremonias indixerant .

Pharisæi , quos *ſegregatos* interpretari poſſis , qui ſanctiſſimam vitæ rationem profeſſi , probitate cæteris antecellere videbantur , mortuorum apud illos reſurrectio , ut & apud Scribas , defenditur . Iidem Angelos, ac Spiritum ſanctum eſſe non negant. Vitæ eximium inſtitutum præ ſe ferunt. Continentiam certum ad tempus , ac Virginitatem quoque ſuſcipiunt . Bis hebdomada quaque jejunare , urceos, ac diſcos, & pocula ſæpiùs eluere, ut & Scribæ, ſoliti. Ad hæc decimas, & primitias afferre, aſſiduè precari: certos cultus, ac ſuperſtitioſa veſtimentorum genera curioſiùs affectare: cujuſmodi ſunt dalmaticæ ac colobia , & latiora quædam phylacteria , hoc eſt ſegmenta fimbriæque purpureæ , ac malogranata ad veſtium oras appenſa , quæ temporariæ illius continentiæ ſigna præferebant . Iidem poſtremò Geneſes ac fatum introducebant.

Sadducæis ab exactiſſima juſtitia nomen eſt. Qui è Samaritanorum genere à Sacerdote quodam *Sadoc* ortum habuerunt. 1. Mortuorum Reſurrectionem damnant . 2. Angelum ac ſpiritum funditùs negant ; in cæteris Judæis ſimiles . Obſervandum autem eſt duos fuiſſe *Sadocos* , unum qui Davidis & Salomonis ætate vixit, alterum qui fuit Diſcipulus Antigni, ut affirmat Rabbi Elias in Thisbi , quique à Præceptoris & ſacris inſtitutis deficiens, Sadducæorum ſectæ originem dedit; quamquam fortè Sadducæi à priori

ri

Digitized by Google

ri illo & vetuſtiſſimo Pontifice, quàm ab hoc poſteriori transfuga oriundos ſeſe profiteri mallent.

Hemerobaptistæ nihil ab Judæis præterquam hoc uno diſcreparunt, quòd neminem æternæ vitæ compotem eſſe poſſe dicerent niſi ſe quotidiè lavaret.

Osseni quorum nomen procaciſſimos ſignificat, ex præſcripto legis omnia faciebant, ſed alias præterea Scripturas adhibebant, & ex poſterioribus Prophetis pleroſque rejiciebant.

Nassaræos *extinctores* interpretari poſſis, qui 1. carnis uſu prorſus interdicunt, 2. Ab animatis abſtinent, 3. Patriarchas omnes, qui in Pentateucho ad Moyſis & Jeſu Filii Nave tempora continentur, adſciſcunt, & eis fidem adhibent, cujuſmodi ſunt Abraam, Iſaac, & Jacob, iiſque ſuperiores omnes, necnon Moyſes ipſe cum Aarone, atque Joſue. Cæterum quinque illa volumina Moyſis eſſe non putant, & alia ab iis diverſa penes ſe eſſe jactitant.

Herodiani cùm Judæos in omnibus ſe-ſe præſtarent, Herodem Chriſtum eſſe profitebantur, eique Chriſti dignitatem ac nomen affingebant. Hæc S. Epiphanius laudato loco.

Sciendum autem eſt, inquit Toſtatus *in cap. 23. Matth. qu. 22.* quòd licèt ponantur hìc Scribæ, & Pharisæi tanquam diſtincti, non tamen diſtinguuntur inter ſe, ſicut *Phariſæus* & *Sadducæus*, ſive ſicut oppoſita, quia nullus Phariſæus eſt Sadducæus, neque è contrario, quia erant ſectæ diſparatæ & quaſi oppoſitæ, ſed diſtinguuntur ſicut *Grammaticus* & *Dialecticus*, quia licèt aliud ſit Grammaticum eſſe, aliud Dialecticum, tamen idem poteſt eſſe Grammaticus & Dialecticus. Sic etiam licèt aliud ſit eſſe Scribam quàm Phariſæum, nam *Scribam* eſſe eſt eſſe ſapientem in lege, *Phariſæum* eſſe erat habere certum vivendi modum & ſectam, tamen accidit eundem eſſe Phariſæum, & Scribam, id eſt doctum in lege.

Hinc Maldonatus *ad cap. 2. Matth.* docet *Scribas* propriè Notarios publicos fuiſſe, quorum duplex erat officium, alterum publica inſtrumenta conficiendi, alterum ſacras Scripturas interpretandi & à corruptela vindicandi.

Circa annum Chriſti 30. prodiit Theodas Judæus cujus mentio fit *Actorum* 5. qui ſe Prophetam jactitabat, affirmabatque verbo ſuo ſcindere poſſe ac ſiſtere Jordanem, cui adhæſerat numerus vivorum circiter quadringentorum, cùm autem occiſus fuiſſet, omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt & redacti ad nihilum. Poſt hunc exſtitit Judas Galilæus docens omnes magiſtratus Judæorum tollendos eſſe, unum autem Deum ſolùm pro Domino & Rege habendum, ut ibidem notatur, nec non apud Joſephum lib. 3. belli Judaici.

Hæreſiarchæ primi ſæculi.

Primæ omnium Hæreſum (inquit ſanctus Epiphanius) quæ à Chriſti tempore ad hanc ætatem prodierunt, princeps extitit Simon Magus circa annum Chriſti 98. cujus mentio habetur *Actorum* 8. qui baptizatus à Philippo, videns quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit illis pecuniam, quatenus eamdem conferendi Spiritum ſan-

ſanctum virtutem acciperet, à quibus repulſam paſſus totum ſeſe magicis artibus dedit, ac Dæmonum ope multos deluſit, docebat enim ſe eſſe Deum, qui in Samaria apparuerit ut Pater, in Judæa ut Filius, in gentibus ut Spiritus ſanctus, affirmabatque Deum non condidiſſe hunc mundum, carnis Reſurrectionem negabat, cùmque in Venerem natura proclivior eſſet, ſuadebat indifferenter utendum eſſe fœminis. Hinc vagam quandam mulierculam patria Tyriam, nomine *Helenam* nactus, ſibi eam copulavit, quacum palam nullam habere ſe conſuetudinem ſimulans, clam omni ſe in libidinum genere volutabat. Fabulabatur inſuper Scortum ſuum eſſe Spiritum S. qui è cœlo in terram dilapſus ut expugnaret Principes Angelos qui mundum condiderant, ab eis fuerat carne vinculatus, quocirca varias temporum ſucceſſu formas induerat, eandem enim eſſe affirmabat Helenam cujus cauſa bellum Græcos inter ac Trojanos exarſit, illam pariter Minervam ac Dei Sapientiam nominabat, necnon & Ovem errabundam, quam ut inquireret & in cœlum reduceret, in terras ut bonus Paſtor advenerat. Inde imaginem ſuam ſub Jovis ſimulacro, Helenæ verò ſub figura Minervæ præbebat Diſcipulis adorandas, quas etiam Romæ tanquam Deorum ſimulacra inter duos pontes Tiberinos auctoritate publica conſtitui fecerat, cum hac inſcriptione, *Simoni Deo ſancto*. At cùm Dæmonum ope ut Romanos deluderet, in cœlos evolare tentaſſet, quò ſe verum Deum probaret, præceps ad humum ſtratus fuit ab Apoſtolo ſancto Petro.

PSEUDO-APOSTOLI ita Evangelium de Chriſto recipiebant, ut interim obſervationem legis ad ſalutem neceſſariam eſſe contenderent. Contra hos primum Apoſtolorum Concilium Hieroſolymis fuit habitum, *Actor.* 15. Horum in numero fortè fuerunt *Thebutiani* illi *Cleobiani*, *Doſitheani*, *Gortheani*, & *Masbotheni* de quibus Nicephorus ex Hegeſippo.

NICOLAITÆ de quibus *Apocalypſ.* 2. nominati ſunt à *Nicolao*, uno ut perhibetur (inquit S.Auguſtinus) ex illis ſeptem quos Apoſtoli Diaconos ordinaverant. Ille cum zelo pulcherrimæ conjugis culparetur, velut purgandi ſe cauſa, permiſiſſe fertur ut ea qui vellet uteretur, quod ejus factum in ſectam turpiſſimam verſum eſt qua placet uſus indifferens fœminarum. Inde docebant licere ſcortari, veſci idolothytis, mundum non à Deo factum, ſed à quibuſdam Principibus quos exprimebant nominibus horrendis & barbaris quibus terrorem ſuis auditoribus incuterent, putà *Jaldabaoth Chaulau auch*, &c. Vix tamen poſſum adduci ut credam hujus turpiſſimæ ſectæ principem fuiſſe unum ex illis ſeptem Diaconis, ſiquidem iſti leguntur eſſe repleti Spiritu ſancto & inculpatæ vitæ, ac *μαρτυρουμένοι*. Quocirca non abs re crederem hunc fœdiſſimum errorem ab alio Nicolao fuiſſe diſſeminatum.

ALEXANDER, HIMENÆUS & PHILETUS à fide deſciverant, docentes nullam eſſe reſurrectionem, & conantes reducere cæremonias Moſaicas. De his vide 1. Timoth. 1.

HERMOGENES, & PHIGELLUS cum ASIANIS fuerunt Schiſmatici. 2. Timoth. 1.

MENANDER à quo MENANDRIANI, Diſcipulus & ſucceſſor fuit Simonis Magi, qui, inquit ſanctus Epiphanius, ajebat ſe Dei vim eſſe de cœlis ad humani generis ſalutem emiſſam, quatenus Angelicas virtutes mundi conditrices ſuæ dominationi ſubjiceret. Cætera Magiſtro ac Doctori ſuo conſentanea iiſdem præſtigiis ac maleficiis attexebat, nec ab ejus dogmate diſ-

Digitized by Google

diſſidebat, niſi quòd majorem ſe eo jactabat, utpote qui ipſum ſuum præceptorem ſibi etiam ſubjeciſſet. Hos Hæreticos S. Linus Epiſcopus excommunicavit & ab Eccleſiæ gremio ſejunxit docens ſecundùm ſanctas Scripturas veteris Teſtamenti, Deum eſſe rerum omnium Creatorem, & nihil eſſe ex ſui natura vituperabile, quicumque enim culpantur actu, non conditione culpantur.

CERINTHIANI à *Cerintho*, vel MERINTHIANI à *Merintho* dicebant 1. Mundum ab Angelis factum. 2. Circumciſionem faciendam. 3. Vetus Teſtamentum ſecundùm litteram eſſe ſervandum. 4. Jeſum hominem tantùm eſſe, nec eum reſurrexiſſe, ſed adhuc reſurrecturum eſſe. 5. Mille futuros annos poſt mundi conflagrationem & judicium in quibus electi cum Chriſto regnaturi ſunt, omni libidini & corporeæ voluptati operam dantes. Hos S. Paulus in Epiſt. ad Galatas damnavit.

NAZARENI, Chriſtum quidem Meſſiam & Dei Filium confitentur, at cum Evangelica lege etiam Moſaicam in omnibus ſervandam eſſe aſſeverant. Hos cùm Galatiæ inveniſſet S. Paulus, anathematizavit.

Ebionitæ ab *Ebione* hominem ſolùm fuiſſe Dominum Chriſtum aſſerunt, & legis mandata more Judaico cuſtodienda conſtituunt. Hos S. Lucas apud Anthiochenam Eccleſiam inveniens condemnavit.

BASILIDIANI à *Baſilide*, in hoc à Simonianis diſtabant. 1. Quòd trecentos & ſexaginta quinque cœlos aſſererent, ut eorum numero, dierum numerus annum conſtitueret. Unde etiam Deum horum cœlorum artificem ABCAZAS appellabant, quòd hujus nominis litteræ ſecundùm Græcam ſuppoſitionem eundem numerum complent, ſunt enim numero ſeptem quarum *A*, ſignificat unum, & *B*, duo, & *C*, centum, & *Z*, ſexaginta, & *A*, unum, & *S*, ducenta, quæ in ſumma trecenta ſexaginta quinque conſtituunt. 2. Affirmabant mundum iſtum & hominem non à Deo factum, ſed à trecenteſimo ſexageſimo quinto cœlo. 3. Chriſtum Dominum à Judæis non fuiſſe crucifixum, ſed ejus loco ſuffixum fuiſſe Simonem Cyrenenſem qui in Cruce portanda Chriſti adiutor fuerat. Hos Eccleſia ut Energumenos computans, non altercando, ſed projiciendo damnavit.

Hæreſiarchæ ſecundi Sæculi.

SATURNIANI à Saturnino quodam Menandri Diſcipulo, qui 1. Simoniacam turpitudinem in Syriam deportaſſe & confirmaſſe dicitur. 2. Aſſerebat mundum fuiſſe conditum præter ſcientiam Dei Patris à ſeptem Angelis qui à Superiori virtute deſciverant, qui invicem convenientes hominem effinxerunt ad ſimilitudinem ſupremæ illius virtutis, cujus irradiante in eos pulchritudine fuerant ſummopere delectati. At cùm præ imbecillitate ſua opus ſuum perficere non potuiſſent, & homo jam conceptus ſubſiſteret ac reptaret vermiculi inſtar, nec poſſet ſe erigere, nec quidquam moliri, virtus illa cœleſtis hoc proſpiciens, atque imperfectam ſuam Imaginem attendens, vitæ ſuæ ſcintillam in eam immiſit, qua & illum erexit, & vitam impertiit. 3. Affirmabant unum ex illis Angelis fuiſſe Deum Judæorum qui pariter à ſua virtute deſciverat, quapropter de communi virtute & conſilio à Deo Patre miſſus fuerat Salvator ipſe Saturninus, ut & Judæorum Deum in ordinem

Digitized by Google

nem redigeret, & iis qui ſibi crederent ſalutem afferret. 4. Nuptias tamquam Dæmonum inſtitutum ablegandas eſſe pronuntiabat. 5. Ab eſu animalium ac quorumlibet viventium abſtinendum, quò faciliùs terrena hominis parte deficiente, ſcintilla cœleſtis quæ in ea eſt ſurſum evolaret. 6. Prophetias dicebat eſſe alias à Diabolo, alias ab Angelis mundi fabricatoribus, quibus ipſe Satanas, & maximè Deo Judæorum reſiſtit.

CARPOCRATES, *Gnoſticorum* Coriphæus Platonicæ Philoſophiæ ſcientiſſimus, ſed veræ Theologiæ ignariſſimus, docebat 1. Mundum non factum eſſe à Deo. 2. Chriſtum merum fuiſſe hominem ex Joſepho & Maria natum, alios etiam homines Chriſto eſſe pares vel ſuperiores. 3. Nihil eſſe malum naturæ, ſed opinione. 4. Angelos malos placari peccatis, & turpi hominum vita. 5. Uxores communes eſſe debere. 6. Animas in alia ſubinde corpora immitti, ut ampliùs peccent: Denique myſteria hæc in abdito continenda eſſe. Ab hoc ſeductore originem ſuam habent Carpocratiani: horrenda ſunt quæ de nefanda eorum turpitudine & impuritatibus ſcribit S. Epiphanius; quæ hìc exſcribere pudet.

VALENTIANI à *Valentino*, qui de natura rerum multa fabuloſa confixit. Triginta *Æonas*, ideſt ſæcula aſſerens extitiſſe, quorum principium eſſet *profundum & ſilentium*, quod profundum etiam *Patrem* appellat. Ex quibus duobus velut ex conjugio proceſſiſſe perhibet intellectum & veritatem & protuliſſe in honorem Patris *Æonas* octo. De intellectu autem & veritate proceſſiſſe *Verbum* & *Vitam*, & protuliſſe *Æonas* decem. Porrò de verbo & vita proceſſiſſe *Hominem* & *Eccleſiam*, & protuliſſe *Æonas* duodecim. Itaque ex octo & decem & duodecim fiunt Triginta *Æonas* habentes, ut diximus, primum principium de profundo & ſilentio. *Chriſtum* autem à Patre miſſum, ideſt, à profundo, ſpiritale vel cœleſte corpus ſecum attuliſſe: nihilque aſſumpſiſſe de Virgine Maria, ſed per illam tanquam per rivum, aut per fiſtulam ſine ulla de illa aſſumpta carne tranſiiſſe. De trigeſimo ſæculo dicit *Diabolum* genitum & à Diabolo alios natos qui fecerint hunc mundum. Et ideo malitiam non arbitrio tribuit, ſed naturæ mundi, ideſt generi Diabolico: Carnis reſurrectionem negat, animam tantùm & ſpiritum per Chriſtum ſalutem accipere affirmans. Hos Tertullianus impugnavit, & Zachæus Cæſarienſis Epiſcopus anathematizavit.

SECUNDUS à quo *Secundiani* nomen habent, fuit primarius Valentini Diſcipulus & Scholæ ſucceſſor, in Ægypto excogitavit novam Syzygiam Æonum, & Syzygias Præceptoris ingenioſiùs diviſit, & Æonas ſtatuit eſſe ſubſtantias, cùm Præceptor illos haberet pro nudis tantùm divinæ mentis affectibus. Ipſum damnavit Diodorus Epiſcopus Cretenſis.

Secundi ſucceſſor fuit PTOLOMÆUS, qui Æonas etiam aliter diſtinxit atque Valentinus aut Secundus, Ptolomeo coævus fuit HERACLEO, cujus magna fuit in Valentiniana Schola auctoritas. Ille Æonas quoque retinebat, & hominem triplici natura conſtare ajebat, non verò tantùm ex anima & corpore: morientes ut ab æterna morte redimerentur, oleo balſamo & aqua ungebat.

Heracleoni in Schola Valentini ſucceſſit MARCUS à quo Marcitæ dicti ſunt, Marcus iſte habebat Dæmonem familiarem: Magicis præſtigiis hominum mentes deludebat & corporibus ad ſtupra abutebatur; ſtatuebat duo rerum principia inter ſe contraria. Hunc Sanctus Clemens Epiſcopus Romanus & Chri-

ſti

Digitized by Google

ſti digniſſimus martyr fixis & integris aſſertionibus confutans & coram om plebe in Eccleſia detegens, æterna damnatione punivit.

Colarbasus à quo *Colarbaſiani*, vitam omnem hominum in ſeptem ſtellis eſſe poſitam affirmabat: Et has eſſe ſeptem Eccleſias & ſeptem candelabra aurea conabatur aſtruere. Unum Deum diverſis nominibus appellari ajebat; Chriſtum triginta Æonibus compactum eſſe docebat: Jeſum à Chriſto divellebat. Hunc Sanctus Theodorus de Pergamo Epiſcopus habita Synodo anathematizavit, docens ſeptem Eccleſias in ſeptiformi ſpiritu conſecratas.

Ophitæ à Colubro nominati ſunt, Coluber enim Græcè *Ophis* dicitur; hunc autem (Colubrum qui decepit Adam & Evam) Chriſtum arbitrantur, ſed habent etiam verum Colubrum quem nutriunt & venerantur, qui & incantante Sacerdote egreditur de ſpelunca & aſcendit ſuper altare innixum ſpeluncæ, & oblationes eorum lambit, & involvens ſe circa eas regreditur ad ſpeluncam, & ita confringunt oblationes in Euchariſtiam quaſi à ſerpente Chriſto, ut illi putant, ſanctificatas. Tradunt hujus ſerpentis cultum à Nicolaitis, ſive Gnoſticis ad iſtos deductum. Hæc Sanctus Auguſtinus. Hos impugnarunt & expugnarunt Theocritus & Evander Chalcedoniæ, & Nicomediæ Epiſcopi, qui Sacerdotes eorum eliminarunt, & ſerpentes eorum occiderunt, & efficaciſſimis rationibus plebem ab hoc nefario errore vindicarunt.

Cajani propterea ſic appellati, quoniam honorant Cain, dicentes eum fortiſſimæ eſſe virtutis: ſimul & Judam traditorem divinum aliquid putant eſſe, & ſcelus ejus beneficium deputant, aſſerentes eum præſciiſſe quantum eſſet generi humano Chriſti paſſio profutura, & occidendum Judæis propterea tradidiſſe: Illos etiam, qui Schiſma facientes in primo populo Eei, terra dehiſcente perierunt, Chore, Dathan, & Abiron; & Sodomitas colere perhibentur. Blaſphemant legem, & Deum legis Auctorem, carniſque reſurrectionem negant.

Setiani nomen acceperunt à Filio Adæ, qui vocatur *Seth*: eum quippe honorant, ſed fabuloſa & Hæretica vanitate; dicunt enim eum de ſuperna matre natum, quam perhibent conveniſſe cum ſuperno Patre, unde divinum ſemen aliud naſceretur, tanquam Filiorum Dei. Ii quoque multa de principatibus & poteſtatibus vaniſſima fabulantur: quidam eos dicunt Sem Filium Noe Chriſtum putare. Hos in Achaia ortos damnavit ſanctus *Perigenes*, Argus Civitatis Antiſtes, oſtendens eis de uno ſancto vero & Juſto Iſaac duos natos geminos, uno pariter utero editos: unum ad ſuperiora divinæ gratiæ penetraſſe, alium ad inferiora inferi deveniſſe. Unum itaque de duobus, inquit, aut naturæ malæ ſunt Filii, & ambo pro eo quòd ſunt nati, damnandi ſunt, aut naturæ bonæ ſunt, & pro facti ſui qualitate, juſtè alium benedictio coronavit, alium maledictio condemnavit.

Ab his nati ſunt Antitactæ qui quanto poſſent animi conatu præceptis Dei adverſabantur. Porro Peratæ finxerunt Chriſtum tricorporem, & mundum duplicem.

Abeliani ſive Abeloitæ, qui tempore etiam ſancti Auguſtini adhuc vigebant, ut ipſe ſcribit *Hæreſi* 87. non miſcebantur uxoribus, & eis tamen ſine uxoribus vivere ſectæ ipſius dogmate non licebat. Mares ergo & fœminæ ſub continentiæ profeſſione ſimul habitantes, puerum & puellam ſibi adoptabant in ejuſdem conjunctionis pacto ſucceſſores ſuos futuros; morte

præ-

præventis quibuſque ſingulis alii ſurrogabantur, dum tamen duo duobus diſparis ſexus in illius domus ſocietate ſuccederent. Utrolibet quippe parente defunćto, uno remanente, uſque ad ejus quoque obitum filii ſerviebant. Poſt cujus mortem etiam ipſi puerum & puellam ſimiliter adoptabant.

ARCHONTICI à principibus nomen acceperunt. Principes enim divinos ſe colere jactant, quos dicunt condidiſſe hunc mundum. Hos ſanctus *Dioſcorus* Cretenſis Epiſcopus condemnavit, docens unum & verum Deum in partes ſubſtantiales penitùs dividi omnino non poſſe.

MARCIONISTÆ à *Marcione* qui duo principia fuiſſe confirmat boni & mali, quem Epiphanius tria dicebat principia docuiſſe, boni, juſti, & pravi. Sed Euſebius Sirinum quendam non Marcionem trium principiorum atque naturarum ſcribit Auctorem, *Marcioniſtæ*, cùm univerſalem Orientis Eccleſiam macularent, ab Origene ſuperati, confutati, & per ſingulas ſunt civitates damnati. Item poſt aliquantos annos jam devicti atque detecti, in Africanis partibus pullulabant, quos Tertullianus modis omnibus ita obtinuit, ut ipſos faceret contra ſectam ſuam publicè prædicare.

APPELLITÆ, ab *Appelle*, qui duos quidem introducit Deos, ſed unum fatetur principium, hoc eſt bonum, & ab ipſo factum alterum, ideſt ab ipſo uno principio alterum factum eſſe. Quod cùm malignum eſſet inventum, à bono abjectum eſt. Abjectum verò à bono principio, hoc principium, quod malignabatur contra boni principii voluntatem, in ſua malignitate mundum fecit. Inde eſt quòd ad malum promptiores quàm ad bonum nos natura conſequitur, & plus in vitiis, inquit, quàm in virtutibus delectamur. Inſuper, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum aſſerunt carnem ex elementis ſuſcepiſſe, quam aeri reddidit cum aſcenderet, & ſine ea intravit in Cœlum. Hos Origenes ita perfectè ſuperavit, ut eorum cauſa *Periodeutes* fieret, & per ſingulas quaſque urbes per Orientem eundo prædicaret.

CERDONIANI, à *Cerdone*, qui duo principia ſibi adverſantia dogmatizavit, Deumque legis ac Prophetarum non eſſe Patrem Chriſti, nec bonum eſſe Deum, ſed juſtum. Patrem verò Chriſti bonum, Chriſtumque ipſum nec natum ex fœmina, neque habuiſſe carnem, nec verè mortuum, vel quidquam paſſum, ſed ſimulaſſe paſſionem. Contra hunc ſuſcepit ſanctus *Apollonius* Epiſcopus Corinthiorum, eumque omni cum Synodo Orientali damnavit.

SEVERIANI à *Severo* vinum non bibunt, eò quòd fabuloſa vanitate de ſemine Satanæ terram germinaſſe aſſerunt vitem. Carnis quoque reſurrectionem cum veteri reſpuunt Teſtamento. Hos damnavit ſanctus *Euphranon* Epiſcopus Rhodius, apud Rhodum enim horum ſuperſtitio orta eſt, quos convicit Scripturarum ratione ſanctarum, in quibus legitur Deus educere de terra panem ad confirmandum cor hominis, & vinum ad lætificandum. Vini autem non uſum neceſſarium, ſed nimietatem inimicam ſaluti culpandam eſſe.

TATIANI à TATIANO, qui & ENCRATITÆ appellati ſunt. Hi nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus, aliiſque corruptionibus faciunt, nec recipiunt in ſuo numero conjugio utentem, marem vel fœminam. Non veſcuntur carnibus, eaſque omnino abominantur. Contra hos ſuſcepit ſanctus *Epiphanius* Ancyræ Galatiæ Epiſcopus, objiciens eis Pauli Apoſtoli Epiſtolam ad Timotheum primam, & dicens eos habere

 cau-

cauteriatam conſcientiam, prohibentes nubere, & abſtinere docentes à cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione à fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil abjiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.

Cataphryges circa annum 172. ſuum nomen à Provincia Phrygiæ, non à dogmate obtinuerunt. Eorum Auctores fuerunt *Montanus*, tamquam Paracletus & duæ Pſeudo-Propheti ſſæ ipſius *Priſca*, & *Maximilla*. Ejus errores exſcribit ſanctus Hieronymus Epiſt. 54. ad Marcellam. Nos (inquit) Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in ſua unumquemque perſona ponimus, licèt ſubſtantia copulemus, Illi Sabellii dogma ſectantes Trinitatem in unius perſonæ anguſtias cogunt. Illi in tantum putant ſcelerata conjugia iterata, ut quicumque hoc fecerit, adulter habeatur. Illi tres in anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Salvatores. Apud nos Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent, apud eos Epiſcopus tertius eſt. Habent enim de Pepuſa Phrygiæ Patriarchas ſecundos, quos appellant Cenonos, atque ita in tertium, ideſt, penes ultimum locum Epiſcopi devolvuntur, quaſi exinde ambitioſior Religio fiat, ſi quod apud nos primum eſt, apud illos noviſſimum ſit. Illi ad omne pœnæ delictum Eccleſiæ obſerant fores, nos quotidie legimus *Malo pœnitentiam peccatoris quàm mortem*. Rigidi ſunt, non quòd ipſi pejora non peccent; ſed hoc inter nos & illos intereſt, quòd illi erubeſcunt confiteri peccata quaſi juſti. Nos dum pœnitentiam agimus, faciliùs veniam promeremur. Prætermitto ſcelerata myſteria quæ dicuntur de lactente puero & de victuro martyre confarrata, malo, inquam, non credere, ſit falſum omne quod ſanguinis eſt, aperta eſt convincenda blaſphemia dicentium Deum primum voluiſſe in veteri Teſtamento per Moyſem & Prophetas ſalvare mundum: ſed quia non potuerit explere, Corpus ſumpſiſſe de Virgine, & in Chriſto ſub ſpecie Filii prædicantem, mortem obiiſſe pro nobis, & quia per duos gradus mundum ſalvare nequiverit, ad extremum per Spiritum ſanctum in Montanum Priſcam & Maximillam inſanas fœminas deſcendiſſe, & plenitudinem quam Paulus non habuerit, dicens „ *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, & nunc videmus per ſpeculum & in ænigmate*, abſciſſum & ſemivirum Montanum habuiſſe. Addit tamen S. Aug. Montaniſtas de infantis anniculi ſanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere, miſcentes eum farinæ, panemque inde facientes, qui puer ſi mortuus fuerit, habetur apud eos pro martyre. Si autem vixerit, pro magno Sacerdote. Damnati ſunt à ſummis Pontificibus Zephirino & Aniceto, ut ſcribit Tertullianus libro contra *Pſychicos cap.* 1. qui cùm initio adversùs Montanum tamquam hæreticum pugnaſſet, poſtmodum illius auſtera & rigida vivendi ratione illectus & deceptus in ejus partes miſerè dilapſus eſt, eaſque adversùs Eccleſiæ damnationem defendere ſuſcepit.

Pepuziani, qui à loco quodam nominati ſunt, quem deſertam Civitatem dicit Epiphanius. Hanc autem iſti divinum aliquid eſſe arbitrantes *Hieruſalem* vocant, tantum dant mulieribus principatum, ut ſacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim duas Eccleſias, Quintillæ & Priſcillæ, in eadem Civitate *Pepuza*. Unum videntur eſſe cum Cataphrygis. Contemptui autem eos habent, quòd ſe iſti Pepuziani cœteris æſtiment meliores. Dicunt enim hanc Pepuzam villam fuiſſe Montani, Priſcæ & Maxi-

mil-

millæ, & quia ibi cœperunt prædicare & ibi vixerunt, ideo locum appellari *Hieruſalem*. Et quia habitatores loci ſunt, ideo cœteris ſe eſſe meliores adſcribunt. Hos Apollonius ſuperavit Epheſiorum Epiſcopus.

Artotiritæ hoc nomine nuncupati ab eorum oblatione. Offerunt enim panem & caſeum, dicentes à primis hominibus oblationes ideo de fructibus terræ & ovium fuiſſe celebratas. Hos Pepuzianis jungit Epiphanius, contra quos nullus dignatus eſt nec loqui.

Quarto-decimani, aliàs *Teſſareſdecatitæ* dicuntur, eò quòd quarta decima Luna Paſcha celebrant qualibet ſeptimanæ occurrerit die. Et ſi dies Dominicus incurrerit, ipſo die jejunant & vigilant. Hos Victor Romanus damnavit.

Alogii ſic vocantur, quia Verbum Dei eſſe Filium accipere nolunt, in tantum ut Evangelium ſancti Joannis dicant ipſius non eſſe. Nec Apocalypſim accipiunt ejuſdem Joannis. Quid multa? Verbum Dei, Filium Dei penitus quaſi blaſphemiam execrantur. Hos *Philo* Epiſcopus ſæpe ſuperavit.

Adamiani ex Adamo nomen acceperunt, cujus imitantur in Paradiſo nuditatem, qualis fuit ante peccatum. Unde & nuptias averſantur, quia nec priùs quàm dimiſſus eſſet de Paradiſo, cognovit uxorem. Credunt ergo quòd nuptiæ futuræ non fuiſſent ſi nemo peccaſſet. Nudi itaque mares fœminæque conveniunt, nudi lectiones audiunt, nudi orant, nudi celebrant ſacramenta. Et ex hoc Paradiſum ſuam arbitrantur Eccleſiam. Hos ſanctus Presbyter Polycarpus detexit, obtinuit, eliminavit.

Helcesei. Hos quidam *Helchi* nomine Pſeudo-Propheta decepit ex cujus genere duas mulieres tanquam Deas ab eis perhibetur adoratas. Cœtera Ebionis ſimilia tenere ab Epiphanio aſſeruntur. Hos Papias Presbyter Achajæ obtinuit.

Theodotiani à quodam *Theodoto* inſtituti, hominem tantummodo Chriſtum non Dei Filium aſſerentes. Quod dicitur idem Theodotus propterea docuiſſe, quia in perſecutione lapſus, iſto modo ſe caſus ſui devitare putabat opprobrium, ſi non Deum negaſſe, ſed hominem videretur. Hos obtinuit *Craton* Epiſcopus Syrorum.

Melchisedechiani *Melchiſedec* Sacerdotem Dei excelſi, non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur, illum locum ſequentes Apoſtoli ad Hæbreos quo ait capite 7. verſ. 3. *Sine patre, ſine matre, ſine genealogia*. His occurrit *Dionyſius* Hieroſolymorum Epiſcopus, dicens hunc & patrem habuiſſe & matrem, & hoc ideo dixiſſe Apoſtolum, quia & Genealogia ipſius & materna paternave proſapia non haberetur in eo ordine in quo genealogiæ Hæbreorum adſcriptæ ſunt.

Bardesanitæ à quodam *Bardeſane* perverſi, qui Bardeſan dicitur perfectus fuiſſe Catholicus, ſed poſtea in id per Valentini Diſcipulum incurriſſe, ut malam diceret carnis humanæ Creaturam, animæ bonam. Hunc in Cappadocia damnavit *Theocritus* Epiſcopus docens Deum bonum utraque feciſſe, utraque copulaſſe, & carnis humanæ non naturam, ſed prævaricationem eſſe culpandam.

Noetiani dicunt Chriſtum eundem ipſum eſſe Patrem & Spiritum ſanctum, non per ſubſtantiam, ſicut nos, ſed per perſonam, ut putativè dicatur Spiritus ſanctus, non veraciter. Hi damnati ſunt à Tranquillo Epiſcopo Chalcedoniorum Syriæ.

Digitized by Google

VALESII infelices & ſe ipſos caſtrant & hoſpites ſuos. Hoc modo dicunt illud impleri, Math. 19. *Sunt Eunuchi qui ſe caſtraverunt propter Regnum Cœlorum*. Alia quoque Hæretica aſſerere dicuntur & turpia: ſed quæ illa ſint nec ipſe Epiphanius commemorat, nec uſpiam (inquit S. Auguſtinus) potui reperire. Hi à Synodo ſunt damnati Achajæ.

CATHARI ſe ipſos hoc nomine, ideſt puros & vacuos à labe peccati ſuperbiſſimè appellarunt. Secundas nuptias non admittebant. Pœnitentiam denegabant, Novatianum ſectantes hæreticum, qui cùm eſſet Romanæ urbis Presbyter adversùs Cornelium Pontificiam Cathedram conatus eſt invadere, ut ipſemet Cornelius ſcribit ad Flavianum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum, quod implere cùm non poſſet, primùm ſchiſma, demum hæreſim fabricavit.

ANGELICI, ſic nuncupati, quòd doceant Angelos debere adorari & excoli animo & ipſis preces effundi, ut quem ſciunt poſſe plus à ſe, ipſi faciant votis hominum & petitionibus ſubvenire. Hos Epiphanius jam omnino defeciſſe teſtatur victos à *Theophilo* Apameo Epiſcopo.

APOSTOLICI, qui ſe iſto nomine arrogantiſſimè vocaverunt, eò quòd in ſuam Communionem non reciperent utentes conjugibus, & res proprias poſſidentes, quales habet Catholica Eccleſia, & Monachos, & Clericos plurimos. Sed ideo iſti Hæretici ſunt, quoniam ſe ab Eccleſia ſeparantes, nullam ſpem putant eos habere qui utuntur his rebus, quibus ipſi carent. Encraticis iſti ſimiles ſunt, nam & *Apotacticæ* appellantur. Hæc ſanctus Auguſtinus.

SABELLIANI à *Sabellio* docebant unicam eſſe in Deo perſonam, & eandem ipſum eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Hi ſunt qui & *Praxeani* dicuntur, qui habuerunt inter initia *Praxeam* quendam Doctorem. Dicuntur & *Hermogeniani*, quia *Hermogenem* habuerunt in Sabellii contubernio. His occurrit *Doſitheus* Epiſcopus Seleuciæ, docens eos totam Trinitatem negare, dum ſe æſtimant unitatem defendere. Pater enim ingenitus, Filius genitus, Spiritus ſanctus procedens ex Patre, coæqualis per omnia Patri & Filio. Deitas enim ſic recipit unitatem ſubſtantiæ, ut diſtinctionem perſonæ non perdat.

ORIGENIANI à quodam *Origene*, non illo qui ferè omnibus notus eſt, ſed ab alio, neſcio quo, de quo, vel ſectatoribus ejus Epiphanius loquens, Origeniani, inquit, cujuſdam Origenis diſcipuli, turpis autem ſunt operationis, iſti ſunt nefanda facientes, ſua corpora corruptioni tradentes.

Alios autem ORIGENIANOS continuò ſubjiciens, Origeniani, inquit, alii, qui & *Adamantii* tractatoris illius Sectatores qui & mortuorum reſurrectionem negant. Chriſtum autem & Spiritum ſanctum Creaturam dicunt. Paradiſum autem & Cœlos, & alia non credunt eſſe ſecundùm litteram, ſed in allegoria. Hæc quidem de Origene Epiphanius refert. Sed defenſores ejus dicunt, Origenem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum unius ejuſdemque ſubſtantiæ docuiſſe, neque reſurrectionem repuliſſe mortuorum; ſed qui ejus ſcripta legerunt, contradicunt. Sunt & alia hujus Origenis dogmata quæ Catholica Eccleſia omnino non recepit, in quibus nec ipſum falsò arguit, nec poteſt ab ejus Defenſoribus excuſari, maximè de purgatione & liberatione, ac rurſus poſt longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis univerſæ Creaturæ. Quis enim Catholicus Chriſtianus, vel doctus,

vel

vel indoctus, non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, ideſt, etiam eos qui hanc vitam in flagitiis & facinoribus & ſacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt, ipſum etiam poſtremò Diabolum atque Angelos ejus, quamvis poſt longiſſima tempora purgatos atque liberatos regno Dei lucique reſtitui, & rurſus poſt longiſſima tempora omnes qui liberati ſunt, ad hæc mala denuo relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinem & miſeriarum rationalis Creaturæ ſemper fuiſſe, ſemper fore? Hæc S. Auguſtinus.

PAULIANI à *Paulo Samoſateno*, Chriſtum non ſemper fuiſſe dicunt, ſed ejus initium ex quo de Maria natus eſt, aſſeverant, nec eum aliquid amplius quàm hominem putant. Iſta hæreſis aliquando cujuſdam *Artemonii* fuit: ſed cùm defeciſſet, inſtaurata eſt à Paulo, poſtea ſic à *Photino* confirmata, ut *Photiniani*, quàm *Pauliani* cælebriùs nuncupentur. Iſtos ſanè Paulianos baptizandos eſſe in Eccleſia Catholica Nicæno Concilio conſtitutum eſt. Unde credendum eſt eos regulam baptiſmatis non tenere, quam ſecum multi Hæretici cùm de Catholica diſcederent abſtulerunt, eamque non cuſtodiunt.

MANES Perſa, quem Diſcipuli appellarunt *Manichæum* quaſi *Manna fundentem*, inſaniæ nomen vitantes. Hic, inquam, Manes negabat ſacro-ſanctam Trinitatem, Vetus Teſtamentum repudiabat, duo principia coæterna unum bonum, alterum malum ſtatuebat, Dei boni ſubſtantiam fruſtillatim in Creaturas diſtributam eſſe aiebat, negabat Chriſtum verè paſſum eſſe, peccatum dicebat eſſe ſubſtantiam hominis, quam ex duabus animabus conſtare fingebat, pro reſurrectione carnis introducebat corporum quamdem μετεμψύχωσιν, animarum ἀνάσω μάτωσιν, denique ſeipſum appellabat Chriſtum & Paracletum.

MELETIUS Epiſcopus in Ægypto, interpolavit dogma Novati, & ſeceſſionem fecit ab Eccleſia. Ab iſto Schiſmatico dicti ſunt *Meletiani*, qui ſegregatas ab Orthodoxis Eccleſias habuerunt, & poſtea cum Arianis ſeſe conjunxerunt.

HIERACHITÆ, quorum auctor *Hieraca* nuncupatur, reſurrectionem carnis negant. Monachos tantum, & Monachas, & conjugia non habentes in Communionem recipiunt. Ad regnum Cœlorum non pertinere parvulos dicunt, quia non ſunt eis ulla merita certaminis quo vitia reparentur.

Hæreſiarchæ tertii Sæculi.

ARIUS natione Afer, profeſſione Presbyter Alexandrinus, innotuit circa *annum* 325. & docuit Filium Dei eſſe Creaturam, non verò Patri coæternum & conſubſtantialem.

DONATIANI vel *Donatiſtæ* ſunt, inquit S. Auguſtinus, qui primum propter Cæcilianum contra ſuam voluntatem ordinatum Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopum Schiſma fecerunt, objicientes ei crimina non probata, & maximè quòd à Traditoribus divinarum Scripturarum fuerit ordinatus. Sed poſt cauſam cum eo dictam atque finitam, falſitatis rei deprehenſi, pertinaci diſſenſione firmata, in Hæreſim ſchiſma verterunt, tanquam Eccleſia Chriſti propter crimina Cæciliani, ſeu vera, ſeu quod magis judicibus appa-

ruit, falſa, de toto terrarum orbe perierit, atque in Africa Donati parte remanſerit, in aliis terrarum partibus quaſi contagione Communionis extincta. Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi ſe ampliùs Hæreticos eſſe firmarunt, cùm Eccleſiæ Catholicæ univerſæ placuerit, nec in ipſis Hæreticis baptiſma commune reſcindere. Hujus Hæreſis principium accepimus fuiſſe Donatum, qui de Numidia veniens, & contra Cæcilianum Chriſtianam dividens plebem adjunctis ſibi ejuſdem factionis Epiſcopis, Majorinum apud Carthaginem ordinavit Epiſcopum, cui Majorino Donatus Epiſcopus alius in eadem diviſione ſucceſſit, qui eloquentia ſua ſic confirmavit hanc Hæreſim, ut multi exiſtiment propter ipſum potiùs eos Donatiſtas vocari.

Ad hanc Hæreſim in Africa, & illi pertinent qui appellantur *Circumcelliones*, ſic dicti, quòd inhabitarent cellas in agris, genus hominum agreſte, & famoſiſſimæ audaciæ, non ſolùm in alios immania facinora perpetrando, ſed nec ſibi eadem inſana feritate parcendo. Nam per mortes varias, maximè præcipitiorum, & aquarum, & ignium ſe ipſos necare conſueverunt, & in iſtum furorem alios quos potuerint ſexus utriuſque ſeducere, aliquando ut occidantur ab aliis, mortem niſi fecerint comminantes.

Cœterum Melchiades Pontifex Donatum damnavit, qui prior auctor Donatiſtarum Schiſmatis fuit, & Cæcilianum Epiſcopum Eccleſiæ Carthaginenſis abſolvit. At Donatiſtæ more Hæreticorum à Melchiadis ſententia ad Conſtantinum Imperatorem appellaverunt. Adversùm quos Conſtantinus in hæc verba reſcripſit. *Meum judicium poſtulant qui ipſe judicium Chriſti expecto. Dico enim (ut ſe veritas habet,) Sacerdotum judicium ita debet haberi, ac ſi ipſe Dominus reſidens judicet, nihil enim licet his aliud ſentire, vel aliud judicare niſi quod Chriſti magiſterio ſunt edocti.*

Hoc tempore vigebant MESSALIANI aliàs *Pſalliani*, *Euchetæ*, *Euphemitæ*, *Spirituales*, & *Martyriani*, qui in aſſidua precatione meritum collocabant, & otio interim erant dediti.

MACEDONIUS Epiſcopus Conſtantinopolitanus circa *annum* 381. docuit Filium quidem eſſe Patri per omnia ſimilem, ſed Spiritum ſanctum eſſe Creaturam. Filium, inquam, concedit eſſe Patri ὁμοιούσιον, ſed non, ὁμοούσιον & Spiritum ſanctum ait, vim eſſe à Deo conditam, quæ eſſentiæ diviſione ſingulis Creaturis inſit, adeout ſingulæ Creaturæ partem aliquam eſſentiæ Spiritus ſancti intra ſe habeant. Ab hoc dicti ſunt Macedoniani. Quos damnavit Concilium Conſtantinopolitanum primum agente S. Damaſo ſummo Pontifice.

AETIUS, cùm Paulino Epiſcopo Antiocheno defuncto ſpem adipiſcendi Epiſcopatum fruſtrà animo concepiſſet, docuit Filium non tantùm ἑτεροούσιον eſſe Patri, ſed etiam omnino diſſimilem. Diſcipulus & ſcribæ ejus *Eunomius* idem docuit. Ipſorum Sectatores dicuntur *Eunomei*. Hoc eodem tempore *Acatius*, & *Aerius* floruerunt, Acatius docuit Filium eſſe Patri ὁμοιούσιον Κατὰ φύσιν. Aerius Κατὰ θέλησιν ipſorum diſcipuli appellantur *Acatiani*, & *Aeriani*. Alii legunt pro Aerius, Aetius, & pro Aerianiani Aeriani. Ex his Acatiani, etiam dicuntur Semi-ariani. Eunominianorum diſcipuli ſunt *Nativitarii*, qui dicebant Filium ſemper fuiſſe, ſed non ſemper eſſe Filium, ſed ex quo natum eſt de Patre Filium eſſe cœpiſſe.

APOLLINARIS ſive *Apollinarius*, uterque, ſcilicet Pater, & Filius, ille Presbyter, hic Lector Laodicenus, *circa annum* 370. docuerunt Verbum Dei

acce-

Digitized by Google

accepiſſe carnem ſine anima rationali, & divinas Perſonas eſſe inæquales; Magnum videlicet eſſe Spiritum ſanctum, majorem Filium, maximum Patrem. Ab his *Apollinariſtæ* ſunt dicti. Eodem tempore apparuerunt *Urſicini* Schiſmatici. Item *Antropomorphitæ* qui auctore *Vadio*, ſive *Audio* docuerunt Deum habere formam humanam. Aliàs appellantur *Andropiani*, & *Audiani*, vulgò *Vadiani*. Verùm conſule quæ dicimus de Audio, *pag.126.*

ANTIDICOMARITÆ quorum parens videtur Elvidius, appellati ſunt hæretici, qui Mariæ Virginitati uſque àdeo contradicunt, ut affirment eam poſt Chriſtum natum viro fuiſſe commixtam. Egit contra hos Theodoretus Cyprius Epiſcopus.

MESSALIANI quod nomen ex lingua Syra eſt, Grecè autem dicuntur *Euchitæ* ab orando ſic appellati, nam pſallunt jugiter & orant. Sed quia hoc ſolùm faciunt non habentes charitatem, nec colloquii, nec humanitatis, inter Hæreticos ſunt à ſancta Synodo confutati. Condemnant etiam eos Monachos, qui aliud præter legendi orandique opera, aliquid fuerint operati, vel artis, vel agriculturæ.

PATERNIANI eodem tempore, auctore *Paterno*, docebant inferiores partes humani corporis non à Deo, ſed à Diabolo factas eſſe, & omnium flagitiorum licentiam partibus illis tribuentes, impuriſſimè vivebant, qua de cauſa etiam appellati ſunt Venuſtiani à Venere, & Eticoproſcoptæ, ideſt, morum irriſores. His ſubjunguntur TERTULLII, qui ſecuti *Tertullum* aiebant, ſceleratorum hominum animas in dæmones converti, vel ſaltem in beſtias, quarum naturam illæ habuerint in corpore. PATTALORINCHITÆ, digito compeſcunt os, ut taciturnitate ſua poſſint Deo placere, à regione appellantur *Tabenneſiotæ*. METANGISMONITÆ, dici poſſunt qui *Metangiſmon* aſſerunt, dicentes ſic eſſe in Patre Filium quomodo vas in vaſe, quaſi duo corpora carnaliter opinantes, ita ut Filius intret in Patrem, tamquam vas minus in vas majus.

SELEUCIANI, vel HERMIANI ab auctoribus *Seleuco*, & *Hermia*, qui Elementorum materiam, de qua factus eſt mundus, non à Deo factam dicunt, ſed Deo coæternam. Nec animam Deo tribuunt Creatori, ſed Creatores eſſe animarum Angelos volunt de igne, & ſpiritu. Malum autem aſſerunt eſſe aliquando à Deo, aliquando à materia. Negant Salvatorem in carne ſedere ad dextram Patris, ſed in Sole, ex pſalmo, ubi legitur, *In Sole poſuit Tabernaculum ſuum*. Negant etiam realem Paradiſum, baptiſmum in aqua non accipiunt. Reſurrectionem non putant futuram, ſed quotidie fieri in generatione filiorum. PROCLIANITÆ ſecuti ſunt iſtos, & addiderunt Chriſtum non in carne veniſſe.

PATRICIANI à *Patricio* ſumentes exordium, ſubſtantiam carnis humanæ non à Deo, ſed à Diabolo conditam dicunt, eamque ſic deteſtantur, ut hunc dicant eſſe perfectum, qui ſe potuerit conſtanter occidere. Ex his ſunt etiam qui rogant eos quos invenerint ignotos, ut ab eis occidantur. Hæc inſania in partibus Numidiæ ſuperioris, & Mauritaniæ cœpit olim. Hos miſeri Donatiſtæ poſtea ſecuti, cœperunt ſe mortis præcipitio, quaſi futuros martyres, tradere. Verùm qui vitam æternam Catholicæ fidei deſerunt, haud dubiè æternam mortem invenient. Contra hos Optatus legitur egiſſe.

ASCITÆ ab utre appellantur. *Ascos* enim Græcè *uter* dicitur, iſti cum in Trinitate nihil malè habeant, utrem tamen ingentem juxta altare ponunt,

eumque vacuum inflant, & linteaminibus velant, & adorant, quia confe-ctum ſanguinem Domini ibi eſſe dicunt, juxta illud dicentes Evangelicum, *vinum novum in utres novos*.

AQUARII qui ex hoc appellati ſunt quòd aqua offerunt in poculo Sacramenti, dicunt enim vinum ebrietatis eſſe rem, per quam homicidia, & fornicationes, & cætera ſcelera perpetrantur. Cùm tamen conſtet, non vini hauſtu, ſed nimietate crimina committi.

COLUTHIANI à quodam *Coluto*, qui dicebant Deum non inferre mala pœnæ contra illud, quod ſcriptum eſt; *Ego Deus creans mala*.

FLORIANI à *Florino*, qui contrario ſenſu dicebant Deum creaſſe mala, contra id quod ſcriptum eſt; *Fecit Deus omnia, & vidit eſſe bona valdè*, ac per hoc quamvis contraria inter ſe dicentes, tamen ambo divinis eloquiis reſiſtebant.

PRISCILLIANISTÆ à *Priſcilliano* Gnoſtico ſic dicti, cum omnibus præcedentibus hæreticis participarunt, nimirum cum Manichæis, Sabellianis, Arianis, Marcioniſtis, & Quarto-decimanis. 1. Corpus per ſe malum à malo principio, nimirum Diabolo eſſe dicebant, & ſic negabant corpora reſurrectura. 2. Matrimonium deteſtabantur credentes pueros ſemine carnali procreatos ad Deum pertinere non poſſe, ſed tantùm illos, qui concipiebantur de Spiritu ſancto. 3. Animas aſſerebant eſſe de ſubſtantia Dei licitumque dicebant jurare, & pejerare, potiùſquàm prodere ſecretum. Unde hoc tritum erat apud eos *Jura, perjura, ſecretum prodere noli*.

JOVINIANUS idem cum Antidicomarianis ſentit, qui inſuper matrimonium æquale Virginitati dicebat, omnia crimina æqualia ſicut Beatorum prœmia.

TRISCELIDÆ triformem Deum ita aſſerunt, ut quædam pars ejus ſit Pater, quædam Filius, & quædam Spiritus ſanctus, & hinc ſit Trinitas in unitate.

Hæreſiarchæ quarti Sæculi.

HYDROTHEÜTÆ, aquam Deum dicebant, non habentem nec initium, nec finem, ſordes luentem, peccata dimittentem, & habentem Spiritum ſanctum.

AMETRITÆ dicebant innumerabiles eſſe mundos. Hoc eos dicere novum putat, qui non legit Philoſophos, hoc enim olim aliquanti Philoſophorum dixere Gentiles.

PSYCHOPNEUMONES dicebant animas hominum bonas in ſpiritus Angelorum converti, animas verò hominum malas in ſpiritus Dæmonum mutari.

ADECERDITÆ dicunt, quòd Chriſto deſcendenti in Inferos omnis animarum multitudo occurrit, & credidit ei, & liberata eſt.

NUDIPEDALES nudis pedibus ſemper gradiendum eſſe aſſerebant, eò quòd Dominus dixerit ad Moyſem *ſolve calceamentum de pedibus tuis*, & quòd Propheta Iſaias nudis pedibus juſſus fuerit ambulare. Inde ergo hæreſis eſt, quia non propter corporis afflictionem ſic ambulant, ſed quia teſtimonia divina taliter intelligunt. Hæc Auguſt.

Hæ-

Digitized by Google

INDEX HÆRETICORUM.

Hæreſiarchæ quinti Sæculi.

PELAGIUS BRITO docuit peccatum Adami illi ſoli nocuiſse, nullum in poſteritate ſua fuiſse peccatum originale: Mandata Dei ſolis naturæ viribus poſse obſervari: orationes ad Deum inutiles dicebat ad bene agendum id quod poterat ex ſe liberum arbitrium; admittebat tamen baptiſmum, ut infantes de bono in melius proficerent: Mortem dicebat non eſse pœnam peccati, ſed conditionem naturæ etiam innocentis, ita ut mortuus fuiſset Adamus, etiam non peccans: Sacerdotalia, & Epiſcopalia veſtimenta denique improbabat. Ipſum ſecutus eſt Cœleſtius in Africa, unde Cœleſtiani ſunt iidem cum Pelagianis.

VIGILANTIUS docuit inanem eſse invocationem Sanctorum; cultum qui reliquiis fertur, eſse idololatriam; Eccleſiaſtica jejunia ſicut cælibatum Sacerdotum rejiciebat.

NESTORIUS Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Chriſto duas perſonas aſſerebat eſse; Virginem ut Matrem Dei nolebat agnoſci, & in pane fermentato cum duabus ſpeciebus conſecrabat, & communicabat.

EUTICHES Archimandrita, ſive Abbas Conſtantinopolitanus, ut contradiceret Neſtorio *circa annum* 451. docuit in Chriſto eſse unam naturam, & hoc velut aſsertum uſurpavit: *Ex duabus quidem naturis, Scio Chriſtum ante unionem conſtitiſſe, poſt unionem verò unam dumtaxat in illo fuiſſe ſcio, & agnoſco*. Item *Ex duabus naturis Chriſtum eſſe confiteor, in duabus conſiſtere nego*. Atque hæc fuit hæreſis Eutychis, quæ unà cum Neſtorianiſmo uſque noſtra tempora durat in Orientis partibus, ita tamen ut variæ ſint factiones. *Euticbianiſmus* quidem has habet propagines, atque fruticationes. Primò ſe offerunt MONOPHYSITÆ, qui aliàs appellantur *Schematici*, *Theophaſchitæ*, & à loco *Ægyptii*. Hi docebant, Chriſtum quidem conſtare ex duabus naturis, non verò ſubſiſtere in duabus naturis, itaut hæc controverſia in duabus iſtis voculis conſiſteret, *ex*, & *in*. In hoc errore defendendo occupatiſſimus fuit *Joannes Philoponus*, *ann.* 603. celebris Philoſophus, qui etiam docuit tres Perſonas eſse tres Deos, atque ita errorem TRITHEITARUM introducit: *Tritheitæ* iſti aliàs dicuntur *Triſermiani*. Poſt Monophyſitas erant ACEPHALI, ſic dicti quòd nullos Epiſcopos agnoſcerent. Hi naturas duas concedebant, ſed proprietates earum ita confuſas eſse contendebant, quemadmodum gutta aceti in mare effuſa ſuas amittit vires. Hi appellati fuerunt SEVERITÆ à Severo Epiſcopo Antiocheno: JULIANISTÆ à *Juliano Halicarnaſſæo*: THEODOSIANI à *Theodoſio Alexandrino*, à loco CONTOCAPTILÆ, & ANGELITÆ.

Deinceps inter Eutychianos commemorantur AGNEOTÆ, vulgo *Agnoitæ*, cujus erroris patrocinium Themiſtio Philoſopho adſcribitur. Hi docebant divinam Chriſti naturam (hanc enim ſolam poſt unionem agnoſcebant, tanquam abſorpta eſset planè humana) quædam ignoraſse, ut horam extremi judicii. Atque hi rurſus in alias tres ſectas, *Damianorum Paulianorum*, & *Petreitarum* diviſi erant.

Hos ſequuntur JACOBITÆ ſic dicti à quodam *Jacobo* Syro, qui totam Syriam ipſiſſima Euthychis doctrina imbuit. Rurſus alii dicti ſunt ARMENII, qui ad dogma Eutychis in Armenia hoc addebant, Chriſtum non aſsumpſiſse

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

pſiſſe corpus ex Maria; ſed illud ab ipſo Conceptionis momento incorruptibile habuiſſe: quod ipſum per ſe etiam, & in ſuæ naturæ proprietate adorandum eſſe docuerant. Iidem quaternitatem in Deo ſtatuebant, & Deitatem paſſam eſſe dicebant.

Ipſis præluſerat Petrus *Cnaphæus* Epiſcopus Antiochenus, qui ſentiebat totam Trinitatem fuiſſe Crucifixam; unde in Triſagio ſic loquebatur *ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus, & immortalis, qui crucifixus eſt pro nobis.*

Pacificantes dicti ſunt illi, qui auctore *Zenone Imperatore* unionem quandam faciebant inter Catholicos, & Eutychianos; ita ut ex una parte anathema dicerent Eutycheti; & ex alia Concilium Chalcedonenſe, ubi damnatus fuerat, contemnerent.

Hæreſiarchæ ſexti, & ſeptimi Sæculi.

Monotelitæ auctore *Sergio* Patriarcha Alexandrino unam tantùm in Chriſto voluntatem aſſerebant: Ipſe Syrus Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, ad ſuum errorem adduxit. Damnati ſunt in Concilio Conſtantinopolitano tertio.

Mahumetismus incepit anno circiter *625.* authore *Mahumete*, dogmata ſua conjecit in peculiarem librum, quem appellavit *Alcoranum*. Præcipua Capita ſunt, 1. Deum habere eſſentiam corpoream anima præditam, 2. Non eſſe tres in Deo perſonas, 3. Chriſtum non eſſe Deum, ſed magnum, & ſanctum quendam prophetam, 4. Ipſum non eſſe reverà paſſum, ſed phantaſma pro eo Judæis oblatum, 5. Cœremonias Moſaicas, putà circumciſionem, delectum ciborum, lotiones varias corporis, & ſimilia ad ſalutem eſſe neceſſaria, *6.* Bona opera naturalia mereri vitam æternam, 7. Polygamiam eſſe licitam, 8. Vitam æternam conſiſtere in voluptatibus corporis. Hæc peſtis totum Orientem longè latèque corripuit; tametſi enim aliquæ in iis locis ſunt Eccleſiæ, tamen quàm miſera ſit illarum conditio, & quàm depravata ſit plurium doctrinæ confeſſio, ex eo intelligi poteſt, quòd decem ſunt genera Chriſtianorum, qui Orientem hinc inde habitare traduntur, ſolique Latini integram fidem ſervant.

Hæreſiarchæ octavi Sæculi.

Iconomachi, id eſt oppugnatores ſacrarum imaginum, in Eccleſiam maximè graſſati in hoc ſæculo, idololatriam imputantes illis, qui eas in templis retinent; unde Leo Iſauricus Imperator, dictus propterea Iconomachus, ſeu Iconoclaſta, edictum propoſuit, ut ubique ſacræ imagines tollerentur de Templis. Eos damnavit Nicæna ſecunda Synodus cui interfuerunt 367. Epiſcopi.

Agonyekitæ ſuperſtitioſos reputabant illos qui flectebant genua inter orandum, inde erecti ſemper orabant.

Aldebertini ab *Aldeberto* Gallo, credebant ſanctiſſimas, ſed incertas reliquias auctori ſuo allatas fuiſſe ab extremis terris miniſterio Angeli; ipſum credebant ſimilem Apoſtolis, ejus capillos, & ungues æqualiter colen-

lendos eſſe dicebant, ac reliquias divi Petri; credebant ipſum cognoſcere omnia peccata, quæ committebant, & poſſe illa remittere ſine confeſſione aliqua.

ALBANENSES, duo principia unum bonum, aliud malum tenebant. 2. Aliquem ante adventum Chriſti juſtum fuiſſe negabant. 3. Deum credebant malum non providere, ſed illud miniſterio diaboli fieri. 4. Mundum faciebant æternum, & in æternum duraturum. 5. Deum non creare animas de novo, ſed animam mortui in alterum corpus tranſmigrare. 6. Nullo modo juramentum eſſe licitum. 7. Nullum extare originale peccatum. 8. Sacramenta nullam vim habere dum à malis conferuntur miniſtris. 9. Neceſſitatem ad confitendum eſſe nullam. 10. Nullum perverſum poſſe Epiſcopari. 11. Matrimonium eſſe illicitum. 12. Ab Eccleſia nihil poſſidendum eſſe niſi in comuni, tandem reſurrectionem corporum negabant.

ELIPANDUS Chriſtum ſolum filium Dei adoptivum eſſe tenebat. PAULIANISTÆ à Paulo, & Joanne ſic dicti, præter Manichæiſmum quem profitebantur, tenebant formam baptiſmi in his verbis conſiſtere *ego ſum aqua viva*; & Euchariſtiam in iſtis, *accipite, manducate, & bibite*; Cultum ſanctæ Cruci negabant, Sacerdotes noſtros rejiciebant; Seque Chriſtianos vocabant, nos verò Romanos.

Hæreſiarchæ noni Sæculi.

GOTESCALCUS quem alii ex Gallia, alii ex Belgio oriundum putant, condemnatus fuit in Conſilio Moguntino, quia renovabat hæreſim Prædeſtinatianorum dicendo Deum ſine prævisione boni, & mali aliquos abſolutè prædeſtinaſſe, alios abſolutè reprobaſſe, conſequenter tenebat Chriſtum non eſſe pro omnibus mortuum. Nec Deum velle omnium ſalutem.

CLAUDIUS TAURINENSIS Epiſcopus contra quem Jonas Aurelianenſis Epiſcopus tres Libros ſcripſit, hæreſes Neſtorianorum, Iconoclaſtarum, & Arianorum profitebatur; inimicus ſanctorum verè fuit; peregrinationes ad ſacra Loca condemnabat, reputabatque baptiſmum nullum eſſe ſine ſigno crucis.

PHOTIUS fuit Vexillifer Græcorum Schiſmaticorum quorum ſchiſma quatuordecies renovatum. Eum damnavit Concilium Conſtantinopolit. IV. maximè quòd pulſo Ignatio Patriarcha contra morem Eccleſiæ ipſe laicus, & neophytus ſedem Conſtantinopolitanam uſurpaverat.

JOANNES SCOTUS, non Doctor ſubtilis, qui ſanctiſſimè vixit, ſed Monachus ſancti Benedicti, qui fuit diſcipulus venerabilis Bedæ; ſcripſit librum in quo dicere videbatur, ſolam figuram Corporis Chriſti eſse in Euchariſtia: unde hic liber damnatus eſt in Concilio Vercellenſi: ut teſtatur Lant-francus Epiſcopus Cantuarienſis; propter hoc plurimi Joannem Scotum Sacramentariorum Patrem putant.

He-

Hæreſiarchæ decimi, & undecimi Sæculi.

BERENGARIUS Archidiaconus Andegavenſis, primùm docuit in Euchariſtia Corpus Chriſti non exiſtere, niſi figurativè. At cùm poſtea hunc errorem revocaſſet, docuit ſubſtantiam panis eſſe cum Corpore Chriſti, addiditque parvulos non eſſe baptizandos. Zuingliani in primo errore, Lutherani in ſecundo, & Anabaptiſtæ in tertio eum ſecuti ſunt. Reſipuit tamen, & cantata ſemel, & iterum palinodia Catholicus obiit. Moriens autem, recordatus quot miſeros erroribus ſuis infeciſſet, ejulans ait, hodie apparebit mihi Dominus Jeſus Chriſtus, propter pœnitentiam ut ſpero ad gloriam; vel propter alios, ut timeo, ad pœnam. Ut refert Vincentius Bellovac. lib. 26. cap. 30.

SIMONIACI hoc tempore recrudeſcentes, venditionem reddituum Eccleſiaſticorum licitam aſſeverabant. Reordinantes è contra Sacerdotes ſimoniacos admittere nolebant, niſi priùs reordinarentur. INCESTUOSI licitum aſſerebant Matrimonium in gradu conſanguinitatis celebratum contra Canones Eccleſiæ.

Hæreſiarchæ duodecimi Sæculi.

BONGOMILII ab auctore Baſilico Medico, quem cremare fecit Alexius Comnenus Imper. Trinitatem in Divinitate negabant, Deum forma humana præditum aſſerebant, mundumque à dæmonibus creatum, obſequium redditum imaginibus improbabant; Credebant noſtrum baptiſmum eſſe baptiſmum Joannis; & ſuum eſſe baptiſmum Chriſti; fictionem in materia religionis affirmabant licitam, Michaelemque Archangelum incarnatum proclamabant.

TANDENIUS, vel *Tanquellinus* Laicus Antuerpienſis ſola fide homines juſtificabat, cœnam proclamabat non eſſe neceſſariam, ſed copulationem carnalem indifferenter licere.

PETROBRUSIANI à quodam Petro de Bruys Antuerpienſi, tenebant baptiſmum non eſſe parvulis neceſſarium: Chriſtum non eſſe realiter in Euchariſtia, nec preces eſse utiles mortuis.

PETRUS ABAILLARDUS natione Brito, inſignis Philoſophus, ob violatam Heloiſsam Diſcipulam ſuam, ac Neptem cujuſdam Canonici Pariſienſis ſpado factus, dum novitate terminorum gaudet, & altiora ſe ſcrutari tentat, in plures incidit errores: non tot tamen quot illi affingebantur, ad quos damnandos plura habita ſunt Concilia. Probatum tamen magis eſt ab his reſipuiſſe, ac cum ſancto Bernardo in pacem rediiſse, ſancita inter eos per mutuos amplexus amicitia, ac tractatum inter ipſos, ut poſtmodum ſi quæ Catholicas aures offendentia in ſcriptis ejus reperirentur, obducta ſpongia abraderentur: reliquum vitæ tempus in Cluniaco exegiſse fertur. Errores hi ipſi affinguntur ; ſcilicet 1. Quòd Pater ſit plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus ſanctus nulla potentia. 2. Quòd Spiritus ſanctus non ſit de ſubſtantia Patris. 3. Quòd Spiritus ſanctus ſit anima mundi. 4. Quòd Chriſtus

non

Digitized by Google

non aſſumpſit carnem, ut nos à jugo Diaboli liberaret. 5. Quòd non peccaverunt qui Chriſtum ignoranter crucifixerunt.

Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis circa *ann.* 1147. docuit *quòd* divina natura, quæ Divinitas dicitur, Deus non ſit, ſed forma qua Deus eſt, quemadmodum humanitas homo non eſt, ſed forma qua eſt homo.

Quòd cùm Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus unum eſse dicuntur, nonniſi una Divinate eſse intelliguntur, nec converti poſſit, ut unus Deus, vel una ſubſtantia, vel unum aliquid, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus eſse dicatur. *Quòd* tres Perſonæ tribus unitatibus ſint tria, & diſtincta proprietatibus tribus, quæ non ſunt ipſæ perſonæ, ſed ſunt tres æternæ, & ab invicem à divina ſubſtantia in numero differentes. Convictus fuit erroris in Concilio Remenſi anno ſequenti, & ibidem ſuos errores ejuravit: unde Hæreticus non eſt cenſendus, cùm errores animo pertinaci, & adversùs Eccleſiam repugnante non docuerit.

Eodem in Concilio damnatus fuit quidam phanaticus Brito dictus *Eon*, agnomine à *ſtella*, homo illiteratus, & idiota, ſed ludificatione Dæmonum ita dementatus, ut cùm diſtinguere non poſset inter *Eon*, & *eum*, ad ſuam perſonam pertinere credebat, quòd interdum Eccleſia profert in ſuis orationibus, & exorciſmis, *per eum qui venturus eſt judicare ſæculum per ignem*: Unde ſupra modum ſtupenda cæcitate credebat ſe eſse Dominatorem, & Judicem vivorum, & mortuorum; eratque per diabolica præſtigia tam potens ad decipiendas ſimplicium animas, ut tanquam ex muſcis aranearum opere irretitis ſeductam ſibi multitudinem aggregaret, quæ tota illum tanquam Dominum Dominorum individuè ſequeretur. Interdum quidem mira velocitate, per diverſas Provincias ferebatur: Interdum verò morabatur cum ſuis omnibus in locis deſertis, & inviis, moxque inſtigante Diabolo erumpebat improviſus: Eccleſiarum maximè, ac Monaſteriorum infeſtator. Accedebant ad eum plerumque Noti ejus, & Propinqui: erat enim non minimi generis, ſive ut eum familiari auſu præriperent, ſive ut quomodo ſe circa eum res haberet cautiùs explorarent. Videbatur autem eſse circa eum ingens gloriæ apparatus faſtuſque regius, & qui cum eo erant ſollicitudinis laboriſque expertes; pretioſè indui, ſplendidè epulari, & in ſumma lætitia agere videbantur in tantum, ut pleriſque qui ad corripiendum eum venerant, conſpecta ejus, non vera, ſed phantaſtica gloria deciperentur, & effugerent. Quæ omnia operabatur, arte magica, & ope Dæmonum, à quibus ſcilicet miſera illa multitudo, non veris, & ſolidis, ſed aeriis potiùs cibis in locis deſertis, alebatur.

Captus tandem ab Archiepiſcopo Remenſi, cùm ſtaret in conſpectu Concilii, interrogatus à ſummo Pontifice quiſnam eſset, reſpondit; *Ego ſum ille, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem*. Habebat autem in manu ſua baculum inſitatæ formæ, in ſuperiori ſcilicet bifurcum. Interrogatus quid ſibi vellet baculus ille; Res, inquit, grandis myſterii eſt. Quamdiu enim, ſicut nunc videtis, duobus Cœlum capitibus ſuſpicit, duas orbis partes Deus poſſidet, tertiam mihi partem cedens. Porrò ſi eadem duo ſuperiora capita baculi ſubmittam uſque ad terram, & inferiorem ejus partem, quæ ſimplex eſt, erigam, ut Cœlum ſuſpiciat, duabus mundi partibus mihi retentis, tertiam tantummodo partem Deo relinquam. Ad

hæc

hæc riſit univerſa Synodus, ſtupendo hominem tam profundè datum in reprobum ſenſum: juſsus autem decreto Concilii, ne peſtis iterum ſerperet diligenter cuſtodiri, tempore exiguo ſupervixit.

Henriciani, ab Henrico quodam Toloſano, eandem tenebant doctrinam, ac Petrus de Bruys, addebantque eos Deum irridere, qui canebant in Eccleſia.

Apostolici redivivi ſe Apoſtolos nuncupabant, miſsoſque immediatè à Deo. Matrimonium, uſus Ciborum conditorum lacte, parvulorum Baptiſma, purgatorium, preces pro defunctis, & omnia Sacramenta condemnabant.

Valdenses circa annum Chriſti 1181. à *Valdone* Lugdunenſi, qui ſua bona pauperibus erogaverat, *pauperes de Lugduno* dicti ſunt; obedientiam ſummo Pontifici, cultum Imaginum, Orationes ad Sanctos, feſta Eccleſiæ, baptiſmi oleum, Confirmationem, *Ave Maria*, Confeſſionem auricularem, remiſſionem peccatorum, Purgatorium, merita, ordines Religioſos, extremam unctionem, miracula, juramenta, cantus Eccleſiæ, Horas Canonicas, & pene omnia, quæ in Eccleſia Romana vigent, rejiciebant; Aſſerebant Prælatos, & Principes auctoritatem amittere propter peccatum, Eccleſiam erraſſe tempore Sylveſtri Papæ; Symbolum eſse rejiciendum, & omnem copulationem eſse licitam. Eos damnavit Lucius Pontifex, tamen penitus extinguere non valuit.

Petrus Joannis docuit hoc tempore 1. Latus perforatum fuiſse Chriſto viventi. 2. Animam rationalem non eſse formam corporis. 3. Eccleſiam univerſalem eſse Babylonem de Apocalypſi; Papam eſse miſticum Anti-chriſtum, ita referunt Guido Carmelita, & Bernardus de Lutcemburgo in Cathalogo hæreſum.

Almaricus multa inſanè docebat. *Primò* enim ſubſtinebat Corpus Chriſti non aliter eſse in pane altaris, quàm in alio pane, & in qualibet alia re, Tranſubſtantiationem denegans. *Secundò*, Deum ſic locutum eſse in Ovidio ſicut in Auguſtino. *Tertiò* negabat etiam reſurrectionem Corporum, Paradiſum ſimiliter, & Infernum: ſed qui in ſe Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in ſe Paradiſum; qui contra peccatum mortale haberet eundem infernum habere in ſe non aliter quàm dentem putridum in ore. *Quartò* altaria ſanctis dicata, & Imagines thurificare, ſanctorumque invocationes Idololatriam eſse aſserebat. *Quintò*, non ſolùm cum Armenis, Adam, & Evam nunquam carnali copula jungendos ſi in ſtatu illo, in quo Deus illos condidit, permanſiſsent; verùm etiam ſexuum differentiam nullam, ſed hominum multiplicationem, atque Angelorum futuram affirmabat contra illud quod in Geneſi ſcribitur, *creavit Dominus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creavit illum, maſculum, & fœminam fecit eos. Sextò*, aſserebat rurſus Deum non videri in ſe, ſed in Creaturis, ſicut lumen in aere. *Septimò*, item illud quod aliàs eſt peccatum mortale, factum in charitate non eſse peccatum, impunitatem peccatorum promittens. Affirmabat denique ideas, quæ ſunt in mente divina creari poſse, cùm contra teſte Auguſtino in mente divina nihil niſi æternum, & immutabile ſit. *Nonò*, ſomniabat quoque mentem Contemplativi, vel Beati perdere ſuum eſse in proprio genere, & redire in illud eſse ideale, quod habuit in mente divina. *Decimò*, docebat omnes Creaturas in fine in Deum redi-

redire, & in ipſum converti, ut fiat unum individuum cum ipſo. Denique in reſurrectione duplicem ſexum fore negabat.

Affirmat tamen Rigordus in vita Philippi Auguſti, quòd à Theologis Pariſienſibus convictus, ac confutatus, ab errore reſipuerit, Romamque adjerit, ut à ſummo Pontifice veniam admiſſi reatus obtineret. At cùm poſt ejus mortem, illius Diſcipuli errores ejus evulgaſſent, & inſuper aſſererent Almaricum reverà fuiſſe Spiritum ſanctum, ac Regnum Dei Patris duraſſe uſque ad Chriſtum; Chriſti verò ſolùm uſque ad Almaricum, adeoque Legem Evangelicam, & omnia Sacramenta jam deſiiſſe, ſolùmque vigere legem charitatis, cujus motivo quidquid fiebat peccatum eſſe non poterat: Unde ajebant ſtupra, adulteria, & alia quoque nefanda non eſſe peccaminoſa dum intuitu charitatis committebantur; ut tanto malo, quod tunc per univerſam Aurelianenſem provinciam graſſabatur, occurreret Eccleſiaſtica, & Regia auctoritas, cenſuris actum eſt in miſeros illos Errones: At cùm ne moverentur quidem, tandem igne ferroque pugnatum eſt in eos, & in hujus ſceleris execrationem, etiam animadverſum eſt in ipſius originem Almaricum jamdiu vita functum, & ut credebatur in pace Eccleſiæ ſepultum. Edicto enim publico exhumata fuerunt ejus oſſa, & à Lictore igni tradita, ciniſque per ſterquilinia diſperſus.

Recruduerat hiſce noſtris temporibus pridem ſepultus, & extinctus veſanæ charitatis error, auctore quodam phanatico nomine *Morin*, qui cùm plurimos dementaſſet, tandem auctoritate publica carceri mancipatus Pariſiis damnatus eſt, & vivus exuſtus.

Albigenses tempore Innocentii III. & fortè antea exorti ſunt, qui non ſolùm concionibus, ſed etiam armis Eccleſiam diu vexaverunt. Errores eorum recenſet S. Antoninus in ſumma Theologica part. 4. tit. 11. cap. 7. quòd videlicet ponerent duo principia coæterna, unum bonum, alterum malum, more Manichæorum: & alia id genus. Vide ſanctum Antoninum in ſumma Hiſtoriali tertia parte, tit. 19. cap. 1.

Hæreſiarchæ tertii-decimi Sæculi.

Guillelmus de sancto amore tempore Alexandri Papæ IV. odio furens in Religioſos mendicantes, docuit illicitum eſſe omnia relinquere niſi quis cogatur. Quod idem *Deſiderius Longobardus* docuit, & addidit non eſſe licitum inſtituere, vel ingredi ordinem Religioſum, qui non habeat poſſeſſiones, ſaltem in communi. Scripſerunt contra hanc hæreſim ſanctus Thomas in Opuſculo contra impugnantes Religionem, & ſanctus Bonaventura in Opuſculis variis.

Fratricelli quodam auctore *Hermanno*; cum Dulcitio Navarienſi hæreſim ſuam inchoarunt, docentes auctoritatem Romanæ Eccleſiæ ceſſaſſe propter malitiam Prælatorum: Se ſolos eſſe veram Eccleſiam, & perfectos, ut erant Apoſtoli: Se nulli debere obedire: & quòd ſecta ipſorum ſit immediatè à Chriſto: Quòd omnes Pontifices à tempore ſancti Sylveſtri fuerint prævaricatores, excepto Cæleſtino quinto. Hæc & ſimilia damnavit Bonifacius VIII. Vide Nauclerum generat. 44. & Joannem de Turrecremata lib. 4. ſummæ part. 2. cap. 37.

Digitized by Google

INDEX HÆRETICORUM.

BEGARDI, & BEGUINÆ, auctore Bogonato (qui videri volebant Monachi, & Beguinæ moniales, ſed abſque votis) docebant hominem poſſe in hac vita fieri impeccabilem: & non teneri amplius ad jejunia, & orationem, & in gratia creſcere non poſſe, & alia id genus. Vide Alvarum *de Planctu Eccleſiæ lib. 2. cap. 52.* Et Joannem de Turrecremata *lib. 4. part. 2. cap. 36.*

LOLARDUS GUALTERUS docuit Luciferum injuſtè à Deo damnatum, ut teſtatur Thritemius in Cronico anni 1325. ubi alios etiam errores refert.

MARCILIUS DE PADUA, & Joannes de Janduno, multos errores docuerunt, quos damnavit Joannes XXII. in extravaganti, quæ incipit, *licet juxta doctrinam*. Summa errorum eſt, quòd ſanctus Petrus non fuerit Caput Eccleſiæ, & quòd Chriſtus ſolverit didrachma neceſſitate coactus, non ex condeſcenſione.

FLAGELLANTES orti quidem ſunt in Italia, ſed in Germania maximè propagati. Docebant non poſſe ſalvari eos, qui non ſe baptizarent in proprio ſanguine flagellantes ſe nodoſis funibus: Sacramenta, & cætera opera bona contemnebant. Purgatorium in alia vita eſſe negabant. Denique pluribus erroribus laborabant. Vide Bernardum Lutxemburgenſem in Catalogo hæreſum, & Nicolaum Sanderum de viſibili Monarchia Eccleſiæ.

Hæreſiarchæ quarti-decimi Sæculi.

JOANNES VVICLEFFUS (ait Sedulius noſter) Anglus Sacerdos, artium Magiſter, anno circiter milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſecundo, Carolo IV. Imperatore impia dogmata vulgavit: Cujus venenum *Hieronymus à Praga*; illi in Anglia Oxoniæ cùm operam daret, avidiſſimè hauriens, poſtea diſſeminavit Pragæ unà cum *Joanne Hus*, qui ſenſim in odium Cleri, populum pertrahens commendata doctrina VVicleffi, ſcripta ejus turbulenta populi favorem captans, in vulgarem linguam tranſtulit. Vvicleffi articuli erronei numerantur quadraginta quinque præcipui, quorum illos potiſſimùm aſcribam quos ævi noſtri Novatores reſumpſerunt, ut ſciant ſe malorum corvorum iſtorum mala ova eſſe.

1. Subſtantia Panis, & Vini materialis manet in Sacramento altaris.
2. Accidentia Panis non manent ſine ſubjecto in eodem Sacramento.
3. Chriſtus non eſt ibi realiter in propria præſentia Corporali.
4. Non eſt fundatum in Evangelio, quòd Chriſtus Miſſam ordinaverit.
5. Deus debet obedire Diabolo.
6. Si homo fuerit debitè contritus, omnis Confeſſio exterior eſt ſuperflua.
7. Contra Scripturam eſt Eccleſiaſticos habere poſſeſſiones.
8. Domini temporales poſſunt pro arbitrio ab Eccleſia auferre bona temporalia poſſeſſoribus delinquentibus.
9. Peccant fundantes clauſtra, & ingredientes ſunt viri diabolici.
10. Sancti inſtituentes Religiones privatas, ſic inſtituendo peccaverunt.
11. Religioſi viventes in Religionibus privatis non ſunt de Religione Chriſtiana.
12. Omnes de ordine mendicantium ſunt Hæretici,
13. Omnia de neceſſitate abſoluta proveniunt.

14. Con-

14. Confirmatio Juvenum, Clericorum ordinatio, locorum conſecratio, reſervantur Papæ, & Epiſcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

15. Excommunicatio Papæ, vel cujuſcumque Prælati non eſt timenda, quia eſt cenſura Anti-chriſti.

16. Papa cum omnibus Clericis poſſeſſionem habentibus ſunt hæretici, quòd poſſeſſionem habent, & conſentientes eis.

17. Imperator, & Domini ſæculares ſeducti ſunt à Diabolo, ut Eccleſiam dotarent bonis temporalibus.

18. Eccleſia Romana eſt Synagoga Satanæ.

19. Papa non eſt immediatus Vicarius Chriſti, & Petri ſucceſſor.

20. Electio Papæ à Cardinalibus per Diabolum eſt introducta.

21. Fatuum eſt credere Indulgentiis Papæ, & Epiſcoporum.

22. Omnes Religiones indifferenter introductæ ſunt à Diabolo.

Tales, imò fœdiores articuli JOANNIS HUS, quos recenſitos in ejuſdem Concilii Conſtantienſis Seſſione 12. prætermittere omnes non poſſum, ſed principales exſcribam.

1. Unica eſt ſancta univerſalis Eccleſia, quæ eſt ſola Prædeſtinatorum univerſitas.

2. Paulus nunquam fuit membrum Diaboli, licèt fecerit actus quoſdam actibus Eccleſiæ malignantium conſimiles.

3. Præſciti non ſunt partes Eccleſiæ, cùm nulla pars ejus finaliter excidet, eò quòd Prædeſtinationis charitas, quæ ipſam ligat, non excidit. Petrus non fuit, nec eſt Caput ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ. Sacerdotes quomodolibet viventes criminosè Sacerdotii polluunt poteſtatem.

4. Papalis dignitas à Cæſare inolevit.

5. Romanus Pontifex non eſt Caput Romanæ Eccleſiæ.

6. Nemo gerit vicem Chriſti, vel Petri, niſi ſequatur eum in moribus.

7. Papa non eſt manifeſtus, & verus ſucceſſor Principis Apoſtolorum, ſi vivit moribus contrariis Petro, & ſi quærit avaritiam, tunc eſt Vicarius Judæ.

8. Cardinales non ſunt manifeſti, & veri ſucceſſores Collegii aliorum Apoſtolorum, niſi vixerint more Apoſtolorum.

9. Doctores ponentes quòd aliquis per cenſuram Eccleſiaſticam emendandus, ſi corrigi noluerit, judicio ſæculari eſt tradendus, pro certo ſequuntur in hoc Pontifices Scribas, & Phariſæos, qui Chriſtum nolentem eis obedire in omnibus dicentes, *Nobis non licet interficere quemquam*, ipſum ſæculari judicio tradiderunt, eò quòd tales ſunt homicidæ graviores quàm Pilatus.

10. Obedientia Eccleſiaſtica eſt obedientia ſecundùm adinventionem Sacerdotum Eccleſiæ præter expreſſam auctoritatem Scripturæ.

11. Diviſio, immediatè humanorum operum, quot ſint ex ſe, vel virtuoſa, vel vitioſa.

12. Per cenſuras Eccleſiaſticas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ad ſui exaltationem Clerus populum laicum ſibi ſuppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Anti-chriſto.

13. Papa non debet dici *ſanctiſſimus*.

14. Condemnatio quadraginta-quinque articulorum Joannis Vvicleffi, per Doctores facta, eſt irrationalis, & iniqua.

15. Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe unicum Caput in ſpiritualibus regens Eccleſiam.

16. Chriſtus ſine talibus capitibus monſtruoſis, per ſuos veraces Diſcipulos ſparſus per orbem terrarum, meliùs ſuam Eccleſiam regularet.

17. Apoſtoli & fideles Sacerdotes Domini ſtrenuè in neceſſariis ad ſalutem, regularunt Eccleſiam ante quàm Papæ officium foret introductum: Sic facerent deficiente per ſummè poſſibile Papa uſque ad diem judicii.

18. Nullus eſt Dominus civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.

SYNODUS Conſtantienſis Oecumenica, ad quam Imperator Sigiſmundus coierat, Patriarchæ quatuor, Cardinales viginti novem, Archiepiſcopi quadraginta-ſeptem, Epiſcopi centum ſexaginta; Abbates, & Doctores quingenti ſexaginta quatuor, de Vvicleſ. Joanne Hus, Hieronymo à Praga in hæc verba cenſuit: *Hæc ſancta Synodus declarat, definit, & ſententiat eundem Joannem Vvicleſ fuiſſe notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæreſi deceſſiſſe, eum anathematizando. Decernitque, & ordinat corpus ejus, & oſſa (ſi ab aliis fidelium corporibus diſcerni poſſunt) exhumari, & procul ab Eccleſiæ ſepultura jactari ſecundum canonicas, & legitimas ſanctiones.*

Et Seſſione 15. contra Joannem Hus, *Chriſti nomine invocato, hæc ſacroſancta Synodus Conſtantienſis ſolum Deum præ oculis habens, per hanc definitivam ſententiam, quam profert in his ſcriptis, pronuntiat, decernit,* & *declarat, dictum Joannem Hus fuiſſe, & eſſe verum, & manifeſtum Hæreticum, ipſumque errores, & hæreſes dudum damnatas, & plurima ſcandaloſa, piarum aurium offenſiva, temeraria, & ſeditioſa dogmatizaſſe, & publicè prædicaſſe, in non modicam offenſionem Divinæ majeſtatis, ac univerſalis Eccleſiæ ſcandalum, & fidei Catholicæ detrimentum. Idcirco propter præmiſſa, & alia plura, præfatum Joannem Hus hæreticum fuiſſe, & eſſe, hæc ſancta Synodus pronuntiat; & tanquam hæreticum judicandum, & condemnandum fore judicat, & condemnat per præſentes.*

HUSSITÆ dividuntur in varias ſectas, alii enim dicuntur *Orebitæ*, alii *Thaboritæ*, alii *Orphani*, alii *Adamitæ*, ſive Pichardi auctore quodam Gallo, qui dicebatur *Pichardus*, quique Boemos multos ſeduxit dicens ſe eſſe Filium Dei, & vocari Adamum. Vide Æneam Sylvium de origine Boemorum cap. 40. 41. 43. & 47.

HERMANNUS Rieſvich natione Batavus, tempore Alexandri VI. docuit animam mori cum corpore, nullum eſſe infernum, Chriſtum fuiſſe ſtultum, fidem noſtram eſſe fabuloſam, Evangelium falſum: Ita refert Bernardus Lutxemburgenſis *in Catalogo Hæreticorum*. Hic Hermannus videtur fuiſſe omnium Hæreticorum perditiſſimus, & ſtultiſſimus, quippe qui cùm diceret animam mori cum corpore, tamen maluit vivus exuri quàm ſuam hæreſim revocare.

Hæreſiarchæ decimi quinti Sæculi.

MARTINUS LUTHERUS natione Saxo, Patria Illebienſis, parentibus fortunæ exiguæ natus, anno 1483. profeſſione Monachus Auguſtinianus, quem Eraſmus Roterodamus ex ipſius ſcriptis deprehendit *virum eſſe ſceleratiſſimum*; ex Catholico Monacho factus deſertor hæreticus gnaviter imi-

tatus

ſtatus omnium hæreticorum patrem Simonem Magum dicentem, *ſe ſummam Dei virtutem eſſe*, hic enim à nimio pretio ſui, ſe prædicabat *Evangeliſtam Domini*; appellatus ab ejus Aſſeclis *Elias adventum Domini præcurſurus*. Ex incubo natum fama eſt, ut mirum non ſit Diabolo gratum familiaremque fuiſſe. Nam in libro quem ſcripſit *de Miſſa angulari*, quem habuerit auctorem doctrinæ ſuæ, non obſcurè fert; inducit enim ibi Diabolum ſecum diſputantem, ac fortiora contra Miſſam argumenta proferentem, quàm quæ refelli à ſe potuerunt: Cujus etiam vocem inibi deſcribit, quòd ea gravis, & robuſta ſit, tamque terribiliter inſonet, ut uſu quandoque eveniat quod poſt collationem cum Dæmone nocturnam, homines poſtridie mortui reperiantur: nam & corpus, inquit, occidere poteſt: Deinde verò animam ita reddit anxiam, ut in momento quandoque neceſſe habeat è corpore migrare; quod ſæpe ſibi propemodum accidiſſe ſcribit, quin & tandem accidit ad extremum.

Impudenter fatetur ſe non unum fruſtum, ſed multum ſalis cum Diabolo, imò plus uno ſalis modio ſimul comediſſe: Proinde ſe multa cum eo communicaſſe, ipſoque magiſtro didiciſſe præſertim Miſſam non eſſe ſacrificium; neque ſub una ſpecie communicandum: nec aliquid credendum quod non ſit ſcriptum in libris divinis. *Item* ſcribit confeſſum coram Diabolo ſe peccaſſe, quòd Miſſam celebraſſet: quin etiam non ſe amaſſe Deum, imò odiſſe juſtum, & peccatores punientem. Ac tandem in Diſputatione Lypſiæ, ejus blaſphema vox audita eſt, imò monſtrum furiale: *Non propter Deum hæc res cœpta eſt, neque propter Deum finietur*. Quæ cùm ita ſe habeant, quis dubitare poteſt Lutherum de grege illorum eſſe, qui in noviſſimis temporibus fidem abnegantes, & attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium? adeoque ipſum impia hæretica, auctore, & magiſtro Diabolo dogmata diabolica induxiſſe?

Licèt autem Theologi Pariſienſes Lutherum arbitrarentur indignum contra quem ſcriberetur: Propterea quòd non ſolum Vvicleffiſtarum, & Huſſitarum, ſed etiam vetuſtiſſimos propugnaſſet errores, quos olim Eccleſia fudit enervavitque, denuo jam in arenam revocaret, & idcirco hominem tam impium flammis potiùs, quàm argumentis examinandum. Attamen cùm jam Germani ex calice errorum Lutheri ita abundè potati, & inebriati eſſent, ut virus illud ſerpere inciperet ad exteras Nationes, unicuique neceſſe fuit Regioni ſe adversùs malum iſtud præmunire; ideo Sacra Facultas Theologica Pariſienſis ſcripta Lutheri examini ſuo ſubjecit; ac pluribus in iis detectis erroribus, Cenſuram condidit, quæ & Galliæ populos in fide antiqua conſervavit, & multis etiam Exteris, apud quos in pretio eſt auctoritas principis hujus Facultatis, præſidio fuit, ne occuparentur eorum mentes ab errorum currentium profluvio. Hanc cenſuram ex Thoma Illirico exſcriptam refert D. Bail in apparatu ad Concilium Tridentinum.

ANDREAS CARLOSTADIUS, qui primus ex Diſcipulis Lutheri uxorem publicè duxit cùm eſſet Sacerdos, & cum eo Huldricus Zuinglius, & Joannes Oecolampadius, Sacramentariam hæreſim inchoarunt *anno* 1526. docentes in Euchariſtia non eſſe corpus Chriſti niſi in ſigno; & addiderunt Imagines Chriſti, & Sanctorum eſſe confringendas, vide Joannem Cochleum in libro de actis Lutheri *anno* 1526.

BALTHASSAR PAGIMONTANUS; & Bernardus Rothmannus ſectam

Anabaptiſtarum inſtituerunt *anno* 1527. quæ etiam proles Lutheraniſmi eſt; & in varias ſectas diviſa. Docent hi non eſſe parvulos baptizandos, & ſi baptizati fuerint, iterum eſſe baptizandos, quando adulti erunt: Alios plurimos errores docent, de quibus vide Joannem Cochleum de actis Lutheri *anno* 1520. & Cardinalem Hoſium lib. 1. de Hæreſibus noſtri temporis.

PHILIPPUS MELANCHTON Lutheri diſcipulus, Confeſſionem Auguſtanam compoſuit *anno* 1530. unde Confeſſioniſtæ, & molles Lutherani dicti ſunt qui eam ſequuntur. Multos habent errores, ut quòd partes pœnitentiæ ſint duæ tantùm, *Contritio*, & *Fides*; id eſt, terrores conſcientiæ, & fides, qua credimus per Chriſtum nobis remiſſa eſſe peccata. Vide Cochleum in libro de actis Lutheri.

JOANNES CALVINUS ſæculo noſtro Hæreticorum, imò Hæreſiarcharum omnium facilè Princeps, natus eſt anno Domini 1509. Patre Gherardo Cauvino, quem impium hominem fuiſſe, & in Deum maximè blaſphemum, præcipui aliquot Cives Noviodunenſes ſunt teſtati. Inquiſitum eſt in Filii mores, & vitam, atque inter cætera in publicas tabulas relatum; Joannem Calvinum Novioduni Curatum beneficium, & aliud Sacelli cujuſdam Sacerdotium cùm obtineret, ſodomitici ſceleris convictum in vitæ diſcrimen veniſſe; ut igni (quæ hujuſmodi ſceleris ordinaria, & legitima pœna eſt) concremaretur: Cæterum Epiſcopi urbis commiſeratione pœnam moderatam, ut cauterio candens ejus humero lilium inureretur. Quam ignominiam non ferens, Germaniam petiit Baſileæ deliteſcens. Tum Argentorati exulans Profugorum factus eſt Concionator. Deinde in Italiam profectus, ſe nominavit ſubinde *Carolum Happe*; demum qui *Cauvinus* erat, *Calvinum* ſe vocavit.

Inde revertens, Genevam venit ad annum circiter 1537. totamque Galliam ſuis infecit, evertit, perdidit blaſphemiis, propter novum ſuæ cœnæ figmentum, quo Chriſtum, licèt abſentem, imaginatur ſua tantùm vi, & efficacia præſentem per Metonymiam. In quo neque cum ſuo Patre *Farello*, aut *Oecolampadio*, neque ſuo Avo *Zuinglio* convenit: quorum utrumque reprehendit, quòd cœnam Domini non rectè tractarent.

Docuit inſuper plures alios errores; primò quidem *de Prædeſtinatione*, Adamum Dei ordinatione, & æterno decreto in peccatum neceſſariò eſſe prolapſum: Adæ poſteros quoſdam qui ſalventur eſſe Electos: Alios ſempiternæ morti deſtinatos: & diverſitatis hujuſce primam præcipuam cauſam eſſe Dei voluntatem aſſeverat. Quòd Deus potiſſimè creavit genus humanum ad perpetuam damnationem, & interitum: Quòd Deus Adam creavit, non modò, ut interiret, ſed etiam quòd illum ab æterno ad excidium prædeſtinavit; Ideoque illum neceſſariò peccare oportuerit.

De libero arbitrio, negat hominem eſſe libero arbitrio donatum, cùm doceat Deum peccata non ſolùm permittere, ſed etiam efficaciter operari.

De peccatis, Deum eſſe peccati authorem docet: Peccata, quæ homines faciunt, non modò Deum permittere ut faciant; ſed etiam fieri Deo volente, & impellente: omnia peccata quæ fiunt, eſſe omninò opera Dei, verbi gratia, furtum, adulterium, &c. non fieri ab homine ſolùm, ſed quòd Deus illa efficiat in homine: Diabolum Dei mandato eſſe mendacem: ſolam cum Luthero incredulitatem peccatum eſſe mortale aſſerit: nullum diſcrimen eſſe inter peccatum mortale, & veniale, nec ullum veniale appellari debere,

ſed

Digitized by Google

ſed omne peccatum eſſe mortale: Legem Dei, & voluntatem Dei ſæpe eſſe inter ſe contrarias.

De fide, juſtificatione, & ſalute, docet omnem hominem juſtum ſcire ſe eſſe in gratia; & ſuæ juſtificationis eſſe certum, eò quòd fides per quam juſtificatur homo, cuilibet poſſit eſſe certa; uſurpans malè illud Auguſtini; nihil eſt homini certius ſua fide, ita ut, inquit Calvinus, quævis peccata, quævis licèt flagitia, & ſcelera committat, nullum tamen imputatur credenti.

De operibus, & meritis, nullum opus humanum, quantùmlibet bonum, eſſe vitæ æternæ meritorium; neque ad vitam æternam conſequendam neceſſarium: fatetur quidem operibus noſtris ineſſe aliquod meritum cui reſpondent prœmia corporalia, & ſpiritualia, ſed non vita æterna, imò aſſerit quemlibet juſtum in omni bono peccare.

De votis, & monaſteriis, aſſerit nullum prorſus eſſe diſcrimen inter præceptum, & conſilium Evangelicum, neque aliquod eſſe in Evangelio conſilium, ſed omnia quæ nobis à Chriſto commendata ſunt, eſſe præcepta: Itaque omnia vota damnat nihil prodeſſe aſserens, eò quòd quandam neceſſitatem hominibus inferant, quia dicit Propheta *voluntariè ſacrificabo tibi*. Docet præterea nihil poſse Deo voveri, niſi quod ab eo præceptum eſt.

De Matrimonio. Quamvis autem bonum eſse fateatur, ut à Deo adjutorium petamus ad continendum, dicit tamen hanc invocationem non eſse remedium ſufficiens pro ſervanda continentia, & ideo necaſsarium eſse conjugium; & tempore gratiæ, ſtare adhuc præceptum univerſale quod omnes ad nuptias obligat, nempe *non eſt bonum hominem eſſe ſolum*. Docet inſuper baptiſmum pueris non eſse neceſsarium.

De Miſſæ ſacrificio, negat Miſsam eſse a Chriſto inſtitutam; & eam nec ſacrificium, nec opus bonum eſse blaſphemat, &c. Vide Prateolum, Bolzecum, &c.

MICHAEL SERVETUS Hiſpanus cùm eſset annorum 25. ſummum ſe orbis Prophetam eſse jactabat, ſcripſit autem libros ſeptem de erroribus Trinitatis: in quibus docuit nullam eſse in Deo realem generationem: non eſse in Deo perſonalem diſtinctionem: non debere homines baptizari niſi anno 30. tandem anno 1555. ab ipſo Calvino Genevæ igni traditus eſt. Vide Joannem Cochleum, de actis Lutheri ad annum 1532. & Surium in hiſtoria ejuſdem anni.

DAVID GEORGIUS Delphis in Batavia natus, prædicavit ſe eſse eximium Prophetarum, & Filium Dei Chriſto Jeſu majorem, & anno tertio poſt mortem reſurrecturum, & Regnum Iſrael reſtituturum. Sed jam anni circiter octoginta ab ejus obitu præterierunt, nec tamen ſurrexit, neque reſurget, niſi die noviſſimo, cum aliis impoſtoribus, æternis ignibus cruciandus. Vide totam hiſtoriam apud Surium in hiſtoria anni 1555.

GASPARD SUVENCHFELDIUS unus ex Confeſſioniſtis, propria dogmata adinvenit. Humanam Chriſti naturam poſt aſcenſionem in divinam eſse mutatam, & ſolo Spiritu contentos nos eſse debere: vocale verbum tanquam occidentem litteram eſse rejiciendum. Vide Fridericum Staphilum in libro de Concordia Lutheranorum.

ANDREAS OSIANDER, unus ex Confeſſioniſtis, ſed propter novas Hæreſes ipſis etiam Confeſſioniſtis Hæreticus, docuit Charitatem, & Juſtitiam, & Sapientiam, quibus homo Juſtus, & Sapiens eſt, eſse ipſam Dei eſſentiam,

tiam, & Chriſtum juſtificare homines ſolùm juxta naturam divinam. Vide Fredericum loco citato, & Surium in Hiſtoria anni 1551.

Joannes Brintinus, non minimus inter Confeſſioniſtas, docuit Chriſti humanitatem ab ipſa incarnatione ſemper fuiſſe ubique. Unde nati ſunt *Ubiquiſtæ*. Adversùs eum acriter diu pugnarunt Theodorus, Beza, & alii. Vide Surium in Hiſtoria 1564.

Mathias Illyricus auctor præcipuus hiſtoriæ Centuriatæ Magdeburgenſis, & Lutheranorum rigidorum Pater, præter alia ſtultiſſima dogmata, docuit peccatum originale eſſe ſubſtantiam.

Libertini Auctore quodam Quintino, docent licitum eſſe ſimulare, & diſſimulare Fidem, & Religionem, & cum omnibus communicare; unum eſſe tantùm Spiritum immortalem; Angelos, & Animas hominum non eſſe immortales. Chriſtum non verè obiiſſe in cruce, ſed opinione tantùm. Alia multa docent, ſed clam, & inter ſe, ut ipſemet refert Calvinus in libro contra Libertinos, ubi dicit ſibi notum eſſe, multa millia eſſe in hac ſecta.

Valentinus Gentilis, Patria Conſentinus anno 1558. Arianiſmum revocans docere cœpit, tres Perſonas divinas eſſe tres Spiritus æternos eſſentiali numero differentes, ſed Patrem eſſe majorem Filio, & Spiritu ſancto: ob quam hæreſim ab ipſis hæreticis Bernæ capite plexus eſt. Extat hæc Hiſtoria apud Benedictum Aretium, auctorem damnatum quem citat Belarminus, quia alios non habuit, qui id referant.

Franciscus David cum cæteris miniſtris Tranſsylvanis, docuit ſolum Patrem eſſe verum Deum, Filium, & Spiritum ſanctum eſſe virtutes Dei, non diſtinctas à Patre, perſona, vel relatione, vel eſſentia: Chriſtum eſſe purum hominem, ſed dici verbum Dei, quia verba Dei annuntiavit.

Socinus corrupit univerſam Theologiam, in-primis de ſacro-ſancta Trinitate, & juſtificatione hominis coram Deo.

Puritani, in Anglia ortum habuerunt tempore Eliſabethæ Reginæ, quæ à Communione Catholica ſeſe ſubduxerat; hoc nomine donati ſunt, vel quia ſe Calviniſtas reformatos jactitabat, vel quia ſequebantur puram Scripturam, vel quia puriſſimos, & ſanctiſſimos ſe proclamabant. Illi, ſicut Calviniſtæ à fine Pſalmorum ſuſtulerunt verſum *Gloria Patri*, &c. quem in illis appoſuerat Eccleſia, contra Hæreticos, qui Filium cum Patre adorare nolebant. Antipuritani adhuc in Anglia opinionibus Puritanorum omnino opponuntur.

Pacificatores, auctore Joanne *Sturmio*, Religionem Calviniſticam à Catholica eſſentialiter non differre dicunt; unde Miniſter Anonymus quidam ſub nomine Chriſtiani Conſtantis, ſcripſit plura de conformitate utriuſque Eccleſiæ.

Arminiani, ſeu *Remonſtrantes*, aut molles Calviniſtæ, ortum duxerunt à *Jacobo Arminio* Miniſtro Amſtelodami, qui factus fuit poſtea Profeſſor Theologiæ Calvini, in Academia Leydena apud Batavos, cujus Cathedram antea tenuerat Franciſcus Gommarus. Hic Arminius Calviniſta ſemper reputari volebat, licèt multas opiniones multum diſtantes à Calvino, & Calviniſtis rigidis ſuſtineret contra Remonſtrantes. Rigidi Calviniſtæ auctorem habent Gommarum, qui diſputationem aggreſſus eſt contra Jacobum Arminium. Hi ſequebantur rigorem opinionum Calvini de libero arbitrio, de gratia, de reprobatione, & aliis.

Con-

Digitized by Google

Conradus Vorstius Miniſter Batavus perfectiones divinas conteſtabatur, ut pote, ſimplicitatem Dei infinitatem ejus, immenſitatem, & æternitatem, quod maximam diviſionem Reformatis Bataviæ affert etiam his temporibus. Metaphoriſtæ omnia ad metaphoras reducentes Filium Dei dicebant non eſſe propriè, nec verbum Patris, nec Imaginem, ſed per metaphoram.

Marcus Antonius de Dominis, qui ſe fraude intruſit in Archiepiſcopatum Spalatenſem in Dalmatia, auctoritatem Papæ deprimere ſemper conatus eſt.

In Batavia, Boemia, Germania, & Anglia novæ Sectæ oriuntur continuò, quarum numeratio eſt impoſſibilis. Plures etiam hiſce maximè temporibus ſubortæ ſunt de divina Prædeſtinatione, & Gratia erroneæ aſſertiones ab Eccleſia damnatæ.

Hic autem obſervandum eſt majores Hæreticos infœlicem ſemper habuiſſe exitum. *Simon* enim *Magus* cùm volare vellet, orationibus S. Petri dejectus, ſibi tibias fregit, & paulò poſt cum ſumma ignominia mortuus. Sic Egeſip. lib. 3. cap. 2. de Excidio Jeroſol. & Arnobius lib. 2. contra Gentes. *Manichæus* vivus excoriatus eſt à Rege Perſarum, quia filium Regis curaturus occidit, ex Epiphanio Hæreſi 66. *Montanus Theodotus*, & eorum Propheteſſæ ſeipſos laqueis necaverunt. Ut refert Euſebius lib. 5. Hiſtoriarum cap. 16. *Donatiſtæ* ab iiſdem canibus lacerati ſunt, quibus Euchariſtiam projiciebant. Optatus lib. 2. contra Parmenianum. *Arius* in Eccleſiam intrare volens, ſubito alvi motu ad latrinas publicas acceſſit, & ſimul cum excrementis inteſtina omnia effudit, & animam, ex Athanaſio Orat. 1. contra Arianos, & ex Rufino lib. 10. Hiſt. cap. 13. *Valens Arianus* vivus à Gothis crematus eſt, ex Rufino lib. 11. Hiſt. cap. 13. *Neſtorius* lingua impia à vermibus conſumpta, miſerrimè interiit, ex Evagrio lib. 1. Hiſt. cap. 6. *Anaſtaſius Imperator* Eutychianorum fautor, fulminis ictu interiit, ex Cedreno, & Zonara. *Lutherus* cùm veſperi opiparam ſumpſiſſet cœnam lætus, & ſanus, omneſque facetiis ſuis ad riſum provocaſſet, eadem nocte mortuus eſt, ex Cochleo in vita Lutheri. *Zuinglius* in bello contra Catholicos trucidatus eſt. *Oecolampadius* cùm veſperi ſanus cubitum iviſſet, manè inventus eſt ab uxore mortuus in lecto. Ex Cochleo, in actis Lutheri anno 1531. *Carloſtadius* à Dæmone eſt interfectus, ſic Miniſtri Baſileenſes in Epiſt. quam ediderunt de morte Carloſtadii. *Joannes Calvinus* denique, horrendis, & ſenſibilibus morbis gravatus, vermibus conſumptus expiravit, ut teſtatur Hieronymus Bolſecus in ejus vita, addens eum blaſphemantem obiiſſe, Dæmonibus invocatis.

Ap-

Digitized by Google

Approbatio Doctorum ſacræ Facultatis Pariſienſis.

ITerum è tenebris emergit *Scotus*, facem præferente *Rev. Admodum P. Claudio Fraſſen*, *Ordinis Seraphici*, *ſacræ Theologiæ Pariſienſis Doctore*, *& apud ſuos Profeſſore*. Ut cunctis gratior in publicum prodiret Scriptor doctrinæ, non minùs, quàm ſubtilitatis profundæ, non paſſus eſt vir meritiſſimus, duplicem ampliùs in eo deſiderari cultum, dictionis, atque diſpoſitionis. Nitorem igitur ſermonis, & ordinem adjecit methodicæ tractationis, atque duplicibus ita veſtitum, & cultiorem, è *Subtili* fecit *Academicum*, eò magis, ſicuti meritò ſperatur, Academicis omnibus profuturum, quòd Chriſtianæ fidei, caſtiſque moribus omninò conſentiat. Ita cenſemus, & teſtamur ex animo Nos infra-ſcripti Societatis Sorbonicæ Doctores in ſacra Facultate Pariſienſi, die 25. Maii, anno 1672.

G. LESTOCQ, *Regius in Sorbona ſacræ Theologiæ Profeſſor.*

A. CHEVILLIER,

Mandatum Obedientiæ, & Permiſſio Reverendiſſimi Patris Generalis.

FRater Franciſcus Maria Rhini de Politio, totius Ordinis Fratrum Minorum Seraphici Patris noſtri Franciſci Miniſter Generalis, & ſervus, ac in Regno Galliarum ſuper omnes Provincias nobis ſubjectas Commiſſarius Apoſtolicus, &c. Dilecto nobis in Chriſto *Patri*, *ac Fratri Claudio Fraſſen*, *Provinciæ noſtræ magnæ Franciæ Alumno*, *ſacræ Theologiæ Doctori Pariſienſi*, *ejuſdemque in majori noſtro Conventu Pariſienſi Profeſſori*. Salutem in Domino ſempiternam.

Cùm (ſicut accepimus) opus à te editum ſit, cujus titulus *Scotus Academicus*, *&c.* ac illud ad majorem Dei gloriam, Scoticæ doctrinæ exaltationem, Ordiniſque noſtri decus imprimi cupias; nos omnia prædicta quantùm in Domino poſſumus, promovere cupientes, & intelligentes tuum Librum in iis omnibus non modicùm profuturum; harum noſtrarum vigore, facultatem tibi elargimur cum merito ſalutaris obedientiæ, quatenus præviis examine, & approbatione ejuſdem Operis à RR. PP. noſtri Ordinis Theologis emeritis, & ſacræ Pariſienſis Facultatis Doctoribus, Fratre Claudio Domart hujus magni Conventus Guardiano, Fratre Andrea Houbereau, & Fratre Carolo Mignet faciendis, ac ſervatis in reliquis ſanctionibus Apoſtolicis, & conſtitutionibus noſtris, ipſum Typis mandare poſſis, & valeas. Datum in Conventu noſtro magno Pariſienſi, die vigeſima Aprilis, ſub Chirographo, ſigilloque majori officii noſtri anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo primo.

Frater F. Maria Rhini de Politio, *Miniſter Generalis.*

Frater A. E. de Loſſada, Secretarius Generalis Ordinis.

Approbatio, & Permiſſio R. Admodum Patris Claudii Domart, Doctoris Pariſienſis, & majoris Conventus FF. Minorum de Obſervantia S. Franciſci Guardiani.

VIſis prioribus quum *Philoſophicis*, tum *vitæ ſpiritualis* lucubrationibus, non poſſumus non ſperare, quin cum omni Theologorum applauſu in lucem prodeat *Reverendi Patris Claudii Fraſſen*, *Doctoris Pariſienſis*, *& magni Conventus Fratrum Minorum de Obſervantia S. Franciſci Lectoris Generalis Scotus Academicus*. Quapropter, non

non modò ut prælo mandetur permittimus, verùm in quantùm hoc Opus perutile publico judicamus, ex animo optamus. Datum in dicto Conventu Pariſienſi die Aprilis decima, anni Domini milleſimi ſexcenteſimi ſeptuageſimi primi.

Frater C. Domart, *magni Conventus Obſervantiæ humilis Guardianus.*

Approbatio Rev. Admodum Patris Caroli Miguet, Doctoris Pariſienſis, & in magno Conventu FF. Minorum de Obſervantia in Theologia Lectoris Generalis, & nunc temporis ejuſdem Guardiani.

DIu tandem deſideratum Opus, & perutilem Methodum Scholæ noſtræ ad nitidam, & ſolidam Doctoris Subtilis enucleandam doctrinam, præſertim in primum Sententiarum, me infra ſcriptum perlegiſſe fidem facio: cui verè titulus eſt *Scotus Academicus*: Scoticæ ſiquidem diſciplinæ validiſſimum, & lucidiſſimum extabit ornamentum, Seraphicæ noſtræ Familiæ decus, & Theologorum ad divinam Sapientiam facilis via. Hinc eſt quòd parum dixiſſe arbitror prælo dignum; verùm etiam Auctorem R.P. *Claudium Fraſſen* Doctoris Subtilis ſubtilitatis ſe legitimum probare Hæredem, nec non ejus doctrinæ Interpretem, ſicut & in Philoſophicis exhibere fideliſſimum: Quare ut Typis exaretur publico profuturum, & ſingularem noſtræ erga Auctorem amicitiæ teſſeram maximè peropto. Datum Pariſiis in magno Conventu FF. Minorum decima quinta Aprilis, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo primo.

Fr. Carolus Miguet, *in Theologia Doctor, & Lector Generalis.*

Approbatio Reverendi Admodum P. Andreæ Houbereau Doctoris Pariſienſis, Ex-Definitoris Generalis, & Provinciæ Turoniæ Majoris Ex-Provincialis.

EGo infra ſcriptus in Univerſitate Pariſienſi Doctor Theologus, Librum cui titulus eſt *Scotus Academicus, à R. P. Claudio Fraſſen*, noſtri Ordinis in eadem Univerſitate Doctore, & Profeſſore compoſitum, legi, & pervolvi: quem ſingulari Doctrina, ordine, & methodo elaboratum reperi: in eo enim altiſſima fidei myſteria, abſtruſiores Theologiæ difficultates, & profundæ ipſius Scoti doctrinæ Theſauri abſconditi, tam dilucidè, luculenter, & nervosè aperiuntur, tantaque argumentorum, & rationum denſitate cumulantur, ut nullus vix hucuſque alius eruditus ita enodarit; Unde Lectores quoslibet piorumque hominum animos pondere ipſo, dulci quadam violentia in ſuam ſententiam pertrahere videtur. Quamobrem, cùm hoc magnum opus fundatiſſimam in Scripturis, Conciliis, Patribus, gravioribuſque Theologis doctrinam contineat, nihilque in eo omnino non ſanctum, nihil non pium, nihil alienum à mente Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ, & Romanæ, nihilque non redolens inſignem Auctoris eruditionem pari cum pietate conjunctam; digniſſimum cenſeo, quòd in lucem prodeat, ut in omnes Chriſtianas regiones vulgetur, ad Dei gloriam publicamque utilitatem. Pariſiis in magno Franciſcanorum Conventu, vigeſima Septembris, anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo ſeptuageſimo primo.

Fr. Andreas Houbereau, *Ex-Definitor Generalis, & Provinciæ Turoniæ Ex-Provincialis.*

Digitized by Google

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la fede di Reviſione, & Approvazione del P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro intitolato, *R. P. Claudii Fraſſen Ord. Minorum Univerſa Theologia in Duodecim Tomos Diſtributa*, non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni Coſtumi, concedemo Licenza a Nicolò Pezzana, che poſſa eſſer ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padoa.

Dat. 18. Agoſto 1734.

{ *Andrea Soranzo Proc. Riff.*

{ *Z. Piero Paſqualigo Riff.*

{

Agoſtino Gadaldini Segr.

1734. 30. Agoſto
Regiſtrato nel Magiſtrato Eccell. della Beſtemmia.

Angelo Legrenzi Segr.

I N-

INDEX
Diſputationum, Articulorum, Sectionum, & Quæſtionum,
Quæ in hoc Primo Tomo continentur.

DISPUTATIO PROEMIALIS.

De Theologia in communi.

ARTICULUS I. *De neceſſitate, & exiſtentia Theologicæ doctrinæ.* pag. 5
Quæſtio I. *An admittenda ſit aliqua Theologica, & ſupernaturalis doctrina.* 6
Quæſtio II. *An Theologia Poſitiva ſit utilis, & neceſſaria.* 12
Quæſtio III. *An, & qualiter Theologia Scholaſtica Eccleſiæ Dei proſit.* 16
ARTICULUS II. *De Eſſentia Theologiæ.* 23
Quæſtio I. *An Theologia Dei, & Beatorum ſit propriè dicenda ſcientia.* 24
Quæſtio II. *An Theologia Viatorum perfectæ ſcientiæ characteres habeat.* pag. 28
Quæſtio III. *An Theologia noſtra perfectæ ſapientiæ titulo glorietur.* 35
Quæſtio IV. *An Theologia noſtra ſubalternetur ſcientiæ Dei, & Beatorum.* 38
Quæſtio V. *Quodnam ſit objectum Theologiæ noſtræ.* 42
ARTICULUS III. *De proprietatibus, & præcipuis characteribus noſtræ Theologiæ.* 48
Quæſtio I. *An Theologia noſtra ſit ſpeculativa, vel practica.* ibid.
Quæſtio II. *An Theologia noſtra ſit habitus ſupernaturalis.* 54
Quæſtio III. *An Theologia noſtra certior ſit, & dignior ſcientiis naturalibus.* 58
Quæſtio IV. *An Theologia noſtra ſit argumentativa, & adhæſiva.* 64
Quæſtio V. *Quinam ſint loci ex quibus Theologia argumenta ſua depromit.* 67

Tota Theologia quatuor Sententiarum libros complectitur quorum Primus *Deum exhibet in ordine Divinitatis ſubſiſtentem, operantem, & producentem.*

Secundus *eum demonſtrat juxta naturæ ordinem Creaturas producentem, moderantem, & ordinantem.*

Tertius *verſatur circa Deum ſecundùm ſupernaturalem gratiæ ordinem hominum ſalutem in humanitate aſſumpta meditantē, & molientem.*

Quartus *tandem ſpectat Deum ad ordinem gloriæ per ſacramenta tanquam per media neceſſaria, & efficacia deducentem.*

PRIMUS SENTENTIARUM LIBER.

De Deo juxta ordinem Divinitatis conſiderato.

TRACTATUS PRIMUS.

De Deo in ſe ſubſiſtente.

DISPUTATIO PRIMA.

De Exiſtentia, & Eſſentia Dei.

ARTICULUS I. *De Exſtentia Dei.* 77
Quæſtio I. *An, & quomodo nobis conſtet Deum exiſtere.* ibid.
Quæſtio II. *An Deum eſſe ſit per ſe notum.* 85
Quæſtio III. *An, & quomodo demonſtrari poſſit Deum exſtere.* 91
Quæſtio IV. *Quibus rationibus demonſtrari poſſit Deum exſtere.* 93
Quæſtio V. *An, & quomodo probari poſſit unicum eſſe Deum.* 105
ARTICULUS II. *De Eſſentia, ſeu prædicatis quidditativis Dei.* 113
Quæſtio I. *An, & quomodo Deus poſſit definiri.* 114
Quæſtio II. *An rationes Entis, & Exiſtentiæ eſſentialiter Deo competant.* 119
Quæſtio III. *An Deus ſit Subſtantia completa, ſpiritualis, vivens.* 124
ARTICULUS III. *De ratione formali conſtitutiva, & ultimò diſtinctiva Eſſentiæ divinæ.* 127
Quæſtio I. *An Eſſentia divina ultimò conſtituatur, & diſtinguatur per Aſeitatem, aut Intellectionem.* 128
Quæſtio II. *Quænam ſit ratio formalis ultimò conſtitutiva, & diſtinctiva Dei.* 132

DISPUTATIO SECUNDA.

De perfectionibus Divinis in communi.

ARTICULUS I. *De divinarum perfectionum conceptu, numero, & præcellentia.* 135
Quæſtio I. *Quot, & quæ ſint divinæ Eſſentiæ perfectiones.* ibid.
Quæſtio II. *Quot, & qualiter perfectiones Eſſentiæ divinæ competant.* pag. 137

AR-

ARTICULUS II. *De divinarum perfectionum identitate, & distinctione*. 141
Quæſtio I. *An divina Attributa idem ſint realiter cum Eſſentia divina, an ſolo nomine ab ea diverſa*. 142
Quæſtio II. *An Attributa divina tum inter ſe, tum ab eſſentia formaliter, & actu diſtinguantur*. 149

DISPUTATIO TERTIA.

De perfectionibus modificantibus divinam Eſſentiam, ſeu de Attributis negativis.

ARTICULUS I. *De Simplicitate divina*. 166
Quæſtio I. *An Deus ſit omnino ſimplex, & in quo formaliter conſiſtat ejus divina Simplicitas*. ibid.
Quæſtio II. *An Deus omnem compoſitionem realem excludat*. 171
Quæſtio III. *An Deus omnem compoſitionem Metaphyſicam excludat*. 179
Quæſtio IV. *An ſumma ſimplicitas ſoli Deo conveniat*. 184
ARTICULUS II. *De Infinitate Dei*. 186
Quæſtio I. *An, & quomodo probari poſſit Deum eſſe Infinitum*. ibid.
Quæſtio II. *An, & quomodo Deus ratione ſuæ Infinitatis omnes omnino perfectiones contineat*. 190
ARTICULUS III. *De Immenſitate Dei*. 194
Quæſtio I. *An, & quomodo probari poſſit Deum eſſe Immenſum, & ubique*. 195
Quæſtio II. *An recte inferatur Dei præſentia ſecundum Eſſentiam in omnibus rebus ex illius in ipſis operatione*. 201
Quæſtio III. *An Deus ratione ſuæ Immenſitatis realiter ſit extra mundum, & in ſpatiis imaginariis*. 206
ARTICULUS IV. *De Æternitate Dei*. 211
Quæſtio I. *Quid, & qualis ſit Æternitas*. 212
Quæſtio II. *An, & quomodo Æternitas Deo conveniat*. 216
Quæſtio III. *Quomodo Deus ratione Æternitatis Creaturæ coexiſtat, & Creatura Deo*. 221
ARTICULUS V. *De Immutabilitate Dei*. 225
Quæſtio I. *An Deus ſit omnino immutabilis*. 226
Quæſtio II. *An Deus ſit immutabilis extrinſecè*. 236
ARTICULUS VI. *De Ineffabilitate Dei*. 240
Quæſtio I. *An, & quomodo Deus ſit ineffabilis*. ibid.
Quæſtio II. *Quæ, & quomodo nomina Deo conveniant*. 245
ARTICULUS VII. *De Invisibilitate, & viſibilitate Dei tam reſpectu Viatorum, quam Beatorum*. 248
Sectio I. *De poſſibilitate, & exiſtentia intuitivæ Viſionis Dei*. ibid.
Quæſtio I. *An Deus ſit invisibilis, vel viſibilis naturaliter Creaturæ exiſtenti, aut alicui creabili*. ibid.
Quæſtio II. *An Deus ſaltem ſupernaturaliter viſibilis ſit oculo mentis, & corporis*. 257
Quæſtio III. *An poſſibilitas divinæ viſionis intuitivæ ratione naturali probari poſſit*. 265
Quæſtio IV. *An Deus viſus fuerit intuitivè ab aliquo hac in mortali vita degente*. 271
Quæſtio V. *An viri ſancti ſtatim poſt mortem Deum intuitivè videant: Et quæ fuerit hac de re ſanctorum Patrum, & Millenariorum ſententia*. 275
Sectio II. *De Principiis productivis Viſionis Beatificæ*. 290
Quæſtio I. *An ſpecies impreſſa Dei ſit poſſibilis, &c.* ibid.
Quæſtio II. *An, quid, & quale ſit lumen gloriæ*. 293
Quæſtio III. *An, & quomodo intellectus concurrat ad formandam viſionem beatificam*. 308
Sectio III. *De objecto Viſionis beatificæ*. 314
Quæſtio I. *Quodnam ſit objectum primarium beatæ viſionis, & quomodo Deus videatur à Beatis*. ibid.
Quæſtio II. *An, & quomodo Beati videant in Deo Creaturas*. 321
Sectio IV. *Quot, & quæ ſint beatæ Viſionis proprietates*. 331
Quæſtio I. *An beata Viſio ſit notitia ſimplex directa, & permanens*. ibid.
Quæſtio II. *An viſiones beatificæ ſint inæquales, & unde inæqualitas oriatur*. 336
ARTICULUS ULTIMUS. *De Incomprehenſibilitate Dei*. 343
Quæſtio Unica. *An, & quomodo Deus ſit incomprehenſibilis*. ibid.

DISPUTATIO QUARTA.

De divinis Perfectionibus affirmantibus, ſeu de Attributis Dei poſitivis.

Quæſtio I. *An, & quomodo Unitas Deo conveniat*. 346
Quæſtio II. *Quid, & qualis ſit entitativa Dei Veritas*. 350
Quæſtio III. *An, & qualiter Bonitas Deo conveniat*. 352
Quæſtio IV. *An, & quæ ſit Dei Pulchritudo*. 355

Digitized by Google

DIVINÆ SAPIENTIÆ
S E U
SACRÆ THEOLOGIÆ
SCIENTIARUM OMNIUM REGINÆ
DIGNITAS ET NATURA,
Hoc in Proemiali Tractatu delineata,

PRÆFATIO.

AUGUSTUM Theologiæ nomen ex primaria ſui à Fidelibus uſurpatione, eam ſolùm doctrinam deſignavit, quæ Chriſti Domini Divinitatem explicaret & probaret: quocirca S. Joannes Evangeliſta ſpeciali dignitatis titulo Theologus fuit appellatus, quod inſtar Aquilæ cæteris altiùs evolans, Chriſti Divinitatis radios irreverberatis aſpexit luminibus; *Cæteri namque tres Evangeliſtæ*, inquit Auguſtinus, *tamquam cum homine Domino in terra ambulantes, de Divinitate ejus pauca dixerunt; iſte autem quaſi piguerit in terra ambulare, erexit ſe non ſolùm ſuper terram, & ſuper omnem ambitum aeris & Cæli; ſed ſuper omnem etiam exercitum Angelorum, omnemque conſtitutionem inviſibilium poteſtatum, & pervenit ad eum per quem*

Digitized by Google

ſacta ſunt omnia. Simili nomine donatus eſt aliquando *Gregorius Nazianzenus*, quòd inter ſacros Doctores eam de Chriſti Domini Divinitate doctrinam ſubtiliùs ac ſublimiùs tractaverit: *Theodoretus* autem & quicumque alii Græci Patres, qui in explicandis incarnati Verbi myſteriis maximè verſantur, profitentur ſe non in *Theologia*, ſed in *Oeconomia* detineri; propterea quòd adorandum Verbi incarnati myſterium, ad ſpecialem illam Dei providentiam ſpectet, quæ nobis media ad æternam ſalutem conſequendam neceſſaria ſubminiſtrat.

Verùm ſuccedaneo temporum decurſu factum eſt, ut ſacrum Theologiæ nomen, non ſolùm utrique doctrinæ de Chriſti Divinitate & Humanitate differenti conceſſum fuerit; ſed etiam illi quæ inter utramque veluti medium locum obtinet; ideo *Scholaſtica* dicta eſt, quod Academica methodo & umbratili Diſputationum exercitatione, omnia Fidei myſteria, qua poteſt argumentorum vi adversùs Infideles propugnet; vera ſecernens à falſis, certa à dubiis, & Catholica dogmata, à larvatis & fucatis Hæreticorum aſſertionibus eliminet & expurget.

Primus autem ex ſanctis Patribus, qui ſacram Doctrinam ad Dialecticorum morem diſputationibus & argumentis aptaſſe videtur, fuit *S. Clemens Alexandrinus*, vir utique tam ſacra quàm profana litteratura præſtantiſſimus, celeberrimi *Panteni* diſcipulus, ac famoſiſſimi *Origenis* in Alexandrina ſchola Magiſter. Ipſum plures demum inſecuti ſunt viri doctrina ſimul ac pietate percelebres; inter quos *S. Damaſcenus* palmarium videtur obtinuiſſe, utpote qui circa annum 739. aut 800. ſacros hujuſce divinæ doctrinæ latices in ampliſſimis Græcorum Patrum ſcriptis, velut in ſpatioſo alveo latiùs & uberiùs effluentes, certis quibuſdam quæſtionum & reſponſionum rivulis ita perſtrinxerit, ut quæ cæteri grandiori volumine conſcripſerant, ipſe quatuor de Fide orthodoxa libellis fuerit complexus.

Hunc nonnulla poſt elapſa ſæcula, nempe circa annum milleſimum centeſimum quadrageſimum, *Petrus Lombardus* Pariſienſium Epiſcopus imitatus eſt; collectis enim Latinorum Patrum, præſertim ſancti Auguſtini ſententiis, eas omnes ita ſapienter, ac methodicè quatuor in libris ordinavit, ut ab hoc eximio opere, *Magiſter ſententiarum* fuerit appellatus. Varios ſubinde habuit ſuorum ſcriptorum Commentatores, &

In-

Interpretes, qui divinæ ſapientiæ aquis exundantes, veluti Paradiſinus fluvius, diviſi ſunt in quatuor Capita, hoc eſt, in quatuor principes Theologorum Academias, putà *Seraphicam* & *Subtilem* Franciſcanorum, *Angelicam* Prædicatorum, *Spiritualem* Nominalium, & *Solutiorem* ac liberam Cæterorum.

Hos omnes meritò dixeris illos *ſexaginta Fortes*, qui myſtici Salomonis lectulum, Chriſti nimirum Eccleſiam, ambiunt *ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios & ad bella doctiſſimi, uniuſcujuſque enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos*, nempe Hæreticorum & aliorum Tenebrionum incurſiones & inſidias, quas Theologi Scholaſtici Eccleſiæ vigiles & excubitores præſentiunt, & eos in apertam aciem productos, rationum ſpiculo confodiunt & enecant; *Arma enim militiæ noſtræ* (inquit Apoſtolus) *non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adversùs ſcientiam Dei*.

Inde Hæretici quique Zizaniorum ſatores, & Catholicæ veritatis interpolatores aſtutiſſimi, atrocioribus quibuſque ſannis Doctores Theologos exagitant. Vvicleffus namque impiè non minùs quàm imperitè, dixit *Univerſitates, Studia, Collegia, graduationes & magiſteria eſſe vana gentilitate introducta, & tantùm Eccleſiæ prodeſſe ſicut diabolus*. Quis neſcit Lutherum hominem ſpurciſſimum Theologiam Scholaſticam paſſim appellare *inſcitiam veritatis, inanem fallaciam, & Academias in quibus illa docetur, Antichriſti eſſe lupanaria*? Quem latet quantis convitiis Doctores Theologos, maximè Pariſienſes, Calvinus, impiiſſimus ille furcæ huſtoque devotus nebulo, impetat; dum eos *Sophiſtas, Aſinos cornutos, Beſtias bipedes, &c.* id genus appellavit?

Sed quid mirum ſi lucem averſentur umbræ, lupi canes inſectentur, antidotum venena reſpuant? Idcirco enim Scholaſticæ Theologiæ, ejuſque ſtudioſis ſunt inſenſi, quòd intelligant doctrinam ipſam, myſticam eſſe illam Davidicam Turrim, *ex qua pendent mille clypei, omnis armatura fortium*, hoc eſt munitiſſimum quoddam armamentarium, unde tela promuntur, quibus & Catholica fides adversùs eorum impetus huc uſque firma ac tecta ſtat, & ipſorum pariter errores petuntur & concidunt. Erit enim ſemper, quidquid ipſi tenebriones reclament, erit, inquam, ſemper Theologia Scholaſtica Eccleſiæ lumen, fidei columen, veritatis trutina, errorum

clava, nodorum gladius, fulmen hæreſum, myſteriorum fax, & Catholicæ doctrinæ lapis lydius.

Hanc innumeris propemodùm doctiſſimiſque commentariis jam illuſtrem, accenſis denuo, & geminatis Franciſcanorum Doctorum, maximè ſubtiliſſimi Doctoris, facibus, veluti novo ſuboriente ſplendore, iterùm illuſtrare auſpicor, eò fidentiùs, quòd ipſam divinam Sapientiam inclamantem audiam: *Qui elucidant me vitam æternam habebunt.* Ne autem inſalutato hoſpite auguſtum Theologiæ ſacrarium liberiori pede videar excurrere, ab ipſius tenui delineatione, ut moris eſt, ingentem laborem ordiendum duxi. Quocirca ſit.

DIS.

Digitized by Google

DISPUTATIO PROOEMIALIS,

De Theologia in communi.

NEMO ſapientum ignorat *Theologiæ* nomen Græcum eſſe vocabulum *quo*, inquit S. Auguſtinus lib. 8. de civit. Dei cap. 1. *ſignificare intelligimus de Divinitate rationem ſive ſermonem*: unde quiſquis ſacrum aut prophanum; ſerium, aut ludicrum ſermonem de Deo inſtituit, Theologus poteſt appellari. Hinc refert idem Auguſtinus ibidem *lib. 6. cap.* 5. ex Marco Varrone, apud veteres idololatras triplex Theologiæ genus extitiſſe; unum quidem, *Mythicon*, ſeu fabuloſum, quod impiè non minùs quàm ridiculè Poetæ excogitaverunt; *referunt enim* (inquit idem Auguſtinus) *ut Deus alius ex capite, alius ex femore ſit, alius ex guttis ſanguinis natus: ut dii furati ſint, ut adulteraverint, ut ſervierint homini: denique omnia diis attribuuntur, quæ non modò in hominem, ſed in contemptiſſimum hominem cadere poſſunt.* Secundum eſt *Phyſicon*, & naturale, quod ipſi Philoſophi tractaverunt, *inquirentes dii qui ſint, ubi, quod genus, quale, ex quonam tempore, an a ſempiterno fuerint, an ex igne, ut credit Heraclitus; an ex numeris ut Pythagoras; an ex atomis ut Epicurus, &c.* Tertium *Civile* quod *in urbibus cives, maximè Sacerdotes, noſſe atque adminiſtrare debent, in quo eſt, quos Deos publicè colere, quæ ſacra, & ſacrificia facere quemque par ſit.*

Prima Theologia (inquit Varro) *maximè accommodata eſt ad Theatrum, ſecunda ad Mundum, tertia ad Urbem.* Verùm hanc diviſionem meritò ridet & impugnat S. Auguſtinus quippe inquit, *Cum mundus opus ſit divinum; urbes verò & theatra opera ſint hominum, nec alii dii rideantur in theatris, quàm qui adorantur in Templis: nec aliis ludos exhibeatis quàm quibus victimas immolatis. Quanto liberius ſubtiliuſque iſta divideres dicens alios eſſe Deos naturales, alios ab hominibus inſtitutos? Sed de inſtitutis aliud habere litteras Poetarum, aliud Sacerdotum; utraſque tamen ita eſſe inter ſe amicas conſortio falſitatis, ut gratæ ſint utræque Dæmonibus, quibus inimica eſt doctrina veritatis.*

Quamquam autem ſacro hoc Theologiæ nomine in ſuis vanis, ac prophanis myſteriis explicandis abuſi fuerint Gentiles idololatræ; illud nihilominus uſurparunt ſacri Doctores ac divinorum Myſteriorum Interpretes, ad eam deſignandam doctrinam quæ tota eſt in Dei contemplatione, & ſolùm in divinis ejus præcellentiis ac operationibus referandis incumbit. Hujus autem divinæ Doctrinæ, ut evidens & exacta habeatur notitia, præſentem Diſputationem tres in Articulos diſtribuemus, quorum *Primus* Theologiæ neceſſitatem & exiſtentiam; *Secundus*, eſſentiam & dignitatem; *Tertius*, denique illius utilitatem, & efficacitatem aperiet.

ARTICULUS PRIMUS.

De Neceſſitate & Exiſtentia Theologicæ Doctrinæ.

NEc mirum certè nec inſolitum videri debet, quòd præcipui impietatis hæreticæ Doctores & ſigniferi, ejus auctoritatem apud omnes detrectare conentur, eamque maledictis omnibus ac convitiis è medio tollere & convellere; quippe norunt ipſam eſſe ſuorum errorum hæreſiſque clavam & gladium, quibus percuſſa concidit. Ac mirari ſatis non poſſum homines non modò Catholicos; ſed quoſdam etiam eorum probos, & hæreticæ pravitatis hoſtes acerrimos, loqui tamen non ſolùm ac ſentire cum hæreticis, ſed & ipſorum armis Theologiam Scholaſticam infeſtare.

Vereor autem ne habeantur numero eorum de quibus S. Judas Apoſtolus ſcripſit, *Quæcumque quidem ignorant, blaſphemant, quæcumque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur;* vereor, inquam, ne id genus homines memoriæ fœlicitate, potiùs quàm judicii firmitate, ingeniique acie freti, doctrinæ ſacræ, quam aliunde aſſequi non poſſunt, obloquantur, & illa aſpernentur in ſpeciem, quibus careant inviti. Ut autem appareat quantùm exorbitent, & hallucinentur; utriuſque Theologiæ, quam *Poſitivam*, & *Scholaſticam* appellant, neceſſitatem & exiſtentiam ſequen-

quentibus in Quæſtionibus opus eſt demonſtrare: ſed priùs eſt præmittenda.

QUÆSTIO PRIMA.

An admittenda ſit aliqua Theologica, & ſupernaturalis Doctrina.

NOtandum primò, duplicem ſolere diſtingui neceſſitatem; nimirum *abſolutam* & *hypotheticam*; primò, namque aliquid dicitur abſolutè neceſſarium, quod tale eſt, ut per ſe, ac vi ſuæ naturæ & eſſentiæ ſibi competat ſumma exiſtendi neceſſitas; ita quòd abſtrahendo à cujuſcumque alterius ſuppoſitione, non poſſit omnino non eſſe, qualiter ſolus Deus dicitur Ens abſolute neceſſarium. Secundò, ex hypotheſi, quod nimirum ſuppoſito aliquo alio non poteſt non eſſe, quia in illo includitur, aut ex illo infallibiliter ſequitur, vel habet cum eo neceſſariam connexionem; quo pacto, ſi homo eſt, neceſſarium eſt ut ſit animal; ſi eſt cauſa ſub ratione cauſæ, neceſſe eſt ut ſit etiam effectus; ſi homo vitam naturalem diu ſervare velit, neceſſarium eſt illi alimentum; ſi vitam æternam conſequi cupiat, opus eſt ut in gratia decedat ex hac mortali vita.

Notandum 2. Neceſſarium ex hypotheſi in ordine ad finem aliquem obtinendum, dici poſſe tripliciter. Primò quidem neceſſitate præcepti tantùm: Secundò, ſolùm neceſſitate medii: Tertiò, utraque ſimul neceſſitate, medii ſcilicet & præcepti. Sic audire ſacrum diebus feſtis neceſſarium eſt neceſſitate præcepti in ordine ad ſalutem: Baptiſmus verò ad eundem finem parvulis neceſſarius eſt tantùm neceſſitate medii, non autem præcepti, cujus infantes, utpote rationis expertes, ſunt incapaces. At verò adultis Baptiſmus neceſſarius eſt utraque neceſſitate; medii quidem, quia ſine illo in re vel in voto ſuſcepto juſtificari nequeunt; præcepti verò, quia divino mandato tenentur ſalutem ſuam procurare per media neceſſaria & à Deo ordinata, qualis eſt Baptiſmus. An autem aliqua ex his neceſſitatibus neceſſaria nobis ſit aliqua Theologica Doctrina, reſolvendum erit in præſenti Quæſtione; ſed priùs

Notandum 3. Theologiam propriè ſumptam, ſecundùm variam ſui diviſionem & acceptionem, etiam varias ſortiri appellationes: Primò namque *ratione medii*, ſeu luminis, quo illuſtratur, triplex diſtingui poteſt, & appellari, videlicet Theologia *Viſionis*, *Revelationis*, & *Ratiocinationis*. Triplex enim lumen eſt, quo Deus hominibus innoteſcit, nimirum lumen gloriæ, cujus ope beatæ mentes Deum facie ad faciem contemplantur, dicente Propheta Regio Pſal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*; aliud eſt lumen fidei, *quæ*, inquit S. Petrus 2. 1. *eſt lucerna lucens in caliginoſo loco donec dies illuceſcat*, quo lumine nos adhuc mortales videmus res divinas per ſpeculum, & in ænigmate; fides enim, ait S. Paulus, *eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*. Hebr. 11. Tertium denique eſt lumen rationis naturalis, *Signavit enim Deus ſuper nos lumen vultus ſui*, ut inviſibilia ejus per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiceremus, & detegeremus.

Ratione Subjecti, eſt etiam triplex; nimirum Theologia, *Dei*, *Beatorum*, & *Viatorum*: Prima dicitur Comprehenſiva qua Deus ſeipſum & in ſe omnia infinita ſua cognitione perfectiſſime comprehendit: *Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis ejus*, Hebræor. 4. Secunda eſt intuitiva qua beati Deum vident ſicuti eſt: ita ut nihil in eo ſit, quod lateat videntem. Tertia eſt Diſcurſiva, qua viatores, vel a magnitudine ſpeciei & creaturæ Creatorem deprehendunt; vel ex ſacro divinarum ſcripturarum promptuario, Catholica dogmata eruunt & demonſtrant. Prima eſt in ſubjecto adæquato, ſecunda in ſubjecto claro, tertia in ſubjecto obſcuro, *ex parte enim cognoſcimus & ex parte prophetamus*. 1. Cor. 13.

Ratione Objecti circa quod occupatur, alia dicitur Theologia *Neceſſariorum*, quæ Deum ad intra, & ſecundùm ſe reſpicit, & quatenus eſt unus in eſſentia, trinus in perſonis, & infinitus in ſuis præcellentiis. Alia *Contingentium*, quæ Deum ſpectat ut operantem ad extra & per reſpectum ad creaturas, quas vel creat, conſervat, & moderatur in ordine naturæ; vel vocat, & juſtificat in ordine gratiæ; vel beatificat, & coronat in ordine gloriæ.

Ratione Methodi, alia dicitur *Poſitiva*, alia *Scholaſtica*: prior fuſiori ſtylo & modo oratorio ſacras litteras, & fidei articulos exponit; & ideo *poſitiva* dicitur, quia veluti ponit & proponit veritates fidei, ex quibus tanquam ex principiis & præmiſſis, Scholaſtica more Philoſophico & ſyllogiſtica arte ſuas concluſiones deducit, ut Catholica

dogmata manifeſta faciat, & a pravis Hæreticorum aut male philoſophantium aſſertionibus ſecernat, & tueatur.

CONCLUSIO UNICA.

Neceſſaria eſt hominibus Theologica doctrina, quæ ex principiis fide divina cognitis, veritates quaſdam aperiat, quas ope Philoſophiæ non poſſent homines mortales ſibi comparare. Hæc eſt omnium Theologorum contra Philoſophos, & eam Doctor ſubtilis *quæſt.* 1. *Prologi num.*6. ſic probat.

Primò, neceſſe eſt ut homo determinatò cognoſcat ſuum finem ultimum, ad quem ſuas omnes dirigere debet operationes: ſed hanc cognitionem non poteſt aſſequi, abſque aliqua doctrina revelationi innixa, quæ Theologia dicitur: ergo hæc ei eſt neceſſaria. Major patet ex ſumma Philoſophorum conſenſione, qui ultrò fatentur omne agens ratione præditum in ſuis operationibus aliquem finem determinatum intendere, & in eum omnes ſuos dirigere motus, & actus, ut in eo tanquam in objecto beatificante quieſcat: ſed incertum in ſcopum collimaret, niſi hunc finem determinate cognoſceret: Ergo diſtinctè debet eum noſse.

Probatur minor: Si finis ultimus hominis ab aliquo philoſophantium ſolo rationis lumine detegi poſſet, eum haud dubiè Ariſtoteles Philoſophorum Aquila, & Naturæ Genius deprehendiſſet: ſed ipſum non detexit: quod utique duplici ratione evinco: *primò* quia nullibi docuit Deum clarè, & intuitivè videndum, eſſe noſtrum ultimum finem; imò 10. *Ethic. lib.*7. finem ultimum hominis conſtituit in cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum; ubi enim *cap.*5. *&* 6. varias retuliſſet & impugnaſſet veterum Philoſophorum circa hominis finem ultimum & beatitudinem ſententias, duplicem ipſe ſtatuit hominis fœlicitatem; alteram moralem, & civilem; alteram ſpeculativam & contemplativam. Moralem dixit primò *Ethic. cap.* 7. eſſe operationem ſecundùm optimam virtutem quæ eſt prudentia; ita ut hominem tunc fœlicem exiſtimaverit, cum ſapienter, & ordinatè omnes ſuas actiones componeret: Speculativam verò explicat 10. *Ethic. cap.*6. 7. *&* 8. atque eam conſiſtere in operatione omnium perfectiſſima, qualem cenſuit eſſe Dei & ſubſtantiarum immaterialium cognitionem; non quidem intuitivam, quam ipſe non novit; ſed abſtractivam & diſcurſivam. Ergo, &c.

Patet *ſecundò*, quia nulla ſunt principia naturalia ex quibus certò & evidenter colligi poſſit hominis beatitudinem æternam & finem ultimum, conſiſtere objectivè in Deo, & formaliter in Dei clara viſione, aut in amore viſionem conſequente, aut in utraque ſimul: ergo naturali lumine detegi nequit hominis fœlicitas & finis ultimus. Probatur antecedens: Si quæ eſſent talia principia ex quibus inferre liceret nos ad Deum clarè videndum naturaliter ordinari; eſſent maximè aliqui actus, & effectus in nobis orientes, quibus veluti ſtimulis ad eam viſionem naturaliter incitaremur: at conſtat nos tales actus aut effectus non experiri; ac proinde nulli ſunt: Ergo nec ulla principia quibus naturaliter noſtrum finem ultimum determinatè cognoſcere poſſimus; proindeque neceſſaria eſt aliqua doctrina, quæ ex principiis revelatis id inferat; hæc autem eſt Theologia, ideoque neceſſaria.

Probatur ſecundò Concluſio, & præcedens ratio confirmatur ab eodem Doctore *ibidem n.*8. Omne agens propter finem, neceſſariò tria debet cognoſcere; *Primò*, qualiter ſit acquirendus; *Secundò*, quæ media ad ejus aſſecutionem conducant; *Tertiò*, an media illa huic aſsecutioni ſufficiant; etenim ſi quis neſciat qualiter finis ſit acquirendus, quo pacto ſeſe ad illius conſecutionem poterit accingere? Similiter, ſi, quæ ſint media neceſsaria, ignoret, aliquod fortè neceſsarium non uſurpabit, quò fiet, ut labore ſuo fruſtretur. Si denique certus non ſit illa quæ uſurpat media ſufficere ad finem conſequendum, haud dubiè, aut ab opere manus omninò revocabit, aut nonniſi vacillantes adjiciet; ſed homo viator non poteſt hæc tria naturali lumine cognoſcere.

Non quidem *modum acquiſitionis*; etenim quòd beatitudo acquirenda ſit vel ut *hæreditas* filiorum, vel ut *merces* laborantium, vel ut *corona* vincentium, omninò contingens eſt, cùm eam aliter conferendam eſſe Deus potuerit ordinare. Non etiam *media*; nam quod hæc aut alia ſacramenta, ut media neceſsaria deſtinata ſint ad ejus conſecutionem, omnino pendet a libera Dei ordinatione, quæ nullam cum rebus naturalibus neceſsariam connexionem habet; ac proinde naturali diſcurſu non poteſt detegi. Ergo neceſsaria eſt aliqua doctrina,

quæ ex revelatis principiis noſtrum finem ultimum, & modum, ac media quibus poſſit obtineri determinatè, ac diſtinctè aperiat: hæc autem Theologia præſtat. Ergo eſt nobis neceſſaria.

Probo denique 3. Ratio naturalis omninò inſufficiens eſt ad principes altioreſque veritates detegendas & manifeſtandas, putà Dei naturam, animæ immortalitatem, hominis beatitudinem, &c. ſiquidem altero ex his quatuor defectibus; & plerumque quatuor ſimul laborat: illa enim naturalis ratio aut infirmior eſt ad eas veritates inquirendas: aut obſcurior ad quæſitas inveniendas: aut incertior ad inventas amplectendas; aut timidior & imbecillior, ad creditas affirmandas & propalandas: Ergo neceſſariò opus eſt doctrina ſupernaturali, quæ his defectibus vacua veritatem certò inquirat, detegat, affirmet, & manifeſtet. *Probatur antecedens quoad ſingulas partes*; idque auctoritate ſimul ac ratione, ut Concionatoribus ac Theologiæ ſtudioſis faciam ſatis.

Primò, itaque ratio naturalis infirmior eſt ad eas principes veritates inquirendas; cùm enim omnem ſuam cognitionem emendicet à ſenſibus, juxta illud Ariſtotelis 3. *de anima* cap. 9. *qui nihil ſentit, nihil diſcere, & intelligere poteſt*; unde illud vulgare Averrois effatum, *nihil eſt in intellectu quin prius fuerit in ſenſu*; Cùmque ſenſuum ad res divinas & altiores veritates nulla ſit proportio; inde fit ut humana mens in illis veritatibus inquirendis omninò deficiat; *Corpus enim quod corrumpitur*, inquit Sapiens 3. *aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem*: *& difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt invenimus cum labore, quæ autem in cælis ſunt quis inveſtigabit?* unde S. Paulus, prima ad Corinth. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt*.

Hoc mirum in modum expendit S. Auguſtinus lib. 8. de Trinit. cap. 2. *Ecce* (inquit) *ſi potes, ò anima prægravata corpore quod corrumpitur & onuſta terrenis cogitationibus multis, & variis*: *Ecce vide ſi potes, Deus veritas eſt... noli quærere quid ſit* Veritas; *ſtatim enim ſe opponent caligines imaginum corporalium & nubilæ phantaſmatum, & perturbabunt ſerenitatem, quæ primo ictu diluxit tibi, cum dicerem* Veritas: *Ecce in ipſo primo ictu quo velut coruſcatione perſtringeris, cum dicitur* Veritas; *mane ſi potes, ſed non potes. Relaberis in iſta ſolita atque terrena. Quo tandem pondere quæſo relaberis niſi ſordium contractarum cupiditatis viſco & peregrinationis erroribus?* Unde meritò Iſai. 14. *Attenuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in excelſum*.

Secundò Ratio *obſcurior eſt ad veritatem inveniendam*, rebus enim corporeis alligata & aſſueta humana mens, vix ſua phantaſmata poteſt excutere, ut res ab omni corpore defœcatas & materiæ expertes percipere ac deprehendere queat. Inde factum eſt quod Philoſophi Deum nihil aliud quàm corporeum aliquid exiſtimaverint; ſiquidem, inquit Juſtinus martyr exhortatione prima ad Græcos; Thales Mileſius, *primus naturalis Philoſophiæ author, rerum omnium principium aquam eſſe cenſuit*: Anaximander, *infinitatem*; Anaximenes, *aerem*; Heraclitus, *&* Hippaſus, *ignem*: Anaxagoras, *particulas inter ſe ſimiles, ſive ſimilaritates*: Archelaus, *aerem infinitum, & quæ circa eum ſunt denſitatem & raritatem*; Pythagoras, *numeros*; Epicurus, *corpuſcula, quæ nec corrumpi, nec contundi, frangique poſſint*: Empedocles, *quatuor elementa, & duas primarias virtutes, amicitiam, & diſſidium; quarum altera unioni, altera diſſenſioni inſerviat*. Unde concludit S. Juſtinus doctrinam Philoſophorum de diis, Poetarum Theologia multò ridiculoſiorem eſſe.

Nec ſolùm de Deo hæc craſſa & anceps fuit veterum Philoſophorum ſententia: ſed etiam ſumma fuit eorum circa animam rationalem ignorantia & rixa. Quod egregiè explicat S. Juſtinus laudatus, nam cum dixiſſet, Platonem tres in ea partes admiſiſſe, nimirum rationem, iracundiam, & cupidinem, eam tamen eſſe immortalem; Ariſtotelem è contra dixiſſe in ea plures particulas deprehendi, eaſque corruptioni eſſe obnoxias, ac proinde eam eſſe mortalem, ſubdit alios Philoſophos *ignorantia quodammodò pluriſariam diviſa, de anima etiam decertandum, & diſſidiis invicem digladiandum eſſe duxiſſe. Nam quidam eorum animam ignem eſſe aſſeverant; quidam alii aerem; alii mentem, alii motionem; alii exhalationem, nonnulli verò vim ab aſtris defluentem; quidam numerum movendi poteſtatem obtinentem; alii aquam genitalem*.

Eadem in aſſignanda hominis beatitudine laboravit Philoſophorum ignorantia & diſceptatio; ſiquidem octo ſupra ducentas & octoginta de hominis felicitate numera-

vit

vit Marcus Varro. Cujus ignorantiæ & diſſidii cauſam aſſignat S. Juſtinus, *quod ſcilicet non a peritis diſcere voluerint, ſed ſeipſos humanæ mentis ſcientiæ ſolertia, cæleſtia clarè pervidere poſſe confiſi fuerint, cum ne terrena quidem perſpicere quiverint*. Inferendum ergo cum Tertulliano, lib. de Præſcript. c.7. quod *Sapientia ſæcularis eſt temeraria interpres divinæ naturæ & diſpoſitionis*. Unde meritò S. Hilarius l.5. *A Deo diſcendum eſt quid de Deo intelligendum ſit; quia nonniſi ſe Auctore cognoſcitur*. Idem l.4. *Non ſubeunt ingenia noſtra in cæleſtem ſcientiam; neque incomprehenſibilem virtutem ſenſu aliquo infirmitas noſtra concipiet. Ipſi Deo de ſe credendum eſt, & iis, quæ cognitioni noſtræ tribuit, obſequendum*. Nam, ut ait S. Cirillus l.1. contra Julianum, *quæ captum humanæ mentis excedunt, ea fide honoranda ſunt*. Hinc celebre eſt illud Platonis in Timæo, *veritatem omnem uno dumtaxat addiſci modo poſſe, ſi eam vel ab ipſo Deo, vel ab iis qui a Deo ſunt orti, doceamur*. Ex quo Clemens Alexand. l.6. Stiom. *Meritò nos*, Chriſtianos, *qui divinis oraculis teſtimonia colligimus, gloriari, per Dei Filium nos veritatem didiciſſe*.

Tertiò, Ratio *incertior eſt ad veritatem inventam amplectendam*, quod ſatis ſuperque patet ex ancipiti Philoſophorum ſententia; *nedum* enim, inquit ibidem Juſtinus, *confuſa quædam & diſcors eſt apud eos opinio: quæ uno ſaltem nomine viris recto iudicio prædi:is laudanda videtur, quòd eis illud propoſitum ſit ſtudium, ut ſe invicem hallucinari minime que vera afferre arguant, & convincant*; ſed etiam (ut ſupra monuerat) *ſiquis diligentiùs ſcripta eorum inſpicere velit, ſibimet ipſis illi in opinionibus ſuis, non ſatis conſtant*. Plato *ipſe aliquando tria principia rerum omnium conſtituit, Deum, materiam, & ideam: aliquando quatuor: adjicit enim animam univerſalem. Idem ubi materiam ingenitam eſſe profeſſus eſt, genitam eamdem poſtea dicit*.

Inde Cecilius apud Minutium Felicem in *Octavio*, non incongruè dicebat, *indignandum omnibus indoleſcendumque, audere quoſdam certum aliquid de ſumma rerum, ac majeſtate decernere, de qua tot omnibus ſæculis ſectarum plurimarum uſque adhuc ipſa Philoſophia deliberat: Nec immeritò cum tantùm abſit ab exploratione divina humana mediocritas, ut neque quæ ſupra nos cælo ſuſpenſa ſublata ſunt, neque quæ infra terram profunda demerſa ſunt, aut ſcire ſit datum, aut ſcrutari permiſſum, aut ſtuprare religioſum*.

Quartò denique humana ratio naturalis imbecillior eſt & timidior ad cognitas & creditas divinas veritates propalandas & prædicandas, quod de Seneca demonſtrat S. Auguſtinus *l.8. de civ. c.10. Iſte* (inquit) *quem Philoſophi quaſi liberum fecerunt; tamen quia illuſtris populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat*. Hæc omnia luculenter exprimit S. Paulus, *1. cap. ad Romanos* affirmans veteres Philoſophos & Sapientes quatuor in horrenda vitia fuiſſe prolapſos. Primum quidem ingratitudinis, *quia cum Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*: Secundum ignorantiæ, *obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*: Tertium Idolatriæ, *mutaverunt enim gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem corruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium*: Quartum abominandæ turpitudinis, *propterea tradidit illos in paſſiones ignominiæ*, &c.

Concludendum ergo cum S. Thoma ſecunda ſecundæ qu.2. art.2. *Neceſſarium eſſe homini accipere per modum fidei, non ſolum ea quæ ſunt ſupra rationem, ſed etiam quæ per rationem cognoſci poſſunt, & hoc propter tria*: Primò, *ut citiùs homo ad veritatis divinæ cognitionem perveniat*: Secundò, *ut cognitio Dei ſit communior*: Tertiò, *propter certitudinem; ratio enim humana in rebus divinis multùm eſt deficiens*. Seu ut loquitur 1. p. qu.1. art.1. *Veritas de Deo per rationem inveſtigata, paucis, & per longum tempus, & cum admixtione multorum errorum hominibus proveniret*.

Objicit primò Doctor pro Philoſophis. Omnis potentia quæ verſatur circa objectum aliquod commune, etiam verſari poteſt circa quodlibet objectum ſpeciale ſub illo communi & generali comprehenſum; oculus enim, v.g. quia verſatur circa objectum coloratum ut ſic, etiam verſari poteſt circa album, & cetera particularia colorata, ſed intellectus noſter naturali virtute verſatur circa ens, ut ens, tamquam circa primum & adæquatum ſuum objectum: ergo etiam verſari poteſt naturaliter circa quodlibet ens ſpeciale; & ſic non indiget ulla revelatione, ut quædam entia cognoſcat.

Diſtinguit majorem Doctor *nu.* 32. Potentia quæ verſatur circa aliquod commune, etiam verſari poteſt circa quodlibet obje-

ctum

ctum particulare ſub illo contentum, ideſt, habere poteſt inclinationem naturalem ad illud objectum ſpeciale cognoſcendum; concedit: ideſt, habet in ſe virtutem naturalem qua cognoſcat quodlibet objectum ſpeciale, ſicut cognoſcit objectum commune; negat. Licèt enim intellectus cognoſcendo ens ut ens, etiam habeat inclinationem a natura inditam cognoſcendi quodlibet ens ſpeciale; non tamen exinde ſequitur eum poſse quodlibet ens naturæ viribus detegere; plura namque ſunt ſcibilia, quæ hoc in mortali ſtatu abſque divina revelatione ſciri nequeunt; vel quia nullum habent cum noſtris ſenſibus commercium, ut ſubſtantiæ ſpirituales; vel quia nullus eſt naturalis effectus, in eorum cognitionem inducens, ut Trinitas perſonarum in unitate eſsentiæ: vel denique quia naturæ captum penitus excedunt, tum ut fiant, tum ut cognoſcantur, cujuſmodi ſunt gratia, fides, ſpes, quæ idcircò ſupernaturalis ordinis eſse dicuntur.

Objicit 2. Senſus eſt potentia cognoſcitiva longè inferior intellectu, qui tamen nullo eget auxilio ſupernaturali ut circa quælibet objecta ſua feratur; oculus enim, v. g. nativa ſua activitate videre poteſt quodcumque viſibile: Ergo multò minùs tali auxilio intellectus indigere debet, ut in quodlibet intelligibile feratur. Conſequentia probatur: Ideò ſenſus non eget ſupernaturali auxilio, quia ex Ariſt. 3. *de anima* T. 45. natura non deficit in neceſsariis, & potentiis omnia ſubſidia miniſtrat, quibus ſuas operationes exercere poſſint: Ergo multò minùs deficere debet intellectivæ potentiæ, quæ cùm ſit ſenſibus longè præſtantior, minùs pendere debet ab extrinſeco ut operetur; ſed ei deficeret ſi præter nativam ſuam intelligendi virtutem alio adhuc egeret auxilio, ut objectum aliquod perciperet: Ergo tali auxilio non eget.

Negat conſequentiam Doctor & ad ejus probationem reſpondet, naturam idcircò non deficere in neceſsariis, non quòd omnia media ad agendum neceſsaria ipſa miniſtret; ſed quòd potentias & facultates expeditas ad operationem cuique rei congruam tribuat: id autem tam intellectui, quàm ſenſibus confert; utraque enim facultas tam ſenſitiva, quàm intellectiva habet à natura inditam virtutem operandi ſibi maximè convenientem. Quod ſi intellectus non poſſit hanc ſuam virtutem naturalem circa aliquod objectum exercere; id non provenit ex defectu naturæ ei neceſsaria non ſuppeditantis; ſed ex ſumma dignitate tum objecti, quod cùm ſit ſuperioris ordinis, vim naturalem intellectus excedit, nec ab eo poteſt attingi niſi aliquo ſuperioris ordinis auxilio elevetur & roboretur: tum intellectus, qui idcircò nobilior cenſetur, & illuſtrior, quòd non ſolùm naturalis, ſed etiam ſupernaturalis ordinis perfectionem exigat ad ſuum ornatum, & complementum.

Undè meritò infert Doctor *num.* 33. Naturam ei idcircò non deficere; ſiquidem ei confert omnia quæ ad naturalem operationem in eo deſiderantur; licèt ei non conferat quæ ad ſupernaturalem cognitionem objecti ſupernaturalis exigit; natura enim tantùm quæ naturalia ſunt debet exequi. Cum autem ſenſuum omnis perfectio purè ſit naturalis, ipſis profectò natura deficeret, ſi eis omnia ad ſuum objectum percipienda non ſubminiſtraret.

Inſtabis: Natura nedum virtutem, ſed etiam media ad operandum neceſsaria ſenſibus ſubminiſtrat: ergo etiam intellectui omnia ad quodlibet intelligendum neceſsaria media debet conferre, alioquin intellectus deterioris erit conditionis & ſortis, quàm ſenſus.

Nego conſequentiam, non enim æqua eſt intellectus cùm ſenſibus comparatio; ſiquidem ſenſus ob ſuam minùs perfectam agendi virtutem, ad certa quædam objecta, certumque naturalem operandi modum limitantur, ultra quem ordinem nullatenus erumpere poſsunt, verſantur enim ſolùm circa ens ſenſibile, quod cum ſit tantùm ordinis naturalis, mirum non eſt ſi ſenſus ad omnia ſua objecta pertingenda nihil quidquam ultra naturæ ordinem deſiderent. Secus autem eſt de intellectu, qui cum pro adæquato objecto habeat quodlibet ens intelligibile, ſintque aliqua intelligibilia naturæ captum, & ordinem excedentia; hinc fit, quod licet ad ea cognoſcenda naturalem inclinationem habeat, non tamen naturæ viribus ad ea pertingere poſſit; unde neceſsum eſt ut ad illa cognoſcenda, aliquo ſupernaturali medio illuſtretur, & firmetur.

Nec exinde ſequitur intellectum eſse deterioris ſortis quàm ſenſus, nam ut loquitur Doctor *n.* 33. Summa perfectio eſt intellectui, quòd poſſit divinitùs elevari ad majo-

majorem perfectionem recipiendam, quàm ipſe poſſit activè producere; indicium enim eſt eum non perfici ſolùm iis quæ intra naturæ limites & cancellos arctantur; ſed etiam præternaturalem aliquam excellentiam ad ſuæ perfectionis complementum exigere. Secus autem eſt de ſenſibus, quorum ſumma & ultima perfectio cum ab agentibus naturalibus conferri poſſit, conſequens eſt eos minoris eſſe perfectionis capaces quàm intellectus.

Objicit 3. Doctor: Idcirco requireretur doctrina aliqua ſupernaturalis, maximè quia intellectus non eſt proportionatus cuilibet objecto cognoſcendo, ac proinde per aliquid aliud ei deberet conformari & proportionari: ſed hæc ratio nulla eſt: ergo neque id ad quod probandum aſſumitur. *Probatur minor*: Illud per quod intellectus æquari ac conformari deberet objecto, vel eſſet naturale, vel ſupernaturale. *Non primum*, quia elevare non poſſet intellectum ultra ſuum ſtatum naturalem, & cum objecto ſupernaturali proportionatum efficere. *Non etiam ſecundum*, quia cum intellectus ex ſe non ſit proportionatus alteri rei ſupernaturali, non poſſet illud ſupernaturale excipere, niſi iterum per aliud hujus receptionis capax efficeretur; de quo cum eadem recurreret difficultas, fieret proceſſus in infinitum: ergo in intellectu nulla deſideratur doctrina ſupernaturalis.

*Reſpondet n.*34. conceſſa majore negando minorem. Verum enim eſt intellectum conformari objecto ſupernaturali, tum formaliter per cognitionem ſupernaturalem quam habet de ipſo objecto, tum efficienter per Deum revelantem, & concurrentem effectivè ad producendam illam cognitionem, quam aliàs intellectus ex ſe & per phantaſmata, (ſine quibus naturaliter pro hoc ſtatu nihil percipit,) non poſſet aſſequi. Unde illud per quod proportionatur objecto tam efficienter, quam formaliter, ſupernaturale eſt; non tamen ad id conformari, & proportionari debet per aliquid aliud; ſiquidem cum intellectus ſit in potentia obedientiali, tum reſpectu cognitionis ſupernaturalis excipiendæ, tum reſpectu concurſus effectivi ſupernaturalis Dei, utrumque immediate recipere poteſt, nec indiget aliquo alio, ut ad id diſponatur & proportionetur.

Urgebis. Cuilibet potentiæ naturali debet correſpondere activum naturale, quod eam reducat ad actum; alioquin fruſtranea eſſet potentia, cum ad actum non eſſet reducenda: ſed in anima noſtra eſt intellectus paſſibilis, ſeu patiens, qui eſt potentia receptiva cujuſcumque cognitionis, etiam ſupernaturalis: Ergo intellectus agens, qui in ea eſt, debet eſſe productivus cognitionis etiam ſupernaturalis.

*Reſpondet Doctor n.*25. primò negando majorem, falſum enim eſt quod omni paſſivo naturali activum naturale correſpondeat; quia, inquit, multa ſunt naturaliter receptiva perfectionis, cujus non habent principium activum intrinſecum; maximè verò quando potentia propter ſui excellentiam ordinatur naturaliter ad recipiendam perfectionem ita eminentem, ut a nullo agente naturali produci queat; ſic ut de facto noſter intellectus paſſibilis ordinatur ad cognitionem objecti ſupernaturalis, quæ a Deo ſolo revelante conferri poteſt. Nec exinde ſequitur illam potentiam ut naturalis eſt, eſſe fruſtraneam; licet enim per agens naturale non poſſit principaliter reduci ad actum; ſufficit quod ab agente ſupernaturali compleatur & ad actum reducatur.

Reſpondet 2. diſtinguendo majorem *n.*26. Cuilibet potentiæ paſſivæ naturali correſpondet activum naturale, quatenus illa potentia dicitur naturalis ex eo quod comparetur ad actum, vel formam naturalem, & naturaliter excipiendam, *negat*: quæ dicitur naturalis quatenus reſpicit agens naturale, ut cum eo concurrat ad aliquem effectum producendum, v.g. materia ligni, quæ reſpicit ignem, ut cum eo concurrat ad alterum ignem producendum, *concedit*: intellectus autem paſſibilis, ſeu potentia receptiva cognitionis, quatenus ſeſe extendit ad cognitionem objecti ſupernaturalis, non dicitur naturalis; quippè cum reſpiciat formam ſupernaturalem ab agente ſupernaturali producendam: ſed ſecundum hanc conſiderationem appellari poteſt ſupernaturalis; ideoque ut ſic conſiderata non mirum eſſe debet, ſi activum naturale ſibi correſpondens non habeat.

Inſtabis. Intellectus agens non poteſt immediatè cognitionem ſupernaturalem & circa objectum ſupernaturale producere: ergo nec patiens poterit eam a Deo revelante, & ſupernaturaliter agente productam excipere. Conſequentia patet, quia non minor eſſe debet intellectus agentis activitas ad producendum, quàm ſit paſſibilis

lis capacitas ad recipiendum id quod producitur.

Nego conſequentiam, plura namque requiruntur ad producendam cognitionem etiam naturalem, quàm ad eam productam excipiendam: ſiquidem ad eliciendam cognitionem, nedum deſideratur intellectus agentis activitas, ſed & objectum movens per phantaſmata, quæ a terrenis ſuis contagiis veluti debent eſſe defœcata, ut cum intellectu concurrere poſſint ad eliciendam cognitionem; hæc autem omnia non deſiderantur in excipienda cognitione, ſed ſola requiritur intellectus patientis capacitas ad recipiendum quod ei proponitur. Hæc autem capacitas cum ſeſe extendat ad omnem cognitionem excipiendam, quoquo modo illa producatur, ex ſe velut indifferens eſt ad cognitionem naturaliter aut ſupernaturaliter productam; utramque enim poteſt excipere ſive ab intellectu naturaliter, ſive ſupernaturaliter agente. Cum hoc tamen diſcrimine, quòd ad cognitionis naturalis receptionem, egeat tantùm concurſu ordinario; ad receptionem verò cognitionis ſupernaturalis, uberiorem Dei concurſum exigat. Reſtat itaque ſummè neceſſariam eſſe Theologicam Doctrinam quæ ſublimiores veritates aperiat.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Theologia Poſitiva ſit Utilis, & Neceſſaria.

EX præcedenti Quæſtione ſatis ſuperque conſtat neceſſariò admittendam eſſe aliquam Theologicam Doctrinam, quæ principes & maximè neceſſarias veritates aperiat, quas ope Philoſophiæ & rationis naturalis adminiculo nullatenus detegere liceret. Cum autem, ut præmonuimus, Theologia ratione methodi diſtribuatur in *Poſitivam & Scholaſticam*; cumque hujus temporis hæretici utramque inſenſiſſimè criminentur; operæ pretium eſt reſolvere, an utraque fidelibus & Eccleſiæ ſit neceſſaria, an verò alterutra ableganda ſit & reſpuenda; quod ut evidentiùs innoteſcat,

Notandum primò, Theologiam Poſitivam ita appellari, alterutro ex his tribus motivis. *Primò*, quia proponit & exponit veritates & articulos fidei, veluti certa ac indubitata quædam fundamenta, ex quibus Scholaſtica ſuas concluſiones elicit, & format argumentationes, quibus fidei myſteria illuſtret & catholica dogmata adverſus hæreticos & infideles tueatur. *Secundò*, quia maximè verſatur in explicanda & aperienda lege ac inſtitutione divina, quæ jus divinum poſitivum dicitur. Sicut enim jus poſitivum humanum appellatur, quod liberè poſitum eſt a Superiore, potuitque ſimpliciter ab eo non præſcribi ſi voluiſſet, & adhuc poſſet ab eo liberè ex auctoritate revocari, ſi ita videretur; in quo jus poſitivum a jure naturæ diſcrepat, quòd hoc non aliqua arbitraria inſtitutione & præcepto libero Superioris, ſed ex ſe & natura ſua tale eſt, nec ullius eſt mutationis capax: ſic Theologia poſitiva dicitur, quæ tota eſt in explicando jure divino poſitivo, nempe divina lege, ſacris ſcripturis aperiendis, necnon divinis traditionibus & Eccleſiæ decretis inveſtigandis, quæ jus poſitivum, divinum, aut Eccleſiaſticum appellantur; quia tam a Deo, quam ab Eccleſia liberè poſitum eſt, & determinatum. Tertiò denique *Poſitiva* dicitur a *Poſitionibus* & theſibus, quia graviores fidei controverſias & poſitiones, ſeu principes veritates tractat, ut ex earum declaratione fides illuſtretur, & inconcuſſa perſeveret.

Notandum 2. Theologiam Poſitivam, & Scholaſticam non differre invicem eſſentialiter; ſed tantum accidentariò, & ſecundùm, diverſum modum procedendi: ſiquidem utraque habet idem objectum, Deum nempe ſub ratione deitatis cognoſcendum per diſcurſum, aut oratorium a Poſitiva, aut Philoſophicum a Scholaſtica. Utraque eadem principia agnoſcit, eaſdem fidei aſſertiones, tam ſcriptas, quàm traditas: Utraque non hæret ſolis Scripturis ſacris proferendis; ſed etiam colligit & adjicit indubitatas Eccleſiæ traditiones; evolvit hiſtoriam Eccleſiaſticam; decreta Conciliorum ſcrutatur; libros & commentaria ſanctorum Patrum inquirit, ut latentem in eis Catholicam veritatem detegat & aperiat: Invicem tamen differre videntur, quòd Scholaſtica ſit exactior & accuratior, magiſque in his omnibus tractandis & applicandis Philoſophicam methodum ſervet, & ſyllogiſticum ordinem, ut veritates detegat evidentiùs & efficaciùs ſuadeat: ordo enim eſt obſtetrix, ſicut e diametro confuſio noverca omnium diſciplinarum. Adde quòd Scholaſtica plerumque Philoſophiæ naturalis auxilium & lumen advocet, nedum ut vibrata ab hæreticis & infi-

infidelibus in fidei articulos argumenta naturali ac Philoſophica ratiocinatione diſſolvat, ſed etiam ut fidei dogmata per rationes naturales & momenta philoſophica ſuadeat eſſe credenda.

Notandum 3. Hanc eſſe Eccleſiæ triumphantis cum militante concordiam, quòd quemadmodùm in Eccleſia cæleſti Deus inferiores Angelos à ſuperioribus voluit edoceri & illuminari: ita pariter in Eccleſia terreſtri *Quoſdam*, inquit S. Apoſtolus ad Epheſios 4. *dedit quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores*: Idque duplicem in finem, primùm quidem, inquit, *ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem Corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, &c.* Secundùm autem, *ut jam*, ait, *non ſimus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris*. Quaſi diceret, Deum idcircò Doctores in Eccleſia ſtatuiſſe, tum ut divinas veritates, quas ipſi penitiùs inſpiciunt, rudiori fidelium cętui manifeſtent; tum ut, ſuæ doctrinæ face & clava ſuborientes hæreſes extinguant, & ab Eccleſia eliminent. Quibus patet quantùm fideles Doctoribus egeant: quòd utique evidentiùs probabit

CONCLUSIO UNICA.

Theologia Poſitiva Eccleſiæ Dei ſemper fuit utilis & ſummè neceſſaria. Hæc eſt omnium Catholicorum contra hæreticos, maximè Calviniſtas, qui cum ſuo hæreſiarcha contendunt Scripturas ſacras ita evidenter & apertè patere, ut nullo prorſus Doctore opus ſit ad eas concipiendas & explicandas.

Probatur concluſio. *Primò* namque admittenda eſt aliqua doctrina quæ Scripturæ ſacræ genuinum ſenſum aperiat, illius ſolvat ambages, & ſub ſimplicibus verborum involucris latitantia myſteria detegat; quibus fidem aſtruat, hæreſim deſtruat, & jacula, quæ ex divinis Scripturis depromere, & in Catholicos vibrare ſolent hæretici, in eos retorqueat ac retundat: ſed hæc omnia præſtat Theologia Poſitiva: Ergo neceſſariò eſt admittenda. *Minor* apertè patet ex ipſius Theologiæ Poſitivæ definitione & munere; tota ſiquidem verſatur in Scripturarum explanatione, ut fideles inſtruat, myſteria releret, & hæreticorum falſa dogmata iiſdem quibus malè nitebantur, Scripturarnm oraculis impugnet, & expugnet; idcirco Tertullianus libro de præſcriptionibus cap. 14. eam *Scripturarum exercitationem* appellat, utpote quæ tota ſit in divinis Scripturis exponendis & referandis.

Probatur itaque major ex ipſamet Scriptura ſacra, nam inquit S. Paulus 2. ad Timotheum 2. *Omnis Scriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus*. Quibus quatuor Theologiæ Poſitivæ munia præcipua detegit & indicat, quæ ex Scriptura depromit, *Primò* fideles Catholicam veritatem docet: *Secundò* Hæreticos arguit: *Tertiò* corripit improbos: *Quartò* infideles erudit & inſtruit.

Inſuper ipſemet ad *Epheſios* 4. affirmat Deum ineffabili ſua erga Eccleſiam providentia ei varios dediſſe miniſtros, maximè verò *alios Paſtores, & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei*, Rationem ſubdit, *Ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento Doctrinæ in nequitia hominum ad circumventionem erroris*. Unde ad Titum primò, ait, *Oportet Epiſcopum eſſe amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere*. Ergò cenſet aliquam eſſe doctrinam ſacram, quam Eccleſiæ Paſtores & Doctores callere debent, ut fideles erudiant, ne falſis hæreticorum dogmatibus circumveniantur; hæretici enim, ait Tertullianus lib. de præſcriptione cap. 14. *Scripturas obtendunt, & hac ſua audacia, ſtatim quoſdam movent; in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum ſcrupulo dimittunt*. Neceſſum eſt ergo aliqui ſint viri periti ſſimi, qui genuinum Scripturæ ſenſum aperiant, & ſolvant inſidias quas fidelibus ex depravato Scripturæ ſenſu ſtruunt hæretici.

Probatur Secundò, Scripturæ ſacræ ita profundum, ac reconditum ſenſum habent, totque ac tantas difficultates involvunt, ut ſumma opus ſit eruditione, ſummoque ſtudio ad eas explanandas & interprerandas, ac proinde neceſſum eſt ut aliqui huic explanationi & interpretationi omnem ſuam dent operam: ſed id fit per Theologiam Poſitivam: ergo eſt admittenda. *Minor* patet: *Major* probatur: *primò* namque idem pœnè de omnibus

Scri-

Scripturis videtur ferendum eſſe judicium, quod ipſe Sanctus Petrus tulit de Epiſtolis Sancti Pauli in quibus, inquit Epiſt.2. c.3. *ſunt difficilia quædam intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras Scripturas ad ſuam ipſius perditionem.*

Idipſum omnes pœnè ſancti Patres fatentur: nam Origenes *lib.* 7. contra Celſum, ait, *Alii quoque cordati viri ſcrutando Scripturam intellectum ejus invenire potuerunt; licèt revera ſit multis locis obſcura.* Ambroſius Epiſt.44. *Mare eſt Scriptura divina habens in ſe ſenſus profundos, altitudinem propheticorum ænigmatum.* Auguſtinus 12. confeſs. c.14. *Mira profunditas eſt eloquiorum tuorum Domine! quorum ecce ante nos ſuperficies blandiens parvulis! ſed mira profunditas. Horror eſt intendere in eam: horror honoris, & tremor amoris.* Idem lib.2. de doctrina Chriſtiana, cap.4. loquens de Scripturarum lectione, ait. *Sed multis, & multiplicibus obſcuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt aliud pro alio ſentientes; quibuſdam autem locis quid vel falsò ſuſpicentur non inveniunt;* ita obſcurè quædam dicta, *denſiſſimam caliginem obducunt.*

Subjicit autem hujus obſcuritatis rationem, *Quod totum* (inquit) *proviſum divinitùs eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum a faſtidio revocandum, cui facilè inveſtigata plerumque vileſcunt.* Ipſi concinit ſanctus Gregorius Hom.6. in Ezech. *Magnæ*, inquit, *utilitatis eſt ipſa obſcuritas eloquiorum Dei, quia exercet ſenſum ut fatigatione dilatetur, & exercitatus capiat quod non poteſt capere otioſus. Habet quoque aliud majus, quia ſi Scripturæ ſacræ intelligentia in cunctis eſſet aperta, vileſceret, quæ in quibuſdam locis obſcurioribus tantò majori dulcedine reficit inventa, quantò majori labore fatigat animum quæſita.*

Videant ergo hæretici quantùm hallucinentur dum Scripturas ſacras ita intellectu faciles jactitant, ut earum genuinus ſenſus cuique etiam rudiori ex lectione ſola fiat apertus & manifeſtus. Faceſſatque Calvinus, qui ſibi ipſi licèt contrarius l.1. inſtitutionum c.7. ait, *Non obſcuriorem veritatis ſuæ ſenſum ultrò Scriptura præ ſe fert, quàm coloris ſui res albæ ac nigræ, ſaporis ſuaves & amaræ.*

Probatur tertiò; Hæretici Scripturas ſacras pravum in ſenſum detorquent ut ſuis erroneis dogmatibus patrocinentur: Ergo neceſſum eſt quod ſint aliqui Catholici Doctores qui ejuſdem Scripturæ ſacræ genuinum ſenſum aperiant, quò faciliùs fidei veritatem tueantur. *Conſequentia* patet. *Antecedens* probant ſancti Patres, in primis Tertullianus libro de præſcriptione hæreticorum cap. 39. *Nec periculiter dicere ipſas quoque Scripturas ſic eſſe ex Dei voluntate diſpoſitas, ut hæreticis materias ſubminiſtrarent; cum legam*, oportet hæreſes eſſe, *quæ ſine Scripturis eſſe non poſſunt.* Origenes in l. 3. de principiis c.21. *Horum*, inquit, *omnium falſæ intelligentiæ cauſa, his, de quibus ſupra diximus, non alia extitit, niſi quòd ſancta Scriptura ab his non ſecundùm ſpiritalem ſenſum, ſed ſecundùm litteræ ſonum intelligitur.* Hilarius in libro 2. de Trinit. *de intelligentia hæreſis, non de ſcriptura eſt; & ſenſus, non ſermo ſit crimen.*

Concinit S. Auguſtinus in *tractatu* 18. ſuper Evangelium Joannis: *Neque enim*, inquit, *natæ ſunt hæreſes, & quædam dogmata perverſitatis illaqueantia animas & in profundum præcipitantia, niſi dum* Scripturæ bonæ intelliguntur non bene; *& quod in eis non bene intelligitur, etiam temeri & audacter aſſeritur.* Vigilius Afer in lib.2. contra Eutychem: *Origo cunctarum impietatum hæc eſt, dum cæleſtium dictorum virtus vitiò malæ intelligentiæ temerato, non ſecundùm qualitatem ſui ſenſus perpenditur, ſed in alias res pro arbitrio legentis, ſecus quàm rei ratio poſtulat derivatur.* Iſidorus Hiſpalenſis in lib.8. Originum c.5. *Quicumque aliter Scripturam ſacram intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti flagitat, a quo conſcripta eſt, licèt de Eccleſia non receſſerit, tamen Hæreticus poteſt appellari.* Epiphanius Diaconus in Synodi 1. actione 6. *cum aliqui recta ſecundùm quod ſibi videtur dogmata conantur pervertere, nemo miretur ſi Scripturæ verbis utuntur. Nam & omnes Hæreſiarchæ de divinitùs inſpirata Scriptura erroris ſui colligunt occaſiones, quæ per Spiritum ſanctum rectè dicta ſunt, malignis ſenſibus adulterantes.*

Tertiò denique veritas noſtræ Concluſionis formatur ex univerſa Eccleſiæ praxi; ſiquidem legimus ab ipſius exordio inſtitutas fuiſſe ſcholas in quibus Theologia poſitiva publicè docebatur. Ejuſmodi ſcholæ meminit Euſebius *lib.*5. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap.*10. ubi loquens de Alexandrina Schola, ait, *Per idem tempus fidelium Scholæ præerat vir doctrinæ cauſa celeberrimus nomine* Panrænus, *quippe jam a priſcis temporibus* ſacrarum litterarum Schola *in ea civitate fue-*

rat

rat inſtituta, quæ quidem noſtra adbuc ætaee perſeverat, & ab hominibus tùm eloquentia, tùm divinarum litterarum ſtudio inſtructiſſimis obtineri dicitur: ergo perperam hęretici Chriſtianas Academias ut novum, & a Gentilitate emendicatum fideique pernicioſum inventum laceſſunt & inſectantur.

Objiciunt Hæretici: Si qua ratio utilitaſque ſuadeat admittendam eſſe Theologiam Poſitivam, maximè ut Scripturam ſacram interpretetur, & varias illius ſolvat obſcuritates & ambages: ſed ad id prorſus eſt inutilis: Ergo reſpuenda. *Major* patet ex dictis. *Minorem* probant variis ipſius Scripturæ ſacræ teſtibus, ex quibus inferre nituntur eam ita eſſe apertam, ut ad percipiendum illius genuinum ſenſum, nullo interprete, nulloque Doctore opus ſit. Sic Pſalmo 18. *Præceptum Domini lucidum & illuminans oculos*, Prov. 6. *Mandatum lucerna eſt, & lex lux* 2. Petri 1. *Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco*: Ergo tantùm abeſt, ut ſacra Scriptura aliqua obſcuritate offundatur; imò ipſa lux eſt, quæ omnes quas ſuo ſinu veritates complectitur, divino veluti fulgore irradiatas exhibet.

Nego minorem, & illius probationem diſtinguo. Scriptura ſacra fulget lucis inſtar in omnibus ſuis libris, & contextibus, *nego*, in aliquibus, puta hiſtorialibus, *concedo*; fateor enim Scripturam ſacram interdum ita patentem ſenſum præ ſe ferre, ut legenti cuilibet primo intuitu fiat manifeſtus. Sed etiam neceſſum eſt Hæretici fateantur eam ut plurimùm tanta caligine ſuffuſam, ut nonniſi vel Deo revelante, vel doctiſſimis viris interpretantibus, genuinus illius ſenſus poſſit detegi: ut patet tùm ex ſupra memorata ſanctorum Patrum ſententia: tùm ex ipſo Davide, qui licèt apprimè noviſſet ſignificationem & vim verborum linguę Hebraicæ, quibus tunc ſacra Scriptura erat exarata; nihilominus Deum ſupplex precabatur, *Da mihi intellectum & ſcrutabor legem tuam; Revela oculos meos & conſiderabo mirabilia de lege tua … Illumina ſuper ſervum tuum & doce me juſtificationes tuas*, Pſal. 118.

Unde meritò S. Hieronymus *Epiſt. ad Paulinum* ſubinfert: *Si tantus Propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putes parvulos, & penè lactentes inſcitiæ nocte circumdari? Hoc autem velamen non ſolùm in facie Moyſis; ſed & in Evangeliis, & Apoſtolis poſitum eſt… Niſi aperta fuerint univerſa quæ ſcripta ſunt ab eo qui habet clavem David, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, nullo alio reſerante pandentur*.

Inſtant Hęretici, Scripturæ ſacræ non ſunt intellectu difficiles niſi ſuperbis & malitia excęcatis hominibus juxta illud Pauli 2. Corint. 4. *Si opertum eſt Evangelium noſtrum, in iis qui pereunt, eſt opertum; in quibus Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Dei*. Igitur Chriſti fidelibus ſacra Scriptura non eſt operta, ſed aperta.

Confirmant ex S. Chryſoſtomo *Homilia 3. de Lazaro*, ubi cum oſtendiſſet Philoſophos obſcurè locutos, & veritatem non detexiſſe, ſed eam multis texiſſe verborum involucris, ſubdit: *Apoſtoli verò & Prophetæ omnia contra fecerunt manifeſta, claraque prodiderunt, veluti communes orbis Doctores; ut per ſe quiſque diſcere poſſit ea quæ diſcuntur ex ſola lectione*: Ergo ad eas percipiendas fidelis non eget interprete, & Doctore.

Reſpondeo ad primum, Apoſtolum iis verbis non agere de facili, vel difficili Scripturæ intelligentia; ſed de fide Evangelica, quam prædicantibus Apoſtolis plures ex malitia & mentis excæcatione repellebant; eò quòd veritates Evangelicas ſenſuum voluptati & rationi naturali repugnare cenſerent. Sanctus Chryſoſtomus autem non loquitur de univerſa Scriptura, ſed ſolùm de libris hiſtorialibus, quos intellectu faciles ex ipſa ſola lectione denuntiat. Subdit enim; *Sume librum in manus, lege hiſtoriam omnem, & quæ nota ſunt, memoria tene; & quæ obſcura ſunt parumque manifeſta frequenter percurre: quod ſi non poteris aſſiduitate lectionis invenire quod dicitur*, accede ad ſapientiorem, vade ad Doctorem: Ergo cenſet aliquos eſſe contextus obſcuros de quibus Doctores ſunt audiendi & conſulendi.

Objiciunt ſecundò Hæretici, quod etſi Sacra Scriptura aliquibus tenebris offundatur, eas tamen non ab homine exteriùs, ſed a Deo interiùs docente eſſe ſolvendas; fideles enim Deum ſolum Doctorem habere debent, juxta illud Iſaiæ Vaticinium 54. *Ponam univerſos filios tuos doctos a Domino*. Et Jeremiæ 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: non docebit ultra via proximum ſuum, dicens, Cognoſce Dominum; omnes enim ſcient me, a minimo eorum uſque ad maximum*. Ergo nul-

lo

Digitized by Google

lo Doctore egemus, nec proinde Theologia Poſitiva opus eſt.

Nego conſequentiam, nec enim is eſt prædictorum contextuum ſenſus; Iſaias namque & Jeremias intelligendi ſunt de Doctrina Evangelica, quæ lege Moſaica in hoc præ ceteris eminebat, quòd non per Prophetas, ſed per ipſummet Dei Filium tradita & expreſſa fuerit, juxta illud S. Pauli Hebr. 1. *Multifariàm multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis; noviſſimè diebus iſtis nobis locutus eſt in Filio*: quo fit ut omnes Chriſtiani dicantur *Theodidacti*, hoc eſt a Deo edocti, vel immediatè ut Apoſtoli & Diſcipuli; vel ſaltem mediatè ut ceteri fideles.

Vel dico, prædictos Prophetas conferre ſtatum legis novæ cum veteri, ut ſit ſenſus, omnia fidei myſteria & arcana multò clariora fore in Evangelica lege, quàm in Moſaica, quæ plena erat umbris & figuris. *Vel* denique dico, præfatos textus fuiſſe prænuntiativos illius mirandi illapſus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos in die Pentecoſtes, & ſuper alios quoſcumque fideles naſcentis Eccleſiæ filios, quibus cum baptiſmo Spiritus ſanctus conferebatur, & donum ſcientiæ, prophetiæ, ac genera linguarum divinitùs infundebantur, ita ut idiotæ quique & rudes in momento ſapientiſſimi evaderent.

Urgent Hæretici ex primæ Joannis 2. Cap. *Non neceſſe habetis*, inquit Joannes ad fideles ſcribens, *ut quis vos doceat: ſed unctio docet vos de omnibus*: Ergo fideles nullo etiam indigent Doctore, nec conſequenter ulla Theologia.

Nego conſequentiam: Siquidem ſanctus Joannes non intendit fideles homine Doctore non egere; quorſum enim ipſe Epiſtolas ad fidelium eruditionem ſcripſiſſet? Quorſum Deus in Eccleſia ſua ordinaſſet Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum, ut ſupra diximus? Vult itaque ſolùm comprimere vanam quorumdam fidelium curioſitatem, qui ab Apoſtolis edocti, etiam Pſeudo-Apoſtolos audiebant, qui ſuperſeminantes zizania, veritates Catholicas ſuis pravis dogmatibus infuſcabant.

Vel dico, eum intelligendum eſſe de Theologia Affectiva, & Myſtica quam non lectio docet, ſed unctio, non littera, ſed ſpiritus: non mortalis homo, ſed Deus immortalis, qui plerumque infirma mundi eligit ut confundat fortia. Contingit enim non rarò, quòd rudes quique idiotæ, qui vix litteras callent, Deo interiùs docente & divinitùs illuminante, abditiſſima quæque fidei myſteria percipiunt & reconditos Scripturarum ſenſus aperiunt & explanant apertiùs, quàm Doctiſſimus quiſque facere poſſet. De quibus loqui videtur S. Auguſtinus, l. 83. Quæſtionum qu. 48. dicens. *Credibilium tria ſunt genera: alia ſunt quæ ſemper creduntur, & numquam intelliguntur, ſicut eſt omnis hiſtoria, temporalia & humana geſta percurrens: alia mox ut creduntur intelliguntur, ſicut ſunt omnes rationes humanæ, vel de numeris, vel de quibuslibet diſciplinis. Tertium, quæ primò creduntur & poſtea intelliguntur, qualia ſunt ea quæ de divinis rebus non poſſunt intelligi, niſi ab his quì mundo ſunt corde, quod fit præceptis ſervatis, quæ benè vivendo accipiuntur.*

QUÆSTIO TERTIA.

An & qualiter Theologia Scholaſtica Eccleſiæ Dei proſit.

Notandum 1. Theologiam *Scholaſticam* ſic appellari triplex òb motivum. *Primò*, quia hæc maximè docetur & diſcitur in Scholis; Poſitiva autem proprio ſtudio & ſacrarum Scripturarum privata & aſſidua lectione ac ſanctorum Patrum exercitatione comparatur. *Secundò* quia more Academico & Philoſophico ex principiis divina fide immediatè, vel mediatè cognitis, ſuas concluſiones per legitimum diſcurſum elicit, ut fidei myſteria explicet evidentiùs, contra impugnantes animoſè tueatur, & ſolvendo omnes, quæ adverſus ea poſſent objici contradictiones & implicantias, faciliùs credenda ſuadeat.

Tertiò denique, ita dicitur per quamdam analogiam cum Philoſophia, quemadmodum enim Philoſophia verſatur in inveſtigandis rebus naturalibus; ita Theologia Scholaſtica maximè detinetur & occupatur circa jus divinum naturale, ideſt circa veritates omnino immutabiles; quales ſunt non ſolùm Dei eſſentia, perfectiones, Trinitas perſonarum; ſed etiam cultus ei ſecundùm ſe debitus: imò & ejus divina præcepta, ac media omnia quæ ad Deum conſequendum conducunt; non quidem ut ſunt actu exiſtentia; ſic enim hæc omnino libera ſunt, & potiùs a Theologia Poſitiva, quàm a Scholaſtica conſiderantur: ſed ut ſunt poſſibilia, & quatenus nullam contradictionem involvunt, nimirum ut Theologus aperiat nullam eſſe repugnantiam in Dei operibus; nec gratiam naturæ officere, imò ipſam perficere; & omnia

nia

Digitized by Google

nia fidei myſteria non eſſe contra, licèt non ſint juxta rationem naturalem.

. *Notandum* 2. Certo certius Theologiam Poſitivam aut Scholaſticam ſingulis fidelibus ſigillatim ſpectatis, non eſſe abſolutè neceſſariam ad conſecutionem ſalutis. Ratio eſt clara; ruſtici enim complures rerum Theologicarum rudes penitus & ignari, utpote in agris ferè ſemper & inter pecora degentes, fidei tamen Articulos firmiſſimè credunt, ſanctiſque Eccleſiæ ſacramentis muniti, fæliciter ex hac vita decedunt, & ſalutem æternam conſequuntur. Imò nec univerſo fidelium cætui ſeu toti Eccleſiæ Theologia Scholaſtica videtur abſolutè neceſſaria; quippe ante Magiſtri ſententiarum tempora, qui circa annum milleſimum centeſimum quadrageſimum Theologiam in Academicam formam & Methodum reduxit, Eccleſia diu pietate ac doctrina floruit, mediiſque ſufficientibus & ad ſuos de rebus fidei inſtruendos, ad Hæreticorum vim propulſandam erroremque eliminandum, inſtructa fuit.

Notandum 3. Theologiam Scholaſticam ſingulis fidelibus, mediatè ſaltem, toti verò Eccleſiæ immediatè neceſſariam eſſe neceſſitate morali, ſeu maximi commodi & ſummæ utilitatis; ſinguli namque fideles opus habent Doctoribus, qui fidei Articulos ex ſe obſcuros ac difficiles variis propoſitis rationibus credibiles faciant; dubiaque omnia, quæ vel ex proprio cujuſque ingenio occurrere, vel arte Dæmonis ſuggeri, vel denique ex Hæreticorum perverſitate proponi poſſunt, diluant atque diſſolvant: rudes enim fideles tot periculis expoſiti, ſi hujuſmodi Theologorum deſtituantur præſidio, ægrè in fide ſubſiſtent. Eccleſia pariter tot hæreticorum telis petita labefactaretur, ſi non adeſſent ſubtiles illi Theologiæ proceres, qui hæreticorum technas & fallacias retexere, offuſaſque hominum mentibus erroris tenebras diſſipare poſſent. Quod utique fuliùs & efficaciùs demonſtrabit

CONCLUSIO UNICA.

Theologia Scholaſtica *Eccleſiæ Dei ſummè utilis eſt, & neceſſaria*. Hæc eſt omnium Sapientum contra hæreticos, & nonnullos Pſeudo-Catholicos.

Probatur, *primò* quidem ex univerſali conſenſu totius Chriſtianæ reipublicæ, quæ hanc methodicam Theologiam venerata eſt, & amplexata ſtatim atque in mundum prodiit, eique docendæ, & diſcendæ ſcholas ampliſſimas erexit; ditavit pinguibus Profeſſorum ſtipendiis, privilegiiſque honorificis exornavit.

Secundò Ex Conciliorum oraculis; Conſtantienſe enim Theologiam Scholaſticam ſatis ſuperque probavit, dum *Seſſione* 8. improbavit damnavitque omnes errores Wicleffi; eum maximè *quo univerſitates, ſtudia, collegia, & magiſteria vana gentilitate introducta eſſe pronuntiabat*. Similiter Clemens V. in Concilio Viennenſi ubi ſtatuiſſet baptiſmum tàm adultis, quàm parvulis eſſe neceſſarium ad ſalutem, ſubdit: *Verùm, quia quantùm ad effectum baptiſmi reperiuntur Doctores quidam Theologi, opiniones contrarias habuiſſe; quibuſdam ex eis dicentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: Aliis è contra aſſerentibus, quòd & culpa eiſdem in baptiſmo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etſi non pro illo tempore quoad uſum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti, quia per baptiſma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem ſecundam quæ dicit tàm parvulis quàm adultis conferri in baptiſmo informantem gratiam, & virtutes, tamquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem, ſacro approbante Concilio duximus eligendam.*

Ex quo quantùm auctoritati Theologorum Scholaſticorum tribuat, non modò tantus Pontifex, ſed & univerſalis Eccleſia, ſanè liquet; quippe cum in re tanti momenti velit decernatque hærendum eſſe probatæ pluribus eorum opinioni. Quid ſi omnes inter ſe conſtanti conſenſione conſpiraſſent? Non juvat referre quantùm opis & dignitatis aliis in ſequentibus Conciliis Oecumenicis Doctores Scholaſtici contulerint excutiendo difficillimas quaſque Quæſtiones, & in utramque partem eas ventilando, ut faciliùs veritas appareret, & hæreticorum falſa dogmata funditùs ruerent, & evaneſcerent; hæc enim ſolus ignorare poteſt qui eorum Conciliorum acta non legerit. Hinc Tridentinum pluribus decretis ſancivit ubique locorum inſtituenda eſſe collegia, & omnibus gratiis & privilegiis Academias eſſe donandas.

Tertiò, Id ipſum patet ex decretis & ſententia Summorum Pontificum: ſiquidem Innocentius IV. noſtro Alexandro Alenſi, (qui propter ſummam eruditionem, *Fons vitæ*, dum viveret, appellabatur) præcepit

& Apoſtolica auctoritate mandavit, ut ſummam Theologiæ conſcriberet; quam demum & Alexander IV. Apoſtolico Diplomate approbavit. Et ut cætera Pontificum decreta miſſa faciam, unum aut alterum refero: Primum quidem Honorii III. hic enim capite, *Super ſpecula de magiſtris*; ſtatuit. *Ad Theologiæ profeſſionis ſtudium aliqui deſtinentur, qui cum docti fuerint in Dei Eccleſia, velut ſplendor fulgeant firmamenti: Ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi Doctorum, qui velut ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, ad juſtitiam valeant plurimos erudire.*

Hoc ipſum egregiè commendat Gregorius IX. Epiſtola ad Academiæ Pariſienſis Magiſtros & Studioſos pro inſtauratione ſtudiorum directa & ſub data Laterani ejus Pontificatus anno 5. menſe Aprili, ubi inter alia hujus Academiæ encomia hæc habet, *Parens ſcientiarum Pariſius velut altera Cariatſepher civitas literarum clara claret: magna quidem, ſed de ſe majora facit optari docentibus, & diſcentibus gratioſa. In qua utique tanquam in officina ſapientiæ ſpecialis, habet argentum venarum ſuarum principia, & auro locus eſt in quo ritè conflatur: ex quibus prudentes, eloquii myſtici murenulas aureas vermiculatas argento cudentes, & fabricantes monilia ornata lapidibus pretioſis, imò nulli pretio comparandis, Sponſam Chriſti decorant.*

Quartò, Theologiæ Scholaſticæ utilitas & neceſſitas apparet ex ejus muneribus & officiis; quatuor enim ſunt illius præcipua munera; nimirum *declarativum*, *probativum*, *defenſivum*, & *diſcurſivum*; quæ colligere licet ex S. Auguſt. 14. de Trinitate cap. primo, ubi de Theologia loquens, quam ſcientiam, & ſapientiam appellat, ait: *Huic ſcientiæ illud tribui quo fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur*. Ex quibus fidei *generatio* & *nutritio* ad fidelium utilitatem; *defenſio* verò & *robur* ad infidelium expugnationem confert. Subjungit enim ſanctus Auguſtinus. *Qua ſcientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipſa fide plurimùm; aliud eſt enim ſcire tantummodo quid homo credere debeat ad adipiſcendam vitam beatam, quæ nonniſi æterna eſt, aliud autem ſcire quemadmodum hoc ipſum & piis opituletur, & contra impios defendatur.*

Quòd autem ad fidei generationem, nutritionem, defenſionem, & robur per ſua quatuor munia maximè Scholaſtica Theologia conferat facilè ſuadetur. *Declarativo* namque fides gignitur, explicatione enim Scripturæ ſacræ, & propoſitione objecti revelati, diſpoſitivè fides gignitur; ſiquidem *fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*. Rom. 10. *Probativo* Fides roboratur; rationes enim, ſimilitudines, motiva & exempla quibus Theologi Scholaſtici fidei articulos elucidant, & credibiles demonſtrant, infirmam ac nutantem fidem imbecillium robórant, & fovent.

Defenſivo fides veluti firmo clypeo munitur, in quo, ut loquitur ſanctus Paulus Epheſiorum 6. *poſſit omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*; Dum enim Scholaſtici Theologi fallaces hæreticorum rationes, & malè philoſophantium technas & ſophiſmata ratiocinationis face detegunt, & ſolvunt in fumos, fides tuta victrixque triumphat. *Diſcurſivo* fides nutritur, ubi enim per diſcurſum Theologicum apparet fidei articulos non eſſe contra, licèt ſint præter, & ſupra rationem naturalem; imo plerumque demonſtrantur conformes naturæ principiis, certum eſt, intellectum magis ac magis inclinari ut eis firmiorem tenacioremque aſſenſum præbeat, quò fit ut fides veluti nutriatur & adoleſcat.

Quintò denique, ſicut nemo eſt qui ſanctorum Patrum Theologiam ſummis laudibus non excipiat, & eam Eccleſiæ Dei maximè utilem eſſe & neceſſariam non exiſtimet; ita nullus eſt, qui Theologiam Scholaſticam inutilem & reſpuendam judicare debeat: idem enim cum Theologia ſanctorum Patrum habet objectum, eodem principio nititur, & eumdem in finem collimat, nimirum fidei ac myſteriorum explanationem, hæreſum extirpationem, fidelium inſtructionem, &c. Nihilque hæc ab illa diſcrepat, niſi quod meliori methodo & ordine, quæ SS. Patres variis locis, prout ferebat occaſio, tractarunt; hæc in unum corpus redigit, & ſuis locis aptè ſingula diſponit.

Unde ſicut nemo rationis compos vituperandum exiſtimet Ariſtotelem, quod Philoſophiam, antè perturbatam, indigeſtam, diſſipatamque ordinaverit, ſumma arte tradiderit, in parteſque diſtribuerit, ad quas omnia ordinatè revocarit, & multis eam locis auxerit; ita tantum abeſt ut convitiis digni ſint Theologi Scholaſtici, imò potiùs ſummam laudem apud omnes merentur, quòd eandem Theologiæ operam navaverint, & illam eo quo nunc eſt loco, eaque methodo ordinaverint ac pluribus quæſtionibus

nibus divinorum myſteriorum explicativis auxerint.

Theologia namque *Scholaſtica* ita omnia fidei dogmata indagat, expendit, & excutit, ut nihil ferè intactum, indiſcuſſumque relinquat: varias enim difficultates quæſtioneſque ab antiquis Patribus omiſſas, aut certè breviter perſtrictas, excogitavit ſubtiliùs, propoſuit evidentiùs, uberiùs explicavit, atque ad fidei normam, vel ad accuratam rationis amuſſim exactas penſitavit. Unde non immeritò Theologi Scholaſtici, ſui temporis dici poſſunt *Eccleſiæ Doctores*, & *Patres*; vices nempe agunt veterum illorum naſcentis Eccleſiæ Doctorum, qui ſua doctrina Dei dogmata illuſtrarunt, & ab hæreticorum impugnationibus acerrimè defenſarunt.

Adde quòd adversùs hujuſmodi Theologiam, quæ omnibus piis & doctis perplacet, ſoli obloquuntur idiotæ grammatici, & hæretici atque hęreticarum partium homines; quorum primi non magis audiendi ſunt, quàm cæci judicantes de coloribus; poſteriores verò tanti faciendi ſunt, quan ti phrenetici qui medico & medicinæ obluctantur, quibus meritò quadrant hæc verba Auguſtini lib. 3. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 6. *Quia non tales homines erant de quorum eſſem auctoritate ſollicitus, facilè hoc in tranſactis atque abolitis habui.*

Hæc omnia luculenter non minùs quàm ſapienter confirmat noſter Sixtus V. Ille enim Eccleſiæ Dei ſummus Antiſtes, in litteris decretalibus quibus ſanctum Bonaventuram eximiis Doctoribus & Patribus Eccleſiæ annumerat, ubi dixiſſet Theologiam Scholaſticam divino munere a viris ſapientiſſimis inventam, ſubdit, *Hujus quidem tam ſalutaris ſcientiæ cognitio, quæ ab uberrimis divinarum litterarum, Summorum Pontificum & Conciliorum fontibus dimanat, ſemper certe maximum Eccleſiæ adjumentum aſferre potuit, ſive ad Patres ſecuriùs & utiliùs perlegendos, ſive ad varios errores & hæreſes detegendas & refellendas, &c.*

Objiciunt hæretici. Theologia Scholaſtica longè abeſt a veterum Theologorum dicendi gravitate, & peritia: graviùs ſiquidem divina myſteria tractabant Doctores & primi Eccleſiæ Patres; nihil enim abſque auctoritate ſcripturę, aut Priorum Patrum ſententia & definitione Conciliorum dijudicabant: Formulas autem iſtas ſyllogiſticas imbecillium muſcipulas, aut ignorabant, aut tanquam inutiles averſabantur & reſpuebant: Theologi verò hujus temporis, omiſſis omnibus, quæ fideles maximè decent, omnia ad rationis lancem & trutinam examinant: Ergo hæc abjicienda eſt ut inutilis.

Negò antecedens, ſiquidem ut dictum eſt num. 10. Theologia Scholaſtica a doctrina ſanctorum Patrum in hoc ſolùm diſcrepat, quòd quæ illi fuſiùs & ſtylo oratorio ad vulgi intelligentiam magis accomodato totis libris & voluminibus diſputarunt; hęc brevi, & Dialectico dicendi modo, una interdum aut altera ratiocinatione concludit. Quare ſi quod eſt, in quo a vetere recentior Theologia diſſideat, ob id ſanè, quòd plus utilitatis & commodi ſuis ſtudioſis, & idcirco majori commendatione & celebritate digna videri debet.

Urgent hæretici: Omnis novitas cavenda eſt, & ab Eccleſia procul abjicienda: Ergo hæc ſcholaſtica doctrina, ut pote novum poſteriorum ſæculorum commentum, longè eſt ablegenda.

Diſtinguo antecedens. Novitas dogmatum metuenda eſt nec audienda, donec ab Eccleſia ventilata fuerit, & reprobata, concedo: novitas methodi doctrinę tradendę, maximè ſi clarior ſit & facilior, eſt abjicienda, nego: imò Chriſtus ipſe Theologum laudans *Matth.* 13. eum ſimilem facit *homini patri familias qui profert de theſauro ſuo nova, & vetera*. Non quod nova, & veteribus oppoſita dogmata docere debeat: ſed quod vetera, nova methodo doceat, & explicet, ut monet Vincentius Lirinenſis cap. 27. *Intelligatur*, inquit, *a te exponente illuſtriùs, quod antè obſcuriùs credebatur: per te poſteritas intellectum gratuletur, quod vetuſtas non intellectum venerabatur: Eadem quæ didiciſti ita doce, ut cum dicas novè, non dicas nova.* Hęc imprimis *ad amuſſim* exequitur Theologia Scholaſtica, non enim nova tradit dogmata, ſed quæ a veteribus, vel fuſiùs & uberiùs, vel leviùs dicta ſunt, pertingit acutiùs, & profundiùs ſcrutatur & explicat.

Objiciunt 2. Theologia Scholaſtica tota eſt in vanis quibuſdam quæſtionibus Philoſophicis diſcutiendis, quæ ad ſalutem, & fidei dogmatum illuſtrationem, nihil quidquam conſerunt: Ergo ut inutilis eſt ableganda.

Reſpondeo 1. Antecedens eſſe omnino falſum, ipſa namque experientia conſtat Theologos Scholaſticos res fidei accuratè & exa-

ſtè tractare ex ipſius fidei principiis nempe, Scriptura ſacra, doctrina ſanctorum Patrum, Conciliorum Sanctionibus, & aliis Catholicæ veritatis Sanctuariis, ex quibus per legitimum diſcurſum concluſiones elicit; quod maximè confert ad myſteriorum elucidationem, hæreſum confutationem, & fidelium inſtructionem; nam ut diſertè ait Melchior Canus loco 8. cap. 4. *Rationem ſi a Theologia ſubmoveas, & rem, & nomen amittes; quia ſcientia nonniſi per ſyllogiſmum quæritur ... quid enim intereſt ratione ſublata non modò inter ruſticum & Theologum, ſed inter Theologum & pecudem, aut ſaxum aut truncum?*

Secundò, ſi reſpuenda foret Theologia Scholaſtica, eò quòd rerum divinarum tractandarum gratia & occaſione Quæſtiones aliquas Philoſophicas diſcutiat quæ ad ſalutem per ſe non conferunt, ſimili ratione abjicienda foret ſacra Scriptura, utpote quæ ad ſalutem plura non conducentia referat: putà dum agit de hiſtoriis Patriarcharum, Judicum, Regum, de animalibus in arcam Noe inductis, & ex ea deductis, de cane Tobiæ cauda blandiente, & aliis innumeris, quorum cognitio per ſe nihil confert ad ſalutem.

Dico itaque quod omnes contentiones & rixæ inutiles apud Theologos, non Theologiæ adſcribendæ ſint, ſed Theologo volenti ſapere plus quam oportet. Quid? Scriptura ſacra in dies Hæretici abutuntur in fidei perniciem; ergone idcirco ableganda? An comburenda, & extirpanda ſeges, quòd nonnunquam inter tritici ſpicas, avenæ & lolium adoleſcant? minimè quidem, ſed herbæ inutiles evellendæ, ſeges intacta relinquenda. Præſcindendæ ſunt, fateor, omnes illæ quæſtiones vanæ: ſed ſervandæ ſunt, & diſcutiendæ, quæ rebus Theologicis explicandis & illuſtrandis deſerviunt.

Objiciunt 3. Hæretici, perpetua inter Theologos ardere diſſidia, eorumque ſcripta rixis, & contentionibus penitùs eſſe referta; nec ullum inter eos eſſe altercandi modum: nihil proinde certum, nihil ſtabile reperiri apud illos poſſe.

Reſpondeo, Theologos invicem non diſſidere in his quæ ad fidem ſpectant, ſed ſummè eſſe inter ſe concordes; quod verò in aliis diſcrepent, nihil incommodi: imò res variç plurimùm inde illuſtrantur, & veritas magis in dies eluceſcit: Dum enim quiſque ſuas partes tuetur, & conquiſitis undequaque rationibus ſuam ſententiam firmare, omnique eruditionis genere excolere nititur, infiniti ſcientiarum theſauri in Eccleſiæ decus & ornamentum paulatim congeruntur, diſciplinæque omnes ſuis numeris redduntur abſolutæ.

Reſpondeo 2. Immeritò Hæreticos Theologorum culpare diſſenſionem; innocens enim ſit oportet qui alteri crimen objicit, ne quam in alio reprehendit, ſe reum culpæ conſtituat. Quis autem neſcit quantis rixis quamque infenſis contentionibus invicem Hçretici pugnent? vix enim nata eſt Lutheranorum ſecta, quin ſtatim in tres alias claſſes diſſecta fuit, & in *Anabaptiſtas*, *Confeſſioniſtas*, & *Sacramentarios*, velut in tria capita diviſa, atque in ipſa prope infantia, triceps effecta: mox autem ubi adolevit (ut eſt fœcunda monſtrorum parens Hçreſis) alia & alia ex ſe capita protruſit, exiguoque temporis ſpatio in triginta quatuor ſectas excrevit: nunc verò centum propemodum diverſiſſimç Religiones numerantur ab uno Luthero prognatç.

Nec in levioribus tantùm, ſed etiam in prçcipuis fidei Articulis invicem diſſident, ſibique Hçretici nomen & notam inurunt. Sic Lutherus lib. contra Sacramentarios, eos, & Zuinglianos, hçreticos appellat: & alibi ait, *Beatus vir qui non abiit in Concilio Sacramentariorum, nec ſtetit in via Zuinglianorum, nec ſedit in cathedra Tigurinorum*: Neque his contentus eos etiam *perdiabolatos*, *ſuperdiabolatos*, & *tranſdiabolatos* appellat. Illi autem ut vicem ei rependant *Lutheri os diabolis plenum eſſe* ajunt, &c.

Quodque inconſtantiç caput eſt, una eademque ſecta adeo fidei articulis diſſider, ut prioribus relictis, alia & alia in dies dogmata procudat credendaque omnibus proponat. Hinc *Georgius Saxoniæ Dux* a Catholicis, quid ibidem Lutherani crederent rogatus, *Quid nunc credant, ſcio*, inquit, *quid ſequenti anno credituri ſint, penitus ignoro*: ita nimirum de fide in fidem, de religione in religionem transferuntur. Quare appoſitiſſimè ad rem prçſentem S. Hilarius lib. ad Conſtantium, & Conſtantem Imperatores: *Periculoſum*, inquiebat, *nobis atque etiam mirabile eſt, tot nunc fides exiſtere, quot voluntates: tot nobis doctrinas, quot mores, dum audita fides ſcribitur ut volumus; aut ita ut volumus intelligitur, ſic plurimæ cœperunt eſſe*

fides

fides ne ulla ſit, imò verò annuæ, menſtruæque de Deo fides decernuntur, &c.

Objiciunt 4. Theologia Scholaſtica fidei meritum evacuat & extinguit; ergo tantum abeſt ut aliquatenus fidei proſit, imò plurimùm obeſt. Probant antecedens ex S. Gregorio hom. 26. in Evang. *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*: ſed per diſcurſum Theologicum ratio naturalis fidei præbet experimentum; per eum enim intellectus movetur ut aſſenſum præbeat objecto propoſito: Ergo hæc fidei meritum evacuat.

Diſtinguo antecedens. Fidei meritum evacuat ſi propoſitioni revelatæ ſolùm credatur propter rationis evidentiam, concedo. Si credatur maximè propter auctoritatem Dei revelantis, nego: Diſcurſus autem Theologicus non demonſtrat evidenter propoſitionem revelatam; implicat enim aliquid eſſe revelatum & eſſe per ſe evidens quatenus revelatum eſt; ſed ſolùm demonſtrat eam propoſitionem contineri, vel in Scriptura, vel in Conciliis, vel in univerſali Eccleſiæ traditione & praxi. Unde non inducit intellectum ut ei aſſentiatur propter evidentiam rationis: ſed tantùm propter certam, & infallibilem auctoritatem revelantis.

Inſtant. Theologia Scholaſtica maximè nititur Philoſophicis & Dialecticis argutiis: ſed hæ plurimùm obſunt Fidei & Chriſtianæ veritati: Ergo, &c. Probant Minorem ex Apoſtolis & ſanctis Patribus qui Philoſophiam fidei inimicam & adverſariam eſſe fatentur; nam ſanctus Paulus ad Coloſſenſes 2. cap. monebat, *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam*: & Tertullianus lib. de anima cap. 3. Philoſophos appellat *animalia gloriæ & Patriarchas Hæreticorum*, & cap. 18. argumentationes Philoſophicas dicit eſſe *tormenta cruciandæ ſimplicitatis, & ſuſpendendæ veritatis*, & ibidem appellat Platonem *condimentarium Hæreticorum*. Unde lib. de præſcriptionibus ait, *Stulta mundi in confuſionem Philoſophiæ ipſius elegit; ea eſt enim materia ſapientiæ ſæcularis & temeraria interpres divinæ naturæ, & diſpoſitionis: denique hæreſes a Philoſophia ſubornantur, quid ergo Athenis & Hieroſolymis? quid Academiæ & Eccleſiæ? quid Hæreticis & Chriſtianis? Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum, nec inquiſitione poſt Evangelium, cum credimus nihil deſideramus ultra credere.*

Unde S. Gregorius Nazianzenus *oratione* 26. dolet *in Eccleſiam irrepſiſſe captiones Sophiſticas ac pravum artificium Ariſtoteleæ artis, & hujus generis alia, velut Ægiptiacas quaſdam plagas*. Similiter Gregorius Nyſſenus *lib. 2. contra Eunomium*, illam ſophiſticam aſtutiam exprobrat: *Ingenuè ac ſine rubore fatemur*, inquit, *nos neque orationem aliquam Rhetorico elaboratam artificio ad certamen comparaſſe; neque Dialecticæ ſubtilitatis argutiam ad auxilium contra adverſarios prætendere, quæ & veritatem in mendacii ſuſpicionem apud imperitos traducit*. Ambroſius quoque *lib. 1. de Fide cap. 3.* de Arianis loquens ait, *Omnem vim venenorum ſuorum in Dialectica diſputatione conſtituunt, quæ Philoſophorum ſententia definitur non adſtruendi vim habere, ſed ſtudium deſtruendi: ſed non in Dialectica complacuit Deo ſalvum facere populum ſuum; regnum enim Dei in ſimplicitate fidei eſt, non in contentione ſermonis*. Et in Pſal. 118. *Nihil nobis cum Philoſophia, ne fidem noſtram per elementa mundi hujus traducat a vero: ne quis aſſertionem noſtram per Philoſophiam deprædetur. Sic enim Arianos in perfidiam ruiſſe cognovimus, dum Chriſti generationem putant uſu hujus ſæculi colligendam. Reliquerunt Apoſtolum, ſequuntur Ariſtotelem, reliquerunt ſapientiam, quæ apud Deum eſt; elegerunt Diſputationis tendiculas, & aucupia verborum ſecundùm Dialecticæ diſciplinam*: Ergo Theologia Scholaſtica a ſanctis Patribus proſcribitur, adeoque a nobis eſt explodenda.

Diſtinguo majorem, Nititur Philoſophicis argutiis ad Hæreticorum Sophyſmata detegenda & ſtrophas eliminandas, *concedo*: ad ſimplicitatem fidei circumveniendam & veritates Catholicas offuſcandas, *nego*. Ad minorem dico, Philoſophiam fidei adverſari non per ſe, ſed perversè philoſophantium malitia, qui ut loquitur ſanctus Judas verſu 1. *Quæcumque quippe ignorant, blaſphemant, quæcumque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur*.

Hanc autem & non aliam eſſe ſanctorum Patrum ſententiam, inde liquet, quòd ipſi Dialecticam pluribus encomiis illuſtrent, & eam ad Fidem tuendam neceſſariam eſſe fateantur: nam S. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromatum ait, *Dialectica manuducit ad veram æternamque ſapientiam, & ad cognitionem ſupremæ veritatis*. S. Hieronymus in cap. 25. Ezechielis, *Verè*, inquit, *quidquid perverſorum dogmatum & putatur eſſe robuſtum in terrena ſapientia, hac Dialectica arte ſubvertitur, & ad inſtar incendii in cinerem favillaſque diſſolvitur*. S. Auguſti-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nus idem pluribi inculcat, ſed maximè in libris contra Creſconium, qui Auguſtinum irrisoriè Dialecticum appellabat: *Sed etiam Apoſtoli, ſcilicet Paulus, Dialecticus erat*; reſpondit Auguſtinus lib. 2. *& ideo conferre cum Stoicis non timebat, quia non ſolùm acutè, ſicut illi: ſed etiam veraciter, quod non illi*. Subdit; *Cave ne cuidam Dialecticam pro crimine objeceris qua uſos Apoſtolos confiteris*; Imo oſtendit etiam Chriſtum Dominum Dialectica uſum fuiſſe: *Si autem Chriſtum dixeris Dialecticum, laudabis Dialecticam quam mihi pro crimine objeceras*: Ergo non inutilis, nec importuna cenſeri debet earum Philoſophicarum rerum Tractatio & Methodus, quæ rebus fidei meliùs explicandis, vel accuratiùs defendendis uſui eſſe poteſt.

Adde quòd Hæretici ipſi in cauſa ſunt, cur Scholaſtici Theologi Philoſophicas quaſdam quæſtiones diſcutiant; ſolent enim argumentari ex Philoſophia adversùs Catholicos, v.g. non poſſe idem corpus eſſe ſimul in diverſis locis, ut realem præſentiam Corporis Chriſti in Euchariſtia impugnent. Ita olim Ariani Philoſophicis argumentis, ſeu potiùs Sophiſmatibus utebantur adversùs Trinitatis myſterium, ut Catholicos deciperent; habebantque (ait S. Epiphanius) trecenta argumenta ex ratione naturali, quibus Filii divinitatem impugnarent.

Inde neceſſum fuit Catholicis, iiſdem Dialecticæ armis quibus oppugnabantur, repugnare, & Hæreticis cogentibus, Philoſophiam in fidei tutelam uſurpare, ut ipſius ope veritates Evangelicas diligentiùs indagarent & explicarent evidentiùs. Ut enim ait S. Auguſtinus lib. 16. de civit. cap. 2. *Multa ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adversùs eos defendi poſſint; & conſiderantur diligentiùs, & intelliguntur clariùs & inſtantiùs prædicantur: & ab adverſario mota quæſtio diſcendi exiſtit occaſio*. Et ut ait Gregorius Magnus 14. moral. cap. 12. *Cum graviora prodiere hoſtium certamina, tunc ſunt profectò ſubliniora ſenſuum ſpicula requiſita; tunc argumentorum obſtacula, tunc perplexior indago verborum*.

Meritò itaque ad refellendas fallaces Hæreticorum, & Philoſophorum Gentilium argutias Theologi Dialecticam uſurpaverunt, quam S. Baſilius in ſecundum Caput Iſaiæ non dubitavit dicere, *Muri inſtar eſſe ſacris dogmatibus, quod ea non ſinit facile diripi & quorumlibet incurſioni patere*. Et Clemens Alexand. lib. 6. Stromat. eamdem eſſe dicit vineæ Chriſti *Sepimentum* ne a Sophiſtis Catholica veritas proculcetur.

Objiciunt 4. Theologiæ Scholaſticæ criminatores, incultum illius ſtylum, & duriora ac barbara verba, quibus ſenſa ſua exprimit, quæ certè viros ſapientes dedecent & fidei anguſta myſteria deprimunt & offuſcant.

Verùm ſi hac ratione Theologia Scholaſtica ipſis non arrideat; oportet etiam ipſis diſpliceat ſacrarum litterarum ſimplicitas, & incultus dicendi modus. Neſciunt fortè ſub rudi pallio eruditum ſæpe Philoſophum latere, & montes magis aſperos, & incultos, locupletiſſimas interdum auri venas occultare? Nullis verborum lenociniis veritas indiget ut fulgeat: ſatius eſt eam exprimere ſermone facili & vulgari, quàm affectata elegantia eam offuſcare, ampliorem ſermonis ambitum & ornatum ferre non poteſt ſuccincta illa brevitas, qua utuntur Theologi, ne rerum copia & multitudine jam gravati, etiam verborum inutili ſarcina opprimantur. Quòd autem quædam ſibi propria & aliàs inaudita, & inuſitata vocabula uſurpet, mirum videri non debet; cum quælibet diſciplina ſuos habeat terminos aliis incognitos, & pro docentium arbitratu excogitatos. Quid Theologiæ ſcientiarum reginæ non licebit, quod illius ancillæ, ultrò uſurpant?

Quæres cur his ſolùm poſterioribus ſæculis ſacri Theologiæ Doctores Scholaſticam uſurpaverint, cum ab ipſius Eccleſiæ primordiis Poſitiva maximè fuerit frequentata.

RESpondeo id factum eſſe plurimis graviſſimiſque de cauſis. *Primò* quidem, quia poſitiva Theologia Platonicum docendi modum magis redolet, quippe quæ allegoriis & ſyllogiſmis Oratoriis ac Rhetoricis, Platonis inſtar, plurimùm utatur; Scholaſtica verò Ariſtotelicam docendi methodum per Analyſim & preſſiores ſyllogiſmos imitetur: voluit, autem Deus juſtis de cauſis ut naſcentis Eccleſiæ filiis Platonica Philoſophia deſerviret. *Tum quia* hic philoſophandi & ratiocinandi modus, frequentior erat apud Judæos & Gentiles, quorum errores impugnandi erant & expugnandi iiſdem armis, quibus propugnabantur. *Tum quia* Platonica Philoſophia minùs pertinax

tinax erat & magis docilis, quàm dogmatica; ideoque aptior ad inſinuandas fidei veritates & ſuadenda divina myſteria. *Tum* denique quia cum parabolis & allegoriis plurimùm vigeret & illuſtraretur, his involucris divinæ veritatis radios temperabat & ad infirmiorem adhuc fidelium captum veluti lac infantibus proponebat. Orientis enim Eccleſiæ filii erant adhuc velut infirmi parvuli, de quibus S. Paulus ad Hebræos 5. *Facti eſtis quibus lacte opus ſit non ſolido cibo; omnis enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis juſtitiæ, parvulus enim eſt: perfectorum autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus, ad diſcretionem boni & mali.*

Oportuit ergo Eccleſiæ filios adhuc parvulos allegoriis & parabolis attemperatas Evangelicas veritates priùs excipere & eis veluti lacte enutriri, quàm grandiores effecti & pluribus ſæculis in hac cæleſti doctrina exercitati, boni & mali diſcretionem haberent, & prava hæreticorum dogmata per Analyſim a Catholicis veritatibus ſecernerent.

Secundò, Indecens erat, ut evulgato Evangelio Chriſtianæ veritates in ſummas Theologicas redigerentur & variæ de eis formarentur Quæſtiones, quæ & fidelium nutantem fidem turbaſſent, & infidelibus abdita myſteria revelaſſent. Neceſſum fuit ergo, ut Allegoria Analyſim præcederet, & ut nova ſemper accedente veritatum revelatione, temporis decurſu Catholicæ doctrinæ corpus veluti compaginaretur, antequam per reſolutiones & diſceptationes Theologiæ Scholaſticæ & per diſſectiones Analyſis, quaſi anotomaticè ſcinderetur & diſtribueretur.

Ubi autem omnibus ſuis partibus ſolidè conſtitit Evangelicæ doctrinæ corpus; tum ad faciliorem veritatum intelligentiam oportuit eas certum ac methodicum in ordinem redigere, & contractiorem ac breviorem, ſed urgentiorem Ariſtotelicum philoſophandi modum uſurpare; tum ut nitidiùs Evangelicæ veritates eluceſcerent; tum ut hæreticorum technæ & ſophiſmata faciliùs ſolverentur ac ſcinderentur.

Adde quòd cum Plato circa divina contemplanda totus ſit, & plurimas fidei veritates & nonnulla myſteria ab Hebræis in Ægypto didicerit, eaſque ſuis in ſcriptis exaraverit; longè aptior videbatur ejus Philoſophia ad eas veritates Philoſophis & Doctoribus Paganis ſuadendas, quàm Ariſtotelica, quæ circa naturalia tota detinetur, & vix res divinas ſcrutatur ac inveſtigat. Ubi autem hæ divinæ veritates ſatis ſuperque fuerunt evulgatæ, & in ſanctorum Patrum ſcriptis diſſeminatæ & oratorio ſermone ac Rhetoricis ſyllogiſmis exaratæ, & comprobatæ; tum opus fuit ut Theologi Ariſtotelicam Analyſim uſurparent, & eas in unum corpus colligerent, ac Anatomiſtarum inſtar, eas variis Quæſtionibus & reſolutionibus, quaſi tot diſſectionibus ſcinderent, quò ſingulæ aptius ordinarentur, & evidentiùs apparerent.

Non eſt ergo cur adversùs hanc Theologicæ Methodi immutationem tantoperè obloquantur hæretici, & uſurpatam a ſanctis Patribus Poſitivam ac Oratoriam Theologiam iterum frequentari exoptent, quam, inquiunt, non criminarentur, imo ſummis laudibus exciperent. Verùm eis meritò reponere poſſum quod Scribis & Phariſæis repoſuit adorandus Salvator, Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum, & dicitis, Si fuiſſemus in diebus Patrum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum; itaque teſtimonium eſtis vobiſmetipſis, qui filii eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.* Quid enim aliud hæretici hujus temporis, quàm filii eorum hæreticorum, qui ſanctos Patres inſectati ſunt, & eorum Doctrinam criminati? Nec aliud exequuntur dum moderniores Theologos verbis & ſcriptis laceſſunt, quàm quod veteres hæretici in ſacros Eccleſiæ Doctores moliebantur. Hi nempè Arii, Neſtorii, Manichæi hæredes, dum Theologos inſectantur, menſuram ſuorum Patrum implent, & eadem faciunt quæ in aliis culpant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De eſſentia Theologiæ.

TRita & quidem ipſi naturali rationi, rerumque ordini accommodata eſt docendi methodus, ut inſinuata probataque rei alicujus exiſtentia, illius ſtatim Eſſentia naturaque, omnium ejuſdem proprietatum præcellentiarumque fons ac ſcaturigo, inquiratur & exponatur. Itaque cum ſatis ſuperque jam pateat admittendæ Theologicæ doctrinæ neceſſitas, jamjam reſolvendum eſt an eximius & ſublimis ille mentis

habitus ſcientiæ ac ſapientiæ titulo gaudeat & glorietur, quod utique præſtamus in articulo præſenti: inquirentes. 1. An Theologia Dei & Beatorum vera perfectaque ſit ſcientia. 2. An noſtra Viatorũ Theologia omnes perfectæ ſcientiæ characteres habeat. 3. An Sapientiæ appellatione digna ſit. 4. Tandem an ſcientiæ divinæ ac beatificæ ſubalternetur.

QUÆSTIO PRIMA.

An Theologia Dei & Beatorum ſit propriè dicenda ſcientia.

EX prima Quæſtione num. 4. conſtat Theologiam generaliter ſumptam dividi ratione ſubjecti in Theologiam Dei, Beatorum, & Viatorum: in præſenti reſolvendum eſt an Theologia Dei & Beatorum verè & propriè ſcientia dicenda ſit, ſequens autem Quæſtio aperiet an noſtra Theologia perfectæ ſcientiæ characteres habeat.

Notandum primò, Ex Doctore ſubtili in 3. *diſt.* 4. *quæſt.* unica, ſcientiæ nomen bifariam uſurpari. Primò quidem pro cognitione vera, quoquo modo illius veritas innoteſcat; ſic ſcientiam definivit Ariſt. 6. Ethic. c. 4. *Qua anima affirmando vel negando dicit verum*. Unde ſanctus Auguſtinus lib. 15. de Trin. cap. 12. cognitionem quam vel per ſenſus vel per aliorum relationem accipimus, ſcientiam appellat, *Abſit*, inquit, *ut ſcire nos negemus, quæ teſtimonio didicimus aliorum: alioquin eſſe neſcimus Oceanum; neſcimus eſſe terras atque urbes, quas celeberrima fama commendat*, 2. Strictè prout eam uſurpavit & definivit Ariſt. 1. Poſt. cap. 2. dicens, *Scire autem unamquamque rem (ſed non ut Sophiſtæ, per accidens) arbitramur, cùm cauſam ob quam res eſt, & illius cauſam eſſe & fieri non poſſe ut res aliter ſe habeat, cognoſcere arbitramur.*

Ex quibus Doctor ſubinfert quæſtione 3. *Prologi num.* 36. Quatuor ad ſcientiam propriè dictam conditiones deſiderari. Primò ut ſit cognitio vera & certa, quibus diſtinguatur ab errore & opinione. Secundò rei neceſſariæ, hoc eſt, de propoſitione neceſſariò vera, ut ſecernatur ab arte & prudentia, quæ verſantur circa res particulares & mutabiles. Tertiò per cauſas evidentes intellectui illi qui ſcientificè ratiocinatur; ut ſcientia diſtinguatur a fide divina, quæ equidem eſt cognitio vera, certa, & rei neceſſariæ, ſaltem conſequenter, nimirùm ex certitudine & infallibilitate revelantis; ſed obſcura eſt, & ænigmatica. Quartò denique quòd ex cauſis evidenter cognitis concluſio eruatur per verum & legitimum diſcurſum ſyllogiſticum, ut ſcientifica cognitio differat ab intelligentia, qua prima rerum principia non per diſcurſum, ſed ſola hominum apprehenſione percipimus.

Notandum ſecundò, quòd etſi Propheta Regius miretur, *Quomodo ſcit Deus & ſi eſt ſcientia in excelſo, quoniam ipſi peccatores obtinuerunt divitias*. Nihilominus fide conſtat, aliquam eſſe in Deo veram ſcientiam, non quæ ſit accidens, ut in nobis & Angelis; ſed quæ eſt realiter ipſamet Dei eſſentia, & ſine ullo defectu omnem omninò ſcientiæ perfectionem continens.

Hæc autem licet ſit omninò indiviſibilis, tamen ratione objecti & termini duplex diſtingui poteſt, nimirum eſſentialis & omnino intrinſeca, qua Deus ſeipſum novit; & extrinſeca qua cætera a ſe, ex ſe, & in ſe cognoſcit. Quæ iterum triplex ſolitò diſtinguitur; nimirum ſcientia *ſimplicis Intelligentiæ*, qua novit res purè poſſibiles juxta illud ad Romanos 7. *Vocat ea quæ non ſunt tamquam ea quæ ſunt*. Secunda ſcientia *Viſionis*, qua res determinatè futuras, præſentes & præteritas novit, juxtà illud Pſalmi 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè, ſemitam meam, & funiculum meum inveſtigaſti, & omnes vias meas prævidiſti. Tu cognoviſti omnia noviſſima & antiqua*. Tertia dicitur, *Media* qua res futuras ſub conditione noſſe dicitur, quæ conditio ſi ponatur, res eveniet; ſi verò non adſit, res non exiſtet.

Notandum tertiò; Duplicem in Beatis diſtingui ſcientiam: Prima dicitur beata, eſtque viſio *Beatifica*, per quam clarè & intuitivè vident in Verbo divino omnia myſteria, quæ obſcurè ſolùm & per revelationem ac fidem nobis adhùc viatoribus innoteſcunt. Secunda eſt *Diſcurſiva*, quam ipſimet Beati formant ex principiis per lumen gloriæ cognitis, inferendo concluſiones de Deo per diſcurſum & lumen naturale intellectus; gloria enim & beatitudo naturam non deſtruit, ſed perficit; proindeque integra & expedita manet virtus diſcurſiva in Beatis & conſequenter ea poſſunt uti diſcurrendo ac Theologicas concluſiones inferendo. Prior cognitio dicitur a ſancto Auguſtino *Matutina*, quia clara eſt, & prima quam Beati habent de objecto beatifico: poſterior nominatur *Veſpertina*, quia poſtrema eſt & priorem ſubſequens, nec tantum lumi-

luminis & claritatis habet, quantum prior; quia lumen naturale diſcurſus quo nititur, non ita fulget ac lumen gloriæ quo prior irradiatur.

Notandum quartò, Theologiæ objectum ſpeciale, aliud eſſe ex ſe neceſſarium, & aliud ex ſe contingens. *Primum* dicitur, quod ex natura ſua aliud & aliter eſſe nequit, v. g. Deus unus in eſſentia, trinus in perſonis, æternus, infinitus, &c. *Secundum*, quod aliter eſſe poteſt, putà incarnatio, vocatio, ſanctificatio, &c. quæ abſolute potuerunt non eſſe, ſi Deus nempe aliter ſtatuiſſet, & ordinaſſet. Licet autem hæc contingentia, quatenus ſunt a Deo decreta & prout divinæ illius ſcientiæ ſubſint, non poſſint non evenire, non tamen ex natura rei & ex ſe ſunt neceſſaria; ſed tantùm ab extrinſeco, & per divinam determinationem, & cognitionem. Unde notitia, quæ de ipſis objectis formatur non eſt intrinſecè, & ratione objecti ſimpliciter neceſſaria, ſed tantùm ſecundùm quid, & ratione conditionis externæ. His prælibatis ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Theologia Dei verè & propriè dici poteſt Scientia quantùm ad tres priores conditiones ad perfectam ſcientiam deſiderandas, non verò quantùm ad quartam. Hæc duas partes involvit, quas ſimul Doctor approbat qu. 3. Prologi, nu. 26. ait enim, *Theologia in ſe non eſt ſcientia quantùm ad ultimam conditionem ſcientiæ: ſed quantùm ad alias tres conditiones eſt ſcientia in ſe & intellectu divino.*

Prima pars facilè conſtat, illa enim notitia eſt ſcientifica, quæ eſt evidens, & rei neceſſariæ. At talis eſt notitia quam Deus habet, tum de ſeipſo, tum de rebus quas in infinita ſua entitate complectitur & conſpicit, *Omnia enim nuda, & aperta ſunt coram oculis ejus, qui lucidiores ſunt ſuper ſolem*, ut facer textus eloquitur: Eſt pariter de objecto ſummè neceſſario, Deus enim eſt ens ſimpliciter neceſſarium, ſui cognitionem evidentem, & certam ingerens in intellectum diſtinctè, ac perfectè eum apprehendentem, ac proinde notitia quam habet de aliquo objecto Theologico (v. g. de hac propoſitione, *Pater producit verbum per Dictionem*) eſt cognitio certa de objecto neceſſario, & ob cauſam evidentem, nempe ob naturam divinam, quæ eſt evidens Deo, ideoque ex hac parte eſt ſcientifica.

Patet etiam ſecunda pars. Deus enim non poteſt diſcurrere: Ergo non habet quartam conditionem ad ſcientiam deſiderandam. Probatur antecedens: Diſcurſus perfectus tria exigit, primum, ut unum per aliud, ſecundum, ut unum ex alio, tertium, ut unum poſt aliud, ſaltem inſtanti naturæ cognoſcatur: ſed hæc Deum ſummè dedecent, qui unico ſimpliciſſimo actu omnia novit, unde Auguſtinus, *Lib. 15. de Trinit. cap. 14.* cum dixiſſet Deum Patrem & Filium omnia noſſe in ſeipſis, concludit, *Sciunt ergo invicem Pater & Filius, ſed ille gignendo, iſte naſcendo, & omnia quæ ſunt in eorum ſcientia, in eorum ſapientia, in eorum eſſentia unuſquiſque eorum ſimul videt. Non particulatim aut ſigillatim, velut alternante conceptu, hinc illuc, & inde huc, & rurſus inde, vel inde in aliud, atque aliud, ut aliqua videre non poſſit niſi videns alia: ſed ut dixi, omnia videt, quorum nullum eſt, quod non ſemper videt*: Ergo cum Deus non habeat alternantes conceptus; ſed omnia uno ſimpliciſſimo actu comprehendat, nullatenus diſcurrere poteſt, nec proinde quartam conditionem deſiderandam ad ſcientiam perfectam habere.

Confirmatur, ex Doctore laudato. Cauſatio ſcientiæ per diſcurſum a cauſa ad ſcitum, includit imperfectionem ex parte ſcientiæ, ſcilicet quòd ſit effectus æquivocus, & etiam potentialitatem ex parte intellectus recipientis. Hoc eſt, ſcientia per diſcurſum genita, duplicem importat & connotat imperfectionem, unam quidem ex parte ſui, alteram ex parte intellectus.

Prior imperfectio, provenit ex eo quòd ſcientia diſcurſiva ſit effectus æquivocus, quia producitur a cauſa perfectiori, & diverſæ ſpeciei, nimirum ab intelligentia, ſeu notitia principiorum ex quibus ſcientia eruitur. Intelligentia autem perfectior eſt, & evidentior ſcientia, quia propter quod unumquodque tale & illud magis, certum eſt autem concluſionem ſcientificam eſſe tantùm evidentem propter evidentiam præmiſſarum, ac proinde præmiſſæ quæ per Intelligentiam cognoſcuntur, ſunt evidentiores concluſione.

Poſterior imperfectio, oritur ex parte intellectus, qui per diſcurſum Theologicum acquirit notitiam ſcientificam, & conſequenter priùs denudatus erat tali notitia, eratque in potentia ad ejus receptionem; Hæc autem notitiæ carentia & potentialitas, eſt im-

imperfectio, & proinde longè a Deo arcenda: Ergo Deus diſcurrere non poteſt.

Dices, Diſcurrere ſcientificè, eſt rem per aliam certò, & evidenter cognoſcere: ſed Deus ita res aliquas per alias cognoſcit, putà effectus per cauſas, & proprietates per eſſentias. Probatur, Deus res novit ut ſunt: ſed effectus ſunt per cauſas, & proprietates per eſſentias, illi enim per cauſas producuntur, hæ per eſſentias emanant: Ergo Deus vere diſcurrit.

Diſtinguo majorem, Diſcurrere eſt rem per aliam ſeu dependenter ab alia cognoſcere, ita quòd una ſit principium, & medium cognitionis alterius, concedo, eſt tantum cognoſcere rem ex alia procedentem & ab alia dependentem, nego, Minorem ſimiliter diſtinguo, Deus cognoſcit effectus dependentes a cauſis, concedo, dependenter a cauſarum cognitione, nego. Nam ut loquitur S. Dionyſius lib. de divinis nominibus cap.7. *Non habet Deus peculiarem ſcientiam ſui, aliam verò communem res omnes complectentem, ipſa enim omnium cauſa ſe ipſam cognoſcens, nullo modo ea quæ ab ipſa & quorum cauſa eſt, ignorabit. Hac igitur Deus res cognoſcens, non ſcientia rerum, ſed ſcientia ſui ipſius eas novit.* Et ut paulò ſupra dixerat, *Scit omnia materialia ſine materia, & indiviſè diviſibilia, & unicè multa*: ergo illius cognitio intuitiva eſt, non diſcurſiva. Ad diſcurſum enim requiritur *quòd principium diſcurſus ſit naturaliter priùs notum, & ut ſic ſit cauſativum cognitionis alterius* (ut loquitur Doctor *quæſtion.3. prologi nu.27.*) diſcurſus namque eſt illatio rei minùs notæ à notiori, quæ certè divinæ notitiæ competere nequeunt.

Rogabis, num propter defectum hujus conditionis, notitia Dei non poſſit dici ſimpliciter ſcientia.

Reſpondeo, ita ritè poſſe nominari. Siquidem illatio unius rei ab alia per legitimum diſcurſum, non eſt de intrinſeca ratione ſcientiæ, ſed ad eam deſideratur ſolùm propter imbecillitatem intellectus creati, qui cum non ſit idem cum ſuo actu, nec per unicum ſimplicem actum, cauſam ſimul, & effectum detegere poſſit, omniaque ſimul noſſe, hinc fit quòd ad ſcientificam cognitionem adipiſcendam cogatur diſcurrere ab una propoſitione ad aliam, inferendo minùs notum a notiori, propter neceſſariam connexionem, quam inter utrumque percipit. Cum autem divinus intellectus his non egeat, etiam illius notitia diſcurſu non indiget ut ſcientifica cenſeatur. Verùm de divina ſcientia ampliorem & expreſſum ſermonem inſtituemus in Operis decurſu, quare ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

Theologia Beatorum verè ac propriè dici poteſt ſcientia quantùm ad quatuor præfatas conditiones. Hæc eſt expreſſa Doctoris ſententia loco laudato nu.27. *Hoc poteſt concedi*, inquit, *quòd Beatus verè poteſt habere ſcientiam Theologicam quantùm ad omnes conditiones ſcientiæ, quia omnes conditiones ſcientiæ verè concurrunt in cognitione Beatorum.* Probatur. Primò namque eſt cognitio *certa*, abſq; errore, cum ipſi Deum videant facie ad faciem, divinamque eſſentiam evidenter & intuitivè conſpiciant. 2. Eſt *de objecto neceſſario* abſque mutatione, etenim apud Deum non eſt accidentium, aut exiſtentiæ transmutatio, nec contingentiæ & viciſſitudinis obumbratio. 3. *Per cauſas*, poſſunt enim colligere Deum eſſe immenſum, v.g. propter infinitam illius eſſentiam, quæ eſt cauſa & fons omnium divinarum perfectionum, & attributorum. 4. *Per legitimum diſcurſum*, cum enim videant in eſſentia divina cauſas & naturas priùs, prioritate ſaltem naturæ, quàm videant proprietates & effectus, certum eſt eos poſſe unum inferre ex alio.

Quod ſic probat Doctor. Eſſentia ſubjecti continet virtualiter ſuas proprietates, & cauſa ſuos effectus, poteſtque eorum ingerere notitiam in omnem intellectum capacem cognitionis illorum: Ergo ſive eſſentia & cauſa illa videatur lumine naturali a viatoribus, ſive ſupernaturali à Beatis, ſemper poterit ſuæ proprietatis, & effectus cognitionem efficere. *Subſumit Doctor*, Sed omnis veritas & notitia cauſata in intellectu per aliquid prius naturaliter notum, fit per diſcurſum, quia fit per illationem minùs noti a notiori. *Diſcurſus enim*, inquit, *non requirit ſucceſſionem temporis nec ordinem ipſius, ſed ordinem naturæ; ſcilicet, quòd principium diſcurſus ſit naturaliter priùs notum, & ut ſic, ſit cauſativum alterius extremi diſcurſus.* Hoc eſt, ad legitimum diſcurſum non requiritur ut inter notitiam præmiſſarum & illationem ac notitiam concluſionis ex eis deductæ aliquod temporis ſpatium effluat, ſed ſufficit quod præmiſſæ cognoſcantur priùs natura, & ut in ſe contineant virtualiter notitiam concluſionis ex eis deductæ.

Unde licèt Beati unico temporis momento vi-

videant ſimul eſſentias, & proprietates, cauſas & effectus, præmiſſas & concluſionem, non minùs dici poſſunt diſcurrere, quia priùs natura norunt eſſentiam quàm proprietates, cauſas quàm effectus, & præmiſſas quàm concluſionem; hæc autem naturæ prioritas ſufficit, ut minùs notum dicatur inferri ex notiori: Ergo pariter ad perfectum diſcurſum formandum videtur ſufficere. Licèt revera vix intelligi poſſit qualiter diſcurſus fieri poſſit in inſtanti, cùm exigat judicium de legitima illatione conſequentis ex antecedenti. Hæc ut pateant evidentiùs,

Dices primò, Diſcurſus plures involvit actus quibus principia cognoſcuntur; & Concluſio ex eis inferatur: ſed Beati non habent multiplicem actum circa objectum beatitudinis, imò unico ac ſimplici actu illud & omnia in eo repræſentata percipiunt, ut affirmant S. Aug. *lib.* 15. *de Trinit.cap.*16. ubi cum dixiſſet: In beatitudine *verbum noſtrum non erit falſum, quia neque mentiemur, neque fallemur*; ſubdit. *Fortaſſis etiam volubiles non erunt noſtræ cognitiones, ab aliis ad alias euntes atque redeuntes, ſed omnem ſcientiam noſtram uno ſimul conſpectu videbimus*.

Reſpondet Doctor laudato loco, negando minorem, nec id affirmat Aug. ſed tantùm dubitando proponit, dixit enim *fortaſſis* quod vocabulum dubitantis eſt non affirmantis. *Vel* intelligendus eſt Auguſtinus de viſione Beatifica, quatenus ad eſſentia lia ſola ſeſe extendit; hęc enim unico ac ſimplici actu intuetur: attributa verò & alia quæ ab eſſentia oriuntur colligere poſſunt per legitimum diſcurſum; Beatus enim videndo eſſentiam divinam illimitatam, & infinitam colligere poteſt evidenter eam eſſe pariter immenſam, ſic ratiocinando. Omnis entitas infinita eſt immenſa: ſed eſſentia divina eſt entitas infinita: Ergo immenſa. Quæ Concluſio verè ſcientifica eſt, & per legitimum diſcurſum illata.

Vel denique dico ſanctum Auguſtinum intelligendum eſſe de cognitione beatifica & matutina, quæ eſt invariabilis & ſemper eadem, ut probabimus ſectione 4. de inviſibilitate Dei concluſione tertia; non verò de diſcurſiva & veſpertina, ut obſervatum eſt in tertio Notabili. Itaque duplex in Beatis diſtingui poteſt Theologia: una formaliter incomplexa & intuitiva, quæ eſt ipſa viſio beatificata: altera complexa, & quaſi abſtractiva, quæ fit per diſcurſum ex principiis claiè & evidenter cognitis. Prior ſimilis eſt Theologiæ Dei ob ſuam ſimplicitatem & viſionem; poſterior aſſimilatur aliquatenus Theologiæ noſtræ propter diſcurſum quo firmatur.

Dices 2. Scientia verſari debet circa objectum neceſſarium: ſed Theologia tam Dei quàm Beatorum, ac noſtra, verſatur circa objectum contingens, putà circa creationem rerum, Angelorum exiſtentiam, ordinem, operationem, loquelam, motum, incarnationem, gratiam, ſacramenta, leges, virtutes & cætera, quæ omnia ſunt contingentia: Ergo ob ſui objecti contingentiam neutra poteſt dici ſcientia.

Reſpondet Doctor quæſt. 3. *prologi nu.* 28. equidem defectu hujus conditionis, neutram Theologiam propriè dici poſſe ſcientiam. quatenus ab Ariſtotile definitur *primo Poſteriorum*: nihilominus, inquit, dici poteſt ad perfectionem intrinſecam ſcientiæ ſufficere, quòd ſit evidens, & certa; quòd autem ſit de objecto neceſſario, hoc eſſe ipſi prorſus extrinſecum, & ſe tenere magis ex parte objecti, quam ex parte ſcientiæ; quod inde patet, quia poteſt ſcientia eſſe contingens, etiamſi ſit de objecto neceſſario; ſiquidem per oblivionem deleri poteſt.

Unde ſi daretur aliqua cognitio, quæ ex ſe eſſet certa & evidens, & quantum eſt de ſe, eſſet perpetua, licèt ejus objectum eſſet contingens; videretur eſſe perfectior quàm ſit ſcientia, quæ licèt ſit circa objectum neceſſarium, tamen ex ſe defectibilis eſt, & variabilis. Hac ratione, inquit Doctor, utraque Theologia certa dici poteſt, & proinde ſcientia perfecta, quia in Deo & in Beatis habet certitudinem, & evidentiam perpetuam; in nobis habet etiam certitudinem invariabilem ratione fidei, qua veritates certò & conſtanter aperit.

Vel dico rurſus cum eodem ibidem: *quod contingentia ut pertinent ad Theologiam, nata ſunt habere cognitionem certam & evidentem, & quantum eſt ex parte ſui, evidentiam perpetuam; quia omnia contingentia Theologica nata ſunt videri in primo objecto Theologico, & in eo nata eſt videri conjunctio iſtarum veritatum contingentium. Viſio autem extremorum veritatis contingentis, & unionis eorum, neceſſariò cauſat evidentem certitudinem de tali veritate evidente; quantum eſt etiam ex parte objecti Theologici oſtendentis talia vera, nata ſunt videri in tali objecto perpetuo quantum eſt ex ſe: Igitur contingentia ut pertinent ad Theo-*

Theologiam nata ſunt habere perfectiorem cognitionem quàm ſcientia de neceſſariis acquiſita. Nihilominus ibidem inquirens Doctor an hac ratione Theologia de contingentibus verè ſit Scientia, Reſpondet: *Dico, quod ſecundùm illam rationem ſcientiæ poſitam in primo Poſteriorum, quæ requirit neceſſitatem objecti, non poteſt de eis eſſe ſcientia, quia cognoſcere contingens ut neceſſarium, non eſt cognoſcere contingens, tamen ſecundùm quod accipit Philoſophus ſcientiam 6. Ethicorum, ut dividitur contra opinionem & ſuſpicionem, bene poteſt eſſe ſcientia, quia eſt habitus quo determinatè verum dicimus*. Itaque Theologia contingentium propriæ ac perfectæ ſcientiæ rationem non habet; igitur conſtat ſolam Theologiam quæ eſt de objecto neceſſario, poſſe verè ſcientiam appellari.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Theologia Viatorum perfectæ ſcientiæ characteres habeat.

EX præcedenti Quæſtione conſtat, ſcientiam eſſe duplicem, perfectam nempe & imperfectam; conſtat pariter ad perfectam ſcientiam quatuor characteres & conditiones deſiderari, nimirum ut ſit certa abſque formidine, & ulla dubitatione, evidens abſque obſcuritate, de objecto neceſſario abſque ulla viciſſitudine, & per diſcurſum cum vera & legitima illatione unius ex alio. An autem Theologia quatenus eſt in noſtris Viatoribus, quatuor præfatos characteres habeat, reſolvendum eſt hac in Quæſtione. Sed priùs.

Notandum eſt 1. Triplex aſſignari poſſe lumen quo res divinæ & ſupernaturales hominibus adhùc mortalibus poſſunt innoteſcere. Primum eſt lumen fidei infuſæ, quo percipiuntur per ſpeculum & in ænigmate. Secundum eſt lumen ſcientiæ, vel divinitùs inditæ, vel ex principiis revelatis & ſcientiarum naturalium adminiculo comparatæ, quo periti ac Doctores fidei myſteria profundiùs & apertiùs, quàm idiotæ & ruſtici, percipiunt. Tertium denique eſt lumen divinæ contemplationis, quo mentes à variis & terrenis contagiis defœcatæ, plerumque rapiuntur in extaſim, & vident arcana verba quæ non licet homini loqui. *Primum* aſſimilatur lumini nocturno, fides enim eſt lucerna lucens in caliginoſo loco donec dies æternitatis illuceſcat: *Secundum* comparatur Auroræ, quæ partim ſolvit tenebras, partim ab eis offunditur: *Tertium* ſimile eſt diurno lumini, quo cuncta reſerantur & fiunt manifeſta. An autem præter hoc triplex lumen, aliud etiam Doctoribus & ſtudioſis divinitùs infundatur, quo fidei myſteria eis fiant evidentia & manifeſta, ut contendit Henricus Gandavenſis, infra patebit.

Notandum 2. Evidentiam (de qua maximè in præſenti quæſtione controvertitur) eſſe claram & perſpicuam objecti veritatem, quæ innoteſcit ex perſpecta neceſſaria connexione prædicati cum ſubjecto. Hæc autem eſt duplex, aliqua enim propoſitio eſt evidens ex terminis quales ſunt omnes propoſitiones immediatæ & ex ſe neceſſariæ; alia evidens ex principiis, qualis eſt evidentia concluſionis, quæ ex principiis evidenter cognitis per veram demonſtrationem elicitur. Hæc autem evidentia ex principiis, fit duobus modis, *Primò*, quando procedimus à principiis & cauſis nobis notis ad eorum effectus demonſtrandos, ut fit per demonſtrationem à Poſteriori: *Secundò*, procedendo ab effectibus nobis notis ad cognitionem principiorum & cauſarum.

Uterque autem iſte proceſſus fit ex iis, quæ nobis notoria ſunt: primus quidem ex Notioribus natura; cum enim cauſæ ſunt univerſales, & remotiores à ſenſibus, ſunt quidem natura & ſecundùm ſe notiores, quia virtualiter continent veritatem, & entitatem effectuum, quorum veritas ex principiis emanat & in principia refunditur, effectus verò cum ſint propinquiores noſtris ſenſibus; dicuntur etiam notiores nobis, quàm ſint eorum principia; ſcientia autem omnis ex alterutra evidentia debet procedere. Evidentia itaque in hoc à certitudine diſtinguitur, primò quòd certitudo petatur ex parte potentiæ, evidentia verò ex parte objecti: Secundò, omne evidens eſt certum; omne autem certum non eſt evidens, quæ enim creduntur fide divina, certa quidem ſunt, obſcura tamen.

Notandum 3. circa præſentis quæſtionis reſolutionem varios varia ſentire. Quidam enim contendunt Theologiam noſtram eſſe verè, ac propriè ſcientiam, quod ut aſtruant, aliqui varios excogitaverunt dicendi modos, quibus illius evidentiam probarent: Alia autem eam eſſe omnino inevidentem conſpicientes, cenſuerunt non minùs propterea illam eſſe perfectam ſcientiam,

tiam, propterea quod (inquiunt) evidentia ſit tantùm conditio extrinſeca ad ſcientiam deſideranda, nimirum propter adſtruendam illius certitudinem, quæ ſi aliunde firma ſit, evidentia non eget. Quid autem cum Doctore Subtili veriùs judicandum ſit, ut innoteſcat, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Theologia, *in nobis Viatoribus, non eſt propriè dicenda ſcientia*. Hæc eſt Doctoris Subtilis, *Quæſt.* 3. *Prologi nu.* 30. & in 3. *diſt.* 24. *num.* 7.

Probatur primò. Scientia perfecta eſt effectus legitimæ demonſtrationis: ſed Theologica notitia non paritur per legitimam demonſtrationem: Ergo non eſt ſcientia perfecta. Major conſtat. Minor probatur ex his verbis Ariſtotelis 2. de Demonſtratione cap. ultimo, *Quòd igitur*, inquit, *non contingat ſcire per demonſtrationem non cognoſcentem principia immediata dictum eſt priùs*. Ex quibus ſic argumentor: Perfecta demonſtratio fieri debet ex evidenti & certa cognitione principiorum ex quibus infertur concluſio: ſed Theologus non poteſt habere evidentem cognitionem principiorum ex quibus ſuas deducit Concluſiones Theologicas, principia enim illa ſunt revelata, & fide credita, ac proinde obſcura, & inevidentia, ut indicat S. Paulus primæ Corinth. cap. 13. *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate*.

Confirmatur. Nullus, niſi ſtolidus aut protervus, diſſentire poteſt propoſitioni perfectè demonſtratæ: ſed concluſionibus Theologicis plures diſſentiunt, & refragantur, ut conſtat de hæreticis & infidelibus, qui rident & reſpuunt omnes rationes Theologicas, quibus fidei myſteria ſuadere nitimur: Ergo ſignum eſt eas rationes non eſſe perfectè demonſtrativas.

Probatur 2. Perfecta ſcientia perfectum ſcientem efficit: ſed notitia Theologica non reddit Theologum perfectè ſcientem. Probo: Ille perfectè ſciens non eſt dicendus, qui magis aſſentitur propoſitioni propter auctoritatem, & veracitatem revelantis, quàm propter legitimam illationem Concluſionis ex præmiſſis: Sed perfectus Theologus experitur intellectum ſuum magis propendere in aſſenſum Concluſionis deductæ ex principiis Fidei, propter infallibilem auctoritatem Dei revelantis, quàm propter legitimam illationem ex præmiſſis, firmiùs enim & tenaciùs adhæret concluſioni Theologicæ, quàm cuilibet concluſioni Philoſophicę, non propter perfectiorem illationem ſyllogiſticam, quæ in utraque eſt æqualis: ſed quia firmiùs nititur auctoritate Dei revelantis præmiſſas concluſionis Theologicæ, quàm lumine naturali manifeſtante principia concluſionis Philoſophicæ: Ergo ſignum eſt Theologum magis aſſentiri propter auctoritatem, quàm propter illationem. Sed aſſentiri alicui propoſitioni propter auctoritatem, non eſt eam perfectè ſcire, ſed credere; Ergo Theologia non eſt perfecta ſcientia, cùm magis credentem quàm ſcientem efficiat.

Confirmatur ex Doctore in 3. *diſt.* 24. *nu.* 9. Nulla adhæſio voluntaria eſt ſcientifica, ſcientia enim cogit & neceſſitat intellectum ad aſſentiendum, poſito namque aſſenſu præmiſſarum evidentium, ita neceſſitatur intellectus ad aſſentiendum concluſioni, ut nullatenus diſſentiri queat, ſicut in Logica probavimus: ſed Theologus voluntariè ſuſpendere poteſt aſſenſum ſuum, tàm circa principia credita, ſeu articulos fidei, ex quibus concluſionem Theologicam deducit, quàm circa concluſionem ipſam; *Nihil enim magis eſt in poteſtate noſtra, quàm credere*, inquit Auguſtinus lib. de *ſpiritu & littera c.* 21. Ergo talis aſſenſus non eſt ſcientificus.

Probatur 3. Notitia quæ caret perfecto ac præcipuo charactere ſcientiæ, non eſt perfecta ſcientia: ſed notitia Theologica caret præcipuo ſcientiæ charactere. Probo: Evidentia eſt præcipuus ſcientiæ character, definitur enim; Cognitio certa & evidens, ita quòd ſicut per certitudinem ab errore, & opinione, ſic per evidentiam à fide, tum divina, tum humana eſſentialiter diſcrepat, imò certitudo ei competit ſolùm ratione evidentiæ, ſiquidem ideo intellectus propoſitioni ſcientificæ firmum aſſenſum præbet, quia conſpicit eam evidenter deduci ex principiis evidentibus, ac proinde conſtat evidentiam eſſe præcipuum, ac eſſentialem ſcientiæ characterem: Sed notitia Theologica nullam habet evidentiam. Probo. Concluſionis evidentia oritur ex principiis à quibus deducitur: ergo ubi principia ſunt inevidentia, etiam neceſſum eſt ut concluſio ſit pariter inevidens, quia perfectio, quæ non eſt in cauſa, nequit eſſe in effectu, cum enim effectus omnem ſuam entitatem à cauſa recipiat, etiam ſuam perfectionem

nem ab ea recipit; ac proinde cum nemo det quod non habet, implicat ut principia inevidentia conferre poſſint evidentiam concluſioni: At principia concluſionum noſtræ Theologiæ non ſunt evidentia, ſed revelata & credita, etenim, inquit S. Paulus, *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*: Ergo nullam conferre poſſunt evidentiam concluſioni Theologicæ, proindeque cum Theologia careat præcipuo charactere perfectæ ſcientiæ, ſcientia perfecta dici nequit.

Hoc validiſſimum argumentum ut ſolvant adverſarii, varia varii reponunt; quos idcirco refellendos ſigillatim duxi, ut magis illuceſcat & firmetur veritas noſtræ concluſionis.

Primò itaque reponunt aliqui cum Henrico Gandavenſi, *quodlib.* 12. *qu.*2. Principia concluſionum Theologicarum eſſe quidem ex ſe inevidentia; ſed fieri manifeſta per lumen aliquod veluti medium inter lumen fidei & lumen viſionis beatificæ: Henricus enim triplex diſtinguit lumen, obſcurum *Fidei*, clarum *patriæ* & evidens *viæ*: Primum comparat nocti, ſecundum meridiei, tertium auroræ, eo quod aliquid habeat lucis & tenebrarum, dicitque hoc lumen ſupponere, non verò præcedere fidem; ita quod Theologiæ ſtudioſus primò debeat credere juxta illud *Iſaiæ* 7. ſecundùm verſionem ſeptuaginta Interpretum, *Si non credideritis non intelligetis*: Secundò debet conari ad perfectiorem penetrationem terminorum ex quibus articuli fidei conſtant; idque adhibito ſcientiarum naturalium adminiculo & ſtudio, quo poſito, tamquam prævia diſpoſitione cenſet illud lumen medium divinitus infundi, quo fit ut Theologus clariùs percipiat fidei articulos, quàm fidelis ruſticus & ignarus; quia per illud lumen Theologus evidentiùs & meliùs percipit terminos credibilium, quàm à vulgo fidelium intelligantur.

Verùm hanc replicam impugnat Doctor in 3. *diſt.*24. *quæſt.*1. *num.*7. Primò quidem quia ſcientia & fides de eodem objecto ſimul eſſe nequeunt, quod ſic probat. Scientia & opinio non poſſunt eſſe ſimul de eodem, igitur nec fides & ſcientia. Patet antecedens, quæ enim contradictoriè invicem pugnant, ſimul ſtare nequeunt; ſed opinio & ſcientia habent prædicata contradictoria, nimirum certitudinem & non certitudinem, ſcientia namque eſt cognitio certa, opinio verò incerta, & conſequenter opinio quæ habet non certitudinem & ſcientia quæ habet certitudinem, ſunt incompoſſibiles. Patet etiam conſequentia eadem ratione, ſcientia enim habet evidentiam ex parte objecti, fides verò non evidentiam: Ergo cùm evidentia, & non evidentia invicem pugnent contradictoriè, conſtat ſcientiam evidentem non poſſe ſtare cum fide non evidente, nec proinde lumen evidens, quod fingit Henricus, poſſe ſubſiſtere cum obſcuro lumine fidei circa idem omnino objectum.

Confirmatur. Ex Henrici ſententia, lumen illud ſcientificum, quod fingit, non poteſt præcedere fidem, ſed eam tantùm ſequitur: Ex quo ſic arguit Doctor: Lumen illud ſcientificum non poteſt præcedere fidem, aut quia habitus ſcientiæ & fidei ſunt incompoſſibiles, & ſic habetur intentum, aut propter formalem repugnantiam objectorum, & ſic pariter evincitur fidem & ſcientiam non poſſe ſimul de eodem haberi, *Quia* inquit Doctor nu.9. *objecta æque diſtinguuntur ſecundùm rationes formales poſt fidem poſitam ſicut ante. Nec valet dicere quod ſint ſimul ſicut contraria in medio, ut colores extremi in rubore, quia ſic eſſet una cognitio mixta & media ex ſcientia & fide, tunc enim illa cognitio nec fidei nec ſcientiæ, ſicut rubor nec eſt albedo, nec nigredo*. Abſurdum autem videtur inter cognitionem obſcuram & evidentem dari aliquam cognitionem quæ nec evidens nec inevidens eſſet.

Secundò: Cùm hoc lumen fidem ſupponat, & ea innitatur, conſequens eſt ut ad fidei jacturam, etiam hoc lumen pereat, nec proinde ſuperſit eadem, quæ prior erat, articulorum fidei major & clarior cognitio in Doctoribus, quàm in ruſticis: Atqui hoc falſum eſſe ipſamet experientia teſtatur, dum enim quis Theologus labitur in hæreſim, ipſe fidem amittit, non tamen deperdit aliquid cognitionis rerum Theologicarum quas priùs habebat: Ergo illius cognitio Theologica non nitebatur aliquo lumine divinitùs infuſo, quod ad fidei amiſſionem deperdi poſſet.

Tertiò: Deſideraretur hoc lumen divinitùs infuſum, *Vel ut* Theologi intellectus magis firmaretur aſſentiendo articulis fidei: Verùm ad id eſſet inutile, cum ad hunc firmum aſſenſum ſufficiat fides infuſa. *Vel ut* Theologus ita firmiter & tenaciter adhæreret ipſis articulis, ut nullatenus diſſentire poſſet: ſed id etiam falſum eſt, aliàs homi-

mines à fide non poſſent excidere ex quo eſſent Theologi, cujus tamen contrarium quotidiana ſuadet experientia, plures enim Theologi etiam peritiſſimi miserè labuntur in hæreſim. *Vel* denique ut evidentiorem myſteriorum, & fidei articulorum notitiam haberent Theologi, tum ad cæteros fideles edocendos, tum ad fidem ipſam contra hæreticos & infideles propugnandam, quod maximè intendere videtur Henricus: Sed ad id etiam lumen hoc omnino eſt inutile, cum ad id ſufficiat fidei lumen quo myſteria percipimus, & lumen rationis naturalis ſcientiarum Philoſophicarum, quo creditas à nobis veritates poſſimus explanare, & concluſiones ex fidei articulis beneficio Philoſophiæ elicere, quibus & hæreticos expugnemus & fidem propugnemus.

Quartò: Etſi admitteretur hoc lumen, non ſufficeret ad cauſandam ſcientiam perfectam, & cognitionem evidentem per veram & legitimam demonſtrationem, ut ſubtiliſſimè probat Doctor in 3.*diſt*.4.*num*. 11. *&* 12. tum quia ut per hoc lumen cauſaretur ſcientia de hac propoſitione, v.gr. *Deus eſt trinus & unus*, oporteret ut priùs, ſaltem prioritate naturæ, evidenter perciperentur aliqua immediata principia ex quibus iſta propoſitio inferri poſſet: ſed hoc lumen id non præſtat, nulla namque nobis apparent principia evidenter nota, ex quibus præfatam propoſitionem evidenter inferre liceat. *Tum quia* ſi per aliquod lumen evidenter patent articuli fidei, qui ſunt principia concluſionum Theologicarum, fierentque manifeſta ſub propria ſua ratione, eſſent certiſſima, non ſolùm propter aſſenſum fidei, ſed etiam propter ſuam evidentiam, ſicque Theologia eſſet certior omnibus aliis ſcientiis, non ſolùm propter fidem, ſed etiam propter evidentiam objecti, quod nullus Theologorum admittit.

Tum denique quia aut Deus concedit hoc lumen omnibus conantibus ad Scripturarum & myſteriorum intelligentiam, aut ſolùm quibus vult, pro bona voluntate ſua: Si primum, illud lumen, inquit Doctor *Num*. 12. non erit miraculoſum & ſupernaturale, quando enim Deus confert aliquid ut cauſa generalis, & juxta naturæ diſpoſitionem, illud miraculoſum dici nequit, nec divinitùs, ſed naturaliter infuſum, ſic v.g. infuſio animæ rationalis in corpus organizatum, non dicitur miraculoſa, licet fiat à ſolo Deo, quia fit juxta diſpoſitionem, & exigentiam naturæ. Si ſecundum, ergo, inquit ibidem Doctor, fruſtrà laboramus in ſtudendo & inquirenda virtute, & multò ſatius eſſet ad Theologiam comparandam, quòd quis Deum enixè precaretur in templis, ut hoc ſibi lumen dignaretur infundere, quàm ſedere inter libros, ut ex eorum laborioſa lectitatione ſe ſe diſponeret ad incertam hujus luminis infuſionem. Patet ergo hoc lumen penitus eſſe fictitium & inane.

Confirmatur: Illud lumen nulli hactenus conceſſum videtur: Ergo gratis aſſeritur. Probo antecedens, Si alicui conceſſum fuiſſet illud lumen quo fidei articulorum termini, & principia concluſionum Theologicarum evidenter innoteſcerent, maximè ſancto Paulo & S.Auguſtino, qui præ cæteris videntur intimiùs, & clariùs divina penetraſſe, & reſeraſſe Myſteria: ſed ipſi teſtantur nullam hac in mortali vita nobis concedi myſteriorum evidentiam. Etenim, inquit S.Paulus 1.Corint. 13. *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*: Et S.Auguſtinus Epiſtola 3. quæ eſt ad Voluſianum ait, *Tanta eſt Chriſtianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia uſque ad decrepitam ſenectutem, maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere. Non quòd ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis perveniatur difficultate, ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè, rectèque non vivitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum umbraculis opaca intelligenda fidelibus reſtant, tantaque non ſolùm in verbis quibus iſta dicta ſunt, verùm etiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, fragrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc contingat, quod Scriptura Eccleſ.* 18. *habet*: *Cum conſummaverit homo, tunc incipit*: Ergo his apertè fatetur ſe terminos articulorum fidei evidenter non percipere, nec proinde ſibi conceſſum lumen illud ab Henrico excogitatum.

Unde *tractatu* 68. in Joannem expendens illa verba: *Vado parare vobis locum*, ait, *Fides eſt qua eorum, qui Deum viſuri ſunt, quamdiu peregrinantur corda mundantur, quod non videt credit, nam ſi vides, non eſt fides, credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. Eat ergo Dominus parare locum, eat ne videatur, lateat ut credatur, tunc enim locus paratur, ſi ex fide vivatur, creditus deſideretur, ut deſideratus habeatur, deſiderium viſionis, præ-*

pa-

paratio eſt manſionis. Idem habet lib.3. de vera innocentia & Epiſtola ad Conſentium, *Fides*, inquit, *habet oculos ſuos quibus quo dammodo videt verum eſſe quod nondum videt, & quibus certiſſimè videt nondum ſe videre quod credit*, quibus apertè fatetur nullam evidentiam cum fide de eodem objecto ſubſiſtere, ac proinde fictitium eſſe illud lumen ſcientificum ab Henrico excogitatum.

Dices: S. Auguſtinus ipſemet videtur admittere & probare hoc lumen, ſiquidem ad hæc verba Joannis cap.1. *Erat lux vera*, ait, *Aliud eſt lumen ad credendum: aliud ad intelligendum*. Et ibidem, *Lux increata illuminat hominem duplici lumine ſapientiæ, quo ut ſolido cibo veſcuntur, quod habebat Apoſtolus qui dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos*: 1. ad Corint. 2. Idem tractatu 39. in Joannem, *Fide præcedente quæ ſanat oculum cordis noſtri, ut quod intelligimus, ſine obſcuritate capiamus, quod non intelligimus, ſine dubitatione credamus*. Denique contra Epiſt. Fundamenti cap.24. *Ego Catholicam fidem profiteor, & per illam me ad certam ſcientiam perventurum præſumo, non jam hominibus, ſed Deo intrinſecùs mentem noſtram illuminante*; Ergo præter fidem datur aliud lumen divinitùs infuſum, quo ſcientia Theologica in nobis gignitur, & formatur.

Reſpondeo negando conſequentiam, & ad primam S. Auguſtini auctoritatem dico, illum eſſe intelligendum vel de lumine contemplationis & intelligentiæ, quod diximus in 3. Notabili à Deo nonnumquam puriſſimis mentibus, aut Eccleſiæ Paſtoribus, & Doctoribus infundi, ut majori facilitate divina myſteria percipiant, & per congruentes quaſdam rationes, & ſimilitudines illa aliis explanent, & ſuadeant: Vel de Theologia noſtra, quæ dici poteſt lumen ſapientiæ, non quidem ratione evidentiæ ſui objecti; ſed ratione diſcurſus, & majoris notitiæ terminorum, quibus articuli fidei exprimuntur, unde fit ut rationes, & argumenta facilè ſolvantur, quæ in contrarium poſſent objici.

Ad ſecundam auctoritatem dico, duplicem poſſe diſtingui obſcuritatem, alteram quæ opponitur evidentiæ, aliam verò quæ opponitur notitiæ diſtinctæ & explicitæ, quæque idem eſt ac indiſtincta & confuſa cognitio, nam quæ confusè dumtaxat intelligimus, dicimur ea obſcurè noſſe. S. Auguſtinus de poſteriori obſcuritate loquitur, non verò de priori, ita quòd velit Theologos magis explicitè, & diſtinctè cognoſcere res fidei, quàm ruſticos, & ignaros, non verò quòd evidentiùs eas percipiant. Dum enim ruſticus audit Deum eſſe unum in eſſentia, & trinum in perſonis, percipit quidem tres eſſe divinas perſonas & unum Deum, non tamen novit quid ſignificet vocabulum *eſſentiæ*, quidve præcisè *perſonæ* nomen indicet, quæ tamen Theologo comperta ſunt ex Metaphyſica.

Ad tertiam auctoritatem dico S. Auguſtinum loqui de dono intelligentiæ, & ſcientiæ, quam Deus pro libito Eccleſiæ Paſtoribus, & Doctoribus infundit, ut alios fideles inſtruant.

Replicant aliqui apud noſtrum Aureolum Q.1. Prologi Articulo primo, Theologiam quidem non eſſe evidentem evidentia objecti, principiorum & conſequentis, ſed conſequentiæ, ita quod ad evidentiam ſcientiæ non requiratur ut evidentet innoteſcat conſequens ritè deduci ex antecedente, ſed ſufficiat quod cognoſcatur conſequentiam rectè inferri ex præmiſſis ſecundùm formam ſyllogiſticam, hæc autem evidentia conſequentiæ reperitur in Theologia, ſiquidem Theologus judicare poteſt facilè ſuas concluſiones inferri legitimè, & juxta regulas formæ ſyllogiſticæ.

Contra primò, Falſum eſt evidentiam, quę deſideratur in ſcientia, conſiſtere in conſequentiæ, non in conſequentis illatione: Diſcurſus enim ſcientificus non conſiſtit in Judicio conſequentiæ, ſed conſequentis ut in Logica demonſtravimus. *Secundò*, Theologi non eſt judicare de bonitate conſequentię, hoc enim omnino ſpectat ad Logicum, ſed an conſequens ritè inferatur ex Articulis & Principiis fidei. *Tertiò*, evidentia conſequentiæ non impedit quominus conſequens ſit evidens: Ergo nec efficiet ut aſſenſus Theologicus non ſit obſcurus, ac proinde non obſtante evidentia conſequentiæ, Theologia ſemper erit obſcura.

Replicant nonnulli cum Franciſco de Marchia apud Gregorium *Quæſtione 1. Prologi*, principia Theologiæ non eſſe quidem per ſe evidentia, cum ſint articuli fidei per ſolam revelationem cogniti, fieri tamen evidentia ab extrinſeco, & per eorum reſolutionem in aliqua principia evidenter cognita, hæc autem principia dicit eſſe duo. Primum quidem eſt hoc, *quidquid Deus revelavit eſt verum*, quod quidem lumine naturæ notum eſt, quia ratio naturalis dictat pri-

mam

mam veritatem, nec falli, nec fallere poſſe. Poſterius autem eſt hoc, *Deus revelavit omnes articulos, qui nobis credendi proponuntur*, quod pariter evidens ſit per miracula in eorum confirmationem edita.

Contra: Miracula ſunt motiva credibilitatis tantùm, non verò aſſenſus fidei, & rem quidem eſſe credibilem evidenter demonſtrant, non autem quod ſit evidenter vera, quia evidentia credibilitatis oritur à veracitate revelantis; evidentia autem veritatis provenit à principiis ipſius rei, quæ vel per ſe, vel per ſuos effectus apparet evidenter vera: Unde cum evidentia credibilitatis ſtare poteſt inevidentia rei ſecundùm entitatem: nam ſi Deus immediatè & clarè mihi revelaret dari myſterium Trinitatis, v. g. evidenter quidem illud myſterium mihi appareret credibile; non tamen propterea illud myſterium mihi eſſet evidenter notum.

Deinde: licèt ex evidenti revelatione aliqua fidei articulis ineſſet evidentia, hæc omnino eſſet extrinſeca, proindeque inſufficiens ad cauſandam evidentiam ſcientificam in concluſionibus Theologicis ex ipſis fidei articulis eliciendis; evidentia enim ſcientiæ, non ab extrinſeco & ex parte teſtantis & revelantis eſt repetenda, alioquin ſcientificus aſſenſus non diſcreparet ab aſſenſu fidei, qui nititur evidenti teſtimonio dicentis: ſed deſumenda eſt ab evidentia intrinſeca & entitativa principiorum ex quibus Concluſio ſcientifica deducitur: Ergo licèt per evidentem revelationem articuli fidei forent evidentes, eorum tamen evidentia non ſufficeret ad cauſandam ſcientificam evidentiam in Theologia; proindeque hac ratione Theologia dici nequit perfecta ſcientia.

Dices: Nemo tenetur credere niſi quod eſt evidenter verum: ſed tenemur credere articulos fidei: Ergo debent eſſe evidenter veri. Probatur major: Non tenemur rem ut veram exiſtimare, quamdiu non apparet nobis ſufficienter illius veritas: Ergo non tenemur eam ut veram credere.

Nego majorem, non enim ſolùm tenemur credere quod evidenter notum eſt, ſed etiam quod eſt evidenter credibile, ratione ſcilicet infallibilis authoritatis revelantis; imò ſi eſſet evidenter notum, non eſſet ampliùs credibile, ſed ſcibile: & non per fidem, ſed per ſcientiam ei aſſentiremur. *Ad probationem* dico, ſufficere ut rei credibilis veritas innoteſcat per teſtimonium infallibile revelantis; non autem neceſſe eſt ut ex terminis evidenter appareat.

Replicant Thomiſtæ, Theologiam noſtram fieri evidentem per reſolutionem ſuorum principiorum in ſcientiam Dei & Beatorum, cui ſubalternatur; *ſciendum enim eſt*, inquit ſanctus Thomas 1. parte qu. 1. art. 2. *quòd duplex eſt ſcientiarum genus; quædam enim ſunt quæ procedunt ex principiis notis lumine naturali intellectus, ut Arithmetica, Geometria & hujuſmodi: quædam verò ſunt quæ procedunt ex principiis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, ſicut Perſpectiva procedit ex principiis notificatis per Geometriam, & muſica ex principiis per arithmeticam notis: & hoc modo ſacra Doctrina eſt ſcientia, quia procedit ex principiis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, quæ ſcilicet eſt ſcientia Dei & Beatorum*. Quibus apertè docet (inquiunt Thomiſtæ) quòd licèt in ſcientiis ſubalternantibus requiratur evidentia formalis & actualis principiorum, in ſubalternatis tamen ſufficit radicalis & quæ per reſolutionem in ſubalternantem oritur. Unde cum Theologia noſtra ſubalternetur ſcientiæ Dei & Beatorum, quibus articuli fidei ſunt evidenter noti, ſufficit ad ejus evidentiam, quòd illius principia per reſolutionem fiant evidentia.

Contra primò: Falſum eſt Theologiam noſtram ſubalternari Theologiæ Dei & Beatorum, ut in ſequenti Quæſtione probabimus: Ergo ruit omninò Thomiſtarum replica. *Secundò*, ut ſcientiæ ſubalternatæ principia fiant evidentia per eorum reſolutionem in ſcientiam ſubalternantem, neceſſum eſt quòd utraque ſcientia tàm ſubalternans quàm ſubalternata, ſint in eodem intellectu; ita quòd idem intellectus poſſit principia ſcientiæ ſubalternatæ reſolvere in ſubalternantem; ſi enim hæc reſolutio fieret à Petro v. g. quomodo Paulus noſſe poſſet eam evidenter fieri, maximè ſi ſcientiam ſubalternantem non calleat? An cœcus evidenter percipit colorem: eò quòd ego ipſe atteſter ei me colorem evidenter & intuitivè conſpicere? Quis aſſeret Medicum hoc Medicinæ principium, *contraria contrariis curantur*, evidenter cognoſcere per illius reſolutionem in hoc principium Phyſicum, *contraria ſe ſe mutuò expellunt ab eodem ſubjecto*, ſi Phyſicam ipſe non teneat? Sed Theologia Beatorum nobis non ineſt, nec eam compertam habemus. Ergo non poſſumus principia noſtræ Theologiæ in illam evidenter reſolvere.

Tertio, experientia conſtat Theologum non aſſentiri concluſioni Theologicæ illatæ ex articulis fidei, quia illi articuli à Deo & Beatis evidenter cognoſcuntur; ſed quia ab ipſo Theologo fide creduntur: Ergo illius aſſenſus eſt invidens, quippe cum ſolùm nitatur motivis & principiis inevidenter cognitis; & conſequenter notitia Theologica hac ratione dici nequit evidens & ſcientifica.

Reponunt aliqui moderni Thomiſtæ, Theologiam noſtram non habere quidem modum & ſtatum perfectæ ſcientiæ, putà evidentiam; habere tamen illius eſſentiam, nimirum certitudinem & neceſſitatem, proindeque dici quidem poſſe ſcientiam imperfectam quoad modum & ſtatum, comparativè ad perfectionem quam intra propriam ſpeciem habere poteſt, nimirum in ſtatu beatitudinis, quando venerit quod perfectum eſt, & evacuabitur quod ex parte eſt. Sicut, inquiunt, puer licèt ſit ſubſtantialiter homo, quia tamen caret uſu rationis & libertatis, non dicitur perfectus homo ſecundùm ſtatum.

Contra: 1. Evidentia eſt character eſſentialis ſcientiæ, ut probatum eſt: Ergo notitia quæ non habet evidentiam nequit eſſe ſcientifica. Secundò, falſum eſt Theologiam noſtram differre tantùm ſtatu à Theologia Beatorum, & eam aliquando evidentiam poſſe aſſequi, ſicut puer aſſequi poteſt uſum rationis & libertatis; ſiquidem Theologia noſtra ſpecie differt à Theologia Beatorum, nec eadem remanet in Beatis, quæ fuerat in Viatoribus ut infra probabimus; Ergo ſi ſit imperfecta, non ſolùm comparativè, ſed ſimpliciter imperfecta dicenda eſt, quia caret perfectione eſſentiali ad ſcientiam deſideranda, quam nuſquam obtinebit.

Reponunt tandem alii, Theologiam noſtram non eſſe quidem evidentem, ſed evidentiam non requiri ad rationem perfectæ ſcientiæ, niſi ex hypotheſi quòd intellectus non habeat præſtantius aliud motivum, quo firmiùs tenaciùſque propoſitioni adhæreat: Sed præſtantius habet motivum quo firmiùs adhæreat principiis Theologicis, & convincatur de illorum veritate, quàm ſit evidentia propoſitionum & ſcientiarum naturalium; nam fides efficit, ut eis adhæreat propter primam veritatem revelantem, quæ longè firmius eſt motivum ac magis convincens intellectum, quàm evidentia cognitionis principiorum aliarum ſcientiarum: Ergo non opus eſt evidentia ad perfectam rationem ſcientiæ Theologicæ.

Confirmant ex Ariſtotele, qui loquendo de ſcientia 1. Poſter. ait: *Quòd niſi quis habeat ſcientiam præmiſſarum, aut aliquid majus ſcientia, non poteſt eſſe verè ſciens*. Ergo quando habet aliquid majus ſcientia, poterit eſſe verè ſciens: ſed fides divina eſt motivum majus & perfectius ſcientia: Ergo Theologus poterit ſcientificas concluſiones elicere ex principiis fide divina cognitis.

Contra: Scientia perfecta differt eſſentialiter à fide; ſed non aliunde quàm per evidentiam: Ergo vel non eſt ſcientia perfecta, vel debet habere evidentiam. Major conſtat, fides enim & ſcientia ſunt habitus eſſentialiter diverſi, ſiquidem illa nititur authoritate revelantis, hæc evidenti cognitione præmiſſarum; illa inclinat ad aſſenſum obſcurum ſine diſcurſu; hæc ad aſſenſum clarum cum diſcurſu Philoſophico, &c. Minor etiam patet, ſiquidem ab ea non diſcrepat per certitudinem & neceſſitatem, quia utraque eſt cognitio certa & de objecto neceſſario, maximè dum verſantur circa Deum in ſe ſubſiſtentem: Ergo reſtat ut per evidentiam, ſcientia à fide diſtinguatur; ac proinde evidentia non ex hypoteſi & per accidens; ſed eſſentialiter ſcientiæ competit. 2. Illa firmitas aſſenſus, quæ major efficitur per fidem, quàm per evidentiam, non reddit intellectum promptiorem & expeditiorem ad proferendas rationes ſuæ cognitionis, & eam ex principiis omnibus notis demonſtrandam, quòd quilibet perfectè ſciens debet exequi, ſed ſolùm facit eum tenaciùs adhærere propoſitioni revelatæ, quàm adhæreat evidenti: Ergo non efficit eum perfectè ſcientem, ſed tantùm certum & credentem; proindeque ad perfectam ſcientiam certitudo non ſufficit.

Ad confirmationem dico Ariſtotelem per aliquid majus ſcientia, non intelligere aliquod ſupernaturale lumen, quale eſt lumen fidei; iſte enim naturæ genius res ſupernaturales nullas agnovit, utpote ſolo naturali lumine illuſtratus; ſed per illud *Majus*, ſignificare & indicare voluit habitum primorum Principiorum, ſeu Intelligentiam, qua præmiſſæ cognoſcuntur interdum, idque certiùs quàm per ſcientiam.

Dices: Doctor ſubtilis in 3. *diſt.* 24. *qu.* 1. loquendo de Prophetis & Apoſtolis cæteriſque ſacris Doctoribus à Deo illuminatis,

tis, dixit eos habuiſſe habitum; qui licèt eſſet inevidens, tamen ob ſuam firmitatem & certitudinem dici poterat ſcientia: ait enim num. 17. *Dico quod omnem effectum, quem poteſt Deus facere mediante cauſa ſecunda effectiva, poteſt facere immediatè; nunc autem ſi res ipſæ, de quibus Scriptura tractat, eſſent clarè apprehenſæ & intuitivè, generarent notitiam certam abſque dubitatione; & hæc notitia quia evidens eſt diceretur ſcientia. Sed Deus abſque motione objecti poteſt ſic cauſare notitiam certam abſque omni dubitatione: ita quòd habens talem notitiam revelatam à Deo, non poſſit dubitare de veritate illius; cujuſmodi notitiam creditur Prophetas habuiſſe, & multos alios ſanctos in Scriptura. Et tales habuerunt habitum præbentem magnum aſſenſum, ita quòd illo ſtante non potuerunt non aſſentiri veritati: illa tamen certitudo non fuit evidens ex evidentia rei; quia tunc contradictio eſſet, quod hujuſmodi notitia & fides ſimul ſtarent: fuit tamen certitudo illa firma ſicut eſt certitudo ſcientialis, quæ cauſatur ex principiis notis ex evidentia terminorum:* Ergo ex ejus mente habitus habens certitudinem poteſt eſſe ſcientificus, etſi ſit inevidens: ſed Theologia habet majorem certitudinem, quàm omnes ſcientiæ naturales; ergo potiori jure ſcientiæ dignitatem & appellationem ſibi vendicat.

Nego conſequentiam; nec enim ea eſt Doctoris mens & ſententia, vult equidem canonicos Scriptores à Deo excepiſſe habitum quemdam, quo adhærerent veritatibus ſibi revelatis, idque firmiùs & tenaciùs, quàm ſi veritates illæ fuiſſent ex principiis evidentibus per diſcurſum elicitæ & demonſtratæ; non tamen vult eum habitum fuiſſe ſcientificum, ſubdit enim, *Ideo ſcientia non potuit dici ex evidentia rei; fuit tamen major certitudo quàm certitudo fidei, quia fides non excludit omnem dubitationem ſed aliqua dubitatio poteſt ſtare cum fide.* Quibus patet eum loqui, non de habitu qui ſit ſcientia; nulla enim ſcientia habet majorem certitudinem quàm fides, ſed de perfectiſſimo habitu fidei, qui omnem prorſus dubitationem excludebat in illis viris ſanctis, qualem non excludit fidei habitus, qui eſt cæteris hominibus infuſus.

Unde poſtquam ſubjunxit fidem non poſſe ſtare cum ſcientia, ait, *habetur tamen cum fide à multis alius habitus*; ideſt nova & ſuperaddita priori habitui fidei firmitas & perfectio, ſeu modus, *Quo aſſentitur veritati Scripturæ firmiter, & non uni veritati propter aliam, ſed cuilibet immediatè*: At conſtat neminem aſſentiri Scripturæ immediatè niſi per fidem; ac proinde Doctor loquitur ibi de perfecto habitu fidei, non verò de aliquo alio habitu qui ſit verè & propriè ſcientia.

CONCLUSIO SECUNDA.

Theologia noſtra dici poteſt Scientia, eo modo, quo ſcientiam definivit Ariſtoteles 6. Ethicor. Patet hujus concluſionis veritas ex præcedenti; ſiquidem cognitio Theologica eſt certa; imò longè certior eſt omnibus ſcientiis naturalibus, ut infra probabimus. Hac ratione ſancti Patres Theologiam appellant *Scientiam* & *ſcientiarum Principem* ac *Reginam*: Imo ipſam ſimul eſſe ſcientiam & ſapientiam pluribi affirmat ſanctus Auguſtinus; maximè *Lib.* 14. *de Trinitate cap.* 1. ubi ſermonem faciens de Theologia, ait, *Qua ſcientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant ipſa fide plurimùm. Aliud eſt enim ſcire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam, quæ nonniſi æterna eſt: aliud autem ſcire quemadmodum hoc ipſum & piis opituletur & contra impios defendatur, quam proprio vocabulo appellare ſcientiam videtur Apoſtolus* primæ Corinth. 12. *dicens*: *Alii datur ſermo ſcientiæ*: Quibus conſtat Theologiam noſtram dici poſſe ſcientiam, quatenus ſcientia dicitur cognitio certa, de objecto neceſſario & infallibili, & per legitimum diſcurſum genita; non verò prout ſcientifica cognitio etiam objecti evidentiam deſiderat. An autem Auguſtum Sapientiæ nomen ſibi vendicet, aperiet

QUÆSTIO TERTIA.

An Theologia noſtra perfectæ Sapientiæ titulo glorietur.

Notandum *primò* ex Ariſtotele *6. Ethic. cap.* 4. quinque ſolitò diſtingui Virtutes intellectus. Prima eſt *Intelligentia*, qua percipit prima rerum principia immediatè ac per ſe, & non per aliud nota. Secunda *Sapientia*, quæ eſt notitia rerum divinarum per altiſſimas cauſas. Tertia, *Prudentia* quæ occupatur circa ea quæ ſunt ab homine bona conſequenda, & mala fugienda. Quarta *Scientia*, quæ eſt cognitio certa

ta & evidens per demonſtrationem genita. Quinta denique, eſt *Ars*, quæ eſt habitus dirigens facultatem externam ad aliquod opus ſenſibile peritè moliendum.

Certum eſt autem Theologiam non eſſe *Artem*, nullum enim opus externum directè vel indirectè fabricandum reſpicit: Certum pariter non eſſe *ſcientiam perfectam*, quippe cùm, ut ſuperiùs probatum eſt, evidentia careat; Conſtat etiam illam *Intelligentiæ* nomine non illuſtrari, ſiquidem non eſt ſingulis hominibus ingenita illa vis percipiendi prima rerum principia cognitionis; verùm res divinas contemplatur beneficio fidei revelatas & reſeratas. Poſſet equidem *Prudentiæ* nomine partim gloriari, non enim minor eſt illius pars quæ detinetur & occupatur in monſtrandis vitiis fugiendis, virtutibus ſectandis, & mediis ad finem ultimum ducentibus deſignandis: nihilominus cum ipſius dignitas & natura ab objecto, Deo nempe cognoſcendo, dignoſcatur; hinc fit ut prudentiæ proprio nomine non cenſeatur appellanda. Reſtat ergo aperiendum, an vera perfectaque *Sapientia* poſſit appellari.

Notandum 2. Sapientiam poſſe diſtingui triplicem: aliam quidem *Prophanam*, & vitioſam; aliam *Indifferentem*, & neutram; aliam verò *Sacram*, & laudabilem. Prima eſt aſtutia & verſutia hominum mundanorum ſuis in rebus ac fortunis ſtabiliendis. Sic ad Romanos 8. *Prudentia carnis mors eſt; prudentia autem ſpiritus vita & pax: Quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo, legi enim Dei non eſt ſubjecta*; unde Jacobi 3. *Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens; ſed terrena, animalis, diabolica*. Secunda eſt illa notitia philoſophica, quæ verſatur circa ens ut ſic; nobilioreſque illius ſpecies contemplatur; quam S. Paulus humanam appellat 1. *Corinth.* 2. *Sermo meus*, inquit, *& prædicatio mea, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis*.

Tertia eſt vel acquiſita vel infuſa; prior dicitur Theologica, quæ ex revelatis principiis Concluſiones elicit; poſterior verò eſt Donum Spiritus ſancti, *quæ eſt lux deſcendens à Patre luminum*, inquit S. Bonaventura lib. de ſeptem Donis Spiritus ſancti, *quæque animam irradians facit eam Deiformem: illuſtrat enim intellectivam, inflammat affectivam, roborat operativam. Facit intellectivam ſpecioſam, affectivam amænam, operativam robuſtam: Simul enim eſt ſplendor & ſapor; ſplendor dirigens intellectum ad veri cognitionem, ſapor erigens affectum ad ſaporoſam boni dilectionem*; Unde ibidem definitur *habitus ſupernaturalis animæ à Spiritu ſancto infuſus ad Deum cognoſcendum & ſaporosè diligendum*, de qua Sapientia hîc non eſt ſermo, ſicut nec de prophana, ac naturali, ſed ſolùm de Theologica.

Notandum 3. Sapientiam acquiſitam ex Ariſtotele lib. 1. Metaph. cap. 1. & ex Doctore ibidem, rectè ſic definiri, *Sapientia eſt altiſſimus mentis habitus occupatus circa univerſaliſſima, difficillima, certiſſimas omnium cauſas; & principia evidenter proferens, maximè propter ſe expetendus & cæteris habitibus ſcientificis tamquam famulis imperans*. Ex qua definitione colligitur ad perfectam ſapientiam ſex conditiones deſiderari.

Primò quidem ut verſetur circa omnia ſcibilia, ſaltem in genere; eſt enim ſcientiarum omnium princeps, & moderatrix, proindeque illarum principia & maximas, ſaltem in communi, aperire debet & præſcribere. *Secundò*, circa difficillima, & à ſenſibus remota; ſenſibus enim pervia cognoſcere, commune eſt omnium, inquit Ariſtoteles; ſolius verò ſapientis eſt recondita & abſtruſa perſcrutari. *Tertiò*, circa certiſſima, vel in ſe, qualia ſunt omnia entia neceſſaria, vel in alio, qualia ſunt contingentia, quæ certa ſunt in eſſentia & ſcientia divina. *Quartò*, evidenter proferens generales cauſas omnium, quæ ſciuntur; ab ea namque cæteræ ſcientiæ ſuorum principiorum confirmationem, & evidentiam accipiunt. *Quintò*, propter ſe debet expeti, quæ enim ſunt de maximè ſcibilibus, quales ſunt ſcientiæ quæ verſantur circa prima principia, propter ſe expetuntur. *Sextò* denique, cæteræ Scientiæ ipſi debent ut famulæ ſubjici, & ei ſubſervire. An autem hos omnes aut ſaltem præcipuos characteres Theologia Dei, Beatorum, & Viatorum habeat, ut reſolvatur, ſit

CONCLUSIO UNICA.

THeologia *Dei & Beatorum præcipuos perfectæ Sapientiæ characteres habet; Theologia autem Viatorum deficit in evidentia*. Hæc Concluſio duas partes amplectitur, quarum primam probat Doctor *quæſt.* 3. *Prologi n.* 28. ubi cùm dixiſſet Theologiam non poſſe dici ſcientiam perfectam, quatenus verſatur circa contingentia, ſubdit, *Magis tamen propriè poteſt dici quòd Theologia*

Digitized by Google

logia ſecundùm ſe eſt ſapientia, quia de neceſſariis contentis in ea, ipſa habet evidentiam, & neceſſitatem, & certitudinem, & objectum altiſſimum, & perfectiſſimum. Quantùm autem ad contingentia, *habet evidentiam manifeſtam de contingentibus in objecto Theologico, ut in ſe viſis; & non habet evidentiam mendicatam ab aliis prioribus: Unde notitia contingentium, ut habetur in ea, magis aſſimilatur Intellectui principiorum, quàm Scientiæ concluſionum*. Quibus Doctor duo probat. Primum quidem Theologiam in ſe, & quatenus eſt in intellectu divino & beatifico, habere omnes præcipuos characteres perfectæ *Sapientiæ*, prout verſatur circa objecta neceſſaria. Secundum autem, illam etiam appellari poſſe *Intelligentiam*, quatenus verſatur circa contingentia. Conſtat ergo Theologiam ut ſic conſideratam, poſſe dici ſapientiam; prout nimirum ſapientia eſt illa cognitio, quæ evidenter occupatur circa objectum certiſſimum, altiſſimum & præſtantiſſimum.

Quòd autem Theologia *Viatorum* (ſi evidentiam ſeponas) etiam dici poſſit ſapientia, probatur; *Primò* quidem authoritate Scripturæ ſacræ, nam S. Paulus 1. *ad Corinth.* 2. de Theologia ſermonem faciens ait, *Sapientiam loquimur inter perfectos. Sapientiam verò non hujus ſæculi, neque Principum hujus ſæculi, qui deſtruuntur: ſed loquimur Dei ſapientiam in myſteriis quæ abſcondita eſt, &c.* Hoc ipſum Apoſtolis ſpoponderat Chriſtus Dominus Lucæ 21. *Dabo vobis os & Sapientiam cui non poterunt reſiſtere omnes adverſarii veſtri.* Hanc pariter in ſententiam eunt omnes SS. Patres, qui Theologiam illuſtri nomine *Sapientiæ* appellant.

Idipſum ratione patet. Etenim noſtra Theologia omnes ad perfectam Sapientiam deſiderandas conditiones habet, ſi ſolam evidentiam excludas. *Primò* namque eſt *altiſſimus habitus* & circa univerſaliſſima & præſtantiſſima occupatus; Deus nempe entium omnium præſtantiſſimum & cæterorum artificem ac conditorem contemplatur; inde rerum principia, originem, ſtatum, & ſuos in fines per media congrua directionem aperit & explicat. 2. *Verſatur circa certiſſima* & maximè invariabilia, ſaltem ratione medii per quod innoteſcunt; divina namque rimatur & inveſtigat medio fidei lumine, quo nihil potiùs eſſe poteſt. 3. *Difficillima ſcrutatur*; quid intellectu & cognitu difficilius, quàm myſteria fidei ex quibus noſtra Theologia ſuas concluſiones deducit? Hæc enim myſteria ratio naturalis quantumcumque perſpicax fuerit, nè remotè quidem ſuſpicari & deprehendere potuit.

4. *Omnium cauſas ac principia profert*, ſiquidem ipſa differit de Deo tanquam ſupremo efficiente, & fine omnium; adeoque de rerum omnium ab ipſo emanatione, conſervatione, gubernatione, & ſuos in fines congruos directione: Sicque ſcientia eſt omnium; non quidem in univerſali ſecundùm prædicationem & cognitionem, quaſi traderet principia quibus res ſingulæ cognoſcerentur: ſed quia fontem ac principium omnium rerum aperit, idque divino ac ſupernaturali lumine fidei innixa; quod certè multò nobilius eſt ac præſtantius, quàm ſi traderet generales & communes rerum omnium conceptus, earumque principia complexa per lumen naturale, ut facit Metaphyſica.

Licèt autem ordinetur ad praxim nihilominùs maximè propter ſe expetitur, ſi comparativè ad alias ſcientias conſideretur: ſiquidem non ordinatur ad eas, ut illis ſubſerviat: imò aliæ ad eam referuntur, tanquam ancillæ, ut ei ſubſint & famulentur. Hæc enim eſt divina illa Sapientia. *Quæ miſit ancillas ſuas*, ſcientiæ nempe omnes naturales, *vocare ad arcem* divinæ cognitionis & fidei defenſionem; ut diſertiſſimè indicat S. Bonaventura, *in opuſculo de reductione artium, & ſcientiarum ad Theologiam*: Ergo cùm omnes ad ſapientiam deſiderandæ conditiones, dempta evidentia ei competant, non immeritò ſapientiæ titulo gaudet.

Dices 1. Sapientia tradere debet, probare & notificare communia rerum & ſcientiarum principia: ſed id non exequitur Theologia noſtra: ergo non eſt ſapientia.

Diſtinguo majorem. Sapientia *Philoſophica* & vulgaris quæ nititur lumine rationis, & verſatur circa prima principia evidenter & naturaliter nota, concedo; ſapientia *Supernaturalis*, ſeu quæ ſupernaturali lumine procedit, qualis eſt Theologia, nego. Ideo enim Metaphyſica v. g. tradit & probat principia cæterarum ſcientiarum, quia eſt ejuſdem ordinis naturalis cum eis, & verſatur circa ens in communi, & circa generalia rerum principia, quatenus naturaliter innoteſcunt: Theologia verò cum lumine ſuperioris ordinis innitatur, etiam altiùs pertingit, nec ad ſcientias naturales ſeſe deprimit, niſi ut judicet de earum doctrina,

na, & quidquid in eis à veritate repererit alienum, improbet; & à Chriſtianorum Academiis tanquam dogma perverſum climinet.

Adde quòd, ſi Theologia non tradat principia *Cognitionis*, tradit ſaltem principia *Entitatis* rerum; ſiquidem agit de Deo omnium rerum prima cauſa, moderatore ſummo, ac ultimo fine: idque tàm in ordine naturali, quàm ſupernaturali. Eſt etiam aliquatenùs & ex occaſione, ſcientia omnium rerum in particulari, eaque perſpicacior, quàm quælibet ſcientia naturalis; ſiquidem occaſione *Myſterii Incarnationis*, agit de eſſentia, ſubſiſtentia & perſonalitate; docetque ſubſiſtentiam & perſonalitatem realiter ab entitate individui eſſe diſtinctam; necnon duas naturas eadem ſubſiſtentia poſſe ſubſiſtere, quod utique Metaphyſicis priùs erat ignotum. Similiter agendò *de operibus ſex dierum*, aperit entium originem, ſitum, ſtatum & directionem: inſuper præſtantiſſimarum entis ſpecierum, Angelorum nempe & hominum naturam, dotes & proprietates indicat. Agit pariter de accidentibus corporeis in Euchariſtiæ Sacramento ſine ſubjecto ſubſiſtentibus, de habitibus virtutis & gratiæ, &c. ac proinde dici poteſt aliquatenus ſcientia univerſalis.

Dices 2. Sapientia verſari debet circa difficilia & à ſenſibus remota: ſed Theologia agit de iis quæ facilè cognoſci poſſunt, & ſenſibus obverſantur, putà de humanitate Chriſti, homine, Sacramentis, &c. Ergo non eſt dicenda ſapientia.

Diſtinguo minorem. Illa facilè cognoſci poſſunt & à ſenſibus percipi, ut à Philoſopho conſiderantur exteriùs & ſecundùm eorum naturalem conſtitutionem, tranſeat: ut conſiderantur à Theologo, & quatenus humanitas Chriſti eſt Verbo divino unita perſonaliter; item prout homines deſtinantur ad finem ſupernaturalem per media ſupernaturalia; ſimiliter prout Sacramenta aſſumuntur à Deo tanquam ſigna certa & efficacia ad producendam gratiam, &c. hæc inquam, ſunt cognitu facilia, nego. Hæc enim & cætera quæque in Theologia tradita innoteſcunt & aperiuntur per ſolum lumen fidei & diſcurſum lumini ſupernaturali innixum, ad quæ homo naturæ viribus nullatenus poteſt aſſurgere: Nam ut loquitur ſanctus Paulus 1. ad Corinth. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei; ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinantur: ſpiritualis autem judicat omnia, & ipſe à nemine judicatur*.

QUÆSTIO QUARTA.

An Theologia noſtra ſubalternetur Scientiæ Dei & Beatorum.

ETſi Theologia noſtra, propter ſuam inevidentiam, perfectæ ſcientiæ titulis non illuſtretur, proindeque ſuperfluè, & inaniter præſens Quæſtio moveri videatur; etenim ſi non ſit ſcientia, conſequens eſt ut neque ſit ſcientia ſubalternata: quia tamen ex ejus diſcuſſione & reſolutione magis firmatur præcedens concluſio, infirmaturque validiùs opinio Thomiſtarum contendentium idcirco Theologiam noſtram eſſe ſcientiam, quia ejus principia ſunt evidentia in Theologia Dei & Beatorum quibus ſubalternatur; ut hoc poſtremum effugium præcludamus, operæ pretium eſt demonſtremus Theologiam noſtram nullatenus ſubalternari ſcientiæ Dei & Beatorum, quod ut fiat evidentiùs.

Notandum primò, inter ſcientias aliquas *Subalternatas*; & alias *Subalternantes* appellari. Priores ſunt, quæ ſub alia collocantur, à qua dependent in certitudine, & evidentia ſui objecti, ſuorumque principiorum: poſteriores verò quæ talia objecta evidenter demonſtrant probantque principia ſcientiarum inferiorum: ſic Medicina dicitur ſubalternari Phyſicæ, quia in Phyſica Medicinæ principia probantur, & corporis humani, quod eſt illius objectum, natura & proprietates demonſtrantur ac notificantur.

Notandum 2. ad ſubalternationem ſcientiarum tres præcipuas deſiderari conditiones. *Prima* eſt, ut materiale ſubjectum ſubalternatæ contineatur ſub objecto generali ſubalternantis, ſicut corpus humanum, quod eſt objectum Medicinæ, continetur ſub corpore naturali, quod eſt generale objectum Phyſicæ, cui Medicina ſubalternatur. *Secunda*, ut ſcientia ſubalternata conſideret illud objectum ſub aliqua differentia accidentali, ſub qua non conſideratur à ſubalternante, ratione cujus differentiæ objectum habeat novam ſcibilitatem; & ſit veluti radix novarum proprietatum, quæ in ſcientia ſubalternata demonſtrantur. Sic Medicina conſiderat corpus naturale ut ſanabile, quæ *Sanabilitas* non conſideratur à Phyſica, eſt-

que

que ratio, & radix omnium proprietatum, quas Medicina in humano corpore detegit & inveſtigat. *Tertia*, quòd ſubalternata dependeat in certitudine & evidentia ſuorum principiorum à ſubalternante; ita quòd hujus concluſiones ſint principia alterius; ubi enim ſcientia ſubalternans deſinit, ibi ſubalternata incipit, ut obſervat Doctor *Qu.* 3. *Prologi*, *Num.* 30. unde vulgare effatum, *Ibi Medicus incipit, ubi deſinit Phyſicus.*

Notandum 3. ſcientiam ſubalternatam aliquas habere proprietates à ſubalternantis proprietatibus diverſas. *Prima* eſt, quòd ſubalternans procedat ex principiis per ſe notis in ſeipſa: ſubalternata verò ex principiis notis in ſubalternante. *Secunda*, quòd ſubalternans ſit ſuperior & independens tam quoad objectum, quàm quoad principia ſua notificanda: ſubalternata verò ſit inferior, & à ſubalternante quoad utrumque dependens. *Tertia*, quòd utraque debeat & poſſit eſſe in eodem ſubjecto & intellectu, quia una debet aliam illuſtrare probando & notificando ejus principia, quod fieri non poſſet, ſi ſubalternans, & ſubalternata eſſent in diverſis ſubjectis, ſicut enim ſubalternata non eſſet ſcientia ſi ipſius concluſiones non eſſent reſolubiles in principia evidenter nota; ita non eſſet ſcientia in hoc intellectu, niſi hic intellectus poſſet illius ſcientiæ ſubalternatæ concluſiones reſolvere in principia evidenter nota; ſed non poſſet hanc formare reſolutionem ſi non haberet ſcientiam ſubalternantem, quæ continet & demonſtrat principia ſubalternata, ac proinde utraque debet eſſe in eodem intellectu.

CONCLUSIO PRIMA.

T*Heologia Viatorum nullatenus Beatorum ſcientiæ diſcurſivæ, ac Theologicæ ſubalternatur*. Hæc eſt Doctoris ſub. *quæſt.* 3. *Prologi num.* 30. & in 3. *quæſt. unica diſt.* 24. contra S. Thomam & ejus ſequaces. Probat Doctor *Primò*: Scientia ſubalternata eſt compatibilis cum ſubalternante in eodem ſubjecto: ſed Theologia noſtra non poteſt ſubſiſtere cum Theologia Beatorum; ergo ei non ſubalternatur. Major patet ex 3. notabili. Minor probatur: Theologia noſtra nititur fide, ejus enim principia ſunt articuli fidei, ex quibus ſuas concluſiones elicit: ſed fides nequit ſubſiſtere cum ſcientia Beatorum: ergo neque Theologia noſtra, quod fuſiùs ſequenti concluſione probabimus.

Secundò: Scientia ſubalternata dependet à ſubalternante tanquam à cauſa; concluſiones enim ſubalternantis ſunt principia concluſionum ſubalternatæ; hæ ſiquidem per illas probantur, & conſequenter ſunt etiam principia, & cauſæ ſcientiæ ſubalternatæ; quia quod eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati: ſed Theologia noſtra non dependet à ſcientia Beatorum tanquam à cauſa. Probatur, Si Theologia Beatorum eſſet cauſa noſtræ Theologiæ, maximè vel ratione objecti, vel ratione potentiæ & ſubjecti, vel ratione luminis: ſed neutrum poteſt affirmari; noſtra namque Theologia non pendet à ſcientia Beatorum tanquam ab *objecto*, aut à *potentia*, quia Deus eſt objectum, & intellectus noſter eſt ſubjectum Theologiæ noſtræ independenter à Theologia Beatorum. Neque etiam ab ea pendet tanquam à *lumine*, quia Theologia noſtra dependet à lumine fidei. Inſuper concluſiones noſtræ Theologiæ formantur & noſcuntur independenter à lumine viſionis Beatificæ; & conſequenter ab ea non dependent tanquam à cauſa. Ergo noſtra Theologia non ſubalternatur Beatorum Theologiæ.

Tertiò: Scientia ſubalternata per ſe primò non verſatur circa eaſdem veritates, quas ſubalternans conſiderat; quia ubi hæc definit, illa incipit, eò quòd ſubalternatæ concluſiones probari debeant per concluſiones ſubalternantis tanquam per principia: ſed Theologia noſtra verſatur circa eaſdem veritates circa quas Theologia Beatorum occupatur: myſteria enim credita, ex quibus noſtras concluſiones deducimus, eadem ſunt ex quibus Beati ſuas concluſiones eliciunt; cum hoc ſolo diſcrimine, quòd eadem myſteria quæ à nobis obſcurè per fidem, ab eis clarè & intuitivè per lumen gloriæ innoteſcant. Hinc dicere poſſunt, *Sicut audivimus* (per fidem quæ eſt ex auditu) *ſic videmus in civitate Domini*, &c. Pſal. 47.

Quartò: Qui habet ſcientiam ſubalternatam, poteſt, imò debet habere etiam ſubalternantem; alioquin non eſt perfectè ſciens, cùm non poſſit ſcientiæ ſubalternatæ concluſiones reſolvere in principia evidenter nota, quæ per ſubalternantem innoteſcunt; ſubalternans enim eſt habitus quo cognoſcuntur principia ſcientiæ ſubalternatæ:

impoſſibile autem eſt acquirere habitum concluſionum, niſi priùs habeatur habitus principiorum; unde Medicus debet callere Phyſicam ſaltem quantùm ad ea quæ habent rationem principii reſpectu Medicinæ. Sed nec poſſumus habere Theologiam Beatorum, nec illi noſtram: Ergo noſtra Theologia eorum ſcientiæ non ſubalternatur.

Quintò: Scientia ſubalternata conſiderat objectum ſuum ſub aliqua ratione reali accidentali, ſub qua à ſubalternante non conſideratur; Medicina enim conſiderat corpus naturale ut ſanabile, qualiter à Phyſica non conſpicitur, & per hanc differentiam Medicina ſpecie diſtinguitur à Phyſica: ſed Theologia noſtra habet idem omnino objectum ac Theologia Beatorum, putà Deum ſub ratione Deitatis: Ergo ei non ſubalternatur.

Nec refert quod à Beatis Deus ſit clarè viſus, à nobis autem obſcurè & per revelationem cognitus. Hæc enim non efficiunt diverſitatem realem in objecto. *Tum quia* hæc diverſitas non ab objecto, ſed à diverſitate luminis, nempè gloriæ, & fidei eſt repetenda: *Tum quia* eſſe *clarè viſum*, eſt tantùm denominatio extrinſeca, quæ proinde non infert aliquam in objecto diverſitatem realem, ſub qua conſiderari poſſit ab una ſcientia & non ab alia. *Tum quia* objectum ſub ratione formali objecti præcedit ſcientiam, ſicut cauſa effectum; ab objecto enim & potentia paritur omnis notitia: ſed Deus ut clarè viſus, non præcedit ſcientiam beatam, quæ eſt viſio; imò potius eam ſequitur, quia à viſione dicitur *viſus*. Ergo hæc ratio *clarè viſi*, non eſt ratio objectiva ſpecificans & diſtinguens eſſentialiter ſcientiam beatorum à noſtra.

Reponit Gonetus; quòd licèt in ſcientiis naturalibus ſubalternata debeat conſiderare objectum ſub aliqua ratione accidentali, quæ ſit ratio novæ ſcibilitatis, & radix proprietatum, quas ſubalternans non conſiderat; tamen hanc conditionem in Theologia non deſiderari. Cùm enim Theologiæ objectum ſit infinitum & illimitatum; ex ſe, & ſine additione ullius differentiæ accidentalis habet plures modos ſcibilitatis, ratione quorum poteſt diverſas terminare ſcientias, & cognoſci per unam ſcientiam omnino ſupernaturalem, qualis eſt ſcientia Beatorum; & per aliam naturalem, quæ per lumen naturale, & diſcurſum ſuas concluſiones deducit ex principiis illius ſcientiæ Beatorum, qualis eſt Theologia noſtra.

Contra 1. Implicantia loquitur, dicendo Theologiam noſtram petere inevidentiam ex natura ſua, eam tamen habere tantùm per accidens adjunctam & ratione ſtatus; quod enim poſtulatur ex natura rei, ipſi competit, non per accidens, & ratione intrinſeci, ſed ratione intrinſecorum ſuorum principiorum. Licet enim v. g. calor in igne ſit accidens; quia tamen ignis calorem ex natura ſua poſtulat, nemo dixerit ei competere ſolùm ratione ſtatus, & ab extrinſeco; ac proinde vel Theologia noſtra non poſtulat inevidentiam ex natura ſua, vel eam non habet ſolùm ab extrinſeco & ratione fidei cui innititur, & ſtatus viatoris in quo eſt; ſed eam habet ab intrinſeca ſua ratione, & ex principiis ex quibus ſuas concluſiones deducit. Unde ſicut evidentia eſt intrinſeca ſcientiæ Beatorum, quia ſuas concluſiones eliciunt ex principiis evidenter cognitis per lumen gloriæ; ita inevidentia eſt intrinſeca Theologiæ noſtræ, quia ſuas deducit Concluſiones ex principiis inevidenter per fidem cognitis.

Secundò, illa obſcura revelabilitas non ſe tenet ex parte objecti cognoſcibilis, quod ex ſe nihil obſcurum habet, nihil quod non ſit evidens & evidenter cognoſcibile: ſed repetitur ſolùm ex parte luminis & medii, quo objectum idem clare à Beatis per lumen gloriæ, & obſcurè à Viatoribus per fidem deprehenditur: Sed diverſitas luminis non ſufficit ad rationem ſubalternationis, ut in ſecunda probatione demonſtravimus.

Tertiò, hæc reſponſio falſo fundamento nititur, putà quod Theologia noſtra & Beatorum penes ſolum ſtatum differant, ita quod Theologia Viatorum eadem perſeveret in ſtatu beatitudinis, quod ut reſolvatur, ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

THeologia, *quam hic per diſcurſum acquirimus, non remanebit in ſtatu beatitudinis*. Probatur *primò* ex Apoſtolo *primæ ad Corinth. cap.* 13. ubi cum dixiſſet, *Charitas nuſquam excidit*, ſubjungit: *Sive prophetiæ evacuabuntur ſive linguæ ceſſabunt*, *ſive ſcintia deſtruetur*. Ex quibus ſic argumentor, Scientia quam in patria deſtruendam indicat

cat Apoſtolus, eſt Theologia hìc acquiſita: ergo hæc in patria non remanebit. Probatur antecedens, eam ſcientiam dicit eſſe deſtruendam, de qua priùs ſermonem faciens dixerat, *Si habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia & omnem ſcientiam*: ſed hæc eſt Theologica, qua nempe novit myſteria per concluſiones ex articulis fidei deductas, ut patet. Ergo cenſet ſcientiam Theologicam in patria non remanere.

Reſpondebis forſan cum quibuſdam Thomiſtis, eo modo ſcientiam ab Apoſtolo dici deſtruendam, quomodo elementa dicuntur a Chriſto ſolvenda poſt diem judicii: ita quòd, ſicut elementa non ſolventur quantùm ad ſubſtantiam, ſed ſolùm quantùm ad modum & ſtatum, quia ſcilicet tranſibunt a ſtatu imperfectiori ad ſtatum perfectiorem; ita ſimiliter ſcientia noſtra non deſtruitur quantùm ad ſubſtantiam habitus, ſed tantùm, quantùm ad modum obſcuritatis, vel inevidentiæ, quam hìc habet.

Contra. Hæc explicatio omninò contraria eſt verbis Apoſtoli, & ab ejus mente longè aliena, *tum quia* ſimpliciter & abſolutè Apoſtolus dicit ſcientiam eſſe deſtruendam, deſtructio autem, non eſt ſola rei defœcatio ſive tranſitus a ſtatu minùs perfecto ad ſtatum perfectiorem, uti de elementis Chriſtus loquitur dicendo *Cælum & terra tranſibunt*: ſed verbum *deſtruo* ſignificat rei deſitionem, ac ceſſationem ſive tranſitum a non eſſe ad eſſe. *Tum quia* eo modo dicit ſcientiam eſſe deſtruendam, quo modo prophetiam evacuandam: at certum eſt prophetiam nullatenus remanere in patria, ſed omninò deficere: Ergo idem ferendum judicium de ſcientia Theologica. *Tum denique*, quia hujus deſitionis, & deſtructionis rationem reddit Apoſtolus: *Ex parte enim*, inquit, *cognoſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt*. Hoc eſt, quidquid modò cognoſcimus, tantùm novimus partim per prophetiam & partim per ſcientiam Theologicam; quæ utraque cognitio cùm ſit imperfecta, utpotè obſcura, & inevidens, evacuabitur, cum perfecta & evidens cognitio beatifica advenerit: Ergo apertè cenſet Apoſtolus omnem cognitionem, quam hìc de Deo per diſcurſum Theologicum habemus, in patria non ſubſiſtere, ſed deſinere.

Probatur ſecundo: Fides non remanebit in ſtatu beatitudinis: Ergo neque Theologia noſtra. Antecedens ab omnibus Theologis admittitur & colligitur ex his Apoſtoli verbis, *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*. Conſequentia probatur, Theologia noſtra fide nititur; ex illius enim articulis omnes ſuas concluſiones deducit: Ergo fide pereunte neceſſe eſt etiam Theologia noſtra pereat, fundamenti namque jactura ædificii ruinam infert.

Confirmatur: Ideo fides non remanet in patria, quia cùm ſit obſcura & inevidens, eſt incompoſſibilis cum ſcientia beata & clara Dei viſione: ſed Theologia noſtra pariter eſt obſcura & inevidens, nedum ratione ſtatus, & per accidens (ut volunt Thomiſtæ) ſed ex principiis ſuis intrinſecis, & ex ratione ſua formali, quod ſic evinco. Talis eſt Concluſio eſſentialiter & intrinſecè, qualia ſunt principia ex quibus deducitur; ſed principia noſtræ Theologiæ ſunt intrinſecè inevidentia: ſunt enim articuli fidei, qui ut articuli fidei ſunt, habent annexam inevidentiam, & obſcuritatem, cùm per ſolam fidem, & revelationem innoteſcant: Ergo Concluſio Theologica intrinſecè eſt inevidens; proindeque cum viſione beatifica ſubſiſtere nequit.

Dices 1. Nullus habitus deſtruitur, niſi vel *per ſe*, & ad introductionem contrarii, ſicut habitus temperantiæ ſolvitur per vitium intemperantiæ; vel *per accidens*, & ad deſitionem ſubjecti in quo eſt, aut objecti de quo eſt, aut actus, per quem formatur & vegetatur: ſed Theologia noſtra neutro ex his modis perire poteſt in patria: Ergo non deſinit, ſed perſeverat. Major nota eſt Philoſophis: Minor patet quoad utramque partem: primò namque viſio beatifica non opponitur per ſe Theologiæ noſtræ, ſed tantùm per accidens & ratione diverſi luminis, fidei & gloriæ: ſecundò, idem eſt objectum, eademque facultas intellectiva, & diſcurſiva, tàm in via quàm in patria: Ergo, &c.

Nego minorem quantùm ad primam partem, ſiquidem viſio beatifica per ſe opponitur Theologiæ, ſicut clarum obſcuro & evidens inevidenti, ut ſæpe jam dictum eſt, ac proinde neceſſum eſt ut ad acceſſum viſionis beatificæ omnis noſtra Theologia pereat, ſicut ad ſolis ortum tenebræ ſolvuntur, & evaneſcunt.

Dices 2. S. Hieronymus cenſet Theologicam ſcientiam in cælo perſeverare, ſiquidem *Epiſtola ad Paulinum* eum adhortans ad ſtudium ſacræ Scripturæ, ait; *Diſcamus in*

ter-

terris quorum ſcientia perſeveret nobiſcum in cælis. Et S. Chryſoſtomus *in c.13. primæ ad Corinth.* expendens præfata verba S. Pauli, ait, *Non abolebitur ſcientia, ſed deſinet eſſe non perfecta*: Ergo cenſent Theologiam non deficere, ſed perſeverare in cælo.

Nego conſequentiam, & ad S. Hieronymum dico, eum loqui de rebus ſcitis, non de ipſa ſcientia, ita quod velit Paulinum incumbere ſtudio myſteriorum, quorum ſcientiam evidentem & claram habere debet in cælis. *Ad S. Chryſoſtomum*, dico eum velle ſcientiam noſtram, equidem non aboleri, non quòd præcedens remaneat; ſed quòd ad imperfectæ & obſcuræ cognitionis deſitionem, clara & evidens ſuccedat.

QUÆSTIO QUINTA.

Quodnam ſit objectum Theologiæ noſtræ.

EX *Philoſophia* compertum eſt *objectum* ſcientiæ id omne dici quod objicitur ſeu proponitur intellectui cognoſcendum per illam ſcientiam: dicitur etiam *ſubjectum*, non quidem *inhæſionis*, ſeu cui aliquod accidens inhæret; ſed *attributionis*, quia omnia de quibus agit ſcientia ipſi attribuuntur, & ad ipſum referuntur vel tamquam partes, vel tamquam proprietates, vel tamquam ſpecies, ſi quas habeat.

Notandum autem *primò*, duplex ſolitò diſtingui objectum, *materiale* videlicet & *formale*. Primum ita dicitur, non quod ſit corporeum, & materia phyſica conſtans: ſed per quamdam analogiam, quam habet cum materia; ſicut enim illa eſt indifferens ad varias formas a quibus informetur; ita hoc indifferens eſt ad varias ſcientias a quibus attingatur & percipiatur; idem enim corpus humanum v.g. dici poteſt objectum Medicinæ, ut ſanabile: Phyſicæ, ut naturale: & Geometriæ ut extenſum eſt. *Secundum* autem eſt illa formalitas in objecto materiali reperienda, quæ ipſum determinat ad certam ſcientiam; ſic *naturalitas* determinat corpus humanum ad Phyſicam, *ſanabilitas* ad Medicinam: *quantitas* ad Geometriam, &c. Utrumque eſt iterum duplex nempe *adæquatum*, ſeu totale, ad quod omnia quæ tractantur in ſcientia referuntur vel tamquam partes, vel ut proprietates, vel ut cauſæ, vel ut effectus, &c. Et *Inadæquatum* ſeu partiale, quod ab una tantùm parte illius ſcientiæ conſideratur.

Notandum 2. Objectum formale, ut omnes alias omittam illius acceptiones & uſurpationes, poſſe diſtingui triplex, nimirum ſpecificativum, motivum, & terminativum. *Specificativum*, ſeu *quo*, eſt illa formalitas reperienda in objecto materiali v.g. ſanabilitas in corpore humano, quæ illud determinat ad Medicinam, & eam ſpecificat & diſtinguit a qualibet alia ſcientia. *Motivum*, ſeu *quia*, eſt ratio qua movetur intellectus ad objectum cognoſcendum, & ſine qua ad illius cognitionem ſeſe non accingeret; ſic lux dici poteſt objectum movens viſum ad percipiendum colorem, & præmiſſæ objectivè dici poſſunt movere intellectum ad aſſenſum præbendum concluſioni: & quia revelatio divina objectivè intellectui propoſita, ipſum movet ad aſſenſum fidei, dici poteſt objectum formale motivum illius aſſenſus. *Terminativum* autem ſeu *quod*, eſt totum conflatum ex objecto materiali & formali, quòd terminat omnes cognitiones quæ in ſcientia de tali objecto habentur: ſic *ſanabile* dici poteſt objectum terminativum Medicinæ, quia eſt ratio terminans omnes Medicinæ cognitiones & concluſiones.

His adde rationem formalem *ſub qua*, quam licèt intellectus in objecto non attendat dum per ſcientiam verſatur circa illud objectum; tamen ſi hæc non adeſſet, ad objectum per illam ſcientiam non tenderet. Sic *viſibilitas* eſt ratio ſub qua oculus colorem deprehendit; quamvis enim videns colorem non videat viſibilitatem; tamen ſi color non eſſet viſibilis, ab oculo non videretur. Sic pariter abſtractio a materia eſt ratio ſub qua Metaphyſica conſiderat ens & ejus proprietates; quia licèt dum Metaphyſicus conſiderat ens, & in eo unitatem, bonitatem, &c. non attendat an præſcindant a materia; tamen niſi ita præſcinderent, ille Metaphyſicus non conſideraret, eò quòd objectum Metaphyſicæ ab omni materia præſcindere debeat.

Notandum 3. aliquid dici poſſe revelatum dupliciter. *Primò*, formaliter, immediatè, & explicitè, ſic revelatum eſt Deum eſſe unum in eſſentia, & trinum in perſonis, Verbum divinum eſſe incarnatum, &c. *Secundò* virtualiter, mediatè, & implicitè, quando videlicet in re immediatè revelata: alia virtualiter, intrinſecè & neceſſariò continetur, aut eam ſequitur, vel ut principium, vel ut proprietas, vel ut effectus, qui per diſcurſum ab ea deducitur, qualiter in hac

pro-

Digitized by Google

propoſitione immediatè revelata (Chriſtus eſt homo) hæc virtualiter, & mediatè revelantur, *Chriſtus eſt riſibilis, diſcurſivus*, &c. quia vis ridendi & diſcurrendi ſunt proprietates ab homine inſeparabiles.

His prælibatis reſolvendum eſt quodnam ſit objectum tàm materiale, quàm formale Theologiæ: in cujus quæſtionis diſcuſſione, ita diſſentiunt Theologiæ Principes, ut ex omnibus vix duo invicem conſentiant. Quid autem verius Doctori Subtili viſum fuerit, ut pateat, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

D*Eus eſt objectum adæquatum Theologiæ noſtræ*. Ita Doctor, *qu.* 3. *Prologi nu.* 7. quamquam enim ibi loquatur ſolùm de objecto Theologiæ *in ſe* & quatenus eſt in intellectu divino, tamen eum idem ſentire de Theologia, quæ *in nobis* eſt, evincam infra. Probatur itaque concluſio: Illud eſt objectum adæquatum ſcientiæ quod continet omnes veritates, & ad quod referuntur omnia quæ in ea tractantur: Sed Deus virtualiter continet omnes veritates, & ad eum referuntur omnia, quæ in Theologia tractantur: Ergo eſt illius objectum adæquatum.

Probatur Minor: Quidquid in Theologia traditur, reſpicit Deum ſubſiſtentem, operantem & producentem *Vel* in ordine Divinitatis, & eſt *Primus* liber ſententiarum; *Vel* in ordine naturæ res creando, moderando; & deſtinando ad ſuos fines per media cuique congrua, & hæc *Secundus* liber continet; *Vel* in ordine gratiæ media ſupernaturalia hominibus ſubminiſtrando ad finem ſupernaturalem aſſequendum, & de his *Tertius* liber diſputat. Denique in ordine gloriæ cuique præmium vel ſupplicia decernendo pro meritis & demeritis.

Seu, ut ait Aureolus noſter, *qu.*4. *Prologi art.*4. cum Teologia, inquit, ſit de Deo, & de divinis, Divina poſſunt dici aliqua per eſſentiam, aliqua per participationem, quędam dicuntur divina per aſſumptionem ut Chriſtus & humanitas ejus: Quædam verò per creationem & gubernationem, ut univerſus mundus comprehendens omnem creaturam; Quædam verò per præceptum & prohibitionem, ut virtutes & vitia: Quædam verò per inſtitutionem, ut Sacramenta: Quædam verò per ultimatam directionem, ut viſio & dilectio beatifica, Quibus apertè conſtat omnia quæ tractantur in Theologia ad Deum tamquam ad objectum adæquatum referri.

Confirmatur per improbationem aliarum præcipuarum ſententiarum: Primò quidem, objectum Theologiæ non ſunt *Res* & *Signa*, ut aſſerit Magiſter ſententiarum *libro primo diſt.* 1. intelligendo *ſignorum* nomine, res quæ ſunt aliorum ſymbola; ſive interim efficiant quod ſignificant, ut Sacramenta; ſive tantùm ſignificent, & præfigurent, ut figuræ veteris teſtamenti quæ ſignificabant myſteria novæ legis. Hæc inquam, ſententia meritò ab omnibus exploditur. Tum quia res ſecundùm ſe conſiderantur a Phyſica vel Metaphyſica, quarum eſt naturam & proprietates rerum indagare; quatenùs autem habent rationem ſigni, conſiderantur vel a Grammatica vel a Logica, quarum eſt nominum & rerum ſignificationem aperire: Ergo res & ſigna non ſunt proprium objectum Theologiæ. Tùm quia Theologia juxta nominis etymon, eſt ſermo vel cognitio de Deo; & proinde res & ſigna non poſſunt eſſe illius objectum, niſi quatenus appropriantur Deo, & uſurpantur ad divina ſignificanda: ſicque Deus congruentiùs ſtatuitur objectum quàm res & ſigna.

Secundò, neque *Opus meritorium* aut *Salus hominis* congruè aſſignari poſſunt in objectum Theologiæ, ut voluit Durandus, *qu.* 1. & 5. *Prologi*. Tùm quia, quæ tractantur in Theologia non referuntur ad opus meritorium, putà unitas eſſentiæ, trinitas perſonarum, &c. Imò opera meritoria ordinantur ad aliud; conſiderantur enim ut ſunt a Deo & in Deum tendunt: Tum quia etſi nullum eſſet opus meritorium, nullaque ſperanda ſalus, nihilominus ſalva remanere poſſet Theologia; Angelus enim aut homo viator fide illuſtratus, deducere poſſet concluſiones Theologicas ex objectis ſibi revelatis: Ergo, &c.

Tertiò denique neque *Chriſtus* quatenus *Deus homo* legitimè ſtatuitur objectum Theologiæ, ut voluit Sanctus Bonaventura *quæſtione prima Prologi*, & plures alii cum eo: Tum quia ut inquit Doctor, ſi Chriſtus eſſet objectum adæquatum Theologiæ, ſequeretur quatuor propoſitiones non eſſe Theologicas; nimirum propoſitiones neceſſarias de Perſona Patris & Spiritus ſancti; quales ſunt, *Pater generas, Spiritus Sanctus a Patre & Filio procedit*; nec etiam veritates contingentes quæ de ipſis formantur

tur

Digitized by Google

tur verbi gratia, *Pater creat cum Filio: Spiritus ſanctus temporaliter miſſus eſt in Apoſtolos & per gratiam infunditur in homines juſtificatos*.

Similiter nec veræ eſſent propoſitiones neceſſariæ de Deo Trino & Uno; verbi gratia, *Deus omnipotens, & immenſus*, &c. nec contingentes, verbi gratia, *Deus creat, ordinat & regit mundum*, &c. hoc autem abſurdum eſt: Ergo & illud unde ſequitur. Conſequentia patet; nulla enim veritas pertinet ad aliquam ſcientiam, niſi quia ſpectat ad illius objectum, vel ut pars ſubjectiva illius, vel ut pars integralis aut eſſentialis, vel tandem ut illius proprietas: Sed nec Pater, nec Spiritus ſanctus, nec Trinitas perſonarum ſunt Chriſtus, nec pars ſubjectiva vel eſſentialis vel integralis Chriſti, nec ſunt ejus proprietates: Ergo veritates de illis non eſſent propriè Theologicæ ſi Chriſtus eſſet adæquatum Theologiæ objectum. Minor patet, quia Chriſtus ut Deus homo non cenſetur comprehendere Patrem & Spiritum ſanctum, eſt enim perſona ab eis diſtincta.

Inſuper cum Chriſtus involvat ſimul & dicat divinam & humanam naturam, ſi eſſet adæquatum objectum Theologiæ, cum hoc debeat eſſe prius ſaltem natura & conceptu omnibus objectis particularibus quæ complectitur, & quæ ad ipſum referuntur, conſequens eſſet quod ſecundùm humanam naturam eſſet prior Patre & Spiritu ſancto: ſed hoc aſſerere nullus Catholicus debet nec poteſt. Denique Chriſtus ut homo conſideratur a ſcientiis naturalibus; a Metaphyſica quidem, quatenus eſt ens; a Phyſica quatenus corporeus &c. ac proinde non poſſet ſtatui objectum Theologiæ, niſi præcisè quatenus eſt homo Deus, ſicque Deitas eſſet ratio principalis cur ſtatueretur Theologiæ objectum. Ergo non Chriſtus, ſed Deus ipſe legitimè aſſignatur in adæquatum Theologiæ objectum.

Replicat Linconienſis, Chriſtum equidem præcisè ſpectatum & penes ſolùm naturam divinam & humanam, non rectè aſſignari in adæquatum Theologiæ objectum: benè verò ſi ſpectetur juxta triplicem unitatem, vel *eſſentiæ*, quam habet cum Patre & Spiritu ſancto; vel *perſonæ*, quam habet cum natura divina & humana; vel *capitis*, quam habet cum Eccleſiæ membris: nihil enim inquit in Theologia tractatur; quod ad alterutram illarum unitatum non revocetur.

Verùm neque hac etiam ratione Chriſtus aſſignari poteſt in adæquatum Theologiæ objectum; ſiquidem, ut dictum eſt, omnes propoſitiones tum neceſſariæ, tum contingentes, quæ fiunt de Patre & Spiritu ſancto, hac ratione non eſſent Theologicæ; ſiquidem ad Chriſtum juxta alterutram illarum unitatum revocari non poſſunt. *Deinde* ex hoc ſequeretur Chriſtum poſſe dici priorem Patre; ſiquidem objectum adæquatum, prius eſt prioritate conceptus objectis particularibus ſub ſe contentis. Itaque conſequens eſt ut Deus ipſe aſſignetur in objectum adæquatum Theologiæ.

Dices 1. Plura traduntur in Theologia, quæ ad Deum reduci nec debent nec poſſunt, putà vitia & peccata: Ergo Deus non eſt adæquatum Theologiæ objectum.

Diſtinguo antecedens: Reduci non debent directè, concedo; non enim ſunt media ad Deum aſſequendum ordinata, imò ab ejus poſſeſſione removent: indirectè ſaltem, nego; vitia enim, etſi non habeant Deum auctorem: quia non habent cauſam efficientem, ſed deficientem, eò quòd non ſint effectus, ſed potiùs defectus humanæ libertatis a recto tramite deviantis; Deum tamen reſpiciunt ut cauſam permittentem, ordinantem & punientem. Deus enim propter ſuam infinitam libertatem, & ne noſtram voluntatem coerceat, peccata fieri permittit ex ſapientia, ad bonum aliquod ordinat ex providentia, & ex juſtitia punit; nam ut ait S. Auguſtinus tractatu 112. in Joannem, *Bene utitur Deus bonus malis, & facit bona de malis, ad faciendos bonos ex malis, & diſcernendos bonos a malis*.

Dices 2. Scientia quælibet ſupponit, non verò probat exiſtentiam ſui objecti: ſed Theologia probat exiſtentiam Dei, ut patebit infra: Ergo Deus non eſt ejus objectum.

Diſtinguo majorem, Scientia non probat exiſtentiam ſui objecti a priori & per medium proprium & intrinſecum, concedo: non probat a poſteriori per medium extrinſecum, ſeu per illius effectus, nego majorem.

Similiter diſtinguo minorem, probat exiſtentiam Dei a priori & ex propriis ſuis principiis ſcilicet articulis fidei, nego: a poſteriori per effectus, & ex principiis aliarum ſcientiarum naturalium, ut retundat Atheorum inſaniam, concedo: Dei enim

exi-

exiſtentia, ut eſt ens ſupernaturale, qualiter à Theologia conſideratur, non probatur ulla ratione, ſed fide creditur.

CONCLUSIO SECUNDA.

OBjectum *formale*, quod, *ſeu ſpecificativum ac terminativum Theologiæ*, *eſt Deus*, *ſub ratione Deitatis*. Probat Doctor, *quæſt.* 3. *prologi num.* 7. Deus ſub ea ratione eſt objectum ſpecificativum Theologiæ, ſub qua continet virtualiter omnes veritates, quæ in ea tractantur: ſed eas continet ſub ratione Deitatis: Omnes enim veritates, quæ traduntur, & conſiderantur in Theologia, vel ſunt neceſſariorum, vel contingentium; eas autem omnes Deus virtualiter continet per rationem formalem Deitatis.

Neceſſarias quidem; ratio enim cur Deus ſit unus, trinus, infinitus, æternus, &c. eſt ipſa Deitas; & per ipſam Deitatem evidenter notam, poteſt quilibet Beatus omnia quæ Deo competunt demonſtrare; eſt enim ipſa Deitas fons & radix omnium, quæ ſunt in Deo; ac proinde eſt ratio pariter qua probari poſſit illa Deo competere.

Contingentes etiam, etenim quod Deus ſit creator, ſanctificator, glorificator, vel aliquid ex iis, quæ vel Patri, vel Filio, vel Spiritui ſancto, ſigillatim, vel ſimul toti Trinitati contingenter tribuuntur, non alia ratione hæc ipſi competunt, quàm ipſius Deitatis, quæ cùm ſit prima & fundamentalis ratio omnium quæ in Deo ſunt, etiam virtualiter continet veritatem & ſcibilitatem eorum omnium, quæ de Deo affirmantur.

Secundò, Nobiliſſimi habitus nobiliſſimum debet eſſe objectum, & ſub nobiliſſima ratione: ſed inter habitus intellectus, Theologia eſt nobiliſſima; inter objecta ſcibilia Deus eſt nobiliſſimus; & ipſa Deitas eſt præſtantiſſima inter omnes rationes divinas, cùm ſit aliarum radix & fundamentum: Ergo Deus ſub ratione Deitatis eſt objectum formale Theologiæ.

Tertiò, Illud eſt objectum formale ſpecificativum, quo Theologia diſtinguitur ab aliis ſcientiis Deum ſpectantibus: ſed per ſolam rationem Deitatis, Theologia diſtinguitur à Metaphyſica, quæ itidem Deum conſiderat, non ſub ratione Deitatis, ſed ſub ratione primæ cauſæ, entis infiniti, finis ultimi, &c. ut patet ex 1. & 12. *Metaphyſicorum*: Ergo neceſſum eſt ut Theologia Deum contempletur ſub ratione Deitatis.

Quartò, Deus eſt objectum Theologiæ, ſub ea ratione, ſub qua objicitur fidei & viſioni beatificæ; Theologia enim à fide pendet & ad viſionem beatificam ordinatur, & illæ notitiæ ſibi invicem ſuccedunt: Sed omnes fatentur Deùm eſſe objectum viſionis beatificæ ſub ratione Deitatis; ſiquidem beati Deum vident ſicuti eſt. Eſt pariter objectum fidei ſub eadem ratione; idque vel immediatè, putà in illis articulis fidei qui ſunt immediatè de Deo Uno aut Trino; vel mediatè, nimirum in illis articulis, qui concernunt Verbi incarnationem, nativitatem, paſſionem, &c. illi enim articuli non ſunt de homine puro, ſed de homine Deo. Ergo Deus ſub ratione Deitatis eſt objectum Theologiæ.

Quintò denique, illud eſt objectum formale ſpecificativum Theologiæ, quo poſito illa ponitur, & quo ſublato, perit, cæteris etiam aliis remanentibus: ſed etiamſi Deus non fuiſſet vel Redemptor, vel Creator, vel Glorificator, nec ullas habuiſſet ex illis appellationibus, quas obtinet in ordine vel naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ, non minùs ſalva fuiſſet Theologia: ſiquidem his circumſcriptis, Theologus varias de Deo elicere potuiſſet concluſiones, & probare Deum eſſe æternum, quia eſt immutabilis; infinitum, quia eſt ens per eſſentiam; intelligentem, quia eſt ſubſtantia ſpiritualis; Ergo, &c.

Dices primò: Deus non poteſt cognoſci à nobis Viatoribus ſub ratione Deitatis: Ergo neque ſub eadem eſſe poteſt noſtræ Theologiæ objectum ſpecificativum. Probatur antecedens, Deus cognoſci nequit ſub ratione Deitatis, niſi cognoſcantur ejus prædicata eſſentialia: ſed hæc à nobis cognoſci nequeunt, ut conſtat: Ergo, &c.

Diſtinguo antecedens, Deus cognoſci nequit à nobis ſub ratione Deitatis diſtinctè, intuitivè, & per ſe, concedo: confusè, abſtractivè & per alienas ſpecies, quæ nos ducant in cognitionem illius divinitatis, nego; *Nam*, ut loquitur ſanctus Paulus ad Rom. 1. *inviſibilia ejus à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*, *ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*. Ergo illius Deitas & attributa per creaturarum ſpecies poſſunt abſtractivè ſaltem à nobis Viatoribus cognoſci. Hæc autem abſtractiva cognitio ſufficit ad rationem objecti ſcientifici; alioquin nullam ſcientificam cognitionem habere poſſemus de ſubſtantia nedum ſpiritua-

tuali, ſed etiam corporea; quippe cum (inquit Doctor q.1. prologi n.11.) nullam ſubſtantiam pro hoc ſtatu cognoſcamus diſtinctè, & per propriam ſpeciem, ſed tantùm confusè & per habitudinem & ordinem ad aliquem effectum ſibi proprium.

Dices 2. Scientia debet adæquare & comprehendere ſuum objectum, & illud tantùm cognoſcere, quantùm cognoſcibile eſt: ſed Theologia noſtra cum ſit finita, non poteſt adæquare Deum infinitum ſub ratione Deitatis: Ergo ſub hac ratione non eſt ejus objectum.

Diſtinguo majorem; Scientia debet adæquare ſuum objectum æqualitate arithmetica, qua fit ut linea bipedalis, v.g. alteri lineæ bipedali ſit æqualis, nego: æqualitate proportionis, hoc eſt ut tantùm cognoſcat objectum, in quantùm hoc modo & ab hac ſcientia cognoſcibile eſt, concedo; ſic autem Theologia noſtra Deum ſub ratione Deitatis adæquat: quia eum attingit & cognoſcit in quantùm cognoſcibilis eſt ex principiis revelatis. Quòd autem hæc æqualitas proportionis ad ſcientiam ſufficiat, nec requiratur æqualitas Arithmetica, evidens eſt; alioquin Metaphyſica nihil de Deo ut ſupremo ente & prima cauſa ſcientificè cognoſceret; imò nec ſcientia Beatorum eſſet perfecta, neutra enim Deum poteſt æquare Arithmeticè, cum utraque ſcientia ſit creata & finita; Deus autem infinitus & increatus.

Dices 3. Objectum adæquatè ſpecificativum alicujus ſcientiæ, prædicari debet de omnibus objectis ſpecialibus quæ ab illa ſcientia conſiderantur: ſed Deitas non prædicatur de Angelis, de Homine, de Legibus, de Sacramentis, de Vitiis, de Virtutibus, quæ in Theologia conſiderantur: Ergo hæc non eſt Theologiæ objectum ſpecificativum.

Diſtinguo majorem, Prædicari debet vel in recto, vel obliquo caſu, concedo: in recto ſemper, nego. Ad majorem, dico Deitatem non prædicari equidem de omnibus præfatis in recto; etenim verum eſt quod illa non ſunt Deus; ſed prædicatur in obliquo; ſunt enim vel effectus Dei, vel media conducentia ad Deum tamquam ad finem ſupernaturalem.

Dices 4. Objectum ſpecificativum & formale debet eſſe cauſa & ratio formalis omnium proprietatum quæ de objecto demonſtrantur; At Deitas non eſt cauſa nec ratio formalis innaſcibilitatis v.g. quæ eſt in Patre; Alioquin Filius & Spiritus ſanctus cùm habeant Deitatem, eſſent formaliter innaſcibiles; quod falſum eſt. Ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Vel per ſe & immediatè, vel mediante alio in quo reperitur & per quod determinatur, concedo; per ſe ſemper, nego; Naturalitas enim v.g. quæ eſt objectum formale ſpecificativum Phyſicæ, eſt ratio & cauſa formalis omnium proprietatum, quæ de corpore humano demonſtrantur; non quidem per ſe, ſed quatenus per humanitatem ad tale corpus determinatur. Similiter diſtinguo minorem, Deitas non eſt ratio cur innaſcibilitas Patri conveniat per ſe & quatenus præcisè divinitas eſt, concedo: mediatè & ratione alterius, hoc eſt quatenus per relationem paternitatis determinatur ad ptimum ſuppoſitum divinum, nego.

Dices 5. Illud non eſt objectum formale Theologiæ, cui ſoli non convenit ratio formalis, ſub qua Theologia ſuum objectum conſiderat; At hæc ratio non ſoli Deitati congruit. Probatur; Ratio ſub qua Theogia ſuum objectum conſiderat, eſt veracitas Dei in revelando, ut in ſequenti concluſione probabitur: At hæc non ſoli Deitati, ſed etiam cuilibet ſupernaturali congruit; etenim omne ens ſupernaturale eſt revelabile æquè ac ipſa Deitas: Ergo Deitas non eſt objectum formale.

Diſtinguo minorem: Cui ſoli illa ratio *ſub qua* non convenit proximè, tranſeat; ultimatè & remotè, nego: Et ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam. Licet enim hæc ratio proximè competere poſſit omni enti ſupernaturali immediatè & proximè; tamen certum eſt eam principaliter & ultimò refundendam eſſe in ipſam Deitatem; unde ipſa nedum eſt objectum revelabile; ſed etiam eſt fons omnium revelabilium; & hæc per ſe eſt revelabilis, cetera autem per eam, & ratione illius.

Dices 6. Hæc concluſio apertè contradicit Doctori ſubtili: docet enim *q.3. prologi n.7.* Deum *ſub ratione Deitatis* eſſe quidem objectum Theologiæ *in ſe*, vel quatenus eſt in intellectu divino: ſed *nu.* 12. affirmat objectum Theologiæ noſtræ eſſe ens infinitum, ait enim, *Theologiæ noſtræ ut noſtra eſt, non oportet dari objectum primum, niſi primum notum; de quo noto immediatè cognoſcantur primæ veritates. Illud autem primum notum eſt ens infinitum, quia iſte eſt conceptus perfectiſſimus quem poſſumus habere de illo, &c.* Ergo cenſet *Ens infinitum* eſſe objectum

jectum formale ſpecificativum noſtræ Theologiæ: non verò ipſam Deitatem.

Diſtinguo conſequentiam. Cenſet ens infinitum eſſe objectum primò ſpecificativum & quantùm ad modum cognitionis; ità quòd Deus priùs & faciliùs cognoſcatur a nobis ſub ratione entis infiniti, quàm ſub ratione ipſius Deitatis, concedo: quantùm ad rei veritatem & ſubſtantialem rationem objecti ſpecificativi, quod ex ſe virtualiter continere debet omnes veritates quæ in ſcientia tractantur, & ad quod omnia, quæ in eæ ſunt, reduci debent, nego.

Non vult itaque Doctor rationem *entis infiniti* eſſe abſolutè objectum formale Theologiæ, ſive ſecundùm ſe & in intellectu Divino, ſive in intellectu noſtro conſideratæ; hoc enim priùs improbaverat & impugnaverat *n.9.* dicens *Deum ſub ratione entis infiniti aut neceſſarii, non legitimè ſtatui objectum Theologiæ*, quia ut ſic non poteſt cauſare omnes veritates Theologicas, & eſſe medium ad demonſtrandum eas Deo competere: infinitas enim & neceſſitas eſſendi, non eſt ratio cur Deus ſit Unus & Trinus, cur Filius generetur, Spiritus ſanctus ſpiretur; alioquin cùm cognoſcamus naturaliter Deum eſſe ens infinitum & neceſſarium, etiam naturaliter cognoſceremus Deum eſſe Trinum, Filium generari, & Spiritum ſanctum per ſpirationem procedere; cognita enim cauſa, cognoſci poteſt id in cujus cognitionem inducit. Falſum autem eſt nos poſſe naturaliter cognoſcere myſterium Trinitatis ut omnes fatentur.

Sed Doctor per præfata verba in objectione, ſolùm intendit, vel quod ratio entis infiniti ſit præcipuus & notior conceptus quem de Deo hoc in ſtatu habere poſſumus; cùm enim Deus variè a nobis concipiatur, nunc ſub ratione *primæ cauſæ*, nunc ſub ratione *entis neceſſarii*, nunc ſub ratione *omnipotentis*; nunc ſub ratione *entis infiniti*; cenſet Doctor rationem *entis infiniti* eſſe præcipuam & nobiliorem inter has omnes rationes, ſub quibus Deus a nobis viatoribus concipi poteſt.

Vel uno verbo cenſet Doctor Deum ſub ratione *entis infiniti* eſſe objectum noſtræ Theologiæ comparativè ad modum noſtræ cognitionis; quia faciliùs & evidentiùs a nobis cognoſcitur ſub hac ratione, quàm ſub ratione Deitatis; non autem abſolutè & ſecundùm rationem eſſentialem objecti formalis adæquati, nempe quatenus eſt prima ratio & veluti radix omnium veritatum quæ in Theologia tractantur, hæc enim ſoli Deitati congruunt, ut probatum eſt.

Quòd autem hæc ſit mens Doctoris, apertè conſtat, ſubdit enim, *Tamen quia Theologia noſtra de neceſſariis, eſt de eiſdem, de quibus eſt Theologia in ſe, ideo ſibi aſſignatur ſubjectum primum quoad hoc, quod eſt veritates continere in ſe: & hoc idem eſt ſubjectum Theologiæ noſtræ, quod eſt primum ſubjectum Theologiæ in ſe: ſed quia illud non eſt nobis evidens, ideo non continet iſtas ut nobis notum*. Et ſibi proponens hanc inſtantiam: Ergo Deus ſub ratione Deitatis non eſt primum objectum noſtræ Theologiæ, ait: *Reſpondeo verum eſt, non eſt primum ſubjectum dans evidentiam, ſed ſubjectum primum continens omnes veritates, & natum dare evidentiam, ſi ipſum cognoſceretur*. Itaque comparativè loquitur & penes noſtrum modum concipiendi; non verò abſolutè & penes rationem ſubſtantialem & fundamentalem objecti formalis adæquati; ac proinde nec nobis contradicit, nec nos illi; loquimur enim de objecto formali adæquato ſecundùm ſe ſpectato; ille verò de objecto prout a nobis evidentiùs attingitur. Ut etiam conſentit Smiſing, q.2. n.58.

CONCLUSIO TERTIA.

OBjectum *Formale* quo, *ſeu* motivum *noſtræ Theologiæ, eſt* veritas, *ſeu* veracitas *Dei in revelando, quatenus per diſcurſum Theologicum applicatur & innoteſcit*. Probatur: Theologia noſtra non nititur evidentia ſui objecti, ſed Dei teſtimonio & revelatione; ſuas enim concluſiones deducit ex principiis & articulis fidei: ſed teſtimonii auctoritas & certitudo reſolvitur in veracitatem teſtis; tamquam in motivum aſſenſus quem quis præbet teſtimonio: Ergo veracitas Dei eſt motivum aſſenſus, quem præbemus concluſioni Theologicę; non quidem veracitas ſola, alioquin aſſenſus Theologicus non diſcreparet ab aſſenſu fidei, qui fit ſolùm propter veracitatem Dei revelantis: ſed veracitas applicata per diſcurſum Theologicum.

Secundò, Theologia noſtra ferri debet in Deum ſpeciali quodam motivo ac ſingulari ratione, quæ illis non competat: Ergo cùm Theologia Beatorum feratur in Deum clarè & evidenter, ſuaſque deducat concluſiones ex principiis evidentibus; Fides au-

Digitized by Google

autem feratur in Deum obſcurè cognoſcendum & propter ſolam auctoritatem revelantis: neceſſum eſt ut Theologia noſtra velut inter utramque media, in Deum feratur propter illius veracitatem in revelando per diſcurſum applicatam, ut per obſcuritatem revelationis a Theologia Beatorum diſcrepet; & per diſcurſum a fidei cognitione diſtinguatur.

Tertiò, per Theologiam noſtram certiùs & veriùs Deum cognoſcimus, quàm per quamlibet ſcientiam naturalem, putà Phyſicam & Metaphyſicam: ſed hæc major certitudo firmiorque veritas non aliunde provenit, quàm quia ſcientiæ naturales ſolo rationis lumine, Theologia verò teſtimonio Dei nitatur, quod longè firmius eſt & verius, quàm quodlibet naturale ac rationis lumen: Ergo teſtimonium Dei revelantis eſt objectum motivum noſtræ Theologiæ.

Dices: Ratio formalis motiva objecti, debet eſſe illi intrinſeca: ſed veracitas Dei revelantis eſt extrinſeca objecto Theologiæ. Ergo non eſt ejus ratio motiva.

Diſtinguo majorem. In ſcientiis naturalibus, quæ ſuas concluſiones deducunt ex principiis evidentibus & feruntur in objectum propter illius evidentiam, concedo. In Theologia quæ ſuas concluſiones deducit ex Articulis fidei, quorum veritas & certitudo pendet a veracitate Dei teſtantis, & revelantis, nego.

Dices 2. Veracitas illa reſolvitur in Deitatem, idcirco enim teſtimonium illud verax eſt & infallibile, quia divinum eſt: Ergo ipſa Deitas eſt etiam ratio formalis motiva Theologiæ.

Diſtinguo antecedens. Reſolvitur in Deitatem tamquam in motivum ultimum & remotum, concedo: tamquam in immediatum & proximum, nego: Primum enim motivum cur aſſentior alicui propoſitioni revelatæ, eſt veritas Dei in revelando; mediatum autem eſt ejus infinita bonitas & ſapientia, quo fit, ut nec falli nec fallere poſſit: ultimum autem eſt ipſa Deitas. Concluſio enim Theologica idcirco cenſetur vera, quia deducitur ex principiis a Deo revelatis: idcirco hæc principia revelata ſunt certa, quia Deus verax eſt nec mentiri poteſt: idcirco mentiri nequit, quia cum ſit infinitè ſapiens, non poteſt falli, & cum ſit infinitè bonus, fallere non poteſt: idcirco autem eſt infinitè bonus & ſapiens, quia Deus eſt: & ſic in rationem Deitatis ultimò reſolvitur veritas & certitudo concluſionis Theologicæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De proprietatibus, & præcipuis characteribus noſtræ Theologiæ.

JAM ſatis ſuperque conſtat quanta ſit Theologiæ noſtræ neceſſitas & majeſtas; ſupereſt ut genuinos characteres & affectus, penitiùs inſpiciamus. Hi quidem varii ſunt; at præcipuos delibabimus & expendemus ſequentibus in quæſtionibus.

QUÆSTIO PRIMA.

An Theologia noſtra ſit ſpeculativa, vel practica?

Notandum 1. Scientiam eam dici ſpeculativam, quæ in ſimplici & nuda objecti ſui contemplatione quieſcit, nec ordinatur ad dirigendam aliam facultatem ab intellectu in ſuis actibus eliciendis: Practicam verò eam eſſe, qua intellectus inſtruitur & illuſtratur, ut alias a ſe facultates dirigat, in earum operationibus quæ verè dicuntur praxes. *Praxis* autem Græcum eſt vocabulum, idem quod *operatio* Latinè ſignificans: hinc ſicut duplex eſt potentia, *Effectiva* nimirum & *Affectiva*, ita pariter duplex praxis vulgò diſtinguitur. Prior eſt operatio potentiæ ſeu facultatis effectivæ & corporeæ, quæ aliquod opus externum & ſenſibile moliri poteſt: poſterior verò eſt operatio facultatis Appetitivæ, quæ cum ſit duplex. Alia corporea & dicitur *Appetitus ſenſitivus:* Alia ſpiritualis & *Appetitus rationalis* ſeu voluntas nominatur; etiam duplex operatio practica dicitur, nimirum Rationalis & Animalis.

Notandum 2. Quòd ad operationem, quæ verè ſit *praxis*, Doctor ſubtilis, *qu.* 4. *prologi n.* 3. tres conditiones deſiderat. *Primò* quòd ſit operatio facultatis appetitivæ vel effectivæ, non verò intellectivæ. *Secundò* quòd actus ille ſupponat cognitionem objecti ad quod ordinatur. *Tertiò* quòd ſit dirigibilis & ordinabilis ad bonum morale, ſi ſit actus facultatis appetitivæ; vel ad bonum artificiale, ſi ſit actus facultatis effectivæ. Unde omnis notitia dicitur practica, quæ ordinatur ad dirigendam facultatem vel Affectivam, vel Effectivam.

No-

Notandum 3. Aliquam perfectionem poſſe in ſubjecto reperiri alterutro ex his tribus modis, nimirum vel formaliter tantùm, ſicut calor eſt in aqua calida, vel virtualiter tantùm, ſicut calor eſt in ſole, qui licèt non ſit calidus, eſt tamen calefactivus, vel formaliter & virtualiter ſimul, ſicut calor eſt in igne, qui ex innata ſua virtute ſimul calidus eſt & calefactivus.

Hinc triplex potiſſimùm circa præſentis quæſtionis reſolutionem eſt graviorum Auctorum ſententia, quidam enim cum S. Thoma 1. *p. q.* 1. *art.* 4. cenſent Theologiam noſtram eſſe formaliter partim ſpeculativam & partim practicam, magis verò ſpeculativam quàm practicam: Nonnulli cum Henrico *in ſumma art.* 9. cenſent eam eſſe purè & abſolutè ſpeculativam. Cæteri verò cum Doctore Subtili, *quæſt.* 4. *prologi num.* 32. contendunt eam eſſe ſimpliciter practicam. Quam ſententiam ut amplectamur & tueamur, aliaſque impugnemus & expugnemus, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Theologia *noſtra non eſt ſimul ſpeculativa & practica*. Probatur, Impoſſibile eſt duas differentias oppoſitas generis diviſivas, vel earum proprietates differentiarum vicem gerentes in eodem ſimul reperiri: ſed ſpeculativum & practicum ſunt differentiæ eſſentiales dividentes ſcientiam, aut ſaltem proprietates conſequentes diverſas differentias & ſcientiam dividentes: Ergo in eadem ſcientia nequeunt inveniri. Major patet, nam ſi differentiæ oppoſitæ vel proprietates eas conſequentes, poſſent in eodem reperiri, ſequeretur idem corpus poſſe eſſe corporeum & incorporeum, corruptibile & incorruptibile, idem animal poſſe eſſe ſenſibile & inſenſibile, eumdem hominem eſſe poſſe rationalem & irrationalem, riſibilem & hinnibilem, quæ maniſeſtè ſunt impoſſibilia. Minor pariter eſt evidens, ſiquidem ſpeculativum & practicum vel ſunt differentiæ eſſentiales ſcientiam dividentes, vel ſaltem proprietates diverſas differentias connotantes & ex eis emanantes ut Scotiſtæ concedunt, ac proinde eidem ſcientiæ competere nequeunt, ſicque Theologia nequit eſſe partim ſpeculativa & partim practica.

Reponunt moderni Thomiſtæ cum Cajetano, *ſpeculativum & practicum* non eſſe differentias diviſivas ſcientiæ ut ſic & prout ſcientia eſt genus ſupremum reſpectu Theologiæ & ſcientiarum naturalium: ſed tantùm eſſe differentias diviſivas ſcientiæ naturalis & quatenus eſt genus ſubalternum reſpectu omnium ſcientiarum naturalium, à quibus abſtrahit, & in quas diffunditur. Ita quòd (inquit Cajetanus) *ſpeculativum & practicum* ſe habeant ad ſcientiam *ut ſic*, ſicut auditus & viſus ad ſenſum communem & proprium, unde ſicut ſenſus ut ſic, primò dividitur in *communem* & *proprium*, proprius verò ſubdividitur in viſum, auditum, &c. ita ſcientia *ut ſic*, primò dividitur in *infinitam*, ſeu quæ habet objectum infinitum, qualis eſt Theologia, & *finitam*, ſeu habentem objectum finitum, qualis eſt ſcientia purè naturalis, hæc autem ſubdividitur in *ſpeculativam* & *practicam*. Unde licèt hæc non poſſint equidem ſimul ſtare in ſcientia aliqua naturali, poſſunt tamen ſimul eſſe in Theologia.

Contra 1. Hæc potiùs furtiva eſt difficultatis & argumentationis evaſio, quàm ſolida illius ſolutio, ſiquidem hoc pacto facilè ſolventur omnia argumenta deprompta ex Philoſophia adverſùs res ſupernaturales, nec ex rebus naturalibus ad Theologicas ullatenus liceret philoſophari: Facilè namque reſpondere poterit, quiſquis erit adverſarius, hujuſmodi rationes in rebus quidem Philoſophicis, non verò Theologicis & quæ altioris ſunt ordinis, locum obtinere.

Secundò, Nulla differentia includit prædicata differentiæ ſibi oppoſitæ & contradiſtinctæ; ſed finitum & infinitum ex Thomiſtis ſunt differentiæ primò diſtinguentes ſcientiam: Ergo prædicata ſcientiæ finitæ non poſſunt competere ſcientiæ infinitæ. *Subſumo*, ſed ex eis, ſpeculativum & practicum ſunt differentiæ ſcientiæ finitæ: Ergo non poſſunt competere ſcientiæ infinitæ. *Major* conſtat, quia enim rationale & irrationale ſunt differentiæ oppoſitæ, evidens eſt, quod hinnibile, rugibile, & cæteræ differentiæ quæ irrationali ſubſunt, non poſſunt competere rationali, à quo enim removetur genus & totum, removentur pariter ſpecies generis & partes illius totius, hinnibile autem & rugibile, ſunt ſpecies & partes ſubjectivæ irrationalis, ac proinde cui irrationale repugnat. *Minor* eſt ipſorum Thomiſtarum, necnon & ſubſumptum.

Tertiò, Practicum & ſpeculativum ſunt op-

poſita contradictoria: Ergo uni & eidem ſubjecto non poſſunt competere. Probatur antecedens, Notitia practica eſt, quæ ordinatur ad opus, ſpeculativa autem quæ ad opus non ordinatur: ſed ordinari ad opus & non ordinari, ſunt contradictoria: Ergo non poſſunt uni eidemque competere.

Nec exemplum *ſenſus communis* quidquam juvat. Non enim eſt par ratio inter ſenſum communem & ſenſus particulares, ac inter ſcientiam finitam & infinitam.

Etenim per *ſenſum communem* vel intelligunt ſenſum in communi, & quatenus ab omnibus ſenſibus particularibus præſcindit, ſicut univerſale ab inferioribus & commune à particularibus, ſicut intellexit Cajetanus, ſic autem nulla interipſum & ſcientiam infinitam eſt paritas, ille enim eſt genus & verè prædicatur de ſenſibus particularibus, eoſque potentia continet ſicut univerſale ſua inferiora, at ſcientia infinita non eſt genus reſpectu ſcientiæ finitæ quæ ſpeculativa & practica dicitur, & proinde nec illam nec illius differentias ullatenus continet. *Vel* per ſenſum Communem intelligunt phantaſiam ſeu facultatem illam internam quæ eſt veluti matrix aliorum ſenſuum, & ſic multò minùs eſt paritas: Aliud enim eſt loqui de facultate reſpiciente actus diſparatos tantùm, aliud verò de habitu reſpiciente actus contradictoriè oppoſitos, ſenſus autem Communis eſt potentia reſpiciens actus ſenſuum externorum qui ſunt diſparati, quique proinde eodem in ſubjecto recipi poſſunt, ſpeculativum verò & practicum ſunt actus contradictoriè oppoſiti, & conſequenter eidem ſubjecto ineſſe nequeunt. Sicque cadit & omnino peſſundatur validum Adverſariorum argumentum & exemplum.

Dices 1. Theologia Dei eſt formaliter ſpeculativa & practica: Ergo & noſtra, quæ eſt illius emanatio quædam & expreſſio.

Reſpondeo 1. negari poſſe antecedens, quamquam enim Doctor Subtilis laudata *quæſt.* 4. *num.* 36. circa hanc difficultatem nihil expreſsè determinet, ſed videatur poblematicus rationes utrinque ſolvendo, nihilominus magis propendere videtur in eam ſententiam quæ affirmat Theologiam Dei eſſe ſpeculativam: Tum quia voluntas divina eſt prima regula ſui actus, ac proinde non ſupponit cognitionem practicam in intellectu per quam reguletur: Tum quia Deus amat ſe naturaliter, ac proinde ejus amor non eſt dirigibilis, & conſequenter non habet notitiam practicam ſui amoris directivam: Tum quia inter dirigens & directum eſt diſtinctio realis, quia dirigens habet rationem cauſæ reſpectu directi, unde notitia practica intellectus diſtinguitur realiter ab amore voluntatis quem dirigit: ſed inter intelligere & velle divinum nulla eſt diſtinctio realis, proindeque unum non habet rationem directivi.

Reſpondeo 2. Admiſſo antecedenre, negari poſſe conſequens. Cùm enim Theologia Dei ſit infinita, noſtra verò finita, nulla eſt inter utramque proportio, nec ſequitur quòd ſi Theologia divina ſit ſimul ſpeculativa & practica, etiam noſtra talis eſſe debeat, fatentur enim ipſi Thomiſtæ Deum ratione infinitatis plura virtualiter & formaliter involvere, quæ in creaturis finitis & limitatis incompoſſibilia ſunt.

Dices 2. Deus eſt formaliter objectum ſpeculabile & practicum: Ergo Theologia noſtra, quæ Deum habet pro objecto, practica erit ſimul & ſpeculativa.

Reſpondeo 1. Negari poſſe antecedens, cùm enim nihil ſit in Deo quod amorem conciliare & accendere non debeat, etiam nihil eſt quod non ſit objectum praxis & amoris. *Reſpondeo* 2. Admiſſo antecedente, negandam eſſe conſequentiam, Theologia enim noſtra non omnino adæquatur objecto ſuo, quod eſt Deus. Unde licèt Deus eſſet ſimul objectum ſpeculabile & appetibile, non ſequeretur Theologiam poſſe utroque modo illum attingere, cum ſpeculativum & practicum eidem ſcientiæ finitæ competere nequeant.

Dices 3. Si Theologia noſtra non poſſet eſſe ſpeculativa ſimul & practica, maximè quia ſpeculativum & practicum non poſſunt ſimul eidem ineſſe: ſed falſum eſt, tum quia in eodem intellectu ſunt ſcientia ſpeculativa & practica, tum quia Ariſtoteles dicit intellectum ſpeculativum fieri practicum per extenſionem, ac proinde aliquid poteſt ſimul eſſe practicum & ſpeculativum.

Diſtinguo minorem, Speculativum & practicum poſſunt eidem ſimul ineſſe ſubjectivè vel affectivè, ſeu eſſe in eodem tamquam in ſubjecto, vel ab eodem tamquam à cauſa, concedo, formaliter & per modum differentiarum aut proprietatum differentiæ vices gerentium, nego. Fateor itaque eumdem intellectum ſubjectivè poſſe ſimul dici pra-

practicum per notitiam practicam, & ſpeculativum per notitiam ſpeculativam, ſicut idem lac eſt album per albedinem, & dulce per dulcedinem: Similiter eumdem intellectum, qui concurrit effectivè ad producendam notitiam practicam, etiam effectivè concurrere ad notitiam ſpeculativam formandam: ſed inde non ſequitur quòd eadem ſcientia ſit ſpeculativa & practica, alioquin etiam ſequeretur albedinem eſſe dulcedinem, quia idem lac ſubjectivè eſt album & dulce.

Vel nego paritatem. Speculativum enim & practicum ſunt differentiæ accidentales reſpectu intellectus, ac proinde utrumque ſuſcipere poteſt, at ſunt differentiæ eſſentiales reſpectu ſcientiæ, vel proprietates differentiarum vices gerentes, & conſequenter cum differentiæ oppoſitæ dividentes aliquid commune non poſſint alicui eidem convenire ſub illo communi contento, ita nec ſpeculativum & practicum ſcientiam videntes, eidem ſcientiæ competere poſſunt.

Dices 3. Quæ diſperſa ſunt in inferioribus, uniuntur in ſuperioribus, ſicut viſivum & auditivum in ſenſu communi, vegetativum, & ſenſitivum in anima rationali, &c. ſed Theologia eſt ſuperior ad omnes ſcientias naturales, quia verſatur circa objectum infinitum, illudque attingit lumine ſupernaturali: Ergo ſpeculativum & practicum, quæ ſunt differentiæ diviſivæ ſcientiarum naturalium, adunantur in Theologia & in ea continentur.

Diſtinguo majorem. Quando illa diſperſa, ſunt tantùm diſparata, nec ſunt contradictoriè oppoſita, concedo, ſecus, nego, conſtat autem ex dictis, ſpeculativum & practicum invicem opponi contradictoriè, quia practicum ordinatur ad opus, ſpeculativum autem non ordinatur, ordinari autem ad opus & non ordinari ſunt contradictoria, proindeque in nullo ſive inferiori ſive ſuperiori ſimul ſtare queunt,

Nec dicas cum quibuſdam Thomiſtis, illa quidem non poſſe ſimul convenire alicui formaliter, benè verò eminenter. Hæc enim replica inſulſa prorſus eſt & à veritate aliena, contradictoria namque tam invicem pugnant eminenter, quàm formaliter, ſicut enim Deus non poteſt eſſe ſapiens formaliter & non ſapiens formaliter, ita nec poteſt eſſe eminenter juſtus & non juſtus eminenter. Inſuper proprietates differentiæ oppoſitæ, nec formaliter nec eminenter petunt alteri differentiæ oppoſitæ ineſſe, homo enim nec formaliter, nec eminenter poteſt eſſe riſibilis & hinnibilis: ſed ſpeculativum & practicum ſunt proprietates diverſarum differentiarum ſcientiam dividentium: Ergo nec formaliter nec eminenter uni eidem competere poſſunt.

CONCLUSIO SECUNDA.

Noſtra *Theologia nullatenus ſpeculativa eſt, ſed ſimpliciter practica*. Hæc eſt expreſſa Doctoris ſententia *quæſt*. 4. *prologi nu*.3. & eam ſic probat.

1. Illa notitia eſt practica, quæ ordinatur ad volitionem rectam & eſt naturaliter prior ipſa: ſed talis eſt Theologia noſtra: Ergo eſt practica. Major patet ex 1. notabili, volitio enim recta eſt propriè praxis. Ergo notitia quæ eſt prior ipſa & ejus directiva, verè eſt practica. Probatur minor. Primarium & adæquatum objectum Theologiæ quod eſt Deus, eſt virtualiter conforme volitioni rectæ, ſiquidem ab eo ſumuntur prima principia rectitudinis in voluntate, qualia ſunt, *Deus eſt amandus, colendus, &c.* & iſtud objectum determinat intellectum creatum ad notitiam rectitudinis, priuſquam voluntas creata illam velit: Ergo illa notitia dicenda eſt practica.

2. Principia Theologiæ noſtræ ſunt practica: Ergo & concluſiones ex eis deductæ ſunt practicæ. Conſequentia eſt evidens, talis enim eſt concluſio, qualia ſunt principia ex quibus deducitur. Probatur antecedens: Principia Theologiæ ſumuntur à Deo qui eſt ultimus finis: ſed principia ſumpta ab ultimo fine ſunt practica, ordinantur enim ad opus & ad applicanda media quibus finis ultimus acquiratur, juxta illud Joannis 20. *Hæc ſcripta ſunt ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Non ait, divina myſteria, quæ ſunt Theologiæ noſtræ principia, ideo litteris fuiſſe exarata, ut Deum ejuſque perfectiones & operationes inveſtigaremus acutiùs, & ſubtiliùs explicaremus, ſed ut eum cognoſcentes amaremus ardentiùs & promptiùs ac ferventiùs in omnibus ei famularemur.

Confirmatur ex S. Auguſtino lib. 1. de Doctrina Chriſtiana circa finem. Habitus Theologiæ ordinatur ad dirigendum quatuor actus, videlicet credere, ſperare, diligere

& virtuosè vivere: Ergo non ordinatur ad ſimplicem ſpeculationem, ſed ad praxim.

3. *Probatur ex Aureolo artic. 3. idque primò à priori*, ſic: Ille habitus eſt practicus, qui ordinatur ad objectum operabile & attingibile per nobiliorem actum & operationem, quàm ſit ſimplex illius ſpeculatio & contemplatio: ſed Theologia verſatur circa Deum, qui eſt objectum attingibile per nobiliores actus, quàm ſit ſimplex illius ſpeculatio: Ergo eſt practica. Major patet, ideo enim Medicina & aliæ ſcientiæ practicæ ſunt, quia earum objectum eſt operabile & nobiliori modo attingibile, quàm ſit ſimplex illius ſpeculatio, meliùs eſt enim homini habere ſanitatem, quàm ſcire quid ſit ſanitas, meliùs pariter eſt habere virtutem, quàm ſcire quid ſit virtus, ut docet Ariſtoteles 2. Ethicor. cap. 2. Probat minorem, Nobiliùs ille Deum attingit, qui ei adhæret per fidem, in eum aſſurgit per ſpem, & eum diligit per charitatem, & ejus amorem per obſequium & cultum ſibi conciliat, quàm qui de eo ſubtiliter diſputat & profundiſſima quæque illius myſteria referat & exponit. Ergo habitus Theologicus hoc pacto erit purè practicus.

Confirmatur. Quia quando objectum eſt operabile ſeu per operationes acquiſibile, habitus qui illud reſpicit, maximè occupatur circa opera quibus poſſit attingi, ut docet Philoſophus 1. Ethic. cap. 7. at id præſtat Theologus, ſiquidem maximè occupatur, ut aperiat qualiter per actus fidei, ſpei, dilectionis & obſequii, Deus à nobis poſſit attingi. Ergo, &c.

4. *Ex eodem probatur à poſteriori*. Ille habitus eſt practicus, qui non ſolùm habet pro fine actum quem elicit, ſed actum quem dirigit: at habitus Theologicus non habet pro fine actum quem elicit, ſed actum quem dirigit, nimirum actum fidei, quia per illum habitum ex S. Auguſtino fides defenditur & redditur ſtabilis contra incredulos, roboratur & redditur delectabilis quantùm ad pios, gignitur & redditur capax quantùm ad dubios, &c. Ergo eſt practicus. Hæc probatio eſt efficax, ſi loquatur Aureolus de fide formata per Charitatem & virtutum connexionem, non verò de fide informi quæ ſolùm myſteria fidei referat. Cum enim fides ſit actus intellectus, ab ejus ſola directione intellectus aut habitus dici non poſſet practicus, praxis enim eſt operatio alterius potentiæ ab intellectu, ac propterea intellectus operationes non poſſunt eſſe praxes, cujus tamen contrarium docuit ipſemet Aureolus, hac in ſententia ſicut & in pluribus aliis, à Scoti Doctrina alienus.

5. Denique illa ſcientia dici debet practica, cujus nulla eſt concluſio quæ vel formaliter vel virtualiter, non ordinetur ad praxim: ſed nulla eſt concluſio Theologica quæ ſic ad praxim non ordinetur. Probo, Si quæ ſint concluſiones Theologicæ, quæ ad praxim non ordinabiles ſint, maximæ illæ quæ per ſe & formaliter videntur ſpeculativæ, putà *Deus eſt Trinus*, *Pater generat Verbum dictione*, &c. Sed illæ ſunt virtualiter practicæ. *Prima enim* (inquit Doctor nu. 32.) *includit virtualiter notitiam rectitudinis dilectionis tendentis in tres Perſonas, ita quòd ſi actus dilectionis eliceretur circa unam ſolam excludendo alias, ſicut infidelis eliceret, eſſet actus non rectus. Secunda verò includit notitiam rectitudinis ſecundùm quod actus eſt circa duas Perſonas, quarum una eſt ſic ab alia*. Id eſt, quævis cognitio Divinitatis divinarumque Perſonarum quantumcumque videatur ſpeculativa, nihilominus cum illa cognitio repræſentet divinas Perſonas ut ſunt Perſonæ divinæ, ac proinde ut habent Deitatem formaliter & eſſentialiter, & conſequenter ut ſunt ſummum hominis bonum, ultimuſque illius finis, hinc fit quòd illa cognitio amorem & honorem erga divinas illas Perſonas provocet & accendat: Sicque illa notitia virtualiter ſaltem eſt practica.

Dices 1. Si Theologia dicenda ſit practica, quia nulla eſt ejus concluſio quæ ſaltem virtualiter & remotè ordinari non poſſit ad praxim, omnes aliæ ſcientiæ pariter dicendæ erunt practicæ, nulla enim eſt quæ virtualiter ordinari non poſſit ad Deum vel amandum, vel colendum, ſicque nulla erit ſcientia perfectè ſpeculativa: at conſequens eſt abſurdum: Ergo & id unde ſequitur.

Nego ſequelam, & ratio diſparitatis eſt, quòd ſcientiæ naturales ſpeculativæ nullatenus ordinentur ad praxim neque formaliter, neque virtualiter dum ſuum proprium objectum reſpiciunt, unde fieri non poſſent aliquatenus practicæ niſi vagando, & ſeſe extendendo ultra proprios ſuos limites & objecti ſui conſiderationem, ſicque ampliùs non eſſent eædem ſcientiæ: Scientia enim variatur ad variationem objecti:

-Theo-

Theologia autem non vagatur ultra ſuos limites, nec mutat objectum, dum illius notitiæ, quæ videntur ſpeculativæ, ordinantur virtualiter ad regulandos actus voluntatis circa illud ipſum objectum, quod conſiderat.

Inſtabis: Ergo hac ratione Metaphyſica ſaltem dici poterit practica: Cum enim illa Deum ut objectum attributionis conſideret, non vagabitur ultra ſuos limites, nec alienum objectum ſpectabit, dum ad eum colendum & amandum ſuas notitias ordinabit: at falſum eſt Metaphyſicam poſſe dici Practicam, eſt enim omnium ſpeculativarum ſcientiarum maxima, cùm ſit earum princeps: Ergo pari ratione Theologia non eſt dicenda practica.

Nego paritatem, & ratio diſparitatis eſt 1. quòd Metaphyſica licèt Deum contemplatur ut objectum attributionis, & præcipuum inter objecta ſua ſpecialia, non tamen Deum reſpicit ut objectum totale & adæquatum, ut ſic enim reſpicit *ens ut ens*, id eſt, quatenus præſcindit ab omnibus ſuis ſpecialibus; Deum verò idcirco contemplatur, quia eſt nobiliſſima ſpecies entis. Cùm autem objecti totalis notitia non ordinetur ad objectum minùs præcipuum, imò objecti minùs præcipui notitia ordinari debeat ad objectum totale, hinc fit quòd omnes concluſiones Metaphyſicæ non poſſint ordinari ad Deum.

2. Metaphyſica non conſiderat Deum modo practico; ſed tantùm ſpeculativo, non enim illum reſpicit ut appetibilem & fruibilem, neque etiam Philoſophi cognoverunt nos ordinari ad Dei fruitionem, & noſtrum appetitum per ejus poſſeſſionem eſſe ſatiandum: Sed tantùm Metaphyſica Deum reſpicit ut eſt nobiliſſima entis ſpecies, quæ conſideratio praxim non inducit. Unde Philoſophi ſtatuerunt Deum eſſe objectum quidem intellectus noſtri, non autem voluntatis. Theologi verò cùm noſcant Deum eſſe objectum noſtræ voluntatis, quæ in ejus ſola poſſeſſione ſatiari & expleri poteſt, hinc fit ut omnis Theologica cognitio, fieri poſſit practica, & ordinari ad excitandum & regulandum amorem circa Deum.

Dices 2. Illa ſcientia generatim non eſt dicenda practica, cujus major pars concluſionum verſatur circa objectum ſpeculabile: at major pars concluſionum Theologicarum verſatur circa objectum purè ſpeculabile. Probatur, Theologia maximè verſatur circa Perſonas divinas & circa Notionalia, non verò circa Eſſentialia, quia hæc à nobis lumine naturali per Metaphyſicam cognoſci poſſunt, in Metaphyſica enim plura Philoſophi de Deo ejuſque attributis tradiderunt, nulla autem de perſonalibus, quæ nonniſi per Theologiam & Fidem innoteſcunt: ſed perſonalia in Deo non ſunt appetibilia, quia formaliter nullam dicunt perfectionem, nec terminant actum noſtræ dilectionis, quæ ad ſola eſſentialia terminatur. Ergo, &c.

Nego minorem, & illius probationis minorem diſtinguit Doctor, eſſentialia ſola terminare poſſunt actum dilectionis, ut ratio *qua*, concedit, ut ratio *quæ*, negat; Ideſt eſſentialia ſunt equidem ratio qua Deus eſt amandus, colendus, &c. Non enim *paternitas*, v.g. eſt ratio formalis qua Pater æternus ſit amandus: ſed Deitas, ita quòd diligatur à nobis non præciſè quàtenus eſt *Pater*, ſed quatenus eſt *Pater divinus*. Unde perſonalia cum eſſentialibus, v.g. relatio paternitatis juncta cum Deitate, terminare poſſunt actum practicum dilectionis noſtræ ut objectum *quod*.

Dices 3. Deus non eſt objectum Theologiæ nec ab ea conſideratur ut eſt finis ultimus, ſed ſub ratione Deitatis, ut dictum eſt. Ergo hac ratione Theologia dici nequit practica.

Diſtinguo antecedens, non eſt objectum Theologiæ, ut eſt finis ultimus formaliter & reſpectivè, concedo, ut eſt finis ultimus abſolutè & ſimpliciter, nego; ratio enim finis ultimi in Deo fundatur in ejus Deitate & eſſentia, à qua ſola præciſè deſumuntur principia practica, ut loquitur Doctor, non autem à præciſa ratione finis: Deus enim non eſt amandus aut colendus præciſè quia finis eſt, ſed quia Deus, & quatenus eſt ſummum bonum ſummuſque rerum omnium Dominator & Rector.

Dices 4. Si Theologia eſſet practica, peritiores Theologi eſſent ſanctiores, & præſtantiores divini cultus & amoris actus producerent, peritiores enim artifices præſtantiora moliuntur artis opera: at contrarium ſæpè cernitur; Doctiores enim non raro fiunt pejores. *Diſtinguo minorem*, Doctiores fiunt pejores defectu ſcientiæ Theologicæ, quaſi ipſa ad malitiam viam ſterneret & aperiret, nego, defectu Theologi, qui ſcientia in majorem ſui perniciem & damnationem abutitur, concedo.

Dices 5. Theologia cùm ſit ſcientiarum Princeps & Regina, inter nobiliores ſcientias eſt reponenda; ſed ſcientiæ ſpeculativæ cùm ſint gratia ſui, nec ad opus ordinentur, ſunt nobiliores practicis: Ergo Theologia potiùs ſpeculativa quàm practica eſt nominanda.

Diſtinguo minorem. Scientia ſpeculativa eſt præſtantior practica, quando operationes ad quas regulandas practica ordinatur, non ſunt nobiliores quàm ſimplex & nuda ſpeculatio, concedo, ſecus, nego; ſed Deum diligere, colere, & ejus poſſeſſionem meritoriis operibus promereri longè præſtantius eſt, quàm ipſum cognoſcere & ſpeculari tantùm, ſiquidem cognitio ſola fide nititur, operatio autem amoris & virtutis oritur à charitate quæ fide eſt præſtantior & perfectior: Ergo nobilior eſt Theologia practica & directiva illarum operationum, quàm eſſet ſi tantùm Deum ſpecularetur. Hinc meritò infert Aureolus art. 3. §. 2. *Quòd moralis Philoſophia eſt nobilior quàm Geometria, licet enim Geometria ſpeculativa ſit, & certiori modo procedat, nihilominus Moralis eſt de meliori ſubjecto, putà de homine & de actibus humanis. Et inſuper certitudo Electionis ad quam Moralis ordinatur, cum in moribus non penſetur actus, ſed electio, ut dicitur in 3. Ethic. hæc quidem certitudo & electio ipſius eſt nobilior quocumque ſpeculari, quia eſt actus altioris potentiæ, nempe voluntatis.*

QUÆSTIO SECUNDA.

An Theologia noſtra ſit habitus ſupernaturalis.

Cum omnis notitia duobus modis poſſit obtineri, nimirum vel per infuſionem, quæ eſt actio Dei producentis aliquid ſine nobis coagentibus, qualis eſt notitia fidei, vel per ſtudium & exercitationem, quales ſunt notitiæ artium & ſcientiarum naturalium; cumque Theologia pendeat ex principiis ſupernaturalibus fidei, hinc meritò quæritur, num illa ſit in nobis ſupernaturalis.

Notandum 1. Ex Doctore *qu.* 1. *Prologi nu.* 20. aliquid dici poſſe ſupernaturale duobus modis, putà vel quoad entitatem vel quoad modum. Illud dicitur *Supernaturale quantùm ad entitatem*, quod ſuapte natura tranſcendit & excedit perfectionem omnium rerum naturalium quæ cum eo conveniunt in eadem ratione generica & non poſſunt produci ab agente ſecundùm illius virtutem innatam & naturalem, qualiter virtutes Theologicæ, fides, ſpes, charitas, gratia tam actualis quàm habitualis dicuntur ſupernaturales quantùm ad entitatem, quia ſuapte natura excedunt perfectionem cujuslibet agentis naturalis, nec cauſari poſſunt, & comparari ab homine juxta innatam ſibi virtutem operante.

Illud verò dicitur *ſupernaturale quantùm ad modum*, quod non excedit omnino perfectionem naturalem rerum quæ ſunt ejuſdem generis, & obtineri poſſet per virtutem naturalem, ſed non cum tanta facilitate, nec ita brevi tempore, qualiter eſſet infuſio ſcientiæ Philoſophicæ homini qui aliundè per ſtudium & exercitationem eam poſſet aſſequi. Hinc apparet quàm turpiter hallucinentur, qui Doctorem erroris inſimulant, quaſi non admiſerit formam aliquam eſſe ſupernaturalem intrinſecè & quantùm ad entitatem, ſed tantùm extrinſecè & per reſpectum ad Agens illam producens, contrarium enim apertè docet tum loco præfato, tum pluribus aliis quos laudat Scholiaſtes ad præfatum locum.

Notandum 2. Ex eodem ibidem *naturalitatem & ſupernaturalitatem* rerum poſſe detegi & cognoſci per reſpectum quem potentia dicit, vel ad *Formam*, vel ad *Agens*, potentia enim receptiva comparari poteſt vel ad actum & formam quam recipit, vel ad agens à quo recipit. Si comparatur ad *actum*, ſeu ad *formam*, vel habet ad eam inclinationem naturalem, ut ignis ad calorem, & ſic potentia & forma dicuntur *naturales*, Vel habet repugnantiam & oppoſitionem naturalem ad formam, ut aqua ad calorem, & forma & potentia dicuntur *violentæ*, Vel habet indifferentiam ad formam & ad oppoſitum ejus, ut paries ad albedinem & nigredinem, & ſic dicitur potentia & forma *neutra*.

Unde colligit Doctor nullam formam dici *ſupernaturalem* per ordinem *ad potentiam*, cùm per hunc reſpectum ſit tantùm vel naturalis, vel neutra. Secus verò *ſi comparetur ad Agens*, nam vel Agens habet virtutem naturalem producendi formam v. g. ignis calorem, & ſic forma dicitur naturalis, quatenus naturale opponitur ſupernaturali, Vel nulla eſt virtus naturalis quæ talem formam producere poſſit, putà gratiam, & ſic illa forma dicitur ſupernaturalis.

Hinc

Hinc *naturalitas* formæ ſumitur ex duobus, nimirum ex parte potentiæ habentis inclinationem naturalem ad formam, & ex parte Agentis habentis virtutem naturalem productivam talis formæ, *Supernaturalitas* verò detegitur ſolùm ex parte Agentis ſupernaturalis.

Notandum 3. Principia Theologiæ (putà Articulos fidei ex quibus concluſiones Theologicæ eruuntur) poſſe duobus modis ſpectari. Primò quidem in ſe & quatenus ſunt abſolutè vera ratione ordinis quem dicunt ad primam veritatem revelantem. Secundò quatenus dicunt ordinem ad concluſiones quæ ex eis deducuntur mediante diſcurſu, & quatenus eas virtualiter continent, vel in eis continentur. Priori modo illa principia dicuntur formaliter revelata & pertinent ad fidem, poſteriori verò dicuntur virtualiter revelata, aut revelantia concluſiones Theologicas quæ ex eis eliciuntur, vel in ea reſolvuntur.

His prælibatis reſolvendum eſt an habitus Theologicus inclinans ad eliciendas concluſiones Theologicas ex articulis fidei, ſit ſupernaturalis nec-ne. Circa quam reſolutionem duplex eſt Auctorum ſententia. *Quidam* enim cum Molina, *Diſp.*1. *Art.*2. docent quamlibet concluſionem Theologicam eſſe ſimpliciter ſupernaturalem, ac proinde habitum inclinantem ad eas eliciendas, eò quòd illæ concluſiones inferuntur ex una ſaltem ex præmiſſis ſupernaturali lumine fidei cognita. *Alii* verò communiter ſuſtinent concluſiones Theologicas eſſe merè naturales, ſive interim deducantur ex duplici præmiſſa de fide, ſive ex una tantùm, unde inferunt habitum Theologicum ad eas eliciendas inclinantem, eſſe pariter merè naturalem. Quibuscum ſit

CONCLUSIO PRIMA.

H*Abitus Theologiæ non eſt intrinſecè & entitativè ſupernaturalis*, Hæc eſt communior & verior.

Probatur 1. Ille habitus non eſt ſupernaturalis intrinſecè qui noſtris actibus & ſtudiis comparatur: ſed habitus Theologiæ noſtris exercitiis & ſtudiis acquiritur: Ergo non eſt intrinſecè & entitativè ſupernaturalis. Major conſtat ex 2. *Notabili*, id enim non eſt ſupernaturale quod non excedit activitatem & vires nativas agentis: At quod noſtris exercitiis comparatur, noſtras vires innatas non excedit, proinde ſupernaturale dici nequit. Minor patet ipſamet experientia, qua conſtat modum comparandæ Theologiæ non eſſe devotionem & orationem, qua homines ſolent ſeſe præparare ad aſſequendos habitus ſupernaturales; ſed opus eſt ſummo ſtudio & aſſidua exercitatione, & ſcientiarum naturalium, maximè Philoſophiæ ſubſidio, ut quis evadere poſſit peritus Theologus. Hinc videmus eos, qui aſſiduam rebus Theologicis navant operam, tandem aliquando illius habitum aſſequi, & facilitatem de rebus fidei diſſerendi, eaſque explanandi ſibi comparare, illos verò qui orationi tantùm indulgent, & hujuſmodi ſtudia & exercitia contemnunt, etiam rebus Theologicis vacuos & inanes permanere.

Probatur 2. *& prior ratio confirmatur*. Eatenus ille habitus eſſet ſupernaturalis quia fieret ab actuali cognitione Theologica, quæ ſupernaturalis eſt: ſed inde non poteſt eſſe ſupernaturalis, tum quia falſum eſt Theologiam actualem eſſe ſupernaturalem, ut ſecunda concluſione patebit, tum quia etiamſi actualis illa notitia Theologica eſſet ſupernaturalis, non tamen habitum ſupernaturalem pareret, ſiquidem actus fidei qui ſunt in entitate ſupernaturales, pariunt habitum merè naturalem in eo qui tales actus ſæpiùs elicit, ut probabitur in Tractatu de Virtutibus Theologicis, & ut ipſa patet experientia eorum qui labuntur in hæreſim, licet enim habitum ſupernaturalem fidei deperdant, nihilominus priorem habent facilitatem credendi alios articulos, de quibus inter eos & Catholicos non controvertitur. Hæc autem facilitas aliunde non provenit, quàm ab habitu acquiſito & merè naturali credendi, per varios actus ſupernaturales fidei genito, & poſt fidei jacturam adhuc perſeverante: Ergo etſi Theologia actualis ſupernaturalis eſſet, non tamen ſupernaturalem habitum produceret.

Tertiò, Ille habitus eſt purè naturalis, cujus ratio formalis ſpecificativa merè naturalis eſt: ſed ratio formalis ſpecificativa habitus Theologici eſt merè naturalis: Ergo & Theologiæ habitus. Major conſtat, talis enim eſt rei entitas, qualis eſt ratio conſtitutiva, diſtinctiva ac ſpecificativa illius ab aliis. Probatur minor: Ratio ſpecificans & diſtinguens noſtram Theologiam à Theologia Dei & à fide, eſt diſcurſus: ſed diſcurſus in Theologo viatore purè

naturalis eſt, cùm ſit fœtus intellectus agentis ſecundùm ſuam vim naturalem; virtus enim & proprietas naturalis intellectus eſt diſcurrere.

Quartò, Ille habitus non eſt ſupernaturalis & infuſus, qui poteſt concurrere ad aſſenſum falſum, quis enim dixerit Deum infundere habitum qui ad errorem & falſitatem inclinet? Sed habitus Theologiæ poteſt inclinare intellectum ad aſſenſum falſum; cum enim plures oppoſitæ concluſiones ex eiſdem fidei principiis inferantur, nedum ab Hæreticis & Catholicis, ſed etiam ab ipſis Theologis fidelibus, qui plerumque ſententiis invicem pugnant, neceſſum eſt alterutras ex illis concluſionibus oppoſitis eſſe falſas; & conſequenter habitus Theologicus qui ad eas eliciendas inclinat, ad falſum inducit.

Quintò denique, ille habitus eſt merè naturalis, qui eodem modo obtinetur, quò aliæ ſcientiæ & notitiæ merè naturales: ſed habitus Theologiæ ita comparatur, nimirum per præcepta & doctrinam alicnjus magiſtri docentis, & per ſtudium & laborem diſcipuli audientis & ſtudentis: Ergo, &c.

Replicant adverſarii, Studium quidem & doctrinam requiri ad obtinendum Theologiæ habitum, non ut cauſas illius productivas; ſed ut conditiones & diſpoſitiones, quibus ſubjectum præparatur ad infuſionem illius habitus; ſicut à ſimili voluntas præparatur per varios actus ad infuſionem & receptionem gratiæ ſanctificantis; quæ præparatio non impedit quominus gratia ſanctificans ſit habitus intrinſecè ſupernaturalis.

Contra. Si illi actus requirerentur ut diſpoſitiones maximè vel ut diſpoſitiones moventes, vel removentes, hoc eſt vel ut Deum moverent ad infuſionem ipſius habitus; vel ut ſubjectum ad eam infuſionem diſponerent removendo ea, quæ huic infuſioni forent contraria: ſed neutrum dici poteſt; *non quidem primum*, certum enim eſt Deum ad hanc infuſionem moveri efficaciùs per orationes, jejunia, eleemoſinas, &c. quàm per ſtudium & laborem; illa enim pietatis opera ſunt ipſi acceptiora, quàm quodlibet ſtudium; attamen qui his pietatis operibus magis incumbunt, propterea non ſunt perfectiores Theologi. Inſuper, ſi tales exercitationes & ſtudia Deum moverent ad infuſionem habitus Theologici, id eſſet maximè propter aliquod pactum & promiſſionem ex parte ipſius, ſicut fit in Sacramentis: at nullum ſimile pactum, nullaque talis promiſſio reperitur in Scriptura: imò quoties proponitur ſcientia comparanda, toties indicitur labor ſubeundus, etenim *qui addidit ſcientiam addidit & laborem*, inquit Salomon. Eccl. 1.

Non etiam ſecundum: ſicut enim nullæ diſpoſitiones naturales deſiderantur ad infuſionem cæterorum habituum ſupernaturalium, ita nec deſiderarentur ad infuſionem habitus Theologici. Inſuper diſpoſitiones debent eſſe ejuſdem ordinis cum forma, ad quam diſponunt: Unde Theologi inferunt hominem non poſſe ſeſe diſponere proximè ad receptionem primæ gratiæ, ſed eam à Deo ex miſericordia infundi: Ergo ſi Theologia ſit ſupernaturalis in entitate, nullus per ſtudia & opera naturalia ad eam ſeſe diſponere poterit.

Dices 1. ex S. Jacobi 1. *Si quis indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei*. Item Eccli. 1. *Deus ſapientiam effundit ſuper omnia opera ſua, & ſuper omnem carnem ſecundùm datum ſuum, & præbuit illam diligentibus*: Ergo Theologia, quæ eſt vera ſapientia, à Deo infunditur & donatur.

Nego conſequentiam: Illi ſiquidem ſacri Textus non ſunt intelligendi de ſapientia quæ docetur & ſtudiò diſcitur, quæque ex articulis fidei concluſiones deducit; ſed de ſapientia quæ donum eſt Spiritus ſancti, qua res cœleſtes & divinæ nobis ſapiunt per myſticam earum ſpeculationem & contemplationem, quamque Deus timentibus ſe interdum largitur ex bona voluntate ſua. Nos de priori acceptione ſapientiæ loquimur, non de poſteriori.

Dices 2. Illa ſcientia eſt ſupernaturalis, cujus certitudo ſupernaturalis eſt: ſed Theologiæ certitudo eſt ſupernaturalis: Ergo & illa. Major conſtat; talis enim eſt ſcientia, qualis eſt ejus differentia; certitudo autem eſt differentia qua ſcientia diſtinguitur eſſentialiter ab errore & opinione; ac proinde ſi hæc ſit ſupernaturalis, etiam & illa erit. Minor pariter eſt evidens; illa enim certitudo eſt ſupernaturalis, quæ nititur principio ſupernaturali, & major eſt omni certitudine natnrali; ſed Theologiæ certitudo talis eſt: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem, Cujus certitudo eſt ſupernaturalis formaliter & immediatè, concedo:

Digitized by Google

do: remotè tantùm & illativè aut reſolutivè, nego: Et ſimiliter diſtincta minori nego conſequentiam. Dico itaque quòd ſicut theologicus aſſenſus non immediatè nititur principio ſupernaturali, ſed ſolùm mediatè & per illationem aut reſolutionem, nimirum mediante diſcurſu naturali, per quem ex articulis fidei concluſiones Theologicæ inferuntur, & in eos reſolvuntur; ita illius certitudo non eſt ſupernaturalis niſi radicaliter & remotè, in quantùm ſcilicet per diſcurſum concluſiones Theologiæ reſolvuntur in principia ſupernaturalia, nimirum in articulos fidei; ſicut per eundem diſcurſum, illæ concluſiones ex illis articulis inferuntur: Hoc autem ſufficit ut certitudo Theologiæ firmior ſit quàm ſit certitudo ſcientiarum naturalium, licèt non ſit æquè firma ac certitudo immediatè ſupernaturalis fidei; quia ſcientiæ naturales nec mediatè nec immediatè reſolvuntur in principia ſupernaturaliter, ſed tantùm naturaliter certa.

Dices 3. Scientiæ ſpecificantur à principiis: ſed principia Theologiæ ſunt ſupernaturalia: Ergo & Theologia.

Diſtinguo majorem, Scientiæ ſpecificantur à principiis intrinſecis, immediatis & proximis, concedo: ab ultimis & remotis, nego; alioquin ſcientiæ ſubalternatæ ſpecificarentur à principiis ſubalternantium, quia in eas reſolvuntur, & ex earum principiis eruuntur; quod tamen falſum eſt, alioquin ſubalternatæ à ſubalternantibus non diſcreparent. Et ſimiliter diſtinguenda eſt minor, & neganda conſequentia.

Vel diſtinguo minorem. Principia Theologiæ ſunt ſupernaturalia, ſecundùm entitatem, concedo: ſecundùm uſum & applicationem, nego: Illa equidem ſunt ſupernaturalia ſecundùm entitatem, quia ſunt articuli fidei; ſunt verò naturalia ſecundùm applicationem, quia non applicantur, nec ordinantur invicem & in ordine ad concluſionem inferendam niſi per diſcurſum Theologicum; diſcurſus autem ille naturalis eſt; ac proinde etiam naturalis eſt talium principiorum uſus & applicatio.

CONCLUSIO SECUNDA.

Theologia *actualis*, ſeu *actualis illatio concluſionis Theologicæ ex principiis ſuis, non eſt ſupernaturalis*.

Probatur 1. Eatenus eſſet ſupernaturalis, quatenus formaretur & penderet intrinſecè à principio ſupernaturali, putà ab habitu aut actu fidei infuſæ: ſed exinde dici nequit intrinſecè ſupernaturalis. Probatur: Nec habitus nec actus fidei efficienter & phyſicè concurrunt ad formandam Concluſionem Theologicam, ſicut nec præmiſſæ concurrunt phyſicè ad Concluſionem Philoſophicam, ſed ſolus intellectus eſt illius artifex: Ergo Theologiæ actus intrinſecè non pendet, nec formatur ab actu aut habitu fidei tamquam à cauſis ſupernaturalibus; ſicque exinde non eſt ſupernaturalis.

2. Quamvis penderet phyſicè ab actu fidei infuſæ, non propterea dici deberet intrinſecè ſupernaturalis; quia habitus fidei acquiſitus & genitus per actum fidei infuſæ non eſt ſupernaturalis, ut ſupra dictum eſt *num.* 7. quamvis ab illo actu ſupernaturali formetur: Ergo à pari, etſi actus Theologiæ efficienter & phyſicè cauſaretur ab actu fidei, non exinde eſſet intrinſecè ſupernaturalis.

3. Concluſio Theologica plerumque formatur ex duabus præmiſſis, quarum una eſt revelata & ſupernaturalis, alia Philoſophica & naturalis: Ergo, cùm ſemper debilioris præmiſſæ ſortem ſequatur, inde non poterit dici ſupernaturalis.

4. Illa notitia actualis non eſt ſupernaturalis, quæ formatur a potentia & intellectu naturali ut naturalis eſt: ſed actualis Theologia ita ſit: probatur: Ille actus formatur ab intellectu ut naturalis eſt, qui eò eſt perfectior, quò intellectus eum eliciens perfectior & perſpicacior eſt: at talis eſt notitia Theologica; conſtat enim eos qui acutiorem habent intellectum, peritiores evadere Theologos, & ſubtiliùs de fidei myſteriis ratiocinari, quàm qui minùs ſubtile ingenium ſunt ſortiti: Ergo, &c.

Replicabis forſan, id oriri ex eo quòd intellectus ille per fidem habitualem elevetur: ita quòd quemadmodum intellectus vegetior Beati cum æquali lumine gloriæ clariùs Deum videt, quàm videret alter qui æquale lumen haberet, ſed inæqualem activitatem; ſic à ſimili intellectus vegetior viatoris inſtructus habitu fidei, ſubtiliùs quàm alter de rebus fidei diſcurrit.

Contra. Intellectus Beati qui eſt minoris activitatis naturalis, amplius tamen habet gloriæ lumen, clariùs Deum intuetur, quàm qui majorem haberet activitatem naturalem

lem & minus lumen gloriæ: Ergo ut ſtaret replica, fieretque paritas, neceſſum eſſet quòd qui abundantiorem & perfectiorem fidem habent, etiam majorem haberent facilitatem de rebus divinis & Theologicis diſſerendi; hoc autem eſſe ſalſum experientia teſtatur; ex perfectiori enim & majori habitu fidei, non colligitur major capacitas ad res Theologicas explanandas & percipiendas; plures enim rudes & idiotæ plerumque perfectiorem fidem quàm peritiores & doctiores obtinent: Ergò, &c.

Dices. Omnis actus qui habet objectum ſupernaturale, eſt ſupernaturalis; habitus enim ſpecificantur ab actibus, & actus ab objecto: ſed Theologici actus habent objectum ſupernaturale, ſiquidem verſantur aut circa Deum, aut circa fidei myſteria quæ ſupernaturalia ſunt, tum in entitate, tum in modo cognitionis, cùm per fidei lumen innoteſcant: Ergo ſunt ſupernaturales.

Diſtinguo majorem. Si actus verſetur circa objectum ſupernaturale ut ſupernaturale eſt, concedo: ſecus, nego: Actus autem Theologiæ non verſatur circa Deum nec circa fidei myſteria ut ſupernaturalia ſunt præcisè, ſed ut certa; & Theologia articulos fidei tamquam ſua principia reſpiciens, non in eis conſiderat præcisè rationem ſupernaturalitatis ſed certitudinis, ut ex illis certam concluſionem inferat: Unde ſi illi articuli eam certitudinem quam habent per ſupernaturale lumen fidei, habere poſſent per lumen quod eſſet naturale, non minùs Theologia ex eis ſuas eliceret concluſiones: Ergo cùm per accidens ſit quod objectum Theologiæ eſt ſupernaturale, non exinde ſequitur actum illius eſſe ſupernaturalem, quippe qui objectum ut ſupernaturale eſt non reſpiciat.

Inſtabis, Actus fidei non fertur etiam in objectum ſuum præcisè ut ſupernaturale, ſed tantùm ut certum eſt; nec minùs propterea eſt intrinſecè ſupernaturalis: Ergo a pari licèt actus Theologicus objectum ſuum non reſpiciat præcisè ut ſupernaturale, non minùs erit ſupernaturalis.

Nego antecedens. Licèt enim explicitè actus fidei non terminetur ad ſupernaturalitatem objecti ſui; tamen implicitè ſaltem eam reſpicit, quia cùm objectum fidei nullatenus poſſit attingi naturæ viribus, neceſſum eſt ut fides illud reſpiciat quatenus ſupernaturale eſt. Secus verò eſt de Theologia, quæ cùm ſupponat illud objectum jam per fidem cognitum, in illo ſupernaturalitatem non attendit, ſed tantùm certitudinem, ut ex eo ſuas concluſiones inferat. Hæc evidentiùs aperiet.

QUÆSTIO TERTIA.

An Theologia noſtra certior ſit & dignior ſcientiis naturalibus.

Tria ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. 1. An Theologicæ concluſiones & illarum aſſenſus, certior ſit aſſenſu quem quis præbet ſcientiis naturalibus & evidentibus. 2. An aſſenſus Theologicus eamdem certitudinem habeat cum aſſenſu fidei. 3. An Theologicus actus & habitus ſit dignior ſcientiis naturalibus.

Notandum 1. Certitudinem a Philoſophis ſolitò diſtingui triplicem, objecti, ſubjecti, & motivi. *Certitudo objecti*, eſt immobilitas & invariabilitas rei in ſe; quæ duplex eſt, nimirum immutabilitas eſſentiæ & exiſtentiæ, eaque ſoli Deo competit, & invariabilitas propoſitionis eſſentialis, quæ eſt neceſſaria connexio prædicati cum ſubjecto. Illaque rurſus eſt, vel Metaphyſica, quæ nequidem divinitùs res poteſt eſſe aliter, v: g. *homo eſt certò animal rationale*; vel Phyſica, qua ſaltem naturaliter propoſitio eſt ſemper vera v. g. *omnis ignis comburit*. Certitudo *Subjectiva*, eſt firma adhæſio intellectus alicui objecto cognito, quod putatur eſſe verum, licèt tale non ſit; qua ſit, ut nonnulli firmiùs & tenaciùs adhæreant propoſitioni falſæ, quam putant eſſe veram, v. gr. hæretici; quàm alii veræ adhærerent. Unde Ariſt. 7. Ethic. 3. ait *Sunt qui non minùs opinioni ſuæ, quàm illi ſuæ ſcientiæ credunt*. Hæc autem ſatiùs dicenda eſt pertinacia, quàm certitudo.

Denique *certitudo motivi*, eſt connexio infallibilis medii cogniti cum re quæ cognoſcitur. Hæc autem connexio apparet vel per experientiam, qualem habemus certitudinem quòd omnis ignis ſit calidus: Vel ex evidentia luminis naturalis, qualis eſt certitudo circa prima principia: Vel per debitam illationem ex principiis evidentibus, qualis eſt certitudo concluſionis debitè illatæ ex evidentibus præmiſſis. Vel denique per revelationem alicujus veracis, qualis eſt certitudo fidei, quæ nititur veracitate Dei revelantis.

Notandum 2. ex Aureolo noſtro q. 2. prologi artic. 2, triplicem fieri proceſſum & illationem

tionem in Theologia: Aliquando enim proceditur ad concluſionem aliunde *ſcitam*, ut cùm quæritur utrùm Deus ſit unus & infinitus, hæc enim per Metaphyſicam patent: Aliquando verò proceditur ad concluſionem *credendam*, de qua nondum determinatum eſt quid ſit credendum, ut cum quæritur utrùm Spiritus ſanctus diſtingueretur a Filio, ſi ab eo non procederet: Aliquando verò ad concluſionem jam creditam & determinatam, ut cum quæritur an Spiritus ſanctus a Patre & Filio procedat, cujus veritatem jam Eccleſia determinavit in Conciliis generalibus.

Notandum 3. ex eodem ibidem, quòd ſecundus modus inferendi & procedendi, poteſt fieri quadrupliciter. 1. enim concluſio poteſt inferri ex una propoſitione credita & alia neceſſaria: v.g. *Chriſtus eſt homo*, ſed *homo eſt animal rationale*: Ergo *Chriſtus eſt animal rationale*, prima propoſitio eſt credita, & ſecunda eſt neceſſaria. 2. Ex ambabus creditis, v.g. *Chriſtus eſt beatus*, ſed *beatus Deum videt facie ad faciem*: Ergo, *&c.* 3. Ex una propoſitione credita & alia probabili; v. gr. *Chriſtus habet verum corpus*, ſed *verum corpus habet formam ſubſtantialem ab anima rationali diſtinctam*: Ergo, *&c.* Prima enim propoſitio fide conſtat: Secunda verò utrinque diſcutitur & ventilatur inter Scotiſtas affirmantes & Thomiſtas negantes, ac contendentes in corpore humano præter animam rationalem non aliam eſſe formam quàm cadaveris. 4. Ex ambabus probabilibus, v. gr. Quantitatis eſſentia conſiſtit in extenſione partium in ordine ad ſe: ſed Chriſtus in Euchariſtia habet quantitatem: Ergo & extenſionem partium in ordine ad ſe. Ergo &c.

Certum eſt autem quòd ex duabus probabilibus, vel ex una credita & alia probabili, ſola formetur & generetur opinio, quia concluſio ſequitur ſortem præmiſſarum, & maximè vicem præmiſſæ infirmioris; cauſa enim non poteſt aliquid perfectionis tribuere ſuo effectui, quod ipſa non habet; unde cùm præmiſſæ ſint cauſæ concluſionis, talis erit concluſio, qualis præmiſſa minùs certa & perfecta. An autem ex duabus propoſitionibus creditis, aut ex una credita & alia neceſſaria generetur fides ſupernaturalis, ut vult ibidem Aureolus. An verò generetur habitus Theologicus medius inter fidem & ſcientiam, qui ſit certior ſcientia, & minùs certus quàm fides, ut affirmat Doctor in 3. d. 24. num. 20. hìc eſt reſolvendum.

CONCLUSIO PRIMA.

Concluſio *Theologica, quæ deducitur vel ex duabus præmiſſis revelatis & creditis, vel ex una neceſſaria & alia revelata, eſt certior certitudine* objecti & motivi, *quacumque ſcientia naturali; Non verò certitudine* ſubjecti. Hæc concluſio duas habet partes, quarum

Probatur 1. Illa notitia certior eſt certitudine objecti & motivi, quæ fertur in objectum magis immutabile, & per motivum firmius & certius: ſed Theologia verſatur circa Deum, qui majorem habet certitudinem & immobilitatem ac neceſſitatem eſſendi, quàm objecta ſcientiarum naturalium; in eum etiam tendit per medium & motivum firmius, quàm ſint motiva ſcientiarum naturalium; ſiquidem hæc nititur principiis revelatis & fide divina creditis, quæ certè longè majorem habent certitudinem quàm principia lumine naturali cognita, quibus ſcientiæ naturales fulciuntur; nam ait Chriſtus Lucæ 21. *Cœlum & terra tranſibunt; verba autem mea non præteribunt.* Ergo, &c. Hinc Auguſtinus 7. Confeſſ. cap. 10. *Audivi, ſicut auditur in corde, & non erat prorſus unde dubitarem; faciliùſque dubitarem vivere me, quàm non eſſe veritatem.*

Secundò, Certitudo ſupernaturalis & divina longè major eſt qualibet certitudine naturali: ſed notitia Theologica habet certitudinem divinam & ſupernaturalem ex parte objecti & motivi; ſcientiæ verò naturales ſolam habent certitudinem naturalem, & a cauſis purè naturalibus. Ergo illa eſt his certior.

Tertiò, Quod innitur prima veritate & eſſentiali, certius eſt eo, quod ſolùm fundatur in veritate participata: ſed Theologia innititur prima veritate, Dei nempe revelatione, ſcientiæ verò naturales innituntur creaturis, quæ habent ſolùm veritatem participatam: Ergo, &c.

Quartò, Certitudo abſoluta & neceſſaria major eſt & præſtantior certitudine contingenti & hypothetica: ſed Theologiæ certitudo eſt abſoluta & neceſſaria ex parte objecti, quod impoſſibile eſt mutari; & motivi, cui repugnat ſubeſſe falſum; ſcientiarum autem naturalium certitudo eſt hypothetica & contingens, cùm omnino pendeat

Reſpondent communiter Auctores huic inſtantiæ, præfatum axioma eſſe verum, quando duæ præmiſſæ ſunt ejuſdem ordinis & æqualiter in aſſenſum concluſionis influunt: in diſcurſu autem Theologico, inquiunt, ſola præmiſſa revelata eſt cauſa aſſenſus concluſionis; quippè cùm in eam ſolam concluſio reſolvatur; præmiſſa autem naturalis videtur tantùm conditio applicativa & explicativa præmiſſæ revelatæ & principii ſupernaturalis, ut majori facilitate intellectus aſſenſum concluſioni præbeat. *Verùm* cùm ex hac replica videatur ſequi, quòd præmiſſa opinativa & probabilis cum alia præmiſſa de fide haberet certitudinem ſupernaturalem: Item quòd aſſenſus concluſionis Theologicæ idem foret ac aſſenſus propoſitionis de fide, quòd apertè falſum ſequens concluſio demonſtrabit, idcirco

Reſpondent Alii, concluſionem ſequi debiliorem partem in iis præmiſſis, quæ excludunt conſortium alterius, ita quòd ſi una propoſitio eſt negans, etiam negans eſſe debet concluſio, quia non poteſt eſſe partim affirmans & partim negans; ſimiliter ſi una præmiſſa eſt particularis, etiam concluſio particularis eſſe debet, quia non poteſt eſſe ſimul particularis & univerſalis; eò quòd particulare & univerſale invicem pugnent, & unum non admittat conſortium alterius. In his verò præmiſſis quæ non excludunt conſortium alterius, concluſio non debet magis participare de propoſitione debiliori, quàm de certiori ac validiori, ex quibus eruitur: conſtat autem lumen naturale non excludere conſortium luminis fidei quantùm ad cauſandam concluſionem Theologicam: Ergo non eſt neceſſe ut concluſio Theologica ſequatur propoſitionem minùs certam.

Reſpondeo cum noſtro Smiſing. *qu.*4. *num.* 115. ad veritatem præfati axiomatis ſufficere, quòd concluſio non adæquet perfectionem nobilioris ac validioris præmiſſæ, non autem neceſſum eſſe quòd concluſio ſit æquè imperfecta ac præmiſſa minoris perfectionis. Sicut enim in naturalibus, mulus genitus ab equo & aſina, eſt quidem imperfectior equo, licèt ſit perfectior aſina; ita (ſi ex craſſioribus his umbris ſpiritualia delineare liceat) dicere poſſumus quòd aſſenſus Theologicus cauſatus à præmiſſa revelata & ab alia evidente, eſt quidem incertior revelata: ſed propter conſortium cum revelata, eſt certior præmiſſa naturali evidente; & ſic concluſio Theologica ex eis deducta, certior eſt qualibet ſcientia naturali.

Dices 3. Certitudo concluſionis Theologicæ non oritur immediatè à præmiſſa revelata, ſed tantùm mediante diſcurſu, per quem ex tali præmiſſa deducitur: Atqui diſcurſus non eſt certior in Theologia, quàm in ſcientiis naturalibus; cùm innitatur eodem lumine naturali & iiſdem regulis ſyllogiſmi: Ergo nec concluſio Theologica aliis erit certior.

Diſtinguo minorem, Diſcurſus Theologicus idem eſt cum ſcientifico, quantùm ad formam, & methodum, concedo: quantùm ad materiam & res de quibus diſſeritur, nego: Cùm enim materia diſcurſus Theologici longè ſit certior materia ſcientiarum naturalium propter præmiſſas revelatas; inde ſit, quòd concluſio Theologica ſit etiam aliis certior: quemadmodum inter ipſas ſcientias, licèt ſit idem modus diſcurrendi, tamen materia unius ſcientiæ cùm ſit certior & magis neceſſaria, quàm materia alterius, etiam ſit quòd una ſcientia ſit alia certior.

Dices 4. Si Theologica notitia ſit certior ſcientiis naturalibus, ſequitur pariter eam eſſe certiorem aſſenſu primorum principiorum, maximè hujus, ***Quodlibet eſt vel non eſt***, & alterius, ***Prima veritas nec fallere nec falli poteſt***; ſed id dici nequit; ſiquidem præmiſſæ revelatæ his duobus principiis nituntur, ac proindè ſunt illis minùs certæ, quia propter quod unumquodque tale & illud magis.

Nego minorem præmiſſæ namque revelatæ, quatenus revelatæ ſunt, certiores ſunt quocumque primo principio, nec ullo diſcurſu fulciuntur: ſciendum enim eſt, quòd eodem actu, quo quis aſſentitur alicui propoſitioni per fidem, eodem diſſentitur propoſitioni oppoſitæ; ſicque eo ipſo quo aliquid proponitur ut eſt, eodem proponitur non eſſe ejus oppoſitum, quare hæc propoſitio: ***quodlibet eſt, vel non eſt***, continetur in propoſitionibus revelatis, & eſt revelata virtualiter in his articulis, qui eſſe proponuntur. Similiter eadem fides, quæ movet nos ad credendum aliquid propter primam veritatem infallibilem, ex conſequenti movet ad credendum quòd detur prima veritas infallibilis.

CONCLUSIO SECUNDA.

Theologicus aſſenſus minùs eſt certus quàm aſſenſus fidei. Hæc eſt Doctoris pluribi, præſertim in 3. *diſt*.23. *quæſt. unica*, *num*. 16. & 20. Probatur 1. ex Ariſtotele 1. *Poſteriorum*. Certitudo aſſenſus concluſionis nuſquam æquat certitudinem præmiſſarum, quia *propter quod unumquodque tale & illud magis*: Sed concluſio Theologica tantùm certa eſt propter præmiſſas quarum una eſt de fide: Ergo præmiſſæ concluſionis Theologicæ ſunt ea certiores.

Secundò, Non eſt æquale motivum certitudinis in aſſenſu Theologico, ac in aſſenſu fidei: Ergo hic eſt illo certior. Probatur antecedens. Motivum aſſenſus fidei, eſt pura & immediata revelatio divina ſine ullo diſcurſu; motivum autem aſſentiendi concluſioni Theologicæ, eſt tantùm revelatio mediata, virtualis & complexa, ſeu ſecum involvens diſcurſum naturalem: At revelatio pura & immediata longè certior eſt ea, quæ tantùm mediatè per diſcurſum innoteſcit. Ergo, &c.

Tertiò, Nemo Theologorum ita firmum aſſenſum præbet concluſionibus Theologicis, ac propoſitionibus de fide, ut cuique compertum eſt: Ergo uterque aſſenſus non eſt æqualis certitudinis.

Quartò, Aſſenſus Theologicus non poteſt eſſe æqualis certitudinis cum aſſenſu fidei, niſi ab habitu fidei proveniat: ſed ab eo non provenit: Ergo non eſt æqualis certitudinis cum eo. Major eſt certa, vel enim ad hunc aſſenſum æquè certum movere deberet habitus fidei, vel aliquis alius habitus qui eamdem aut æqualem cum habitu fidei certitudinem haberet: at non datur talis alius habitus qui ſit æqualis certitudinis cum habitu fidei: Ergo neceſſum eſſet ut aſſenſus Theologicus ab habitu fidei proveniret. Minor probatur, habitus Theologicus eſt diſtinctus ab habitu fidei: Ergo aſſenſus Theologicus non provenit ab habitu fidei. Conſequentia patet, quia aſſenſus Theologicus non fit niſi ab intellectu informato habitu Theologico.

Antecedens probatur auctoritate S. Auguſtini *libro* 14. *de Trinit. cap*. 1. ubi cum dixiſſet per habitum Theologicum fidem gigni, nutriri, defendi, roborari, ſubdit: *Qua ſcientia non pollent plurimi fideles, quamvis polleant ipſa fide plurimùm: Aliud eſt enim ſcire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam, quæ nonniſi æterna eſt; aliud autem ſcire quemadmodum hoc ipſum & piis opituletur, & contra impios defendatur*. Unde Doctor *loco laudato num*. 20. expendens hæc S. Auguſtini verba, ait: *Dico quòd ſimplices credunt omnia quæ Eccleſia, implicitè, nec ſciunt fidem explicare nec defendere; ideo illi, qui hoc ſciunt, habent habitum diſtinctum à fide, ſed non alio lumine quàm ſit fides*: *Nec ille habitus innititur principiis evidenter notis in aliquo lumine*: *Iſto tamen habitu non pollent plurimi fideles, quia ille habitus diſtinctus eſt à fide; non tamen eſt ſcientia ut deſcribitur à Philoſopho*. Ex his patet quàm perperàm nonnulli affirment Doctorem aſſerere habitum fidei eundem eſſe cum Theologico.

Dices 1. Illa propoſitio eſt æqualis certitudinis cum fide, quam qui negat eſt hæreticus: ſed qui negat propoſitionem deductam ex principiis fidei, eſt Hæreticus: Ergo &c. Probatur minor. Idcirco Monothelitæ damnati ſunt in *ſexta Synodo* quòd negarent duas eſſe in Chriſto voluntates: Sed duas eſſe in Chriſto voluntates colligitur tantùm & conſtat per hunc diſcurſum Theologicum, *Ubi ſunt duæ naturæ intellectuales, ſunt duæ voluntates*; ſed *in Chriſto ſunt duæ naturæ intellectuales, nimirum divina & humana*: Ergo *& duæ voluntates*. Et proinde qui negat concluſionem Theologicam eſt hæreticus.

Diſtinguo minorem. Qui negat concluſionem Theologicam præcisè ut Theologica eſt, ſeu quatenus eſt illata per diſcurſum Theologicum, eſt Hæreticus, nego, quatenus illa propoſitio quam negat, eſt etiam immediatè revelata, concedo. *Ad probationem* autem dico, æquè eſſe immediatè revelatum quòd duæ ſint in Chriſto voluntates, ac revelatum eſt immediatè quòd in eo ſint duæ naturæ, divina & humana; quia impoſſibile eſt naturam intellectualem ſejungi à ſuo intellectu & ſua voluntate, quippe quæ ab intellectu & voluntate intellectualis & libera dicatur. Unde meritò Monothelitæ damnati ſunt ut hæretici, non quia negabant concluſionem Theologicam; ſed quia propoſitionem immediatè ſaltem implicitè revelatam admittere renuebant: Ut autem facili negotio ſolvantur ea omnia quæ contra hanc Concluſionem objici poſſunt,

Adverte 1. cum noſtro Smiſig. *qu*. 1. *num*. 16.

Digitized by Google

16. concluſionem Theologicam conſiderari poſſe; Vel quatenus illata eſt per diſcurſum, & ſic non eſt de fide, nec qui eam negaret, eſſet hæreticus: Vel quatenus eſt etiam immediatè revelata, & ſic dicenda eſt propoſitio de fide, non autem Concluſio Theologica: Vel quatenus continetur in propoſitione revelata, ita ut apprehendatur ut omnino eadem cum illa, v. gr. ſi quis audito hoc Syllogiſmo: *Omne ſuppoſitum habens duplicem naturam ſpiritualem, habet duas voluntates; at ſuppoſitum Chriſti habet duplicem naturam ſpiritualem*: Ergo *duas voluntates*. Si quis (inquam) has duas propoſitiones, *habere duplicem naturam, & habere duas voluntates*, apprehendat per modum unius connexi, & illud connexum Chriſto attribuat; ille credet in Chriſto eſſe duas voluntates, eadem fide qua credit in eo eſſe duas naturas, licet connexio duarum illarum propoſitionum appareat illi per diſcurſum. Si verò judicet eas propoſitiones eſſe diſtinctas, & concipiat aliud eſſe habere duas naturas; & aliud habere duas voluntates, & hanc propoſitionem ex illa tantùm inferat lumine naturalis diſcurſus; tunc ſi eam neget, non erit hæreticus, quia illam propoſitionem non ut immediatè revelatam, ſed tantùm ut illatam ex revelata conſiderat.

Adverte 2. unam propoſitionem deduci poſſe ex præmiſſis dupliciter 1. *Per modum ſuaſionis* quando diſcurſus non tam eſt illativus, quàm terminorum expoſitivus. V. g. Si quis inferret quòd Chriſtus eſt verus homo, conſequenter eſt animal rationale, hoc modo, *Omnis homo eſt animal rationale*: *Chriſtus eſt homo*: Ergo *eſt animal rationale*: Cùm enim homo & animal rationale idem ſint formaliter, hæc concluſio non tam cenſetur illatio quàm terminorum expoſitio. 2. *Per modum illationis*, quando ex ordinata connexione præmiſſarum, concluſio infertur. V.g. ſi quis inferret Chriſtum eſſe riſibilem ex eo quòd ſit homo, & omnis homo ſit riſibilis; licèt enim riſibilitas identificetur realiter cum homine; non tamen formaliter identificatur; eſt enim proprietas ab eſſentia hominis formaliter diſtincta. Prima Concluſio eſſet de fide; non autem ſecunda.

CONCLUSIO TERTIA.

Theologia *noſtra dignior eſt qualibet ſcientia naturali*. Hæc Concluſio apertè patet; Tum quia Theologia præſtantius objectum reſpicit, nempe res divinas & ſupernaturales quæ dignitate ſua rationem tranſcendunt; cæteræ autem ſcientiæ verſantur circa res naturales & ea quæ rationi ſubduntur. Tum quia majorem habet certitudinem; Cæteræ enim ſcientiæ ſuam certitudinem mutuantur ex ſolo lumine naturali, quod errori ſæpe obnoxium eſt; Theologia verò innititur primæ veritati quæ nec falli nec fallere poteſt. Tum denique quia cæteræ ſcientiæ velut ancillæ ei famulantur, hæcque eis utitur ad ſuas veritates aperiendas, confirmandas & ſuadendas. Unde Proverb. 9. dicitur de hac divina ſapientia, *quòd miſit ancillas ſuas vocare ad arcem*.

Dices 1. Evidentia eſt perfectio ſcientiæ: ac proinde quò ſcientiæ erunt evidentiores, eò erunt perfectiores: ſed ſcientiæ naturales ſunt evidentiores Theologia: Ergo & perfectiores.

Diſtinguo majorem, Evidentia eſt perfectio ſcientiæ ſecundùm quid & in ordine ad majorem perfectionem, concedo: Simpliciter & abſolutè, nego. Evidentia enim ordinatur ad certitudinem, quæ eſt maxima ſcientiæ perfectio, unde quò ſcientia erit certior, eò perfectior erit: at conſtat Theologiam aliis ſcientiis eſſe certiorem: Ergo & præſtantiorem.

Dices 2. Scientia illa eſt præſtantior, quæ perfectiori modo ſuum objectum attingit; atqui ſcientiæ naturales perfectiori modo ſuum objectum attingunt quàm Theologia: Illæ enim objecti ſui naturam & omnes illius partes ac proprietates detegunt & aperiunt; hæc autem vix quidquam de objecti ſui natura percipit: Ergo hæc eſt illis imperfectior.

Diſtinguo majorem. Si præſtantius vel æquè dignum objectum intueatur, concedo: Si minùs perfectum, nego: Theologia autem præſtantius objectum quàm ſcientiæ naturales conſiderat: *Nobilius eſt autem parum attingere de nobilioribus ſubjectis, quàm multùm de aliis*; ut ex Ariſtotele 2. de animalibus refert in 3. diſt. 23. in fine. Cui conſonat D. Thomas quæſt. 1. prologi articulo 5. dicens *Minimum quod poteſt haberi de cognitione rerum altiſſimarum, deſiderabilius* eſt,

eſt, quàm certiſſima cognitio quæ habetur de minimis rebus.

Vel dico cum eodem Doctore ibidem; actus dignitatem conſiderari poſſe vel abſolutè & ſecundùm ſe; vel reſpectivè & penes attingentiam objecti circa quod verſatur. Priori modo, Theologica cognitio nobilior eſt cognitione philoſophica, quia illa oritur à ſublimioribus principiis & circa nobilius objectum occupatur: poſteriori verò notitiæ philoſophicæ dici poſſunt perfectiores, quia perfectiùs ſuum objectum attingunt & comprehendunt. Sicut v. g. viſio ſolis ab Aquila, ſecundùm ſe dicitur perfectior viſione candelæ ab oculo meo; quia illa eſt à perfectiori & acutiori potentia & circa præſtantius objectum: Hæc verò dicitur perfectior ſecundùm attingentiam, quia oculus meus magis proportionatur objecto, nempe candelæ, meliùsque objectum viſu comprehendit, quàm oculus aquilæ proportionetur ſoli.

QUÆSTIO QUARTA.

An Theologia noſtra ſit Argumentativa & adhæſiva.

Tria proponuntur in præſenti quæſtione reſolvenda. 1. An Theologia more Philoſophico procedat inferendo & probando concluſiones ex præmiſſis. 2. Cùm veritas concluſionis Theologicæ pendeat à veritate præmiſſarum, quæritur an cùm negantur illa principia, Theologus ipſa poſſit argumentis probare: 3. An habitus Theologicus, quo dirigitur intellectus ad inferendas concluſiones Theologicas, eum faciat adhærere & aſſenſum præbere concluſioni deductæ ex præmiſſis, ita quòd conceſſis præmiſſis intellectus non poſſit diſſentire concluſioni; An verò hic habitus ſit tantùm explicativus & declarativus veritatum fidei, ut voluit Aureolus q. 2. prologi, quæ evidentiùs ut pateant,

Notandum 1. quod Argumentatio ſit *oratio, in qua propoſitio minùs nota, infertur ex notiori*; ſive interim illa propoſitio nota ſit lumine naturali, ſive ſupernaturali; ſive ſit evidens, ſive tantùm certa. In Argumentatione autem tria ſunt, 1. *Antecedens*, eſtque propoſitio ex qua alia infertur. 2. *Conſequens*, eſtque propoſitio quę infertur ex alia. 3. *Conſequentia*, in qua fit connexio antecedentis cum conſequente. Inſuper Argumentatio duplex requirit intellectus judicium; primum, quo judicat conſequens habere neceſſariam connexionem cum antecedente, & dicitur *judicium conſequentis*: ſecundum, quo judicat conſequens legitimè inferri ex antecedente ſecundùm regulas Syllogiſticas, & *judicium conſequentiæ* nominatur. Eſſentia autem Argumentationis conſiſtit in priori judicio, non in poſteriori, ut in Logica noſtra ſatis ſuperque probavimus.

Notandum 2. aliquid probari poſſe dupliciter: nimirum vel per *locum extrinſecum*, quando nimirum adverſarius aliquam propoſitionem concedit, ex qua conceſſa alia infertur; ſic quia Judæi admittunt vetus teſtamentum & Calviniſtæ novum, ex veteri Teſtamento Theologus probat Chriſti incarnationem contra Judæos; & ex novo probat Chriſti corpus eſſe realiter in Euchariſtia contra Hæreticos illud negantes: Vel per *locum intrinſecum*: nimirum per argumenta petita à ratione & lumine naturali; quod inſuper fit vel *poſitivè, vel negativè*. Probatio Poſitiva, fit quando per aſſumptum aliquod medium oſtenditur neceſſaria connexio prædicati cum ſubjecto in eo quod affirmatur; Negativa autem quando aperitur & evincitur nullam eſſe contradictionem & repugnantiam in eo quod affirmatur. Hæc autem probatio rectiùs dicitur objectionum ſolutio, quàm exhibitio rationum.

Conveniunt autem omnes, Theologum poſſe probare ſua principia per locum extrinſecum, ut mox dictum eſt. Conveniunt pariter illa principia probari non poſſe poſitivè, ſiquidem non ſunt lumine naturali cognita, ſed ſola fide creduntur. Unde reſtat diſcutiendum an ſaltem negativè probari poſſint evidenter.

Notandum 3. Præmiſſas eſſe cauſas concluſionis vel *in eſſendo*, quando medius terminus eſt cauſa cur prædicatum conveniat ſubjecto; ſic rationale eſt cauſa cur riſibile conveniat homini; vel in *cognoſcendo*, quando medium inducit in cognitionem unionis prædicati cum ſubjecto; ſic riſibile indicat rationale convenire homini: Cùm autem omnis cauſa virtualiter ſuum effectum contineat; præmiſſæ virtualiter concluſionem involvunt; unde fit ut aſſenſus præmiſſarum, concluſionis aſſenſum virtualiter complectatur, ita quòd qui prębuit aſſenſum pręmiſſis, non poſſit eum concluſioni denegare, ut probat Doctor in 1. d. 1. q. 4. n. 16.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

Theologia noſtra eſt argumentativa. Probatur primò quidem auctoritate ſacræ Scripturæ 2. ad Timotheum 3. *Omnis ſcriptura divinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum & arguendum*, & item ad Titum 1. *Oportet Epiſcopum eſſe... amplectentem eum qui ſecundùm doctrinam eſt fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere*. Inſuper Sap.8. *ſapiens* & Theologus *ſcit verſutias ſermonum & diſſolutiones argumentorum*.

Secundò, idipſum patet exemplo; primò quidem Chriſti Theologorum principis & parentis, qui contra adverſantes ſibi Scribas & Phariſæos plerumque eſt argumentatus, ſic Matth. 19. indiſſolubilitatem matrimonii probat ex illo Geneſ. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, ex quibus infert, *quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Similiter *cap.* 22. ex his verbis Pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo*, infert Meſſiam non eſſe purum hominem, nec ſolùm filium David, ſed etiam Deum, eò quòd David eum Dominum appellet, quod nomen Phariſæi concedebant eſſe proprium Dei, & *cap.* 12. *ex Pſalmo* 8. & 117. probat ſe eſſe Meſſiam. Conquerentibus enim Phariſæis & Sacerdotibus, quòd pueri in templo eum eſſe benedictum Domini acclamarent, reſpondit: *Utique nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?*

Similiter Apoſtoli plerumque argumentati, maximè S. Paulus, qui peneubique argumenta conficit, ut Evangelicas veritates ſuadeat, ſed præſertim 1. ad Corinth. c. 15. inſurgens in Pſeudo-Apoſtolos, qui aſſerebant non fore reſurrectionem mortuorum, ſic argumentatur: *Si autem reſurrectio mortuorum non eſt*: Ergo *neque Chriſtus reſurrexit*: *Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra; invenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtimonium diximus adverſus Deum, quòd ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt: Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit; quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris: Ergo & qui dormierunt in Chriſto, peribunt*. In hac autem repetita argumentatione, aſſumit reſurrectionem Chriſti tamquam medium ad probandam cæterorum hominum reſurrectionem, eò quòd non requiratur in Deo major vis & potentia ad ſuſcitandos alios mortuos, quàm ad ſuſcitandum Chriſtum.

Dices 1. S. Ambroſius *l.* 1. *de Fide* ait, *Auferte hinc argumenta ubi fides quæritur*; ſed fides quæritur per Theologiam firmanda & protegenda. Et Joannis ultimo. *Hæc ſcripta ſunt ut credatis*. Non ait ut diſputetis & arguatis: Unde Tertullianus *lib. de præſcript. cap.* 7. ait: *Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum, nec inquiſitione poſt Evangelium: cum credimus, nihil ultra deſideramus credere*.

Reſpondeo S. Ambroſium ibi tantùm agere de aſſenſu fidei qui non humana ratione & naturalibus argumentis, ſed Dei verbo fulcitur, unde ſubjungit, *Non creditur Philoſophis, creditur piſcatoribus, non creditur Dialecticis, creditur Publicanis*. Agit enim ibi contra Arianos qui pluribus rationibus naturalibus impugnabant Chriſti Domini divinitatem. Non autem cenſet ablegandam & removendam eſſe omnem argumentationem à Chriſtianis, ſiquidem ipſemet ibidem contra Arianos argumentis utitur ex ſacra Scriptura deprom̃ptis. Eodem modo fit ſatis verbis Tertulliani, ipſe namque non improbat argumentatricem doctrinam, quam in omnibus ſuis ſcriptis uſurpat; ſed ſolùm contendit fidei myſteria non eſſe rationibus naturalibus metienda & inveſtiganda.

Dices 2. Si Theologia ſit argumentativa, aut argumentabitur auctoritate, aut ratione: ſed neutrum dici poteſt. Non auctoritate, quia, inquit Boetius, locus ab auctoritate eſt minùs efficax & infirmus, ac proinde Theologiæ dignitati & firmitati non congruit: non etiam ratione, quia hæc adverſatur Theologiæ fini; fidei enim meritum evacuat; nam ut ait S. Gregorius, *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*.

Reſpondeo. Theologiam arguere ab auctoritate, non quidem humana & fallibili, ſed divina & veraci, nititur enim ipſius Dei revelatione cui repugnat ſubeſſe falſum; arguere autem ab auctoritate divina & infallibili, Theologiæ dignitatem & firmitatem non dedecet. Utitur ſimiliter ratione humana tanquam principio extraneo, ita ut ratio naturalis ſubſerviat fidei, eamque quantùm fieri poteſt illuſtret.

CONCLUSIO TERTIA.

Theologicus habitus non ſolùm eſt Explicativus articulorum fidei; ſed etiam Illativus & Adhæſivus.

Probatur 1. Si Theologia tantùm eſſet Scripturarum explicativa, ut vult Aureolus, non perveniretur ad notitiam Theologicam per fidem; imò ipſa notitia ad fidem quaſi manu duceret: ſed hoc eſt falſum, nam inquit S. Auguſt. ſerm. 51. de verbis Domini, *Sic accipite, ſic credite, ut mereamini intelligere: fides enim debet præcedere intellectum, ut ſit intellectus fidei præmium, Propheta enim* (Iſaias cap. 7. juxta verſionem 70.) *apertiſſimè dixit, Niſi credideritis, non intelligetis.*

2. Si Theologia ſit tantùm explicativa, quilibet infidelis, qui minimè præbet aſſenſum propoſitionibus Theologicis, poſſet eſſe Theologus; ſi enim peritiam habeat idiomatum, ſtudiumque in legendis ſacris Scripturis adhibeat, poterit eas explicare, & earum ſenſum reconditum aperire; Sed falſum eſt eum, qui non habet fidem, nec concluſionibus Theologicis aſſentitur, poſſe Theologum appellari, ut omnes fatentur: Ergo &c.

3. Diſcurſus Theologicus procedens ex præmiſſis creditis in forma & figura Syllogiſtica debitè diſpoſitis, generat & confirmat concluſionem neceſſariam: Ergo neceſſum eſt ut intellectus præbens aſſenſum præmiſſis, etiam & concluſioni aſſentiatur; quia, ut dictum eſt in 3. *notab.* aſſenſus concluſionis virtualiter continetur in aſſenſu præmiſſarum, ita ut intellectus qui præmiſſis aſſentitur, non poſſit concluſioni non conſentire; ac proinde neceſſum eſt ut habitus Theologicus ſit adhæſivus, & non ſolùm Scripturarum declarativus, & fidei myſteriorum expoſitivus.

Dices 1. ex S. Auguſtino 14. de Trinit. c. 1. Theologicus habitus eſt, quò fides gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: ſed hoc fit per ſolam litteralem expoſitionem ſacræ Scripturæ, non verò per illationem aut argumentationem. Probatur. Per notitiam concluſionum, non gignitur notitia principiorum, nec per eam defenditur, nutritur, roboratur; imò è contra, concluſionum notitia gignitur & roboratur per notitiam principiorum: Ergo fides non gignitur à concluſionibus deductis; nec proinde Theologia ad fidem generandam & nutriendam ordinata, occupatur in inferendis concluſionibus.

Reſpondeo, Theologiam equidem non ſolùm ſcientiæ munus implere, deducendo & inferendo concluſiones ex principiis creditis: ſed etiam interdum gerere & ſupplere vicem habitus principiorum, quatenus nimirum occupatur erga fidei myſteria quæ ſua ſunt principia, ut nempe illa illuſtret, explanet, & tueatur, partim per notitiam explicativam Scripturæ, partim per notitiam argumentationis: Sed inde non ſequitur ubi explanavit & percepit talia principia, quòd ex eis concluſiones deducere non poſſit.

Dices 2. Tota ſanctorum Patrum Theologia verſatur in expoſitione ſacræ Scripturæ, ſive libros ex profeſſo exponant, ſive per occaſionem cum Hæreticis diſputando aliquos ex ea textus depromant, ſive in ſenſum perverſum uſurpatas ab Hæreticis Scripturas ſacras elucident: Ergo adæquatum Theologiæ munus eſt fidei myſteria in ſacra Scriptura recondita, reſerare & exponere.

Confirmatur Auctoritate S. Dionyſii libro de divinis nominibus cap. 1. *Nulla* (inquit) *ratione præſumendum eſt aliquid de ſuperſubſtantiali ſecretiſſimaque Deitate, aut dicere aut cogitare, præter illa quæ nobis ſacra eloquia tradiderunt.*

Reſpondeo equidem ſanctos Patres ſolitò fuiſſe uſos Theologia expoſitiva, non tamen argumentativam & illativam neglexiſſe, ut conſtat ex eorum ſcriptis, & ut in *tertia quæſt. primi artic.* probavimus. Ad S. Dionyſium dico, eum intelligere per *ſacra eloquia*, non ſolùm Scripturam ſacram, ſed etiam ea quæ ex ſacris litteris deducta ſunt, ut habet alia ejus verſio. Certum eſt autem, Theologiam occupari vel in ſacra Scriptura exponenda, vel in inferendis ex ea concluſionibus ad planiorem myſteriorum intelligentiam & perſuaſionem.

QUÆSTIO QUINTA.

Quinam ſint Loci ex quibus Theologia argumenta ſua depromit.

CUm Ariſtoteles in Topicis quædam propoſuerit communia principia, ex quibus Philoſophi, velut ex promptuario, ſuarum argumentationum materiam depromere

mere poſſent, quæ idcirco argumentorum locos, ſedes & domicilia cenſuit appellanda; ita Theologi quædam ſibi principia ſtatuunt, ex quibus rationes deſumant in ſuis veritatibus eruendis & confirmandis.

Notandum autem 1. Locos Theologicos poſſe conſiderari, vel ſecundùm laxiorem, vel juxta ſtrictiorem uſurpationem. Priori modo, vulgò decem numerantur, nimirum auctoritas, 1. Scripturæ ſacræ; 2. Traditionum Chriſti Domini & ejus Apoſtolorum; 3. Eccleſiæ Catholicæ. 4. Conciliorum, præſertim generalium approbatorum; 5. Summi Pontificis ex conſulto & auctoritate Pontificia decernentis; 6. Sanctorum Patrum & Eccleſiæ Doctorum; 7. Doctorum Scholaſticorum & juris Pontificii Peritorum; 8. Philoſophorum naturalium, & juris Cæſarei Conſultorum; 9. Humanæ ac civilis Hiſtoriæ; 10. Ratiocinationis naturalis. Theologus enim per omnes præfatos locos, velut apis volitat & ſpatiatur, ut inde mel veritatis per diſcurſum eliciat.

Si verò Loci Theologici ſtrictim uſurpentur, tres ſolùm numerabuntur, nimirum 1. *Scriptura ſacra* veteri & novo Teſtamento exarata; 2. *Traditio Chriſti & Apoſtolorum*, ad quem revocatur communis Patrum ſenſus in docendo & fidelium in credendo; his namque duobus Traditio innoteſcit; 3. *Auctoritas Eccleſiæ*, quæ Conciliorum & ſummorum Pontificum decreta complectitur. Hæc autem tria dicuntur loci proprii & domeſtici Theologiæ; cæteri verò extranei & improprii, eò quòd hi humana tantùm fide aut ratione fulciantur; illi verò nitantur divina revelatione & cœleſti ſancti Spiritus illuſtratione & auxilio. Quoniam autem de Traditionum & Eccleſiæ auctoritate, in tractatu de Fide (ſi Deus dederit) ex profeſſo agendum eſt, ideò hìc ſolùm de Scriptura ſacra, à qua potiſſimum Theologia ſuas veritates depromit, quædam ſunt delibanda.

Notandum 2. Scripturam ſacram non poſſe dici principium ſeu Locum argumentationum Theologicarum, niſi ſecundùm genuinam ſuam ſignificationem. Cùm autem voces ſint ſigna conceptuum, & conceptus ſigna rerum, ſequitur ſignificationem ſeu ſenſum Scripturæ ſacræ eſſe conceptum rerum per voces & vocabula ejuſdem Scripturæ expreſſarum. Hic autem ſenſus ſolitò triplex diſtinguitur, nimirum Hiſtoricus ſeu *litteralis*, quem primò littera menti ingerit ex ſolita vocum ſignificatione & primaria hominum inſtitutione. 2. *Myſticus*, ſeu ſpiritualis, quem non quidem voces, ſed res ipſæ per voces ſignificatæ exprimunt. 3. *Accommodativus*, ſeu per accommodationem, cùm verba Scripturæ rem unam ſignificantes, uſurpantur ad aliam ſignificandam, juxta beneplacitum & exiſtimationem uſurpantis propter aliquam convenientiam, quam inter utramque rem intercedere judicat.

Notandum 3. Hos tres ſenſus iterum in alios ſubdividi: Accommodativus enim alius eſt *per extenſionem*, qua verba Scripturæ determinata ad unam perſonam, ad aliam etiam extenduntur: Sic v. g. verba Pſalmi 68. *Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me*, quæ David de ſeipſo protulit, Paulus ad Romanos cap. 15. extendit & uſurpat ad ſignificandam Chriſti paſſionem & Chriſtianorum perſecutionem; unde ſubdit: *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Et alius per *Alluſionem*, cùm Scripturæ verba alteri tribuimus & accommodamus, licèt nulla inter eas res per ſe interveniat ſimilitudo naturalis aut moralis; v. g. ſi quis hæc verba Pſalmi 62. adaptaret hominibus litigantibus, *Introibunt in inferiora terræ*, id eſt, detrudentur in carceres: *tradentur in manus gladii*: id eſt, apparitores violentas in eos manus injicient; *Partes vulpium erunt*, id eſt, eorum bona ac divitiæ à Procuratoribus & Patronis dilapidabuntur.

Litteralis ſimiliter, alius eſt *Proprius*, cùm res ſignificantur per voces juxta conſuetam ſignificandi vim & primariam hominum inſtitutionem: alter *Metaphoricus*, cùm res ſignificantur per vocem ex impropria & tranſlatitia ſignificatione, ſic Chriſtus dicitur Metaphoricè *agnus*, *leo*, *petra*, *&c.*

Senſus pariter *Myſticus*, ſeu ſpiritualis, qui in hiſtorico & litterali velut anima in corpore, continetur, eſt triplex: Primus *Allegoricus*, cùm nimirum hiſtoria veteris teſtamenti aliquid ſignificat gerendum in novo, v. g. exaltatio ſerpentis à Moyſe, quæ deſignabat Chriſtum in cruce exaltandum. 2. *Tropologicus* ſeu *Moralis*; cum ex hiſtoria veteris paginæ ad componendos noſtros mores provocantur. 3. *Anagogicus* ſeu ſurſum evehens, cum v. g. futuræ vitæ beatitudo per introitum in terram promiſſionis deſignatur.

tur. Hi autem omnes ſenſus unica voce *Jeruſalem* v.g. manifeſti fiunt; etenim ad litteram, ſignificat civitatem Judeæ; allegoricè, Eccleſiam; tropologicè, animam juſti, anagogicè cœleſtem patriam. Illos pariter ſenſus his duobus verſibus Lyranus noſter complexus eſt:

Littera, geſta docet: quid credas, Allegoria:
Moralis, quid agas: quid ſperes Anagogia.

Quos verſus aliqui fuſiùs & ſignificantiùs expreſſerunt his ſequentibus:

Dicitur Hiſtoricus, quem verba expreſſa deſignant.
Et Allegoricus, priſcis qui ludit in umbris.
Moralis, per quem vivendi norma tenetur.
Quid verò ſperes, Anagogicus altiùs offert.

Sciendum autem eſt, hos omnes ſenſus, nedum in veteri, ſed etiam in novo Teſtamento reperiri, ut pluribus colligere licet: matrimonium enim, v. g. ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia *Ephef.* 8. item gratiam collatam conjugibus deſignat, & tandem æternam fœlicitatem ſub nuptiarum ſignificatione adumbrat. Inſuper omnis Chriſti actio, noſtra fuit inſtructio: Cùm mortuos ſuſcitabat, deſignabat hominum pœnitentium juſtificationem; dum cœcos illuminabat, effectus prædicationis Evangelicæ figurabat; dum ſuper mare gradiebatur, hortabatur nos ad calcandas hujuſce vitæ tempeſtates & varias tentationes conſtanti animo tolerandas, &c.

An autem ex his omnibus ſenſibus valida erui poſſint argumenta ad fidem exponendam & propugnandam, controvertitur apud Theologos: quid autem nobis verius videtur, ut appareat, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

SEnſus *Litteralis proprius Scripturæ ſacræ ſemper firmum præbet argumentum Theologicum.*

Probatur. Idque ex S. Paulo 2. ad Timotheum 3. *Omnis Scriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad arguendum*, &c. Sed hoc maximè præſtat per ſenſum litteralem; ſiquidem per eum ſenſum maximè fit utilis ad arguendum, qui faciliori negotio veritatem indigitat & omnibus idioma noſcentibus compertus eſt: ſed talis eſt ſenſus litteralis; quippe cùm ad eum percipiendum ſola ſufficiat notitia idiomatis & vocum, quibus Scriptura ſacra exaratur. Quis enim ambigit ex his verbis Deuteronomii 6. *Do-minus Deus noſter, Dominus unus eſt*, rectè deſignari unitatem Dei? Quis non percipit illa verba Joan. 1. *Verbum caro factum eſt*, divini Verbi incarnationem ſignificare? Ergo ſenſus litteralis ad arguendum eſt utiliſſimus.

Dices 1. Ex eo ſenſu firmum non poteſt colligi argumentum Theologicum, qui multiplex, varius, & omnino incertus eſt: ſed talis eſt ſenſus litteralis. Probo. Ejuſdem textus poſſunt eſſe plures & omnino diſſonantes ſenſus litterales, ut conſtat ex primis totius Scripturæ verbis, *In principio Deus creavit cœlum & terram*; quæ verba ad litteram tripliciter uſurpari poſſe docet S. Auguſtinus lib. 12. Confeſſionum cap. 20. ita quod *in principio creavit*; idem ſonet 1. ac *in Filio*, ſeu in æterna ſua ſapientia. 2. idem ac *in initio temporis*. 3. idem *ac ante omne aliud opus*. Unde ſubdit cap. 31. *Cum alius dixerit; Hoc ſenſit Moyſes quod ego; & alius, imo illud quod ego: religioſiùs me arbitror dicere, cur non utrumque potius, ſi utrumque verum eſt? & ſi quid tertium; ſi quid quartum, & ſi quid omnino aliud verum quiſpiam in his verbis videt; cur non omnia illa vidiſse credatur, per quem unus Deus vera & diverſa viſuris ſacras litteras multorum ſenſibus temperavit?* Ergo cenſet ejuſdem textus varios aſſignari poſſe ſenſus litterales.

Reſpondeo negari poſſe minorem; & ad auctoritatem dico, præfatorum verborum unicum eſſe genuinum ſenſum litteralem, eum nempe quo deſignatur Deum ab exordio temporum cœlum & terram & quæ in eis ſunt creaſſe; ita quod ly *in principio*, ſignificet creaturas non eſſe ab æterno, ſed omnes in temporum exordio ſimul fuiſſe conditas, uti præfata verba uſurpavit Concilium Lateranenſe 4. ſub Innocentio III. cap. 1. *Deus*, inquit, *ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, corporalem & ſpiritualem, Angelicam & Humanam*. Unde alii duo ſenſus extranei ſunt, nec verè litterales dicendi.

Dices 2. Ex eo ſenſu non poteſt firmum deduci argumentum, qui tanta obſcuritate obtenebratur, ut vix detegi poſſit ac deprehendi: atqui talis eſt ſenſus litteralis, uti fatentur omnes ſancti Interpretes, qui idcirco ſacram Scripturam affirmant eſse illum *Librum ſignatum ſigillis ſeptem*; Apocalypſis 5. ita quòd nemo præter agnum *dignus inveniatur, neque in cœlo neque in terra, neque ſubtus terram qui poſſit aperire librum & ſolvere ſignacula ejus*; divina namque veri-

tas in eo deliteſcens *poſuit tenebras latibulum ſuum* : Ergo ex eo ſenſu non poteſt validum argumentum depromi.

Diſtinguo minorem , in aliquibus contextibus, qui maximè non deſerviunt ad ſuadendas & aperiendas veritates Catholicas, concedo: In his, quibus Theologi indigent ut eas veritates ſuadeant & tueantur, nego . Fateor equidem ſacram Scripturam multiplici interdum obſcuritate refertam eſſe, idque variis de cauſis, quas SS. Patres congerunt & aperiunt.

Primò, quidem, ait S. Hieronymus, ut ad illius capeſſendam intelligentiam, apud Deum geminatis precibus humiliter ageremus. 2. Ne nimia facilitate nobis vileſceret, inquit S. Gregorius. 3. Ut per laborem & difficultatem aſſequendi ſenſum (ait Clemens Alexandrinus) frangatur ac retundatur noſtra ſibi nimium complacens ſuperbia . 4. Denique , ait S. Dionyſius , ne myſteria noſtra infidelibus fierent manifeſta, ipſorumque ludibrio exponerentur.

Rogabis quibuſnam indiciis ſenſus litteralis diſcerni poſſit & detegi.

Reſpondeo, ad eum detegendum ſequentes maximè ſervandas eſſe regulas . 1. Si textus cum antecedentibus & conſequentibus apertè cohæreat . 2. Hic genuinus & litteralis ſenſus eſt cenſendus , qui determinatus eſt aut à Conciliis , aut à Summis Pontificibus, aut ab ipſis Apoſtolis ad aliquid litteraliter exprimendum uſurpatus. 3. Dum Patrum conſenſione recipitur & intelligitur . 4. Si cum altero textu directè non pugnet; fieri enim non poteſt ut verum vero adverſetur. 5. Denique, dum verba nihil enuntiant quod à fidei doctrina & recta morum ratione diſcordet ac diſcrepet, ut indicat S. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 10. *Quidquid*, inquit, *in Sermone divino , neque ad morum honeſtatem , neque ad fidei veritatem propriè referri poteſt, figuratum eſſe cognoſcat.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Senſus Myſticus inſervit interdum ad aliquid probandum ; Accomodativus autem nuſquam.

Probatur 1. pars. Omnis ſenſus verus & a Spiritu ſancto in legendis ſacris Scripturis intentus, deſervire poteſt ad firmandam & explanandam veritatem: ſed ſenſus myſticus verus eſt & à Spiritu ſancto intentus, *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia*, inquit S. Petrus 2. c. 1. ſed *Spiritu ſancto inſpirati , locuti ſunt ſancti Dei homines*. Eſt etiam ad noſtram eruditionem ordinatus, *Quæcumque* enim *ſcripta ſunt*, ait S. Paulus Rom. 15. *ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt* : Ergo, &c.

Confirmatur. Ille ſenſus ſimul cum litterali deſignatus & conſignatus eſt à Spiritu ſancto, qui dicitur Scripturæ ſenſus & ſignificatio : ſed ſpiritualis ſenſus & myſticus dicitur Scripturæ ſenſus & ejus ſignificatio. Probo ex *Joannis* 19. ubi cùm dixiſſet Chriſti crura à militibus fracta non fuiſſe, ſubjungit: *Facta ſunt enim hæc ut ſcriptura impleretur , Os non comminuetis ex eo.* Sed hæc verba in ſenſu litterali dicta ſunt *Exod.* 12. de agno Paſchali: Ergo cum ſenſu litterali deſignante os agni Paſchalis non eſſe frangendum , etiam confirmatus erat à Spiritu ſancto ſenſus myſticus & ſpiritualis, ſignificans os Chriſti in cruce morientis non eſſe quaſſandum: quomodo enim diceretur impleri Scriptura , ſi hunc ſenſum non involveret ?

2. Is ſenſus deſervire poteſt ad veritatis probationem, quo Chriſtus Dominus & Apoſtoli plerumque uſi ſunt, ut veritatem intimarent, & mendacium ac errorem propulſarent : at uſi ſunt plerumque ſenſu myſtico. Sic Joann. 10. cum Judæi Chriſtum arguerent & lapidare vellent, eò quòd ſe Deum & Dei Filium dixiſſet, reſpondet & arguit *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra; Ego dixi Dii eſtis? Si autem illos dixit Deos , ad quos ſermo Dei factus eſt & non poteſt ſolvi Scriptura ; quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis quia blaſphemas; quia dixi, Filius Dei ſum?* Sic paſſim ex parabolis, aut colligit quæ ſectanda ſint quæve fugienda, aut arguit & retundit inſultantium ſibi Phariſæorum criminationem. Similiter Apoſtoli frequenter argumentantur in ſenſu myſtico. Sic S. Paulus ex his verbis Deuteronomii 25. *Non alligabis os bovis triturantis*, colligit 1. *Corinth.* 9. concionatorem Evangelicum de Evangelio debere vivere. Sic eò quòd Abraham duos filios habuerit, *Iſmael* de Ancilla, & *Iſaac* de libera, allegoricè colligit ad *Galat.* 4. Deum eſſe auctorem utriuſque Teſtamenti, Veteris, & Novi, & patrem duorum populorum, Judæorum & Gentilium.

3. Sicut homines vocibus utuntur ad ſuos conceptus promendos, ita Deus rebus ad futu-

Digitized by Google

ſutura vel myſtica referanda & ſignificanda. Nec minùs veritas ineſt rebus à Deo deſignatis & uſurpatis ad aliquid ſignificandum, quàm vocibus ab hominibus inſtitutis: ſed voces per ſenſum litteralem deſervire poſſunt ad aliquid probandum; Ergo & res per ſuum ſenſum myſticum. Unde meritò S. Paulus 1. *ad Corinth.* 10. cum præmiſiſſet Patres veteris Teſtamenti omnes ſub nube fuiſse, ſubdit: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis*. Et ad Hebræos 10. poſt longam & accuratam per plura capita diſcuſſionem ſignorum ac ſymbolorum veteris Teſtamenti, reſpectu Novi; ſubjungit hanc cauſalem ſuppoſitionem, *Umbram enim habens lex futurorum bonorum*; utique futurorum in lege Evangelica, quam ut perſuadeat totus eſt in ea Epiſtola.

Adverte tamen, ut omnia quæ objici poſſent uno verbo diſſolvas, ſenſum myſticum nullam probationis & argumentationis vim habere, niſi apertè conſtiterit eum fuiſse taliter à Chriſto aut ejus Apoſtolis uſurpatum: Cùm enim res, in quibus maximè fundatur ſenſus myſticus, variam habeant cum aliis rebus ſimilitudinem & convenientiam, etiam varium & ancipitem referre poſſunt ſenſum myſticum. Sic *Leo* v.g. propter ſuam rapacitatem 1. Petri 5. uſurpatur ad ſignificandum Diabolum, qui ibi dicitur *Leo rugiens*: Propter ſuam fortitudinem, deſignat Chriſtum, qui Apocalypſ. 5. dicitur *Leo de tribu Juda*: Propter ſuam feritatem adumbrat adverſarium quemque, qui Pſal. 16. dicitur *Leo paratus ad prædam*; propter firmitatem & conſtantiam juſtum deſignat, Proverb. 28. *Juſtus quaſi Leo confidens abſque terrore erit*. Unde fit ut in ſenſu myſtico nulla inter probandum & arguendum vis ſit facienda, niſi aliunde conſtiterit rem ad id myſticè ſignificandum à Chriſto aut ab Apoſtolis fuiſſe uſurpatam.

Secunda pars apertè conſtat, ſiquidem cùm ſenſus accommodativus non ſit à Spiritu ſancto cum litterali conſignatus, ſed à quolibet pro ingenii dexteritate & mentis arbitrio uſurpatus, certum eſt in eo nullam ineſſe vim ad res fidei probandas & contra impugnantes propugnandas. Unde S. Hieronymus lib. 2. in Matthæum, explanans illud cap. 13. de fermento quod abſcondit mulier in farinæ ſatis tribus; poſtquam hanc ſimilitudinem adorando Trinitatis myſterio adaptaſſet, ſubjungit, *Pius quidem ſenſus; ſed nunquam parabolæ & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad auctoritatem dogmatum perducere*.

Idem habet S. Dionyſius *Epiſtola* 9. quæ eſt ad Titum, ubi agens de multiplici & vario ſenſu myſtico, quem Scripturæ complectuntur, ait: *Hoc etiam præterea intelligendum eſt duplicem eſſe Theologorum traditionem; alteram quidem occultam & myſticam; alteram planam & notiorem; & illam quidem ſignis contineri atque cæremoniarum normam præſcribere; hanc ratiocinationem, & demonſtrationem Philoſophicam complectentem. Junctum etiam & connexum eſt id, quod apertum eſt & occultum: Atque illud quidem probat & confirmat eorum quæ dicuntur veritatem: hoc autem efficit & collocat in Deo obſcuris, & quæ doceri non poſſunt, modis & inſtitutionibus*. Quibus indicat ſenſum Myſticum non ſemper deſervire ad probationem, Accomodativum verò nunquam.

Unde S. Auguſtinus *Epiſtola* 48. invehens in Donatiſtas, qui Eccleſiam in ſola Africa, eorum patria, illæſam & intactam permanſiſſe ſuadere volebant ex illo Canticorum 1. *Ubi paſcis, ubi cubas in meridie*: poſtquam hujus textus pravam uſurpationem mirum in modum ventilaſſet & impugnaſſet, ſubjungit; *Quis autem non impudentiſſimè nitatur aliquid in allegoria poſitum pro ſe interpretari, niſi habeat & manifeſta teſtimonia, quorum lumine illuſtrentur obſcura?*

Ex his apparet ſenſum litteralem inſervire præcipuè ac fere unicè argumentis Theologicis certò concludentibus; cùm enim rarò manifeſta adſint teſtimonia, quibus myſtici ſenſus obſcuritas illuſtretur, hinc fit, ut vix ex eo certò liceat aliquid colligere ad veritates Catholicas probandas; licèt mirum in modum Concionatoribus deſerviat ad eas veritates illuſtrandas & ſuadendas.

Quæres primò, quænam Scripturarum Editio *deſervire poſſit Theologo ad probandas & firmandas ſuas concluſiones*.

HUic Quæſtiunculæ ut evidentiùs fiat ſatis, obſervandum eſt Scripturam ſacram, ut plurimùm, Hebraico idiomate fuiſſe exaratam. Inſuper illius varias extitiſſe verſiones; priores quidem, fuerunt Chaldaica & Syriaca: Chaldaica alio nomine appellatur *Targum*, id eſt paraphraſis ſeu interpretatio; Targum autem aliud eſt *Babyloni-*

Digitized by Google

cum, aliud *Hieroſolymitanum*, quod & *Samaritanum* dicitur, ut obſervat noſter Galatinus *lib.* 1. *Arcanorum cap.* 3. Syriacæ verſionis auctor ignoratur; quod enim aliqui volunt novum Teſtamentum à Beato Marco translatum fuiſſe in Syriacum Idioma, nullo nititur fundamento, hujus namque verſionis haud dubiè meminiſsent ſancti Patres; cujus tamen nullus eorum, ne levem quidem mentionem facit, quod apertum indicium eſt hanc verſionem ipſo eſse poſteriorem.

Verſiones autem Græcæ variæ circumferuntur, maximè duodecim. Prima namque creditur fuiſse ante Alexandrum magnum, ut indicat S. Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum, & Euſebius *lib. 9. præparationis Evangelicæ cap.* 3. Unde factum eſt, quod Philoſophi plura ex Scripturis ſacris depromſerint; quare non immeritò B. Cyrill. lib. cit. aſserit *Platonem videri alterum Moyſen atticè loquentem*, ac proinde conſtat temporibus Platonis & ante Alexandrum, jam extitiſse verſionem Græcam, ſaltem aliquorum Scripturæ librorum. Poſt Alexandrum verò plures aliæ numerantur, videlicet *Lagiana* temporibus Ptolemæi Lagi; ſed ut notat Serrarius cap. 16. hæc, ſicut & *Herodiana*, ſuppoſita eſt, & ab Hæreticis confiɑa.

Prima itaque poſt Alexandrum celebris Scripturarum verſio ea eſt, quæ facta fuit à ſeptuaginta Interpretibus ſub Ptolemeo Philadelpho Lagi Filio, qui trecentis ante Chriſtum annis, ut notat Genebrardus *lib.* 2. *Chronologiæ* petiit ab Eleazaro & tota Eccleſia Judæorum, & obtinuit ſeptuaginta duos Doctores Judæos, nimirum ſex ex unaquaque tribu, qui, ut communior fert opinio, in variis cellulis ſeorſim collocati, Scripturas ſacras diebus ſeptuaginta ex Hebraico in Græcum Idioma tranſtulerunt.

Alia eſt editio nomine *Aquilæ*, qui videtur idem eſse ac *Rabbi Onkelos*, ut probat Serrarius *cap.* 14. *qu.* 4. fuitque primùm ex Gentili Chriſtianus, & mox ex Chriſtiano Judæus, qui ut refert S. Epiphanius, vertit integrum vetus teſtamentum tempore Adriani Imperatoris. Alia pariter verſio dicitur *Symmachi*, qui cum eſset Hæreticus Ebionita, ſive ut volunt aliqui, Samaritanus, & Eccleſiaſticam dignitatem ambiret, quam obtinere non potuit, à Chriſtianis defecit ad Judæos: vixit autem temporibus *Lucii Veri* Imperatoris, ut patet ex præfatione Latina Romana in ſeptuaginta Interpretes. Alia etiam dicitur *Theodotionis* Epheſi, qui tempore Imperatoris Commodi ex Hæretico Marcionita, factus eſt Judæus Proſelytus, ut obſervat S. Hieronymus Præfatione in Danielem.

Plures aliæ circumferuntur Verſiones; nimirum *Hiericuntina*, quæ inventa eſt in urbe Hierico tempore Caracallæ Imperatoris: *Nicopolitana*, inventa Nicopoli, tempore Alexandri Imperatoris Mammeæ filii: *Luciani Martyris*, quæ inventa eſt tempore Conſtantini, ut refert Euſebius *lib.* 9. *Hiſtoriæ cap.* 6. *Heſychiana* per Heſychium presbyterum: *Origenis*, quæ eſt ipſamet editio ſeptuaginta Interpretum, ſed ab Origene variis in locis nunc mutata, nunc corrupta, nunc correcta.

Hic autem Origenes ex omnibus Editionibus, quæ ſuo tempore extabant, ſelegit quatuor præcipuas, nimirum ſeptuaginta Interpretum, Aquilæ, Symmachi & Teodotionis, eaſque in unum volumen redegit quatuor diſtinctis columnis, ita ut omnes eodem aſpectu videri poſſent & verſus verſibus, & periodi periodis reſponderent; cujus editionis exemplaria dicta ſunt *Tetrapla* ab illis quatuor Columnis, ut notat S. Hieronymus *Epiſt.* 89. Poſtmodum idem Origenes his quatuor editionibus præpoſuit adhuc Hebraicam è regione, idque duabus columnis, quarum prior continebat textum Hebraicum litteris Hebraicis ſcriptum; poſterior eundem textum referebat, ſed litteris Græcis exaratum; ſicque à duabus illis columnis adjunctis, exemplaria hæc appellata ſunt *Hexapla*. Denique alias duas poſtmodùm Editiones Græcas; nimirum Hiericuntinam, & Nicopolitanam prioribus addidit, ita ut octo eſſent columnæ ſibi invicem parallelæ, unde *Octapla* Origenis appellata ſunt.

Sed omnium verſionum celeberrima eſt *Vetus editio Latina*, quam communiter *Vulgatam* appellamus; quæ tota nunc videtur eſſe S. Hieronymi, demptis paucis verſiculis, aut verſuum particulis; imò videtur illius ſimpliciter, ſi menda & errores librariorum ſuſtuleris, ut rectè monet Serrarius *cap.* 19. Licet enim S. Hieronymus non omnes Scripturæ ſacræ libros ex Hebræo aut Græco tranſtulerit: nihilominus vertit quamplurimos, ac præterea omnes alias Latinas verſiones emendavit, ut ipſemet affirmat in *Præfatione in Evangeliſtas*. His itaque prænotatis

Re-

Digitized by Google

Reſpondeo hanc Vulgatam editionem eſſe plane authenticam, & omnibus aliis Latinis præferendam, ut decernit Concilium Tridentinum ſeſſione 4. his verbis. *Sacroſancta Synodus conſiderans, non parum utilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis Editionibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat, ſtatuit & declarat, ut & ipſa vetus & vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum uſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis Lectionibus, Diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præſumat.* Quibus tamen Concilium non infirmat auctoritatem Editionis Hæbraicæ, aut ſeptuaginta Interpretum; cùm earum mentionem non faciat, ſed ſolùm Vulgatam, ceteris Latinis editionibus præponat.

Quæres ſecundò, an Theologo liceat uti prophanorum Philoſophorum, ac Poetarum, aliorumque Ethnicorum auctoritatibus & ſententiis.

AFfirmo. Æquum enim eſt philoſophicas & naturales diſciplinas Reginæ omnium ſcientiarum Theologiæ famulari: glorioſum etiam eſt Philoſophos Ethnicos ſuis ipſorum armis vincere & in fidei captivitatem propriis repagulis conſtrictos redigere. Idque in primis ſuadet, quod nedum ſancti Patres, ſed etiam Apoſtoli modum illum argumentandi uſurpaverint, ut luculenter demonſtrat S. Hieronymus Epiſtol. ad Magnum Oratorem, qui eum culpaverat, quod ſuis opuſculis ſæcularium litterarum interdum poneret exempla, quibus, inquiebat, candorem Eccleſiæ Ethnicorum ſordibus polluere videbatur.

Huic criminationi reſpondens S. Hieronymus ait. *Quis neſciat & in Moyſe & in Prophetarum voluminibus quædam aſſumpta de Gentilium libris & Salomonem Philoſophis Tyri & nonnulla propoſuiſſe & aliqua reſpondiſſe? Unde in exordio Proverbiorum commonet; ut intelligamus ſermones prudentiæ, verſutiaſque verborum, parabolas & obſcurum ſermonem, dicta ſapientum & ænigmata, quæ propriè Dialecticorum, & Philoſophorum ſunt. Sed & Paulus Apoſtolus Epimenidis Poetæ uſus verſiculo eſt ſcribens ad Titum,* Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.... *Et in alia Epiſtola* 1. ad Cor. 15. *Menandri ponit ſenarium.* Corrumpunt bonos mores colloquia mala. *Et apud Athenienſes in Martis curia diſputans, Aratum teſtem vocat,* Actor. 15. dicens. Ipſius enim & genus ſumus.... *Didicerat enim a vero David extorquere de manibus hoſtium gladium, & Goliæ ſuperbiſſimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in Deuteronomio Domini voce præceptum, mulieris captivæ radendum caput, ſupercilia, omnes pilos & ungues corporis amputandos, & ſic eam habendam in conjugio. Quid ergo mirum, ſi & ego ſapientiam ſæcularem propter eloquii venuſtatem, & membrorum pulchritudinem de ancilla atque captiva Iſraelitidem facere cupio? Et ſi quid in ea mortuum eſt Idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum vel præcido, vel rado?* Hæc pari elegantia ſermonis, ſed mira eruditione proſequitur, aperiens qualiter omnes ſacri Scriptores & Doctores profanorum litteras & ſententias interdum uſurpaverint.

Ipſi concinit S. Baſilius *Homilia* 24. ad Adoleſcentes, ſuadens eis ut imitentur Danielem & Moyſem Ægyptiorum & Chaldeorum ſapientiam ediſcentes; non ut in ejus dumtaxat cognitione quieſcant, ſed ut eam in Dei cultum & Eccleſiæ utilitatem ac ſplendorem traducant. His pariter adſtipulatur S. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 40. *Philoſophi,* inquit, *ſi quæ fortè vera & fidei noſtræ accommoda dixerunt, maximè Platonici, non ſolùm formidanda non ſunt, ſed ab eis etiam tamquam ab injuſtis poſſeſſoribus, in uſum noſtrum vendicanda:* Subdit autem exemplum Iſraelitarum, qui Ægyptiorum vaſa aurea & argentea aſportaverunt, relictis eorum Idolis, & concludit quòd cùm Philoſophorum doctrina non ſolùm perverſis Dogmatibus ſit referta, *ſed etiam liberales diſciplinas uſui veritatis aptiores contineant, deque ipſo vero Deo colendo nonnulla vera inveniantur apud eos, quod eorum tamquam aurum & argentum, quod non ipſi inſtituerunt, ſed de quibuſdam quaſi metallis divinæ providentiæ, quæ ubique infuſa eſt, eruerunt, & quo perversè atque injuriosè ad obſequia dæmonum abutuntur; cum ab eorum miſera ſocietate, ſeſe animo ſeparat, debet ab eis auferre Chriſtianus ad uſum juſtum prædicandi Evangelii.*

Idem ibidem cap. 18. *Non propter ſuperſtitionem prophanorum debemus muſicam fugere, ſi quid inde utile ad intelligendas ſanctas Scripturas rapere potuerimus, nec ad illorum theatricas nugas converti, ſi aliquid*

de

de Cythariſ & de Organiſ quod ad ſpiritualia capienda valeat, diſputemus. Neque enim & litteras diſcere non debuimus, quia earum repertorem dicunt eſſe Mercurium, aut quia juſtitiæ virtutique templa dedicarunt, & quæ corde geſtanda ſunt in lapidibus adorare maluerunt, propterea nobis juſtitia virtuſque fugienda eſt. Imò vero quiſquis bonus veruſque Chriſtianus eſt, Domini ſui eſſe intelligat, ubicumque invenerit veritatem quam confitens, & agnoſcens etiam in litteris ſacris ſuperſtitioſa figmenta repudiet, doleatque homines atque caveat, qui cognoſcentes Deum, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, &c. inquit S. Paulus ad Rom. 1.

Unde S. Auguſtinus ibidem *cap.* 19. diſtinguit duplex genus doctrinæ apud infideles. *Unum earum rerum quas inſtituerunt homines: alterum earum quas animadverterunt jam peractas aut divinitus inſtitutas: Illud quod eſt ſecundùm inſtitutionem hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt quidquid inſtitutum eſt ab hominibus ad colenda Idola*, &c. cap. 25. ſubdit, *Deinceps videndæ ſunt inſtitutiones hominum ſuperſtitioſæ, id eſt non cum Dæmonibus, ſed cum ipſis hominibus inſtitutæ. Namque omnia quæ ideo valent inter homines, quia placuit inter eos ut valeant, inſtituta hominum ſunt, quorum partim ſuperflua, luxurioſaque inſtituta ſunt; partim commoda & neceſſaria.* Concludit cap. 27. *Jam verò illa quæ non inſtituendo, ſed aut tranſacta temporibus aut divinitùs inſtituta, inveſtigando homines prodiderunt; ubicumque diſcantur, non ſunt hominum inſtituta exiſtimanda.* Inde aperit qualiter omnes ſcientiæ & artes naturales ad Scripturæ & ſacræ Doctrinæ intelligentiam ſubſerviant. *Hæc de Theologia in communi dicta ſufficiant.*

PRIMI

Digitized by Google

PRIMI LIBRI SENTENTIARUM, METHODICA EXPLANATIO.

IAM apertè ſatis in Theologiæ præludio diximus, *Sententiarum libros* Auctorem & parentem habere *Petrum Lombardum* Pariſienſem Epiſcopum; quamquam enim ſapientiſſimus ille Præſul, his in Libris non tàm ſuam, quàm ſanctorum Patrum Sententiam congerere videatur, eos tamen illuſtres genii fœtus merito jure ſibi proprios vendicat, & eorum Auctoris nomine gloriatur. Nam ut notavit Seraphicus Bonaventura qu. 4. Prologi; *quadruplex eſt modus faciendi librum. Aliquis enim ſcribit alienam materiam, nihil addendo vel mutando, & iſte merè dicitur* Scriptor: *Aliquis ſcribit aliena addendo; ſed non de ſuo, & iſte* compilator *dicitur: Aliquis ſcribit aliena & ſua, ſed aliena tamquam principalia, & ſua tamquam annexa ad evidentiam, & iſte dicitur* commentator: *Aliquis ſcribit & aliena & ſua, ſed ſua tamquam principalia, aliena tamquam annexa ad Confirmationem, & talis debet dici* Auctor. *Talis fuit Magiſter, quoniam ſententias ſuas ponit, & Patrum ſententiis confirmat; unde verè debet dici Auctor hujus libri.*

Hunc autem Librum totius divinæ Sapientiæ ſacrarium, non immeritò idem Seraphicus Doctor aſſimilat illi mirando Fonti, quem Deus in medio terreſtris Paradiſi collocaverat, ut ſua perenni alluvione terram univerſam rigaret & fœcundaret: Etenim, ut plura taceam, quæ utriuſque collationem mirum in modum commendarent, hoc unum referre juvat, quòd ſicut ille Fons Paradiſinus in quatuor capita, ſeu flumina diffundebatur, quæ longè latèque ſerpentia terrarum orbem irrigabant ac recreabant; ſic Theologia, myſticus ille divinæ ſapientiæ fons, in quatuor Libros Sententiarum, velut in tot lucis fluvios diſtribuitur, ut Chriſtianum Orbem cæleſti lumine perfundat & divino ſplendore undique colluſtret & irradiet.

Tota namque Theologia in eo detinetur & occupatur, ut Deum demonſtret & exhibeat; Vel in ordine *Divinitatis* ſubſi-

ſten-

Digitized by Google

ſtentem, operantem & producentem: Vel juxta *Naturæ* ordinem, Creaturas producentem, moderantem & ordinantem: Vel ſecundùm ſupernaturalem *Gratiæ* ordinem, hominum ſalutem in humanitate aſſumpta meditantem & molientem: Vel denique ad ordinem *Gloriæ* per Sacramenta, tamquam per media neceſſaria & efficacia deducentem.

Primus itaque Sententiarum Liber, tribus Tractatibus proponitur abſolvendus, in quorum *Primo*, Deum in ſe ſubſiſtentem, adeoque illius eſſentiam, exiſtentiam & præcellentias contemplabimur. In *Secundo*, ſuſpiciemus Deum operantem per intellectum & voluntatem, tum reſpectu ſui, tum in ordine ad Creaturas, quas ſcientia cognoſcit, providentia regit, & prædeſtinatione ad finem ſupernaturalem ordinat; In *Tertio* deniquè, Deum intra ſe producentem, & adorandum Trinitatis myſterium ſuſcipiemus explanandum.

TRA-

TRACTATUS PRIMUS,
DE DEO IN SE SUBSISTENTE.

CUM aſſuetus ordo doctrinæ poſtulet, ut ſcientia quælibet objecti ſui naturam, proprietates, & virtutes inquirat & aperiat, priuſquam ad detegendas illius operationes explicandoſque ipſius effectus incumbat & effundatur: Cùmque jam innotefcat Deum eſſe primarium Theologiæ objectum, ad quod cetera, quæ in ea tractantur, velut lineæ ad centrum, radii ad ſolem & ad mare flumina revocantur & refluunt: hinc præſentem Tractatum quatuor Diſputationibus abſolvemus, quarum *Prima* Dei exiſtentiam & eſſentiam indigitabit: *Secunda* illius proprietates, & attributa generatim ſcrutabitur: *Tertia* modos omnes eſſentiæ divinæ, ſeu Attributa negativa numerabit & diſcutiet: *Quarta* denique divinas omnes proprietates, ſeu Attributa poſitiva referet & aperiet.

DISPUTATIO PRIMA.
De Exiſtentia & Eſſentia Dei.

ETSI Dei nomen, ſoli primæ rerum omnium Cauſæ deſignandæ primitùs fuerit conſecratum; varias tamen decurſu temporum etiam ſacris in Litteris, ipſoque Deo Auctore, ſignificationes obtinuit. Auguſtum enim hoc nomen, Creaturis omnibus indidit ſupremus ille rerum Arbiter, in quibus relucebat aliqua ipſius præcellentiarum adumbratio. Sic propter participationem ſui in ſubditos imperii, de Regibus ait Pſal. 81. *Ego dixi Dii eſtis*: Propter commiſſam Moiſi miracula patrandi virtutem ait Exodi 3. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis*: Propter adumbratam illius dominationem in Magiſtratibus, ait Pſal. 45. *Dii fortes terræ vehementer elevati ſunt*: propter adminiſtrationem ſuæ Juſtitiæ, de Judicibus, ait Pſalm. 81. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum, &c.* Denique propter imitationem ſuæ celſitudinis a perſonis in aliqua dignitate, vel Eccleſiaſtica vel Politica conſtitutis, ait Exod. 32. *Diis non detrahes.*

Nihilominus ſacrum hoc nomen Deus, ſoli ſupremo rerum omnium Moderatori proprium eſt, ſuamque ab idiomate Græco duxit originem: Θεὸς enim a quo Latinè *Deus*, oritur vel a verbo Θεᾶσθαι quod ſignificat *proſpicere*, quia omnia nuda & aperta ſunt coram oculis Domini: Vel a verbo Θέειν, quod ſignificat *urere*, Deus enim igne divini ſui amoris velut in ſe æſtuat, unde dicitur *ignis conſumens*; & meritò de eo Iſaias 33. *Quis veſtrum poterit habitare cum igne devorante & cum ardoribus ſempiternis?* Dei itaque nomine ſic uſurpato, illius Exiſtentia & Eſſentia inveſtiganda eſt tribus in ſequentibus Articulis.

ARTICULUS PRIMUS.
De Exiſtentia Dei.

TRIA ſunt in præſenti Articulo diſcutienda. Primum, an & quomodo conſtet Deum exiſtere; Secundum, an ipſius Exiſtentia ſit per ſe nota: Tertium, an & quibus rationibus ſit demonſtrabilis. *Primum* quidem adversùs Atheos & politicos, qui ut genio ſuo lubentiùs & impudentiùs indulgeant; Dei exiſtentiam in dubium revocant; *Secundum* adversùs nonnullos Philoſophos, qui Dei Exiſtentiam captu difficilem arbitrantur; *Tertium* contra quoſdam Theologos, qui Deum ratione naturali prorſus indemonſtrabilem affirmant. Tres autem hæ difficultates tribus in ſequentibus Quæſtionibus ſunt reſolvendæ.

QUÆSTIO PRIMA.
An & quomodo nobis conſtet Deum exiſtere.

IN præſenti Quæſtione hoc unicum proponitur determinandum, an revera Deus exiſtat, ſeu utrùm inter omnia entia realiter exiſtentia admittendum ſit aliquod ſupremum ens, a quo cetera tamquam a ſuo principio pendeant, & in quod tamquam in finem ſuum ultimum collineent ac referantur. Quod ut percipiatur,

Notandum 1. Quòd etſi vulgares ſcientiæ ab objecti ſui exiſtentia plerumque præſcindant, ne fortè cum illa ſit contingens & mutationi obnoxia, ſcientiæ certitudini ac infallibilitati detrahat & officiat: nihilominus Theologia ſcientiarum princeps in detegenda & probanda Dei exiſtentia non abs re detinetur. Cùm enim omnis cognitio Theologica a divina revelatione pendeat, quæ haberi non poteſt niſi a Deo exiſtente; meritò nobis priùs conſtare debet Deum exiſtere, quàm ullam certam cognitionem Theologicam poſſimus aſſequi. Adde quòd cum exiſtentia Deo neceſſariò & eſſentialiter competat, ſitque unum ac præcipuum ex ipſius prædicatis eſſentialibus, evidens eſt ipſius eſſentiam non poſſe detegi, niſi priùs exiſtentia innoteſcat.

Notandum 2. hanc divinam exiſtentiam nobis mortalibus ſolùm triplici via poſſe certò innoteſcere, nimirum vel per *naturalem intelligentiam*, vel per *fidem*, vel per *diſcurſum*. Cùm enim ſolùm quadruplex lumen nobis affulgeat quo veritatem detegere poſſumus, nimirum lumen fidei ſupra nos; naturalis intelligentiæ, intra nos; diſcurſus a nobis; & experientiæ quæ fit ex iis quæ circa nos ſunt: Cumque ſenſibus noſtris corporeis Deus non pateat, propter ſuam ſpiritualitatem & ab omni materia defœcationem; manifeſtum eſt illius exiſtentiam experientiæ lumine non poſſe detegi, nec probari; proindeque divina illa exiſtentia non poteſt nobis innoteſcere, niſi vel ab ingenito ſingulis intelligentiæ lumine: Vel ab aliquo teſtificante fide digno: Vel denique ab ipſo diſcurſu. An autem his tribus viis divina exiſtentia pateat, hac in quæſtione reſolvendum eſt.

Notandum 3. Ignorantiam, quæ eſt carentia illius cognitionis quam homo natus aptus eſt habere, a Theologis ſolitò diſtingui triplicem, nimirum invincibilem, craſſam, & affectatam: *Prima* eſt, quæ nullo ſtudio nullaque exercitatione ac diligentia depulſari poteſt & ſuperari. *Secunda* eſt, qua parum aut nihil diligentiæ adhibemus ad eam rem percipiendam, quam tamen ſcire tenemur; *Tertia* eſt qua quis voluntariè ea ignorat quæ ſcire tenetur ut liberiùs peccet. *Prima* totam tollit malitiam; *Secunda* partem malitiæ; *Tertia* ipſam auget, eo quòd ex determinatione voluntatis humanæ actui prohibito addat affectationem talis ignorantiæ.

CONCLUSIO PRIMA.

DEI exiſtentiam ingenito ſingulis intelligentiæ lumine conſtare, non eſt improbabile.

Probatur primò. Illud innata intelligendi virtute deprehenditur, quod nullo docente & abſque omni ſtudio ac formali diſcurſu, ſed per ſolam terminorum notitiam cuique venit in mentem: ſed talis eſt cognitio & manifeſtatio exiſtentiæ Dei: Ergo per naturalem intelligendi vim mentibus noſtris inſeritur. Major conſtat, idcirco enim cognitio primorum principiorum dicitur *Intelligentia*, quia ſingulis comperta eſt abſque ullo ſtudio, ullave ratione. Minor probatur auctoritate ſancti Damaſceni libro 7. de fide cap. 1. *Notitia*, inquit, *Dei omnibus a natura eſt inſita; neque id aliquis ratione utens ignorare poteſt.*

Idipſum affirmat Tertullianus *libro primo adverſus Marcionem* dicens, *Prima animæ rationalis Dos, Dei notitia eſt*. Unde in *Apologetico cap.* 17. cum dixiſſet, *Hæc eſt ſumma delicti nolentium recognoſcere, quem ignorare non poſſunt*; ſubdit animæ ipſius teſtimonium, *Quæ*, inquit, *licèt carcere corporis preſſa, licèt inſtitutionibus pravis circumſcripta, licèt libidinibus & concupiſcentiis evigorata; licèt falſis diis exancillata; Cùm tamen reſipiſcit ut ex crapula, ut ex ſomno, ut ex aliqua valetudine & ſanitatem ſuam patitur, Deum nominat..... & quod Deus dederit omnium vox eſt..... O Teſtimonium animæ naturaliter Chriſtianæ!* Nam, inquit libro de Teſtimonio animæ cap. 5. *Quis ejuſmodi eruptiones animæ non putavit doctrinam eſſe naturæ, & congenitæ & ingenitæ conſcientiæ tacita commiſſa?.... Certè prior anima quàm Littera, & ſermo prior quàm liber; & prior ſenſus quàm ſtylus, & prior homo ipſe quàm Philoſophus & Poeta.* Hinc antea præmiſerat, *Hæc teſtimonia animæ quantò vera, tantò ſimplicia: quantò ſimplicia tantò vulgaria: quantò vulgaria tantò communia: quantò communia, tantò naturalia: quantò naturalia tantò divina.... magiſtra Natura, anima Diſcipula, quidquid aut illa edocuit aut iſta perdiſcit, a Deo traditum eſt, magiſtro ſcilicet ipſius magiſtræ.*

Subſcribit Ambroſius *libro* 1. *contra Gentes*, dicens, *hanc eſſe ſcientiam naturalem, ſine qua nemo naſcitur; adeo ut cuilibet ingenitum ſit & affixum, ac in utero matris impreſ-*

Digitized by Google

preſſum ac inſitum, eſſe Regem ac Dominum cunctorum, quæcumque ſunt moderantem, &c.

Hanc ipſam veritatem (ut alios S. Patres idipſum probantes omittam) ſuo calculo firmaverunt Philoſophi, in primis verò Epicurus ipſe, qui, ut refert Cicero libro 1. de natura Deorum, *Vidit quòd in omnium animis Deorum notionem impreſſiſſet ipſa natura. Quæ enim gens, aut quod genus hominum, quod non habeat ſine doctrina anticipationem quamdam Deorum, quam appellat Prolepſim Epicurus, id eſt anteceptam animo rei quamdam informationem, ſine qua nec ſciri quidquam, nec quæri, nec diſputari poſſit.* Quibus apertè fatetur Dei notionem a natura nobis impreſſam; ideoque vocat eam *anticipationem doctrinæ*, quia ſine ullo Doctore a natura ipſa mentibus noſtris inſeritur & omnem ratiocinationem antecedit, veluti quoddam generaliſſimum totius diſcurſus principium, ſine quo nihil intelligi, nec diſputari queat; quaſi omnium entium certa cognitio a prævia Dei cognitione penderet, ſicut & ab ejus efficientia pendet omnium rerum virtus & natura. Unde meritò *libro* 1. *de Legibus* affirmat idem Cicero, *De hominibus* (inquit) *nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam ferrea, quæ non, etiam ſi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat.*

Idipſum ratione probatur. Dei cultum & obſervantiam ſingulis quibuſque hominibus natura indidit: Ergo multò magis ipſius exiſtentiæ notitiam. Conſequentia patet, nihil enim coli poteſt, niſi id priùs eſſe conſtiterit. Probatur antecedens, ex Apoſtolo *ad Romanos cap.* 2. ubi ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt; ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.*

Secundo: Non poteſt dari invincibilis ignorantia Dei: Ergo illius notitiam vis naturalis intelligendi cuilibet hominum menti ingerit. Conſequentia patet: Plures ſunt enim homines, qui Deum nec per fidem, nec per diſcurſum cognoſcere queunt; putà infideles, quibus nondum prædicatum eſt Evangelium, & homines rudes & inſcii qui nullam ratiocinandi artem aut peritiam ſunt aſſecuti: Ergo ſi illi Deum noverint, neceſſum eſt per naturalem intelligendi vim eum agnoſcant.

Antecedens patet, tum ex *laudato loco ad Romanos*, in quo dicuntur inexcuſabiles qui Deum ignorant: at non eſſent inexcuſabiles ſi invincibiliter ejus exiſtentiam ignorare poſſent; ignorantia enim invincibilis excuſat a tota culpa, juxta illud ſancti Auguſtini *lib.* 3. *de libero arbitrio cap.* 15. ubi ait: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, ſed quòd negligis quærere quod agnoſcis.* Tum quia ſi homo poſſet inculpabiliter verum Deum ignorare, poſſet etiam ſine culpa Deum falſum & Idola colere, ſicque ratione illius invincibilis ignorantiæ, excuſari poſſet a peccato Idololatriæ, quam Tertullianus libro de Idololatria cap. 1. appellat *principale crimen generis humani, ſummum ſæculi reatum, totam cauſam judicii*: Ac proinde nullatenus eſt excuſanda. Tum denique quia, ut communiter docent Theologi, præcepta legis naturæ non poſſunt invincibiliter ignorari: Ergo neque Deus, qui auctor eſt & finis talium præceptorum; ac proinde cùm plures ſint infideles & ſtolidi, qui per fidem & diſcurſum Deum agnoſcere nequeant, neceſſum eſt ut illius exiſtentiam innata vi intelligendi deprehendant.

Dices 1. Quod innata vis intelligendi manifeſtat, primo rationis intuitu cuilibet venit in mentem: ſed Dei exiſtentia non omnibus hominibus ratione utentibus venit in mentem; ſiquidem Molina 1. *par. qu.* 2. *art.* 1. refert Braſiliæ incolas nullum coluiſſe & agnoviſſe Numen, priuſquam a Luſitanis Religionem audirent & exciperent: Ergo, &c.

Nego minorem: Nam, ut inquit S. Hieronymus Epiſt. 3. ad Nepotianum, *Perſa, Cotus, Ægyptius, Turca ipſum agnoſcunt; Beſſorum feritas, & pellitorum turba populorum ſtridorem ſuum in dulce nominis ejus fregerunt melos; & totius mundi una vox*, Deus eſt. Fateor equidem, diſtinctam & evidentem Dei exiſtentiæ notitiam cuilibet homini a naturali intelligendi virtute non ingeri, quaſi certò & evidenter cuique appareret Deum exiſtere; ſed ad minùs cuique ſubeſt aliqua illius cognitio, nam ut ait idem S Hieronymus in hæc verba Job 36. *Omnes homines vident eum*, Hoc eſt *per naturæ bonum notitia Creatoris ineſt cordibus, & quamvis aliquis tam pravus ſit & frigidus, ut alienus eſſe ſtudeat a Creatore ſuo, nullus tamen eſt qui ſe abſcondat a calore ejus.*

Dices 2. Quod a natura notum eſt, non poteſt in dubium revocari; quis enim ambigit, v. g. totum eſſe majus ſua parte? ſed exi-

exiſtentia Dei in dubium revocatur; imò re ipſa negatur, *dixit enim inſipiens in corde ſuo; Non eſt Deus*, Pſal.13. Nec ſolùm inſipiens, ſed etiam plurimi ſapientiores Philoſophi & Politici ſagaciores illam Dei exiſtentiam, rident & infectantur: Ergo illius notitia non eſt a natura ingenita.

Diſtinguo majorem: Non poteſt in dubium revocari ab homine mentis compote & ratiocinante ſecundùm lumen & dictamen rationis, concedo: ab homine vel orbato ratione, vel excœcato malitia, nego: quamvis enim, inquit S. Damaſcenus libr. 1. de fide orthodoxa, cap.3. *Cognitio exiſtentiæ Dei naturaliter ſit nobis impreſſa; tamen in tantùm invaluit pernicioſa hominum malitia, ut dicant non eſſe Deum: Non quidem exteriùs, ne ab omnibus creaturis falſitatis, ac impietatis arguerentur, ſed interiùs & in corde ſuo. Nec enim* (inquit S. Auguſtinus in hæc verba) *ipſi ſacrilegi & deteſtandi quidam Philoſophi, qui perverſa, & falſa de Deo ſentiunt, auſi ſunt dicere; Non eſt Deus: Ideo ergo dixit in corde ſuo, quia hoc nemo audet dicere etiam ſi auſus fuerit cogitare*.

Ad minorem dico, eum qui de Dei exiſtentia ambigit, non immeritò vocari inſipientem, quippe cùm rationis lumen ita extinguat, ut non videat ſuper ſe ſignatum lumen vultus Dei, neque audiat omnes ſui corporis partes & animæ facultates introrſum clamantes: *ipſe fecit nos & non ipſi nos*; unde etiam de ipſis Atheis dicere lubet, quod de Idololatris protulit S. Paulus 1. cap. ad Romanos, *Cum cognoviſſent Deum* (natura docente) *non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens coreorum; dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*. Hanc autem Atheorum inſaniam *tertia ſequenti quæſtione* efficaci ac multiplici ratione reprimere tentabimus.

Inſtabis. Lumen à natura mentibus noſtris inſitum, nulla ſuperveniente erroris aut ignorantiæ caligine, uſquam interiùs poteſt extingui; tamdiù namque remanet, quamdiù ipſa natura; ſic v.g. lumen ac dictamen conſcientiæ quavis accedente morum corruptione nuſquam deperit: ſed cognitio exiſtentiæ Dei in corde præfati inſipientis deperit (dicit enim, *Non eſt Deus*): Ergo non eſt à natura inſita.

Diſtinguit minorem S. Anſelmus in *Proſologio cap. 4.* & cum eo noſter Alenſis 1. *parte, quæſt. 3. membro 2. ad 2.* Cognitio Dei deperit in corde inſipientis verbo tenùs; concedit: reipſa negat: vel enim inſipiens ille de facto intelligit, & cognoſcit rem quam negat, vel non: ſi non cognoſcat, nec de ea ſerio cogitet, dum eam negat, eam equidem negare poterit, ſed verbo tenùs: ſi verò eam percipiat, certè negare non poterit: nullus quippe intelligens quid ſit Deus, poterit ejus exiſtentiam negare, *Deus enim*, inquit S. Anſelmus, *eſt id quo maius excogitari non poteſt; quod qui bene intelligit, utique intelligit idipſum ſic eſſe; ut nec cogitatione queat non eſſe: qui ergo ſic intelligit eſſe Deum, nequit eum non eſſe cogitare*. Hanc S. Anſelmi rationem quæſt. 3. expendemus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Lumine de certitudine fidei conſtat Deum exiſtere. Patet concluſionis veritas ac firmatur innumeris propemodum Scripturæ ſacræ textibus, quibus Deus nedum alia, ſed & ſui ipſius exiſtentiam revelavit & teſtificatus eſt, illiuſque revelationis veritatem tot ſignis totve miraculis ac prodigiis confirmavit & in dies confirmat, cùm ad ejus invocationem mira patrantur, ut nullus niſi à ratione omninò devius, de hac veritate dubitare queat.

Hinc de Dei exiſtentia jure potiori affirmare poſſumus, quæ de Evangelii veritate & credibilitate protulit Picus Mirandulanus Epiſtola prima: *Magna profectò*, inquit, *inſania eſſet Evangelio non credere, cujus veritatem ſanguis martyrum clamat, Apoſtolicæ reſonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, mundus teſtatur, elementa loquuntur, dæmones confitentur*.

Hujus autem concluſionis veritas nedum eſt de fide, ſed & omnium fidei divinæ, ac ſupernaturalis articulorum baſis eſt, & fundamentum; ut conſtat tum ex ſymbolo Apoſtolorum, cujus primus articulus eſt, *Credo in Deum*; tum etiam ex S. Paulo ad Hebræos *cap.* 11. ubi ait: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia Eſt, & quòd inquirentibus ſe Remunerator eſt*; Quibus duo diſtinguit, nempe quòd *Deus ſit*, & quòd *inquirentibus remunerator ſit*, quare utrumque fide divina credendum eſt, ac proinde de fide eſt, Deum exiſtere. Adde quòd tota fidei certitudo pendeat ex divinæ revelationis infallibilitate; quæ autem eſſe poſſet revelationis veritas, niſi certò conſtaret de

de exiſtentia & veracitate revelantis? Ergo qua fide creditur Deum hæc aut ille revelaſſe, eadem credi debet eum exiſtere.

Dices. Fieri non poteſt ut quis fide divina credat Deum exiſtere: Ergo exiſtentia Dei, fidei lumine non conſtat. Probatur antecedens. Aſſenſus fidei divinæ nititur teſtimonio Dei: Ergo fides in aſſenſu ſuo ſupponit Deum eſſe qui teſtimonium veritati credendæ perhibeat, ac proinde fieri non poteſt ut ejus exiſtentia per fidei lumen innoteſcat, cùm eam ſupponat.

Nego primum antecedens, & ſecundum diſtinguo conſequens; Fides in ſuo aſſenſu ſupponit Deum eſſe in entitate, & exiſtentia ſua reali, concedo: in formali & diſtincta cognitione credentis, nego; oportet quidem ut is qui credit Dei exiſtentiam, eò quòd Deus ſe exiſtere revelaverit, ſupponat eum eſſe, non enim revelaſſet niſi eſſet; ſed dum huic revelationi aſſentitur, non cogitat de præſuppoſita illa Dei revelantis exiſtentia: Vel ſi cogitet, ſolùm cogitat confusè & indiſtinctè: ita ut illius cogitatio primò & immediatè veluti terminetur ad hanc propoſitionem, *Deus eſt, quia ſe eſſe revelavit*; quàm ad hanc (*non poſſet revelaſſe niſi eſſet*): prima enim propoſitio eſt veluti immediata reſpectu aſſentientis, ſecunda verò tantùm mediata & confuſa.

Inſtabis. Si eodem actu fidei credamus Deum exiſtere, quo teſtatur ſe eſſe, ſequitur per eundem aſſenſum nos bis credere Deum exiſtere; ſemel quidem, quia revelavit ſe eſſe; & denuò, quia revelare non potuiſſet, niſi eſſet; ſicque priùs crederemus Dei exiſtentiam, quàm eum eſſe exiſtentem credamus, quod eſt omninò nugatorium.

Diſtinguo antecedens. Sequeretur nos bis credere Deum eſſe, eodem motivo, medio & modo, nego: diverſo, concedo. Credimus enim fide divina eum eſſe præcisè, formaliter & explicitè, quia revelavit & dixit ſe eſſe, ita quòd illius revelatio ſit medium, & motivum illius aſſenſus; ſolùm autem virtualiter, mediatè & conſequenter credimus eum eſſe, quia revelare non potuiſset, niſi eſset. Primum quidem motivum talis aſſenſus eſt à revelatione, ſecundum a demonſtratione: Primum præcisè pertinet ad fidem, poſterius autem ſpectat ad Metaphyſicam, quæ ex eo, quòd impoſſibile ſit idem operari, & non eſse, colligit quòd ſi Deus teſtificetur ſe eſse, neceſsariò eſse debet, ut illud teſtificetur; operari enim ſequitur eſse. Unde præfatus aſsenſus ſi ſit in entitate ſimplex, eſt ſaltem virtualiter multiplex, cum diverſum virtuale habeat motivum, diverſumque medium.

CONCLUSIO TERTIA.

LUmine *diſcurſus naturalis certò conſtat Deum exiſtere*. Hanc concluſionem disertis verbis indicat & probat S. Paulus ad Romanos, ubi loquens de hominibus ſola ratione naturali illuſtratis, nec per illam divinam revelationem edoctis, ait, *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt illis, Deus enim illis manifeſtavit*: Lumine ſcilicet naturali, & per diſcurſum ab effectibus & rebus creatis ad creatorem: *Inviſibilia enim ejus à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & Divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles, quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt*.

Unde meritò Sapiens cap. 13. ait. *Vani ſunt omnes homines in quibus non ſubeſt ſcientia Dei & de his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum* qui eſt, *neque operibus attendentes agnoverunt quis eſſet Artifex*. Paucis interpoſitis concludit; *A magnitudine enim ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit eorum Creator videri*. Quibus conſtat ex Dei operibus illius exiſtentiam per diſcurſum, & lumen rationis naturalis ita certò, & apertè innoteſcere, ut meritò SS. Patres eam notitiam evidentem appellaverint.

Hinc Auguſtinus Tractatu ſecundo in Joannem: *Deus*, inquit, *poteſt inveniri per creaturas evidenter, dicente Apoſtolo*: *Inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur*; id eſt, inquit in hunc locum S. Hieronymus, *tàm evidenter intellecta ſunt, ut conſpecta dicantur*. Quibus concinunt alii SS. Patres, ſed omnium elegantiſſimè Minutius Fœlix in Octavio; *Quid*, inquit, *poteſt eſſe tam apertum, tam confeſſum, tamque perſpicuum, cùm oculos in cœlum ſuſtuleris & quæ ſunt infra citraque luſtraveris, quàm eſſe aliquod Numen præſtantiſſimæ mentis, quo omnis natura inſpiretur, moveatur, alatur, gubernetur?* Conſtat ergo Dei exiſtentiam per rationis lumen innoteſcere. Quæ autem ſint rationes naturales quibus illa probetur, ac contra Atheos efficaciter demonſtretur, infra patebit.

Dices primò. Ratio naturalis non poteſt Dei exiſtentiam deprehendere: Ergo hæc per

per illam non innoteſcit. Probatur antecedens: Inter objectum cognoſcendum, & potentiam cognoſcentem, debet eſſe aliqua proportio: Deus enim eſt infinitus; intellectus autem eſt facultas finita; finiti autem ad infinitum nulla eſt proportio. Unde S. Dionyſius *libro 5. de divinis nominibus*, ait, *Deum neque dicere, neque intelligere poſſibile eſt*: Ergo Deus per rationem naturalem non poteſt cognoſci.

Nego antecedens: & majorem illius probationis diſtinguo cum S. Bonaventura *in 1. diſt. 3. quæſt. 1. ad 1.* Inter intellectum cognoſcentem, & objectum cognoſcibile, debet eſſe aliqua proportio, vel convenientiæ, vel æquiparantiæ, concedo: æquiparantiæ ſemper, nego. Sicut enim duplex eſt objecti cognitio, nimirùm Apprehenſiva, & Comprehenſiva; quarum prior conſiſtit in manifeſtatione alicujus veritatis objecti cogniti; poſterior verò in perſpicaci viſione & contemplatione eorum omnium quæ in objecto ſunt; ita ut nihil in eo ſit, quod lateat videntem & cognoſcentem: Ita etiam inter intellectum & objectum, duplex eſt proportio: una *Convenientiæ*, qua intellectus fertur in objectum ſibi conveniens, & quatenus eſt intelligibile; altera *Æquiparantiæ*; ſeu æqualitatis, qua fit ut tanta ſit virtus ad intelligendum in facultate cognoſcente, quanta eſt perfectio cognoſcibilis in objecto. Prima proportio requiritur in cognitione apprehenſiva. Secunda verò in comprehenſiva deſideratur. Prior reperitur inter Deum cognoſcendum & animam cognoſcentem, quia cùm Deus ſit cognoſcibilis, eſt intra latitudinem objecti intellectus, qui verſatur circa omne intelligibile; non ita poſterior; unde anima poteſt quidem cognoſcere, non verò comprehendere: De poſteriori loquitur S. Dionyſius; non verò de priori.

Subſumes. Atqui inter Deum & animam nulla eſt etiam proportio convenientiæ, quæ ſufficiat ut anima Deum poſſit cognoſcere. Ergo hæc illum cognoſcere nequit. Probatur antecedens. Minùs invicem diſcrepant ſenſus & ſpiritus creaturæ, quàm Deus & intellectus humanus, quia ſenſus & ſpiritus creaturæ conveniunt in ratione entis creati & finiti; major autem eſt convenientia inter duo entia finita, quàm inter intellectum qui finitus eſt, & Deum, qui eſt infinitus: ſed non obſtante illa majori convenientia, ſenſus nunquam poteſt elevari ad cognitionem & perceptionem ſpiritus: Ergo multò minùs anima poterit elevari ad cognitionem Dei.

Nego ſubſumptum & majorem illius probationis diſtinguo cum eodem S. Bonaventura ibidem; Minùs invicem diſcrepant ſenſus & ſpiritus, quàm Deus & anima in ratione objecti cognoſcibilis; nego; in ratione entis, concedo. *Senſus* equidem & *Spiritus* quatenus ſunt entia creata & finita, magis invicem conveniunt, quàm *Deus* & *anima*: ſed quatenus ſpiritus eſt objectum perceptibile, & Deus pariter objectum perceptibile, magis Deus convenit cum intellectu humano, quàm ſpiritus cum ſenſu; cùm enim Intellectus habeat pro objecto ſuo omne intelligibile, etiam Deum intra latitudinem ſui objecti involvit; Senſus verò cùm habeat pro objecto ſuo omne ſenſibile, ſpiritus autem ex ſe non ſit ſenſibilis, etiam non comprehenditur ſub objecto ſenſus: Ergo licèt ſenſus non poſſit percipere ſpiritum, tamen anima poterit agnoſcere Deum.

Dices 2. generatim contra reſolutionem quæſtionis; Si Deus exiſteret, eſſet ens infinitè bonum: atqui nullum datur ens infinitè bonum. Ergo nec Deus. Major conſtat, ſiquidem nomine Dei deſignatur ens infinitè perfectum, proindeque infinitè bonum. Minor probatur. Si duorum contrariorum unum eſſet infinitum & exiſteret, ageretque neceſſariò, non poſſet dari aliud contrarium, etiam finitum; ſi v.g. exiſteret in rerum natura calor infinitus, non poſſet reperiri, nec cum eo ſubſiſtere minimum frigus; ſimiliter ſi infinitum eſſet lumen, nullæ forent tenebræ: Ergo ſi daretur bonum infinitum in rerum natura, non poſſet dari aliquod malum etiam finitum: ſed plurima ſunt mala, ut experientia conſtat; Ergo non datur bonum infinitum, nec conſequenter Deus.

Reſpondent aliqui Minorem eſſe veram de contrariis formaliter & per ſe, qualia ſunt v.g. calor & frigus; non verò de contrariis virtualiter & ratione effectuum quos poſſunt producere, ſicut Sol v.g. dicitur virtualiter contrarius aquæ; quia ille calorem, hæc frigus producit. Deus autem, inquiunt, nullum malum habet ſibi contrarium formaliter, ſed ſolùm virtualiter, quatenus nempè malum aut prohibet, aut odit, proindeque omne malum à rerum natura non debet neceſſariò excludere.

Verùm

Verùm hanc replicam nullam eſſe demonſtrat Doctor Subtilis in 1. *diſt.* 2. *qu.* 7. *num.* 1. quia (inquit) *Sive formaliter*, *ſive virtualiter aliquid ſit alteri contrarium; ſi ſit infinitæ virtutis*, *alterum ſibi contrarium non compatietur; quod enim eſt infinitæ virtutis*, *nedum excludit quod ſibi formaliter contrarium eſt; ſed etiam quod contrariatur ſuo effectui*: *v.g. ſi Sol eſſet infinitè calidus virtualiter*, *non magis compateretur ſecum aliquod frigus in rerum natura*, *quàm ſi eſſet formaliter calidus*: Ergo ſi Deus ſit infinitè contrarius malo, non magis admittet ſecum in rerum natura aliquod malum, quàm ſi eſſet formaliter ipſi malo contrarius: itaque in forma cum eodem Doctore *ibidem qu.* 2. *num.* 35.

Nego minorem & majorem illius probationis diſtinguo. Si illud contrarium infinitum ageret neceſſariò, aliud ſibi aut ſuo effectui contrarium non compateretur, concedo: ſi enim Sol virtualiter, & ignis formaliter eſſent infinitè calidi, v. g. cùm agerent neceſſariò & ex impetu naturæ, etiam agerent ſecundùm omnimodam ſuam virtutem; quæ cùm eſſet infinita, produceret calorem infinitum, qui proinde omne frigus à rerum natura abigeret: ſi ageret liberè, nego: Deus autem non agit neceſſariò ad extra, ſed omninò liberè: *Omnia* enim *quæcumque voluit fecit in cœlo & in terra*. Nec etiam producit neceſſariò aliquos effectus incompoſſibiles cum malis aut poſſibilibus aut exiſtentibus; ideoque licèt ſit infinitè bonus, mala tamen eſſe & fieri permittit, vel ex juſtitia puniente, vel ex providentia ad congruum aliquem finem mala ipſa ordinante.

Dices 3. Si daretur aliquod corpus infinitæ magnitudinis ſecundùm omnem extenſionem, aliud corpus ſecum non admitteret in rerum natura, quia omnem omninò locum repleret, & ſic quodlibet aliud corpus à loco abigeret; Ergo à ſimili, ſi daretur aliquod ens infinitum, non admitteret ſecum aliud ens infinitum in rerum natura. Sed conſtat plura eſſe entia finita in rerum natura. Ergo in ea nullum datur ens infinitum. *Prima ſequela patet*, ſicut enim extenſio ſe habet ad extenſionem, ita entitas ad entitatem: Ergo ſi extenſio infinita aliam extenſionem finitam excludit, etiam entitas infinita omnem aliam entitatem excludet, vel eam in ſuo ſinu realiter complectetur & abſorbebit, ac proinde ſi detur in rerum natura aliqua infinita entitas, non poterunt aliæ finitæ entitates in ea admitti.

Negat paritatem Doctor *ibidem*, & rationem diſparitatis hanc profert, quòd una entitas non pugnat cum alia entitate, ſicut unum corpus quantum pugnat cum alio corpore quanto reſpectu ejuſdem loci occupandi: cùm enim duo corpora quanta ſint naturaliter impenetrabilia, ideoque non poſſint ſimul eundem locum occupare; evidens eſt quòd ſi corpus aliquod eſſet infinitè extenſum, omnem omninò locum repleret; proindeque omne aliud corpus loci repletivum excluderet: Entitas autem una nullam habet incompoſſibilitatem & pugnam cum alia entitate: Neque ratione ſui; cùm non ſint contrariæ, quippe quæ ſint ſubſtantiæ, quibus proprium eſt non eſſe ſibi invicem contrarias; Neque ratione loci, cùm conſiderentur ſolùm ut entitates ſunt, non verò ut extenſæ: Ergo licèt corpus infinitum excluderet corpora finita; non tamen entitas infinita excludere debet entitatem finitam.

Imò poteſt retorqueri argumentum: Nam ſicut corpus infinitum non excluderet aliqua corpora quanta, ſi cum eis non pugnaret ratione extenſionis, eò quòd non eſſent impenetrabilia nec loci repletiva, qualia ſunt corpora glorioſa quæ nec locum replent, nec impenetrabilia ſunt; ita à pari entitas infinita non debet excludere entitates finitas, quia cum eis nullam pugnam habet.

Inſtabis. Idcircò corpus quantum finitum non poteſt eſſe cum corpore quanto infinito, quia ſi daretur, cum eo faceret majus, quod implicat; infinito enim nihil addi nec detrahi poteſt: Ergo propter eandem rationem, nec entitas finita poteſt cum infinita ſubſiſtere. Patet antecedens; effici enim majus, nihil aliud eſt, quàm ſuſcipere novam quantitatem ſibi ſuperadditam; corpus autem infinitum novam ſuſciperet quantitatem, ſi aliud corpus finitum cum eo poneretur in rerum natura. Ergo, &c.

Diſtinguo antecedens. Fieret majus, ſi corpus quantum finitum ipſi infinito uniretur, concedo: ſi non uniretur, nego. Similiter entitas infinita dici poſſet fieri magis perfecta, ſi aliæ entitates finitæ ipſi realiter & formaliter unirentur, concedo; ſecus, nego. Sed conſtat entitatem finitam cum infinita non poſſe uniri realiter nec formaliter; ac proinde ex eo quòd utraque ponatur in rerum natura, infinita entitas non debet dici magis perfecta propter conſortium & coexiſtentiam entitatis finitæ: ſicut v.g. Paulus non efficitur perfectior per

Digitized by Google

productionem & coexiſtentiam Petri: quia perfectiones Petri non ſunt realiter & formaliter in Paulo.

Dices 4. Si Deus exiſteret, deberet eſſe infinitus ſecundùm entitatem & perfectionem: ſed nullum eſt ens quod ſit infinitum ſecundùm entitatem & perfectionem: Ergo non eſt Deus. Probatur minor. Quod ita eſt *hic* ut non ſit alibi, eſt finitum ſecundùm *ubi* & poſitionem in loco: & quod ita eſt *hodie*, ut non fuerit heri, nec erit cras, eſt finitum ſecundùm *tempus* & durationem; & quod ita facit hoc, ut facere nequeat aliud, eſt finitum ſecundùm actionem & virtutem: Ergo à ſimili, quod ita eſt *hoc ens ſingulare*, ut non ſit aliud, eſt finitum quoad entitatem & perfectionem: Sed Deus, ſi daretur, ita eſſet hoc ens divinum, ut non eſſet aliud, putà homo, lapis, lignum, &c. Ergo eſſet finitus ſecundùm entitatem, nec propterea eſſet Deus.

Reſpondet Doctor in 1. *diſt.* 1. *q.* 2. *n.* 36. negando conſequentiam & rationem diſparitatis profert, quòd *locus* & *tempus* in quibus res eſſet, & non alibi, aut alio tempore, ſint finita: nam ſi eſſent infinita, falſum eſſet antecedens: etenim, inquit Doctor, *Si eſſet aliquod ubi infinitum, per impoſſibile, & corpus infinitum, repleret illud* ubi; *non ſequeretur, hoc corpus eſt* hic *ita quod non ſit alibi*: *Ergo eſt finitum ſecundùm* ubi, *quia ly* hic *non demonſtrat niſi infinitum. Ita ſecundùm Phyloſophum ſi motus eſſet infinitus & tempus infinitum; non ſequeretur, iſte motus eſt in hoc tempore, & non in alio*: *Ergo eſt finitus ſecundùm tempus. Ita ad propoſitum oportet probare illud quod demonſtratur per* hoc ens, *eſſe finitum*.

Vel in forma *diſtinguo minorem*. Si locus & tempus eſſent infinita, quod in eis eſſet, deberet eſſe finitum, nego; ſi ſint finita, concedo. Unde conceſſa minore, nego conſequentiam, illud enim ens ſingulare, quod dicitur *Deus*, eſt infinitum ſecundùm entitatem & perfectionem, omnem enim aliorum entium perfectionem ſuo ſinu complectitur vel formaliter vel eminenter, ac proinde ex eo quòd ſit *hoc ens*, ſingulare & determinatum, non ſequitur exinde quòd ſit ens finitum; *determinatum* enim opponitur quidem *indeterminato*, non autem *finito*; quia aliquid poteſt eſſe ens infinitum & ſimul determinatum, etenim ſi daretur linea infinita, eſſet ens determinatum, quia eſſet quantitas, & non qualitas, nec relatio, nec ſubſtantia; propterea tamen non minùs eſſet infinita.

Dices 5. Si daretur Deus, haberet virtutem infinitam: ſed nulla eſt infinita virtus: Ergo nec Deus. Major conſtat: Siquidem nomine Dei intelligimus ens infinitum, tum in entitate, tum in perfectionibus. Minor probatur ex Ariſtotele 8. *Phyſicorum textu* 79. ubi ait, *Virtus infinita ſi eſſet, moveret non in tempore*; ſed non poteſt ulla virtus movere in non tempore: Ergo non datur virtus infinita, nec conſequenter Deus.

Minorem ſic probo ex Doctore *n.* 36. *laudato*. Si virtus infinita non ageret in non tempore, ſequeretur quòd æquari poſſet in motu per actionem, & activitatem virtutis finitæ: ſed conſequens eſt falſum, quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio: Ergo ſi virtus infinita infinitè agat, debet agere in non tempore. Probat majorem ex Hypotheſi 1. quòd virtus infinita agat in tempore, quòd claritatis gratia vocetur *A*; Virtus autem finita agat in tempore quod *B* nominetur: 2. quòd tempus *A*, in quo virtus infinita agit, excedat tempus *B* ſecundùm centuplum vel millecuplum; 3. Quòd virtuti finitæ addatur nova alia virtus centupla vel millecupla, ita quòd ſufficientem habeat activitatem ad movendum & agendum, non ſolùm in tempore *B*, in quo ipſa per priorem ſuam activitatem priùs operabatur; ſed etiam in tempore *A*.

His, inquam tribus ſuppoſitis ut poſſibilibus, ſicut revera poſſibilia factu apparent; apertè colligit Doctor quòd virtus finita æquaret activitatem & operationem virtutis infinitæ; ſiquidem ageret in ſimili cum ea tempore *A*; quia per ſuperadditam activitatem centuplam vel millecuplam, virtus finita æquat illud tempus *A*, ſecundum id in quo illud priùs excedebat. Ergo ſi virtus infinita agat ſecundùm omnem ſuam activitatem, neceſſum eſt vel ut agat in non tempore, vel ut æquetur à virtute finita, quæ in ſimili tempore cum ea operari poterit.

Diſtinguo minorem cum Doctore ibidem: Si virtus illa infinita ſupponatur agere in corpore & neceſſariò ac juxta naturæ ductum & impetum, concedo: ſi ſupponatur agere extra corpus & eam eſſe ſpiritualem ac liberam, nego. Fateor equidem quòd ſi virtus illa infinita neceſſariò ageret, uti Deum operari falsò cenſuit Ariſtoteles, illa certè ſic agens ſecundùm omnimodam ſuam acti-

I. vita-

vitatem, deberet agere in non tempore ut à virtute finita non poſſet adæquari.

Inſuper. Si virtus illa infinita eſſet in corpore extenſo, ut ſupponit Ariſtoteles *loco in objectione laudato*: non poſſet movere in non tempore, quia ageret circa corpus, cujus partes cùm aliquæ magis diſtarent à motore, aliæ minùs, non poſſet eas ſimul movere; & haberet etiam aliquam reſiſtentiam ex parte illius corporis quod moveret; quæ reſiſtentia mobilis, & diverſa illius partium approximatio duæ ſunt cauſæ ſucceſſionis; & proinde durationis temporaneæ. Ergo ſequeretur illam virtutem infinitam agere in tempore, quia ageret cum ſucceſſione, & agere in non tempore, ne æquaretur à virtute finita: Agere autem in tempore & non agere in tempore ſunt contradictoria: Ergo meritò concludit & probat Ariſtoteles non poſſe dari aliquam virtutem infinitam, quæ ſimul agat neceſſariò & in corpore extenſo, quia ſic deberet agere in tempore & non in tempore, quod implicat. Itaque non negat abſolutè aliquam virtutem infinitam quæ libera ſit, & corporis expers, qualis eſt Deus, agere poſſe in non tempore, ſed id negat ſolùm de virtute infinita quæ eſſet in corpore, & ageret neceſſariò.

Dices ultimò. Quod nec eſt à ſe, nec ab alio, non eſt: ſed Deus, ſi daretur, nec eſſet à ſe, nec ab alio. Ergo non eſt. Probatur minor. Primò non eſſet ab alio, alioquin non eſſet primum ens, nec independens: ac proinde non eſſet Deus. Non etiam eſſet à ſe. Neque *effectivè*: quia nihil producit ſeipſum, alioquin eſſet antequam eſſet; productio enim fit per operationem, operari autem ſequitur & ſupponit eſſe: neque *emanativè*; quia emanans præſupponit id à quo emanat, ſicut fluvius fontem, & radius ſolem; Ergo ſeipſum eſſe ſupponeret antequam eſſet, quod implicat.

Diſtinguit minorem noſter Baſſolius *in* 1. *d.* 2. *qu.* 2. *ad* 2. *principale*, Deus non eſt à ſe effectivè, poſitivè, ſeu per productionem, concedit; non eſt à ſe negativè ſeu per negationem productionis tum à ſe tum ab alio, negat. Itaque ly *eſſe à ſe* non importat effectionem, neque emanationem, quaſi Deus ſeipſum produceret, aut à ſe emanaret: ſed tantùm negationem productionis; ita quòd idem ſit eſſe à ſe, ac eſſe omninò improductum.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Deum exiſtere ſit per ſe notum.

UT inanes omnes ſubtilitatis argutias circa præſentis Quæſtionis reſolutionem proponi ſolitas, faciliùs reſcindamus, & ſolidæ comparandæ potiùs doctrinæ, quàm vanis & ludicris diſcutiendis quæſtiunculis tempus & laborem impendamus; duo ſolùm hic proponimus reſolvenda. 1. An per ſe notum ſit Deum exiſtere quatenus *Deus eſt*, ſeu prout in ſe conceptibilis eſt ſub præciſa ratione ſuæ Deitatis ac divinæ eſſentiæ. 2. An per ſe notum ſit eum exiſtere quatenus concipitur à nobis ſub ratione primæ cauſæ, entis ſummè neceſſarii, infiniti, & omnium entium principii, moderatoris & finis: quæ ut appareant evidentiùs,

Notandum 1. Quòd quemadmodum triplex diſtinguitur *veritas*, nimirum *Rei*, *Cognitionis*, & *Locutionis*, quarum prima conſiſtit in conformitate rei ad ſua principia, vel ad ſuam ideam; ſecunda, in conformitate cognitionis cum objecto cognito; tertia, in conformitate dictionis cum interno mentis conceptu: Prima opponitur falſitati & apparentiæ, ſecunda errori, tertia mendacio: Ita pariter triplex dicitur eſſe *propoſitio*, nimirum vocalis, mentalis & objectiva. *Vocalis*, conſtat terminis vocalibus conceptum exprimentibus & ſignificantibus: *Mentalis*, eſt conceptus internus quo unum affirmatur de alio: *Objectiva* autem eſt ipſa realis terminorum unio à parte rei, nimirum unio realis prædicati cum ſubjecto; v. g. unio animalis cum rationali in homine, quæ repræſentatur per mentalem & ſignificatur per vocalem enuntiationem.

Licèt autem propriè loquendo ſola propoſitio objectiva præciſè dicenda ſit *per ſe nota*, ſicut enim ſola res dicitur per ſe ſciri vel ignorari, ita pariter ſola dicitur nota per ſe vel per aliud: Attamen jam uſus invaluit ut ſigno accepto pro re ſignificata etiam propoſitiones vocales & mentales dicerentur per ſe notæ ratione propoſitionis objectivæ quam exprimunt & ſignificant.

Notandum 2. Circa propoſitionis *per ſe notæ* definitionem, tantam eſſe tamque variam Authorum ſententiam, ut vix invicem in ea aſſignanda duo conveniant. Nos tamen Doctoris Subtilis veſtigiis inhærentes, dicimus cum eo *in* 1. *diſt.* 2. *qu.* 2. *n.* 2. & 3. propoſi-

poſitionem *per ſe notam* eam dici, cujus veritas patet evidenter ex cognitis vel diſtinctè, vel confuſè terminis, quibus conſtat; ita quòd præter notitiam terminorum nullo alio medio egeat intellectus ad percipiendam neceſſariam & immediatam connexionem ſubjecti & prædicati ex quibus illa propoſitio formatur. Sic v. g. *totum eſt majus ſua parte*, vulgò dicitur propoſitio per ſe nota, quia ubi quis novit quid ſignificet *totum*, quid *pars*, & quid *majus*; nulla alia cognitione, nullave probatione indiget, ut evidenter percipiat omne totum eſſe majus ſua parte.

Unde ſicut Sol dicitur per ſe viſibilis, quia nullo alio lumine indiget ut videntibus appareat, cum ille ſit totius lucis fons & origo: ſic etiam congruè illa propoſitio per ſe nota dicitur, cujus veritas patet ex terminis; quæque, inquit Doctor *num.* 3. *Nata eſt habere evidentem veritatem contentam in terminis, etiam in quocumque intellectu concipiente terminos*: Ita quod quemadmodum Sol, licèt non videatur à cœcis & oculis clauſis, non minùs de ſe & per ſe viſibilis eſt, ſic *licèt aliquis intellectus non concipiat terminos; & ita non concipiat propoſitionem, non minùs illa eſt per ſe nota quantùm eſt de ſe*. Unde colligit ibidem. *Eſt igitur omnis & ſola illa propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis ſic conceptis ut ſunt ejus termini, nata eſt habere evidentem veritatem complexionis*.

Notandum 3. Ad propoſitionem *per ſe notam*, tres potiſſimum deſiderari conditiones.

Prima eſt quòd prædicatum immediatè & per ſe conveniat ſubjecto; ſi enim ei conveniat per aliud, illius cum ſubjecto connexio etiam per aliud notificabitur; ſicque non erit propoſitio per ſe, ſed per aliud nota; Qua ratione omnes propoſitiones in quibus proprietas affirmatur de ſuo ſubjecto, v. g. *riſibile de homine*, præciſè non dicuntur per ſe notæ, quia riſibile non convenit homini immediatè, ſed tantùm mediante rationali.; homo enim riſibilis eſt, quia eſt rationalis: poſſunt tamen dici per ſe notæ impropriè, quatenus prædicatum neceſſariò convenit ſubjecto, nec ab eo ſit ullatenus ſeparabile, quo fit, ut vera ſit hæc conſequentia; *Eſt homo*: Ergo *riſibilis*.

Secunda conditio eſt, quòd prædicatum conveniat eſſentialiter & intrinſecè ſubjecto; cujus defectu hæc propoſitio, *nix eſt alba*, eſt quidem per ſe nota ſenſibus & oculis, qui nivem omnem albam evidenter deprehendunt; non autem eſt per ſe nota intellectui, quia quamvis albedo immediatè nivi conveniat, & non ratione alterius formæ aut prædicati; tamen cum nix poſſit eſſe ſine albedine, nec proinde neceſſaria ſit & inſeparabilis connexio prædicati cum ſubjecto, videlicet albedinis cum nive, etiam illa propoſitio non eſt intellectui per ſe nota.

Tertia conditio eſt, ut non poſſit demonſtrari à priori prædicatum ſubjecto convenire; alioquin non eſſet immediata, nec proinde per ſe nota, ſi per aliquod medium priùs conceptibile in re quæ cognoſcitur prædicatum quod de ea affirmatur ipſi competeret. Non excluditur tamen demonſtratio à poſteriori, qua intellectus noſter veluti manu ducatur, ut per rei effectus aut proprietates deprehendat prædicatum quod de ea affirmatur ipſi per ſe & immediatè competere.

CONCLUSIO PRIMA.

Deus eſt, *ſeu exiſtit, eſt propoſitio per ſe nota*. Ita Doctor Subtilis *in* 1. *diſt.* 4. *quæſt.* 2. *num*: 4. & S. Thomas cum ſuis, & probatur: Illa propoſitio eſt *per ſe nota*, in qua prædicatum eſt de eſſentia ſubjecti; illa enim non poteſt demonſtrari., vel notificari per aliquid prius, cùm nihil ſit prius eſſentia rei; ſed in hac propoſitione *Deus eſt*, ſeu *exiſtit*, prædicatum (nimirum exiſtentia) eſt de eſſentia ſubjecti; cùm enim Deus ſit ens per eſſentiam & actus purus, oportet quòd exiſtentia ſit de conceptu quidditativo eſſentiæ divinæ: Ergo illa propoſitio *Deus eſt*, dicenda eſt per ſe nota. Secundò, illa propoſitio eſt per ſe nota, quæ ex terminis ſuis cognitis habet evidentem veritatem, nec ullo alio indiget ut nota fiat; quæque eſt immediatè, & in primo modo dicendi *per ſe*; hoc eſt, in qua prædicatum convenit eſſentialiter ſubjecto: ſed talis eſt propoſitio *Deus eſt*, nam ut inquit Doctor laudatus *num.* 4. prædicatum ſubjecto convenit per ſe primo modo, & illa propoſitio eſt immediata; imò immediatiſſima, ad quam reſolvuntur omnes propoſitiones enuntiantes aliquid de Deo qualitercumque concepto: Ergo, &c.

Dices primò: Illa propoſitio non eſt dicenda per ſe nota, ad cujus veritatem evidenter percipiendam opus eſt demonſtratione & diſcurſu: ſed ad percipiendam veritatem

tem hujus propoſitionis, *Deus eſt*, opus eſt diſcurſu & demonſtratione ſaltem à poſteriori: Ergo non eſt per ſe nota.

Reſpondeo conceſſa majore, diſtinguendo minorem: Opus eſt diſcurſu iis qui perfectè cognoſcunt terminos, nempe quid ſit *Deus*, & quid ſit *exiſtere*, uti ens percipiunt Angeli, & beati Spiritus, qui Deum vident, ſicut eſt, & facie ad faciem intuentur, nego: opus eſt diſcurſu iis qui præfatos terminos imperfectè ſolùm percipiunt, quales ſumus quamdiu mortalem hanc vitam agimus, concedo; Cum enim Deum noverimus ſolùm per ſpeculum creaturarum, & in ænigmate fidei, hinc non mirum ſi inviſibilia ejus per ea quæ facta ſunt, diſcurrendo concipiamus ac deprehendamus.

Adde quòd demonſtratio à poſteriori non officiat propoſitioni per ſe notæ, ut obſervatum eſt in *tertio notabili*; alioquin nulla foret propoſitio per ſe nota; ſiquidem nulla eſt cujus Veritas, vel per inductionem, vel per demonſtrationem à poſteriori non poſſit innoteſcere.

Dices ſecundò: Illa dictio *Deus eſt*, non eſt propoſitio: Ergo non eſt propoſitio per ſe nota. Probatur antecedens: Propoſitio debet conſtare duobus terminis; ſi enim ſolùm unicus appareat, non erit propoſitio, ſed ſimplex terminus; atqui in hac propoſitione *Deus eſt*, non apparent duo termini ſed unicus; Deitas enim, ſeu divina eſſentia eſt unica & ſimplex entitas, indiviſibilis in plures formalitates; ac proinde in ſuo conceptu plures terminos non admittit: Ergo nec propoſitionem per ſe notam efformat.

Diſtinguo minorem: Non apparent duo aut plures termini formaliter & actu diſtincti, transeat: non apparent ſaltem virtualiter diſtincti, nego; quamvis enim Deitas & exiſtentia ejus non diſtinguantur formaliter, quippe cùm Deitas non poſſit concipi ſine exiſtentia; tamen diſtinguuntur virtualiter; & quatenus propoſitionem efformant, concipiuntur, ut duo diſtincta, quod ſufficit ad formandos duos terminos qui in propoſitione deſiderantur.

CONCLUSIO SECUNDA.

HÆc *propoſitio* Deus eſt, *quatenus concipitur à nobis viatoribus*, *non eſt per ſe nota*. Ita Doctor Subtilis *in* 1. *diſt*. 2. *qu*. 2. *n*. 4. & 5. Probatur. Per hanc propoſitionem *Deus eſt*, concipimus Deum, vel ut ens infinitum; vel ut neceſſariò exiſtens, vel ut ſummum bonum; vel ut principium, moderatorem, & finem rerum omnium: Atqui ſub nullo horum conceptuum, per ſe notum eſt Deum exiſtere: Ergo hæc propoſitio *Deus eſt*, quatenus concipitur à nobis, non eſt per ſe nota. Major eſt certa; omnes enim conceptus, quos de Deo formare poſſumus, vel ſunt abſoluti, vel reſpectivi, ſeu concernunt Deum vel quatenus eſt in ſe, vel quatenus reſpectum dicit ad creaturas. Si concipiatur quatenus eſt in ſe, vel apprehenditur ut ens à ſe & neceſſariò exiſtens ac omnimodè independens, vel ut eſt ens infinitè perfectum; & omnimodam entis rationem & perfectionem ſuo ſinu complectens: ſi concipiatur per reſpectum, quem habet ad creaturas, concipitur vel ut eſt earum principium, vel quatenus eſt ipſarum moderator, aut finis; ac proinde patet majoris propoſitionis veritas.

Minorem autem probat Doctor tribus rationibus. 1. quidem ſic. Illi conceptus non ſunt per ſe noti, qui ſunt demonſtrabiles à priori; atqui præfati conceptus ſunt demonſtrabiles à priori. *Probatur*, Illi conceptus ſunt demonſtrabiles à priori qui demonſtrari poſſunt per divinam exiſtentiam tanquam per aliquid à quo emanant; atqui tales conceptus ita poſſunt demonſtrari. *Probatur*: Omnis proprietas aut modus rei poteſt demonſtrari per eſſentiam à qua emanat: atqui illi conceptus objectivi de Deo ſe habent per modum proprietatis aut modi: Ergo demonſtrari poſſunt per exiſtentiam quæ Deo eſſentialiter competit.

Secundò. Propoſitio per ſe nota ea eſt quæ ex terminis cognitis evidenter apparet vera: ſed licèt quis noverit quid ſit infinitum, & quid ſit exiſtere, non propterea videt evidenter veritatem illius propoſitionis, Ens infinitum exiſtit, idem dicendum de aliis conceptibus: Ergo illæ propoſitiones non ſunt per ſe notæ.

Tertiò, Nihil poteſt eſſe notum de conceptu non ſimpliciter ſimplici, hoc eſt, qui includit varios conceptus, niſi ſit notum illos conceptus inter ſe uniri; ſic v.g. non poteſt eſſe notum quòd homo irrationalis ſit animal; quia non eſt notum quòd detur homo irrationalis; imò oppoſitum ipſius notum eſt, putà hominem eſſe rationalem; ſimiliter non eſt per ſe notum quòd paries ſit albus, niſi ſit notum quòd paries ha-

habeat albedinem conjunctam. Sed in hoc mortali ſtatu nullum habemus conceptum proprium de Deo, qui ſit ſimpliciter ſimplex; Omnis enim conceptus proprius quem de ipſo formamus, plures alios conceptus includit, etenim conceptus ſummi boni, entis infiniti, entis neceſſarii, primæ cauſæ, &c. plures conceptus involvunt; Alius enim eſt conceptus cauſæ, & alius cauſæ primæ; ſiquidem aliquid poteſt habere rationem cauſæ, & non eſſe cauſam primam, ſicut poteſt habere rationem entis, & non eſſe ens infinitum & neceſſarium: Ergo nullum conceptum in hoc ſtatu poſſumus formare de Deo qui plures conceptus non involvat; nec poſſunt illi conceptus eſſe per ſe noti, niſi conſtiterit illos per ſe unitis: ſed nullatenus nobis conſtat omnes conceptus quos de Deo formamus eſſe per ſe unitos ut experientia conſtat. Ergo non conſtat illos conceptus eſſe per ſe notos.

Confirmatur. Ipſamet experientia, ſiquidem apertè patet quòd dum concipimus Deum ſub aliquo præfatorum conceptuum, non ſtatim determinatur noſter intellectus ad aſſentiendum quòd tale ens exiſtat; ſed ut ad hunc aſſenſum certò determinetur, debet ad eum quibuſdam rationibus urgeri & manu duci; ac proinde hæc propoſitio *Deus eſt*, non eſt per ſe nota.

Dices 1. Illa cognitio eſt per ſe nota, quæ à natura nobis inſeritur: atqui cognitio exiſtentiæ Dei nobis à natura inſeritur: ut quæſtione ſuperiori probatum eſt. Ergo eſt per ſe nota. Patet major, non enim aliunde prima principia cognitionis dicuntur eſſe per ſe nota, niſi quia illorum veritatem percipimus ex ſolo ingenito nobis rationis lumine & abſque omni diſcurſu.

Diſtinguo majorem. Si illius propoſitionis termini etiam natura docente diſtinctè innoteſcant, & neceſſaria apareat eorum connexio, tranſeat; ſi ſolùm confusè termini veniant in mentem, nec eorum connexio nobis certò & evidenter conſtet, nego: ſed certum eſt terminos illius propoſitionis *Deus eſt*, naturali lumine ſolùm confusè apprehendi, nec eorum connexionem evidenter & per ſe apparere: quò fit, ut cum naturali luce & intuitu, etiam egeamus lumine ac diſcurſu rationis, quo Dei exiſtentiam deprehendamus & perſuadeamus: ac proinde licèt illa propoſitio *Deus eſt*, natura duce & docente pateat, non propterea eſt per ſe nota.

Dices 2. Nobis per ſe notum eſt quod illud exiſtat, quo majus excogitari non poteſt: atqui Deus eſt id quo majus eſſe ac cogitari non poteſt: Ergo Deum eſſe eſt propoſitio per ſe nota: Major patet tum ex mente S. Anſelmi, qui hoc unico argumento utitur ad demonſtrandam Dei exiſtentiam; tum quia oppoſitum prædicati repugnat ſubjecto. Si enim non exiſteret, non eſſet illud, quo majus excogitari non poſſet, quia majus eſt rem exiſtere, quàm non exiſtere.

Diſtinguo majorem, Illud eſt per ſe notum, ſi per ſe notum intelligatur id quod facilè probari poteſt, concedo: Si illud intelligatur quod evidens eſt ex ſimplici terminorum apprehenſione & cognitione, nego. Sanctus autem Anſelmus voluit hanc propoſitionem *Deus eſt*, ſolùm eſſe per ſe notam quatenus facilè probatur & demonſtratur; Siquidem ipſe integrum librum compoſuit ut demonſtraret illud exiſtere, quo majus eſſe non poteſt; hoc autem omninò ſuperfluum fuiſſet, ſi præfata propoſitio eſſet per ſe nota; etenim propoſitio per ſe nota ſtrictè ſumpta, nulla probatione indiget ut illius veritas pateat, ſed ſola terminorum expoſitione & cognitione innoteſcit.

Aliter diſtinguo: Si per ſe notum ſit, quòd id, *quo majus eſſe non poteſt*, ſit poſſibile, per ſe notum erit pariter quòd illud de facto exiſtat, concedo: ſi non ſit per ſe notum illud eſſe poſſibile, nego: nobis autem per ſe notum non eſt aliquid eſſe poſſibile, quo majus excogitari non poteſt; ac proinde nec notum erit illud de facto exiſtere. Unde ad propoſitionem per ſe notam non ſufficit quòd oppoſitum prædicati repugnet ſubjecto; ſed ultra requiritur, quòd prædicati & ſubjecti connexio poſſibilis aut actualis evidenter appareat. Sic v. g. ut per ſe notum ſit hominem eſſe animal rationale non ſufficit quòd irrationalitas repugnet homini; ſed ultra requiritur ut appareat evidenter connexio neceſſaria animalis rationalis cum homine.

Dices 3. Per ſe notum eſt veritatem exiſtere: ſed Deus eſt veritas: Ergo per ſe notum eſt Deum exiſtere: *Patet major*, vel enim certò conſtat veritatem eſſe, & ſic habetur intentum; vel certò conſtat eam non eſſe, & ſic verum eſſet veritatem non eſſe; ac proinde eſſet veritas quòd non eſſet veritas; ſicque exiſtentia veritatis colligitur ex veritatis negatione.

Reſpondet 1. Doctor *num.* 8. argumentum non

Digitized by Google

non concludere, ſed in eo latere fallaciam conſequentis; arguitur enim à communi ad ſpeciale; nimirum à veritate in communi ad veritatem in particulari. Unde ſicut non ſequitur, *animal exiſtit*: ſed *homo eſt animal*: ergo *homo exiſtit*; quia poſſet animal exiſtere in bruto, licèt homo non exiſteret; ita non ſequitur, datur veritas in communi: Ergo datur Deus; Deus enim eſt quidem veritas, ſed in determinata, licèt in infinita ſpecie entis.

Reſpondet 2. Negando majorem; & ad ejus probationem dicit, quòd ſi nulla veritas eſt, non poteſt ſequi dari aliquam veritatem, ſed potiùs bene ſequitur, quòd non ſit verum aliquam veritatem eſſe, quia nulla eſt; *non enim ſequitur*, inquit, *ergo verum eſt aliquam veritatem non eſſe*; *eſt enim fallacia conſequentis à negativa habente duas cauſas veritatis ad affirmativam, quæ eſt una illarum*. Adde quòd non ſit nobis per ſe notum Deum eſſe veritatem; ſiquidem Marcion, licèt imperitè, admittebat Deum unum qui eſſet author malorum & mendacii parens; ac proinde ruit argumentum.

Dices 4. Aliquæ propoſitiones, quarum prædicati unio cum ſubjecto eſt tantùm neceſſaria ſecundùm quid, ſunt per ſe notæ: Ergo multò magis illæ propoſitiones, in quibus unio prædicati cum ſubjecto eſt abſolutè neceſſaria, debent eſſe per ſe notæ: Atqui in hac propoſitione *Deus eſt*, prædicatum unitur ſubjecto, unione ſummè neceſſaria: Ergo debet eſſe per ſe nota: Major patet, etenim hæ propoſitiones *totum eſt majus ſua parte*, & *homo eſt animal rationale*, & ſimiles, habent tantùm veritatem & connexionem neceſſariam ſecundùm quid, & ex hypotheſi quòd exiſtant: Secus eſt autem de Deo, cujus exiſtentia eſt abſolutè invariabilis & neceſſaria.

Nego ſequelam majoris, Siquidem ad rationem propoſitionis *per ſe notæ*, non ſufficit quòd neceſſaria ſit major & ſtrictior unio prædicati cum ſubjecto; ſed ultra requiritur ut illa major connexio evidenter apparere poſſit ex terminis, & movere intellectum ut aſſenſum præbeat illi propoſitioni. Inde fit quòd cùm propoſitio neceſſaria ſecundùm quid faciliùs intellectui innoteſcat evidentiùſque pateat, quàm quæ eſt neceſſaria ſimpliciter, non ſequitur quòd ſi illa nota eſſe debeat, hæc pariter nota ſemper debeat apparere. Imò cùm propoſitiones, quæ fiunt de Ente ſummè neceſſario ſeu divino, ſint altioris ordinis, quàm ſint hypotheticæ quæ fiunt de Ente creato; etiam illæ nobis minùs ſunt evidentes & magis imperviæ.

Dices 5. Quod eſt cauſa & ratio cognoſcendi omnia, debet eſſe primò cognitum & per ſe notum: ſed Deus eſt ratio cur omnia alia Entia cognoſcantur: Ergo debet eſſe per ſe notus. Major conſtat: Quia propter quod unumquodque tale & illud magis: Ergo quod eſt cauſa per quam res evidenter ſint notæ, magis debet eſſe notum. Minor probatur authoritate S. Auguſtini, *lib.* 9. *de Trinitate cap.* 7. dicentis, *In illa igitur æterna veritate, ex qua temporalia facta ſunt omnia, formam ſecundùm quam ſumus & ſecundùm quam, vel in nobis, vel in corporibus, vera & recta ratione aliquid operamur, viſu mentis aſpicimus*.

Diſtinguo majorem. Quod eſt cauſa cognoſcendi omnia objectivè & formaliter, debet eis eſſe notius, concedo: quod eſt cauſa tantùm effectivè & exemplariter, nego: Deus autem eſt tantùm cauſa effectiva & exemplaris cognitionis omnium rerum, quatenus nimirum nobis conceſſit lumen & activitatem intellectus per quem omnia cognoſcere poſſumus. Eſt etiam cauſa exemplaris ad quam neceſſum eſt intendere, velut ad rerum omnium exemplar ſecundùm quod metienda eſt earum veritas; Ita quòd perfectè res noſſe dicendus eſt, qui eas novit, nedum ſecundùm id omne quod in ſe complectuntur; ſed etiam ſecundùm proportionem quam habent ad divinum ſuum exemplar, ut indicat S. Auguſtinus.

Dices 6. Per ſe notum eſt nobis quòd ens neceſſariò exiſtens, exiſtat: ſed Deus concipitur à nobis ut ens neceſſariò exiſtens: Ergo per ſe notum eſt nobis quòd Deus exiſtat ſub conceptu quo concipimus ipſum. Similiter, per ſe nobis notum eſt, quòd operans actu, exiſtat actualiter: ſed Deus à nobis concipitur ut operans actu; Deus enim communiter dicitur juxta Damaſcenum *lib.* 1. *cap.* 12. ab actuali, *fovere*, vel *ardere*, vel *conſiderare*: Ergo per ſe nobis notum eſt, quòd exiſtat prout eum concipimus. Major utriuſque inſtantiæ patet, quia repugnat rem neceſſariò exiſtentem & operantem actu non exiſtere, quia, inquit Doctor, in 1. diſt. 2. qu. 2. num. 6. *Oppoſitum prædicati repugnat ſubjecto; ſi enim non eſt, non eſt ens neceſſariò exiſtens; & ſi non ſit, non eſt ens actu operans*. Ergo, &c.

Reſpon-

Reſpondet Doctor: Eſſe quidem notum nobis non exiſtentiam repugnare rei neceſſariò exiſtenti, ac operanti cum independentia: ſed negat eſſe per ſe notum quòd aliqua res neceſſariò exiſtat, & cum independentia operetur. Ut ergo propoſitio aliqua ſit *per ſe nota*, non ſufficit quòd notum ſit oppoſitum prædicati illius propoſitionis non poſſe ſubjecto competere; ſed ulteriùs requiritur quòd vel ſubjectum apprehendatur conceptu ſimpliciter ſimplici; vel ſi plures involvat conceptus, neceſſum eſt ut illi conceptus evidenter invicem uniti appareant.

Inſtabis. Eo ipſo quo aliqu'd prædicatum repugnat ſubjecto, evidens eſt quòd oppoſitum prædicatum ipſi convenit; unde ſi negatio *animalis* v. g. repugnet homini, evidens eſt quòd *animal* ipſi neceſſariò conveniat; quia aliàs contradictoria non eſſent immediatè pugnantia, & dici poſſet quòd neutrum ex contradictoriis rei competeret: Ergo ſi negatio exiſtentiæ repugnat enti neceſſariò exiſtenti & actu operanti; ſequitur manifeſtè quòd exiſtentia neceſſariò ipſi competat: Et conſequenter de quocumque dicitur quòd ſit ens neceſſariò exiſtens & independenter actu operans, de eodem evidenter colligitur quòd exiſtat: Ergo cùm de Deo dicatur quòd ſit ens neceſſarium & actu independenter operans; cùmque repugnet ens neceſſarium & actu operans non exiſtere, evidenter colligitur Deum neceſſariò exiſtere.

Reſpondeo; Illam quidem conſequentiam valere *Deus eſt ens neceſſarium*: Ergo *eſt exiſtens*, virtute hujus propoſitionis ex qua elicitur, *Quod eſt ens neceſſarium eſt exiſtens*; ſed minor ex ea deducenda, nempe quòd *Deus ſit ens neceſſarium*, vel *actu independenter operans*, non eſt nobis per ſe nota.

Dices ultimò, Doctor Subtilis *laudata quæſtione*, *num.* 3. cum impugnaſſet ſententiam S. Thomæ aſſerentis propoſitionem per ſe notam dividi in propoſitionem *notam in ſe*, & in *per ſe notam nobis*, colligit quòd quæcumque propoſitio eſt nota in ſe, etiam eſt per ſe nota cuicumque intellectui: ſed ex prima concluſione conſtat, hanc propoſitionem *Deus eſt*, eſſe per ſe notam ſecundùm ſe: Ergo etiam debet eſſe per ſe nota in nobis; alioquin vel Doctor ſibi contradiceret, vel nos ipſi.

Reſpondeo, Doctorem nec ſibi contradicere, nec nos illi: aliud enim eſt dicere aliquam propoſitionem *eſſe per ſe notam*, non tamen actualiter ab aliquo intellectu cognitam; aliud verò dicere, unam propoſitionem *eſſe per ſe notam*; & aliam *eſſe per ſe noſcibilem*; quia hæc duo ſtant ſimul, quòd aliqua propoſitio ſit per ſe nota, hoc eſt, ut terminis ejus apprehenſis habeat evidentiam, & tamen non ſit aliquis intellectus qui illos terminos apprehendat, & illam propoſitionem cognoſcat: Etenim licèt nullus eſſet intellectus, qui illos terminos apprehenderet, *totum* & *pars*: attamen hæc propoſitio *totum eſt majus ſua parte*, non minùs eſſet per ſe nota, licèt non eſſet actualiter cognita. Ita à ſimili hæc propoſitio, *Deus eſt*, per ſe nota eſt quidem, non tamen ab omnibus intellectibus actu evidenter cognita; ſed ſolùm ab illis qui diſtinctè & clarè apprehendunt hos terminos, *Deus* & *eſſe*, non verò à nobis, qui hos terminos confusè ſolùm cognoſcimus, & Deum per illos ſignificatum apprehendimus tantùm, ut eſt ens neceſſarium, omnipotens, &c. qualiter apprehenſus non eſt evidenter cognitus & expreſſus per hanc propoſitionem *Deus eſt*.

Ex his collige 1. nullam eſſe diviſionem propoſitionis in propoſitionem *per ſe notam Inſipientibus* & *per ſe notam Sapientibus*. Si enim aliqua propoſitio ſit per ſe nota ſapientibus, & inſipientibus ignota, hoc non provenit ex eo quòd hæc propoſitio non ſit per ſe nota reſpectu omnium qui concipiunt illius terminos: ſed ex eo quòd inſipientes illos terminos non apprehendant; qu's ſi conciperent, æquè illis eſſet nota ac ſapientibus.

Nec refert, quòd Boetius diſtinguat *communem animi conceptionem Sapientum à communi animi conceptione Inſipientium*, quaſi innueret propoſitionem per ſe notam Sapientibus diſtingui à propoſitione per ſe Inſipientibus nota.

Etenim reſpondet Doctor 1. *Communem animi conceptum* non idem eſſe ac propoſitionem per ſe notam. 2. Ex hypotheſi quòd idem ſit communis animi conceptio cum propoſitione per ſe nota; Reſpondet Boetium non accipere propoſitionem *per ſe notam*, pro ea quæ revera eſt per ſe nota, ſed ſolùm pro ea quæ de facto cognoſcitur. Certum eſt autem Sapientes multas propoſitiones cognoſcere, quæ notæ non ſunt Inſipientibus, non quidem defectu propoſitionis, ſed ex eo quòd inſipientes propoſitionis terminos non ita percipiant qualiter per-

percipere deberent ut eis propoſitio eſſet per ſe nota.

Colliges 2. Quòd nulla pariter ſit diviſio propoſitionis in *per ſe notam*, & *per ſe noſcibilem*; quia idem eſt propoſitionem eſſe per ſe notam, & eſſe noſcibilem; etenim propoſitio per ſe nota illa eſt, quæ licèt actu non cognoſcatur; tamen poteſt cognoſci ex ſimplici terminorum apprehenſione; At talis etiam eſt propoſitio per ſe noſcibilis, ac proinde unum & idem omnino ſunt.

Colliges denique nullam prorſus eſſe diviſionem in propoſitionem *per ſe notam in ſe*, & *per ſe notam nobis*. Quia, inquit Doctor, *quæcumque propoſitio eſt in ſe & per ſe nota, eſt etiam nota cuicumque intellectui terminos illius propoſitionis apprehendenti, licèt non ſit ab omni intellectu actualiter cognita. Propoſitio enim dicitur per ſe nota, quæ ex terminis evidenter patet omni intellectui terminos apprehendenti; & ſic propoſitio per ſe nota in ſe & per ſe nota in nobis, non ſunt membra oppoſita.*

Dices: Ex Ariſtotele aliqua ſunt *notoria natura*, ſeu ſecundùm ſe, & *ignotiora nobis*; aliqua verò *notiora nobis*, & *ignotiora ſecundùm ſe*, ex quibus ſic fit argumentum: Omne comparativum ſupponit poſitivum: Ergo ſi detur notius ſecundùm ſe, & ignotius nobis, debet etiam dari notum ſecundùm ſe & notum nobis; & conſequenter admitti debet aliquid per ſe notum ex ſe, & aliquid per ſe notum nobis.

Reſp. diſtinguendo ultimum conſequens: Eſt aliquid per ſe notum ex ſe, & aliquid per ſe notum nobis, itaut illud quod eſt notum ſecundùm ſe, non ſit notum nobis, quando à nobis apprehenditur ut eſt per ſe notum in ſe; nego conſequentiam; in quocumque alio ſenſu; tranſeat conſequentia; ſed non eſt ad propoſitum. Vult autem Ariſtoteles ſolùm quòd aliqua ſunt ſecundùm ſe notiora aliis, quæ tamen ignotiora ſunt nobis, eo quòd aliqua ſint priora aliis, ſicut v.g. Subſtantia eſt prior accidentibus, & tamen priùs novimus accidentia, quàm ſubſtantiam; utrumque tamen tàm accidens quàm ſubſtantia, eſt notum ex ſe & notum nobis, quia ex natura ſua poſſunt cognoſci & cognoſcuntur; ſed accidentia à nobis viatoribus priùs cognoſcuntur quàm ſubſtantia; à Beatis verò ſubſtantia priùs, quàm accidentia percipitur: Hinc autem non ſequitur quòd detur aliqua propoſitio ex ſe nota, quæ non ſit nota cuicumque apprehendenti terminos ipſius; quamvis multæ ſint propoſitiones, quarum termini non poſſint à quolibet apprehendi. Qua ratione Doctor *in* 1. *diſt*. 3. *quæſt*. 3. dicit Deum ſub ratione Deitatis eſſe quidem primum objectum conceptibile ſecundùm ſe; ſed non penes nos, eò quòd diſtinctè non percipiamus quid ſignificet terminus hic, *Deitas*.

QUÆSTIO TERTIA.

An & quomodo demonſtrari poſſit Deum exiſtere.

CUm Dei exiſtentia non ſit per ſe nota, ut ſuperiori quæſtione probatum eſt; hinc fit quòd illum exiſtere nonnulli hominum ſceleratiſſimi in dubium revocaverint. Cujus peſtilentiſſimi erroris principes extiterunt Protagoras, Diagoras, Evemerus Thegeates, & Bion Boriſthenites cum ſuo Præceptore Theodoro Ciræneo, qui idcirco *Atheus*, hoc eſt ſine Deo appellatus eſt, ut refert ſanctus Auguſtinus *lib*. 3. *contra litteras Petiliani cap*. 21. & Lactantius *de ira Dei cap*. 9. Imo ex poſterioribus etiam Plinius ipſe, licèt in naturali Philoſophia doctiſſimus *lib*. 2. *cap*. 7. dubium relinquit an ſit aliquod Numen, *& quidquid ſit, eſſe ridiculum quòd illud curam gerat rerum humanarum*, quo certè Numen è medio ſuſtulit; nam ut de Epicuro Lactantius ſupra laudatus ait, *Cum providentiam ſuſtulit, etiam Deum negavit*. Et ſanctus Auguſtinus lib. 5. de civitate Dei cap. 9. *Confiteri Deum*, ait, *& negare præſcientiam futurorum, apertiſſima inſania eſt*. Hinc etiam David Pſalmo 13. Atheum inſipientem appellat, *Dixit inſipiens*, inquit, *in corde ſuo; Non eſt Deus*.

At quod maximè lugendum eſt, noſtris etiam temporibus atheiſmum ab inferis excitarunt, nedum innumeri Politici, quorum patrocinium ſcriptis editis ſuſcepit *Nicolaus Machiavellus*, homo impiiſſimus; ſed & jam plures Novatores & hæretici: nam ut teſtatur Lyndanus *in ſuo Dubitantio*, dum pravi homines hujus temporis maxima inconſtantia ex Catholicis fiunt Lutherani, ex Lutheranis Zuingliani; & ex his Calviniſtæ; atque ſic ſingulas Sectas profitentur; tandem omnem omnino religionem ejurant & exuunt, ac Deum non eſſe, maxima impietate affirmant. Adverſus quos tam præſens quàm ſequens Quæſtio movebitur.

In præſenti quidem reſolvendum erit. 1. An Deum exiſtere propria ac perfecta demonſtratione conſtare poſſit. 2. Quanam demonſtratione illius exiſtentia innoteſcere queat: quod ut percipiatur faciliùs,

Notandum 1. ſeu revocandum ex Logicis, Demonſtrationem ſolitò definiri per effectum *Syllogiſmum parientem ſcientiam*: Per cauſas autem dicitur *Syllogiſmus conſtans veris, primis, immediatis, notioribus ac prioribus cauſiſque concluſionis*. Quam utramque definitionem approbat Ariſtoteles 1. Poſteriorum cap. 2.

Notandum 2. Medium terminum ex cujus diverſitate colligitur Demonſtrationis diverſitas, eſſe duplicem; Primus dicitur *à priori* qui ſcilicet eſt cauſa cur prædicatum concluſionis conveniat ſubjecto: Sic rationale dicitur mediusterminus reſpectu hujus concluſionis, *Omnis homo eſt riſibilis*, quia eſt ratio cur riſibile conveniat homini. 2. Dicitur *à poſteriori*, quòd non eſt quidem cauſa cur prædicatum conveniat ſubjecto; ſed ita eſt ipſi neceſſariò connexum, ut unum ex alio poſſit inferri: Sic *riſibile* v. g. dicitur mediusterminus reſpectu hujus concluſionis, *Homo eſt rationalis*: Licèt enim riſibile non ſit cauſa cur rationale conveniat homini; eſt tamen ita neceſſariò homini & rationali conjunctum, ut per ipſum hæc duo ritè inferantur eſſe connexa. Prior dicitur cauſa concluſionis in *eſſendo*; Poſterior cauſa concluſionis *in cognoſcendo* nominatur. Prior dicitur medium demonſtrationis *à priori* ſeu *propter quid*: Poſterior dicitur medium demonſtrationis *quia*, ſeu *à poſteriori* qua cauſa per effectus vel eſſentia per proprietates ſuas demonſtratur.

CONCLUSIO PRIMA.

DEmonſtrari *poteſt Deum exiſtere diſcurſu ita evidenti, ut ei diſſentiri non valeat intellectus*. Probatur; Si Divina exiſtentia demonſtrari non poſſet, id oriretur vel ex parte ſui, vel ex parte intellectus; ſeu vel ex eo quòd illa non eſſet demonſtrabilis; vel ex eo quòd hic per diſcurſum non poſſet eam deprehendere: ſed ex neutra parte repugnat: Ergo illius exiſtentia demonſtrari poteſt. *Major conſtat*; Ex objecto namque & intellectu pariter omnis notitia. *Minor probatur*; Omnis cauſa manifeſtari ac demonſtrari poteſt per effectus cum quibus neceſſariam habet connexionem; etenim ſic cauſam quamlibet per ſuos effectus diſcurrendo detegere poſſumus & apertè cognoſcere: ſed Deus eſt cauſa Creaturarum, & cum earum exiſtentia ita neceſſariam habet connexionem, ut illæ ſine ipſo nullatenus exiſtere poſſint; hancque connexionem intellectus noſter deprehendere poteſt: Ergo poteſt pariter Dei exiſtentiam per Creaturas demonſtrare. Confirmatur hæc Concluſio per omnes authoritates, & rationes quibus Concluſionem tertiam primæ Quæſtionis probavimus.

Dices 1. Entis neceſſarii exiſtentia, non poteſt certò colligi per exiſtentiam entis contingentis: ſed Deus eſt ens neceſſarium, & Creaturæ ſunt contingentes: Ergo Dei exiſtentia per Creaturas non poteſt colligi.

Diſtinguo majorem. Si entis contingentis exiſtentia non habeat neceſſariam connexionem cum exiſtentia entis neceſſarii, concedo: Si habeat, nego: Sed creaturarum exiſtentia ita neceſſariam habet connexionem & dependentiam ab exiſtentia Dei, ut ſi ille non exiſteret, hæ non eſſent: ac proinde hic per illas demonſtrari poteſt.

Dices 2. Tantum abeſt ut ex Creaturis Dei exiſtentia deprehendi poſſit: imò illæ homines à Deo avertunt & revocant; nam Sapientiæ 14. *Creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium*: Ergo Dei exiſtentia per Creaturas non poteſt innoteſcere.

Reſpondeo 1. Sapientem non ibi agere de quibuſcumque Creaturis, ſed de ſolis Idolis quæ homines ſibi fabricant ex lapidibus, lignis, & aliis metallis, ut poſtmodum ea pro Diis colant ac venerentur; præmiſerat enim Sapiens hæc verba, *In Idolis Nationum non erit ei reſpectus, quoniam creaturæ Dei in odium factæ ſunt, &c.* Quibus, ut conſtat, invehit in Idololatras qui Creaturas in gloriam & honorem Dei conditas cedere faciunt in ejus dedecus eas Dæmonibus ſacrificando. Unde ſubdit, *Initium omnis fornicationis eſt exquiſitio Idolorum, &c.* quibus apertè ſignificat ſe de ſolis idolis, ſermonem inſtituere. Nihilominus,

Reſpondeo 2. Quòd ſi hæc verba de Creaturis generatim uſurpentur, eas eſſe quidem in muſcipulam & tentationem pedibus hominum, non quidem ſapientum, ſed inſipientium; eo ferè modo quo Chriſtus Dominus

minus

minus in Scriptura dicitur. *Poſitus in ruinam & reſurrectionem multorum, in lapidem offenſionis & petram ſcandali*; non quidem per ſe, ſed ex malitia perverſorum hominum, qui fuerunt rebelles lumini & illius doctrinam & gratiam reſpuerunt.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEi *Exiſtentia non poteſt à nobis demonſtrari à priori: Poſſet tamen demonſtrari à Beatis & Angelis ſub eo conceptu quem nos Viatores de ipſo formamus*. Hæc eſt Doctoris quoad utramque partem in 1. *diſt*. 2. *qu*. 2. *num*. 1. Probatur *Prima pars*. Demonſtratio à priori, fieri debet per cauſam aut rationem connectentem attributum cum ſubjecto: ſed nihil in Deo aſſignari poteſt à nobis quod ſit cauſa aut ratio connexionis illius exiſtentiæ cum eſſentia: Ergo illa non poteſt à priori demonſtrari.

2. Quidquid demonſtratur de aliquo, debet eſſe extra conceptum formalem illius de quo demonſtratur; alioquin idem demonſtraretur de ſe ipſo; ſed exiſtentia non eſt extra conceptum formalem eſſentiæ divinæ, cum ſit de Eſſentia Dei, ut Diſputatione ſequenti patebit: Ergo non poteſt hæc de Deo demonſtrari.

3. Omnis demonſtratio à priori nititur aliqua propoſitione objectiva nobis per ſe nota, & notificativa unionis prædicati cum ſubjecto; ſed nullam talem habemus de Deo propoſitionem per ſe, quæ poſſit eſſe notificativa unionis illius exiſtentiæ cum eſſentia: Ergo nullatenus divina exiſtentia à nobis demonſtrari poteſt à priori.

Secunda pars Concluſionis ſatis ſuperque probata eſt in ſecunda Concluſione præcedentis Quæſtionis, in qua diximus divinam exiſtentiam, quatenus Deus concipitur à nobis, non eſſe per ſe notam; Omnes enim illi conceptus quos de Deo formare poſſumus hac in mortali vita, ſive abſoluti ſint, ſive reſpectivi, demonſtrari poſſunt per divinam exiſtentiam à Beatis, qui cùm Deum intuitivè conſpiciant, vident pariter divinam eſſentiam ipſi eſſentialiter competere. Ac proinde poſſe aſſumi tanquam medium ad demonſtranda omnia quæ Deo intrinſecè conveniunt, ſive per modum attributi, ſive ut modus intrinſecus, qualiter ſolùm Deus à nobis conceptibilis eſt; ſiquidem non eum concipimus ſub ratione formali eſſentiæ: *Veraciter*, inquit S. Dionyſius libro de Divinis nominibus capite 7. *dicemus nos Deum non ex ipſius natura cognoſcere; id namque ignotum eſt, omnemque ſuperat rationem & ſenſum: ſed ex Creaturarum ordinatiſſima diſpoſitione*. Ergo ſicut animal rationale, quod eſt eſſentia hominis, aſſumitur tanquam medium ad demonſtrandas à priori omnes hominis proprietates; Ita pariter divina exiſtentia, cùm Deo ſit eſſentialis, à Beatis mentibus aſſumi poteſt tanquam medium ad demonſtrandos à priori omnes conceptus quos de Deo formamus, dum eum concipimus, ut ens ſummè neceſſarium, infinitum, primum omnium rerum principium, moderatorem, & finem, &c. Hæc enim omnia Deo competunt præcisè, quia Deus eſt, ſuntque veluti proprietates ab ipſius eſſentia emanantes, & per eam demonſtrabiles.

QUÆSTIO QUARTA.

Quibus rationibus demonſtrari poſſit Deum exiſtere.

C*Um* variæ ſuppetant rationes quibus ſuaderi nedum, ſed & perſuaderi poſſit divina exiſtentia; quarum aliquæ ex principiis Metaphyſicis, nonnullæ ex Phyſicis, aliæ ex Moralibus ſolitò depromuntur; quæ inter eas efficaciores appareant, operæ prætium eſt hac in quæſtione ſubjicere & aperire. Quod ut fiat efficacius,

Notandum 1. Cauſas eſſe duplicis ordinis: aliæ enim dicuntur *Subordinantes*, ideſt nonnullas ſub ſe cauſas continentes; Aliæ verò quæ ab eis vel à ſuperioribus pendent, & idcircò *Subordinatæ* appellantur. Rurſus cauſa dicitur alteri ſubordinari dupliciter, nimirum vel *per ſe*, vel *per accidens*. Cauſa ſubordinata per ſe ea dicitur, quæ, ut ait Doctor in 1. *diſt*. 2. *q*. 2. *n*. 11. tres ſequentes habet conditiones: 1. Quòd ita dependeat à ſubordinante, ut ſine ea nec eſſe nec operari queat; ſic creatura dicitur ſubordinari Creatori. 2. Quòd habeat cauſalitatem diverſæ rationis à cauſa ſubordinante; quia nulla cauſa requirit eſſentialiter & neceſſariò aliam cauſam quæ ſit ejuſdem rationis cum ſe ipſa, ac proinde ſi neceſſariò requirat concurſum alterius cauſæ, hic concurſus debet eſſe diverſæ rationis. 3. Quòd omnes cauſæ eſſentialiter ſubordinantes debent neceſſariò concurrere ad effectum ſimul cum cauſa quæ

ſubor-

ſubordinatur, ac proinde ſimul cum ea debent exiſtere.

Notandum 2. Ex Doctore *ibidem*. Triplex eſſe diſcrimen inter cauſam ſubordinatam *per ſe*, & ſubordinatam *per accidens*, Primò enim cauſa ſubordinata per accidens, non exigit concurſum ſubordinantis ut agat, ignis namque productus ab alio igne, independenter ab eo poteſt calefacere: *Secundò*, non requirit cauſalitatem diverſæ rationis; ignis enim producens & ignis productus poſſunt ſimul concurrere per cauſalitatem ejuſdem rationis ad eundem effectum: *Tertiò* denique cauſa per accidens non exigit præſentiam cauſæ ſubordinantis; ignis ſiquidem productus agere poteſt etiam destructo igne, qui eum produxerat. Secus eſt de cauſa ſubordinata *per ſe*; hæc enim ita dependet à ſubordinante, ut ſine ipſius concurſu nullatenus agere poſſit, & cauſæ ſubordinantis cauſalitas eſt eſſentialiter diſtincta à cauſalitate cauſæ ſubordinatæ. V. g. actio Solis diſtinguitur ab actione hominis generantis; Denique cauſa ſubordinans neceſſariò debet ſimul concurrere cum ſubordinata ad effectum producendum, ita quòd, defectu concurſus cauſæ ſubordinantis, cauſa ſecunda ſubordinata nullatenus agere poſſit.

CONCLUSIO PRIMA.

PLures *ſunt rationes Metaphyſicæ quibus Divina demonſtrari poſſit Exiſtentia*. Maximè verò tres.

Primam quidem, eamque potiſſimam ſubminiſtrat Doctor Subtilis in 1. *d.* 2. *qu.* 2. *num.* 11. & ſequentibus, ubi quatuor demonſtrat: 1. dari aliquod ens ſimpliciter primum ſecundùm rationem *cauſæ efficientis*, & *cauſæ finalis*, & *entis ſupereminentis*: 2. Illud ens quod eſt primum, hac triplici primitate, eſſe etiam primum ſecundùm omnes alias primitates, nimirum primum in duratione, dignitate, imperio, ſapientia, potentia, &c. 3. Quòd hæc triplex primitas, uni ſolienti competere poſſit; 4. Quòd hoc ens cui tres illæ primitates competunt, ſit ipſum quod *Deum* appellamus. Quòd autem detur prima *Cauſa efficiens*, ex cujus admiſſione aliæ probationes de Exiſtentia Dei facilè colligi poſſunt, jam demonſtrandum eſt.

PRIMA DEMONSTRATIO.

De Exiſtentia Dei, Ex eo quod ſit prima Cauſa Efficiens.

DAtur ens effectibile, ſeu producibile: Ergo datur ens effectivum ſeu productivum, ac proinde datur prima cauſa. Antecedens patet ipſamet experientia, qua conſtat res plurimas in dies produci & interire, qualia ſunt præſertim viventia; *Forma enim naſcendi, cauſa moriendi eſt, pendetque ab origine finis*, inquit Tertullianus. Vel ut ait libro de anima cap. 10. *Publica totius generis humani ſententia mortem naturæ debitum pronuntiamus; hoc ſtipulata eſt vox Dei, hoc ſpopondit omne quod naſcitur*. Unde Lactantius *lib.* 2. *cap.* 11. ait, *Omnia tribus temporibus conſtare neceſſe eſt, præterito, præſenti & futuro; præteriti eſt origo, præſentis ſubſtantia, futuri diſſolutio*; ut compertum habemus in ſingulis animalibus, plantis & quibuslibet viventibus corporeis. Conſtat itaque plura dari entia effectibilia & producibilia; ac conſequenter dari aliquod ens primò effectivum & productivum.

Hæc conſequentia probatur; Omne quod fit & producitur, aut producitur à ſe, aut ab alio; non producitur à ſe, quia, ut inquit ſanctus Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 1. *Nulla omninò res eſt, quæ ſeipſam gignat ut ſit*; Alioquin eſſet antequam eſſet. Cùm enim nihil fiat niſi per productionem, cùmque productio ſupponat rem producentem, quia quod non eſt, nequit operari; inde fit, quòd ſi aliquid produceretur à ſe; illud eſſet antequam eſſet; Eſſet quidem, quia produceret. Non eſſet autem quia produceretur; quod enim eſt non fit, ſed factum eſt: Ergo contradictionem implicat quòd aliquid ſeipſum producere poſſit; ac proinde neceſſum eſt ut quidquid producitur, ab alio producatur: Sed non poteſt produci ab alio & alio in infinitum: Ergo ſiſtendum erit in aliquo primo productivo, quod cætera omnia alia producat, ipſum autem à nullo alio producatur, ſed à ſe ſubſiſtat.

Minor in qua jacet tota difficultas, quamque ſolitò negant Athæi, probatur. Proceſſus in infinitum, ſi daretur, fieret vel in Cauſis ſubordinatis per ſe, vel in Cauſis ſubordinatis per accidens: ſed neutro modo talis proceſſus in infinitum fieri poteſt; non

qui-

quidem in Cauſis eſſentialiter ſubordinatis, quod ſic probo.

Si daretur proceſſus in infinitum in Cauſis eſſentialiter ſubordinatis, ſequeretur nullam Cauſam poſſe agere, quin infinitæ numero Cauſæ à quibus ſubordinatæ dependent, ſimul coagerent ut dictum eſt in 2. *Notabili*, ſicque requireretur tempus infinitum ad hoc ut fieret etiam modica quælibet actio: ſiquidem priuſquam fieret talis actio, cauſa ſubordinata deberet determinare primam ſubordinantem, & hæc ſecundam, & ſecunda tertiam & ſic in infinitum: ac proinde non poſſet quis etiam digitum movere, v.g. niſi per infinitum tempus, quia non poſſet fieri talis inflexio digiti, quin omnes cauſæ ſubordinantes coagerent; Nec illæ poſſent coagere, niſi earum quælibet à ſubordinata determinaretur; Nec omnes ita poſſent determinari, niſi per infinitum tempus, ſi cauſæ determinandæ eſſent numero infinitæ; Ergo ad minimam etiam actionem eliciendam, opus eſſet infinito tempore; quo certè nihil abſurdius excogitari poteſt; nihilque magis contra quotidianam experientiam, qua conſtat nos pro libito quando & quomodo volumus poſſe operari; ac proinde dari nequit proceſſus in infinitum in cauſis eſſentialiter ſubordinatis; alioquin nulla fieri poſſet actio.

Replicant Athei, ad actionem Cauſæ ſubordinatæ non requiri, quòd omnes cauſæ ſubordinantes numero infinitæ comproducant, ſed ſufficere concurſum illius, quæ eſt immediatè ſubordinans reſpectu cauſæ ſubordinatæ; ita quòd hæc operetur eo modo, quo nonnulli Theologi cum *Durando* aſſerunt, Deum non concurrere immediatè ad actiones omnium creaturarum ſublunarium; ſed ſolùm mediante Aſtrorum & mobilium cauſarum influxu; quod tamen non officit, quin Deus dicatur cauſa eſſentialiter ſubordinans, reſpectu omnium effectuum creatorum.

Contra. Vel omnium cauſarum illarum ſubordinantium influxus neceſſariò requiritur ad effectum & actionem cujuslibet cauſæ ſubordinatæ; vel non. Si non: Ergo illæ cauſæ non ſunt eſſentialiter ſubordinantes; cauſa enim ſubordinans eſſentialis ea ſola dicitur, à qua ſubordinata ita dependet, ut ſine ea nec eſſe, nec operari valeat, nihil enim aliud per cauſam eſſentialiter ſubordinantem unquam intellexerunt Philoſophi. Si requiratur: Ergo pariter opus erit tempore infinito ut omnes illæ cauſæ ſubordinantes à ſubordinata determinari & cum ea coagere valeant.

Nec vim hujus argumenti frangit aut ſolvit ſententia Durandi: quamquam enim hæc vera eſſet, quæ tamen ut falſa exploditur ab omnibus ferè Theologis, nihilominus maxima diſparitas eſt inter Deum & illas cauſas eſſentialiter ſubordinantes, ſi darentur; quia licèt Deus immediatè non concurreret cum cauſa ſubordinata, nihilominus hæc ab eo diceretur eſſentialiter dependere tum *in eſſe*, quia eſt ejus auctor & conſervator: tum *in operari*, quia hæc non agit niſi per virtutem quam à Deo recipit, & mutuatur. Omnis namque virtus & entitas creaturarum ab eo eſſentialiter pendet & emanat, qui cùm ſit ens infinitum, omnimodam entis rationem, & perfectionem continet, cæteriſque entibus eam pro nutu & arbitrio largitur; quæ omnia præfatis cauſis ſubordinantibus competere non poſſent, cùm non eſſent entitatis & perfectionis infinitæ.

Confirmatur præcedens ratio. Non poteſt admitti proceſſus in infinitum in eſſentialiter ordinatis, quin admittatur Deus. Quod ſic probat Doctor, Cauſa ſuperior ſubordinans eſt perfectior inferiori & ſubordinata, quia eſt minùs dependens in operatione, & virtute cauſandi: Ergo cauſa in infinitum ſuperior, erit infinitè perfecta, & habebit virtutem infinitam & omnimodè independentem; id autem quod talem habet virtutem & perfectionem, eſt Deus: Ergo etiam ſi daretur proceſſus in infinitum, nihilominus Deus erit admittendus; ſicque ex negatione exiſtentiæ Dei colligitur illius affirmatio.

Replicant Athæi, hunc diſcurſum eſse Sophiſticum, & ex falſo ſupponente concludere. Siquidem ſupponitur in infinitudine cauſarum eſsentialiter ſubordinatarum, dari aliquam primam perfectiſſimam, & infinitè diſtantem, quod apertè falſum apparet ex ipſamet ratione infinitudinis. Quemadmodum enim licèt creaturæ poſſibiles ſint infinitæ numero, ut vulgò fatentur Theologi, non tamen niſi ſtultè quis inferret inter eas aliquam poſse aſſignari quæ ſit infinitæ perfectionis poſſibilis: Similiter licèt ex ſancto Auguſtino *lib.* 12. *de Civitate cap.* 18. numeri qui à Deo cognoſcuntur & intelliguntur, ſint infiniti; nullus tamen ex ipſis dici poteſt infinitus; Ergo à ſimili non vide-

videtur ſequi quòd ſi daretur infinitus cauſarum numerus, aliquæ earum deberent eſſe infinitæ virtutis & perfectionis.

Nego paritatem: Et ratio diſparitatis eſt, quòd cauſæ ſubordinatæ cùm habeant connexionem invicem & certam dependentiam inferioris à ſuperiori, evidenter ſequitur quòd quò magis una erit ſuperior, eò minùs erit dependens, ac proinde perfectior & vegetior erit in cauſando; & conſequenter cauſa quæ in infinitum erit perfectior, etiam infinitam habebit perfectionem & virtutem omnimodè independentem; ſicque Deus erit, ſi quidem nomine Dei intelligimus illam cauſam quæ eſt infinitæ virtutis & perfectionis. Aliud verò ferendum eſt judicium de creaturis poſſibilibus & numeris infinitis, cùm enim inter ea nulla ſit connexio, nec dependentia virtutis unius ab alio; mirum non eſt, ſi ex earum infinitudine non poſſit colligi alicujus eorum infinita virtus & perfectio.

Probatur ſecunda pars Minoris, nempè quòd fieri nequeat proceſſus in infinitum in cauſis accidentariò ſubordinatis, quin admittatur Deus. Omne ens vel eſt factum, vel non factum, ſed omnia entia non ſunt facta: Ergo eſt aliquod ens non factum; hoc autem eſt Deus; Ergo datur. Major patet, quia eſſe factum, & non factum, ſunt contradictoria, & conſequenter neceſſum eſt alterutrum cuilibet enti conveniat. Minor probatur; Si omnia eſſent facta, fieri debuiſſent, vel à ſe, vel ab alio: non à ſe, quia nihil ſeipſum producere poteſt; ut ſupra demonſtravimus: non etiam omnia ſunt facta ab alio: Ergo oportet ut aliqua ſint facta ab aliquo quod ſit improductum.

Probatur Minor. Si quidquid eſt, eſſet productum ab alio, ſequeretur totam collectionem entium eſſe pariter ab alia productam: talis eſt enim collectio, qualia ſunt ea ex quibus coaleſcit: ſed falſum eſt totam collectionem entium poſſe dici productam ab alio; tota enim illa collectio produceretur vel ab aliquo intra, vel extra collectionem. Non ab aliquo intra collectionem, quia quod eſt cauſa collectionis, eſt etiam cauſa omnium, quæ in collectione continentur: Ergo ſi eſſet cauſa collectionis, eſſet etiam cauſa ſui ipſius, quippe cum in collectione involvatur; ſed implicat aliquid eſſe cauſam ſui ipſius: Ergo pariter implicat totam collectionem entium produci ab aliquo contento intra ſeipſam: Ergo vel tota collectio entium non eſt producta, & ſic datur aliquod ens improductum; Vel debet produci ab aliquo quod ſit extra collectionem entium, quòd implicat in terminis; Qui enim dicit *totam collectionem entium*, nullum aliud ens ſupponit, quod intra ipſam collectionem non involvatur; aliàs non eſſet omnium entium collectio. Ergo neceſſum eſt ut admittatur aliquod ens improductum & quod cætera producat: hoc autem eſt Deus: Ergo. Ut hoc argumentum ſolvant Athei, varii varia reponunt.

Replicant enim primò, hanc argumentationem eſſe vitioſam, quia procedit à diſtributivo ad collectivum; quod omnino Sophiſticum eſt, ſicut enim non ſequitur, *Quilibet hominum eſt individuum naturæ humanæ*: Ergo *tota hominum collectio eſt individuum naturæ humanæ*. Ita nec ſequi debet: *Si quodlibet ens eſt productum ab alio*: Ergo etiam *tota collectio entium debet eſſe producta ab alio*; eſt enim paritas inter utramque illationem; ac proinde cum prior ſit vitioſa, etiam & vitioſa erit poſterior.

Nego paritatem, licèt enim non valeat illatio à diſtributivo ad collectivum quotieſcumque prædicatum eſt quantitas continua vel diſcreta, ſeu quando collectio ſit ex rebus ratione quantitatis qua efficiuntur, valet tamen, & eſt legitima, quando prædicatum nec eſt quantitas, nec ſe habet ad modum quantitatis. Sic v. g. etſi non liceat inferre; *Singuli homines ſeorſim ſunt unum individuum*; Ergo *omnes homines collectivè ſumpti ſunt unum individuum*; licet tamen inferre, *ſinguli homines ſunt rationales & albi*; Ergo, *tota hominum collectio eſt rationalis & alba*; quia *rationalitas* & *albedo* non ſunt prædicata quantitativa nec ſe habent ad modum quantitatis; *Individuum* autem & *Unitas* cum ſint principium numeri, & forment quantitatem diſcretam, ideo in eis non valet illatio à diſtributivo ad collectivum; eo quòd collectio ex prædicatis quantitativis aliquid addat toti collectioni, quod non convenit partibus, nempe numerum; *Impotentia autem eſſendi à ſe*, ſeu exigentia eſſendi ab alio in ente contingenti, non eſt prædicatum quantitatis continuæ vel diſcretæ; nec habet aliquam affinitatem cum alterutra quantitate, ſed eſſentiale entibus creatis conveniens ex intrinſeca ſua ratione, & ex limitatione ac imperfectione eorum eſſentiæ, quæ cùm ſit contingens, neceſſariò exigit eſſe ab alio; Et conſequenter

ter optima eſt illatio,; quòd ſi quodlibet ens exigat eſſe ab alio, etiam & tota entium collectio ab alio debeat eſſe.

Replicant ſecundò Argumentum concludere ex falſo ſupponente; *Primò*, quia ſupponit dari poſſe collectionem omnium entium, quod falſum eſt, cùm ſint infinita in infinitum; infinitorum autem (inquiunt) nulla poteſt eſſe collectio, quia non tot poſſunt concipi, quin plures adhuc ſint conceptibiles: *Secundò*, quia ſupponit terminos *omne & totum* poſſe dici de infinito, quod tamen falſum eſſe probat Ariſtoteles, 3. *Phyſic. cap.7. Tertiò*, quia ſupponit quodlibet ens eſſe productum aut improductum, quod falſum eſt, ſiquidem plures etiam Theologi ſuſtinent rerum eſſentias eſſe ab æterno ſecundùm aliquod eſſe reale diminutum: Hoc autem ut-ſic, nec productum eſt nec improductum: *Quartò* denique ſupponit aliquid non poſſe ſeipſum producere, cujus contrarium apparet in *Phœnice*, qui dicitur naturaliter ſeipſum reproducere & ex propriis ſuis cineribus iterum reviviſcere. Unde Tertullianus *libro de Reſurrectione carnis cap.* 13. aſſumit hanc naturalem hiſtoriam in confirmationem & ſpecimen futuræ reſurrectionis hominum; *Accipe*, inquit, *pleniſſimum atque firmiſſimum hujus ſpei ſpecimen .... illum dico alitem orientis peculiarem, de ſingularitate famoſum, de poſteritate monſtruoſum, qui ſemetipſum lubenter funerans renovat; natali fine decedens atque ſuccedens, iterum Phœnix*. De quo pariter Lactantius cecinit carmine de eodem.

Ipſa ſibi proles, ſuus eſt pater & ſuus hæres:
Nutrix ipſa ſui, ſemper alumna ſibi.

Præmiſerat autem ibidem.

Nam perit ut vivat, ſe tamen ipſa creat.

Ergo hoc argumentum prorſus nullum eſt,

Nego antecedens ſimul & conſequentiam. Et ad primam ac ſecundam antecedentis probationem dico, eſſe prorſus à veritate alienum, non poſse dari collectionem omnium entium, ſi ſupponantur eſse numero infinita: falſum eſse pariter terminos *omne & totum*, non poſse huic infinitorum entium collectioni tribui; Evidens enim eſt nihil eſſe, quod non ſit id totum quod eſt, & omne quod eſt; quidquid reclamet Ariſtoteles; Eſt enim evidenter impoſſibile, quòd aliquid ſit id quod eſt, niſi habeat illud omne per quod conſtituitur in ſuo eſse: Non poteſt autem ita conſtitui, niſi ſumatur collectivè, & ut eſt totum; nihil poteſt etiam eſse id quod eſt, niſi habeat ſuas partes, & involvat omnia ex quibus conſtituitur.

Unde quidquid eſt, eſt collectivè id totum quod eſt, ſive interim illud finitum ſit, ſive infinitum; totum enim nihil eſt aliud quàm partes collectivè ſumptæ, maximè totum per accidens; nam multitudo lapidum, v.g. ſive ſit infinita, ſive finita, nihil eſt aliud quàm collectio omnium lapidum, qui hanc multitudinem efformant: Ergo non repugnat omnia entia, etiamſi non eſsent infinita, collectivè ſumi, & terminos *omne & totum* huic collectioni poſse tribui.

Confirmatur. Qui dicit *omne ens*, aut *omnia entia*, vel dicit tantùm aliquod ex entibus; vel omnia prorſus entia deſignat. Non primum, alioquin quodlibet ens eſset omne ens, quod apertè falſum eſt. Si ſecundum: Ergo ſignificat & concipit omnia entia collectivè; dicere enim & ſignificare omnia entia collectivè, nihil aliud eſt, quàm ſignificare hoc aut illud aut quodlibet aliud in infinitum, ſi entia ſint infinita.

Repones forſan, hoc vocabulum *omne ens*, non collectivè, ſed diſtributivè ſolùm poſse uſurpari, eo quòd omnium entium collectio ſit impoſſibilis, quia non tot concipiuntur, quin plura concipi poſſint; ſicque nulla tanta concipi poterit collectio, quin multò major & amplior adhuc ſit concipienda.

Contra, Licèt in infinita multitudine nulla ſit pars, ultra quam non ſit alia; adeoque nulla ſit ultima; falſum tamen eſt omnia entia non poſse ſumi collectivè, quia ut collectio infinita ſumatur tota, non opus eſt ut ſumatur illius pars ultima, hoc enim eſt impoſſibile, quia nulla de facto eſt ultima: ſed ſufficit quòd ſingula illa entia ſimul in genere, & in univerſum concipiantur, & velut adunatim exprimantur per hæc vocabula *omne ens*: Cùm enim nullum ens eſset in hac multitudine infinita quod verè non haberet rationem entis, ſic etiam nullum eſset quod his vocibus non deſignaretur.

Ad ſecundam antecedentis probationem dico, Eisentias rerum ab æterno non poſſe dici medias inter productionem & non productionem, verum enim eſt quòd non ſint productæ, & conſequenter quòd ſint improductæ & quòd non habeant exiſtentiam actualem quæ per productionem acquiritur. Adde quòd verum non ſit eas eſſe reales in ſe ipſis, ſed ſolùm quatenus concipiuntur ab intellectu divino & in eſſentia divina repreſentantur.

Ad tertiam probationem reſpondeo, primò *Phœnicis* narrationem potius videri fabulam, quàm hiſtoriam, ut affirmat Plinius *Lib.* 10. *cap.* 2. Vel dico non omnia quæ de ea ferantur eſse vera, ſed pleraque omnino fabuloſa, ut obſervat Scaliger contra Cardanum.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi verum ſit Phœnicem ex ſuis cineribus renaſci, non tamen eundem numero; ſed eundem ſpecie ut obſervat Tertullianus; ſubdit enim, *Iterum ipſe: qui non jam alius idem*; quibus indicat non eum qui mortuus fuerat renaſci, ſed alterum ejuſdem ſpeciei.

Adde quòd Tertullianus ibidem Phœnicis hiſtoriam *Parabolam divinæ operationis* appellet; ita quòd Deus non ſolùm locutus ſit parabolis, ſed etiam operatus.

Nec refert quòd Phœnicem aſsumat in ſpecimen & probationem reſurrectionis: ſolùm enim vult ex ſuppoſita veritate hujus hiſtoriæ, aliquam reſurrectionis ſimilitudinem in naturalibus adumbratam referre; ſimilitudo autem non in omnibus vera eſt & ſemper in aliquibus claudicat. Itaque ad id ſolùm Phœnicis exemplum Tertullianus aſsumit, ut ſuadeat poſſibilem eſse hominis mortui reproductionem ejuſdem numeri & individui per virtutem divinam, quod, inquit, creditu videri non debet difficile: Si enim ſola virtute naturali ex Phœnice mortuo, alius ejuſdem ſpeciei reſurgat quid ni virtute divina idem homo numero reſurgere poſset?

Hanc autem eſse genuinam Tertulliani mentem apertè conſtat ex his quæ præmiſerat, *cap.* 12. ubi ad illuſtrandum reſurrectionis myſterium hæc habet, *Dies moritur in noctem & tenebris uſquequaque ſepelitur; funeſtatur mundi honos, omnis ſubſtantia denigratur...... & tamen rurſus cum ſuo cultu, cum dote, cum Sole eadem & integra & tota univerſo orbi reviviſcit; interficiens mortem ſuam noctem, reſcindens ſepulturam ſuam tenebras: hæres ſibimet exiſtens, donec & nox reviviſcat cum ſuo & illa ſuggeſtu. Redaccenduntur enim & ſtellarum radii, quos matutina ſuccenſio extinxerat, &c.* Quibus conſtat illum eodem modo loqui de Phœnicis ortu & interitu, quomodo de diei & noctis renovatione; Certum eſt autem diem præteritum non eundem redire, nec fugatam noctem eandem ſuccedere, ſed alteram ejuſdem rationis: & conſequenter Tertullianus non vult aliquid ſeipſum poſse iterum producere. Nec etiam Lactantius: nam ſubdit: *ipſa quidem, ſed non eadem, quia & ipſa nec ipſa eſt.*

Replicant tandem: quòd etſi res ſeipſam non poſſit producere, ut tamen retundatur & omnino frangatur vis præcedentis argumenti, ſufficit quòd res naturales generatione circulari ſe ipſas producere poſſint: Ita quòd vario tempore ipſa res quæ hodie aliquam producit, ab eadem poſt aliquot annos reproduci poſſit: poſito enim hoc generationum circulo colligi non poteſt primum eſse inproductum aliquod rerum omnium principium.

Contra. Hæc replica ſupponit fieri poſſe naturaliter ut res eadem numerò iterum produci poſſit, ac proinde quòd hominis reſurrectio ſit naturalis; quod evidenter falſum apparet: hæc enim vires naturæ omnino ſuperat: Unde non mirum, ſi Philoſophi Gentiles irriſerint Apoſtolum reſurrectionem mortuorum anuntiantem.

Deinde, ſi filius v.g. poſt aliquot annos mortuum ſuum patrem naturaliter poſset reproducere, quidni & potuiſset dum adhuc viveret? Res enim exiſtens non impedit naturalem virtutem alterius, maximè quando ei non reſiſtit nec ponit obicem per actionem contrariam: ſed pater actu exiſtens non impedit naturalem virtutem & operationem filii: Ergo ſi filius habeat vim naturalem regenerandi Patrem ſuum, tàm poterit ipſum reproducere dum vivit, ac quando mortuus eſt. Et multò magis ipſemet Pater poterit ſuum reproducere filium, qui ex conſequenti incipiat eſse in multis locis ſimul, & ſit junior ſimul ac ſenior, ſanus & ægrotus quæ omnia prorſus falſa ſunt. *Denique*, ſi dari poſset ille generationum circulus, & eadem res quæ aliam produxit, poſset ab eadem reproduci, tunc naturalis eſset regreſsus à privatione ad habitum, ſicque cæcus amiſsam viſionem naturaliter recipere poſset, quod apertè falſum conſtat; ac proinde oportet res omnes productas non à ſe invicem circulari generatione, ſed neceſsum eſt ut ab aliquo ſupremo rerum Opifice producantur.

SECUNDA DEMONSTRATIO.

A Fine ultimo.

D*atur unicus Finis ultimus*: Ergo & Deus. Conſequentia patet, ſiquidem nomine *Dei*,

Dei, intelligitur primum principium, & finis ultimus rerum omnium: Probatur *antecedens*, Vel unus eſt finis ultimus, vel fines ſunt numero infiniti: ſed fines non ſunt numero infiniti: Ergo eſt unus ultimus. *Major* patet: ſi enim nullus aſſignetur ultimus, neceſſe eſt ut ſint infiniti, & innumerabiles. *Probatur minor*, Si eſſent infiniti fines, deberent cognoſci, ut appeterentur, quia appetitus elicitus non fertur in incognitum: ſed infiniti fines ab hominibus cognoſci nequeunt, quia vel cognoſcerentur ſimul, vel ſucceſſivè: Sed non poſſent cognoſci ſimul, quia intellectus finitus, qualis eſt humanus, non poteſt infinita numero ſimul cognoſcere, ut conſtat: quia talis eſt cognitio, qualis virtus cognoſcitiva; hæc autem finita eſt & limitata ſicut & hominis entitas: Ergo non poteſt circa infinita objecta ſimul occupari.

Nec pariter ſucceſſivè poſſent cognoſci, quia ſi eſſent infiniti fines, appetitus noſter nuſquam poſſet tot frui, quin multò plus adhuc remanerent fruibiles; falſum autem eſt appetitum noſtrum nuſquam poſſe quieſcere & ſatiari; alioquin eſſet fruſtraneus: natura autem nihil fruſtra molitur. Deinde ſi eſſent infiniti fines, nullus eorum eſſet finis, nam ubi omnia ſunt media, nullus eſt finis: ſed ſi eſſent infiniti fines, omnes fines intermedii eſſent media, quia ad alium ulteriorem finem ordinarentur; & conſequenter nullus eorum dici poſſet finis.

Confirmari poteſt hic diſcurſus omnibus argumentis, quibus ſupra probavimus dari aliquod primum rerum omnium principium, etenim ſicut tota rerum cauſatarum, ſeu actu exiſtentium, ſeu poſſibilium collectio debet habere aliquod principium à quo ſit; ita debet habere aliquem finem per quem ſit, & qui exiſtat extra illam collectionem. Cùm enim nullum ſit ens cauſatum intra illam collectionem quod non ſit cauſatum propter aliquem finem; ſic etiam tota collectio debet eſſe cauſata propter aliquem finem; talis ſiquidem eſt collectio, qualia ſunt ea quæ colliguntur, ut ſupra probatum eſt; ac proinde collectio entium cauſatorum propter finem, debet etiam eſſe cauſata propter finem: ſed non poteſt hæc collectio eſſe cauſata propter finem qui ſit intra ſeipſam; aliàs ut ſupra dictum eſt, idem eſſet cauſa efficiens & finalis ſui ipſius: Ergo debet eſſe cauſata propter aliquem finem, qui ſit extra ordinem entium cauſatorum, ac proinde qui ſit finis incauſatus, & improductus, finis autem incauſatus & improductus, eſt Deus: Ergo datur:

TERTIA DEMONSTRATIO.

Ab Ente perfectiſſimo.

ENs quo majus & perfectius excogitari non poteſt, exiſtit: ſed Deus eſt ens quo nullum majus excogitari poteſt: Ergo exiſtit. *Minor* admittitur ab omnibus. *Major* probatur, *primò* quidem à S. Anſelmo in *Monologio*, Ens exiſtens, melius eſt; & perfectius quàm ens non exiſtens: Ergo neceſſum eſt ut ens, quo nullum majus & perfectius cogitari poteſt, ſit exiſtens; ſi enim non exiſteret, poſſet aliquid eo perfectius cogitari, nimirum ens exiſtens: Ergo oportet ut ens, quo nihil majus cogitari poteſt, exiſtat.

Verùm, quia, ut optimè etiam notavit S. Anſelmus in *Proſologio*, reponere poſſet Atheus, id quidem verum eſſe ſi cogitaretur verè, ſecus autem ſi tantùm fictitiè cogitetur: ex eo enim quòd aliquis cogitat, v.g. regionem aliquam bonis omnibus refertam, qua nulla alia ditior, & jucundior poſſet excogitari, non inde ſequitur hanc regionem ſic excogitatam exiſtere in rerum natura. Ita à pari priùs probandum eſſet verè cogitari, & non fingi ens quo majus cogitari nequit, quàm inferatur illud eſſe; alioquin argumentum eſſet Sophiſticum. Idcirco

Probatur eadem Major ex Doctore: Ens purum & actuale, ſeu actus purus, eſt ens quo majus cogitari nequit; quia actus purus debet involvere omnem perfectionem, alioquin non eſſet actus purus, ſed eſſet in potentia ad perfectionem; atqui actus purus verè cogitatus exiſtit. Probo: Actus purus ſi non implicat, neceſſariò exiſtit; atqui actus purus non implicat: Ergò neceſſariò exiſtit. Major patet ex terminis; Illud enim dicitur actus purus, quod nihil eſt niſi actus & omnem prorſus potentialitatem excludit, ſed actu totum eſt quod eſſe poteſt. Unde ſi poteſt eſſe aliquid, ſtatim neceſſariò eſt illud quod eſſe poteſt.

Probatur Minor. Si implicaret aliquod eſſe ens qnod ſit actus purus, maximè quia eſſet contradictio, & verum eſſet dicere quòd eſſet ſimul & non eſset: ſed talis contra-

tradictio non apparet. *Probatur*. Eſse actum purum, non includit in ſuo conceptu eſse ſimul & non eſse; actus enim purus nihil aliud importat, quàm eſse ita actuale, ut omnem omnino potentialitatem excludat: Ergo tantum abeſt ut ille conceptus includat ſimul eſse & non eſse, imò ſimpliciter dicit eſse, & ſimpliciter excludit non eſse: ac proinde nulla eſt contradictio quòd actus purus exiſtat: Ergo neceſsariò exiſtit; alioquin non eſset actus purus, quippe cum potentialitatem involveret.

Repones forſan, quòd actus puri exiſtentia, in ſuo quidem conceptu non importet directè & formaliter contradictionem; ſed conſequenter tantùm, ſicut à pari, qui negant infinitum, dicunt quòd in conceptu infinito præcisè, non importatur quidem ulla contradictio; ſed conſequenter tantùm; nempè quia ex admiſſione infiniti plures ſequantur contradictiones. Quidni ergo, inquiunt, de actu puro idem dici poſset?

Contra. Illud neque directè, neque indirectè contradictionem importat, quod neque conſequenter involvit eſse, & non eſse; imò non eſse omnino negat, & excludit: ſed actus purus non eſse omnino negat ex ſua ratione formali; quippe cum neget omnem potentialitatem & tranſitum de non eſse ad eſse: Ergo etiam conſequenter nullam contradictionem importat: Ergo non repugnat eſse actum purum: Ergo neceſsariò eſt, quia actus purus eſt neceſsariò quod eſse poteſt, alioquin non eſset actus purus.

QUARTA DEMONSTRATIO.

Ab ente neceſſario.

ADmittendum eſt in rerum natura aliquod ens neceſsarium quod eſsentialiter & indepedenter exiſtat; ſed illud eſt Deus: Ergo datur. *Minor patet*: Ens enim neceſsarium & eſsentialiter exiſtens, eſt à ſe & improductum, ac cætera producens, & conſequenter Deus; nomine namque *Dei*, nihil aliud intelligimus. *Major*, in qua tota jacet difficultas, probatur. Si non detur aliquod ens neceſsarium & eſsentialiter exiſtens, ſequitur omnia entia quæ ſunt in rerum natura, eſse contingentia: ſed hoc falſum eſt: Ergo datur aliquod ens neceſsarium & eſsentialiter exiſtens. *Major* conſtat; Nam ſi quidquid exiſtit, non eſt contingens, oportet ut vel totum ſit neceſsarium, vel ut aliquid neceſsariò exiſtat: At nemo dixerit omnia entia eſse neceſsaria; experientia namque conſtat plurima in dies oriri & interire: Ergo neceſsum eſt ut aliquid ſit neceſsarium.

Minor probatur; Si omnia entia quæ ſunt in rerum natura, ſint contingentia, ſequitur fieri potuiſse ut ab æterno nullum ens exiſteret; Contingens enim eſt, quod poteſt eſse vel non eſse: ſed falſum eſt quòd fieri potuit ut ab æterno nihil exiſteret: Ergo non omnia quæ ſunt & fuerunt, ſunt contingentia. *Probatur minor*: Si fieri potuit ut ab æterno nihil exiſteret, oportuit dari aliquid per quod totum, quod fuit, determinaretur ad exiſtendum; Ergo non potuit fieri ut ab æterno nihil exiſteret. *Major* certa eſt: quod enim eſt indeterminatum ad exiſtendum, debet determinari ad exiſtentiam ut ſit. *Minor probatur*: Totum quod fuit, non potuit ſeipſum ab æterno determinare ad exiſtendum; ſicut ſi modò nihil exiſteret, implicaret omnino aliquid de novo determinari ad exiſtendum: Ergo nihil fuit per quod totum illud determinaretur ad exiſtendum.

Confirmatur primò: Si potuit fieri ut nulla omnino res exiſteret, debet dari aliqua ratio quare potiùs fuerit quàm non fuerit: ſed nulla omninò poteſt dari ratio, hæc enim non poteſt aſſignari quare res potiùs fuerit determinata ad eſsendum quàm ad non eſsendum: Ergo non potuit fieri ut nulla omnino res exiſteret: Ergo non omnia fuerunt contingentia.

Confirmatur ſecundò; Contingentia non magis ab æterno potuerunt determinari ad exiſtendum, quàm nunc, ſi nihil omninò exiſteret; ſed ſi nunc nihil omninò exiſteret, implicaret ut aliquid determinaretur ad exiſtendum: Ergo neque potuerunt ab æterno determinari; non enim poteſt proferri ulla diſparitatis ratio.

Replicant Athei, Non opus eſse recurrere ad aliquod ens neceſsarium; licèt enim ens contingens poſſit eſse, & non eſse, tamen ubi eſt, poteſt aliud ens contingens producere: ſicut aqua calida, v. g. licèt ex natura ſua non habeat calorem, tamen ubi illum obtinuit, poteſt ipſum in altero ſubjecto producere & illud calefacere: Ergo à pari, licèt ens contingens non habeat eſse ex ſe, tamen ubi illud obtinuit, poteſt alteri tribuere; ſicque omnia entia contingentia ab altero ente contingenti viciſſim potue-

rant

runt produci, ac proinde nullo opus eſt ente neceſſario.

Contra: Sicut aqua quæ ex ſe non eſt calida, debet emendicare calorem ab aliquo quod ſit per ſe, vel formaliter calidum ut ignis, vel virtualiter ut Sol; ita à ſimili cum ens contingens non habeat exiſtentiam à ſe, neceſſariò debet illam accipere ab aliquo quod ſit per ſe & neceſſariò exiſtens.

Replicant 2. Id quidem verum eſſe ſi omnia entia contingentia eſſent numero determinata; hoc enim poſito deveniendum eſſet ad aliquod primum quod per ſe exiſteret: ſed (inquiunt) entia contingentia non ſunt numero determinata, quia ſunt infinita in infinitum, ac proinde cum hoc ens contingens ab altero ente contingenti, & illud iterum ab alio, & ſic in infinitum productum fuerit; non opus eſt recurrere ad aliquod ens neceſſarium, à quo entia contingentia produci debeant.

Contra: *Primò* falſum eſt dari proceſſum in infinitum in cauſis tam eſſentialiter quàm accidentariò ſubordinatis, ut efficaciter probatum eſt in prima demonſtratione: *Secundò*, etiam admiſſa infinitudine entium contingentium tamen oportet admittere aliquod ens à ſe & per ſe exiſtens, à quo hæc infinita entium contingentium multitudo producta fuerit; quod ſic evinco. Talis eſt multitudo & collectio entium contingentium, qualia ſunt entia collecta: Ergo cùm entia collecta neceſſariò debeant eſſe ab alio, etiam & tota multitudo neceſſariò ab alio eſſe debet. *Antecedens patet*, à ſimili; quia enim ſinguli homines ſunt rationales, ſinguli cygni ſunt albi, & ſinguli corvi ſunt nigri, legitimè infertur quòd omnium hominum collectio ſit rationalis, & cygnorum ſit alba, & corvorum ſit nigra: Ergo pariter verum eſt quòd ſi ſingula entia ſint contingentia & ab alio, etiam & entium collectio debet eſſe ab alio: Sed non poteſt eſſe ab alio ente contingente, tum quia aliàs non eſſet tota collectio entium contingentium; ſicque eſſet implicantia in terminis; tum quia totum non poteſt produci à parte ſui, alioquin ipſa pars cùm ſit aliquid totius, etiam ſeipſam produceret, quod omnino implicat.

Nec refert quòd illa multitudo entium contingentium fingatur infinita. Sicut enim candelæ extinctæ, etſi infinitæ, non magis ſeipſas poſſunt accendere & amiſſum lumen recipere, quàm ſi eſſent tantùm numero finitæ: & ſicut lapides quamvis eſſent infiniti, non magis poſſunt moveri ſurſum, quàm ſi eſſent tantùm in numero determinato, eò quòd motus ſurſum ipſis non competat ex natura ſua, ſed tantùm motus deorſum, ſcilicet propter ingenitam gravitatem: *Inſuper*, ſicut multitudo, ſive finita ſive infinita hominum, quorum ſinguli nullo excepto ſint penitus ſtulti, & ad omnia & ſingula indigentes directione ac inſtructione alterius, non poteſt ſe ſola eſſe ſapiens, aut non indigens inſtructione ac directione alterius exiſtentis extra totam eam collectionem, & non indigentis ſimiliter ſapientia, & directione alterius. *Denique*, ſicut multitudo famelicorum, quorum nullus ſeorſim habeat ſufficientiam illius cibi, ſed quilibet indigeat accipere ab alio individuo præhabente; non poteſt abundare cibis aut ſaturari, ſi non ſubveniatur ſibi ab aliquo alio exiſtente extra totam ejuſmodi collectionem & habente de ſuo ſufficientiam ciborum, nec indigente ut accipiat ab alio; ſive interim ea multitudo ſit finita ſive ſit infinita; quis enim in animum ſibi inducat ſubventum eſſe toti hujuſmodi indigentiæ ſingulorum, præcisè quia aucta eſt in infinitum multitudo indigentium, factuſque eſt regreſſus infinitus ab ultimo indigente in alium, atque alium, ita quòd unuſquiſque indigentium egeat altero ſubveniente in infinitum?

Sic à pari nemo, niſi à ratione prorſus alienus aſſerere poterit, entium contingentium multitudinem, quorum ſingula poſtulant ab alio produci, non egere aliquo producente, quia ſcilicet illa multitudo crevit in infinitum: Ergo neceſſum eſt admittatur aliquod ens neceſſarium quòd per ſe & eſsentialiter exiſtat, ſitque aliorum entium productivum: ac proinde quòd admittatur Deus: ſiquidem nomine *Dei* nihil aliud intelligimus, quàm ens neceſsario exiſtens, quod habeat eſse à ſe, & cætera producat. Aliæ ſunt Demonſtrationes; ſed vel inſufficientes, vel ad has facilè reduci poſſunt. Itaque ſit

CONCLUSIO SECUNDA.

VArium, *ſed potiſſimum triplex argumentum Phyſica ſubminiſtrat ad probandam Dei exiſtentiam*. Primum quidem deducitur ex univerſa mundi fabrica; Secundum ex præcipuis illius partibus: Tertium ex illius

illius ſynopſi, homine ſcilicet qui idcirco Mycrocoſmos à Græcis, & à Latinis mundus compendiatus appellatur.

Primum inquam deducitur ex mirabili & artificioſa mundi fabrica, diſpoſitione, pulchritudine, & vario ac eleganti ornatu: nam ut diſertè obſervat Durandus in proœmio libri Sententiarum, *Triplex eſt liber in quo Deus ſeipſum velut exaravit & inſcripſit; Primus* eſt liber Creaturarum mundi; *Secundus*, Prophetarum, & veteris Teſtamenti: *Tertius* Evangeliſtarum & novæ Legis ſcriptorum. Primum præbuit Philoſophis legendum, dicente S. Paulo ad Romanos primo: *Inviſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*: Unde creaturæ dicuntur à Triſmegiſto, *Divinitatis radii*: à Platone, *Deitatis ſpeculum*: à Salomone, *Creatoris ſpecies & imagines*: à Davide, divini ſui opificis *voces* & *oracula*, nulla enim eſt tam elinguis quæ tacito ſermone non pronuntiet: *Ipſe fecit nos, & non ipſi nos*.

Secundum librum præbuit Judæis, dicente Eccleſiaſtico cap. 39. *Occulta Proverbiorum exquiret ſapiens & in Prophetis vacabit, &c.* Tertium verò obtulit Chriſtianis & fidelibus; dicente S. Paulo ad Romanos cap. 15. *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt*. Unde ſicut Chriſtiani omnes ſupernaturales veritates ex Evangelicis ſcripturis facilè poſſunt depromere; ſicut Judæi ex veteri teſtamento & Prophetarum oraculis repromiſſas ſibi divinitùs benedictiones, divinumque Numen colendum & ſupremum cultum Deo exhibendum intelligere potuerunt: Sic pariter Philoſophi ex creaturis Dei exiſtentiam perfectioneſque facilè poſſunt deprehendere; *A magnitudine enim ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit eorum Creator videri*, inquit Sapens cap. 13. Unde Lactantius lib. 1. cap. 3. *Quis, niſi totaliter cæcus & ratione privatus, hanc vaſtiſſimam molem tot cœlis, tot elementis, totque aliis corporibus compaginatam, ab aliquo præſtantiſſimo, & divino Opifice conſtructam non judicet? Qui terram ſtabili firmitate ſuſpendit, qui cœlum diſtinxit aſtris fulgentibus, qui Solem rebus humanis clariſſimum ac ſingulare lumen in argumentum ſuæ unicæ majeſtatis accendit &c.* Ergo ex ex mundi libro divina conſtat exiſtentia.

Replicabis forſan cum *Hermogene* & nonnullis Atheis, hæc omnia ex *Hile* ſeu materiæ primæ ſinu ſpontanea eruptione prodiiſſe.

Verùm quid ineptius, materiam primam entium minimum, imperfectiſſimum ac propè purum nihil, omnibus mutationibus ſubjectum, omnibus agentibus naturalibus ſubſerviens, à ſe inops, atque omninò informe, & omnem ſuam perfectionem ab aliis emendicans, fuiſſe ab æterno à ſe ipſo, ab omni cauſa independens, & cæterorum entium producendorum fœcunditate donatum? Quid à veritate magis alienum; tribuere ſummam perfectionem, qualis eſt neceſſitas eſſendi à ſe, enti tam exiguo, & imperfecto, eam verò denegare Cauſæ alicui efficienti & omnium opifici?

Adde quòd ſi materia prima eſſet à ſe, cum nullam ex ſe habeat formam determinatam, ſed omninò ſit indifferens ad omnes formas, ſi nulla fuiſſet cauſa efficiens in rerum primordio, per quid quæſo illa materia ad unam formam potiùs quàm ad aliam fuiſſe determinata?

Inſuper ſi ad primarum formarum è ſinu materię eductionem nullo agente fuit opus; cur modò agente opus eſt in ſingulis ac quotidianis generationibus? Cur à materia informata aquę forma, ignis non erumpit? Cur homo ex ſaxo duriſſimo ſuam non trahit originem? Denique omnes Philoſophi fatentur, quòd quando in rerum natura datur unum extremorum, etiam dari debet & aliud: Ergo ſi detur materia quę ſit pura potentia ab ęterno ut fingunt Athei, etiam ab ęterno dari debet aliquid, quod ſit actus purus: id autem Deus eſt rerum omnium artifex: Ergo datur.

Replicant Athei cum Democrito, omnem prorſus coaluiſſe naturam ex Atomorum in vaſtiſſimo nihili ſinu ſeſe moventium occurſu & coagulatione.

Verùm, inquit Minutius Fœlix, Democritus ipſe nonne plerumque naturam, quæ rerum imagines fundit, & intelligentiam Deum loquitur, ac proinde ipſemet Democritus Deum admittit ſuarum atomorum opificem, ac compaginatorem. Inſuper ſi ex hac atomorum revolutione & coagulatione cuncta fuerunt congeſta & ordinata, cur ſimili modo ligna, cæmenta, lapides, & cætera ad ædificium neceſſaria ab aliquo altiſſimo monte in vallem demiſſa & ſimul volventia, ac in revolutione ſibi invicem cæmento coagulata, ordinatum ac magnificum Palatium non ſtruunt & efformant?

Digitized by Google

mant? Denique cur modò non fit ſimilis illa atomorum revolutio ad alicujus novi entis formationem? An exhauſta eſt atomorum illarum fœcunditas? An gluten deficit quo invicem cohæreant?

Hoc argumentum mirè torquet Lactantius lib. 1. de ira Dei cap. 10. *Quis*, inquit, *artifex potuit aut cor hominis, aut vocem, aut ipſam fabricare ſapientiam? Quiſquam ne igitur ſanus exiſtimat quod homo ratione & conſilio facere non poſſit, id concurſu atomorum ſparſim cohærentium perfici potuiſſet? .... Quo igitur conſilio, qua ratione de confuſo acervo ſe atomi cogregaverunt, ut ex aliis inferiùs terræ conglobarentur, cœlum deſuper tenderetur, tanta ſyderum varietate diſtinctum, ut nihil unquam excogitari poſſit ornatius? Tanta ergo qui videat, & talia poteſt exiſtimare nullo effecta eſſe conſilio, nulla convenientia, nulla ratione divina: ſed ex atomis ſubtilibus & exiguis concreta eſſe tanta miracula? Nonne prodigio ſimile eſt aut natum eſſe hominem qui hæc diceret, aut extitiſſe qui crederent?*

Replicant denique Cæteri, hæc omnia quidem formata fuiſſe, ſed à caſu.

Verùm, inquit, Seneca lib. 1. quæſtionum naturalium in præfatione: *Quis adeò rationis expers, ut hoc, quo neque formoſius quidquam, nec diſpoſitius, nec in propoſito conſtantius, exiſtimet fortuitum, & caſu volubile & non à ſuprema aliqua Ratione ordinatum?* Nam, ut loquitur Triſmegiſtus in Pimandro *Cum ſtatuam abſque fabro & pictore fieri nullus aſſerere audeat; miram huius mundi conſtitutionem ſine Conditore conſtitiſſe putabimus?* Cui concinit S. Chryſoſtomus in hunc verſum Pſal. 13. *Dixit inſipiens*, &c. *Non eſt fundamentum*, inquit: *Ergo quomodo ſtat ædificium? Non eſt ædificator, quomodo Domus facta eſt? Non eſt architectus & quis urbem condidit? Non eſt muſicus, & quomodo in mundi lyra apparet concentus?* Eodem argumento utitur S. Gregorius Nazianzenus oratione ſecunda de Theologia, proferens exemplum cytharæ cujus concentum cùm audimus, certò compertum habemus eam pulſari à perfectiſſimo quodam artifice.

Unde concludit S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſionum & 11. de Civitate cap. 4. *Mundus iſte ordinatiſſima ſua mutabilitate & mobilitate & viſibilium omnium pulcherrima ſpecie, quodammodo tacitus & factum ſe eſſe, & nonniſi à Deo ineffabiliter pulchro fieri ſe potuiſſe, proclamat.* Hinc appoſitè Triſmegiſtus dicit mundum hunc eſſe librum Divinitate plenum, & ſpeculum divinorum, in quo divini eſſe ſplendidiſſima fulget imago; quot enim in mundo creaturæ conſpiciuntur, tot ſunt Divinitatis veſtigia, tot imagines, tot divini ſui Artificis præcones; nulla ſiquidem eſt tam elinguis, quæ tacito ſermone non eructet, *Ipſe fecit nos, & non ipſæ nos.*

Secundum Argumentum petitur ex corpore cœleſti totius mundialis machinæ parte nobiliſſima. Nam, inquit Regius vates Pſal. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Quæ verba S. Chryſoſtomus exponens homilia 9. ad populum, ait, *Quomodo enarrant gloriam Dei? Dic mihi. Vocem non habent, os non poſſident, illis non eſt lingua, quomodo igitur narrant? Per ipſum aſpectum. Cùm enim vides pulchritudinem, magnitudinem, celſitudinem, ſitum, formam per tantum corpus permeare, tanquam vocem audiens & ad aſpectum diſcens, adoras eum qui tam pulchrum admirabile corpus creavit. Tacet cœlum, ſed ipſius aſpectus vocem tuba clariorem emittit, per oculos, non per aures nos docens.* Unde idem Regius Pſaltes alludens ad morem Antiquorum, qui ex pellibus libros conficiebant, ait Pſalmo 103. *Extendens cœlum ſicut pellem*, ideſt ſicut librum apertum, in quo Divinitatis auctoritas, dignitas, & potentia legitur, juxta illud Iſaiæ 34. *Complicabuntur ſicut liber cœli.*

Hinc S. Proſper, libro 2. de Vocatione Gentium cap. 1. *Ante ſacras litteras in teſtimonium Domino deſervivit Orbis, & inenarrabilis Cœlorum pulchritudo, per quam hominibus quædam tabulæ præbebantur, ut veluti in paginis elementorum & voluminibus temporum Divinæ inſtitutionis doctrina legeretur. Cœlum ergo cunctaque cœleſtia conſono ſpeciei ſuæ ordinationiſque concentu proteſtantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majeſtatem ſui loquuntur Authoris.*

Unde concludit Minutius Fœlix in Octavio, *Quid poteſt eſſe tam apertum, tam confeſſum, tamque perſpicuum cùm oculos in Cœlum ſuſtuleris, & quæ ſunt infra citraque luſtraveris, quàm eſſe aliquod Numen præſtantiſſimæ mentis, quo omnis natura inſpiretur, moveatur, alatur, gubernetur. Cœlum ipſum vide quàm latè tenditur, quàm rapidè volvitur, vel quòd in noctem aſtris diſtinguitur; vel quòd in diem Sole luſtratur; jam ſcies quòd ſit in eo ſummi Moderatoris mira & divina libratio..... Quid cùm ordo temporum & fru-*

gum ſtabili varietate diſtinguitur, nonne Auctorem ſuum Parentemque teſtatur? Ver æquè cùm ſuis floribus, & æſtas cùm ſuis meſſibus autumni maturitas grata, & hyberna olivitas neceſſaria, qui ordo facilè turbaretur, niſi maxima ratione conſiſteret. Jam providentiæ quantæ eſt, ne Hyems ſola glacie ureret, aut ſola Æſtas ardore torreret, Autumni & Veris inſerere medium temperamentum.

Tertium denique Argumentum colligitur ex ipſo Homine: nam ut proſequitur Minutius Fœlix, *Ipſa præcipuè formæ noſtræ pulchritudo Deum fatetur artificem, Status rigidus, vultus erectus, oculi in ſummo velut in ſpecula conſtituti, & omnes cæteri ſenſus velut in arce compoſiti: Longum eſt ire per ſingula; Nihil in homine membrorum eſt, quod non & neceſſitatis cauſa ſit & decoris. Et quod magis mirum eſt, eadem figura omnibus, ſed quædam unicuique lineamenta deflexa. Sic & ſimiles univerſi videmur, & inter ſe ſinguli diſſimiles invenimur.* Similia paſſim habent alii ſancti Patres & graviores quique Philoſophi etiam apud Idololatras degentes, qui ex miranda hominis ſtructura ſummam Divini artificis prudentiam & ſapientiam agnoverunt: ut videre eſt apud Leſſium libro 1. de Providentia Numinis *numero* 64. Quo etiam argumento utebatur olim invictiſſima ſeptem Machabæorum mater, quæ 2. Machab. c. 7. Filios compellens ait: *Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis, neque enim ego ſpiritum & animam dedi vobis & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi; ſed mundi Creator qui formavit hominis nativitatem.* Unde meritò Pſaltes Regius Pſal. 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto ejus. Omnia oſſa mea dicent; Domine quis ſimilis tibi?* Et Pſal. 138. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* Nihil ergo magis divinam Potentiam infinitam tamque ejus Sapientiam commendat, quàm mirandæ hominis fabrica.

CONCLUSIO TERTIA.

PLurimæ *ſunt rationes Morales quibus Dei exiſtentia ſuadetur; Præcipuæ verò ſunt quinque ſequentes.*

Primò, Quòd non poſſit abradi à conſcientia hominum etiam ſceleratiſſimorum, Dei timor ad fulmina nedum & tonitrua, ſed & ad cujuslibet rei nocivæ & adverſantis occurſum, ut manifeſtè Job teſtatur cap. 13. ubi de impio ait, *Tetendit adverſus Deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt, occurrit adverſus eum erecto collo & pingui cervice armatus eſt. Verumtamen ſonitus terroris ſemper in auribus illius, & cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur.* Unde cum Tertulliano libro de Teſtimonio Animæ concludere licet: *Hinc ergo tibi anima de conſcientia ſuppetit domi ac foris, nullo irridente vel prohibente prædicare, Deus videt omnia & Deo commendo, & Deus reddet, & Deus inter nos judicabit: Unde hec tibi non Chriſtiana?*

Secundò. Apertæ inſaniæ & impudentiſſimæ temeritatis eſt aliquid contra totius orbis conſenſum velle tueri: ſed qui negat Deum eſſe id affirmat reclamante univerſo hominum cœtu; ſiquidem una eſt gentium omnium etiam efferatiſſimarum alicujus Divinitatis veneratio & confeſſio. Unde Lactantius lib. 3. cap. 10. ex Cicerone, *Nullum eſt animal, præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei: ipſi, que in hominibus nulla gens eſt neque tam immanſueta, neque tam ferrea, quæ alicujus Religionis ſenſum non habeat.* Hinc Plato in Protagoram apud Marſilium Ficinum, *lib.* 14. *de Immortalitate c.* 9. maximum vult eſſe noſtræ Divinitatis indicium, quòd ſoli nos tanquam ſortis divinæ participes, ob cognationem quamdam, Deum agnoſcimus, & cupimus tanquam Auctorem, invocamus & amamus ut Patrem, ut Regem veneramur, timemus ut Dominum. An non ergo maxima eſt arrogantia & amentia, ob leves aliquas argutias Dei exiſtentiam in dubium revocare, quam Creaturæ prædicant, omnes homines venerantur, teſtatur orbis univerſus?

Tertiò: Quòd ex negatione ſupremi Numinis virtutis pereat præmium, pietas omnis extinguatur: & ad exercenda quæque vitia improbis laxentur habenæ: Quid enim non molietur hominum veſana libido? Quid malitia non attentabit, ſi nullus timeatur criminum vindex, occultorum ſcelerum nullus appareat ultor? Unde cùm David dixiſset inſipientes in corde ſuo Deum ejuraſſe, ſtatim ſubdit, *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis, &c.* Ex quibus ſic argumentor: Illa doctrina quæ vitiis ac flagitiis, etiam tetrioribus committendis viam aperit, exquiſitiſſimis quibuſque ſuppliciis eſt eliminanda; ſed ea quæ negat Deum eſſe, talis eſt. *Major* eſt certa. *Minor* probatur. Nihil tam à flagitiis, & facinoribus committendis homines revocat, quàm

ultio

Digitized by Google

ultio atque vindicta, quæ cogitatur ſumenda de his ſi committantur, etenim

Oderunt peccare boni virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pænæ.

Ergo nihil magis aditum aperit criminibus, quàm doctrina, ex qua ſequitur neminem eſſe criminum ultorem: ſed ex ea quæ negat Deum eſſe, ſequitur neminem eſſe flagitiorum & facinorum ultorem: Ergo doctrina quæ negat Deum eſſe, aperit viam omnibus flagitiis & facinoribus. Subſumptum probatur: Duo tantùm cogitari poſſunt ſcelerum ultores, homo & Deus: atqui homo non poteſt eſſe ſcelerum ultor: Ergo ſupereſt ut ſit Deus: Ergo ſi non detur Deus, ſequitur nullum eſſe criminum ultorem ac vindicem. Major perſpicua eſt.

Minor probatur. Homo ultor criminum duntaxat eſſe poteſt per patibula & ſimilia tormenta temporalia, quæ infert poteſtas humana: At non ſufficit ut dicatur dari criminum ultor aut vindex. Quod ſic probo. Ultor criminum, eſt qui de omnibus criminibus à quocumque committantur vindictam ſumere poteſt & debet, nam ſi de quibuſdam tantùm criminibus vindictam ſumat, non erit ſimpliciter criminum ultor dicendus: ſed tantùm quorumdam criminum. Et ſi non poſſit ſumere vindictam de criminibus etiam à quovis genere hominum committendis, ſimpliciter quoque criminis ultor dicendus non erit. Atqui nec de quibuſvis criminibus homo vindictam ſumere poteſt, eò quòd multa crimina ſint occulta, quis enim punire poteſt tot fornicationes, adulteria, homicidia, detractiones, rapinas, odia occulta, cæteraque id genus? Nec ex quibuslibet hominibus, qui crimina commiſerint, poteſt quoque homo vindictam ſumere. Nam licet ab homine ſumi poſſit vindicta de crimine publico ab aliquo Plebejo perpetrato, non ita ſi à Potente aut Principe fuerit perpetratum: Ergo ex ea Doctrina quæ negat Deum eſſe, ſequitur nullum eſſe omnium criminum ultorem.

Replicant Athei. Equidem ritè inferri ex eo quòd Deus admittatur, etiam admittendum eſſe criminis ultorem, ſed hunc ultorem confictum & excogitatum fuiſſe à Principibus & Rectoribus populorum, ut eos hac arte in officio continerent.

Contra 1. Si ita temerè excogitatus fuit ille criminum vindex: Ergo in rei veritate nemo eſt quem homines timere debeant, & cujus metu à perpetrandis quibuſque criminibus valeant revocari. Quod ſi ita eſt, ſequitur tàm Principes quàm Plebejos homines tutò ruere poſſe in atrociora quæque occulta crimina, & vitiis omnibus laxare habenas. Quo fit ut homines, non modò brutis pecudibus nihil excellent; ſed & erunt multis partibus longè miſeriores, utpote qui, quòd malorum formis obnoxii, tumultuariam & irrequietam vitam, perpetuò trahent, nam quid non timebunt ab homine plerumque feris ferociore?

Secundò: Replicæ hujus mendacium & inſaniam aperit ipſe hominum veluti medullis infixus de criminum ultore timor, quo fit ut ipſi impiiſſimi ab ejus metu nullo modo ſeſe unquam extricare potuerint, quod ex ipſo *Caligula* conſtat, quo ut nemo inſolentiùs negavit ſcelerum ultorem Deum, ita nemo trepidavit miſeriùs ad ejus vindictam & fulmina. Conſtat & experientia perditiſſimorum illorum hominum, qui cùm omnem pietatem & religionem exuant, ita ſuorum criminum furiis & conſcientiæ ſtimulis dirè vexantur, ut *trepident timore ubi non eſt timor*.

Adde quòd ſi nullus Deus exiſteret, nullum pariter foret præmium virtutis & pietatis, quotidiana namque experientia conſtat, viros probos in hac mortali vita variis tentationibus jactari, urgeri moleſtiis, doloribus cruciari, vexari anguſtiis, & ab impiis hominibus irrideri, contemni, & affligi, impios verò è contra honorum culmen aſcendere, ingentes cumulare opes, abundare theſauris, amicis, clientibus, & ſummis laudibus celebrari, etiam cùm jura divina & humana violaverint: Ergo cùm Davide Pſalmo 57. meritò concludendum eſt, *Si utique eſt fructus juſto, utique eſt Deus judicans eos in terra*.

QUÆSTIO QUINTA.

An & quomodo probari poſſit unicum eſſe Deum.

Tanta eſt Polytheiſmi cum Atheiſmo affinitas & connexio, ut plurium Deorum affirmatio, unius veri Dei ſit omnimoda negatio. Imò longè minus piaculum Tertulliano videtur, Deum omnino negare, quàm multiplicare; *Deus enim*, inquit, libro primo contra Marcionem, *ſi non unus eſt, non eſt, quia credimus non eſſe, quodcumque ita non fuerit, ut eſſe debebit*. Hinc ſuum li-

librum de *Idololatria* his verbis orditur, *Principale crimen generis humani, ſummus ſæculi reatus, tota cauſa judicii Idololatria eſt*. Ideo poſt debellatum *Atheiſmum*, operæ pretium eſt, etiam ut *Idololatriam* expugnemus, ac ratione naturali Deorum pluralitatem omnino impoſſibilem eſſe demonſtremus.

Notandum eſt 1. Dæmonem eſſe omnis Idololatriæ parentem & artificem, quippe qui eam in cœleſtem terreſtremque Paradiſum, & inde in univerſum terrarum orbem inducere tentaverit. Vix enim formatus fuerat ille Divinitatis æmulus, cùm fieri voluit ſimilis altiſſimo, in Cœlum Deitatis aſcendere, & ſuper aſtra ſolium ſuæ Pſeudo-Divinæ majeſtatis exaltare. Vix etiam diem ſalutaverant primi hominum Genitores, cùm ille malitiæ, ac verſutiæ artifex ipſos ad Idololatriam ſollicitavit, dicens, *Eritis ſicut Dii*. Vix tandem homines è jugulatricibus diluvii aquis ſuperſtites, terram iterum colere, ac humanum pene extinctum genus ſuſcitare cœperant, cum eis Dæmon plurium Deorum cultum ſuaſit, ut hominem à cogitatione & cognitione veræ Divinitatis averteret, ipſeque, ſub falſo Idolorum nomine, inania quædam Oracula proferens, divinos aucuparetur honores. Unde appoſitè Tertullianus cap.22. Apologet. *Æmulantur divinitatem, dum furantur divinationem*.

Notandum 2. Tantam fuiſſe Gentilium cæcitatem & amentiam, ut innumerabilem penè Deorum multitudinem adoraverint. Nam ut refert Euſebius libro 5. præparationis Evangelicæ cap.15. *Triginta Deorum millia in terra eſſe cenſuit Heſiodus*, Hinc S. Auguſtinus libro 4. de Civitate Dei, cap.8. *Quomodo* (inquit) *poſſent uno loco libri hujus commemorari omnia nomina Deorum aut Dearum, quæ illi grandibus voluminibus vix comprehendere potuerunt, ſingulis rebus propria diſpertientes officia Numinum?* Et paucis interpoſitis referens duodecim Deos, quos ſtatuerant pro unica ariſta ſervanda & fovenda, ait: *Præfecerunt ergo* Proſerpinam *frumentis, germinantibus geniculis nodiſque culmorum Deum* Nodotum, *involumentis folliculorum, Deam* Volutinam, *cùm folliculi pateſcunt ut ſpica exeat, Deam* Patelinam, *cùm ſegetes novis ariſtis æquantur, quia veteres pro æquare hoſtire dixerunt, Deam* Hoſtilinam, *florentibus frumentis, Deam* Floram, *lacteſcentibus, Deum* Lacturnum, *matureſcentibus Deam* Maturam, *cùm runcantur ideſt à terra auferuntur, Deam* Runcinam. *Nec omnia commemoro, quia me piget quod illos non pudet*. At quantùm pudere debuiſſet homines ratione præditos, colere, & veluti Deos adorare, invocare, timere, alios nedum homines mortales, & in omnibus ſibi ſimiles: Sed etiam febrim, peſtem, pallorem, & alias infirmitates, & clades, quæ (inquit idem S. Auguſtinus ibidem cap.23.) *Non erant Numina colendorum, ſed crimina colentium*. Imò & venerari, ac pro Diis habere ſtupida quæque ac infeſta animantia, etiam & plantas exiguas, veluti porrum, cæpe, quæ & Ægyptii pro Diis habebant, & ita venerabantur, ut ea nec frangere, nec manducare auderent. De quibus lepidè ſcribit Juvenalis Satyra 15.

Quis neſcit Voluſi Bitynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat ....
Porrum & cæpe nefas violare ac frangere morſu.
O ſanctas gentes! quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina.

Notandum 3. Quòd etſi Evangelico irradiante fulgore omnis hic idololatriæ error depulſus fuerit, juxta illud Iſaiæ vaticinium cap.2. *Elevabitur Dominus ſolus in die illa, & idola penitus conterentur*. Ad ipſius enim ſplendidiſſimi juſtitiæ Solis ortum, ſuperſtitionis denſa caligo minui cœpit, & ex tunc antiquas tenebrarum ſedes Dæmon ipſe repetens, & perpetuum in Oraculo Delphico cæteriſque ſilentium futurum prænuntians, ab eo diſcedens, ait.

Me puer Hebræus, divos Deus ipſe gubernans,
Cedere ſede jubet, triſtemque redire ſub Orcum.

Nihilominus nonnulli è Chriſtianis, infames quidam eruperunt Hæretici, qui Deorum pluralitatem induxerunt, ſiquidem Manichæi, Cerdoniani, Gnoſtici, & Marcioniſtæ duos ſtatuerunt Deos, Bonum unum, Malum alterum. Unde Tertullianus loquens de Marcione lib.1. quem in eum ſcripſit cap.2. *Duos*, inquit, *Ponticus Deos affert tamquam ſymplegadas naufragii ſui, Unum quem negare non potuit, ideſt Creatorem, & noſtrum, & Alterum quem probare non poterit, ideſt ſuum*. Et cap.5. loquens de Valentino Hæreſiarcha, ait, *Honeſtior & liberalior* Va-

Valentinus, qui ſimul auſus eſt duos concipere, Bythum *&* Sygen, *cum uſque ad triginta Æonim fœtus, tamquam Æonia ſcrophæ, examen divinitatis effudit*. Itaque nedum adversùs Idololatras, ſed etiam contra Hæreticos unitas Deitatis eſt demonſtranda rationibus, tùm naturalibus, tùm moralibus.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *ita neceſſariò eſt Unicus, ut ſit omninò impoſſibile plures eſſe Deos*. Hanc concluſionem probat Doctor Subtilis *in* 1. *diſt*.2. *q*.3. ſeptem rationibus naturalibus, quarum *Prima* repetitur ex infinito intellectu, *Secunda*, ex infinita voluntate, *Tertia* ex infinita bonitate, *Quarta* ex infinita potentia, *Quinta*, ex ipſamet ratione infinitatis, *Sexta*, ex neceſſaria exiſtentia, *Septima* ex omnipotentia, quas omnes brevitatis & claritatis cauſa ad tria capita cenſui eſſe reducendas, nimirum ad divinam entitatem, operationem, & dignitatem, ex quibus velut ex triplici luminis fonte, Divinitatis unitas evincitur, ac quantùm fieri poteſt demonſtratur.

Primò quidem ſic. Quod eſt eſſentialiter ſingulare, eſt unicum: ſed Deus eſt eſſentialiter ſingularis: Ergo eſt unicus. Major patet, ſingularitas enim formaliter importat ſecum negationem communicabilitatis & multiplicabilitatis in plura numero diſtincta: Unde fatentur omnes Philoſophi, quòd ſi natura humana v.g. ex eſſentialibus ſuis principiis eſſet ſingularis, in unico ſolùm individuo poſſet reperiri. *Minor* probatur. Quod eſt eſſentialiter exiſtens, eſt eſſentialiter ſingulare: ſed Deus eſt eſſentialiter exiſtens: Ergo eſt ſingularis. *Minor* patet, Siquidem Dei nomen nihil aliud ſonat, quàm ens per eſſentiam & à ſe ita neceſſariò exiſtens, ut impoſſibile ſit illud non exiſtere. *Major* etiam eſt evidens, ſiquidem exiſtentia eſt tantùm rei ſingularis, eſt enim ultimus rei gradus, ultimumque illius complementum: Unde meritò docet Ariſtoteles, naturas communes, ſive genericas, ſive ſpecificas, non habere exiſtentiam niſi in ſingularibus quibus conveniunt, & de quibus prædicantur: Ergo neceſſum eſt, quòd ſi Deus ſit eſſentialiter exiſtens, etiam eſſentialiter ſit ſingularis, ac proinde omnimodè in plures Deos immultiplicabilis, & conſequenter Deus neceſſariò eſt unicus.

Confirmatur. Si Deitas poſſet multiplicari, eſſent infiniti Dii, ſed non ſunt infiniti Dii? Ergo Deitas nequit multiplicari. *Minor* paret, nullus enim Polytheorum hactenus aſſeruit infinitam Deorum catervam. Quia cum Deus ſit à nobis colendus, nec poſſimus infinitos colere per limitatas, ac finitas noſtras operationes, ſi eſſent infiniti, ſequeretur innnmeros Deos omni prorſus cultu ac veneratione deſtitui, ac penitus à Deorum conſortio apud nos ablegari.

Unde *Octavius* apud Minutium Fœlicem Deorum procreationem, & generationem lepidè arguens ait: *Cur ſi nati ſunt Dii, non hodieque naſcuntur? Niſi fortè Jupiter ſenuit, & partus in Junone defecit, & Minerva canuit antequam peperit. Et ideo ceſſavit iſta generatio, quia nulla fabulis ejuſmodi præbebatur aſſenſio? Cæterùm ſi Dii creari poſſent, & interire non poſſent, plures totis hominibus Deos haberemus, ut jam eos nec Cælum contineret, nec aer caperet, nec terra ſuſtineret.*

Majorem probat Doctor citatus *n*.5. Omnis eſſentia multiplicabilis, & in individuis plurificabilis, non determinatur ex ſe ad certum numerum individuorum: ſed qua ratione poteſt eſſe in duobus, eadem poteſt eſſe in quatuor, in centum, in mille, & ſic uſque in infinitum, ut patet de natura humana, quæ poſſet eſſe in infinitis hominibus, ſi darentur: Ergo ſi natura divina poſſit eſſe in pluribus individuis, poterit eſſe in infinitis. Cur enim potiùs ſiſteret illius communicatio in uno numero, verbi gratia in centenario, quàm in millenario, & ſic de cæteris? Inſuper, cur natura quælibet creata poterit eſſe capax multiplicationis & plurificationis in infinitum, & divina non poterit? Ergo ſi poſſint eſſe plures Dii, poterunt eſſe infiniti. Atqui ſi poſſent eſſe infiniti, de facto & actu exiſterent, quia cum Deus ſit ens ſummè neceſſe eſſe, quidquid poteſt eſſe, de facto eſt: Sed non ſunt infiniti Dii exiſtentes: Ergo nec eſſe poſſunt: Ergo nec poſſunt eſſe plures: Ergo eſt tantùm unicus. Hanc rationem maximè convincentem cenſet Maironius in primum diſt. 2. quæſt. 4. Attamen contra eam

Replicant Polythei, ut hujus rationis vim frangant, illas conſequentias nullas eſſe, ſicut à ſimili nullæ ſunt hæ illationes: Natura humana non eſt determinata de facto ad certum numerum hominum: Ergo de facto poſſunt eſſe infiniti homines actu exiſtentes. 2. Faber ferrarius non eſt de facto determinatus ad faciendum unum cultellum:

Ergo

Ergo poterit facere infinitos. 3. Non ſum determinatus ad portandum pondus trium aut quatuor librarum : Ergo poſſum portare infinitas ponderis libras. 4. Pater in Divinis non eſt determinatus ad producendum unicum ſuppoſitum divinum : Ergo poterit producere infinita numero ſuppoſita divina. At certum eſt has quatuor conſequentias eſſe falſas: Ergo etiam falſa erit ſequela noſtræ probationis, qua inferebamus, quòd ſi natura divina non ſit neceſſariò determinata ad unicum individuum, ſed ſit multiplicabilis in plura, poterit multiplicari in infinita, ſicque poſſent eſſe iunniti Dii.

Reſpondet Maironius noſter ad primum, quòd licèt equidem natura humana & quælibet alia non ſit ex ſe determinata ad certum numerum individuorum, alioquin Deus non poſſet mundum perpetuare quandiu & quantùm vellet, quippe qui præter determinatum hominum numerum, alios non poſſet producere, illa tamen eſt determinata ab extrinſeco, ſcilicet à voluntate divina, quæ tot homines & non plures producere ſtatuit. Si autem divina natura ex ſe poſſet multiplicari, à nullo extrinſeco illius multiplicatio limitari poſſet, ac conſequenter tot eſſent illius individua, quot eſſe poſſent, quia cum Deus ſit ens neceſſe eſſe, in eo eſſe & poſſe idem ſunt.

Ad ſecundum, Dicit quòd faber determinatur à materiæ & vitæ brevitate, quòd ſi viveret in æternum & haberet ferrum infinitum, infinitos poſſet facere cultellos.

Ad tertium, Dicit repugnantiam illam reſpectu portandi ponderis infiniti, repeti non ex parte infinitatis, ſed ex parte ſimultatis, nam ſucceſſivè poſſem portare infinitas libras ponderis, ſi nempè infinitos dies viverem, & diebus ſingulis unam libram portarem: ſed non poſſem eas infinitas portare ſimul, niſi infinitam vim mihi Deus inderet.

Ad quartum, Diſtinguit antecedens, Pater in divinis non eſt determinatus ad unicum ſuppoſitum ejuſdem rationis, & per eandem facultatem & operationem producendum, negat, per diverſas facultates & operationes producendum, concedit, determinatur enim ad producendum ſuppoſitum Filii per dictionem intellectus, & ad producendum ſuppoſitum Spiritus ſancti per ſpirationem voluntatis. Unde non ſequitur quòd poſſit infinita divina ſuppoſita producere: id quidem ſequeretur ſi eſſet indeterminatus ad producenda duo ſuppoſita ejuſdem rationis per eandem facultatem & operationem, v.g. duos Filios divinos aut duos Spiritus ſanctos, quia qua ratione Deus poſſet duos producere, etiam & infinitos poſſet. Sicut legitimè ſequitur, quòd ſi natura divina eſſet communicabilis duobus individuis divinis, etiam & mille & infinitis eſſet communicabilis, quia eadem eſt ratio de communicatione infinitis, ac duobus, cùm hæc communicatio à nullo extrinſeco poſſet limitari & determinari ad certum numerum potiùs quàm ad alium, proindeque ſtat firmitas & robur præfatæ rationis.

Secunda ratio petitur ex infinita operandi virtute, cum autem in Deo triplex ſupponatur operatio, nimirum *Omnipotentiæ*, qua producit omnia, *Intelligentiæ*, qua ſe & alia cognoſcit, & *Voluntatis*, qua ſeipſum & omnia alia bona diligit, ex hoc triplici operandi modo probat Doctor repugnare Deorum pluralitatem. *Primò* quidem ex Omnipotentia: Repugnant plures eſſe omnipotentes: Ergo & plures Deos. Patet conſequentia, ſiquidem Dei nomine, ſignificamus primam cauſam omnino independentem & illimitatam, tum in ſua entitate, tum in ſuis operationibus. Licèt enim omnipotentia Dei ratione naturali non poſſit demonſtrari, ut obſervat Doctor *num.6.* tamen ut vulgò accipitur Dei nomen, cauſam omnipotentem deſignat.

Probatur antecedens. Si eſſent duo Omnipotentes, & unus illorum vellet producere aliquam Creaturam, vel alter poſſet illius Creaturæ productionem impedire aut productam deſtruere, vel non poſſet; ſi non poſſet, certè non eſſet dicendus Omnipotens, cum non poſſet exequi quæcumque vellet; ſi poſſet, ſequeretur alterum non eſſe Omnipotentem, quippe cùm non poſſet ſuum opus abſolvere aut factum ſervare. Unde meritò concludit ſanctus Athanaſius. *Dicere plures Deos æqualiter potentes, eſt dicere plures æqualiter impotentes*.

Replicabis forſan, illos eſſe æqualis virtutis & potentiæ, ſed tantum eſſe tamque arctum inter eos prudentiæ ac amoris vinculum, ut unus ab alterius voluntate diſſentire non valeat.

Contra. Quilibet eorum eſſet omnino liber, ac proinde poſſet ab alio interdum diſſentire: Suppoſito autem quòd paria non ſen-

ſentiant circa aliquod opus, quod unus eorum moliri intendit, aut ille poterit opus intentum exequi, vel non, ſi poſſit aliis repugnantibus, quis non videat eos eſse imbecilles & impotentes? Quippè qui non poſsent impedire ne opus ſibi repugnans fiat. Si non poſſit, certè non erit omnipotens, nec proinde Deus erit dicendus. Itaque ex parte operationis Omnipotentiæ, omnino repugnat plures eſse Deos.

Secundò, idem repugnat ex parte operationis Intellectus divini, quod ſic probat Doctor, & cum eo Baſsolius in 1. *diſt.* 2. *qu.*3. Deus debet habere intellectum infinitæ perfectionis: ſed ſi plures eſsent Dii, neuter ex illis haberet intellectum infinitæ perfectionis: Ergo neuter eſset Deus. *Major* conſtat, cùm enim Deus ſit ens infinitè perfectum, maximè debet habere intellectum infinitæ virtutis ac perfectionis in cognoſcendo, cognitio namque entis ſpiritualis maxima perfectio eſt. *Minor* probatur. Intellectus infinitæ perfectionis debet omnia intelligibilia cognoſcere modo perfectiſſimo, quo ex ſe cognoſcibilia ſunt: ſed ſi eſsent plures Dii, v.g. duo quorum unus, majoris claritatis cauſa, vocetur *Deus Pater*, & alius *Deus Filius*, neuter ex illis poſset cognoſcere quodcumque intelligibile perfectiſſimo modo, quo ex ſe intelligibile eſt, etenim *Deus Pater* v. gr. non poſset ita cognoſcere Deum Filium. Probat Doctor. Ut Deus pater cognoſceret Deum Filium perfectiſſimè, deberet ipſum cognoſcere per eſsentiam ipſius Dei Filii: At non poteſt illum ita cognoſcere: Ergo eum non perfectiſſimè cognoſceret.

Major patet, nihil enim cognoſcitur perfectiſſimè, quod per eſsentiam ſuam non cognoſcitur, aut per aliquid aliud in quo eſsentia illius perfectiori, ac nobiliori modo continetur, quàm in ipſo, eo ſcilicet modo quo Theologi docent Creaturas perfectiùs eſse & cognoſci in Deo, quàm in ſe ipſis: ſed ille *Deus Filius*, ſi daretur, eſset cognoſcibilis per ſuam eſsentiam, quippe cùm ipſe ſic ſe cognoſceret, nec aliquid eſset in quo ipſius eſsentia perfectiori modo contineretur quam in ſe ipſa, ſiquidem illa ſupponitur eſse infinitæ perfectionis, ac proinde nihil eſt quod ipſa ſit perfectius: Ergo non poſset cognoſci perfectiſſimè à *Deo Patre* niſi cognoſceretur per eſsentiam.

Minor etiam eſt evidens, nempe quòd *Deus Pater* non poſset cognoſcere Deum Filium per illius eſsentiam: Tum quia ſequeretur (inquit Doctor) quòd cognitio *Dei Patris* eſſet poſterior natura eſſentia *Dei Filii* realiter à ſe diſtincta, omnis enim cognitio diſtincta realiter ab objecto, præſupponit objectum prioritate ſaltem naturæ, ſicut effectus cauſam, ab objecto enim & potentia pariter omnis notitia: Tum quia (inquit Baſſolius) *Deus Pater* dependeret à Deo Filio in comparanda ſua cognitione, tamquam ab aliquo extrinſeco, ac proinde non eſſet independens in operatione ſibi maximè propria, qualis eſt cognitio, & conſequenter non eſſet Deus.

Replicabis forſan quòd unus Deus cognoſceret alterum per ſuammet eſſentiam, hoc eſt per eſſentiam ipſius Dei cognoſcentis, quæ eſſet omninò ſimilis eſſentiæ Dei cogniti: Vel eum cognoſceret per aliquam ſpeciem repræſentantem eſſentiam Dei cogniti, quæ proinde ipſam perfectiſſimè repræſentaret.

Contra. In hac hypotheſi (inquit Doctor) cognitio Dei cognoſcentis non eſſet perfectiſſima, ſiquidem non tam perfectè res cognoſcitur in aliquo ſimili & repræſentativo, quàm in ſe ipſa, cognitio enim intuitiva perfectior eſt cognitione abſtractiva: Ergo ſi *Deus Pater* Deum Filium cognoſceret tantùm cognitione abſtractiva, nimirum per ſuam eſſentiam aut per ſpeciem repræſentativam eſſentiæ Dei Filii, illius cognitio non eſſet perfectiſſima, nec conſequenter eſſet Deus.

Tertiò denique pluralitas repugnat ex operatione Voluntatis divinæ, quod ſic probat Doctor *nu.*3. Voluntas divina cum ſit infinitæ perfectionis, debet eſſe ordinata & regulata, proindeque debet diligere quodcumque diligibile quantùm diligibile eſt: ſed ſi darentur plures Dii, unus alium non poſſet diligere quantùm diligibilis eſt. Probatur. Vel unus alterum diligeret infinitè, vel non: ſi non, ergo illius voluntas non eſſet regulata, quia cum alter Deus ſupponatur infinitè perfectus, eſt infinitè diligibilis: ſi ſic, ergo alium æquè amaret ac ſe ipſum, proindeque illius amor non eſſet ordinatus. Sicut enim quilibet naturali pondere magis propendet in ſui ipſius, quàm in alterius conſervationem, ſic etiam plus tenetur ſe ipſum amare quàm alierum, ſi autem unus Deus alium infinitè amaret, ſe ipſum non poſſet plùs diligere quàm alterum, in infinito enim non eſt plus nec minus: Ergo

Ergo ſi darentur plures Dii, eorum voluntas eſſet deordinata, proindeque non eſſet divina: Ergo non eſſent Dii.

Deinde. Si plures eſſent Dii, aut unus frueretur ſe ipſo & aliis ſimul, aut uteretur aliis, & ſe ipſo frueretur; ſed neutrum dici poteſt. *Non primum*, quia aliàs frueretur duobus objectis adæquatè beatificantibus, quilibet enim ex illis cum eſſet bonum infinitum, adæquatè beatificaret, & ſic unus conferret ad Beatitudinem alterius, & non conferret: conferret quidem, quia eo frueretur, non conferret autem, quia utrolibet eorum ſublato, non minùs eſſet Beatus. *Non etiam ſecundum*, quia cum unus Deorum ex ſe non ordinetur ad alterum tamquam ad finem, ſi quis eorum altero frueretur, abuteretur, ſicque voluntas illius non eſſet ordinata, nec conſequenter eſſet ille Deus.

Tertia denique ratio petitur ex dignitate Deitatis, quæ potiſſimum eſt triplex, juxta triplicem reſpectum quem Creaturæ omnes ad Deum habent tanquam ad ſuum principium, moderatorem & finem, à quo oriuntur, per quem reguntur, & ad quem ordinantur.

Primò namque conſtat ex Phyſicis unius ejuſdemque effectus non poſſe aſſignari plures cauſas totales & adæquatas, alioquin cauſa eſſet totalis ut ſupponitur, & non eſſet, quia ad productionem effectus, alterius cauſæ conſortium & activitatem admitteret: Ergo nec plura admitti poſſunt rerum omnium prima principia. Vel enim quodlibet eorum eſſet totale principium, vel non: Non *primum*, quia implicat ejuſdem rei eſſe plures totales cauſas: Non etiam *ſecundum*, aliàs non eſſet Deus, cùm non haberet virtutem infinitam, ſed alterius adminiculum admitteret. Unde meritò Lactantius libro de vera Sapientia cap. 3. *Si natura* (inquit) *non patitur, ut ſint unius hominis plures patres, ex uno enim procreantur*: Ergo *etiam multos colere Deos contra naturam eſt, contraque pietatem*.

2. *Conſtat* ex Moralibus non poſſe admitti plures fines totales, & adæquatos, finis enim totalis is dicitur, ad quem omnia appetibilia referuntur: Ergo ubi quis ſibi proponit unum Deum tanquam finem ultimum totalem, neceſſum eſt ut omnia alia ad ipſum ordinet & referat, ac proinde non poteſt alium Deum ut finem totalem ſibi proponere, aliàs prior Deus eſſet finis totalis, & non eſſet, eſſet quidem ex ſuppoſitione, non eſſet autem, quia alii Dii ad ipſum non referrentur, ſic ex dignitate & ratione finis totalis neceſſariò unicus Deus eſt admittendus.

3. *Denique* ex Politicis conſtat regimen Monarchicum eſſe omnium optimum; proindeque Deo ſupremo omnium moderatori tribuendum, *Unus igitur omnium Dominus eſt Deus*, inquit S.Cyprianus, libro de vanitate Idolorum: *Neque enim iſta ſublimitas poteſt habere conſortium, cùm ſola omnem teneat poteſtatem ac divinum imperium. Etiam de terris mutuemur exemplum. Quando unquam regni ſocietas, aut cum fide cępit, aut ſine cruore deſiit? ſic Thebanorum germanitas rupta*, Et permanens rogis diſſidentibus etiam in morte diſcordia, *Et Romanos geminos unum non capit regnum, quos unum uteri cępit hoſpitium. Pompejus, & Cæſar affines fuerant, nec tamen neceſſitudinis fędus in æmula poteſtate tenuerunt. Nec hoc tantùm de homine mireris cum in hoc omnis natura conſentiat. Rex unus eſt apibus, & Dux unus in gregibus, & in armentis Rector unus. Multò magis mundi unus eſt Rector, qui omnia quæcumque ſunt, verbo jubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat*.

Dices primò, Ex Apoſtolo primæ ad Corinth. 8. *ſunt Domini multi, & Dii multi*: Ergo non eſt tantùm unicus Deus.

Diſtinguo, Sunt Dii multi veri, nego, fictitii, concedo, *Omnes enim Dii gentium Dæmonia*, ait Vates Regius.

Inſtabis, Illi ſunt veri Dii, qui veros habent characteres Deitatis: atqui Dii gentium veros habent characteres Deitatis. Probatur, Tres potiſſimum ſunt caracteres Deitatem nobis notificantes, nimirum patratio miraculorum, juxta illud Pſal. 71. *Qui facit mirabilia ſolus*, infirmitatum repentina curatio, ut fertur primo Regum cap. 2. *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit*. Et prædictio futurorum, ſecundùm illud Iſaiæ 41. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia dii eſtis vos*. Sed tria hæc Dii gentium operati ſunt, ut compertum eſt innumeris hiſtoriis: Ergo veri Dii dicendi ſunt.

Negò minorem, & ad probationes dico, ea omnia quæ narrantur facta ad invocationem falſorum Numinum, nativâ dæmonum ope & virtute patrata fuiſſe, qualia fuerunt ſtupenda illa opera à duabus Veſtalibus edita in ſignum & confirmationem ſuæ illibatæ virginitatis, quarum una nomine Tuccia,

aquam

Digitized by Google

aquam cribro continuit & geſtavit, altera nomine Claudia navem in qua Saxum magnæ Deorum matri ſacrum ferebatur mediis in Tiberinis aquis, ita hærentem ut nulla humana virtute moveri poſſet, cingulo ſuo movere potuit, & ad portum deducere. Hæc enim & ſimilia à Dæmonibus ſub Deorum nomine edebantur (inquit Tertullianus) *Ut Numina lapides crederentur & Deus verus non quæreretur*. In Apologetico c.22.

Ad ſecundam probationem dico. Has curationes morborum à falſis Numinibus fuiſſe potius Dæmonum infeſtantium quietem, quàm ægritudinis depulſionem, *Lædunt enim primò*, inquit ibidem Tertullianus, *debinc remedia præcipiunt ad miraculum nova, ſive contraria, poſt quæ deſinunt lædere, & curaſſe creduntur*. Vel ut loquitur Octavius apud Minutium Fœlicem, *Morbos fingunt, terrent mentes, torquent membra, ut ad cultum ſui cogant, ut nidore altarium vel hoſtiis pecudum ſaginati, remiſſis quæ conſtrinxerant curaſſe videantur*.

Ad tertiam probationem dico, Illas omnes vel rerum abſentium declarationes, vel futurarum notificationes & prædictiones, factas fuiſſe pariter Dæmonum induſtria, qui mira ſua velocitate in momento, orbem luſtrant & referre poſſunt quæ in remotioribus plagis geruntur. Poſſunt pariter miranda ſui genii ſubtilitate ventura conjicere ex Aſtrorum influxu, Scripturarum interpretatione & Prophetarum oraculis.

Hæc omnia eleganter detegit & aperit Tertullianus ibidem: *Omnis*, inquit, *ſpiritus Ales eſt, hoc Angeli & Dæmones. Igitur momento ubique ſunt. Totus orbis illis locus unus eſt, quid ubique geratur tam facilè ſciunt, quàm enuntiant, velocitas, Divinitas creditur, quia ſubſtantia ignoratur, diſpoſitiones etiam Dei, & nunc Præpoſitis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt, ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes*, Æmulantur Divinitatem dum furantur divinationem. *In Oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in eventus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi*. Crœſus enim cum Oraculum Apollinis, cui devotus erat, conſuluiſſet, num arma adverſus Perſas moveret, Oraculum reſpondit, ut refert Euſebius libro 3. de præparatione Evangelica.

Intrepidum ſi Crœſus Halym tranſmiſerit amnem,
Imperium perdet magnum regnûque ſuperbû.

Qua ambiguitate verbi *perdet* deceptus Crœſus, bellum Perſis indixit, arbitratus regnum Perſarum ſuis armis perdendum, & devaſtandum: ſed ipſemet ſuum *Lidiæ* regnum infœlici belli eventu perdidit. Simile quid contigit *Pyrrho* Epirotarum Regi, qui cùm idem Oraculum conſuluiſſet, utrùm adverſùs Romanos pugnans victor evaderet, audivit ambiguum hoc Oraculum.

Ajo te Æacida Romanos vincere poſſe.

Quo factum eſt ut victoriæ ſpe animatus Pyrrhus, adverſùs Romanos pugnaverit: ſed ab eis victus ac proſtratus, ambigui Oraculi ſenſum propria jactura didicit.

Dices 2. Quidquid eſt melius, eſt admittendum maximè in Deitate: ſed melius eſt plures eſſe Deos quàm unicum: Ergo plures Dii ſunt admittendi. Probatur minor. Melius eſt eſſe plura bona quàm unicum; ſed plures Dii ſunt plura bona: Ergo melius eſt eſſe plures Deos quàm unicum.

Diſtinguo majorem. Si illud quod cogitatur ut melius, eſt poſſibile & admittendum, concedo: Si ſit impoſſibile, nego: Plures autem Deos eſſe, impoſſibile ſatis ſuperque demonſtratum eſt. Similiter probationem Minoris: *Diſtinguo*, Plura bona meliora ſunt unico, ſi illud unicum in ſe non contineat quidquid perfectionis in aliis reperitur, concedo, ſi contineat, nego. Licèt enim decem libræ argenteæ, v. gr. ſint plura bona quàm unus nummus aureus, attamen eum pretio non excedunt, quia nummus aureus in ſe continet valorem & pretium illarum decem librarum: Ita à pari, licèt plures Dii, ſi darentur, eſſent plura bona cùm tamen unicus Deus ſit infinitè perfectus, ac proinde cùm contineat quidquid perfectionis in aliis repereriretur, hinc fit quòd non eſſet melius plures eſſe Deos quàm unicum.

Dices 3. Cùm Marcione & Manichæis. Tot ſunt admittendi Dii, quot primi rerum Productores, ſummi Moderatores, & ultimi Fines: At illi ſunt ad minimum duo: Ergo & duo Dii. *Major* patet ex dictis. *Minor* probatur. Tot ſunt rerum Productores, Moderatores, & Fines, quot Effectus omnino oppoſiti, Leges contrariæ, & Termini perpetui diverſi; ſed illa ſunt ad minimum duplicis generis & ordinis. *Major* patet, ex oppoſitis enim effectibus, legibus & terminis perpetuis, cognoſcitur cauſæ, rectoris, & finis diverſitas & diſtinctio.

Mi-

Minor etiam ipſamet experientia & Scriptura conſtat, corpora namque & ſpiritus ſunt effectus oppoſiti, hinc inter corpus, & animam, perpetua pugna, juxta illud S. Pauli Romanorum 7. *Condelector legi Dei ſecundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis*. Leges pariter divinæ omnino oppoſitæ. Vetus enim, & Moſaica nonniſi ſeveritatem, terrorem, & ſupplicia intentabat, lex autem Nova & Evangelica, nihil niſi dilectionem, veniam & miſericordiam præſefert. Duo ſimiliter Termini rationalium Creaturarum perpetui, nimirum beatitudo & damnatio, Cœlum, & Infernus, fœlicitas & gehenna. *Ergo* neceſſariò admittendi ſunt duo rerum Productores, quorum unus res malas corporeas & viſibiles, alter bonas, ſpirituales & inviſibiles produxerit: Duo pariter mundi Rectores, quorum unus vindictam & mala ex depravata per malitiam ſua natura ſapiat, alter ad amorem & miſericordiam ex innata ſua bonitate pronus ſit: Duo denique ultimi Fines, quorum unus in cruciandis ac perpetuò torquendis corporibus humanis delectetur, alter in animabus ad ſuam ſimilitudinem factis, liberandis, ſalvandis, ac æternis deliciis leniendis & demulciendis occupetur.

Nego minorem, & ad primam illius probationem dico, diverſitatem effectuum indicare quidem nonnunquam diverſitatem cauſarum infinitarum, quarum virtus cum ſit limitata, etiam determinata eſt ad certos effectus ita producendos, ut alios non poſſet producere, ſic ignis ignem & non aquam producit: Secus verò de potentia Divina, quæ cum ſit infinitæ virtutis, & fœcunditatis, quoslibet effectus poteſt producere, ſive ſimiles, ſive diſparatos, ſive contrarios, unde meritò in Symbolo Deus dicitur *Creator Cæli & Terræ, viſibilium & Inviſibilium*.

Adde quòd ſi duo primi Productores eſſent aſſignandi, quorum unus res corporeas & viſibiles, alius res ſpirituales producere deberet, nec poſſent ſimul ab unico produci propter earum oppoſitionem, etiam & innumeri eſſent aſſignandi rerum corporearum Productores, quippe quæ nedum diſparatæ, ſed etiam propriè oppoſitæ & contrariæ inveniantur, verbi gratia calor & frigus, album & nigrum, lux & tenebræ, imò ejuſdem humani corporis diverſi erunt primi aſſignandi artifices, nam, inquit Tertullianus libro primo in Marcionem cap. 16. *Hominem ipſum*, inquit, *diverſitas temperavit tam in corpore quàm in ſenſu, alia membra fortia, alia infirma, alia honeſta, alia inhoneſta, alia gemina, alia unica, alia comparia, alia diſparia. Proinde & in ſenſu, nunc lætitia, nunc anxietas, nunc amor, nunc odium, nunc ira, nunc lenitas, quod ita eſt ut æmula inter ſe conditionis univerſitas iſta modulata ſit, jam igitur & viſibilibus viſibilia debentur, non alteri Auctori deputanda*.

Ad ſecundam probationem reſpondet etiam Ipſemet Tertullianus libro ſecundo cap. 4. *Quam arguis legem*, inquit, *quam in controverſiis torques, bonitas erogavit, conſulens homini quo Deo adhæreret, ne non tam liber quàm abjectus videretur, æquandus famulis ſuis cæteris animalibus ſolutis à Deo, & ex faſtigio liberis: Sed ut ſolus homo gloriaretur, quod ſolus dignus fuiſſet qui legem à Deo ſumeret*. Ut autem utriuſque legis tam Veteris quàm Novæ non diverſos fuiſſe Conditores demonſtret, oſtendit quidquid in una delineatum fuerat, in altera fuiſſe impletum, & quæ de Deo Veteris Legis Auctore Marcion objiciebat, eadem in novæ Legis artificem tantopere à Marcione decantatum, Tertullianus in fine hujus ſecundi libri retorquet.

Ad tertiam probationem ipſemet pariter replicat, juſtitiam & bonitatem, vindictam & indulgentiam, beatitudinem & damnationem, diverſitatem Deorum non inferre, imò unitatem evincere, nam, inquit, libro 2. cap. 12. *A primordio Creator tam bonus, quàm juſtus, pariter utrumque proceſſit. Bonitas ejus operata eſt mundum, juſtitia modulata eſt ...... Juſtitiæ ejus quòd inter lucem & tenebras ſeparatio pronuntiata eſt, inter diem & noctem, inter Cælum & Terram, inter aquam ſuperiorem & inferiorem, inter Maris cœtum & Aridæ molem, inter luminaria majora & minora, diurna, atque nocturna, inter marem, & fœminam, inter arborem agnitionis mortis & vitæ, inter orbem & Paradiſum, inter aquigena & terrigena animalia omnia, ut bonitas concepit, ita juſtitia diſtinxit*. Et cap. 13. demonſtrans in Deo ſummè bono ſeveritatem neceſſariam, ait. *Tot illecebris mali expugnantibus bonum, quis illud appeteret quod impunè contemneret? Quis cuſtodiret, quod ſine periculo amitteret? Legis mali viam latam & multo frequentiorem. Nonne omnes illaberen-*

tur

tur ſi nihil in illa timeretur? Horremus terribiles minas Creatoris & vix à malo avellimur, quid ſi nihil minaretur? Hanc juſtitiam malum dices quæ malo non favet? Hanc bonum negabis quæ bono proſpicit? Qualem oportet Deum velles; qualem malles expediret, ſub quo delicta gauderent, cui Diabolus illuderet? Illum bonum judicares Deum, qui hominem magis poſſet malum facere ſecuritate delicti?

Inde concludit: *Juſtitia Dei plenitudo divinitatis, exhibens Deum perfectum & Patrem & Dominum; Patrem clementia, Dominum diſciplina; Patrem poteſtate blanda; Dominum ſevera; Patrem diligendum piè; Dominum timendum neceſſariè. Diligendum quia malit miſericordiam quàm ſacrificium; & timendum quia nolit peccatum: diligendum quia malit pœnitentiam peccatoris, quàm mortem; & timendum quia malit peccatores ſui jam non pœnitentes.*

Dices 4. Plus poteſt Deus facere, quàm intellectus humanus cogitare poſſit: ſed intellectus humanus, ut conſtat de Idololatris & Gentilibus, cogitare poteſt plures Deos: Ergo Deus poteſt facere plures Deos: at in divinis idem eſt eſſe & poſſe: Ergo de facto ſunt plures Dii.

Reſpondet Seraphicus Doctor in 1. *diſt.* 2. *art.* 1. *quæſt.* 1. quod Gentes non intellexerunt Deum ſecundùm nobilitatem divinam; ideo non eſt mirum quòd multos Deos cogitaverint, vel potius finxerint; fuit enim Deorum pluralitas fictio intellectus humani.

Unde ad argumentum dico, quòd duplex eſt intellectus, rationalis ſcilicet & phantaſticus. De primo vera eſt objectio non autem de ſecundo, ideſt ſi nos cogitemus ea quæ ſunt ſecundùm rationem, tunc eſt verum plus poſſe Deum facere quàm nos cogitare; plura enim facit Deus, quàm nos poſſimus cogitare, multa namque Deus facit, quæ per rationem naturalem non poſſumus intelligere, ut patet de myſteriis noſtræ fidei. Si tamen velimus cogitare ea quæ occurrunt phantaſiæ, & imaginationi noſtræ, ſine dubio plura poſſumus cogitare quàm Deus facere, quia poſſumus cogitare multa abſurda & inconvenientia quæ potiùs dicuntur fingi quàm intelligi; Deo autem inconveniens minimum eſt impoſſibile.

Dices 5. Magna potentia eſt, quæ poteſt magnum, major quæ majus, maxima quæ maximum, & ſumma quæ ſummum; atque Dei potentia eſt ſumma: ergo poteſt producere ſummum: ſed hoc eſt Deus. Ergo Deus poteſt alium producere.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor: quòd aliquid poteſt producere aliud tripliciter, vel de ſeipſo: vel de aliquo creato; vel de nihilo. De ſe ipſo poteſt Deus producere & verè producit ſummum ſimpliciter; Pater enim divinus generat de ſua ſubſtantia Filium: ſed non poteſt producere alium Deum propter divinæ naturæ ſimplicitatem. De alio, vel de nihilo non poteſt Deus producere ſummum ſimpliciter, ſed in genere; non propter defectum ſuæ potentiæ; ſed propter defectum creaturæ, quam neceſſe eſt eſſe limitatam: & ita non poteſt producere alium Deum.

ARTICULUS SECUNDUS

De Eſſentia, ſeu de prædicatis quidditativis Dei.

Rem nedum difficilem, ſed etiam humani ingenii captum prorſus excedentem hoc in capite reſerandam & explicandam aggredimur:

Unde non immeritò, *Simonides Philoſophus* (inquit Minutius Fœlix in Octavio) *cum de eo quid & qualis arbitraretur Deus ab Hierone Tyranno quæreretur; primò deliberationi diem petiit; poſtridiè biduum prorogavit, mox alterum tantùm admonitus adjunxit, Poſtremò cùm cauſas tantæ moræ Tyrannus inquireret, reſpondit ille, quod ſibi quantò inquiſitio tardior pergeret, tantò veritas fieret obſcurior*: Cui concinit S. Ambroſius libro 1. de fide contra Arianos, *Deus*, inquit, *hic eſt, quod cum dicitur non poteſt dici; cum æſtimatur non poteſt æſtimari, cum definitur definitione creſcit, quem omnia neſciunt & metuendo ſciunt.*

Unde Tertullianus in Apologetico cap. 17. *Inviſibilis eſt etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: adeò verus & tantus eſt. Cæterum quod videri communiter, quod comprehendi, quod æſtimari poteſt, minus eſt & oculis quibus occupatur, & manibus quibus contaminatur & ſenſibus quibus invenitur. Quod verò immenſum eſt ſibi ſoli notum eſt: hoc quod eſt, Deum æſtimari facit dum æſtimari non capit*: Nec mirum, ſiquidem ait S. Cyprianus libro de vanitate Idolorum; *Deus nec videri poteſt, viſu clarior; nec comprehendi tactu purior: nec æſtimari, ſenſu major eſt: & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum eum inæſtimabilem dicimus.*

Quem loquendi modum fortè mutuatus fuerat à S. Dionyſio Areopagita, lib. de divinis nominibus cap. 13. ubi ait, *Nihil eorum quæ ſunt, aut eorum quæ alicui exiſtentium ſunt cognita, explicat arcanum illud, omnem rationem ac intellectum ſuperans ſuperdeitatis ſupereſſentialiter ſupra omnia ſu præexiſtentis*. Quibus indicat Deitatis eſſentiam omnimodè nos latere; quare pluribus affirmat, *Nos de Deo veriùs dicere quid non ſit, quàm quid ſit*.

Verùm ſi in altum Eſſentiæ divinæ pelagus, navem cum Petro ducere non liceat; ſaltem concedetur illius littora levi noſtri ingenii cymba radere, & quidquid ſancti Patres, ac Theologiæ Principes de quidditativis Dei Prædicatis ſcriptis ediderunt, tribus ſequentibus in quæſtionibus aperire.

QUÆSTIO PRIMA.

An & quomodo Deus poſſit definiri?

CUm definitio ſit oratio naturam rei explicans, divinam Eſſentiam noſſe cupientes, meritò ab illius definitionis inquiſitione ſermonem ordimur. Certum eſt autem non poſſe à nobis adhuc mortalibus accuratam Deitatis definitionem aſſignari: quippe cùm Eſſentiæ divinæ proprii charactêres hac in vita nos lateant: poſſumus tamen eam utcumque deſcribere per aliqua prædicata ipſi cum creaturis communia, & per alia quibus à creaturis diſtinguitur. Hoc autem ut fiat evidentiùs,

Notandum 1. Nos ad divinæ Eſſentiæ cognitionem triplici via poſſe pertingere; nimirum via negationis, affirmationis & excellentiæ. Prima Sculptores, ſecunda Pictores, tertia Oratores imitatur: *Prima*, inquam, Sculptoris artem adumbrat; ſicut enim (inquit Sanctus Dionyſius lib. de Theologia Myſtica cap. 2.) Sculptor hominis ſimulacrum efformat ex ligno detrahendo, excavando, & amputando ſuperflua, ſic divinæ Eſſentiæ notionem, & imaginem in mente noſtra utcumque effingimus, dum ab illo ſupremo & maximo omnium Ente, quod in creaturis imperfectum ac limitatum eſt removemus.

Hoc modo proceſſit S. Auguſtinus lib. 10. Confeſſionum c. 6. *Quid autem amo cum te amo Domine? Non ſpeciem corporis, nec decus temporis, non candorem lucis, illis amicum oculis, non dulces melodias cantilenarum omnimodarum, non florum & unguentorum, & aromatum ſuaveolentiam, non manna & mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus*.

Secunda Pictoris induſtriam æmulatur; quemadmodum enim Pictor varios variis colores adjicit, ut delineatam imaginem abſolvat; ſic ſubſtractis imperfectionibus, quæ enti creato naturaliter inſunt, quidquid in eo perfectionis eſt ab omni labe terrena & limitata defœcatæ, Deo tribuimus. V. g. dum dicimus eum eſſe bonum ſine diſſimulatione, juſtum ſine ſævitia, ſapientem ſine ulla ignorantia, &c. Hunc modum Deum definiendi aperit ibidem Auguſtinus ubi poſt præfata ſubjungit, *Tamen amo quamdam lucem, & quamdam vocem, & quemdam cibum, & quemdam amplexum cum amo Deum meum: ſed lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei: ubi fulget animæ meæ quod non capit locus: & ubi ſonat quod non rapit tempus, & ubi olet quod non ſpargit flatus; & ubi ſapit quod non minuit edacitas; & ubi hæret quod non divellit ſatietas. Hoc eſt quod amo cùm Deum meum amo.*

Tertia denique Oratores æmulatur, qui quidquid perfectionis inveniunt in eo quod laudant, mirum in modum extollunt, & per gradum comparativum aut ſuperlativum enuntiant. Hac methodo uſus eſt S. Bernardus, *Miraris*, inquit, *in ſole ſpendorem, in igne ardorem, in aere puritatem, in aqua fœcunditatem, in terra firmitatem, in pane ſaporem, in melle dulcedinem, in flore ſuaviſſimum odorem, in auro fulgorem; at hæc omnia in Deo intuere, ſed eminentiſſimo perfectionum omnium cumulo: Sole enim ſplendidior eſt, aere purior, aqua fœcundior, terra firmior, melle dulcior, pane ſapidior, flore ſuavior, auro pretioſior*: Hoc modo ſanctus Dionyſius lib. de Divinis nominibus, ubi Deum definiviſſet per plures gradus ſuperlativos, tandem concludit, *Infinitas eſt quædam omnis infinitatis, & omnis termini terminus*.

Notandum 2. variam à variis Auctoribus cùm Prophanis cùm Sacris aſſignatam fuiſſe Dei definitionem: ſiquidem à Platone apud Alcinoum c. 10. Deus dicitur, *Vivens, immortalis, per ſeipſum ad beatitudinem ſufficiens, eſſentia ſempiterna, &c.* A Thalete Mileſio, *Ens quod principio caret & fine*. Ab Ariſtotele, *Mundi Opifex, ſummus Rector, immotus movens omnia: cujus ſi vim ſpectes, valentiſſimus; ſi decorem, formoſiſſimus; ſi vitam, immortalis; ſi virtutem, præſtantiſſimus*. A Cicerone, *Mens quædam libera & ſoluta, ſecre-*

ſecreta ab omni concretione mortali, &c. A Seneca, *Totus ratio, quo nihil majus excogitari poteſt, mens univerſi, mundi anima, &c.* Cui concinit Ovidius dicens:

Spiritus intus alit totoſque infuſa per artus,
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Sic etiam paſſim deſcribitur à ſanctis Patribus juxta varias ſuas divinas præcellentias, quas omnium optimè delineavit S. Bernardus lib. de Conſideratione. *Quid eſt Deus?* inquit, *longitudo, latitudo, ſublimitas, profundum: longitudo propter æternitatem, latitudo propter Charitatem, ſublimitas propter majeſtatem, profundum propter ſapientiam. Deus qui amat ut charitas, novit ut veritas, ſedet ut æquitas, dominatur ut majeſtas, regit ut principium, tuetur ut ſalus, operatur ut virtus, &c.* Verum hæ aut ſimiles deſcriptiones Oratoriæ aut Philoſophicæ, Dei quidem præcellentias & operationes, non verò naturam & eſſentiam aperiunt.

Notandum 3. in aperienda Dei eſſentia, non levem moveri controverſiam inter Doctorem Subtilem & Angelicum eorumque Sectatores; ſiquidem S. Thomas *lib.* 2. *contra gentes cap.* 14. cenſet Deum non poſſe à nobis Viatoribus affirmativè, ſed tantùm negativè, cognoſci & definiri; ab eo ſcilicet removendo quidquid imperfectionis in Creaturis deprehendimus. Doctor verò Subtilis in 1. *d.* 3. *qu.* 2. *nu.* 2. contendit Deum non ſolùm poſſe cognoſci negativè, ſed etiam affirmativè. Et *n.* 17. docet conceptum *Entis infiniti* eſſe perfectiſſimum omnium.

Tria itaque hac in quæſtione ſunt reſolvenda, *Primùm*, quòd Deus non ſolum negativè, ſed etiam affirmativè poſſit à nobis Viatoribus cognoſci. *Secundum*, quòd definiri poſſit nedum per attributa, ſed etiam per prædicata quidditativa ſaltem confusè & arguitivè. *Tertium*, quænam ſit genuina Dei definitio, quæ à nobis Viatoribus hac in mortali vita formari poſſit & explicari.

CONCLUSIO PRIMA.

D*Eus non ſolùm negativè ſed etiam affirmativè à nobis concipi poteſt.* Hæc concluſio eſt Doctoris *loco laudato*, & eam *Probat* 1. quidem experientia, qua conſtat nos Deum diligere, ut eum concipimus: ſed non diligimus ſolùm negationes, quia negatio formaliter cum ſit non ens, nequit habere rationem appetibilis; nihil enim eſt appetibile niſi bonum; nihil autem bonum niſi ens, eò quòd bonitas ſit proprietas ſolius entis, quæ conſequenter non enti, & negationi convenire nequit. Ergo non ſolas negationes in Deo concipimus.

Deinde etiam experientia patet, nos Deo non attribuere negationes alicujus entis poſitivi; niſi pariter ei tribuamus aliud poſitivum incompoſſibile cum illo poſitivo, quod Deo negamus. Verbigratia dicimus, quòd Deus ſit immaterialis, quia ei tribuimus ſpiritualitatem, quæ incompoſſibilis eſt cum materia, quam per vocabulum (*Immateriale*) à Deo removemus; dicimus quòd non ſit compoſitus, quia ei tribuimus ſimplicitatem quæ eſt incompoſſibilis cum compoſitione, quam à Deo excludimus, & ſic de cæteris.

Denique eadem experientia ſit compertum, intellectum noſtrum in ſola negatione cognoſcenda non quieſcere; maximè in ente ſummè perfecto qualis eſt Deus: ſed inſuper inveſtigat cur talis negatio illi competat; quia intellectus per negationem non removet à Deo aliquid imperfectum; vel minùs perfectum, niſi quia in eo deprehendit, & ei attribuit aliquid quod ſit magis perfectum: Ergo patet experientia Deum non poſſe concipi negativè, quin pariter affirmativè concipiatur.

Probatur 2. Quando Deus concipitur conceptu negativo, aut in eo concipitur ſimplex & ſola negatio; aut, concipitur negatio alicui poſitivo conveniens. Si primum, ille conceptus non eſt Deo proprius; ſi ſecundum, habemus intentum, nempe quòd non poſſit de Deo formari perfectus conceptus negativus ſine affirmativo; ſimplex enim negatio v. g. *non lapis*, æquè convenit nihilo, & cæteris entibus (inquit Doctor) ac Deo; ſiquidem tàm verè dicitur, quòd *nihil* non ſit lapis, aut quòd planta non ſit lapis, ac dicitur quòd Deus non ſit lapis: & conſequenter ille conceptus purè negativus non eſſet proprius Deo; nec proinde Deum perfectè, & diſtinctè, ſed tantùm imperfectè, & confusè exprimeret, quippè cùm tam aliis quàm Deo tribui poſſet.

Idem dici poteſt de *immaterialitate*, & cæteris attributis negativis: etenim ſi immaterialitas, v. g. ſignificet tantùm in Deo negationem materiæ, tam conveniet Angelo & animæ rationali, & aliis entibus ſpiritualibus, ac conveniret Deo: quia tam verè dicitur, quòd anima, quòd Angelus, intellectio, volitio, gratia, &c. careant materia;

Digitized by Google

ac dicitur de Deo, quòd careat materia ſeu quòd ſit immaterialis: Ergo ut illa negatio ſit Deo ſoli propria: neceſſum eſt ut aliquid poſitivum in eo admittamus, ratione cujus poſitivi iſta negatio materiæ ſpeciali modo Deo conveniat, quo aliis entibus ſpiritualibus non convenit; & conſequenter vel ille conceptus non erit ſimpliciter negativus, vel non erit Deo proprius: Itaque non poteſt Deus ſolùm negativè, ſed etiam affirmativè cognoſci.

Dices 1. Ex S. Dionyſio libro *de Divinis nominibus cap.* 7. cum quæſiviſſet quomodo nos Dei notitiam habeamus, cùm nec animo cernatur, nec ſub ſenſum cadat, nec ſit quidquam penitus eorum quæ ſunt: Reſpondet, *Non ex ipſius natura, eſt enim incognita, omnemque rationem & mentem ſuperat, ſed ex rerum deſcriptione ad id quod omnia ſuperat via, & ordine pro virili parte omnium detractione, & præſtantia, omniumque cauſa aſcendimus.* Et lib. *de Theologia Myſtica cap.* 1. Timotheum adhortans ad Dei cognitionem ſecedendo à ſenſibus & omnibus Creaturis, ait, *Libero enim ſolutoque, ac liquido à te & ab omnibus diſceſſu, ad divinarum tenebrarum radium, qui omni eſſentia ſuperior eſt, contendes, cum & omnia dempſeris, & ab omnibus ſolutus fueris & liber.* Quibus manifeſtè indicat Deum nonniſi negativè, & removendo ab eo imperfectiones Creaturarum poſſe cognoſci. Ei concinunt ſanctus Damaſcenus lib. 1. de fide cap. 4. *Quæcumque*, inquit, *de Deo prædicantur, hæc non id quod eſt ſignificant, ſed quod non eſt.* Et alii ſancti Patres affirmantes paſſim *nos meliùs de Deo dicere quid non ſit, quàm quid ſit*: Ergo Deus conceptu affirmativo propriè ac diſtinctè cognoſci nequit.

Diſtinguo conſequens. Non poteſt Deus cognoſci conceptu affirmativo propriè, ac diſtinctè, ita ut illius eſſentia per hunc conceptum evidenter exprimatur, & pateat, concedo: Ita ut in hoc conceptu illius eſſentia obſcurè ſaltem, & velut arguitivè non appareat; nego. Mens itaque SS. Patrum eſt, nos equidem diſtinctiorem, & faciliorem habere conceptum negativum de Deo, quàm affirmativum: faciliùs enim innoteſcit quid non ſit Deus, quàm quid ſit; non tamen propterea contendunt eum non poſſe etiam affirmativè cognoſci. Imò utrumque modum cognoſcendi Deum, affirmativè ſcilicet & negativè, ipſemet S. Dionyſius pluribi probat, ut conſtat cùm ex dictis, tum ex cap. 3. ſuæ Theologiæ Myſticæ, ubi aperit quæ ſint affirmantes de Deo rationes, & quæ negantes.

Dices ſecundò: Nulla perfectio habens rationem actus puri ſimpliciſſimi poteſt à nobis mortalibus cognoſci conceptu poſitivo: ſed omnis Dei perfectio ſive eſſentialis, ſive attributalis, habet rationem actus puri ſimpliciſſimi: Ergo à nobis concipi non poteſt conceptu affirmativo. *Minor* eſt evidens: probatur *Major*: Primò, quia intellectus noſter non poteſt formare talem conceptum de ente, & ſubſtantia ſpirituali creata: Ergo multò minùs de ſubſtantia, aut perfectione increata quæ eſt actus purus ſimpliciſſimus. *Secundò*, ſi haberetur conceptus proprius Dei, Deus in hoc conceptu appareret ſub ratione creata, aut increata: Non ſub ratione creata, ſic enim non conciperetur ut Deus, ſed ut creatura: Non etiam ſub ratione increata, quia aut conciperetur ſic conceptu negativo, & habetur intentum; aut poſitivo, & tunc conciperetur ut in ſe eſt; ac proinde intuitivè cerneretur à nobis Viatoribus ſolo lumine naturali; quod repugnat.

Tertiò denique, quia omnes Dei perfectiones, tam intrinſecæ, quàm extrinſecæ, ſeu quæ dicunt ordinem ad Creaturas non concipiuntur niſi conceptu negativo. Etenim Deus non concipitur ut ens neceſſarium ſpirituale, &c. niſi per negationem contingentiæ, materiæ, &c. Similiter non concipitur ſub ratione primæ Cauſæ, ſupremi Rectoris, & ultimi finis, niſi per ordinem ad negationes; hi enim conceptus ut à nobis percipiantur, involvunt negationem ſuperioris, aut inferioris; etenim prima Cauſa dicitur, quæ non habet anteriorem, ſummus Rector, qui non habet ſuperiorem, & finis ultimus, qui non habet ulteriorem: Ergo nullus de Deo proprius conceptus affirmativus à nobis formari poteſt.

Nego majorem, & ad primam illius majoris probationem, dico quòd etſi non poſſimus habere conceptum affirmativum de ente creato ſpirituali per proprias ſpecies; poſſumus tamen eum habere per ſpecies alienas, concipiendo nimirum ens ſpirituale per affirmationem ſimul & negationem; negando ſcilicet ſpiritum eſſe materiam aut corpus; & affirmando ipſum eſſe aliquid præter materiam & corpus: ita quòd ſpecies entis corporei conferant ad formandum hunc conceptum; ſpiritus non eſt materia nec corpus;

pus; ſed eſt ſubſtantia materiæ ac corporeitatis expers. Sic à ſimili dici poteſt, ſpecies creaturarum conferre poſse ad cognitionem Dei, quatenus ad earum intuitum negamus ipſum eſse hoc, aut illud ens creatum, & affirmamus eum eſse ens omnis finitatis ac creatæ & limitatæ rationis expers.

Si dixeris Deum hoc modo non concipi nec cognoſci per proprias ſpecies; ac proinde conceptum illum non eſse Deo proprium,

Negabo ſequelam. Sicut enim quando concipimus ſubſtantiam per ordinem ad accidentia, quæ ex natura ſua excipit, aut per ordinem ad operationes ad quas eliciendas naturaliter ordinatur. Verbi gratia quando concipimus ignem per modum ſubſtantiæ, quæ exigit lucem, & calorem in tali gradu, & quæ poteſt alterum ſimilem ignem producere, habemus proprium conceptum ſubſtantiæ ignis; licèt hic conceptus non formetur niſi dependenter à ſpeciebus alienis, nimirum à ſpeciebus accidentium; ita à pari non minùs conceptus formatus de Deo erit proprius, licèt non formetur niſi dependenter à ſpeciebus Creaturarum, quæ de eo negantur, & quarum beneficio intelligitur aliquid eſſe præter & ſupra creaturas.

Ad ſecundam probationem dico, quòd Deus per hunc conceptum repræſentatur ut ens increatum; nec propterea conceptus ille affirmativus erit intuitivus, quia non fit, nec cauſatur ab objecto præſente & movente per ſuam immediatam præſentiam, quæ motio requiritur ad conceptum intuitivum.

Ad tertiam probationem præfatæ majoris, dico quòd etſi divinæ perfectiones tàm intrinſecæ, quàm extrinſecæ, non poſſint à nobis concipi ſine aliquo ordine ad negationes; nihilominus ideo non ſequitur eas à nobis concipi ut puras negationes, ſicut volunt Thomiſtæ: ſed tantùm ex eo inferre licet quod poſitivæ illæ perfectiones quaſdam negationes connotant, majoris claritatis & evidentioris cognitionis gratia. Salva itaque, & integra manet concluſionis veritas, Deum poſſe à nobis nedum conceptu negativo, ſed etiam affirmativo cognoſci ac definiri.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Oteſt à nobis Viatoribus haberi naturaliter conceptus proprius de Deo, non ſolùm* attributalis, ſeu per illius attributa, *ſed etiam* Quidditativus, & eſſentialis. Hæc eſt Doctoris loco laudato nu. 5. contra *Henricum Gandavenſem*, & *S. Thomam* 1. part. qu. 2. art. 1. *Probatur prima pars*. Deum concipimus per modum ſummi boni, infinitè ſapientis, omnipotentis, &c. ſed hi conceptus ſunt propriè attributales, ut omnes fatentur: Ergo à nobis Viatoribus formari poteſt conceptus attributalis Deo proprius.

Dices. Illi conceptus non ſunt Deo proprii, qui etiam Creaturis competunt, quique Deo non tribuuntur, niſi quia conſpiciuntur eſſe perfectiones in creaturis, quæ Deo omnium perfectionum Auctori & Origini non debent denegari: ſed tales ſunt omnes conceptus attributales: Ergo non ſunt Deo proprii.

Diſtinguo majorem. Si illæ perfectiones attributales eadem ratione, & eodem perfectionis gradu, Deo & creaturis competant, earum conceptus non erit Deo proprius, concedo; ſecus, nego. At verum eſt eas omnes perfectiones quæ Deo tribuuntur, ei aliter, quàm creaturis tribui; *Potentia* enim, v. g. creaturis tribuitur ut limitata eſt ad certos quoſdam effectus; Deo autem ut ad quoslibet effectus poſſibiles ſe ſe extendit; & ſic de ceteris: Ac proinde conceptus formatus de illis divinis attributis ita Deo eſt proprius, ut alteri non competat.

Secundam partem probat Doctor *ibidem* ſic. Quando Deus concipitur ut *infinitè Sapiens*, concipitur per modum entis habentis infinitam ſapientiam, & eam ex natura ſua exigentis: ſed ille conceptus eſt quidditativus proprius ac eſſentialis Deo: Ergo, &c. Eſt quidem *proprius*, cùm præter Deum nullum aliud ſit ens, quod infinitam ſapientiam exigat & habeat: Eſt etiam *Quidditativus*, quippe cùm alium priorem non ſupponat; alioquin daretur proceſſus in infinitum: Ergo conceptus de Deo proprius & quidditativus à nobis formari poteſt.

Confirmatur. Omnes pene Theologi fatentur attributa divina diſtingui ab eſſentia, aut formaliter ut Scotiſtæ, aut virtualiter, ut Thomiſtæ, aut ratione, ut ceteri: Ergo neceſſum eſt ut habeant conceptum Eſſentiæ divinæ alium à conceptu Attributorum: quomodo enim eſſentia & attributa diſtincta apparerent, niſi diverſis conceptibus poſſent exprimi? Ergo conceptus quidditativus de Deo à nobis formari poteſt.

Dices. Conceptus quidditativus eſſentiam exprimit: at nullus eſt conceptus qui divinam eſſentiam nobis exprimat: Ergo non datur. Major conſtat, minor pariter; ſi quis enim conceptus divinam eſſentiam nobis exprimeret, eam diſtinctè noſſe poſſemus: at illa nos latet, nunc enim nonniſi *per ſpeculum, & in ænigmate* Deum novimus: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Conceptus quidditativus eſſentiam exprimit, vel diſtinctè, vel ſaltem confusè, concedo: diſtinctè ſemper, nego. Duplex itaque diſtingui poteſt conceptus quidditativus: unus quidem evidens, qui eſſentiam diſtinctè, id eſt per genus & differentiam exprimit; alius confuſus, ſeu arguitivus qui eſſentiam indigitat per proprietates, quas illa exigit: ſic v.g. diſtinctè concipio eſſentiam hominis dicendo; *homo eſt animal rationale*; & confusè ſolùm, dum affirmo ipſum eſſe *animal riſibile*, quia riſibilitas eſt proprietas quæ eſſentiam quidem indigitat & ſupponit; non verò eam conſtituit nec exprimit.

Ad minorem, dico cum Doctore Subtili ibidem *n.* 16. de Deo quidem a nobis formari non poſſe naturaliter conceptum quidditativum diſtinctum; quia Deus eſt objectum voluntarium reſpectu intellectus creati; ac proinde non poteſt ab illo diſtinctè percipi niſi ipſe ſeſe percipiendum exibeat ac manifeſtet: poteſt tamen formari conceptus proprius, qui confusè ſaltem illius eſſentiam exprimat, & eam ab omni eſſentia Creaturarum diſtinctam aperiat. Qui autem conceptus a nobis formari poſſint, quibus divina eſſentia diſtinctiùs aperiatur & manifeſtetur, indicabit

CONCLUSIO TERTIA.

DEus rectè definitur a nobis, *Ens omnimodè infinitum*. Ita Doctor in 1. *diſt*. 3. *q*.2.*n*.17. & probatur. Ea definitio eſt legitima, quæ definiti naturam aperit eo perfectiori modo, quo poteſt a nobis concipi, quæque eſt ratio cur cetera definiti prædicata ei competere demonſtrentur: atqui præfata talis eſt. Primò namque Dei naturam demonſtrat: ſiquidem per rationem *Entis*, cum creaturis omnibus veluti genericè & univocè convenit, ut in Metaphyſica noſtra fusè probatum eſt: & per rationem *infiniti*, ab eis eſſentialiter diſcrepat; nulla namque eſt creatura quæ ſit omnimodè infinita; imò omnes ſunt finitæ ac limitatæ, tùm in entitate, tùm in ſuis præcellentiis & perfectionibus. *Deinde*, illa entitas infinita eſt formalis ratio, cur omnia prædicata, quæ Deo attribuuntur, ei conveniant; etenim ſi quis requirat cur Deus ſit æternus v.g. ritè reſpondebitur, quia eſt omnimodè infinitus; ac proinde debet eſſe infinitus in duratione, & ſic carere principio & fine, & conſequenter eſſe æternus; idem dicendum de ceteris attributis divinis.

Confirmatur per rationes Doctoris hanc Concluſionem ſic probantis: Illa definitio cenſenda eſt legitima, quæ fit per conceptum ſimplicem, & perfectiorem: Atqui prædicta talis eſt. Primò namque ille conceptus eſt ſimplicior, quia infinitas entitativa nón concipitur per modum alicujus proprietatis diſtinctæ ab ente, qualiter unitas, veritas, bonitas, quæ ſunt entis proprietates, ab eo diſtinguuntur, & ſuos habent conceptus objectivos, a conceptu entis ita diſtinctos, ut ſeorſim ab ente poſſint concipi: Unde quando ens concipitur ut *bonum*, v.g. is conceptus non eſt ſimplex, ſed veluti adunatus ex duobus conceptibus, nimirum ex conceptu entis & bonitatis. Secus eſt autem de ente infinito, quia conceptus entis infiniti, non eſt conceptus entis, ut afficitur proprietate emanante ab ipſo: ſed eſt conceptus entis ut dicit modum, & gradum ſibi intrinſecum.

Unde ſicut conceptus albedinis intenſæ ut octo, non eſt conceptus albedinis ut afficitur aliqua proprietate ab ea emanante, v.g. viſibilitate: ſed eſt formaliter ipſemet conceptus albedinis ſub tali gradu, qui non eſt ejus proprietas; ſed tantùm determinatio illius entitativæ intenſionis ad octavum gradum: Ita conceptus entis infiniti (inquit Doctor) eſt ſimplex conceptus ipſius entis in certo gradu perfectionis, nimirum infinitatis. Unde ens infinitum non dicitur propriè ens *tale*, id eſt affectum proprietate: ſed rectiùs dicitur ens *taliter*, id eſt determinatum in tali modo & gradu eſſendi: qui conceptus prior eſt conceptu omnium attributorum, quæ per modum proprietatum Deo conveniunt, & conſequenter eſt omnium ſimplicior.

Secundò: Eſt etiam perfectior, tum quia (inquit Doctor) conceptus entis infiniti, plures, imò omnes divinas perfectiones, virtualiter includit; ſicut enim ens continet virtualiter veritatem, unitatem, & cetera

tera ſua attributa; ita ens infinitum continet virtualiter ſummum bonum, & ſummum verum, & quæcumque alia attributa quæ concipimus de Deo. Tum quia illa ſunt perfectiora, quæ ultimò demonſtrantur a poſteriori de Deo; quæ enim ſic ultimò de Deo demonſtrantur, magis remota ſunt a Creaturis; ac proinde magis excedunt perfectiones Creaturarum, ideoque ſunt perfectiora: ſed Deum eſſe ens infinitum ultimò demonſtratur a poſteriori, quia in infinitate cum nulla Creatura convenit; nec infinitas cognoſcitur Deo competere niſi removendo ab eo omnia, quæ in Creaturis finita ac imperfecta ſunt, & conſequenter conceptus entis infiniti eſt omnium perfectior.

Dices 1. Ens *Summum* æque ſignificat modum intrinſecum, ac ens *Infinitum*: æquè pariter omnia divina attributa virtualiter includit: Ergo conceptus entis infiniti non eſt ſimplicior, neque perfectior omnibus qui de Deo formari poſſunt; nec proinde magis deſervit ad illius definiendam & aperiendam eſſentiam.

Reſpondet Doctor ibidem, *ſummum* poſſe intelligi vel comparativè, vel abſolutè; ſcilicet vel per ordinem ad alia quæ excedit; vel pro eo quod excedi non poteſt: quovis autem modo ſumatur, conſtat conceptum entis infiniti eſſe illo perfectiorem: Tum quia conceptus *infiniti* poteſt intelligi ſine comparatione ad Creaturas; ac proinde eſt magis abſolutus, & conſequenter magis perfectus: Tum quia etiamſi conceptus entis ſummi abſolutè ſumatur, minùs tamen perfectus eſt quàm conceptus infiniti; ex eo enim quòd ens aliquod ſit ſummum, non ſequitur illud eſſe infinitum; quia etſi omnia entia eſſent finitæ perfectionis; nihilominus inter ea poſſet dari unum quod eſſet ſummum, nec tamen infinitum: Ergo licèt realiter & de facto conceptus entis ſummi & entis infiniti in Deo idem ſint & ſignificent; tamen ſi ſeorſim formaliter conciperentur, certum eſt conceptum entis infiniti eſſe altero præſtantiorem.

Dices 2. Conceptus ſubſtantiæ ſpiritualis viventis vita intellectuali, eſt perfectior conceptu infinitatis; quia dum concipio Deum ut ens infinitum, adhuc reſtat difficultas an ſit ſubſtantia vel accidens, vivens aut non vivens, ſpiritualis vel corporeus: Ergo conceptus entis infiniti non eſt præſtantior.

Nego antecedens: Nam eo ipſo quo concipio Deum ut ens infinitum, neceſſariò concipio ipſum ut ens perfectius quod poſſit cogitari; ac proinde ut habens quidquid in ente perfectionis eſt; alioquin non eſſet ens infinitum, quia aliqua entitas vel perfectio ei deeſſet: Ergo eo ipſo quo illum concipio ut ens infinitum, etiam ipſum concipio ut neceſſariò & indefectibiliter exiſtens, ut per ſe ſubſiſtens, ut incorporeum, ut intelligens; denique ut habens alios gradus entis qui ſecum important perfectionem ſine ulla imperfectione. Cetera quæ objici poſſent, faciliùs & convenientiùs proponentur ac ſolventur in ſequentibus Quæſtionibus, in quibus de Divina Infinitate ſermo erit.

QUÆSTIO SECUNDA.

An rationes Entis & Exiſtentiæ *eſſentialiter Deo competant*.

DUO ſunt in præſenti Quæſtione reſolvenda. *Primum*, quidem an conceptus & ratio Entis aliquo ſpeciali modo ita Deo conveniat, ut ſimili ratione Creaturæ convenire non poſſit: *Secundum*, an Exiſtentia ſeu actualitas entis Deo conveniat eſſentialiter, aut ſolùm per modum proprietatis vel modi intrinſeci, ſicut nonnulli Scotiſtæ contendunt; quæ ut pateant evidentiùs,

Notandum 1. Quòd licèt vocabulum *Ens* ſecundùm Grammaticalem ſignificationem, ſit participium verbi ſubſtantivi *ſum, es, eſt*; in quo ſenſu rem actu exiſtentem denotat; non ſecus ac *vivens* ſignificat rem actu viventem: Attamen a Philoſophis uſurpatur pro nomine ſubſtantivo ſignificante id quod eſt vel eſſe poteſt. Qualiter uſurpatum, trifariam ſumi poteſt, ut notat Doctor *q.3.* quodlibetica *n.*20. Nimirum communiſſimè, communiter, & ſtrictè. Primo modo involvit entia tam realia quàm rationis, tam actualia quàm poſſibilia; & ſic acceptum opponitur contradictoriè non enti ſeu nihilo. Secundo modo complectitur tantùm entia realia ſive accidentalia, ſive ſubſtantialia; & ſic opponitur contradictoriè enti rationis quod eſt non ens reale. Tertio modo comprehendit entia per ſe ſubſiſtentia, quales ſunt ſubſtantiæ tam corporeæ quàm ſpirituales, & ſic opponitur accidentibus, quæ cùm a ſubſtantia dependeant in fieri & in conſervari, non tam entia dici poſſunt quàm quid entis. Quæritur autem an aliquo ex

H 4 his

Digitized by Google

his modis ens Deo conveniat: an vero ſpeciali & omnino ſupereminenti modo ipſi maximè proprio, & nulli Creaturæ ita convenienti, tribuendum ſit.

Notandum 2. Exiſtentiam generatim ſumptam eſſe *id quo res eſt actu*, unde fit ut res exiſtentes per hanc ſuam actualitatem diſtinguantur a poſſibilibus, futuris & præteritis. Hæc autem rerum actualitas eſt duplex, una *Contingens* & dependens a cauſa extrinſeca & præexiſtente; alia *Neceſſaria*, a ſe, & omnino independens. Prima competit omnibus Creaturis, quæ totum ſuum eſſe a Deo mutuantur. Secunda, verò ſoli Deo eſt propria. Utraque ab eſſentia quam afficit realiter eſt indiſtincta, ut probat Doctor *in* 2. *d*.3. *q*.3. An autem exiſtentia Deo propria, ſit ei eſſentialis, aut tantùm modus illius eſſentiæ, non eſt levis inter ipſos etiam Scotiſtas controverſia; Quid autem in hac dirimenda lite verius nobis videatur, infra patebit.

CONCLUSIO PRIMA.

Ratio *Entis propriiſſimè ac eſſentialiter Deo competit*. Hæc Concluſio duas habet partes: quarum

Probatur prima: Illud propriiſſimè Deo convenit; quòd maximè Deum exprimit ac demonſtrat: At ratio entis maximè Deum demonſtrat ac notificat: Ergo, &c. Major patet; res enim quælibet notificatur ac ab alia diſtinguitur per id quod ſibi proprium ac peculiare eſt. Minor probatur per geminam definitionem quam Deus ipſe de ſeipſo Exodi 3. tradidit; Cùm enim Moyſes ab eo mitteretur nuntius ad filios Iſrael, & ipſe interrogaret Dominum his verbis: *Si dixerint mihi, Quod eſt nomen ejus?* reſpondit, *Ego ſum qui ſum: Qui eſt miſit me ad vos*. Quem locum S. Bernardus lib. 5. de Conſider. c. 6. ſic luculenter expendit. *Si bonum, ſi magnum, ſi beatum, ſi ſapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur quod eſt* (eſt.) *Nempe hoc eſt ei eſſe quod hæc omnia eſſe. Si ea dixeris, nihil addidiſti; ſi non dixeris, nihil minuiſti. Si vidiſti hoc tam ſingulare tam ſummum* eſſe, *nonne in comparatione hujus quidquid hoc non eſt, judicas potiùs non eſſe quam eſſe? Quid item Deus?* ſine quo nihil eſt, *tam nihil eſſe ſine ipſo, quàm nec ipſe ſine ſe poteſt. Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt. Ac per hoc quodammodo ipſe ſolus eſt qui ſuum ipſius eſt, ac omnium eſſe*.

Idipſum priùs docuerat Triſmegiſtus in Pymandro cap. 5. *Quoties Exiſtentiam dico, Dei dico Theſaurum; nam Exiſtentia Deum ipſum complectitur: extra illum nihil eſt: extra nihil ipſe*. Unde in Templo Apollinis Delphici aureis litteris hæc inſcriptio olim legebatur (*Ei*) *tu es*, vel *tu ſis*, ut refert Euſebius *lib*. 11. *de Præparatione Evangelica*, quam Plutarchus libro de hac inſcriptione edito, ſic interpretatur, *Tu es & ſolus verè es Deus*. Quod pariter nomen ſuis in ſcriptis plurimùm commendavit Plato, ut refert Auguſtinus *lib*.8. *de Civit. Dei c*.11. Idque fortè ex Moyſi libris mutuatus fuerat. Unde auctor Cathenæ advertit nomen *Tetragrammaton*, quod ab Hæbræis dicitur ita ſacrum & auguſtum, ut illud ſoli ſummo Sacerdoti proferre liceret, idem ſignificabat, ac *qui eſt*.

His concinit Elias commentans & explanans orationem 24. Nazianzeni. *Deus*, inquit, *ut S. Dionyſius ait, eſt quidem cauſa iis quæ ſunt, ut ſint; ipſe autem non eſt, ut qui nihil horum quæ ſunt, ſed ſupra omnia ſit. Quamvis enim Deus* ens *dicitur, juxta illud*, Ego ſum qui ſum; *Ens tamen non eſt, ut ea quæ ſunt: quonam enim modo opifex, ut opera eſſet? Neque certo modo Ens, ſed ſimpliciter ac peculiari modo, aut velut eximiè ac præcellenter quemadmodum ipſe ſolus novit*.

Secundò, ille ſolus verè *eſſe* dicitur, & *ens* ei propriiſſimè convenire, ſi cetera præter ipſum congruentiùs dicantur non eſſe, quàm eſſe: atqui cetera præter Deum meliùs & rectiùs dici poſſunt non eſſe quàm eſſe. *Probatur*: Illa rectiùs dici poſſunt non eſſe quàm eſſe, de quibus longè plura negari poſſunt quàm affirmari: at de homine, v. g. omnium creaturarum viſibilium Monarcha, multò plura negari poſſunt quàm affirmari; pauci namque gradus eſſendi de ipſo affirmantur, nempe quòd ſit animal rationale, corpus, &c. at infinitæ propemodum ſunt aliæ creaturæ, quæ de eo negantur; non enim homo eſt Angelus, non Aſtrum, non Elementum: &c.

Deinde, triplex entis creati ſtatus poteſt a nobis concipi. *Primus*, ante ſui productionem: *Secundus*, in ſui exiſtentia: *Tertius*, poſt ſui conſumptionem; ſeu quando non erat, cùm actualiter exiſtit, & poſtquam eſſe deſiit: *Certum* eſt autem hominem ante ſui ortum & poſt interitum penè eſſe nihil: ſiquidem ante ortum ſolùm habebat eſſe poſſibile, quod Doctor *eſſe dimi-*

Digitized by Google

diminutum, ſeu parum diſtinctum a nihilo appellat: Poſt ſui interitum jam non remanet niſi ſecundùm partem & penes ſolam animam; Corpus enim ejus ſolvitur in cineres & favillas.

Certum pariter dum vivit, eum parum à nihilo diſtare, non ſolùm quia continua mors ei inſtat, & ut loquitur Seneca, Senibus eſt in januis: Juvenibus in inſidiis; ita ut meritò cum Davide quivis hominum dicere meritò debeat: *Uno tantùm gradu ego morſque dividimur*; ſed quia eſse cuilibet Creaturæ non niſi accidentariò, mendicatim & precariò convenit. *Secundò*: quia eſse Creaturarum nihilo ſummè vicinum eſt; etenim ut docet S. Dionyſius, ultimum in elementis eſt terra, in corporibus materia prima, in intellectualibus anima noſtra, in rebus omnibus eſse. Itaque ſicut eſse Creaturæ apparet primum in creatione poſt nihilum, ſic ultimum eſt reſolutione & prope nihilum: Sicque eſse creatum eſt inter duo nihil; unde cùm media ſemper aliquid ab extremis participent; ſic eſse creatum aliquid habet nihili ex quo prodiit, & nihili in quod tendit.

Nonnulli huc referunt quòd Chriſtus Dominus inſtante Paſſione Judæos omnes proſtravit hoc verbo *Ego ſum*: quaſi ſignificare voluiſset infinitam eſsentiæ & naturæ ſuæ majeſtatem: & è diametro creaturæ nihilum. Hinc in Scripturis, Job cap. 23. dicitur, *Ipſe enim ſolus eſt*; & cap. 24. *Nonne tu qui ſolus es?* De Creaturis è contra dicitur Pſal. 38. *Subſtantia mea tanquam nihilum ante te*. Iſajæ 40. *Omnes gentes quaſi non ſint, ita ſunt coram Deo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt*.

Hæc luculenter expendit S. Hieronymus Epiſt. 25. ad Damaſcenum, *Una*, inquit, *eſt Dei & ſola natura, quæ verè* eſt; *id enim quod ſubſiſtit, non habet aliunde, ſed ſuum eſt. Cætera quæ creata ſunt, etiamſi videntur eſſe, non ſunt, quia aliquando non fuerunt, & poteſt rurſum non eſſe quod fuit. Deus ſolus qui æternus eſt, hoc eſt qui exordium non habet*, eſsentiæ *nomen verè tenet*. Rationem addit S. Iſidorus lib. 7. Etymolog. c. 1. *Quia in ejus comparatione qui verò* eſt *& incommutabiliter* eſt, *quaſi non ſunt quæ mutabilia ſunt*. Concludit: Ergo *ſolus Deus verè* eſt, *cujus eſſentiæ comparatum noſtrum* eſse, *non eſt*. Supple ſecundum æquivalentiam & proportionem, ut obſervat ſanctus Bonaventura, in 1. diſt. 8. dub. 6. *Verum eſt enim*, inquit, *quòd nulla eſt ratio proportionabilis ſecundùm conditionem veritatis & mobilitatis eſſe divini; & ideo noſtrum eſſe quaſi nihil eſt, non omnino nihil in ſe, ſed in proportione; nulla enim proportio entis creati ad increatum*.

Probatur ſecunda pars, Deus dicitur *ens per eſſentiam*: Ergo ens ei eſſentialiter competit. Antecedens patet auctoritate, nedum SS. Patrum, ſed etiam graviorum Philoſophorum, qui Deum ens per eſſentiam ſubnominarunt. Conſequentiam probat noſter Smilingus *quæſt*. 1. *de Eſſentia Dei num*. 17. Nam dum Deus dicitur *ens per eſſentiam*, hæc verba non ſignificant Deum eſſe tantum *Ens* nominaliter ſumptum; ita ut Deus habeat eſſentiam, quæ includat id quod ſignificatur nomine *Entis*; alioquin etiam creaturæ dicerentur entia per eſſentiam, quia eſſentiæ earum includunt id quod exprimitur nomine *Entis*: Nec etiam ſignificant ens quatenus eſt participium, & denotat, & importat rem actu exiſtentem, quaſi exiſtentia ſit ſolùm de Eſſentia Dei per identitatem; quoniam ſic etiam identificatur eſſentiæ Creaturæ: exiſtentia enim non diſtinguitur realiter ab eſſentia, ac proinde cum ea identificatur: Ergo dum Deus dicitur ens per eſſentiam, ita debet intelligi, ut Ens ſit de eſſentia ipſius Dei. Hæc evidentiùs aperiet.

CONCLUSIO SECUNDA.

EXiſtentia eſt de eſſentia Dei. Ita Doctor Subtilis *locis infra citandis*: Et S. Thomas *prima parte qu*. 3. *art*. 4. ac fideliorum eorum Interpretum ac Sequacium. Hujus autem concluſionis veritas & probatio, patet ex præcedenti; ſiquidem cum ens, quod demonſtratum eſt convenire Deo eſſentialiter & propriè, non ſit ens poſſibile & actu, conſequens eſt ut Exiſtentia qua Ens Deo conveniens ſit actuale, etiam Deo eſſentialiter competat. Nihilominus ad evidentiorem hujuſce veritatis inſinuationem

Probatur primò, Illud quod ex ſua ratione formali eſt *Ens neceſſe eſſe & actus purus*, Includit exiſtentiam in ſuo conceptu eſſentiali: ſed Deus eſt formaliter ens neceſſe, & actus purus: Ergo includit exiſtentiam in ſuo conceptu eſſentiali. Major conſtat, quia ſumma neceſſitas eſſendi & pura actualitas omnem prorſus potentialitatem & contingentiam excludunt, ac proinde

præ-

præſupponunt ens per eſſentiam exiſtens. Eſſentia enim quæ in ſuo conceptu formali Exiſtentiam non includit, poteſt concipi ut non exiſtens, & conſequenter ut poſſibilis; eſſentia autem quæ concipitur ut poſſibilis; non eſt actus purus; nec ens neceſſe eſſe. *Minor* etiam eſt evidens, & patebit infra, ubi oſtendemus neceſſitatem eſſendi, & ſummam actualitatem eſſe modos intrinſecos eſſentiæ divinæ; ac proinde eſſe de conceptu formali modali ipſius Deitatis.

Secundò. Illud eſt de eſſentia alicujus rei, quod eſt primum in ea conceptibile, & ei convenit in *primo modo dicendi per ſe*: ſed talis eſt Exiſtentia in Deo: Ergo, &c. *Major* patet ex Philoſophia, *Minor* probatur. Si quid prius exiſtentia eſſet in Deo conceptibile, maximè illius eſſentia quatenus præſcindit ab actuali eſſe & concipitur non exiſtens: ſed eſſentia divina ita concipi nequit. *Probatur*, Si eſſentia divina concipi poteſt non exiſtens, debet pariter concipi ut determinanda ad exiſtentiam, vel per ſe, vel per alium; ſed neutrum dici poteſt. Non primum, quia cùm illa eſſentia non eſſet actu, etiam non poſſet eſſe principium actualis exiſtentiæ; ſicut Sol poſſibilis non poteſt eſſe principium luminis actu emanantis. Non etiam ſecundum, alioquin Deus non eſſet prima cauſa, cum aliam ſupponeret à qua exiſtentiam mutuaretur & à qua dependeret ut eſſet; ac proinde non eſſet Deus.

Confirmatur. Nihil poteſt ab alio fluere aut emanare, niſi ab eo quod jam exiſtit; Ergo ut exiſtentia flueret ab eſſentia, neceſſum eſſet eſſentiam divinam eſſe actu exiſtentem ut ab ea divina exiſtentia flueret; ſicque exiſteret antequam exiſteret, quod omnino contradictorium eſt.

Dices primò ex S. Hieronymo in c. 3. ad Epheſios: *Deus eſt origo ſui ipſius, & cauſa ſubſtantiæ ſuæ*; ſed non poteſt eſſe ſui ipſius origo, niſi illius exiſtentia fluat ab eſſentia: Ergo, &c. Inſuper S. Auguſtinus lib. 83. quæſtionum c. 16. *Deus*, inquit, *omnium quæ ſunt cauſa eſt; quod autem omnium rerum cauſa eſt, etiam ſapientiæ ſuæ cauſa eſt*: Ergo Deus poteſt eſſe cauſa alicujus ſui, & ſic non repugnabit eſſentiam eſſe cauſam & originem ſuæ exiſtentiæ.

Nego conſequentiam: ſenſus enim Hieronymi eſt, Deum nunquam incœpiſſe, nec fuiſſe ab alio productum, ſed per ſe eſſentialiter exiſtere; ita quòd dicatur ſui ipſius cauſa, non poſitivè, quaſi ſe ipſum produxiſſet; ſed negativè, quia eſt à ſe ipſo; nec ullam ſui cauſam agnoſcit. Eadem ad S. Auguſtinum reſponſio.

Dices ſecundò. Ea quæ ſunt univocè communia, ſunt ejuſdem omnino rationis: ex quo Doctor in primum *diſt.* 8. *quæſt.* 4. concludit quòd ſi *Bonitas* divina eſſet de ratione formali *Sapientiæ* Divinæ, eſſet pariter de ratione formali ſapientiæ creatæ: ſed exiſtentia eſt communis Deo ac Creaturis univocè, ſicut & ipſa ratio entis, ut ipſemet Doctor fatetur: Ergo exiſtentia in Deo & Creaturis debet eſse ejuſdem rationis. Atqui in Creaturis exiſtentia eſt tantùm modus intrinſecus: Ergo etiam talis erit in Deo.

Diſtinguo majorem: Si ſunt univocè communia in primo gradu univocationis, concedo: ſi tantùm in quarto gradu univocationis, nego. Quadruplex enim gradus univocationis à noſtris diſtinguitur. *Primus eſt*, cujus ratio univoca æquali perfectione, eodem ordine eſsentiali, & eodem modo eſsendi eſt in ſuis inferioribus, ſic ſpecies infima, verbi gratia, homo, eſt in Petro & in Joanne, &c. *Secundus*, cujus ratio eſt quidem in inferioribus eodem ordine eſsentiali, & eodem modo eſsendi: ſed non cum æquali perfectione, ſic genus, verbi gratia, animal, eſt in homine & in bruto, nobiliùs quidem in homine ratione perfectioris differentiæ, quæ illud contrahit ad hominem. *Tertius*, cujus ratio æquè eſsentialiter, ſed non æquè immediatè inferioribus convenit: ſic numerus eſt univocus ad binarium & ternarium, quia uterque eſt eſsentialiter numerus; ſed priùs binario quàm ternario convenit. *Quartus* denique cujus ſola ratio univoca convenit inferioribus, ſecluſis eodem modo eſsendi & eodem ordine eſsentiali: & hoc modo exiſtentia convenit Deo & Creaturis, Deo quidem eſsentialiter formaliter, Creaturis verò tantùm eſsentialiter realiter, ſeu ut modus intrinſecus ab eſsentia realiter indiſtinctus.

Inſtabis: Hac admiſsa reſponſione, ſequeretur eſsentiam divinam non eſse primò diverſam ab eſsentia creata, nec ſimpliciter ſimplicem; ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. Probatur ſequela. Illa eſsentia non eſt primò diverſa, nec ſimpliciter ſimplex, quæ habet unum conceptum communem, in quo cum alia convenit, & conceptum peculiarem per quem ab alia diſtinguitur: atqui divina eſsentia talis foret, ſiquidem per conceptum exiſtentiæ cum eſsentia

tia

Digitized by Google

tia creata conveniret, & per conceptum eſsentiæ ab ea diſcreparet; ſicque eſset reſolubilis in rationem particularem & communem: Ergo nec eſset ſimplex, nec primò diverſa.

Nego minorem: Nihil namque exinde abſurdi ſequitur, licèt enim eſsentia divina deberet eſse diverſa à creatura & ſimplex; non tamen opus eſt ut ſit primò diverſa & ſimpliciter ſimplex; neque hoc ullam arguit imperfectionem in Deo, imò dicit perfectionem; quia conceptus ſimpliciter ſimplex, ſeu irreſolubilis in alios conceptus tam virtualiter, quàm formaliter videtur eſse minùs perfectus, ſiquidem perfectionem, ac entitatem veluti determinatam & limitatam includit.

Dices 3. Quod adveniens alicui rei non variat ejus rationem formalem, eſt tantùm modus intrinſecus; ſed talis eſt exiſtentia, ſiquidem homo poſſibilis, & homo actu exiſtens, eſt idem homo eſsentialiter; nec per actualem exiſtentiam variantur illius prædicata eſsentialia: Ergo à ſimili exiſtentia divina erit tantùm modus divinæ eſsentiæ.

Nego paritatem, & ratio diſparitatis eſt, quod exiſtentia creata non ingreditur rationem formalem eſsentiæ creatæ: ſed eam ſequitur & de ſtatu poſſibili ad actualitatem reducit: ſecus eſt autem in divinis; cum enim eſsentia divina ſit neceſsariò purus actus, omnem omnino poſſibilitatem excludit & exiſtentiam in ſuo eſsentiali conceptu includit.

Dices 4. Si exiſtentia eſset de formali conceptu eſsentiæ, eſset etiam de formali conceptu attributorum, & relationum perſonalium: at conſequens eſt falſum, alioquin plures eſsent in Deo exiſtentiæ ſicut in eo plura ſunt attributa, & plures relationes perſonales; multiplicata enim re, multiplicatur & id quod eſt de conceptu eſsentiali illius. Probatur *antecedens*; Ideo enim exiſtentia eſset de conceptu formali eſsentiæ; quia ut diximus, eſsentia divina eſt ens neceſse eſse & actus purus: ſed talia pariter ſunt attributa taleſque relationes: Ergo ſi exiſtentia ob hanc rationem ſit de conceptu formali eſsentiæ divinæ; debet etiam eſse de conceptu formali attributorum & relationum.

Negari poſſet antecedens: Non enim eadem eſt ratio eſſentiæ & attributorum ac relationum, ſiquidem attributa & relationes cùm præſupponant eſſentiam divinam à qua emanant, poſſunt intelligi ab ea ſuam mutuari exiſtentiam, eſſentia autem divina à nullo poteſt exiſtentiam accipere; ac proinde neceſſum eſt ut illam in ſuo conceptu formali involvat. Verùm eo gratis admiſſo,

Nego minorem: Non enim inconveniens eſt tot in Deo admittere exiſtentias, quot ſunt proprietates & relationes adæquatè diſtinctæ; cum enim exiſtentia ſit prædicatum tranſcendens & conveniens omni enti actuali, neceſſum eſt tot eſſe exiſtentias, quot ſunt entia actualia formaliter, vel realiter adæquatè diſtincta; quia ſicut modus intrinſecus non habet realitatem vel formalitatem adæquatè diſtinctam ab eſſentia; ſed involvitur in perfecto ac modificato illius conceptu: ita etiam non habet exiſtentiam ab eſſentia diſtinctam. Secus autem eſt de attributis poſitivis & relationibus perſonalibus, quæ cùm ſint entitates actuales diſtinctæ formaliter & adæquatè ab eſſentia divina, etiam neceſſum eſt habeant ſuam exiſtentiam ab ea diſtinctam; quod maximè conſtat de exiſtentia eſſentiæ & relationum; illa enim eſt communicabilis, hæ verò omnino incommunicabiles. Unde inferendum eſt, quod quidquid habet realitatem, formaliter ab eſſentia diſtinctam, debet etiam habere exiſtentiam formaliter ab exiſtentia eſſentiæ diſtinctam. Sic Doctor in 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. docet naturam communem habere proprium eſſe reale extra animam, diſtinctum formaliter ab eſſe naturæ ſingularis, ſicut habet ſuam propriam realitatem, & quidditatem.

Dices 5. Quod exiſtit eſſentialiter, non poteſt concipi non exiſtens: ſed Deus concipi poteſt non exiſtens: Ergo, &c. Major patet: Res enim non poteſt concipi ſine ſua eſſentia, nec ſub oppoſito ſuæ eſſentiæ: homo enim, v.g. non poteſt concipi niſi ut eſt ſenſitivus & rationalis, nec poteſt apprehendi ut Aſinus. Minor etiam conſtat ex ſententia Atheorum, qui Dei exiſtentiam in dubium revocant.

Reſpondeo cum S. Bonaventura *in* 1. *diſt.* 8. *parte* 1. *quæſt.* 2. aliquid poſſe cogitari & concipi non eſſe dupliciter; nimirum ſine aſſenſu & cum aſſenſu concipientis. *Priori modo*, aliquid poteſt concipi ſub oppoſito ſuæ eſſentiæ; v. g. homo Aſinus: Hic enim conceptus nihil aliud importat quàm intelligentiam eorum quæ dicuntur & proferuntur in propoſitione. *Poſteriori modo*, quando aliquid concipi poteſt non eſſe, id provenit, vel ex defectu intelligentis, vel ex de-

defectu intelligibilis: Defectus autem intelligentis eſt vel cœcitas, vel ignorantia, qua fit ut qui rem ignorat, eam non eſſe putet: Hæc autem ignorantia, vel ſpectat rei exiſtentiam, vel eſſentiam. Fateor autem intellectum humanum poſſe concipere Deum non eſſe quoad *quid ſit*, hoc eſt, neſcire ejus eſſentiam; non autem quoad *an ſit*, id eſt, de ejus exiſtentia verè dubitare.

Nam (inquit Hugo lib. 1. de Sacram. parte 3. cap. 1.) *Deus ab initio ſic cognitionem ſuam in homine temperavit, ut ſicut nunquam quid eſset poterat ab homine comprehendi; ita nunquam quia eſset poterat ignorari*. Quia ergo (inquit S. Bonaventura) intellectus noſter numquam deficit in cognitione Dei, *ſi eſt*, ideo non poteſt ignorare ipſum eſſe, nec cogitare ipſum non eſſe; quia verò deficit in cognitione, *quid eſt*; ideo frequenter cogitat Deum eſſe quod non eſt. V. g. eſse Solem, Idolum, &c. Et etiam cogitat non eſse quod eſt, v. g. Deum non juſtum; & idcirco ratione defectus intellectus, Deus poteſt cogitari non eſse id quod eſt; licèt non poſſit cogitari quid ſit.

Si autem id proveniat ex parte intelligibilis; cùm hic defectus ſit aut defectus præſentiæ, aut defectus evidentiæ, nimirum quia vel res non eſt ſemper, & ſic poteſt cogitari non eſse aliquando; vel non eſt ubique, & ſic poteſt cogitari non eſse hîc; vel quia non habet probationes evidentes, & ſic poteſt cogitari non habere certam exiſtentiam. Neutro autem ex his modis Deus poteſt cogitari non eſſe, quia eſt ſemper; ubique, & per Creaturas evidenter demonſtrabilis. Sicque non poteſt cum aſſenſu cogitari non eſſe, niſi propter ignorantiam cogitantis, qui ignorat quid ſignificetur per nomen Dei; ideoque falſum eſt Atheos revera Dei exiſtentiam in dubium revocare, & de facto aſsentiri huic propoſitioni *Deus non eſt*: ſed solùm eam oretenus proferunt.

QUÆSTIO TERTIA.

An Deus ſit Subſtantia completa, Spiritualis, Vivens.

Cum apertè ſatis ſuperque pateat Deum eſse entium omnium maximum & præſtantiſſimum, cuique facilè in mentem venit, eum pariter inter præcipuas, ac nobiliores entis ſpecies primum locum ac ſedem obtinere; ac proinde eum eſse ſubſtantiam completam, ſpiritualem, & viventem, nulla foret ambigendi & diſputandi occaſio, niſi ad id malè philoſophantium error provocaret.

Notandum primò, *Subſtantiæ* nomen variis modis uſurpari, primò quidem pro *facultatibus*, ſeu *divitiis*, quibus humana vita ſuſtentatur; qualiter ſubſtantiæ nomen plerumque in Scriptura ſacra uſurpatur. Sic Proverb. 3. dicitur, *Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei, &c.* Sic Luc. 15. Filius prodigus dicitur accepiſse à patre ſuo *portionem ſubſtantiæ* ſibi debitæ, & eam diſſipaſſe vivendo luxurioſè.

2. Sumitur pro *natura* & *eſſentia* cujuslibet rei, ſive ſubſtantialis, ſive accidentalis, quo ſenſu dicimus aliquando accidens poſse conſiderari ſecundùm ſubſtantiam ſuam; hoc eſt ſecundùm ſuam entitatem & naturam.

3. Accipitur pro eo *ente* quod opponitur *accidenti*, & quod ita per ſe ſubſiſtit, ut nullatenus eſse poſſit in ſubjecto inhæſionis.

Hoc autem modo uſurpatum *ſubſtantiæ* nomen oritur à verbis *ſubſto*, vel *ſubſiſto*; Primum deſignat illius munus, quod eſt *ſubſtare*, ſeu *ſtare* ſub accidentibus: Secundum indicat illius rationem formalem, quæ conſiſtit in exiſtentia per ſe, ſeu in modo exiſtendi independenter à quolibet accidente.

Notandum ſecundò: Nomen *ſpiritus* omnium pene æquivocorum eſse maximum: Primò enim accipitur pro *re tenuiſſima*, ſive illa ſit accidens, ſive ſubſtantia; qualiter purior ſanguinis pars *ſpiritus vitalis* nominatur: & ſpecies intentionales, ſpirituales rerum imagines vocantur. Sic autem acceptum nomen *ſpiritus*, non opponitur corporeo: ſed craſso, maximèque ſolido.

Secundò accipitur pro *vento*, *aere*, *exhalatione*, & hinc *ſpirare*, & *reſpirare*; idem eſt ac aerem trahere; & ventus nimio impetu irruens *ſpiritus procellarum* vocatur: Tertiò pro *anima* ſive rationali, ſive ſenſitiva. Sic Eccle. 3. *Quis novit ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum?* Quarto pro *ſubſtantia incorporea*, qualiter opponitur corpori. Sic Chriſtus Dominus Luc. 24. Veritatem ſuæ reſurrectionis aperiens ſuis Diſcipulis, qui videntes eum januis clauſis medium in Cænaculum intraſſe, putabant eſſe

ſe phantaſma, & *exiſtimabant ſe ſpiritum videre*; ait, *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*

Notandum tertiò, ex S. Thoma 1.parr. q. 18. a. 1. *Quòd illa Propriè ſunt viventia, quæ ſe ipſa ſecundùm aliquam ſpeciem motus movent, ſive accipiatur motus Propriè, ſicut motus dicitur actus imperfecti, idest exiſtentis in potentia, ſive motus accipiatur Communiter, pro ut dicitur actus perfecti, pro ut ſentire & intelligere dicitur moveri, ut dicitur in tertio de Anima. Ut ſic autem viventia dicuntur quæcumque ſe agunt ad motum, vel operationem aliquam. Ea vero, in quorum natura non eſt ut ſe agant ad aliquem motum, vel operationem, viventia dici non poſſunt niſi per aliquam ſimilitudinem.* Unde reſpondens ad tertium ait, *Quòd aquæ vivæ dicuntur, quæ habent continuum fluxum, aquæ verò ſtantes dicuntur mortuæ, ut aquæ ciſternarum & lacunarum, ſed hoc per ſimilitudinem.* Hic autem motus vitalis ut propriè dicatur, fieri debet à re in proprio ac naturali loco ſtante. Unde gravia quidem & fluvii moventur dum ſunt extra ſitum ſuum nativum, in eo verò quieſcunt. Plantæ autem & aliæ res viventes moventur motu vitali, quando ſunt in ſua diſpoſitione & ſitu naturali, ut ait idem ibidem ad ſecundum.

Hinc ibidem *articulo tertio* colligit triplex genus vitæ. Primum eorum quæ ſe movent ad augendam & perficiendam formam ſibi à natura inditam ut plantæ. Quædam, ad formam externam ſui perfectivam obtinendam, qualia ſunt animalia quæ moventur ad formam, non à natura inditam, ſed per ſenſus acceptam. Quædam tandem ſe movent ad finem apprehenſum cum debito ordine mediorum, qualis eſt creatura rationalis. Sed quoniam intellectus creatus movetur à cognitione principiorum ad cognoſcendam concluſionem, & ab objectis externis movetur & allicitur ad operationem, hinc fit quòd licèt moveat ſe, tamen quoniam ab alio etiam movetur, perfectum vitæ gradum non habet. Unde concludit: Illud igitur cujus ſua natura eſt ipſum intelligere, & cui id quod naturaliter habet, non determinatur ab alio, hoc eſt, quod obtinet ſummum gradum vitæ, tale autem eſt Deus, unde in Deo maximè eſt vita. His claritatis gratia prælibatis, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus *eſt Subſtantia, eaque Completa.* Hæc Concluſio duas partes complectitur, quarum probatur

Prima. Deus eſt ens præſtantiſſimum: Ergo inter ſpecies entis primum ac præcipuum locum obtinet: ſed ſubſtantiæ ſunt nobiliores entis ſpecies: Ergo inter eas Deus primas obtinet. Major patet ex dictis: Minor pariter ex communi Philoſophorum calculo, qui fatentur accidens *eſſe entis ens*, ſeu ens minus perfectum. *Secundò*. Accidens dependet à ſubjecto, eoque eſt natura poſterius, Deus autem eſt ens independens in omni genere: Ergo non eſt accidens, ac proinde eſt ſubſtantia. *Tertiò*. Quod producit ſubſtantiam, non poteſt eſſe accidens, quia cauſa eſt ſuo effectu præſtantior, & quidquid dignitatis & perfectionis effectus habet, id totum à cauſa ſua mutuatur, & conſequenter cum accidens ſit imperfectius ſubſtantia, eam producere nequit: ſed Deus eſt omnium ſubſtantiarum Auctor & Opifex: Ergo non eſt accidens, ſed ſubſtantia: Hæc fuſiùs infra conſtabunt agendo de divina ſimplicitate, ubi omne accidens à Deo removendum eſſe demonſtrabimus.

Dices 1. ex S. Auguſtino lib. 7. de Trinitate cap. 5. *Manifeſtum eſt Deum abuſivè ſubſtantiam vocari.* Item Boetius etiam lib. de Trinitate circa medium dicit *Deum non eſſe verè ſubſtantiam*, ac proinde nulla concluſio.

Nego conſequentiam, auctoritatem vero S. Auguſtini diſtinguo, Deus non eſt ſubſtantia, quatenus *ſubſtantia* ſignificat id quod *ſubſtat* & ſubjicitur accidentibus, concedo, quatenus ſubſtantiæ nomen exprimit id quod *per ſe ſubſiſtit*, nego. Quòd autem hæc ſit mens S. Auguſtini, liquet, cum enim in fine capitis quarti dixiſſet *ſicut ab eo quod eſt* eſſe, *appellatur* eſſentia, *ita ab eo quod eſt* ſubſiſtens, ſubſtantiam *dicimus* ..... *Omnis enim res ad ſeipſam ſubſiſtis, quantò magis Deus? Si tamen dignum eſt ut Deus dicatur ſubſiſtere.* Subjungit cap. 5. *Deus autem ſi ſubſiſtit ut ſubſtantia propriè dici poſſit, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubjecto, & non eſt ſimplex, cui hoc ſit eſſe quod illi eſt, & quidquid aliud de illo ad illum dicitur, ſicut magnus, omnipotens, bonus, & ſi quid hujuſmodi de Deo non incongruè dicitur. Nefas eſt autem dicere ut ſubſiſtat & ſubſit*

Deus

Deus bonitati ſuæ, atque illa bonitas non ſubſtantia ſit vel potius eſſentia, neque ipſe Deus ſit bonitas ſua: ſed in illo ſit tanquam in ſubjecto. Unde manifeſtum eſt Deum abuſivè ſubſtantiam vocari, ut nomine uſitatiore intelligatur eſſentia, quod verè ac propriè dicitur, ita ut fortaſſe ſolum Deum dici oporteat ſubſtantiam. Quibus liquidò mens ejus conſtat.

Ad Boetium autem dico eum ita eſſe intelligendum, ut velit Deum non eſſe ſubſtantiam finitam ac limitatam, qualiter creaturæ ſubſtantiæ dicuntur; ſed ſubſtantiam infinitam, & omnimodè independentem ac per ſe ſubſiſtentem, ait enim. Subſtantia in illo non eſt verè ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam. Et (paucis interpoſitis) nam cum dicimus, Deus, ſubſtantiam quidem ſignificare videtur: ſed eam quæ ſit ultra ſubſtantias, qualiter etiam S. Dionyſius libro de divinis nominibus cenſet Deum non eſſe appellandum ſubſtantiam, ſed ſuperſubſtantiam.

Dices ſecundò, Scripturæ ſacræ plerumque Deum exprimunt nomine accidentibus proprio. Sic verbi gratia dicitur primo Joannis, *Deus lux eſt & tenebræ in eo non ſunt ullæ*, ibidem capite quarto, *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet*. Sed lux & charitas ſunt accidentia: Ergo Deus eſt accidens.

Diſtinguo majorem, Secundum analogiam & proportionem aliquam, ratione videlicet operationis & effectuum, concedo, ſecundùm rei veritatem & entitatem, nego. Itaque Deus dicitur *lux*, quia nimirum omnes peccati tenebras & creaturarum omnium defectus, ſicut lux caliginem, procul à ſe abigit & eliminat, tum etiam quia gratiarum ſuarum nos luce perfundit & *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Pari ratione dicitur *charitas*, quia nempe ſummo in homines amore æſtuat & ardentiſſima dilectione nos proſequitur.

Probatur ſecunda pars, Quia ſi eſſet ſubſtantia incompleta, vel eſſet materia, vel forma, neutrum dici poteſt. Non *primum*, quia materia non vivit, Deus autem vivit, materia eſt potentia paſſiva, adeòque aliquid imperfectum, Deus autem eſt ens perfectiſſimum, materia non eſt activa, Deus autem eſt prima cauſa effectiva rerum. *Non etiam ſecundum*, tum quia omnis forma habet ordinem eſſentialem ad materiam, qui ordo eſſentialis arguit dependentiam, tùm etiam quia ſi eſſet forma, vel animata vel inanimata, non poſterius, quia eſſe formam animatam perfectius eſt, quàm eſſe formam inanimatam: Non etiam prius, quia forma animata debet uniri alicui materiæ ut faciat totum aliquod animatum, non à ſe, Ergo ab alio: Ergo ſi Deus eſſet forma animata, eſſet aliquid Deo prius.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus *eſt Subſtantia Spiritualis*. Hæc eſt de fide, ut conſtat tum ex Scriptura ſacra Joannis quarto, *Deus ſpiritus eſt*, Secundæ ad Corinthios tertio, *Dominus autem ſpiritus eſt*, Sapientiæ primo, *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*, Pſalmo vigeſimo octavo, *Quò ibo à ſpiritu tuo? ſi aſcendero in Cœlum tu illic es*, quamquam enim vocabulum, *Spiritus*, interdum ſumatur in Scripturis pro ſubſtantia corporea, ut dictum eſt in 2. *Notabili*, tamen præfatis in locis propriè uſurpatur, ut probabimus agendo de ſimplicitate Dei ubi ipſum nec corpus, nec corporeum eſſe demonſtrabimus.

CONCLUSIO TERTIA.

Deus *eſt Subſtantia Vivens*. Hæc eſt pariter de fide, ut conſtat ex Scriptura ſacra, in qua Deus ipſe nedum efficaciſſimis argumentis, ſed etiam jurejurando ſe vivere affirmavit. Sic Deuteronomii 33. ubi inanium Deorum impotentiam exprobraſſet, & inſaniam idololatrarum qui in eis confidunt, arguiſſet his verbis, *Ubi ſunt Dii in quibus habebant fiduciam? Surgant & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant*, Concludit: *Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius præter me: Ego occidam & ego vivere faciam, percutiam & ego ſanabo*. Hæc omnia hoc ſolemni juramento firmat, *Levabo ad Cœlum manum meam, & dicam, Vivo ego in æternum*: Seu ut vertunt ſeptuaginta Interpretes, *Quoniam levabo in Cœlum manum meam, & jurabo dextera mea, dicam, Vivo*. Idipſum etiam juramentum affirmant Angeli, legimus enim Apocalypſ. 10. *Angelus*, ait Joannes Evangeliſta, *quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, levavit manum ſuam ad Cœlum, & juravit per viventem in ſæcula ſæculorum*, Hinc toties hæc verba divinitùs prolata reperies: *Vivo ego dicit Dominus*.

Idipſum Chriſtus Salvator indicat his verbis

bis Joannis 15. *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo*, Deus enim nedum vivus, ſed etiam vitæ fons & origo, ſiquidem omnia per ipſum & in ipſo viventia ſuam vitam accipiunt. Hinc David Pſalm. 41. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum*, & Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ*. Eò quòd ait eleganter S.Dionyſius, libro de Divinis nominibus cap.6. *Omnis vita motuſque vitalis ex illa vita procedit, quæ ſuperat omnem vitam, & omne eſt totius vitæ principium. Ex illa enim immortalitatem habent animæ, ex illa animalia vivunt, ex illa plantæ per extremum veſtigium vitæ vivunt. Illius vitæ munere fortè ſublato deficit omnis vita, ac primùm quidem vita ipſa & univerſæ vitæ dat ut ſit vita, ac rurſus unicuique vitæ ut ſit propriè quidlibet quod naturaliter eſſe debuit.*

Hinc meritò ſanctus Paulus Actorum cap.17. *In ipſo vivimus, movemur & ſumus. Movemur*, inquit S. Ambroſius libro de bono Mortis cap. ultimo, *in Deo quaſi in via, Sumus quaſi in veritate, Vivimus quaſi in vita æterna*. Vel ut interpretatur S.Cyprianus libro de Baptiſmo Chriſti, *In Patre ſumus, in Filio vivimus, in Spiritu ſanctò movemur, in Filio, inquam, vivimus, quia*, inquit Joannes capite primo, *quod factum eſt in ipſo vita erat*.

Eadem veritas ratione probatur. Vivere eſt ſeipſum ad operationem movere: ſed Deus maximè non ab alio movente, ſed à ſeipſo independenter à quovis alio operatur, eſt enim primum movens & agens: Ergo vita in perfectiſſimo gradu ei competit. Secundò. Divinum eſſe omnem perfectionem eſſendi complectitur: ſed vivere eſt ſumma entis perfectio: Ergo Deus vitam complectitur. Tertiò. Nemo dat quod non habet, Deus autem vitam largitur omnibus tùm ſtirpibus, tùm animalibus, tùm hominibus & Angelis: Ergo neceſſum eſt pariter illam habeat.

Dices ex Ariſtotele libro 2. de Anima Textu 36. *Anima eſt viventis corporis cauſa & principium*: ſed Deus nec animam, nec corpus, nec principium habet: Ergo nec vitam.

Diſtinguo. In rebus corporeis & creatis de quibus ſolùm agit Ariſtoteles, concedo, in ſpiritualibus & increatis, qualis eſt Deus, nego: Deus enim cum ſit omnino ſpiritualis & corporis expers, vivit vita ſpirituali & intellectuali, non quidem à ſe diſtincta, ſed omnino identificata, quia, inquit ſanctus Auguſtinus lib. 8. de Civitate cap. 6. *Non aliud illi eſt eſſe, aliud vivere, quaſi poſſit eſſe non vivens, nec aliud illi eſt vivere, aliud intelligere, quaſi poſſit vivere non intelligens, nec aliud illi eſt intelligere, aliud Beatum eſſe, quaſi poſſit intelligere & non Beatus eſſe, ſed quod eſt illi vivere, intelligere, Beatum eſſe, hoc eſt illi eſſe.*

ARTICULUS TERTIUS.

De ratione formali conſtitutiva & ultimò diſtinctiva Eſſentiæ divinæ.

Quemadmodum in rebus creatis quatuor diſtingui ſolent: *Aliqua* per modum prædicati conſtitutivi eſſentiæ, *Alia* quaſi modi intrinſeci ipſi eſſentiæ identificati, eamque intrinſecè perficientes, *Alia* per modum proprietatis & perfectionis eſſentiæ jam conſtitutæ advenientis, *Alia* denique per modum operationis, & actionis. Ita in Deo quædam diſtingui poſſunt per modum prædicati eſſentialis, qualia ſunt *eſſe vivere & intelligere*, Aliqua ut modi intrinſeci, v. g. *perfectum eſſe, immutabilem, &c.* Alia ut attributa, v. gr. *bonitas, juſtitia*, operationes demum, putà *providentia, ſcientia, prædeſtinatio. &c.* Diſceptatur autem inter Theologos, quodnam horum quatuor ſit præcisè formale conſtitutivum & ultimò diſtinctivum Eſſentiæ divinæ.

Circa quam reſolutionem triplex eſt potiſſimum Auctorum ſententia. *Quidam* enim volunt, naturam & quidditatem Dei conſiſtere in eo quòd ſit ens à ſe & eſſentialiter exiſtens, *Aliqui* contendunt eſſentiam Dei conſtitui & diſtingui per gradum intellectivum. Qui iterum invicem diſcordant, ſunt enim qui volunt naturam divinam conſtitui per radicem ſeu potentiam intelligendi, *Alii* verò per ipſum intelligere actualiſſimum, ſeu per intellectionem actualem. *Cæteri* denique exiſtimant naturam divinam conſtitui per infinitatem, ſeu per cumulum omnium perfectionum, quæ ſunt in Deo. Quid autem verius nobis videatur, aperient Quæſtiones ſequentes.

QUÆ-

QUÆSTIO PRIMA.

An Eſſentia divina ultimò conſtituatur & diſtinguatur per Aſeitatem *&* Intellectionem *alterutro ex tribus modis ſtatim aſſignandis*.

NOtandum 1. Duplicem eſſe rerum conſtitutionem, alia enim fit per compoſitionem ſive realem, ſive formalem, ſive rationis cum fundamento in re, Alia verò, quæ eſt puriſſima & omnem compoſitionem excludens, fit per gradum aliquem formalem in re conſtituta eſſentialiter diſtinguendum, quæque conſtitutio ſimplex & puriſſima ſolet à Theologis appellari. Prior patet exemplo hominis, qui realiter componitur ex anima & corpore, formaliter verò ex animali & rationali. Poſterior verò exemplo divinarum Perſonarum quæ conſtituuntur per relationes modo quodam puriſſimo, & omnis compoſitionis ſive Phyſicæ, ſive Metaphyſicæ experte, de hoc autem modo conſtitutionis impræſentiarum agimus.

Notandum 2. ad formale conſtitutivum rei, tria requiri. *Primum* quidem, ut quantum fieri poteſt ſumatur ex ultima & perfectiſſima ratione rei, ex *ultima* quidem, quia debet rem diſtinguere ab omni alia, ex *perfectiſſima* verò, quia debet eſſe radix omnium operationum, & proprietatum quę rei competunt. *Secundum*, quòd conveniat rei per ſe primò & quatenus eſt præciſè talis res à quacumque alia diſtincta, alioquin vel eſſet accidens, vel eſſet illi commune cum reliquis, ac proinde nec eſſet illius conſtitutivum, nec diſtinctivum eſſentialiter, *Tertium* denique, ut realiter & formaliter contineat omnia, quæ ſibi vendicat eſſentia ut talis eſt, eò quòd numquam eſſentia concipiatur perfectè conſtituta, donec intelligatur formaliter involvere ea quæ ipſam conſtituunt in ratione eſſentiæ.

Notandum 3. in actu primo intelligendi generatim ſumpto, tria potiſſimum reperiri, *Primum* eſt virtus phyſicè productiva actualis intellectionis, qualis non eſt in Deo, quippe cùm eſſentialis Dei intellectio ſit improducta. *Secundum* eſt virtus intellectionis receptiva, & hic ſimiliter conceptus à Deo quàm longiſſimè removendus eſt, utpote qui ſit omnis accidentis incapax. *Tertium* denique, & præcipuum in principio radicali intelligendi, eſt vis quædam perceptiva objectorum intelligibilium ab actuali intellectione repræſentatorum. Cum ergo non minùs hæc vis Deo competat, quàm animæ vel Angelo, quippe cùm Deus percipiat omnia intelligibilia, idque infinito modo, inde fatentur omnes pene Theologi in ipſo eſſe principium intelligendi per modum actus primi, & virtutis ac facultatis intellectivæ, ſive per modum radicis à qua emanat intellectio actualis, ab ipſa radice & virtute diſtincta, vel formaliter, ut affirmant Scotiſtæ, vel ratione ratiocinata, ut plerique Thomiſtæ edocent. An autem hæc vis intelligendi, vel ipſa intellectio actualis ſit ultimò conſtitutiva & diſtinctiva Dei, patebit in ſequenti Quæſtione: ſed priùs ſit

CONCLUSIO PRIMA.

ESſentia *Divina formaliter non conſtituitur, nec ultimò diſtinguitur per* Aſeitatem, *ſeu rationem eſſendi à ſe & eſſentialiter exiſtendi*.

Probatur 1. *Aſeitas* ſumitur prout negat omnem rationem eſſendi ab alio vel tamquam à cauſa, vel tamquam à principio; ſed neutro modo poteſt eſſe formaliter conſtitutiva & ultimò diſtinctiva eſſentiæ divinæ. *Non primum*, quia non eſſe ab alio tamquam à cauſa, ne dum eſſentiæ divinæ, ſed etiam attributis & relationibus divinis competit: Ergo hæc ratio aſeitatis, quatenus negat exiſtentiam ab alio tanquàm à cauſa, nequit eſſe principium formaliter conſtitutivum eſſentiæ divinæ ſub præciſa & formali ratione eſſentiæ. *Secundum* etiam dici nequit, alioquin eſſentia divina Filio & Spiritui ſancto propriè non conveniret, non enim habent rationem eſſendi à ſe per negationem principii, ſiquidem Filius eſt à Patre, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio, tamquam à principiis, à quibus emanant & producuntur.

Secundò. Gradus conſtitutivus eſſentiæ non debet eſſe aliquis modus habendæ & obtinendæ entitatis, aliqua enim duo non diſtinguuntur ſpecificè aut quaſi ſpecificè, nec conſtituuntur in tali ſpecie entis ex ſola diverſitate habendi ſuam entitatem, quis enim diceret Abelem eſſentialiter ab Adamo diſtingui, quia ab eo ſuam entitatem ac naturam accipit? Sed *aſeitas* dicit tantùm modum habendi entitatem à ſe & non ab

alio:

alio: Ergo non eſt principium eſſentiæ conſtitutivum & diſtinctivum.

Tertio. Quod convenit eſſentiæ divinæ ut conſideratæ per modum entis, & quaſi genericè, non poteſt eſſe gradus illius differentialis conſtitutivus & formaliter diſtinctivus: ſed *aſeitas* divinæ eſſentiæ competit præcisè ut ens eſt, dicitque ſolùm ultra rationem entis, negationem eſſendi ab alio: Ergo nequit eſſe divinæ eſſentiæ formaliter conſtitutiva & diſtinctiva. *Major* patet exemplo omnium graduum differentialium eſſentias conſtituentium & diſtinguentium; nemo enim dixerit hominem v. g. eſſentialiter conſtitui & ultimò diſtingui per gradum *animalis* aut *viventis ſenſitivi*, qui ipſi genericè competunt. *Minor* pariter eſt evidens, *aſeitas* enim formaliter nihil aliud importat, quàm negationem exiſtendi dependenter ab alio, ſicque Deo præcisè competit ſub ratione entis independenter exiſtentis; ac proinde ei convenit per modum gradus generici, qui non poteſt eſſe formaliter conſtitutivus & ultimò diſtinctivus eſſentiæ.

Confirmatur. Sicut homo v. g. dupliciter conſiderari poteſt, nimirum genericè, quatenus eſt ens creatum, & ſub hac ratione communi cunctis creaturis, conſtituitur per rationem formalem eſſendi ab alio; vel ſpecificè quatenus eſt homo ſeu animal rationale, qualiter conſideratus diſtinguitur per rationalitatem ab omni alio ente creato: Ita à ſimili, eſſentia divina conſiderari poteſt vel quatenus eſt ens increatum & à creaturis diſtinctum, & ſic conſiderata conſtituitur equidem per rationem aſeitatis: Vel quatenus eſt formaliter hæc eſſentia divina & radix omnium divinorum attributorum, ac perfectionum quæ Deo conveniunt; ſic autem conſtitui nequit per aſeitatem; ſiquidem aſeitas non eſt formalis ratio cur Deus ſit ſpiritualis, vivens, ſapiens, &c. quia hæc prædicata poſſent ei competere etſi per impoſſibile non eſſet à ſe, ſicut de facto creaturæ competunt, licèt ſit ens dependens & ab alio, nempe à Deo productum.

Dices 1. Illud eſt formale conſtitutivum eſſentiæ divinæ, quod Deus uſurpavit ad ſuam naturam & eſſentiam hominibus declarandam & exprimendam: ſed Deus ſuam naturam declarans Moyſi Exodi 3. non aliter eam expreſſit, quàm per hoc quod ſit ens per eſſentiam & à ſe exiſtens, ait enim, *Ego ſum qui ſum, qui eſt miſit me ad vos*. Unde S. Athanaſius oratione contra Gentes columna 3. ait, *Deus qui eſt ipſa eſſentia, nullis partibus coaleſcit, quapropter & ejus ratio ipſum eſt eſſe*: Ergo ratio exiſtendi eſſentialiter & à ſe, eſt formaliter conſtitutiva ac diſtinctiva eſſentiæ divinæ.

Diſtinguo majorem. Quatenus divina eſſentia laxiori vocabulo exprimitur, & habet rationem tranſcendentis ac entis increati & diſtincti à creaturis, concedo: quatenus ſtrictiùs conſideratur & prout eſſentia diſtinguitur & præſcindit tum à modis intrinſecis, tum ab attributis, tum à relationibus divinis, nego. Et ſimiliter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia. Fateor itaque quòd ipſa ratio entis à ſe & independenter exiſtentis ſufficiat ad oſtendendam eſſentialem diſtinctionem Dei à Creaturis; idcirco hanc, uti intellectu faciliorem, Deus uſurpavit, tum ut ſuam divinitatem exprimeret; tum ut hominum ſubjectionem, dependentiam, & ſibi debitam obedientiam ac reverentiam deſignaret: non autem ſufficit ad notificandam diſtinctionem ipſius divinæ eſſentiæ à divinis perfectionibus, quæ ab ipſa emanant, uti de divina eſſentia impræſentiarum agimus.

Dices 2. Illa ratio eſt formaliter conſtitutiva alicujus, ante quam res non intelligitur eſſentialiter diſtingui, & poſtquam nihil in ea concipitur per quod eſſentialiter differat ab eo omni quod non eſt ipſamet; idem enim eſt principium rei conſtitutivum ac diſtinctivum: ſed ante conceptum gradum aſeitatis, Deitas non intelligitur diſtingui à quocumque alio quod non eſt ipſa; & poſt conceptum gradum aſeitatis, nullus eſt per quem Deus ita diſtingui poteſt, quia poſt eſſe non datur ulterior contractio eſſentialis, cùm eſſe ſit ultima actualitas eſſentiæ. Ergo gradus aſeitatis eſt formaliter diſtinctivus naturæ & Eſſentiæ divinæ. *Minor* patet quoad poſteriorem partem; patet ſimiliter quoad priorem, ſiquidem Deus per ſubſtantiam diſtinguitur ab accidentibus, per completam à partibus, per viventem ab inanimata, per ſpiritualem à corporea, per ſingularem à communi, & per ens à ſe, diſtinguitur ab omni ente creato & dependente: Ergo aſeitas eſt prima ratio formalis diſtinctiva.

Reſpondeo conceſſa majore, & prima parte minoris, nimirum quòd ante conceptam aſeitatem nullus gradus in Deo appareat per quem

quem priùs diſtinguatur eſſentialiter à Creaturis; negando alteram partem ejuſdem minoris, nimirum poſt gradum aſeitatis, nullum ulteriorem eſſe, per quem Deus eſſentialiter à Creaturis diſcrepet: infinitas enim radicalis eſt gradus poſterior aſeitate, per quem Deus eſſentialiter nedum à Creaturis, ſed & ab attributis & modis diſtinguitur. Ad rationem probativam minoris, diſtinguo, Eſſe eſt ultima actualitas eſſentiæ genericè ſpectatæ & ut ens eſt, concedo: ſpecificè ſpectatæ & ut eſt formaliter eſſentia diſtincta à perfectionibus quæ ab ea emanant, nego.

CONCLUSIO SECUNDA.

N*Eque vis intellectiva, neque actualis intellectio, ſunt principia formaliter conſtitutiva & ultimò diſtinctiva Eſſentiæ divinæ.*

Probatur prima pars. Per id formaliter non conſtituitur nec diſtinguitur divina eſſentia, quod eam conſtitutam & diſtinctam præſupponit: ſed vis intellectiva divinam eſſentiam jam conſtitutam præſupponit: Ergo eam nec conſtituit nec diſtinguit. Major patet, Minor pariter: omnis enim virtus ſupponit rem cujus eſt, ut patet generatim per inductionem: ſic vis formalis diſcurſiva in homine ſupponit illius eſſentiam, vis intellectiva in Angelo, Angelum jam eſſentialiter conſtitutum præſupponit. Dixi *formalis*, non enim me latet quòd ſicut vis intellectiva radicalis in Angelo eſt eadem formaliter cum ejus immaterialitate & ſpiritualitate, ac proinde ſic uſurpata eſt de conceptu eſſentiali ejus; ſicut etiam vis intellectiva in Deo radicaliter ſumpta, idem eſt cum ejus eſſentia; ſecus autem ſi formaliter ſumatur, quatenus ad intellectionem ordinatur; ſic enim ab eſſentia diſtinguitur, & eam præſupponit.

Secundò. Illud non eſt formale conſtitutivum & diſtinctivum Eſſentiæ divinæ, quod ab ea diſtinguitur formaliter: ſed intellectus divinus ſeu vis intellectiva diſtinguitur ab Eſſentia divina formaliter, ut pluribi affirmat Doctor, præſertim quæſtione prima quodlibetica, & in quartum diſtinctione 13. quæſtione 1. numero 31. ubi hæc habet: *Deus eſt ſimpliciter Beatus in operationibus intellectus & voluntatis ſuæ: non eſt autem ſimpliciter Beatus in Eſſentia*: Ergo eſſentia ab intellectu & voluntate diſtinguitur. Inſuper ibidem num. 32. dixit voluntatem non includere omnes perfectiones fundamentaliter; *Sed ſola* (inquit) *eſſentia, ſic omnes includit*. Idem ferendum judicium de intellectu: cenſet Ergo Doctor intellectum & voluntatem Dei formaliter ab eſſentia diſtingui; ac proinde cenſet neutrum eorum eſſe formale conſtitutivum & diſtinctivum eſſentiæ.

Tertiò, Eſſentia divina eſt ens actualiſſimum & proinde omnem rationem potentialitatis à ſuo conceptu formali excludit: ſed vis intellectiva importat rationem potentiæ ordinatæ ad actum intellectionis. Ergo hæc Eſſentiæ divinæ conceptum formalem non ingreditur.

Probatur etiam ſecunda pars & prior confirmatur: Illud non eſt formale conſtitutivum Eſſentiæ divinæ, quod poteſt demonſtrari à priori: ſed tàm virtus intellectiva quàm intellectio actualis in Deo, demonſtrari poſſunt à priori: Ergo, &c. *Major* per ſe patet: eſſentia namque eſt primum conceptibile in re. *Minor* probatur à S. Thoma 1. *p. q.* 14. *art.* 1. ſic. Immaterialitas eſt ratio cur aliquid ſit intellectivum & cognoſcitivum: ſed Deus eſt ſummè immaterialis: Ergo & ſummè cognoſcitivus, & conſequenter intelligens; intellectio namque eſt ſuprema inter omnes cognitiones. *Minorem* probat tum ex Philoſopho 2. *de anima*, ubi docet quòd idcircò plantæ non cognoſcunt, quia purè materiales ſunt; ſenſus autem cognoſcitivus eſt, quia eſt receptivus ſpecierum ſine materia & proinde aliqualiter immaterialis; intellectus etiam humanus magis cognoſcitivus eſt, quia magis immaterialis ac minùs materiæ immixtus ut docet Philoſophus 3. *de anima*. Similiter quia Angelus præſtat anima rationali per ſuam immaterialitatem, utpote qui ad corpus informandum ſicut anima non ordinatur, etiam perfectiùs cognoſcit: Ergo immaterialitas cum ſit in Deo perfectiſſimè, Deus omnium perfectiſſimè etiam cognoſcit: ac proinde tàm vis intellectiva quàm ipſa intellectio demonſtratur à priori, ſicque neutrum poteſt eſſe principium conſtitutivum Eſſentiæ divinæ.

Secundò. Actualis intellectio & cognitio ſupponit objectum: ſed objectum intellectionis & cognitionis actualis Dei, eſt Eſſentia divina: Ergo intellectio actualis ſupponit Eſſentiam divinam, ac proinde illam non conſtituit. Confirmatur. Si intellectio non

ſup-

Digitized by Google

ſupponeret Eſſentiam divinam à ſe diſtinctam, ſequeretur illam habere ſeipſam pro objecto; ſicque divina cognitio non eſſet actus directus, ſed reflexus, quod certè videtur abſurdum. Inſuper, omnis cognitio ſupponit objectum cognoſcibile: Ergo cognitio divina ſupponit ſaltem priùs natura eſſentiam ſuam quam attingit. Denique cognitio eſt operatio: Ergo ſupponit & potentiam & eſſentiam; ſiquidem operari ſequitur eſſe, proindeque eſſentiam illam non conſtituit.

Tertiò. Eſſentia divina eſt radix omnium attributorum & modorum ab ea emanantium: ſed intellectio non eſt radix nec ratio à priori omnium divinorum attributorum; putà omnipotentiæ, æternitatis, immenſitatis; non enim idcircò Deus eſt immenſus, ubique præſens, nec idcircò æternus & omnipotens quia eſt intelligens, poſſet enim eſſe formaliter intelligens etſi per impoſſibile non eſſet immenſus nec æternus, nec omnipotens: Ergo, &c.

Quartò denique. Si divina Eſſentia formaliter per intellectionem actualem conſtitueretur, ſequeretur quòd quidquid divina intellectio complectitur, etiam divinam Eſſentiam afficeret: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. *Major* patet, quia enim *rationale* v. g. eſt principium conſtitutivum hominis, quidquid rationale complectitur, putà virtutem diſcurſivam, riſivam, id etiam homini convenit. *Probatur minor*. Cognitio divina complectitur omnes creaturas earumque defectus, imò & peccata: Ergo ſi hæc divinam eſſentiam conſtitueret, ſequeretur etiam quòd peccata Dei naturam afficerent & inficerent, quod certè aſſerere blaſphemum eſt.

Dices primò. Eſſentia divina eſt actus puriſſimus & præſtantiſſimus: Ergo conſtitui debet per gradum omnium perfectiſſimum & qui majorem exprimit actualitatem: ſed gradus intellectivus eſt omnium perfectiſſimus, & intelligere eſt id quod majorem actualitatem exprimit; imòeſt ultima actualitas ſubſtantiæ ſpiritualis, ſicut exiſtentia eſt ultimus actus entitatis: Ergo intelligere divinam eſſentiam conſtituit.

Diſtinguo ſequelam Majoris. Conſtitui debet per gradum perfectiſſimum & qui majorem dicit actualitatem in ratione entis, concedo: in ratione operationis, nego. *Ad Minorem* dico, *Intelligere actuale*, ſeu actualem intellectionem dicere quidem majorem actualitatem in ratione operationis, quàm quilibet alius gradus in Eſſentia divina conceptibilis; non verò majorem connotat actualitatem in ratione entis & principii conſtituitivi. Illud enim quod omnem omninò perfectionem tàm eſſentialem & modalem quàm attributalem identificat, majorem importat actualitatem in ratione eſſendi, quàm id quod ita vim identificandi non habet: ſed infinitas fundamentalis hanc identificandi vim habet, non autem intellectio: ac proinde illa infinitas magis habet rationem principii conſtitutivi quàm hæc intellectio.

Dices 2. Per illud formaliter Eſſentia divina conſtituitur, quod Verbum divinum recipit ex vi ſuæ proceſſionis: ſed Verbum divinum ex vi ſuæ proceſſionis recipit intellectionem actualem: Ergo hæc eſt Naturæ divinæ conſtitutiva. *Major* patet, quia ſecunda perſona vi ſuæ proceſſionis dicitur filius; non poteſt autem filius dici nec conſtitui niſi per communicationem Naturæ divinæ, ut docent Theologi in Tractatu de Trinitate. *Minor* probatur, ſecunda perſona procedit ut Verbum: ſed eſſe Verbi nihil aliud eſt quàm eſſe terminus intellectionis: Ergo, &c.

Nego minorem: Etenim Verbum divinum ut filius eſt, recipit quidem Naturam divinam, non per intellectionem; ſed per dictionem, quæ ab intellectione actuali diſtinguitur, licèt uterque ſit actus intellectus; ut patebit in *Tractatu de Trinitate*, in quo probabimus pariter ſecundam perſonam non idcircò filium appellari quia procedit per intellectionem, ſed quia procedit à principio operante per modum naturæ.

Dices 3. Deus eſt vivens perfectiſſimum: Ergo conſtitui debet gradu vitæ perfectiſſimo: Sed hic gradus eſt intellectivus: Ergo conſtitui debet gradu intellectivo.

Diſtinguo ſequelam majoris. Conſtitui debet gradu vitæ perfectiſſimo tamquam principio ſe tenente ex parte conceptus veluti generici, concedo: tamquam principio ſe tenente ex parte conceptus veluti differentialis, nego; fateor equidem Deum eſſe eſſentialiter viventem & intellectivum, ſiquidem gradus entis ſubſtantialis viventis vita intellectuali perfectiſſima eſſentialiter ipſi competit, ſed per modum conceptus veluti generici non autem per modum gradus & principii diſtinctivi & præcisè conſtitutivi.

Dices 4. Actuali intellectioni competunt omnia requiſita ad conſtitutivum Dei: Ergo Deus conſtituitur per gradum vitæ intellectivæ. *Antecedens* patet: Primò enim eſt ſpecialis perfectio non tranſcendens, nec communis aliis attributis aut Creaturis. Secundò, eſt gradus omnium quæ ſunt in Deo perfectiſſimus. Tertiò, eſt radix & conceptus prior attributorum, nam intellectio divina movet ad volitionem divinam & omnipotentiam: Ergo, &c.

Nego antecedens, nam, ut jam probatum eſt, intellectio eſt quidem perfectiſſimus graduum omnium qui in Deo ſunt in ratione operationis, non verò in ratione entis; nec etiam eſt radix omnium attributorum, modorum, & relationum quæ in Deo ſunt, ut jam diximus, ac proinde non poteſt eſſe principium formaliter conſtitutivum & diſtinctivum Dei.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quænam ſit ratio formalis ultimò conſtitutiva & diſtinctiva Dei.

NOtandum 1. ex Doctore Subtili *in* 4. *diſtinct.* 13. *qu.* 1. *nu.* 32. duplicem in Deo diſtinguendam eſſe infinitatem, nimirum *fundamentalem*, & *formalem*. Prior eſt conſtitutiva Eſſentiæ divinæ, ſeu eſse divini, *quod totum eſſe in ſe comprehendens*, inquit S. Damaſcenus, *habet eſſe velut ſubſtantiæ quoddam infinitum pelagus & interminatum*; ſeu omne prorſus *eſſe* in ſe complectitur, vel eminenter, vel virtualiter, vel formaliter. *Poſterior* eſt modus ipſius Eſſentiæ divinæ, quæ tàm in ſe, quàm in ſuis perfectionibus non eſt limitata; ſed omninò & formaliter eſt infinita. Quemadmodum enim duo alba, v. g. dicuntur fundamentaliter ſimilia per albedinem, & formaliter per ſimilitudinem; quia albedo eſt fundamentum relationis ſimilitudinis, quæ eſt veluti forma denominans alba invicem ſimilia; ſic eſſentia divina cùm ſit omnium perfectionum divinarum radix & fundamentum, meritò ex ſe dicitur infinita fundamentaliter & infinita formaliter, per rationem & perfectionem formalis infinitatis.

Notandum ſecundò ex eodem ibidem, utramque infinitatem, *fundamentalem*, videlicet & *formalem*, competere eſſentiæ divinæ; *Primam* quidem per modum prædicati quidditativi convenientis eſſentiæ divinæ, ut eſſentia divina eſt præciſè: *Secundam* verò tantùm ut eſſentia eſt ſub tali modo, ſeu ut infinitas formalis eſt modus & perfectio ipſius eſſentiæ. Dicit autem Doctor ſolam infinitatem formalem competere perfectionibus ſeu divinis modis & attributis; *quæ*, inquit, *habent ſuam perfectionem formalem ab infinitate eſſentiæ tanquam à radice & fundamento: neutra autem infinitas, tam formalis quàm fundamentalis competit relationibus perſonalibus divinis*, quales ſunt paternitas, filiatio & ſpiratio paſſiva, quæ nec finitæ ſunt, nec infinitæ, neque perfectæ, nec imperfectæ; ut in tractatu de Trinitate, ſi Deus dederit, apertè demonſtrabimus.

Notandum 3. Quòd quemadmodum in Creaturis aliqua ſunt prædicata, quibus cum aliis conveniunt, alia verò quibus ab eis diſcrepant, ſic homo v. g. convenit cum omnibus rebus in ratione *entis*; cum per ſe ſubſiſtentibus, in conceptu *ſubſtantiæ*; cum corporatis, in conceptu *corporis*; cum plantis, in conceptu *vegetativi*, & cum brutis, in conceptu *animalis*; ab eiſque diſcrepat per *rationale*, quod eſt prædicatum ultimò hominis conſtitutivum, & diſtinctivum: Sic pariter in Deo plures concipiuntur formales rationes, quibus cum Creaturis convenit, qualis eſt ratio *entis*, *ſubſtantiæ*, *ſpiritualis*, *intelligentis*, &c. nonnullæ verò rationes ſunt quibus à Creaturis longè diſcrepat; v. gr. *infinitas*, *æternitas*, *&c.* quæ autem magis ſit illius eſſentialiter diſtinctiva hic reſolvendum eſt, quapropter ſit

CONCLUSIO UNICA.

ENs *infinitum radicaliter, ſeu infinitas radicalis, eſt formale conſtitutivum, & ultimò diſtinctivum eſſentiæ Divinæ*. Hæc videtur eſse genuina Doctoris ſententia ut colligitur ex ejus verbis in 1. *diſtinctione* 8. *q.* 3. *nu.* 18. ubi docet ens priùs dividi per finitum & infinitum quàm per ſubſtantiam & accidens: ſed ſubſtantia eſt de eſſentia Dei per modum generis: Ergo infinitas eſt etiam Deo eſſentialis per modum differentiæ; ſiquidem per eam cum nullo alio ente convenit, & per eam à quovis alio ente eſſentialiter diſcrepat. Inſuper ibidem num. 29. docet ens priùs intelligi eſse infinitum, quàm hoc ens: ſed hoc ens, ſeu ſingularitas eſt eſſentia Dei: Ergo & infinitas radicalis. Hæc evidentiùs ut appareant, profero verba

Docto-

Doctoris. Ait enim, *Ens autem ut convenit Deo, ſcilicet ens per eſſentiam, eſt ipſum eſſe infinitum & non aliquid, cui tantùm convenit ipſum eſſe: & ideò ex ſe eſſe hoc, & ex ſe infinitum, ut quaſi per prius intelligatur, aliquo modo infinitas eſſe modus entitatis per eſſentiam, quàm ipſum intelligatur eſſe hoc; & ideò non oportet quærere quomodo hoc ens ſit infinitum, quaſi priùs conveniat ſibi ſingularitas, quàm infinitas; & ita eſt univerſaliter in his quæ poſſunt eſſe entia per eſſentiam, non per participationem. Tale primò determinatur ex ſe ut ſit tale per eſſentiam, & ut ſic infinitum tale, & ut ſic hoc de ſe*; quibus Doctor tria indicat: *Primò* quidem infinitatem Deo priùs competere, quàm ſingularitatem: *Secundò*, utramque eſſe Deo eſſentialem: *Tertiò*, Deum eſſe ens per eſſentiam & eſſentialiter ſingularem, quia eſt ens infinitum; ex quibus apertè liquet ipſum ſtatuere infinitatem tanquam gradum conſtitutivum, & diſtinctivum eſſentialiter Dei.

Nec refert quòd ibidem infinitatem *modum entitatis* appellet; non enim vult eam eſſe tantùm modum divinæ eſſentiæ, qualiter *immenſitas*, *æternitas*, *&c.* dicuntur modi Deitatis; ſed ſolùm quòd non habeat rationem perfectæ & completæ differentiæ, nec ſit conceptus adæquatè diſtinctus ab ente quod ad Deum determinat & contrahit; eo ſcilicet modo quo *rationale* v. g. adæquatè concipitur diſtingui ab animali quod contrahit ad hominem, cujus eſt differentia conſtitutiva & diſtinctiva; aliàs enim Deus conſtitueretur ex genere & differentia, quod ibidem Doctor impugnat.

Idipſum conſtat ex omnium pene ſanctorum Patrum calculo, qui rationem entis infiniti Deo eſſentialem eſſe affirmant. Sic S. Damaſcenus lib. 1. de Fide orthodoxa cap. 12. Deum definit, *Immenſum & infinitum eſſentiæ Pelagus*: ſic cæteri Patres affirmant Deum à creaturis diſtingui per rationem *entis*; non quidem entis ſimpliciter; in eo namque cum creaturis univocè convenit, ut probatum eſt in Metaphyſica; ſed per rationem *entis infiniti & illimitati*.

Probatur eadem veritas ratione. Illud eſt formale conſtitutivum & diſtinctivum Dei, quod primò & per ſe divinum eſſe conſtituit, & à quovis alio diſtinguit: ſed talis eſt ratio infinitatis: ſiquidem ens determinat & contrahit ad Deum & illum à quolibet ente creato diſtinguit; nullum quippe eſt ens creatum quod cum Deo in ratione entis infiniti conveniat.

Secundò. Infinitas eſt radix & ratio fundamentalis omnium tùm attributorum, tùm modorum ab eſſentia divina emanantium; ſiquidem idcircò Deus eſt omnipotens, immenſus, æternus, &c. quia eſt ens Infinitum.

Tertiò. Illud eſt formale conſtitutivum Dei, per quod nullatenus Deus cum creaturis convenit: ſed per rationem entis infiniti Deus nullatenus cum creaturis convenit: Ergo infinitas eſt ejus ratio formalis conſtitutiva.

Quartò: Si per infinitatem radicalem divina eſſentia non conſtitueretur, ſequeretur eam poſſe concipi non infinitam: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo & antecedens. *Major* patet, ſiquidem eſſentia concipi poteſt ſine eo omni quod non habet rationem prædicati & principii eſſentialiter conſtitutivi. Minor etiam eſt evidens, etenim ſi divina eſſentia conciperetur non infinita, nihil in ſuo conceptu formali involveret per quod à creaturis eſſentialiter diſtingui intelligeretur; ſiquidem per gradum entis ſubſtantialis viventis vita intellectuali, qui ſunt Deo eſſentiales, per modum generis univocè convenit cùm creaturis; ac proinde neceſſum eſt infinitas radicalis eſſentialiter ipſi conveniat tanquam conceptus differentialis illius conſtitutivus & diſtinctivus.

Dices 1. Infinitas fundamentalis, eſt ipſamet Eſſentia divina, quatenus eſt fundamentum, & radix infinitatis formalis, ac omnium modorum, & attributorum: ſed incongruè Eſſentia divina diceretur conſtitui per ſe ipſam: Ergo & incongruè dicitur conſtitui per infinitatem fundamentalem.

Diſtinguo minorem. Eſt Eſſentia divina in ſenſu identico, ſeu eſt idem cum eſſentia divina quam conſtituit, ſicut ratio eſt idem cum eſſentia hominis, concedo: in ſenſu formali, quaſi tota formalis, & præciſa ratio Eſſentiæ divinæ conſiſtat in infinitate illa radicali, nego; ſiquidem Eſſentia divina duo dicit: nimirum rationem entis, & infiniti. Ratio entis eſt veluti generica, utpote Deo, & Creaturis objectivè conveniens: infinitas verò eſt veluti differentia Deum ab omni alio ente diſtinguens.

Dices 2. Quod demonſtrari poteſt à priori in Deo, divinam eſſentiam non conſti-

tuit: ſed ex Doctore pluribi, infinitas demonſtrari poteſt à priori ab habente conceptum quidditativum Dei: Ergo, &c.

Diſtinguo minorem. Infinitas demonſtrari poteſt à priori, fundamentalis, & radicalis, nego; eſt enim ipſamet formale conſtitutivum Eſſentiæ divinæ: formalis, concedo: quia cum hæc ſit modus, ſupponit eſſentiam cujus eſt modus, ac proinde per eam demonſtrari poteſt. Unde quando Doctor in 1. *diſtinct*. 3. *qu*. 1. & *diſt*. 8. *qu*. 3. *num*. 26. & alibi, aſſerit *infinitum eſſe modum intrinſecum Deitatis*, non verò illius prædicatum eſſentiale, loquitur de *Infinitate formali*, quæ inter modos divinæ eſſentiæ numeratur, non verò *de Infinitate radicali*, quæ eſt ratio primariò determinativa, & contractiva entis ad Deum, ac ejus diſtinctiva eſſentialiter à quovis alio ente. Unde formalis infinitas demonſtrari quidem poteſt à priori, ſicut & cæteri modi Deitatis; non verò radicalis.

Dices 3. Si radix & fundamentum infinitatis dicatur Dei conſtitutivum, idem dici poterit de cæteris modis, & attributis; cùm enim æquè immenſitas v.g. ſit modus Eſſentiæ divinæ, & ab ea tanquam à radice profluat, ſicut & ipſa infinitas formalis, tàm ritè dicetur immenſitatem radicalem eſſe Dei conſtitutivam eſſentialiter, quàm infinitatem: at falſum conſequens: Ergo & antecedens.

Nego majorem: Licèt enim cæteri modi, & attributa cum infinitate formali in hoc conveniant, quòd ab Eſſentia divina emanent; attamen non eam æquè diſtinctè indigitant: ſiquidem per infinitatem faciliùs concipitur Deum eſſentialiter diſtingui à Creaturis, & habere omnes has perfectiones, quàm per immenſitatem; ſi enim quis quærat quare Deus eſt Sapiens, Omnipotens, Immenſus, Æternus, ritè respondebitur, quia eſt illimitatus, & infinitè perfectus. Unde cæteri modi, & attributa colligi poſſunt, ac veluti demonſtrari per infinitatem; hæc autem per nullam aliam perfectionem modalem, aut attributalem colligi poteſt.

Ratio autem cur divina eſſentia magis inferatur, & cognoſcatur per infinitatem, quàm per alterutrum ex aliis modis, eſt, quia cùm infinitas formalis, ſeu modalis ſit intimior Dei veluti proprietas, & perfectio, & per alios modos, & attributa diffundatur, ut obſervatum eſt in tertio Notabili; etiam evidentiùs divinam eſſentiam indigitat. Non ſecus, ac vis diſcurſiva in homine, quæ magis indicat illius differentiam eſſentialem nomine rationalis expreſſam, quia majorem affinitatem habet cum ipſo rationali, & per alias hominis proprietates veluti excurrit & effunditur; homo enim eſt admirativus v.g. quia eſt diſcurſivus; unde faciliùs, & evidentiùs indicatur, & agnoſcitur hominis eſſentia per diſcurſivum, quàm per admirativum, aut riſibile.

Dices 4. Formale conſtitutivum Deitatis debet eſſe radix eorum omnium quæ Deo conveniunt: ſed infinitas non eſt radix omnium, quæ Deo tribuuntur, & quæ in eſſe divino continentur.

Probatur. Eorum dumtaxat infinitas eſt radix, quibus convenit, & quæ infinita dicuntur: ſed infinitas non convenit iis omnibus quæ in Deo ſunt: non enim tribuitur perſonalitatibus divinis; ſiquidem relationes perſonales non ſunt infinitæ: Ergo, &c.

Diſtinguo minorem. Infinitas formalis, quæ ſolùm attributis & aliis modis convenit, non eſt radix eorum omnium, quæ ſunt in Deo, nec Deitatis formale conſtitutivum, concedo: radicalis, & fundamentalis, quæ ſoli divinæ eſſentiæ propria eſt, non eſt principium emanationis eorum omnium, quæ ſunt in Deo, nego. *Probationem ſimiliter diſtinguo*. Infinitas eorum eſt radix, quibus convenit, vel formaliter, vel realiter, concedo, formaliter ſolùm, nego. Infinitas autem illa fundamentalis ſoli Eſſentiæ divinæ formaliter convenit, cùm ſit illius principium formale conſtitutivum; cæteris autem, quæ in Deo ſunt, convenit realiter, & identicè, quia ſcilicet omnia, quæ in Deo ſunt identificat. Unde etiam relationes Perſonales dici poſſunt infinitæ realiter, & identicè, quia realiter identificantur cum eſſentia, proprietatibus & modis divinis, quæ infinita ſunt; eſſentia quidem infinita eſt fundamentaliter, & formaliter; modi, & attributa ſolùm formaliter; relationes verò perſonales tantùm identicè; ut in tertio Notabili obſervatum eſt.

Dices 5. cum pluribus Scotiſtis. Conſtitutivum formale eſſentiæ divinæ, ex Doctore Subtili, eſt intellectualitas puriſſima, ſive illud intellectivum puriſſimum, quod à nobis concipitur & dicitur radicale intelligere: Ergo infinitas radicalis non eſt principium for-

formale ejuſdem eſſentiæ conſtitutivum. Probant antecedens variis textibus ex Doctore depromptis. Primò quidem in primum diſt. 26. qu. unica num. 55. *Hæc eſſentia, ut hæc eſſentia* (inquit) *præcedens omnem quaſi qualitatem, eſt intellectualis & volitiva eſſentia: ita quòd ſicut rationalitas eſt attributum homini, ſic intellectualitas huic eſſentiæ*. Deinde quodlibeto 16. §. de altero ait. *Nunc autem intellectualitas, ſive vita intellectiva, vel intellectualis; eſt idem eſſentialiter Eſſentiæ divinæ, ſic intelligendo, quòd non tantùm eſt idem realiter ipſi eſſentiæ, ſed hoc modo eſt idem ſibi: quòd ſi ipſa eſſentia divina definiretur, vita intellectualis, ſive intellectualitas, non eſſet extra ejus definitionem, ſicut ſapiens & bonum*. Et in eodem quodlibeto 1. ſub num. 11. ait. *Intellectualitas quidem non habet rationem attributi quaſi ſecundi advenientis ipſi; ſed rationem perfectioris omninò intimæ; quemadmodum vita etiam in Deo eſt actus, non attributum, ſive adveniens, ſed omninò intimus, & idem eſſentiæ: ita etiam vita perfecta quæ ſoli Deo convenit cujuſmodi eſt vita intellectualis, eſt idem eſſentialiter ipſi primæ eſſentiæ*: Ergo intellectualitas, ſive intellectivum eſt ratio formalis conſtitutiva divinæ eſſentiæ.

Diſtinguo conſequens. Eſt de conceptu conſtitutivo formali divinæ eſſentiæ per modum differentiæ ultimò conſtitutivæ, & diſtinctivæ, nego: Per modum conceptus generici, veluti determinabilis per rationem infinitatis radicalis, & diſtinguendi à quolibet alio ente intellectivo, & ſpirituali, concedo. Cum enim fateatur Doctor conceptum entis, & ſubſtantiæ ſpiritualis, eſſe communem, & univocum Deo, & Creaturæ, ut in Metaphyſicis probatum eſt; neceſſum eſt pariter admittat conceptum ſubſtantiæ ſpiritualis viventis vita intellectuali, non eſſe ultimò diſtinctivum Eſſentiæ divinæ; ſiquidem in eo conceptu cum Creaturis veluti genericè convenit: Ergo is conceptus Eſſentiæ divinæ ultimò conſtitutivus dicendus eſt, qui omnimode eam à creatura ſecernit, & in quo cum ea nullatenus convenit; is autem eſt conceptus infinitatis radicalis, ac proinde cenſendus eſt forma liter Eſſentiæ divinæ conſtitutivus, & di ſtinctivus.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Perfectionibus Divinis in Communi.

INeffabilem, & noſtris mortalium obtutibus prorſus imperviam Deitatis eſſentiam pro imbecilli noſtræ mentis acie quantùm licuit hactenus conſpeximus; quoniam autem formidandum eſt, ne ut Auguſtinus lib. de moribus Eccleſiæ cap. 7. ratiocinatur, *Cùm ad divina perventum fuerit, majorem inde anima concipiat imbecillitatem, ubi avidè quietem feſſa conquirebat*: idcircò ne nimia divinæ eſſentiæ luce reverberati hallucinemur, Naturam divinam non in propria ſphera collucentem, ſed in ſuis perfectionibus, veluti Solem in radiis temperatum, & promicantem nunc contemplandam auſpicamur. Sunt autem illæ divinæ præcellentiæ in duplici differentia; aliæ quidem Modales; aliæ verò Attributales ſubnominatæ; quas omnes prout cælitùs dabitur antequam ſigillatim diſcutiamus, priùs quædam generatim de utriuſque hac in communi Diſputatione prælibanda ſunt duobus in ſequentibus Articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Divinarum perfectionum conceptu, numero & præcellentia.

PErfectionem divinam hic intelligo, quidquid Eſſentiam divinam ſuis prædicatis eſſentialibus jam conſtantem, & determinatam afficit, ac perficit, hæc autem divina perfectio duplex ſolito diſtinguitur; nimirum Modalis, & Attributalis. Quæ ſit autem utriuſque definitio, & diſcrepantia, in ſequenti quæſtione reſolvendum erit.

QUÆSTIO PRIMA.

Quot, & quæ ſint Divinæ Eſſentiæ perfectiones.

NOtandum primò. Modum entitativum generatim ſumptum, ſignificare ſtatum, & gradum perfectionis rei cujuslibet; qua ratione talis extenſio in quantitate, vel intenſio in qualitate, dicuntur

modi qualitatis, vel quantitatis. Hinc modus entitativus à Scotiſtis propriè dicitur id, quod additum rei, vel detractum non variat rationem formalem ejus; ſine quo tamen illa perfectè concipi nequit. Nam ut ait Doctor *in primum diſt.* 8. *qu.* 3. *n.* 27. octavus gradus albedinis non efficit diſtinctionem eſſentialem ejuſdem albedinis à ſe ipſa, dum tantum quatuor gradibus conſtat: Si tamen conciperetur tantùm ut eſt albedo, non attendendo ad illos octo gradus quibus res conſtat, conciperetur quidem conceptu eſſentiali, ſed non conceptu adequante illius perfectionem, quia albedo ut duo, tàm eſſentialiter eſt albedo, quàm albedo ut quatuor, ſed non eſt tàm perfecta.

Notandum 2. Attributum triſariam uſurpari: *Primò* quidem *laxiùs*, quatenus importat quodcumque prædicatum ab aliquo alteri tributum; qualiter omnia quæ Deo tribuuntur, ſive intrinſecè illi conveniant, ut *bonitas*, *juſtitia*, relationes divinæ, &c. ſive extrinſecè, ut relationes *Creatoris*, *Sanctificatoris*, *&c.* ſive per metaphoram ut *ira*, *dolor*, *pœnitentia*, *&c.* dici poſſunt attributa. *Secundò ſtrictiùs*, pro omni perfectione Deo intrinſecè & objectivè conveniente, ſive interim illi ſoli, ſive etiam creaturæ univocè conveniat; qualiter omnes modi Divinæ Eſſentiæ dici poſſunt attributa. *Tertiò* denique attributum divinum *ſtrictiſſimè* uſurpatur pro perfectione ſimpliciter ſimplici, quam in Creaturis conſpicientes Deo tribuimus, judicando eam ipſi competere per modum qualitatis, veluti perficientis Divinam Eſſentiam, jam adæquatè conſtitutam in ratione Eſſentiæ divinæ.

Notandum 3. Perfectionem generatim diſtingui duplicem, alia enim dicitur *Simpliciter ſimplex*, alia verò *Secundùm quid*. Utriuſque duplex eſt acceptio, ut colligitur ex Doctore *in primum diſt.* 2. *quæſt.* 2. & *diſtinctione* 8. *quæſt.* 1. Primò namque perfectio *Simpliciter ſimplex* ea dicitur, *cujus conceptus non eſt reſolubilis in varios conceptus objectivos*; qualis eſt conceptus entis & ejus proprietatum ac modorum intrinſecorum & ultimarum differentiarum; *Simplex* autem tantùm *Secundum quid*, ea dicitur *quæ licèt unico conceptu formali apprehendatur, poteſt tamen in varios conceptus objectivos reſolvi*; qualis eſt v. g. conceptus *Hominis* qui poteſt reſolvi in conceptum animalis, rationalis, riſibilis, &c. *Secundo modo*, perfectio ſimpliciter ſimplex ea dicitur, quæ ex ſancto Anſelmo in Monologio c. 14. *In unoquoque eſt melior ipſa quàm non ipſa*, ſeu ut loquitur ſanctus Anſelmus: *quam in unoquoque melius eſt eſſe, quàm non eſſe*: E contra verò perfectio ſecundùm quid ea dicitur; *quæ in unoquoque non eſt melior ipſa quàm non ipſa*. Hæ autem definitiones ut pateant,

Notandum 4. ex Doctore *in primum diſt.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 7. hæc præfatæ definitionis verba (*Melior ipſa quàm non ipſa*) non accipienda eſſe *Contradictoriè*, quaſi melius eſſet habere hanc perfectionem quàm non habere: ſic enim omnis perfectio dicenda eſſet *Perfectio ſimplex*, quia quælibet perfectio etiam *Secundùm quid*, melior eſt, quàm ipſius negatio; ſiquidem negatio non dicit perfectionem, ſed carentiam entis & perfectionis. Itaque uſurpanda ſunt illa verba *Contrariè*, ita quòd illa perfectio dicatur *Simplex*, quæ eſt melior quàm alia perfectio, quæ incompoſſibilis eſſet cum ea in eodem ſubjecto; ſic v. g. *Rationale* dici poſſet perfectio ſimplex, quia melius eſt habere rationalitatem quàm irrationalitatem.

Tamen ut inſuper obſervat Doctor, hoc non ſic accipiendum eſt, quaſi perfectio illa ſimplex eſſet dicenda, quæ melior eſt in quacumque re particulari; aliàs *Irrationabilitas* dicenda eſſet perfectio ſimplex in bruto, quia melius eſt bruto eſſe irrationale, quàm rationale; ſi enim eſſet rationale, brutum eſſe deſineret: ſed ſenſus eſt, quòd ſi res conſideretur præciſè ſecundùm rationem genericam, ut eſt ens exiſtens præſcindendo à natura particulari ipſius, melius eſſet ei habere perfectionem ſimplicem quàm ipſi oppoſitam. Sic bruto conſiderato non ut brutum eſt, ſed ut ſpecies entis, melius eſſet habere rationalitatem, quàm irrationalitatem, quia ens rationale, & intellectivum perfectius eſt ente irrationali, & non intellectivo; itaque perfectio ſimplex accuratè deſcribi poteſt, quæ eſt melior, quàm alia perfectio ipſi oppoſita & repugnans in ſubjecto conſiderato ſecundùm generalem rationem entis.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

MOdus ſeu *perfectio modificans Eſſentiam Divinam, eſt prædicatum intimè & ſoli eſſentiæ conveniens, per quod ab ea removentur omnes Creaturarum imperfectiones; & ſine quo Divina Eſſentia concipi nequit conceptu quidditativo adæquato*. Hujus definitionis veritas patet ex illius partium declaratione. Primò dicitur prædicatum, quia de Deo affirmatur & prædicatur; dum enim v. g. Deus dicitur infinitus, infinitas de Deo enuntiatur: Secundò intimè, per quod excluduntur omnia prædicata, quæ Deo per metaphoram aut extrinſecè ſolùm tribuuntur: Tertiò ſoli Eſſentiæ Divinæ conveniens, in quo modi ab attributis diſcrepant, attributa namque ſunt perfectiones quædam Deo & Creaturis competentes. Quartò per quod removentur à Deo imperfectiones Creaturarum, modus enim quilibet importat negationem alicujus imperfectionis, ſic infinitas negat limitationem, immenſitas negat circumſcriptionem, & determinationem, æternitas negat ſucceſſionem, durationem, &c. Quintò denique ſine modificante perfectione, Eſſentia Divina nequit adæquatè, & quietativè concipi: conceptus enim adæquatus & quietativus importat nedum cognitionem rei ſecundùm ſe, ſed & ſecundùm omnes modos ſibi intrinſecè convenientes.

Ex quibus triplex apparet diſcrimen modi ab attributis. *Primò* namque modus ſoli Eſſentiæ Divinæ congruit: attributum verò nedum Deo, ſed & creaturis competit. *Secundò*, per modum removentur à Deo imperfectiones Creaturarum, quod attributis non convenit ſaltem formaliter; attributa namque non important formaliter & explicitè negationem alicujus imperfectionis; ſed ſolùm conſequenter ac implicitè, & quatenus perfectiones attributales eminentiori modo Deo tribuuntur, quàm creaturis conveniant. Hinc licèt *Sapientia* v. g. in creaturis ſit accidens, non tamen Deo tribuitur ſub ratione accidentis, cujus Deus eſt incapax; ſed tantùm ſub ratione cognitionis certæ & evidentis altiſſimarum quarumlibet veritatum; unde conſequenter ſolùm removet à Deo rationem accidentis, quam in creaturis obtinet. *Tertiò* Eſſentia Divina concipi poteſt adæquatè & quietativè ſine attributis, quæ ab ea formaliter diſtinguuntur; ut infrà patebit: ſecùs verò de modis qui ab eadem modaliter ſolùm diſcrepant, & ipſi ita intimè conveniunt ut hæc ſine ipſis adæquatè nequeat concipi, non ſecus ac hæc albedo v. g. nequit perfectè concipi niſi ſub hoc, aut altero gradu ſuæ intentionis.

CONCLUSIO SECUNDA.

ATtributum *divinum eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, quam à Creaturis vel univocè, vel analogicè participatam & in eis relucentem, Deo tribuimus; ipſique formaliter & intrinſecè convenire judicamus per modum proprietatis afficientis Divinam Eſſentiam jam adæquatè in ratione eſſentiæ conſtitutam*. Hæc definitio colligitur ex Doctore in 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 3. & 4. Ipſius veritas patet ex ſingularum illius partium explicatione. Primò namque dicitur *Perfectio ſimpliciter ſimplex*, per quod excluduntur à ratione attributi omnes relationes Perſonales Divinæ, nec non & reſpectus extrinſecùs advenientes, putà Creatoris, Redemptoris, & quæ non ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices. Secundò, *A Creaturis univocè, vel analogicè participatam, &c.* ea enim quæ ſunt in Deo, ſi in Creaturis non inveniantur attributa cenſeri non poſſunt; & per hoc attributa à modis intrinſecis diſcrepant; ſic namque ſoli Deo conveniunt. Tertiò *Formaliter, & intrinſecè*, ut ſecernantur ab iis omnibus quæ Deo ſolùm per metaphoram conveniunt. Cætera adduntur ut attributa diſtinguantur à prædicatis eſſentialibus quæ Deo in actu primo & per ſe competunt ejuſque eſſentiam conſtituunt.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quot & qualiter Divinæ Perfectiones Eſſentiæ Divinæ competant.

TRia ſunt in præſenti quæſtione reſolvenda. Primum quidem, an divinæ perfectiones, tàm attributales, quàm modificantes ſint numero infinitæ. Secundum, an revera formaliter, aut ſolùm virtualiter, & eminenter Deo competant. Tertium deni-

denique, an ſint æqualis invicem perfectionis: quae ut faciliùs percipiantur,

Notandum 1. Aliquid poſſe dici infinitum duobus modis; nimirum vel *Intenſivè*; & ſecundùm qualitatem, aut gradum perfectionis; vel *Extenſivè*, & penes numerum. *Priori modo* illud infinitum dicitur, quod habet gradus perfectionis infinitos; ita quòd, non tot concipi poſſint, quin plures in eo perfectionis gradus ulteriùs remaneant concipiendi. *Poſteriori* verò infinitum dicitur, cujus partes, aut veluti partes, ita ſunt indeterminatæ, ut quibuslibet deſignatis, & numeratis, multò plures remaneant numerandæ. Quæritur autem, an alterutro, aut utroque infinitatis modo, divinæ perfectiones ſint infinitæ.

Notandum 2. Formalitatem à forma originem ducere: forma autem variis modis dicitur. *Primò* quidem pro altera parte compoſiti naturalis, quæ cum materia concurrit ad formandum corpus naturale; & ſic appellatur forma pars, ſeu partialis. *Secundò* pro forma totius, quæ eſt tota rei natura in abſtracto conſiderata; ſic humanitas dicitur forma totius hominis, non quidem per informationem, ſed quia ſuppoſitum humanum deſignat, ac abſtractivè exprimit. *Tertiò* ſumitur pro quacumque ſubſtantia immateriali, & hoc modo Intelligentiæ interdum vocantur formæ à Philoſophis. *Quartò*, forma dicitur quodcumque accidens ſubjecto adveniens, illudque informans, ſive ſit quantitas, ſive qualitas, ſive relatio. *Quintò* denique, forma dicitur ea omnis ratio, ſub qua ex natura rei aliquid concipi poteſt, ipſique ineſt per modum gradus determinantis, aut perficientis, ſic proprietates rerum dici poſſunt earum formæ, quia earum eſſentias afficiunt, & perficiunt.

Notandum 3. Aliquam perfectionem in alio contineri poſſe tripliciter: nimirum vel *Formaliter*, & actu, ſicut rationalitas in homine; vel *Eminenter*, qualiter rerum inferiorum imperfectiones dicuntur contineri in ſuperioribus: ſic v. g. rerum vitæ expertium præcellentiæ dicuntur contineri in viventibus, animalium in homine, hominum in Angelis, & Angelorum, ac omnium entium perfectiones dicuntur eminenter in Deo contineri; Tertiò denique *Virtualiter*, ſicut v. g. calor dicitur in ſole contineri, quia ſol calorem producere poteſt. Dubium eſt autem, quonam ex his modis attributa contineantur in Eſſentia Divina.

Notandum 4. Attributa divina poſſe conſiderari bifariam, vel ſecundùm ſe, & objectivè, vel penes noſtrum modum concipiendi, & formaliter. Idque iterum dupliciter, nimirum vel abſolutè, quando ea concipimus tantùm ut ſunt perfectiones divinæ, nullo habito reſpectu ad perfectiones Creaturarum, cum quibus aliquam habent Analogiam; vel comparativè, & per reſpectum, & ordinem quem dicunt ad Creaturarum perfectiones, cum quibus conferuntur, vel ad effectus, quos in Creaturis producunt. Difficultas autem eſt, an divinæ perfectiones, tàm ſecundùm ſe, quàm penes noſtrum modum concipiendi abſolutum, & comparativum ſint infinitæ.

CONCLUSIO PRIMA.

PErfectiones *divinæ modificantes, & Attributales ſunt infinitæ intenſivè, non verò extenſivè*. Hæc eſt communis inter Theologos quoad utramque partem: Et quidem *Prima pars* clara eſt, ſiquidem in ente infinito, & illimitato, finitum nihil, ac limitatum reperiri poteſt; neceſſum eſt ergo, id omne quod in Deo eſt, infinitum eſſe; ac proinde divinas illas præcellentias omnimodè eſſe infinitas. Hæc fuſiùs, & efficaciùs probabuntur in ſequenti diſputatione, ubi de divina infinitate ſermo erit.

Secunda pars autem nonnihil habet difficultatis propter Nominales, qui cum ſuo principe Occhamo ſentire videntur, divinas perfectiones divinas eſſe numero infinitas. Occhamus equidem *In quartum qu. 3. art. 1.* dixit ſolum Deum cognoſcere omnia prædicata ſibi convenientia, haud dubiè propter infinitatem, quorſum enim Beati Deum clarè, & intuitivè videntes, omnia Divina Attributa non poſſent deprehendere niſi eſſent infinita? Itaque

Probatur hæc ſecunda pars Concluſionis. Illud non eſt Deo tribuendum, quod neque Scriptura ſacra, nec ſancti Patres, nec ulla conveniens, & convincens ratio ſuadet ei convenire; ſed divinarum perfectionum infinitas extenſiva ex neutro illorum capite colligi poteſt: Ergo non eſt aſſerenda. *Major* conſtat; quidquid enim affirmatur, vel authoritate, vel ratione firmari debet.

Minor probatur. Nullus enim Scripturæ ſacræ

ſacræ textus apertus, nec ulla evidens ſanctorum Patrum ſententia hanc divinarum perfectionum infinitudinem aſtruit, nec ullæ referuntur, tùm à canonicis ſcriptoribus, tùm à ſacris Eccleſiæ Doctoribus aliæ divinæ perfectiones, quàm quæ ſolitò à Theologis referri ſolent, & quæ infra nominabuntur; quorſum autem Deus alias divinas præcellentias nobis occultaſſet potiùs, quàm quæ revelantur, & referantur? Patet etiam eadem minor ipſa ratione.

Si quæ enim convincens ratio illam infinitudinem ſuaderet, maximè quia Deus cum ſit ens infinitum, etiam infinitis numero præcellentiis fulgere debet, & eminere: ſed hæc ratio propoſitum non evincit; ſicut enim ſi dicatur ens infinitum, non opus eſt ut complectatur entitates numero infinitas; ſed ſufficit, ut in ſua indiviſibili, & ſimpliciſſima divina entitate formaliter, aut eminenter contineat omnes prorſus entitates actuales, aut poſſibiles; ita à pari, ut dicatur ens infinitè perfectum, ſufficit ut virtualiter, aut formaliter complectatur omnes omnino poſſibiles, aut actuales perfectiones, quæ enti poſſunt competere, nec opus eſt, ut eas numero infinitas involvat.

Secundò. Attributa ſunt perfectiones Divinæ, quaſi ſpecie diverſæ: ſed illæ non ſunt niſi numero finitæ: Ergo &c. *Major* patet, non enim quælibet in Deo perfectio rationem habet attributi, ſed quæ peculiari modo Naturam divinam nobis explicat; ſiquidem attributa ſunt veluti Divinitatis radii, immenſum Deitatis Solem nobis aperientes, & indigitantes. *Minor* probatur. Divina perfectio, aut Deo tribuitur per analogiam cum perfectionibus Creaturarum, aut ab eo removet Creaturarum imperfectiones: ſed utroque ex iis modis non eſt numero infinita. Patet quoad priorem partem, quia cum omnis perfectio attributalis ſimilitudinem, & proportionem habeat cum perfectionibus Creaturarum, quæ numero ſunt finitæ, etiam illæ attributales perfectiones debent eſſe numero finitæ.

Patet etiam minor quoad ſecundam partem: novem enim ſolùm numerantur præcipui Creaturarum defectus, qui per totidem Divinas perfectiones à Deo removentur, nimirum dependentia à principio, quæ per *Aſeitatem*, limitatio in entitate, *quæ per Infinitatem*, compoſitio ex partibus, & accidentibus, quæ per *Simplicitatem*, coarctatio in loco, quæ per *Immenſitatem*, variatio in operationibus, quæ per *Immutabilitatem*, ſucceſſio & alternitas in duratione, quæ per *Æternitatem*, conſtitutio ex corporea, aut entitate limitata, & à ſenſibus apprehenſibili, aut ab intellectu comprehenſibili, quæ per *Inviſibilitatem* & *Ineffabilitatem* removentur: Ergo cùm non ſint infiniti Creaturarum defectus, etiam infinitæ numero non debent aſſignari in Deo perfectiones, quæ noſtros defectus ab eo removeant & arceant.

Nec refert quòd plures alii excogitari poſſint Creaturarum defectus præter nominatos, qui pariter à Deo debent arceri. Non enim quælibet imperfectionis negatio, & remotio, ſpeciale attributum, aut modum in Deo conſtituit; ſed ſolùm illa, quæ ſpecialem aliquam in Deo perfectionem deſignat, & importat. Cùm autem omnes excogitandi defectus per aſſignatas perfectiones explicitè, vel implicitè ſufficienter à Deo removeantur; non aliæ videntur aſſignandæ præcellentiæ nominibus negativis expreſſæ, quæ excogitandos, & aſſignandos alios Creaturarum defectus à Deo removeant.

CONCLUSIO SECUNDA.

PErfectiones *Divinæ tàm* Modificantes, *quàm* Attributales *ſunt in Deo* Formaliter, *& non ſolùm* Eminenter, *aut* Virtualiter. Ita Doctor Subtilis in 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 4. Et ex eo Baſſolius *diſt.* 2. *quæſt.* 2. *ad* 3. & ex utroque concluſio ſic probatur.

Primò. Si Divinæ perfectiones v. g. *Infinitas*, *bonitas*, *&c.* ſolùm eſſent in Deo virtualiter, & eminenter, ſequeretur Deum non aliter eſſe infinitum, bonum, ſapientem, &c. quàm ſit albus, calidus, &c. ſed conſequens eſt abſurdum. Ergo & antecedens. *Patet ſequela majoris*; Cùm enim Deus ſit omne ens, & quodlibet ens creatum contineat, vel eminenter, propter ſummam, & infinitam ſuam perfectionem, quæquamlibet excogitabilem entitatem, & perfectionem involvit: Vel virtualiter, quia virtutem habet quodlibet aliud ens à ſe producendi; ſequitur, eum albedinem, calorem, &c. continere eminenter & virtualiter: Ergo ſi hoc modo ſolùm ſapientiam, infinitatem, & alias aſſignatas ſibi perfectio-

nes

nes contineat, pari jure dici poterit albus, ac ſapiens; cum ſapientiam, & albedinem ſimili modo complectatur, quo ſanè nihil abſurdius eſt.

Secundò. Omnis perfectio ſimpliciter ſimplex eſt formaliter in ente perfectiſſimo, quia perfectio ſimpliciter non poteſt alicui convenire nobiliùs, quàm formaliter: ſed Deus eſt ens perfectiſſimum, & attributa, ac modi Eſſentiæ divinæ ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices: Ergo Deo convenire debent formaliter. *Major patet*, Tum quia, inquit Doctor, aliter non eſſet ens perfectiſſimum; quia non eſſet id quo majus excogitari non poſſet; cogitaretur enim aliud eo perfectius, nempè illud cui infinitas, ſapientia, &c. convenirent formaliter: *Tum quia* ſi illæ perfectiones ſimpliciter ſimplices non ſint in Deo formaliter, ſequitur eas in nullo formaliter poſſe reperiri: Non poſſunt in Creaturis, ſiquidem cum omnes Creaturarum perfectiones ſint finitæ, & limitatæ, non ſunt ſimpliciter ſimplices, quia non ſunt meliores ipſæ, quàm non ipſæ, perfectio namque infinita eis eſt præſtantior, & melior. *Tum denique quia* ſequeretur perfectionem ſimpliciter ſimplicem eſſe in aliquo per participationem formaliter, & non eſſe: eſſet quidem, ut ſupponitur; non eſſet autem, quia non poteſt participari formaliter, niſi ſit etiam formaliter in eo, à quo illam participaret: Ergo ſi illa perfectio non eſſet in Deo formaliter, neque etiam per participationem, poſſet eſſe in creatura formaliter.

Secundò. Si perfectio ſimpliciter ſimplex non eſt in Deo formaliter, ſed ſolùm virtualiter, aut eminenter, ſequitur quòd Deus non eſt formaliter perfectus abſolutè, & ſimpliciter, ſed ſolùm virtualiter, vel eminenter: atqui hoc implicat, licèt enim Deus Creaturarum perfectiones contineat virtualiter, vel eminenter, nullus tamen dixerit eum pari modo ſuas divinas perfectiones continere; aliàs eodem modo dici poſſet perfici per Creaturarum perfectiones, ac per ſuas, ſi utraſque ſolùm virtualiter, & eminenter contineret.

Tertiò. Si perfectiones attributales, & modificantes in Deo continerentur ſolùm virtualiter, aut eminenter, ſequeretur pariter rationem entis, & relationes perſonales etiam virtualiter ſolùm, & eminenter in eo contineri: ſed hoc implicat, alioquin Deus non eſſet ens formaliter, & per conſequens eſſet non ens formaliter, & nihil: ſimiliter prima perſona non eſſet formaliter Pater, nec ſecunda eſſet formaliter Filius, ſed ſolùm eminenter, quod certè falſum eſt.

Dices. Deus continere debet ſuas perfectiones modo nobiliſſimo, & continentia præſtantiori: ſed continentia eminentialis, & virtualis præſtantior eſt formali: Ergo Deus continere debet ſuas perfectiones virtualiter, aut eminenter. *Minor* patet; Sol enim, v. g. qui continet calorem virtualiter, perfectior eſt igne, qui formaliter calidus eſt: Similiter anima rationalis, quæ eſt tantùm ſenſitiva eminenter, & virtualiter, præſtantior eſt anima brutorum, quæ formaliter ſenſitiva eſt: Denique certum eſt entia perfectiori, & nobiliori modo in Deo contineri eminenter, quàm in ſe ipſis formaliter, ac proinde continentia eminentialis præſtantior eſt formali.

Diſtinguo minorem. Quando perfectio contenta non eſt ſimpliciter ſimplex, concedo; ſecus, nego: Conſtat autem attributa, & modos eſſe perfectiones ſimpliciter ſimplices, ac proinde nobilius eſt eas continere formaliter, quàm ſolùm eminenter. Fateor equidem perfectiones ſecundùm quid nobiliori modo contineri eminenter quàm formaliter, propterea quod, dum continentur formaliter, continentur ut ſunt in ſe ipſis, ac proinde quatenus habent annexam imperfectionem, quæ removetur in continentia eminentiali. Secus eſt autem de perfectione ſimpliciter ſimplici, quæ nullam admixtam habet imperfectionem.

CONCLUSIO TERTIA.

ATtributa *divina ſecundùm ſe, & abſolutè conſiderata, ſunt omninò æqualis perfectionis: inæqualis autem ſi comparativè, & reſpectivè conſiderentur*: Hæc Concluſio duas habet partes, quarum probatur *prima*, authoritate & ratione S. Auguſtini lib. 8. de Civit. Dei cap. 1. ubi loquendo de æqualitate divinarum Perſonarum hæc habet, *Diximus non eſſe in hac Trinitate majus aliquid duas, aut tres perſonas, quàm unam earum, quod non capit conſuetudo carnalis, non ob aliud, niſi quia vera quæ creata ſunt, ſentit ut poteſt: veritatem autem ipſarum, quæ creata ſunt non poteſt intueri. Nam ſi poſſet, nullo modo eſſet lux iſta corporea manifeſtior, quàm hoc*

quod

quod diximus; in ſubſtantia quippe veritatis, quoniam ſola verè eſt, non eſt major aliqua, niſi quæ veriùs eſt. Quidquid autem intelligibile, atque incommutabile eſt; non aliud alio verius eſt, quia æquè incommunicabiliter æternum eſt. Nec quod ibi magnum dicitur, aliundè magnum eſt, quam eo quo verè eſt. Quapropter ubi magnitudo ipſa veritas eſt, quidquid plus habet magnitudinis, neceſſe eſt, ut plus habeat veritatis. Quidquid ergo plus veritatis non habet, non habet plus etiam magnitudinis.

Quibus tria indicat ſanctus Auguſtinus: *Primò* quidem luce meridiana clarius eſſe, quòd id ſolùm eſt perfectum, quod verum eſt; id autem verum eſſe, quod eſt incommutabile. *Secundò*, omnia quæ in Deo ſunt, eſſe æquè incommutabilia, ac proinde æquè eſſe vera. *Tertiò*, illa conſequenter æquè eſſe perfecta; & ſic nihil in Deo magis, aut minùs perfectum eſt; ſed omnia ſunt æqualis omninò perfectionis.

Probatur 2. *ratione Theologica*. Infinitum aliquid formaliter non eſt altero infinito perfectius: ſed modi, & attributa eſſentiæ divinæ ſunt infinita formaliter: Ergo unum eorum non eſt altero perfectius. *Major* conſtat, tùm ex Ariſtotele dicente infinitum eſſe *Id in quo non eſt plus, aut minus accipere*. Tum ratione, ſiquidem infinitum eſt id, quod omnem omninò excogitabilem perfectionem in ſe complectitur: ſed quod ita perfectum eſt, non poteſt aliquid habere ſe perfectius; alioquin non omnem excogitabi'em perfectionem in ſuo genere complecteretur. *Minor* patebit ex infra dicendis agendo de infinitate.

Probatur 3. Quæ Deo ſummè identificantur, unum nequit altero eſſe perfectius: ſed modi, & attributa ſummè Deo identificantur realiter: Ergo unum eorum nequit altero eſſe perfectius: *Major* eſt evidens, alioquin ſi quæ Deus complectitur, inæqualis eſſent perfectionis, Deus etiam inæqualiter, & magis, aut minùs dici poſſet perfectus: at conſequens eſt abſurdum: Ergo, & illud ex quo ſequitur.

Dices. Duo infinita poſſunt eſſe inæqualis perfectionis: Ergo licèt attributa divina ſint infinita, non minùs propterea poſſunt eſſe inæqualis perfectionis. Probatur antecedens. Si eſſet lumen infinitum, v. g. & linea infinita, lumen longè præſtantius eſſet, quàm linea, ut patet: Ergo unum infinitum altero poſſet eſſe perfectius, ac proinde ex unitate attributorum, & modorum non rectè colligitur eorum æqualitas.

Diſtinguo antecedens. In creatis in quibus diverſa, & inæqualis omninò apparet perfectio, concedo: in divinis, nego: Divina namque cùm ſumma identificatione unum ſint, & nedum ſua infinitate formali, ſed etiam infinitate radicali eſſentiæ divinæ propria, invicem adunentur, nec Deus per unum dici poſſit minùs perfectus, & magis per alterum; inde fit, quòd licèt ex infinitate rerum creatarum colligere non liceret earum æqualitatem, rectè tamen ex ea infertur attributorum, & modorum æqualis omninò perfectio.

Secunda pars ſufficienter probatur, tùm authoritate, tùm ratione; *Ratione* quidem: cùm enim creaturarum perfectiones, quæ Deo per analogiam tribuuntur, ſint aliæ aliis præſtantiores, ſequitur divinas præcellentias comparativè ad illas creatas perfectiores uſurpatas poſſe dici alias aliis perfectiores. *Authoritate* pariter idem conſtat: Siquidem Scriptura ſacra loquendo de divinis præcellentiis comparativè ad effectus, quos in creaturis operantur, eas majores aut minores appellat. Sic Pſ. 137. David ait, *Magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum tuum*, nimirum quia creaturarum ſanctificatio præſtantius eſt omnium Dei operum, & in quod tanquam in caput, omnia, quæ vel in ordine Naturæ, vel in ordine Gratiæ molitus eſt, collineant, & referuntur. Sic pariter Jacobi 2. *Superexaltat autem miſericordia Judicium*: Et Pſ. 144. *Miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus*; quia ſcilicet Deus ex miſericordia ſuas nobis gratias largitur, & auxilia divina ſuppeditat, quibus noſtram ſalutem, & ſanctificationem operari poſſimus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De divinarum perfectionum Identitate, & Diſtinctione.

NOn alibi major, & acrior, quàm in præſenti materia videtur Theologorum pugna. Vix enim circa divinarum perfectionum diſtinctionem unum cùm altero per omnia conſentire reperies, ſi diverſa Scholarum placita ſpectaveris. Quocirca operæ pretium eſt ingentes hac de re concertationes omni, qua licet mentis

acie

Digitized by Google

acie ponderare. Quod utique præſtare tentabo duabus in ſequentibus Quæſtionibus.

QUÆSTIO PRIMA.

An divina Attributa idem ſint realiter cum Eſſentia divina, an ſolo nomine ab ea diverſa.

Circa præſentis Quæſtionis reſolutionem varia fuit, & omninò oppoſita quorumdam Theologorum ſententia: Quidam enim ſenſerunt inter eſſentiam, & attributa realem adæquatam intercedere diſtinctionem; ſicut de quodam *Gualtero* refert *Niphus* libro 12. Metaphyſicæ, Diſput. 13. cap. 3. & *Jacobus de Vitriaco*: quæ pariter ſententia tribuitur *Gilberto Porretano Pictavienſi Epiſcopo*. Nominales verò in oppoſitam omninò ſententiam jerunt, qui cùm ſuo Principe *Ochamo* in 1. diſt. 2. quæſt. 2. nullam omninò à parte rei in Deo diſtinctionem admittunt: ſed volunt attributa eſſe ſolam nominum diverſitatem, & varietatem, oriundam ex diverſa connotatione, & reſpectu divinæ eſſentiæ ad creaturas; ita ut eadem omninò ſimpliciſſima eſſentia divina connotando, v. g. miſeriam ſublevandam, dicatur *miſericordia*; connotando veritates clarè, & certò cognoſcendas, dicatur *ſapientia*, *&c.* Ut autem medias has inter ſententias, & ſyrtes ſecuriorem viam teneamus, & quid veriùs ſentiendum ſit, evidenter aperiamus,

Notandum 1. hæc tria vocabula, *diviſio*, *diſtinctio*, & *non identitas*, differre invicem penes magis, & minus, & ſicut ſuperius, & inferius: Omnis enim diviſio eſt diſtinctio, & non identitas; non tamen è converſo: quia Diviſio cùm materiam, & quantitatem ſequatur, in ſolis rebus corporeis extenſis reperiri poteſt; diſtinctio verò cum ſit entis proprietas, reperitur in omnibus entibus, tàm ſpiritualibus quàm corporeis: unde fit, ut in Angelis ſit equidem diſtinctio, non autem diviſio. Similiter Diſtinctio, & non Identitas differunt penes ſuperius, & inferius; Omnis enim diſtinctio eſt non identitas, non tamen è converſo; quia cum diſtinctio ſit entis proprietas, ſolùm reperitur inter entia, & extrema poſitiva: unde inter ens, & non ens, inter formam, & privationem ejus non eſt diſtinctio, ſed non identitas. Quòd ſi interdum Doctores, & Philoſophi dicant formam, & privationem, ens, & non ens invicem diſtingui, hæc diſtinctio accipienda eſt negativè, id eſt quòd ſint non idem; Omnia enim, quæ diſtinguuntur, ſunt non eadem, non tamen omnia quæ ſunt non eadem, propriè diſtincta dici debent.

Notandum 2. cum noſtro Meyronio in 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 1. quadruplex eſſe genus diſtinctionis rerum à parte rei, & independenter ab operatione intellectus. Prima, inquit, diſtinctio eſt *Eſſentialis*, qua una eſſentia exiſtens, diſtinguitur ab alia eſſentia exiſtente, v. g. Deus à creaturis. Secunda *Realis*, qua res diſtinguitur ab alia re, vel à qua producitur, ut Filius à Patre, vel à qua ſeparari poteſt, ut albedo à pariete, vel ſine qua exiſtere poteſt, ut fundamentum ſine relatione. Tertia eſt *Formalis*, qua quidditativus conceptus unius, v. g. ſapientiæ, non eſt quidditativus conceptus alterius, v. g. omnipotentiæ. Quarta, *Modalis*, quæ eſt inter quidditatem, & modum, ſeu gradum illius, v. g. inter ſapientiam, & finitatem, aut infinitatem ejus.

Notandum 3. harum omnium diſtinctionum maximam eſſe *Eſſentialem*; res enim, quæ eſſentialiter invicem differunt, magis diſcrepant, quàm quæ aliis diſtinctionibus ſecernuntur: Ipſam ſequitur *Realis*, utpotè, quæ eſt inter entitates realiter exiſtentes, quarum una, vel eſt productiva alterius, vel ab ea ſeparabilis eſt, vel ſine ipſa poteſt exiſtere: *Formalis* tertium locum obtinet, utpote media inter realem, & modalem, eſtque inter duas formalitates ſeu conceptus objectivos ſeorſim conceptibiles: *Modalis* omnium eſt minima; modus enim non variat rationem formalem rei, ſed eam auget vel minuit intra eandem rationem formalem; albedo namque intenſa ut duo, non diſtinguitur à ſe ipſa formaliter, nec eſſentialiter diverſa eſt; quatenus habet octo gradus; licèt non ſit eadem modaliter. Unde diſtinctio modalis ſequitur fortem diſtinctionis formalis; ac proinde ſi attributa diſtinguantur à parte rei formaliter ab invicem, & ab eſſentia divina, etiam modales perfectiones diſtinguentur actu modaliter.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

INter *Eſſentiam*, *& Attributa nulla intercedit diſtinctio Eſſentialis*, *nec Realis*. Hæc videtur de Fide: ſiquidem in Concilio Lateranenſi cap. *Firmiter* definitur *ſubſtantiam divinam eſſe indiviſibilem*, *utpote omninò ſimplicem*: ſed non eſſet omninò ſimplex, ſi conſtaret attributis ab ea realiter, & eſſentialiter diſtinctis: Ergo attributa ab eſſentia divina ita non diſcrepant.

Inſuper in eodem Concilio determinatur quòd fide credendum eſt *In Deo eſſe Trinitatem ſolummodo*, *non verò quaternitatem*; *quia qualibet trium Perſonarum eſt illa res*, *videlicet ſubſtantia*, *eſſentia*, *ſive natura divina*: ſed ſi attributa diſtinguerentur realiter ab eſſentia, non minùs in Deo foret quaternitas, quàm ſi divinæ Perſonæ ab eadem realiter diſcreparent; ubicumque enim eſt diſtinctio realis, ibi pariter eſt rerum multiplicitas: Unde cùm attributa plura ſint, ſi ab eſſentia divina realiter diſtinguerentur; non ſolùm in Deo admittenda eſſet quaternitas, ſed & centeneitas, ſi totidem eſſent attributa, ut meritò colligit ſanctus Bernardus lib. 5. de Conſideratione cap. 7. *Multa*, inquit, *dicuntur eſſe in Deo*, *& quidem ſanè Catholicèque*; *ſed multa unum*, *alioquin ſi diverſa putemus*, *non quaternitatem habueris*; *ſed centeneitatem*.. *Verbi cauſa dicimus magnum*, *juſtum & innumerabilia talia*: *ſed niſi omnia unum in Deo*, *& cum Deo conſideres*, *habebis multiplicem Deum*.

Inſuper in Conciliis *Toletano undecimo*, & *Florentino* definitur *In divinis omnia eſſe unum*, *ubi non obviat relationis oppoſitio*: ſed inter eſſentiam, & attributa, nulla intercedit oppoſitio relationis: Ergo inter illa etiam nulla eſt diſtinctio realis. Denique S. Bernardus *Sermone* 8. *in Cantica*, aſſerit in Concilio Rhemenſi damnatam fuiſſe illam expoſitionem *Gilberti Porretani*, qua libros Boetii de ſancta Trinitate ſic interpretabatur, *Pater eſt veritas*, *id eſt verus*; *Filius eſt veritas*, *id eſt verus*, *&c.* Unde exclamat Bernardus, *O obſcuram perverſamque explanationem*; *quàm veriùs ſaniùſque per contrarium ita dixiſſet*, *Pater eſt verus id eſt veritas*, *Filius eſt verus id eſt veritas*, *&c.* Et ibidem. *Scribatur*, inquit, *ſtylo ferreo in ungue adamantino*, *vel ſculpatur in ſilice quòd Divina Eſſentia*, *Forma*, *Natura*, *Deitas*, *Bonitas*, *Sapientia*, *Virtus*, *Potentia*, *Magnitudo*, *verè eſt Deus*. Sed hæc definitio ſtare non poſſet, ſi bonitas, magnitudo, &c. realiter ab Eſſentia Divina diſtinguerentur; ſicut enim v. g. paries non dicitur albedo, ſed albus, quia albedo non ipſi identificatur; ita nec Pater, & Filius dici poſſunt veritas; nec Deus rectè dicitur bonitas, magnitudo, &c. ſi inter ea ſit realis diſtinctio. Ergo ex mente tàm S. Bernardi, quàm Concilii Rhemenſis, attributa divina non realiter ab eſſentia diſtinguuntur.

Idipſum ratione triplici probat noſter Baſſolius in 1. *diſt.* 22. *qu.* 2. *ad* 4. *articulum*. Primò quidem ſic. Omne infinitum identificat ſibi ea omnia quæ ipſi compoſſibilia ſunt: ſed Eſſentia Divina eſt infinita, eſt enim, inquit ſanctus Damaſcenus, infinitum quoddam ſubſtantiæ pelagus: Ergo identificat ſibi ea omnia, quæ ipſi compoſſibilia ſunt: Atqui perfectiones tàm attributales, quàm modales ſunt compoſſibiles Eſſentiæ Divinæ, ſiquidem ipſam afficiunt, & perficiunt: Ergo cum ea identificantur. *Minor* patet, ſi enim infinitum ſibi non identificaret ea, quæ ipſi compoſſibilia ſunt, illa cum eo deberent uniri per compoſitionem ex partibus: ſed infinitum non poteſt perfici, nec conſtitui ex partibus; quia omnis pars in ratione partis, eſt limitata, & finita, non enim involvit id quod altera ſibi compars complectitur, alioquin non eſſent diverſæ: infinitum autem non poteſt componi ex parte finita, tale enim eſt totum per ſe, quales ſunt partes illud componentes; Ergo ſi partes ſint infinitæ, etiam totum per ſe conſtans illis partibus infinitum erit: Ergo cùm Divina Eſſentia ſit infinita; neceſſum eſt ut omnes ſuas perfectiones ſibi identificet realiter, & conſequenter inter eſſentiam, & attributa non poteſt intercedere aliqua diſtinctio realis.

Secundò. Illa ſunt idem realiter, quorum unum prædicatur de alio in abſtracto: ſed attributa divina de ſe invicem, & de Eſſentia Divina prædicantur in abſtracto; nam ut loquitur ſanctus Auguſtinus 15. *de Trinitate cap.* 5. *Deus non percipit ſapientiam*, *qua ſit ſapiens*, ſed *ipſe ſapientia eſt*. Et ſanctus Gregorius Nazianzenus *Oratione* 2. *de pace num.* 24. ait, *Trinitatem eſſe veram*, *ac veritatem*, *& Spiritum veritatis*, *ſan-*

Digitized by Google

ſanctum, *& ſanctitatem ipſam*. Denique ſanctus Anſelmus *in prologio cap.* 18. Deum alloquens ait, *Certè Vita eſt*, *Sapientia eſt*, *Veritas eſt*, *Beatitudo eſt*, *Æternitas eſt*, *& omne Verum Bonum eſt*; *multa ſunt hæc*; *non poteſt anguſtus intellectus meus totum uno ſimul intuitu videre*, *ut omnibus delectetur*.

Tertiò, Si eſſentia, & attributa non eſſent idem realiter, ſequeretur eſſentiam cum attributis eſſe quid perfectius ſecundùm entitatem, quàm eſſentia ſola: ſed hoc eſt falſum; alioquin eſſentia non eſſet ens infinitum cùm omnem prorſus entitatem non involveret: Ergo non ſunt invicem realiter diſtincta.

Dices primò: Idem realiter non continetur in ſe ipſo; alioquin idem eſſet, & non idem: ſed attributa continentur realiter in eſsentia divina: Ergo ab ea diſtinguuntur realiter.

Diſtinguit majorem Baſsolius. Idem ſecundùm eandem rationem non continetur in ſeipſo, concedit; non enim poteſt eſse continens, & contentum ſecundùm eandem omninò rationem: non continetur in ſeipſo penes aliam, & aliam rationem, negat; unde ſicut homo in quantum animal, dici poteſt contineri in ſeipſo quatenus homo eſt, quia animal continetur in homine quaſi pars in toto; ita licèt attributa ſint idem realiter cum eſsentia, quia tamen ab ea formaliter diſcrepant, dici poſsunt in ea contineri realiter, quemadmodum proprietates in eſsentia continentur.

Vel clariùs, & breviùs diſtinguo majorem. Idem non continetur in ſeipſo per veram continentiam, quæ importat diſtinctionem realem inter continens, & contentum, *concedo*: per identificationem realem unius formalitatis cum entitate alterius, nego. *Minorem* ſimiliter diſtinguo. Attributa continentur in Eſsentia Divina per veram continentiam, nego: per identificationem realem cum entitate Eſsentiæ Divinæ, *Concedo*. Unde rectiùs, & veriùs dicuntur eſse, quàm contineri, in Eſsentia Divina.

Dices 2. Quando aliqua ſunt eadem realiter, multiplicato uno, multiplicatur & aliud: Ergo ſi attributa, & eſsentia ſint idem realiter, ſicut multiplicia ſunt attributa, ſic etiam multiplex erit eſsentia.

Diſtinguo antecedens. Multiplicato uno ſecundùm entitatem realem, etiam aliud multiplicari debet, ſecundùm entitatem; concedo: multiplicato ſecundùm formalitatem, aliud multiplicari debet ſecundùm entitatem, nego; attributa autem varia ſunt tantùm ſecundùm formalitatem, non verò ſecundùm entitatem realem: Ergo ad eorum multiplicationem, non debet multiplicari divina entitas & eſſentia.

Dices 3. Perfectibile, & perfectivum diſtinguuntur realiter: ſed attributa divina ſunt perfectiones Divinæ Eſsentiæ: Ergo ab ea diſtingui debent realiter, *Major* patet, nihil enim eſt perfectivum ſui ipſius; Ergo debet eſse perfectivum alterius.

Diſtinguo minorem. Si perfectivum ſe habeat per modum formæ informantis ſubjectum, vel partis componentis totum aliquod; ſicut albedo v.g. informat, & efficit parietem album, & anima cum corpore conſtituit vivens, concedo: Si ſit tantùm formalitas afficiens ſubjectum, quod perficitur, per modum proprietatis, & perfectionis intrinſecæ, nego; attributa autem non perficiunt Divinam Eſſentiam per modum formæ informantis, aut partis componentis; ſed tantùm per modum formalitatis, & perfectionis intrinſecè Eſſentiam divinam determinantis, & perficientis hoc aut illo modo, v. g. ſapientia in ratione ſapientis, &c. Ergo ab ea non debent diſtingui realiter.

Dices 4. Quæ ſpectant ad diverſas categorias, & ſub diverſis prædicamentis collocantur, diſtinguuntur realiter: ſed Eſſentia Divina, & attributa ſub diverſis prædicamentis collocantur, illa quidem ſub prædicamento ſubſtantiæ, hæc verò ſub prædicamento qualitatis. *Probari* poteſt variis ſanctorum Patrum ſententiis, præſertim S. Auguſtini *lib.* 15. *de Trinit. c.* 5. ubi ait. *Si dicam*, *æternus*, *immortalis*, *incorruptibilis*, *immutabilis*, *vivus*, *ſapiens*, *potens*, *ſpecioſus*, *juſtus*, *bonus*, *beatus*, *ſpiritus*, *horum omnium noviſſimum quod poſui videtur ſignificare ſubſtantiam*; *cæteræ verò hujus ſubſtantiæ qualitates*. Ergo cenſet eſſentiam divinam ad prædicamentum ſubſtantiæ, attributa autem ad qualitatem ſpectare.

Nego minorem: Siquidem ex dicendis de *divina ſimplicitate*, apertè conſtabit Deum nullatenus ſub aliqua categoriarum comprehendi. Neque etiam ea mens fuit

Augu-

Auguſtini, in præfatis enim verbis loquitur quidem de conceptu, quem formare poſſumus de prædicatis creaturæ convenientibus, non verò de prædicatis, quæ Deum ſpectant, ſubdit enim, *Sed non ita eſt in illa ineffabili ſimplicique natura, quidquid enim ſecundùm qualitates illic dici videtur, ſecundùm ſubſtantiam, vel eſſentiam eſt intelligendum, abſit enim ut ſpiritus ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus, & bonus ſecundùm qualitatem, ſed utrumque ſecundùm ſubſtantiam:* Ergo tantùm abeſt quòd craſſiſſimus is error Auguſtini genium infuſcaverit, ut ſentiret divinam eſſentiam eſſe quidem ſubſtantialem, divinas autem perfectiones inter accidentia computandas, quin imo apertè fatetur nihil in Deo niſi ſubſtantiam inveniri.

Dices 5. Illa de quibus prædicata contradictoria verificari poſſunt diſtinguuntur realiter: ſed de eſſentia divina, & attributis ac maximè de relationibus divinis prædicata contradictoria verificantur. Eſſentia enim eſt radix, & fons attributorum ac relationum, attributa autem, & relationes non ſunt ſibi invicem ſuæ ſcaturiginis fontes, nec viciſſim ab eis eſſentia emanat, ſicut hæc ab ea profluunt. Inſuper eſſentia communicatur tribus perſonis, non ita relationes perſonales, &c. Ergo inter eas admitti debet realis diſtinctio.

Nego majorem. Siquidem ad ſalvandas, & ſolvendas has omnes contradictiones, ſat eſt quòd inter eſſentiam, & attributa ac relationes intercedat diſtinctio formalis, ut in ſequenti Quæſtione evidenter aperiemus. Cætera quæ vel ipſe Gilbertus in ſuæ ſententiæ defenſionem propoſuit, vel quæ alii in ejus gratiam objicere ſolent, cùm maximè depromantur ex Tractatu de Trinitate, idcirco cenſuimus eorum diſcuſſionem ad ipſum tractatum eſſe remittendam, ut convenienti ordine ſingula invicem cohæreant.

Quæres tamen hìc obiter *num revera Gilbertus Porretanus cenſuerit realem intercedere diſtinctionem inter Eſſentiam & Attributa.*

R*Eſpondeo* haud dubium eſſe ita cenſuiſſe de Eſſentia, & de relationibus divinarum perſonarum conſtitutivis, ut ex ejus commentariis ſuper Boetii librum de Trinitate liquet, quod data opera ſequenti Quæſtione in objectionum ſolutione probabimus. Quòd autem parem diſtinctionem inter eſſentiam, & attributa non aſſeruerit, colligere licet ex præfati commentarii variis textibus quibus identitatem realem eſſentiæ divinæ cum ſuis attributis videtur aſtruere, nam libro 1. §. *Sed hæc*, ita ſcribit, *Cum dicitur, homo eſt juſtus, non dicitur eſſe juſtus toto quod ipſe eſt; ſed diviſè juſtitia ſola dicitur eſſe juſtus, nec aliquid prorſus, quo ipſe ſit, dictio hæc dimittit, nam Deus idem ipſum eſt, quod eſt juſtum, ideſt, eodem quo eſt Deus, eſt juſtus*.

Non ergo cenſet juſtitiam eſſe realiter à Deitate diſtinctam, qualiter enim fieri poſſet, ut Deus eſſet juſtus eo quo Deus eſt, ſi juſtitia divina à Deitate realiter eſſet diſtincta? Siquidem paries, v.gr. non dicitur albus eo quo eſt paries, ſed eo quo habet albedinem, poſſet enim eſſe paries, & non eſſe albus, quia cùm albedo ſit ab eo realiter diſtincta, etiam ab illo ſeparari poteſt. Plures ſimiles locutiones in eodem commentario reperies, & ut pateat hanc fuiſſe genuinam illius mentem,

Eodem modo loquitur in commentario ſuper librum ejuſdem Boetii de Hebdomad. regula 7. *Non cogitamus*, inquit, *ab eſſentia, qua illum eſſe prædicamus, potentiam aut ſapientiam ejus in illa ratione eſſe diverſam*. Ergo fatetur potentiam, & ſapientiam (idem dicendum de cæteris attributis) ab eſſentia divina non eſſe realiter, imò, ut ſentire videtur, nec etiam ratione diſtinctam.

Nec obſtat quòd, referente ſancto Bernardo, negaret Deum eſſe veritatem, quaſi veritatem à Deitate realiter diſtingueret. *Dei* namque nomine intelligebat *perſonam habentem Deitatem*. Unde cùm perſonalitates realiter ab eſſentia diſtingui contenderet, etiam & ab attributis diſtinctas eſſe realiter affirmabat. Hinc dicebat, *Pater eſt verus, & non veritas*, ut ſupra ex ſancto Bernardo annotavimus. Idcirco autem vir ille aliunde doctiſſimus graviſſimum hunc in errorem impegit, quòd Philoſophicis præceptis nimium deditus, noſtræ fidei myſteria trutinaret ad

rationis naturalis lancem, nec concipere poſſet qualiter relationes divinæ eſſent idem realiter cum eſſentia divina, & tamen invicem realiter diſtinguerentur, contra illud Dialecticum principium, *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*, quod quidem principium in Tractatu de Trinitate expendemus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Attributa *divina non diſtinguuntur invicem, & ab Eſſentia Divina, ſola nominum varietate*. Hæc eſt omnium Theologorum contra Nominales putà Ochamum in 1.q.2. Gregorium Ariminenſem ibidem *Diſt*. 8. *q*.2. *a*.1. Maironem *q*.1. Gabrielem *d*.2. *q*.1. contendentes attributa divina nec per intellectum quidem, vel inter ſe vel ab eſſentia diſtingui: ſed ſolùm eſſe diverſa nomina eandem rem, & ſub eadem omnino ratione intrinſeca ſignificantia, & invicem ſolùm diſcrepare per connotationem diverſorum effectuum, vel perfectionum aut imperfectionum creaturarum, cum quibus Deus ab intellectu noſtro comparatur, & nomine comparativo, ſeu connotativo diverſimodè ſignificatur, ita quòd eadem omnino formaliter etiam ſimplex eſſentia divina dicatur miſericordia per ordinem ad effectum parcendi, & miſerendi, juſtitia per ordinem ad effectum puniendi, ſapientia, bonitas, & omnipotentia, per comparationem ad perfectiones creatas v.gr. ſapientiæ, bonitatis moralis, & potentiæ multiplicis creaturarum, quibus Deus infinitè ſupereminet. Similiter dicitur immortalis, immutabilis, & per negationem mutabilitatis, & defectibilitatis, quæ in creaturis reperitur. Verùm, ut meritò notat Suarez *lib*. 7. *de Trinitate cap*.1. *num*.1. hæc opinio ſi in re ipſa diſſentiat à communi ſententia, eſt pluſquam falſa, ſi verò tantùm in modo loquendi, eſt impertinens, & ſine fundamento, & vix permittit nobis uti vocibus aptis ad explicandum myſterium Trinitatis. Itaque

Probatur Concluſio, Primò quidem auctoritate ſacræ Scripturæ, quæ de eſſentia, & divinis attributis ſæpius loquitur, ut de multis: Ergo indicat ea inter ſe, & ab eſſentia diſtingui, quæ enim multa ſunt, diſtincta ſunt, & ubi eſt multitudo, ibi & diſtinctio. Conſequentia patet: Eodem namque modo Scriptura vocibus in plurali dicenda eſt uti ad plura ſignificanda, quomodo utitur vocibus in ſingulari ad unicum exprimendum; ſed dum vocibus in ſingulari utitur, unicum tantùm exprimit, ut notat ſanctus Paulus ad Galatas 3. his verbis. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dixit; Et ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno, Et ſemini tuo qui eſt Chriſtus*; Ergo dum utitur vocibus in plurali, plura deſignat. Probatur antecedens iis, & ſimilibus Scripturæ locis Romanorum primo, *Inviſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*, quibus Apoſtolus tria deſignat, nimirum attributa, operationes, & eſſentiam divinam: Ergo cenſet hæc aliquatenus invicem diſtingui. Et ibidem cap.11. exclamat *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Item Joannis 16. Chriſtus ipſe de attributis divinis, & eſſentia ſibi ut Filio communicatis à Patre loquitur ut de multis, *Omnia*, inquit, *quæcumque habet Pater mea ſunt*. Quæ verba Concilium Florentinum Seſſione ultima ſic exponit, *Omnia quæ Patris ſunt ipſe Pater unigenito Filio ſuo dedit gignendo, præter eſſe Patrem*. Cenſet ergo Concilium præter paternitatem plura eſſe in Patre: ſed illa non ſunt niſi eſſentia, & ejus perfectiones, ſive attributales, ſive modales, uti etiam explicat ſanctus Hilarius lib.5. de Trinitate, ubi expendens præfata verba Joannis, ait: *Deus in his oſtendit intelligendum eſſe, quæ ſua ſunt in virtute, in æternitate, in providentia, in poteſtate*.

Secundò. Concilia nedum de attributis, & eſſentia loquuntur ut de multis; ſed etiam affirmant inter ea aliquam intercedere diſtinctionem: Sic 6. Synodus actione 8. a.1, *Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum nihil in Incarnatione habere commune niſi benigniſſimam miſericordiam, & voluntatem*, quaſi diceret aliquid eſſe in Filio commune in Patre, & Spiritu ſancto, ſecundùm quod non unitur immediatè humanitati, & aliquid proprium ſecundùm quod immediatè ipſi humanitati perſonaliter unitus eſt. Ac proinde aliquam eſſe

eſſe diſtinctionem inter eſſentiam divinam communem tribus Perſonis, quæ immediatè non incarnatur, & perſonam Filii, quæ immediatè naturam humanam aſſumpſit: impoſſibile enim eſt unum, & idem, re, & ratione indiſtinctum incarnari ſimul, & non incarnari; alioquin de eodem ſecundùm idem penitus affirmarentur duo verè contradictoria; qualia ſunt incarnari, & non incarnari: impoſſibile pariter eſt quòd ſi eſſentia divina, & relatio filiationis differant tantummodo penes nomina, quicquam verè affirmari poſſe de perſonalitate Filii, quod non verè affirmetur de eſſentia divina; ſicut v. g. ex Hypotheſi quòd *gladius*, & *enſis* differant tantùm nomine, quidquid verè affirmatur de enſe, etiam verè prædicatur de gladio; ac proinde ſicut verè dicitur Filius immediatè naturam humanam aſſumpſiſſe, ſic pariter verum erit dicere, eſſentiam divinam immediatè naturam humanam aſſumpſiſſe, & ipſi uniri; quod à veritate ſimul, & à fide alienum eſt, ut teſtantur Concilia Toletana 6. & 11. affirmantia Filium aſſumpſiſſe humanitatem in eo quod eſt proprium Filii, non quod eſt commune Trinitati. Eamdem in ſententiam eunt omnes ſancti Patres ſequenti Quæſtione laudandi, eædem enim rationes, & ſententiæ quæ inter eſſentiam, & attributa diſtinctionem formalem aſtruent, Nominalium ſententiam funditùs deſtruent, & expugnabunt, nihilominus concluſio etiam ratione.

Probatur. Illa de quibus contradictoria verificari poſſunt, diſtinguuntur invicem; contradictoria enim de eodem ſecundùm idem vera eſſe non poſſunt; ſed de divinis attributis deque eſſentia, & relationibus perſonalibus duo contradictoria verificantur; etenim Filius gignitur per intellectum non per voluntatem; Spiritus verò ſanctus producitur per voluntatem, non per intellectum, ſicque intellectus generat, voluntas non generat; voluntas ſpirat, intellectus non ſpirat: eſſentia divina, nec generat, nec generatur, nec ſpirat, nec ſpiratur: Item eſſentia communicatur tribus Perſonis, relationes verò perſonales non communicantur: hypoſtaſis Verbi immediatè unitur humanitati, non ita eſſentia: Ergo inter illa neceſſum eſt aliqua intercedat diſtinctio, alioquin duo contradictoria de eodem ſecundùm idem verificarentur; quod implicat.

Inſuper ſi paternitas, v. g. & eſſentia divina ſint omnino eædem, & nullatenus diſtinctæ, tam verum erit dicere, Filiatio eſt Paternitas realiter, quàm Filiatio eſt eſſentia realiter, idem enim omnino conciperetur, & affirmaretur in utraque propoſitione: Similiter tam verum eſſet dicere, eſſentiam generare, & generari, producere, & produci, quàm Patrem generare, & Filium generari: Similiter Filius verè dici poterit produci per voluntatem, æquè ac Spiritus ſanctus, ſi voluntas, & intellectus ſolo nomine differant; quæ enim tantùm nomine diſcrepant, ut enſis, & gladius, vel Deus, & Θεὸς quidquid de uno affirmatur, ſimiliter, & affirmari poteſt de altero; Hæ autem omnes conſequentiæ in fidem militant.

Objiciunt Nominales varias ſanctorum Patrum authoritates, quibus Deus dicitur non tam habere, quàm eſſe ſuam omnem perfectionem. Sic S. Anſelmus in Monologio cap. 25. *Summa natura*, inquit, *non propriè dicitur juſta, quia habet Juſtitiam, ſed quia exiſtit Juſtitia*. Similiter S. Auguſtinus 6. de Trinitate cap. 7. *Deus*, inquit, *multipliciter quidem dicitur Magnus, Bonus, Sapiens, Beatus, Verus; & quidquid aliud non indignè dici videtur; ſed eadem magnitudo ejus quæ ſapientia, & eadem bonitas quæ ſapientia, & magnitudo*. Ergo nec eſſentia ab attributis, nec attributa invicem ullatenus diſcrepant.

Diſtinguo conſequens. Nullatenus diſcrepant realiter, concedo; Non enim ſunt res, & res diſtinctis realiter exiſtentiis exiſtentes; non diſcrepant formaliter, & tanquam diverſæ formalitates, ac conceptus objectivi diverſimodè conceptibiles, nego. Itaque dum ſancti Patres affirmant Deum eſſe totum quidquid eſt, & unam perfectionem divinam eſſe alteram, loquuntur de identitate reali, qua per infinitatem, omnia, quæ in Deo ſunt, idem omnino ſunt, & realiter indiſtincta; non autem loquuntur de identitate, aut diſtinctione formali; alioquin ſibi ipſis contradicerent, ut patebit ex aſſignandis eorum ſententiis in ſequenti quæſtione.

Inſtant Nominales. Sancti Patres interdum affirmant divinas perfectiones nullatenus invicem differre, & negant unam alteri quidpiam addere: Sic S. Auguſt. lib. 15. de Trinit. cap. 5. *Bonitas*, inquit, *atque Juſtitia, nunquid inter ſe in natura Dei*

ſicut in ejus operibus diſtant, tanquam duæ diverſæ ſint qualitates Dei, una Bonitas, alia Juſtitia. Non utique; ſed quæ juſtitia, ipſa bonitas, & quæ bonitas ipſa beatitudo. Item cap. 6. *Neque ſicut nos de illo percipimus ſapientiam, ita Deus de aliquo; ſed ſua eſt ipſe ſapientia, quia non eſt aliud ſapientia ejus, aliud eſſentia, cui hoc eſt eſſe quod ſapientem eſſe.* Similiter S. Gregorius Nyſſenus lib. ad Ablavium, circa finem, *Omnem*, inquit, *circa eſſentiam diverſitatem rejicit divina ſimplex, & variationis inſcia natura.* Item S. Bernardus lib. 5. de Conſider. cap. 6. *Hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe, & ſi centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe*, quod manifeſtum indicium eſt nullum diſcrimen inter eſſentiam, & attributa revera intercedere.

Nego conſequentiam. Volunt enim ſolùm præfati Patres à Deo arcere diſtinctionem realem inter eſſentiam, & attributa, omnemque à Deo compoſitionem removere, ne ipſius divinæ ſimplicitati, & infinitati detraherent, cùm enim ſimplicitas, & infinitas, omnia prorſus quæ in Deo ſunt, eſſentialia, & attributalia identificent realiter, verum eſt dicere unam perfectionem eſſe alteram realiter, & reale diſtinctum alteri adjicere, non autem negant illas eſſe varias formalitates, realiter quidem invicem, & cum eſſentia identificatas, ſed formaliter diſtinctas.

Urgent Nominales. Sancti Patres etiam affirmant pluralitatem nominum, quibus divinas perfectiones ſignificamus, ſolùm oriri ex imperfectis noſtris conceptibus, quibus Deum more creaturarum apprehendimus, aut ad creaturas variè comparamus, in Deo tamen nihil eſſe varium, & multiplex, ſed ſolùm diverſam nominum appellationem: Sic S. Bernardus lib. 5. de Conſider. cap. 13. cum dixiſſet Deum eſſe longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profundum, ſubdit, *Viſus ſum protuliſſe plura, ſed unum eſt, unus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu. Diviſus eſt hic captus noſter, non ille Deus, voces diverſæ, ſemitæ multæ; ſed unum per eas ſignificatur, unus quæritur.* Item S. Cyrillus lib. 11. Theſauri, ait, *Subſtantiam Dei ſeipſa perfectam eſſe, ſed tamen nos cogi nonnunquam accidentium modo concipere, intelligentes ante creationem mundi creatorem Deum fuiſſe, ſed non actu, creato autem mundo actu quoque Creatorem eſſe.* Ergo attributa ſunt tantum varia nomina, nec ullam à parte rei in Deo diſtinctionem important.

Nego conſequentiam, Vel enim SS. Patres loquuntur tantùm de denominationibus, & relationibus extrinſecis, putà Creatoris, Redemptoris, Sanctificatoris, Auctoris, &c. quæ quatenus actum important, & ſignificant, non novam quidem inferunt in Deo perfectionem intrinſecam, quam non haberet ab æterno; ſed ſunt tantùm nova, & extrinſecùs adveniens denominatio. Non autem loquuntur SS. Patres de perfectionibus divinis, quæ reipſa ſecluſo quocumque intellectus conceptu divinam eſſentiam afficiunt, & perficiunt. Vel SS. Patres volunt nominum diverſitatem non deſignare in Deo rerum variationem, ſed eſſentiam divinam, cum ſuis perfectionibus, & attributis eſſe quidem unam rem omnino realiter ſimplicem, at formaliter diverſam, ac pluribus nominibus ſignificatam.

Objiciunt 2. Nominales, illud ſuum ſolemne argumentum. Ubi non eſt unum, & aliud, non poteſt unum concipi ſine alio: ſed in re ſimplici, qualis eſt Deus, non eſt unum, & aliud: Ergo unum non eſt conceptibile ſine alio, ac proinde nihil eſt in eo diſtinctum.

Nego minorem. Siquidem eſſentia ab attributis, & attributa invicem diſtinguuntur formaliter, ut ſeq. quæſt. patebit. Inſuper retorqueri poſſet, & in eos urgeri argumentum. Ubi non eſt unum, & aliud, non poteſt unum producere, aut produci, generare, aut generari, ſpirare, aut ſpirari, communicari, aut uniri ſine alio: ſed in eſſentia divina, non eſt unum, & aliud, ſimiliter & in perſona divina, quæ eſt ens ſimpliciſſimum, non eſt unum, & aliud, ut volunt Nominales. Ergo non poteſt eſſentia divina communicari Filio, non communicata Paternitate, neque Filius potiùs diceretur generari per intellectum quàm per voluntatem, nec voluntas magis ſpirare, quàm intellectus, quæ, & ſimiles conſequentiæ abſurdæ ſunt, & hæreticæ: Ergo, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

An Attributa Divina, tum inter ſe, tum ab Eſſentia formaliter, & actu diſtinguantur.

EX præcedenti Quæſtione liquet, inter eſſentiam divinam, & illius attributa, ac relationes, aliquam à parte rei intercedere diſtinctionem, nec eam ſolùm fieri per fictionem, & operationem intellectus. Reſtat hac in quæſtione examinandum, & reſolvendum, an illa diſtinctio ſit tantùm *virtualis*, ut contendunt Thomiſtæ, an verò *formalis*, & actualis, ut Subtilis Doctoris Sectatores affirmant, quod ut percipiatur evidentiùs,

Notandum 1. Diſtinctionem *virtualem*, ut ex Becano *parte* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *quæſt.* 1. *concluſ.* 3. & aliis Thomiſtis modernis colligitur, eam dici, qua res aliqua licèt ſimplex formaliter, & indiviſibilis ſecundùm ſe, æquivalet multis, & ita ſe habet per reſpectum ad noſtrum modum concipiendi, ac ſi multiplex eſset, unde fit ut non modò poſſit diverſimodè concipi, ſed, & operari inadæquatè. Sic in creatis, *anima rationalis*, quæ in eadem ſimplici entitate eſt vegetans, ſentiens, & intelligens, dicitur triplex virtualiter, quia animæ vegetantis, ſentientis, & intellectivæ vices obit, & operationes elicit. Unde cùm intelligit, dicitur operari inadæquatè, quia operatur tantùm quatenus intellectiva eſt, & ſpiritualis, & ut æquivalet virtuti intellectivæ Angelorum, non autem quatenus æquivalet formis brutorum aut plantarum. Sic pariter *lux*, v.g. quæ in ſua entitate ſimplex, & indiviſibilis, dicitur tamen triplex virtualiter, quatenus eſt illuminativa, exſiccativa, & calefactiva. Similiter ergo, inquiunt, divina entitas, quamvis ſimplex, & formaliter indiviſibilis in ſe, dicitur tamen multiplex virtualiter, quia per ſuam infinitatem multis æquivalet, & ſupereminet, & dicitur diverſimodè operari inadæquatè, ſive ad intra generando Filium per intellectum, v. gr. non per voluntatem, ideſt quatenus habet intelligendi vim, & æquivalet ac ſupereminet infinitè intellectui creato, non autem quatenus habet facultatem volendi, qua ratione ſpirat Spiritum ſanctum, ſive etiam ad extra cùm creaturas producit, v.g. per omnipotentiam.

Notandum 2. Diſtinctionem *Formalem* colligi, & intelligi per ejus oppoſitum, nimirum per identitatem formalem. Formalis autem identitas eſt inter ea, quorum unum eſt definitio, aut pars definitionis alterius, ſeu quæ diverſis nominibus exprimuntur, licèt in ſe diverſa non ſint. Unde Doctor in 1. *diſt.* 2. *qu.* 7. *num.* 44. Voco autem, *inquit*, identitatem formalem, ubi illud quod dicitur ſic idem, includit illud cui ſic eſt idem in ratione ſua formali, & per conſequens per ſe primo modo. Quæ ut faciliùs percipiantur præmonet ibidem Doctor, aliquid poſse dici *unum* altero ex his ſex modis, Primò quidem, unitate *aggregationis*, eorum ſcilicet quæ coacervantur abſque ullo ordine, ut acervus lapidum. Secundò unitate *ordinis*, quæ priori major eſt, fitque, cùm ordine adunantur invicem aliqua realiter diſtincta, & ſeorſim exiſtentia, ut exercitus militum. Tertiò unitate *adhæſionis*, qua accidens ſubjectum afficiens, cum eo unum efficit, ſic albedo cum pariete facit album. Quartò unitate *conſtitutionis*, qua duo invicem adunantur ad conſtituendum unum per ſe, ſic materia, & forma conſtituunt corpus phyſicum. Quintò unitate *identificationis*, quæ prioribus ſtrictior eſt, reperiturque in iis gradibus Metaphyſicis unam ſpeciem conſtituentibus. Sic animalitas, & rationalitas invicem identificantur in homine. Sextò denique, aliquid dicitur unum unitate omnium maxima, nempè unitate *formali*, qua duo habent nedum identitatem realem, ſed etiam formalem. Illa autem dicuntur habere identitatem formalem, vel quorum unum eſt prædicatum eſsentiale alterius, vel quæ licèt diverſis nominibus exprimantur, res tamen ſignificata per unum nomen, eſt omninò eadem formaliter, quæ per aliud nomen deſignatur.

Ex his facilè colligitur illa diſtingui formaliter, quæ licèt invicem realiter identificentur, unum tamen non eſt definitio alterius, nec prædicatum ipſi intimè conveniens, ſeorſim tamen ab illo conceptibile eſt, & actu eum afficiens formaliter, & denominans. An autem hæc diſtinctio reperiatur tum inter Eſsentiam, & Relationes perſonales, tum inter Eſsentiam, & At-

Attributa, tùm denique inter ipſamet Attributa, reſolvendum eſt in hac Quæſtione.

CONCLUSIO PRIMA.

Relationes *perſonales*, v.g. *Paternitas*, *& Filiatio*, *diſtinguuntur formaliter ab Eſſentia Divina*, *ita quòd eſſentia divina actu non ſit formaliter Paternitas*, *nec vice verſa Paternitas ſit formaliter Eſſentia Divina*. Hæc eſt Doctoris in 1. *d.* 2. *qu.* 7. *num.* 41. *& d.* 8. *q.* 4. *num.* 17. contra S. Thomam 1. *p. qu.* 28. *art.* 2. & alibi.

Probatur 1. auctoritate S. Auguſtini lib. 7. *de Trinit. cap.* 1. ubi diſertè probat neceſſariò relationem, & eſſentiam invicem diſtingui, nec utrumque penitus idem eſſe, nedum in creatis, ſed & in divinis, cum enim dixiſſet, *Homo ergo cum Dominus dicitur*, *ipſe homo eſſentia eſt*, *Dominus verò relativè dicitur*, *homo enim ad ſe dicitur*, *Dominus ad ſervum*: *Hoc autem unde agimus*, *ſi eſſentia ipſa relativè dicitur*, *eſſentia ipſa non eſt eſſentia*, *Huc accedit*, *quia omnis eſſentia quæ relativè dicitur*, *eſt etiam aliquid excepto relativo*. Concludit, *Quapropter ſi & Pater non eſt aliquid ad ſeipſum*, *non eſt omnino qui relativè dicatur ad aliquid*. Quibus duo diſtinguit. Primum quidem eſſentiam divinam non eſſe relationem, quia eſſentia eſt quid abſolutum, & ad ſe, relatio verò quid reſpectivum, & ad aliud. Secundum, in Patre aliquid revera eſſe, nimirum eſſentiam divinam, qua eſt ad ſe, & aliquid, nimirum relationem Paternitatis, qua ad Filium refertur. Ac proinde S. Auguſtinus cenſet revera à parte rei eſſentiam à Paternitate diſtingui.

Inſuper idem ibidem cap. 2. *Non*, inquit, *quia Pater non eſt Filius*, *& Filius non eſt Pater*, *aut ille ingenitus*, *ille autem genitus*, *ideo non una eſſentia*, *quia his nominibus relativa eorum oſtenduntur*. *Uterque autem ſimul una eſſentia*, *& una ſapientia*, *ubi hoc eſt eſſe quod eorum ſapere*, *non autem ſimul uterque*, *Verbum*, *aut Filius*, *quia non eſt hoc eſſe quod Verbum eſſe*, *aut Filium eſſe*. Ergo revera ratio *Ingeniti*, & *Paternitatis*, & ratio *Geniti*, *Verbi*, & *Filii*, cùm ſit relativa, diſtinguitur ab eſſentia divina, non quidem realiter, alioquin Pater non eſſet formaliter Deus, idem dicendum de Filio. Reſtat ergo ut formaliter diſtinguantur, ſiquidem S. Auguſt. loquitur de ratione eſſentiæ, & relationis prout revera ſunt à parte rei in Deo, non verò ſolùm quatenus à nobis concipiuntur.

Denique ibidem *cap.* 6. expendens illud Joan. 10. *Ego*, *& Pater unum ſumus*, ait: *Et unum dixit*, *& ſumus*. *Unum ſecundùm eſſentiam*, *quòd idem Deus*, *ſumus ſecundùm relativum*, *quo ille Pater*, *ego Filius*. Ergo eſſentia, & relatio diſtincta ſunt formaliter. Quod ſic evinco, primò quidem ante omnem intellectus operam reverà Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt unum unitate eſſentiæ, & plures pluralitate perſonarum, & relationum. Ergo relationes ab eſſentia diſtinguuntur, aliàs revera ſicut dicitur unica eſſentia, ſic & dici poſſet unica relatio perſonalis, & vice-verſa ſicut tres ſunt relationes Perſonales, ita & tres eſſentiæ concipi poſſent, & affirmari, ſi nullum omnino inter eſſentiam, & Perſonalitates diſcrimen ſit à parte rei.

Secundò. Divina eſſentia in Patre, ſecluſo omni prorſùs actu intellectus, eſt entitas ex natura rei communicabilis, & de facto communicata Filio, & Paternitas eſt etiam entitas ex natura rei incommunicabilis, nec actu communicata Filio, juxtà illud Florentini in litteris unionis, *Pater omnia communicavit Filio præter eſſe Patrem*. Similiter per Paternitatem actu, & formaliter abſque omni opere intellectus, prima perſona Trinitatis conſtituitur in eſſe Patris, & diſtinguitur realiter à Filio, per eſſentiam verò divinam non conſtituitur actu, & formaliter in eſſe Patris, nec diſtinguitur realiter à Filio, juxta illud Concilii Toletani ſecundi, *In relatione Perſonarum numerus cernitur*, *in Divinitatis verò ſubſtantia*, *quid numeratum ſit non comprehenditur*. Et illud Concil. Lateran. cap. firmiter, *Hæc ſancta Trinitas ſecundùm communem eſſentiam individua*, *& ſecundùm Perſonales proprietates diſcreta*: Ergo eſt aliqua diſtinctio actualis à parte rei ante omnem operationem intellectus, inter Eſſentiam divinam, & Paternitatem. Probatur conſequentia: Si nulla prorſus eſſet diſtinctio, aut formalis, aut realis inter ipſas, ſecluſa qualibet intellectus operatione, impoſſibile eſſet, quin quidquid actu convenit uni à parte rei, etiam non conveniat alteri: Ergo cùm communicari, & identificari Filio, prædicetur de eſſentia, etiam idem prædicari deberet de paternitate, & ſic Pater à Filio non diſtingueretur

retur realiter, nec eſſet alia ab eo perſona, quod aſſerere hæreticum eſt.

Confirmatur. Pater divinus ſecluſa omni intellectus opera realiter à parte rei diſtinguitur à Filio: Ergo debet habere actu aliquid, quo ab ipſo diſtinguatur actu: ſed non haberet aliquid actu, quo taliter ab ipſo diſtingueretur, niſi haberet aliquid à parte rei aliquo modo actu diſtinctum à Filio, illud autem non habet, ſi Paternitas nullatenus ab eſſentia diſtingueretur, ſiquidem per eſſentiam divinam à Filio non diſtinguitur, imò cum ipſo in ea convenit, ſunt enim unus Deus formaliter: Ergo ut Pater ſit actu diſtinctus à Filio, paternitas debet eſſe actu diſtincta ab eſſentia.

Confirmatur 2. Impoſſibile eſt prædicata contradictoria actu competere eidem ſecundùm idem: ſed ſi nulla eſſet actualis à parte rei diſtinctio inter paternitatem, & eſſentiam, eidem rei ſecundùm idem competerent prædicata contradictoria, putà communicari actu, & non communicari actu, conſtituere, & non conſtituere, diſtingui realiter, & realiter non diſtingui: Siquidem eſſentia divina communicatur actu, Paternitas verò actu non communicatur Filio, Paternitas conſtituit Patrem, eſſentia non conſtituit, Paternitas diſtinguit realiter Patrem à Filio, eſſentia verò non ipſum ita diſtinguit, imò eſt principium convenientiæ in quo Pater eſſentialiter cum Filio convenit, & eſt cum eo unus Deus: Ergo ſi Paternitas, & eſſentia à parte rei nullatenus ſint diſtinctæ, ſequitur eidem ſecundùm idem prædicata contradictoria competere; ſed falſum conſequens; Ergo & antecedens.

Replicant aliqui apud Maironium, in creatis quidem prædicata contradictoria non poſſe eidem rei competere propter limitationem, & finitatem, ſecus verò in divinis, propter infinitam Dei entitatem, quæ cùm omnem prorſus excogitabilem perfectionem, & entitatem involvat, etiam quodlibet prædicatum excipere poteſt.

Contra, Si prædicata contradictoria vera eſſe poſſint in divinis, cur pariter in creatis non poterunt verificari? Siquidem contradictio non pugnat formaliter cum finito, & infinito: ſed cum ente, & non ente, ità quòd ſicut negat, aut affirmat ens infinitum, etiam ens infinitum aſtruit, aut deſtruit, tam enim repugnat aliquid eſſe ens infinitum, & non infinitum, ac proinde tam verificari poſſet contradictio de ente infinito, quàm de finito. *Inſuper* ſi verificari poſſint contradictoria de eadem omnino re indiſtincta in divinis, poterit aliquis affirmare Deum ſimul eſſe ſapientem, & non eſſe ſapientem, ſimiliter Deum eſſe, & non eſſe, nec qui hoc tam abſurdum affirmabit, ullatenus poterit falſitatis argui, ſi revera duo contradictoria prædicata in divinis ſubſiſtere poſſint.

Replicant Thomiſtæ, ad ſalvandas, & ſolvendas has omnes contradictiones, ſufficere quòd intercedat diſtinctio virtualis inter eſſentiam, & relationes perſonales, cùm enim, inquiunt, eſſentia divina ſit infinita, & omnem entitatem, & perfectionem creaturarum involvat, & excedat, ex ſe fundamentum ſufficiens præbet intellectui, ut in ea aliquid diſtinguat per modum eſſentiæ, aliud per modum relationis, comparativè ad eſſentias, & relationes crearas. Non quòd revera eſſentia, & relatio ſint formalitates actu diſtinctæ; ſed quòd entitas divina propter ſuam infinitatem, ſufficiens motivum præbeat intellectui, ad hanc diſtinctionem excogitandam, & affirmandam.

Contra 1. Illa diſtinctio virtualis, vel efficit ut aliquid ſit actu in Patre, quod non ſit identificatum Filio, vel non efficit. Si efficit: Ergo eſt aliquid actu in Patre, quod actu diſtinguitur ab eſſentia, quæ eſt identificata Filio. Si non efficit: Ergo falſum eſt quòd Pater ſit realiter, & actu diſtinctus à Filio.

Secundò. Quando principium diſtinctivum eſt virtualiter tantùm diſtinctivum ab eo, in quo aliqua conveniunt, etiam ipſamet tantùm virtualiter diſtinguuntur, non verò actu: Ergo ſi Paternitas, & Filiatio ſint tantùm diſtinctæ virtualiter ab eſſentia divina, in qua Pater, & Filius conveniunt, etiam ipſæ perſonæ divinæ non diſtinguentur invicem actu, ſed tantùm virtualiter.

Tertiò. Impoſſibile eſt quòd aliqua diſtinctio aut realis, aut virtualis, aut formalis, efficiat ut idem ſecundùm idem ſit formaliter tale, & non ſit tale formaliter: Ergo impoſſibile eſt quòd diſtinctio illa virtualis efficiat, quòd eidem entitati competat, eſſe identificatum, & non eſſe identificatum, conſtitutivum, & non conſtitutivum, diſtinctivum, & non diſtinctivum: Ergo cùm

hæc prædicata conveniant eſſentiæ, & paternitati, oportet ut Paternitas, & eſſentia ſint diverſæ formalitates, quarum ratione illa prædicata in Deo verificentur.

Quartò. Dum Pater divinus intelligit ſe, aut intelligit eſſentiam divinam, & Paternitatem, ut diverſa objecta formalia actu diſtincta, aut ut idem objectum ſub alio, & alio modo à nobis apprehenſibili. Si primum, Ergo inter Paternitatem, & eſſentiam erit formalis, & actualis diſtinctio. Si ſecundum, Ergo non eſt major differentia inter Paternitatem, & Deitatem, quàm inter Deum, & Deitatem, & conſequenter non concipit Paternitatem eſſe magis incommunicabilem, quàm eſſentiam, ſi nempe nullum inter utramque diſcrimen deprehendat. Qualiter enim cognoſci poterit Paternitas magis incommunicabilis, quàm divina eſſentia, ſi revera inter utramque nullum omnino actuale diſcrimen intercedat à parte rei, ſed ſolùm per noſtri intellectus conceptum? An divina cognitio noſtri intellectus imbecillitati, & figmento attemperabitur, & ipſo indigebit, ut aliquid actu diſtinctum percipiat, & ſine quo omnino indiviſum, & indiſtinctum perciperet? Quid ſi nullus creatus intellectus uſquam extitiſſet, qui hanc eſſentiæ divinæ à relationibus diſtinctionem deprehenderet, Deus nuſquam eam noviſſet? Neminem arbitror qui rem actu tetigerit, ita deſipere, ut abſurdas has conſequentias admittat, quin potius libenter cum Doctore Subtili fatebitur nihil diſtinctione formali aptius eſſe ad explicandum adorandæ Trinitatis myſterium, & omnes excutiendas ambages, & contradictiones quibus Adverſarii, & Impugnatores diſtinctionis formalis in dies implicantur, & urgentur.

Objiciunt Thomiſtæ Primò quidem, Si divinæ relationes non ſint de conceptu formali eſſentiæ divinæ, ſequitur eas ipſi eſſe extrinſecas, ac proinde accidentales; ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. Patet ſequela majoris, ſiquidem inter eſſentiale, & accidentale nullum medium eſt. Patet etiam minor, nihil enim in Deo eſt quod non ſit eſſentia.

Diſtinguo ſequelam majoris. Sunt accidentales, quatenus accidentale ſumitur pro eo quod non eſt definitio, nec pars definitionis, nec prædicatum in primo modo dicendi per ſe illius rei cui convenit, concedo, quatenus accidentale ſumitur pro eo quod extrinſecùs advenit rei jam intrinſecè completæ, nego; itaque relationes ſunt quidem extra conceptum formalem ipſius eſſentiæ quatenus præciſè eſſentia eſt, non verò ſunt extra ipſius entitatem realem, ſiquidem intrinſecè ipſi competunt, & realiter identificantur.

Objiciunt 2. Divina Eſſentia neceſſariò eſt Pater; ſed neceſſariò eſſe Patrem non competit ei tanquam proprietas, nec tanquam modus diſtinctus ex natura rei à Divina Eſſentia, Trinitas enim Perſonarum, non eſt proprietas eſſentiæ: Ergo competit ei prout eſſentia eſt formaliter, & intrinſecè.

Diſtinguo majorem. Eſt neceſſariò Pater neceſſitate identica, concedo, formali, nego, divina namque eſſentia non eſt Pater formaliter, ſed tantùm realiter, & identicè. Ad minorem dico, quòd etſi eſſe Trinum non conveniat Deo tanquam proprietas, tamen verum eſt, quòd eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, non eſt de ratione formali Divinæ Eſſentiæ, ſed extra ejus rationem formalem. Fateor ergo neceſſariò competere Deo, & intrinſecè quòd ſit Trinus, ſiquidem Perſonarum Trinitas oritur ex ſumma fœcunditate Divinæ Eſſentiæ. Non tamen eſſentiæ rationem formalem ingreditur, ſed ſolùm ei realiter identificatur.

Inſtant, Quidquid eſſentialiter competit divino eſſe, etiam competit eſſentialiter Divinæ Eſſentiæ; ſed divino eſſe infinito competit eſſentialiter eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: Ergo & Divinæ Eſſentiæ. Patet minor, aliàs non eſſet eſſentialiter, & intrinſecè infinitum eſſe, ſiquidem intrinſecè non eſſet perſonarum Trinitas, quæ ſumma eſt perfectio.

Diſtinguo majorem, Si eſſentiale ſumatur pro eo quod eſt rei intrinſecum, & identificatum realiter, *concedo*, ſi ſumatur pro eo quod eſt prædicatum eſſentiale, & in primo modo dicendi per ſe, *nego*. Ad minorem dico quòd licèt Divina Eſſentia formaliter in ſuo formali conceptu non involvat relationes, non minùs eſt infinitè perfecta, tum quia relationes perſonales nullam per ſe formaliter dicunt perfectionem, tum quia Eſſentia Divina per ſuam infinitatem formalem, & radicalem, eſt infinitum eſſendi pelagus, à quo omnes relationes divinæ, & attributa ac modi pullulant, & emanant.

Obji-

Digitized by Google

Objiciunt 3. varias Conciliorum auctoritates, quibus probare nituntur nullam actualem inter Eſſentiam Divinam, & relationes perſonales diſtinctionem inveniri; ſed ſolùm virtualem, & quæ per intellectum concipitur, & apprehenditur. Proferunt in primis Concilium Florentinum *Seſſione* 18. ubi Joannes Theologus ex ſententia Eccleſiæ Latinæ ait, divinam ſubſtantiam, & perſonam, *re quidem idem eſſe; ſecundùm autem modum intellectionis noſtræ videri differre*, Et ſeſſione 19. Andreas Coloſſenſis cauſam Latinorum agens adversùs Græcos ait: *Haud quaquam putare debetis quòd re differant (puta eſſentia, & relatio:) ſed ſola ratione, aut intelligentia differre creduntur*, Et Seſſione 25. *Ne ipſam eandem ſubſtantiam re, non autem ſola ratione ab hypoſtaſibus, & Perſonis differre credere videamur*: Ergo ex mente Patrum Latinorum, quorum Partes agebant præfati Joannes, & Andreas, conſtat eſſentiam, & paternitatem ſola ratione actu differre, ac proinde à parte rei nulla inter eas eſt formalis diſtinctio.

Nego conſequentiam. Et dico ad præfatas auctoritates; primò quidem ea verba prolata fuiſſe non definiendo, ſed diſputando, & explicando res fidei: in diſputationibus autem, & explicationibus, communiores ſolitò opiniones uſurpantur, ut ex illis clarior, & evidentior appareat veritatis indagatio, & manifeſtatio. *Secundò*, per *Rationem* fortè intelligunt diſtinctionem *Rationis ratiocinatæ*, quæ connotat extrema actu diſtincta, quæque, inquit Doctor in 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 7. *numer.* 43. coincidit cum diſtinctione formali. *Poteſt enim, vocari differentia rationis, ſicut aut quidam Doctor: Non quòd accipiatur differentia formata ab intellectu: ſed ut ratio accipitur pro quidditate rei, ſecundùm quod quidditas eſt objectum intellectus*.

Tertiò dico quòd per *diſtinctionem rationis*, illi Theologi excludebant vulgarem diſtinctionem realem, quæ ſolveret unitatem, & identitatem eſſentiæ cum Perſonis; non autem diſtinctionem formalem, cujus nomen nondum Theologis, & Philoſophis innotuerat; quæque mediat inter diſtinctionem purè realem, & purè rationis; nec ſolvit identitatem realem Eſſentiæ, & relationum: Quam realem identitatem ſolùm aſtruere volebant illi Theologi, non verò identitatem formalem, ut liquet ex verbis præfatis Joannis dicta *Seſſione* 16. quibus ipſe videtur diſtinctionem formalem propugnare; ſubdit enim, *Ipſa tamen ſubſtantia cum perſonis communicat; proprietates verò nequaquam communicabiles ſunt: quod quidem ex relationis vi creditur evenire*: Ergo tantùm abeſt ut noſtram diſtinctionem formalem deſtruat, imò adſtruit: diſtinctio enim quæ fit vi relationis divinarum perſonarum conſtitutivæ, non fit per ſolam actualem intellectus conſiderationem; ſed eſt revera à parte rei.

Objiciunt 4. Concilium Rhemenſe in quo (ut refert Otto Friſingenſis *Libro primo de geſtis Frederici Imperatoris cap.* 57.) contra Gilbertum Porretanum dicentem *Rationem Theologicam dividere inter naturam, & perſonam*, definitum eſt, *Ne aliqua ratio inter naturam, & perſonam dividat, neve divina eſſentia dicatur in ſenſu ablativi tantùm, ſed etiam nominativi*, hoc eſt ne ſolùm dicatur, *Pater Deitate eſt Deus*, ſed *eſt ipſa Deitas*: Ergo ex mente Concilii, inter eſſentiam, & relationes perſonales ſola intercedit diſtinctio rationis, & quæ fit per mentem; non autem formalis, & quæ fit à parte rei.

Reſpondeo in eo quidem Concilio meritò damnatum fuiſſe Gilbertum, quòd aſſereret relationes divinas realiter ab eſſentia diſtingui, ut conſtat nedum ex noſtro *Alenſi* 1. *part. q.*68. *memb.*5. *S. Bonaventura in* 1. *diſt.*23. *quæſt.*2. *S. Thoma* 1. *part. quæſt.* 28. *art.*3. & aliis antiquioribus Theologis, qui eam fuiſſe Gilberti mentem referunt, & affirmant; ſed etiam ex Confeſſione Fidei quam *S. Bernardus* unà cum aliquibus Eccleſiæ Gallicanæ Epiſcopis, ſoluto Rhemenſi Concilio, edidit; quæque reprobata fuit ab Eugenio Summo Pontifice, eò quòd ipſo inſcio, & inconſultis Cardinalibus fuiſſet edita. In hac autem Fidei profeſſione, quam refert *Otto Friſingenſis cap.* 56. habetur, *Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum non eſſe res alias à Deo*, quod indicium eſt Gilbertum docuiſſe Perſonas, & relationes earum conſtitutivas eſſe res alias à Deo, & realiter ab Eſſentia Divina diſtinctas.

Inſuper S. Bernardus *Libro* 5. *de Conſideratione cap.*7. adverſus eundem Gilbertum diſputans, ait illum admittere in Deo *Quaternitatem*, quia nimirum Eſſentiam Divinam à relationibus numero diſtinguebat, diſtinctio autem numerica eſt realis:

Ergo

Ergo cenſebat Gilbertus relationes ab eſſentia non ſolùm diſtinctione rationis, ſed reali à parte rei diſtingui.

Denique idem S. Bernardus *Sermone* 80. *in Cantica* diſputans in eundem Gilbertum, ait Eſſentiam Divinam non eſſe in Perſonis tanquam formam in ſubjecto, à quo diſtinguatur, ſicut diſtinguitur albedo à nive, & nigredo à corvo; quæ certum eſt realiter diſtingui: qualem etiam diſtinctionem putabat eſſe inter genus, & differentiam, inter animam, & ejus facultates; licèt non accuratè ſatis ad Philoſophiam, & rei veritatem.

Quibus patet quàm perperam Vaſquez, *Prima parte diſp.* 120. *c.*4. *nu.*18. & nonnulli Recentiores Thomiſtæ ex eo affirmant, definitionem ab Eugenio Summo Pontifice contra Gilbertum editam, etiam in Scoti diſtinctionem formalem à parte rei, militare: quod certè ſumma hallucinatio eſt, quippè cum longè diverſa ſit Subtilis Doctoris à Gilberti Porretani ſententia; hic enim admittebat verè realem maximam diſtinctionem inter eſſentiam, & relationes perſonales, quæ ſolveret earum realem identitatem; Doctor verò Subtilis ſolùm admittit diſtinctionem formalem, quæ talem identitatem non ſolvit. Nam ſi ſecus ſenſiſſet Doctor, haud dubiè tantum errorem indemnatum Eccleſia tamdiu non tuliſſet: quam utique ſententiam cùm non damnaverit, indicium eſt non idem Scotum cum Gilberto ſentire, ac proinde turpiter hallucinari eos omnes qui hunc errorem Doctori Subtili aſcribunt.

Nec refert quòd ut ait præfatus *Otto*, Gilbertus aſſereret *inter naturam, & perſonam non Mathematica abſtractione, ſed Theologica conſideratione quoquomodo rationem dividere*, Etenim, *per conſiderationem Theologicam*, non ſignificabat diverſos conceptus objectivos, & formales, quales importat diſtinctio formalis; uti falsò interpretatur Vaſquez: ſed deſignabat diſtinctionem realem, ut colligitur, tum ex dictis; tum ex ipſo vocabulo *Dividere*; Diviſio namque ſignificat abſtractionem negativam, qua unum negatur eſſe alterum, ac proinde diſtinguitur realiter ab altero. Quæ autem formaliter diſcrepant, unum non negatur eſſe alterum, ſed ſolùm abſtrahi formaliter ab altero, abſtractione præciſiva, non autem negativa.

CONCLUSIO SECUNDA.

Divina *Attributa invicem diſtinguuntur formaliter, & actu ex natura rei, & ſecluſa intellectus conſideratione*. Hæc concluſio eſt Doctoris in 1. *diſt.* 8. *quæſt.*4. *nu.* 17. *& alibi*. Eamque ſic probat.

Primò. Secluſa quacumque intellectus conſideratione, Deus habet formaliter omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem, aliàs non eſſet infinitè perfectus, nec illud quo majus excogitari non poteſt, ut jam probavimus *Quæſt.* 2. *præcedentis articuli n.* 8. ſed divinæ perfectiones ſimpliciter ſimplices non poſſunt eſſe formaliter in Deo, quin formaliter, & actu diſtinguantur, tum ab invicem, tum ab Eſſentia Divina; alioquin ſi idem omninò formaliter eſſent cum Deitate, & cum ſeipſis, non eſſent ibi plures perfectiones ſimpliciter ſimplices, ſed unica: Ergo ſi Sapientia v. g. eſt formaliter, & actu in Deo, etiam formaliter, & actu diſtinguitur à juſtitia, & cæteris attributis.

Confirmatur 1. Ubi eſt res formaliter, ibi eſt ſecundùm ſuum conceptum quidditativum: Ergo & ſecundùm ſuam unitatem entitativam quia ens, & unum convertuntur: Ergo ſi perfectiones ſimpliciter ſimplices ſint in Deo formaliter, quælibet in eo ſuam habet unitatem, ac proinde ſuam diſtinctionem ab alia, unitas enim eſt id, quo res eſt indiviſa in ſe, & diviſa à quolibet alio.

Confirmatur 2. Conſcripto omni actu intellectus, Deitas eſt infinitum eſſentiæ pelagus, *ex S. Damaſceno lib.* 1. *cap.* 12. ſed non poteſt eſſe pelagus perfectionum, niſi ea ſit perfectionum multitudo, & pluralitas: Ergo ſecluſa intellectus operatione eſt in Deo perfectionum pluralitas, & diverſitas. Inſuper *Ex S. Auguſtino lib.* 15. *de Trinitate cap.*3. omnes perfectiones divinæ ſunt mutuò æquales: ſed æqualitas eſt inter plura actu diſtincta: Ergo perfectiones divinæ ſunt à parte rei actu diſtinctæ.

Denique: Si attributa diſtinguerentur per operationem intellectus, hæc diſtinctio fieret actualis, vel per operationem intellectus divini; vel per operationem intellectus creati: ſed neutrum dici poteſt: Ergo non fit per operationem intellectus, ſed attributa ſunt ſeipſis à parte rei diſtincta. *Major* patet, nullus eſt enim intellectus, præter crea-

Digitized by Google

creatum, & increatum: *Minor* probatur quoad *Primam* partem; Intellectus divinus eſt attributum divinum: Ergo non poteſt per ſuam operationem actu diſtingui; omnis enim operatio ſupponit potentiam actualem: Ergo operatio intellectus divini ſupponit eum actualem, & proinde non poteſt eum actualem efficere. Patet etiam quoad *ſecundam partem*; quia conſideratio intellectus creati nihil cauſat in Deo niſi ſolam relationem rationis, & denominationem extrinſecam: Ergo non poteſt efficere, ut divinæ perfectiones ſint in Deo formaliter actu diſtinctæ: Ergo illæ ſeipſis à parte rei debent eſſe diſtinctæ.

Probat 2. *Doctor*. *Sapientia* in genere, & *bonitas* in genere non ſunt idem formaliter, & actu; ſed invicem formaliter, & actu diſtinguuntur: Ergo ſapientia, & bonitas in Deo etiam formaliter, & actu diſtinguuntur. *Conſequentia* probatur. Sapientia divina, & bonitas divina, quatenus divinæ ſunt, nihil habent præter rationem infinitatis: ſed infinitas non variat rationem formalem earum, eſt enim modus rei; modus autem non variat rem formaliter, *ut ait Doctor in* 1. *diſt*.13. *quæſt. unica*; Albedo ſiquidem ut quatuor, & albedo infinita, non ſunt diverſæ eſſentiæ, nec habent rationem formalem diverſam: Ergo infinitas non efficit quòd ſapientia, & bonitas in Deo non ſint actu diſtinctæ.

Probatur 3. Intellectus, & Voluntas in divinis diſtinguuntur formaliter: Ergo ſimiliter ſapientia, & bonitas, *Conſequentia* patet à paritate rationis. *Antecedens* probatur: Primò quidem; Intellectus eſt principium intellectionis, non autem voluntas, & voluntas eſt principium volitionis, & non intellectus. Ergo intellectus, & voluntas actu diſtinguuntur. *Conſequentia* patet, quia ſi intellectus, & voluntas ſint omnino formaliter idem à parte rei; etiam eorum actus erunt omnino idem; & ſic intellectio erit volitio, & volitio erit intellectio; ſiquidem diſtictio actuum colligitur ex diſtinctione potentiarum à priori, ſicut diſtinctio potentiarum ex actuum diſtinctione infertur à poſteriori.

Secundò: Si intellectus, & voluntas formaliter, & actu à parte rei non eſſent diverſæ, ſequeretur productionem Verbi divini non eſſe diſtinctam à proceſſione Spiritus ſancti: ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens: *Minor* patet tùm ex doctrina SS. Patrum tùm ex decretis Conciliorum. *Filius enim*, inquit S. Athanaſius in Symbolo, *à Patre ſolo eſt*, *non factus*, *nec creatus*, *ſed genitus*: *Spiritus* verò *ſanctus à Patre*, & *Filio*, *non factus*, *nec creatus*, *nec genitus*, *ſed procedens*. Major probatur. Illa emanationum diverſitas non aliunde repeti poteſt, quàm ex diverſitate intellectus per quem Filius; & voluntatis, per quam Spiritus ſanctus procedit.

Unde ſancti Patres communiter docent, Filium oriri *naſcendo* tanquam Verbum, & conceptum mentis; Spiritum verò ſanctum *procedendo* ut donum, & amorem, quia amor eſt veluti quædam proceſſio in amatum, ut indicat S. Anſelmus, lib. de Proceſſione Spiritus ſancti c. 2. *Filius*, inquit, *ideo non eſt Spiritus ſanctus*, *nec Spiritus ſanctus eſt Filius*, *quia Filius naſcendo habet eſſe de Patre*; *Spiritus verò ſanctus*, *non naſcendo ſed procedendo*. Et S. Auguſt. *lib*. 15. *de Trinitate cap*. 27. loquens de ſtatu beatifico, *Videbis*, inquit, *quid diſtet nativitas Verbi à proceſſione Doni*. Et *lib*. 5. *cap*. 9. ubi propoſuit cur Spiritus ſanctus non ſit Filius, cùm tamen à Patre exeat; Reſpondet, *Exit enim non quomodo natus*, *ſed quomodo datus*: Ergo SS. Patres cenſent à parte rei eſſe diſcrimen inter proceſſionem Filii, & Spiritus ſancti, quippe cum unius emanatio *nativitas* dicatur, alterius verò *proceſſio* nominetur: Sed illud diſcrimen non poteſt aliunde repeti, quàm ex diverſitate intellectus, & voluntatis: Ergo revera intellectus, & voluntas divina à parte rei diſtinguuntur.

Minorem hanc probat Maironius in 1. *diſt*. 8. *qu*.3. Ubi ſunt diverſæ emanationes à parte rei, ibi debent eſſe diverſa principia: ſed generatio Verbi, & proceſſio Spiritus ſancti ſunt diverſæ emanationes à parte rei, ut mox probatum eſt: Ergo à parte rei debent eſſe diverſa earum principia: ſed illa principia non ſunt alia præter intellectum, & voluntatem: Ergo intellectus, & voluntas in Deo ſunt diverſa à parte rei; nam idem manens idem, non eſt natum facere niſi idem, ac proinde ſi non ſint diverſa principia, non erunt pariter diverſæ emanationes, nec conſequenter diverſi termini producti.

Replicant aliqui, Falſum eſſe ex diverſitate operationum, & effectuum colligi diverſitatem potentiarum; ſiquidem *ſpiratio activa*, & *creatio*, ſunt operationes omnino di-

diverſæ, quæ nihilominus ab eadem voluntate divina oriuntur. Similiter eadem virtus calefactiva Solis, lutum indurat, & ceram liquefacit, Ergo, &c.

Contra: Si diverſitas formalis in effectu non argueret diverſitatem in operatione cauſæ, ſequeretur omnes omnino effectus quantumcumque oppoſitos ab eadem cauſa poſſe produci: ſed conſequens eſt contra communem experientiam, & rationem, qua conſtat debere proportionari ſuo effectui, ſi non in entitate, ſaltem in operatione, & in modo operandi; nec effectum ſequi diverſum ex eadem facultate eodem modo circa idem objectum operante. Cùm ergo intellectus, & voluntas in Deo habeant eandem eſſentiam divinam pro objecto, evidens eſt, quòd ſi intellectus, & voluntas non ſint reipſa facultates diverſæ, nec pariter diverſæ erunt earum operationes, & conſequenter earum termini non erunt diſtincti; idem namque manens idem, ſemper natum eſt facere idem: Nec contrarium evincunt allata exempla: Fateor enim cum Ariſtot. 2. *Phyſic. cap. de Cauſis*, quòd idem principium reale diverſo modo affectum, & circa diverſa objecta occupatum, poteſt diverſos effectus producere.

Inde fit quòd voluntas divina, quatenus verſatur circa divinam eſſentiam ad intra per actum amoris, ſit principium ſpirationis Spiritusſancti, ſicut eſt principium creaturarum ad extra per actum creationis, & omnipotentiæ. Idem dicendum de Virtute calefactiva Solis, quæ aliter ſe habet ad lutum indurandum, & aliter ad ceram eliquandam. *Adde quòd* (inquit Maironius) nondum ſit compertum Solem per eamdem, & indiviſibilem virtutem hos effectus edere; fortè namque ejus virtus indurativa diverſa eſt, ſaltem formaliter, à virtute eliquativa. Inde apparet Adverſariorum replicam noſtri argumenti vim non infringere: Loquimur enim de facultatibus circa idem objectum occupatis. Nam ſi intellectus, & voluntas non ſint diverſæ, & actu formaliter diſtinctæ facultates à parte rei, nihil eſt unde repeti poſſit earum operationum diverſitas, quippe cum circa idem objectum, putà circa eamdem eſſentiam divinam verſentur.

Confirmatur hæc reſponſio, & præcedens ratio ultrò firmatur. Implicat idem omnino, & formaliter indiſtinctum, eſſe principium cognitionis, & non eſſe; eſſe principium emanationis Verbi divini, & non eſſe: ſed intellectus divinus eſt principium cognitionis, & emanationis Verbi divini, non ita voluntas; ſimiliter divina voluntas eſt principium amoris, & ſpirationis Spiritus ſancti etiam nullo cogitante intellectu creato, non ita divinus intellectus; Ergo implicat divinum intellectum, & voluntatem eſſe idem omnino formaliter.

Replicant Thomiſtæ cum Cajetano; ad ſalvandas, & ſolvendas has, & ſimiles contradictiones, ſufficere quòd inter intellectum, & voluntatem divinam intercedat diſtinctio virtualis à parte rei; ſeu quòd eadem omnino ſimplex Eſſentia Divina, cùm eminenter, & virtualiter contineat omnem prorſus entitatem, & perfectionem creaturarum, etiam fundamentum præbeat intellectui creato, concipiendi ea in ipſa eſſe actu, & formaliter diſtincta, quæ revera in creaturis formaliter, & actu diſtincta ſunt; diſtinctio enim virtualis in Deo (inquiunt) æquivalet diſtinctioni formali actuali in creaturis; ſicut v. g. licèt Sol ſit tantùm virtualiter calidus, tamen totum id præſtat quod ignis, qui formaliter eſt calidus.

Contra 1. Omnis contradictio actualis ſupponit actualitatem in fundamento cui ineſt, & de quo formatur: ſed illæ contradictiones ſunt verè ab æterno, *Intellectus divinus eſt principium cognitionis omnium, & proceſſionis Verbi; voluntas verò divina non ita*: Ergo illarum fundamenta, nempe intellectus, & voluntas non ſolùm virtualiter, ſed & actu debent eſſe in Deo ab æterno diſtincta.

Secundò. Ubi eſt contradictio ſimpliciter, ibi pariter debet eſſe ſimpliciter fundamentum contradictionis, & non tantùm ibi eſſe ſecundùm quid; ſed illæ contradictiones in Deo ſunt ſimpliciter, & abſolutè veræ actu: Ergo earum fundamenta debent in eo eſſe ſimpliciter, & actu: ſed eſſe tantùm virtualiter, & in potentia, non eſt eſſe ſimpliciter, ſed tantùm eſſe ſecundùm quid; ens enim in potentia eſt tantùm ens ſecundùm quid, ens verò in actu eſt ens ſimpliciter: Ergo cum in Deo præfatæ contradictiones ſint veræ ſimpliciter, etiam earum fundamenta in eo debent eſſe ſimpliciter, & proinde non in potentia, ſed actu.

Tertiò. Vel per illam diſtinctionem virtualem de facto intellectus, & voluntas, quate-

quatenus ſunt principia generationis Filii, & ſpirationis Spiritus ſancti, ſunt actualiter diſtincta, vel non: ſi ſint, ſtat veritas noſtræ concluſionis: ſi non ſint, infracta manet vis argumenti, nec allatæ contradictiones ullatenus ſolvuntur.

Nec urget exemplum de virtute calefactiva Solis, ſiquidem virtus illa actualis eſt in Sole ſicut & in igne; non enim ignis calefacit ſolùm quia eſt formaliter calidus, ſed etiam quia per calorem quem continet, virtutem actualem habet alterum calorem producendi.

Reſpondent aliqui; Illud equidem diſcrimen eſſe actu in Deo, ſi *Actus* referatur ad terminos diſtinctionis, non verò ad diſtinctionem ipſam: ideſt, *Filius* procedit quidem per intellectum, & *Spiritus ſanctus* per voluntatem, ut diſtinctus; non tamen ut per facultatem ab æterno diſtinctam.

Contra. Vel *Intellectus*, & *Voluntas* ſunt facultates ab æterno actu diſtinctæ, vel non: ſi ſic, habeo intentum: nihil enim aliud eſt actualis diſtinctio quàm terminos eſſe actu diſtinctos, ſub ea ratione, ſub qua diſtinguuntur; ideſt intellectum eſſe ſub ratione formali intellectus, & voluntatem ſub ratione formali voluntatis. Si non: Ergo ab æterno actu ſunt idem, & omnino indiſtincta; & ſic remanet eadem vis argumenti, reditque eadem contradictio; nec inter divinas proceſſiones ullus ab æterno erit ordo, ullaque in divina Trinitate diſtinctio, niſi penes noſtri fallacis intellectus figmentum; quod aſſerere impium eſt, ac blaſphemum.

Reponunt inſuper, hanc diſtinctionem ab intellectu noſtro excogitandam, non eſſe merè fictitiam, quippè cum illius excogitandæ ipſa Divina Eſſentia fundamentum præbeat.

Contra. Entia rationis, quæ habet fundamentum in re, non minùs fictitia ſunt, quàm quæ ex intellectus otiantis fœcunditate generantur, ut in Logica demonſtravimus: Ergo licèt hujus diſtinctionis fundamentum ipſa Divina Eſſentia præbeat, ſi revera non ſit actu ante omnem noſtri intellectus circa ipſam operationem, talis diſtinctio non minùs erit fictitia; & ſic totum diſcrimen inter divinas proceſſiones tantopere à ſanctis Patribus propugnatum, chimericum erit, & inane. Hoc argumentationis pondere fracti nonnulli Recentiores Thomiſtæ, ad nova recurrunt effugia, ut præfatam contradictionem ſalvent, & ſolvant.

Replicant enim primò, illas propoſitiones, *Intellectus Divinus intelligit*, & *generat: Voluntas Divina non intelligit nec generat*; ſed *ſpirat*. Similiter *Eſſentia Divina eſt communicabilis*, *relatio verò* (v. g. Paternitas) *eſt incommunicabilis*, non eſſe propriè contradictorias, quia non enuntiantur de eodem ſecundùm eandem rationem ſpectato, ſed uſurpantur ſecundùm diverſam rationem, & prout multis æquivalent: ideſt, eadem entitas divina omnino ſimplex, & indiſtincta à parte rei, prout æquivalet virtuti creatæ intelligendi, generat Filium, & prout æquivalet facultati volendi, ſpirat Spiritum ſanctum. Item prout æquivalet abſoluto, eſt communicabilis, & quatenus relationi æquivalet, eſt incommunicabilis. Cùm ergo, inquiunt, hæc prædicata non conveniant Eſſentiæ Divinæ toti, & totaliter conſideratæ, ſed tantùm quatenus concipitur inadæquatè ut diverſis æquivalens, idcirco non ſunt propriè contradictoria, ac proinde non inferunt in Deo ullam diſtinctionem actualem.

Contra. Hæc replica magis evertit Myſterium Trinitatis, & divinarum proceſſionum ordinem, quàm præcedens, ſiquidem in rei veritate nullam omninò à parte rei, neque fundamentalem etiam diſtinctionem in Deo admittit; ſed ſolùm diverſam ejuſdem omnino ſimplicis divinæ entitatis conſiderationem: ac proinde cenſet intellectum, & voluntatem, eſſentiam, & relationes re ipſa eſſe omnino indiſtinctas: ſicque re ipſa non magis Filius emanat per intellectum, quàm per voluntatem, nec re ipſa Paternitas minùs eſt communicabilis quàm eſſentia, quod eſt totum proceſſionum ordinem evertere.

Secundò. Illa diverſa æquivalentia, & correſpondentia divinæ entitatis, vel importat in Deo aliquam diverſitatem à parte rei, vel tantùm per noſtrum modum concipiendi: ſi primum, ſtat noſtræ concluſionis veritas: ſi ſecundum, Ergo ordo divinarum proceſſionum fictitius eſt, & à ſolo noſtro intellectu excogitatus.

Tertiò. Ab æterno nullus erat intellectus creatus, cui Eſſentia Divina actu æquivaleret in modo intelligendi, nullaque voluntas creata cui æquivaleret in modo volendi: Ergo ſtante eorum replica, nullus pariter

riter in Deo erat intellectus, per quem Verbum naſcendo, nullaque voluntas, per quam Spiritus ſanctus procedendo emanaret; & ſi nec intellectus, nec voluntas creata fuiſſent poſſibilia, omnino peſſundaretur tota divinarum proceſſionum diverſitas, quam SS. Patres tanto ſtudio, tantaque animi contentione propugnaverunt. Idcirco alii Thomiſtæ aliud quærunt ſuæ opinionis defenſorium.

Replicant tandem omnem contradictionem non inferre diſtinctionem formalem, & actualem inter prædicata, & extrema de quibus enuntiantur; idque probant diverſis exemplis: nam inquiunt inter definitionem, & definitum objectivè ſpectata, non eſt ulla diſtinctio actualis à parte rei, & tamen de illis verificantur contradictoria; definitio enim prædicatur de definito; non ita definitum de definitione, ſaltem prædicatione formali. Inſuper, definitio eſt medium ad demonſtrandam proprietatem de definito, ut in Logica diximus, definitum autem non eſt medium ad demonſtrandum aliquid de ſe ipſo; Similiter differentia diviſiva generis, & conſtitutiva ſpeciei eſt omnino indiſtincta; attamen ut dividit genus, non conſtituit ſpeciem. Denique intellectus divinus, ut cognoſcitivus eſſentiæ, non eſt cognoſcitivus creaturarum, & ut cognoſcit creaturas ſcientia ſimplicis intelligentiæ, quatenùs ſunt tantùm poſſibiles, non eas cognoſcit ſcientia viſionis, & quatenùs exiſtunt; quæ omnia ſunt contradictoria; tamen inter intellectum ſic diverſimodè cognoſcentem, nulla intercedit actualis diſtinctio: Ergo nec inter eſſentiam, relationes, & attributa intercedet, licèt inter ea contradictio quædam appareat.

Verùm hæc, aut ſimilia exempla non ſolvunt, nec ullatenus vim noſtræ rationis infirmant; ſiquidem allata exempla ſunt tantùm contradictiones ſpecie tenus; & proveniunt non ex re ipſa, ſed ex imperfectione intellectus rem ipſam inadæquatè, & imperfectè concipientis; intellectus enim, qui perfectè & intuitivè res concipit, non tribuit aliud definitioni quàm definito; nec magis concipit unum tanquam medium ad demonſtrandum proprietatem, quàm alterum.

Idem dicendum de *Differentia*; munus enim illius adæquatum non ſolùm eſt genus dividere, ſed & ſpeciem conſtituere; ac proinde qui hoc munus differentiæ diſtinguit, eam inadæquate concipit. Hæc multò magis vera ſunt de *Intellectu divino*, qui cùm pro objecto adæquato reſpiciat Divinam Eſſentiam, in qua omnia alia cognoſcibilia repræſentantur, & elucent; unicus eſt ei modus omnia cognoſcendi: ac proinde qui hunc divinum intellectum intuitivè, & adæquatè conſpiceret, non variam in eo res poſſibiles, aut actuales cognoſcendi rationem deprehenderet.

Secus autem eſt de Eſſentia Divina, & relationibus, ac attributis divinis; ſiquidem etiam intellectus, qui ea intuitivè, & adæquatè concipit, animadvertit diverſas earum eſſe rationes formales; aliàs nec Deus, nec Beati poſſent diſtinguere unam proceſſionem ab alia; nec ſcire cur Paternitas non ſit formaliter communicata Filio, ſicut eſt communicatur formaliter eſſentia, cui Paternitas realiter identificatur; quod aſſerere omnino abſurdum eſſet. Omnes quæ adversùs hanc concluſionem proferri ſolent objectiones, diſſolvet

CONCLUSIO TERTIA.

Attributa *formaliter ex natura rei ab Eſſentia Divina diſtinguuntur*. Hæc eſt Doctoris *in* 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 4. *& quæſtio* 1. *quodlib.* & ſufficienter patet illius veritas ex dictis, nihilominus inſuper probatur.

Primò quidem auctoritate S. Auguſtini lib. 3. contra Maximinum cap. 10. ubi cum arguens quòd negaret Trinitatem Perſonarum ne officere videretur divinæ ſimplicitati, & tamen concederet Deum eſſe bonum, juſtum, & potentem, ſapientem, &c. ſic eum urget, *Si ergo in una Perſona Patris, & illa invenis quæ plura videntur, & pariter non inveneris; quantò magis Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & propter Deitatem individuam unus Deus eſt, & propter uniuſcujuſque proprietatem tres Perſonæ ſunt, & propter ſingulorum perfectionem partes unius Dei non ſunt.*

Ex quibus ſic argumentor. S. Auguſtinus colligit Trinitatem Perſonarum non officere Divinæ Eſſentiæ ſimplicitati; ex eo quòd in ea ſint plura attributa, quæ tamen eidem ſimplicitati non officiunt: ſed nullum eſſet S. Auguſtini argumentum, ſi revera actu, & à parte rei attributa non eſſent ab invicem, & ab eſſentia formaliter

ter diſtincta: Ergo ea ita diſtingui ſupponebat S. Auguſtinus; ipſius namque illatio omnino ridicula eſſet, & abſurda, ſi ſolùm virtualiter, & ratione ea diſtincta eſſe ſentiret: Idem enim eſſet, ac ſi diceret; pluralitas attributorum virtualiter ſolùm, & ratione ab eſſentia diſtinctorum non officit ejus ſimplicitati. Ergo nec pluralitas Perſonarum vera, & realis ipſi non officiet. Quæ conſequentia omnino eſſet ridenda, & explodenda. Ergo revera S. Auguſtinus ſupponebat attributa divina in Deo plura eſſe, & formaliter actu ab eſſentia diverſa.

Secundò: S. Damaſcenus *Libro* 1. *de Fide Orthodoxa cap.* 42. & 49. ubi probat nomen Deo proprium eſſe *qui eſt*, quia (eſſe) dicit quoddam infinitum ſubſtantiæ pelagus, ſubdit. *Si dixeris juſtum, ſi bonum, ſi quid tale; non naturam Dei dices, ſed quæ circa naturam*: Ergo cenſet attributa diſtingui à natura divina, non quidem realiter: Ergo formaliter.

Probatur ſimiliter ratione: Deus ex natura rei, eſt Deus Deitate, non autem Sapientia, bonitate, aut juſtitia; nec pariter Deitate eſt formaliter Sapiens, bonus, & juſtus: Ergo Deitas, ſeu Divina Eſſentia formaliter à ſapientia, & cæteris attributis diſtinguitur.

Conſequentia patet. Impoſſibile enim eſt duo contradictoria verificari de eodem ſub eadem ratione, & reſpectu ejuſdem: Sed de Deo verificatur quòd ſit Deus Deitate, & quòd non ſit Deus Sapientia, &c. Ergo Sapientia, & Deitas, ratione quarum illa duo contradictoria de Deo verificantur, non ſunt omnino idem à parte rei.

Confirmatur: Major eſt identitas eſſentiæ cum eſſentia, & ſapientiæ cum ſapientia, quàm ſapientiæ cum eſſentia, & viceverſa; nam de eſſentia non poſſunt formari duo conceptus diverſi, ſicut revera formantur de eſſentia, & ſapientia: ſed eſſentia eſt ſibi ipſi eadem formaliter: Ergo ſapientia non eſt eadem formaliter cum Eſſentia Divina.

Objiciunt 1. *Thomiſtæ*, Si pluralitas formalitatum eſſet in Deo à parte rei, ſequeretur Deum non eſſe ſimplicem: at falſum conſequens: ergo & antecedens. Probatur *Major*, Si ante operationem intellectus in Deo ſint diſtinctæ formalitates neceſſum eſt in Deo ſit aliquid, & aliquid: ſed ubi eſt aliquid, & aliquid non eſt ſimplicitas, illa enim vel in unum coaleſcunt, vel non: ſi non, ibi non eſt ſimplicitas, ſed multiplicitas, cum multa diſtincta involvantur abſque unione: ſi ſic, Ergo eſt compoſitio, plura namque non poſſunt in unum coaleſcere abſque unione, & compoſitione, quæ opponuntur ſimplicitati. Unde S. Bernardus *Lib.* 5. *de Conſid. cap.* 6. *Deus*, inquit, *non habet quod ad numerum dividat, non quæ colligat ad unum*: *Unum quippe eſt, ſed non Unitum. Non partibus conſtat ut corpus, non affectibus diſtat ut animus, non formis ſubſtat ut omne quod factum eſt*. Et infra, *Non eſt compoſitus Deus, merum ſimplex eſt: & ut liquidò noveris quid ſimplex dicam, idem quod unum. Tam ſimplex Deus, quàm unus: eſt autem unus; & quomodo aliud nihil ſi dici poſſit uniſſimus eſt*. Ergo omnem prorſus pluralitatem, ſive realem, ſive formalem excludit.

Nego ſequelam majoris, & ad ejus probationem dico, attributa quidem eſſe aliquid præter Eſſentiam Divinam, quatenus *Aliquid* opponitur nihilo, & enti rationis; non verò prout deſignat rem undequaque completam. Nec exinde ſequitur, quòd aliquam in Deo compoſitionem efforment: Compoſitio namque fit ex partibus, aut ex iis quorum unum habet rationem actus, & aliud rationem potentiæ: Attributa autem, nec ſunt partes, nec potentia; ſed ſunt actus, & actus puriſſimi, qui cum Eſſentia Divina per identitatem in unum coaleſcunt. Si enim relationes divinæ, & Perſonæ, licèt realiter invicem diſtinctæ, non per compoſitionem, ſed per identitatem in unum coeant, ſintque unicus Deus, nec illarum numerus, & diſtinctio ullatenus officiat divinæ ſimplicitati: Id multò magis de divinis attributis affirmabis, utpote quæ non realiter, ſed ſolùm formaliter, tum inter ſe, tum ab eſſentia diſtinguantur. Hac eadem reſponſione fit ſatis auctoritati ſancti Bernardi, etenim ſi diſtinctio realis, quæ intercedit inter divinas relationes, non obeſt quominus Deus dicatur ſimpliciſſimus, & uniſſimus; nec pariter attributorum formalis diſtinctio ſummæ Dei ſimplicitati quidquam detrahet.

Hæc omnia egregiè, & luculenter expendit Sanctus Auguſtinus *Lib.* 11. *de Civitate Dei cap.* 10. ubi agens de ſimplicitate Dei hæc habet; *Et hæc Trinitas unus eſt Deus, nec ideo ſimplex, quia Trinitas: neque enim propter hoc naturam iſtam boni ſimplicem dicimus, quia Pater in ea ſolus aut ſolus Filius, aut ſolus Spiritus ſanctus*:

non

non enim ſola eſt iſta nominis Trinitas, ſine ſubſtantia Perſonarum, ſicut Sabelliani hæretici putarunt. Pater qui genuit ſimplex eſt, & Filius qui genitus eſt pariter ſimplex eſt, & hoc eſt illud, de quo genitus. Sed ideo ſimplex dicitur, quoniam quod habet, hoc eſt, excepto quod relativè quæque Perſona ad alteram dicitur. Nam utique Pater habet Filium, nec tamen ipſe eſt Filius, & Filius habet Patrem, nec tamen ipſe eſt Pater. In quo ergo ad ſeipſum dicitur non ad alterum, hoc eſt, quod habet; ſicut ad ſeipſum dicitur Vivens, habendo utique vitam, & eadem vita ipſe eſt Propter hoc; itaque natura dicitur ſimplex, cui non ſit aliquid habere, quod vel poſſit amittere, vel aliud ſit habens aliud quod habet: Sicut vas aliquem liquorem, aut corpus colorem, aut aer lucem ſive fervorem, aut anima ſapientiam; nihil enim horum eſt, quod habet, neque enim vas liquor eſt, &c.

Urgent Thomiſtæ. Hoc ipſo quo Eſſentia Divina aſſeritur ut formaliter ab attributis diſtincta, eo ipſo etiam aſſeritur ut actuabilis, & perfectibilis ab illis: Ergo ad illa comparatur ut potentia ad actum, & ut perfectibile ad perfectivum; ac proinde ſi ab illis formaliter diſtinguatur, veram cum illis compoſitionem efformabit, ſicut gradus generis, & differentiæ formaliter invicem diſtincti, veram compoſitionem efficiunt.

Diſtinguo antecedens. Eſſentia Divina eſt actuabilis, & perfectibilis ab attributis per modum potentiæ determinandæ, actuandæ, & diſtinguendæ, ſicut materia per formam, aut genus per differentiam, nego: ſicut actus actualiſſimus perficiendus per alterum actum ſibi identificatum realiter, concedo: Eſſentia enim Divina eſt actus puriſſimus omnem rationem potentiæ, determinationis aut conſtitutionis excludens. Ac proinde ſicut non dicitur in potentia reſpectu relationum divinarum, quæ ſibi identificantur; ita nec reſpectu attributorum, quæ cum illa idem ſunt realiter, ſed formaliter diſtincta.

Subſumunt: Atqui attributa verè habent rationem formæ reſpectu Eſſentiæ Divinæ: Ergo nulla ſolutio. Probant antecedens. Quidquid denominat formaliter, eſt forma: ſed attributa denominant Eſſentiam Divinam formaliter; Deus enim formaliter eſt juſtus, ſapiens, &c. Ergo juſtitia, ſapientia, & cætera attributa, ſi diſtinguantur actu ab Eſſentia Divina, ſunt illius formæ.

Nego ſubſumptum, & majorem illius probationis diſtinguo cum Doctore *in* 1. *d.* 8. *q.* 4. *nu.* 22. Quidquid denominat formaliter per modum *Informantis*, eſt forma, concedo: quidquid denominat per modum *Conſtituentis*, aut *Perficientis*, eſt forma propriè dicta, nego. Corpus enim Verbi gratia dicitur *Animatum* denominativè, propriè, & formaliter: quia anima eſt ejus forma; homo autem, inquit Doctor, dicitur *Animatus*, non denominativè propriè, ſed eſſentialiter, quia anima eſt de ejus eſſentia phyſica: Ergo non omne quod denominat formaliter, eſt propriè forma; anima enim denominat totum compoſitum animatum, & tamen non dicitur forma informans compoſitum, ſed materiam. Unde concludit Doctor quòd ſi aliqua ſunt magis idem alteri quàm anima, v. g. eſt idem toti animato, illa identitas ſufficit, ut illud à re ſibi identificata denominetur: at attributa intimè identificantur Eſſentiæ Divinæ: Ergo hæc ab illis propter illam identificationem poterit denominari.

Inſtant. Simplicitas, & Unitas divina, ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices; ac proinde in Deo admitti debent ſecundùm maximum gradum ſimplicitatis, & unitatis excogitabilem; ſed gradus ille maximus is eſt, qui omnem compoſitionem, multiplicitatem, & diverſitatem nedum realem, ſed etiam formalem excludit. Res enim quæ nullam in ſe patitur diſtinctionem, etiam formalem, multò ſimplicior eſt, & magis una, quàm quæ pluralitatem formalitatum involvit; ſumma namque ſimplicitas excludit omnem compoſitionem; ſumma Unitas omnem pluralitatem; & ſumma Identitas omnem prorſus diſtinctionem: Ergo unitas, & ſimplicitas divina, cùm ſit maxima, omnem prorſus formalitatum diſtinctionem debet excludere.

Diſtinguo majorem. Debent admitti ſecundùm maximum gradum ſimplicitatis, & unitatis compoſſibilem cum Eſſentia Divina, concedo: ſecus, nego; non enim maximus gradus ſimplicitatis, & unitatis à nobis excogitandæ, compoſſibilis eſt cum Eſſentia Divina: ſiquidem ubi unica eſt Perſona, & unicum principium illius conſtitutivum, ibi eſt major ſimplicitas, & unitas, quàm ubi ſunt tres Perſonæ, & tria prin-

prin-

Digitized by Google

principia illorum conſtitutiva; attamen hæc unitas, & ſimplicitas non eſt compoſſibilis cum Deitate; in ea namque ſunt tres Perſonæ, & tria principia ſeu relationes earum conſtitutivæ. Idem dicendum de ſimplicitate excludente omnem formalitatem; hæc enim non eſt compoſſibiliscum Eſſentia Divina, propter evidentes contradictiones exinde ſequendas, ut ſupra diximus.

Deinde arguo ad hominem: Simplicitas quæ excludit omnem diſtinctionem tam fundamentalem, quàm rationis, major eſt ea, quæ talem diſtinctionem ſecum patitur: ſed Thomiſtæ, cum ſimplicitate divina, admittunt in Deo diſtinctionem fundamentalem, & rationis: Ergo non tribuunt Deo omnem prorſus ſimplicitatem à nobis excogitandam, proindeque nos impugnantes, in ſe militant.

Objiciunt 2. Quæ diſtinguuntur inferioribus, adunantur in ſuperioribus, & fiunt una & eadem res ſimplex, ut patet exemplo virtutis diſſicativæ, & liquefactivæ, quæ cùm diſtinguantur formaliter in ſublunaribus, quia una non eſt altera, tamen in Sole non ita diſcrepant; ſiquidem Sol per unam omnino ſimplicem virtutem lutum indurat, & ceram liquefacit: Ergo à pari omnes perfectiones, quæ in creaturis, ſive realiter, ſive formaliter diſtinguuntur, in Deo formaliter adunantur. *Probatur conſequentia*; Non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solis, quàm perfectiones in Deo: ſed illæ adunantur formaliter: Ergo & hæ taliter debent adunari.

Nego conſequentiam, ſimiliter, & *Paritatem*; aliter enim attributa Deo conveniunt, quàm virtus indurativa, & liquefactiva Soli; illa namque Deo conveniunt formaliter, hæc verò tantùm eminenter, & virtualiter Soli congruit; quia Sol non eſt formaliter liquidus nec ſiccus, ſed emittit radios qui cauſant ſiccitatem, & liquefactionem. Deus autem eſt formaliter *Sapiens*; & primum ſuppoſitum divinum eſt formaliter *Pater*, ſecundum formaliter *Filius*, tertium formaliter *Spiritus ſanctus*, per relationes Perſonales, quæ formaliter conſtituunt in eſſe talis Perſonæ. Unde non eodem modo attributa, & relationes debent adunari in Deo, quomodo virtutes liquefactivæ, & exſiccativæ in Sole adunantur.

Ratio autem cur *Virtutes* inferiorum magis adunantur in ſuperioribus, quàm eorum *Formalitates*, eſt quia virtus, quò major eſt, magis adunatur; quia eò plura poteſt exequi: Eadem enim Omnipotentia divina cum ſit infinita, eſſentias varias producit; ac proinde non mirum, ſi virtus limitata, & diviſa in inferioribus, in ſuperioribus adunetur, quia major, & perfectior eſt in ſuperioribus, quàm in inferioribus. Secus autem eſt de formalitate, ſeu perfectione formali, hæc enim cum perficiat tantùm in determinata quadam ratione v.g. *Sapientia* in ratione cognitionis certæ; non ſequitur eam plura, & varia præſtare poſſe in ſuperioribus, quàm in inferioribus; non enim *Sapientia* poteſt Deo tribuere perfectionem *Juſtitiæ*, quia ſapientia, & juſtitia ſunt diverſæ formalitates, diverſimodè afficientes, & perficientes. Unde ſequitur eam quidem eſſe magis perfectam in Deo, non autem magis adunatam.

Objiciunt 4. rationem, qua utebatur S. Bernardus contra Gilbertum *Serm.* 8. *in Cant.* Si *Sapientia* v. g. ex natura rei, & ante omnem mentis operam à divina eſſentia diſtingueretur, vel eſſet quid illa ſuperius, vel æquale, vel inferius. *Non primum*, quia nihil ſuperius Eſſentia Divina eſſe, nec concipi poteſt: *Non* etiam *ſecundum*; quia daretur aliquid à parte rei, quod non eſſet Deus, & tamen tantæ eſſet perfectionis, ac Eſſentia Divina: *Nec etiam tertium*, quia quod inferius Eſſentia Divina, creatum eſt, & ſic Deus eſſet ſapiens per aliquod creatum, quod falſum eſt: Ergo ſapientia nullatenus ab Eſſentia Divina diſtinguitur.

Diſtinguo conſequens: Id ſequeretur, ſi divina ſapientia ab eſſentia diſtingueretur tanquam res à re, *concedo*: tanquam formalitas ab entitate, *nego*: S. Bernardus autem putabat Gilbertum diſtinguere attributa divina, ſicut diſtinguebat divinas relationes ab Eſſentia Divina, tanquam rem à re; ita quòd nulla inter eas eſſet identitas realis: Unde illius ratio valebat quidem, & urgebat Gilbertum; ſed nullatenus in nos militat, quippe qui aſtruamus ſummam identitatem inter eſſentiam, & attributa, & ſolùm formalitatum diſtinctionem admittamus:

Objiciunt 5. Si eſſentia Divina diſtingueretur à parte rei à ſuis attributis, & illa inter ſe pariter diſcreparent; neutrum eorum

rum eſſet infinitum; imò nec Deus adæquatè ſumptus infinitus eſſet. *Eſſentia quidem non eſſet infinita*, quia in ſuo conceptu non includeret omnem perfectionem ſimpliciter; non enim illam perfectionem includeret, à qua diceretur à parte rei diſtingui: *Nec pariter attributa forent infinita*, quia unum non includeret perfectionem illius à quo formaliter diſcreparet. Non etiam Deus adæquatè ſumptus, quia ex pluribus non infinitis, ſed limitatis, non fit unum infinitum: Ergo vel attributa non diſtinguuntur formaliter vel Deus non eſt infinitus.

Nego conſequentiam, quodlibet enim eorum infinitum eſt in ſuo genere. *Eſſentia* quidem in ratione eſſentiæ, ſecundùm quam includit formaliter omnem perfectionem eſſentialem, ſimiliter *Sapientia* eſt infinita in ratione ſapientiæ, & ſic de cæteris: omnia autem ſimul ſumpta conſtituunt rem ſimpliciſſimam realiter, quæ eſt infinita ſimpliciter.

Licèt enim *Ens Infinitum* coaleſcere non poſſit ex pluribus perfectionibus finitis, poteſt tamen ex pluribus infinitis formaliter ſecundùm diverſam rationem. Cujus ratio eſt, (ut ſubtiliter obſervat noſter Smiſingus *tract.* 2. *diſt.* 1. *num.*66.) quòd perfectio finita ſemper aliquam meliorem perfectionem excludit à re cujus eſt perfectio, ut differentia corporis, perfectionem ſpiritus; differentia inanimati, animam: at perfectio infinita non excludit à re cujus eſt, ſed poſtulat in illa per identitatem, omnem perfectionem, quæ eſt melior quàm alia, ſecum incompoſſibilis. Quo fit ut illa perfectio ex natura ſua concurrat ad conſtituendum unum ens ſimpliciter infinitum, quod in ſe realiter, & per ſummam identitatem involvit omnem perfectionem ſimpliciter, & ratione cujus ſummæ identitatis quælibet divina perfectio realiter aliam complectitur.

Inſtabis, Divina Eſſentia ut formaliter diſtinguitur à ſapientia v. g. non includit illam formaliter: Ergo non eſt Infinitè perfecta. Probatur *conſequentia*. Illud non eſt infinitè perfectum formaliter, quod non includit formaliter omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem: ſed Eſſentia Divina ut præſcindens à ſapientia, non includeret formaliter omnem perfectionem ſimpliciter ſimplicem, ſiquidem ſapientiam non involveret: Ergo non eſſet infinitè perfecta.

Reſpondeo cum Doctore. *Quæſt.* 1. *prologi*. Quòd cùm Eſſentia Divina dici poſſit infinitè perfecta formaliter, duobus modis; *Primò* quidem per *Infinitatem radicalem*, qua ab ea quaſi emanant, & effluunt omnes divinæ perfectiones, & quæ eſt earum radix, & oceanus; *Secundò* per *Infinitatem formalem*, quæ eſt modus Eſſentiam Divinam circumſtans, & eam formaliter afficiens, ſicut & omnes alias ejus perfectiones: Inde fit quòd præcita à ſuis attributis ſemper remaneat infinitè perfecta; nimirum per infinitatem radicalem, quæ ſibi identificat omnem omnino perfectionem; & etiam per infinitatem formalem, quia dum eſſentia præſcindit ab attributis, non propterea cenſetur à ſuis modis præſcindere; ac propterea dum præſcindit à ſapientia, tamen poteſt adhuc concipi cum infinitate formali.

Reſpondeo ſecundò; ex diſtinctione formali non ſequi aliquid non eſſe tale, ſed tantùm non eſſe conceptibile ut tale. Unde verum quidem eſt quòd dum Eſſentia Divina præſcindit à ſapientia, non concipitur quidem ut ſapiens, ſed non ſequitur eam non eſſe ſapientem, ex conceptibilitate enim rei ſine ſua perfectione, non ſequitur eam eſſe ſine ſua perfectione ſibi identificata.

Urgebis. Dum Divina Eſſentia præſcindit à ſapientiæ attributo, vel Deus concipitur ut ſapiens, vel ut inſipiens, vel ut non ſapiens: *Non primum*, alioquin duæ eſſent ſapientiæ in Deo; putà una eſſentialis, alia attributalis quod eſt abſurdum; pari enim ratione poſſent eſſe infinitæ: *Non etiam ſecundum*; quia blaſphemum eſt dicere Deum eſſe inſipientem: *Non denique tertium*, quia negaretur ſapientia de Deo, quod pariter blaſphemum eſſet: Ergo neceſſum eſt, quòd Divina Eſſentia non poſſit concipi ſine ſapientia; nec proinde formaliter ab ea diſtingui.

Reſpondeo: Quòd dum Divina Eſsentia concipitur, ut præſcindens à ſapientia, Deus non concipitur nec ut ſapiens, nec ut inſipiens, nec ut non ſapiens; ſed tantùm ut eſsentia divina: ſicut à pari, *Homo* ſecundùm ſuam eſsentiam conſideratus, nec concipitur *Ut riſibilis*, nec ut *Non riſibilis*, ſed tantùm ut eſt *Animal rationale*. Unde tritum illud Philoſophorum effatum; *Abſtrahentium non eſt mendacium*, quia nempe in iis quæ abſtrahunt ab aliis, unum

non

non negatur, nec affirmatur de alio, ſed tantùm concipitur ſine alio: concipi autem ſine alio, non eſt idem, ac unum eſſe ſine alio; quia non eſſe idem cum alio; negat identitatem realem cum ipſo; eſſe verò conceptibile ſine alio, negat tantùm identitatem formalem cum ipſo.

Objiciunt 6. Omnis diſtinctio, aut relatio eſt, aut relationem quamdam importat inter ea, quæ diſtinguuntur, quia termini diſtincti, ſunt aliquatenus oppoſiti, oppoſitio autem eſt relatio, & conſequenter inter terminos diſtinctos à parte rei eſt relatio à parte rei: ſed nullus Theologus relationem aliquam in Deo agnovit præter relationes Perſonales. Ergo nec ullam diſtinctionem. Inſuper ſancti Patres diſtinguentes in divinis Eſſentialia a Notionalibus, dicunt illa eſſe abſoluta, & ad ſe, hæc autem relativa, & ad aliud. Ergo in eſſentialibus nihil relativum agnoſcunt.

Reſpondeo 1. negari poſſe majorem: *Tum quia* omnis relatio realis exigit extrema realiter invicem diſtincta; diſtinctio autem formalis non eſt inter extrema realiter diſtincta, ac proinde non eſt relatio: *Tum quia* omnis relatio diſtrinctionis præſupponit extrema diſtincta; realiter quidem, ſi diſtinctio ſit realis, formaliter verò ſi diſtinctio ſit formalis: Ergo formaliter loquendo diſtinctio non dicit relationem, ſed præſupponitur relationi. *Tum denique, quia* diſtinctio omnis magis dicit negationem identitatis, quàm relationem; negatio enim identitatis ſequitur ip ametextrema diſtincta ex natura ſua, etiamſi nulla relatio ſequeretur ad eorum diſtinctionem, & ſufficienter, cum tali negatione identitatis extrema concipiuntur eſſe diſtincta; ac proinde nulla apparet neceſſitas admittendæ relationis diſtinctivæ.

Reſpondeo 2. Diſtinguendo minorem, nullus Theologus agnovit aliquam relationem præter Perſonales: realem, concedo: formalem, nego: dato enim quòd omnis diſtinctio ſit relatio, ut etiam docere videtur Doctor *in* 1. *diſt.* 31. *qu. unica & qu.* 6. *quodlib.* evidens eſt, quòd illi qui in Deo diſtinctionem ſive rationis, ſive virtualem, ſive formalem, agnoſcunt, etiam in eo aliam relationem à Perſonalibus affirmant. Ad SS. Patres dico illos intelligendos, vel de eſſentialibus entitativè, & fundamentaliter ſumptis, ideſt quatenus fundant illas rationes diſtinctionis; vel de abſoluto, ut oppoſitur relationi, non quidem formali, qualis eſt inter eſſentiam, & attributa, ſed reali, qualis eſt inter divinas Perſonas.

Objiciunt 7. Quæ diſtinguuntur formaliter, non prædicantur de ſe invicem in abſtracto; non enim legitima eſſet hæc prædicatio, Rationalitas eſt animalitas; licèt hæc ſolùm formaliter in homine diſtinguantur: ſed attributa de ſe invicem prædicantur in abſtracto: vera enim hæc eſt prædicatio, juſtitia Dei eſt ſapientia ejus: Ergo non diſtinguuntur formaliter.

Diſtinguo majorem cum Doctore in 1. *diſt.* 8. *qu.* 4. *num.* 25. Diſtincta formaliter non prædicantur de ſe invicem in abſtracto, in creatis, concedo; in Deo, *nego*. Ratio autem diſparitatis inter utrumque, eſt quòd abſtracta creata ſint finita ſicut ea à quibus abſtrahunt: divina autem abſtracta v. g. *Juſtitia*, infinita ſunt, ſicut, & eſſentia divina, à qua præſcindunt, & formaliter diſtinguuntur; quando autem abſtracta ſunt, & concipiuntur finita, intellectus non agnoſcit in eis aliquod vinculum unionis, ratione cujus unum prædicari poſſit de alio à ſe diſtincto formaliter. Secus verò eſt de abſtractis divinis, quia cum infinita ſint formaliter, infinitas ipſa, cum qua concipiuntur, eſt vinculum illa uniens, & identificans, quia infinitas ex ratione ſua poſtulat ſibi identificare quamlibet perfectionem ſibi compoſſibilem: Unde quando intellectus concipit abſtracta divina ut infinita, habet ſufficientem rationem concipiendi ea ut identificata, ac proinde ut de ſe invicem prædicabilia.

Vel clariùs, & breviùs. *Diſtinguo minorem*. Attributa divina in abſtracto prædicantur de ſe invicem formaliter, nego; non enim verum eſt quòd ſapientia, v. g. ſit formaliter juſtitia, quippe cum formaliter invicem diſcrepent: identicè, concedo; quia invicem identificantur ratione eſſentiæ divinæ, & ſuæ infinitatis.

Urgebis: Attributa divina ſtrictiùs, & magis intimè prædicantur de ſe invicem in abſtracto, quàm rationalitas, & animalitas: ſed hæc de ſe invicem prædicantur identicè; ſiquidem in homine invicem idem ſunt: Ergo illa debent prædicari formaliter, ac proinde eſſe idem formaliter.

Diſtinguo majorem. Prædicantur ſtrictiùs, id eſt ſtrictius habent vinculum quo identifi-

tificentur, & de ſe invicem prædicentur, concedo: id eſt alio modo quàm identicè, hoc eſt formaliter de ſe invicem enuntiantur, nego: Fateor equidem attributa divina, ſtrictiori vinculo invicem uniri, quàm rationalitas, & animalitas, hæc enim ſolùm invicem identificantur ratione *tertii*, nempe *hominis*, quem conſtituunt; illa verò nedum invicem identificantur ratione divinæ eſſentiæ, quam perficiunt, & cum qua idem ſunt realiter; ſed etiam ratione ſuæ formalis infinitatis, quæ illa invicem identificaret, etiam ſi per impoſſibile invicem in eſſentia divina non identificarentur. Secus verò de rationalitate, & animalitate, ſi enim non identificarentur in homine, nihil in ſe haberent quo fierent idem. Unde horum prædicatio poteſt dici identica latior; illorum verò prædicatio identica ſtrictiſſima.

Objiciunt tandem auctoritatem S. Auguſtini dicentis 7. *de Trinit. cap.* 2. *Non eò Pater quò Deus; nec eò Verbum quò ſapientia, eò tamen magnus quò ſapiens*. Ex quo ſic argumentantur; Eam identitatem concedit S. Auguſtinus inter eſſentiam, & magnitudinem, ac cætera attributa, quam negat inter relationes perſonales, & eſſentiam divinam: ſed inter has negat tantùm identitatem formalem, quam enim aliam negaret? Ergo inter illas affirmat eſſe identitatem formalem; ac proinde cenſet attributa non diſtingui formaliter ab eſſentia.

Reſpondeo; Quòd etſi hæc verba non ſimul in unam ſententiam coaleſcant apud Auguſtinum, ſed ex ejus verbis diviſis colligantur; tamen dato, quòd ejus ſit præfata mens, & ſententia, dico cum Doctore in 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 4. *num.* 23. Auguſtinum ſolùm velle quòd *non eò Pater, quò Deus*, quatenus Pater non poteſt prædicari de eo omni, de quo dicitur quòd ſit Deus; & tamen eò eſt magnus, ſapiens, juſtus, &c. quò Deus, quia de quocumque eſſentia divina prædicatur, etiam, & divina attributa de eo prædicantur; dicitur enim v.g. quòd Filius ſit Deus, & ſapiens, & juſtus, non autem quòd ſit Pater: & ratio hujus diverſitatis non provenit ex eò, quòd attributa magis identificentur eſſentiæ, quàm relationes; ſed quia cum relationes Perſonales ſint invicem oppoſitæ, & realiter diſtinctæ, quælibet non poteſt tribus Perſonis communicari, ſicut attributa, & eſſentia eis communicantur.

Dico 2. cum eodem *ibidem*; hæc idcircò fortè ab Auguſtino affirmari, non ut ſignificaret aliam eſſe diſtinctionem inter *Deitatem* & *Paternitatem*, aut *Filiationem*, quàm inter *Deitatem*, & *Sapientiam*, eſt enim utrobique identitas realis, & diſtinctio formalis: ſed quòd ſit major ratio identitatis inter Deitatem, & Attributa, quàm inter Relationes cum Deitate, & Attributis comparatas.

Quia cùm Eſſentia, & Attributa ſint formaliter infinita, & infinitas ex ſua ratione formali poſtulet ſibi identificare quodcumque cum ea poſſibile; ſequitur attributa duplicem habere rationem identificationis: unam quidem in eſſentia, in qua idem cùm relationibus omninò ſunt realiter; cùm enim Deus ſit ens ſimpliciſſimum, illius eſſentia ſibi identificat realiter omnia, quæ in eo ſunt; alteram autem, ex propria ſua infinitate quæ poſtulat ſibi identificare quamcumque perfectionem ſibi compoſſibilem: ſapientia v.g. quatenus eſt infinita perfectio, exigit ſibi identificari perfectionem bonitatis, juſtitiæ, ac cæterorum attributorum cum ea compoſſibilium: Relationes autem divinæ, cùm non dicant ex ſe ullam perfectionem (ut probabitur in *Tractatu de Trinitate*) ac multò minùs perfectionem infinitam, non habent hanc ſecundam rationem identificationis, quæ ex infinitate repetitur: ſed ſolùm primam, quæ ex ſimplicitate, & ſumma identitate Dei eſt repetenda; proindeque major eſt ratio identificationis attributorum, tum invicem, tùm cum eſsentia divina, quàm relationum.

COROLLARIUM.

Ex his omnibus conſtat quantùm à ſcopo aberrent aliqui recentiores Thomiſtæ, qui attributa divina eſse de eſsentia Dei, & ſe ſe invicem formaliter includere contendunt; quam ſententiam ut tueantur, ſuam diſtinctionem, & fundamentalem, ac virtualem coguntur explodere, non enim explicare poſsunt quomodo unum ſit de ratione formali, & eſsentia alterius, à quo fundamentaliter, & virtualiter diſtinguitur; ſequeretur enim ex eorum ſententia eſsentias rerum à rebus ipſis diſtingui fundamentaliter, & virtualiter; ſicque eſsentias ſine rebus ipſis, viciſſim res ipſas ſine ſuis eſsentiis ritè poſse concipi, quod admittere peritum Philoſophum, & Theologum omnino dedecet.

La-

Inſuper. Si attributa eſſent de conceptu formali eſsentiæ, etiam & relationes eſſentiæ divinæ formaliter competerent; ſed falſum conſequens: Ergo & antecedens. *Major* patet à paritate rationis. *Minor* probatur; *Eſſe Patrem*, non eſt de eſſentia, & conceptu formali Dei: Ergo nec *Paternitas* eſt de conceptu formali eſſentiæ. Conſequentia eſt evidens: quidquid enim eſt de conceptu formali Dei, eſt de conceptu formali eſſentiæ, & vice verſa. *Antecedens* probatur. Si de conceptu formali Dei, eſſet quòd ſit *Pater*, ſequeretur Filium eſſe Patrem, nam quidquid eſt de ratione intrinſeca alicujus communis, eſt etiam de eſſentia cujuſcumque ſuppoſiti, & ſingularis contenti ſub illo communi: Sic v.g. quia *vivens* dicitur de animali, & *animal* de homine tanquam de ſubjecto, & inferiore, ſimiliter *vivens* dicetur de homine: Ergo à ſimili ſi de ratione formali, & eſſentiali Deitatis ſit eſſe Patrem, ſimiliter erit de ratione eſsentiali Filii ſub ea contenti. Igitur ſi *Pater* prædicatur quidditativè & eſsentialiter de eo, ſimiliter prædicabitur de Filio, de quo Deus eſsentialiter prædicatur.

Denique, ſi Paternitas eſsentialiter Deitati competat, & Deitas includatur formaliter in conceptu Filiationis, etiam Paternitas in formali conceptu Filiationis includetur. Patet *conſequentia*, quia Deitas includitur in conceptu Filiationis: Ergo etiam in eo includitur quidquid eſt formaliter Deitas. Sed Paternitas, ut volunt, eſt formaliter Deitas, ac proinde eſt etiam formaliter Filiatio, quæ conſequentiæ cum ſint falſæ, etiam falſum, & abſurdum eſt illud, unde eliciuntur, & inferuntur.

DISPUTATIO TERTIA.

De Perfectionibus modificantibus Divinam Eſſentiam, ſeu de Attributis Negativis.

CUm inacceſſibilem Eſsentiæ Divinæ Solem, quantùm cœlitùs datum eſt, pro imbecilli noſtræ mentis acie hactenus fuerimus contemplati, nunc ad divinas illius perfectiones magis affines conſpiciendas, veluti tot ab ea promicantes radios, obtutus noſtros admovere licet. Verùm, quoniam Spiritus ſanctus Eccli. 3. præmonet: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris*, Etenim, inquit Salomon Prov. 25. *Sicut qui mel multum comedit non eſt ei bonum, ſic qui ſcrutator eſt majeſtatis opprimetur à gloria*. Idcirco in primis audiendus eſt inclamans Apoſtolus Roman. 12. *Dico autem per gratiam, quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos; non plùs ſapere, quam oportet ſapere; ſed ſapere ad ſobrietatem.*

Hinc appoſitè præcavet S. Hilarius lib. 10. de Trinit. *Ut igitur*, inquit, *Sol ita videndus eſt ut poſſit videri, tantuſque excipiendus lumine eſt, quantus admittitur, ne ſi plus velimus expetere minùs quoque, quàm poſſumus conſequamur: Ita & ratio cœleſtis in tantùm intelligenda eſt; in quantùm ſe permittit intelligi: in tantùm expetenda eſt, in quantùm apprehendendam ſe dedit; ne ſi contenti indulgentiæ moderatione non ſimus, amittamus indulta.*

Quò & illud Senecæ Philoſophi ſpectat lib. 7. natural. q. cap. 30. *Egregiè*, inquit, *Ariſtoteles ait nunquam nos verecundiores eſſe debere, quàm cum de Diis agitur. Si intramus templa compoſiti, ſi ad ſacrificium acceſſuri vultum ſubmittimus, togam adducimus, ſi in omne argumentum modeſtiæ fingimur; quantò hoc magis facere debemus cùm de Deorum natura diſputamus, ne quid temerè, ne quid impudenter, aut ignorantes affirmemus; aut ſcientes mentiamur.*

His egregiis ſententiis commonemur, ne ultra captum ingenii noſtri, vireſque nitamur in divinis præcellentiis curioſiùs inveſtigandis, & referandis, ac meminerimus celebris illius documenti, quod Magnus Gregorius *lib. 14. moral. cap. 12.* his verbis expreſſit; *Habent hoc hæretici proprium, ut de inani ſcientiæ ſuæ arrogantia inflentur, & rectè credentium ſimplicitatem ſæpe derideant .... At contra ſancta Eccleſia, in omne quod veraciter ſapit, ſenſum ſuum humiliter deprimit; ne in requiſitione occultorum tumeat, & perſcrutari aliqua, quæ ultra vires ſunt illius, præſumat; utiliùs enim ſtudet neſcire, quæ perſcrutari non valet, quàm audacter definire quæ neſcit.*

His itaque ſaluberrimis commonitionibus eruditi, id unicum nobis in votis erit, non tam noſtra, quàm quæ à Majoribus de perfectionibus divinis tradita ſunt, hac in Diſputatione reſerare. Quod ut fiat planiùs, & commodiori methodo, quamlibet è divinis perfectionibus, ſub ſpecialibus Articulis proponemus explicandam.

ARTICULUS PRIMUS.

De Simplicitate Divina.

EX omnibus divinis præcellentiis, quæ negantibus vocabulis exprimuntur, prima ſe nobis Dei *Simplicitas* offert; quæ appellatione quidem videtur una eſſe affirmantium proprietatum; revera tamen non immeritò inter negantes adſcribitur. Nihil ſiquidem aliud eſt eſſe ſimplicem, quàm carere compoſitione, nec ullas habere partes, quæ invicem nexæ unum aliquid efficiant.

Inde lis oritur inter nonnullos Theologos, num divina ſimplicitas formaliter ſit negatio, ut quidam affirmant cum Aureolo noſtro in 3. *d.* 8. *q.* 3. *art.* 2. an verò ſit formaliter, poſitiva perfectio ſecum negatonem omnis compoſitionis importans, uti rectiùs cenſuiſſe videtur Doctor Subtilis in 2. *d.* 8. *q.* 1. *ad* 1. Itaque *primò* reſolvendum eſt, an revera Deus ſit omnino ſimplex; *Secundò*, quid ſit formaliter ejus divina Simplicitas. *Tertiò*, an illa ſumma Simplicitas omnem omnino compoſitionem, tam realem, quàm rationis, tam actualem, quàm poſſibilem à Deo arceat.

QUÆSTIO PRIMA.

An Deus ſit omnino ſimplex, & in quo formaliter conſiſtat ejus divina Simplicitas.

NOtandum 1. Id eſſe diſcriminis inter ſimplicitatem, unitatem, & identitatem, quòd *Identitas* opponatur diſtinctioni, *Unitas* multitudini, & *Simplicitas* compoſitioni: Illa enim *Eadem* omnino dicuntur, quæ nec re, nec ratione diverſa ſunt; v. g. *Homo*, & *Animal rationale*: hæ namque diverſæ voces eandem rem omnino exprimunt; Illa verò dicuntur *Unum*, quæ licèt in ſe diverſa ſint, & diſtincta realiter, aut formaliter, tamen ita invicem adunantur, ut in unum coeant, ſic *Anima rationalis, & caro, unus eſt homo*. Illud autem dicitur *Simplex*, quod omnem prorſus compoſitionem abjicit, nec in ſe admittit aliquid per modum actus, & potentiæ, quæ ad veram compoſitionem formandam deſiderantur: Itaque *Simplicitas* quaſi media videtur inter unitatem, & identitatem; ſiquidem ſtrictior eſt Unitate, quæ partes componentes admittit, & latior Identitate, quæ omnem diſtinctionem abjicit. *Simplex* ergo illud dicitur, quod etſi diſtincta includat, omnem tamen compoſitionem ex actu, & potentia excludit, ut compertum fit in Myſterio adorandæ Trinitatis, in quo realis divinarum Perſonarum invicem diſtinctio ſimplicitatem divinam non ſolvit, multò minùs ei officit diſtinctio formalis relationum Perſonalium ab Eſſentia Divina.

Notandum 2. Totuplicem diſtingui poſſe ſimplicitatem, quotuplex eſt ipſius inimica compoſitio: unde cum duplex univerſim ſit compoſitionis genus, alia namque eſt *Compoſitio realis*; quæ fit quatuor modis, nimirum, *Vel* ex materia, & forma: *Vel* ex partibus integrantibus, aut quidditativis; *Vel* ex natura, & ſubſiſtentia, ex hypoteſi quòd hæc addat aliquid poſitivum naturæ ſubſtantiali; *Vel* ex ſubjecto, & accidente. Alia autem eſt *Compoſitio formalis* ex natura rei, quam alii Compoſitionem *Virtualem*, & *rationis* appellant; quæque fit pariter quatuor modis, putà *Vel* ex eſſentia, & exiſtentia, *Vel* ex genere, & differentia, *Vel* ex eſſentia, & proprietatibus, *Vel* denique ex eſſentia, & modis illius intrinſecis: Hinc fit ut pariter generatim duplex dicatur Simplicitas; alia quidem realis, quæ omnem excludit compoſitionem, ſive ex materia, & forma, ſive ex partibus integrantibus, aut quidditativis, ſive ex natura, & ſubſiſtentia, ſive ex ſubjecto, & accidente; alia aut ſimplicitas formalis, aut rationis, quæ omnem compoſitionis formalis modum excludit.

Notandum 3. Simplicitatem formalem iterum duplicem diſtingui: alia enim dicitur *Simplicitas ſecundùm quid*, ſeu ſimplex; cujus conceptus objectivus ita eſt unus, ut tamen ſit reſolubilis in varios conceptus diſtinctos, & ſeorſim cogitabiles, qualis eſt v. g. conceptus hominis, qui licèt metaphyſicè ſit unicus, tamen reſolvi poteſt in conceptum animalis, & rationalis quibus homo conſtituitur. Alia verò dicitur *Simplicitas abſoluta*, ſeu ſimpliciter ſimplex, cujus entitas in varios conceptus reſolvi non poteſt, qualis eſt conceptus *Entis* v. g. qui cum nihil prius ſupponat, ſed ſit omnium conceptuum generalior, & prior, in nullum etiam reſolvitur. Quænam autem ex his ſimplicitatibus Deo competat, hic reſolvendum eſt.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

DEus eſt *omnino ſimplex*. Ita definivit Concilium Lateranenſe cap. *Firmiter* in quo decernitur *Subſtantiam divinam eſſe indiviſibilem*, *utpote omnino ſimplicem*. Idipſum probant omnes Sancti Patres, & Doctores Theologi, idque variis rationibus, quarum

Prima deducitur ex ſumma Dei perfectione, ſicque formari poteſt. Deus eſt ens perfectiſſimum: Ergo eſt ſimplex. Antecedens patet; ſiquidem nomine Dei intelligitur ens quo nullum cogitari, fingique poteſt melius, ac perfectius. Conſequentia probatur. Enti perfectiſſimo tribuenda eſt omnis omnino perfectio nullam imperfectionem redolens: Unde S. Ambroſius l. 1. de Fide c. 7. *Quidquid religioſius ſentiri poteſt*, *quidquid præſtantius ad decorem*, *quidquid ſublimius ad poteſtatem*, *hoc Deo intelligas convenire*: Sed *natura ſimplex*, ait S. Bernardus lib. 5. de Conſideratione cap. 7. *multiplici antefertur*: Ergo ut ibidem concludit, *Non eſt compoſitus Deus*, *merum ſimplex eſt*. *Et ut liquidò noveris quid ſimplex dicam*, *idem quod unum*. *Tam ſimplex Deus*, *quàm unus eſt*: *eſt autem unus*, *& quomodo aliud nihil*: *ſi dici poſſit*, *uniſſimus eſt*.

Secunda Probatio deducitur ex ratione primæ Cauſæ. Prima Cauſa nullam ſui cauſam habere poteſt: ſed compoſitum omne cauſam deſiderat quæ diſtinctas partes uniat, & conjungat; etenim quæ inter ſe diverſa ſunt, in unum coaleſcere non poſſunt, niſi per aliquam Cauſam adunantem: Ergo cum Deus ſit prima cauſa, non poteſt habere cauſam partium adunativam; nec proinde poteſt eſſe compoſitus, & conſequenter eſt omninò ſimplex. Major conſtat, *Nam*, inquit Auctor libri de cognitione veræ vitæ cap. apud Auguſtinum tom. 9. *Omne quod partibus conjungitur*, *vel in partes reſolvitur*, *ab aliquo utique conjunctionem*, *vel reſolutionem patitur*. Minorem probat S. Cyrillus Alexandrinus in libro theſauri cap. 13. *Cum ergo*, inquit, *nihil ante principium cogitari queat*, *nulla ex parte continget illi*, *ut ſit compoſitum*; *quandoquidem compoſita quidam ſimplicium concurſus efficit*. Idem confirmat Juſtinus Martyr, aut quiſquis eſt Auctor Quæſtionum, & Reſponſionum ad Orthodoxos q. 129. ubi compoſitum omne ab alio factum eſſe dicit, *Nam*, inquit, *qui neminem habet qui ſe fecit*, *& compoſuit*, *neque factus eſt*, *neque compoſitus*. *Propterea in Deo quidem dicimus æternam eſſe coexiſtentiam*, *non autem compoſitionem*. Eandem rationem poeticè illuſtravit Prudentius *Lib.* 2. *contra Symmachum*, ubi Deum ita loquentem inducit.

Sum ſubſtantia ſimplex.
Nec pars eſſe queo; *ſolis diviſio rebus*
Compoſitis, *factiſque ſubeſt*: *me nemo creavit*,
Ut ſcindi valeam, *cunctorum Conditor unus*.

Tertia ratio infertur ex Dei ſumma Identitate. In omni compoſito ſunt partes, quæ non ſunt ipſum compoſitum: ſed in Deo nihil eſt quod non ſit Deus: Ergo Deus non eſt compoſitus. Major patet: nulla enim partium hominis eſt homo. Minorem probat S. Auguſtinus *Lib.* 11. *de Civit. Dei cap.* 10. ubi ait Deum *ideo ſimplicem dici*, *quia quod habet*, *hoc eſt*, *excepto quod relativè quæque Perſona ad alteram dicitur*, *nam utique Pater habet Filium*, *nec tamen ipſe eſt Filius*: *& Filius habet Patrem*, *nec tamen ipſe eſt Pater*. *In quo ergo ad ſeipſum dicitur*, *non ad alterum*, *hoc eſt quod habet*: *ſicut ad ſeipſum dicitur Vivens habendo utique vitam*, *& eadem vita ipſe eſt*; *propter hoc itaque natura dicitur ſimplex cui non ſit aliquid habere*, *quod vel poſſit amittere*, *vel aliud ſit habens aliud quod habet*.

Idipſum probat S. Bernardus ſermone 80. in Cantica; *Sola*, inquit, *ſumma*, *& increata natura hanc ſibi vendicat meram ſingularemque ſuæ eſſentiæ Simplicitatem*; *ut non aliud*, *& aliud*, *non alibi quoque*, *& alibi*; *ſed ne modò quidem*, *& modò inveniatur in ea*; *nempe in ſemet manens*, *quod habet eſt*, *& quod eſt ſemper*, *& uno modo eſt in ea*, *& multa in unum*, *& diverſa in idem rediguntur*, *ut nec numeroſitate rerum ſumat pluralitatem*, *nec alterationem de varietate ſentiat*.

Meritò concludendum ergo cum noſtro *Cornelio Muſſo* lib. de divina hiſtoria, Deum eſſe omnino ſimplicem, in quo omnia ſunt unum; ubi nulla partium multitudo, nulla potentiarum diſtinctio, nulla actionum diverſitas. Quod unitas in numeris, quod punctum in lineis, quod nunc in tempore, quod lux in Sole, quod ſemen in ſubſtantiis, principium in elementis, anima in corpore, mens in anima; finge tibi omnes uni-

unitates, imaginari omnes ſimplicitates, adhuc longè ſimplicior eſt divina ſimplicitas, longè indiviſibilior divina unitas.

Seu, ut loquitur S. Dionyſius libro de Divinis Nominibus cap. 13. *Omni uno, & multitudine omni parte, & toto, omni termino, & determinationis privatione, omni fine, ac infinitate antiquius*, ac proinde cum Deus omne unum totumque ſuperet, omnibus unitatibus ſimplicior eſt.

Quarta Ratio deduci poteſt ex Æternitate. Quod eſt æternum non eſt compoſitum; ſed Deus eſt æternus; Ergo nequit eſſe compoſitus, ac proinde eſt omnino ſimplex. Minor patet. Major probatur. Omne compoſitum præſupponit partes ex quibus conſtituitur, prioritate ſaltem naturæ; Partes enim concurrunt ad conſtitutionem totius, ſuntque veluti ipſius cauſæ, cauſa autem omnis ſuum effectum ſaltem inſtanti naturæ præcedit; & conſequenter partes conſtituentes compoſitum debent eſſe priores compoſito, & proinde quod eſt compoſitum non poteſt eſſe æternum; quia in æternitate nihil eſt prius aut poſterius.

Hanc ipſam divinæ Simplicitatis cauſam profert ſanctus Ambroſius libro de Symbolo cap. 1. *Deus*, inquit, *compoſitus eſſe non poteſt, cum aliqua eo anteriora præextitiſſe putare nefas ſit*. Eandem infert Richardus Victorinus lib. 2. de Trinitate cap. 17. his verbis, *Quod ex pluribus compoſitum eſt, naturaliter diviſibile eſt; & quod naturaliter eſt diviſibile, naturaliter eſt commutabile; & ubi eſt commutabilitas, non poteſt eſſe æternitas; & ſic nec vera fœlicitas: Sed in bono quod univerſaliter perfectum eſt, nihil horum deeſſe poteſt*. Ac proinde cum Deus ſit æternus, & immutabilis, conſequens eſt ut ſit pariter incompoſitus, & omnino Simplex.

Quintam rationem deducit Doctor in 1. *d.8. q.1. n.5.* ex ſumma Dei Actualitate, & Neceſſitate eſſendi. Si Deus eſſet compoſitus, componeretur vel ex partibus quæ eſſent entia neceſſaria, vel quæ non eſſent; ſed neutrum poteſt dici; Non quidem ſecundum, quia quod componitur ex entibus non neceſſariis, nequit eſſe ens neceſſarium. Non etiam primum, tum quia, eò ipſo quo illæ partes componentes eſſent entia neceſſaria, deberent eſſe in ultima ſua actualitate; ens enim neceſſarium omnem potentialitatem excludit, & eſt actu totum id quod eſſe poteſt, & conſequenter non poſſet una pars neceſſaria actuari per alteram; nec proinde partes illæ poſſent uniri invicem ut componerent aliquod tertium; pars enim quæ determinatur, & actuatur ab altera, ut cum ea faciat compoſitum, non eſt ex ſe in ſua ultima actualitate, ſed eſt in potentia ad alteram, & ad eam ordinatur ut illius compars; Tùm quia ſi illæ partes, ex quibus Deus componeretur, eſſent entia neceſſariò exiſtens, ſequeretur Deum eſſe bis ens neceſſariò exiſtens, ratione videlicet utriuſque partis ipſum componentis; quod eſt abſurdum; Tùm denique quia ſequeretur quòd Deus eſſet ens neceſſarium ratione alicujus partis, qua tamen ſublata non minùs eſſet ens neceſſarium ob alteram partem, quod omnino implicat, & conſequenter cum Deus ſit ens neceſſariò exiſtens, nequit eſſe compoſitus.

Sextam tandem rationem infert Doctor ex divina infinitate. Si Deus eſſet compoſitus, maximè vel ex partibus finitæ perfectionis, vel infinitæ; Non ex partibus finitis, quia plura finitæ perfectionis non poſſunt efficere aliquid infinitè perfectum; Non etiam ex pluribus infinitæ perfectionis, repugnat enim plura infinita invicem uniri ad componendum, & conſtituendum aliquod totum: Tum quia ſi illæ partes infinitæ facerent compoſitionem, ſequeretur quòd totum compoſitum ex ipſis eſſet intenſivè perfectius; Compoſitum enim perfectius eſt qualibet ſua parte ſeorſim ſumpta, alioquin fruſtrà fieret compoſitio, quandoquidem una pars abſque conſortio alterius tam perfecta foret intenſivè, quàm ipſum totum; ſed abſurdum eſt quòd unum infinitum intenſivè ſit perfectius altero etiam intenſivè infinito; aliàs alterum non eſſet intenſivè infinitum, cùm ab alio excederetur, nec omnem omnino perfectionem involveret. Ergo implicat totum aliquod fieri ex partibus infinitis intenſivè; ac proinde ſubtiliter Deo infert ex Infinitate Dei, ipſum non eſſe compoſitum; ſed omnino ſimplicem. Concludendum eſt itaque cum Boetio libro de Trinitate.

Simplex eſſe, ſimplex poſſe,
Simplex velle, ſimplex noſſe,
Cuncta ſunt ſimplicia.

Dices 1. Illud Deo eſt tribuendum, quod eſt præſtantius; ſed compoſitio præſtantior eſt Simplicitate; Ergo compoſitio, non verò ſimplicitas Deo eſt tribuenda. Major patet;

patet, Cùm enim Deus ſit ens quo melius eſſe fingique non poteſt aliud perfectius, conſequens eſt ut ipſi tribuamus omnem omnino perfectionem quæ nullam imperfectionem redolet. Minor etiam conſtat. Compoſita namque antecellunt ſimplicibus, & mixta elementis, & totum ſuis partibus præſtat, bonum enim additum bono facit melius, & perfectio juncta perfectioni rem perfectiorem efficit: Ergo cùm in compoſitione, una pars perfecta alteri perfectæ uniatur, hinc fit quòd totum quo magis compoſitum eſt, eò perfectius cenſeri debeat, quia plura in ſe bona, pluresque perfectiones complectitur.

Diſtinguo minorem, Compoſitio perfectior eſt ſimplicitate, in entibus creatis, & limitatæ perfectionis, concedo, eſt perfectior ſimplicitate, quæ revera in eſſentia divina omnimodè infinita reperitur, nego. Cùm enim Deus ob ſuam infinitatem omnes omnino perfectiones complectatur formaliter, aut virtualiter, eaſque ſibi identificet, hinc fit, ut quò ſtrictior eſt illius divina Simplicitas, eò præſtantior eſt illius divina perfectio, longè namque præſtat unica ſimplici, ſed infinita Entitate, omnes perfectiones complecti, quàm earum aliquas per compoſitionem invicem cohærentes involvere. Secus eſt de creaturis, quarum entitas, & perfectio cum ſit finita, & limitata, eò præſtantior elucet, quò plures perfectiones adnnatas amplectitur. Inde fit quòd compoſita phyſica, cùm plures partes, proindeque plures perfectiones involvant, etiam perfectiora cenſeantur materia prima, quæ ſimplicior quidem eſt omnibus entibus corporeis, imperfectior tamen.

Adde quòd etiam in creaturis major perfectio non ſemper inveniatur in entibus magis compoſitis, imò nonnulla perfectiora ſunt, quia ſimpliciora. Quis enim dixerit hominem, v.g. eſſe nobiliorem Angelo, quia magis eſt compoſitus, conſtetque materia, & forma, corpore, & anima, & partibus corporeis integrantibus, quibus Angelus propter ſuam ſpiritualitatem, & ſimplicem, ac indiviſibilem entitatem, caret? Quæ tamen ſimplex, & indiviſibilis Angelica entitas virtualiter complectitur, & adunatim continet omnes perfectiones, quas in rebus corporeis diviſim licet intueri: Cum ergo Deus in ſe contineat perfectiones omnium prorſus entium, ſed eminentiori modo, & gradu, inde fit quòd eò perfectior eſt, quò ſimplicior.

Dices 2. Si Deus non poſſet eſſe compoſitus, maximè quia Deitas non poteſt habere rationem formæ: ſed hoc non repugnat: Ergo nec Deum eſſe compoſitum. Probatur Minor. Ideo repugnaret Deitatem eſſe formam, maximè quia forma ſecum importat dependentiam à ſubjecto quod informat, Deitas autem debet eſſe omnino independens: ſed fieri poſſet ut Deitas eſſet forma abſque ulla dependentia: Siquidem non eſt contradictio quòd ratio dependentiæ ſeparetur à ratione formæ: Forma enim non minùs ſubjectum afficeret, & actuaret etiam ſi nullatenus ab eo dependeret: Ergo non repugnat Deitatem eſſe formam, nec conſequenter Deum eſſe compoſitum.

Negat minorem, Doctor loco citato n. 8. Ratio ſiquidem limitationis, & dependentiæ nullatenus à forma ſeparari poteſt, licèt enim forma non dependeat interdum à ſubjecto quod informat, ſemper tamen dependet à cauſa efficiente, quæ ipſam producit, & unit cum ſubjecto, ut conſtat exemplo animæ rationalis, quæ licèt non dependeat à corpore humano cujus eſt forma, tamen dependet à Deo, à quo creatur, & per quem corpori unitur. Cum ergo ratio dependentiæ nullatenus à forma ſeparari queat, apertè ſequitur Deitatem non poſſe habere rationem formæ, & conſequenter Deum nullatenus eſſe compoſitum. Adde quòd omnis forma habeat rationem partis, & conſequenter entis limitati, in Deo autem nulla pars, nullaque limitatio, ut ſuperiùs probatum eſt.

Dices 3. Nulla perfectio in Deo eſt aſſerenda, niſi ea quæ ipſi convenit ſecundùm præſtantiſſimum ſuum gradum: ſed Simplicitas Deo non poteſt convenire ſecundùm præſtantiſſimum ſuum gradum: Ergo nec in Deo debet aſſeri. Major patet: Cùm enim Deus ſit ens perfectiſſimum, nihil in ſe poteſt admittere, niſi quod præſtantiſſimum eſt. Minor probatur. Præſtantiſſima Simplicitas ea eſt, quæ ſtrictiſſima; eſt autem ſtrictiſſima, quæ nullam ſecum pluralitatem patitur, & omnem multitudinem excludit: ſed hæc Deo tribui nequit, in Deo namque eſt pluralitas Relationum, & Attributorum, ac Trinitas Perſonarum: Ergo non poteſt in eo eſſe præſtantiſſima Simplicitas.

Non

Negat minorem, Noſter Alenſis in 1 *p.q.* 5. *memb.*2. *ad* 1. Perfectior enim eſt illa Simplicitas, inquit, quæ remanet in pluribus indiviſa, & non multiplicata, quantò enim aliquid magis eſt unum, eò ſimplicius eſt, major autem unitas, & ſtrictior, eſt unitas eſſentiæ cum pluralitate Perſonarum, quia perfectius eſt eſſe in pluribus, & in eis non multiplicari, quàm ſolùm eſſe unum in uno, vel multiplex in multis. Cùm ergo ſumma unitas Deo tribui debeat, ipſi maximè attribuenda eſt unitas, & ſimplicitas, quæ ſtat cum pluralitate, aliter Deus non eſſet ſimplex in ſummo gradu ſimplicitatis.

Inſtabis. Ibi eſt major Simplicitas, ubi eſt identitas ſine diverſitate, quàm ubi reperitur cum diverſitate: ſed in Deo eſt identitas cum diverſitate ſuppoſitorum, & relationum: Ergo in eo non eſt ſumma Simplicitas.

Reſpondet Seraphicus Bonaventura in 1. *d.*8. *q.*5. *ad* 2. diſtinguendo Majorem. Ibi major eſt Simplicitas, ubi eſt identitas ſine diverſitate, quæ provenit ex origine, negat, quæ provenit ex additione formæ, concedit. Diverſitas enim (inquit) oritur, vel ex additione formæ, & perfectionum abſolutarum, quæ diverſæ ſunt in diverſis, ut albedo in Petro, & Paulo, & hæc ſolvit Simplicitatem, quia ponit compoſitionem. Alia autem eſt diverſitas proveniens ex ſola origine, qua fit ut perſona ab alia perſona emanans, ab ea differat, & diſtinguatur. Hæc autem diverſitas non repugnat Simplicitati, quia nullam ponit compoſitionem; ſed ſolùm ordinem, & reſpectum unius ad alium, convenientiùſq; dicitur diſtinctio, quàm diverſitas, hæc Deo tribuitur, non verò prior, & conſequenter per eam non ſolvitur divina Simplicitas.

Inſtabis. Strictior eſt Simplicitas, ubi eſt ſumma unitas abſque ulla pluralitate, quia numerus dicit aliquam compoſitionem reſpectu cujus unitas eſt ſimplex: Ergo cùm in Deo ſit unitas cum pluralitate Perſonarum, non eſt ſtrictiſſima Simplicitas.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor: Duplicem eſſe pluralitatem, unam quidem in qua plus eſt in duobus, quàm in uno, ſicut v.g. in duobus hominibus perfectis æqualiter plus eſt ſapientiæ, & bonitatis, quàm in alterutro eorum, & iſta pluralitas repugnat ſimplicitati, quia unitas addit ſupra unitatem, alia autem eſt pluralitas, in qua tantum eſt perfectionis in pluribus, quantum in uno, & hæc reperitur in divinis, quia tantum eſt perfectionis, & virtutis in una Perſona, quantum in pluribus, itaque cùm iſta pluralitas non ſolvat unitatem, nec ullam ponat compoſitionem, ideo nec ſimplicitatem deſtruit.

CONCLUSIO SECUNDA.

DIvina *Simplicitas non eſt ſimplex negatio compoſitionis, ſed formaliter eſt quid poſitivum talem negationem connotans*. Hæc eſt Doctoris in 1. *d.*8. *q.*5. *ad* 5. & probatur. Simplicitas eſt perfectio ſimpliciter ſimplex. Ergo non eſt pura negatio. Conſequentia patet, Nulla enim negatio dici poteſt ſimpliciter perfectio, cùm præcisè ſolùm neget imperfectionem, non autem aliquam perfectionem aſtruat. Antecedens probatur. Primò quidem auctoritate SS. Patrum qui affirmant Divinam ſimplicitatem eſſe perfectionem longè præſtantiorem, quàm ſit multiplicitas, vel compoſitio. Sic S. Auguſtinus lib. de quantitate animæ cap. 55. *Omnino præponendum eſt, quod omnino dividi non poteſt, & omni compoſitione caret*. S. Anſelmus de Incarnatione Verbi cap. 6. *Omne ſimplex*, inquit, *quà ſimplex, eſt perfectius compoſito*. Et S. Bernardus lib. 5. de Conſideratione cap. 7. *Natura ſimplex multiplici antefertur*. Ergo ex mente SS. Patrum divina Simplicitas eſt formalis Dei perfectio, ac proinde eſt quid poſitivum, negatio namque formaliter conſiderata cùm non ſignificet aliquod ens, etiam nullam perfectionem importat. *Deinde*, idem ferendum eſt judicium de divina Simplicitate, quatenus negat compoſitionem, ſicut & de infinitate, immenſitate, & cæteris perfectionibus modificantibus divinam Eſſentiam, quæ negant limitationem, & determinationem: ſed hæ non ſunt puræ negationes, ut infra patebit: Ergo nec iſta. *Denique*, omnis negatio, quæ repugnantiam importat, fundatur in aliquo poſitivo, quod repugnantiæ hujus principium eſt: ſed divina Simplicitas ſecum importat repugnantiam formalem compoſitionis, & diviſionis: Ergo connotat aliquam in Deo formalem perfectionem poſitivam, quæ hujus repugnantiæ principium ſit.

Dices. Simplicitas non addit rei ſimplici novam aliquam entitatem: Ergo non

eſt

eſt aliqua poſitiva perfectio. Conſequentia patet, Omnis namque poſitiva perfectio, entitas eſt. Probatur antecedens: Si ſimplicitas adderet novam entitatem rei ſimplici, cum ea faceret compoſitionem; ſed hoc repugnat, alioquin res eſſet ſimplex, & non ſimplex: Ergo non eſt aliqua perfectio.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico, Modum intrinſecum non facere compoſitionem cum entitate cujus eſt modus, tùm quia ab ea adæquatè non diſtinguitur, ſicut diſtingui debet pars à parte, & forma à ſubjecto quod componit, tum quia eam non afficit ut actus potentiam, quæ tamen ad perfectam compoſitionem deſiderantur; ſed tantùm ut modus perficiens, ſeu connotans perfectionem talis entitatis: Ergo licèt divina Simplicitas ſit aliqua poſitiva perfectio, non indè ſequitur eam in Deo compoſitionem efficere.

Dices 2. Compoſitio non addit aliquam entitatem aut modum poſitivum compoſito: Ergo nec ſimplicitas rei ſimplici.

Nego antecedens, Compoſitio enim eſt modus entitatis, quæ compoſita dicitur, connotat enim rem quæ ſibi vendicat actum, & potentiam, ſeu partes invicem adunatas: Unde in compoſito hæc diſtinguuntur, Entitas conſtituta, partes conſtituentes, & ordo entitatis compoſitæ ad partes, & partium ad totum, qui quidem ordo modus intrinſecus eſt, tam in toto, quàm in partibus conſequens naturam, ſeu quidditatem entitatis totalis, & partium ejus. Itaque compoſitio formaliter ſumpta, dicit aliquid præter partes, & totum. Idem ergo ferendum judicium de ſimplicitate reſpectu rei ſimplicis.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Deus omnem compoſitionem realem excludat.

IN anteriori quæſtione prænotatum eſt, compoſitionem realem fieri quatuor modis, nimirum, vel ex materia, & forma, vel ex partibus, aut integrantibus, aut quidditativis, & quantitativis, vel ex natura, & ſubſiſtentia, vel denique ex ſubjecto, & accidente. In hac autem reſolvendum eſt, an Deus hunc quadruplicem compoſitionis modum reſpuat, ut firmiùs, evidentiùſque ipſius divina ſimplicitas ſtabiliatur, & innoteſcat; ſed prius

Notandum eſt, varia fuiſſe veterum gentilium de Divinitate figmenta, quidam enim arbitrabantur Deos adeſſe corporaliter in ſtatuis, & in Imaginibus ipſis conſecratis, ut refert, & exprobat Tertullianus, lib. de Idololatria cap. 14. *Scimus*, inquit, *licèt nomina inania, atque conficta ſint, cùm tamen in ſuperſtitionem deducuntur, rapere ad ſe Dæmonia, & omnem ſpiritum immundum, per conſecrationis obligamentum*. Quamquam non omnium error iſte fuit; ſed rudium dumtaxat, & imperitorum. Sapientiores enim facilè viderunt nullam in corporeis ſtatuis Divinitatem ineſſe, ſed iis velut inſtrumento utebantur ad exhibendam ſibi Deorum præſentiam, & cultum Numinis ſui certo ritu, ac lege conſtituendum. Nihilominus ipſi ſapientiores graviorem impegerunt in errorem, nam ut aſſerit ſanctus Auguſtinus lib. 7. de Civitate Dei cap. 6. Varro Philoſophorum doctiſſimus ait, *Deum ſe arbitrari eſſe animam mundi, & hunc mundum eſſe Deum.* Ita quòd ſicut homo, licèt corpore, & anima conſtans, tamen ab anima dicitur ſapiens, ſic mundum Deum dici ab animo, cum ſit ex animo, & corpore.

Notandum 2. plures Hæreticos ita pravè cenſuiſſe de Deo, ut aliqui cum Manichæis aſſererent Deum eſſe accidens. Volebant enim, inquit S. Auguſtinus hæreſi 46. Deum eſſe lucem illam corpoream animantium mortalium oculis adjacentem. Aliqui cum Hermogene materiam primam Deo æqualem affirmabant, ac proinde illam Deum eſſe cenſebant, ſiquidem nihil Deo æquale, niſi Deus, ut peritè concludit Tertullianus lib. contra eundem Hermogenem cap. 4. & 5. Ipſi adſtipulatus eſt quidam David de Dinando, qui ut refert S. Thomas 1. *part. qu.* 3. *art.* 8. Materiam primam Deum eſſe contendebat: aliqui autem Deum eſſe corporeum affirmaverunt, qui idcirco Antropomorphitæ Græca voce compoſita ab ἀνθρωπος quod eſt homo & μορφὴ quod formam ſignificat, Deumque inſtar hominis figurantes ipſum corpore, & animo, membriſque corporeis, & partibus conſtare putabant.

Cujus erroris Magiſter aſſeritur à Theodoreto de Hæreſibus cap. 13. & S. Auguſtino item de lib. 4. Hær. c. 50. quidam Audius, vel Audeus è Meſopotamia oriundus,

vir

vir utique religioſus, & pius, qui Eccleſiaſtica libertate nedum Presbyteros, ſed & Epiſcopos deviantes increpabat, qua de cauſa ab eis calumniis appetitus eſt, & ut hæreticus diffamatus, quamquam ut aſſerit S. Epiphanius Hæreſi 70. *in nulla re à recta fide diſceſſit, ſed ipſe cum ſuis ſinceram in omnibus religionem tenuit*, ſeu, ut loquitur in indiculo libri tertii, *Audianorum propriè Schiſma, ac defectio non hæreſis eſt, Horum bene inſtituta vivendi ratio eſt, ſed neque, quod ad fidem attinet, ab Eccleſia Catholica diſſentiunt*. Ac proinde falsò nituntur teſtimonio qui ex auctoritate Epiphanii Audium verè Hæreticum fuiſſe affirmant; ſiquidem ab Eccleſia Catholica, & fide, nec ipſe nec ejus Sectatores diſſentiebant, præterquàm in una & leviſſima, quòd illa Scripturæ verba quæ hominem ad imaginem Dei eſſe factum ſignificant, duriùs, ac præfractiùs interpretaretur, cùm divinam illam imaginem in humano corpore reponendam aſſereret, ut incorporeæ, ac ſpiritualis ſubſtantiæ imago eſſet aſpectabilis, & incorporea. Ex quo fortè hæreſis Antropomorphitarum, quæ circa Theodoſii primi tempora exorta eſt in Ægypto, ut teſtes ſunt Socrates lib.6. cap.6. & Soſomenus lib.8. cap.55. anſam arripuit Deum corporeum affirmandi. Siquidem hanc rationem imaginis corporeæ, in ſui erroris patrocinium aſſumebant. Unde factum arbitror, ut hujus ſectæ auctor viſus fuerit Audius. Hinc Antropomorphitæ promiſcuè dicti ſunt à SS. Patribus Audiani, ſive Odiani, quos eluxato vocabulo S. Auguſtinus Vadianos appellat. His prælibatis ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus *omnem compoſitionem ex Materia, & Forma prorſus abjicit*. Hæc eſt de fide & patet ex omnibus Scripturæ textibus, quibus Deus Spiritus dicitur, quoſque ſupra retulimus agendo de natura, & ſpiritualitate Dei. Probaturque *primò*, ab excellentia Divinitatis. Deus eſt ens, quod in cogitationem noſtram poteſt cadere præſtantiſſimum; ſed ejuſmodi eſt mens quædam ſoluta, & libera, ſecreta ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & movens, ſicut Deum definivit Cicero apud S. Auguſtinum lib. 22. de Civitate cap.20. Nam corpus, & corporeum omne deterius eſt ſpiritu, & mente ignobilius; reſtat igitur, inquit Maximus Tyrus diſſer.5. *ut tanquam edita in arce, Deum in principe mente Oratione noſtra collocemus*.

Secundò ab ejus Immortalitate, & incorruptione, nam ut loquitur ſanctus Gregorius Nazianzenus in 4. & 13. Oratione. *Si Deus eſſet corporeus, quid cauſæ eſſe dicemus, quin ex iis elementis conſtet, & in ea omnino diſſolvatur? nam compoſitio principium eſt pugnæ, pugna autem diſſidii, diſſidium ſolutionis, ſolutio verò prorſus aliena eſt à Deo primaque natura. Quocirca nullum ineſt diſſidium, ne ſit aliqua ſolutio, neque pugna, ne diſſidium oriatur, neque compoſitio, ne pugna exiſtat, ac proinde nec corpus quidem eſt, ne ſit compoſitio.*

Ipſi concinit Arnobius lib.3. adversùs gentes. *Noſtra de hoc ſententia talis eſt*, inquit, *naturam omnem divinam, quæ neque eſſe cœperit aliquando ventura, lineamentis carere corporeis, neque ullas formarum effigies poſſidere, quibus extima circumſcriptio membrorum ſolet coagmenta finire. Quidquid enim tale eſt, mortale eſſe arbitramur, & labile, nec obtinere perpetuam poſſe credimus æviatatem, quod extremis coercitum finibus neceſſaria circumcludit extremitas.*

Tertiò, ab ejus Immenſitate, omnibus enim, etiam Gentilibus, compertum fuit Deum eſſe ubique. Unde Virgilius 4. Georg.

> *Deum namque ire per omnes*
> *Terraſque, tractuſque Maris, Cœlumque profundum.*

Sed ſi eſſet corporeus, non poſſet omnibus mundi partibus adeſſe, quod mirum in modum urget S. Gregorius Nazianzenus laudatus. *Quomodo*, inquit, *illud tueri poterimus quod ait Scriptura, Deum omnia pervadere, atque implere, juxta illud, Nonne Cœlum, & Terram ego impleo? & Spiritus Domini replevit orbem terrarum, ſi Deus partim circumſcribat, partim circumſcribatur? Aut enim per vacuum hoc univerſum graſſabitur, & res omnes nobis peribunt, ut ſic Deus contumelia afficiatur, nimirum & qui corpus ſit, & iis quæ procreavit, careat, aut corpus in corporibus erit, id quod fieri non poteſt, aut implicabitur, aut opponetur, aut quemadmodum liquida invicem miſcentur, ita ille alia ſecabit, ab aliis ſecabitur, quod ipſis etiam Epicuri atomis magis eſt abſurdum, & anile.*

Con-

Confirmantur hæ duæ probationes. Si Deus eſſet corporeus, haberet corpus, vel inanimatum, vel animatum: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem primum, aliàs corpus Dei deterius eſſet corpore bruti, quod quidem animari, vegetari, & ſentire conſtat, hoc autem de Deo entium præſtantiſſimo aſſerere ſtolidum eſſet, & inſanum: Non etiam ſecundum, quia corpus animatum eſt organicum, corpus autem organicum naturaliter lædi, laborare, fatigari, imò & interire poteſt, quæ ſanè Deum omnino dedecent. *Deinde*: Si Deus habeat corpus organicum, etiam *ſequitur*, inquit Arnobius laudatus, *ut aures habeat curvis perterebratas anfractibus, oculorum orbiculos mobiles, ſuperciliorum marginibus obumbratos, ſuſpenſum imbricem narium munctionibus mucculentis, & ſpiritali commeabilem tractui, ſubactionibus ciborum dentes trini generis, atque in officia trina compoſitos. Manus miniſtras operum, articulis, digitis, & cubitorum mobilitate tractabiles, Corporibus ſuſtinendis pedes, explicandis greſſibus, & ſuggerendis anticipationibus itionum*, quæ omnia Deum dedecent.

Quartam rationem ſubminiſtrat Doctor 1. diſt.8. qu.1. nu.2. ab *Independentia*, & *Primitate Dei*. Si Deus eſſet corporeus conſtaret Materia, & Forma: ſed iis conſtare nequit: Ergo non eſt corporeus. Probat Minorem. Omne compoſitum ex materia, & forma exigit cauſam efficientem, quæ formam cum materia uniat: ſed Deus, cùm ſit prima omnium cauſa, non poteſt habere aliquam efficientem: Ergo, &c. Probat majorem, Materia eſt in potentia paſſiva ad formam, quia ex ſe non petit unam formam potiùs quàm aliam: Ergo ut ſit ſub hac forma, debet aliqua aſſignari cauſa, quæ & formam producat, & ipſam cum materia uniat. *Deinde* illa materia qua conſtaret Deus, poſſet eſſe ſine forma ipſius, aut non poſſet: Si non poſſet, Ergo non diſtinguitur realiter ab illa forma, & ſic conſtaret Deus materia diſtincta realiter à forma, & non conſtaret, quod implicaret. Aut poſſet eſſe, & ſic Deus non eſſet ens neceſſarium, quia poſſet non eſſe. Compoſitum enim quod poteſt carere forma, poteſt diſſolvi, & interire. *Præterea* ſequitur manifeſtè, quòd ut poneretur ſub forma præſupponere deberet cauſam efficientem, quæ materiam ſub forma conſtitueret, & eam poſſet à forma ſeparare: Ergo ſi Deus ſit corporeus, neceſſariò agnoſcere debet cauſam aliquam efficientem, ſicque non eſſet Deus, quippe cum non eſſet prima Cauſa.

Objiciunt primò Antropomorphitæ, Homo factus eſt ad imaginem Dei: Ergo cùm ſit corporeus, ſignum eſt Deum pariter eſſe corporeum.

Nego conſequentiam, Nam ut ait incertus Auctor libri de Eſſentia apud Auguſtinum tomo 4. *Ad imaginem quippe ſuam Deus fecit hominem, non in corpore, ſed in anima, non in exteriori homine, ſed in ratione, Anima quippe hominis ad imaginem Dei facta eſt*. Vel ut inquit S.Ambroſius libro de dignitate hominis cap.2. *Imago diligentiùs ex interioris hominis nobilitate conſideranda eſt. Primò ſiquidem, ut ſicut eſt unus Deus ſemper ubique totus, & omnia vivificans, movens, & gubernans, ſicut Apoſtolus confirmat*, quòd in eo vivimus, movemur & ſumus, *ſic anima in ſuo corpore ubique tota viget, vivificans illud, movens, & gubernans. Neque enim in majoribus ſui corporis membris major, & in minoribus minor, ſed in minimis tota eſt, & in maximis tota. Et hæc imago omnipotentis Dei, quam anima in ſe habet, quaſi quamdam Trinitatis gerit ſimilitudinem: Primò quia ſicut Deus eſt, & vivit, & ſapit; ita & anima ſecundùm ſuum modum, eſt, & vivit, & ſapit ....*

Eſt quoque alia ſimilitudo Trinitatis in ea, qua ad imaginem ſui Conditoris perfectæ quidem, & ſummæ Trinitatis, quæ eſt in Patre, Filio, & Spiritu ſancto condita eſt, & licèt unius ſit illa naturæ, tres tamen in ſe dignitates habet id eſt intellectum, voluntatem, & memoriam, quod quidem aliis verbis deſignatur in Evangelio, cum dicitur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, id eſt, *ex toto intellectu tuo & ex tota voluntate tua, & ex tota memoria tua, nam ſicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus ſanctus, ita per intellectum generatur voluntas, & ex ambobus procedit memoria*.

Objiciunt 2. Tertullianus fidei myſteriorum explorator oculatiſſimus, & Catholicæ veritatis, Chriſtianorumque dogmatum acerrimus propugnator, cenſuit Deum revera eſſe corporeum: Ergo ita eſſe poteſt affirmari. Probatur antecedens, ex pluribus illius textibus, etenim libro *de*

caſi

Digitized by Google

carne Chriſti cap. 11. ait ; *Omne quod eſt, corpus eſt ſui generis, nihil eſt incorporale, niſi quod non eſt*, Et lib. 2. contra Marcionem cap. 16. *Diſcerne*, inquit, *ſubſtantias, & ſuos eis diſtribue ſenſus, tam diverſos, quàm ſubſtantiæ exigunt, licèt vocabulis communicare videantur. Nam & dexteram, & oculos, & pedes Dei legimus, nec ideo tamen humanis comparabuntur, quia de appellatione ſociantur. Quanta erit diverſitas divini corporis, & humani, ſub eiſdem nominibus membrorum, tanta erit, & animi divini, & humani differentia, ſub eiſdem licèt vocabulis ſenſuum, quos tam corruptorios efficit in homine corruptibilitas ſubſtantiæ humanæ, quàm incorruptorios in Deo efficit incorruptibilitas ſubſtantiæ Divinæ.* Et libro contra Prax. cap. 7. *Hic*, inquit, *certè eſt, qui in effigie Dei conſtitutus non rapinam exiſtimavit eſſe ſe æqualem Deo. In qua effigie Dei? Utique in alia, non tamen in nulla. Quis enim negabit Deum corpus eſſe, etſi Deus ſpiritus eſt? Spiritus enim corpus ſui generis in ſua effigie; ſed & inviſibilia illa quæcumque ſunt, habent apud Deum, & ſuum Corpus, & ſuam formam, per quæ ſoli Deo viſibilia ſunt, quantò magis quod ex ipſius ſubſtantia miſſum eſt ſine ſubſtantia non erit?*

Reſpondeo ipſum poſſe excuſari, uti de facto S. Auguſtinus lib. 10. in Geneſ. cap. 25. eum excuſavit his verbis, *Denique*, inquit, *Tertullianus quia corpus eſſe animam credidit, non ob aliud, niſi quòd eam incorpoream cogitare non potuit, & ideo timuit ne nihil eſſet, ſi corpus non eſſet. Nec de Deo valuit aliter ſapere, qui ſanè quamquam acutus eſt, interdum contra opinionem ſuam viſa veritate ſuperatur. Quid enim verius dicere potuit, quàm id quod ait quodam loco, omne corporale paſſibile eſt? Debuit ergo mutare ſententiam, qua paulo ſuperiùs dixerat etiam Deum corpus eſſe, neque enim arbitror eum ita deſipuiſſe, ut etiam Dei naturam paſſibilem crederet, ut jam Chriſtus non in carne tantùm, neque in carne, & anima, ſed in ipſo Verbo, per quod facta ſunt omnia, paſſibilis, & commutabilis eſſe credatur, quod abſit à corde Chriſtiano.*

Simile habet lib. de Hær. ad Quodvult Deus, hæreſi 86. *Ipſum*, inquit, *etiam Deum corporeum eſſe dicit, licèt non effigiatum, nec tamen hinc Hæreticus creditur factus, poſſet enim quoquo modo putari ipſam naturam, ſubſtantiamque divinam Corpus vocare, non tale Corpus, cujus partes aliæ majores, aliæ minores valeant, vel debeant cogitari, qualia ſunt omnia, quæ propriè dicimus corpora, quamvis de anima tale aliquid ſentiat; ſed potiùs ut dixi, propterea putari corpus Deum dicere, quia non eſt nihil.*

Certè idem Tertullianus hanc ſuam eſſe ſententiam ſatis indicat libro adversùs Hermogenem, dum ait, *Concedant interim eſſe aliquid incorporale de ſubſtantiis dumtaxat, cùm ipſa ſubſtantia corpus ſit rei cujuſque*: Et lib. de Anima cap. 7. num. 96. *Nihil enim ſi non corpus*. Item libro de carne Chriſti. *Cùm autem ſit, habeat neceſſe eſt aliquid per quod eſt. Si habeat aliquid per quod eſt, hoc erit Corpus ejus. Omne quod eſt, Corpus eſt ſui generis, nihil eſt incorporale niſi quod non eſt*. Denique lib. 2. adversùs Marc. *Nam & dexteram*, inquit, *& oculos, & aures Dei legimus, nec ideo tamen humanis comparabuntur, quia de appellatione ſociantur*. Hoc eſt, ut commentantur ejus Interpretes, quò res nobiliores ſunt, eò corpus, ideſt ſubſtantiam ſolidiorem, & nobiliorem poſſident. Cum igitur Deus ſit primum, & ſummum ens, maximè corpus eſt, id eſt, ſolidiſſimum eſſe, nec inane, aut vacuum, ſed à nihilo infinitè diſtans obtinet. Tertullianus enim *corpus* accipit pro *ſolido*, eo modo, quo Mathematici corpus, ſolidum appellant. Itaque non vult Deum eſſe corporeum ea ratione, qua corpus opponitur ſpiritui, ſed tantùm quatenus corpus idem ſonat, ac ens ſolidum oppoſitum inani, vacuo, & nihilo.

Fateor tamen duriora illius eſſe verba, præſertim in præfato textu *Libri ſecundi contra Marcionem*, & argumento eſſe poſſunt, illum hac in propoſitione aſtruenda, non minùs à veritate Catholica deviaſſe, quàm in nonnullis aliis erroneis propoſitionibus, quas ſuis in ſcriptis etiam contra Eccleſiæ Catholicæ decreta, & ſanctiones editis, aſtruxit.

Objiciunt 3. Melito Sardicenſis Epiſcopus, quem Policrates ad Victorem Romanum Pontificem ſcribens, celebrat his verbis: *Quid porro Beatum Papyrium, & Melitonem Eunuchum recenſeam? qui Spiritus ſancti inſtinctu totus afflatus, vitæ ſuæ tempus piè, ſanctèque exegit, qui Sardis conditus eſt?* Quem etiam Euſebius lib. 4. cap. 25. & Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis mirificè commendant. Is, inquam, Melito aſſeruit imaginem Dei in corpore eſſe reponendam, librumque edidit de Deo corporeo, ut affirmat Theodoretus quæſt. 20. in Geneſim. Ergo cum hæc ſententia tan-

ti

Digitized by Google

ti viri patrocinio fulciatur, non videtur improbanda.

Reſpondeo primò, Melitonem reverà nuſquam in eum errorem impegiſſe, ut colligitur, nedum ex præfatis encomiis quibus celebratur, quibuſque indignus omnino cenſeretur, ſi ita deſipuiſſet, ut Deum corporeum affirmaret: Tum quia *Theodoretus* ipſe, de Audianorum, & Antropomorphitarum errore ſermonem faciens, nullam de Melitone mentionem inſtituit: Tum denique, quia ut *Sixtus Senenſis* lib. 5. Bibliothecæ annotatione 18. obſervat, Theodoreti verba non rectè à Pico, emendatèque tranſlata ſunt, hæc enim ad litteram habet Theodoretus laudatus. *Eſt autem (ut antea dixi) priùs diſcutiendum, ubi conſiſtat illud (ad imaginem) in corpore, an in anima. Et in primis videamus quibus utantur, qui prius aſſerunt, quorum ſunt, quæ Meliton ſcripta reliquit de eo quod eſt Deum corporatum eſſe*. Theodoretus igitur non dicit Melitonem id docuiſſe, ſed alios, quorum ſententiam ipſe ſcriptam reliquit, & impugnavit.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi reverà Melito cenſuerit Deum eſſe corpus, non tamen ideò culpandus eſſet, ſiquidem *Corpus* uſurpare potuit eo modo quo illud Tertullianus uſurpavit, nimirum pro ente ſolidiſſimo. Quò etiam ſpectat illud Sœbadii Aginenſis, qui Filium Dei, ut aſſereret eſſe ſubſtantiam, non autem ſubſtantia carere, ſicut Sabellius affirmabat, hæc habet. *Imago*, inquit, *vera, & figura expreſſa ſubſtantiæ ejus, hoc eſt Dei ſermo, non ſonus vocis, ſed res ſubſtantiva, ac per ſubſtantiam corpulentiva. Non enim ſine ſubſtantia conſtitit, quod de tanta ſubſtantia fecit. Nihil ergo vacuum de pleno, nihil inane de ſolido. Quia Dei ſermo ſpiritu Dei inſtructus eſt, & ut evidentiùs dicam, ſermonis corpus eſt Chriſtus. Corpus enim ſpiritus, ſed corpus ſui generis. Nam & inviſibilis, & incomprehenſibilis ſpiritus. Nunquid tamen inane, & vacua res, Deus? Deus enim ſpiritus eſt*.

Objiciunt quartò. Deus conſtat corpore, & anima: Ergo & materia, & forma. Probatur antecedens. Hebræorum 10. *Juſtus meus ex fide vivit, quoad ſi ſubſtraxerit ſe, non placebit animæ meæ*: ſed anima eſt forma, & compars corporis: Ergo Deus habet corpus.

Reſpondeo, Animam ibi ſumi pro voluntate, ita quòd juſtus avertens ſe à juſtitia, velut à recta divinæ voluntatis regula, ipſi ſummè diſpliceat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus *non habet partes Integrantes, nec Quantitativas*. *Probatur* à Doctore ratione Ariſtotelis. Deus habet virtutem infinitam; ſed virtus infinita non poteſt ſubſiſtere cum partibus integrantibus, & quantitativis: Ergo, &c. Major conſtat. Siquidem nomine *Dei* ſignificatur prima Cauſa, quæ eſt infinitè potens. Probatur Minor. Virtus infinita Dei, qua major excogitari nequit, ſi eſſet in partibus extenſis, aut eſſet extenſè, aut inextenſè in illis: Non *Extenſè*, quia ſic, aut magnitudo in qua eſſet, deberet eſſe infinita, aut finita: Si finita: Ergo poſſet dari major virtus, quàm ipſa, quia poſſet dari major magnitudo, quàm quæcumque finita, & ſic illa non eſſet divina. Si infinita, præterquam quod non admittatur communiter infinitum actuale in quantitate, adhùc quælibet pars ipſius eſſet finita, & ſic Deus conſtaret aliqua parte finita, quod implicat. Et præterea quamvis deficeret aliqua pars ipſius, ſequeretur quòd adhuc Deus eſſet potentiæ infinitæ, & ſic quælibet pars ipſius non eſſet neceſſaria ad ipſius conſtitutionem.

Si autem Deus eſſet in partibus extenſis inextenſè: Ergo potentia ipſius eſſet realiter diſtincta à magnitudine illa, in qua eſſet, ſive finita, ſive infinita dicatur: ſed ſi eſſet realiter diſtincta, tum deberet informare ipſam, ut forma ſubſtantialis informat ſubjectum ſuum, & ſic Deus conſtaret materia prima. Nam ſubjectum illud extenſum, quod informaretur per ipſam, aut eſſet compoſitum, & ſic conſtaret materia, aut eſſet materia prima, & ſic Deus conſtaret materia prima, quod impugnatum eſt.

Probatur ſecundò clariùs. Quia ſi Deus conſtaret partibus integrantibus, aut quælibet ex illis eſſet finita, aut infinita: Si finita, ergo imperfecta, & præterea Deus non haberet aliquam infinitatem, quàm extenſionis. Si finita, Ergo darentur plures Dii realiter diſtincti, ut ſupra deduxi in probatione primæ concluſionis.

Probatur denique: Quia illæ partes quibus conſtaret, aut eſſent realiter ſeparabiles, aut non eſſent. Si eſſent: Ergo quælibet ex illis poſſet non eſſe, & ſic Deus ipſe poſ-

poſſet non eſſe, quo nihil abſurdius. Si non poſſent: Ergo non eſſent realiter diſtinctæ. His adde rationes omnes, quibus ſupra probavimus Deum eſſe omnino ſimplicem, & incorporeum.

Objicies 1. In Scripturis ſacris membra corporea, putà manus, oculi, pedes, aures, Deo tribuuntur: Ergo habet partes corporeas, & integrantes.

Nego conſequentiam. Illa enim tantùm metaphoricè, & per quandam ſimilitudinem cum rebus corporeis Deo appropiantur, ut res divinæ agreſtibus, & rudioribus hominibus faciliùs aperiantur, & explicentur, ac partium corporearum adumbratione. Seu ut loquitur *Novatianus* lib. de Trinitate cap. 7. *Efficacias divinas per membra monſtrari*, ait, *non habitus Dei, nec corporalia lineamenta poni. Nam & cùm Oculi deſcribuntur, quòd omnia videat exprimitur. Et quando Auris, quòd omnia audiat, proponitur: Et cum Digitus, ſignificantia quædam voluntatis exprimitur. Et cum Nares, per hoc, quaſi odorum perceptio oſtenditur, & cum Manus, quòd creaturæ ſit omnis auctor probatur. Et quando Brachium, quòd nulla natura contra robur ipſius repugnare poſſit edicitur. Et quando Pedes, quòd impleat omnia, nec ſit quidquam, ubi non ſit Deus, explicatur. Neque enim ſunt ei, aut membra, aut membrorum officia neceſſaria, ad cujus ſolum etiam tacitum arbitrium, ſerviunt, & adſunt omnia. Quocirca mera hæc abuſio nominum eſt* (ait Philo) *imbecillitati noſtræ conſulens*.

Seu ut loquitur S. Auguſtinus Epiſtol. 555. *Dico quòd Deus totus oculus eſt, totus manus, & totus pes eſt. Totus oculus eſt, quia omnia videt, totus manus eſt, quia omnia operatur, totus pes eſt, quia ubique eſt*.

Objiciunt 2. Quantitas, & Situs ſunt accidentia partium corporearum: ſed Deo in Scripturis attribuuntur; Quantitas quidem ut Job. 10. *Excelſior cælo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoſces? Longior terra menſura ejus, & latior mari*. Situs etiam ipſi tribuitur, ut Iſaiæ 83. *Stat Dominus ad judicandum*, Sedere. Iſaiæ 6. *Vidi Dominum ſedentem, &c*. Ergo Deus eſt corporeus.

Reſpondeo cum S. Thoma, ea non attribui Deo propriè, ſed tantùm ſecundùm aliquam ſimilitudinem. Sic per quantitatem corpoream deſignatur quantitas virtualis ipſius, per profunditatem, virtus ad cognoſcendum abdita, & occulta, per altitudinem præſtantia fortitudinis ſuper omnia, per longitudinem duratio ſui eſſe, per latitudinem affectus amoris, & dilectionis ad omnia.

Vel dico cum S. Dionyſio lib. de Divinis nominibus cap. 9. *Latitudo quidem divina dicenda eſt, immenſa Dei ad omnia proceſſio, longitudo autem uſque ad omnia pertingens, profundum verò obſcuritas, & ignorantia, quæ à rebus omnibus comprehendi non poteſt*. Idem dicendum de Situ, Deus enim dicitur ſtare, propter ſuam immutabilitatem, & fortitudinem, ſedere, propter auctoritatem, &c.

CONCLUSIO TERTIA.

Deus *nulla excipit Accidentia*. Hæc eſt de fide, patetque Scripturæ ſacræ textibus, quibus Deus immutabilis celebratur, & eam variè probant ſancti Patres.

Primò quidem, quia accidens omne differt à re, cujus eſt accidens, in Deo autem nihil eſt, quod non ſit ipſemet Deus: Unde S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6. *Deum eſſe dicit multorum nominum, & omnipotentem eſſentiam, non enim ideo quòd vocatur* Bonus, *&* Juſtus, *&* Omnipotens, *&* Sabaoth, *varius eſt, & diverſus, ſed unus cum ſit idemque, innumeras divinitatis efficientias profundit*. Cui concinit S. Auguſtinus l. 5. de Trinit. c. 11. *Quare hæc Trinitas*, inquit, *unus Deus, ſicut dicitur Magnus, Bonus, Æternus, Omnipotens, idem ipſe, ſic ſua Deitas dici poteſt, ipſe ſua Magnitudo, ipſe ſua Bonitas, ipſe ſua Æternitas, ipſe ſua Omnipotentia, quia ipſe ſibi eſt Unitas, Deitas, Magnitudo, Bonitas, Omnipotentia*. Ex quo ſanctus Fulgentius reſponſione 2. ad Ferrandum, hoc eſſe catholicæ veritatis aſſerit, ut cùm in Deo divinitatem, magnitudinem, bonitatem, virtutem, & quælibet alia in his, quæ ad ſe propriè dicuntur, nominamus, non illis diverſis nominibus quædam diverſa, ſicut in homine qui ſubjacet qualitati: ſed unum illud, quod eſt eſſentia, vel natura, certiſſimè noverimus. Inde eſt enim quod ipſe B. Auguſtinus dicit in l. 5. de Trinit. *Intelligendum Deum, ſine qualitate Bonum, ſine quantitate Magnum, quia incommutabilitas ſimplicis atque omnipotentis eſſentia, nullis poteſt accidentibus ſubjacere, ubi eadem eſt Divinitas, quæ Æternitas, & Majeſtas, eadem Magnitudo, Virtus, & Bonitas*.

Pro-

Probant ſecundò, Quia accidens eſt ens participatum, ſeu ens diminutum, ac proinde imperfectum: ſed nihil imperfectum in Deo reperiri poteſt: Ergo nec accidens. Hoc argumentum urget Origenes lib. 6. contra Celſum: *Deus*, inquit, *ſubſtantiæ non eſt particeps, participatur enim potiùs, quàm participat: & participatur ab iis qui habent ſpiritum Dei, Ac Salvator noſter? non ille quidem juſtitiæ particeps eſt, ſed cùm ſit juſtitia, participatur à juſtis*. Et ſanctus Atanaſius lib. contra Græcos, *Potentia*, inquit, *eſt Patris, & Sapientia, & Ratio: non ſic ut participatione iſta ſit, aut hæc ipſi aliunde accidant: quemadmodum iis evenit, qui ipſius participes ſunt, & per ipſum imbuuntur ſapientia, ac potentes, & rationales in ipſo fiunt: Sed eſt ipſa per ſe ſapientia, ipſa ratio, ipſa potentia, propria Patris ipſa lux, &c*. In idem collineat S. Cyrillus l. 5. in Joan. *Dei Verbum*, inquit, *ſubſtantivi lux eſt, non participatione per gratiam. Neque accidentem habens in ſe ipſa dignitatem, ſed neque adſcititiam, ut gratiam, &c.*

Probant tertiò ex Immutabilitate. Qua ratione ſanctus Ambroſius lib. de Fide cap. 5. colligit Filium Dei non eſſe creaturam, quia non eſt mutabilis, nec accidentis capax: *Omnis*, inquit, *creatura mutabilis: ſed non mutabilis Dei Filius; non ergo creatura Dei Filius. Omnis creatura accidentia & boni, & mali recipit ſuæ capacitate naturæ, eademque deceſſione ſentit; Dei autem Filio nihil poteſt ex ejus divinitate, vel decedere; vel accedere: non ergo creatura Dei Filius*. Eodem argumento utitur ſanctus Athanaſius in Epiſt. ad Africanos *Cùm veſtra ſententia*, inquit, *Filius ſimilis Patri ſit, iſta verò qualitatis ſint propria, nimirum compoſitum eſſe Deum ex qualitate, & ſubſtantia dicitis. Et quis vos feret iſta jactantes? Non enim compoſitus eſt Deus, qui omnia ad hoc, ut eſſent, compoſuit: neque ejuſmodi, qualia ſunt, quæ ab ipſo verbo ſunt facta, Abſit hoc: ſimplex eſt enim ſubſtantia, in qua non ineſt qualitas, neque ut dixit Jacobus, mutatio ulla vel viciſſitudinis obumbratio.*

Quartò eandem veritatem probat Doctor in 1. *d*. 8. *q*. 1. *n*. 4. Si Deus eſſet capax accidentium, maximè vel accidentium materialium, vel ſpiritualium. Neutrum dici poteſt: Non primum; cum enim Deus ſit ſpiritualis, nec ullas partes entitativas, & quantitativas habeat, etiam nec accidentia materialia poteſt excipere, non etiam ſecundum; quia ſi capax eſſet alicujus accidentis ſpiritualis, maximè volitionis, & intellectionis; ſed hæc in Deo non poſſunt eſſe accidentia, tùm quia quidquid in Deo eſt, ſummè idem eſt: tùm quia Deus eſt omnino immutabilis; Mutaretur autem ſi novum actum volendi, & intelligendi à ſe diſtinctum produceret, & exciperet: Ergo, &c.

Dices 1. Athenagoras Chriſtianus Philoſophus, & rerum divinarum peritiſſimus, in oratione pro Chriſtianis ad Marcum Aurelium Imperatorem, affirmat bonitatem Dei eſſe accidens, & veluti qualitatem ipſum afficere: *Sic*, inquit, *& alias quidem virtutes eſſe cognoſcimus, quæ circa materiam, & per eam verſantur, unam quidem Deo contrariam: Non quòd ulla vis repugnare Deo poſſit; ut amicitiæ lis, ſecundùm Empedoclem, & nox diei, uti ſenſibus noſtris apparet. Si enim Deo aliquid obſiſteret, mox eſſe deſineret, vi, & potentia Dei diſſipatum; Sed quoniam Dei bonitati, quæ ſecundùm accidens ineſt ipſi, & ſimul exiſtit tanquam color in corpore, ſine quo non eſt (non ut pars ſit ipſius; ſed ut res conſequens neceſſariò exiſtens in ipſo, eique conjuncta, ac veluti concorporata; ut igni color fulvus, ætheri cæruleus) contrarius eſt ille, qui circa materiam verſatur ſpiritus*. Eandem in ſententiam ire videtur *Lactantius* affirmans Deo ineſſe affectum iræ, quem in ſua poteſtate haberet, ac proinde quem pro libito ſuſcipere, & excutere poſſet.

Reſpondeo. Ipſorum equidem hanc videri fuiſſe ſententiam: ſed quid mirum ſi homines ex Philoſophorum paganorum, Ariſtotelis nempe, & Platonis ſcholis emergentes, aliquid eorum erroris, etiam effecti Chriſtiani, adhuc retinuerint: cum & ipſe Deus dicente ſancto Jobo, *in Angelis ſuis reperiat pravitatem*? Nemo namque diffitetur primævos naſcentis Eccleſiæ Doctores, & Patronos, variis adhuc, & defectibus laboraſſe; maximè iis in dogmatibus, quæ Deitatis naturam, & affectiones concernebant. Difficile namque nonnullis viſum eſt, conceptam in Philoſophicis Academiis de Divinitate ſententiam abjicere, quam nec per evidentes Scripturæ textus; nec per Conciliorum oracula, neque per ſanctorum Patrum doctrinam proſcriptam fuiſſe adhuc cernerent. Itaque nulla vis in eorum ſententiis, quæ Catholicis dogmatibus adverſantur, eſt facienda.

Dices 2. Idem ferendum eſt judicium de divinis

vinis operationibus, ac de humanis: ſed hæ diſtinguuntur realiter à ſubſtantia, & eſſentia hominis: Ergo pari modo illæ ab eſſentia, & natura Deitatis diſcrepant. *Minor* conſtat, ex Philoſophia nedum, ſed & ipſamet experientia, qua patet nos intellectionem, & volitionem pro libito ſuſcipere, & abjicere. *Major* probatur authoritate Concilii celebrati in templo ſanctæ Sophiæ circa annum 1341. Summum Pontificatum agente Benedicto XII. ut videre eſt apud Reinaldum libro Annalium Eccleſiaſticorum, Tomo 16. ad annum 1341. num. 119. & apud Petavium libro 2. de Deo cap. 7. Quod quidem Concilium Græci *Synodum Oecumenicam nonam appellant*, in qua Synodo damnatus eſt Barlaamus cum ſuis Fautoribus, quòd ἐνέργειαν hoc eſt *vim*, & *efficaciam*, ſive operationem ab οὐσία ideſt *natura*, ejus, ac *ſubſtantia* ſeparare nollet.

Quamquam enim Nicephorus Gregoras, qui & ipſe cùm Barlaamo aliiſque plurimis Epiſcopis ea in Synodo damnatus fuit, affirmet *lib.* 11. ſuæ hiſtoriæ nihil ea in Synodo actum fuiſſe, quod Theologiam, & fidei dogmata concerneret: Nihilhominus in hujus Concilii Synopſi, quæ cum ceteris hac in cauſa celebratis Conciliis Græco idiomate Pariſiis Typis mandata eſt, hæc habentur. *Hæc ſancta, & œcumenica Synodus nona habita eſt imperante beatæ memoriæ ac celebri Imperatore D. Andronico Paleologo, & Joanne filio ejus, contra Barlaam, & Acindynum*. Hi enim aſſerebant. *aliàs quidem, nullam in divina natura diſtinctionem eſſe inter ſubſtantiam, & operationem; ſed idem eſſe, ac nihil differre. Alias verò intereſſe dicebant; ſed ſubſtantiam quidem increatam eſſe, Ejus autem ſubſtantiales operationes, & naturales, diverſas eſſe concedentes, non tamen increatas, ſed creatas. Item lumen illud quod in Thaborio monte reſplenduit, viſionem ſimpliciter, & creaturam fuiſſe orientem, ac deſinentem: non Divinæ naturæ naturalem ſplendorem, & divinitatem; & quod lumen inacceſſum ſit, & eſſe dicatur.*

Contra illos igitur talia dicentes, congregata eſt ſancta iſta Synodus, quæ eos inſipienter loqui convicit, & mentiri per omnem ſermonis ſpeciem, ac reliquos Hæreticos impietate ſuperare. Subditur, *Interfuerunt huic Synodo* Iſiodorus *Conſtantinopolitanus*, Lazarus *Hieroſolymitanus Patriarcha*; *Alexandrinus verò & Antiochenus per Vicarios, & Legatos*. Gregorius *item* Palamas, & Philotheus Coccinus, *aliique Monachi complures virtute inſignes, ac ſelecti, qui & in illos anathema dixerunt*. Quæ ſi vera ſunt, falſum apparet quod ſcribit Nicephorus Gregoras, *Barlaamum ea in Synodo vetitum attingere, quæ dogmata ſpectabant, ne vel ſacra Theologiæ myſteria prophanis inculcarentur auribus vulgi, vel Barlaamo ineptæ linguæ, & animi rationem reddente, Palamas quoque blaſphema, & abſurda agere videretur*.

Quibus verbis ipſe Nicephorus, nec Palamæ, nec Barlaamo ſtuduiſſe videtur, quamquam Palamæ dogmata reſpueret, & cum Barlaamo ſentiret. Veritus eſt nempe Joannem Cantacuſenum offendere, qui paulò poſt Synodum Imperium adminiſtravit cum Joanne Paleologo Andronici filio adhuc juvene, & qui Palamam impensè fovebat, ut conſtat ex ejus hiſtoria, quam latinè redditam publicavit Jac. Pontanus.

Reſpondeo 1. hanc Synodum nullius eſſe momenti; nec ullam Catholicis fidem facere; ſiquidem Pſeudo-Synodus fuit, cui non Patriarcha aliquis, ſed Imperator Andronicus ad ferendam de fidei controverſiis ſententiam præfuit. Qua in re infelicem Græcorum Eccleſiæ ſub Imperatoribus Schiſmaticis ſervitutem lugeas, qui Romano Pontificatu contempto, Pontificalem dignitatem cum Imperiali impiè uſurpantes, utraque deturbati, & ſpoliati, ſub Mahumetanorum dira captivitate lugent.

Reſpondeo 2. non in Hæreticos (ut verba fuerunt) ſed in varios Catholicos ſententiam latam eſſe. Barlaamus namque vir erat Catholicus, & religioſus, qui à ſummo Pontifice ad Græcos Legatus miſſus eſt; ut eos cum Romana Eccleſia ſociaret, & in mutuam confœderationem ſublato Schiſmate revocaret. Cum igitur pervéniſſet ad montem Atho, reperit ibidem plurimos Monachorum greges ludibriis hoſtis humani generis, & illuſionibus expoſitos; dum enim preces funderent capite ad umbilicum appreſſo, & ſuppreſſo ſpiritu, mirabilem ſe lucem intueri, & ineffabili voluptate affici jactitabant, aſſerebantque lumen illud eſſe divinitatis irradiationem, & participationem.

Eos autem cùm dæmonum præſtigiis delusos Barlaamus agnoviſſet, detulit ad Joannem Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui

qui (ut refert Cantacuſenus) Monachos per litteras ad judicium evocat. Ii autem cùm cauſam dicturi præſentes affuiſſent, Barlaamo objiciunt Palamam qui tunc equidem erat Monachus, ſed deinde Theſſalonicenſis Epiſcopus creatus eſt, ut nimirum præfatorum Monachorum partes ageret, tueretur que, Lumen illud, quod inter orandum conſpiciebant, ipſum eſſe quo Deus induitur dicente Propheta, *Amictus lumine ſicut veſtimento*; adeoque Deum ipſum, aut ſaltem Deitatis ſplendorem. Exardeſcentibus autem Palamæ, & Græcorum Monachorum in Barlaamum odiis, & contentionibus, & jam ad tertium annum velitatione protracta, res deducitur ad Synodum, Conſtantinopoli in templo ſanctæ Sophiæ celebratam, cui præfuerunt, & adſuerunt ii quos habes expreſſos in præfata Synopſi ejuſdem Concilii.

Nec audiendus eſt Cantacuſenus qui Græcorum partes agens, ait *lib.* 2. *cap.* 39. Barlaamum fuiſſe deceptum; imò ex malitia hunc orandi modum, terrumque de præfato divino lumine errorem prædictis Monachis impoſuiſſe: Namque præterquam quod id ipſum conſtat ex prædicta Synopſi; etiam colligere licet ex *Leone Allatio*, viro utique Græco, & Græcarum rerum peritiſſimo, qui in *Libro* 2. *de Eccleſiæ Orientalis*, & *Occidentalis conſenſu cap.* 17. refert hunc orandi modum inventum fuiſſe, Diabolo ſuggerente, à quodam Simone Xerocelci Monaſterii Abbate, qui in opere, quod *De ſobrietate*, & *attentione ſcripſit*, hunc orandi modum præſcribit his verbis.

Attende ut facias tibi quod dico, clauſis foribus ſedeas in uno aliquo angulo ſeorſim, mentemque tuam abſtrahas ab omni vanitate, re fragili, & caduca. Deinde mentum tuum pectori innixum inhæreat, moveaſque ſenſibilem oculum cum tota mente tua in medio ventris, in umbilicum ſcilicet; quin etiam conſtringe attractionem ſpiritus narium, ut non facile ſpires: & inquire intus in viſceribus, ut reperias locum cordis, ubi animi facultates morari ſolent. Et primum quidem invenies tenebras, & craſſitudinem minimè cedentem. Ubi verò perſtiteris, ac dies, noctèſque in hoc opere conſumpſeris ò rem admirandam! percipies lætitiam, quæ nullo puncto temporis intermitti poteſt: quam primùm enim mens locum cordis repererit, ſtatim aſpicit, quæ numquam ſciebat; ſiquidem viſo aere, qui inter ſpatium cordis extat, ſeipſam totam lucidam, & diſcernendam præbet. Sic miſello Abbati ejuſque Sectatoribus Dæmon illudebat; quapropter mirum non eſt ſi præfata Synodus virorum ita inſanè deſipientium conſiliis celebrata, graviſſimum hunc in errorem impegerit, ut lumen oculis corporeis aſpectabile Deum crederet, & divinas operationes à Deitate diſtinctas affirmaret.

Meritò itaque contra hanc erroneam ſententiam Barlaamus inſurrexit, vir utique Catholicus, & ad Gyracenſem Epiſcopatum evectus, qui plures egregios, & doctiſſimos Tractatus edidit, tum de proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio; tum de Summi Pontificis univerſali primatu, quos habes ad calcem tomi tertii Bibliothecæ Patrum editionis Pariſinæ; in quibus omnia ſolvit Græcorum argumenta, urgenteſque proponit rationes, quibus eos in Eccleſiæ Latinæ unionem, & confœderationem, revocaret. Quibus etiam patet ipſi impoſitam fuiſſe à Cantacuſeno calumniam, dum illum aſſenſiſſe Pſeudo-Synodo tradit l. 2. cap. 40.

QUÆSTIO TERTIA.

An Deus omnem compoſitionem Metaphyſicam excludat.

CUm in præcedentibus jam notaverimus compoſitionem Metaphyſicam fieri quatuor modis; jamque ſatis ſuperque conſtet ex dictis de diſtinctione formali attributorum, divinas perfectiones ſive attributales, ſive modificantes nullam reipſa in Deo compoſitionem efficere, ſolùm ſupereſt hic reſolvendum an aliqua in Deo deprehendi poſſit compoſitio ex genere, & differentia, & ex Eſſentia Divina, & divinis ſuppoſitis: quæ ut pateant evidentiùs,

Notandum 1. Gradus generis, & differentiæ poſſe bifariam concipi. *Primò* quidem quatenus reipſa formaliter invicem diſtinguuntur ex natura rei, ut probant omnes Scotiſtæ cum Doctore *In* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 1. & alibi. Qua ratione gradus genericus dicitur, qui cum ſit diverſis ſpeciebus communis, & ad eas indifferens, cenſetur eſſe velut in potentia determinabilis ad illas per aliquem alium gradum qui dicitur differentia, eo quòd per eam res conſtituatur, & ab alia quavis diſtinguatur. Sic verbi gratia principium, & vis ſentiendi dicitur conceptus genericus communis homini, &

bruto, & ad utrumque determinandus, per alios conceptus nomine *Rationalis*, & *Irrationalis* expreſſos. *Secundò*, quatenus hic uterque gradus concipi poſſit quaſi ſola ratione diverſus, ita quòd à parte rei nulla quidem in re ſit talium conceptuum diſtinctio, ſed tantum diſtinctionis occaſio, & fundamentum cur noſter intellectus ex nativa ſua fœcunditate hanc diſtinctionem efficiat, & illos gradus veluti diſtinctos percipiat, quamquam revera à parte rei non diſtinguantur.

Notandum 2. hunc utrumque gradum ſumi poſſe, vel *Cathegoricè*, vel *Tranſcendentaliter*. Priori modo, gradus genericus eſt ille, qui in linea prædicamentali ſubſtantiæ, vel accidentium præſcindit à ſubjectis ſibi ſpeciebus, ad eaſque determinatur per veras, ac perfectas differentias diviſivas, ac contractivas generis, & conſtitutivas, ac diſtinctivas ſpeciei: Poſteriori autem modo gradus genericus ille dici debet, qui ab omni ente prædicamentali præſcindens, percipitur ad modum alicujus conceptus communis, Deo, & Creaturis univocè conveniens, & ad utrumque determinatus ſive per veras differentias eſſentiales, ſive per modos intrinſecos gerentes vices differentiarum. *Priori modò*, hic uterque gradus deſumi debet ab aliqua realitate diſtinctè cognita per operationes, vel proprietates rei, V. gr. gradus genericus in homine deſumitur à virtute ſentiendi, quæ per ſenſationes apparet communis homini, & bruto: Gradus autem differentialis deſumitur à virtute diſcurſiva, quæ ſoli homini inter animantes eſt propria: ideo autem hic uterque gradus debet cognoſci diſtinctè, quia inſervit ad formandam rei diſtinctionem, quæ eſſentiam explicare debet diſtinctè per genus, & differentiam categoricam. Secus eſt autem de genere, & differentia tranſcendentibus, quæ rei naturam non diſtinctè, & per notas realitates; ſed confusè, & per conceptus tranſcendentes aperiunt. An autem alterutro ex his modis, gradus differentialis, & genericus Deo conveniant, hic eſt reſolvendum.

CONCLUSIO PRIMA.

Deus *revera non componitur ex gradibus Generis, & Differentiæ Categoricis: Non eſt autem improbabile eum conſtare genere, & differentia Tranſcendentali*. Hæc Concluſio duas habet partes, quarum primam apertè tuetur Doctor in 1. diſt. 8. q. 3. nu. 16. &c.

Probatur 1. authoritatibus SS. Patrum, qui cenſent Deum nullatenus includi in prædicamentis. Ita præ cæteris ſanctus Anſelmus in Monologio cap. 26. ubi ait, *Subſtantiam divinam nullo communi ſubſtantiarum tractatu includi, à cujus eſſentiali communione omnis natura excluditur*.

Idem affirmat ſanctus Bernardus, vel quiſquis eſt author libri de vita ſolitaria, ubi circa finem de Deo ſermonem inſtituens ait, *Ipſa eſt ſumma ſubſtantia non ſubjecta prædicamentis vocum, ſed rerum omnium ſubſiſtens cauſale principium*. Similiter ſanctus Auguſtinus libro de Cognitione veræ vitæ cap. 3. ait. Decem prædicamentis cunctam humanam conditionem includi, & ab his omnibus proprietatem ſummæ Eſſentiæ evidenti ratione penitus excludi; Unde meritò concludit Evagrius apud Socratem lib. 3. cap. 7. *Quod omnis propoſitio, vel genus continet quod prædicatur, vel ſpeciem, vel differentiam, vel proprium, vel accidens, vel quod ex iis componitur*; Nihil autem in ſancta Trinitate ejuſmodi poteſt accipi.

Probatur hæc eadem veritas ratione Doctoris loco laudato. Gradus genericus categoricus petitur à realitate determinabili, & contrahibili, differentialis verò à realitate determinativa, & contractiva: ſed hæ diſtinctæ realitates in Deo reperiri nequeunt: Ergo nec gradus genericus, & differentialis categoricus in eo eſt inveniendus. *Major* patet intuitu ipſius lineæ prædicamentalis, tum ſubſtantiæ, tum accidentium, in qua linea certum eſt gradum genericum eſſe realitatem illam, quæ communis videtur diverſis ſpeciebus, ad quas determinatur per gradus ipſis proprios, & ſpeciales, ſic ſubſtantia ad corpus per materialitatem, & ad ſpiritum per immaterialitatem determinatur, & contrahitur.

Minor probatur: Omnis realitas, & formalitas in Deo diſtinguenda, eſt formaliter, aut ſaltem realiter infinita, ſed formalitas, vel realitas infinita non eſt determinabilis, & contrahibilis per formalitatem, aut realitatem. Probatur. Quidquid contrahitur, & determinatur per aliud, etiam & per illud actuatur, & perficitur; ſed formalitas, vel realitas infinita non poteſt per aliquod actuari, nec perfici: Ergo nec determi-

terminari, & contrahi, nec proinde habere poteſt rationem generis. *Major* patet: Materia enim, quæ per formam determinatur, etiam per eam actuatur, & perficitur. Idem dicendum de genere, quod per differentiam contrahitur, & perficitur, ac nobilitatur. *Minor* etiam conſtat: Infinitum enim illud dicitur, quod habet in ſe, & ex ſe omnes perfectiones ſibi compoſſibiles: etenim ſi aliqua ei deſit perfectio, jam infiniti rationem non obtinet: ſed conceptus genericus ex ſe & in ſe non inducit conceptum differentiæ, per quam contrahitur, alioquin differentia, v. g. *Rationalis* ſuperflueret ad hominis conſtitutionem, cùm homo per gradum animalis etiam eſſet rationalis; aut ſequeretur eum eſſe bis rationalem; ſemel quidem per *animal*, quod rationale etiam ex ſe contineret, & iterum per gradum ipſius *rationalis*, qui adderetur ei per modum differentiæ: Ac proinde cùm omnis realitas, vel formalitas, quę in Deo eſt, ſit infinita, ab ea non poteſt deſumi diſtinctus conceptus genericus, qui verè ſit categoricus; ſicque Deus conſtitui nequit ex gradu generico, & differentiali categorico, nec conſequenter componi ex genere, & differentia prædicamentali.

Confirmatur. Impoſſibile eſt, quòd eſſentia ſimpliciter infinita in genere entis conſtet genere, & differentia categoricis: ſed Eſſentia divina eſt ſimpliciter infinita in genere entis: Ergo non poteſt conſtare genere, & differentia categoricis. Minor conſtat. Major probatur. Quod eſt infinitum in aliquo ordine, non poteſt conſtare partibus finitis in eodem ordine: ſed genus, & differentia categorica ſunt quid finitum, & limitatum in ratione entis: Ergo Eſſentia infinita non poteſt conſtare genere, & differentia. Major eſt evidens, quia ex rationibus finitis, nihil niſi finitum fieri poteſt. Minor probatur: Genus, & differentia ſunt partes metaphyſicæ ab invicem diſtinctæ, & ſeſe invicem à ſuo conceptu excludentes: Genus enim non includit differentiam in ſuo conceptu, ſed excludit: at repugnat duas partes, quarum una aliam non includit, eſſe infinitas; infinitum enim identificat quodcumque ſibi compoſſibile; infinitum enim ens ſibi identificat omnem perfectionem entis; & infinita linea, ſi quæ eſſet, identificaret ſibi quamlibet longitudinem: Ergo pariter infinita realitas debet identificare omnem realitatem ſibi compoſſibilem: Ergo cùm genus non poſſit ſibi identificare differentiam ſibi compoſſibilem in eadem ſpecie, imo ipſam excludat à ſuo conceptu, ſequitur neutrum poſſe eſſe infinitum.

Alias rationes hanc ipſam veritatem probantes miſſas facio, utpote quas expendimus in noſtra Logica Diſputatione de Subſtantia prædicamentali, Quæſt. 1. Concl. 2.

Dices. SS. Patres indicant quædam prædicamenta in Deo reperiri, & de ipſo verè affirmari. Sic S. Auguſtinus 5. de Trinit. cap. 7. 8. 10. & 11. docet Deo propriè convenire prædicamentum Subſtantiæ, Relationis, & Actionis; Qualitatis verò, Quantitatis, Situs, & Habitus ſolùm impropriè. Similiter S. Damaſcenus in Elementario cap. 7. ait, *Summi, primique generis ſubſtantiæ ſpecies eſſe, primum id, quod corpore vacat, & corpus inanimum*; hoc eſt, ſubſtantiæ prædicamentalis genus diſtribuitur in ſubſtantiam ſpiritualem, & corpoream: Subdit autem. *Complectitur Eſſentia corpore vacans Deum, Angelum, Animam, Dæmonem*. Denique Boetius lib. 1. de Trinit. dicit, ſolùm duo prædicamenta, nempe Subſtantiæ, & Relationis manere in divinis: Ergo cenſent iſti Patres in Deo verè reperiri genus categoricum, tum Subſtantiæ, tum Relationis.

Nego conſequentiam: Solùm enim volunt SS. Patres conceptum confuſum ſubſtantiæ: & relationis magis Deo accommodari, & attribui poſſe, quàm cæteros alios conceptus prædicamentales, qui Deum omnino dedecent; ita quòd à ratione ſubſtantiæ, & relationis increatæ, & creatæ, aliquis præſcindi poſſit conceptus, ſaltem confuſus, qui non propriè, ſed per metaphoram Deo genericè tribuatur.

Ita Doctor Subtilis explicat S. Damaſcenum, & Boetium, idque colligit ex verbis Damaſceni dicentis c. 8. Elementarii, *Subſtantia, quæ continet ſuperſubſtantialiter increatam Deitatem, cognoſcibiliter autem, & contentivè omnem creaturam, generaliſſimum eſt genus*. Hoc eſt, *inquit Doctor*, ſubſtantia prædicamentalis continet ſub ſe formaliter Deitatem, ſicut continet creaturam, nec de utraque ſimili modo genericè prædicatur; ſed ſuperſubſtantialiter. Ideſt quatenus conceptus ſubſtantiæ Deo accommodatus excludit omnem imperfectionem, & li-

& limitationem, quæ reperitur in conceptu generico prædicamentali. Idem colligitur ex Boetio ipſo 1. lib. de Trinit. cap. 6. ubi cùm recenſuiſset decem prædicamenta, in quæ ens generatim diſtribuitur, ſubdit. *At hæc cùm quis in divinam verterit prædicationem, cuncta mutantur, quæ prædicari poſsunt: aliquid verò omnino non poteſt prædicari. Nam ſubſtantia in illo non eſt verè ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam. Item qualitas, & cætera, quæ evenire queunt; quorum ut amplior fiat intellectus, exempla ſubdenda ſunt. Nam cum dicimus,* Deus, *ſubſtantiam quidem ſignificare videmur; ſed eam, quæ ſit ultra ſubſtantiam. Cùm verò* juſtus, *qualitatem quidem, ſed non accidentem, ſed eam quæ ſit ſubſtantiæ; ſed ultra ſubſtantiam.* Unde concludit Doctor omnia prædicata communia Deo, & Creaturis eſse prædicata tranicendentia, & præſcindentia ab omnibus prædicatis Categoricis, quæ finita ſunt, & limitata.

2. *Pars* probata manet ex noſtra Metaphyſica *q. 3. ſect.* 2. ubi aperuimus non eſse improbabile rationem Entis, quam Doctor Subtilis contendit univocam eſse ad Deum, & Creaturas, habere pariter rationem generis tranſcendentalis; quippe cùm Deus conveniat cum Creatura in ente, ab ea verò differat eſsentialiter per infinitatem.

Dices. SS. Patres cenſent omnem rationem generis, & differentiæ, à Deo arcendam eſse: Ergo neque etiam rationem generis, & differentiæ tranſcendentalis admittere poteſt. Patet antecedens: Nam S. Clemens Alexand. lib. 5. Stromat. ait, *Deum neque genus eſse, neque differentiam, neque ſpeciem, neque individuum, neque numerum,* &c. Et S. Cyrillus Alexand. lib. 55. Theſauri cap. 5. ait, *Deum non habere differentiam ſubſtantialem, eo quòd ſimpliciſſimus ſit, differentia autem in compoſitis ſolùm inveniatur*: Ergo, &c.

Reſpondeo, præfatos Patres, & quoslibet alios idem inſinuantes, intelligendos eſse de genere, & differentia prædicamentali, quæ cum limitationem, & compoſitionem ex realitatibus importent, procul ſunt à Deo removenda: non autem de genere, & differentia tranſcendentali, quæ nullam realitatem, ſed ſolùm conceptuum diverſitatem important, quod luculenter animadvertit *Ruſticus Diaconus* in Dialogo contra Acephalos; ubi hæretico ei objicienti, *Unum, ſummumque genus habere Divinitatem, atque Humanitatem*; Subſtantiam *enim generaliſſimum genus eſse Divinitatis, & humanitatis, quæ eſt per ſemetipſum ſubſiſtens*: ita reſpondet, Per Se Subſiſtens, *cum de Deo dicitur, ſignificat quòd nullius alterius ad hoc ut ſit, indiget; cum verò de creaturis, nequaquam; à Creatore enim eſſe ſumpſerunt .... Igitur etſi unum nomen eſt ſubſtantiæ, non tamen una res: non eſt igitur commune genus ſubſtantiæ Deitati, & carni: ſed nomen commune tantummodo; hoc verò genus non eſt.*

Inſtabis. Ratio generis categorici in Deo reperiri nequit. Ergo nec tranſcendentalis. Antecedens patet ex dictis. Conſequentia probatur. Ideo genus Categoricum reperiri nequit in Deo, quia, cùm quidquid in Deo eſt, ſit infinitum, nihil in eo poteſt habere rationem partis: Omne enim totum eſt majus ſua parte: Infinito autem nihil eſt majus: ſed genus quodcumque, ſive categoricum, ſive tranſcendentale neceſsariò habet rationem paitis; ſiquidem cum differentia concurrit ad conſtituendam eſsentiam. Ergo qua ratione genus categoricum à Deo arcendum eſt, eadem & tranſcendentale eſt removendum.

Nego conſequentiam, & ad majorem illius probationis dico, non repugnare infinitum habere rationem partis, non per modum realitatis; ſed per modum formalitatis, quæ non dicat adæquatè totam eſsentiam rei formalirer; nam certum eſt in ipſo Deo rationem ſubſtantiæ infinitæ fotmaliter diſtingui à ratione ſubſtantiæ ſpiritualis infinitæ. Adde quòd licèt Attributa divina ſint infinita, videntur tamen habere rationem partis reſpectu ipſius Eſsentiæ Divinæ: ſiquidem ex ipſis, & eſsentia divina Deus totus conſtituitur, & velut integratur.

Ad id autem quod dicitur, infinito nihil eſse majus, reſpondeo, infinito nihil eſt majus, realiter, tranieat; formaliter, nego. Poteſt enim fieri quòd aliquid ſit majus uno infinito formaliter: Si nempè cùm ex ſe ſit jam formalitas infinitè perfecta, aliam ſibi adjunctam, & realiter identificatam habeat formalitatem etiam infinitè perfectam: Sic Eſsentia divina, v. g. quæ ex ſe eſt infinitè perfecta, præſcindendo ab attributis, dici poteſt perfectior quando concipitur cum ipſis attributis etiam infinitè

perfe-

Digitized by Google

perfectis: Ergo licèt nihil in Deo poſſit habere rationem partis per modum realitatis, ex quo deſumatur ratio generis Categorici, non tamen repugnat in eo aliquid habere rationem partis per modum formalitatis, ex qua deſumatur ratio generis Tranſcendentalis.

CONCLUSIO SECUNDA.

PErſonalitates *Divinæ licèt formaliter ab Eſſentia diſtinctæ, nullam tamen cum ipſa veram compoſitionem efficiunt*. Hæc Concluſio ſatis ſuperque probata manet ex iis quæ diximus de attributis divinis, quæ licèt ab Eſſentia divina formaliter diſcrepent, tamen cum ea nullam compoſitionem efficere demonſtravimus. Nihilominus eam ulterius probo.

Primò quidem ex ſumma Dei identitate. Omnis vera compoſitio fieri debet ex duabus realitatibus: ſed Perſonalitas, & Eſſentia divina non ſunt duæ realitates: Ergo nullam compoſitionem efficiunt. Major patet ex 2. Notabili. Minor probatur ex S. Bernardo libro 5. de Conſideratione ad Eugenium cap. 8. *Perſonarum*, ait, *proprietates non aliud, quàm Perſonas, ipſaſque non aliud, quàm unum Deum; unam divinam Subſtantiam, unam divinam Naturam, unam divinam, & ſummam majeſtatem Fides Catholica confitetur*. Idem loquitur Eulogius Alexandrinus, apud Photium pag. 457. *Aſſerunt*, inquit, *aliqui Hypoſtaſim complexionem eſſe ſubſtantiæ, & proprietatum, quod apertè compoſitionem introducere videtur. Et ubi eſt illa in Trinitate ſimplex Divinitas, & compoſitionis expers?* Nimirum ſi Perſonalitas ab Eſſentia diſtinguatur, ut realitas à realitate. Hanc ipſam ſummam identitatem Eſſentiæ divinæ cum Perſonis, diſertis verbis indicat S. Cyrillus Alexandrinus libro 10. Theſ. *Cùm non compoſita ſed ſimplex natura Deitatis ſit*, inquit, *nunquam in duas Perſonas, Patris, Filii cogitatione diſtingueretur, niſi quædam inveniretur differentia; non ſecundùm Eſſentiam, ſed ſecundùm Relationem & quaſi extrinſecùs, id eſt extra Eſſentiam intellecta: per quam utriuſque Perſona in propria hypoſtaſi conſtituitur, & in unitatem Deitatis propter identitatem naturalem conſtringitur, ut nulla confuſio fiat, & quaſi mixtio Patris, & Filii:* Quibus apertè indicat nullam inter Divinas Perſonas intercedere compoſitionem, nec earumdem cum Eſſentia Divina propter ſcilicet ſummam illarum eſſentialem identitatem.

Probatur 3. Concluſio ex ſumma *Actualitate* Dei: Omnis vera Compoſitio fieri debet ex duabus realitatibus, aut formalitatibus, quarum una habeat rationem actus, alia verò rationem potentiæ determinabilis; ſed cùm Deus ſit ens actu, nullam potentialitatem involvit, nec ullam poteſt habere rationem potentiæ: Ergo nec compoſitionem admittere. Hæc ſatis, ſuperque patent ex his, quæ diximus, tum in demonſtranda Dei Exiſtentia, ratione petita ab ente neceſſariò, & actu: tum in probanda diſtinctione formali attributorum ab Eſſentia Divina.

Dices. Ubi eſt unio, ibi eſt compoſitio: ſed inter Perſonalitates divinas, & eſſentiam eſt unio: Ergo & compoſitio. Minorem probant SS. Patres, qui & naturam divinam cum Perſonis, & Perſonas invicem uniri affirmant. Sic S. Athanaſius lib. contra Sabellianos. *Trinitas*, inquit, *verè exiſtens conjuncta eſt interrumpente nullo*. Et S. Gregorius Naz. oratione 23. *Unitatem*, inquit, *in Trinitate, & Trinitatem adorari in unitate, cujus admirabilis, & diviſio ſit, & unio*. Item *S. Aug.* ſermone 189. de tempore, proprietatibus dividi, ſed natura ſociari tres Perſonas aſſerit.

Reſpondeo 1. negari poſſe majorem, unio namque non ſemper infert compoſitionem; ſiquidem entia completa, putà lapides, invicem uniuntur in domo unitate aggregationis, non tamen idcirco componuntur; compoſitio enim eſt eorum unio, quorum unum habet rationem actus, & aliud rationem potentiæ.

Reſpondeo 2. negando minorem, & ad SS. Patres dico, eos his, aut ſimilibus loquendi modis non intendere aliquam perfectam intercedere unionem, tum inter Perſonas ipſas, tum cum Eſſentia Divina; ſed ſolùm perfectam unitatem eſſentialem, & eos inſinuare Divinitatem communicari tribus Perſonis ſine ulla ſui diviſione, & diverſitate, ne videlicet Deorum pluralitatem inducere viderentur; Unde Arianis crebrò exprobrabant, quòd ipſius Deitatis diviſione pluralitatem Deorum inducerent: *Si variaret*, inquit S. Gregorius Nyſſenus, *diverſaque eſſet, ut errore decepti ſuſpicantur, in ſancta Trinitate, natura, conſequens eſſet ut in multitudine Deorum numerus dilataretur; quòd cum ſubſtantiæ diverſitate ſubjecta ipſa dividerentur*.

Quod egregiè proſequitur *Cardinalis Beſſario* lib. de Proceſſ. Spiritus ſancti ; *Subſtantia*, inquit, *& hypoſtaſis in unoquaque divina Perſona res una ſunt; atque ita una, ut ſola ratione invicem diſcernantur. Nam ſi reipſa invicem Perſona ſive hypoſtaſis, & ſubſtantia differret, eſſent quemadmodum Perſonæ tres reipſa, ſic & tres ſubſtantiæ:* Ideſt eſſentiæ; hoc autem contrarium eſt fidei.

Inſtabis. Ubi eſt determinabile, & determinativum, ibi eſt potentia, & actus, ac proinde compoſitio: ſed eſſentia eſt determinabilis, & perſonalitas determinativa ipſius, ut cum ea perſonam conſtituat ; Ergo inter perſonam, & eſſentiam eſt compoſitio.

Diſtinguo majorem : Ubi eſt determinabile, & determinativum, ad modum vel materiæ, & formæ, vel generis, & differentiæ, ibi eſt compoſitio, concedo: Ubi eſt determinabile non per modum potentiæ indifferentis ad hunc, velillum actum, ſicut materia eſt indifferens ad hanc, vel illam formam, & genus ad hanc, vel illam differentiam; ſed per modum actus conſtituentis, & concurrentis cum altero actu ad rem conſtituendam, quæ ſit actus purus, nego: Eſſentia autem divina non eſt determinabilis per perſonalitatem priori, ſed poſteriori modo; hæc enim cùm ſit actus purus concurrit ad conſtituendam Perſonam divinam.

Urgebis. Ex unione actus cum actu, non fit ens per ſe, ſed per accidens: Ergo vel Perſona divina, quæ conſtituitur per eſſentiam, & Perſonalitatem, non fit ex actu, & actu, & ſic verè componitur ; vel non eſt ens per ſe, ſed per accidens, quod aſſerere impium eſſet.

Diſtinguo antecedens. Ex unione actus cum actu non fit ens per ſe, in creatis, concedo; quia niſi unita creata invicem coaleſcant per modum actus, & potentiæ ad tertium conſtituendum, nihil habent in ſe, quo poſſint invicem identificari : ſecùs eſt autem in divinis, quia cùm infinitas divina identificet realiter ea omnia, quæ in Deo ſunt, præter Relationes Perſonales, quæ idcirco non dicuntur infinitæ, hinc fit quòd per unionem actus cum actu in Deo non fiat ens per accidens, ſed per ſe, propter ſummam utriuſque identificationem.

QUÆSTIO QUARTA.

An ſumma Simplicitas ſoli Deo conveniat.

CUm hoc præcipuum diſcrimen ſtatuatur inter attributa, & modos Eſſentiæ divinæ, quòd illa Deo ſimul, & creaturis tribuantur; hi verò ſoli divinæ Eſſentiæ congruant, ut exacta habeatur divinæ Simplicitatis notitia, evidenterque pateat, an inter modos annumeranda ſit, operæ pretium eſt hìc reſolvere num ſoli Deo conveniat. Quod ut fiat apertiùs,

Notandum 1. duplicem generatim diſtingui poſſe Simplicitatem, aliam quidem entis, aliam virtutis. Prior negat omnem compoſitionem, poſterior diſſimulationem excludit: Illa denotat imperfectionem in creaturis; res enim creata ſimplex cùm non habet adjunctas ſibi aliarum rerum perfectiones, inde fit, ut eò minùs ſit perfecta, quò magis ſimplex : hæc verò ſummam perfectionem importat : Unde maximè eam commendat Chriſtus his verbis ; Matthæi 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Hac enim ſimplicitate perficitur, & integratur ſpiritualis homo, qui ut ſit perfectus, debet eſſe ſimplex quidem in mente, ſimplex in corde, ſimplex in ore, ſimplex in opere. In mente, per veritatis notitiam, & aſſertionem ; in corde per charitatis fervorem ; in ore per ſermonis ſinceritatem, & ingenuitatem; in opere per juſtitiam, & ſanctitatem, ut hominis Chriſtiani nitor eluceat, dicente Chriſto Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus lucidum erit, & ſicut lucerna illuminabit te.*

Notandum 2. Compoſita diſtingui poſſe triplicis generis: quædam enim componuntur ex his, quædam cum his, alia poſt hæc. Illa dicuntur componi *ex his*, quæ conſtant partibus invicem unitis ; ſic ſpecies componitur ex genere, & differentia, corpus phyſicum ex materia, & forma, & humanum ex capite, brachiis, pectore, &c. Illa vero dicuntur componi *cum his*, quæ licèt in ſe non videantur compoſita, nec conſtent partibus, tamen ex ſe ordinantur ad compoſitionem alterius : ſic genus, & differentia ordinantur ad conſtituendam ſpeciem, materia, & forma ad componendum corpus, &c. *Denique* illa dicuntur componi *poſt hæc*, quæ ſcilicet conſtituuntur ex forma ſuperveni-

nien-

niente poſt unionem materiæ cum forma; ſic poſt unionem animæ cum corpore, forma univerſalis hominis, nimirum humanitas, advenit ut hominem ex integro conſtituat. Prima compoſitio vocatur *Paſſiva*, quia per eam res conſtituitur. Secunda *Activa*, quia rem conſtituit. Tertia *Denominativa*, quia rem non informat, ſed denominat.

Notandum 3. præter duplicem generalem compoſitionis differentiam, Phyſicæ nimirum, & Metaphyſicæ, quarum quælibet fit quatuor modis, ut ſupra notavimus, duplex iterum compoſitionis genus à Doctore Subtili in 1. *diſt.* 8. *quæſt.* 2. *num.* 2. aſſignari. Aliud quidem ex *actualitate*, & *poſſibilitate*, quo fit ut cùm nulla creatura neceſſariò exiſtat, nulla etiam eſt, quæ non ſit potens non exiſtere, ac proinde, quæ non dicat potentiam ad actum: quidquid enim ex nihilo formatum eſt, poteſt iterum in nihilum abire, ut rurſus producatur, ſi Deus ita voluerit. Cùm enim creatura exiſtens media ſit inter Deum ſummum ens, & poſſibilia, quæ ſunt vicina nihilo, etiam participat ſimul de actualitate Dei, & de poſſibilitate rerum capacium exiſtentiæ, ſeu poſſibilium. Alterum autem compoſitionis genus eſt ex *Entitate poſitiva*, & ex *privatione* alicujus gradus, & perfectionis entis: Cùm enim creatura in ſe non contineat quaslibet entis perfectiones, conſequens eſt illa componi videatur, tum ex perfectionibus, quas habet, tum ex negatione perfectionum, quas non complectitur. His prælibatis, ſit

CONCLUSIO UNICA.

Solus *Deus eſt omninò Simplex*. Hæc eſt omnium Theologorum, & eam ſic probat Doctor: Omnis creatura, aut eſt ſubſtantia, aut accidens: Si *Accidens*, neceſſariò exigit in ſubſtantia recipi tanquam in ſubjecto, & ſic poteſt componere cum ſubjecto unum compoſitum per accidens. Si eſt *Subſtantia*, aut eſt ſubſtantia conſtituta ex partibus realiter diſtinctis, v. g. materia, & forma, aut non eſt ſic conſtituta. Si *primum*, illa erit propriiſſimè compoſita; & conſequenter non erit ſimplex: Si *ſecundum*, aut erit completa ſubſtantialiter, aut incompleta. Si *incompleta*, poterit cum altera ſua comparte facere unam per ſe ſubſtantiam, ſic materia prima cum forma ſubſtantiali efficit corpus organicum. Si *completa*, poterit in ſe recipere accidens, & ſic componere cum accidente compoſitum per accidens conflatum ex illa ſubſtantia, & accidente.

Quòd autem poſſit quælibet ſubſtantia creata recipere accidens aliquod, patet, quia ſi aliqua non poſſet, maximè ſubſtantia perfectiſſimè ſpiritualis, nempe Angeli: ſed Angeli poſſunt recipere intellectiones, & volitiones, quibus intelligunt, & volunt: neque enim illi actus ſunt identificati realiter ipſis; Tum quia aliàs eſſent formaliter, & neceſſariò beati ex natura ſua; beatitudo enim illorum conſiſtit in intellectione, aut volitione, aut utraque: Tum quia neceſſariò intelligerent unica intellectione omne intelligibile, & ſic intellectio eorum, & conſequenter eorum Eſſentia, eſſet infinita: Tum denique quia non dependerent in intelligendo ab ullo objecto, niſi ab eo, a quo dependent in eſſendo: nempe à Deo, & conſequenter nihil intelligerent in proprio genere præter Deum; quidquid enim intelligitur in proprio genere, intelligitur cum dependentia ab objecto illo, quod ſic intelligitur.

Quælibet etiam creatura duos alios habet compoſitionis modos: ſiquidem quoſdam habet entis gradus, aliis autem plurimis caret. Quamquam enim homo *Microcoſmos*, & totius mundanæ compoſitionis compendium ſit, quia habet *eſſe* cum lapidibus, *vivere* cum Plantis, *ſentire* cum Animalibus *intelligere* cum Angelis, & propterea à Christo appellatur *omnis Creatura*, ita hæc verba explicante S. Gregorio, *Prædicate Evangelium omni Creaturæ*, id eſt, *homini*; tamen certum eſt ipſum hominem innumeris defectibus laborare, & pluribus carere perfectionibus, quas in ceteris creaturis relucere conſpicimus. Unde non immeritò ejus inanitatem, & vacuitatem aperiens Regius Vates ait Pſalmo 143. *Homo vanitati ſimilis factus eſt*, Et Pſalmo 38. *Univerſa vanitas omnis homo vivens*.

Conſtat pariter omnem Creaturam actum, & potentiam ſimul involvere; nulla namque eſt, quæ ita tenacem, ac immutabilem habeat exiſtentiam, ut quolibet temporis momento in nihilum abire non poſſit. Unde meritò concludendum cum S. Job. *Ecce qui ſerviunt ei non ſunt ſtabiles*, & *in Angelis ſuis reperit pravitatem, quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum conſumentur velut à tinea?*

Dices. Quæ nec compoſita ſunt, nec diviſibi-

ſibi-

ſibilia, nec reſolvi poſſunt in varias partes, ſunt ſimplicia; ſed talia ſunt plura entia. Punctum enim eſt indiviſibile, ſicut & unum; materia, & forma non ſunt compoſitæ; ſuprema genera in alia reſolvi nequeunt: Ergo præter Deum, plura ſunt ſimplicia.

Diſtinguo majorem. Simplicia ſunt, aliqua ſimplicitate, *concedo*; omnimoda *nego*: Ad minorem dico, ea quæ proferuntur non eſſe quidem compoſita *ex his*, ſed compoſita ſeu componibilia *cum his*, nam ex unitatibus numerus, ex punctis linea, ex generibus, & differentiis ſpecies; & ex materia, & forma, corpora Phyſica conſtituuntur. Et conſequenter hæc omnimoda ſimplicitate ſimplicia dici nequeunt, cùm ex ſe ad compoſitionem ordinentur; Deus autem hunc utrumque compoſitionis modum reſpuit.

Inſtabis. Deus etiam componi poteſt *cum his*; Ergo non eſt omnimodè ſimplex. Probatur antecedens. Deus uniri poteſt, & de facto Verbum unitum eſt humanitati ut cum ea faciat hominem Deum: ſed hæc unio eſt vera compoſitio. *Probatur*, Talis eſt unio Verbi cum natura humana, qualis eſt unio animæ cum corpore; ſed hæc eſt perfecta compoſitio. Ergo & illa. Major conſtat ex illo effato S. Athanaſii in Symbolo, *Sicut anima rationalis, & caro unus eſt homo; ita Deus, & homo unus eſt Chriſtus*.

Nego majorem, & ad minorem illius probationis dico; Unionem Verbi cum humanitate potius eſſe terminationem dependentiæ, & communicationis hypoſtaticæ, quàm compoſitionem; Omnis namque perfecta compoſitio fit, vel ex partibus, quæ ſeſe mutuò perficiunt, vel ex iis, quæ invicem uniuntur per modum actus, & potentiæ. Verbum autem divinum habere nequit rationem actus, & partis, hæc enim imperfectionem redolent, quæ longè eſt à Deo removenda; & conſequenter ipſius unio cum natura humana nequit eſſe vera compoſitio.

Ad authoritatem S. Athanaſii dico paritatem aſſumptam in eo ſolùm conſiſtere; quòd quemadmodum anima rationalis per unionem cum carne non inquinatur, nec tranſmutatur, ita nec Verbum aliquid detrimenti patitur per ſui unionem cum humanitate; Unde præmiſerat S. Athanaſius: *Unus omninò non confuſione ſubſtantiæ, ſed unitate Perſonæ*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Infinitate Dei.

JAm dictum eſt in tertio notabili Quæſtionis quartæ de Eſſentia divina, duplicem à Doctore Subtili in 4. *d*. 3. *qu*. 1. *n*. 32. in Deo diſtingui poſſe Infinitatem, nimirum *fundamentalem*, & *formalem*. Diximus pariter priorem eſſe formale conſtitutivum, & diſtinctivum Eſſentiæ Divinæ; poſteriorem autem eſſe modum ipſius Eſſentiæ, quæ tàm in ſe, quàm in omnibus ſuis perfectionibus non eſt limitata, nec ad certos perfectionis gradus arctata, ſed omnimodè infinita, & interminata. De priori ſatis, ſuperque dictum eſt, agendo de Eſſentia Divina: de poſteriori autem nonnulla hoc in Articulo ſunt diſcutienda.

QUÆSTIO PRIMA.

An & quomodo probari poſſit Deum eſſe Infinitum.

NOtandum 1. Cum noſtro Baſſoli in 1. *d*. 2. *qu*. 2. *a*. 1. Infinitum dici, id quod termino caret; quod fit duobus modis, *privativè* nimirum, & *negativè*. Priori modo *Infinitum* illud dicitur, quod ex ſe terminum non habet, ſed habere poteſt. Sic materia prima à Platonicis dicitur infinita, quia ex ſe non habet ullam formam, à qua terminetur, & actuetur; ſed eſt in potentia ad quaslibet omninò formas excipiendas, à quibus informetur, & determinetur. Poſteriori modo, *Infinitum* dicitur, quod nec eſt finitum ex ſe, nec finibile per alterum; ſed in ſe complectitur formaliter, aut eminenter omnem omninò excogitabilem perfectionem. Prius infinitum dicitur imperfectiſſimum, quia nihilo vicinum, eſtque pura potentia Phyſica; Poſterius autem perfectiſſimum eſt, quia actus eſt puriſſimus omnem imperfectionem, & potentiam excludens. Prius dicitur à Filolao Pythagorico, *malignitas*, *tenebræ*, *&c*. Poſterius verò ab eodem appellatur *benignitas*, *Deique ſplendor*. Orpheus autem *prius infinitum* vocat *confuſionem*, & *chaos*, *poſterius* autem *diſtinctionem*, & *ornatum*.

Notandum 2. Infinitum *negativè* dictum, rurſus eſſe duplex, aliud nimirum *ſecundùm quid*, aliud verò *ſimpliciter* & *abſolutè*.

tè. *Prius* eſt, quod in certo quodam entium genere infinitum dici poteſt. Sic. v. g. *Continuum* dici poteſt infinitum in quantitate, quia non tot aſſignari poſſunt illius partes, quin plures ſuperſint numerandæ, & aſſignandæ: Sic pariter, Si Sol haberet lumen infinitum, & ignis calorem infinitum ille diceretur infinitus ſecundùm lumen, hic autem ſecundùm calorem: *Poſterius* verò quod in omni genere perfectionis infinitum eſt, quia totam entis amplitudinem formaliter, vel eminenter in ſe continet; adeò ut nulla ſpecies, nullaque perfectio in entium univerſitate concipi poſſit, quæ in illo non reluceat.

Notandum 3. duplicem in Ariſtotele *lib.* 3. *Phyſicorum cap.* 6. reperiri Infiniti definitionem, *Primam* quidem ab Antiquis traditam, qui infinitum id eſſe volebant, *Cujus extra nihil eſt*, id eſt, quod in ſe univerſa ita complectitur, ut nulla ſit perfectio, nec rerum entitas, quam in ſe nobili modo non contineat: *Poſteriorem* verò tradit ipſemet Ariſtoteles, priori velut oppoſitam, infinitum dicens eſſe, *Illud cujus ſemper aliquid eſt extra*; quod ſcilicet exhauriri dividendo nunquam poteſt. Hæc utraque definitio infinitati Dei congruit. Eſt enim ſic infinitus, ut comprehendi nequeat; ac proinde ſemper reſtet aliquid illius, quod nondum capitur, ac cognoſcitur: ita pariter omnia in ſe continet, ut nihil extra ſe relinquat; nam ut loquitur Juſtinus Martyr Quæſtio ne ad Orthodoxos, *Summè perfectum eſt, id quod nulla in re acceſſionem, vel incrementum poteſt accipere*. An autem hanc infinitatem Deo convenire ratione efficaci demonſtrari, & authoritate ſuaderi queat, hic eſt reſolvendum.

CONCLUSIO PRIMA.

Ratione *naturali demonſtrari poteſt Deum eſſe infinitum*. Hanc concluſionem cum ſuis probat Doctor in 1. d. 2. qu. 2. num. 2. quatuor rationibus, petitis 1. ex ipſius virtute effectiva, 2. ex virtute intellectiva, 3. ex illius appetibilitate, 4. ex eminenti illius dignitate.

Primam ſic formo; Illud ens quod ex ſe poſſet producere infinitas ſpecies diſtinctas ſi illæ eſſent poſſibiles, habet neceſſariò virtutem infinitam, ac proinde eſſentiam infinitam: ſed Deus poſſet producere infinitas ſpecies diverſas, ſi illæ eſſent poſſibiles: Ergo habet virtutem, ideoque eſſentiam infinitam. Major patet, Primò quidem quoad illationem infinitæ eſſentiæ ex infinitate virtutis; cùm enim virtus operativa fundetur in eſſentia, & ab ea emanet, unde vulgatum axioma *Operari ſequitur eſſe*: evidens eſt, quòd quò major eſt virtus, eò perfectior ſit eſſentia, & conſequenter quòd virtus infinita perfectionem, & eſſentiam infinitam arguat.

Patet etiam eadem major quantùm ad illationem infinitæ virtutis ex infinitis effectibus ſpecie diſtinctis, quos illa poſſet producere, ſi tales effectus eſſent poſſibiles; Cùm enim quælibet ſpecies producibilis, habeat diſtinctam perfectionem ab alia ſpecie, evidens eſt, quòd ſi ſpecies producibiles eſſent infinitæ, infinitæ pariter eſſent perfectiones producibiles; & conſequenter cum cauſa eò ſit perfectior, quò poteſt plures perfectiones producere; rectè ſequitur eam cauſam eſſe infinitè perfectam, quæ poteſt infinitas perfectiones producere.

Minor etiam eſt evidens, quia cùm Deus ſit prima Cauſa, ac proinde habens in ſe cauſalitatem omnium cauſarum inferiorum, & potens producere quidquid eſt producibile, ſequitur quòd ſi infinitæ rerum ſpecies eſſent poſſibiles, etiam eas poſſet producere; non enim magis determinaretur illius virtus ad unum numerum, quàm ad alterum, ac proinde poſſet ſe ſe extendere ad infinitum. Si enim limitaretur, id eſſet vel à ſe, vel ab alio; non ab alio, alioquin non eſſet prima, & ſuprema, non etiam à ſe, quia ſicut eſſet omninò independens in eſſe, ita pariter illius virtus omninò eſſet illimitata, ac proinde infinita.

Replicabis 1. Specierum multiplicationem in infinitum videri impoſſibilem, ſiquidem in quolibet genere datur aliqua ita perfecta, ut ea perfectior non poſſit aſſignari: Ergo ex illis infinitis ſpeciebus impoſſibilibus non rectè colligitur virtus infinita in Deo.

Reſpondeo 1. Negari poſſe antecedens, licet Doctor id videatur probabiliter affirmare; nulla enim apparet ratio limitandi creaturarum ſpecies ad determinatum aliquem numerum, certamque perfectionem, ultra quam major, & major non poſſit produci. Quis enim diffitebitur, poſſe plures alias, & ſemper perfectiores florum, plantarum, vel aliarum creaturarum ſpecies de novo produci? Quis negabit aliud

cœlum

cœlum addi poſſe ſuprà Empyreum, ſicut Empyreum additum fuit ſupra Firmamentum, & ita deinceps uſque in infinitum?

Reſpondeo 2. Negando conſequentiam, quia objectum Potentiæ divinæ, non tantùm eſt effectus poſſibilis abſolutè; ſed etiam poſſibilis ſub quacumque conditione. Hinc verum ſit dicere quòd ſi *Chimæra* eſſet verum ens, Deus illam poſſet producere; & ſic de aliis rebus conditionatis, quæ produci nequeunt; non quidem defectu virtutis in cauſa productiva, ſed ex repugnantia, & defectu poſſibilitatis in effectu producendo. Itaque ſive ſpecies in infinitum diverſæ, ſint abſolutè poſſibiles, ſive tantùm hypotheticè, rectè ſemper infertur ex earum præſuppoſita poſſibilitate hypothetica, vel abſoluta, quòd virtus quæ eas poſſet producere, verè eſſet infinita.

Replicabis 2. Ex infinitis effectibus ſolo numero diſtinctis non licet inferre infinitatem cauſæ: Ergo nec ex infinitis ſpeciebus. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens probat Doctor ibidem *num.* 26. Non major requiritur virtus ad producendos duos effectus ſucceſſivè, quàm ad unum producendum in uno inſtanti: ſed ad producendum unum ignem v. g. in uno inſtanti, non requiritur virtus infinita: Ergo nec ad producendos duos ignes ſucceſſivè talis virtus exigeretur. Conſequentia patet, ignis enim infernalis qui conſervabitur in æternum, produceret infinitos calores ſucceſſivè in infinitis corporibus, ſi ſucceſſiva infinita ei applicarentur, nec tamen ignis ille erit infinitæ virtutis; ſimiliter Sol, & cœlum ſi perſeverent in æternum, cauſabunt infinitos effectus illuminationis, & influentiæ, nec tamen exinde ſequetur illa habere virtutem infinitam.

Nego conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt, quòd ad producendos effectus ſolo numero diverſos, non alia requiritur in agente virtus, & perfectio, ſed ſolùm ejuſdem virtutis applicatio in ſuccedentibus illis productionibus: Secus eſt verò de infinitarum ſpecierum productione, quia cùm ſpecies quælibet perfectionem habeat ab alia diverſam, etiam diverſam perfectionem præſupponit in cauſa, à qua producitur; ſiquidem tota perfectio effectus pendet à perfectione cauſæ, quia *Nemo dat, quod non habet*, & conſequenter cauſa non poſſet dare aliquam virtutem effectui, niſi priùs eam haberet: Ergo rectè ſequitur quòd ſi effectus producibiles habeant infinitas perfectiones, diverſas etiam, & infinitas perfectiones eorum cauſa productiva continere debet.

2. *Ratio* Doctoris petitur ex infinita Dei cognitione, quæ ſic formari poteſt. Qui neceſſariò intelligit infinita intelligibilia ſimul, habet infinitam perfectionem, & virtutem intellectivam: ſed Deus ea intelligit ſimul: Ergo, &c. Major conſtat, eò namque præſtantior eſt vis intelligendi, & cognoſcendi, quò plura ſimul percipere, & cognoſcere poteſt, & conſequenter virtus quæ poteſt infinita ſimul cognoſcere, neceſſariò debet eſſe infinita.

Minor probatur: Illa namque cenſentur eſſe infinita, ubi non tot plures poſſunt cognoſci à creaturis, quin multò plura adhuc ſint cognoſcenda, nec intellectus creatus cognoſcendo unum poſt aliud, unquam pervenire poteſt ad finem omnium: ſed tales ſunt omnes creaturæ poſſibiles, quas ipſe Deus diſtinctè ab æterno ſimul cognoſcit, nec aliquis negare poteſt Angelorum, & animarum rationalium cogitationes, & volitiones v. g. fore plures, & plures in infinitum per æternitatem à parte poſt, nullumque aſſignari poſſe terminum, & numerum, quem illæ non excedant: Ergo Dei intellectus, qui ab æterno ſimul omnes illas cognoſcit, debet eſſe infinitus. Idem dicendum de voluntate, & amore Dei, quo diſtinctè vult, & amat ſimul omnes, & ſingulos actus bonos, ſine fine exercendos plures, & plures per æternitatem ab Angelis, & hominibus beatis.

3. *Ratio* Doctoris petitur à ratione cauſæ finalis, & appetibilitatis. Appetitus noſter, ſeu noſtra voluntas habet inclinationem naturalem ad amandum bonum infinitum, & in ipſum aſpirat tanquam in ultimum finem: Ergo tale bonum exiſtit; ſi enim ipſum exiſtere repugnaret, voluntas naturali deſiderio in id aſſequendum non propenderet; naturalis enim appetitus non debet eſſe fruſtraneus: Ergo cùm tale bonum infinitum non repugnet, neceſſariò debet exiſtere; alioquin non eſſet bonum infinitum, quia non eſſet omni bono præſtantius; bonum enim exiſtens præſtantius eſt bono non exiſtente: ſed illa ratio ſummi boni in nullo poteſt reperiri, quàm in prima cauſa: Ergo prima cauſa, ſive Deus debet eſſe infinitæ bonita-

nitatis, & perfectionis. *Confirmatur*, Finis eſt præſtantior his, quæ ſunt ad finem: ſed omnia, quæ ſunt in univerſo tàm exiſtentia, quàm poſſibilia, ordinantur ad Deum tanquam in ultimum finem: Ergo cùm hæc omnia ordinabilia ſint numero infinita, ipſe ultimus finis etiam debet eſſe infinitus.

4. *Ratio* Doctoris petitur à dignitate, & ſumma perfectione Dei. Deus eſt ens quo melius cogitari, fingique non poteſt præſtantius: Ergo eſt infinitus. Probatur conſequentia. Quolibet finito cogitari poteſt perfectius: Ergo nullum finitum poteſt eſſe id, quo meliùs cogitari nequit. Deinde, Deus eſt ens ſummæ, & excellentiſſimæ perfectionis: Ergo eſt infinitus. Probatur antecedens. Illud ens ſolùm eſt ſummæ perfectionis, quod habet omnem perfectionem enti non repugnantem; ſed infinita perfectio enti non repugnat: Ergo, &c. Probatur minor: Tum quia ſi repugnaret infinitas enti, illa repugnantia appareret ex terminis; quod manifeſtè falſum eſt, cùm non poſſit afferri gravis aliqua ratio, quæ ipſam repugnantiam ſuadeat: Tum quia ſi repugnaret enti infinitas; maximè vel quia finitas intrinſecè conveniret enti ut ſic; vel quia eſſet ipſius proprietas cum ipſo convertibilis: non enim apparet, qua alia ratione ipſi infinitas repugnaret: neutrum autem ex iis dici poteſt. Non *primum*, quia poſſumus concipere ens ut ſic abſque finitate, quod fieri non poſſet ſi finitas eſſet de ratione formali ipſius: Non etiam *ſecundum*, quia non poteſt ex ratione entis, neque ex ullo alio capite concludi, quòd finitas ſit proprietas convertibilis cum ente.

Confirmatur: Deus eſt ens à ſe, quia eſt primum omnium entium, & præſtantiſſimum: Ergo eſt illimitatum, & infinitum. Probatur conſequentia. Ens à ſe eſt perfectiſſimum quantùm eſſe & concipi poteſt: ſed ens perfectiſſimum quo non poſſit eſſe, neque concipi perfectius, debet eſſe ſimpliciter infinitum in perfectione; perfectius enim eſt eſſe infinitum ſimpliciter in perfectione, quàm eſſe finitum: Ergo cùm Deus præſtantiſſimum ſit omnium entium, contineatque formaliter, vel eminenter omnes perfectiones rerum finitarum, conſequens eſt, ut ſit infinitus.

Adde quòd ſi limitaretur, & finiretur, maximè vel à ſe vel ab alio: non ab alio, quippe cum cauſam non habeat; non etiam à ſe, quia quidquid finitur à ſe, *vel* finitur ratione materiæ, vel formæ quibus conſtat: Deus autem cùm non habeat nec materiam nec formam, etiam nec à ſe limitari poteſt, & finiri.

Dices; *Infinitum* illud eſt, quod ſuperat, & tranſcendit maximum finitum; ſi enim illud non excedat, manebit intra multitudinem eorum, quæ finita ſunt: ſed impoſſibile eſt, ut detur maximum finitum: Ergo etiam impoſſibile, ut detur infinitum. Probatur minor. Si daretur maximum finitum, ſequeretur, quòd illud per additionem unius gradus, vel partis finitæ fieret infinitum, & conſequenter quòd ex duobus finitis infinitum oriretur, ſic v. g. ex maxima finita quantitate fieret quantitas infinita per additionem unius tantùm palmi, vel digiti: Sed implicat ex duobus finitis fieri poſſe infinitum: Ergo dari nequit maximum finitum.

Nego majorem, & ad illius probationem dico; ad hoc ut aliquid ſit *Infinitum*, non aliud requiri, quàm ut excedat in perfectione omne prorſus finitum, quantumcunque illud ſit perfectum; nec requiritur ut detur maximum finitum, quod ab infinito excedatur, & ſuperetur. Sic v. g. Mathematici cum *Euclide* lib. 5. Element. dicunt *Circulum* eſſe perfectiorem omnibus figuris rectilineis, quamvis inter illas nulla ſit perfectiſſima; poſſunt enim in infinitum multiplicari; & *Homo* dicitur perfectiſſimum omnium animalium, quamvis de facto nullum detur brutum ita perfectum, quo perfectius dari non poteſt. Alias objectiones hanc adverſus concluſionem, fieri ſolitas, jam ſolvimus in probanda Dei exiſtentia.

Dices 2. Si probari poſſet naturaliter Dei infinitas, etiam& probari poſſet illius Omnipotentia: Sed ex Doctore *in* 1. *diſt*. 2. *qu*. 2. *num* 27. *&* *diſt*. 42. *&* *quodlib*. 7. non poteſt demonſtrari divina omnipotentia: Ergo nec infinitas. Major conſtat: Siquidem *omnipotentia* nihil aliud eſt, quàm *potentia infinita*: Minorem probat Doctor locis aſſignatis, ubi demonſtrat Dei omnipotentiam ſola fide eſſe creditam, nec ulla naturali ratione poſſe probari.

Reſpondeo 1. *negari poſſe majorem*. Licèt enim omnipotentia idem in rei veritate ſignificet, ac potentia infinita; diſcrepant tamen quantùm ad præciſum, & formalem ſuum conceptum: ſiquidem *Omnipotentia* concipi-

cipitur per ordinem ad omne factibile ſimpliciter; *Potentia* verò *infinita* concipitur per ordinem ad id, quod eſt factibile ſine imperfectione: Cùm enim dubitari poſſet, an omnia facere perfectionem importet, Philoſophi namque nonnulli cum Ariſtotele cenſuerunt efficientiam quorundam effectuum imperfectionem arguere; hinc meritò ab ipſis dubitatum eſt Deum eſſe omnipotentem, & omnium effectorem, ne ſcilicet aliqua imperfectione inficeretur: Cùm autem conceptus potentiæ infinitæ nullam imperfectionem arguat; imò importet ſummam perfectionem, hinc nullus dubitat illum eſſe Deo entium perfectiſſimo tribuendum.

Reſpondeo 2. diſtinguendo minorem: Omnipotentia Divina non poteſt demonſtrari, quatenus eſt productiva omnium effectuum naturaliter producibilium, nego: Neque de hoc ullus unquam Philoſophus dubitavit; quatenus eſt productiva rerum ex nihilo, & collativa donorum ſupernaturalium, putà gratiæ, charitatis, beatitudinis, &c. concedo: Natura namque nullum medium ſuppeditat ad hos effectus probandos.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEi *Infinitas etiam authoritate ſacra firmatur*; Etenim ex Scripturis Deus dicitur Job. 30. *excelſior Cœlis, profundior abyſſis, &c.* Jeremiæ 32. *Incomprehenſibilis cogitatu*. Pſalmo 146. *Magnus Dominus, & magna virtus ejus, & magnitudinis ejus non eſt finis*: Et Pſ. 95. *Annuntiate in Gentibus gloriam ejus, & omnibus populis mirabilia ejus, quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis*, quæ verba ſic expendit S. Auguſtinus. *Et ſi tota die diceret Magnus, Magnus, quid Magnum diceret? quoniam Magnus Dominus, & laudabilis nimis: Quid enim dictura eſt lingua parva ad laudandum Magnum? Dicendo* nimis, *emiſit vocem, & dedit cogitationi quod ſapiat, tanquam dicens, quod ſonare non poſſum, tu cogita; & cum cogitaveris, parum erit. Quod cogitatio nullius explicat, lingua alicujus explicat, Magnus enim Dominus, & laudabilis nimis.*

Addunt aliqui illud Baruch 30. *Magnus eſt, & finem non habet, excelſus, & immenſus*. Verùm illud de Deo dictum non eſt, ſed de loco poſſeſſionis Dei, ideſt de mundo, cujus magnitudinem exagerat Propheta, ut Judæis aperiat quantum Deo debeant, quòd præ cæteris gentibus, quibus ſunt pauciores (ut ibidem notat) fuerint ſelecti ut eſſent *populus ejus, & oves paſcuæ ejus*. Nec tantùm ibi, ſed etiam alibi ſæpiùs Infiniti nomen uſurpatur metaphoricè. Sic Numerorum 32. *Magna divitiarum copia, & jumentorum multitudo* dicitur infinita. Et 3. Regum cap. 3. *Infinitus populus*: Et cap. 10. *Aurum infinitum nimis*.

Repones: Si hæc poſteriora verba metaphoricè, & amplificatoriè uſurpentur, ita quòd *Infinitum* idem ſit, ac *valdè Magnum*, quidni & priora?

Reſpondeo non eſſe paritatem, quia Scriptura ſacra ubique infinitatem Dei conſtantiſſimè prædicat, nec quidquam ſubjicit unde metaphora deprehendatur; nec ulla apparet ratio ſuadens à genuino Scripturæ ſenſu eſſe recedendum.

Adde quòd Concilium Lateranenſe ſub Innocentio 3. cap. *Firmiter*, ſtatuit certa fide credendum, quòd Deus ſit immenſus, & incomprehenſibilis; & conſequenter ſit infinitus. Idipſum firmant SS. Patres, *Magnus eſt Deus*, inquit S. Dionyſius lib. de Divin. Nominib. cap. 9. *& ſupra omnem magnitudinem, & omnem tranſiliens infinitatem*: Et S. Auguſtinus Serm. 1. de verbis Apoſtoli, *Ineſtimabilis, ineffabilis, incomprehenſibilis, ultra omnia, extra omnia, præter omnia*: Et lib. de Speculo cap. 33. *Supra quem nihil, extra quem nihil, ſine quo nihil, ultra quem nihil, infra quem nihil. Deus ſub quo totum, cum quo totum, in quo totum. Deus à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*. Et S. Greg. Nazian. Orat. 38. Deum appellat immenſum, & interminatum eſſentiæ pelagus. Idem affirmant paſſim cæteri SS. Patres, qui Deum eſſe infinitum, & nullis coerceri limitibus prædicant.

QUÆSTIO SECUNDA.

An & quomodo Deus ratione ſuæ Infinitatis omnes omninò perfectiones contineat.

NOtandum 1. Perfectiones quæ in Creaturis relucent, eſſe duplicis generis: quædam enim dicuntur ſimpliciter ſimplices; aliæ ſecundùm quid. Perfectio *ſimpliciter ſimplex*, ea dicitur, quæ nullam involvit imperfectionem, nec excludit aliam æqualem; cujuſmodi ſunt perfectiones puræ ſeu abſolutæ, ut aliqui loquuntur: putà exiſten-

Digitized by Google

ſtentia, ſpiritualitas, &c. quæ à S. Anſelmo cap. 14. Monologii, dicitur perfectio, quæ eſt melior ipſa, quàm non ipſa, in tota latitudine entis, ut jam notavimus in prima Quæſtione præcedentis Diſputationis. Perfectio *ſecundùm quid* ea dicitur, quæ in ſuo conceptu ita adjunctam habet imperfectionem, ut ab ea ſeparari nequeat; unde abſolutè non eſt melius omni enti illam habere, quàm non habere. Sic eſſe Corpus, etſi reſpectu lapidis, v. g. melius ſit quàm carere corpore; non tamen melius, perfectiuſque reſpectu omnium entium. Siquidem melius eſt, & perfectius eſſe incorporeum, & ſubſtantiam ſpiritualem, ut patet in Angelo, & Anima, quàm conſtare corpore ut cæteræ Creaturæ.

Notandum 2. Perfectionem aliquam in alio poſſe contineri tripliciter. Primò quidem *formaliter*, ſicut rationalitas in homine; Secundò *eminenter*, ſicut omnes Creaturæ corporeæ in ipſo homine, qui parvus mundus, ſeu mundi compendium appellatur: Tertiò *virtualiter*, ſicut calor in Sole, & planta in ſemine. Inſuper aliquid poteſt eſſe in alio eminenter duobus modis: vel formaliter, ſicut vegetativum, & ſenſitivum ſunt in anima rationali, quæ non ſolùm animæ vegetantis, & ſentientis eminenter perfectiones continet, ſed etiam earum vices obit. 2. Eminenter virtualiter, ſicut lux Aſtrorum in Sole, qui nedum cæteris lucidior, ſed etiam luminis parens eſt, & origo. Denique aliquid in alio continetur eminenter formaliter duobus modis, videlicet *perfectè*, quando inferius continetur in ſuperiori à primo gradu uſque ad ultimam differentiam, ſicut ſubſtantia corporea continetur in quolibet individuo naturæ humanæ, quod omnes ſubſtantiæ corporeæ gradus, & differentias formaliter, & nobiliori modo, quàm cætera entia corporea involvit: Vel *imperfectè*, quando ſcilicet in eo continetur, ſolùm quantùm ad rationes generales, non autem quantùm ad rationes individuales, & athomas. Sic homo quilibet complectitur in ſe perfectiones omnium prorſus creaturarum, tàm ſpiritualium, quàm corporearum.

Notandum 3. aliquid poſſe dici infinitè perfectum duobus modis, nimirum vel in omni, vel tantùm in certo quodam genere entis. *Priori* modo dicitur infinitum ſimpliciter, & abſolutè, quia totam entis, & perfectionis amplitudinem, & univerſitatem in ſe complectitur ſine ullo termino, ullaque imperfectione. *Poſteriori* verò dicitur infinitum ſecundum quid, & in determinato genere, & ſpeciali perfectionis ordine: Sic v. g. ſi daretur linea infinita, eſſe tantùm infinita ſecundùm rationem quantitatis, & longitudinis; ita quòd omnem prorſus longitudinem ex ſe complecteretur, & excederet.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *continet omnes omninò perfectiones*: Hæc eſt omnium SS. Patrum, & *Probatur*, primò quidem Scripturæ textibus. Ad Romanos 11. *Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia*: Et Joannis 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*: Ergo cum non ſit ulla perfectio in effectu quæ non fuerit priùs in cauſa efficiente, conſequens eſt Deum in ſe continere omnes perfectiones, quas ſuis creaturis largitur, ut ipſemet indicat Iſaiæ 66. *Numquid ego qui alios parere facio, ipſe ſterilis ero?* Et Ps. 93. *Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non conſiderat?* Unde Proverbiorum 8. ſibi vendicat omnem perfectionem, quæ in hominibus magis elucet; *Mea*, inquit, *prudentia, meum eſt conſilium, mea eſt fortitudo, meæ ſunt divitiæ, & gloria, & opes, & juſtitia*; Idem affirmant SS. Patres. *Deus*, inquit S. Dionyſius de divinis Nominibus cap. 5. *omnia eſt, ut omnium Author*; Et infra, *Univerſa ipſi entia ſecundùm unam omnibus eminentem copulationem ſunt attribuenda*: Et ibidem, *Cuncta continet ſecundùm pluſquam ſimplicitatem ſuam*: Et cap. 13. tres ejuſdem infinitæ perfectionis rationes ſuppeditat.

Primam quidem, *quòd per ſe perfectus ſit, & à ſe uno modo, æquabiliterque deſiniatur, ac totus per omnia ſit perfectiſſimus*; Hoc eſt, per ſe abſolutus, & perfectus eſt, nec ab alio ſuam perfectionem mutuatur; ac proinde omnem omninò perfectionem complectitur, cùm nihil ſit, unde limitari queat ejus divina perfectio.

Secundam autem, quòd perfectionem omnem excedat, & à nullo capiatur aut comprehendatur: ſeu ut loquitur, *Quòd perfectionem ſuperet, ut qui omnibus antecellat, ac omnem quidem infinitatem determinet, & ultra omnem terminum explicatus ſit: nec ab ullo capiatur, aut comprehendatur, ſed ad omnia, & ultra omnia pertineat, perpetuis progreſſionibus, interminatiſque actionibus*.

Ter-

Tertiam denique ex eo quòd *principium ſit, & cauſa rerum omnium, ſemperque ſuis numeris ſit abſolutus; quòdque minui non poſſit, ut qui omnia in ſe anticipata habeat, & redundet una, & eadem perpetua, atque cumulata, quæ minui non poteſt, erogatione, qua perfecta, omnia & perficit, & perfectione ſua explet.*

Hæc eadem veritas etiam Philoſophos Ethnicos non latuit: ſiquidem Triſmegiſtus *Deum rerum omnium univerſitatem* appellavit, & ſimilirer Græci *τὸ πᾶν* id eſt *Univerſum* nominarunt, teſte Eugubino *lib.* 3. *perennis Philoſoph. cap.* 8. ut ſignificarent in illo eminentiſſimo, & perfectiſſimo modo contineri. Unde in Oraculo illo, *Magnus Pan mortuus eſt*, cujus meminit Plutarchus in libro de Oraculorum defectu, Chriſtus vocatur *Magnus Pan*; quia eſt omnium Dominus, & univerſa in ſe continet. Imò & Lucretius, qui etſi vita Epicureus, hanc bonorum, & perfectionum univerſitatem in Deo agnovit dicens;

Ipſa ſuis potens opibus, nihil indiga noſtri.

Quod fortè mutuatus fuerat à Regio Vate *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.*

Probatur eadem veritas ratione. Quod eſt infinitum in aliquo genere, omnes omninò perfectiones illius generis continet, v. g. ſi daretur lumen infinitum, omnem prorſus lucem in ſe complecteretur, alioquin non eſſet infinitum lumen; cùm per additionem alterius luminis poſſet augeri: ſed Deus eſt infinitus in genere entis, ut probatum eſt: Ergo omnes omninò entis perfectiones in ſe complectitur. Deinde, Quæ diviſa ſunt in inferioribus, in ſuperioribus eminentiori modo uniuntur. Sic anima vegetativa, & ſenſitiva præſtantiori modo ſunt in homine, quàm in brutis, & plantis; lux clariùs emicat in Sole luminis parente, & origine, quàm in Aſtris, & cæteris corporibus lucidis, quæ ab ipſo lumen mutuantur: Ergo cùm Deus ſit ſupremum omnium entium, in ipſo cæterorum perfectiones debent adunari. Denique Creaturæ dicuntur entia per participationem, quia in tantùm perfectæ ſunt, in quantùm à Deo perfectionem accipiunt: ſed non poſſent accipere à Deo perfectionem, niſi illam ipſe præcontineret, nemo namque dat, quod non habet; Ergo Deus in ſe continet omnes omninò perfectiones quorumlibet entium.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *in ſe continet formaliter, & eminenter perfectiones omnes ſimpliciter ſimplices.*

Probatur, Cùm Deus ſit id, quo nihil majus, aut melius excogitari poteſt; ei tribuendum eſt quidquid eſt perfectius, & melius; ſed perfectio ſimpliciter ſimplex eſt melior ipſa, quàm non ipſa; Ergo illa eſt formaliter Deo tribuenda. Deinde Ens infinitè perfectum, debet in ſe continere nobiliori modo omnes perfectiones, quæ nullam in ſuo conceptu imperfectionem redoleant; ſed tales ſunt perfectiones ſimpliciter ſimplices; Ergo ſunt Deo formaliter tribuendæ. Denique illa Deo conveniunt formaliter, quæ de ipſo formaliter prædicantur; ſed perfectiones ſimpliciter ſimplices formaliter de Deo prædicantur; Ergo ipſi conveniunt formaliter.

Quòd autem eas etiam contineat *Eminenter*, inde patet, quòd ipſas complectatur nobiliori, ac præſtantiori modo, quàm in creaturis reperiantur; ſiquidem in ipſis ſunt accidentia, in Deo verò ſubſtantiæ ſunt; Deus enim, ut probatum eſt, nullum excipit accidens; & cùm ſibi identificet realiter quidquid in ſe continet, non poteſt habere diverſas illas, & oppoſitas rationes ſubſtantiæ, & accidentis. *Deinde* perfectiones illæ in creaturis finitæ ſunt, & limitatæ; in Deo verò infinitæ ſunt, & limitationis expertes; quidquid enim in Deo eſt, formaliter infinitum eſt.

Unde ut notat *Nicolaus Chuſa* lib. 1. de docta ignorantia; Deus meritò ab Antiquis dictus eſt Sphæra, *Cujus centrum ubique, & circumferentia nullibi*, ad declarandam divinæ magnitudinis infinitatem. Si enim daretur Sphæra infinita, nedum ſecundùm ſe totam; ſed etiam ſecundùm ſingulas ejus partes, eſſet infinita; omnes quippe lineæ à circumferentia ad centrum ductæ, in infinitum protenderentur, omnes ſuperficies in infinitum vergerent, ipſa denique altitudo, & profunditas nullum haberent terminum; ſicque ſecundùm omnes ſuæ magnitudinis dimenſiones undequaque eſſet infinita. Ita à pari Deus revera dicendus eſt infinitus, quia quidquid in eo concipitur, infinitam habet perfectionem; infinita enim eſt ejus ſapientia, illimitata bonitas, incircumſcripta veritas, æterna duratio, immenſa

præſentia, interminabilis potentia, incomprehenſibilis Eſſentia; quæ omnia ſanctus Bernardus lib. 5. de Conſid. cap. 13. luculenter explicat. *Æternitas*, inquit, *hæc tam longa, ut non habeat terminum; Charitas, quæ omnem affectionem in infinitum excedit: Scientia, quæ omnem ſapientiam includit imò ſuperat; Eſſentia, quæ omne ens anticipat.* Quibus denotat nullam excogitabilem in Deo perfectionem, quæ non ſit infinita; ac proinde quæ longè præſtantiori modo in Deo, quàm in creaturis reperiatur.

CONCLUSIO TERTIA.

PErfectiones ſecundùm quid, *non ſunt in Deo formaliter, ſed tantùm eminenter aut virtualiter.*

Probatur prima pars. Deus cùm ſit ens perfectiſſimum omnem imperfectionem à ſe removet: ſed perfectiones ſecundùm quid in ſuo conceptu imperfectionem involvunt, ut patet ex eorum definitione; Ergo illas Deus non continet formaliter. *Deinde:* Quæ ſunt in Deo formaliter, etiam formaliter de ipſo prædicantur: ſed perfectiones ſecundùm quid de Deo formaliter prædicari nequeunt, aliàs verum eſſet dicere, quòd Deus ita propriè diceretur leo, aut lapis, aut corpus, ſicut dicitur ſapiens, juſtus, &c. ſicque mirandum eſſet monſtrum ex omnibus creaturis compoſitum, & omnium imperfectionum centrum, & receptaculum. *Denique*: Ens infinitum omnem à ſe limitationem excludit: ſed Deus eſt ens undequaque infinitum; perfectiones autem ſecundùm quid, limitatæ ſunt, & finitæ: Ergo illas Deus à ſe removet, nec formaliter complectitur.

Probatur ſecunda pars. Deus eſt cauſa omnium prorſus entium, & proinde perfectionum omnium, quæ in creaturis repe riuntur: ſed omnis cauſa virtualiter præcontinet ſuum effectum, effectus namque eſt participatio entitatis, & perfectionis ipſius cauſæ: Ergo, &c.

Quòd autem ipſas etiam contineat eminenter, inde patet, quod continentia eminentialis ea dicatur, qua vel aliquid eminentioris naturæ poteſt alterum producere, qualiter omnis cauſa æquivoca magis principalis, vel totalis ſuum effectum continet; vel qua aliquid ratione ſuæ perfectioris entitatis id totum exequitur ſine ulla imperfectione, quod aliud nonniſi cum imperfectione præſtat. Sic anima rationalis continet animam bruti, & animam plantæ; & intellectus phantaſiam, & hæc ſenſus internos: ſed hoc utroque modo Deus omnes creaturarum perfectiones continet. Illarum enim nedum eſt author, & origo, ſed & ratione ſuæ infinitæ entitatis omne prorſus ens involvit; non quidem formaliter, ſed eminenter, & virtualiter, idque longè perfectiori, & eminentiori modo, quàm animalia, & plantæ contineantur in virtute Solis, & cæterorum aſtrorum. Sol namque, & cætera aſtra non concurrunt, niſi medio lumine, & influxu ad formandas diſpoſitiones corporis animandi, vitam autem ipſam ex ſe præciſè non tribuunt; Deus autem nedum corpus effingit, ſed & animam procreat, & vitam tribuit. Hinc meritò monet S. Dionyſius, *Lib. de Divinis nominibus cap.* 13. omnia de Deo affirmari quodammodo, & negari, eumque meritò appellari *omnium poſitionem, & omnium ablationem*, quia eminenter ponit omnia tanquam ea continens, & formaliter omnia aufert, quia à ſe excludit omnem rationem formalem creatam & imperfectam.

Quæres an Deus ſit aliquid majus aut perfectius cum Creaturis, quàm ſi Solus eſſet.

REſpondet Doctor Subtilis, *Quæſt.* 5. *quodlibetica n.* 8. Deum cum Creaturis non eſſe aliquid majus, & perfectius *Intenſivè*, quàm ſit ipſe Solus. *Patet* hujuſce reſponſi veritas ex illis omnibus Scripturæ textibus, quibus agendo de eſſe Divino, probavimus Creaturas cum Deo comparatas, eſſe quaſi nihil; *Omnes* enim *gentes*, inquit Iſaias, *quaſi non ſint, ſic eſſe coram eo, & quaſi nihilum, & inane reputari.* Quod priùs docuerat David dicendo Pſalmo 38. *Subſtantia mea tanquam nihilum ante te*: ſed ex acceſſione nihili non creſcit eſſe, ſed potiùs decreſcit: Ergo ex additione creaturarum non augetur, nec creſcit divina perfectio:

Deinde; Infinitum ex additione alicujus finiti non poteſt fieri majus: ſed Deus eſt ſimpliciter infinitus, creaturæ verò finitæ ſunt, & limitatæ: Ergo illæ ſimul cum Deo non efficiunt aliquid majus, & perfectius, quàm ſit Deus ipſe. Minor conſtat. *Major* probatur: Infinitum illud eſt, quod in ſe continet quidquid perfectionis habere poteſt ex ſua ratione formali; ac proinde non po-

teſt ulteriorem ejuſdem rationis perfectionem excipere. Sic v. g. tempus additum æternitati non auget, nec extendit durationem ipſius, quia omnes illæ durationes inferiores, eminentiſſimo modo in æternitate continentur.

Denique: Deus eſt omne bonum, ipſomet Moyſi dicente Exod. 33. *Veni oſtendam tibi omne bonum*: Ergo ex ſe omnem prorſus bonitatem, & perfectionem ita involvit, ut nihil poſſit illi adjici, quod ille non præcontineat: Unde ſicut ſi Angelus bis poneretur, ſimul adunatum ex ipſo bis poſito non eſſet aliquid melius, quàm erat ſolus; Ergo meritò concludit S. Auguſtinus tract. 11. in Joan. *Si fueris ſine Deo, minor eris; ſi fueris cum Deo, major Deus non erit: non ex te ille major, ſed tu ſine illo minor*.

Reſpondeo 2. Deum cum Creaturis efficere aliquid perfectius *Extenſivè*, quàm ſit ſolus Deus. *Probatur*. Ubi ſunt perfectiones realiter diſtinctæ, nec inter ſe identificantur, ibi una alteri ſuperaddita facit majus extenſivè, quia bonum additum bono ſibi non identificato realiter, efficit plura bona: ſed perfectiones rerum creatarum ut ſunt in Deo realiter, diſtinguuntur ab iiſdem, ut ſunt in ipſis Creaturis: Ergo Deus, & Creaturæ ſimul ſumptæ ſunt aliquid perfectius extenſivè, quàm ſit ipſe ſolus Deus.

Confirmatur. Idcircò tres adorandæ Trinitatis Perſonæ non efficiunt aliquod majus, & præſtantius bonum, quàm ſit ſolus Pater, ut affirmat S. Auguſtinus lib. 6. de Trinit. cap. 10. dicendo; *In illa ſumma Trinitate tantùm eſt una, quantùm tres ſimul; nec plus aliquid ſunt duæ, quàm una*: quia nimirum invicem identificantur in Eſſentia divina: Ergo à contrario, quia perfectiones Creaturarum, quæ ſunt in Deo ſive formaliter, ſive eminenter, non identificantur omnimodè cum iis, quæ ſunt in Creaturis, imò realiter ab iiſdem diſtinguuntur, conſequens eſt ut Creaturæ ſimul cum Deo efficiant aliquid extenſivè perfectius, quàm ſit ipſe ſolus Deus.

Quæres 2. *an* Infinitas *ſit ſpecialis aliqua Divinitatis perfectio*.

Affirmo: Siquidem illa ſpecialis eſt Dei perfectio, quæ ab eo removet ſpecialem Creaturarum imperfectionem; ſed infinitas ab eo removet rationem limitationis, & finitatis, quæ imperfectionem redolent; Ergo eſt ſpecialis aliqua perfectio. *Deinde*; Alius eſt conceptus infinitatis, alius verò cæterorum modorum Eſſentiæ divinæ; dum enim Deus concipitur ut infinitè perfectus, præciſè non attenditur ejus æternitas, aut inviſibilitas, &c. Ergo cum habeat conceptum diſtinctum, etiam & diſtinctam perfectionem importat. *Denique*; Illa cenſetur ſpecialis perfectio, quæ cæterarum videtur fons, & origo; quæque ratio eſt, cur aliæ perfectiones Deo convenire demonſtrentur; ſed talis eſt infinitas, idcircò namque Deus cenſetur æternus, v. g. immenſus, &c. quia nempe infinitus eſt in duratione, & Præſentia; Ergo, &c.

Hîc ab Authoribus agitari ſolet utrùm ſolus Deus ita ſit infinitus, ut nec ulla Creatura infinita poſſit eſſe, tàm intenſivè, quàm extenſivè; Verùm quoniam hoc in Phyſica noſtra abundè jam demonſtratum eſt, nihil præter Deum infiniti rationem habere poſſe, ab his reſolutionibus hîc ſuperſedendum duxi.

ARTICULUS TERTIUS.

De Immenſitate Dei.

Tanta *eſt* divinæ *Infinitatis* cum *Immenſitate* affinitas, & neceſſitudo, ut alterutrius nomen ad incomprehenſibilem Dei perfectionem ſignificandam SS. Patres interdum uſurpaverint; Vocabulum enim (*Immenſum*) ex primaria uſurpatione, idem quod *non babens menſuram* deſignat; adeoque coincidit cum infinito. Nihilominus, jam apud Theologos uſus invaluit, ut Immenſitatis vocabulum uſurparetur ad deſignandam infinitæ Dei ſubſtantiæ veluti diffuſionem, per quam Deus excedit undequaque limites hujus univerſi, & ex ſe vim habet ſeſe præſentem ſiſtendi quibuſcumque Creaturis, etiam in infinitum producendis, abſque ulla ſui mutatione locali; & qua fit, ut de facto veluti diffuſus, & ubique intimè, ac penetrativè præſens ſit omnibus, & ſingulis mundi partibus.

In hanc autem divinam Immenſitatem variè à variis erratum eſt, nedum enim cæcus fuit quorundam Impiorum error dicentium, Job. cap. 22. *Deus circa cæli cardines ambulat, nec noſtra conſiderat*: Sed etiam veterum Philoſophorum ea fuit ſententia, Deum eſſe in primo Cœlo, & in parte Orientali, ut primus omnium Motor ea in

Digitized by Google

parte reſideret, unde motus cœleſtis erat incipiendus.

Nec ea ſolùm fuit vulgi Philoſophorum falſa opinio; imò in eamdem impegerunt etiam Philoſophiæ Principes; nam ut obſervat Juſtinus Martyr in Parænetico, *Ariſtoteles tanquam ea, quæ ſunt in cœlo accuratiùs, quam Plato vidiſſet, non ut iſte; Deum in ignea eſſe ſubſtantia dixit, ſed in quinto quodam elemento æthereo verſari illum aſſeruit*. Unde non mirum ſi Poetæ, qui ſummum Numen in plures partes impiè diſtribuerunt, ita ſingulis Diis ſedes proprias aſſignaverint, ut *Jupiter* ſyderibus dumtaxat, *Juno* aeri, *Vulcanus* igni, *Neptunus* aquis, *Ceres* terræ, *Pluto* inferis præeſſet, & imperaret.

Sed vix ſatis mirari poſſum Judæos Prophetarum oraculis illuſtratos, tamen ita deſipuiſſe, ut cenſuerint Deum in templo Hieroſolymitano ita præſentem, ut referente S Hieronymo in illud Iſaiæ 66. *Cœlum ſedes mea*, *&c.* ipſum à cæteris mundi partibus ſubſtantialiter abſentem eſſe crederent. At omnium turpiùs erraſſe videtur Auguſtinus Steuchus Eugubinus, qui licèt vir Catholicus, & Theologiæ minimè rudis; nec non in Romanæ gremio Eccleſiæ, hoc eſt in arce Fidei ac Religionis, enutritus; tamen explicando hunc verſiculum Pſ. 138. *Intellexiſti cogitationes meas, de longè*, id eſt; inquit, *è Cœlo, quo non eſt à terris remotior locus; id quoque mirabiliſſimum eſt, maximumque divinæ ſcientiæ teſtimonium; Nam id quoque prorſus eſt incredibile maximèque ſtupendum, ut cùm Deus cujus ſtatio longiùs diſtat à terris, quàm ortus ab occaſu, ibi tamen conſiſtens, ut omnium gentium, vetuſtiſſimorumque hominum, ut ait Ariſtoteles, eſt conſenſus, videat quidquid geritur cœlo, & terris*. Idem explicans hunc verſum. *Si aſcendero in cœlum tu illic es*, ait, *Ut igitur Sol eſt in cœlo corpore, ac ſitu, & ſtatione ſua, terras autem luminibus luſtrat, omnia proſpiciens; talem neceſſe eſſe nos cogitare Deum; qui quidem eſſentia, & præſentia ſit in cœlo: Spiritus autem ejus, & cognitio, & ſcientia uſquequaque pertineat*.

Contra autem hunc graviſſimum errorem *Veritas Chriſtiana diſtinctè pronuntiat* (inquit Cornelius Mutius lib. de divina Hiſtoria) *Deus ubique eſt, aut omninò non eſt. Si ei Immenſitatem negaveris, auferes Divinitatem*. Ut autem hæc veritas pateat evidentiùs, ſequentibus in Quæſtionibus eſt libranda.

QUÆSTIO PRIMA.

An & quomodo probari poſſit Deum eſſe Immenſum, & ubique.

NOtandum 1. hoc eſſe diſcrimen inter præſentiam, Ubiquitatem, & Immenſitatem Dei, quòd *Immenſitas* ſit infinita divinæ entitatis virtus, & capacitas, qua Deus ex natura ſua vim habet ſe ſe intimè præſentem ſiſtendi omnibus creaturis, etiamſi numero, & ſpecie infinitæ exiſterent: *Ubiquitas* autem eſt ipſemet actualis Dei in omnes creaturas exiſtentes illapſus, & veluti ſubſtantialis ipſius in ſingulas mundi partes diffuſio; *Præſentia* verò, nedum eſt intimus ipſe ſubſtantialis Dei illapſus, ſed & ſpecialis ejus aſſiſtentia, & operatio alicubi. Sic 2. Machabæorum cap. 15. *Judas, & ejus milites proſtraverunt non minus triginta quinque millia, præſentia Dei magnificè delectati*.

Notandum 2. quòd cum quatuor diſtingui poſſint Entium gradus, & ordines; nimirum Naturæ, Gratiæ, Gloriæ, & Divinitatis; etiam quadruplex diſtingui poteſt Dei Reſidentia, & in alio exiſtentia, ſeu præſentia: Prima eſt *Entitativa*, fitque per ſuæ Divinæ entitatis in ſingulas mundi partes exuberantem effuſionem, ipſomet dicente Jeremiæ 23. *Cœlum & terram ego impleo*. Secunda *Sanctificans*, quæ fit per charitatis, & gratiæ diffuſionem, qua Deus ſpeciali modo, animabus juſtis inexiſtit, dicente Chriſto Joannis 14. *Si quis diligit me .... Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Tertia *Beatificans*, quæ fit per divinæ fœlicitatis, & voluptatis in omnes Beatos effluxum; de qua David Pſ. 5. *In æternum exultabunt, & habitabis in eis*. Quarta denique eſt *Divina*, & fit per ſpecialem divinarum Perſonarum inexiſtentiam. Quæ iterum duplex poteſt diſtingui: nimirum Perſonalis, qua Verbum divinum ſpecialiter præſens eſt humanitati, quam aſſumpſit per unionem hypoſtaticam, in Chriſto namque ait S. Paulus ad Coloſſenſes 2. *inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Alia verò Eſſentialis, qua divinæ Perſonæ ſibi mutuò inexiſtunt, dicente Chriſto Joannis 14. *Ego in Patre, & Pater in me eſt*.

Notandum 3. Præſentiam, & Reſidentiam naturalem iterum diſtingui poſſe tripli-

plicem, juxta tres modos, quibus ſolitò Deus dicitur rebus omnibus exiſtentibus ineſſe, nimirum per Eſſentiam, Potentiam, & Præſentiam. Quos exiſtendi modos ita S. Thomas interpretatur, *Prima parte qu.* 8. *art.* 3. ut Deus dicatur eſſe in rebus per *Eſſentiam*, quia omnibus immediatè dat eſſe: per *Potentiam* autem, quia omnia ejus poteſtati, & imperio ſubjacent; per *Præſentiam* denique, quia omnia ſunt in proſpectu ejus nuda, & aperta, nihilque ipſum latet. Quod explicat exemplo Regis, qui eſt præſens per potentiam in toto ſuo regno, omnes enim regni incolæ ejus imperio ſubduntur: eſt autem per præſentiam in cubiculo regio, quia omnia quæ in eo geruntur patent ejus oculis: eſt verò per eſſentiam, & ſubſtantiam in throno ſuo, in eo namque tota ejus ſubſtantia reſidet.

Verùm hanc explicationem non immeritò reſpuunt Durandus, & Aureolus; etenim ſi Deum eſſe in rebus per Præſentiam idem eſſet, ac habere res in ſuo proſpectu, ſequeretur Deum eſſe in rebus non ſolùm quando ſunt, ſed etiam antequam exiſtant, ſiquidem intellectus divinus deprehendit, & *vocat quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt*. Adde quòd cognitum eſt in cognoſcente, non autem cognoſcens in cognito. Idem dicendum de Potentia, hæc enim nedum ad res præſentes, ſed etiam ad futuras ſe ſe extendit. Reſpuitur pariter hæc explicatio quantùm ad modum exiſtendi per Eſſentiam, quia rem alteri eſſe præſentem ſubſtantialiter, non ſolùm eſt ipſi communicare eſſe, alioquin Sol eſſet in omnibus ſublunaribus ad quorum productionem concurrit: ſed ultra requiritur ſubſtantiæ indiſtantia.

Itaque Deum eſſe præſentem rebus per Eſſentiam nihil aliud eſt, quàm cum rebus omnibus ſubſtantialiter inexiſtere: per Potentiam autem idem, ac res omnes producere, & continuo influxu eas conſervare: per Præſentiam denique, idem eſt, ac res omnes exiſtentes in ſuo proſpectu habere, & intimè per ſuam cognitionem penetrare. An autem hoc triplici modo Deus rebus omnibus verè inexiſtat, hac in Quæſtione reſolvendum eſt.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *revera eſt Immenſus*, & *Ubique præſens per Eſſentiam*, *Potentiam*, & *Cognitionem*.

Probatur 1. pars ex Scriptura: Pſ. 138. *Quò ibo à ſpiritu tuo*, & *quò à facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum tu illic es*, *ſi deſcendero in infernum*, *ades*, &c. quæ verba Anaſtaſius Conſtantin. lib. 2. de incircumſcriptione Dei rectè affirmat de ſubſtantia Dei eſſe intelligenda; *Numen etenim*, inquit, *illud omnia permeat*, *ac pertendit*, *univerſa adimplens magnitudine ſuæ naturæ*. Quod ipſemet Deus confirmat Jeremiæ 23. *Nunquid non cælum*, & *terram ego impleo? dicit Dominus*. Sic Jeremiæ 66. *Hæc dicit Dominus*. *Cælum ſedes mea*, *terra autem ſcabellum pedum meorum*, *quæ eſt iſta domus*, *quam ædificabitis mihi?* & *quis eſt iſte locus quietis meæ?* Cui & illud conſonat à Salomone dictum lib. 3. Regum cap. 8. *Si cæli cælorum te capere non poſſunt*; *quantò magis domus hæc quam ædificavi?* Idem inſinuat Sophar Naamathithes apud Jobum cap. 11. *Excelſior Cælo eſt*, & *quid facies? profundior inferno*, & *unde cognoſces? longior terra menſura ejus*, & *latior mari*.

Idem inculcant SS. Patres præſertim Auguſtinus, *Deus ubique totus eſt*, inquit libro 7. de Civit. cap. 30. *nullis incluſus locis*, *nullis vinculis alligatus*, *ex nulla parte mutabilis*: *implens Cælum*, & *terram præſente potentia*, *non abſente*, *nec indigente natura*. Et 5. de Trinit. cap. 1. *Ubique eſt ſine ullo ſitu præſens ſine habitu omnia continens*, *ſine loco ubique totus*, *ſine tempore ſempiternus*. Et lib. de Præſentia Dei ad Dardanum, *Cum Deus ſit natura incorporea*, & *incommutabiliter viva*, *æterna ſtabilitate in ſe ipſo maneat*, *adeſt rebus omnibus*, & *ſingulis totus*. Unde meritò concludit ibidem, *Fatendum eſt ergo ubique eſſe Deum per Divinitatis præſentiam*; *ſed non ubique per inhabitationis gratiam*. Eandem ſententiam variis firmant argumentis, cæteri SS. Patres quorum

Aliqui ex Immenſitate divinarum Perſonarum, Divinitatem probant. Sic S. Baſilius in Evangelii Joannis initium, Patrem, & Filium verè Deum eſſe colligit: *Neque Pater in loco*, inquit, *neque Filius in circumſepta aliqua*, *vel definita regione continetur*: *ſed immenſus eſt Pater*, *immenſus item Filius*: *Totum illud quodcumque mente intellexeris*, & *quocumque ſpiritu pervaſeris*, *id ipſum reperias*

rias Deo plenum, ubique ſimul extenſam Filii hypoſtaſim reperies. Eodem argumento S. Athanaſius Epiſtola ad Serapionem probat Spiritum ſanctum eſſe Deum: *Quòd ſi filius*, inquit, *eò quòd non eſt in diſtinctis locis; ſed dum in Patre eſt ubique eſt, & eſt extra omnia, non eſt creatura; conſequenter, nec Spiritus ſanctus erit creatura, cùm non ſit in diſtinctis locis ſed impleat omnia, manens extra omnia; ſic enim ſcriptum eſt: Spiritus Domini replevit orbem terrarum*:

Aliqui ex Immenſitate colligunt Deum eſſe Spiritum: Sic S. Hilarius lib. 2. de Trinit. *Quia Deus*, inquit, *inviſibilis, incomprehenſibilis, immenſus eſt; ait Dominus veniſſe tempus, ut non in monte, vel in Templo Deus ſit adorandus; quia Deus ſpiritus eſt; & ſpiritus nec circumſcribitur, nec tenetur: quia per naturæ ſuæ virtutem ubique eſt, neque uſquam abeſt in omnibus omnis exuberans*.

Nonnulli ex ſubſtantiali Dei præſentia ubique, demonſtrant Verbi divini in carne hominis exiſtentiam, & unionem nihil habere pudendum nec incredibile: Sic S. Gregorius Nyſſenus in libro Catechetico cap. 25. cum dixiſſet, *Quis ita puerili eſt ingenio, ut ad univerſitatem aſpiciens, in univerſitate non credat eſſe Deum; in eam ſubeuntem, & continentem, & ei inſidentem? ab eo enim quod eſt pendent omnia, neque fieri poteſt ut ſit aliquid, quod in eo quod eſt, eſſe non habeat*. Concludit, *quare ſi in eo ſunt omnia, & illud eſt in omnibus, cur eos pudet myſterii illius, quod in incarnatione poſitum eſt, quodque Deum docet inter homines eſſe verſatum, qui ne nunc quidem extra hominem eſſe creditur? Quamvis enim non idem modus eſt præſentiæ, quo Deus in nobis eſt, cum illo; tamen hoc ipſum in nobis eſſe, & nunc, & tunc ex æquo confitentur omnes*.

Cæteri denique colligunt Deum ineſſe omnibus creaturis, quia omnium eſt Opifex: Sic ſanctus Fulgentius lib. contra ſermonem Faſtidioſi cap. 4. *A Deo noſtro*, inquit, *id eſt ab ipſa Trinitate ſancta, nihil poteſt localiter ſeparari, quia idem Deus ſummus, verus, & bonus, ſicut omnia fecit, ſic omnia continet, & replet immenſus*; Et cap. 6. *Trinitas autem unus Deus ſicut eſt æternus; & nulla illi coæterna ſunt tempora; ſic eſt immenſus, quem nulla poteſt concludere creatura: & quia immenſus, ubique totus, quia nec continetur loco, nec diſtenditur, aut contrahitur ſpatio*. In idem ſanctus Ambroſius lib. 1. de Fide cap. 4. & 7. *Deus*, inquit, *complens omnia nuſquam ipſe confuſus, penetrans omnia nuſquam ipſe penetrandus; ubique totus, eodemque tempore; vel in Cœlo, vel in terris, vel in noviſſimo mari præſens*. Hiſconcinit Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6. *In loco*, inquit, *minimè definitus, ſed locorum opifex in omnibus exiſtens, & à nullo circumſcriptus Thronus ipſi cœlum eſt, ſed exuperat, & tranſcendit qui ſedet, & terra ſcabellum pedum, ſed pervenit ad ſubterranea uſque virtus illius. Unde eſt ubique præſens*.

Secunda, & *Tertia pars* nullam in ſui probatione difficultatem patiuntur, nam ut loquitur ſanctus Paulus ad Hebræos 4. *Non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus, omnia autem nuda, & aperta ſunt oculis ejus*; Unde Sapiens Eccleſiaſticus cap. 23. irridens, & arguens impium dicentem, *Quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me; Quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus*. Subdit, *Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius .... & non cognovit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes*. Idem patet, & etiam de præſentia poteſtatis; ſiquidem creaturæ nil quidquam, niſi Deo coagente moliri poſſunt, Deus enim operatur omnia in omnibus, ſeu, ut loquitur Iſaias, *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine*; Unde meritò concludit ſanctus Paulus actorum 7. *Deum non longè eſſe ab unoquoque noſtrum, in ipſo enim*, inquit, *vivimus, movemur, & ſumus*. Id eſt, ut explicat ſanctus Chryſoſtomus, *Adeo propè eſt, ut ſine ipſo vivi nequeat .... Quemadmodum ignorari non poteſt aer ubique diffuſus, qui non longè ab unoquoque noſtrum eſt, vel potiùs in nobis ineſt; ita neque opifex omnium*. Quam ſimilitudinem adhibet etiam Anaſtaſius Sinaita in ſecundo contemplationum in Hexameron, *Quomodo aer*, inquit, *implet omnia, & nullus eſt locus eo vacuus &c. Ita etiam univerſorum Deus implet omnia, & nullus eſt locus eo vacuus*.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEi *Immenſitas etiam ratione naturali probari poteſt*. Hæc eſt contra Smiſingum noſtrum, qui *Tractatu* 2. *Diſput.* 5. *numer.* 56. affirmat Dei immenſitatem potiùs eſſe fide creditam, quàm ratione demonſtratam.

Probatur concluſio. Eſſentia divina non minùs debet eſſe infinita, & illimitata in ſua virtute, & capacitate exiſtendi ſubſtantialiter ubique, quàm in ſe, & in cæteris ſuis perfectionibus; proprietas enim commenſuratur naturæ: ſed in cæteris ita eſt infinita, ut nullos omninò limites habeat: Ergo nec habere debet in capacitate exiſtendi ubique. Minor patet. Major probatur, tum quia nulla apparet ratio, cur una eſſentiæ divinæ proprietas ſit potiùs infinita, quàm alia: tum quia ſi eſſentia divina limitaretur in ſua præſentia, non eſſet infinita: *Per hoc enim*, inquit Anaſtaſius Patriarcha Antiochenus lib. de incircumſcripta Dei eſſentia, *quod ab alio terminatur, declarat ſubſtantiam ejus, qui ambitur, eſſe circumſcriptam*; ſed certum eſt ſubſtantiam divinam eſſe infinitam, & incircumſcriptam; idque ratione naturali, ut ſupra demonſtravimus agendo de Infinitate divina: Ergo pariter ratione naturali conſtat eam eſſe immenſam.

Deinde, omnibus liquet omnem perfectionem nullam imperfectionem redolentem, Deo eſſe tribuendam, idque in maximo, & ſupremo gradu; ſed rem eſſe alteri præſentem, eſt perfectio, & eò Deus cenſetur perfectior, quò ampliorem locum occupat, vel per extenſionem quantitatis, vel per diffuſionem, & applicationem virtutis, & operationis: Ergo maxima præſentia eſt Deo tribuenda. Sed ubiquitas eſt maxima omnium præſentiarum: Ergo eſt Deo tribuenda. *Denique*; ſi Deus non eſſet immenſus, ſed tantùm in determinato loco, poſſet moveri de loco in locum, & ſic eſſet mutabilis: ſed ratione naturali conſtat Deum non eſſe mutabilem: Ergo conſtat eum eſſe immenſum.

Replicat I. Smiſingus ex infinitate non poſſe concludi immenſitatem, niſi quia proprietas commenſurari debet eſſentiæ, & quò perfectior eſt eſſentia, eò pariter præſtantior debet eſſe proprietas: ſed hoc principium, inquit, falſum eſt; licèt enim homo brutis præcellat eſſentia, bruta tamen hominibus antecellunt proprietatibus; ſiquidem proprietates, ſeu facultates ſenſitivæ longè præſtantiores ſunt in aliquibus brutis quàm in hominibus, nam

Nos Aper auditu, Linx viſu, Simia guſtu,
Vultur odoratu, præcellit Aranea tactu.

Contra, Eo modo ſe habet infinitas ad eſſentiam, & proprietates divinas, quomodo finitas ad eſſentiam, & proprietates creatas; ſed hæc ita limitat creaturarum proprietates, ut nulla ſit nec eſſe poſſit infinita: Ergo pari modo infinitas efficit, ut nulla Dei Perfectio poſſit eſſe finita; ſed ejus præſentia finita eſſet, ſi non eſſet immenſa, ut conſtat; Ergo, &c. *Deinde* ſi divina præſentia non eſſet immenſa, eſſentia divina non foret infinita ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, illud enim infinitum eſt tantùm ſecundùm quid, quod non eſt infinitum ſecundùm omnem ſuum modum, omnemque perfectionem ſibi identificatam realiter; ſed eſſentia non eſſet infinita ſecundùm perfectionem præſentialitatis, & capacitatis exiſtendi in aliis; Ergo eſſet tantùm infinita ſecundùm quid. *Nec* ipſius rationes quidquam officiunt, cùm enim facultates ſenſitivæ, eſſentiæ humanæ non identificentur, ſed ab ea diſtinguantur realiter; cumque dependeant ab organorum diſpoſitione, mirum non eſt ſi eſſentiæ humanæ perfectioni non commenſurentur.

Adde quòd, licèt fortè in creatis non valeret illatio perfectioris proprietatis à perfectiori eſſentia, quia cùm creata ſuſcipiant magis, & minus, unum eorum poteſt habere majorem perfectionem, aliud verò minorem, etiamſi realiter identificentur; etenim ad aliam diverſitatem perfectionis ſufficit diſtinctio formalis: Intellectus enim in ſententia Doctoris, imperfectior eſt voluntate, licèt cum ea realiter identificetur in anima. Secus tamen eſt in divinis, ubi omnia infinita ſunt, infinitum autem majus, aut minus non ſuſcipit; ac proinde ex infinita perfectione unius rectè colligitur infinita perfectio alterius.

Replicat ad ſecundam rationem, majorem præſentiam non arguere præſtantiorem perfectionem in re, etenim anima rationalis, & Angeli minorem locum occupant, proindeque minorem habent præſentiam, quàm res corporeæ, nec propterea ſunt rebus corporeis imperfectiores.

Contra. Major præſentia arguit majorem quantitatem, vel molis, vel virtutis; licèt autem major quantitas molis, non ſemper inferat majorem perfectionem, homo enim præſtantior eſt monte, etiam ſi eo minor ſit, tamen quantitas virtutis perfectiorem eſſentiam indigitat: Ergo cum Angeli, & anima rationalis habeant majorem quantitatem, & præſentiam virtutis, rectè etiam colligitur eos eſſe præſtantiores, & ex

ex eorum præſtantiori natura, & virtute, etiam majorem præſentiam rectè colligi.

Subſumes. Rectè equidem colligitur ex majori quantitate virtutis major præſentia, & diffuſio potentiæ, & activitatis, non autem naturæ, & ſubſtantiæ: ac proinde ex eo inferetur equidem Deum, utpotè infinitum, habere virtutem, non autem ſubſtantiam ubique diffuſam.

Contra. Ex eo ſequitur, quòd præſtantior natura debet habere præſtantiorem, ac nobiliorem modum præſentiæ ſibi non repugnantem: ſed modus eſſendi ubique præſens per diffuſionem ſubſtantiæ, & virtutis, præſtantior eſt, quàm ſola præſentia virtutis, nec hic uterque modus Deo repugnat, imò ipſum maximè nobilitat: Ergo hic uterque modus eſſendi ubique per eſſentiam, & potentiam Deo eſt tribuendus.

Confirmantur præfatæ rationes. Aut Deus nullibi eſt, aut tantùm alicubi, aut ubique: ſed non poteſt dici, quòd ſit nullibi, nec alicubi tantùm: Ergo neceſſariò eſt ubique. Major patet. Minor probatur quantùm ad *primam partem*, tùm ex vulgari illo philoſophorum effato, *quod nullibi eſt, non eſt*, tum quia eſſe alteri præſens, eſt perfectio, & conſequenter non eſt Deo deneganda.

Probatur etiam eadem Minor *quoad ſecundam partem*. Quod eſt alicubi tantùm, vel ibi eſt per naturam, & neceſſariò, vel per voluntatem, & liberè: ſed neutro modo Deus dici poteſt eſſe in aliquo loco determinato; non quidem liberè: alioquin ſe ſe movere poſſet à loco in locum; & ſic eſſet mutabilis. Non etiam neceſſariò, & naturaliter, aliqua enim ſubſtantia triplici tantùm de cauſa poteſt eſſe neceſſariò, & naturaliter in loco determinato, nimirum, vel ut ibi conſervetur, & quieſcat, vel ut in eo perficiatur, vel ut operetur, & aliquos producat effectus, quos alibi non poſſet producere; ſed neutro ex his modis Deus poteſt eſſe in aliquo loco determinato. Non quidem ut conſervetur, quia cùm ſit prima cauſa, omninò independens eſt. Non etiam ut perficiatur, cùm ſit ipſe omnium perfectionum fons, & origo; Non denique ut operetur, quia ut probabitur in Quæſtione ſequenti, ex hypotheſi quòd non eſſet in aliquo loco, nihilominus in eo poſſet operari: Ergo cum Deus non ſit nullibi, nec alicubi tantùm, neceſſum eſt, ut ſit ubique.

Dices 1. Ex S. Auguſtino lib. 83. quæſtionum qu. 20. *in Deo ſunt potiùs omnia quàm ipſe alicubi*: Ergo ſi Deus eſt in omnibus, omnia ſunt in omnibus; & ſic idem erit in ſemetipſo; ſed hoc eſt abſurdum: Ergo Deus non eſt immenſus.

Reſpondeo, quòd aliter omnia ſunt in Deo, aliter verò Deus eſt in omnibus rebus exiſtentibus: omnia enim ſunt in Deo, ſicut effectus in cauſa, ſicut cognitum in cognoſcente, & ſicut ens participatum in ente omnium præſtantiſſimo, & primo: Deus verò eſt in rebus non ſicut in loco, ſed per realem ſubſtantiæ ſuæ præſentiam, & indiſtantiam; & ita non ſequitur idem eſſe in ſeipſo, quia res non eodem modo ſunt in Deo, quomodo Deus ipſe in rebus eſt. Unde ſubdit ibidem Auguſtinus, *Nec tamen ita ſunt in illo, ut ipſe ſit locus. Locus enim in ſpatio, eſt quod longitudine, latitudine, & altitudine corporis occupatur, nec Deus tale aliquid eſt. Et omnia igitur in ipſo ſunt, & locus non eſt.*

Dices 2. Si Deus eſſet in omnibus rebus, mutaretur: ſed conſequens eſt contra illud Malachiæ, *Ego Deus, & non mutor*: Ergo non eſt in omnibus rebus. Probatur ſequela majoris. Multæ res de novo producuntur, & intereunt: Ergo ſi Deus ipſis inexiſtat, novam præſentiam acquirit, & amittit.

Diſtinguo antecedens. Mutaretur penitùs extrinſecè, & ſolùm terminativè, concedo: intrinſecè, & formaliter, nego: cùm enim realem reſpectum non habeat ad locum, nec ad res, quibus eſt præſens, ſicut habent creaturæ, tàm corporeæ, quàm ſpirituales, idcircò ad loci, vel rerum mutationem, realiter non mutatur, ſed tantùm mutantur res, quæ vel incipiunt, vel deſinunt eſſe Deo præſentes, nulla tamen in Deo mutatione facta, eo modo, quo dicitur Creator abſque ulla ſui mutatione reali.

Dices 3. Si Deus eſſet ubique, ſequeretur Deum eſſe nedum in locis fœtidis, ſed etiam in Dæmonibus, & damnatis: ſed conſequens videtur abſurdum: Ergo, & antecedens.

Diſtinguo ſequelam Majoris: Eſſet in locis fœdis ita ut in eis inquinaretur, & eſſet in Dæmonibus per ſuæ gratiæ, aut beatitudinis collationem, nego: eſſet per ſubſtantiæ ſuæ indiſtantiam; concedo; *Sicut enim anima rationalis*, inquit S. Auguſtinus libro de agone Chriſtiano, cap. 18. *non inquinatur in corpore etiam leproſo, quia ſubſtantia ſpiritualis eſt; multò minùs Deus cum longiùs ſit ab omni*

materia ſejunctus, nullas ex præſentia ſua in rebus corporeis facies contrahere poteſt. Vel ut reſpondit S. Macarius homil. 7. ſciſcitantibus an Deus eſſet in Satana, *Quandoquidem Sol*, inquit, *etſi creatura ſit lutulenta loca ſua luce perfundit, Neque quidquam læditur, multò magis divinum numen ita cum Satana verſari, ut neque commaculetur, neque labis aliquid inde concipiat*.

Dices 4. Qui dicitur accedere, vel recedere, aut deſcendere, & ambulare de longè ſtare, & cognoſcere, ille non cenſendus eſt eſſe ubique: ſed hæc omnia Scriptura ſacra de Deo prædicat. Pſalmo 9. *Ut quid Domine receſſiſti longè?* Proverbiorum 13. *Longè eſt Deus ab impiis*. Geneſis 3. dicuntur primi Parentes audiviſſe *vocem Dei deambulantis in Paradiſo*, &c.

Reſpondeo. Hæc omnia per metaphoram eſſe intelligenda, & Scripturam ſacram facilioris eruditionis cauſa nobis Deum his adumbrationibus exhibere, ut nempe nos doceat, vel quantùm Deus peccatum detestatur; vel quòd non præcipiti, ſed temperato judicio, cauſaque cognita, & explorata profert ſententiam: Unde Auguſtinus Sermone 70. de tempore, *Vide*, inquit, *aſcenſionem, & deſcenſionem localem ne ſentias. Indignum eſt hoc de incorporea, & ubique tota ſentire Subſtantia: ſed deſcendere dicitur Deus, quando curam humanæ fragilitatis habere dignatur*.

In eandem ſententiam ivit *Philo Judæus* lib. de confuſione linguarum, ubi explicans verba illa, quibus Deus dicitur deſcendiſſe, *ut videret turrim, quam ædificabant filii Adam*, affirmat hæc ſcribi humano more, non ex rei veritate; *Quis enim*, inquit, *ignorat eum qui deſcendit oportere locum alium relinquere, alium occupare? Porrò Deus implet omnia, circundans non circundatus; cui accidit, ut ubique ſit, ac nullibi*, Unde concludit, *Nominum igitur, quæ progreſſionem, ac motum ſignificant, nullum Deo convenit, velut ſupra, infra, ad dextram, ad ſiniſtram, ante, retro, nam in nullo eorum, quæ dicta ſunt cogitatur, ut qui nunquam mutatus locum vertit*.

Dices 5. Deus ſpecialiter dicitur eſſe in cœlo, per excluſionem ſuæ præſentiæ alibi. Sic Pſalmo 113. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum*: Ergo non eſt ubique.

Reſpondeo: Hæc eſſe intelligenda non abſolutè, ſed comparatè, vel, inquit S. Athanaſius libro contra Sabellianos, ut ex majeſtate domicilii infinita ejus dignitas rudioribus hominibus faciliùs explicetur. Vel ut Idololatris inſinuaretur cœlum non eſſe Deum, *Nam cœlum, domus ac ſolium appellatur Dei*, inquit Juſtinus Martyr in reſponſione ad q. 5. Græcorum, *Non quòd opus illo habeat Deus ad habitandum, vel ſedendum, ut qui minimè circumſcriptus ſit, ac nulla re indigeat: ſed ne ad illius amplitudinem ſubſtantiæ, & incorruptam eſſentiam reſpicientes, Deum ipſum, aut honore parem eſſe Deo ſuſpicemur*. Vel ut ait Theodoretus in Pſalmum 122. *Deus in Cœlis habitare dicitur, non veluti loco circumſcriptus, ſed veluti lætans cœleſtibus virtutibus, quæ Cœlos incolunt*; Vel quia, inquit Alcuinus lib. 2. de Trinit. cap. 5. *major cognitio eſt in Cœlis illius ſummæ majeſtatis, & eſſentiæ in Angelis, vel in ſanctis animabus Sanctorum, quam in terra habitantibus Sanctis*. Vel denique, inquit S. Damaſcenus lib. 5. c. 16. Deus in Cœlis habitare dicitur, *quòd ille locus magis particeps ſit operationis ipſius, & gratiæ ..... In eo enim ſunt facientes ipſius voluntatem*.

Dices 6. Plures ex ſanctis Patribus cenſent Deum in Cœlo ſolùm eſſe præſentem ſubſtantia, alibi autem ſolùm cognitione, & potentia; Sic S. Clemens Alex. lib. 2. Stromatum: *Deus*, inquit *appropinquans ego ſum, ait Dominus: procul quidem ſubſtantia: quomodo enim quod eſt gentium appropinquaret ingenito? Proximè autem eſt poteſtate, qua univerſa ſua ſinu complectitur*. Et lib. 5. refutans Stoicos, qui Deum eſſe Corpus, ac Spiritum affirmabant; *Illi*, inquit, *Deum omnem permeare ſubſtantiam aſſerunt: nos autem eum ſolùm dicimus effectorem*. Item Juſtinus Martyr in reſponſione ad quæſtionem undecimam Orthodoxorum, ait; *Res alias, quæ continere aliquid dicuntur, hac eſſentia contineri: ſolùm verò Deum voluntate ſua continere hanc rerum univerſitatem*. Ipſis concinit Lactantius lib. *de Opificio Dei cap. 16.* ubi videtur Deum Cœlo circumſcribere: *Videtur enim mens*, inquit, *quæ dominatum corporis tenet, in ſummo capite conſtituta; tanquam in Cœlo Deus*: Ergo cenſent Deum non eſſe ubique.

Reſpondeo non eam præcisè fuiſſe præfatorum Patrum ſententiam: non quidem *Clementis Alexandrini*, quippe cum *lib. 7. Stromatum* de bono, ac ſancto viro ſermonem faciens, *Ejuſmodi*, inquit, *eſt cui perſuaſum eſt Deum ubique adeſſe, non autem certis ac definitis locis eſſe concluſum*. Neque pariter ea

fuit

fuit S. *Juſtini* mens, tum quia non eſt ipſe author præfati libri Quæſtionum, & Reſponſionum ad Orthodoxos, ſed Anonymus aliquis, tùm quia ſupra patuit, eum conſtantiſſimè Deum ubique præſentem profiteri. *Lactantius* pariter poteſt etiam commodè explicari, ut velit ſolùm evertere ſtolidum figmentum Stoicorum, qui aſſerebant mundum eſſe corpus Dei, eumque diffuſum per elementa, cæteraſque univerſi partes, velut in tot membra, quæ moveret, & animaret: quod ut refellat, dicit Deum eſſe in Cœlo, ſicut anima hominis eſt in cerebro. Non quòd cenſeat animam in ſolo cerebro reſidere ſubſtantialiter, ſed tantùm quòd ibi nobiliores operationes impleat: qua ratione etiam Deus ſpecialiter in Cœlo reſidere ſupra diximus.

Dices ultimò. Si divina immenſitas aliqua ratione naturali probari poſſet, peritiores Philoſophos non latuiſſet: ſed ipſos omnino latuit, ut ſupra dictum eſt: Ergò non eſt naturaliter nota.

Reſpondeo diſtinguendo minorem, Philoſophos peritiores lumine naturali abutentes divina immenſitas latuit, concedo: Latuit eos qui ratione naturali ritè utebantur, ut pro viribus divinas perfectiones detegerent, nego. *Pythagoras enim Philoſophus*, inquit Salvianus initio libri primi de providentia, *quem quaſi magiſtrum ſuum Philoſophia ipſa ſuſcepit, de natura, ac beneficiis Dei diſſerens, ſic locutus eſt: Deus eſt animus per omnes mundi partes commeans, atque diffuſus, ex quo omnia, quæ naſcuntur, animalia vitam capiunt*. Ad idem ſpectat quod dicit Triſmegiſtus, dicendo *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum eſt ubique, circumferentia nullibi*. Imò ipſemet Ariſtoteles lib. 1. de Anima cap. 5. indicat Deum eſſe ubique præſentem, laudat enim dictum Heracliti, qui cum ſe in caſam fernariam Hyemis tempore recluſiſſet, cerneretque adventantes amicos id ægrè ferre, nec idcirco velle propriùs ad eum accedere, hortatus eſt eos audacter ingredi, *Quoniam*, inquit, *& hîc præſens Deus adeſt*. Trita ſunt, & illa Poetæ Virgilii Georgicorum 4.

Deum namque ire per omnes
Terrarum, tractuſque maris, cœlumque profundum.

Nec non, & illud Arati,

Jupiter eſt quodcumque vides; Jovis omnia plena,

Vel ut ad pietatem, & veritatem Catholicam accomodatiùs S. Proſper cecinit in libro de Providentia.

Sed nuſquam non eſſe Dei eſt: quia totus ubique.
Et penetrat mundi membra omnia liber, & ambit.

QUÆSTIO SECUNDA.

An rectè inferatur Dei præſentia ſecundùm eſſentiam in omnibus rebus ex illius in ipſis operatione.

CElebris eſt, & famoſa inter Doctorem ſubtilem, & Angelicum, eorumque Sequaces controverſia circa præſentis quæſtionis reſolutionem. Etenim S. Thomas 1. *parte q.* 8. *art.* 1. affirmat ex operatione Dei in omnibus rebus, rectè, & neceſſariò inferri ipſius in eis ſubſtantialem præſentiam: Doctor verò Subtilis in 1. *diſt.* 37. *q. unica*, negat hanc eſſe legitimam illationem; contenditque quòd ſi per impoſſibile Deus, v.g. ſolùm eſſet præſens in Cælo per eſſentiam, nihilominus poſſet in aliis univerſi partibus operari, ſicque ex illius operatione alicubi, non ſequitur formalis conſequentia, illum eſſe ibidem ſubſtantialiter, & eſſentialiter præſentem: Quæ lis ut dirimatur evidentiùs,

Notandum 1. Agentia ſecundùm varium modum operandi conſiderata, poſſe diſtingui duplicis generis. Quædam enim eadem potentia, & actione indiſtincta agunt in ſubjectum proximum, & remotum; ſed perfectiùs in proximum, quàm in remotum. Sic, v.g. Sol illuminat eadem lucis diffuſione, & per eandem virtutem illuminativam corpora cœleſtia, & ſublunaria: ſed hæc minùs, quàm illa. Aliqua verò ſunt quæ nodum operantur circa proximum, & remotum ſubjectum diverſa actione; ſed etiam diſtincta potentia, quarum una alteri ita ſubordinatur, ut poſterior non agat in diſtans, quin prior antea egerit in medium proximum; Sic v.g. Sol per virtutem illuminativam, aerem priùs luce perfundit: deinde per vim ſuam ſubſtantialem concurrit ad productionem viventium præſertim, quorundam imperfectorum, nec non ad formationem mineralium.

Notandum 2. Agens per reſpectum ad paſſum in quod immediatè operatur, & quod attingit, poſſe iterum diſtingui duplex; aliud enim eſt immediatum immediatione virtutis, aliud immediatione ſuppoſiti. Primum eſt, quod habet virtutem agendi

di ex natura ſua ſibi propriam, & non ab alio emendicatam. Sic Sol vim illuminativam à ſe obtinet, cætera verò corpora cœleſtia illam ab eo mutuantur. Inde fit, quòd quantò agens eſt ſuperius, tantò eſt immediatius immediatione virtutis; & idcirco Deus eſt immediatiſſimum agens, quia virtutem agendi habet ex ſe, & omninò independentem, nec ab ullo emendicatam. Agens autem immediatum immediatione ſuppoſiti, illud dicitur, inter quod, & effectum productum, nullum mediat ſuppoſitum aliud coagens; ex quo fit, ut inter agentia creata, quantò agens inferius eſt, tantò eſt immediatius.

Notandum 3. Duo diverſa operationum genera in Deo diſtingui, quarum aliquę ſunt *Immanentes*, ſic nominatæ, eò quòd terminus per eas productus remaneat intra ſinum divinitatis, quales ſunt æterni Verbi generatio; Spiritus ſancti ſpiratio, divinæ intellectiones, volitiones, &c. Aliæ *Tranſeuntes*, ſic dictæ, eò quòd per illas Deus aliquid extra ſe producat; quales ſunt mundi creatio, conſervatio, &c. Non de prioribus, ſed de poſterioribus hìc eſt ſermo, nimirum, an ex eis colligi poſſit formali conſequentia Deum eſſe alicubi præſentem, quia ibi operatur.

CONCLUSIO UNICA.

Si per impoſſibile Deus tantùm eſſet eſſentialiter, & ſubſtantialiter in cœlo, nihilominus operari poſſet immediatione virtutis in cæteris univerſi partibus: Hæc eſt Doctoris loco laudato: Probatur 1. Creatura agere poteſt, & aliquid producere, ubi non eſt immediatè, nec ſubſtantialiter præſens. Ergo multò magis Deus operari poſſet, ubi ſubſtantialiter non eſſet. Conſequentia patet, major enim eſt virtus Dei, quàm creaturæ. Antecedens probatur variis exemplis, etenim *Sol*, etſi tantùm in quarto Cœlo ſubſtantialiter reſideat, nihilominus per univerſas mundi partes virtutem ſuam diffundit. Similiter *Magnes* movet, & attrahit ferrum diſtans, *Succinum* allicit paleas, *Baſiliſcus* ſuo viſu homines diſtantes enecat, *Torpedo* mortificat manum piſcatoris tangentis rete in quo recluditur, & alia his ſimilia, quibus in noſtra Phyſica, *Diſputatione de cauſa efficiente*, probavimus cauſam creatam agere poſſe in diſtans, non agendo in medium eadem actione, ſecimuſque ſatis omnibus hanc adverſùs veritatem objiciendis. Ergo cùm ex operatione agentis creati in aliquod paſſum, non ſequatur neceſſariò intima ipſius præſentia ſecundùm ſubſtantiam; multò minùs inferri debet conſequentia formali, Dei ſubſtantialis præſentia ex ipſius operatione alicubi.

Confirmatur ex Doctore *ibidem numero* 2. Idcirco cauſa ſecunda non poteſt agere in diſtans, quia agat in medium, vel quia ſunt in ea duæ potentiæ, & operationes, quarum una terminari debet ad medium, priùs quàm altera ſeſe ad diſtans extendat; vel quia eadem potentia non poteſt effectum perfectum producere in diſtanti, quin minùs perfectum priùs produxerit in medio proximiori, ut dictum eſt in 1. *Notabili*: At in Deo nec ſunt illæ plures potentiæ ſubordinatæ, quarum una agat in remotum, alia verò in proximum, nec ipſi opus eſt ad producendum effectum perfectiſſimum, ut priùs per modum diſpoſitionis, minùs perfectum producat. Ergo ſi non eſſet ubique, agere, & producere poſſet in diſtans, etiam nullatenus agendo in medium.

Replicant Adverſarii non eſſe aſſignatam cauſam adæquatam in Majori: Non enim ideo ſolùm cauſa agere nequit in diſtans, quin agat in medium, quia in ea eſt ſubordinatio potentiæ, & operationis, ſed etiam propter alias rationes, in objectionibus aſſignandas. Verùm eas omnes ſolvemus in reſponſis.

Secundò, Omnipotentia Dei eſt ipſius voluntas, ad cujus velle ſequitur rei productio; *Omnia enim quæcumque voluit, fecit Dominus in Cœlo, & in terra*, ait Pſalmiſta: ſeu ut loquitur S. Paulus, *Operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*: ſed voluntas velle poteſt aliquid fieri in loco diſtanti, abſque eò quòd velit ipſum fieri in loco viciniori: Ergo Deus agere poſſet ubi non eſſet; ſicque ex ejus operatione non poteſt formaliter inferri ipſius ſubſtantialis præſentia. *Major* patet ex præfatis Scripturæ locis, & evidentiùs conſtabit agendo de omnipotentia Dei. *Minor* etiam evidens eſt, ſi enim per meam volitionem poſſem rem aliquam producere, certum eſt, quòd poſſem velle illam fieri in loco diſtanti, etſi nihil produceretur in medio.

Tertiò: Ante mundi productionem, Deus non erat præſens ulli rei; ſed priùs oportuit rem aliquam ab eo produci, quàm ipſi fieret præſens: Ergo præſentia ſubſtantialis ad aliquam rem, non eſt conditio neceſ-

ceſſariò prærequiſita ad ipſius rei productionem: neque ex ea rectè infertur, Deum ipſi eſſe ſubſtantialiter præſentem. *Confirmatur*. Prius natura creata terminat actum divinæ potentiæ, quàm Deus ſit ei præſens; præſentia enim cùm ſit relatio, ſupponit terminum, & fundamentum: Ergo productio rei non ſupponit præſentiam ſubſtantiæ producentis, neque hæc legitimè ex illa infertur.

Quarto. Quantò agens majorem habet activitatem, tantò magis agit in diſtans; quò enim ignis major eſt, eò longiùs calorem diffundit: ſed Deus eſt agens potentiſſimum, & infinitæ virtutis: Ergo ſi per impoſſibile ab aliqua re diſtaret, non minùs in eam poſſet agere, alioquin ejus virtus ad locum eſſet determinata, & limitata: adeoque non eſſet infinita, nec divina.

Replicant: Majorem quidem eſſe veram, non abſolutè ſed ea conditione, ut agens priùs ſuam virtutem diffundat in proximum, quàm in remotum: ſic, inquiunt, ignis ſuum calorem non diffundit in ſubjectum diſtans, niſi beneficio aeris intermedii.

Contra: Illa mediatio non provenit ex ratione intrinſeca agentis, & quatenus agens eſt; ſed ex alterutra illarum conditionum, quas in *ſecundo Notabili* aſſignavimus, quæ conditiones, cum in Deo locum non habeant, etiam non officiunt, quin poſſit agere in diſtans independenter à medio.

Adde quòd cùm Sol, v. g. concurrit ad formationem mineralium, & viventium, quæ non format in aere intermedio, evidens eſt illum habere aliquam actionem in remotum, quam non habet in proximum ſubjectum. Ergo liquet immediationem ſubjecti, & agentis non eſſe neceſſariò deſiderandam ad rei productionem.

Confirmantur hæ omnes præfatæ rationes exemplo *Angeli*. Unus Angelus poteſt alteri imprimere aliquem effectum ſpiritualem, etiam ſi diſtent ab invicem: ſed hęc impreſſio fit independenter à medio, utpote incapaci talis effectus ſpiritualis, quia corporale eſt, ut docet S. Thomas, *prima parte qu.* 107. *art.* 1. *ad* 3. ubi affirmat, Angelos ſibi invicem loqui, non ſolùm volendo, quòd unius alteri pateat conceptus ſuus, ſed etiam, inquit, *excitando alterum ad attendendum per aliquam ei impreſſam virtutem intelligibilem, qua intellectus ejus moveatur, ſicut ſenſus movetur à ſenſibili*. Inſuper *art.* 2. *ad* 11. docet: Angelos influere ſcientiam in animas ſeparatas, influendo nimirum in illas ſpecies intelligibiles *independenter*, inquit, *à medio differente*: Ergo Angelus ſaltem, etiam ex mente Adverſariorum, agere poteſt in diſtans, non agendo in medium, nec opus eſt, ut duo ſpiritus ſibi invicem loquantur, ita debere eſſe omnino immediatos, ut nec atomus aeris interſit, ſicut ait Suarez in Metaphiſica Diſputatione 18. num. 46. & conſequenter Deus illud multò magis præſtare poſſet, ſi ab aliqua re foret abſens.

Objicies 1. Scriptura ſacra colligit divinam præſentiam ex operatione Dei alicubi: Ergo meritò illa ex hac infertur. Probatur antecedens, primò quidem ex verbis Pſalmiſtæ, qui cum dixiſſet Pſalmo 138. *Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?* ſtatim infert, *Si aſcendero in Cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades*; quibus verbis Dei ubiquitatem declarat ejuſque rationem aperiens, ſubdit: *Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*: Per *manum* autem, & *dexteram Dei*, ejus operatio frequenter in Scriptura ſignificatur: Ergo Scriptura Dei præſentiam in omnibus rebus ex ejus operatione colligit.

Confirmatur ex *Actuum* 17. *cap.* ubi S. Paulus cum Athenienſibus diſputans, concludit, *Deum non longè eſſe ab unoquoque noſtrum, quia*, inquit, *in ipſo vivimus, movemur, & ſumus*: Vel ut Pagninus, & alii vertunt, *per ipſum enim vivimus*, Unde gloſſa; *quia id operatur in nobis, quod vivimus*: Ergo oportet Spiritum ſanctum per os Davidis, & Pauli (inquit *Molina* hic, Diſputatione 2.) ineptam reddidiſſe rationem, inefficaxque argumentum confeciſſe ad probandam præſentiam Dei in rebus: Adeoque, inquit, confitendum eſt ex immediata operatione Dei in aliquo loco ſatis ſuperque concludi præſentiam Dei in rebus, & contrariam ſententiam non ita.

Reſpondeo 1. negando antecedens, & ad primam illius probationem dico, Pſalmiſtam ſolùm ibi intendere, quòd Deus ſit ubique per ſcientiam, & providentiam; adeò ut nemo ſit qui ſubterfugere queat divinam ipſius ordinationem, & diſpoſitionem. *Ad confirmationem* dico, ſanctum Paulum ſolum velle, quòd quandoquidem in Deo vivamus, moveamur, & ſimus, conſequens eſt, eum non eſſe ita longè à cognitione noſtra, ut non poſſimus facilè ad ipſius notitiam pertingere. Non autem vult Apoſto-

poſtolus præſentiam ſubſtantialem Dei rectè colligi ex ejus operatione.

Respondeo 2. quòd etſi Scriptura ſacra, & ſancti Patres ſubſtantialem Dei præſentiam ex ipſius in rebus operatione interdum inferant; hæc illatio non fit per locum intrinſecum, ſed per extrinſecum; quatenus ſcilicet, vel non eſt major ratio, quod operetur ubique, quàm quòd ſit ubique præſens: vel quatenus ſuppoſito, quòd conſtet aliunde eum eſſe præſentem ubicumque operatur, conſequens eſt, quòd ſit ubique, ſi ubique operetur. Sicque argumentum illud eſt ex concomitantibus, quale foret iſtud, *Deus eſt infinitè potens, ergo infinitè ſciens*: Non quòd ſcientia infinita directè ſequatur ex infinita potentia: ſed quòd ſcientia, & potentia divina, cùm ſint eſſentiæ divinæ perfectiones, ipſique identificatæ, & proinde infinitæ, rectè ſequitur, quòd ſi potentia divina eſt infinita, etiam ſcientia divina eſt infinita; nimirum ratione tertii, id eſt rationeeſſentiæ divinæ, in qua utraque convenit.

Adde quòd Scriptura ſacra non ſemper efficax proferat argumentum; ſed etiam interdum probabile ad veritatem inſinuandam; arguit enim aliquando ex humana authoritate, quæ tantùm eſt medium probabile. Sic ſanctus Paulus eodem *capite* probat Deum non eſſe ſimilem ligno, & lapidibus, teſtimonio Poetæ dicentis, quòd *ſumus genus Dei*: quaſi diceret: Ex veſtris Authoribus, humana natura, quæ eſt imago, & genus Dei, multò præſtantior eſt ligno, & lapidibus, quibus ſimulacra veſtra conſtant: Ergo multò magis Deus longè hæc excedit. Similiter ad *Titum primo*, probat vitia Cretenſium proprio teſtimonio ipſorum ſcriptoris dicentis, *Cretenſes ſunt, ſemper mendaces*.

His patet, quàm inepta prorſus, & ridenda Molinæ cenſura, qua Doctoris Subtilis ſententiam fulminat, quamquam enim ex authoritate Scripturæ inferretur colligendam eſſe ſubſtantialem Dei præſentiam, ex ipſius operatione, nihil tamen hæc illatio Doctoris ſententiam urgeret: Siquidem Doctor contendit, Dei præſentiam non poſſe colligi ex operatione, quia nulla ratio naturalis id poteſt evincere; licèt forte aliqua authoritas idipſum ſuaderet.

Objicies 2. Activum, & paſſivum ſe habent ut actus, & potentia: ſed actus, & potentia neceſſariò requirunt præſentiam, & unionem, ut cauſent aliquid: Ergo etiam agens, & paſſum requirunt intimam, & ſubſtantialem præſentiam.

Diſtinguo majorem: Se habent ut actus producendus, & potentia productiva, concedo: ut actus informativus, & potentia informanda, nego. Minorem Similiter diſtinguo, Actus producendus, & potentia productiva requirunt intimam unionem, & præſentiam, nego; Virtus enim creandi, v.g. habet pro actu ſibi correſpondente rem tantùm in eſſe poſſibili; proindeque non poteſt ipſi eſſe realiter præſens: Actus informativus, & potentia informanda exigunt ſui ipſius præſentiam, quia ex eorum mutua unione fieri debet aliquid unum; ſicut corpus Phyſicum, v.g. fit ex unione materiæ, & formæ, concedo. Sicque hæc objectio præſentem difficultatem non attingit.

Objicies 3. Sicut eſſe *ut ſic* habet ſe ad operari *ut ſic*, ita *eſſe hic* habet ſe ad operari *hic*: Ergo ſicut implicat operari *ut ſic*, niſi priùs ſupponatur *eſſe ut ſic*; ita operari *hic* implicat niſi ſupponatur *eſſe hic*.

Nego Majorem, quia eſſe *ut ſic* ſe habet ad operari *ut ſic*, tanquam actus primus ad ſecundum; implicat autem ut ſit actus ſecundus, quin præſupponatur primus: Eſſe autem *hic* non ſe habet ad operari *hic* tanquam actus primus ad ſecundum, quia eſſe *hic* tantùm ſignificat relationem præſentiæ rei in loco, quæ relatio ex ſe non eſt activa, neque conditio neceſſariò prærequiſita ad operationem, ſiquidem res poteſt ſuam virtutem exercere, & aliquid producere ubi non eſt.

Objicies 4. Actio eſt quidam motus: ſed repugnat motum eſſe in extremo, niſi priùs fuerit in medio, ut patet in motu locali: Ergo repugnat actionem aliquam fieri in diſtans, quin prius fiat in medium.

Negari poteſt Major: Omnis enim actio non eſt motus; motus enim ſupponit ſubjectum mobile, actio autem creativa, v. gr. nullum habet ſubjectum reale, quod moveri, & mutari dicatur: ſed *nego Minorem*, etenim virtute ſaltem divina motus fieri poteſt in inſtanti, ſiquidem motus eſt tranſitus ab uno extremo in aliud extremum, ut autem hic fiat tranſitus, abſolutè non eſt neceſſarium, ut mobile ſit in medio, priùs quàm ad terminum perveniat.

Objiciunt 5. Thomiſtæ moderni. Agens quod

quod operatur in omnibus rebus per virtutem non diffuſam à ſe, ſed ſibi intrinſecam, ſibique identificatam, debet eſſe immediatè, & ſecundum ſuam ſubſtantiam præſens in omnibus rebus: ſed Deus operatur in omnibus, per virtutem non diffuſam à ſe, ſed ſibi intrinſecam, ſibique identificatam: Ergo, &c.

Major, inquiunt, ſupponitur ex 7. *Phyſicorum*, ubi dicitur, quòd *movens*, *& motum debent eſſe ſimul*: cum hac tamen differentia, quòd agens per virtutem à ſe diffuſam, non debet immediatè, & ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſe præſens ſubjecto, in quod agit: ſed mediatè tantùm, & ratione virtutis, quam medio aliquo ſuppoſito in illud tranſmittit, ut conſtat in Sole, qui cùm agat per virtutem à ſe diffuſam, non eſt ſubſtantialiter præſens in viſceribus terræ, quando aurum, & alia metalla producit: Agens verò per virtutem ſibi intrinſecam, & à ſe non diffuſam, debet neceſſariò fieri præſens immediatè, & ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſubjecto in quod agit, & ipſum paſſum ſuppoſitaliter contingere; ut conſtat in igne, qui licèt per calorem à ſe diffuſum agat in ſubjectum diſtans, per calorem tamen ſibi intrinſecum non agit niſi in ſubjectum, quod immediatè tangit.

Minor verò probatur: Deus in omnibus rebus per ſe primò producit, & conſervat eſſe earum; Entitas enim eſt id, quod magis intimum eſt cuilibet rei, & quod profundiùs omnibus ineſt, cum ſit formale reſpectu omnium quæ in re ſunt: ſed illud non poteſt per ſe primò attingere, per aliquam virtutem à ſe diffuſam; ſed ſolùm per virtutem ſibi intrinſecam, ſibique realiter identificatam: Ergo Deus in omnibus rebus operatur per virtutem non diffuſam à ſe; ſed ſibi intrinſecam, & ſibi identificatam.

Major conſtat, *tum quia* Eſſe, cùm ſit effectus univerſaliſſimus, debet per ſe primò reduci in cauſam univerſaliſſimam ſcilicet Deum. *Tum etiam quia*, ſicut *ignire* eſt proprius effectus ignis, eò quod ignis ſit per eſſentiam ignis, & ideo ad illum pertinet facere ignitum: ita etiam cùm Deus ſit ens per eſſentiam, proprius ejus effectus eſt omne eſſe participatum.

Adde quòd cùm Deus poſſit quamlibet rem creatam, per ſolam ſui influxus ſuſpenſionem annihilare, oportet, quòd influxus Dei per ſe primò attingat eſſe cujuslibet rei creatæ. *Minor* verò probatur: Virtus, quæ attingit eſſe ſecundum propriam rationem eſſendi, debet eſſe creativa, & productiva totius entis creabilis, ac proinde infinita, ut docetur in Metaphyſica; ſed omnis virtus à Deo diffuſa finita eſt, utpote à Deo cauſata, & in aliquo ſubjecto recepta: Ergo Deus non poteſt per ſe primò cauſare, & conſervare eſſe in ſingulis rebus, per aliquam virtutem à ſe diffuſam, ſed ſolùm per virtutem ſibi intrinſecam, ſibique realiter identificatam, & conſequenter non poteſt alicubi operari, niſi ibidem eſſentialiter exiſtat.

Reſpondeo ad ſingulas objectionis partes, & primò quidem, *Diſtinguo Majorem*, Agens corporeum, & finitum, quod agit per influxum, debet eſſe immediatè, & ſecundùm ſubſtantiam præſens rebus, in quibus operatur, tranſeat: Agens ſpirituale, & infinitum, quod producit omnia ad ſolum voluntatis ſuæ imperium, & nutum, taliter debet eſſe præſens, nego; ſiquidem, ut jam diximus, poteſt velle rem fieri in loco diſtanti, ſicut velle poteſt eam fieri in loco viciniori; Deus autem non eſt agens corporeum, & finitum, ſed infinitum, & ſpirituale; & conſequenter talem præſentiam non exigit.

Ad probationem Minoris dico, *entitatem* rei præciſivè conſideratam, non eſſe ſolùm formalem terminum actionis productivæ Dei; ſed rem ipſam totalem, & ſecundùm omnia alia prædicata ſibi intrinſeca; ſic homo, qui crearetur à Deo immediatè, non eſſet tantùm terminus illius creationis ſecundùm conceptum formalem *entis*, ſed etiam ſecundùm conceptum *animalis*, *rationalis*, *riſibilis*, & aliorum, quæ ad hominis integritatem, & conſtitutionem concurrunt: Ac proinde minùs Philoſophica videtur Thomiſtarum doctrina, qua contendunt, *eſſe creatum* habere rationem formalem termini divinæ productionis.

Ad *Majorem* verò probativam illius minoris, nego ens creatum eſſe effectum univerſaliſſimum, & ſoli cauſæ univerſaliſſimæ proprium, quælibet enim cauſa particularis etiam, & ſecunda verè producit effectum ſuum ſecundùm formalem rationem entis, ita quòd *eſſe* illius effectus tribuatur

tur cauſæ ſecundæ, ſicut, & primæ *Ad Minorem* verò illius probationis, nego, virtutem creativam, & productivam entis creabilis debere eſſe infinitam, tanta namque debet eſſe virtus, quantus eſt effectus producendus, & quanta eſt diſtantia termini *à quo* ad terminum *ad quem*; Nullus autem effectus creatus eſt infinitus, ut patet; nulla pariter eſt infinita diſtantia inter nihil, & eſſe creatum, ut probat Doctor, in 2. ſentent. ac proinde virtus creativa non debet eſſe neceſſariò infinita.

Objiciunt denique Plures SS. Patrum authoritates, quibus colligunt Dei in rebus omnibus præſentiam ex ipſius in eis operatione: Sic Anaſtaſius Sinaita libro 2. de rectis fidei Catholicæ dogmatibus ſic habet; *Quodvis enim opus nemo, abſens ſi eſt operatur: Deus igitur cùm nullo non tempore, quidvis eorum, quæ fiunt, efficiat, cunctaque moderetur, ac diſpenſet ſua jugi conſervatione, prorſus neceſſe eſt fateri, Deum omnibus ineſſe*. Item Hugo Victorinus, *lib. 7. Erud. Theolog. cap.* 19. ſic loquitur: *Cùm divinæ virtutis effectus nuſquam deeſſe cernimus, cur eandem Dei virtutem, omnibus ineſſe rebus dubitamus? Si autem Dei virtus ubique eſt, cum alia non ſit Dei virtus, quàm Deus, conſtat quòd nuſquam Deus deeſt*. Denique Anſelmus in Monologio, cap. 22. *Quoniam*, inquit, *nihil ſine Deo poteſt, aut eſſe, aut conſervari, dicere cogimur, Deum ubique, & ſemper eſſe*.

Reſpondeo nonnullos è SS. Patribus equidem colligere Dei præſentiam in rebus ex ejus operatione; ſed per locum extrinſecum, & conſequentiam materialem; non verò per locum intrinſecum, & per conſequentiam formalem. Quaſi dicerent, Deus eſt ubique, & ideo ubique operatur; ut jam dictum eſt.

QUÆSTIO TERTIA.

An Deus ratione ſuæ Immenſitatis realiter ſit extra mundum, & in ſpatiis imaginariis.

DUo proponuntur in præſenti Quæſtione reſolvenda. *Primum* quidem, an revera Deus intra hujus univerſi ambitum ita contineatur, ut extra mundum non exiſtat: *Secundum*, an ex hypotheſi quòd extra mundum exiſtere dicatur, num idcirco ſpatio, quod ultra cœlos fingimus, & imaginamur, verè præſens dici queat. Hac autem in ſolvenda Quæſtione triplex eſt Authorum ſententia. *Quidam* enim affirmant, Deum revera præſentem eſſe ſpatiis imaginariis. *Aliqui* in oppoſitum euntes contendunt, eum intra univerſi ambitum ita contineri, ut extra mundum diffuſus, & præſens dici non debeat. *Alii* denique mediam viam euntes affirmant equidem Deum non eſſe verè præſentem ſpatiis imaginariis, poſſe tamen dici extra cœlos effundi, nec intra mundi limites arctari: quæ lis, ut dirimatur evidentiùs,

Notandum 1. nedum inter Theologos, ſed etiam inter veteres Philoſophos, maximam fuiſſe de Dei extra Cœlos effuſione, & præſentia altercationem, nam ut refert Euſebius, *lib.* 15. *de præparatione Evangelica*, Pythagorei & Stoici affirmabant ſupra Cœlum eſſe inane quoddam ſpatium, quod infinitum eſſe voluerunt: Ariſtoteles verò primo libro de Cœlo cap. 3. *neque corpus extra Cœlum poſſe eſſe dicit, neque locum, neque vacuum, neque tempus*: Plato verò in Phædro Steſichorum narrantem inducit, ſupra Cœlum quandam eſſe regionem amœniſſimam, cujus pulchritudo verbis explicari nequeat: quam Sententiam Cleomedes impugnavit; licèt idem afferat extra mundum eſſe vacuum aliquod ſpatium, nullo repletum corpore, ſed inane prorſus, & rebus carens, idque probat pluribus argumentis, quorum diſquiſitio magis Philoſophos, quàm Theologos ſpectat.

Notandum 2. per *ſpatia imaginaria*, nihil aliud intelligi, quàm intervalla quædam vacua, & inania, quæ extra Cœlos concipimus per modum loci nullo corpore repleti; eo ferè modo, quo fingimus ante mundi fabricam, fuiſſe vaſtitatem quandam inanem, & vacuam in eodem ſpatio, quod nunc mundus occupat. An autem Deus revera ſit in illis fictitiis ſpatiis per veram, & realem præſentiam, hìc eſt reſolvendum.

Notandum 3. Deum poſſe concipi extra mundum exiſtere duobus modis: nimirum vel *negativè*, vel *poſitivè*. Priori modo ſignificatur Deum non limitari, nec coarctari intra univerſi ambitum, eò quòd ipſius infinita ſubſtantia nullis limitibus, aut terminis circumſcribatur; poſteriori verò deſignatur, quòd Deus ſit poſitivè, & eodem modo diffuſus per imaginaria, & fictitia ſpatia extra Cœlos, quo per univerſum mundum diffunditur, & præſens eſt.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *revera non eſt præſens ſpatiis imaginariis*. Ita Doctor Subtilis *in* 1. *diſt.* 57. *quæſt. unica*, & cum eo communiter cæteri Doctores Scholaſtici, tàm veteres, quàm moderni.

Probatur: Deus non poteſt dici præſens nihilo: ſed ſpatia imaginaria nihil ſunt: Ergo Deus non poteſt illis eſſe præſens. Minor patet; nam ut loquitur Ariſtoteles 4. Phyſicorum cap. 2. *Semper hoc, quod alicubi eſt, & ipſum eſſe aliquid, & aliud aliquid extra ipſum*: Hoc eſt locus, in quo aliquid eſt, debet eſſe verè realis, & diſtinctus ab ea re, quam continet: Unde infert cap. 5. *Mundum alicubi non eſſe, quod enim alicubi eſt, & ipſum aliquid eſt, & aliud quid in quo continetur oportet eſſe*: At extra univerſum, & totum nihil eſt.

Probatur itaque Minor: Illa ſpatia extra mundum, vel realia ſunt, vel omninò fictitia: ſed nullatenus dici poſſunt realia: vel enim eſſent independentia, & improducta à Deo, vel ab eo producta ab æterno, & ante mundi creationem; ſed utrumque aſſerere hæreticum eſt: Primum enim damnat Symbolum Nycenum affirmans Deum eſſe Creatorem, & *factorem omnium viſibilium, & inviſibilium*: Secundum autem repugnat Concilio Lateranenſi affirmanti cap. *firmiter* Deum omnia condidiſſe in tempore, ſicque nihil eſſe ab æterno creatum: Ergo reſtat inferendum interminata illa ſpatia, quæ extra mundum concipiuntur, eſſe omninò fictitia, nec Deum magis illis inexiſtere, quàm in chimæra, & hircocervo; ſed nullus dixerit Deum eſſe verè, & realiter præſentem chimæris: Ergo nec ſpatiis imaginariis.

Confirmatur authoritate ſanctorum Patrum, qui docent unanimi calculo, Deum ante mundi fabricam non fuiſſe alicubi; ſed in ſeipſo: Sic Tertullianus libro contra Praxeam cap. 5. *Ante omnia*, inquit, *Deus erat ſolus, & ipſe ſibi, & mundus, & locus, & omnia*. Item S. Auguſtinus *lib. de Fide* contra Manichæos miratur eorum dementiam, quòd inquirant ubi Deus erat antequam Cœlum, & Terra fierent. *Reſpondet* enim illum in ſeipſo fuiſſe: ſed apertiùs in Pſ. 122. *Antequam*, inquit, *faceret Deus Cælum, & Terram, ubi habitabat? In ſe habitabat, Deus apud ſe habitabat, & apud ſe eſt Deus*: Idem Epiſt. 57. *Quomodo*, inquit, *ubique, ſi in ſeipſo? Ubique ſcilicet, quia nuſquam eſt abſens; in ſeipſo autem, quia non continetur ab eis, quibus eſt præſens, tamquam ſine eis eſſe non poſſit*. Ipſis concinit ſanctus Bernardus lib. 5. de Conſideratione cap. 6. *Non eſt*, inquit, *quòd quæras ultra, ubi erat Deus: præter ipſum nihil erat, ergo in ſeipſo erat*, Quibus verbis etiam rationem aſſertionis profert, Deum ſcilicet nullibi extitiſſe ante mundum conditum, quia videlicet nihil erat. Quibus omnibus quadrant antiqui ſequentes Verſiculi quos refert Dionyſius Carthuſianus in primum diſt. 37. quæſt. 1.

Dic ubi tunc eſſet, cum præter eum nihil eſſet?
Tunc ubi nunc, in ſe; quoniam ſibi ſufficit ipſe.

Hæc autem exiſtentia Dei in ſeipſo intelligenda eſt, non *poſitivè*, quaſi ſeipſum contineret per modum ſpatii; ſed *negativè*, ita quòd non ſit aliquis locus, cui Deus inexiſtat extra mundum; eo ſenſu, quo ſancti Patres dicunt Deum eſſe ſui cauſam, non quòd ſeipſum produxerit, ſed quòd nullum ſui productorem agnoſcat.

Dices 1. Spatia illa imaginaria ſunt aliqua capacitas ad excipiendam quamcumque Creaturam, quam Deus producere poteſt extra mundum: ſed talis capacitas revera exiſtit, alioquin Deus non poſſet aliquam Creaturam producere extra mundum: Ergo etiam Deus illi inexiſtit.

Diſtinguo majorem: Sunt capacitas realis, & realiter exiſtens, nego: fictitia, & imaginaria, concedo: ſi enim illa capacitas eſſet realis, vel eſſet aliquid poſitivum, vel negativum: Si ſit aliquid *negativum*, certè nihil eſt, nec verè exiſtit, negationes enim, & privationes meræ, verè ſunt non ens, & dicere illas actu exiſtere, idem eſt, ac affirmare non ens eſſe, & non exiſtens exiſtere. Si *poſitivum*, eſſet aliqua Creatura realiter exiſtens, aut poſſibilis; ſi primum, jam ſpatia illa non eſſent imaginaria, nec extra univerſum, ſiquidem univerſi nomine, omnium Creaturarum congeries ſignificatur: ſi ſecundùm, certum eſt illa ſpatia nihil eſſe actu, nec quatenus poſſibilia aliud ſignificare, quàm non repugnantiam, ut Deus producat aliquid per modum loci extra mundum; hæc autem poſſibilitas, & non repugnantia, nihil importat reale de facto, ſicque Deus non poteſt ipſi realiter eſſe præſens.

Dices

Dices 2. Præſentia actualis extra mundum, eſt poſſibilis Deo: Ergo illam habet actu. Probatur antecedens. Si eſſet impoſſibilis, maximè vel quia ſimpliciter repugnat, vel quia Deum dedecet: *Non primum*, quia hæc impoſſibilitas oriretur ex eo quod præſentia actualis dicat ordinem eſſentialiter ad ſpatium actuale: ſed hoc eſt falſum; tum quia poteſt dari præſentia actualis in vacuo terminato v. gr. in aula, ſi vacua eſſet aere, & aliquid in ejus medio poneretur: *Non etiam ſecundum*, ſicut enim præſentia actualis in mundo Deum non dedecet, ita nec dedecet præſentia actualis extra mundum, ſi ſit poſſibilis.

Nego antecedens. Ad cujus probationem dico repugnare Deo præſentiam extra mundum, præcisè, quia extra mundum nihil eſt, cui Deus poſſit eſſe præſens; implicat enim dari præſentiam actualem unius rei ad alteram, ſive præſentia ſit quid abſolutum, ſive quid reſpectivum, ſi non ſit altera res, cui alia poſſit eſſe præſens. *Ad confirmationem* dico non poſſe dari præſentiam in vacuo terminato, quæ terminetur ad ipſum vacuum; quamvis fortè dari poſſit præſentia alicujus rei per reſpectum ad circumferentiam, & partes ipſius aulæ, in qua eſſet vacuum; ita quòd verum eſſet dicere, talis res eſt in hac aula, non autem alibi.

Dices 3. Id habet Deus ratione ſuæ immenſitatis, & quantitatis virtutis, ac molis, quod haberet corpus infinitum, ſi daretur, ratione ſuæ quantitatis molis: ſed ſi daretur corpus infinitum, tanta eſſet ejus quantitas molis, ut de facto, nedum per univerſum mundum diffunderetur; ſed etiam per imaginaria ſpatia ſeſe extenderet, ſi enim intra univerſi cancellos arctaretur, non eſſet infinitæ extenſionis: Ergo etiam tanta eſt quantitas virtutis in Deo, ut de facto per omnia imaginaria ſpatia ſubſtantialiter diffundatur.

Diſtinguo majorem. Id habet Deus ratione quantitatis molis, quod haberet corpus infinitum ratione quantitatis molis, eodem modo ſe habentis, in ordine ad locum, nego: diverſimodè ſe habentis, concedo majorem: corpus enim infinitum, ita per univerſum diffunderetur, ut quælibet alia corpora per ſuam impenetrabilitatem excluderet; Deus autem, etſi omnes univerſi partes penetret, nullam tamen à loco ſemovet nec excludit. *Minorem* ſimiliter diſtinguo: Corpus infinitum extra univerſum diffunderetur, poſitivè, quaſi haberet præſentiam realem, & veram ad ſpatia imaginaria, nego: negativè, ita quòd ratione ſuæ infinitatis non ita contineretur intra mundum, quin ad alterum mundum, ſi crearetur, non poſſet etiam ſeſe extendere, concedo. Idem de Deo dicendum, & proinde neganda eſt conſequentia.

Dices 4. Ex noſtra ſententia plura ſequuntur abſurda, & Deo repugnantia: Ergo non eſt admittenda. Primò namque ſequitur Deum poſſe mutari: poteſt enim extra hunc mundum producere aliquod corpus, & ipſi fieri præſens: ſed ſi non eſſet actu in ſpatio imaginario, in quo tale corpus produceretur, Deus novam acquireret præſentiam, inciperetque eſſe præſens, ubi antea non erat; Ergo revera mutaretur.

Secundò: Sequeretur, quòd Deus poſſet eſſe veluti à ſe diviſus; etenim ſi in ſpatiis imaginariis produceret duo corpora inter ſe diſtantia, tunc, vel Deus ſecundùm ſubſtantiam eſſet in medio illorum corporum, vel non; ſi primum, habetur intentum, quia tale medium, in quo eſſet, non eſt reale, ſed imaginarium: ſi ſecundum divina ſubſtantia eſſet à ſe diviſa, & veluti diſcontinua, ſiquidem eſſet in duobus illis corporibus, non autem eſſet in medio.

Tertiò: Sequeretur Deum poſſe moveri per accidens; moveri enim per accidens nihil aliud eſt, quàm moveri ad motum alterius, ſicut nauta movetur ad motum navis: ſed Deus poſſet moveri ad motum alterius: Ergo poſſet moveri per accidens. *Minor* probatur. Si Deus produceret aliquod corpus in ſpatiis imaginariis, tale corpus poſſet moveri in ordine ad mundum, & mundus moveri poſſet ad ipſum corpus: Ergo cùm Deus utrique eſſet præſens, etiam cum alterutro moveretur per accidens, ſicut anima per accidens movetur ad motum corporis, & corpus Chriſti movetur ad motum ſpecierum.

Reſpondeo ad primum negando ſequelam: Sicut enim Deus non dicitur mutatus, quando produxit mundum, & novam habuit ad illum præſentiam; ſic nec mutaretur ſi de novo produceret aliquod corpus in ſpatiis imaginariis, ipſique fieret præſens; tota enim hæc mutatio in ipſum effectum, non autem in Deum eſſet refundenda, in ſe enim permanens, inquit Sapiens cap. 7. *omnia innovat*.

Ad

Ad ſecundum nego ſequelam: Si enim Deus duo corpora produceret in ſpatio imaginario à ſe invicem diſtantia, non eſſet actu ſed tantùm virtute in ſpatio, quod fingeretur intercedere inter duo illa corpora, nec propterea diceretur ejus ſubſtantia diſtincta, nec diſcontinuata, tum quia nullum revera eſſet medium reale inter utramque ſuam præſentiam, ſed tantùm fictitium, tum quia cùm Deus ſit præſens rebus, non ipſis advenit; ſed ipſas è nihilo educendo facit ſibi præſentes, veluti trahendo illas intra vaſtitatem, & ſinum immenſitatis ſuæ, ſibique hoc modo, quaſi conjungendo, & præſentes efficiendo, non ſecus, ac mare omnes fluvios ad ſe attrahit, ſuumque in ſinum recipit. Aut veluti ſpongia in vaſtiſſimo Oceano, ut præclarè notavit S. Auguſt. 7. Confeſſionum, cap. 5. *Concipiebam te Domine*, inquit, *ex omni parte ambientem me, & penetrantem, ſed uſquequaque infinitum, tanquam ſi mare eſſet ubique, & undique per immenſum infinitum ſolum mare, & haberet intra ſe ſpongiam quamlibet magnam, ſed finitam tamen, plena eſſet undique ſpongia ex omni ſua parte ex immanente mari, ſic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabam.*

Ad tertium nego pariter ſequelam: Etenim ut aliquid dicatur moveri per accidens ad motum alterius, duo requiruntur, primum quidem ut circumſcriptivè, vel ſaltem definitivè ita ſit in corpore, quod movetur, ut non ſit in alio à quo movetur: Secundò ut ad motum unius variet diſtantiam, quam priùs habebat ad alterum. Hæc autem utraque conditio Deo deeſſet, utrique enim corpori eſſet præſens, nec fieret minus diſtans, dum unum corpus ad aliud approximaret.

Dices ultimò. Deus poteſt conſtituere aliquod corpus quantum ſupra ultimum, & ſupremum Cœlum, ita quòd pedes habeat ſuper ſphæram illius ultimi Cœli poſitos, cæteras verò corporis partes extra expanſas, & erectas, vel aſſidentes, uti de facto innuere videtur Apoſtolus evectum fuiſſe Chriſti Domini corpus, dicit enim ad Epheſios cap. 4. *Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes Cœlos*: ſed hoc in caſu corpus illud haberet plures ſui partes in ſpatiis imaginariis, ſiquidem ſupra ultimam, & ſupremam ſphæram non datur aliud ſpatium reale; ſed tantùm fictitium. Ergo corpus illud, & multò magis Deus, poteſt eſſe in ſpatio imaginario.

Diſtinguo minorem, Corpus illud haberet plures partes in ſpatio imaginario præſentes per veram, & realem præſentiam, nego, per negativam, & fictitiam, concedo. Cùm enim, ut ſupponitur, ſpatium illud nihil ſit, etiam nullum corpus, nullumque ens reale poteſt ipſi fieri verè, & realiter præſens.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus *reverà eſt extra mundum, non quidem poſitivè, ſed negativè.*

Probatur prima pars nedum ex Scriptura ſacra, Job. 22. *Nonne cogitas, quòd Deus excelſior cœlo ſit, & ſupra ſtellarum verticem ſublimetur?* Et 3. Regum cap. 8. *Quem cœli cœlorum capere non poſſunt*. Idem colligit Cajetanus ex illis Chriſti verbis Joan. 12. *Ego lux veni in mundum*, hoc eſt intra univerſitatem creaturarum, extra quam priùs erat ſecundùm Divinitatem: Simili ratione alii probant ex illo ad Hebræos 11. *Cum iterum introduxiſſet promogenitum in orbem terrarum*, quaſi diceret, illum antea extra terrarum orbem fuiſſe.

Probant etiam ſancti Patres, nam S. Dionyſius cap. 9. de Divinis Nominibus, *Deus*, inquit, *extrinſecùs ſuper omnem magnitudinem funditur, & ſuperexpanditur*. S. Gregorius Nazianzenus Apologia prima, *Deus in univerſo eſt, & ſupra univerſum*. Hilarius 1. de Trinit. *Deus mundo ineſt interior, excedit exterior*. Auguſtinus ſermone primo de verbis Apoſtoli, *Quis eſt omnipotens Deus? quid niſi ineſtimabilis, ineffabilis, incomprehenſibilis, ultra omnia, extra omnia, præter omnia?* Et S. Damianus Opuſculo 6. de divina Omnipotentia. *Ipſe*, inquit, *manet intra omnia, ipſe ſuper omnia, ipſe infra omnia. Superior eſt per potentiam, & inferior eſt per ſubſtentationem, & exterior per magnitudinem, & interior per ſubtilitatem.*

Athenagoras Oratione pro Chriſtianis: *Deus eſt ingenitus, & omnia, quæ ipſius ſunt, mundum verò ita excedit, ut impleat undequaque, quidquid ſupra ipſum eſt, nec locum ullum ſe vacuum relinquat*. S. Greg. lib. 2. Mor. cap. 12. *Ipſe manet intra omnia, & extra omnia, ipſe ſupra omnia, & infra omnia, ſuperior per potentiam, inferior per ſuſtentationem, exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem, ſurſum regens, deorſum continens, extra circumdans, interiùs penetrans, nec alia parte ſuperior, alia inferior, aut alia parte exterior, alia interior, ſed unus,*

unus, & idem, totus ubique præſidendo ſuſtinens, & ſuſtinendo præſidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans. S. Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cap. 2. *Immenſitas divinæ magnitudinis ita eſt, ut intelligamus eum intra omnia, ſed non incluſum, extra omnia, ſed non excluſum, & ideo interiorem, ut omnia contineat, ideo exteriorem, ut incircumſcripta magnitudinis ſuæ majeſtate omnia concludat. Per id ergo, quod eſt exterior, oſtenditur eſſe creator, per id quod interior, gubernare omnia demonſtratur.*

Hoc argumentum mirum in modum urget Guillelmus Pariſienſis libro de Univerſo ſectione 2. parte 2. cap. 68. ubi cùm reprehendiſſet illos, qui arbitrantur Deum mundi terminis circumcluſum, & terminatum, ſubdit. *Sapientes autem, & præcipuè Doctores gentis Chriſtianorum, potiùs dicunt dicendum eſſe, mundum eſſe in Creatore, quàm Creatorem in mundo, & Creatorem continere mundum, quàm Creatorem contineri à mundo. In hoc verò, quòd dicunt Creatorem nihil ſui habere extra mundum, non verum dicere videntur, cum extra unamquamque partem mundi ſe totum habeat. Non enim eſt in cœlo partem aliquam deſignare, extra quam ſe totum Creator non habeat. Quemadmodum enim in una parte cœli eſt, ſic & in qualibet alia, &c.*

Secunda pars ſufficienter patet ex præcedenti concluſione, cùm enim Deus non ſit poſitivè præſens ſpatiis imaginariis, conſequens eſt ipſum tantùm eſſe negativè extra cœlos.

Quæres an Immenſitas ſoli Deo conveniat.

AFfirmant omnes Doctores, ſiquidem nulla poteſt eſſe Creatura, quæ ex natura ſua poſtulet, vimque habeat ſeſe præſentem ſiſtendi ubique, quamquam enim aliqua Creatura per omnipotentiam divinam fieri poſſet præſens per replicationem præſentiæ infinitis locis, ſi darentur, illa tamen idcirco non cenſeretur eſſe immenſa, quia non exigeret hanc ubiquitatem ex natura ſua, & per ingenitam ſuam virtutem, qualiter illam ubiquitatem ex immenſa, & illimitata ſua natura Deus exigit.

Quæres 2. An Immenſitas ſit ſpecialis aliqua Dei perfectio.

AFfirmo contra Smiſingum *Tractatu 2. diſp. 2. num. 4.* ubi exiſtimat Dei immenſitatem ab ejus infinitate, & immutabilitate oriri, & non diſcrepare, cujus contrarium ſic probo. Illa perfectio eſt ab aliis diſtincta, quæ diverſum ab iis habet effectum: ſed conſtituere Deum præſentem, quoad ſuam ſubſtantiam, eſt effectus formaliter diſtinctus à cæteris Dei perfectionibus: ergo provenit ab aliqua perfectione ſpeciali. *Major* conſtat, *Minor* probatur. Si Subſtantialis Dei præſentia in rebus, ab aliqua alia perfectione provenit, maximè ab infinitate, ut ipſemet Smiſingus fatetur; ſed non provenit ab infinitate. *Probo.* Vel enim proveniret ab infinitate attributorum, vel ab infinitate eſſentiæ. *Non primum*, licèt enim Deus concipiatur infinitè ſapiens v. gr. bonus, juſtus, &c. non propterea concipitur ubique præſens. *Non etiam ſecundum*: Tum quia infinitas eſſentiæ divinæ nihil aliud ſignificat, nec importat, quàm prædicata Eſſentiæ divinæ competentia, eamque conſtituentia, non habere aliquem terminum, & limitationem in perfectione eſſentiali, hoc autem non efficit Deum formaliter ubique præſentem.

Tum quia ſi hæc præſentia proveniret ab infinitate eſſentiæ, maximè quia, inquit Smiſingus, Deum eſſe præſentem rebus, nihil aliud eſt, quàm ipſum eſſe indiſtantem ab eis, ejuſque præſentia nihil aliud importat, quàm ſimplicem à rebus indiſtantiam, & conſequenter nihil dicit poſitivum, eſtque tantùm negatio, quæ proinde ſpecialem perfectionem non infert; ſed hoc eſt falſum. *Tum quia* præſentia noſtra eſt aliquid poſitivum, ſiquidem eſt relatio extrinſecùs adveniens: Ergo etiam Deus eſt præſens per aliquid poſitivum, non quidem ſuperadditum, ſed ſibi intrinſecum. *Tum quia* ſpecialis negatio fundata in repugnantia ad oppoſitum, ſequitur neceſſariò ex aliquo ſpeciali poſitivo, non enim negatio oppoſita ſapientiæ, v. g. competit Eſſentiæ divinæ formaliter, quia Eſſentia divina eſt; ſed ratione ſapientiæ oppoſitæ iſti negationi, quam ſapientiam ſi non haberet Eſſentia divina, certè haberet illius negationem: ſed diſtantia oppoſita indiſtanti, non eſt prædicatum immediatè oppoſitum

per

Digitized by Google

per ſe formaliter ulli prædicato Eſſentiæ divinæ : Ergo indiſtantia , & ubiquitas præcisè non convenit Deo ratione Eſſentiæ divinæ immediatè , ſed mediante ſpeciali aliqua divina perfectione , quæ exprimitur nomine immenſitatis: Ergo debet eſſe ſpecialis perfectio.

Quæres 3. An præſentia Dei in rebus ſit diviſibilis.

RESpondeo 1. Præſentiam *Virtualem* , ſeu vim, quam habet Deus eſſe ubique ratione infinitæ, & immenſæ ſuæ ſubſtantiæ, eſſe indiviſibilem, cum enim Eſſentia divina ſit omnino ſimplex, & ſpiritualis, nullaſque partes habeat, non poteſt eſſe in loco diviſibiliter, eo ſcilicet modo, quo corpora habent aliquas ſuas partes ſurſum, alias deorſum, alias à dextris, alias à ſiniſtris: Unde Iſidorus Hiſpalenſis lib.1. de ſummo bono cap. 2. *Nec particulatim* , inquit , *Deus implet omnia , nec ullatenus putandum eſt in omnibus eſſe Deum , ut unaquæque res per magnitudinem poſitionis ſuæ capiat eum , id eſt maxima majus , minima minus, dum ſit potiùs ipſe totus in omnibus, ſive omnia in ipſo.*

Ipſi concinit S. Damaſcenus lib. 1. cap. 14. *Sciendum eſt* inquit, *Divinum Numen , nullas habere partes , & totum ex toto eſſe ubique non partem in parte, ita ut corporum more dividatur , ſed totum in omnibus , & ſuper omne totum.* Unde S. Ambroſius lib. *de dignitate hominis cap.* 2. imaginem Dei , qua prædita eſt anima rationalis conſtituit in eo, *Quòd ſicuti Deus unus ſemper ubique totus eſt, omnia vivificans, movens, & gubernans, ſicut Apoſtolus confirmat* , quòd in eo vivimus, movemur, & ſumus, *ſic anima in ſuo corpore ubique tota viget vivificans illud , movens , & gubernans . Nec enim in majoribus corporis ſuis membris major, & in minoribus minor , ſed in minimis tota, & in maximis tota.*

Reſpondeo 2. Præſentiam *actualem* Dei eſſe totuplicem, quot ſunt res quibus Deus inexiſtit, hæc enim inexiſtentia non eſt aliquid reale poſitivum in Deo, ſed eſt, vel negatio diſtantiæ , vel reſpectus rationis fundatus in eo, quòd res intra ſinum Divinitatis exiſtant, & ab ea omninò ſint indiſtantes . Unde cum reſpectus multiplicentur, juxta terminorum multitudinem, variæque ſint res creatæ , à quibus divina ſubſtantia indiſtans eſt, & ad quos concipitur habere reſpectum rationis reſultantem ex fictione intellectus humani, conſequens eſt tot eſſe divinas præſentias actuales , quot concipi poſſunt, & fingi tales reſpectus, & indiſtantiæ, hæ autem tot fingi poſſunt , quot de facto ſunt Creaturæ, quibus Deus inexiſtit : Ergo actualis divina præſentia multiplex eſt, & diviſibilis.

Ex iis omnibus patet , qualiter ratione Immenſitatis Deus dicatur eſſe *ubique* , & *illocabilis*, & *incircumſcriptus*. Dicitur enim eſſe, *Ubique* , quia ſubſtantialiter præſens eſt omni loco, omni ſpatio, & omni omnino rei exiſtenti , ita ut nulla omninò res ſit tam vilis , & parva , intra quam Deus ſecundùm eſſentiam non ſit præſens. Dicitur *Illocabilis*, quia nullo loco, vel ſpatio concludi poteſt , quantumvis enim maximum ſpatium cogitetur , illud omnino excedit. Denique dicitur *Incircumſcriptus* , quia nulla loci circumferentia contineri poteſt. Hinc ſanctus Athanaſius in reſcripto ad Liberium , *Deum eſſe incomprehenſibilem loco*, & S. Damaſcenus lib.1. de Fide cap.16. affirmat *Deum eſſe incircumſcriptum, & non eſſe in loco, ſed ipſum ſibi eſſe locum*, quia nimirum nullo loco circumſcribitur, nec clauditur.

ARTICULUS QUARTUS.

De Æternitate Dei.

DIvinam Immenſitatem ordine recto ſequitur ejus individua comes, & ſocia Æternitas , paribus namque modulis ambæ illæ Dei perfectiones procedunt , ut canit S. Proſper in ſententiis.

Utque ævi ſpatia, ac numeros præcedit, & exit.
Sic nullo immenſus cohibetur fine locorum,

Quemadmodum enim per Immenſitatem Deus omnia ſpatia penetrat, & excedit, ita per æternitatem omnibus præſens eſt temporibus, & quamlibet durationem excogitabilem amplectitur. Quàm autem humanum captum longè fugiat æternitatis notitia, exinde colligere habet, quòd Auguſtinus Doctorum Aquila , momentaneam licèt temporis durationem tanquam obſcuriſſimum ænigma ſemper habuerit , nam ut loquitur lib.11. Confeſſionum cap.14. *Quid ſit tempus* , inquit, *ſi nemo ex me quærat , ſcio ; ſi quærenti explicare velim , neſcio* , quantò magis ergo in inveſtiganda , & re-

Digitized by Google

ſeranda divina æternitate tenuis noſter ahebeſcit animus? Nihilominus prævia, ac præfulgente SS. Patrum Doctrina, affulgenteque Scoti noſtri Doctoris Subtilitate, quidquid de hac æternitate divina ſcire conceſſum eſt, ſequentibus in Quæſtionibus aperiemus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid, & qualis ſit Æternitas.

NOtandum 1. variam, ac multiplicem fuiſſe apud veteres, tam ſacros, quàm prophanos Æternitatis uſurpationem.

Primò namque *Æternum* idem quod *Antiquum* ſignificat Geneſis 49. ubi Jacob venturum Meſſiam prædicens, eum appellat *deſiderium collium æternorum*, id eſt veterum ſanctorum, qua ratione etiam David Pſalmo 72. *Montes æternos* appellat ſanctos Angelos, aut veteres Patriarchas, dicendo. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*, quam utique uſurpationem æternitatis ipſemet confirmat Pſal. 76. ubi pridem elapſos annos, *Æternos* nominat dicens, *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui*.

Secundò, interdum uſurpatur æternitas pro *Sæculo*, ſeu periodo cujuslibet rei, ac longæva ipſius duratione. Sic Exodi 3. dicitur, *Dominus regnabit in æternum, & ultra*, ubi alia verſio *Regnabit in ſæculum, & ultra*, qua etiam ratione Deus promiſit Abrahæ poſteritatem longævam, & ſtabilem dominationem, Geneſis 17. dicens: *Dabo tibi, & ſemini tuo omnem terram Chanaam in poſſeſſionem æternam*.

Tertiò, *Æternum* dicitur, quod habet quidem initium ſuæ durationis, ſed fine carebit. Sic Matthæi 25. reprobi *Ibunt in ſupplicium æternum*, juſti verò *in vitam æternam*.

Quartò æternitas uſurpari poteſt pro ea re, quæ nec initium, nec finem haberet ſuæ durationis, dependeret tamen à principio producente, qua ratione Philoſophi aliqui cenſuerunt mundum eſſe productum ab æterno, & in æternum duraturum.

Quintò denique, propriè uſurpatur *æternitas* pro duratione illius, qui nec finem, nec initium, nec ullam cauſam ſui productivam agnoſcit, qualiter æternitas ſoli Deo propria dicitur.

Notandum 2. hoc eſſe diſcrimen inter varios ſequentes durationis modos, nimirum tempus, æviternitatem, ſempiternitatem, & æternitatem, quòd *Tempus* ſit duratio rei ſucceſſivæ ſecundùm prius, & poſterius, quæ habet initium, & finem: *Æternitas* autem eſt duratio rei permanentis, & incorruptibilis ab intrinſeco, quæ initium quidem habet, ſed non eſt habitura finem, qualis eſt duratio Angelorum, & animæ rationalis. *Sempiternitas* verò dici poteſt eorum, quæ carerent initio, & fine ſecundùm durationem, haberent tamen dependentiam à principio extrinſeco producente, qualis eſſet duratio mundi, aut alicujus ſpecialis creaturæ, ſi ab æterno fuiſſet producta, ſeu ut loquitur Richardus Victorinus lib. 2. de Trinit. cap. 4. *Sempiternum eſſe videtur*, inquit, *quod caret initio, & fine, æternum autem quod caret utroque, & omni mutabilitate, & quamvis forſitan neutrum ſine altero inveniatur, rectè tamen inter nominum ſignificationem diſtinguitur*. Unde infert: *Quid itaque aliud eſt* Æternitas, *quàm diuturnitas ſine initio, & fine, & carens omni mutabilitate?*

Notandum 3. durationem ſolitò dici menſuram rei perſeverantis in ſuo eſſe, quæ deſcriptio ut innoteſcat, diſtinguendum eſt triplex genus menſuræ 1. eſt menſura *Perfectionis* juxta illud Ariſt. 1. Metaphyſicorum c. 3. *In unoquoque genere eſt unum, quod eſt menſura cæterorum ſub eodem genere*. Secundò, menſura *Notificationis*, ſic ulna notificat quantitatem panni. Tertiò, eſt menſura *Durationis*, ſic tempus dicitur menſura motus, æviternitas menſura Angelorum, & æternitas ab aliquibus menſura Dei appellatur. His prælibatis tria proponuntur in præſenti Quæſtione reſolvenda. Primum quidem quænam ſit æternitatis genuina definitio, aut deſcriptio: ſecundum an æternitas verè dici poſſit duratio: Tertium an habeat rationem menſuræ reſpectu Dei, aut reſpectu creaturarum.

CONCLUSIO PRIMA.

ÆTernitas rectè deſcribitur a Boetio, lib. 5. de Conſolatione Proſa ſexta, *Interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio*, cui conſonat illa, quam priùs tradiderat Anſelmus cap. 24. Monologii dicens, *Quid aliud eſt æternitas, quæ ſoli illi Deo convenit, quàm interminabilis vita, ſimul, & perfecta tota exiſtens?*

Piæ.

Digitized by Google

Præfatæ autem Boetianæ deſcriptionis ſingula verba ponderanda ſunt, quodlibet enim eorum varium, ac multiplicem ſenſum refert. Primò namque dicitur *Poſſeſſio* ad deſignandam ejus firmitatem, certitudinem, & indeficientiam, illud enim poſſidere dicimur, quod firmiter, & inamiſſibiliter habemus, nec ab eo ullatenus dimoveri poſſumus. Secundò *Poſſeſſio vitæ*, vita enim cùm ſit præſtantiſſimus Divinitatis gradus, non immeritò uſurpatur pro cæteris Divinitatis prædicatis, tàm eſſentialibus, quàm attributivis, ut obſervat Doctor quodlibeto 6. *Qua de cauſa* (inquit) *Chriſtus volens indicare, ſe totam Divinitatem à Patre accepiſſe per æternam generationem, ſolius vitæ meminit*, dicendo Joannis 5. *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo.*

Tertiò, *Interminabilis*, ideſt, carens omni principio, & fine, non ſolùm actu, ſed etiam de potentia abſoluta. Quartò *Tota ſimul*, ut diſtinguatur à tempore, cujus partes nuſquam ſimul ſunt; ſed per ſucceſſionem acquiruntur, itaut ad unius præſentiam, cæteræ evaneſcant. Duplex etiam per has particulas temporis imperfectio ab æternitate excluditur, imperfectio ſcilicet diviſionis, quæ excluditur per particulam *tota*, & imperfectio ſucceſſionis, quæ per particulam *ſimul* tollitur. Quintò denique, dicitur *perfecta poſſeſſio*, tum ut excludatur *nunc* temporis, quod licèt totum ſimul ſit, ac partes non habeat, tamen abſolutè non eſt quid perfectum, nec in eo res aliqua perfectè tenetur, ac poſſidetur: tum ut illa poſſeſſio denotetur eſſe independens, inamiſſibilis, & abſolutè neceſſaria. Vel (ut obſervat Doctor loco laudato) dicitur *interminabilis*, quia excludit deſitionem; *tota ſimul*, quia excludit ſucceſſionem; & *perfecta poſſeſſio*, quia excludit dependentiam, & participationem.

Vel ut obſervat Seraphicus Bonaventura, lib.1. Compendii Theologici cap.18. *In hac definitione tres ponuntur conditiones, quæ ſunt inſeparabiles ab æternitate increata, quæ Deus eſt, ſcilicet interminabilitas ibi*, interminabilis vitæ poſſeſſio. *Item invariabilitas, ibi*, tota ſimul, *nihil enim variabile eſt in Deo, ſed totum ſimul. Item ſimplicitas, ibi*, perfecta. *Illud enim ſummè perfectum eſt, cui non eſt poſſibilis aliqua additio. Per primum, ſeparatur Deus ab omni corruptibili. Per ſecundum, ab omni variabili. Per tertium, ab omni compoſito.*

Vel denique, ut explicat Alenſis qu. 12 art.2. membro 2. *In præfata definitione tanguntur tres conditiones, quæ ſunt inſeparabiles ab æternitate increata, quæ ſunt* interminabilitas, invariabilitas, ſimplicitas. *Eſt enim quoddam, quod eſt terminabile, & ex parte ante, & ex parte poſt, ut generabilia, & corruptibilia, ad quorum differentiam dicitur æternitas* interminabilis vitæ poſſeſſio. *Item ſunt interminabilia ſicut perpetua, & tamen ſunt mutabilia, ſeu variabilia, ad quorum differentiam additur*, tota ſimul. *Nihil enim variabile eſt totum ſimul, imò quædam habet actu, quædam nondum habet. Item quoddam eſt eſſe interminabile, & invariabile: ſed tamen compoſitum eſt ex ſe, ſicut Angelicum eſſe, quod habet compoſitionem (ſicut dicit Boetius) ex eo quòd eſt, & quò eſt, ad cujus differentiam additur*, perfecta. *Illud enim ſummè perfectum eſt, cui non eſt poſſibilis aliqua additio, & ubi non eſt aliqua pars poſſibilis reſpectu totius, & ſimplicitate iſta ſolus Deus perfectus eſt, quia quidquid eſt in eo, eſt ipſe.*

Per primum ergo ſeparatur eſſe æternitatis ab omni corruptibili, per ſecundum ab omni variabili, per tertium ab omni compoſito, ſive ſit compoſitum ex Materia, & Forma, ſive ex eo, quod eſt, & quo eſt, ſive ex differentiis.

Obſervandum nihilominus cum *Smiſinguo, quæſt.1. de Æternitate num.3. Simplicitatem* impropriè aſſumi ad deſcribendam æternitatem, quia, inquit, ad durationem rei, per accidens, aut materialiter videtur ſe habere, quòd ſit ſimplex, loquendo de ſimplicitate, quæ excludit compoſitionem ex ſubjecto, & forma, nam ſicut aliqua entia magis ſimplicia, non magis participant de æternitate, ſed potiùs de tempore, ut *Accidentia*, quæ ſucceſſivè acquiruntur, quatenus ſic producuntur, menſurantur tempore, eorum enim productio ſucceſſiva eſt: *Subſtantiæ* verò, quæ ſunt compoſitæ, menſurantur *Ævo*, quod magis convenit cum æternitate.

Niſi fortè *Simplicitatem* uſurpent, quatenus nimirum negat compoſitionem ex actu exiſtentiæ, & potentia objectiva, quæ ſimplicitas coincidit cum negatione dependentiæ vel eam proximè conſequitur, eò enim quo aliquid eſt omninò independens, non habet ullam potentiam objectivam: ſed eſt ens neceſſarium, & ſimpliciter actu, ac proinde æternum, & invariabile.

Digitized by Google

CONCLUSIO SECUNDA.

Æternitas *verè*, *& eſſentialiter dicitur duratio*. Hæc eſt communis inter Theologos contra Aureolum in 1. *diſt.* 9. *qu.* 2. *art.* 2. ubi affirmat *æternitatem* non eſſe propriè durationem Divinitatis, ſed eſſe ipſammet divinam naturam, quatenus vim habet coexiſtendi infinito tempori imaginario, ſicut *Immenſitas* dicitur divina vis, qua Deus poteſt ſe ſe præſentem ſiſtere in omni loco imaginabili.

Probatur primò Concluſio, Eo modo ſe habet æternitas reſpectu Dei, quo Ævum, & tempus reſpectu creaturarum, nam *æternitas*, *ævum*, & *tempus*, ſunt tres ſpecies ſub eodem genere poſitæ: ſed ævum, & tempus ſunt ſub genere durationis, *tempus* enim dicitur duratio rerum ſucceſſivarum, & mutabilium, *ævum*, duratio rerum incorruptibilium, & permanentium: Ergo à pari, etiam *æternitas* dicenda eſt duratio entis immutabilis, & neceſſarii.

Secundò, duratio nihil aliud eſt quàm *permanentia rei in ſuo eſſe*, *cum negatione deſitionis ejuſdem*: ſed revera Deus permanet in ſuo eſſe, & habet negationem deſitionis, ac mutabilitatis ratione ſuæ æternitatis, æternitas enim, ut dictum eſt, *eſt interminabilis vitæ*, *tota ſimul*, *ac perfecta poſſeſſio*. Ergo eſt etiam vera Dei duratio.

Tertiò. Si quid obſit, quominus æternitas vera ſit duratio, maximè quia, inquit Aureolus, omnis duratio ex ſe formaliter importat ſucceſſionem, ſive extenſionem ad prius, & poſterius: ſed hoc apertè falſum eſt, imò potiùs formalis ſucceſſio derogat durationi, dicitur enim aliquid *durare*, quamdiu permanet in eſſe, dum autem permanentiam deperdit, etiam & durationem amittit: Ergo quantò minùs amittit ſuum eſſe, tantò perfectiùs durare cenſetur: ſed in ſucceſſione amittitur eſſe, non enim eodem modo aliquid perſeverat, nec tenaciter, & perſeveranter eſt in actu, ſed continuò tranſit de potentia ad actum: Ergo ſucceſſio non eſt formaliter de conceptu durationis, quatenus præcisè duratio eſt, ſed duratio ſecundùm ſe præſcindit à ſucceſſione, & tantùm importat rem actu exiſtentem, & perſeverantem: Ergo cùm æternitas ſignificet perſeverantiam Dei in ſua actuali exiſtentia abſque fine, principio, & ulla mutatione, ac dependentia, verè dicenda eſt duratio.

Dices 1. ex Aureolo: Omnis duratio eſt diviſibilis ſecundùm prius, & poſterius: ſed divinæ exiſtentiæ non competit ejuſmodi diviſibilitas: Ergo nec duratio. Minor patet, ex divina immutabilitate: Major probatur. Omnis duratio alteri comparata, vel eſt major, vel minor, vel æqualis, cùm enim quæritur *quamdiu aliquid duraverit*, reſpondetur *tamdiu*, quia vel fuit ante, vel poſt alterum, vel ſimul cum altero: ſed hoc eſt exiſtere, vel ſecundùm prius, & poſterius, vel ſecundùm coexiſtentiam diviſibilem: Ergo duratio eſt diviſibilis.

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quòd quando duæ durationes comparantur ad invicem ſecundùm magnitudinem, & diviſibilitatem, illa comparatio non fit ſecundùm abſolutam exiſtentiam rerum durantium, ſed ſecundùm coexiſtentiam, in qua ſucceſſio poteſt inveniri, licèt exiſtentia earum non ſit ſucceſſiva. Itaque cùm *æternitas* dicitur *major*, ſeu *diuturnior ævo*, vel *tempore*, cumque Deus dicitur extitiſſe priùs creatura, nihil aliud intelligitur, quàm ævum, & tempus, & creaturam non coextitiſse Deo, & æternitati, non autem in Deo, nec in æternitate ſignificatur aliqua ſucceſſio, ut fuſiùs probabimus quæſtione ſequenti.

Dices 2. Omnis duratio intelligitur per modum cujuſdam extenſionis, & moræ, quam habet res durans: ſed illa extenſio, & mora concipi non poteſt ſecundùm exiſtentiam permanentem, & ſimultaneam: Ergo debet eſſe ſucceſſiva, & diviſibilis. *Major* patet propria noſtra experientia, nullus enim aliter concipere poteſt durationem. *Minor* probatur. Partes extenſionis non poſſunt facere majorem, vel minorem quantitatem in duratione, niſi ſecundùm earum ſucceſſionem, *lignum* enim *tripedale*, v.g. non cenſetur magis durare *ligno bipedali*, quia majorem habet extenſionem perſeverantem: Ergo ut duratio rerum ſit major, vel minor, debet eſse ſucceſſiva.

Diſtinguo majorem, Ita intelligitur ſecundùm imperfectum noſtrum modum concipiendi, concedo: ſecundùm rei veritatem, nego: ſicut enim ſpiritualia non poſſunt apprehendi poſitivè, niſi per modum rerum corporearum, quæ noſtris ſenſibus obverſantur, ita nec æterna pro hoc ſtatu concipimus, niſi per modum rerum temporalium,

Digitized by Google

ſium, quæ habent diviſibilitatem in ſua exiſtentia, licet æterna, & æviterna talem diviſibilitatem non habeant, ſed indiviſibiliter, & ſimultaneè exiſtant.

Dices 3. Eo modo ſe habet divina æternitas ad durationem, ſicut ſe habet divina immenſitas ad locum: at immenſitas non ponit in Deo aliquam extenſionem, & magnitudinem permanentem, ſed tantùm dicit vim, qua Deus omnem locum attingere, & penetrare poteſt: Ergo etiam æternitas non ponit in Deo aliquam durationem, aut moram divini eſſe formaliter, ſed tantùm ſignificat vim, qua Deus attingit omnem durationem imaginabilem, abſque ulla ſucceſſione.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Eodem modo ſe habet æternitas ad tempus, & durationem, quomodo ſe habet immenſitas ad locum, & *ubi*, quantùm ad hoc, quòd quemadmodum immenſitas, non infert in Deo aliquam diviſibilitatem intrinſecam, actualem, ſed tantùm virtualem, & extrinſecam, ut explicuimus, ita æternitas ſe habet ad tempus, concedo, aliter, nego: æternitas enim licèt non dicat extenſionem, & ſucceſſionem formalem, & intrinſecam, tamen importat, & ſupponit virtualem, ſignificatque illam Dei perfectionem, ratione cujus diviſibiliter coexiſtere poteſt omni rei ſucceſſivæ, & diviſibili.

CONCLUSIO TERTIA.

Divina *Æternita non habet rationem menſuræ, nec reſpectu Dei, nec reſpectu Creaturarum*. Hæc eſt contra modernos Thomiſtas.

Probatur prima pars. Si eſſet menſura reſpectu Dei, vel eſſet menſura paſſiva, ſeu potius menſurabilitas divinæ Eſſentiæ, aut ejuſdem menſura activa, ſed neutrum dici poteſt. *Non quidem primum*, menſura enim paſſiva dicitur tantùm reſpectu activæ: ſed nulla eſt menſura activa extra Deum, quæ poſſit ejus eſſentiam menſurare ſecundùm durationem. Si quæ enim eſſet talis menſura, maximè duratio creata; ſed hæc talis eſſe nequit, quia duratio creata menſuraret divinam Eſſentiam, vel per ſimplicem applicationem, ſicut ulna menſurat unicam panni ulnam, vel per repetitionem, ſicut dies pluries repetiti menſurant unum annum, ulna pluries applicata menſurat pannum integrum: ſed neutro modo duratio creata menſurare poteſt durationem Eſſentiæ divinæ: Non quidem per ſimplicem applicationem, quia duratio creata finita eſt, increata verò eſt infinita, & conſequenter cum non ſint æquales, una non poteſt aliam menſurare per ſimplicem applicationem. Non etiam per repetitionem, quæ enim ita menſurantur, habent principium, & finem: ſed divina Eſſentia, nec principium, nec finem habet ſuæ exiſtentiæ, & durationis: Ergo nec menſurari poteſt duratione creata, & finita.

Non etiam habet rationem *menſuræ activæ*, quia, vel menſuraret præcisè divinum eſſe, vel tantùm durationem illius: *Non primum*, quia menſura debet eſſe homogenea, ſeu ſimilis menſurato, ut docet Ariſtoteles 10. *Metaphyſicorum cap.* 3. pondus enim metimur pondere, non verò extenſione, & durationem duratione menſuramus, non autem pondere, aut longitudine; æternitas autem non eſt ſimilis rationis cum eſſe divino ut ſic: Magnitudo enim illius divini eſſe conſideratur ſecundùm virtualem intenſionem, nimirum quatenus virtualiter complectitur infinitos numero gradus perfectionis, duratio autem attenditur ſecundùm extenſionem virtualem, quatenus nimirum coexiſtere poteſt infinito tempori ſi daretur. *Adde quòd* duratio creata non menſurat eſſe creatum ut ſic, plura namque diutiùs durant, quàm alia, licèt eſſe minùs perfectum habeant.

Non etiam æternitas dici poteſt menſurare durationem divini eſſe, quia menſura diſtingui debet à menſurato. Eſt enim, inquit Ariſtoteles, *laudato cap.* 2. id, *quo quantum cognoſcimus*, ſeu menſura ducit nos in cognitionem quantitatis alterius: ſed æternitas eſt ipſamet duratio divini eſſe: Ergo non poteſt hanc durationem metiri, aliàs diceretur menſura ſui ipſius, & in ſui ipſius notitiam duceret.

Concludendum ergo cum S. Thoma *in* 1. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *art.* 1. *ad quartum*, *quòd divina magnitudo nullo modo eſt menſurabilis, vel menſurata, nec ab alio, nec à ſe. Primò quia menſuratio ponit terminationem, divina autem magnitudo non habet terminum, intra, nec extra, & ideo infinita dicitur, non quidem per extenſionem privativè, ſed per negationem termini*. Ubi duas alias ſubdit rationes. *Primò*, quia ſi aliquid eſſet menſura Dei, eſſet aliquid in Deo, quod non eſſet ipſe Deus, commenſuratio enim, inquit, non eſt unius quantitatis ad ſe, ſed duarum.

Secundò, ſicut omne movens reducitur ad aliquod movens non motum, ita omnis menſura reducitur ad aliquam menſuram immenſurabilem: Ergo quemadmodum Deus eſt movens non motus, ita dici debet menſura immenſurabilis: Quibus patet nuperos Thomiſtas longè à ſui Doctoris ſententia deviare.

Probatur ſecunda pars. Nimirum quòd *Æternitas non poſſit eſſe menſura durationis rerum creatarum*. Vel enim illam durationem menſuraret per adæquationem, ſeu ſimplicem applicationem, vel per repetitionem: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem primum, cum duratio creata non ſit æqualis æternitati; illa enim eſt finita, & limitata; hæc infinita, illimitata, & independens; inter finitum autem, & infinitum nulla eſt æqualitas. Non etiam ſecundum, menſura enim per repetitionem, eſt minor menſurato, ſic dies minor eſt anno, & ulna brevior panno plurium ulnarum: ſed æternitas non eſt minor duratione creata; imò infinitè major: Ergo neutro modo poteſt illius eſſe menſura.

Confirmatur. Si æternitas dici poſſet menſura rerum creatarum ſucceſſivarum, vel eas menſuraret ſecundùm unam partem motus, & temporis quàm alteram, vel ſimul, & indiviſibiliter omnes temporis, & motus partes attingeret: ſed neutrum dici poteſt: Ergo non poteſt eſſe menſura rerum creatarum ſaltem temporalium, & ſucceſſivarum. Conſequentia patet, minor etiam eſt evidens. Primum enim eſt contra rationem æternitatis, quæ cum ſit tota ſimul, & perfecta poſſeſſio non poteſt habere ullam ſucceſſionem, nec in ſe, nec in menſuratione. Secundum autem eſt contra naturam temporis, cujus partes ſunt in continuo fluxu, nec poſſunt ſimul exiſtere, nec proinde alteri permanenti, & indiviſibili ſimul, & permanenter coexiſtere, ut ab eo menſurentur.

Dices: Menſura eſt id, quo cognoſcimus, quanta ſit rei duratio, aut quantæ ſint rei durantis partes: ſed per æternitatem cognoſcimus quanta ſit, quàmque extenſa Dei duratio: Ergo æternitas veram habet rationem menſuræ reſpectu Dei.

Diſtinguo majorem. Per menſuram cognoſcimus rei quantitatem definitè & diſtinctè, concedo: indefinitè, & confusè, nego: Menſura enim, ut jam diximus ex Ariſtotele, ducere debet in cognitionem diſtinctam, & determinatam quantitatis alterius, ad hoc enim aſſumitur. Similiter *Diſtinguo minorem*: Per æternitatem cognoſcimus Dei durationem diſtinctè & definitè, ita quòd evidenter dicere poſſimus, tanta eſt, & non major, nec minor Dei duratio, ſicut dicitur de qualibet re creata quòd tot dies, vel menſes, vel annos, vel ſæcula habeat, nego: Cognoſcimus indiſtinctè, confusè, & indefinitè, ita quòd dicere poſſimus, Dei duratio non habet principium, nec eſt habitura finem, concedo: Hoc autem non ſufficit ad rationem perfectæ menſuræ, quæ menſurati extenſionem diſtinctè notificare debet.

QUÆSTIO SECUNDA.

An & quomodo Æternitas Deo conveniat.

Tria ſunt hac in Quæſtione reſolvenda. Primum quidem, an ſumma æternitas Deo conveniat; ſecundum, an ſoli; tertium, an per modum perfectionis ſpecialis, & à cæteris divinis ejus præcellentiis diſtinctæ ei tribuenda.

Notandum 1. non eandem fuiſſe apud Gentiles Philoſophos de Deitatis duratione ſententiam, Quidam enim Deos in tempore genitos fabulati ſunt, nam ut refert Heſiodus in Theognia, Jovem Deorum hominumque parentem, Saturno genitum, Saturnum cœli Filium, cœlum terra editum fuiſſe finxerunt. Quos meritò deridet & objurgat Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 8. *Hæc erit novitas*, inquit, *quæ etiam Ethnicis Deos peperit, novo ſemper, ac novo titulo conſecrationis cujuſque. Quis Deus novus niſi falſus? Ne Saturnum quidem tanta hodie antiquitas Deum probabit, quia & illum novitas aliquando produxerit cum primùm conſecravit. At viva, & germana Divinitas nec de novitate, nec de vetuſtate, ſed de ſua veritate cenſetur ..... Deus ſi eſt vetus, non erit: ſi eſt novus, non fuit. Novitas initium teſtificatur, vetuſtas finem comminatur: Deus autem, tam alienus ab initio & fine eſt, quàm à tempore arbitro & metatore initii, & finis*.

Æternos igitur Deos ea ſolùm ex parte Aliqui rebantur, quòd nuſquam eſſent interituri. Sapientiores verò cenſuerunt Deos verè æternos eſſe, ut colligere licet ex Platone in Timæo, ubi arguit eos, qui *errore ducti partes illas temporis*, erat, & erit in

in æternam ſubſtantiam imprudentes transfe-runt: Idem habet Neumenius Pythagoreus apud Euſebium lib. 11. de præparatione Evangelica. *Deus*, inquit, *ens æternum eſt, ac ſtabile, ſemper in eodem ſtatu perſeverans.*

Notandum 2. duplicem diſtingui poſſe æternitatem: aliam quidem anteriorem, & poſteriorem ſimul, aliam verò ſolùm poſteriorem: prior initium, & finem, poſterior ſolùm finem durarionis negar. Illa ſimpliciter dicitur *æternitas*, hæc verò *immortalitas* aut incorruptibilitas. Nam ut notat Iſidorus Peluſiota Epiſt. 144. Æternitas *velut ſempiterna vitalitas eſt, ideo de ſola ea natura quæ initii eſt expers, & eodem modo ſemper ſe habet, uſurpari conſuevit. Etenim* immortale, *de eo quod cùm ortum habuerit, minimè tamen moritur, hoc eſt de Angelo & anima, pronuntiari poteſt*: *atque item* incorruptibile *de iis quæ facta ſunt, ſed corruptione ſunt omni potiora*: *At* æternum *propriè divinæ Eſſentiæ convenit.*

Notandum 3. ex Doctore *qu. 6. quodlibetica*, tria in æternitate eſſe diſtinguenda: *Primum* quòd ſit vitæ perfecta poſſeſſio: *Secundum* quòd hæc poſſeſſio triplicem adjunctam habeat negationem in verbis præfatæ æternitatis deſcriptionis expreſſam. Dicitur enim *interminabilis*, quia negat definitionem: *tota ſimul*, quia excludit ſucceſſionem: & *perfecta poſſeſſio*, quia omnem dependentiam & participationem reſpuit.

Tertium, quòd præter hanc triplicem negationem, duplicem involvat relationem, unam quidem *negativam*, negatione terminationis, negatione ſucceſſionis, & negatione dependentiæ; aliam autem *poſitivam*, quæ eſt reſpectus virtualis, & aptitudinalis quem habet Deus ut coexiſtere poſſit cuilibet durationi creatæ. Quæ duplex relatio, rationis eſt, non autem realis: prima quidem, utpote quæ conſiſtit in negatione; ſecunda verò, quia eſt reſpectus ad extra, qui in Deo realis eſſe non poteſt, alioquin diceretur mutabilis. An autem præter hæc tria, æternitas formaliter importet aliquid poſitivum, non reſolvit Doctor, ſed quæſtionem hanc utrinque librat.

CONCLUSIO PRIMA.

SUmma *perfectaque Æternitas Deo convenit*. Hæc eſt de fide ut conſtat tum ex pluribus Scripturæ textibus, quibus Deus ſine ullo principio, & fine, Æternuſque celebratur. Ita præſertim Hebræorum 1. illud Pſalmiſtæ oraculum 101. *Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœlis; ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*, de Chriſto vaticinatum allegat, tanquam propriam veræ divinitatis notam; tum ex Concilio Lateranenſi; tum denique ex Symbolo Athanaſii ubi *Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus affirmatur*.

Patet etiam hæc veritas ipſo ſingulis indito à natura lumine; *Deum enim*, inquit Boetius lib. 15. de Conſolatione Proſa 6. *Æternum eſſe cunctorum ratione degentium, commune judicium eſt*. Id ipſum affirmat Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 3. *Quantum*, inquit, *humana conditio de Deo definire poteſt, id definio, quod & omnium conſcientia agnoſcit; Deum ſummum eſſe in Æternitate conſtitutum, innatum, infectum, ſine initio, ſine fine, hunc enim ſtatum Æternitati cenſendum, quæ ſummum, magnum Deum efficiat*. Etenim, cùm Deus ſit id, quo ne fingi quidem majus aliquid poſſit, aut perfectius, talis nequaquam eſſet ſi non æternus eſſet.

Id ipſum ratio multiplex convincit. Primò namque; ſi Deus non ſit Æternus, conſequens eſt ipſum ab alio originem accepiſſe, ſicque non eſſe primam omnium cauſam ſummè independentem; nec proinde Deum. Præterea ſi Deus ab æterno non fuit, vel aliud ante ipſum extitit, vel nihil. Si aliquid aliud fuit, hoc eſt Deo melius, ac præſtantius, quod Deitati repugnat: Si nihil omnino fuit, conſequens eſt, nec aliquid etiam futurum eſſe. *Quia*, inquit Richardus Victorinus lib. de Trinit. cap. 8. *qui ſibi vel aliis initium exiſtendi daret, vel potuiſſet dare, tunc omninò non fuit, quod quàm falſum ſit ipſa evidentia oſtendit, & rerum exiſtentium experientia convincit*.

Denique ipſa divina æternitas convincitur ex divinæ eſſentiæ plenitudine, ſeu ratione exiſtendi per eſſentiam; nihil enim poteſt eſſe à ſemetipſo, & totam eſſendi plenitudinem in ſe continere, niſi ſit ab æterno, ut egregiè demonſtrat Anſelmus in Proſologio cap. 22. ubi Deum alloquens ſic ait: *Tu verò es quod es, quia quidquid aliquando aut modò es, hoc totus, & ſemper es. Et quia pro-*

pro-

Digitized by Google

propriè & ſimpliciter es, non habes fuiſſe aut futurum eſſe, ſed tantùm præſens eſſe, nec potes cogitari aliquando non eſſe. Nam ut addit Hugo Victorinus, *Cui igitur idem eſt eſſe, & id quod eſt neceſſariò ſemper eſt, quia a ſemetipſo ſeparari nihil poteſt, ſi igitur quidquid à ſemeptipſo eſt, huic idem eſt eſſe, & id quod eſt, qui aliunde eſſe non accepit, ſequitur neceſſariò ut ſemper ſit, utque aliunde auferri non poſſit quod aliunde datum non ſit.*

Confirmatur: Illi ſumma perfectaque Æternitas convenit, cui propriæ ſunt tres ad veram Æternitatem conditiones deſiderandæ, nimirum vitæ interminabilitas, ſimultas, & perfecta poſſeſſio; ſed illæ ſummè Deo competunt. Prima quidem; quia, inquit Novatianus lib. de Trinit. cap.4. *Deus immortalis, & incorruptibilis eſt, nec detrimenta ſentiens omnino, nec finem; nam & quia incorruptibilis, ideo & immortalis; & quia immortalis, utique & incorruptibilis, utroque invicem ſibi, & in ſe connexione mutua perplexa, & ad ſtatum Æternitatis vicaria concatenatione producta: & immortalitate de incorruptione deſcendente, & incorruptione de immortalitate veniente.*

Secunda pariter, nam inquit Plutarchus in libro de *Eſſe*. Solus *Deus eſt qui verè eſt, & eſt in nullo tempore, ſed in æternitate immobili & indeclinabili; cujus nihil eſt prius, nihil poſterius, neque futurum eſt, neque præteritum: ac ſolum eſt per ſe revera ens quod neque fuit, neque futurum, neque cœpit, neque deſiturum eſt.* Vel ut loquitur Nazianzenus Oratione 3. & 80. *Deus*, inquit, *& erat ſemper, & eſt, & erit, vel ut rectiùs loquar* ſemper eſt, *nam* erat, *&* erit *noſtri temporis fluxæque naturæ figmenta ſunt: ille autem ſemper eſt, atque hoc modo ſeipſum nominat cum in monte Moyſi oraculum edit*, ego ſum qui ſum.

Unde eleganter concludit Petrus Damianus opuſculo 36. c.8. *Omnipotenti Deo non eſt heri vel cras, ſed hodie ſempiternum, cui nihil defluit, nihil accedit; cui nihil eſt varium, nihil à ſe diverſum. Illud hodie, Æternitas eſt incommutabilis, indefectiva, inacceſſibilis .. in illo ſcilicet hodie dies ille adhuc immobilis eſt, in quo mundus iſte ſumpſit originem, in illo jam & ille nihilominus eſt, quo judicandus eſt per æterni judicii æquitatem.*

Tertia denique æternitatis conditio Deo congruit, etenim, ait Gregorius Nyſſenus lib. I. contra Eunomium; *Nullius egens illa, & æterna, & omnia quæ ſunt complexa natura, neque in loco eſt, neque in tempore; ſed ante hæc, & ſuper hæc, inexplicabili quadam ratione ipſa in ſe ſola fide conſpicitur, neque ſæculis circumſcripta, neque cum temporibus decurrens, ſed in ſe ipſa conſiſtens, & in ſeipſa fundata, & ſtabilita.* Paulò infra. *Illi autem ſublimi & beatæ virtuti cui omnia ſecundùm præſens ſemper adſunt, etiam id quod futurum eſt, ob infinitam illam comprehendendi vim ineſſe conſideratur*: Ergo cum tres ad perfectam æternitatem deſiderandæ conditiones Deo congruant, haud dubium eſt eum verè æternum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Æternitas *propriè dicta ſoli Deo convenit*. Hæc ſufficienter conſtat ex præcedenti concluſione, tres enim præfatæ conditiones ad perfectam Æternitatem deſiderandæ nulli præter Deum competere poſſunt. Nihilominus eam ulteriùs variè probant ſancti Patres. Siquidem ſanctus Gregorius Magnus ab immutabilitate, Solum Deum æternum eſſe affirmat, lib. 12. Moralium cap. 17. *Quid enim mutabilitas*, inquit, *niſi mors quædam eſt? quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quaſi occidit quod fuerat, ut incipiat eſſe quod non erat: & de Auctore omnium ſcriptum eſt* qui ſolus habet immortalitatem, *quia videlicet in ſemetipſo ſolus immutabilis eſt*. Cui concinit S. Auguſtinus Tractatu 23. in Joannem, *Quid eſt*, inquit, *quod ait Apoſtolus de Deo*, qui ſolus habet immortalitatem; *niſi quia hoc apertè dicit, ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet veram Æternitatem?*

Sanctus autem Hilarius *lib.3.* Æternitatem ſoli Deo propriam oſtendit ex ſumma ejus neceſſitate eſſendi, *Non opinor*, inquit, *demutabilis Deus eſt, neque in æternitatem cadit aut vitium, aut emendatio, aut profectus, aut damnum; ſed quod eſt, ſemper eſt, hoc enim Deo eſt peculiare; quod ſemper eſt, habere aliquando in natura non poterit, ut non ſit*: Sanctus verò Proſper in ſententiis nu. 183. *Vera Æternitas Dei eſt*, inquit, *qui ſolus habet immortalitatem: quoniam ex nulla ſpecie, motuve mutatur; nec temporalis eſt voluntatis.*

Dices: Angeli, & anima rationalis dicuntur in æternum vivere: Ergo æternitas ſoli Deo non eſt propria.

Diſtinguo conſequens: Æternitas aliqualis, & participata, ſeu à parte poſt, concedo: ſim-

ſimplex, & abſoluta, quæ nullum habeat durationis initium nec habitura ſit finem, qualis ſoli Deo competit, nego. Adde quòd nihil perfectè dicatur æternum niſi quod omninò immortale eſt, & immutabile.

Unde Auguſtinus lib. 3. contra Maximinum c. 12. *Immortalitatem Deus habere dicitur ſolus, quia eſt immutabilis ſolus, in omni enim mutabili natura nonnulla mors eſt ipſa mutatio; quia facit aliquid in ea non eſſe, quod erat. Proinde & ipſa anima humana, quæ propterea dicitur immortalis, quoniam qualitercumque ſecundùm modum ſuum nunquam deſinit vivere, habet tamen pro ipſo ſuo modo quandam mortem ſuam; quia ſi justè vivebat, & peccat, moritur juſtitiæ; ſi peccatrix erat, & juſtificatur, moritur peccato; ut alias ejus mutationes taceam, de quibus longum eſt diſputare, & creaturarum natura cœleſtium mori potuit. Nam & Angeli peccaverunt, & dæmones facti ſunt, quorum eſt diabolus princeps, & qui non peccaverunt, peccare potuerunt.*

Unde lib. 83. qu. 19. colligit hoc eſſe diſcrimen inter *immortale & æternum; quòd omne æternum immortale eſt, non omne immortale, ſatis ſubtiliter æternum dicitur; quia etſi ſemper aliquid vivat; tamen ſi mutabilitatem patiatur, non propriè æternum appellatur; quia non ſemper ejuſdem modi eſt; quamvis immortale, quia ſemper vivit, rectè dici poſſit.* Concludendum eſt ergo, Æternitatem propriam ſoli Deo congruere, & ſubtiliter, ac eruditè à Tertulliano appellari *cenſum Dei* lib. contra Hermogenem cap. 4. *Quis enim alius Dei cenſus*, inquit, *quàm Æternitas? quis alius Æternitatis ſtatus quàm ſemper fuiſſe, & futurum eſſe ex prærogativa nullius initii, & nullius finis?*

Urgebis. S. Baſilius Homilia 1. in Hexameron affirmat ante mundum conditum, fuiſſe æternum ſtatum creaturarum, & lucem intelligilem, *Erat*, inquit, *ante mundi conſtitutionem quidam antiquior ſtatui ſupermundanis virtutibus congruens ante tempora æternus, perpetuus, in quo creator, & opifex creaturas abſolvit: Lucem intelligibilem eorum beatitudini accomodam, qui amant Dominum, naturas ratione præditas, & inviſibiles, & omnem intelligibilium ordinationem, quemcumque mentis noſtræ captum ſuperans; quorum ne appellationes quidem inveſtigare poſſumus. Hæc enim inviſibilis mundi ſubſtantiam complent*: Ergo nedum à parte poſteriori, ſed etiam anteriori aliquid eſt æternum præter Deum.

Reſpondeo S. Baſilium per *antiquiorem ſtatum* nihil aliud intelligere quàm ideas rerum omnium quas ab æterno Deus habuit *mundum mente gerens ſimilique ab imagine* in tempore *formans*, inquit Boetius; cui quadrat illud ſancti Joannis 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat*. Per lucem autem intelligibilem & æternam S. Baſilius exprimit Verbum æternum quod dicitur divinitatis ſplendor; *Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis Dei ſincera*, &c. *Candor eſt enim lucis æternæ*, ait Sapiens cap. 7. unde S. Ambroſius lib. 1. in Hexameron. cap. 5. *Si quæris ſplendorem Dei, Filius eſt imago Dei inviſibilis. Qualis ergo Deus eſt, talis imago, inviſibilis Deus, etiam imago inviſibilis. Eſt etiam ſplendor gloriæ paternæ, atque ejus imago ſubſtantiæ.*

Inſtabis. Atqui creaturæ nedum ſecundùm eſſe ideale, ſed etiam ſecundùm eſſe reale verè ſunt ab æterno: Ergo nulla ſolutio. Probatur antecedens, Creaturæ poſſibiles non ſunt purum nihil, neque entia rationis: Ergo ſunt aliquid reale. Patet antecedens, Creaturæ poſſibiles aliquid habent quod non habet chimæra; huic enim repugnat exiſtere aliquando, illis verò non: ſed chimæra eſt ens rationis, & non purum nihil: Ergo creaturæ poſſibiles non ſunt purum nihil, nec ens rationis, & proinde ſunt quid reale ab æterno.

Reſpondeo 1. Res poſſibiles dici habere eſſe tribus modis. *Primò* in intellectu divino qui eas cognoſcit. *Secundò* in omnipotentia divina, quæ eas poteſt producere: *Tertiò* in ſe ipſis. *Primum* dicitur eſſe *objectivum* ſeu cognitum: intellectus enim divinus utpote infinitus ab æterno diſtinctè cognovit omnes creaturas poſſibiles, ſecundùm propriam cujuſque entitatem quam habitura eſt in tempore ſi producatur. *Secundum* dicitur eſſe *virtuale*, quod habent in omnipotentia divina quæ poteſt eas producere. *Tertium* dicitur eſſe *entitativum*, quod concipi poſſunt habere in ſe ipſis. Certum eſt duo priora eſſe realia ab æterno; realiter enim Deus creaturas cognoſcit, & virtutem habet producendi.

Tertium autem non eſt reale magis quàm chimæra, ut affirmat Doctor in 1. *diſt.* 36. *q. un. n.* 14. dicens, *Prima igitur omninò ratio, & non reducibilis ad aliam, quare homini non repugnat eſſe, eſt quia formaliter eſt homo, & hoc ſive realiter, ſive in intellectu conceptibiliter; & prima ratio quare chimeræ*

meræ repugnat eſſe, eſt chimæra in quantum chimæra. Aliter igitur ineſt illa negatio nihileitatis homini in æternitate, & chimæræ; & tamen non propter hoc eſt unum magis nihil altero.

Hujus reſponſi præmiſerat rationem *n.* 13. dicens, Negationem alicujus ineſſe alteri, *vel* propter ſolum defectum cauſæ producentis illud; *vel* propter repugnantiam quam habet ad illud ſuſcipiendum. Priori modo albedo negatur de pariete non albo, poſteriori negatur de Angelo, & in hoc caſu paries non albus non eſt minus nihil albedinis quàm Angelus. Et ratio (inquit) *quare non magis eſt hæc negatio quàm iſta, eſt quia quælibet negatio negat totam affirmationem ſibi oppoſitam ex quacumque ratione ſit talis;* tam enim verum eſt dicere paries niger non eſt albus, quàm Angelus non eſt albus: idem dicendum à ſimili de creaturis poſſibilibus, & de chimæra; quia ens reale de utroque ab æterno verè negatur.

Reſpondeo 2. eſſentias rerum creatarum poſſe dici ſuo modo æternas, & propoſitiones eſſentiales, quatenus objectivè conſiderantur eſſe æternæ veritatis; Hæc tamen Æternitas non eſt alicujus entis poſitivi, & veri extra Deum; ſed tantùm cujuſdam negationis ſeu non repugnantiæ ut tales eſſentiæ aliquando exiſtant, & ſint vera entia: Ideo hæc Æternitas non eſt vera & perfecta, qualis ea eſt quæ ſoli Deo tribuitur.

CONCLUSIO TERTIA.

Probabilius *eſt Æternitatem non eſſe ſpecialem Dei perfectionem ab immutabilitate diſtinctam.* Hæc eſt Doctoris, *q.6. quo lib.* qui licèt hanc Quæſtionem utrimque libret, concludatque his verbis, *De iſta æternitate an inſit ex natura rei, teneatur altera via duarum dictarum illa quæ videtur inquirenti probabilior,*

Nihilominus in noſtram partem magis inclinat, latiuſque confirmat, & ejus fundamenta intacta relinquens, oppoſitæ ſententiæ rationes omnino diſſolvit, & poſtquam expendit definitionem æternitatis modo expreſſo in tertio Notabili concludit: *Si ergo hæc eſt propriiſſima deſcriptio Æternitatis quam invenimus, & hoc unum tantùm ex natura rei ſcilicet vita, tria autem quæ complent rationem ejus non ſunt ibi ex natura rei ut videtur, quia per ſe important, vel negationem alicujus imperfectionis extrinſecæ; vel relationem aliquam aptitudinalem, vel potentialem ad aliquid intrinſecum: & nec ſic » nec ſic, eſt aliquid eorum ibi ex natura rei; & per conſequens, nec æternitas ut æternitas erit ibi ex natura rei.*

Probatur itaque Concluſio: *Primò* quidem ex ſanctis Patribus, qui ut ſupra diximus, divinam Æternitatem ex immutabilitate, nedum colligunt, ſed etiam cum ea confundunt; nam ut loquitur Tertullianus adverſùs Hermogenem cap. 37. *Leges Æternitatis ſunt ut demutationem pati non poſſit:* Et S. Auguſtinus lib. 4. de Trinit. cap. 18. cum dixiſſet, *In quantum mutabiles ſumus in tantum ab æternitate diſtamus*: ſubdit, *Vera autem immortalitas, vera incorruptibilitas, vera incommutabilitas, ipſa eſt Æternitas;* Unde Richardus Victorinus lib. 2. de Trinit. cap. 4. *Quid aliud eſt*, inquit, *Æternitas quàm diuturnitas ſine initio, & fine, & carens omni mutabilitate?*

Probatur ſecundò ratione: Tum quia, inquit Smiſingus *Diſput. de Æternitate nu.* 14. concepta immutabilitate divinæ exiſtentiæ ſummè neceſſariæ, & quæ exſe negat omnem potentiam ad eſſe, & non eſſe, ſignificatque ens ſimpliciſſimum, & actualiſſimum, ſufficienter habetur conceptus vitæ interminabilis totius ſimul, ac perfectè exiſtentis, quæ eſt ipſa deſcriptio æternitatis; implicat enim ens ſimpliciſſimum, actualiſſimum, & ſummè neceſſarium habere initium, finem, & ſucceſſionem ſuæ vitæ; proindeque Deus quatenus eſt immutabilis, habet vitam interminabilem & totam ſimul, ſicque æternitas ab immutabilitate poſitivè non diſtinguitur.

Tum quia non magis diſtinguitur duratio Dei ab ejus exiſtentia, quàm creata ab exiſtentia creaturæ; ſed duratio creata nihil poſitivum reale addit exiſtentiæ creatæ per quod ab ea diſtinguatur: Ergo nec etiam divina ab exiſtentia Dei. Major patet; Si enim duratio creata nihil poſitivum reale addat exiſtentiæ creatæ, multò minus duratiò illius entis ſimpliciſſimi & increati addet aliquid poſitivum reale exiſtentiæ increatæ; perfectiones enim divinæ, magis quàm creatæ, invicem identificantur. Probatur itaque minor: Si duratio creata exiſtentiæ creatæ adderet aliquid poſitivum reale, maximè vel novam rem, vel novam formalitatem, poſt primum inſtans quo res creata cœpit exiſtere; ſed neutrum dici poteſt, quia illa res cum pro-

priam

priam haberet exiſtentiam, etiam propriam durationem ſibi vendicare deberet, & ſic eſſet duratio durationis, ac proinde proceſſus in infinitum. Idem dicendum de formalitate; ſicut enim quælibet formalitas proprium habet eſſe formale ex natura rei diſtinctum ab eſſe formali alterius, etiam & propriam habet durationem, quæ ſit nova formalitas, & proinde quæ etiam propriam durationem habeat, & ſic in infinitum.

Dices 1. Sicut Infinitas ſe habet ad eſſentiam divinam, ita Æternitas ad exiſtentiam: ſed Infinitas eſt perfectio poſitiva eſſentiæ divinæ: Ergo & Æternitas erit perfectio poſitiva exiſtentiæ.

Negat majorem Doctor laudatus: Infinitas enim, inquit, eſt quidem modus intrinſecus eſſentiæ divinæ, eam poſitivè perficiens & afficiens, qualis non eſt æternitas reſpectu exiſtentiæ; *Si enim per impoſſibile*, inquit, *eſſentia divina raptim tranſiret*, hoc eſt per momentum tantùm ſubſiſteret, *adhuc haberet tam eſſentia quàm exiſtentia modum intrinſecum, ſcilicet infinitatem intenſivam; ſed non haberet illa exiſtentia æternitatem per quam intelligimus infinitatem durativam: quæ ultra infinitatem intenſivam non addit niſi negationem deficiendi, vel relationem potentialitatis, ſcilicet coexiſtendi cuicumque poſſibili, quæ relatio non eſt niſi rationis*. Quod ſic probat, *quia ſi Angelus annichilaretur cras, non haberet alium modum intrinſecum in natura ſua, quàm ſi maneat in æternum, ſicut manebit, & ſecundùm aliquos ſine ſucceſſione:* Unde concludit, *Verum eſt igitur quòd exiſtentia habet modum ſibi intrinſecum ſicut eſſentia, ſed illud non eſt niſi infinitas intenſiva; æternitas autem ut æternitas, ſive interminabilis duratio, ut interminabilis duratio, non eſt infinitas*. Adde quòd cùm exiſtentia divina ſit de conceptu formali, & intrinſeco eſſentiæ divinæ, non alium habet modum intrinſecum quàm ipſamet eſſentia.

Dices 2. Divina æternitas probatur per immutabilitatem: Ergo non eſt eadem formaliter cum immutabilitate, nihil enim per ſeipſum probatur.

Diſtinguo. Probatur probatione expoſitoria quæ ſcilicet fit per majorem rei explicationem ſeu per connotationem diverſam ad aliquid extrinſecum, concedo: Probatione formali, qua ignotum aliquid per aliud notius demonſtratur & cognoſcitur, nego: Itaque divina Immutabilitas quatenus in univerſum negat omnem omninò variationem in eſſe divino, ſpecialiter dicitur æternitas per ſpecialem connotationem ſucceſſionis, dependentiæ, principii & finis, quæ omnia in particulari negat de eſſe divino.

Dices 3. Omnis duratio eſt modus aliquis poſitivus rei duranti: ſed æternitas eſt duratio divinæ exiſtentiæ: Ergo & ejus modus poſitivus, non autem ſimplex aliqua negatio.

Nego majorem; Duratio namque, ut conſtat ex probatione concluſionis, nullam vel realitatem, vel formalitatem addit exiſtentiæ rei durantis, ſed ſolùm connotat perſeverantiam illius exiſtentiæ, ut etiam abundè probavimus in noſtra phyſica agendo de duratione.

QUÆSTIO TERTIA.

Quomodo Deus ratione Æternitatis Creaturæ coexiſtat; & Creatura Deo.

TRia proponuntur in hac quæſtione diſcutienda. *Primum* an revera Deus Creaturæ, & æternitas tempori coexiſtere dicatur. *Secundum*, an hæc coexiſtentia ſit diviſibilis ſicut tempus, vel omnino indiviſibilis ſicut æternitas. *Tertium*, an tempus, & res temporales ita coexiſtant æternitati, ut ei ſemper, & ab æterno ſint præſentes, ita quòd comparatæ ad æternitatem nihil habeant futurum, nec præteritum, ſed ſolùm præſens: quod ut enucleatiùs diſcutiatur, & reſolvatur,

Notandum 1. varium eſſe, ſed maximè triplex, diſcrimen inter æternitatem & tempus. *Primò* namque æternitas eſt duratio increata, omninò independens; Tempus verò eſt duratio creata, & dependens, utpote cum ſit duratio motus qui dependet à movente. *Secundò* æternitas eſt duratio interminabilis & infinita tam à priori quàm à poſteriori; tempus verò, eſt duratio finita & limitata, ſaltem à parte anteriori, quia habet ſui initium; licèt fortè non ſit habiturum finem ex hypotheſi quòd cœlorum circulationes in æternum ſint duraturæ. *Tertiò* æternitas, ſicut & ævum, eſt formaliter indiviſibilis & tota ſimul; duratio verò temporis eſt eſſentialiter fluens & ſucceſſiva, ita quòd ipſius partes nullatenus realiter ſimul exiſtere poſſint; præteritum enim non eſt ampliùs, futurum autem nondum exiſtit.

No-

Digitized by Google

Notandum 2. aliquid poſſe dici diviſibile maximè tribus modis. Primò *formaliter*, cujus partes actu exiſtentes ab invicem actu ſeparari poſſunt: ſic quantitas bipedalis eſt diviſibilis in duos pedes. Secundò *virtualiter*, cujus partes non ſunt actu diviſæ nec exiſtentes, ſed virtute tantùm, & potentia, ſic continuum dicitur diviſibile in infinitum, non quòd actu habeat infinitas partes, ſed quòd habere poſſit, ſi nempe ſemper, & ſemper divideretur. Tertiò *eminentialiter*, quando nimirum aliquid indiviſibile habet ex ſua perfectione, & præſtantia, ſed nobiliori modo, id omne perfectionis, quod res diviſibiles, aut diviſæ complectuntur.

Notandùm 3. creaturas poſſe dici Deo præſentes tribus modis; nimirum, vel *objectivè*, & idealiter, quatenus nempe ſemper & ab æterno ab illo cognoſcuntur. Secundò *virtualiter*, eò quòd virtutem habeat illas producendi, conſervandi, & reproducendi quando eſſe deſierunt. Tertiò *realiter*, quando nimirum Deo exiſtenti coexiſtunt per ſuam actualem & realem exiſtentiam.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *revera coexiſtit creaturæ & Æternitas tempori*. Hæc eſt expreſſa Doctoris Subtilis ſententia; nam *quæſt. 6. quod lib. art. 6.* affirmat æternitatem eſſe divinam illam perfectionem, qua Deus cuilibet temporis differentiæ coexiſtere poteſt: & in 1. *diſt. 9. quæſt. unica num. 6.* docens qualiter de Verbo divino poſſit dici quòd ſit *genitum* & quòd *generatur*; aperienſque qualiter verba diverſorum temporum Deo tribuantur, ait: *Reſpondeo, magis propriè poſſunt dici conſignificare nunc æternitatis quàm differentias temporis: non tamen illud* nunc *abſolutè, quia non eſſet variatio tunc diverſorum modorum ſignificandi temporis; ſed in quantùm coexiſtit partibus temporis, ut cum dicitur*, Deus genuit, *tunc ſignificatur nunc æternitatis, ut ſit ſenſus: Deus habet actum generationis in nunc æternitatis; in quantum illud* nunc *coexiſtebat præterito*. Deus generat, *hoc eſt, habet actum in nunc æternitatis, in quantùm nunc æternitatis coexiſtit præſenti & ex hoc patet, quòd cùm illud nunc verè coexiſtat cuilibet differentiæ temporis, verè dicimus de Deo differentias omnium temporum*.

Similiter *diſt.* 40. *qu. unica* reſolvens qualiter dici poſſit quòd prædeſtinatus poteſt damnari, ait, *Prædeſtinationem* eſſe actum ſemper præſentem *& ita liberè Deum poſſe in nunc æternitatis velle quod vult, ſicut ſi ad nihil eſſet voluntas ſua determinata*: hinc concludit, *prædeſtinatio hujus non tranſit in præteritum; licèt enim ipſa coextiterit præteritis quæ tranſierunt, non tamen ipſa præteriit ſi alia præterierunt quæ coextiterunt ſibi, &c.*

Probatur hæc veritas, primò quidem ex Scriptura ſacra, quæ plerumque affirmat Deum eſſe cum tempore & regnare per ſæcula ſæculorum. Idipſum conſtat ex Patribus. S. enim Anſelmus cum docuiſſet, *Cap. 19. Monologii* Deum propriè non eſſe in tempore nec in loco, quatenus hoc ſignificat contineri & definiri tempore vel loco; addit nihilominus Deum eſſe in tempore & loco quatenus eſt utrique præſens: hæc autem præſentia nihil aliud eſt quàm coexiſtentia. Unde cap. 22. ait: *Summam eſſentiam totam inevitabilis neceſſitas exigit nulli loco aut tempori deeſſe, neceſſe eſt eam ſimul totam in omnibus locis ac temporibus præſentem eſſe*. Cui concinit Richardus Victorinus lib. 2. de Trinit. c. 23. *Sicut*, inquit, *Deus in omni loco eſt præſentialiter, in nullo localiter; ſic in omni tempore eſt æternaliter, in nullo temporaliter; ſicut enim per loca non diſtinguitur qui ſummè ſimplex eſt & incompoſitus; ſic nec per tempora variatur, qui æternus & incommutabilis eſt.*

Patet etiam ipſamet veritas ratione; coexiſtere enim alteri, nihil aliud eſt, quàm eſſe alteri præſens ſecundùm exiſtentiam, & ſimul cum ipſo durationem habere; ſed verum eſt quòd tempus cum æternitate, & Deus cum Creatura durationem habeant, & exiſtentiam: Ergo etiam coexiſtentiam.

Dices. Deus & ipſius æternitas præſcindunt ab omni tempore, illudque ſuperexcedunt: Ergo non ipſi coexiſtunt. Patet antecedens auctoritate S. Auguſtini lib. de vera Relig. cap. 49. *Æterna vita*, inquit, *vitam temporalem vivacitate ipſa ſuperat; nec quid ſit æternitas neque intelligendo conſpicio: mentis quippe aſpectu omnem mutabilitatem ab æternitate ſejungo, & in ipſa æternitate nulla ſpatia temporis cerno*; Et 5. de Trinit. cap. 1. *Intelligamus Deum ſine ſitu præſidentem, ſine tempore ſempiternum*. Anſel. in Proſol. cap. 19. *Non fuiſti heri aut cras eris: ſed heri, & hodie & cras es, ſed ſimpliciter es extra omne tempus.*

Diſtin-

Diſtinguo antecedens: Deus ut exiſtit, abſolutè præſcindit à tempore & illud omnino prætergreditur, concedo: ut coexiſtit & ipſi præſens eſt, nego. Certum quidem eſt Deum, ratione æternæ ſuæ durationis, cujuslibet creaturæ & temporis durationem prætergredi, cùm per totam æternitatem extiterit nondum exiſtente creatura nec tempore: Quatenus tamen ipſius duratio & æternitas concipitur, ut *nunc* eſt, non præſcindit à creatura nec à tempore exiſtente, ſed utrique coexiſtit. De priori loquuntur SS. Patres, non verò de poſteriori.

Dices 2. Coexiſtentia eſt relatio realis ex parte utriuſque termini, quia eſt relatio æquiparantiæ: ſed nec Deo nec ipſius æternitati competere poteſt relatio realis in ordine ad creaturam & tempus, alioquin eſſet mutabilis: Ergo nec coexiſtentia.

Diſtinguo majorem: Coexiſtentia eſt relatio in conceptu ſuo formali, nego: In conceptu concomitante, tranſeat. Coexiſtentia enim ut ſic, non dicit formaliter reſpectum realem, vel rationis præcisè. Sed ſolum negationem diſtantiæ inter duas res, licèt concomitanter importet reſpectum realem vel rationis, prout res coexiſtentes illius reſpectus ſuſcipiendi ſunt capaces. Unde coexiſtentia in creatura eſt relatio realis, eaque tranſcendentalis, quia inſeparabilis eſt à ſuo fundamento, quod eſt ipſamet exiſtentia creaturæ: ſicut enim abſolutè repugnat eſſe creaturam ſine dependentia à Creatore, ita repugnat eſſe ſine coexiſtentia cum Creatore; ſed ex parte Dei hæc relatio tantùm eſt reſpectus rationis; cum Deo nihil reale accedat per exiſtentiam creaturæ.

Dices 3. Præſens non poteſt coexiſtere præterito & futuro, ſicut punctum non coexiſtit toti lineæ, quia indiviſibile non coextenditur diviſibili: ſed æternitas ſemper eſt præſens: Ergo non coexiſtit tempori præterito neque futuro.

Diſtinguo majorem: Quod eſt præſens & omnino indiviſibile tam virtualiter quàm formaliter, ut punctum reſpectu lineæ, non poteſt coexiſtere diviſibili, concedo: quod eſt præſens ac indiviſibile formaliter, ſed diviſibile virtualiter non poteſt coexiſtere diviſibili, nego: Angelus enim licèt formaliter ex ſe ſit indiviſibilis, præſentiam tamen localem diviſibilem habere poteſt; ſicut & anima rationalis, quæ licèt in ſubſtantia ſua ſit indiviſibilis, tamen diviſibile corpus actuat & informat. Unde licèt Æternitas formaliter & abſolutè ſit indiviſibilis; nihilominus cùm ſit diviſibilis virtualiter, coexiſtere poterit variis partibus temporis ut fuſiùs aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

Coexiſtentia *Dei & Æternitatis cum tempore, eſt ſucceſſiva & diviſibilis ſicut ipſum tempus*. Patet hæc Concluſio & firmatur illis omnibus Scripturæ locis, quibus divinæ exiſtentiæ tribuuntur temporis differentiæ ſecundùm prius & poſterius: Sic Proverbiorum 8. *Ante omnes colles ego parturiebar*. Pſal. 73. *Deus Rex noſter ante ſecula*. Exodi 15. *Dominus regnabit in æternum, & ultra*. Ideſt ultra omne tempus determinatum, ut explicat S. Anſelmus in *Proſologio cap.* 20. Patetque hæc expoſitio, nam ultra æternitatem propriè ſumptam, nulla duratio fingi poteſt, in qua Deus regnare intelligatur. Item ad Epheſios 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, &c.* quibus Deo tribuitur tempus præteritum imaginarium, quod mundi conſtitutionem præceſſiſſe fingitur.

Id ipſum ratio evidenter firmat; nam coexiſtentia cùm ſit duorum ſimultanea exiſtentia, non poteſt manere, quin utriuſque exiſtentia ſubſiſtat: at exiſtentia temporis, æternitati coexiſtentis, non ſubſiſtit, ſed eſt in perpetuo fluxu, ita quòd una parte abeunte, ſuccedat altera. Ergo fieri nequit ut coexiſtentia æternitatis ad illam eſſe deſinat, alteraque cum ſuccedente temporis parte de novo ſuccedat; adeoque tot eſſe debent hujus coexiſtentiæ partes ſibi invicem ſuccedentes, quot ſunt in tempore partes fluentes.

Hæc omnia egregiè confirmat & explicat S. Auguſtinus Tract. 99. in Joannem; ubi expendens illud Joannis cap. 16. *Quæcumque audiet loquetur*, ſubdit: *In eo quod ſempiternum eſt ſine initio & ſine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, ſive præteriti, ſive præſentis, ſive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis non recipiat* fuit, *&* erit, *ſed tantùm* eſt, *ipſa enim veraciter eſt, quæ mutari non poteſt; tamen propter mutabilitatem temporum in quibus verſatur noſtra mortalitas, non mendaciter dicimus &* fuit, *&* erit, *&* eſt; fuit *in præteritis ſæculis*, eſt *in præſenti*, erit *in futuris*; Fuit *quia nunquam* de-

defuit, erit *quia nunquam deerit*, eſt *quia ſemper eſt: neque enim velut qui jam non ſit, cum præteritis occidit; aut cum præſentibus, velut qui non maneat, labitur; aut cum futuris, velut qui non fuerat orietur. Proinde cùm ſecundùm volumina temporum locutio humana varietur, qui per nulla deeſſe potuit aut poteſt aut poterit tempora, verè de illo dicuntur cujuslibet temporis verba*.

Ex quibus verbis, ut doctè advertit Smiſingus noſter *quæſt. de Æternitate num.* 81. tria colligere licet. Primum quidem divinam æternitatem verè coexiſtere differentiis temporum, quippe cum, inquit Auguſtinus, *non deſit illis*, hoc eſt, non ſit indiſtans ab illis. Secundum quòd ipſa æternitas variis illis temporum differentiis ſucceſſivè coexiſtat, cum de ipſa pronuntientur fuiſſe, eſſe, & futurum eſſe. Tertium, quòd hæc ſucceſſio non ſpectet naturam, nec proinde divinam exiſtentiam, quæ omnino immutabilis, & invariabilis eſt, totaque ſimul ſubſiſtit: ſed tantùm coexiſtentiam, quæ licèt ex parte creaturæ ſit conſequenter relatio realis, ex parte Dei ſolùm eſt reſpectus rationis quem noſter intellectus fingit, ut divinam illam præſentiam & ſimultaneam exiſtentiam cum creatura faciliùs percipiat & explicet.

Dices 1. Ibi non eſt ſucceſſio, ubi non eſt præteritum, vel futurum, ſed ſolùm præſens: atqui in Deo ita eſt. Probatur ex S. Auguſtino 5. de Trinitate. *Apud Deum*, inquit, *præterita & futura ſtant*. Et iterum, *Ita*, inquit, *quæ dicuntur præterita ibi non præterierunt, nec illa quæ dicuntur futura, quòd deſint ut veniant expectantur; ſed omnia præſentia cogitantur:* Idem habent omnes cæteri Patres: Ergo coexiſtentia non eſt diviſibilis.

Nego minorem; Licèt enim exiſtentia Dei nullam ſucceſſionem, & diviſionem patiatur, cùm ſit ipſamet Dei natura tota ſimul, & omninò indiviſibilis: nihilominus coexiſtentia ipſius ad creaturas fluentes, & ſucceſſivas, diviſibilis eſt, & fluens.

Ad ſanctum Auguſtinum dico; illum, ſicut & cæteros Patres, idem affirmantes, eſſe intelligendos de præſentia Dei objectiva, qua fit, ut ipſemet Auguſtinus explicans illud Pſalmi 49. *Pulchritudo agri mecum eſt*, ubi ait, *Cum illo ſunt omnia cognitione quadam ineffabilis ſapientiæ Dei in Verbo conſtituta*: Unde inquirit, *quare apud ipſum omnia*; Deinde reſpondet, *quia & antequam eſſent omnia aut crearentur, ei nota erant omnia:* Ipſi concinit S. Gregorius lib. 4. moralium cap. 27. dicens, *Futurum eſſe Æternitas non habet, cui nimirum nec præterita tranſeunt, nec quæ futura ſunt veniunt, quia cuncta per præſens videt*. Quaſi diceret: Deus ab æterno per infinitam ſuam intelligendi virtutem, quia habet ſibi præſentia futuraque, & præterita, ea ita apertè intuetur ac ſi de facto in rerum natura exiſterent.

Dices 2. Æternitas eſt tota ſimul & perfecta vitæ poſſeſſio ſeu exiſtentia: Ergo ſucceſſionem non patitur.

Diſtinguo conſequens: Succeſſionem non patitur in ſuo formali conceptu æternitatis, & quatenus eſt duratio eſſentiæ divinæ, concedo: quatenus dicit reſpectum coexiſtentiæ ſui ad creaturas eſt tota ſimul, nego. Cum enim coexiſtentia ſubſiſtere nequeat ſine mutua exiſtentia extremorum, ſibi invicem coexiſtentium, neceſſum eſt quòd ſi unum fluat, etiam fluat aliud, ac proinde coexiſtentia æternitatis cum tempore neceſſariò ſucceſſiva eſt.

Dices 3. Quidquid in Deo eſt, eſt actus purus, immutabilis & æternus; ac proinde excludit potentiam ad privationem formæ habitæ, & ad acquiſitionem novæ; & conſequenter ſucceſſionem non importat: ſed coexiſtentia Dei ad creaturas & æternitatis ad tempus in Deo eſt: Ergo coexiſtentia Dei & æternitatis ad tempus nequit eſſe ſucceſſiva.

Diſtinguo majorem: Quidquid in Deo eſt, intrinſecè & realiter per modum prædicati eſſentialis aut attributalis, eſt actus purus, concedo, quidquid in eo ſolùm eſt extrinſecè, & per ſolam denominationem externam & reſpectum rationis, eſt actus purus invariabilis, & æternus, nego: Certum eſt enim appellationes *Domini*, *Creatoris*, &c. quæ Deo tribuuntur, quæque ſolum reſpectum rationis important, non concipi per modum actus puri, & æterni, quippe cum ſolùm in tempore, & ex tempore Deo tribuantur: Coexiſtentia autem non eſt aliquid Deo intrinſecum, ſed concipitur per modum reſpectus rationis, fingitur in Deo ex ipſius præſentia, & exiſtentia ſimultanea ad creaturam.

CONCLUSIO TERTIA.

Res *temporales non coexiſtunt Deo ab æterno, nec ipſius Æternitati*: Tum quia

coexi-

coexiſtere ſupponit *exiſtere* ex parte utriuſque termini: ſed creaturæ non ſemper exiſtunt in Æternitate; certum eſt enim eas nec fuiſſe verè, & realiter ab æterno, nec poſſe dici exiſtere in Æternitate; aliàs præteritum, & futurum ipſi non conveniant: Ergo non coexiſtunt æternitati; *Tum quia* coexiſtentia entis creati cum alio, eſt relatio realis. Ergo non poteſt competere rei creatæ antequam ipſa exiſtat ſecundùm ſe; quia relatio realis, fundamentum reale exigit, & conſequenter relatio realis coexiſtentiæ, requirit realem exiſtentiam rei quæ alteri coexiſtit: ſed creatura non habet realem exiſtentiam antequam ipſa de facto producatur, & in ſe verè, & propriè exiſtat.

Tum denique quia, cùm finitum non poſſit adæquari infinito, tempus quod finitum eſt, tam à parte ante, quàm à parte poſt, non poteſt adæquari æternitati quæ utroque modo infinita eſt, omnemque durationis terminum excludit. Ergo nec adæquatè coexiſtere poteſt æternitati, ſiquidem hæc adæquatio æqualem durationem importat.

Dices 1. Æternitas eſt duratio indiviſibilis ac tota ſimul: Ergo quod illi coexiſtit aliquando, toti coexiſtit, & per conſequens ſemper & ab æterno coexiſtit; nihil enim aliud eſt coexiſtere toti æternitati quàm exiſtere ab æterno.

Nego conſequentiam: Magnum enim diſcrimen eſt inter *coexiſtere toti æternitati*, & ei *coexiſtere totaliter;* Primum enim ſolùm dicit præſentiam, & permanentiam indiviſibilem ex parte æternitatis, quæ permanentia verè æternitati congruit; Secundum verò dicit etiam indiviſibilem permanentiam ex parte temporis, & interminabilem illius durationem, ſecundùm quam adæquatè coexiſtere diceretur æternitati interminabili; hæc autem interminabilitas, & indiviſibilitas tempori nullatenus competere poſſunt; adeoque tempus coxiſtere nequit æternitati totaliter, licèt ipſi toti coexiſtat. Sicut pes v. g. licèt coexiſtat toti animæ rationali quæ eſt tota in toto, & tota in qualibet parte totius, nihilominus non ipſi coexiſtit totaliter, quia ipſi non coexiſtit ubi eſt caput, & ubi ſunt cæteræ corporis partes.

Dices 2. ex S. Anſelmo lib. de Concordia præſcientiæ divinæ, & libero arbitrio cap. 1. *Sicut idem* nunc temporis *claudit omnem locum quantumvis loca inter ſe diſtent*, *nam omnia ſunt præſentia huic indiviſibili* nunc; *ita æterno præſenti clauditur omne tempus*, *ſic quòd licèt tempora inter ſe diſtent*, *ſint tamen ſimul præſentia æternitati*: Ergo cenſet S. Anſelmus res temporales verè æternitati ſemper coexiſtere. Quod confirmari poteſt, quia ſicut omnis locus eſt præſens toti immenſitati, ita omne tempus toti æternitati.

Nego conſequentiam: Non enim cenſet S. Anſelmus tempora eſſe præſentia æternitati per veram ſui cum ea permanentiam, & realem coexiſtentiam: Hæc enim permanentia eſt contra naturam temporis, quod ex ſe ſucceſſivum eſt: ſed ſolùm intendit, quòd omnia tempora, ſeu res temporales, Deo ſint objectivè præſentes ab æterno, ipſius enim eſt noſſe tempora, vel momenta, quæ poſuit in ſua poteſtate.

Vel ejus mens eſt, quòd omnes temporis partes præſentes ſint huic nunc æternitatis; non quòd illæ de facto ſubſiſtant, vel extiterint ab æterno; ſed quòd illud nunc æternitatis invariatum coextiterit tempori præterito, præſenti coexiſtat, & coexiſtet futuro.

Ad Confirmationem dico, exemplum nihil urgere, ſicut enim immenſitati divinæ omnia loca non ſunt verè præſentia ab æterno, ſed tantùm in tempore, & quando exiſtunt; ita nec res temporales Deo ſunt ab æterno præſentes realiter, ſed tantùm quando de facto exiſtunt.

ARTICULUS QUINTUS.

De Immutabilitate Dei.

Divinam Immutabilitatem inter Dei præcellentias, quas hactenus explanavimus, non abs re quinto loco proponimus inveſtigandam; hæc enim illarum videtur eſſe caput, & corona. Ideo namque Deus Infinitus, Simplex, Immenſus, & Æternus celebratur; quia nullo perfectionum, formarum, locorum, & temporum acceſſu, vel receſſu mutari dicitur; *Non enim*, inquit S. Bonaventura in primum diſt. 8. art. 2. quæſt. 1. *Deus mutatur loco, quia ubique eſt: non tempore, quia Æternitas ſimul eſt: non Forma, quia unus actus eſt. Unde mutationem ſecundùm formam tollit Simplicitas; ſecundùm tempus tollit Æternitas; ſecundùm locum tollit Immenſitas, & ideo in Deo eſt ſumma ſtabilitas*. Cùm itaque ſatis ſuperque jam eniteat nullam, vel temporis viciſſitudinem, vel locorum tranſmigra-

Digitized by Google

tionem, vel formarum, & perfectionum mutationem in Deo eſſe reperiendam, hoc in Articulo ſolùm inveſtiganda ſunt alia mutationum capita, num videlicet alicui Deus ſubjacere ſit dicendus.

QUÆSTIO PRIMA.

An Deus ſit omnino Immutabilis.

ETſi divina Immutabilitas perfectionem intrinſecam, & poſitivam importet, & ſignificet, nihilominus negativo nomine exprimitur, nimirum, ut ex negatione mutationis, nobis faciliùs cognitæ, & perviæ, illa deprehendatur, & innoteſcat.

Notandum itaque primò; totuplicem diſtingui poſſe Immutabilitatem, quotuplex eſt ipſius adverſaria mutatio: Hæc autem generatim duplex diſtinguitur, Intrinſeca nimirum, & Extrinſeca: quarum quælibet in tria rurſus capita dividi poteſt. Prima *namque*, inquit ſanctus Bonaventura loco laudato quæſt. 2. *dicitur tripliciter. Uno modo ab ente in ens, & hæc eſt mutatio ſecundùm accidens, & dicitur* variatio. *Alio modo ab ente ſimpliciter in ens potentia, ſive ſecundùm quid, & hæc eſt mutatio ſecundùm formam, & dicitur* corruptio. *Alio modo eſt mutatio ab ente in ſimpliciter non ens, & hæc eſt ſecundùm totam rei ſubſtantiam, & dicitur* verſio. *Secundùm hoc intelligendum, quòd immutabilitas dicitur tripliciter: Uno modo invariabilitas, alio modo incorruptibilitas, & tertio modo invertibilitas*. Secunda pariter fieri poteſt tribus modis, aliquid enim mutari dicitur extrinſecè, vel per novam terminationem operationis; ſic viſus dicitur mutari ad mutationem novi objecti viſibilis; Vel per terminationem relationis, ſic paries albus mutari dicitur dum alter paries itidem albus extruitur, qui ipſius relationem ſimilitudinis terminet: Vel denique per ſuſtentationem, & hypoſtaticam unionem; qualiter homo mutari diceretur, ſi ipſius hypoſtaſis alterius hominis individualem naturam afficeret.

Notandum 2. per ſolam mutationem intrinſecam rem propriè mutari, dum videlicet quidpiam intrinſecum acquirit, vel deperdit; neque enim paries, v.g. mutari dicitur, quando de non viſo fit viſus, ſed potiùs dicitur denominatus viſus à viſione ſibi extrinſeca: aut cum dicitur dexter, vel ſiniſter, à dextera, vel ſiniſtra animalis; quidquid enim mutatur, eo ipſo formaliter, quo mutatur, aliter ſe habet intrinſecè, quàm antea: aliter autem ſe habere, idem eſt, ac diverſimodè eſſe; ac proinde idem, quòd aliud in ſe habere, vel non habere, quod priùs poſſidebatur, vel non habebatur.

Notandum 3. tria potiſſimùm genera mutationum intrinſecarum poſſe naturæ ſpirituali accidere: *Prima* eſt ſecundùm entitatem, quatenus res poteſt tranſire à non eſſe ad eſſe, vel ab eſſe ad non eſſe. *Secunda mutabilitas* fit per advenientem, vel recedentem formam ſubſtantialem, aut accidentalem, cujus acceſſu, vel receſſu res mutari dicatur. *Tertia mutabilitas* fit ſecundùm operationem intellectus, & voluntatis, quæ dicuntur mutari, vel per viciſſitudinem, & ſucceſſionem, quando nempe una ſuccedit alteri: Vel per contrarietatem, & oppoſitionem, cum aliquis, v.g. cognoſcit modò eſſe falſum illud ipſum, quod antea verum eſſe judicabat; aut modò vult illud ipſum, & cum iiſdem circunſtantiis, quod antea nolebat. Hanc autem triplicem intrinſecam mutationem eſſe à Deo arcendam, tres ſequentes Concluſiones aperient.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *omnino Immutabilis eſt ſecundùm entitatem*: Hæc ſufficienter patet ex dictis de Æternitate, & neceſſitate eſſendi: *Probaturque* his omnibus Scripturæ locis, quibus Deus Ens neceſſarium, immortale, & indefectibile celebratur: Sic Exodi 3. dicitur, *Ego ſum qui ſum*, neceſſariò ſcilicet, abſolutè, & indefectibiliter. Ex Pſalmo 101. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*. Hoc eſt, interpretante S. Chryſoſtomo, *Tu verò immobilem habes naturam, & mutatione præſtantiorem*. Et primæ Timothæi 6. *Qui ſolus habet immortalitem*: Quem locum ſic expendit S. Auguſtinus lib. 23. in Joannem, *Quid eſt ergo quod ait Apoſtolus de Deo*, qui ſolus habet immortalitatem, *niſi quia hoc apertè dixit, ſolus habet incommutabilitatem, quia ſolus habet veram æternitatem?*

Hanc ipſam veritatem diſerto teſtimonio commendat S. Jacobus primo Capite, qui cùm Deum *Patrem luminum* appellaſſet, ſubdit: *Apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio*; Hoc eſt, Sol ille

ille divinitatis nulla viciſſitudinis, & obſcuritatis umbra perſtringitur. *Ipſa enim mutabilitas*, inquit S. Gregorius lib. 12. cap. 17. S. Jacobi verba illa explicans, *umbra eſt, quæ quaſi obſcuraret lucem, ſi hanc per aliquas viciſſitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra viciſſitudinis intercidit.*

Eadem veritas Gentiles idololatras non latuit, nam ut refert Pierius *lib. 39.* apud Arcadas, Jovis, & aliorum Deorum ſimulacra, quadrata fieri ſolebant; nempe ſicut loquitur Pauſanias, ut eorum inde ſtabilitas ſignificaretur, etenim ut Veteres Poetæ canunt,

Jupiter ipſe manens ſtabilis dat cuncta moveri.

Ipſam pariter veritatem agnoverunt, & propugnaverunt Ethnici Philoſophi: *Platonici* namque inter gradus ſpiritualium ſubſtantiarum, nempe animam humanam, Angelum, & Deum hoc diſcrimen ſtatuebant, quòd Anima ſit *multitudo mobilis*; Angelus *multitudo immobilis*, Deus *unitas immobilis*. Animam autem, & Angelum *multitudinem* appellabant, propter diverſas, & varias eorum facultates; Angelum autem ideo immobilem aſſerebant, quòd paucioribus, quàm homo, mutationibus eſſet ſubditus: Deum verò unitatem immobilem prædicabant, quòd ipſe immobilis unica virtute, ac potentia cuncta moveat.

Hæc efficaci ratione probat Proclus in Commentario ad Rempublicam Platonis. Si Deus mutaretur quoad entitatem, maximè vel à ſe, vel ab alio: neutrum dici poteſt: Non quidem ab alio, *Omne enim*, inquit, *quod mutatur, eo quod mutat imbecillius eſt; quoniam hoc agit, illud patitur: atqui divinum omne potentiſſimum eſt, imbecillitas verò, cùm ſit affectio propria materiæ procul eſt à Diis*: Ergo Deus mutari nequit ab alio. Sed nec etiam à ſeipſo mutari poteſt. *Quidquid enim*, inquit, *à ſeipſo mutatur, vel in melius, vel in deterius mutatur. Porro in deterius nihil ſe unquam ſponte ſua mutaverit. Nam omne, quod tale aliquid patitur, ex boni inſcitia pati illud videtur. At quod in melius fit, quando mutatur, id ante mutationem propriis boni indigens, ejuſmodi mutationem eligit. Quare ex ambobus illis, aut minimè voluntariam actionem in Deum conferemus, aut bonorum indigentiam. Verùm & cognitio penes Deos eſt præſtantiſſima, & vita ſufficiens: igitur neque bono egent ullo, neque præter voluntatem aliquid patiuntur.*

Quæ omnia breviùs hoc ratiocinio urget, & complectitur Richardus à Sancto Victore lib. 2. de Trinit. cap. 3. dicens: Omnis mutatio, aut eſt in ſtatum meliorem, aut deteriorem, aut parem: ſed nullo iſtorum modorum mutatur divina natura: Non in meliorem, quia veriſſimè, & perfectiſſimè eſt: Non in deteriorem, quia à ſemetipſa eſt: Non in æqualem, quia perfecta eſt: Ergo nullo modo convenit Deo mutabilitas.

Dices: Deus dicitur *Sapientia æterna*: ſed ex libro Sapientiæ cap. 7. *Omnibus mobilibus mobilior eſt* ſapientia: Ergo Deus eſt mobilis, & mutabilis. Diſtinguit minorem S. Bonaventura loco laudato ad primum. Divina Sapientia eſt mobilior activè, & effectivè; quia hæc motum, & vim agendi, ac movendi cunctis creaturis tribuit, concedit: Paſſivè, & ſucceſſivè, quaſi hæc motum in ſe reciperet, negat: Ideoque divina illa Sapientia dicitur mobilis, quaſi movens, & motrix, non quaſi mota, & agitata.

Dices 2. Ille verè dici poteſt mutari ſecundùm entitatem, qui in aliam tranſit naturam, & propriam ſuam exuens, aliam induit: atqui ita eſt de Deo, nam Verbum divinum, quod revera Deus eſt, *Caro factum eſt*, inquit Joannes Evangeliſta primo Capite, & ut ait S. Paulus, *Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo*: Ergo Deus verè mutatur entitativè.

Nego minorem. Verbum enim divinum caro factum eſt non converſione Divinitatis in carnem ſed aſſumptione humanitatis in Deum, inquit S. Athanaſius in Symbolo: ſimiliter humana ſuſcipiens, Divina non amiſit, ait S. Auguſtinus, nec factus homo Deus eſſe deſtitit. Unde Tertullianus adversùs Praxeam: *Videmus duplicem ſtatum non confuſum, ſed conjunctum in una perſona, Deum, & hominem Jeſum. Et adeo ſalva eſt utriuſque proprietas ſubſtantiæ, ut & Spiritus res ſuas egerit in illo; id eſt virtutes, & opera, & ſigna: & caro paſſiones ſuas functa ſit.*

Hinc ſubtiliter advertit S. Auguſtinus lib. 83. Quæſtionum q. 73. Apoſtolum dicere Verbum divinum *habitu inventum ut homi-*

Digitized by Google

hominem, quia inquit, *non transfiguratione in hominem, ſed habitu factus eſt, cum indutus eſt hominem, quem ſibi uniens, quodammodo, atque conformans immortalitati, æternitatique ſociaret .... Quo nomine* habitus *oportet intelligi non mutatum eſſe Verbum ſuſceptione hominis; ſicut nec verba veſte mutantur; quamquam illa ſuſceptio ineffabiliter ſuſceptum ſuſcipienti copulaverit. Sed quantùm verba humana rebus ineffabilibus coaptari poſſunt, ne mutatus intelligatur Deus humanæ fragilitatis aſſumptione, electum eſt ut Græcè* χῖμα, *& Latinè diceretur* habitus *iſta ſuſceptio*. Quòd autem per hanc aſſumptionem humanitatis Verbum divinum nihil ſuæ majeſtatis, & divinitatis paſſum fuerit, docent omnia Oecumenica Concilia, præſertim Epheſinum: necnon & ſancti Patres, præcipuè Cyrillus Alexandrinus libro de recta fide, & Epiſtola ad Neſtorium:

Concludendum ergo eſt cum ſancto Auguſtino Epiſt. 102. *Illud*, inquit, *maximè cavendum eſt, ne cuiquam Dei natura commutabilis, & convertibilis eſſe dicatur*. Et Chryſoſt. Homil. 10. in cap. 1. Joann. *Longè ab immortali illa natura eſt tranſmutatio*. Et Origene 1. Periarchon cap. 2. inter medium, & finem. *In omnibus inconvertibilis eſt, & incommutabilis: & ſubſtantiale in eo omne bonum eſt, quod utique mutari, atque converti nunquam poteſt*. Et Chryſologo ſerm. 23. *Qui ſibi nunquam, tibi toties immutatur, propter te varias monſtratur in formas, qui manet unica ſuæ majeſtatis in forma. Quid plura? Dat ſe tibi Deus, ut ferre potes, quia ut eſt, tu non potes ſuſtinere.*

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *non eſt mutabilis ad formam*. Hanc Concluſionem egregiè probat Hugo Victorinus lib. 7. eruditionis Theologicæ cap. 20. *Quidquid enim*, inquit, *mutatur ſecundùm formam, id fit, vel ſecundùm augmentum, vel ſecundùm diminutionem, vel ſecundùm alterationem: ſed neutro horum modorum Deus eſt mutabilis. Non quidem ſecundùm* augmentum; *quidquid enim*, inquit, *per incrementum creſcit, amplius aliquid ſemetipſo accipit: quidquid autem præter id, quod in ſemetipſo habet, aliquid accipit, aliunde accipiat neceſſe eſt, quia nulla res ſibi ipſi, quod non habet, dare poteſt. Creator autem rerum à quoquam aliquid, quod non habet, accipere nequit; cùm omne quod eſt, ab ipſo procedat: Non poteſt igitur creſcere, qui ſemetipſo amplius nihil poteſt recipere.*

Neque etiam ſecundùm *diminutionem*; *Quidquid enim*, inquit, *ſemetipſo minus fieri poteſt, verè unum non eſt; quia id quod in ſeparatione ſe dividit, in conjunctione idem non fuit. Deus igitur cui totum unum eſt eſſe quod eſt, nullo modo ſemetipſo minor fieri poteſt*. Neque tandem ſecundùm *alterationem: Alteratio namque ſpirituum*, inquit, *fit per cognitionem, & affectum: Secundùm affectum quidem, mutantur ſpiritus, ut nunc triſtes, nunc hilares: Secundùm cognitionem verò, ut nunc minùs, nunc ampliùs ſapientes*: Deus autem utroque modo immutabilis eſt, ut ſequenti Concluſione patebit: Ergo eſt omninò immutabilis ſecundùm formam.

Probatur 2. Tria ad veram mutationem deſiderantur: *Primò* quidem potentialitas, ſeu privatio, & carentia alicujus formæ, quæ ſit veluti terminus à quo: *Secundò* requiritur ſubjectum mutabile, & ſuſceptivum diverſarum formarum: *Tertiò* neceſſarius eſt terminus ad quem, ſeu forma de novo producenda, quæ tale ſubjectum afficiat: ſed neutrum horum in Deo reperiri poteſt. Non quidem potentialitas, quia Deus eſt actus purus, ideoque caret privatione formæ, quæ ſe tenet ex parte termini à quo: Non etiam ſecundum, quia eſt ſimpliciſſimus, ſubindeque omnem compoſitionem ex forma, & proinde omnem motum ad formam reſpuit. Non etiam tertium, cum enim ſit infinitus, omnes omnino perfectiones deſiderandas in ſe continet, nec ullam recipere poteſt, quam antea non habuerit.

Hæc omnia paucioribus verbis exponit, & confirmat S. Hilarius in Pſalmum ſecundum; *Deus*, inquit, *beatus atque perfectus, profectu non eget, cui nihil deeſt: demutatione non novus eſt, qui origine caret. Ipſe eſt, qui quod eſt, non aliunde eſt: In ſeſe eſt, ſecum eſt, ad ſe eſt, ſuus ſibi eſt, & ipſe ſibi omnia eſt, carens omni demutatione novitatis*. Cui concinit S. Auguſtinus Tractatu 4. in 1. Epiſt. Joannis, *Non ſolùm Deus vocatur*; eſt, inquit, *ſed verè eſt: incommutabile eſt: ſemper manet; mutari neſcit, nulla ex parte corrumpitur; nec proficit, quia perfectum eſt; nec deficit, quia æternum eſt*.

Dices 1. Ille verè cenſendus eſt mutari quantum ad formam, qui variis affectuum, & paſſionum, iræ, vindictæ, zeli, cæte-

riſque

Digitized by Google

riſque motibus agitatur; atqui ita de Deo eſt, ſiquidem Scriptura ſacra hos affectus non rarò illi tribuit: Sic Pſalmo 37. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

Reſpondet Origenes homil. 23. in Numeros: *Hæc omnia tropice, & humano more accipienda ſunt à Scriptura dici: Aliena porro eſt divina Natura ab omni paſſionis, & permutationis affectu, in illo ſemper beatitudinis apice immobilis, & inconcuſſa perdurans.* Itaque in forma diſtinguo minorem: Deo tribuuntur præfati iræ, & cæterarum paſſionum motus, quantùm ad effectum, quia nempe tranquilla, & immutata ejus voluntas illos producit effectus, qui in nobis ex commotionibus illarum paſſionum oriuntur, concedo: quantùm ad affectum, quaſi in ſe hos paſſionum motus ſentiat, nego. Hæc luculenter expendit S. Auguſtinus cap. 29. Meditationum, ubi Deum ſic alloquitur: *Amas, nec æſtuas, zelas: & ſecurus es: penitet te, & non doles: iraſceris, & tranquillus es: opera mutas ſed non conſilium. Recipis quod non invenis, & nunquam amiſiſti: nunquam inops, & gaudes lucris; nunquam avarus, & uſuras exigis: ſupererogatur tibi, ut debeas, & quis habet quidquam non tuum? Reddis debita nulli debens; donas debita nihil perdens.*

Inſtabis. Nedum ſecundùm effectum, & metaphoram, ſed etiam revera ſecundùm affectum, & motum voluntatis, ira, & indignatio, cæterique præfati motus Deo tribuuntur; Ergo nulla ſolutio. Probatur antecedens ex Lactantio cap. 12. lib. de ira Dei, quem S. Hieronymus pulcherrimum appellat, ubi cùm dixiſſet timore Dei hominum ſocietatem, & vitam ſuſtineri, muniri, & gubernari, ſubdit, *His autem timor auferetur, ſi fuerit homini perſuaſum, quòd iræ ſit expers Deus, quem moveri, & indignari non modò cùm injuſta ſiunt, communis utilitas, ſed etiam ratio ipſa, & veritas perſuadet.* Quod autem non tropologicè, ſed litteraliter ſit intelligendus, ipſemet indicat *cap.* ubi ſuam opinionem exponens, ait, *Inania, & falſa reperiuntur argumenta, vel eorum, qui cum iraſci Deum nolunt, gratificari volunt; quia ne hoc quidem fieri ſine ira poteſt: vel eorum qui nullum animi motum eſſe in Deo putant. Et quia ſunt aliqui affectus, qui non cadunt in Deum, ut libido, timor, avaritia, invidia; omni prorſus affectu eum vacare dixerunt. His enim vacat, quia vitiorum affectus ſunt. Eos autem, qui ſunt virtutis, id eſt ira in malos, charitas in bonos, miſeratio in afflictos, quoniam divina poteſtate ſunt digna, proprios, & juſtos, & veros habet;* Quibus apertè docet aliquos affectus eſſe in Deo tantùm metaphoricè, alios autem verè, & propriè.

Eandem in ſententiam iviſſe videtur Tertullianus *lib. 2. contra Marcionem cap. 26.* ubi in eum invehens quòd Deum iræ expertem diceret, ſic ſcribit: *Stupidiſſimus ergo, qui non offenditur facto, quod non amat fieri, quando offenſa comes ſit frustratæ voluntatis. At ſi offenditur, debet iraſci: ſi iraſcitur, debet ulciſci; nam & ultio effectus eſt iræ, ira debitum offenſæ, & offenſa, ut dixi, comes fruſtratæ voluntatis.*

Reſpondeo; quidquid cenſuerint Tertullianus, & Lactantius, non ſolùm iram, ſed & cæteros animi motus, nedum quatenus perturbationes ſunt, ſed etiam ut ſunt pacati, ac tranquilli affectus, Deum omninò dedecere, eò quòd nihil novum, nihilque non æternum Deus admittat; Unde meritò Arnobius *lib. 7. contra Gentes* eos irridet, quòd Chriſtianis Deos iratos eſſe prædicarent; *Univerſi enim*, inquit, *animorum affectus ignoti Diis ſunt: Conſentaneum eſt credere nunquam Deos iraſci. Quinimo nullum affectum magis eſſe ab iis longè, quàm qui feris, & belluis proximus turbat tempeſtatibus patientes, & ad periculum interitionis inducit. Quidquid enim vexatur rei alicujus motu, paſſibile eſſe conſtat, & fragile; quod paſſioni, fragilitatique ſubjectum eſt, id neceſſe eſt eſſe mortale: ira autem vexat, & patientes ſe ſolvit: Ergo eſſe mortale dicendum eſt, quod paſſionibus ſubjectum eſt iræ.*

Unde ſancti Patres hanc Dei iram metaphoricè uſurpatam, variè interpretantur. Sanctus quidem Hilarius in Pſalmum 2. Nihil iram Dei eſſe aliud dicit, niſi ultionem, pœnamque peccati ab alio conſtitutam. *Pœna*, inquit, *patientis, ira eſſe creditur decernentis. Atque ita iraſcitur Deus, cùm per pœnæ dolorem, iram decreti in ſe ſentiant eſſe puniti.* S. verò Auguſt. in eundem Pſalmum *Ira Dei*, inquit, *eſt motus, qui fit in anima, quæ legem Dei novit, cùm eandem legem videt à peccatore præteriri; per hunc enim motum juſtarum animarum multa vindicatur. Quanquam poſſit ira Dei rectè intelligi etiam ipſa mentis obſcuratio, quæ conſequitur eos, qui legem Dei tranſgrediuntur.*

Dices 2. Deus in tempore recipit novas appellationes, *Domini, Creatoris, & Redemptoris*, &c. quas non habuit ab æterno:

Ergo & formas aliquas excipit, à quibus appellationes illæ oriantur, proindeque mutatur quantùm ad formam.

Reſpondeo 1. hoc argumentum aliquando inſolubile viſum fuiſſe S. Auguſtino, ut ipſemet fatetur *Lib.* 12. *de Civitate Dei cap.* 15. ubi ait *Quomodo* Creator *ſemper fuit Dominus, ſi Creatura ſerviens non ſemper fuit? aut quomodo creata eſt, & non potiùs Creatori coæterna eſt, ſi ſemper fuit? Vereor ne faciliùs judicer affirmare, quod neſcio, quàm docere, quod ſcio. Redeo igitur ad id, quod Creator noſter ſcire nos voluit: illa verò, quæ, vel ſapientioribus in hac vita ſcire permiſit, vel omnino perfectis in alia vita ſcienda ſervavit, ultra vires meas eſſe profiteor.*

Nihilominus *Lib.* 5. *de Trinit. cap.* 16. eandem agitans quæſtionem, diſertè probat Deum per præfatas appellationes non eſſe mutabilem. Cùm enim diſtinxiſſet duo relationum genera; quarum aliquæ cum mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt; *Sicut amicus*, inquit, *relativè dicitur, neque enim eſſe incipit, niſi cum amare cœperit; fit ergo aliqua mutatio voluntatis, ut amicus dicatur.* Aliæ verò ſunt relationes, quæ mutationem non important: *Nummus enim*, inquit, *cum dicitur prætium, relativè dicitur, nec tamen mutatus eſt, cùm eſſe cœpit prætium, neque cùm dicitur pignus, & ſi quæ ſunt ſimilia.* Unde concludit primò, *Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relativè, ut neque cùm incipit dici, neque cùm deſinit, aliquid in ejus natura, vel forma, qua nummus eſt, mutationis fiat; quantò faciliùs de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, ut ita dicatur relativè aliquid ad Creaturam, ut quamvis temporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur; ſed illi Creaturæ, ad quam dicitur?* Concludit 2. *Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relativè dici. Non tamen ſecundùm accidens Dei, quod ei aliquid acciderit: ſed planè ſecundùm accidens ejus, ad quod dici aliquid Deus incipit relativè*, Unde in forma

Diſtinguo antecedens. Deus has appellationes recipit ratione alicujus formæ intrinſecæ ſibi in tempore advenientis, nego antecedens: Ratione mutationis, quæ accidit Creaturæ ab ipſo procedenti, & dependenti, concedo: Et nego conſequentiam.

CONCLUSIO TERTIA.

Deus *eſt omnino immutabilis etiam ſecundùm operationes Voluntatis, & Intellectus.*

Probatur Primò ex Scriptura ſacra. Num. 23. *Non eſt Deus, quaſi homo, ut mentiatur, nec ut Filius hominis, ut mutetur: dixit ergo, & non faciet? Locutus eſt, & non implebit?* 1. Regum 15. *Triumphator in Iſrael non parcet & pœnitudine non flectetur, neque enim homo eſt, ut agat pœnitentiam.* Id eſt, ut eum pœniteat ſui decreti, illudque mutet, & retractet. Et Jacobi 1. *Apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.* Quod potiſſimè dictum eſt de libera Dei voluntate nos generandi *verbo veritatis, ut ſimus* initium *aliquid Creaturarum ejus*; quemadmodum ex textu ipſo manifeſtum eſt.

Idipſum non obſcurè colligitur ex Pſalmo 32. *Conſilium Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus à generatione in generationem*, id eſt, manent ſemper eædem, & invariabiles ab æterno in æternum. Et Proverb. 19. v. 21. *Multæ cogitationes in corde viri, voluntas Domini permanebit.* Et Ephes. 1. v. 11. Paulus affirmat Deum *operari omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Conſilium, inquam, non temporaneum, ſed æternum, juxta illud, quod paulò ante dixerat, verſ. 4. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti.*

Probatur 2. ex ſanctis Patribus, qui eandem Dei intellectus, & voluntatis immutabilitatem propugnant. Ita S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 12. Gregorius Magnus lib. 16. Moralium c. 17. Bernardus ſermone 81. in Cantica; ſed præſertim Auguſtinus, qui divinæ cognitionis immutabilitatem ſic expendit, lib. 11. de Civitate Dei cap. 21. *Ille*, inquit, *non ex hoc in illud cogitatione mutata, ſed omnino incommutabiliter videt: ita ut illa quidem quæ temporaliter fiunt, & futura nondum ſint, & præſentia jam ſint, & præterita jam non ſint. Ipſe verò hæc omnia ſtabili, ac ſempiterna præſentia comprehendit, &c. nec aliter nunc, nec aliter antea, & aliter poſtea. Quoniam non ſicut noſtra, ita & ejus quoque ſcientia, trium temporum, præſentis videlicet præteriti, vel futuri varietate mutatur, apud quem non eſt tranſmutatio, nec momenti obumbratio. Neque enim ejus intentio de cogitatione in cogitationem tranſit, in cujus incorporeo intuitu ſimul adſunt cuncta, quæ novit.*

Idip-

Idipſum de divina voluntate probat lib. 12. de Civit. cap. 17. *In Deo*, inquit, *non alteram præcedentem altera ſubſequens mutavit, aut ſuſtulit voluntatem: ſed una, eademque ſempiterna, & immutabili voluntate, res quas condidit, & ut priùs non eſſent egit, quamdiu non fuerunt: & ut poſteriùs eſſent, quando eſſe cœperunt*. Et tract. 23. in Joann. poſt medium ſic ait: *Tranſi omnem mutabilem ſpiritum. Tranſi ſpiritum, qui modò ſcit, modò neſcit, modò meminit, modò obliviſcitur, vult, quod nolebat, non vult, quod volebat: ſive patiatur jam illas mutabillitates, ſive pati poſſit. Tranſi hæc omnia, non invenis in Deo aliquid mutabilitatis: non aliquid, quod aliter nunc eſt, aliter paulò ante fuerit.*

Probatur 3. hæc eadem concluſio ratione deducta ab æternitate Dei; quam ſic expendit S. Auguſtinus lib. 12. Confeſſ. 15. *Num dicetis falſa eſſe, quæ mihi veritas voce forti in aurem interiorem dicit de vera æternitate Creatoris, quòd nequaquam ejus ſubſtantia per tempora varietur: nec ejus voluntas extra ejus ſubſtantiam ſit? Unde non eum modò velle hoc, modò velle illud, ſed ſemel, & ſimul, & ſemper velle omnia, quæ vult: Non iterum, & iterum: neque nunc iſta, nunc illa, nec velle poſtea, quod nolebat; aut nolle, quod priùs volebat. Quia talis voluntas mutabilis eſt: & omne mutabile æternum non eſt. Deus autem noſter æternus eſt.*

Idem de cognitione proſequitur; *Quod mihi*, inquit, *dicitur in aurem interiorem; expectatio rerum venturarum fit contuitus cùm venerint: idemque contuitus fit memoria cùm præterierint: omnis porro intentio, quæ ita variatur, mutabilis eſt; & omne mutabile æternum non eſt. Deus autem noſter æternitas eſt. Hæc colligo, atque conjungo, & invenio Deum meum, Deum æternum, non aliqua tali nova voluntate condidiſſe Creaturam, nec ſcientiam ejus tranſitorium aliquid pati.*

Hanc ipſam veritatem egregiè probat Hugo Victorinus, *Lib. 7. eruditionis Theologicæ cap. 20.* in hunc modum; Primò quidem, quantum ad immutabilitatem voluntatis divinæ, Duo ſunt, *inquit*, præcipua, quæ affectum operantis mutare ſolent, ideſt, ſive quia aliquid pœnitendum fecerit in præterito, ſive aliquid inordinatum proponat de futuro. Sed quòd Deus de facto non pœniteat, ſatis evidenter oſtendit immutabilis iſte caſus rerum omnium, qui ſic lege perpetua primæ inſtitutionis modum non deſerit. Quòd verò nihil inordinatum proponat, rationabilis probat eventus, qui in tanto corpore naturæ nuſquam ſibi contradicit. Semper ergo immutabilis eſt voluntas Dei, qui nec conſilium mutat de præterito, nec propoſitum de futuro.

Idem probat de immutabilitate cognitionis. Tribus enim modis, *inquit*, mutabilitati ſubjacet humana cognitio, Per augmentum, per diminutionem, per viciſſitudinem. Per *augmentum*, ut quando diſcimus, quod neſcimus. Per *diminutionem*, quando, quod ſcimus, obliviſcimur. *Viciſſitudo* autem quadripartita eſt: in eſſentia, in forma, in loco, in tempore. In eſſentia *Viciſſitudinem* patitur humana cognitio, quando nunc hoc, nunc illud cogitamus, quia ſimul omnia noſtra ſenſu comprehendere non poſſumus. In *forma*, quando idipſum nunc tale, nunc verò tale attendimus: quia utrumque ſimul non valemus. In *loco*, quando nunc huc, nunc illuc cogitationem ducimus: quia ſimul ubique eſſe cogitatione non valemus. *In tempore*, quando nunc præterita, nunc præſentia, nunc futura conſideramus. Tunc etiam tempore cognitio, variatur, quando nunc habitam cognitionem intermittimus, nunc intermiſſam iterum reſumimus, qui eam ſine intermiſſione tenere non poſſumus.

Sed has omnes mutabilitates divina cognitio non recipit. Non *augetur* quia plena eſt. Neque enim neſcire poteſt omnia, qui creat, qui gubernat, qui penetrat, qui portat omnia. Et qui omnibus præſens eſt Deitate, abſens eſſe non poteſt viſione. *Minui non poteſt*, qui aliundè non eſt quidquid eſt; ſed idem ipſum quidquid eſt, ab ipſo eſt, ab uno, & unum totum quod eſt. Quid de *Viciſſitudine* dicam? Quomodo viciſſitudinem recipere poſſit Sapientia, quæ omnia ſimul, & ſemel ſub uno viſionis radio comprehendit? *Simul*, quia omnem eſſentiam, omnem formam, omnia loca, omnia tempora. *Semel*, quia viſionem nec intermiſſam recipit, nec habitam intermittit: ſed quod ſemel eſt, ſemper eſt, & quod ſemper eſt totum eſt. Omnia videt, & de omnibus omnia videt, & ſemper videt, & ubique videt. Nihil enim novum, nihil alienum advenit, nihil ſuum. Quando futurum eſt prævidet, quando præſens eſt vi-

„ det, quando præteritum eſt retinet. „ Nec aliud, quàm quod in ipſo eſt, „ prævidet, videt, & retinet: ſed quod „ advenit in tempore, fuit in viſione, & „ quod præterit in tempore, permanet & „ in viſione.

„ Quemadmodum ſi totum corpus tuum „ eſſet oculus, nec aliud tibi eſſet eſſe, „ & aliud videre, quocumque ſe res ver„teret, præſens tibi non eſſe non poſſet: „ & ſub uno viſionis ictu immobilis per„manens comprehenderes quidquid quo„quo verſum in conſpectu haberes: Res „ tranſiret, & ſtaret viſio, & quocumque „ ſua ſe mobilitate verteret, ſtanti non„niſi præſens eſſet. Nunc autem quia ex „ parte vides, mutabiliter vides, & cùm „ res videnti tranſit, aut videri deſinit, „ aut ſecum mutabiliter viſionem trahit. „ Quòd ſi totus oculus eſſes, ſic mutabi„liter non videres: Quidquid igitur ex „ parte eſt, mutabile eſt, & quidquid ex „ parte non eſt; mutabile non eſt. Deus „ autem cui idem eſt eſſe, vivere, & in„telligere, cùm per eſſentiam, ex parte „ non ſit, nec per ſapientiam ex parte „ eſſe poterit: ſed ſicut immutabilis eſt „ eſſentia, ita quoque immutabilis eſt ſa„pientia. Hæc Hugo.

His addi poteſt, quòd ſi aliqua in Deo eſſet intellectionis, & volitionis mutatio, eſſet pariter in eo ignoratio, & inconſtantia. Ignoratio quidem, nam ſi Deus aliquid de novò, aut alio modo cognoſceret, haud dubiè illud antea ignoraſſet, aut non perfectiſſimè noviſſet: Pariter, ſi deſineret aliquid omnino, vel alio modo cognoſcere, jam in illo eſſet, vel antea fuiſſet illius rei ignorantia, aut imperfecta ejus notitia. Eſſet pariter in eo levitas, & inconſtantia, ſi aliter ſe haberet ejus voluntas, quàm antea, circa objectum ita perfectè ab æterno cognitum, ut illius majorem, & perfectiorem cognitionem habere non potuerit: ille enim inconſtans in voluntate cenſetur, qui aliter ſe habet, quàm antea in volendo, aut non volendo; vel nolendo, aut non nolendo, nulla præſuppoſita nova ratione, cur aliter ita velit, aut nolit. Ignoratio autem, & inconſtantia Deum omnium entium perfectiſſimum ſummè dedecent: Ergo etiam ipſi repugnat, volitionis, & intellectionis mutatio.

Dices I. Ille verè mutatur ſecundùm intellectionem, & volitionem, qui nunc aliter cognoſcit, & vult objectum, quàm antea: ſed Deus aliter cognoſcit nunc Verbi incarnationem, v. g. quàm ab initio mundi, illam enim tunc, ut futuram, nunc verò, ut præteritam reſpicit. Similiter Petrum amat dum eſt in ſtatu gratiæ, illum verò odio habet quando eſt in ſtatu peccati mortalis: Ergo eſt ſucceſſio, & variatio temporanea inter actus cognitionis, & voluntatis divinæ. Patet minor quantùm ad actum voluntatis; aliàs enim ſi in Deo non eſſet amoris, & odii variatio, & ſucceſſio, ſequeretur, quòd Deus eundem ſimul amaret, & odiſſet; verumque eſſet dicere, quòd modò odiſſet Beatos, qui aliquando mortaliter peccaverunt, & vice-verſa nunc eximiè plurimos Damnatos diligeret, qui aliquando innocentes, & in præcellenti ſtatu gratiæ extiterunt.

Diſtinguo majorem: Si hæc volitionis, & intellectionis varietas proveniat à diverſitate actuum, concedo: Si ſolùm ab ejuſdem infiniti, & indiſtincti actus diverſa terminatione, & habitudine ad objectum, juxta variam, & diverſam temporis diſpoſitionem, & objecti habitudinem, nego: Tota enim hæc mutatio in creaturam eſt refundenda, non verò in ipſum Deum, qui ab æterno omnia voluit, & intellexit unico actu ſimpliciſſimo, & invariato. Unde ſemper cognovit incarnationem futuram, dum revera futura erat, & præteritam dum impleta fuit. Idem dicendum de Dei voluntate: Amor, enim, & odium divinum pro diverſitate motivorum variis temporibus exiſtentium non ſunt actus contrarii, ſed unicus omninò, & indiviſibilis actus ſecundùm entitatem, qui juxta variam ſui habitudinem, & terminationem ad objectum gratum, dicitur amor, ad ingratum verò, odium appellatur: Dilexit enim Judam conſideratum pro eo tempore, quo erat juſtus; odit verò ſpectatum pro eo tempore, quo peccator erat.

Nec propterea ſequitur, quòd nunc Deus oderit Beatos, ut Beatos, vel amet Damnatos, ut Damnatos, & ut malos: ſed tantùm, quòd actus, qui dicebatur odium, & quo Deus ab æterno odit eos, qui aliquando fuerunt peccatores, pro eo ſtatu, quo erant peccatores, & in quantum peccatores, perſeveret, huc uſque, & in æternum. Licèt non dicatur odium, ſed amor, quia

jam

jam illi mutati ſunt de peccatoribus in Sanctos, & Beatos, & idcirco dicuntur à Deo amari, ut tales amore pariter æterno; quatenus pro alia temporis differentia amabiles ſunt, & in ſtatu gratiæ. Idem viceverſa dicendum eſt de Damnatis, qui aliquando fuerunt innocentes.

Hæc luculenter expendit S. Auguſtinus lib. 5. de Trinitate circa finem: *Quod ergo*, inquit, *temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt, relativè dici, non tamen ſecundùm accidens Dei, quod ei aliquid acciderit; ſed planè ſecundùm accidens ejus, ad quod dici aliquid Deus incipit relativè: Et quòd amicus Dei juſtus eſſe incipit, ipſe mutatur. Deus autem abſit, ut temporaliter aliquando diligat, quaſi nova dilectione, quæ in illo antè non erat, apud quem non præterita tranſierunt, & futura jam facta ſunt. Itaque omnes Sanctos ſuos ante mundi conſtitutionem dilexit; ſicut prædeſtinavit. Sed cùm convertuntur, & inveniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicuntur, ut eo modò dicatur, quo poteſt humano affectu capi quod dicitur. Sic etiam cùm iratus malis dicitur, & placidus bonis, illi mutantur, non ipſe. Sicut lux infirmis oculis aſpera, firmis lenis eſt; ipſorum ſcilicet mutatione, non ſua.*

Dices 2. Deus creat, ſervat, & regit mundum in tempore, quod ab æterno non præſtitit: Ergo aliquas habet operationes in tempore, quas ab æterno non habuit, proindeque mutatur.

Diſtinguo antecedens. Hæc præſtat volitione, aut actu reali, quem ab æterno non habuerit, nego; nova terminatione extrinſeca ipſius ejuſdem actus divinæ voluntatis ad ipſum mundum productum, conſervatum, & gubernatum, concedo: Itaque, inquit Doctor *in ſecundum diſt. 1. qu. 2. nu. 7.* volitio, qua Deus mundum condit, ſuſtentat, & gubernat, eſt quidem ab æterno; non tamen pro æterno, ſed pro determinata temporis differentia. Ideſt, Deus vult quidem ab æterno mundum producere, & regere; non quòd mundus produci debeat ab æterno, ſed tantùm in temporum exordio, & ſucceſſione.

Inſtabis. Volitio Dei efficax ſuum ſortitur effectum: Ergo ſi volitio Dei ſit efficax ab æterno, effectus volitus pariter erit ab æterno.

Diſtinguit eodem modo: Si ſit efficax, ſeu efficiens ab æterno, & pro æterno; hoc eſt, ſi Deus velit effectum produci ab æterno, talis effectus erit æternus, concedit: ſi ſit efficax ab æterno, ſed pro tempore, non pro æterno, effectus erit æternus, negat. *Agens enim liberum* (inquit) *poteſt eadem volitione antiqua effectum novum producere, pro tunc, pro quando vult effectum novum eſſe: Non enim ſequitur, ſempiternaliter vult, & non poteſt de novo velle: Ergo vult pro ſempiterno. Sicut non eſt neceſſarium in me, quòd ſi nunc volo aliquid, quòd pro nunc velim illud eſſe pro cras; & ſine omni mutatione à parte voluntatis meæ, poſſum illud cauſare cras, pro quo volo illud.*

Urgebis. Implicat eſſe actionem actualem, & non eſſe terminum actionis, qui eſt effectus: Ergo implicat eſſe creationem actualem, v. g. ab æterno, & non eſſe rem creatam ab æterno.

Diſtinguo antec. Implicat eſſe actionem actualem, & actualiter connotantem terminum præſentem, dum non eſt talis terminus, concedo: Implicat eſſe actionem actualem, connotantem terminum non præſentem, ſed futurum, nego: Volitio autem illa connotat effectum, non quidem præſentem, ſed futurum: & idcirco ex hoc ſolùm ſequitur, illum effectum eſſe quidem actualiter futurum, non verò actualiter exiſtentem, & præſentem.

Urgebis iterum: Ex Ariſt. 2. de generatione 56. *Idem manens idem, ſemper natum eſt facere idem*: Ergo ſi creatio ſit æterna, ſuum habebit effectum ab æterno: vel ſi ſolùm habeat in tempore, non erit eadem, quæ fuerat ab æterno.

Reſpondet Doctor *citatus n. 9.* hoc Ariſtotelicum effatum eſſe ſolùm intelligendum de agente naturali; non verò de agente modo ſupernaturali, qualis eſt Deus dum creat.

Urgebis denique. Intelligi nequit quomodo Deus operari poſſit in tempore per æternam volitionem, ſine & nova, & actuali applicatione potentiæ executivæ, id eſt omnipotentiæ divinæ, quæ applicatio fieri debet per aliquem actum novum ipſius voluntatis. Sicut enim nihil liberè operamur per potentiam executivam, vi ſolius decreti præteriti, & voluntatis præcedentis, ſed ultra requiritur actus novus voluntatis applicantis potentiam ad operandum hic, & nunc: ita pariter in Deo videtur requiri talis novus actus, qui voluntatem æternam

ad

ad hoc, aut illud producendum determinet, & applicet: Ergo in Deo eſſe debet actuum variatio.

Nego antecedens, Deus enim non eget novo actu voluntatis, ut applicet potentiam executivam ad operandum, hîc, & nunc; ſed ſufficit decretum æternum, quo ſemper voluit, hîc, & nunc, hoc, aut illud producere, cùm enim decretum illud divinum invariatum perſeveret uſque ad hoc, aut illud inſtans, ſufficiens eſt, ut applicet omnipotentiam divinam ad hoc, aut illud producendum. Unde decretum illud divinum ſemper durans, æquivalet duobus actibus noſtræ voluntatis, quorum uno decernimus, & ſtatuimus operari, & aliquid producere in futurum, altero autem volumus hîc, & nunc efficienter operari, applicamuſque actualiter potentias executivas ad operationem.

Nec refert, quòd illud decretum fuerit efficax ab æterno, non enim propterea debuit applicare actu omnipotentiam ad operandum ab æterno, quia non fuit decretum de operatione facienda ab æterno, ſed eo tempore, vel inſtanti, quo Deus liberè ſtatuit operari, & decrevit aliquid producere.

Dices 3. Qui retractat ſententiam, quemque ſui facti pœnitet, ille verè mutabilis eſt quantum ad operationes: ſed ita eſt de Deo, nam Geneſ. 6. *Delebo*, inquit, *hominem, quem creavi .... pœnitet enim me feciſſe eos*. Item primo Regum cap.15. *Pœnitet me, quòd conſtituerim Saul Regem*. Et Hieremiæ 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum adverſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi, ut facerem ei*. Unde vulgatum illud ſancti Ambroſii in Lucam, *Novit Deus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum*: Ergo, &c.

Reſpondeo, hanc Dei pœnitentiam uſurpari tantùm metaphoricè, ita quòd ſignificet mutationem in effectu producto, non verò in affectu producentis. Quod egregiè explicat S. Auguſtinus lib. 2. ad Simplicianum qu.2. ubi cum probaſſet Deum *præſcientem omnia non poſſe pœnitere*, explicat qualiter à Scriptura pœnitere dicatur per comparationem ad homines pœnitentes, removendo tamen ab eo ea, quæ in hominum pœnitentia imperfectionem ſonant, quales ſunt retractatio ſententiæ, & affectus, cum animi mœrore. *In hominibus*, inquit, *opus pœnitendi eſt, cum procul dubio reperitur voluntas mutandi. Sed in homine cum dolore animi eſt, reprehendit enim in ſe, quod temerè fecit. Auferamus ergo iſta, quæ de humana infirmitate, atque ignorantia veniunt, & remaneat ſolùm velle, ut non ita ſit aliquid, quemadmodum erat, ſic poteſt aliquantulum intimari menti noſtræ, qua regula intelligatur, quòd pœnitet Deum. Cùm enim pœnitere dicitur, vult non eſſe aliquid, ſicut fecerat, ut eſſet. Sed tamen, & cum ita eſſet, ita debebat, & cum ita eſſe jam finiri, jam non debet ita eſſe, perpetuo quodam, & tranquillo æquitatis judicio, quo Deus cuncta mutabilia incommutabili voluntate diſponit.*

Id ipſum inculcat, ſed breviùs l. 83. quæſtionum q. 52. *Quoniam*, inquit, *mutare cœptum, & aliquod in aliud transferre non facilè ſolemus, niſi pœnitendo, quamquam divina providentia ſerena mente intuentibus appareat cuncta certiſſimo ordine adminiſtrare, accommodatiſſimè tamen ad humilem humanam intelligentiam ea, quæ incipiunt eſſe; neque perſeverant quantùm perſeveratura ſperata ſunt, quaſi per pœnitentiam Dei dicuntur ablata*. Itaque Deus revera non retractat internum ſuum decretum, quod quidem actus omninò invariabilis eſt ſecundùm entitatem: ſed tantummodo retractat ea, quæ fecerat, quæque retractanda præviderat, & decreverat ab æterno, ſecundùm talem temporis, & ſtatus differentiam.

Dices 4. Deus eſt liber intrinſecè: Ergo & intrinſecè mutabilis. Antecedens conſtat. Probatur conſequentia. Quicumque liber eſt, poteſt velle & nolle, ſimiliter poteſt velle, & non velle: ſed hæc potentia, ſeu indifferentia mutabilitatem importat: Ergo neceſſum eſt, aut Deum non eſſe liberum, aut eum eſſe mutabilem.

Reſpondeo, hanc divinæ libertatis cum immutabilitate concordiam humano quidem ingenio, etiam ſapientiſſimo cuique ſemper viſam fuiſſe inſcrutabilem, nihilominus quoniam pro modulo noſtro utramque conciliare tentabimus, agendo de libertate voluntatis divinæ, hîc tantùm breviter diſtinguo antecedens cum Doctore in primum diſt.39. Deus eſt liber intrinſecè, ad oppoſitos actus, nego, ad oppoſita objecta, ad quæ terminatur, & variam habet habitudinem, & extrinſecam determinationem, concedo.

Voluntas enim divina, inquit Doctor, *non eſt*

Digitized by Google

eſt indifferens ad diverſos actus nolendi, & volendi, quia hoc in voluntate mea non erat ſine imperfectione voluntatis, voluntas enim noſtra erat libera ad oppoſitos actus, ad hoc ut eſſet libera ad oppoſita objecta, & hoc propter limitationem utriuſque actus reſpectu ſui objecti: Ergo poſita illimitatione ejuſdem voluntatis ad diverſa objecta, non oportet propter libertatem ad oppoſita objecta ponere libertatem ad oppoſitos actus. Ipſa etiam voluntas divina libera eſt ad oppoſitos effectus, ſed hæc non eſt prima libertas, ſicut nec in nobis. Remanet ergo libertas illa, quæ eſt per ſe perfectionis, & ſine imperfectione, ſcilicet ad objecta oppoſita, ita quod, ſicut voluntas noſtra poteſt diverſis volitionibus tendere in diverſa volibilia, ita illa voluntas poteſt unica volitione ſimplici illimitata tendere in quæcumque volibilia, ita quod ſi voluntas illa, vel volitio illa eſſet tantùm unius volibilis, & non poſſet eſſe oppoſiti, quod tamen eſt de ſe volibile, hoc eſſet imperfectionis in voluntate, ſicut priùs deductum eſt de voluntate noſtra.

Quibus Doctor Subtilis tria docet. *Primò* quidem, divinam voluntatem non eſſe liberam ad oppoſitos actus, eo quòd hoc imperfectionem in nobis eſſe deſignat, utpote qui mutamur ab actu ad actum, propter ſcilicet limitationem noſtræ facultatis, quæ unico, ac ſimplici actu non poteſt omnia objecta percipere. *Secundò*, docet libertatem divinam conſiſtere in libera tendentia, ſeu terminatione ipſius volitionis neceſſariæ ad varia objecta creata. *Tertiò*, quòd cùm actus divinæ volitionis ſit infinitus, & illimitatus, nec menſuretur, & ſpecificetur ab aliquo objecto determinato, poteſt terminari ad varia objecta, ad neceſſarium quidem neceſſariò, ad contingens autem contingenter, proindeque tota hæc mutatio penes ſolam variam terminationem ejuſdem actus, non autem penes actum ipſum eſt concipienda.

Inſtabis, Atqui non ſolùm penes diverſam illam terminationem extrinſecam, ſed etiam ſecundùm actus intrinſecos, divina voluntas eſt libera: Ergo & intrinſecè mutabilis. Probatur antecedens. Qui poteſt velle, vel non velle aliquid, eſt intrinſecè liber: ſed Deus potuit velle, & decernere ab æterno mundum condendum, vel non velle: Ergo fuit intrinſecè liber, & potens ad illud decretum formandum, vel non formandum.

Nego antecedens, & ad ejus probationem, diſtinguo. Liber fuit, & potens ad formandum illud decretum, vel non formandum, entitativè, & quatenus eſt actus intrinſecus divinæ voluntatis, nego: Terminativè, & quatenus eſt tendentia in objectum, quod eſt contingens, quodq; poteſt exiſtere, vel non exiſtere, concedo. Itaq; *Actus* divinæ voluntatis, quatenus eſt in ipſa divina voluntate, neceſſarius eſt, & invariabilis, ſicut & ipſamet divina voluntas, & eſſentia, cui realiter identificatur. *Tendentia* autem ipſius ad objectum extrinſecum, eſt contingens, nec abſolutè ſumpta connectitur ipſi actui voluntatis divinæ, voluntas enim divina potuit illam habere tendentiam ad hunc mundum condendum, vel non habere. Imò potuit etiam habere oppoſitam, ſi voluiſſet, quia ſcilicet tendere, vel non tendere ad hanc mundi fabricam, per ſe non convenit abſoluta neceſſitate ipſi divinæ voluntati: ſed ex libera electione ad hanc, aut illam tendentiam, vel non tendentiam ſe determinavit, ut voluit, proindeque tota illa mutatio extrinſeca eſt, & penes diverſam tendentiam, & habitudinem, non autem intrinſeca, & juxta diverſos actus.

Urgebis, Deus intrinſecè fuit indifferens, & liber ad formandum decretum de mundo condendo, vel non formandum: Ergo non ſolùm penes tendentiam ad objectum extrinſecum, ſed etiam penes decretum ipſum fuit liber, & conſequenter mutabilis intrinſecè.

Diſtinguo antecedens. Fuit liber ad formandum decretum, id eſt ad producendum actum volitionis intrinſecæ de mundo creando, vel ad non producendum talem actum entitativè, nego: Ad habendum reſpectum, & tendentiam, ſeu denominationem extrinſecam, quam infinitus ille divinæ voluntatis actus ſortitur ex mundi futuritione, vel non futuritione, concedo.

Inſtabis denique: Deus ab æterno liber erat ad ponendum illud decretum de mundo condendo, vel non ponendum, ubi autem formatum eſt tale decretum, & ubi mundus jam conditus eſt, non eſt ampliùs liber, & indifferens ad hoc decretum, ſed abſolutè eſt determinatus: Ergo ſaltem hac ratione eſt mutatus.

Reſpondeo, quòd quemadmodum poſitio, vel non poſitio hujus decreti cenſetur extrinſeca, & per reſpectum ad mundum contingenter producendum, ita hæc Dei determinatio, & mutatio extrinſeca eſt, non verò intrinſeca, ac proinde hac ratio-

tione Deus non debet cenſeri intrinſecè mutabilis.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Deus ſit Immutabilis extrinſecè, & terminativè.

JAm diximus in primo notabili præcedentis quæſtionis, rem aliquam extrinſecè mutari poſſe tribus modis, nimirum per terminationem, vel converſionis, vel operationis, vel relationis, nunc reſolvendum eſt, an Deus alterutro, aut utroque ex his modis ſit mutabilis, vel immutabilis.

Notandum 1. quòd cùm maximè triplex ſit rerum converſio, ſcilicet vel *per totalem deſitionem*, qualis eſt annihilatio, vel *tranſmutationem*, quæ fit per corruptionem unius formæ, & generationem alterius eodem remanente ſubjecto, videlicet materia, vel denique *per tranſubſtantiationem*, quando res ſecundùm totalem ſuam ſubſtantiam, materiam videlicet, aut formam, tranſit in ſubſtantiam alterius. Sic etiam triplex poteſt eſſe converſionis terminus, annihilationis quidem terminus eſt non ens, tranſmutationis eſt pars, aut forma acquiſita, v.gr. forma ignis eſt terminus tranſmutationis ligni in ignem, terminus autem tranſubſtantiationis eſt tota entitas rei, in quam alia dicitur tranſubſtantiari, ſic adorandum Chriſti corpus dici poteſt terminus converſionis, quæ fit totius ſubſtantiæ panis, & vini in ipſum per conſecrationem Eucharíſticam.

Certum eſt autem Deum non poſſe habere rationem termini per *Annihilationem*, neque per *Transformationem* cùm nec poſſit deſinere, quia eſt ens abſolutè neceſſarium, nec aliquam formam ſuſcipere, quia eſt omnino ſimplex. Sed dubium eſt, an aliquid poſſit in ipſum converti per modum tranſubſtantiationis, quæ nullam efficit mutationem ſubſtantialem in ſuo termino, adorandum enim Chriſti corpus non mutatur realiter, & ſubſtantialiter per converſionem panis, & vini in ipſum, licèt mutetur ſecundùm locum, quia incipit eſſe, ubi priùs non erat præſens.

Notandum 2. Creaturas dici poſſe terminum intellectus, & voluntatis divinæ dupliciter, nimirum vel ſecundùm eſſe ideale, quatenus ſunt, & repræſentantur in Eſſentia divina ab æterno, vel ſecundùm eſſe reale, & prout à parte rei, & in ſe ipſis exiſtunt in tempore. Priori modo dicuntur terminus æternus, & intrinſecus, poſteriori autem terminus extrinſecus, & temporaneus appellantur. Prior terminatio eſt invariabilis, & æterna, poſterior eſt contingens, & temporalis. Certum eſt divinam intellectionem, & volitionem immutabiles eſſe, & invariatas penes priorem terminum, difficultas itaque ſolùm eſt, an aliquid mutationis ipſius accedat ex earum terminatione ad Creaturas in ſe ipſis exiſtentes.

Notandum 3. duplicis generis, & ordinis relationes in Deo diſtingui poſſe, alias quidem *Notionales*, & Perſonarum divinarum conſtitutivas, quales ſunt Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiva: Alias autem *Temporaneas*, & per ordinem ad creaturas, quales concipiuntur eſſe relationes Creatoris, Domini, Redemptoris, &c. Priores omnino ſunt invariabiles, & immutabiles, ſicut & ipſamet Eſſentia divina, cui abæterno competunt. An autem poſteriores aliquam in Deo per ſuum acceſſum, aut receſſum mutationem temporalem inferant, hac in quæſtione erit reſolvendum.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *non eſt mutabilis per converſionem ſui in aliud, nec alterius in ipſum*. Hęc videtur eſſe certiſſima, eamque ſæpiùs inculcant SS. Patres, & præſertim ſanctus Auguſtinus lib.3. contra Maximinum cap. 12. *Per hoc*, inquit, *ſolus Deus habet immortalitatem, quia nec potuit, nec poteſt aliqua converſione* mutari. Et lib.1. de moribus Eccleſiæ cap.10. *Aliquid ſubſtantiæ, aut naturæ divinæ commutationem, aut converſionem aliquando pati poſſe, ſi quis opinetur, miræ dementiæ impietatiſque damnabitur*. Similiter Origenes 1. Periarchon cap.2. *Sapientia Dei*, inquit, *quæ eſt unigenitus Filius ejus, quoniam in omnibus inconvertibilis, & incommutabilis eſt, & ſubſtantiale in eo omne bonum eſt, quod utique mutari, atque converti nunquam poteſt*. Unde Cyrillus Alexandr. lib. de Fide ad Theodoſium paulò poſt initium, oppoſitum errorem vocat *deliramentum*, *& ruditatem*.

Eandem ſententiam tuentur, & probant melioris notæ Theologi, & quidem D. Thomas, qui *3.p. quæſt.2. art.1.* loquens de divina Eſſentia, ait, *Nec ipſa poteſt converti*

in

in aliud, *cùm ſit incorruptibilis*, *nec aliud in ipſam*, *cùm ſit ingenerabilis*.

Id ipſum probat Doctor Subt. qu.10. quodlibetica exponens locum Boetii, diſputantis contra Eutichetem, *Divinitas*, inquit Doctor, *non minùs excedit activam potentiam quamcumque cauſativam in ratione termini*, *quàm unum ens naturale excedit quamcumque potentiam naturalem*, *comparatum ad aliud ens naturale*. *Patet hæc propoſitio*, *quia cum Divinitas ſit infinita*, *& incauſabilis*, *nullo modo poteſt eſſe terminus potentiæ cauſativæ*; *Quodcumq; autem creatum poteſt eſſe terminus potentiæ cauſativæ*, *& hoc non tantùm abſolutè*, *ſed comparatum ad quodcumque aliud ens creatum*, *tanquam ſuccedens illi*. *Tunc fiat argumentum Boetii per locum à majori*. *Si per totam potentiam creatam non poteſt æs immediatè mutari in lapidem*: *Ergo multò magis*, *vel æquè non poteſt per quamcumque potentiam activam natura creata converti in Divinitatem*.

Quibus Doctor contendit Naturam divinam nulli ſubeſſe poſſe converſioni, quia eſt improducibilis, tàm ſecundùm eſſe ſimpliciter, quàm ſecundùm quid, cùm ſit ens per eſſentiam, & neceſſariò exiſtens. Omnis enim actio converſiva eſt productiva termini ad quem ſecundùm *eſſe ſimpliciter*, vel *ſecundùm quid*: ſed Deus nec eſt producibilis ſecundùm *eſſe ſimpliciter*, nec *ſecundùm quid*: Ergo nec convertibilis. Major patet. Sicut enim ad veram converſionem neceſſarium eſt, ut terminus *à quo*, qui convertitur in aliud, deſinat eſſe ſecundùm eam rationem, qua dicitur converti, ita neceſſe eſt, ut terminus *ad quem* incipiat eſſe ſub ea ratione, ſecundùm quam aliud dicitur in ipſum converti, v.g. ut lignum convertatur in ignem, debet deſinere eſſe lignum ſecundùm propriam rationem ligni, & ignis debet fieri ſecundùm propriam rationem ignis, converſio enim propriè dicta, eſt actio, qua unum vertitur in aliud, atque ad aliud eſſe tranſit, non poteſt autem unum tranſire in aliud, & illud fieri ex alio, niſi ipſum deſinat eſſe id, quod eſt, & niſi aliud fiat id, quod non erat. *Minor* ſimiliter conſtat alioquin Deus non eſſet ens per eſſentiam, & neceſſariò exiſtens, ſi ſecundùm entitatem, vel aliquid entitatis produci poſſet.

Dices 1. Poteſt fieri converſio abſque omni productione, & mutatione intrinſeca rei, in quam alia convertitur: Ergo Deus abſque ulla ſui imperfectione poteſt eſſe terminus converſionis. Probatur antecedens ex Doctore *Loco laudato nu.* 9. ubi diſtinguit triplicem converſionem, qua aliquid convertitur in præexiſtens. *Prima* quidem fit ſine mutatione reali in eſſe ſubſtantiali, & intrinſeco, ſed tantùm in eſſe accidentali, & extrinſeco, ſicut v.gr. corpus Chriſti dicitur terminus converſionis ſubſtantiæ panis, & vini, quia ſuccedit, & habet novum ubi, licet non eodem modo quo prius illa ſubſtantia habebat, & licèt non producatur ſecundùm eſſe *hoc*, tamen producitur ſecundùm eſſe *hic*, ſeu in hoc loco. *Secunda* qua aliquid, quod priùs erat, ſed poſtea non eſt, convertitur in aliud, ſic lignum convertitur in ignem. *Tertia* denique, qua aliquid convertitur in aliud, tam ſecundùm eſſe ſimpliciter, quàm ſecundùm quid, abſque omni novitate, & mutatione, tam intrinſeca, quàm extrinſeca in termino, ad quem fit converſio. Quòd autem hæc converſio fieri poſſit, patet, ſi enim ſubſtantia poſſet eſſe terminus converſionis ſine ſua mutatione intrinſeca, ſed tantùm per mutationem accidentis, etiam poterit eſſe terminus talis converſionis, licèt nulla interveniat accidentis mutatio, non enim ab eſſe accidentali ſubſtantia accipit, quòd poſſit eſſe terminus converſionis, quia accidens eſt poſterius ſubſtantia, prius autem non accipit rationem, & virtutem ſuam à poſteriori.

Confirmatur exemplo *actionis conſervativæ*, quæ terminatur ad idem omnino eſſe formatum per primam productionem abſque ulla nova, vel productione, vel mutatione reali, tam ſubſtantiali, quàm accidentali in re conſervata.

Nego anteced. Nulla enim, ut dictum eſt, fieri poteſt vera converſio ſine deſitione, vel totali, vel partiali termini *à quo*, & productione termini *ad quem*, vel ſecundùm eſſe totale, vel ſecundùm eſſe partiale, ſubſtantiale, aut accidentale illius. *Ad doctorem* dico, eum ibi non loqui reſolutivè, ſed dubitativè, & per modum diſputationis, non enim abſolutè cenſet poſſe fieri veram converſionem, abſque ulla novitate ſubſtantiali, vel accidentali, in termino ad quem ipſius converſionis, ibidem enim *num*.7. requirit ut terminus ille conſervetur dependenter à deſitione termini à quo. Deus autem cum non poſſit produci, ſic nec conſervari poteſt, ſive dependenter, ſive independenter, ab alicujus entis deſitione. Adde quòd idem Doctor in 4. diſt. 11. qu.3. nu. 22. expreſſe affirmat tranſubſtantiationem

nem neceſſariò aliquid efficere novum in termino, nempe in corpore Chriſti, videlicet novum ubi, quod priùs adorandum illud corpus non habebat, nihil enim, inquit, eſt terminus actionis propriè, ſcilicet de genere actionis, quin per illam actionem accipiat eſſe, & hoc ſaltem ſecundùm illud, ſecundùm quod eſt formalis terminus actionis illius. Unde etiam Filius Dei, qui eſt terminus activæ generationis Patris, per illam generationem accipit eſſe, & Perſonam eſſe, & Deum eſſe. Alioquin ſi nullum eſſe accipit per illam, non videtur eſſe intelligibile, quomodo ſit ibi aliquid terminans generationem quæ eſt actio de genere actionis.

Ad confirmationem dico non eſſe paritatem, conſervatio enim non eſt per ſe aliqua nova actio, ſed prioris productionis continuatio: Unde non debet habere novum terminum à termino producto diſtinctum, converſio autem eſt actio realis, & ideo non poteſt fieri, nec intelligi abſque alio novo termino itidem reali.

Dices 2. Verbum divinum terminat actionem unitivam humanitatis cum ipſo, abſque aliqua ſui mutatione, & imperfectione: Ergo à pari, poterit terminare actionem converſivam alicujus creaturæ in ipſum.

Nego conſequentiam. Terminatio enim illa unionis naturæ humanæ cum Verbo non fit per modum termini veræ, & realis actionis: ſed per modum termini relationis, ſeu quatenus terminat reſpectum realem, quem humanitas habet ad ipſum, nullo in ipſo reſultante reſpectu ad creaturam, niſi rationis.

Inſtabis, Idcirco non poſſet Deus eſſe terminus converſionis alicujus in ipſum, maximè quia non poteſt terminare aliquam actionem realem productivam: ſed hoc eſt falſum, nam Perſona procedens in divinis eſt terminus actionis productivæ: Ergo terminare actionem productivam non repugnat divino Enti, nec proinde ipſi repugnabit eſſe terminum actionis converſivæ.

Diſtinguo minorem, Eſt terminus actionis productivæ per veram cauſalitatem, quæ eſt emanatio unius ab alio cum dependentia, nego, quæ eſt communicatio ejuſdem naturæ, & earumdem perfectionum, ab alio diſtincto quidem realiter, ſed per relationem, quæ ipſimet naturæ communicatæ identificatur realiter, quæque communicatio fit ſine ulla dependentia à producente, & ſine ulla mutatione in termino *à quo*, concedo: Converſio autem neceſſariò importat dependentiam à convertente, & deſitionem in termino *à quo*, quia converti in aliud nihil aliud eſt, quàm verti, ac mutari in ipſum, quod ad ejus deſitionem, & mutationem eſſe incipit, hæc autem Deo competere nequeunt, ut jam dictum eſt, & proinde Deus nec converti poteſt in aliud, nec aliquid in ipſum.

Dices 3. Ex Tertulliano lib. *de Carne Chriſti cap.* 3. Deus abſque ulla ſui imperfectione mutari poteſt in quodlibet: Ergo eſt convertibilis in aliud. Patet antecedens, cùm enim Tertullianus objeciſſet ſibi ex parte Marcionis negantis Verbum divinum verè induiſſe naturam humanam in Incarnatione. *Nego*, inquit, *Deum in hominem verè converſum, ita ut naſceretur, & carne corporaretur, quia, qui ſine fine eſt, etiam inconvertibilis ſit neceſſe eſt, converti enim in aliud finis eſt priſtini. Non competit ergo converſio, cui non competit finis. Planè natura convertibilium ea lege eſt, ne permaneant in eo, quod convertitur in eis, & ita non permanendo pereant, dum perdunt convertendo, quod fuerunt*. Reſpondet. *Nihil Deo par eſt, natura ejus ab omnium rerum conditione diſtat, ſi ergo, quæ à Deo diſtant, & à quibus Deus diſtat, cum convertuntur, amittunt, quod fuerunt, ubi erit diverſitas Divinitatis à cæteris rebus, niſi ut contrarium contineat*, id eſt, ut Deus, & in omnia converti poteſt, & qualis eſt perſeverare? *alioquin par erit eorum, quæ converſa amittunt, quod fuerunt, quorum utique Deus in omnibus par non eſt, ſi non in exitu converſionis:* Ergo cenſet Tertullianus Deum licèt immutatum, poſſe mutari in omnia.

Diſtinguo, Cenſet Deum poſſe mutari in omnia per terminationem dependentiæ, & per unionem hypoſtaticam, concedo, per veram actionem converſivam, de qua loquimur, nego, ſubdit enim Angelos humanam effigiem aſſumpſiſſe, ut inde Deum eandem aſſumere poſſe demonſtret adverſus Marcionem, qui Filium Dei veram carnem induiſſe negabat, unde concludit, *Quod ergo Angelis inferioribus Deo licuit, uti converſi in corpulentiam humanam Angeli nihilominus permanerent, hoc tu potentiori Deo aufers, quaſi non valuerit Chriſtus verè hominem indutus, Deus perſeverare*.

CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *non eſt mutabilis per acceſſum*, *aut receſſum alicujus relationis*. Ita Doctor in 1. d.30. q.2. eamque probat ex perfecta Dei ſimplicitate, & ſumma ejus eſſendi neceſſitate. Ex perfecta quidem ſimplicitate, quia enim, inquit, Deus perfectè ſimplex eſt, nihil eſt in eo, quod non ſit ipſum ſecundùm Auguſtinum lib. de Civit. Dei *cap.* 10. *Deus ſimplex eſt*, *quia hoc eſt*, *quod habet*, id eſt, in Deo nulla eſt realis diſtinctio, nimirum inter eſſentialia, & abſoluta, quia divina Eſſentia per ſuam infinitatem ſibi realiter identificat quidquid in ipſa eſt: hoc autem eſſet falſum, ſi realis aliqua relatio à Deo recederet: Ergo, &c. Etiam ex perfecta neceſſitate eſſendi idipſum evincitur, ex eo namque, quòd Deus ſit ens ſummè neceſſarium, habet ex ſe, actu ab æterno, & independenter à quolibet, quidquid habere poteſt: unde nihil eſt ipſi realiter identificatum, quod non ſit independens ab exiſtentia cujuslibet creaturæ, ita quòd quamvis ſi per impoſſibile nulla creatura poſſibilis eſſet, non minùs Deus eam omnem perfectionem in ſe contineret, quàm de facto amplectitur: ſed hoc eſſet falſum, ſi aliqua foret relatio realis in ipſo terminata ad creaturam, quia impoſſibile eſt, quòd talis exiſtat relatio, ſi creatura non foret poſſibilis, aut actu exiſtens.

Dices 1. Deo ex tempore plures adveniunt relationes putà *Creatoris*, *Domini*, *Redemptoris*, *&c.* quæ revera ſunt reales, quippe cùm ſequantur fundamenta realia actu exiſtentia, & ab invicem diſtincta.

Reſpondeo, huic objectioni jam factum fuiſſe ſatis in præcedenti quæſtione, ubi diximus has relationes nullam in Deo realem mutationem importare, ſed ſolùm in creatura, ut disertè probat, & explicat S. Aug. verbis à nobis relatis.

Dices 2. Si Deo repugnaret mutabilitas ad relationem, maximè quia hæc officeret ejus reali immutabilitati: ſed non ita: Ergo ſic poteſt eſſe mutabilis. *Probatur* minor, tum ex Boetio *Lib. de Trinit.* ubi disertè probat relationem nullam realem mutationem efficere, tum ex ſancto Anſelmo *Capite* 44. *Monologii*, ubi cum diſtinxiſſet duo genera accidentium, quorum *aliqua* mutationem efficiunt in his rebus, quas afficiunt, quales ſunt quantitas, & qualitas, *alia* quæ ſimilem variationem non important, quales ſunt relationes; Concludit. *Palam itaque ſit, quia eorum, quæ accidentia dicuntur, quædam aliquatenus attrahunt commutabilitatem, quædam verò nullatenus ſubtrahunt immutabilitatem. Sicut igitur ſumma Natura accidentibus mutationem efficientibus nunquam in ſua ſimplicitate locum tribuit, ſic ſecundùm ea, quæ nullatenus ſummæ immutabilitati repugnant, aliquando dici aliquid non reſpuit, & tamen aliquid ejus eſſentiæ, unde ipſa variabilis intelligi poſſit, non accidit.*

Confirmatur. Eſſentia divina, quæ in priori ſigno rationis præintelligitur relationibus originis, per eas non mutatur in poſteriori ſigno, ſed tantùm determinatur ad divinas Perſonas conſtituendas: Ergo à ſimili non mutaretur per adventum alicujus relationis realis ad creaturam.

Nego minorem, Res enim quælibet verè, & realiter cenſetur mutari, quoties aliquam entitatem realem, ſive relativam, ſive abſolutam ſuſcipit aut deperdit, quia per illius acceſſum, vel receſſum revera habet, aut non habet, quod priùs habuerat, aut non habuerat. Ad Boetium, & Anſelmum dico eos ſic eſſe intelligendos, quòd relationes non efficiant mutationem aliquam ſenſibilem, & phyſicam, qualem efficiunt quantitas, & qualitas; ſed tantùm inſenſibilem, & metaphyſicam, ſcilicet propter tenuiſſimam earum entitatem.

Ad confirmationem verò, nego paritatem, ideo namque relationes originis nullam in Eſſentia divina mutationem efficiunt, quia non ſunt formæ realiter ab illa diſtinctæ, neque hæc ſine illis exiſtere poteſt, licèt poſſit concipi, ſecus autem eſt de relationibus, quas Deus de novo ad Creaturas haberet, illæ namque realiter ab ejus eſſentia diſtinguerentur, cum ipſi de novo accederent, & hæc ſine illis ab æterno extitiſſet.

CONCLUSIO TERTIA.

DEus *eſt Immutabilis terminativè ſecundùm operationes intellectus, & voluntatis*. Patet veritas hujuſce concluſionis ex his, quæ diximus in probatione ultimæ concluſionis præcedentis Quæſtionis, ubi intellectus, & voluntatis Dei immutabilitatem ſatis ſuperque probavimus, fuſiùſque hæc eadem veritas

ritas patebit in tractatu de intellectu, & voluntate divina.

Quæres an ſolus Deus ſit Immutabilis.

AFfirmo, Tum quia ſolus eſt actus purus omnino ſimplex, & infinitus, quæ ſunt tres præcipuæ rationes ipſius divinæ immutabilitatis, creatura verò è contra, triplicem oppoſitam habet mutationis rationem. Primò namque fit ex non ente & ad nihilum tendit. Secundò, quia compoſita eſt ex materia, & forma, ſubjecto, & accidente, eſſentia, & exiſtentia, quæ ab invicem ſeparari poſſunt. Tertiò denique, cum finita ſit, & imperfecta, ipſi ſemper aliquid perfectionis adjici, vel detrahi poteſt. In hujus rei probationem, hominem ipſum ſufficit intueri, qui nunquam in eodem ſtatu permanet. *Quotidie enim*, ait Zeno Veronenſis ſerm. de patientia, *mobilitatibus gaudet, varietatibus ſtudet, miſerum ſe putat, ſi ipſe ſit ſibi idem*. Unde Georgius Venetus lib. I. harmoniæ, hominem *ſphæricum, & volubilem* lepidè appellat. Cui pariter quadrat illud Horatii Epiſt. I.

Quod petiit, ſpernit, repetit, quod nuper omiſit:
Æſtuat, & vitæ diſconvenit ordine toto,
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

ARTICULUS SEXTUS.

De Ineffabilitate Dei.

DEum *Ineffabilem, & Innominabilem dici*, liquidò conſtat, nedum ex definitione Fidei in Concilio Lateranenſi cap. *Firmiter*, ubi Deus dicitur, *Æternus, immenſus, omnipotens, immutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis*. Sed etiam ex communi ſanctorum Patrum doctrina, qui Deum ineffabilem pronuntiant: Unde ſanctus Auguſtinus in Pſalmum 85. *Deus ineffabilis eſt*, inquit, *& faciliùs dicimus quid non ſit, quàm quid ſit. Terram cogitas, non eſt hoc Deus, mare cogitas, non eſt hoc Deus ..... Quæris quid ſit?* Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. *Quid quæris, ut aſcendat in linguam, quod in cor non aſcendit?*

Unde Juſtinus Martyr in Apologia poſteriori, *Nemo*, inquit, *ineffabili Deo nomen poteſt imponere, quod ſi quis ullum ineſſe audebit dicere, is intemperanter inſanus eſt*. Id ipſum non obſcurè Deus ipſemet inſinuavit dum Moyſi interroganti, *Quis eſſet?* Geneſis 32. Reſpondit, *Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* ſubdiditque: *Ego ſum, qui ſum*. Tanquam diceret, ait Philo Judæus, *Natura mea eſt eſſe, non dici*. Inde Proverb. 30. Sapiens interrogat, *Quod eſt nomen ejus, vel quod nomen Filii ejus ſi noſti?* Quaſi diceret, Dei nomen, aut nullum eſſe, aut nobis prorſus ignotum. An autem hæc divina ineffabilitas Deum omninò innominabilem efficiat, ita quòd à Creaturis nullo proprio nomine poſſit inſigniri, & exprimi, hoc in articulo declarandum eſt, ſubjiciendaque, & aperienda ſunt nomina, quæ ſolitò Deo tribuuntur.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & quomodo Deus ſit Ineffabilis.

CErtum *eſt*, *& citra* controverſiam Deum non eſſe ineffabilem reſpectu ſui ipſius, quaſi ſeipſum perfectè aliquo conceptu, & verbo mentis non poſſet exprimere, necnon & aliquod uſurpare nomen, ſive à ſe, ſive ab aliis prolatum, ad ſe perfectè cognoſcendum, & ſignificandum, eo videlicet modo, quo noſtris vocibus, & orationibus utitur, ut illa percipiat de quibus ei loquimur, & ipſum oramus. Cùm enim ſeipſum perfectè, & comprehenſivè cognoſcat, etiam ſeipſum nominare poſſe non videtur incongruum.

Certum pariter, Deum non eſſe ita ineffabilem reſpectu noſtri, quaſi nullus de ipſo haberi poſſit ſermo, nullumque ipſi nomen imponi à Creaturis, hoc enim ipſamet experientia convincitur eſſe falſum. Quippe cùm plura ſint nomina, quibus Deum ſignificamus, & deſignamus. Reſtat ergo inquirendum, & reſolvendum, an aliqua ſint nomina, quæ divinam eſſentiam diſtinctè, eſſentialiter, & comprehenſivè creaturis notificare poſſint. Quod ut reſolvatur evidentiùs,

Notandum I. ex Doctore Subtili in 1. *diſt.* 22. *q.* 2. *n.* 7. Nomen proprium alicui rei tribui poſſe dupliciter. Primò quatenus ſignificat aliquid revera ipſi ſoli competere, ſic *Omnipotens, Immenſus, Æternus* dici poſſunt propria Dei nomina. Secundò, prout deſignant nedum peculiarem rei proprietatem, & perfectionem, ſed & ipſius eſſentiam, & naturam, ſic vocabulum *homo* pro-

prium

prium eſt naturæ humanæ, quam deſignat, & exprimit, quæ poſterior proprii nominis acceptio congruentior eſt.

Notandum 2. ex eodem, aliquid poſſe nominari variis, ſed præterrim quatuor modis. Primò quidem, quando proprium nomen ipſius profertur ab aliquo, qui nec ſignificatum percipit, nec aliquid ſignificare per hujus nominis prolationem intendit. Sic v. g. Pſittacus proferre poteſt nomen aliquod Deo impoſitum, quo ſignificaretur divina ipſius natura homini, vel Viatori, vel Beato, qui hoc nomen prolatum audiret, quamvis proferens illam ſignificationem non perciperet. Secundò, dum equidem profertur nomen ad ſignificandum aliquem conceptum, quem tamen ipſe proferens non perciperet; licèt audiens illius nominis ſignificationem intelligeret, v. g. ſi quis proferret verbum Hebræum, cujus ſignificationem ipſe neſciret, coram viro perito linguæ Hebraicæ, qui hanc ſignificationem perciperet. Tertiò, dum aliquis verbum, aut nomen pronuntiat, ut ſuos aperiat conceptus alteri, nominis, aut verbi ſignificationem intelligenti, ut fit in ſolitis hominum colloquiis. Quartò denique, dum quis format nomen, ut proprios ſuos conceptus ſibi ipſi exprimat: ſic plerumque verbum noſtrum mentis exprimimus verbo oris.

Notandum 3. hoc eſſe diſcrimen inter cognitionem *diſtinctam*, *quidditativam*, & *comprehenſivam*; quòd *Diſtincta*, ſit notitia rei ſecundùm aliquid ſibi proprium, ſive interim illud ſit prædicatum eſſentiale, vel tantùm ipſius proprietas, & peculiaris perfectio. *Quidditativa* autem, eſt cognitio rei per ſua prædicata eſſentialia, nimirum genus, & differentiam. *Comprehenſiva* verò, eſt apprehenſio ipſius rei, nedum ſecundùm proprietates, & prædicata eſſentialia, ſed etiam ſecundùm omnes modos, & gradus perfectionis illius, & juxta omnes habitudines, & reſpectus, quos habere poteſt ad quemlibet terminum.

Videndum eſt ergo, an aliqua Deo nomina tribui poſſint, quæ hanc triplicem ipſius notitiam efficiant, & ſignificent.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *non eſt abſolutè Ineffabilis: ſed deſignari poteſt aliquo nomine, diſtinctam ipſius notitiam ſignificante*. Hæc Concluſio duas habet partes, quarum

Probatur prima ipſamet experientia, qua conſtat quædam nomina Deo tribui, quæ exprimunt, & deſignant ſupremum illud ens cæterorum principium, & finem, qualia ſunt *Deus*, *Creator*, *prima Cauſa*, &c. Patet etiam ex Scriptura ſacra, quæ plura Deo nomina tribuit, ut ipſius ſupremam majeſtatem, virtutem infinitam, cæteraſque illius divinas præcellentias explicet: Unde meritò obſervat S. Dionyſius lib. de divinis nom. cap. 5. Deum eſſe ſimul *anonimum* & *polyonimum*, hoc eſt vacantem nomine, & plurium nominum: Vacantem quidem nomine, quia omne nomen ſuperat; plurium autem nominum, ut infinita ejus natura, quæ unico vocabulo deſignari poteſt, pluribus nominibus, veluti tot radiis, illuſtretur, & eniteat.

Unde *Theologi*, inquit ibidem Dionyſius, *omnium cauſam, & auctorem multis nominibus ex effectis omnibus laudant, ut bonum, ut pulchrum, ut ſapientem, ut diligendum, ut Deum Deorum, ut Dominum Dominorum, ut Sanctum Sanctorum, ut æternum, ut eum qui eſt; ut ſæculorum auctorem, ut vitæ largitorem, ut ſapientiam, ut mentem, ut Verbum, ut cognitorem, ut qui eminenter habet theſauros univerſæ ſcientiæ, ut vim, ut potentem, ut Regem regnantium, ut antiquum dierum, ut qui in ſenectutem compelli non poteſt, & immutabilem, ut ſalutem, ut juſtitiam, ſanctificationem, redemptionem, ut eum qui omnibus magnitudine antecellit, & ut in aura tenui.*

Cum igitur apertè conſtet tàm ex ſacris litteris, quàm ex omnium Sapientum vocibus, plura Deo nomina tribui, quibus à nobis percipiatur; certum eſt illum non eſſe ſimpliciter, & abſolutè ineffabilem. Quod eleganter declarat S. Auguſtinus lib. 1. de Doctr. Chriſt. cap. 6. *Ne ineffabilis quidem dicendus eſt Deus, quia & hoc cum dicitur, aliquid dicitur, & fit neſcio quæ pugna verborum: quoniam ſi illud eſt ineffabile, quod dici non poteſt, non eſt ineffabile, quod vel ineffabile dici poteſt*. Quaſi diceret, Hoc ipſo quòd Deus dicitur ineffabilis, non eſt abſolutè ineffabilis, quia vocabulum *ineffabile*, ipſius eſt appellatio, propriumque nomen.

Probatur etiam ſecunda pars. Res diſtinctè per nomen cognoſcitur, dum concipitur, & ſignificatur ab aliis diſtincta; cognoſciturque ſecundùm aliquod attributum ſibi ſoli peculiare: ſed plura ſunt nomina, quæ

Digitized by Google

nos in diſtinctam Dei notitiam inducunt, ipſamque diſtinguunt à quolibet alio ente, qualia ſunt *prima cauſa*, *finis ultimus*, *ens omnimodè infinitum*, *&c.* Ergo Deus poteſt cognoſci cognitione diſtincta per aliqua nomina ſibi propria.

Dices. SS. Patres Deum abſolutè innominabilem pronuntiant: Sic S. Dionyſius lib. laudato, ait, *Dei neque ſenſum*, *neque imaginationem*, *neque opinionem*, *neque nomen*, *neque orationem*, *neque tactum*, *neque ſcientiam*. Et S. Gregorius Nazianz. orat. 49. Certè hoc eſt *Deus*, inquit, *quod cum dicitur non poteſt dici; cum æſtimatur non poteſt æſtimari; cum definitur, ipſa definitione creſcit*, *&c.* Unde Orat. 34. commendat illam Platonis ſententiam dicentis, *Deum intelligere difficile eſſe, loqui autem impoſſibile*: Ergo Deus eſt ineffabilis.

Nego antecedens: & dico SS. Patres non intendere Deum eſſe omnimodè ineffabilem, alioquin ſibi ipſis nec non & Scripturæ ſacræ apertè contradicerent; ſed quòd nomina, quæ Deo tribuimus, longè ſint inferiora ipſius divinæ majeſtati, nec ipſum ita diſtinctè exprimant, ut ſine ullo cum creaturis commercio intelligi poſſit. Nomina enim, quæ Deo tribuuntur, diſtinctè ipſius divinam eſſentiam non declarant, quia illam ut in ſe eſt, nec penetramus, nec percipimus; ſed ſolùm illam circumloquimur, vel attribuendo ipſi, idque in ſupremo gradu, perfectiones omnes quas in creaturis relucere deprehendimus; vel ab eo removemus omnes creaturarum imperfectiones: omnia namque Dei nomina ipſi tribuuntur, vel per affirmationem perfectionis, vel per negationem imperfectionis, vel per habitudinem, & reſpectum ad creaturas: Proindeque habent ſemper aliquod cum creaturis commercium, nec Deum ut in ſe eſt, perfectè ab omnibus diſtinctum enuntiant.

CONCLUSIO SECUNDA.

Viator *poteſt deſignare nomen aliquod, quo exprimatur eſſentia Dei, & quod ſignificet conceptum quidditativum, quem habet de ſeipſo, aut Beati de illo*. Hæc Concluſio eſt Doctoris in 1. *diſt.* 22. *qu.* 1. *&* 2. eamque ſic probat. Si quid obſtet, quominus fieri poſſit hæc nominis deſignatio, & ſignificatio, maximè, quia ad impoſitionem nominis requiritur, ut nomen non ſignificet rem perfectiùs, quàm eam concipiat ille, qui nomen impoſuit: Sed hoc eſt falſum; Ergo & illud unde ſequitur. Probat minorem: Si non poſſemus deſignare nomina ad ſignificandas res perfectiori modo, quàm eas concipimus, ſequeretur nullum nomen à nobis excogitatum ad ſignificandam ſubſtantiam, ipſius ſubſtantiæ quidditatem, & eſſentiam verè ſignificare, ſed ſolùm deſignare proprietates, & effectus ſenſibiles illius notificare iis, à quibus tale nomen deſignatum eſt: ſed hoc conſequens eſt falſum: igitur & antecedens.

Major patet; Conſtat enim nos in hoc mortali ſtatu nullum ſubſtantiæ conceptum diſtinctum quidditativum habere poſſe in particulari, v. g. de homine, aut equo; ſed tantùm confuſum, quo concipimus hominem, aut equum per modum aliquarum rerum per ſe ſubſtantium, & dicentium ordinem ad tales, vel tales operationes, aut accidentia. *Minor* etiam conſtat; aliàs inutiles, & nugatoriæ eſſent orationes, quibus ſubſtantiæ proprietas, vel effectus ipſi attribuuntur, & de ipſa prædicantur.

Si enim *ſubſtantiæ* nomen non ſignificet conceptum illius quidditativum; ſed tantùm confuſum, & indiſcriminatim exprimat ea omnia, quæ ipſam ſubſtantiam ſpectant; ſive illa ſint, proprietas, effectus, operatio, aut quidditas; apertè ſequitur, quòd idem prædicatur de ſeipſo, dum illa proprietas, aut effectus de ſubſtantia affirmantur. V. g. cùm dico ſubſtantia eſt prædita quantitate, & albedine, ſenſus eſſet; Id quod eſt præditum quantitate, & albedine, eſt præditum quantitate, & albedine, quæ repetitio, & prædicatio omnino nugatoria eſt.

Confirmat Doctor primò: Cùm Adam impoſuiſſet nomen *homo*, v. g. ad exprimendam naturam humanam, prout ipſe quidditativè, & perfectè eam cognoſcebat dum illud nomen imponeret (ex hypotheſi, ut ſuppono, quòd noverit omnium rerum eſſentias) certum eſt illud nomen *homo*, eſſe ſignificativum naturæ humanæ quidditativè, & perfectè: ſi autem aliquis Adami filius coram ipſo proferens hoc vocabulum *homo*, intendiſſet deſignare, & ſignificare quidditatem hominis, quam tamen ipſe diſtinctè non cognoviſſet, apertè conſtat, quòd Adamus audiendo hoc vocabulum, ſtatim habuiſſet conceptum quidditativum naturæ humanæ, licèt ille, qui protulit, tamen

conceptum non haberet: Ergo ſimiliter Adami filius potuiſſet deſignare nomeo *homo*, ad ſignificandam naturam humanam ipſi Adamo, non autem ejus filio notam.

Confirmat ſecundò. Licèt plerumque imponantur nomina propter aliquas proprietates, vel effectus, qui moveant ad talem impoſitionem, ſicut v. g. *læſio pedis* conveniens lapidi, eſt ratio, cur illa ſubſtantia vocetur *lapis*: & prima hominis formatio ex *humo*, fortè fuit occaſio, cur vocabulum *homo*, uſurpatum fuerit ad ſignificandam naturam humanam. Tamen certum eſt iſtas proprietates, vel effectus non ſignificari præcisè per voces illas; ſed rem ipſam ſecundùm ſe, & quidditativè conſideratam. Tum quia auditis iſtis vocibus, non intelliguntur tales proprietates, aut effectus; ſed concipitur rei entitas, aut natura; neque enim, quoties audimus proferri vocabulum *lapis*, cogitamus de læſione lapidis; ſed rem ipſam, & ſubſtantiam deſignamus: Tum quia diverſa nomina in diverſis linguis ſignificant eandem prorſus rem intelligentibus illas linguas. Gallus enim linguæ Latinæ peritus, ubi lapidem audit, idem concipit, quod exprimitur nomine Gallico *la pierre*: Hæc tamen diverſa nomina potuerunt inſtitui ob diverſas rationes motivas deſumptas ex diverſis proprietatibus rei; Ergo certum eſt nomina non ſemper imponi ad ſignificandam rem ſecundùm quod concipitur ab imponente nomen. Patet conſequentia: Si enim ſic imponerentur, ſequeretur, quòd cùm ille, qui primus deſignavit nomen lapidis ad ſignificandam ſubſtantiam læſivam pedis, etiam & quicumque audiret hoc nomen, nihil aliud conciperet, quàm virtutem illam pedis læſivam, quod tamen apertè falſum eſt.

Probat 2. *Vaſquesius Diſp.* 57. *cap.* 2. *n.* 9. Menſura ſignificationis nominis non eſt ſumenda ex eo, qui nomen impoſuit, neque præcisè ex eo, qui impoſito nomine utitur; ſed ex illo, qui audit, & intelligit conceptum loquentis: ſed quando viatores proferunt nomen *Deus*, v. gr. Beati intelligunt quidditativè, & eſſentialiter id, quod viatores hoc nomine exprimunt, & ſignificant: Ergo illud nomen prolatum, & impoſitum à viatoribus, diſtinctè ſignificare poteſt quidditatem naturæ divinæ. Probat majorem; quia nomina ſunt ſymbola, & ſigna inter eum, qui loquitur, ſeu nomen uſurpat, & eum, qui audit: Imo potiùs dicuntur ſignificare rem audienti nomen, quàm ipſum proferenti; quia ipſum tantùm ducunt in rei intelligentiam; ſignificare autem eſt efficere, ut res intelligatur: ſed contingere poteſt, ut qui nomen audit, multò meliùs rem concipiat, quàm eam intelligat is, qui nomen uſurpat, & profert, aut imponit.

Minorem confirmat his exemplis. Primò poteſt aliquis concipere diſtinctiùs rem per vocem jam impoſitam, quàm eam concipiat, qui ea voce utitur. Si quis enim Romæ nunquam verſatus, cum Romano loquatur de ſitu, majeſtate, divitiis, & præſtantia illius urbis, quæ per relationem, aut lectionem tantum didicit; certum eſt Romanum audito Romæ vocabulo, hæc omnia meliùs percipere, quàm percipiat is, qui tale nomen profert: Ergo poteſt aliquis multò clariùs, & diſtinctiùs rem alteri ſignificare voce jam ad ſignificandum impoſita, quàm ipſemet eam intelligat. Secundò poteſt etiam quis nomen primò imponere clariùs rem ſignificans audientibus, quàm ipſemet imponens concipiat, ut ſi Rex v. g. mittens exercitum ad Indos, imperet Duci, ut quam primam urbem, vel inſulam ceperit, eam nomine Ludovici nuncupet; tunc nomen illud clariùs Duci, & militibus, incoliſque deſignabit illam urbem, aut inſulam, quàm Regi, qui talem urbem, aut inſulam nuſquam luſtravit; ſed illiùs tantùm habet conceptum analogicum per comparationem ad alias civitates, vel urbes, quas ipſe vidit.

Dices 1. *cum Cajetano*: Voces ſignificant res mediis conceptibus formalibus, quos habet vocis impoſitor, & ea utens ad rem exprimendam; Ergo diſtincta ſignificatio vocis, & nominis oritur ex diſtincta cognitione imponentis nomen, aut jam impoſito utentis: & conſequenter, non poteſt imponere nomen ad rem diſtinctiùs ſignificandam, quàm ipſemet eam concipiat.

Reſpondeo 1. Antecedens abſolutè eſſe falſum, ſiquidem pſittacus proferendo nomen aliquod, deducit in cogitationem rei per nomen expreſſæ, cujus tamen nullum conceptum formalem habet. Nego pariter ſequelam; cum enim nominis impoſitio fiat per actum voluntatis, non aliter requiritur cognitio rei ſignificandæ per nomen, quàm quia voluntas cum ſit potentia cœca, nec poſſit ferri in incognitum

nec rem cognoſcere, niſi prævia intellectus cognitione; etiam non poſſit inſtituere nomen aliquod ad rem ſignificandam, niſi priùs rem illam cognoſcat, ſaltem conceptu generali, & confuſo, nec requiritur, ut ipſam noverit conceptu perfectè diſtincto, & quidditativo.

Inſtabis: Non poteſt nomen habere ullam ſignificationem diſtinctam, niſi ab imponente; ſed imponens non poteſt dare, quod non habet: non habet autem cognitionem diſtinctam, & quidditativam rei nominandæ, ut ſupponitur: Ergo non poteſt tribuere vim nomini, ut diſtinctiùs rem ſignificet, quàm ipſe noverit.

Diſtinguo ant. Nomen non habet ſignificationem, niſi ab imponente, id eſt non ordinatur ad hanc rem ſignificandam ſub tali conceptu, niſi quia taliter imponens ordinavit, concedo: non ſignificat perfectiùs, & diſtinctiùs rem ipſam cuicumque percipienti nomen, & ſcienti ejus attributionem ad hanc rem ſignificandam, quàm ipſe imponens conceperit, & ordinaverit; *nego*. Cùm enim vocis ordinatio fiat per actum voluntatis ad quem prævia intellectus cognitio deſideratur, non requiritur ut tanta ſit rei cognitio in intellectu, quanta eſt intentio imponentis nomen, ut rem ſignificet.

Urgebis: Si nullo modo impoſitor cognoſceret rem nominandam, non poſſet ejus voluntas ordinare nomen ad eam ſignificandam: Ergo ſi non cognoſcat diſtinctè, non poterit tribuere nomini ullam vim ad eam ſignificandam diſtinctè.

Nego conſequentiam: Licèt enim deſideretur aliqua intellectus cognitio ad actionem voluntatis, tamen non ſequitur, quòd perfectior cognitio, perfectiorem voluntatis actum præveniat, & generet; quia poſita eadem cognitione in diverſis temporibus, poteſt eadem voluntas nunc perfectiùs, nunc minùs perfectè rem aliquam amare, ut patet experientia. Imò eodem inſtanti, quo amavit objectum ſecundùm duos gradus amoris, poterit illud amare, ut quatuor: Ergo à ſimili, licèt quædam cognitio requiratur, ut nomen imponatur ad rem ſignificandam, tamen non ſequitur, quòd diſtincta rei cognitio deſideretur, ut imponatur nomen ad rem diſtinctè ſignificandam.

Inſtabis denique: Faciliùs eſt rem concipere, quàm eam verbis explicare, ut patet tum experientia, tum illis ſanctorum Patrum authoritatibus, quibus ſupra diximus Deum faciliùs concipi, quàm exprimi: Ergo qui imperfectè rem novit, non poteſt per verba à ſe impoſita illam ſignificare perfectè, alioquin facilius eſſet rem explicare, & ſignificare, quàm eam cognoſcere.

Diſtinguo antecedens: Facilius eſt rem concipere, quàm verbis exprimere, quando aliquis voces habet jam impoſitas ad rem ſignificandam, ut illam concipit, & alter novit etiam vocis ſignificationem, habetque eoſdem conceptus de re ſignificata per verba, quos habet loquens, *nego* antecedens: Quando loquens, vel non habet verba propria, & jam uſitata quibus ſuum de re conceptum exprimat; vel audiens non novit verba eſſe impoſita ad hanc ſignificationem, aut non habet eoſdem de re conceptus, ad quos ſignificandos verba ordinantur, & inſtituuntur, tunc difficilius eſt rem exprimere, quàm concipere, *concedo*: Similiter diſtinguo conſequens, non poteſt hoc aliis ſignificare perfectè, qui rem illam perfectè noverunt, nego: qui non conciperent, concedo: neque id ipſum aſſerimus.

Ut autem ſolvantur faciliùs omnes alia hanc adverſùs veritatem objiciendæ rationes, advertendum eſt quatuor eſſe deſideranda, ut quis perfectam, & diſtinctam vocis, & nominis ſignificationem poſſit habere. *Primò* quidem neceſſum eſt, ut audiens ſciat vocem eſſe impoſitam ad hanc rem determinatè ſignificandam. *Secundò* oportet ut habeat conceptum, & cognitionem rei ſignificandæ, priuſquam illam per tale nomen percipiat: cùm enim vox non poſſit ex ſe præcisè cauſare cognitionem rei, ſed tantùm quatenus excitat ſpecies ipſius in mente audientis vocem, inde fit, quòd non poſſit ſignificare, niſi præſupponat rei ſignificandæ conceptum, & ſpeciem intelligibilem in mente audientis. *Tertiò*, noſſe debet loquentem uti vocibus ad rem ita ſignificandam, ad quam ſignificationem ordinatæ ſunt. *Quartò* denique, tam loquens, quàm audiens debent in promptu habere, tum verba, tum meminiſſe ſignificationis verborum, quibus utuntur ad rem exprimendam. Quibus quatuor præſuppoſitis conditionibus, certum eſt non eſſe difficilius rem exprimere, quàm concipere.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

POteſt à *Creaturis deſignari aliquod nomen, quo Deus ſeipſum comprehenſivè cognoſcat.* Ita cenſent S. Bonaventura, & Baſſolius *q.* 1. *art.* 2. quamvis affirment tale nomen non poſſe à Creatura, ſed ſolùm à Deo imponi; eo quòd (inquiunt) nominis ſignificatio non poſſit eſſe perfectior, quàm ſit imponentis cognitio; quod fundamentum falſum eſſe conſtat ex præcedenti concluſione; ideoque nihil obſtat ex eorum Doctrina, quin poſſit creatus intellectus, etiam in via Deo imponere nomen, quo ipſe ſeipſum comprehenſivè cognoſcat.

Patet inſuper concluſionis veritas ex eo, quòd talis ſit nominis ſignificatio, qualis eſt conceptus, quem habet audiens de re per nomen ſignificata; ſed Deus habet cognitionem comprehenſivam de ſe quatenus concipit nos ipſum exprimere per nomen, vel *Dei*, vel *infiniti entis*, *&c.* Ergo nomina Deum ſignificantia deſignari poſſunt à Creatura, quibus ille ſeipſum comprehenſivè cognoſcat.

Dices 1. Nihil poſſumus per voces, vel nomina Deo ſignificare; Ergo nec imponere aliquod nomen, quo Deus ſeipſum comprehenſivè cognoſcat. *Probatur* antecedens; Uſus vocum, ideo tantùm introductus eſt, ut res concepta, quæ in mente latebat, voce ipſa in locum ipſius conceptus ſubrogata, exprimatur, & innoteſcat audienti; ſed cùm Deus intueatur corda hominum, & cogitationes ſcrutetur, nihil ei poſſumus vocibus exprimere, aut indicare manifeſtando conceptus noſtros, quos antea ipſe non noverit. Ergo nec aliquid vocibus ſignificare.

Nego majorem: ad cujus probationem dico, nunquam vi impoſitionis rem meliùs intelligi, quàm imponenti nota ſit per ſe vel per eos, quibus utitur ad nomen imponendum, tanquam cauſis aliquo modo concurrentibus ad impoſitionem. Dixi *vi impoſitionis*, quia non nego aliunde poſſe meliùs intelligi, nempe vi perfectioris intellectus, aut alia de cauſa. Quo pacto Angeli multò meliùs intelligunt ſpiritualia auditis vocibus, quas de illis formamus, quàm noverint inſtitutores hujuſmodi nominum. Dixi etiam, *quàm imponenti nota per ſe, vel per eos, quibus utitur ad nomen imponendum*; quia ſufficit, ut illi noverint; imo etiam ſufficit noſſe in actu primo, ideſt poſſe naturaliter noſſe remotis impedimentis, vel appoſitis, & juvantibus cauſis connaturalibus. Nomina enim imponuntur ab hominibus propter humanam ſocietatem, & commercium, ut ſignificent res eo modo, quo ſub conceptu cadere ſolent, ſecundùm naturalem intelligendi facultatem per ſe conſideratam, & communiter in uſu poſitam.

Dices 2. Ut imponatur aliquod nomen, quod Deum comprehenſive ſignificaret, deberet continere, & exprimere terminationes infinitas, quas Deus habet ad res poſſibiles, & ſine quibus non poteſt comprehenſive cognoſci; Hæc autem infinita terminationum ſignificatio, nulli nomini competere poteſt; ſed infinitis nominibus opus eſt ad infinitas res exprimendas. Ergo, &c.

Reſpondeo: Ad comprehenſivam ſignificationem non eſſe neceſſum, quòd illud nomen diſtinctè explicet omnes omnino ſignificati rationes, & habitudines; ſed ſufficit, quòd eas implicitè, & confuſè exprimat. Quemadmodum enim nomen *homo*, quidditativè naturam humanam ſignificat, nec tamen explicat diſtinctè omnia ejus prædicata eſſentialia, ſic poteſt nomen aliquod ſignificare rem comprehenſivè, licèt non explicet diſtinctè omnem rationem cognoſcibilem in re ſignificata; ſed tantùm confuſè; modò tamen utens tali nomine ad cognitionem comprehenſivam, habeat aliunde ſufficiens principium ad talem illius rei comprehenſivam cognitionem; iſtudque nomen tantùm ſit occaſio percipiendi rem comprehenſivè, quam aliunde jam ita ſufficienter cognoſcebat. Unde exiſtimo nomina *Deus*, *qui eſt*, *ens infinitum*, & quodcumque aliud Deo proprium, ſecundùm ſe ſignificare comprehenſivè naturam divinam; quia licèt diſtinctè omnem Dei rationem non explicent, ſignificant tamen illam naturam, cui omnes illæ rationes conveniunt.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quæ & quomodo nomina Deo conveniant.

NOtandum 1. Nomina, quæ Deo tribuuntur, alia eſſe Negativa, ut *Infinitus*, *Immenſus*, *&c.* quibus creaturarum imperfectiones ab ipſo removentur; alia verò

Digitized by Google

Affirmativa, ut *Bonus*, *Sapiens*, *Æternus*, & alia quibus perfectiones, quas in creaturis relucere deprehendimus, Deo tribuimus in perfectiſſimo, & ſupereminenti gradu. Inſuper nomina affirmantia, vel ſunt *Abſoluta*, Deumque abſolutè, & ſecundùm ſe ſignificant, abſque ullo prorſus reſpectu, qualia ſunt, *Bonus*, *Sapiens*, *&c.* Alia verò ſunt *Relativa*, idque vel ad intra, ut *Pater*, *Filius*, *Spiratus*, *Genitor*, & *Genitus* vel ad extra ut *Creator*, *Dominus*, *Redemptor*. De relativis ad intra agitur in Tractatu de Trinitate: de cœteris verò nunc videndum eſt qualiter Deo conveniant, an propriè, & formaliter, an eminenter ſolùm, & metaphoricè.

Notandum 2. apud Hebræos varia fuiſſe nomina, quibus Deus cognominari ſolebat, ſed præſertim decem, quæ refert, & explicat S. Hieronymus Epiſtol. 136. Primum eſt *El*, quod Deum fortem ſignificat. Secundum *Elohe*, quod Deum providentem, gubernantem, & videntem denotat: Tertium eſt *Elohim*, quod præcedentis plurale eſt. Quartum *Sabaoth*, quod ſemper cum alio Dei nomine conjunctum eſt, ut *Adonai Sabaoth*, ideſt Dominus virtutum, vel exercituum. Quintum *Elion*, ideſt excelſus. Sextum *Elie eſcer eie*, ideſt ſum, qui ſum, vel qui eſt. Septimum *Adonai*, quod Dominum ſignificat. Octavum *Ia*, quod ſonat in fine alleluia: etenim *alleluia* compouitur ex *allelu*, ideſt laudate, & *Ia* hoc eſt Deum. Nonum *Sadai*, quod munificum, liberalem, & omnipotentem ſignificat. Decimum eſt nomen *Tetragrammaton*, Hebraicè *Sembammephoras*, ideſt *nomen expoſitum*, quòd ſcilicèt, ut notat noſter Galatinus, lib. 2. de Arcanis ſacræ Religionis cap. 90. nuſquam ſicut ſcribebatur legi poterat, niſi à Sacerdote, dum populo in ſanctuario benedicebat, & quoties extra ſanctuarium pronuntiandum occurrebat, ejus loco proferebant *Ædonai*.

Unde etiam Vulgatus Interpres vertens illud Exodi 6. *Nomen meum Adonai non indicavi eis*: Scripſit *adonai* loco *Tetragrammaton*, quod erat in originali, morem ſcilicet veterum ſecutus. Significat autem hoc nomen *Tetragrammaton*, vel generantem, ut aliqui interpretantur; vel qui dat omnibus eſſe: vel qui eſt unus, & omnia; vel qui eminenter omnia continet, ut ibidem refert Galatinus. Diciturpariter hoc nomen propriè unicum Dei, & ipſi ſolùm ab æterno conveniens, ejuſque divinam ſubſtantiam exprimens: cætera namque nomina, inquiunt Hebræi Doctores, ſolùm derivata ſunt, & Deo attributa poſt mundi creationem ex variis Dei effectibus, & donis.

Notandum 3. ſacrum Dei Nomen apud omnes ferè nationes eſſe Tetragrammaton, utpotè, quòd quatuor litteris ubique ſcribatur. Ægyptii enim Deum vocant *Theu*; Perſæ *Syre*, Magi *O-ſi*, Græci, *θεὸς*, Armeni *Vors*, Arabes, & Turcæ *Alla*, Germani, & Angli *Goth*, Galli *Dieu*, Hiſpani *Dios*, Hebræi *Geova*.

CONCLUSIO PRIMA.

NOmina *negativa non conveniunt Deo formaliter ſecundùm propriam, & formalem illorum ſignificationem*. Patet hujus Concluſionis veritas: Tum quia nomina negativa formaliter negationem important, & ſignificant: ſed Deus non poteſt eſſe, nec dici formaliter negatio. Ergo, &c. Tum quia negatio in formali ſuo conceptu eſt *non ens*, ſiquidem eſt negatio entis: ſed Deus entium omnium maximum non poteſt dici formaliter *non ens*. Ergo nec formaliter nomine negationis appellari: Tum denique quia Nomina negativa dicunt formalem carentiam imperfectionis creaturarum: at Deus non eſt formaliter ſolùm hæc carentia: Ergo neque hæc nomina formaliter ipſi conveniunt; ſed tantùm quatenus ſignificant, & connotant aliquam perfectionem poſitivam, quæ ſit ratio, cur hæc negatio imperfectionis creaturarum Deo tribuatur ſicut Immenſitas, v. g. connotat illimitatam eſſentiæ divinæ diffuſionem, ratione cujus Deus dicitur aliquo loco non circumſcribi, nec includi.

Nec refert quòd SS. Patres affirment Deum faciliùs cognoſci per negationem imperfectionis, quàm per affirmationem perfectionis. Exinde enim non ſequitur illam negationem formaliter ipſi convenire: ſed ſolùm, quòd faciliùs percipiamus illum carere creaturarum imperfectionibus, quàm detegere poſſimus, quænam ſint veræ, & quales, ac quantæ ſint illius perfectiones.

CONCLUSIO SECUNDA.

NOmina *affirmantia divinas perfectiones, formaliter Deo conveniunt.*

Proba-

Probatur : Eo modo Nomina convenire Deo cenſentur , quomodo ipſi competunt ea , quæ per nomina ſignificantur : ſed divinæ perfectiones per affirmantia nomina ſignificatæ, ipſi conveniunt formaliter: Ergo & nomina illa ſignificantia . Minor patet ex iis quæ diximus in præcedenti Diſputatione probando attributa divina eſſe formaliter in Deo, non autem ſolùm eminenter. Adde quòd ſi hæc nomina Deo formaliter non convenirent, ſequeretur Deum non rectiùs appellari Sapientem, Bonum, Juſtum, &c. quàm vocetur Leonem, Petram, &c. quæ ipſi ſolùm eminenter, & effectivè aptantur : ſed hoc per ſe falſum apparet : Ergo & illud unde ſequitur.

Dices: Nullum nomen Deo tribuitur niſi per ordinem ad creaturas, quas condidit, regit , & gubernat : ſed hæc omnia non conveniunt ipſi formaliter, ſed tantùm effectivè. Ergo, &c. *Probatur minor* : tum ex S. Gregorio Nyſſeno 12. contra Eunomium , *Deus* , inquit , *per ſeipſum eſt quidquid eſſe creditur . Nominatur autem ab iis , qui invocant , non hoc ipſum , quod eſt ; eſt enim natura ejus , qui eſt , inexplicabilis ; ſed ex iis , quæ circa vitam noſtram operari creditur , varia cognomina ſortitur* . Cui concinit Syneſius oratione de Regno : *Nullum* , inquit , *uſquam nomen inventum eſt , quod Dei naturam attingeret, ſed cum ab ea exprimenda homines aberrarent , per ea , quæ ab illo manant , ipſum aſſequi conantur. Sive* Patrem, *ſive* Conditorem , *ſive quid aliud nomines , ſive* Principium, *ſive* Cauſam : *Hæc omnia quædam illius ſunt, ad ea, quæ ab ipſo oriuntur, habitudines*.

Reſpondeo negando majorem: plura namque Deo nomina tribuuntur abſque ullo ad creaturas reſpectu, licèt pleraque ipſi conveniant per habitudinem ad ipſas creaturas, quas vel producit , vel regit, vel moderatur ratione quorum nominum faciliùs cognoſcitur , & deprehenditur ſuprema ejus majeſtas, quàm per cætera, quæ ipſum in ſe ſtantem , & ſecundùm ſe perfectum ſignificant. Hinc præfati Patres non immeritò affirmant, nullum propriè nomen hactenus excogitatum fuiſſe , nec excogitari poſſe , quod nos in naturæ divinæ cognitionem deducat : ſed tantùm excogitata fuiſſe aliqua nomina , quæ Deum juxta variam ſui ad creaturas habitudinem deſignarent.

CONCLUSIO TERTIA.

Nomina *relativa Dei ad extra ipſi non conveniunt formaliter*.

Probatur : Illud non convenit Deo formaliter , quod ipſi tribuitur per modum denominationis extrinſecæ : ſed talia ſunt nomina Creatoris , & Redemptoris , &c. Deus enim nihil intrinſecum recipit per creaturæ productionem , aut ſanctificationem temporalem, aliàs revera mutaretur . Ergo illa nomina ipſi non conveniunt formaliter, & intrinſecè; ſed tantùm denominativè, & extrinſecè, ut jam ſufficienter probavimus agendo de Immutabilitate Dei.

Quæres quid propriè ſignificet nomen Deus.

Reſpondeo : Variam eſſe hujus Nominis interpretationem, & ſignificationem apud Authores. Primò namque Græci contendunt nomen θεὸς à quo Latinè *Deus* , non eſſe nomen appellativum : ſed epitheticum , derivatum ab efficientia , & operatione .

Primò namque volunt illud oriri à verbo θεάσθαι quod eſt intueri , & contemplari ; unde Gregorius Nyſſenus libro ad Ablavium dicit vocabulum θεὸς operationem *inſpectricem, & contemplatricem exprimere, qua intuetur inſpicitque omnia , cogitationes videns , & ea, quæ aſpici nequeunt , conſiderandi facultatem penetrans*: Plato verò in Cratillo deducit hoc nomen à verbo θεῖν quod eſt currere , *Videntur enim mihi* , inquit , *primi hominum in Grecia ſolos illos putaſſe Deos , quos hodiè complures agnoſcunt Barbarorum, Solem , Lunam, Terram , Aſtra , Cælum: Cùm igitur omnia illa cernerent perpetuo curſu progredientia , ab hac naturali proprietate currendi, Deos illos nominaverunt: Poſtea verò cùm cæteros intellexiſſent , omnes eodem appellarunt vocabulo* .

S. Joannes Damaſcenus l. 1. de Fide cap. 12. deducit hanc appellationem à Verbo αἴθειν id eſt ab urendo, *Deus enim noſter ignis conſumens eſt omnem malitiam*: Nihilominus Theodorus Abucarra *Opuſculo* 27. egregiè probat, quòd etſi nomen *Dei* ab operatione dictum ſit, non tamen operationem ſignificat, ſed naturam operantem. *Natura igitur eſt Deus*, inquit, *& nomen* Deus, *naturæ ſignificandæ vim habet* . *Nam ut vox* homo,

mo, *aquadam operatione derivata, non tamen operationem ſignificat, ſed naturam, & ſubſtantiam, item Anima, & Angelus, atque omnia ferè nomina ſubſtantiarum, ab operatione, vel affectione dicuntur, non tamen operationem, vel affectionem ſignificant. Sic in Dei vocabulo intellige, nec aberra confectando notationes nominum, & leges Grammaticæ, neglecta regula veritatis.*

Id ipſum firmat Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 3. Deus, inquit, *ſubſtantiæ ipſius nomen, id eſt, Divinitatis*; Dominus *verò, non ſubſtantiæ, ſed poteſtatis*. Hinc merito ſanctus Auguſtinus *Libro* 1. *de Doctrina Chriſtiana cap.* 6. affirmat quòd *omnes Latinæ linguæ ſcios, cùm aures eorum ſonus iſte* (Deus) *tetigerit, movet cogitandam excelentiſſimam quandam, immortalemque Naturam*.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Inviſibilitate, & Viſibilitate Dei, tam reſpectu Viatorum, quàm Beatorum.

DEum *eſſe Inviſibilem ſimul, & Viſibilem* ſacra plerumque teſtantur eloquia: Ipſum quidem inviſibilem apertè S. Paulus pronuntiat, *Regi*, inquit 1. ad Timotheum c. 1. *ſæculorum immortali, & inviſibili*. Et ad Coloſſenſes primo capite, Chriſtum *Imaginem Dei inviſibilis* appellat: Unde 1. ad Timothæum 6. cum ipſum *Regem regum, & Dominum dominantium, qui ſolus habet immortalitatem* dixiſſet, ſubdit, *Lucem habitat inacceſſibilem, quam nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*. Ipſi concinit S. Joannes tum 1. capite Evangeliorum, tum 4. Epiſtolarum dicens, *Deum nemo vidit unquam*.

Ipſum nihilominus viſibilem eſſe ipſemet ſacri Doctores, & divinæ veritatis Interpretes affirmant: Paulus quidem 1. Corinth. 13. *Videmus enim nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: Nunc cognoſco, ex parte; tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum*. Joannes pariter nedum in Evangelio ſæpe refert Chriſtum dixiſſe Deum à Creaturis videri. Sic cap. 14. *Qui videt me, videt & Patrem. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*; Sed & primæ Ep. c. 3. *Scimus*, inquit, *quoniam, cum apparuerit, ſimiles erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*.

Ut autem apparentem hanc divinarum Scripturarum contradictionem ſolvamus, opus eſt hoc in articulo reſolvere, qualiter Deus viſibilis ſimul, & inviſibilis cenſeatur, tam reſpectu Viatorum, quàm Beatorum: quod ut fiat accuratè, & recto ordine, præſentem Articulum abſolvemus quatuor Sectionibus, in quarum prima divinæ, & beatæ viſionis poſſibilitatem, & exiſtentiam probabimus: Secunda illius principia: Tertia ejus objectum: Quarta denique ipſius intuitivè Dei viſionis proprietates aperiet, & explanabit.

SECTIO PRIMA.

De poſſibilitate, & exiſtentia intuitiva viſionis Dei.

QUinque potiſſimùm hac in Sectione occurrunt examinanda. *Primum* quidem, an Deus naturæ viribus conſpici poſſit ab oculo creato, tam ſpirituali, quàm corporeo: *Secundum*, an hæc viſio ſaltem divinitùs, & auxilio ſupernaturali concedi queat: *Tertium*, an hujus divinæ viſionis poſſibilitas demonſtrari poſſit: *Quartum*, an alicui homini mortali fuerit aliquando conceſſa: *Quintum* denique, utrùm animæ Sanctorum ipſa divina viſione fruantur ante finale judicium: quæ difficultates ſequentibus in totidem Quæſtionibus enucleabuntur.

QUÆSTIO PRIMA.

An Deus ſit inviſibilis, vel viſibilis naturaliter creaturæ jam exiſtenti, aut alicubi creabili.

TRitum eſt apud Philoſophos duplicem eſſe potentiam viſivam: *corpoream* unam, *ſpiritualem* alteram: quarum prior ſimpliciter dicitur *oculus*; poſterior *intellectus*, & *oculus mentis* appellatur. Utraque duplicem habet ordinem ad objectum viſibile, illudque reſpicit, vel ut cauſam, vel ut terminum viſionis: etenim objectum viſibile concurrit efficienter cum potentia vidente, ſive per ſe immediatè ſive mediante à ſe emiſſa ſpecie viſibili, ad formandum actum viſionis; cujus pariter eſt terminus, cùm omnis viſio ad objectum viſibile terminetur.

Certum eſt pariter viſibilitatem objecti eſſe peculiarem ipſius perfectionem, quatenus eſt cauſa viſionis; virtus enim cau-

ſandi

ſandi eſt ſpeciale attributum ipſius cauſæ, & ab ejus eſſentia diſtinctum; maximè quando ordinatur ad effectum tranſeuntem, & merè accidentalem; ut fit in præſenti: per quod diſtinguitur virtus cauſativa à communicativa, vel diffuſiva proprietatum intrinſecarum; hæc enim eſt ipſamet natura, & eſſentia rei, à qua proprietates illæ oriuntur, & naturaliter effluunt. Licèt autem inviſibilitas videatur ſola privatio viſibilitatis, & carentia habitudinis objecti in ratione cauſæ ad formandam viſionem, nihilominus, eſt quid poſitivum, & intrinſecum quia talis carentia virtutis ad cauſandam viſionem fundatur in ſpeciali perfectione entis, quod inviſibile dicitur; talis enim abſentia virtutis provenit ex eo, quòd ens habeat, ſive in eſſentiâ ſua, ſive in attributis ſuis certam limitationem, vel illimitationem, ratione cujus nulla ſit proportio inter ipſum objectum viſibile, & potentiam videntem: limitatio autem, vel illimitatio entis conſiſtit in modo intrinſeco ipſius, ut dictum eſt agendo *de infinitate*. Quòd etiam virtus terminandi viſionem maximè intellectivam, ſit etiam quid intrinſecum in objecto intelligibili, conſtat ex Metaphyſica; in qua probatum eſt entis cognoſcibilitatem, ſeu veritatem eſſe ſpecialem ipſius perfectionem. His præmiſſis,

Tria proponuntur in præſenti quæſtione reſolvenda. *Primum*, an Deus ſit viſibilis naturaliter ab oculo corporeo. *Secundum*, an ſolis naturæ viribus clarè, & intuitivè attingi poſſit ab intellectu. *Tertium*, an ſaltem per omnipotentiam divinam poſſit aliqua creatura, tàm perfecta produci, ut ſola ſua activitate naturali poſſit Deum intuitivè conſpicere, ita quòd intuitiva, & beatifica Dei viſio dicatur ipſi connaturalis, quæ ut reſolvantur evidentiùs,

Notandum 1. Ex Doctore in 4. *d.* 43. *q.* 4. *n.* 2. naturale ſumi poſſe tribus modis, videlicet prout opponitur voluntario, ſupernaturali, & violento. *Primo modo*, omnis potentia non libera, ſeu agens ex neceſſitate naturali, qualeſcumque effectus producat, dicitur naturalis. *Secundo modo*, omnis potentia etiam libera, agens ſecundùm vires ſibi à natura inditas, dicitur naturalis. *Tertiò*, omnis potentia agens etiam ſupra vires ad aliquem effectum producendum illius perfectivum, naturalis dici poteſt. His quartum addo: videlicet id dici poſſe naturale, quod opponitur acquiſito: ſic potentia videndi eſt naturalis, cytharizandi verò non ita.

Notandum 2. Objectum viſibile penes habitudinem, quam habet ad potentiam videntem, duplex à Philoſophis ſolitò diſtingui, nimirum vel proportionatum; & connaturale, ad quod potentia connaturaliter ferri poteſt, & abſque ulla divinitùs indita activitate, & elevatione. Aliud extenſivum, & præternaturale, quod equidem potentia ſolis viribus à natura ſibi inditis attingere nequit; poteſt tamen ſi ſuperiùs juvetur, & per inditam divinitùs activitatem elevetur. De priori loquimur in præſenti quæſtione, de poſteriori verò fiet ſermo in ſequenti.

Notandum 3. varios fuiſſe circa præſentem veritatem hæreticorum errores: Teſtatur enim S. Auguſtinus lib. 2. de Trinit. cap. 8. & Gregorius Nazianzenus lib. de Fide, Arianos quoſdam ſenſiſſe Filium Dei oculis corporeis eſſe viſibilem. Verùm quoniam ipſum verè Deum non affirmabant, immo contendebant eum eſſe præſtantiſſimam aliquam creaturam, & omnium primam, quam in proprii corporis forma veteris teſtamenti Patribus apparuiſſe aſſerebant, ut conſtat ex diſputatione Athanaſii in Concilio Nicæno; ideo hic error, ut rectè advertit Smiſingus, ad præſentem locum non ſpectat.

Fuerunt nihilominus alii hæretici Ario antiquiores, qui Deum affirmabant oculis corporeis eſſe viſibilem, ut refert S. Irenæus lib. 4. cap. 37. in quem etiam errorem impegit Novatianus lib. de Trinit. qui inter Tertulliani opera refertur. Cenſuerunt, & alii hæretici Deum naturaliter eſſe viſibilem oculo mentis, quod Aetius poſtea, Eunomius, & utriuſque diſcipuli Anomæi docuerunt. De Aetio certè ſic ſcribit Epiphanius: *Hic enim cum ſuis in eam vanitatis amentiam incidit, ut ſupra mortales omnes Deum ſe non ſola fide, ſed natura ſecundùm ſcientiam noſſe jactaret: quemadmodum alicubi ſupra memini, dicere illos, non ſimpliciter fidei aliqua notitia Deum ſibi eſſe perſpectum; ſed perinde ac quiſpiam cognoſcit quidquid oculis cernitur, aut manibus attrectatur. Velut ſi in manus aſſumat aliquis lapidem, aut lignum, aut materiæ alterius inſtrumentum. Ita audaciſſimus iſte dicebat. Tàm Deum novi, quàm me ipſum: immo non tàm novi me ipſum, quàm Deum.* Quorum omnium error ut revincatur, & Catholica veritas appareat, ſit

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *videri nequit naturaliter ab oculo corporeo*. Hæc videtur eſſe de Fide; quippe cùm apertè inferatur ex his omnibus Scripturæ locis ſupra ſcriptis, quibus Deus inviſibilis affirmatur, quod ad minus de inviſibilitate per naturalem virtutem oculi corporei neceſſum eſt intelligi. Similiter S. Paulus Rom. 1. ait *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpici*: quibus denotat inviſibilem Dei naturam per hunc ſenſibilem, & viſibilem mundum cognoſci; qui certè diſcurſus eſſet fruſtraneus, ſi ipſa Dei natura per ſe viſibilis eſſet, & ſe ſe ſpectandam oculis corporeis exhiberet. Adde quòd ipſemet Apoſtolus 1. ad Corinth. 2. disertè affirmat, æternam Beatitudinem, quæ eſt ipſamet Dei poſſeſſio, viſio, & amor, tàm eximium eſſe bonum, & ita cujuslibet naturalis facultatis cognoſcitivæ vires excedere, ut meritò dixerit quòd *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe*.

Hæc ipſamet veritas firmatur ratione Theologica à *Spiritualitate*, & *Immaterialitate Dei* deducenda. Non poteſt facultas corporea naturæ viribus ſpiritualem ſubſtantiam percipere: ſed Deus eſt ſubſtantia maximè ſpiritualis: Ergo conſpici nequit naturæ viribus ab oculo corporeo. Majorem probat Titus Boſtrenſis libro primo contra Manichæos: *Corpus enim*, inquit, *corpus videt; ſimile in ſimile intendit aciem; neque poſſunt oculi naturæ inferioris, quod natura præſtantius, & excellentius eſt videre; nedum quod naturæ contrarii eſt. Si autem, quod eſt nativæ excellentioris, quippè cùm non ſit contrarium præterquam incorpereum, ab inferiori utpote corporeo, omninò non poteſt videri; ſanè contrarium à contrario, ſi modò eſt, videri non poteſt*. Quibus demonſtrat Manichæorum errorem, & eos arguit quòd affirment materiam primam Deum vidiſſe.

Confirmatur hæc ipſa ratio à ſancto Fulgentio In reſponſione ad quæſtionem tertiam Ferrandi, ubi probat Deum videri non poſſe ab oculis corporeis propter ſui ſpiritualitatem, & indiſtantiam ab omnibus locis. *Hoc habent quippe oculi corporis*, inquit, *ut non ſolum corporea videant, ſed nec videre poſſint, niſi inter ipſos, & ea, quæ vident, ſpatii cujuſquam media intervalla fuerint. Inde eſt, quod cùm alia plurima videant ſe ipſos videre non poſſunt, nec vident in ſe cum videant extra ſe; nam, & ipſa acies viſionis obtunditur, ſi aliquid videndum ipſis oculis adjungitur. Quiſquis ergo putat Deum poſſe oculis corporalibus cerni, priùs eſt, ut eum dicat ab ipſis oculis corporali ſpatio ſeparari. Quiſquis autem vult agnoſcere quibus oculis Deus videatur, ipſum Deum cogitet, quia ſapientia eſt, veritas eſt, charitas eſt: quocirca, quibus oculis videtur ſapientia, veritas, & charitas, ipſis oculis videtur illa ſapiens, veraque Divinitas*. Non itaque corporis, ſed oculis animæ Deus ſuam viſionem promittit, quam capacem ſapientiæ veritatis, charitatiſque conſtituit.

Quæ hanc adversùs concluſionem authoritates, & rationes ſolent objici, proponentur, & ſolventur in ſequenti quæſtione ubi Deum etiam ſupernaturaliter oculis corporis inviſibilem eſſe probabimus.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *eſt etiam inviſibilis naturaliter ab intellectu creato*. Hæc eſt de Fide, determinata in Concilio Viennenſi contra Beguinas, & Beguardos, qui damnantur à *Clemente V.* eò quòd aſſererent, ut refertur in *Clementina ad noſtrum*, &c. quòd homo poteſt ita finalem Beatitudinem ſecundùm omnem gradum perfectionis in præſenti aſſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata: & quòd quælibet intellectualis natura in ſeipſa naturaliter eſt beata: quòdque anima non indiget lumine gloriæ ipſam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum: unde concludit Doctor Subtilis *in* 4. *diſt.* 49. *q.* 11. *num.* 2. hanc hæreſim pejorem eſſe hæreſi Pelagii, qui poſuit, quòd homo ſine gratia poſſit juſtificari.

Colligitur hujus concluſionis veritas ex Scriptura ſacra, quæ conſtanter Beatitudinem, quam certum eſt in poſſeſſione Dei per amorem, & Viſionem Dei conſiſtere; nonniſi per gratiam, & auxilium ſupernaturale poſſe obtineri. Sic Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*. Et Pſ. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*, & quoties æterna vita repromittitur, ſpeciale Dei donum eſſe affirmatur, & nonniſi per virtutes ſupernaturales poſſe haberi. Sic Romanorum 6. *Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem verò vitam æternam*.

Adde quòd Angelis ipſis Beatitudinis conſecutio ſupernaturalis ſit, nec illam obtinuerunt, niſi per opera ſupernaturalia, & ha-

& habitus infuſos, ut affirmant Theologi cum S. Auguſtino lib. 11. de Civitate cap. 9. dicente: *Confitendum eſt cum debita laude Creatoris, non ad ſolos ſanctos homines pertinere, verùm etiam de ſanctis Angelis poſſe dici, quòd Charitas Dei diffuſa ſit in eis per Spiritum ſanctum, qui datus eſt eis*: Ergo multò minùs illam divinam viſionem exercere poterunt homines propriis ſuæ naturæ viribus. Hoc ipſum inſinuatur in illa mirabili viſione Iſaiæ Prophetæ cap. 6. ubi ait inter alia: *Vidi Dominum ſedentem in ſolio excelſo*, quaſi tranſcendentem vires cujuslibet intellectus creati, additque, *Seraphim, qui ſtabant circa illud, duabus alis velare facies ſuas*, ut ſignificarent maximam improportionem, quæ eſt inter intellectum Angelicum, & immenſum ſplendorem divinæ lucis. Hinc S. Dionyſ. cap. 5. de divinis nom. affirmat beatas mentes divinitùs elevari ad viſionem beatificam, atque eas conſtanter, & immobiliter ad illucentem ſibi radium attolli, & congruo permiſſarum ſibi illuminationum amore, velut in altum pennis ſublevari.

Hanc veritatem triplici ratione naturali demonſtrare nituntur moderni Thomiſtæ ex Angelico Doctore 3. contra Gentes cap. 52. ſed fruſtra; illæ namque non rectè concludunt, nec quidquam urgent.

Primam ſic formant; Quod eſt proprium alicui naturæ ſuperiori, non poteſt competere naturæ inferiori, niſi per actionem ſuperioris cui eſt proprium: ſicut calefacere non convenit aquæ, niſi ex actione ignis, cui connaturale eſt eſſe calidum; & aquam calefacere; ſed videre Deum, ut in ſe eſt, eſt proprium divinæ naturæ, quia operari ſecundùm propriam formam, eſt proprium cujuslibet operantis: Ergo, inquiunt, non poteſt aliqua creatura pertingere ad viſionem Dei, ut in ſe eſt, niſi ex actione Dei, ipſam elevantis ad hanc ſublimem operationem.

Contra. Hæc ratio petit principium, ſupponitque, quod eſt in controverſia; nam probandum erat divinæ Eſſentiæ viſionem ita ſoli Deo eſſe propriam, & connaturalem, ut nulli alteri intellectuali creaturæ naturaliter poſſit competere, hoc enim negabant Eunomiani, & Aetiani, nec non, & Beguardi, ut ſupra dictum eſt. Nec refert, quòd Deus ſeipſum per propriam formam, ſeu intellectionem cognoſcat: hoc enim non officit, quin poſſit naturaliter ab alio intellectu percipi: licèt enim Angelus ſeipſum per propriam intellectionem percipiat, non minùs ab alio poteſt intelligi, & cognoſci.

Probant ſecundò. Si aliquis intellectus creatus naturaliter videret Deum, haberet connaturaliter Eſſentiam divinam per modum formæ, & ſpeciei intelligibilis ſibi unitam: ſed hoc repugnat: Ergo, &c. Major eſt certa; quia, inquiunt, ad viſionem Dei impoſſibilis eſt, vel ſaltem inutilis quæcumque alia ſpecies diſtincta ab Eſſentia divina. Probant minorem. Primò, quia forma alicui naturæ connaturalis, & propria non poteſt alteri communicari naturaliter, ſed ſupernaturaliter dumtaxat; ut patet exemplo ſubſiſtentiæ increatæ, quæ cum ſit connaturalis Deo, non poteſt ulli creaturæ naturaliter, ſed tantùm ſupernaturaliter communicari; ſed Eſſentia divina, inquiunt, ut habet rationem ſpeciei intelligibilis, eſt propria forma intellectus divini, ſicut ſubſiſtentia eſt proprius terminus Eſſentiæ divinæ; Ergo non poteſt ulli creaturæ naturaliter communicari. Secundò, ſi natura creata poſſet naturaliter uniri Eſſentiæ divinæ, ut ſpeciei intelligibili, haberet vim naturalem ad illam unionem, & conſequenter haberet aliquam effectionem in Eſſentiam divinam; nam ille, qui poteſt unire extrema, debet habere dominium, & efficaciam in illa: Conſequens eſt abſurdum: Ergo, & antecedens.

Contra Primò, falſum eſt, quòd impoſſibile ſit divinam Eſſentiam per ſui ſpeciem, & imaginem informare intellectum creatum: infra namque probabimus hanc ſpeciem Eſſentiæ divinæ repræſentativam, & intellectus divini informativam, & perfectivam, nedum eſſe poſſibilem, ſed & poſſe eſſe utilem: *Secundò* falſum pariter, quòd objectum viſionis neceſſariò debeat informare intellectum videntis; ſufficit enim, quòd viſionem terminet, & ad ejus productionem objectivè concurrat per ſui motionem, & excitationem. Adde quòd quamvis in aliis viſionibus hæc informatio deſideraretur, non eſſet neceſſaria in viſione Dei; talis enim informatio fieri non poſſet per inhærentiam divinæ Eſſentiæ: ſed ſolùm per aſſiſtentiam, & intimam illius præſentiam, ratione videlicet ſuæ immenſitatis, qua Deus præſens eſt omni nedum intellectui, ſed etiam omnibus entibus. Hæc autem præſentia nihil deſervit ad intuitivam co-

gni-

gnitionem ; aliàs Deus videretur ab omni intellectu.

Nec urgent Minoris probationes. Non quidem prima, quia falſum eſt formam connaturalem naturæ non poſſe alteri communicari: calor enim connaturalis eſt igni, attamen communicatur aquæ, & cæteris ſubjectis, quæ ab igne calefiunt. Non etiam ſecunda: licèt enim intellectus creatus videret Deum naturaliter, non propterea aliquam haberet efficaciam in Naturam divinam; quippe cum Natura divina non aliter concurrat ad hanc viſionem, quàm per modum objecti moventis, & determinantis ipſam, qui concurſus Deum non dedecet.

Probant tertiò, ab improportione, quæ eſt inter Eſſentiam divinam, & intellectum creatum. Cuilibet, inquiunt, naturæ intellectuali proprium eſt, ut intelligatur ſecundùm modum ſuæ ſubſtantiæ: ſed eſſentia Dei non poteſt quidditativè cognoſci ad modum alicujus ſubſtantiæ creatæ: Ergo à nulla ſubſtantia intellectuali creata naturaliter videri poteſt. *Minor* conſtat, inquiunt, quia eſſentia Dei cùm ſit actus purus, & infinitus, ac per ſe ſubſiſtens, quamcumque ſubſtantiam intellectualem creatam in infinitum excedit.

Major probatur. Primò quidem *à priori*. Cognitio, inquiunt, fit ſecundùm quod cognitum eſt in cognoſcente; ſed cognitum eſt in cognoſcente ſecundùm modum cognoſcentis, quidquid enim recipitur ad modum recipientis recipitur: Ergo cujuslibet cognoſcentis cognitio eſt juxta modum ſuæ naturæ. Secundò probant *à poſteriori*, per inductionem; Quatuor, inquiunt, ſunt genera cognoſcitivorum, & totidem objectorum cognoſcibilium: Primus ordo eſt facultatum ſenſitivarum, quæ ad objecta ſenſibilia ſeſe extendunt: Secundus eſt animæ rationalis, quæ cùm ſit intellectiva ſimul, & forma corporis, ideo cognoſcit objecta modo ſuo eſſendi proportionata, nimirum ſpiritualia, & corporea dependenter à phanthaſmatibus: Tertius ordo eſt ſubſtantiæ immunis à corpore, ſcilicet Angelicæ; Angeli enim habent pro objecto connaturali propriam ſuam ſubſtantiam, ad cujus modum omnia cognoſcunt. Ultimum tandem ordinem conſtituit Deus, qui cum ſit actus puriſſimus, & ſuum eſſe, non habet aliam ſpeciem, per quam intelligat, nec aliud objectum motivum, & terminativum, quàm propriam eſſentiam: Ergo cùm non ſit in eodem gradu immaterialitatis cum aliquo intellectu creato, à nullo poteſt connaturaliter videri.

Verùm hæc ratio non magis urget, quàm præcedentes; etenim volunt objectum cognitum intelligi per modum ſubſtantiæ cognoſcentis; vel quia debet eſſe ejuſdem naturæ ſaltem per repræſentationem, vel quia percipi debet modo finito, ſi potentia ſit finita: ſed primum eſt falſum, aliàs ſequeretur, etiam Beatos, non poſſe videre Deum, ut Deus eſt, ſed tantùm ut eſſet aſſimilatus ipſis Beatis, ac proinde ſe haberet per modum creaturæ: Secundum autem non officit cognitioni naturali; quòd enim Deus cognoſcatur actu finito, nihil detrahit ejus viſioni, alioquin Beati non poſſent illum perfectè videre, quippe cum viſionem tantùm finitam exercere poſſint.

Nec etiam Majoris probationes quidquam evincunt. Non quidem prima, cognitum enim non aliter debet eſſe in cognoſcente, quàm per ſui ſpeciem expreſſam, vel impreſſam; ac proinde licèt objectum ſit diverſæ, & perfectioris naturæ, non minùs poteſt eſſe in cognoſcente, quòd ſit naturæ minùs perfectæ. Non etiam ſecunda, quia ſi Deus non poſſit attingi naturaliter ab intellectu creato, eo quòd ipſum excedat in perfectiori modo eſſendi, propterea quòd Deus ſit actus purus, & infinitè immaterialis, qualis non eſt ſubſtantia creata, proindeque nulla ſit proportio inter intellectum, & Deum; ſequitur neque etiam Beatos poſſe Deum videre, quia quantumvis per lumen gloriæ eleventur, nuſquam evadunt actus puri, & infinitè immateriales, & proinde ſemper reſtat ſumma diſproportio in ratione eſſendi inter ipſos, & Deum, proindeque ſi ratione hujus improportionis non poſſit intellectus creatus naturæ viribus Deum videre, neque etiam elevatus beneficio ſupernaturalis luminis ipſum percipere poterit.

Quòd ſi replices hanc diſproportionem repetendam eſſe ex eo quod Deus ſit ordinis ſupernaturalis, creatura verò ordinis naturalis, & ideo non poſſe creaturam naturæ viribus Deum percipere, quia potentia inferioris ordinis non poteſt videre naturaliter illud, quod eſt ordinis ſuperioris, niſi ad illum ſuperiorem ordinem elevetur, ut fieri ſolet in Beatis beneficio luminis gloriæ.

Contra; Cum dicitur Deum eſſe ſupernaturalis ordinis, vel intelligitur, quòd ſit talis naturæ, ut videri non poſſit naturaliter, & ſic petitur principium, & ſupponitur quod erat probandum: vel quòd ſit infinitus, increatus, purus actus, & ſummè immaterialis, & ſic nuſquam à creatura, quantumvis elevata poſſet videri, cùm nulla ſit creatura, quæ ad hunc ordinem entis infiniti, increati, & puri actus elevari queat. Itaque omiſſis illis rationibus,

Probatur concluſio ratione quam ſubminiſtrat Doctor Subtilis in 4. *d.* 49. *qu.* 11. *nu.* 9. & in *quodlibetis qu.* 14. *num.* 10. *art.* 21. Non poteſt intellectus creatus naturaliter videre objectum aliquod, niſi naturaliter habeat omnia neceſſaria ad hanc viſionem eliciendam: ſed intellectus creatus non habet naturaliter quidquid neceſſarium eſt ad viſionem Dei intuitivam: Ergo nec poteſt Deum videre naturaliter. Major conſtat: nulla enim potentia poteſt exercere ſuum actum, niſi habeat omnia deſideranda ad hujus actus productionem.

Minor etiam probatur. Cognitio intuitiva objecti requirit objectum præſens, & movens potentiam per ſuam præſentiam ad viſionem eliciendam: ſed Deus non eſt naturaliter præſens ſub propria ratione cognoſcibilis intellectui, nec ipſum naturaliter movet ad ſui cognitionem propriam, & immediatam: Ergo intellectus creatus non habet naturaliter, quidquid deſideratur ad intuitivam Dei viſionem. Minor patet. Cùm enim Deus ſit objectum voluntarium, in tantùm movet potentiam ad ſui viſionem, in quantùm vult ab ea videri liberè, non enim videtur neceſſariò, ſicut quælibet alia objecta, quæ noſtris ſenſibus, vel intellectui obverſantur, ſed tantùm liberrimè ſe exhibet conſpiciendum Creaturis prout vult, & quibus vult. Licèt enim omnibus Creaturis intellectualibus ſit intimè præſens, etiam Damnatis, & Dæmonibus, non tamen ab eis videtur, nimirum quia ſe manifeſtare eis non vult. Quod confirmat Doctor his verbis ſancti Ambroſii in hæc verba S. Lucæ, *Apparuit autem illi Angelus Domini*: *Non ſimiliter*, ait, *ſenſibilia videntur; & his in cujus voluntate ſitum eſt videri, naturæ vero eſt non videri; ſi non vult non videtur: ſi vult videtur.*

Confirmatur. Si Deus ad ſui viſionem naturaliter moveret intellectum creatum per aliquid aliud, quàm per liberam ſuam manifeſtationem, illud aliud movens, vel formaliter contineret divinam naturam, vel eminenter, vel intentionaliter, ſeu tanquam ſpecies intelligibilis perfectè repræſentans Deum: ſed non poteſt movere per aliud, quod contineat divinam naturam formaliter, aut eminenter, quia nihil eſt, quod participet eminenter, aut formaliter divinum Eſſe, alioquin daretur aliquid, quod eſſet, aut perfectius, aut æquè perfectum, ac Deus, quod implicat. Neque etiam per aliud, quod contineat divinum Eſſe intentionaliter, & per modum ſpeciei intentionalis repræſentantis divinam Naturam, quia licèt hæc ſpecies ſit poſſibilis, non tamen poteſt produci ab ulla creatura, ſed tantùm à ſolo Deo; ſpecies enim cùm ſit expreſſio, & ſimilitudo propria objecti, non poteſt ab alio, quàm ab ipſomet objecto formari, niſi fortè fiat à Deo omnipotente per creationem: Ergo multò magis ſpecies Eſſentiæ divinæ repræſentativa formari debet ab ipſo Deo: ſed Deus ad extra nihil producit naturaliter, ſed liberè. *Operatur* enim *omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*: Ergo ſive per ſe, ſive per ſpeciem manifeſtetur, non naturaliter, ſed liberrimè ſe videndum exhibet, proindeque nullus eſt creatus intellectus, qui ipſum naturali virtute conſpicere poſſit.

Replicant aliqui, ex hoc Doctoris Subtilis diſcurſu probari, quòd viſio Dei ſit ſolùm ſupernaturalis, non in entitate, ſed in modo, quatenus nimirum à nulla cauſa naturali produci poteſt, eo ſcilicet modo, quo anima rationalis poteſt dici ſupernaturalis.

Contra. Ad hoc, ut forma aliqua ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, non ſolùm requiritur, quòd ſit à ſolo Deo producibilis, ſed ultra deſideratur, quòd producatur in natura ſubſtantiali jam plenè conſtituta in ſuo eſſe ſubſtantiæ, adeoque ſit accidens, cùm nulla ſubſtantia poſſit eſſe ſupernaturalis in entitate, ut infra probabimus. Unde ſupernaturalitas illius viſionis, non ſolùm in modo, ſed in entitate eſt, quippe cùm hæc viſio producatur mediante libera Dei manifeſtatione, nec viribus naturæ formari queat.

Dices primò: Potentia quælibet naturaliter tendere poteſt in id omne, quod comprehenditur ſub objecto ſuo adæquato: ſed Deus continetur ſub objecto adæquato intellectus creati: Ergo intellectus creatus poteſt

teſt naturaliter Deum cognoſcere. Major conſtat: Quia enim ſenſibile eſt objectum adæquatum ſenſus, ideo ſenſus verſari poteſt circa quodlibet ſenſibile particulare: Minor etiam conſtat: Ens enim ut ſic, quod eſt commune Deo, & Creaturis univocè, eſt objectum adæquatum ipſius intellectus, qui fertur circa quodlibet intelligibile.

Diſtinguo minorem cum Doctore *præfata quæſtione quodlibetica*. Deus continetur intra objectum adæquatum naturaliter motivum intellectus, & ab ipſo naturæ viribus attingibile per cognitionem intuitivam, nego: Continetur intra objectum adæquatum motivum ad cognitionem abſtractivam, & confuſam, concedo minorem, & nego conſequentiam; Ex hoc enim tantùm ſequitur, quòd Deus quatenus eſt nobiliſſima ſpecies entis, poſſit cognoſci naturaliter, cognitione quidem abſtractiva, & confuſa, non autem intuitiva, & evidenti.

Dices ſecundò. Ex Doctore Subtili q. 1. *prologi. num.* 20. Deus clarè viſus eſt finis naturalis hominis, ac intellectus creati. Sed finis naturalis poteſt naturæ principiis, modiſque attingi: quomodo enim finis naturalis eſſet, ſi ad ipſum conſequendum media naturalia deficerent? Ergo Deus poteſt videri naturaliter ab intellectu creato.

Reſpondeo Doctorem velle quidem, Deum clarè viſum, eſſe finem naturalem hominis paſſivè, ita quòd natura humana per ſe, & abſque aliqua elevatione poſſit recipere viſionem beatificam, concedo: Activè, ita quòd poſſit ipſam viſionem naturæ viribus producere, nego: Neque enim hæc fuit mens Doctoris, ut fuſiùs infra patebit, ubi aperiemus, qualiter homo naturalem inclinationem habere poſſit ad Deum clarè videndum, licèt non habeat media naturalia, quibus hanc viſionem ex ſe formare queat.

CONCLUSIO TERTIA.

NOn *eſt creabilis aliqua ſubſtantia*, *cui ſit connaturalis viſio beatifica*. Hæc eſt communis inter Theologos, contra *Durandum*, *Molinam*, & nonnullos alios Recentiores, quorum ſententiam Vaſquez *ineptam* vocat; Nazarius *temerariam*; Bannes *inſignem ignorantiam*.

Probatur 1. Non poteſt viſio intuitiva Dei eſſe alicui intellectui creato connaturalis, niſi detur objectum aliquod, quod formaliter, vel eminenter, vel intentionaliter contineat divinam Naturam, ita ut ad ejus viſionem movere poſſit ejuſmodi intellectum: ſed nullum eſt poſſibile tale objectum, quod alterutro ex iis modis divinam Eſſentiam contineat, ut probatum eſt in confirmatione præcedentis quæſtionis: Ergo nec poſſibilis eſt aliquis intellectus, cui talis viſio ſit connaturalis. Probatur *Major:* Quia non poteſt moveri intellectus ad hanc viſionem naturaliter, niſi vel ab Eſſentia divina, vel ab objecto aliquo, ipſam alterutro ex aſſignatis modis continente: ſed non poteſt moveri ab ipſamet Eſſentia divina, quia, ut diximus, ipſa ad extra non movet per ſe immediatè, neque naturaliter aliquid operatur, ſed merè liberè: Ergo ſi quis intellectus moveatur ad ejus viſionem, oportet ut hæc motio fiat ab aliquo alio objecto, quod Eſſentiam divinam contineat; quod cùm dari non poſſit, etiam nec dari poſſe talem connaturalitatem viſionis fatendum eſt.

Probatur 2. Si dari poſſit aliquis intellectus creabilis, cui connaturalis foret viſio beatifica, maximè, quia dari poteſt aliqua ſubſtantia ſupernaturalis, cui eſſet naturale lumen gloriæ, & ab ea veluti proprietas emanaret: ſed talis ſubſtantia non eſt poſſibilis: Ergo nec connaturalitas iſtius viſionis. Major admittitur ab Adverſariis. *Minor* probatur. Idcircò ſubſtantia diceretur ſupernaturalis, *vel quia* exigeret ex ſe connaturaliter aliquod accidens in entitate ſua ſupernaturale v. g. lumen gloriæ; *vel quia* excederet in perfectione omnes alias ſubſtantias finitas; *vel quia* tranſcenderet vires phyſicas, & intentionales cujuslibet ſubſtantiæ creatæ, ita quòd à nulla alia poſſet produci, nec cognoſci intuitivè naturaliter: *vel denique quia* non haberet in ſe principia ſubſtantiæ naturalis; non enim aliunde videtur repeti poſſe hæc ſupernaturalitas: ſed ex neutro capite ſubſtantia illa dici poteſt ſupernaturalis: Ergo talis non eſt creabilis. Patet Minor quoad primam partem, nam eo ipſo, quo ſubſtantia aliqua ex nativis ſuis principiis exigeret aliquod accidens ſupernaturale, evidens, & manifeſta fieret contradictio, nimirum, quòd accidens illud ſupernaturale eſſet, ſimul, & non eſſet tale: eſſet quidem ſupernaturale, ut ſupponitur: non eſſet autem, quia exigeretur connaturaliter ab illa ſubſtantia creata; quod autem ſic exigitur, non eſt ſupra

natu-

naturam illius, nec conſequenter cenſetur eſſe ſupernaturale. Non enim aliunde anima rationalis, licèt à ſolo Deo producibilis, cenſetur eſſe naturalis, niſi quia exigitur à corpore, tanquam forma ipſius connaturalis.

Patet etiam eadem minor quoad ſecundam partem; tum quia ex communiori ſententia, non poteſt dari aliqua ſubſtantia finita tantæ perfectionis, qua perfectior adhuc produci non poſſit, in infinitum: Ergo non poteſt dari aliqua ſubſtantia, quæ dicatur ſupernaturalis, eo quòd alias in perfectione excedat. *Deinde*, etſi talis ſubſtantia daretur, illa tamen ex natura ſua non exigeret ullam formam ſupernaturalem, & ſic exinde non cenſeretur eſſe ſupernaturalis, eo ſcilicet ſenſu, quo de ſubſtantia ſupernaturali impræſentiarum agitur.

Patet etiam quoad tertiam partem: Licèt enim aliqua ſubſtantia produci, & cognoſci non poſſet naturaliter ab ulla alia creata, non tamen exinde ſequeretur eam eſſe ſupernaturalem: Tum quia ipſi naturaliter non competerent accidentia ſupernaturalia, putà lumen gloriæ, & viſio beatifica, alioquin jam ſupernaturalia non eſſent: Tum quia licèt anima rationalis à nulla ſubſtantia creata, ſed à ſolo Deo produci queat, non tamen inde dicitur ſupernaturalis: Tum denique, quia nulla poteſt cogitari ſubſtantia, quæ attingi, & cognoſci non poſſit, vel ab Angelis jam creatis cognitione ſaltem abſtractiva, vel ab aliis ſubſtantiis creandis ejuſdem perfectionis cum ipſa, ac proinde non eſt dabilis aliqua, quæ omninò excedat vires intentionales ſubſtantiæ creatæ.

Patet denique quantùm ad quartam partem: Subſtantiæ enim creatæ, quæ de facto naturales ſunt, idcircò tales dicuntur, vel quia habent in ſe naturam, & principium motus, & quietis; vel quia non poſſunt ita perfectè concipi quin adhuc perfectiores producendæ concipi queant: ſed omnis ſubſtantia creabilis haberet in ſe principium motus, & quietis, poſſet enim moveri ad intellectionem, & amorem, & ab utraque operatione ceſſare: neque tantæ eſſet perfectionis, quin perfectiorem adhuc Deus poſſet producere, & intellectus humanus concipere: Ergo, &c.

Probatur 3. Si poſſibilis eſſet aliqua ſubſtantia intellectualis, cui viſio beatifica connaturalis eſſet, & à qua lumen gloriæ tanquam proprietas emanaret, ſequeretur illam viſionem beatificam non eſſe ſimpliciter, & abſolutè ſupernaturalem, ſed tantùm ſecundùm quid: at hoc dici nequit: Ergo, &c. *Probatur* ſequela majoris. Illud enim dicitur ſupernaturale ſimpliciter, & abſolutè, quod tranſcendit vires, & exiſtentiam totius naturæ creatæ, & creabilis, poteſtque à ſolo Deo produci, nec ab ullo ente naturali exigitur connaturaliter tanquam forma ipſius; non enim alius datur conceptus ſupernaturalitatis; & ſi alius fingatur, jam non erit eadem controverſia: ſed ſi eſſet poſſibilis aliqua creatura, cui viſio beatifica connaturalis eſſet, illa non excederet vires totius naturæ creabilis: Ergo non eſſet ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid ſupernaturalis, videlicet reſpectu creaturarum jam exiſtentium. Miſſas facio alias rationes proferri ſolitas ab Authoribus, utpote, quæ minùs efficaces videantur.

Dices 1. Si repugnaret dari ſubſtantiam aliquam ſupernaturalem, maximè vel quia eſt ens creatum, vel quia eſt ſubſtantia: ſed ex neutro capite repugnat. Non ex primo; etenim lumen gloriæ, viſio beatifica, & virtutes infuſæ, ſunt entia creata, & tamen ſupernaturalia. Non etiam ex ſecundo; ſi enim accidens, quod eſt minoris perfectionis, quàm ſubſtantia, poſſit elevari ad gradum ſupernaturalitatis, quidni, & ſubſtantia longè præſtantior poterit etiam ſupernaturalis fieri? Adde quòd Eſſentia divina ſit ſubſtantia in entitate ſupernaturalis; proindeque non repugnat aliquam ſubſtantiam fieri ſupernaturalem.

Reſpondeo, repugnare ſubſtantiam aliquam creatam fieri ſupernaturalem præcisè, quia ſubſtantia creata ſit; ratione enim utriuſque non eſt immediatè, & per ſe unibilis fini ſupernaturali, id eſt abſque motione, & auxilio agentis extrinſeci, & alterius ordinis, alioquin eſſet purus actus, quod creaturæ repugnat. Hæc autem ratio non militat in accidens, nec in Naturam divinam. Non quidem in accidens, quod cùm ſit ipſamet attingentia objecti ſupernaturalis, ex ſui cum illo unione immediata, non ſequitur ipſum eſſe purum actum: immò eſt actus potentiæ ſubſtantialis ipſam elevantis, & unientis cum fine ſupernaturali. Unde non eſt par ratio de accidente, & de ſubſtantia ſupernaturali creata. Sed neque etiam cum Natura divina, quæ

cùm

cùm ſit purus actus, ſeipſam immediatè, & abſque beneficio agentis alterius ordinis attingit.

Inſtabis: Unicuique actui reſpondet potentia ſui ordinis: Ergo cùm dentur actus ſupernaturales, nimirum habitus Theologici, lumen gloriæ, viſio beatifica; etiam, & dari debet aliqua potentia ſupernaturalis, quæ ipſis correſpondeat, hæc autem non poteſt eſſe alia, quàm ſubſtantia: Ergo dari debet ſubſtantia ſupernaturalis.

Diſtinguo majorem. Omni actui correſpondere debet potentia activa ejuſdem ordinis, *nego*; Siquidem in naturalibus, quæ producuntur per ſolam creationem, ut Angeli, animæ rationales, & materia prima, non habent potentiam creatricem ordinis naturalis. Debet correſpondere potentia ſubjectiva actui informanti, *concedo*: Sic autem viſioni beatificæ, lumini gloriæ, cæteriſque donis ſupernaturalibus correſponder potentia paſſiva, & ſubjectiva, nempe ſubſtantia intellectualis. Adde quòd ex ſupernaturalitate formæ non poſſit probari ſupernaturalitas ſubjecti, quia ut dicemus in ſequenti quæſtione, ſupernaturalitas actus petitur à principio producente, non à ſubjecto recipiente.

Urgebis. Dari poteſt modus ſubſtantialis ſupernaturalis: Ergo etiam dari poteſt ipſamet ſubſtantia ſupernaturalis. Patet conſequentia; nullum quippe diſcrimen, nullaque diſparitatis ratio videtur proferri poſſe. Probatur antecedens: Unio namque Verbi divini cum humanitate eſt modus ſubſtantialis ſupernaturalis. *Confirmatur* eodem exemplo, ratione enim illius unionis, & modi ſubſtantialis, natura humana connaturalem habet unionem immediatam cum fine ſupernaturali; Chriſtus enim, etiam ut homo, non eſt Filius Dei adoptivus, ſed naturalis, eique debetur connaturaliter viſio beatifica: Ergo intelligi poteſt poſſibilis aliqua ſubſtantia ſupernaturalis, quæ immediatam unionem habeat cum fine ſupernaturali.

Nego conſequentiam: Ratio enim diſparitatis eſt, quòd unio hypoſtatica ſuppoſiti divini cum natura humana ſit ſolùm, *id quo* formaliter natura creata unitur naturæ ſupernaturali, & hoc formale unitivum, ſeu medium, quo fit unio, non ſolùm poteſt eſſe ſupernaturale in genere ſubſtantiæ: ſed etiam in genere accidentis: Subſtantia autem ſupernaturalis non eſſet *id quo*, ſed *id quod* immediatè uniretur fini ſupernaturali; alioquin eſſet actus purus, & ſua beatitudo, quod repugnat. Quæ repugnantia non reperitur in modo, aut accidente ſupernaturali, cùm non ſit id, quod unitur, ſed id, quo fit unio, ſitque ens incompletum, & ordinatum ad aliquid, proindeque non poſſit eſſe actus purus, nec ſuum eſſe, nec ſua beatitudo; quæ cùm ſoli Deo propria ſint, nulli creaturæ communicari poſſunt, adeoque nulla creatura ſubſtantialis completa poteſt eſſe ſupernaturalis.

Ad confirmationem dico, falſum eſſe Chriſtum, ut hominem habere unionem connaturalem intrinſecam cum fine ſupernaturali, & eſſe Filium Dei naturalem; id enim non habet ex ipſa naturæ humanæ intrinſeca ratione; ſed ab unione hypoſtatica, & ratione ſuppoſiti Verbi. Unde nulla eſt paritas.

Dices 2. Deus creare poteſt intellectum tantæ virtutis, & perfectionis, ut adæquet activitatem intellectus beatifici lumine gloriæ inſtructi: Ergo & qui naturaliter Deum videat. Conſequentia patet; alioquin non adæquaret activitatem intellectus beatifici. Probatur antecedens: Intellectus beatificus etiam lumine gloriæ informatus, eſt creatæ, ac finitæ virtutis, & perfectionis; ſed dato quocumque intellectu finito Deus perfectiorem producere poteſt: Ergo etiam producere poterit intellectum, qui virtute ſua naturali adæquet, imò & excedat intellectum beatificum, etiam lumine gloriæ inſtructum.

Nego antecedens: Licèt enim intellectus beatificus lumine gloriæ inſtructus ſit finitæ activitatis, & perfectionis, non tamen exinde ſequitur Deum poſſe creare aliquem intellectum, qui virtute ſua naturali adæquet illius perfectionem, & activitatem, eò quòd ſint diverſi ordinis; ille quidem ordinis ſuperioris, & ſupernaturalis: hic autem ordinis naturalis, & inferioris; Deus autem efficere nequit ut res inferioris ordinis quantalibet perfectione ſit prædita, rem ſuperioris ordinis adæquare poſſit: quantumcumque enim creatura materialis, & corporea perficiatur, nunquam tamen poterit pertingere ad perfectionem animæ rationalis, nec Angeli.

Subſumes. Intellectus ille producendus non eſſet inferioris ordinis, reſpectu intellectus lumine gloriæ inſtructi: Ergo nulla ſolutio. *Probatur antecedens*. Duobus modis con-

concipi poteſt talem intellectum eſſe inferioris ordinis, nempe, vel quia eſſet ſpeciei imperfectioris, ſicut homo dicitur imperfectior Angelo, vel quia eſſet improportionatus viſioni Dei, ita ut Deus videndus cenſeatur penitus extra objectum ipſius intellectus, ſicut brutum eſt omnino improportionatum intellectioni, & objectum, quod eſt tantùm intelligibile, & nullo modo ſenſibile, eſt extra rationem objecti potentiæ cognoſcitivæ brutorum; ſed utrumque eſt falſum: Ergo & illud unde ſequitur.

Probatur antecedens. Primò quidem, Intellectus poteſt produci ita perfectus, ut ſua natura habeat majorem facultatem intelligendi, quàm ſit virtus intellectus, qui de facto inſtructus eſt lumine gloriæ. Data enim quacumque natura, ſeu ſubſtantia intellectuali finita, Deus poteſt creare aliam, & aliam perfectiorem in infinitum, cùm in eo nulla ſit contradictio, & Deus ſit omnipotens, infinitèque participabilis ſubſtantialiter magis, ac magis à naturis intellectualibus, quemadmodum & ab aliis ſubſtantiis in infinitum multiplicabilibus: Ergo dato quocumque intellectu finito, poteſt dari perfectior ſubſtantialiter, qui enim eſt perfectior natura intellectualis, eò perfectior eſt intellectus, quippe qui vel eſt ipſamet ſubſtantia, & eſſentia talis naturæ, vel proprietas ab ea manans, naturaliter eique commenſurata, adeoque perfectior in perfectiori natura. Si autem poteſt dari perfectior intellectus, & perfectior in infinitum, poteſt attingere, imò & ſuperare diſtantiam, quæ eſt inter ipſum, & alium intellectum inſtructum lumine gloriæ, quia diſtantia illa eſt finita, adeoque paulatim minuetur, ac tandem exhaurietur, imò & ſuperabitur per intellectum perfectiorem in infinitum.

Patet eadem minor quoad ſecundam partem: Potentia enim intellectiva eſt de ſe univerſalis, & ſeſe extendens ad omnia intelligibilia juxta activitatem, & virtutem ſibi propriam, in quo differt à potentia ſenſitiva, quæ limitata eſt ad objectum ſenſibile, adeoque quantumcumque creſcat potentia ſenſitiva brutorum, non poteſt attingere objectum intelligibile, quod eſt extra ſphæram objecti potentiæ ſenſitivæ: ſed Deus, *ut clarè videndus*, non eſt omninò extra ſphæram intellectus jam creati, ſiquidem de facto videtur à Beatis: Ergo ſi creſcat in infinitum virtus inchoata, quam de facto habet intellectus creatus ad videndum Deum, poterit eo uſque augeri, ut æquivaleat virtuti intellectus inſtructi lumine gloriæ.

Nego antecedens, & ſimiliter minorem probationis illius, tum quia falſum eſt intellectum poſſe produci perfectiorem in infinitum, alioquin daretur creatura, quæ ex natura, & in entitate ſua eſſet infinitæ perfectionis, adeoque eſſet Deus, quod implicat, ut fuſiùs diximus agendo de infinitate divina: Tum quia quantumvis virtus naturalis intellectus creſceret in infinitum, ſemper foret imperfectior, & inferioris ordinis reſpectu intellectus inſtructi lumine gloriæ, adeoque nuſquam adæquaret illius perfectionem in virtute intelligendi, quia augmentum illud ſemper eſſet naturale, & ſic ſemper foret inferius quocumque lumine finito ſupernaturali, quare licèt perfectior intellectus creatus valeret naturaliter ad perfectiùs intelligenda objecta naturalia, non tamen ad videnda objecta ſupernaturalia, neque attingeret unquam perfectionem intellectus elevati, & conſtituti in ordine ſuperiori per lumen gloriæ. Sicut bruta, licèt crearentur alia aliis perfectiora in infinitum, nuſquam attingerent perfectionem humanæ naturæ, quæ eſt ordinis ſuperioris, & perfectioris.

QUÆSTIO SECUNDA.

An Deus ſaltem ſupernaturaliter viſibilis ſit oculo mentis, & corporis.

Circa duplicem hujus quæſtionis reſolutionem, varii fuerunt nedum hæreticorum errores, ſed & diverſæ ſanctorum Doctorum opiniones, & ſententiæ, & quidem circa primam nonnulli exiſtimaverunt Beatos non videre ipſam Dei eſſentiam, ſed ſolùm præſtantiſſimam quandam lucem, & claritatem à Deo emanantem, in qua ſeipſum videndum præbet, ſicut Sol per radios in aqua, vel aere receptos, ut refert S. Gregorius 18. Moralium cap. 18. his verbis. *Sciendum eſt*, inquit, *quòd fuerunt nonnulli qui Deum dixerunt etiam in illa regione Beatitudinis, in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minimè videri, quos nimirum nimia inquiſitionis falſitas fefellit, neque enim illi ſimplici, & incommutabili eſſentiæ, aliud eſt claritas, & aliud natura; ſed ipſa ejus natura ſua claritas, ipſa claritas natura eſt*,

ipſe enim pollicetur, *dicens*, Qui diligit me diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo me ipſum illi.

Hanc pariter ſententiam docuerunt *Armeni*, teſte Armacano, *lib.*14. *de quæſtionibus Armenorum*, & *Almaricus* in Concilio Lateranenſi ſub *Innocentio III.* damnatus. Hic pariter error tribuitur *Abailardo*, & diſcipulo ejus *Arnaldo*, cujus ſectatores *Arnaldiſtæ* ſunt appellati, ut refert noſter Alphonſus à Caſtro, titulo *Beatitudo.* Attamen S. Bernardus *Epiſt.* 188. & 189. ubi refert errores Abailardi, & Arnaldi, iſtius erroris non meminit, ſicut & in *Epiſtola* 190. quam Alphonſus ipſe citat. Eandem in ſententiam iviſſe videntur nonnulli ſancti Patres, quos profert Vaſques prima parte *diſp.*37. *cap.*2. & ſequentibus. Verùm longè ab hoc errore ipſos fuiſſe apertè conſtabit ex dicendis.

Circa poſteriorem verò quæſtionis reſolutionem *Antropomorphitarum* error fuit, Deum eſſe corporeum, proindeque corporeis oculis aſpectabilem, naturæ viribus. An autem virtute ſupernaturali corporeis oculis poſt reſurrectionem Deus ſit intuendus, an vero corpus aliquod creari poſſit tantæ activitatis, ut divinam viſionem poſſit exercere, nedum hac in ſententia fluctuavit S.Auguſtinus, ſed etiam illam acriter propugnant quidam Doctores moderni. Quid autem veriùs dicendum ſit, ut appareat,

Notandum 1. triplicem diſtingui potentiam activam, & paſſivam à Philoſophis. *Activa* namque eſt, vel *naturalis*, quæ poteſt aliquid agere ſecundùm vires à natura inditas, qualis eſt potentia loquendi, & ridendi in homine. Vel *ſupernaturalis*, qua facultas elevatur ad eliciendam actionem vires naturales tranſcendentem, nihilominus perfectivam potentiæ, quæ ipſam elicit, qualis eſt viſio Beatifica elicita ab intellectu inſtructo lumine gloriæ. Vel *obedientialis*, qua poteſt agere, modo ſibi, nec proportionato, nec perfectivo ſuæ naturæ, ſed tantùm quatenus ſubjacet ſupremo dominio ſui Creatoris, qualis fuit potentia loquendi in Aſina Balaam.

Potentia pariter paſſiva per ordinem ad formam quam recipere poteſt, eſt etiam triplex, nimirum vel *Naturalis*, quando habet inclinationem naturalem ad formam recipiendam, ut lapis ad recipiendum motum deorſum. Vel *Violenta*, quando recipit formam contra inclinationem naturalem, ut lapis ſurſum projectus. Vel *Indifferens*, quando ex ſe non determinatur ad alterutram formam, ut Angelus ad recipiendum motum ſurſum aut deorſum. Revocandum pariter ex his quæ diximus art.3. q.2. de Theologia in communi, ſupernaturalem formam dici tantùm per ordinem ad agens ipſius productivum, non verò per ordinem ad ſubjectum ipſius receptivum.

Notandum 2. potentiam obedientialem eſſe capacitatem Creaturæ qua cum extraordinario Dei concurſu aliquem effectum producere, aut formam aliquam excipere poteſt ultra vires ſuas naturales, & præſcriptam naturalem ſphæram activitatis. Advertendum pariter hanc potentiam tam ſubjectivè quàm activè non eſſe reſpectu cujuslibet actus eliciendi, & formæ recipiendæ. Angelus enim, inquit Doctor, in 4. *diſt.* 12. *quæſt.* 2. *num.*8. non poteſt eſſe albus, quia nullo modo ſuſceptivus eſt formæ hujus, nec lapis etiam poteſt videre, quia non habet oculum nec ullam facultatem ad viſionem eliciendam.

Notandum 3. tripliciter intelligi aut fingi poſſe Deum eſſe viſibilem ſupernaturaliter oculo corporeo. *Primò* quidem objectivè, ita quòd viſio nedum in ſeipſa ſit formaliter corporea, ſed etiam objectivè, quaſi tendat in Deum ut objectum corporeum, exprimendo ejus lucem, & imaginem, eo modo quo colores, & lineamenta objectorum viſibilium exprimit, cum hac tamen differentia quòd Deus cenſeatur objectum excedens ſphæram naturalem potentiæ viſivæ, ideoque ipſa egeat concurſu ſupernaturali ut poſſit illud attingere. *Secundò*, intelligi poteſt Deum eſſe viſibilem viſione quidem corporea formaliter in ſeipſa, ſed exprimente objectum ſpirituale, ut ſpirituale eſt in ſeipſo, eo modo (quantum eſt ex parte objecti) quo exprimitur viſione ſpirituali, & intellectuali. Qui modus videndi, licèt naturaliter ſit impoſſibilis oculo corporeo, non videtur tamen excedere ejus potentiam obedientialem, qua poteſt elevari ad videndum viſione corporea, & diviſibili in ſe aliquid indiviſibile, putà punctum luminis, aut corpus poſitum in indiviſibili, ut Corpus Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento, ex quo quis ſuſpicari poteſt etiam oculum elevari poſſe ad videndam ſpiritualem ſubſtantiam. *Tertiò* denique fingi poteſt oculum corporeum eli-

cere

cere poſſe viſionem quæ ſpiritualis ſit, eò quòd non repugnet potentiam materialem elevari ad producendum aliquid ſpiritnale, & ad agendum in ſpiritum, ſicut Thomiſtæ cenſent ſacramenta concurrere phyſicè ad producendam gratiam, & ignem inferni, ac purgatorii phyſicè torquere animas. Quibus præſuppoſitis, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Deus *non eſt etiam ſupernaturaliter viſibilis oculo corporeo*. Hæc Concluſio communis eſt inter Theologos, quorum plerique affirmant illam eſſe de fide. Illamque SS. Patres ſuis ſententiis firmant. Cyrillus enim Hieroſolymitanus Catecheſi 9. *Carnis quidem oculis*, inquit, *contemplari Deum, impoſſibile eſt, quod enim corporis eſt expers, in carnis oculos cadere nequit*. Et S. Hieronymus c.24. in Iſaiam, *Deus*, inquit, *nequaquam ſermonibus explicatur, nec oculo contemplabilis eſt, ſed ab his videtur de quibus ſcriptum eſt*, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Unde Rabbi Moſes tract. de fundamentis Legis cap.4. *Valde ſtupere ſe* dicit, *quomodo quiſpiam Chriſtianus cuilibet pulchro, cuilibet ſublimi corpori, Corpori tamen contemplabilem Deum fore ſentiat*.

Probatur hæc veritas ratione. Repugnat potentiam vitalem ferri extra latitudinem ſui objecti adæquati, & ſpecificativi, aliàs ferri poſſet extra propriam ſpeciem, & quidditatem, quod implicat: ſed Deus cùm ſit ſubſtantia ſpiritualis, & immaterialis, eſt extra latitudinem objecti adæquati, ſpecificativi oculi corporei, nec-non & cujuslibet alterius potentiæ ſenſitivæ, quarum objectum adæquatum eſt ens materiale, & corporeum: Ergo Deus ab oculo corporeo attingi nequit.

Confirmatur. Deus in ratione objecti viſibilis, & ſpiritualis magis diſtat ab omnibus objectis ſenſibilibus, quàm unum objectum ſenſibile ab alio objecto ſenſibili, v. gr. quàm ſonus à colore: ſed implicat ſonum, vel odorem per ſe videri ab oculo corporeo, quia ſonus, & odor ſunt extra ſphæram operationis oculi, qui verſatur tantùm circa viſibilia: Ergo multò magis implicat Deum percipi ab oculo corporeo, aut alio ſenſu. Deinde ſi oculus corporeus hominis poſſet ſupernaturaliter videre Deum, etiam oculus bruti ad intuitivam Dei viſionem elevari poſſet. Bruta enim aliqua, ut lynx, & aquila, perfectiorem oculum habent: ſed hoc eſt abſurdum, etenim ſi bruta ſupernaturaliter Deum poſſent videre, poſſent & ſupernaturaliter illum amare, & eo frui. Amor enim, & fruitio viſionem Dei ſequuntur, quæ abſurdiſſima ſunt. Denique ſi oculus poſſit elevari ad Deum videndum, poterit & auditus elevari ad ipſum audiendum. Sicut enim Deus viſibilem ſe præſtat Angelis, & Beatis mentibus, ita & audiendum ſeſe exhibet, dum ipſis ſpiritualiter loquitur: ſed nemo dixerit Deum auditu percipi poſſe: Ergo neque viſu corporeo.

Probatur 2. Si Deus ſit viſibilis ab oculo corporeo, maximè alterutro ex tribus modis aſſignatis in 3. Notabili: ſed nullo ex his modis viſibilis eſſe poteſt: Ergo nullatenus ab oculo corporeo etiam ſupernaturaliter videri poteſt. *Non quidem primo modo*: Quidquid enim tali modo videtur ſicuti eſt, corporeum eſt, quia eſt lucidum, coloratum, extenſum, & diviſibile: ſed cùm Deus ſit omnino ſpiritualis, nec lucidus, nec coloratus, nec diviſibilis eſt: Ergo nec corporaliter viſibilis.

Non etiam ſecundò, quia licèt abſolutè corpus in unico indiviſibili poſitum, poſſet oculo corporeo videri, ſecus tamen eſt de ſpiritu, qui cùm ſit extra ſphæram activitatis ipſius oculi corporei, multò magis, quàm ſonus, vel odor ſit extra latitudinem objecti viſus, inde fit, quòd non minùs implicet oculum corporeum Deum videre ſicuti eſt, quàm ipſum videre odorem, aut ſonum. *Deinde*, Viſio materialis, & corporea eſt quædam imago, & expreſſio objecti: ſed impoſſibile eſt Deum exprimi quidditativè ulla imagine: Ergo & videri viſione corporea. *Minor* patet: Sicut enim impoſſibile eſt depingi Deum, & repræſentari, ſicut eſt in ſe, aliqua externa imagine, & coloribus, ac lineamentis figurari, ita pariter impoſſibile eſt ipſum repræſentari per ſpeciem materialem expreſſam, & imaginem internam formatam ab oculo corporeo.

Non denique tertiò, Nulla enim potentia corporea phyſicè poteſt agere in ſpiritum, ut diſertè probat Doctor in 4. Unde meritò concludit, nec Dæmones torqueri igne corporeo, per phyſicam ipſius ignis actionem, nec Sacramenta phyſicè concurrere, ſed tantùm moraliter ad productio-

nem gratiæ. Si enim ſemel admittatur cauſam aliquam corpoream agere poſſe in ſpiritum, nulla apparebit implicantia, cur oculus corporeus non poſſit etiam divinitùs elevari ad videndum Deum.

Nec video, cur Thomiſtæ, qui actionem phyſicam ignis in Spiritus, & Sacramentorum cauſalitatem phyſicam in productione gratiæ admittunt, negare poſſint oculum corporeum elevari poſſe ad percipiendum objectum ſpirituale.

Replicant equidem aliqui, hoc eſſe diſcrimen, quòd potentiæ vitales, qualis eſt oculus, non poſſint ferri extra latitudinem objecti ſui, quatenus vitales ſunt, licèt aſſumi poſſint, quatenus ſunt creaturæ, ad producendum inſtrumentaliter quemcumque effectum, qui non poſtulat produci à potentia vitali.

Verùm hoc nullo modo ſatisfacit, nec ſufficientem ſtatuit diſparitatem. Primò quia potentia vitalis, tam ſubjacet imperio divino, ut vitalis eſt, reſpectu effectus vitalis producendi, quàm reſpectu effectus non vitalis, nec videtur, cur magis poſſit elevari ad effectum non vitalem, quàm ad vitalem producendum, objectum enim unius non eſt magis illimitatum in ſuo ordine, quàm objectum alterius. *Deinde*, Idcirco non poſſet potentia vitalis elevari ad quemlibet effectum vitalem producendum, maximè vel quia illa effectus productio ſupponere debet in ipſa potentia elevata aliquam vim inchoatam, quæ per elevationem, & concurſum ſupernaturalem compleri debeat, vel nihil tale prærequirit, ſed tota hæc activitas pendet à ſola Dei voluntate, ut ipſam elevat ad quemcumque effectum voluerit. Si primum, potentia vitalis majorem habet virtutem inchoatam reſpectu alicujus effectus vitalis producendi, quàm non vitalis habeat reſpectu effectus non vitalis, ac proinde illa magis poſſet elevari ad effectum vitalem, quàm hæc ad non vitalem. Si ſecundum: Ergo Deus tam poterit elevare potentiam vitalem ad quemlibet actum vitalem producendum, quàm potentiam non vitalem ad quemlibet effectum non vitalem formandum, adeoque tam poterit elevare oculum corporeum, qui eſt potentia vitalis, ad actum vitalem viſionis beatificæ, quàm ignem infernalem ad phyſicè torquendos Dæmones, & Damnatos, & Sacramenta ad producendam gratiam phyſicè.

Objicies I. varios Scripturæ ſacræ contextus, quibus Deus oculo corporeo aliquando viſus affirmatur: Primò quidem Geneſis 32. Jacob ait, *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima mea*. Secundò, Job 14. *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum*. Tertiò autem S. Job ait cap. 42. *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Quartò, Iſaias 6. dicit, *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium*. Idipſum cæteri Prophetæ plerumque affirmant: Ergo revera Deus viſibilis eſt naturaliter, aut ſaltem ſupernaturaliter ab oculo corporeo.

Nego conſeq. & ad præfatos Scripturæ contextus, *Reſpondeo ad primum*, præfata verba idem ſignificare, ac *congreſſus ſum, & luctatus cum Deo*, phraſi ſcilicet Hebraica, ſimili illi qua Gallicè pugnatores ad ſingulare certamen ſe ſe provocantes dicere ſolent, *Nous nous verrons tete à tete*. Vel abſolutè dicendum eſt ipſum vidiſſe Dominum, ideſt Angelum, qui in corpore aſſumpto Dei vices agebat, ut indicat Oſeas Propheta *c.* 12. ubi de Jacob ſermonem faciens, inquit, *In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & invaluit ad Angelum, & confortatus eſt, flevit, & rogavit eum*.

Ad ſecundum dico, ſanctum Job loqui de viſione Chriſti Domini ſecundùm humanitatem, in qua judicaturus cunctis ſe viſibilem præbebit poſt reſurrectionem, unde poſt præfata verba ſubjungit *Salvatorem meum*, quæ verba licèt in Hebræo, & in vulgata Sixti V. non inveniantur, optimè tamen concordant cum præcedentibus, *Credo quòd Redemptor meus vivit*.

Ad tertium dico ipſum S. Jobum ſic eſſe intelligendum, quaſi diceret, Priùs multa audiveram de tua providentia, nunc autem manifeſta ipſius indicia in me ipſo deprehendo. Vel intelligitur Deum videre oculo mentis, de quo S. Paulus ad Epheſios I. *Det vobis Spiritum ſapientiæ in agnitione ejus, illuminatos oculos cordis veſtri*, quibus oculis mentis etiam certum eſt, tam Iſaiam, quàm cæteros Prophetas Deum vidiſſe, hoc eſt evidentiùs cognoviſſe. Adeoque ex his contextibus nihil adversùs Concluſionem evincitur.

*Objic.*2. S. Auguſtinus Chriſtianæ veritatis indagator oculatiſſimus probabiliùs cenſet Deum poſſe videri ab oculo corporeo, licèt enim Epiſt. 6. diſertè affirmaſſet

Deum

Deum nullo ſenſu eſſe perceptibilem, maximè oculis, idque probaſſet his verbis S. Joannis, *Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt, in tantum ergo videbimus, in quantum ſimiles ei erimus, quia & nunc in tantum non videmus, in quantum diſſimiles ſumus. Inde igitur videbimus unde ſimiles erimus*, concludit, *Quis autem dementiſſimus dixerit corpore nos vel eſſe, vel futuros eſſe ſimiles Deo?* Subdit pariter in hujus veritatis confirmationem, *Cur ſolis oculis corporis Chriſti hoc donum attributum eſſe contendunt, non etiam cæteris ſenſibus? Sonus ergo erit Deus, ut poſſit etiam auribus percipi, & halitus erit ut ſentiri poſſit olfactu, & liquor aliquis erit, ut poſſit & bibi, & moles erit, ut poſſit & tangi? Non (inquiunt) quid ergo? an illud poteſt Deus, & hoc non poteſt? Si non poſſe dixerint, cur derogant omnipotentiæ Dei? Si poſſe, & nolle reſponderint, cur ſolis oculis favent, invident autem cæteris ſenſibus corporis Chriſti?*

Nihilominus idem tractans Epiſt.111. ad Fortunatianum Epiſcopum Siccenſem, & Epiſt.112. ad Paulinam, nihil certi hac de re videtur aſtruere, ſed totus dubius hærens in fine poſterioris Epiſtolæ promittit hac de re ſe fuſiorem tractatum habiturum, *De corpore verò ſpirituali*, inquit, *ſi Dominus juverit, opere alio experiemur, quid diſputare valeamus*. Lib. autem 2. retract. cap. 41. ait, ſe *Quæſtionem hanc ſanè difficillimam in 20. & 21. lib. de Civit. Dei ſatis explicaſſe*.

Attamen hoc in libro cap.29. propenſior videtur, ut Deum oculis corporeis viſum iri putet à Beatis, *Quomodo nunc vitam aliorum non à corpore quidem ſeparatam, ſed per corpus iiſdem illis oculis cernimus. Deinde vitam*, inquit, *ſuam, qua nunc vivit in corpore, & hæc terrena membra vegetat, facitque viventia, interiore ſenſu quiſque, non per corporeos oculos novit, aliorum verò vitas, cùm ſint inviſibiles, per corpus videt, nam unde viventia diſcernimus à non viventibus corpora, niſi corpora ſimul, vitaſque videamus, quas niſi per corpus videre non poſſumus? Vitas autem ſine corporibus corporis oculis non videmus.*

Mox autem ita rem decidit: *Quamobrem fieri poteſt, valdeque credibile eſt, ſic nos eſſe viſuros mundana tunc corpora Cœli novi, & terræ novæ, ut Deum ubique præſentem, & univerſa etiam corporalia gubernantem, per corpora, quæ geſtabimus, & quæ conſpiciemus, quaquaverſum oculos duxerimus, clariſſima perſpicuitate videamus, &c. ſicut homines, inter quos viventes, motuſque vitales exerentes vivimus, mox, ut aſpicimus, non credimus vivere; ſed videmus, cum eorum vitam ſine corporibus videre nequeamus, quam tamen in eis per corpora, remota omni ambiguitate, conſpicimus. Ita quocumque ſpiritalia illa lumina corporum noſtrorum circumferemus, incorporeum Deum omnia regentem, etiam per corpora contuebimur.*

Reſpondent aliqui, præfatis verbis Auguſtinum non aſſerere oculos glorificatos viſuros Deum immediatè, ut eſt in ſeipſo; ſed tantùm viſuros mirabiles quoſdam effectus corporeos, & Dei præſentiam, providentiamque non minùs atteſtantes, & manifeſtantes, quàm motus vitales, quos cernimus in eis, quos videmus, patefaciunt eos vivere, quorum tamen ſubſtantiam, & vitam eſſentialem in ſeipſa corporeis oculis non intuemur: ſed per mentem deprehendimus. Seu ut loquitur S.Thomas, S. Auguſtinum explicans, *Sicut nunc oculi noſtri vident alicujus vitam, vita autem non videtur oculo corporali, ſicut per ſe viſibile, ſed ſicut ſenſibile per accidens, quod quidem à viſu non cognoſcitur: ſed ſtatim cum ſenſu ab alia aliqua virtute cognoſcitiva, nempè ab intellectu. Quòd autem ſtatim viſis corporibus divina præſentia ex eis cognoſcatur per intellectum, ex duobus contingit, ſcilicet ex perſpicuitate intellectus, & ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis*. Idem ex mirabili, & ineffabili eorum pulchritudine, quæ divinam majeſtatem redolebit, & indicabit.

Verùm hæc reſponſio non ſatis cohæret cum mente S.Auguſtini, qui difertis verbis ait, *Fieri poſſe, valdeque credibile eſſe*, Deum viſis oculo corporeo corporibus videri, etenim ſi per hanc viſionem ipſum mente percipiendum intelligeret, certè non diceret credibile eſſe Deum viſis corporibus mente percipi: ſed potiùs certiſſimum, & omnino credendum eſſe. Adde, quòd ipſemet dubiam ſuam hac de re ſententiam ſatis explicet, per verba, quæ prioribus attexit, *Aut ergo*, inquit, *per illos oculos, ſic videbitur Deus, ut aliqui habeant in tanta excellentia menti ſimile, quo & incorporea natura cernatur, quod ullis exemplis, ſive Scripturarum teſtimoniis divinarum, vel difficile eſt, vel impoſſibile oſtendere. Aut quod eſt ad intelligendum facilius, ita Deus erit nobis notus, atque conſpicuus, ut videatur ſpiritu à ſingulis nobis in ſingulis nobis, videatur ab altero in altero, videatur in ſeipſo*. Quibus apparet per prio-

priorem ſententiam, ipſum probabiliter exiſtimare Deum videri poſſe oculo corporeo.

Itaque Reſpondeo 1. Sanctum Auguſtinum hanc ſententiam non abſolutè, ſed tantùm cum dubitatione, & mente ancipiti ibidem proponere: *Secundò*, id, in quo dubius hæſit S.Auguſtinus, conſtanter ab aliis ſanctis Patribus affirmatum eſt, nimirum ab Athanaſio, Chryſoſtomo, Gregorio Nazianzeno, & Hieronymo, quorum omnium ſententiam in hujus veritatis confirmationem refert ipſemet Auguſtinus prædicta Epiſtola 111. ubi ita concludit: *Talis ego ſum in ſcriptis aliorum, tales volo eſſe Intellectores meorum. Denique in iis omnibus, quæ de opuſculis Sanctorum, atque Doctorum commemoravi, Ambroſii, Hieronymi, Athanaſii, Gregorii, & ſi qua aliorum talia legere potui, quæ commemorare longum putavi, Deum non eſſe corpus, nec formæ humanæ habere membra, nec eum eſſe per locorum ſpatia diviſibilem, & eſſe natura incommutabiliter inviſibilem, nec per eandem naturam, atque ſubſtantiam, ſed aſſumpta viſibili ſpecie, ſicut voluit appariuiſſe iis, quibus apparuit, quando per corporis oculos in Scripturis ſanctis viſus eſſe narratur, in adjutorio Domini inconcuſsè credo.* Quibus fatetur, ſuam mentem non eſſe alienam à cæteris Eccleſiæ Patribus, adeoque, cum illi ſancti Patres cenſeant Deum non eſſe oculo corporeo viſibilem, Auguſtinum ita pariter cenſuiſſe fatendum eſt.

Unde meritò *Epiſtola 6.* ait, *Profectò lux illa Deus ipſe eſt, quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ: ſed lux mentium purgatarum, non iſtorum corporis oculorum. Erit ergo tunc mens idonea, quæ illam lucem videat, quod nunc nondum eſt, hoc autem oculus videre corporis, neque nunc poteſt, neque tunc poterit.* Et Epiſt.112. c.23. cùm hanc ipſam ſententiam pluribus confirmaſſet, tandem concludit, *Non tantùm, quod beatus Ambroſius, verùm etiam, quod S.Hieronymus, dicam non ſolùm Patris divinitatem, ſed nec Filii quidem, nec Spiritus ſancti, quia una in Trinitate natura eſt, poſſunt oculis carnis aſpicere, ſed oculis mentis, de quibus ipſe Salvator ait*, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Namque ſicut alibi idem Hieronymus breviter, ac veraciter definivit*, res incorporalis corporalibus oculis non videtur. Ex iis itaque conſtat, quòd etſi ſanctus Auguſtinus alicubi hac in re dubius viſus fuerit, tamen alibi ſententiam, quam propugnamus, aſſeruit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus *poteſt clarè videri ab intellectu creato, & confortato per lumen gloriæ*. Hæc eſt de Fide, & probatur primò plurimis ſacræ Scripturæ textibus. Iſaiæ 33. *Regem in decore ſuo videbunt oculi ejus, aſpicient terram de longè*. Ideſt ut explicat Gregorius, *in ipſo fulgore Divinitatis*, ſive ut ait Gloſſa interlinearis, *in ipſa Deitate*. Pſalmo 83. *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion*. Quod de beata viſione interpretatur S. Auguſt. Lyran. & alii. Primæ Joann.3. *Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*. Ideſt immediatè in ſeipſo, ut explicat Evariſtus Papa, Epiſtola ad Epiſcopos Africæ, & Concilium Francofordienſe Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Primæ ad Corinthios 13. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.*

Ubi Apoſtolus, Interpretibus Irenæo lib. 5.cap.7. & Auguſtino lib.1. de Trinit.cap. 13. cognitionem per ſpecies creatas, quam nos habemus de Deo, vocat *ſpecularem*, & *ænigmaticam*, quia mediata eſt, & obſcura, ſpeculum enim ſignificat creaturas, quibus priùs cognitis, Deus cognoſcitur tamquam in caligine, *Inviſibilia namque Dei a creatura mundi intellecta conſpiciuntur*. Cognitionem verò alterius vitæ, dicit eſſe facie ad faciem, ut per τὸ *facie* excludat omne medium ex parte cognoſcentis, & τὸ *ad faciem* excludat medium, ex parte cogniti, adeoque per hanc utramque particulam, ſimul exprimitur intuitio immediata Dei, omnino ſimilis intuitioni corporeæ terminatæ immediatè ad objectum præſens. Unde addit; *Nunc cognoſco ex parte*, ideſt inadæquatè, *tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*. Id eſt, inquit Anſelmus, *Purè ipſum cognoſcam ſicut ipſe me novit*. Non quod Apoſtolus aſtruat æqualitatem inter cognitionem Beatorum, & comprehenſionem Dei, qua ſeipſum, & Beatos ipſos novit; ſed ut utriuſque cognitionis claritatem, & evidentiam deſignet: Unde non dicit *quantùm*, ſed *ſicut cognitus ſum*. His conſonant illa Matth.5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Et 18. *Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris mei.*

Hæc eadem veritas definita eſt in Concilio Viennenſi Clementina *ad noſtrum de Hæreticis*, & in Florentino in litteris unionis, ubi

ubi dicitur *Animas plenè purgatas intueri Deum clarè, Trinum, & Unum ſicuti eſt*, Et in Tridentino ſeſſione 25. *de invocatione Sanctorum*, ubi decernitur eos impiè ſentire, qui negant Sanctos æterna beatitudine fruentes, non eſſe invocandos. Hanc ipſam veritatem SS. Patres affirmant, ut videre eſt apud Vaſqueſium Diſp. 37. cap. 5. An autem aliqua ratione naturali demonſtrari poſſit, aperiemus in ſequenti quæſtione.

Objicies 1. varios Scripturæ ſacræ contextus, quibus apparet intellectum creatum, nec poſſe, nec elevari de facto ad intuitivam, & claram Dei viſionem. Nam 1. ad Thimotheum 6. Deus *lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*. Item Deus abſolutè dicitur *inviſibilis* ad Coloſſenſes 1. & ad Hebræos 11. Adde quòd interdum divinam viſionem ſoli Filio Dei propriam, Scriptura ſacra pronuntiet. Sic Joann. 1. *Deum nemo vidit umquam; Unigenitus qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit nobis*. Ubi Irenæus, Athanaſius, & Evariſtus Papa legunt, *niſi Unigenitus*. Quod firmatur ex illo Joann. 6. *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit Patrem*. Ergo cùm Dei viſio Filio ipſius ſit propria, nulli creaturæ videtur concedenda.

Reſpondeo, his, aut ſimilibus Scripturæ ſacræ textibus, intellectum creatum non omnino arceri à viſione Dei; ſed tantùm intendit Scriptura deſignare, & affirmare Deum eſſe inviſibilem intuitivè oculis corporeis, ſanctus Auguſtinus *Epiſt.* 111. & 112. Vel eum non poſſe videri ſolis naturæ viribus, ut exponit ſanctus Ambroſius *in* 1. *caput Lucæ*, Vel non poſſe hoc in mortali ſtatu viſione ſupernaturali, & beatifica conſpici, ut interpretatur S. Gregorius *lib.* 18. *moral. cap.* 36. Vel ipſum non à creatura, ſed à ſe ſuoque Filio comprehendi, & naturaliter cognoſci, ut ipſemet ſanctus Gregorius indicat ibidem *capite ultimo*. Quarum omnium expoſitionum quænam Scripturæ ſacræ textui quadret, & conveniat, judicandum erit ex fine, & ſcopo ipſius Scripturæ, & ex illius loci verbis antecedentibus, vel ſubſequentibus erit colligendum.

Objicies 2. Inter objectum, & potentiam debet eſſe proportio: ſed inter Deum, & intellectum creatum nulla eſt, Deus enim eſt infinitus, & creatus intellectus finitus eſt: Ergo, &c.

Diſtinguo majorem, Debet eſſe proportio, in ratione entis, & perfectionis, nego; in ratione objecti, & habitudinis, concedo. Nam auris v.g. licèt in ratione perfectionis proportionem habeat cum colore, quia tamen in ratione objecti cognoſcibilis nullam habet, idcirco non poteſt illum percipere. Deus autem *clarè viſus*, licèt in ratione perfectionis, proportionem cum creato intellectu non habeat, habet tamen proportionem objecti cognoſcibilis ad potentiam cognoſcentem, quatenus participat rationem communem objecti adæquati intellectus, quod eſt ens cognoſcibile.

Nec refert, quòd inter Deum cognoſcendum, & intellectum cognoſcitivum, non ſit proportio in entitate, & perfectione. Hæc enim ad perfectam cognitionem non requiritur, alioquin nec Deus, utpote infinitus, poſſet ullum objectum finitum cognoſcere defectu talis proportionis entitativæ, nec à nobis ipſe cognoſci poſſet, ne quidem cognitione abſtractiva, defectu talis proportionis.

Dices 3. Objectum omnino ſupernaturale ut ſic, non eſt intra latitudinem objecti adæquati intellectus potentiæ creatæ: ſed Deus *clarè viſus* eſt objectum ſupernaturale: Ergo non eſt intra latitudinem objecti intellectus creati. Probatur *Major*. Illud non eſt objectum potentiæ creatæ, à quo hæc non poteſt ſpecificari: ſed non poteſt ſpecificari ab objecto ſupernaturali, quod enim ſecundùm ſe naturale eſt, non poteſt ſpecificari ab ente ſupernaturali: Ergo objectum ſupernaturale non eſt intra objectum adæquatum potentiæ creatæ.

Diſtinguo *Majorem*. Quatenus potentia naturalis eſt reduplicativè, & ſecundùm ſe, concedo. Quatenus eſt in potentia obedientiali, & virtus ejus inchoata elevatur divinitùs, non poteſt ab ente ſupernaturali ſpecificari, nego: Ut ſic enim eſt ſupernaturalis, ſaltem connotativè, ratione ſcilicet principii elevantis, nimirum luminis gloriæ, & objecti ad quod elevatur, Dei videlicet clarè videndi. Unde licèt objectum ſupernaturale non contineatur intra latitudinem objecti intellectus creati, quatenus potentia naturalis eſt, continetur tamen intra objectum ejus, quatenus eſt in potentia obedientiali.

Dices 4. Deus non poteſt videri in ſe, niſi ejus infinitudo videatur, quia eſt illi eſſentialis, & niſi comprehendatur cùm ſit ſimpliciſſimus: ſed infinitudo non poteſt vide-

ri ab intellectu finito, nec ejus divina Natura comprehendi: Ergo, &c.

Nego majorem, Neque enim neceſſum eſt, ut qui Deum vident, videant totam ejus infinitudinem adæquatè, neque oportet ut totaliter ipſum cognoſcant, aut comprehendant, ita quòd non poſſit perfectiori modo à quovis alio intellectu cognoſci. Sicut enim oculus cognoſcit albedinem intuitivè, licèt non percipiat ejus dependentiam à Deo, & à ſubjecto, ita poteſt intellectus creatus videre Deum eſſe infinitum, & incomprehenſibilem, licèt non videat qualis, quantaque ſit ejus incomprehenſibilitas, & infinitudo.

Dices 5. Viſio quidditativa Dei non poteſt non eſſe infinita: ſed infinitam viſionem nullis viribus poteſt intellectus noſter elicere: Ergo nec Deum quidditativè cognoſcere. *Major* probatur: Cognitio creſcit juxta incrementum perfectionis objecti: Ergo cognitio objecti infiniti neceſſariò debet eſſe infinita.

Reſpondeo negando Majorem, Ad cujus probationem diſtinguo conſequens, ſi talis cognitio infinito, & adæquato modo objectum infinitum attingat, concedo: Si modo inadæquato, & finito, nego: Licèt enim cognitio noſtra de exiſtentia Dei, terminetur ad objectum infinitum, tamen infinita non eſt, quia infinito modo circa illud non verſatur.

Dices 6. Plus diſtat Deus ab intellectu creato, quàm Angelus à viſu corporeo: ſed ob hanc diſtantiam, oculus corporeus elevari non poteſt ad attingendum Angelum: Ergo à fortiori intellectus creatus elevari non poterit ad videndum Deum, prout eſt in ſeipſo.

Reſpondeo plus quidem diſtare quoad entitatem, non autem quoad proportionem habitudinis potentiæ ad objectum, Deus enim continetur intra latitudinem objecti adæquati intellectus creati, qui verſatur circa ens intelligibile, ac proinde circa Deum, qui eſt primum omnium entium, Angelus verò nullo modo continetur intra objectum viſus corporei.

Dices 7. Intellectus creatus non poteſt elevari ad cognitionem omnium creaturarum poſſibilium: Ergo nec ad claram Dei viſionem. *Antecedens* admittitur ab omnibus pene Theologis, *Conſequentia* probatur, Difficilius eſt cognoſcere ens ſimpliciter infinitum, qualis eſt Deus, quàm ens infinitum tantùm ſecundùm quid, & penes numerum: ſed Deus eſt ens infinitum ſimpliciter, & ſecundùm ſubſtantiam; creaturæ verò poſſibiles ſunt tantùm infinitæ, ratione quantitatis numericæ: Ergo, &c.

Nego conſequentiam, nec non & majoris illius probationem. Licèt enim Eſſentia divina ſit in ſe perfectior in ratione entis, & in ratione objecti, quàm collectio creaturarum poſſibilium, tamen ex duplici capite repugnat quòd intellectus creatus, qui poteſt videre Deum, poſſit cognoſcere collectionem omnium creaturarum poſſibilium. Tum quia ſi hanc collectionem cognoſceret, ſequeretur ipſum divinam omnipotentiam comprehendere, tunc enim comprehenditur aliqua potentia, quando cognoſcitur illud omne, ad quod poteſt ſe extendere, difficilius autem eſt comprehendere divinam omnipotentiam, quàm ſolùm eſſentiam videre viſione finita, & limitata. Tum quia cognitio omnium creaturarum poſſibilium requirit infinitas ſpecies intentionales, quibus intellectus finitus, nec uti, nec actuari poteſt, ad viſionem autem divinæ Eſſentiæ ſufficit, quòd ipſa communicetur intellectui per modum ſpeciei intelligibilis, ſe ſe exhibendo cernendam modo finito, limitato, & per lumen gloriæ attemperato.

Dices 8. Sanctus Chryſoſtomus affirmat Deum ſecundùm ſe eſſe omnino inviſibilem, etenim homilia 14. in Joannem dicit, neque Prophetas, neque Archangelos Deum unquam vidiſſe, eumque videre eſſe omnino impoſſibile, *Ipſum*, inquit, *quod eſt Deus, non ſolùm Prophetæ, ſed nec Angeli viderunt, neque Archangeli, quod enim creabilis eſt naturæ, qualiter videre poterit, quod increabile eſt?* Unde eadem homilia aſſerit *Angelos vidiſſe quidem Deum in natura aſſumpta, nam antea non videbant*. Hinc homil. 3. de incomprehenſibili Dei natura, explicans textum Iſaiæ 6. ubi Seraphim divinam Majeſtatem aſpicientes dicuntur velaſſe faciem ſuam, *Quoniam*, inquit, *non ipſam meram videbant lucem, nec ipſam ſinceram ſubſtantiam, ſed, quæ videbant condeſcenſus erat & indulgentia*, quaſi diceret, Seraphinos ex divina indulgentia vidiſſe quoddam ineffabile lumen Deum repræſentans, ut ipſemet explicat, tum in præfata homilia, tum in aliis quas ſcripſit contra Anomæos.

Reſpondeo S. Chryſoſtomum præfatis verbis, & ſimilibus non excludere intuitivam Dei cognitionem, ſed comprehenſivam. Quòd enim ſimpliciter admittat claram Dei viſionem poſt hanc vitam, conſtat ex Epi-

Epiſtola 5. ad Theodorum lapſum, & homil. 3. in Epiſtolam ad Philippenſes, & 69. ad popolum Antiochenum, ubi aſſerit *Beatos Regem ipſum*, ſcilicet Deum, *contueri, non per Introitum, non per Ænigma, non per ſpeculum, ſed facie ad faciem, non per fidem, ſed per ſpeciem*.

Inſtabis: Illa cognitione dicit Deum eſſe inviſibilem, qua viſibilem ipſum pronuntiabant Eunomiani, & Anomæi: ſed illi non affirmabant Deum eſſe viſibilem cognitione comprehenſiva, ſed tantùm intuitiva: Ergo S. Chryſoſtomus, non ſolùm comprehenſivam, ſed etiam intuitivam cognitionem excludit.

Nego Minorem. Conſtat enim ex Theodoreto lib. 4. *Fabularum hæreticarum* titulo *de Eunomio*, ipſum ſibi arrogaſſe comprehenſivam Dei cognitionem, *Auſus eſt dicere Eunomius*, inquit Theodoretus, *ſe nihil de rebus divinis ignorare, ſed ipſam Dei ſubſtantiam exactè ſcire, eandemque habere de Deo cognitionem, quam ipſe Deus de ſeipſo habet*, &c. Idem teſtatur Socrates lib. 1. Hiſtoriarum, cap. 7. ubi inducens Eunomium, & Anomæos loquentes, *Sic*, inquit, *Deus de ſua ipſius eſſentia nihil plus intelligit, quàm nos; neque ipſi eſt magis cognita, & perſpecta, quàm nobis*. Item Hieronymus ſuper cap. 11. Matth. ad illa verba, *Nemo novit Filium, niſi Pater*: *Erubeſcat*, inquit, *Eunomius tantam ſibi notitiam Patris, & Filii, quantam alterutur inter ſe habent, jactitans ſe habere*: Conſtat ergo ipſos hæreticos comprehenſivam Dei cognitionem ſibi arrogaſſe; ac proinde ſanctum Chryſoſtomum ſolam Dei comprehenſivam cognitionem impoſſibilem affirmare, non verò intuitivam.

QUÆSTIO TERTIA.

An poſſibilitas Divinæ viſionis intuitivæ ratione naturali probari poſſit.

Certum eſt, jamque ſufficienter fidei lumine conſtat, divinam viſionem intuitivam eſſe nedum poſſibilem, ſed & de facto à Beatis obtineri, ut pluribus Scripturæ ſacræ oraculis, Conciliorum decretis, & ſanctorum Patrum auctoritatibus in præcedenti quæſtione probatum eſt. Supereſt examinandum, an etiam aliqua ratione naturali ita evidenti, & efficaci demonſtrari queat hujus divinæ viſionis poſſibilitas, ut nullus niſi protervus, ipſam eſſe poſſibilem poſſit negare: quod ut fiat evidentiùs,

Notandum 1. cum Doctore *in* 4. *diſt*. 49. *q*. 10. *n*. 2. duplicem in homine diſtingui poſſe appetitum, Innatum unum, Elicitum alterum: Prior eſt naturæ propenſio in id, quod ſui perfectivum, & ſibi conveniens eſt. Poſterior eſt actus voluntatis, aut appetitus animalis, quo deſiderat, vel inclinatur ad aliquod bonum verum, vel præſumptum. Hi autem duo appetitus invicem diſtinguuntur, *Poteſt enim*, inquit Doctor in 4. diſt. 49. qu. 10. nu. 2. *aliquis appetitu naturali refugere mortem, quia nolùmus expoliari ſecundùm Apoſtolum; & actu liberè elicito eligere mortem, ſicut martyres*. Dixi priorem eſſe inclinationem ad bonum, ut ſibi conveniens; tam videlicet agenti, quàm patienti, aut recipienti; minùs enim ipſum appetitum extendunt, qui affirmant illum eſſe potentiam agendi, aut patiendi univerſaliter, ideſt reſpectu cujuſcumque, quod poteſt efficere, & à quo poteſt pati: exinde enim ſequeretur, intellectum creatum appetere poſſe errorem, & Angelum ſui annihilationem, & accidens ſeparationem à ſubjecto, & alia hujuſmodi, quæ pati poſſunt, quod tamen abſurdum eſt.

Notandum 2. cum eodem Doctore *ibid. num*. 18. appetitum Elicitum iterum eſſe duplicem, Unum *efficacem*, & *abſolutum*, qui ſcilicet importat applicationem mediorum ad aſſecutionem boni concupiti: Alium *inefficacem*, ſeu *conditionatum*, qui præfatam mediorum applicationem non exigit. Prior, eſt actus poſitivus voluntatis, quo abſolutè tendit in finem, & vult illum conſequi, ſignificaturque per verbum *volo*: Poſterior eſt ſimplex complacentia, ſeu infirma quædam volitio, qua voluntas deſiderat quidem finem aſſequi, ſed non vult applicare media ad illum aſſequendum, idcirco potiùs dicitur *velleitas* ſignificata per verbum *vellem*, quàm abſoluta volitio. Prior, inquit Doctor n. 13. verſatur tantum circa poſſibile; Poſterior etiam circa impoſſibile tendere poteſt.

Notandum 3. intuitivam Dei viſionem non poſſe probari naturaliter impoſſibilem. Tum quia non poteſt probari falſum evidenti ratione: Tum quia argumenta, quæ contra hanc poſſibilitatem formari poſſunt, ſolubilia ſunt; & urgentiora, quæ proferri poſſunt, fuerunt ſupra à nobis propoſita, & ſoluta. An autem illius poſſibilitas

nullo

nullo prævio lumine fidei poſſit naturaliter probari, anvè ſuppoſita revelatione ſint aliquæ naturales rationes, hanc poſſibilitatem ſuadentes, hic erit reſolvendum.

CONCLUSIO PRIMA.

POſſibilitas *divinæ viſionis intuitivæ demonſtrari non poteſt lumine naturali, nec evidenter cognoſci, abſque ulla revelatione*.

Probatur 1. Si aliqua demonſtratione illa intuitiva Dei viſio naturaliter poſſet innoteſcere, maximè, vel à priori, vel à poſteriori; ſcilicet vel per effectum contentum in cauſa, vel per cauſam connexam cum effectu: ſed neutrum dici poteſt. *Non quidem à poſteriori*, cùm illa beata viſio nullum effectum naturalem producat, ex cujus intuitu ipſa poſſit detegi. *Non etiam à priori*; omnis enim demonſtratio à priori fieri debet per cauſam proximè continentem effectum; ſed beatitudo non eſt effectus, qui neceſſariam habeat connexionem cum aliqua cauſa naturali evidenter cognita, & deductiva in cognitionem ipſius beatitudinis: Ergo non eſt à priori, nec à poſteriori demonſtrabilis.

Deinde: Quod eſt ordinis ſupernaturarilis, non habet neceſſariam connexionem, vel cum effectibus, vel cum cauſis ordinis naturæ: ſed illa divina viſio eſt ordinis ſupernaturalis, ut fide conſtat: Ergo non habet connexionem neceſſariam cum aliqua cauſa, vel aliquo effectu naturali, per quem poſſit demonſtrari.

Denique: Quæ demonſtrantur lumine naturali, innoteſcunt vel per ingenita principia, vel per effectus ſenſibiles: ſed nulla ſunt ingenita principia, nullique ſenſibiles effectus, quibus ſupernaturalis viſio beatifica poſſit evidenter cognoſci: Ergo non poteſt demonſtrari. *Minor*, in qua ſolùm eſt difficultas, patet, ſupernaturalia enim, qualis eſt viſio intuitiva, intantùm ſupernaturalia dicuntur, in quantum univerſum excedunt naturæ ordinem; non tranſcenderent autem totum naturæ ordinem, ſi connexionem neceſſariam haberent cum effectibus, aut principiis naturalibus: Ergo, &c.

Probatur 2. Demonſtrari non poteſt poſſibilitas finis, niſi cognoſcatur poſſibilitas mediorum neceſſariò conducentium ad finem conſequendum: Cùm enim finis non poſſit acquiri, niſi per media ad ipſum ordinata, non poteſt etiam cognoſci poſſibilis, niſi cognoſcantur media, quibus acquiſibilis eſt: ſed poſſibilitas mediorum ad intuitivam Dei viſionem conducentium, nimirum gratia, fides, ſpes, charitas, ſolo lumine naturali cognoſci nequit, cum enim hæc media ſint ſupernaturalia, captum luminis naturalis tranſcendunt, ut fuſiùs probavimus, agendo *de neceſſitate Theologiæ*: Ergo nec viſionis beatificæ poſſibilitas poteſt naturaliter innoteſcere.

Probatur denique: Si poſſibilitas beatitudinis ſupernaturalis eſſet evidenter cognoſcibilis ex ſolis naturæ principiis, ipſam haud dubiè aliquis ex tot præſtantiſſimis veteribus Philoſophis noviſſet: ſed ex S. Auguſtino *lib.* 13. *de Trinit. cap.* 8. & 9. Philoſophi beatitudinem ſupernaturalem prorſus ignorarunt, ibi enim de hac beatitudine ſermone faciens; *Si fides adſit*, inquit, *nulla quæſtio eſt; humanis quippe argumentationibus hæc invenire conantes, vix pauci magno præditi ingenio, abundantes otio, doctrinisque ſubtiliſſimis eruditi, ad indagandam ſolius animæ immortalitatem pervenire potuerunt. Cui tamen animæ beatam vitam non invenerunt ſtabilem, ideſt, veram*: Ergo ſignum eſt, eam ſolo lumine naturæ non eſſe cognoſcibilem.

CONCLUSIO SECUNDA.

RAtiones *naturales, quibus Thomiſtæ ſuadere nituntur divinæ viſionis intuitivæ poſſibilitatem, nullatenus ſunt efficaces*.

Probatur. Thomiſtæ aliqui duplici, ut dictum eſt, ratione nituntur probare poſſibilitatem illius divinæ viſionis: ſed neutra ab illis aſſignata ratio hanc poſſibilitatem aſtruit: Non quidem prima, quam ſic formant. Omni homini naturalis ineſt appetitus ad beatitudinem, ut inter alios frequenter docet Auguſtinus *l.* 13. *de Trinit. cap.* 8. *Omnes*, inquit, *beatos eſſe velle veritas clamat, natura compellit, cui ſummè bonus, & immutabiliter Beatus hoc indidit*. Et lib. 1. Confeſſ. 1. *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te*: ſed beatitudo noſtra eſt clara Dei viſio: Ergo ipſam claram Dei viſionem naturaliter homines appetunt. Atqui natura nihil fruſtrà, & inutiliter indidit, multò verò minus deſiderium naturale accendit, reſpectu finis inaſſeqnibilis: Ergo cùm omnes homines appetitum habeant ad beatitudi-

tudinem, quæ eſt intuitiva Dei viſio, conſtat naturaliter ipſam eſſe poſſibilem.

Nego hanc ultimam conſequentiam, & ad argumentum unde illa eruitur. Reſpondeo cum Doctore *in* 4. *diſt.* 49. *qu.*8. *n.* 2. Illud in pluribus peccare: Primò quidem ſupponit deſiderium ſolùm eſſe reſpectu rei poſſibilis, quod tamen falſum eſt; certum eſt enim res impoſſibiles deſiderari poſſe ſaltem deſiderio inefficaci, & per modum ſimplicis complacentiæ; multi enim oblectantur in deſiderio honorum, divitiarum, & ſimilium, quæ ſciunt ſe non poſſe aſſequi; ſic etiam Lucifer dicitur deſideraſſe fieri ſe ſimilem Altiſſimo, quod tamen impoſſibile judicabat: Ergo cùm tam impoſſibilia, quàm poſſibilia poſſint appeti, ex appetitu rei alicujus non rectè infertur illius poſſibilitas.

Secundò: Licèt hominibus ingenitum ſit deſiderium beatitudinis, exinde non ſequitur, quòd illud deſiderium feratur naturaliter in intuitivam Dei viſionem. Cùm enim duplex ſit diſtinguenda hominis beatitudo, altera Naturalis, conſiſtens in perfecta Dei cognitione ex creaturis, & in amore ſubſequenti talem cognitionem; altera Supernaturalis conſiſtens in viſione Dei immediata, & intuitiva: Deſiderium homini connaturale fertur determinatò, & diſtinctè ad ſolam beatitudinem naturalem: Ad viſionem verò Dei immediatam non fertur homo tali deſiderio, niſi quatenus ipſa innoteſcit per lumen ſupernaturale fidei.

Unde S. Auguſtinus cum dixiſſet lib. 4. contra Julianum: *Omnes homines naturali inſtinctu immortales, & beati eſſe non vellemus, niſi eſſe poſſemus;* ibidem declarat ſe ſermonem facere de homine elevato ad beatitudinem ſupernaturalem, non verò de beatitudine naturali, ut apparet inter alia ex his hujus verbis; *Si ergo*, inquit, *ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt vera, promittit; nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes.* Quibus vera beatitudo, veraque virtus opponitur illi beatitudini, aliiſque virtutibus, quæ dicuntur tantùm beatitudo, & virtutes ſecundùm quid, per comparationem ad veram beatitudinem, quæ eſt intuitiva Dei viſio, & ad veras virtutes, quæ ad ejus conſecutionem conducunt.

Non etiam magis urget poſterior eorum ratio, quam ſic formant: Cuilibet ſubſtantiæ intellectuali ineſt naturaliter, & neceſſariò appetitus videndi cauſam, viſo effectu, neque poteſt intellectus humanus quieſcere perfectè videndo mirabiles effectus Dei in hoc univerſo, quin deſideret videre Deum illorum Effectorem: Ergo cùm ſolis naturæ viribus homines videant effectus Dei, cognoſcantque illum eſſe ipſorum cauſam, ut docet Apoſtolus *Romanorum* 1. ita poſſunt iiſdem viribus elicere deſiderium videndi Deum tam mirabilium rerum Effectorem.

Verùm hæc ratio facilè ſolvitur hac diſtinctione: Appetitus humanus non poteſt quieſcere viſo effectu mirabili, quouſque aſſequatur viſionem illius cauſæ, ſi putat illam eſſe poſſibilem reſpectu ſui, concedo: ſi putet illam eſſe impoſſibilem, aut dubitet de ejus impoſſibilitate, nego; quieſcit enim cum eò pervenit, quò ſe poſſe tantùm pervenire judicat; homini autem non conſtat naturaliter ulla certitudine viſionem Dei intuitivam eſſe poſſibilem: Ergo non poteſt naturaliter torqueri propter defectum viſionis Dei, quam non novit naturaliter eſſe ſibi poſſibilem.

CONCLUSIO TERTIA.

SUppoſitò, *quòd quis per revelationem divinam, vel humanam noverit poſſibilitatem, aut futuritionem divinæ viſionis intuitivè, illam ſuadere poterit rationibus Doctoris Subtilis* in 4. diſt. 49. qu. 8. quarum prima ſic formatur: Evidens eſt lumine naturali, intellectum creatum poſſe cognoſcere, quidquid continetur intra ejus objectum adæquatum: ſed Deus *clarè viſus* continetur ſub objecto adæquato intellectus creati: Ergo lumine naturali conſtat Deum poſſe ab intellectu creato videri, ut in ſe eſt. *Major* conſtat; non enim intellectus deterioris eſt conditionis, quàm ſenſus: Ergo quemadmodum viſus v. g. quia verſatur circa objectum viſibile in communi, verſari poteſt etiam circa quodlibet viſibile in particulari, ſic pariter intellectus attingens objectum intelligibile in communi, poterit etiam attingere quodlibet objectum intelligibile particulare ſub illo communi comprehenſum.

Minorem probat Doctor. Intelligibile in communi eſt ens ut ſic, quatenus præſcindit ab ente materiali, & ſpirituali, ſubſtantiali, & accidentali, naturali, & ſuper-

ſupernaturali; nam illud dicitur intelligibile commune, & univerſale, quo latius, & univerſalius aliud dari nequit; poſſet autem dari aliquod objectum univerſalius intelligibile, ſi non eſſet ens ut ſic præſcindens, ut conſtat. Quòd autem Deus *clarè viſus* contineatur ſub hoc objecto adæquato viſibili, probat Doctor: Tum quia Deus *clarè viſus* eſt perfectè intelligibilis: Ergo maximè ſpectat ad objectum intelligibile in communi; tum quia potentia intelligens non cenſetur perfectiſſimo modo objectum intelligere, niſi perfectiori intelligentia attingat præſtantiſſimum intelligibile: Ergo cùm Deus ſit præſtantiſſimum objectum intelligibile, cùmque præſtantiſſima intelligentia, & cognitio fiat per intuitivam viſionem, ſequitur Deum clarè viſum eſſe objectum perfectiſſimum intelligibile ſub objecto adæquato intellectus creati comprehenſum; adeoque intellectum creatum ad Deum videndum naturaliter ordinari, tanquam ad objectum particulare ſub objecto ſuo adæquato, & conſequenter ipſius intuitivam viſionem eſſe poſſibilem.

Dices verum non videri quod aſſeritur, intellectum humanum non poſſe quietari niſi in viſione intuitiva objecti perfectiſſimè intelligibilis; poſſet enim, inquies, ejus deſiderium expleri, & quietari in cognitione abſtractiva, & præciſiva ipſius. Deinde ſi requireretur ad ejus deſiderii ſatietatem perfectiſſima cognitio objecti ſummè intelligibilis, ſequeretur non poſſe ſatiari intellectum creatum, niſi comprehenſione ſummi intelligibilis. Hæc enim ſola eſt cognitio perfectiſſima, & adæquata.

Reſpondeo verum eſſe intellectum humanum non quietari in cognitione ſummi intelligibilis, niſi illud attingat perfectiſſimo genere cognitionis, non implicantis contradictionem, qualis eſt cognitio intuitiva, non autem abſtractiva: Tum quia non conſtat apud omnes dari hanc cognitionem abſtractivam, & præciſivam: Tum quia cùm hæc ſit obſcura, & inevidens, certum eſt in ipſa non quietari intellectum, ſed ultrò tendere ad intuitivam objecti cognitionem, quæ longè priori perfectior eſt. Quamvis autem comprehenſiva cognitio ſummi intelligibilis, ſit etiam longè perfectior ſimplici intuitiva, tamen quia contradictionem implicat intellectum finitum adæquare poſſe, & comprehendere finita ſua cognitione objectum infinitum: idcirco, ad hanc comprehenſivam cognitionem non tendit intellectus creatur, ſed in intuitiva quieſcit.

Poſterior ratio Doctoris ſic formatur. Lumine naturali evidens eſt perfectionem convenientem potentiæ inferiori poſſe competere ſuperiori, ſi ambæ illæ facultates ad idem genus operationis pertineant: ſed viſio intuitiva objecti competit ſenſui, videlicet oculo corporis, qui inferior eſt intellectu: Ergo pariter viſio intuitiva objecti præſtantiſſimi, qualis eſt Deus, competere debet intellectui.

Confirmatur. Sicut enim viſus non perfectè quietatur, niſi in attingentia objecti viſibilis pulcherrimi, ſic nec quietari poterit intellectus creatus, niſi attingat intuitivè objectum præſtantiſſimum intelligibile, qualis eſt Deus.

Replicat Vaſquez, *qu.*1. *diſp.*20. *cap.*2. *n.*5. Majorem propoſitionem aſſumptam à Doctore Subtili, nimirum quòd perfectio conveniens ſuperiori, conveniat & inferiori, eſſe tantùm veram, quando objectum, quod cognoſcitur, eſt proportionatum naturaliter potentiæ naturali; etenim ſi ſit ſupernaturalis ordinis, ſufficiet, quòd apprehendatur per alienas ſpecies, cognoſcaturque cognitione abſtractiva.

Reſpondeo: Rationem Doctoris revera ſupponere, quòd ens increatum ſit objectum proportionatum potentiæ naturali, ſaltem inchoatæ, quatenus nimirum continetur ſub objecto univerſaliſſimo intelligibili; proindeque meritò concludere, ex priori ſcilicet ratiocinatione, quòd intellectus quietari non poſſit in cognitione objecti præſtantiſſimi, comprehenſi ſub objecto communi, niſi illud intuitivè videat.

Replicant alii Thomiſtæ negando majorem; multæ enim, inquiunt, perfectiones competunt inferiori alicujus generis, quæ ſuperiori competere nequeunt: nam cœlo convenit incorruptibilitas, quæ tamen homini, qui cœlo eſt ſuperior, non competit; Scientiæ naturali convenit evidentia: fidei tamen quæ ſuperior eſt, non convenit. Et ratio, inquiunt, eſt in promptu, licèt enim talis perfectio ſuperiori non conveniat, poteſt tamen illi convenire alia major perfectio, per quam alia ejuſdem generis inferiora excedat, & ſic contingit in propoſito; nam poſſe Deum abſtractivè attingere, ſicut & omnia objecta ſenſuum, longè majus eſt, & quid præſtantius, quàm ad objecta ſenſibilia intuitivè attingenda tan-

tantùm alligari: Primum autem convenit intellectui; Secundum ſenſibus.

Reſpondeo hanc utramque inſtantiam eſſe falſam, nec eſſe ad propoſitum. Primam quidem; hìc enim agimus de perfectionibus competentibus potentiis operativis, non autem de perfectionibus convenientibus rebus non operativis. Deinde, falſum eſt cœlos eſſe ſimpliciter incorruptibiles, ſed tantùm dicuntur incorruptibiles, quia minor corruptibilitas ipſis, quàm corpotibus mixtis competit. Denique, corpora mixta, quale eſt corpus humanum, dici poſſunt minùs perfecta in ratione corporis, quantumvis ad animam, & vitam ordinentur, quàm ſint cœli, qui cùm ſint corpora ſimplicia, longè præſtantiora dici poſſunt quibuſcumque corporibus mixtis.

Poſterior pariter inſtantia falſa eſt: Tum quia ſcientia noſtra naturalis non eſt ſimpliciter, & abſolutè clara, & evidens; per illam enim non relucet, nec apprehenditur eſſentia, & quidditas objecti cujuslibet per ſe, & ut in ſe eſt, ſed tantùm per effectus, & ſpecies emendicatas; unde ſemper aliquid obſcuritatis habet, & inevidentiæ: Tum quia fides non cenſetur eſſe perfectior in ratione cognitionis, quàm ſit ſcientia præſtantiſſima, hæc enim ratione ſuæ claritatis, & commenſurationis perfectæ cum objecto ſuo, dici poteſt præſtantior fide: licèt ſit minùs certa.

Nec refert, quòd fides ſit ſupernaturalis, & à ſolo Deo producibilis: non enim quælibet forma ſupernaturalis abſolutè præſtantior eſt forma quacumque naturali; forma enim ſubſtantialis quælibet præſtat accidentibus ſupernaturalibus, & vita equi ab alio equo cum concurſu Dei generali producta, perfectior eſt in ratione entis, accidente à ſolo Deo producibili, adeoque præfata inſtantia non ſolvit vim rationis Doctoris.

Replicat Suarez tract. 1. *lib.*2. *cap.*7. Illationem hanc Doctoris Subtilis nullam eſſe, qua nimirum concludit, Intellectus creatus eſt capax cognitionis intuitivæ: Ergo & capax eſt cognitionis intuitivæ Dei. Hæc, inquit, conſequentia eſt nulla, tum quia objectum cùm ſit præſtantiſſimum, & elevatiſſimum, poteſt excedere vires intellectus creati: Tum quia viſus corporeus licèt poſſit intueri viſibile, non ſequitur, quòd poſſit videre quodcumque viſibile; & oculus enim humanus attingit lucem Lunæ, non autem Solis, niſi cæcutiendo, & fortè tam excellens lux produci poteſt, ut nullus oculus poſſit naturaliter illam intueri. Tum quia ex viſione corporali, non valet conſequentia ad viſionem intellectus circa quodcumque intelligibile; alioquin inferendum eſſet, quòd ſicut viſus corporalis poteſt naturaliter in quodcumque viſibile; ita intellectus creatus videre poteſt naturaliter quodcumque objectum intelligibile; & conſequenter poterit naturæ viribus videre Deum; quæ conſequentia omnino falſa eſt.

Contra: Doctor Subtilis non intendit probare, quòd intellectus creatus viribus naturalibus poſſit objectum increatum videre: ſed tantùm, quòd hæc viſio ſit abſolutè poſſibilis quoquo modo fiat, ſive naturæ viribus, ſive per inditas divinitùs vires: Unde non valent inſtantiæ, quia ſicut oculus verſari poteſt circa quodlibet objectum viſibile, ita quòd nullum etiam præſtantiſſimum dari poſſit, quod attingere non valeat, vel propriis viribus, vel quatenus elevati poteſt; ita à ſimili rectè concluditur, nullum eſſe præſtantiſſimum intelligibile, & per intellectum viſibile, quod ab ipſo intellectu, vel naturaliter, vel divinitùs non poſſit percipi; non enim de modo videndi Deum diſputat Doctor, ſed de ejus poſſibilitate, quoquo modo tandem hæc fieri poſſit.

Replicant denique nonnulli Thomiſtæ cum eodem Suarez ibid. quòd intellectus non concurrat virtute naturali, ſed obedientiali ad viſionem intuitivam; non poteſt autem probari naturaliter, quòd ſint actus ſupernaturales, & quòd ad illos elevari poſſit intellectus creatus, quia illi actus, & hæc elevatio, excedunt ordinem naturæ, & proinde non poſſunt naturaliter detegi.

Reſpondeo, quòd licèt ratio naturalis non percipiat, quid ſit intuitiva Dei viſio, nec cognoſcat, quòd aliqui ſint actus in entitate ſupernaturales; tamen percipere poteſt, quòd viſio objecti præſtantiſſimè intelligibilis, ſit poſſibilis intellectui creato; qualicumque modo fieri poſſit hæc viſio, ſive naturæ viribus, ſive per virtutem divinitùs inditam; quod folùm intendit probare Doctor, proindeque ipſius rationes ſufficienter viſionis beatificæ poſſibilitatem demonſtrant Philoſopho, qui hanc divinam viſionem audivit eſſe, vel poſſibilem, vel futuram, vel jam exiſtentem.

Qua-

Quæres 1. an viſio intuitiva Dei poſſit appeti naturaliter, tam appetitu Innato quàm Elicito.

Reſpondeo *affirmativè* cum Doctore Subtili in 4. *diſt.*49. *q.*10.*n.*11. & primò quidem illam appeti poſſe appetitu innato, ſic probo. Appetitus innatus nihil aliud eſt, quàm naturæ perfectibilitas ſeu inclinatio in id, quod ſui perfectivum eſt: ſed nobis ineſt hæc inclinatio ad viſionem beatificam naturæ humanæ perfectivam. Probo. Omnes homines naturalem habent propenſionem ad beatitudinem, ut ſupra diximus ex mente S. Aug. Ergo & ad beatitudinem ſupernaturalem. Si quid obeſſet, quominus inclinatio ad viſionem beatificam diceretur naturalis, maximè quia Beatitudo illa eſt ſupernaturalis, ſed hæc ratio non officit.

Probo primò à ſimili ex Divo Auguſtino *lib.* 1: *de prædeſt.* Sanctorum cap.4. *Poſſe*, inquit, *habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt hominum; habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, eſt gratiæ fidelium*. Ex quo ſic argumentor. Quod eſt naturæ hominum, eſt naturale: ſed potentia ad habendam fidem, quæ ſupernaturalis eſt, eſt naturæ hominum: Ergo illa potentia eſt naturalis; adeoque ſupernaturalitas non officit quominus inclinatio aliqua dicatur naturalis ad id quod ſupernaturale eſt; & conſequenter, licèt viſio beatifica ſit ſupernaturalis, non minùs inclinatio ad eam dici poteſt naturalis. *Secundò*: Hæc divina viſio eſt maxima intellectus perfectio; adeoque intellectus eſt per ipſam perfectibilis: ſed hæc perfectibilitas eſt appetitus naturalis, non minùs quàm perfectibilitas materiæ reſpectu formæ ſubſtantialis, & oculi corporei reſpectu viſionis objecti colorati: eſt pariter appetitus ille innatus, quia hæc inclinatio non præſupponit cognitionem, nec eſt aliquid diſtinctum ab intellectu; nec qui talem inclinationem habet, experitur ſe illam habere: Ergo intellectus habet appetitum innatum ad viſionem intuitivam Dei.

Denique, inquit Doctor quæſt.11. num. 8. *quod ordinatur ad multas formas ordinatas, maximè ordinatur ad perfectiſſimam: ſed voluntas ordinatur ad multas volitiones, & intellectus ad multas intellectiones: Ergo maximè ad beatitudinem, cùm ſit perfectiſſima*. Quod argumentum licèt maximè urgeat pro appetitu elicito, nihilominus etiam naturalem comprobat, cùm natura ex ſe ordinetur ad id, quod ſui maximè perfectivum eſt, qualis eſt viſio beatifica.

Unde meritò concludit Doctor quæſt.10. num.13. *Quòd in Damnatis eſt appetitus naturalis reſpectu beatitudinis, quia appetitus naturalis non addit aliquam perfectionem ſuper naturam abſolutam; ſed ſolùm inclinationem ipſius naturæ ad ſuam perfectionem: & ideo manente natura manet ille appetitus*. Addit. *Et ſi dicas quòd tunc ille appetitus erit fruſtrà: etiam dicas, quòd Damnati fruſtrà ſunt homines, vel Angeli; cùm appetitus naturalis non addat abſolutum aliquid ſuper naturam eorum*.

Reſpondeo 2. Cum eodem ibid. n.12. homines etiam habere appetitum naturalem elicitum ad viſionem beatificam. Conſtat enim, quòd quilibet deſiderare poſſit ipſam divinam beatitudinem abſque ullo auxilio ſupernaturali, dum ipſi proponitur, ſive per fidem, ſive per opinionem, ſive per ſcientiam, quòd hæc viſio ſit, aut poſſibilis, aut futura, aut exiſtens; certum eſt enim plures hæreticos illam beatitudinem appetere, licèt nullum habeant principium ſupernaturale concurrens cum eorum voluntate ad formandum tale deſiderium. Adde, quòd viſio beatifica cognoſci poſſit conceptu abſtractivo naturali: Ergo & poteſt naturaliter appeti per actum, qui ſit naturalis, licèt tendat in objectum ſupernaturale.

Dices: Quod non eſt, non poteſt recipi Ergo, quod non poteſt naturaliter eſſe, non poteſt naturaliter recipi: ſed viſio intuitiva Dei non poteſt eſſe naturaliter, cùm ſit in ſubſtantia ſupernaturalis: Ergo non poteſt naturaliter recipi, & conſequenter non datur ad ipſam inclinatio, aut appetitus naturalis.

Nego primam conſequentiam. Implicat enim, quòd recipiatur illud, quod omninò non eſt, alioquin eſſet, & non eſſet; eſſet quia recipitur, non eſſet autem, ut ſupponitur: Non implicat autem, illud, quod non eſt naturale, poſſe naturaliter recipi, videlicet ſecundùm inclinationem, & capacitatem rei naturalis, quæ nimirum ſeſe extendit ad id omne, quod ſui perfectivum eſt, qualitercumque illud aſſequi poſſit, ſive naturæ viribus, ſive divino ſuffragante auxilio.

Inſta-

Inſtabis: Forma ideo dicitur ſupernaturalis, quia naturæ capacitatem tranſcendit: ſed viſio intuitiva non tranſcenderet animæ capacitatem, ſi anima haberet capacitatem naturalem ad recipiendam ipſam: Ergo vel illa non eſt ſupernaturalis, vel anima non habet ipſam inclinationem, & capacitatem naturalem ad ipſam.

Diſtinguo majorem. Quia tranſcendit capacitatem naturalem activam, & productivam, concedo: receptivam, & paſſivam, nego. Fateor equidem formam aliquam ſupernaturalem omninò tranſcendere vires cujuslibet cauſæ naturalis, nec ab ulla poſſe produci: non autem tranſcendit capacitatem naturalem, receptivam, & paſſivam, quæ ſcilicet ſeſe extendit ad omnem omninò formam ſui perfectivam. Nec minùs propterea forma hæc dicetur ſupernaturalis, tum quia non exigitur connaturaliter ab ulla creatura, tum quia produci non poteſt ab alio, quàm à Deo.

Urgebis: Omni potentiæ paſſivæ, ac receptivæ correſpondere debet aliqua potentia productiva naturalis; fruſtrà enim eſſet potentia receptiva naturalis, quæ non poſſet reduci naturaliter ad actum; Non poſſet autem ad actum reduci, niſi daretur potentia activa ipſi naturaliter correſpondens: ſed non datur ulla potentia naturalis, quæ ſit productiva viſionis intuitivæ Dei: Ergo nec capacitas, & potentia paſſiva naturalis ad ipſam. *Nego majorem* cum ſua probatione, non enim fruſtrà eſt aliqua potentia, quæ reducitur ad actum, qualitercumque fiat hæc reductio, ſive naturaliter, ſive ſupernaturaliter.

Dices 2. Appetitus innatus eſt à Deo, ut auctore naturæ, & infundente formam naturalem; ſed appetitus viſionis intuitivæ Dei non poteſt eſſe ab auctore naturæ: Ergo nec dari poteſt appetitus innatus ad illam. *Major* patet, *Minor* probatur: Primò, Appetitus à Deo ut Auctore naturæ inditus, ſolùm tendit in Deum, ut eſt finis naturalis: Sed Deus, ut clarè viſus, non eſt finis naturalis, ſed ſupernaturalis. Ergo appetitus viſionis intuitivæ Dei non poteſt eſſe à Deo, ut auctore naturæ. Secundo, Auctor naturæ non dat appetitum, quem non poſſit explere: ſed Deus, ut auctor naturæ, non poteſt explere appetitum viſionis beatificæ; quia non poteſt illum appetitum explere, niſi dando media ad talis viſionis conſecutionem: ſed Deus, ut auctor naturæ, non tribuit media neceſſaria ad viſionem beatificam; cùm enim illa ſint entitativè ſupernaturalia, nimirum gratia, fides, ſpes, charitas, & lumen gloriæ, non procedunt à Deo, niſi ut auctore gratiæ, & gloriæ.

Nego minorem: ſimiliter & utramque illius probationem; Auctor enim naturæ generalem ipſi appetitum indidit, tum ad omnimodam ſui poſſeſſionem, tum ad id omne, quod illius naturæ perfectivum eſt; ſive interim illa Dei poſſeſſio, & naturæ perfectio acquiratur ſolis naturæ viribus, aut divinitùs indito auxilio: quod maximè firmatur trita illa S. Auguſtini ſententia, *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te*. Adde, quòd hìc ſermo ſit tantùm de appetitu inefficaci, non autem de efficaci, applicante ſcilicet media ad finis conſecutionem; ideoque non urgent præfatæ minoris probationes, quæ ſolùm de appetitu efficaci ſunt intelligendæ; nos autem de inefficaci loquimur.

QUÆSTIO QUARTA.

An Deus viſus fuerit intuitivè ab aliquo hac in mortali vita degente.

Suppono 1. citra controverſiam eſſe, Deum ab homine mortali poſſe clarè, & intuitivè conſpici, per extraordinariam ejus potentiam, & ſupernaturale privilegium; id enim omnes Catholici Doctores fatentur Chriſto Domino ab inſtanti ſuæ conceptionis fuiſſe liberaliter à Deo Patre conceſſum; quidni ergo pariter eandem alteri gratiam Deus, ſi ita vellet, concedere poſſet? Adde, quod inquit Doctor in 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 12. *num.* 3. ſi quæ foret repugnantia cur hoc privilegium homini mortali concedi poſſet, maximè vel ex parte agentis, & Dei concedentis; vel ex parte patientis, & hominis recipientis. At ex neutra parte repugnat. Non quidem ex parte agentis, cùm enim Deus intuitivam ſui viſionem Beatis concedat in altera vita, quidni concedere poſſit homini vitam mortalem agenti? Non etiam repugnat ex parte hominis recipientis; ſi enim ita repugnaret, maximè vel ex ejus natura, vel illius ſtatu, & conditione mortalitatis: ſed ex neutro capite repugnat. Non quidem ex hominis *natura*, alioquin nuſquam homo poſſet

poſſet beatitudinem naturæ ſuæ repugnantem ſuſcipere: Non etiam ex parte *ſtatus*; Tum quia mortalitas non pugnat formaliter, ſed tantùm effectivè cum ſtatu beatitudinis, ratione videlicet ſuorum effectuum, adeoque divinitùs utraque poteſt in eodem homine ſimul reperiri. Tum quia de facto Chriſtus Dominus fuit ſimul mortalis, & beatus, viator, & comprehenſor. Itaque præſens quæſtio non movetur de poſſibili; ſed tantùm an de facto intuitiva Dei viſio alicui homini mortali conceſſa fuerit.

Suppono 2. circa præſentis dubii reſolutionem, celebrem eſſe controverſiam nedum inter Doctores Scholaſticos, ſed etiam inter ſanctos Patres, quorum aliqui negant, alii verò affirmant intuitivam Dei viſionem conceſſam fuiſſe aliquibus puris hominibus mortalem hanc vitam agentibus, maximè verò Moyſi, S. Paulo, Adamo, S. Benedicto, Auguſtino, & Franciſco: Idque colligunt, de Moyſe quidem, & S. Paulo ex variis Scripturæ locis infra citandis: De Adamo verò illud inferunt, ex illo Geneſis 2. *Miſit Dominus Deus ſoporem in Adam*, in quo ſomno *Adamum interfuiſſe Angelorum curiæ* affirmat S. Auguſtinus in eundem locum, & S. Bernardus ſerm. 2. de Septuageſima ait, *Illum introiſſe in Sanctuarium Dei, & intuitum fuiſſe incommutabilem veritatem*, & *abyſſum divinæ Sapientiæ*. De B. Auguſtino id colligunt ex eo quod ſcribit lib. 9. Confeſſionum cap. 10. quòd cum ad oſtia Tiberina cum matre ſua conſtitiſſet, ſe unà cum ea divinam habuiſſe viſionem, *Quæ ſi continuetur*, inquit, *& ſubſtrahantur aliæ viſiones, ut talis ſit ſempiterna vita quale fuit hoc momentum intelligentiæ cui ſuſpiramus, non ne hoc eſt, intra in gaudium Domini tui?* De B. Benedicto, id inferunt ex S. Gregorio lib. 2. Dialogorum cap. 35. referente viſionem qua S. Benedictus totum mundum ſub uno veluti ſolis radio collectum inſpexit, quod ut creditu facilè ſuadeat S. Gregorius, ait, *Videnti enim Creatorem anguſta eſt omnis creatura*. Quaſi diceret, creaturam omnem finitam eſſe, & ideo facilè potuiſſe inſpici à vidente Creatorem. Tandem de S. Franciſco id noſter Fœlix infert ex S. Bonaventura in prologo itinerarii mentis in Deum, & ex S. Bernardino tom. 1. ſerm. 61. art. 2. c. 3. quæ omnia an vera ſint certiſque roborata teſtimoniis, infra patebit.

Suppono 3. quòd ſi conſtet alicui homini conceſſum fuiſſe privilegium hac in mortali vita Deum videndi, id ipſum jure potiori Beatiſſimæ Virgini tribuendum eſſe, *Nam*, inquit ſanctus Thomas 3. p. q. 27. arr. 1. *rationabiliter creditur quòd illa quæ genuit unigenitum à Patre plenum gratiæ, & veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit*, ſeu ut ait S. Bonaventura in 3. d. 3. p. 1. a. 3. q. 5. *Quod aliis legitur fuiſſe collatum, non eſt credendum Virgini fuiſſe negatum*. Imò S. Antoninus p. 4. tit. 15. cap. 17. diſertè affirmat, *In ipſo conceptu vel partu Virgini datum eſſe ad horam, ut videret myſterium hujuſmodi ut in patria; ſicut Paulus vidit Deum in raptu*. Et Rupertus in illud Canticorum, *Oculi tui columbarum* dicit *Beatam Virginem raptam eſſe in tertium Cœlum, & vidiſſe arcana myſt.ria, quæ non licet homini loqui, perfectiùs, & excellentiùs quàm Paulum*. Hinc nulla de Beata Virgine in præſenti futura eſt diſceptatio; quamquam enim nulli mortalium unquam collata fuerit intuitiva Dei viſio, ipſam tamen Beatæ Virgini propter ſtrictiſſimam cum Filio ſuo Deo, & homine connexionem, & affinitatem, conceſſam fuiſſe, piè credendum arbitror. Itaque ſolùm de cæteris hominibus ſit

CONCLUSIO PRIMA.

NUllus *homo purus hac in mortali vita Deum unquam vidit intuitivè*. Hæc eſt communior, & certior.

Probatur 1. iis omnibus Scripturæ locis, quibus Deus mortalibus inviſibilis prædicatur. Sic Joannis primo. *Nemo Deum vidit unquam*. Et cap. 7. *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit Patrem*: 1. ad Timotheum 7. *Quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*. Ex quibus ſic argumentor: Sacra Scriptura non eſt alium in ſenſum detorquenda, quàm quem verba ipſa præſeferunt, niſi aliqua ſalvanda occurrat contradictio, vel alia neceſſitas appareat: ſed neutrum hìc occurrit, non enim contradictio eſt quòd Deus non videatur ab homine mortali, nullaque apparet ratio cur id affirmari debeat contra expreſſam Scripturæ ſententiam: & conſequenter cùm Deus prædicetur inviſibilis homini mortali, non videtur credibile, ipſum alicui viſionem intuitivam ſui conceſſiſſe.

Pro-

Probatur 2. ex ſanctis Patribus quorum plurimi, præſertim Irenæus *libro* 4. *capite* 37. Origenes *Homilia* 1. *in Iſaiam* Nazianzenus *oratione* 34. Cyrillus *Libro* 1. *in Joannem cap.* 22. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem *cap.* 22. Ambroſius *in primum caput Lucæ*, & plures Alii disertè affirmant intuitivam Dei viſionem Moyſi non fuiſſe conceſſam. Idem de S. Paulo ſentiunt Chryſoſtomus *Homilia* 5. *de incomprehenſibili Dei natura*, Nazianzenus, Tertullianus, & generatim omnes laudati Patres, qui dum negant Moyſi conceſſam fuiſſe intuitivam Dei viſionem, generaliter affirmant, nullum unquam purum hominem hac in mortali vita Deum vidiſſe.

Probari poteſt etiam duplici ratione, quam habet Doctor in 4. *diſt.* 49. *qu.* 12. *n.*4. & 5. ubi probat beatitudinem non poſſe conſiſtere cum ſtatu mortalitatis: quod probat *Primò*, quia appetitus ſenſitivus in homine mortali natus eſt ſecum trahere intellectivum appetitum ad quodcumque delectabile deordinatum, & contrarium rectæ rationi: Beatitudo autem non compatitur hanc deordinationem, cùm ipſa ſit perfectiſſima ordinatio: & conſequenter viſio beatifica ſubſiſtere non poteſt cum ſtatu mortali. *Secundò*, Probat ex repugnantia, *Quia*, inquit, *licèt corpus non ſit beatificabile beatitudine propriè dicta ſecundùm Auguſtinum* Epiſtola 36. ad Dioſcorum, *quæ ſcilicet beatitudo conſiſtit in actu intellectus, & voluntatis, tamen eſt ſecundùm quid beatificabile, ſive illa beatitudo corporis ſit immediatè à Deo, ſive ex redundantia beatitudinis animæ .... Cùm ergo beatitudo corporis non poſſit ſtare cum vita mortali; repugnat effectum perfectæ beatitudinis eſſe in vita mortali*. Unde concludit, *Quòd ſine miraculo non poteſt eſſe beatitudo in vita mortali; & non ſolùm in hoc eſt miraculum, quòd detur beatitudo, quæ eſt ſupernaturalis, ſed etiam quia res naturalis impeditur ab effectu ſuo naturaliter conſequente*. Hinc num. 7. ait, *de Chriſto dicendum, quòd ſemper fuit miraculum uſque ad mortem in ipſo, quòd fuerint beatitudo, & mortalitas propter repugnantiam effectuum*: Ergo nec cenſet beatitudinem illam, nec proinde viſionem intuitivam fuiſſe conceſſam *alicui homini viatori*. Fateor tamen has rationes non urgere. Ideo

Probo 3. ſigillatim de ſingulis in 3. notabili expreſſis, aperiendo ſcilicet neminem eorum Deum intuitivè vidiſſe. Et primò quidem de *Moyſe*; nam Exodi 33. cum Moyſes Dominum exoraſſet; *Oſtende mihi gloriam tuam*, & reſpondiſſet Dominus, *Ego oſtendam omne bonum tibi*, ſtatim ſubjungit. *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & vivet*, id eſt non videbit me homo in vita mortali. Attamen ut futuræ viſionis beatificæ ſigno aliquo Moyſem conſolaretur, ſubdit, *Dum tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam; tollamque manum meam; & videbis poſteriora mea*; id eſt, videbis tergum aſſumpti corporis, remota videlicet nube ipſum adumbrante; quæ poſteriora corporis cùm haberent lumen magis attemperatum, quàm ejus oculi, & facies, idcircò faciliùs poterant inſpici, non autem ipſa facies, propter videlicet nimium radiantem ejus ſplendorem. Unde ſubjungit Deus, *Faciem meam videre non poteris*. Quibus apertè conſtat Moyſem Deum non vidiſſe intuitivè: ſed tantùm, vel Angelum Dei vices gerentem in aſſumpto corpore, ut affirmat S. Stephanus Actorum 7. ubi enim *Exodi* 3. dicitur Dominum apparuiſſe Moyſi in flamma ignis de medio rubi; ſanctus Stephanus dicit, *Apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi*. Vel Verbum divinum vidit, quod in aſſumpto corpore Prophetis, & Patriarchis apparebat, ut affirmat Tertullianus lib. 1. adverſus Marcionem, *Ipſe*, inquit, *cum Angelis tunc apud Abraham in veritate quidem carnis apparuit, ſed nondum natæ, quia nondum morituræ, ſed & jam diſcentis inter homines converſari*.

Nec refert, quòd in eodem *cap. Exodi* priùs dictum fuerat, *Loquebatur autem Dominus ad Moyſem facie ad faciem; ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*: Nam per *faciem*, ibi non intelligitur cognitio Dei intuitiva, quam *facialem* appellat ſanctus Paulus dicens, *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*; ſed ſolùm deſignatur quotidiana pene Dei apparitio, qua nimirum ſuam voluntatem, ſuaque in populum Judaicum decreta, & judicia Moyſi manifeſtabat, eo ſcilicet familiari modo, quo inter homines amicus omnes ſuos animi conceptus, omniaque cordis arcana amico ſuo exponit, & declarat. Adde quòd etſi facie ad faciem Moyſes illum intuitivè viderer cum quo loquebatur, inde tamen non ſequitur illum vidiſſe divinam Eſſentiam, Deumque fuiſſe clarè intuitum; ſiqui-

ſiquidem ut diximus, ſolùm loquebatur cum Angelo, qui Dei vices agebat, ejuſque ad Moyſem erat internuntius, ut divinam ipſi voluntatem ſignificaret, ſicut diſertè rurſus exprimit ſanctus Stephanus ſubjungens, *Hic eſt Moyſes, qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina*.

Hoc ipſum egregiè confirmat ſanctus Auguſtinus tract. 3. in Joannem, ubi expendens illa verba, *Deum nemo vidit unquam*, ait, *Quid vidit Moyſes? Moyſes vidit nubem, vidit Angelum, vidit ignem: omnis illa creatura typum Domini ſui gerebat, non ipſius Domini præſentiam exhibebat*. Poſt pauca; *Loquebatur ergo, fratres chariſſimi, cum Moyſe Angelus portans Typum Domini; & illa omnia, quæ ibi per Angelum facta ſunt, futuram iſtam gratiam, & veritatem promittebant*.

Dices: Moyſes videtur obtinuiſſe Dei viſionem intuitivam, quam Exodi 33. petierat, nam Numerorum cap. 12. Dominus Aaronem, & Mariam alloquens dixit, *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum: At non talis ſervus meus Moyſes.... ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt*. Unde ſic argumentari licet: Aliter Moyſes Deum vidit, quàm cæteri Prophetæ; ſed alii Prophetæ viderunt eum in ænigmate per figuras, & tantùm beneficio Angeli, ipſos alloquentis, non verò clarè, & intuitivè ejus eſſentiam conſpexerunt: Ergo cùm præſtantiori modo Moyſes Deum viderit, conſequens eſt, ut ipſum viderit intuitivè.

Diſtinguo majorem. Moyſes aliter Deum vidit, quàm cæteri Prophetæ, id eſt clarè, & intuitivè divinam ejus Eſſentiam conſpexit, nego: Id eſt nobiliori modo, & præſtantiori lumine Deus ſeipſum illi manifeſtavit, & clariùs videlicet ſuas ipſis voluntates indicavit, ac majori familiaritate cum ipſo converſatus eſt, concedo.

Nec refert, quòd ſeptuaginta Interpretes locum citatum Numerorum ita legant, *Ore ad os loquor ad illum in ſpecie; non per ænigmata, & claritatem Domini vidit*. Nam præterquam quòd vulgata verſio Latina ſola ſit authentica, adeoque cui ſoli fidem debemus; reſponderi poteſt, per *ſpeciem*, intelligi ſpeciem, & imaginem aſſumpti corporis; & per *claritatem*, lucem illam ſenſibilem, quam habebat Angelus in aſſumpto corpore, in quo ſcilicet Dei vice Moyſem alloquebatur.

Secundò: Idem dicendum de S. Paulo: Nam licèt ipſemet affirmet 2. Corinth. 12. *ſe fuiſſe raptum uſque ad tertium Cœlum*, nimirum ſedem Beatorum, quæ tertium Cœlum appellatur reſpectu Cœli Syderei, & Ætherei ſeu Aerei; quod idcircò etiam Paradiſum nominat, *& audiviſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui*; Attamen ex his verbis nullatenus inferri poteſt ipſum divinam eſſentiam fuiſſe intuitum; etenim audire arcana verba, non eſt Deum intuitivè conſpicere; ſed ſolùm percipere grandia quædam, & humanum ſenſum excedentia; quæ Paulus nedum audivit, ſed & fortè vidit in illa extaſi, qua ſe raptum ad tertium Cœlum affirmat. Adde, quòd ipſemet S. Paulus teſtatur 1. ad Timotheum 6. Deum eſſe mortalibus inviſibilem, *Quem nullus*, inquit, *hominum vidit unquam*: At certè non ad veritatem loqueretur, ſi ipſemet Deum fuiſſet intuitus: Ergo ſignum eſt ipſum non vidiſſe divinam eſſentiam: quod maximè verum eſt in illorum ſententia, qui putant ſancti Pauli extaſim, & raptum uſque ad tertium Cœlum, contigiſſe tempore illius tridui, quo ſub initium ſuæ converſionis, Damaſci erat, neque comedens, neque bibens. Unde cum diu poſtea ſcripſerit in Epiſt. ad Timotheum, *Deum nullus hominum vidit*, conſequens eſt, nec ipſum S. Paulum in illa ſua extaſi Deum vidiſſe.

Tertiò: Idem conſtat de S. Benedicto: licèt enim S. Gregorius affirmet illum vidiſſe univerſam mundi machinam in radio cœleſti, non tamen dicit radium illum fuiſſe aliquem ipſius Divinitatis ſplendorem, in quo omnes creaturæ relucent. Nec refert, quòd proferat; *Videnti Creatorem anguſta eſt omnis creatura*: ſolùm enim per id intendit, quòd Deus ſancto Benedicto conceſſerit lumen aliquod ſupernaturale, in quo univerſum hoc repræſentabatur; quod lumen, cùm Dei fuerit aliqua participatio, idcircò S. Benedictus illud conſpiciendo, dicitur Deum inſpexiſſe.

Quartò de Sancto Auguſtino, liquet ex ipſius teſtimonio nullam fieri beatæ viſionis mentionem; ſolùm enim comparat dulcedinem illius contemplationis, quam habuit cum dulcedine contemplationis beatificæ, cujus illa videbatur eſſe quædam participatio, & communicatio: Unde ait de

illa

illa dulcedine, *Nonne hoc eſt; intra in gaudium Domini tui?* Quaſi diceret; Nonne hoc ſimile eſt gaudio Domini, in quod Beati intrant?

Denique de S. Franciſco, conſtat ipſum vidiſſe quidem Seraphinum Crucifixi effigiem referentem, & ipſum in divini amoris extaſim agitantem; non verò Deum ipſum conſpexit. Nec aliud voluit S. Bonaventura loco laudato à Fœlice, ibi enim viſionem S. Franciſci explicat de ſuprema ejus contemplatione, *Nam per ſenas alas Seraphim*, inquit, *rectè intelligi poſſunt ſex illuminationum ſuſpenſiones, quibus anima, quaſi quibuſdam gradibus, & itineribus diſponitur, ut tranſeat ad pacem, per extaticos exceſſus ſapientiæ Chriſtianæ. Via autem non eſt, niſi per ardentiſſimum amorem Crucifixi, qui adeo Paulum ad tertium Cœlum raptum transformavit in Chriſtum, ut diceret*, Chriſto confixus ſum cruci: vivo ego, jam non ego; vivit autem in me Chriſtus; *qui etiam adeo mentem Franciſci abſorbuit, quòd mens in carne patuit, dum ſacratiſſimæ paſſionis ſtigmata in corpore ſuo ante mortem per biennium deportavit*. Quibus patet ipſum loqui, non de viſione Dei intuitiva, ſed de ſupereminenti contemplatione, quam habuit ſeraphicus Pater Franciſcus, dum ad Seraphini intuitum ardentiſſimo flagravit amore, & in ſuaviſſimam Chriſti Domini patientis contemplationem raptus eſt.

QUÆSTIO QUINTA.

An viri ſancti ſtatim poſt mortem Deum intuitivè videant: & quæ fuerit hac de re ſanctorum Patrum, & Millenariorum ſententia.

NOtandum 1. Semper, & ab ipſo naſcentis Eccleſiæ primordio famoſam fuiſſe diſceptationem inter ſanctos Patres circa præſentis quæſtionis reſolutionem. Quidam enim ex ipſo Apocalipſis 20. *Beatus eſt Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima; in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis; & cùm conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, &c.* affirmaverunt poſt univerſalem reſurrectionem, Chriſtum Dominum cum Sanctis regnaturum in ſancta Civitate Hieruſalem. Unde *Chiliaſtæ*, ſeu Millenarii, ab his mille annis imperii, ſunt appellati. Hujus opinionis authorem facit S. Hieronymus libro de Viris illuſtribus, virum pietate quidem, & doctrina celebrem, nomine Papiam, *Papias*, inquit, *Joannis Auditor, Hieropolitanus Epiſcopus, dicitur mille annorum Judaicam edidiſſe Δευτέρωσιν quam ſecuti ſunt Irenæus* (qui lib. 5. cap. 33. affirmat ſe hanc ſententiam à Papia hauſiſſe.) *& Apollinarius, & cæteri, qui poſt reſurrectionem ajunt in carne cum Sanctis Dominum regnaturum. Tertullianus quoque in lib. de ſpe Fidelium, & Victorinus Pittavienſis, & Lactantius hac opinione ducuntur*: Idem habet ad caput 65. Iſaiæ: unde lib. 4. in Jeremiam non audet hanc ſententiam damnare; *Quam*, inquit, *licèt non ſequamur, tamen damnare non poſſumus: quia multi Eccleſiaſticorum virorum, & Martyres iſta dixerunt: & unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat, & Domini cuncta judicio reſervantur;* Ut autem clariùs innoteſcat, quæ, & qualis fuerit Millenariorum, ſeu Chiliaſtarum ſententia, & opinio,

Notandum 2. *Chiliaſtas*, ſeu *Millenarios* varia cenſuiſſe, ut videre eſt apud Lactantium *Lib. 7. divinarum inſtitutionum*. Ubi ſuam, & aliorum Millenariorum ſententiam his verbis aperit, *Veniet*, inquit, *ſummi ac maximi Dei Filius, ut vivos, ac mortuos judicet: & cum deleverit injuſtitiam, judiciumque maximum fecerit, ac juſtos qui à principio fuerunt, ad vitam reſtauraverit; mille annis inter homines verſabitur, eoſque juſtiſſimo imperio reget. Tunc qui erunt in corporibus vivi, non morientur; ſed per eoſdem mille annos infinitam multitudinem generabunt, & erit ſoboles eorum ſancta, & Deo Chara. Qui autem ab inferis ſuſcitabuntur, hi præerunt viventibus, velut Judices; Gentes verò non extinguentur omninò; ſed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur à juſtis, ac ſubjugentur perpetuæ ſervituti. Sub id tempus, etiam Princeps Dæmonum, qui eſt machinator omnium malorum, vincietur catenis, & erit in cuſtodia mille annis cœleſtis Imperii, quo juſtitia in orbe regnabit, ne quid malum adverſus populum Dei moliatur. Poſt cujus adventum congregabuntur juſti ex omni terra, peractoque judicio Civitas ſancta conſtituetur in medio terræ, in qua ipſe conditor Deus cum juſtis dominantibus commoretur*. Cumque dixiſſet illud tempus aureum fore ſæculum à Poetis decantatum, & illud eleganter probaſſet, ſubjungit.

Vivent itaque homines tranquilliſſimam vitam,

tam, & copioſiſſimam, & regnabunt cum Deo pariter: & Reges Gentium venient à finibus terræ cum donis, ac muneribus, ut adorent, & honorificent Regem magnum, cujus nomen erit præclarum, ac venerabile univerſis nationibus, quæ ſub Cœlo erunt, & Regibus, qui dominabuntur in terra. Sed cùm mille anni regni cœperint terminari, ſolvetur denuò Princeps dæmoniorum, & è cuſtodia miſſus exibit, atque omnes gentes, quæ tunc erunt ſub ditione juſtorum, concitabit, ut inferant bellum ſanctæ Civitati. Poſt pauca. *Cum verò completi fuerint mille anni, renovabitur mundus à Deo, & Cœlum complicabitur, & terra mutabitur, & transformabit Deus homines in ſimilitudinem Angelorum; & erunt candidi ſicut nix, & verſabuntur ſemper in conſpectu Omnipotentis, & Domino ſuo ſacrificabunt, & ſervient in æternum. Eodem tempore fiet ſecunda illa, & publica omnium reſurrectio, in qua excitabuntur injuſti ad cruciatus ſempiternos. Ii ſunt, qui manufacta idola coluerunt: qui Dominum mundi, ac parentem, vel neſcierunt, vel abnegaverunt: ſed & Dominus illorum cum miniſtris ſui comprehendetur, ad pœnamque damnabitur; cum quo pariter omnis turba impiorum pro ſuis facinoribus, in conſpectu Angelorum, atque Juſtorum perpetuo igni cremabitur in æternum: Hæc eſt doctrina ſanctorum Prophetarum, quam Chriſtiani ſequimur: Hæc eſt Chriſtiana ſapientia.* Verùm quàm longè aberraverit à veritate Chriſtiana Lactantius, cum cæteris Millenariis, infrà probabitur.

Notandum 3. hanc celebrem Millenariorum diſceptationem ab Eccleſiæ Patribus, & Doctoribus ſæpiùs agitatam; maximè circa *annum* 1331. Chriſtianum orbem, & Pontificiam dignitatem adminiſtrante *Joanne XXII.* iterum vehementiùs, & ardentiùs in Pontificia Curia innovatam fuiſſe, quibuſdam doctiſſimis Theologis aſſerentibus Sanctorum animas poſt ſuam è corporibus ſolutionem, & in cœlum receptionem, Deum facie ad faciem ſtatim intueri; aliis verò negantibus hanc viſionem Deificam beatis mentibus concedendam ante Judicium univerſale: Cùm autem Joannes Pontifex animadverteret, non ita diligenter exquiſita eſſe argumenta negantis partis; ut erat ipſe ſacrarum litterarum ſtudio addictiſſimus, maxima ſollicitudine, undique argumenta pro firmanda illa parte negante conquirere cœpit, & varia ex ſanctis Patribus teſtimonia contexere, atque ea, tanquam privatus Doctor publicè proferre, ſæpiùſque repetere, ut præſules, Doctoreſque ea argumenta diligentiùs diſcuterent. Quod anſam præbuit malevolis Bavarici ſchiſmatis ſequacibus, undique laniare calumniis, Pontificis fidem, & doctrinam, quaſi definiviſſet, & *ex Cathedra* pronuntiaſſet, non videri à Beatis divinam eſſentiam ante Judicium.

Unde mox illi Schiſmatici improbo zelo provocarunt ad Concilium generale, ut Joannes Pontificia dignitate exauthoraretur, & tamquam hæreticus damnaretur: hæc enim ipſi objiciebant, ut videre eſt in manuſcripto Bibliothecæ Vaticanæ num. 4009. *Dominus Joannes anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo primo, in Feſto omnium Sanctorum, in Sermone, quem publicè fecit, qui incipit,* Mementote operum Patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis, &c. *Et in alio Sermone, quem publicè fecit eodem anno in Dominica tertia de Adventu, qui incipit,* Gaudete in Domino ſemper, &c. *Et in alio Sermone, quem publicè fecit anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo ſecundo, in vigilia Epiphaniæ, qui incipit,* Surge, tolle puerum, & matrem ejus, *dogmatizatus eſt, quòd Sancti in Cœlo non vident, nec videbunt uſque ad diem generalis Judicii, & futuram corporum reſurrectionem, faciem Dei, ſive divinam eſſentiam: ſed tantummodo vident, & videbunt uſque ad futurum univerſale Judicium humanitatem Chriſti.* Verùm, quam falsò Pontificii hoſtes, hæc à Joanne dicta fuiſſe definierint, infra conſtabit.

CONCLUSIO UNICA.

ANimæ *defunctorum in gratia ſanctificante ex hac vita migrantium, quæ nihil purgandum habent, ſtatim fruuntur intuitiva Dei viſione.* Hæc eſt definita in Concilio Florentino ſeſſ. ultima in decreto unionis, his verbis, *Definimus animas illorum, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omninò peccati maculam incurrerunt; eas etiam animas, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel iiſdem exules corporibus ſunt purgatæ; in Cœlum nulla mora recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum, & Unum.* Idem conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 5. de peccato originali. Item ſeſſ. 25. de invocatione Sanctorum, id pro certo, & determinato ſupponit his verbis, *Illos verò, qui negant Sanctos æterna felicitate in Cœlo fruentes invocandos eſſe, &c. omninò damnandos eſſe,*

prout

prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia.

Probatur I. ex variis Scripturæ locis: Primò quidem Lucæ 13. ubi Chriſtus Dominus Latroni ſecum morienti, & ſui regni participationem exoranti ait, *Hodie mecum eris in Paradiſo*; quo *Paradiſi* nomine, Scriptura novi Teſtamenti ſæpiùs utitur ad ſignificandam viſionem beatificam; vel locum beatis mentibus Deum intuitivè videntibus deſtinatum. Adde, quòd hoc loco Paradiſi nomine deſignari non poſſit *Paradiſus Terreſtris*, ut quidam, etiam è ſanctis Patribus fuerunt interpretati, maximè Juſtinus quæſtione 15. Tum quia terrenus ille Paradiſus, quidquam deliciarum animabus è corpore ſolutis conferre non valeat, cùm ſolis corporibus excipiendis, & recreandis fuerit conditus, & deſtinatus: Tum quia per illa verba *Mecum eris in Paradiſo*, Chriſtus Dominus ſuum conſortium Latroni repromittit: at adorandus ille Salvator non habitavit in Paradiſo terreſtri: Ergo nec Latro fuit in eo commoratus.

Neque etiam nomine Paradiſi *ſinus Abrahæ* venit intelligendus, quia vulgaris eſt, & communis Scripturarum expreſſio, ut ſanctæ Mentes, quæ in ſinu Abrahæ recipiebantur, potius dicantur in Infernum deſcendere, quàm in Paradiſum progredi. Unde Chriſtus ipſe, in ipſum Abrahæ ſinum delapſus, ut Abrahamum ipſum una cùm cæteris animabus fidelibus liberaret, dicitur deſcendiſſe ad Inferos. Denique Paradiſi nomine, non tantùm ſignificatur *Cœlum Empyreum*, viſioni beatificæ deſtinatum; ſiquidem nonniſi poſt quadraginta dies in Cœlum ipſum Chriſtus erat aſcenſurus, qui tamen moribundus ipſi Latroni repromittit ingreſſum Paradiſi illo ipſomet die. Reſtat igitur, ut nomine Paradiſi viſio beatifica Latroni promiſſa fuerit, & ejus animæ, utpote in gratia ſanctificante decedenti, ſtatim pòſt ſolutionem à corpore fuerit conceſſa.

Hanc ipſam veritatem pluribus aliis Scripturæ textibus probavit Durandus Meldenſis Epiſcopus, in libello, quem ad Joannem XXII. circa præſentis quæſtionis reſolutionem ab eodem conſultus direxit; idque maximè urget, ex eo quod Chriſtus dicatur deſcendiſſe ad Inferos. *Chriſtus*, inquit, *non deſcendit ad Inferos ſecundùm corpus, quia illud totum triduum, uſque ad reſurrectionem jacuit in ſepulchro; nec ſecundùm Deitatem, quia ſecundùm illam eſt ubique; igitur deſcendit ſecundùm animam.* Sed anima Chriſti non penetravit ad Inferos, niſi ut animas ſanctorum Patrum, & aliorum, quæ erant in Lymbo liberaret, ſecundùm illud Zachariæ 9. *Tu autem in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos tuos de lacu*: Ergo anima Chriſti deſcendit ad Inferos, ut animas ſanctas ibidem degentes erueret. Sed in Inferno tantùm eſt duplex pœna, nimirum *ſenſus*, & *damni*: In Lymbo autem Sanctorum, non erat pœna ſenſus, ſed ſolùm pœna damni, quæ eſt carentia viſionis divinæ, à qua nullus poteſt liberari, & eximi niſi per ipſam divinam viſionem; quia privatio non tollitur, niſi per actum oppoſitum: Ergo ſi deſcenſus animæ Chriſti ad Lymbum Inferni fuit propter liberationem animarum ſanctarum, quæ in eo erant recluſæ, neceſſe eſt, quòd liberaverit eas à carentia viſionis divinæ, quod fieri non potuit niſi per communicatam eis ipſam viſionem beatam: Unde meritò infert, *Quòd, qui negat animas Sanctorum veteris teſtamenti, quæ fuerunt in Lymbo, videre Deum viſione beata, negat articulum fidei deſcenſus Chriſti ad Inferos.*

Confirmat exemplo Lazari, cujus anima in ſinum Abrahæ per Angelos deportata ſumma conſolatione fruebatur antequam Chriſtus eam cum cæteris animabus ſanctis liberaret: quid igitur contulit ipſi deſcenſus animæ Chriſti ad Inferos? Vel ipſam divinam viſionem, & fruitionem conceſſit; vel ſolùm ampliorem lætitiam, & conſolationem, quàm priùs haberet: Si primum, habetur intentum; ſi ſecundum, verè Chriſtus illas animas non liberavit, dare enim conſolationem magnam, vel parvam, non eſt liberare de vinculis, nec educere de carcere, ut ferebat Zachariæ vaticinium, reſtat ergo, quòd ipſas ſanctas animas ad beatam Dei viſionem perduxerit.

Idem inſuper confirmat pluribus aliis momentis, maximè verò generali Eccleſiæ authoritate, & ritu, quæ de Apoſtolis ait, *Dedit illis gloriam ſempiternam*: Hæc autem gloria non eſt gloria corporis futura per reſurrectionem, ſed gloria animæ, quæ conſiſtit in clara Dei viſione: Idem profert Eccleſia de ſanctis Martyribus, de quibus cantat, *Vitam beatam poſſident*. Alia hujuſmodi ſubjicit Durandus; *Ex quibus patet*, inquit, *quòd generalis ritus Eccleſiæ, qui in talibus maximam habet authoritatem, conſite-*

fixetur Deum laudans, quod ſancti poſt mortem, & ante reſurrectionem glorificantur quantum ad animam.

Probatur eadem veritas ex ſanctis Patribus; quorum præcipui diſertè affirmant animas Sanctas beatæ viſioni donari. Sic Gregorius Nyſſenus oratione funebri in Pulcheriam, Theodoſii Imperatoris, ut arbitror, filiolam, *Igitur*, inquit, *ſi à te puella migravit, attamen ad Dominum recurrit; tibi oculum clauſit, verùm ſempiterno lumini aperuit: à tua menſa diſceſſit, ſed ad Angelicam adjuncta eſt. Hinc eſt avulſa planta: Verùm in Paradiſo conſita eſt. A Regno in regnum tranſlata eſt. Purpuræ florem exuit. At cœleſtis regni amictum induit; ac ſubinde doles, quòd illa corporis pulchritudo non ampliùs videatur, non enim veram illius animæ pulchritudinem intueris, quæ nunc in feſto conventu cœleſtium exultat, quàm ille pulcher oculus eſt, qui Deum aſſumpſit.*

Item Gregorius Nazianzenus oratione 10. quam in fratrem Cæſarium ſcripſit, *Non ſolùm ejus animam in cœlum penetraſſe*, dicit, *& Angelorum choreas, ac beatorum virorum ſplendorem expectare, vel potiùs unà cum eis tripudiare, & exultare*: Sed etiam, *magno Regi aſſiſtere, & emicante inde lumine compleri*: Quam ſubinde dicit *mercedem eſſe laborum, ac bonorum operum, & ſacræ noſtræ Myſtagogiæ finem*. Quod & clariùs in calce undecimæ orationis indicat; ubi de beatitudine Gorgoniæ Sororis ſuæ ſermonem faciens cujuſque capita dinumerans ait, *Ipſam contemplari licet ſupremæ veritatis puriorem, & perfectiorem illuminationem, quæ non ampliùs vinctam mentem effugiat, & per ſenſus diſſipatam: ſed totam ſe toti menti contemplandam, & tenendam præbeat, totoque Divinitatis lumine animis noſtris affulgeat.*

Item Chryſoſtomus homil. 71. de ſancto Philogonio ejus beatitudinem referens ait, *Relictis his feſtis, ad celebrem Angelorum conventum tranſlatus eſt: Qua in celebritate, & medio conventu verſari Regem ipſum, quem videns omnes, quantùm capere poſſunt, tum præſentem, tum ſplendore Majeſtatis ſuæ omnes, qui cum eo ſunt colluſtrantem*; quibus aſſerit Sanctorum animas, nedum Dei conſortio potiri, ſed ipſum quoque intueri, quod perfectæ felicitatis eſt caput.

Idem ex Latinis S. Auguſt. qui licèt hac in re dubius videatur, nihilominus lib. 20. de Civit. cap. 9. ait, *Quamvis cum ſuis corporibus nondum, jam tamen eorum animæ regnant cum illo, dum iſti mille anni decurrunt.*

Item c. 24. Meditationum interpellans ſanctos, ait, *Per ipſum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales effecit, de cujus pulchritudine jam ſatiamini: de cujus immortalitate jam immortales facti: de cujus beatiſſima viſione ſemper gaudetis.*

Sanctus Cyprianus diſertè ſignificat gloriam cœleſtem non differri uſque ad extremi judicii exitum; ſed ſtatim à morte repræſentari, nam exhortationem martyrii ita claudit: *Quanta eſt dignitas, & quanta ſecuritas exire hinc lætum, exire inter preſſuras, & anguſtias glorioſum: claudere in momento oculos quibus homines videbantur, & mundus; & aperire eoſdem ſtatim, ut Deus videatur, & Chriſtus! Tam feliciter migrandi, quanta velocitas? Terris repentè ſubtraheris, ut in regnis cœleſtibus reponaris.* Quibus duo beatitudinis capita complectitur, videlicet habitationem cœleſtem, & intuitivam Dei viſionem.

Item S. Gregorius libro 4. Dialogorum cap. 29. reſpondens quæſtioni Petri Diſcipuli quærentis, ſi ante reſurrectionem corporum in Cœlum recipiuntur animæ, ait, *Juſtorum animas, ut hæc carnis clauſtra exeunt, in cœleſtibus ædibus rapi, juxta illud*: Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ; *Quia procul dubio, ubi Redemptor eſt corpore, illic & colliguntur ſanctorum animæ*. Et cap. 28. ait. *Eſſe ſanctorum animas in cœlo, ſacri eloquii teſtificatione credidiſti, oportet, ut per omnia verum eſſe credas, & iniquorum animas in inferno; quia ex retributione æternæ juſtitiæ, ex qua jam juſti gloriantur, neceſſe eſt ut per omnia injuſti crucientur: nam ſicut electos beatitudo glorificat, ita credi neceſſe eſt, quòd à die exitus ſui, ignis reprobos exurit.* Quibus apertè S. Gregorius affirmat, beatas animas clara Dei viſione frui: Unde

Hæc eadem veritas ratione probatur: Promptior eſt Deus ad remunerandum bonos, quàm ad puniendum malos: ſed mali decedentes in peccato mortali, ſtatim puniuntur ea omni pœna, qua in æternum cruciabuntur quantùm ad animam: Ergo multò magis boni decedentes cum gratia ſanctificante, ea omni beatitudine coronandi ſunt, qua in æternum eos gaudere oportet, maximè quantùm ad animam. Deinde Deus ipſe præcipit Levitici 19. *Non morabitur opus mercenarii apud te uſque mane*: Ergo ipſe exurgere debet in præcepto, quod mandavit,

vit, & conferre mercedem, quam ſuis operariis repromiſit finito operationis tempore: Hæc autem repromiſſa merces eſt intuitiva Dei viſio: Ergo hanc animabus ſanctis ſtatim poſt earum è corpore exitum debet retribuere. Confirmatur ex illo Jacobi primo, *Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ*: Sed tota probatio hominis eſt in hac mortali vita: Ergo ipſa expleta oportet, ut viri probati accipiant coronam vitæ, quæ non erit aliud, quàm clara, & intuitiva Dei viſio.

Objicies I. illud Apocalypſis cap. 20. oraculum, quod Millenariis errandi anſam præbuit, & ſummam Catholicis Interpretibus difficultatem hactenus ingeminavit; Cum enim S. Joannes aſſeruiſſet ſe vidiſſe *Angelum deſcendentem de Cœlo habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua*, qui *apprehendit ſerpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligavit eum per mille annos: & miſit eum in abyſſum, & clauſit & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat ampliùs gentes, donec conſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore*. Subdit verſu 4. ſe pariter vidiſſe *Animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & propter Verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis*. Addit verò verſibus 5. & 6. *Cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: In his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis*. Quæ Prophetica verba ita Millenarii interpretantur, ut velint hanc prædictionem non ante implendam, quàm Antichriſti perſecutio ſævierit. Itaquòd eo mortuo, Eccleſia Chriſti ſumma pace, ac fœlicitate donanda ſit, ipſeque Chriſtus cum cœleſti Jeruſalem in terram ſit deſcenſurus, & in ea cum juſtis è tumulo ſurgentibus per mille annos ſit pacificè regnaturus. Interim ipſo currente millenario ligabitur Satanas, ne ſua vafritie, ſuarumque tentationum procellis, Eccleſiæ tranquillitatem interturbet. Completis autem illis mille annis, ea demum ſequentur, quæ in *primo Notabili* ex Lactantio ſcripſimus. Ex quibus apertè inferunt Millenarii, Sanctos non eſſe perpetua beatitudine, nec intuitiva Dei viſione donandos ante finale judicium.

Verùm errore triplici laborat hæc Millenariorum Interpretatio. Primò quidem, quia ſupponit duplicem futuram Sanctorum reſurrectionem; unam mille annis ante Judicium univerſale, ut cum Chriſto beatam tranquillamque in terris vitam agant; aliam verò poſt generale orbis incendium, qua mortui omnes, tàm probi, quàm reprobi ſuſcitari debent, ut ſupremo Judici ſiſtantur judicandi. Conſtans autem eſt Scripturam unius duntaxat finalis reſurrectionis meminiſſe. Sic Job 19. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, &c.* Et Paulus I. ad Corinth. 15. ait *nos reſurrecturos in ictu oculi, in noviſſima tuba*. Quod etiam non obſcurè indicat Joannes laudato capite Apocalypſis v. 13. ubi ait, *Dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant, & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera eorum*. Falſum eſt ergo futuram eſſe veram corporum reſurrectionem ante repurgatum orbem per univerſalem conflagrationem. *Secundò* ſupponit Sanctorum animas poſt recepta ſua in reſurrectione corpora carnalibus deliciis eſſe potituras; quod directè militat in illud Oraculum Chriſti, Matth. 22. *In reſurrectione non nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei*. Tertiò denique hæc ſententia falsò ſupponit, per primam reſurrectionem ſanctum Joannem intelligere corpora è tumulis ſuſcitata, cùm tamen ibi loquatur ſolùm de myſtica, & allegorica animarum reſurrectione, ut apertè liquet ex his verbis, *Vidi*, inquit, *animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & eorum qui non adoraverunt beſtiam, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis*. Vixerunt inquam, & regnaverunt, ſupple *animæ decollatorum*; Ideoque ſanctus Joannes ibi non loquitur de corporea, ſed ſpiritali reſurrectione, qua Sanctorum animæ hanc mortalem vitam exuentes, immortalem obtinent.

Longè itaque à genuina S. Joannis intelligentia exorbitat Millenariorum interpretatio. Totus igitur præſentis difficultatis cardo vertitur, ut appareat *Primò*, quæ ſit illa Satanæ per mille annos religatio, quæque demum ei conceſſa in juſtos ſæviendi libertas. *Secundò*, à quonam ſit ordienda illorum mille annorum ſupputatio, in quibus juſti cum Chriſto regnaturi præ-

Digitized by Google

nuntiantur, *Tertiò* denique, quænam ſit reſurrectio prima, & ſecunda: quibus, ut fiat ſatis

Reſpondeo, omiſſis variis ſacrorum Interpretum ſententiis, illam Satanæ religationem factam fuiſſe circa Chriſti Domini mortem, quo ſcilicet tempore exturbandi, & ejiciendi erant Dæmones ex hoc orbe, & in Infernum detrudendi, Chriſto dicente Joannis 12. *Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps mundi ejicietur foras*: Unde Paulus ad Coloſſenſes 2. Chriſtum Dominum ad mortis ſupplicium properantem, veluti Dæmonum triumphatorem oſtentat, his verbis, *Expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans illos in ſemetipſo*. Hinc S. Ambroſius lib. 10. in Lucam, Chriſtum Dominum, crucem veluti currum triumphalem aſcendiſſe dixit, *Currum ſuum*, inquit, *triumphator aſcendit, & non arborum truncis manubias de mortali hoſte quæſitas: ſed patibulo triumphali captiva de mundo ſpolia ſuſpendit*: Nam à Chriſti Domini morte evacuata eſt omnis Dæmonum in homines poteſtas. Unde ſanctus Auguſtinus lib. 20. de Civitate Dei cap. 8. *Alligatio Diaboli non ſolùm facta eſt ex quo cœpit Eccleſia in nationes dilatari, ſed etiam nunc fit, & fiet uſque ad terminum ſæculi: quia unicuique fidelium iſte fortis tunc alligatur, quando ab illo tanquam vas eripitur*. Cui quadrat illud Diaboli ſancto Antonio datum reſponſum, referente S. Athanaſio in vita ipſius ſancti Antonii, *Cur mihi maledicunt homines? Sibi ipſis imputent ſi cadunt: Ego enim nil poſſum, niſi ipſi ſponte ſe mihi ſubdant*. Additque S. Antonius, *Hamo crucis, ut draco aduncatus eſt à Domino, & capiſtro ligatus ut jumentum, & quaſi mancipium fugitivum, vinctus circulo & armilla labia perforatus, nullum omninò fidelium devorare permittitur. Nunc miſerabilis, ut paſſer ad ludendum irretitus à Chriſto, calcaneo Chriſtianorum ſubſtratus gemit ille, qui univerſa maria à ſe deleta plaudebat; Ille qui orbem terrarum manu ſua teneri pollicebatur, ecce à nobis vincitur. Ecce me adverſùm ſe prohibere non poteſt diſputantem*.

Quocirca appoſitè S. Auguſtinus diabolum ſimilem facit cani religato, qui latrare poteſt, ſed mordere non poteſt, niſi volentem, & ſeſe ei per conſenſum, & voluntatem conjungentem.

Quanquam autem de unius dumtaxat Satanæ, hoc eſt, Dæmonum Principis religatione, ibi ſermo fiat, nihilominus totus etiam Tartareæ regionis exercitus per crucem vinctus, & illaqueatus eſt: ut nec Princeps ipſe, nec exitioſa ipſius phalanx poſſint ullatenus contra Eccleſiam Catholicam prævalere; impediendo videlicet publicum Dei cultum, & Religionis exercitium: Quid enim ad hanc rem proficeret ſolùm Dæmoniorum Principem in cuſtodia detineri, ſi cæteris nefariis Spiritibus ad homines vexandos liber aditus pateret, qui nimirum, & ſuum Principem licèt illaqueatum conſulere, & ad ejus mandatum, & conſilium ſævire poſſent? *Adde*, quòd Satan dicatur ab Angelo religatus teneri; non videretur autem Angelus detinere poſſe Dæmonem alicui loco affixum, quin ipſe pariter Angelus ab eodem loco non recedat. Nimia autem ſimplicitas eſſet perſuadere ſibi, Angelum per annos mille in inferno ita demoraturum, ut ibi vinctum Dæmonem retineat. Satiùs itaque dicendum eſt, per hanc Satanæ religationem, evacuatam intelligi Dæmonum omnium poteſtatem à Chriſti morte, & Eccleſiæ per orbem diſſeminatione uſque ad ipſius Anti-Chriſti perſecutionem; quo ſcilicet tempore *ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes*, inquit S. Joannes verſu 7.

Hæc tamen omnia ut faciliùs percipiantur, & textui quadrent evidentiùs, obſervandum eſt duplicem diſtingui poſſe Dæmonis alligationem: alteram qua homines ſoluti ſunt ab ejus poteſtate, dum ſcilicet per Chriſti mortem fuerunt redempti, uti Chriſtus prænuntiaverat Marci 3. *Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum, diripere; niſi priùs fortem alliget*. Alteram autem, ut Agni Uxor, nimirum Eccleſia Catholica, ſui ſacri matrimonii fœlicitate pacificè fruatur, nec per Dæmonis infeſtationes, & ſævitias vexetur. Hæc autem poſtrema Dæmonis religatio executioni non eſt mandata, donec Romana Eccleſia de Roma Ethnica triumphavit, idololatria inde prorſus exterminata, & Chriſti fide per orbem univerſum diſſeminata, & propagata. Quamobrem aſſerendum eſt, quamvis Chriſtus Dæmonem in morte ſua conſtrinxerit, ut ei prædam auferret, homines ab illis vinculis ſolvendo; nihilominus illum aliquo tempore veluti liberum, ac ſolutum reliquit, ut per nefarios Imperatores in Chriſtianos ſæviret, nimirum uſque ad Conſtantini converſionem, qui publicum induxit Chriſtia-

niſmi

Digitized by Google

niſmi exercitium, extincto Idolorum cultu, & omni perſecutione amandata.

Quantùm autem ad mille annos, quibus religandus eſt Dæmon, ne Eccleſiæ Chriſti Domini ſponſæ pacificas delicias ſuis infeſtationibus divexet, & quibus pariter juſti cum Chriſto regnaturi ſunt, arbitror ſignificari totum illud tempus, quod effluxit à profligata ex orbe Romano idololatria, ſedatiſque perſecutionum fluctibus, ad Anti-Chriſti ſuborientem in fideles ſævitiam, qua omnis Eccleſiæ pax, omniſque tranquillitas funditùs penè ruet. Cui conjecturæ adſtipulari videtur S. Aug. lib. 20. de Civitate cap. 7. *Mille autem anni*, inquit, *duobus modis poſſunt, quantùm mihi occurrit, intelligi; Aut quia in ultimis annis mille res iſta agitur, ideſt ſexto annorum milliario tanquam ſexto die, cujus nunc ſpatia poſteriora volvuntur, ſecuturo deinde Sabbato, quod non habet veſperam, requie ſcilicet Sanctorum, quæ non habet finem: ut hujus milliarii tamquam diei noviſſimam partem quæ remanebit uſque ad terminum ſæculi* Mille *appellaverit, eo loquendi modo, quo pars ſignificatur à toto: Aut certè mille annos pro annis omnibus hujus ſæculi poſuit, ut perfecto numero notaretur ipſa temporis plenitudo; Millenarius enim numerus denarii numeri quadratum ſolidum reddit. Decem quippe decies ducta, fiunt centum: quæ jam non figura quadrata, ſed plena eſt. Ut autem in altitudinem ſurgat, & ſolida fiat, rurſus centum decies multiplicantur, & mille fiunt.*

Quibus S. Auguſtinus nedum indicat per mille annos à ſancto Joanne expreſſos, deſignari univerſam temporis intercapedinem à Chriſti morte ad extremam univerſalis Judicii diem: ſed ultrò etiam illi favet ſententiæ, qua plerique graviores Authores putant illam temporis intercapedinem à Chriſti paſſione ad mundi finem duobus annorum millibus contineri.

Quæ ſane ſententia conjecturis, & rationibus pluribus firmari poteſt. Primò namque tot annorum millibus durare debet mundus, quot diebus creatus eſt; ſed diebus ſex eſt conditus: Ergo ſex annorum millibus eſt duraturus; adeoque cum quatuor jam millia, ante Chriſtum paſſum, effluxerint; conſequens eſt ut duo tantùm ſuperſint millia ab ejus paſſione ad mundi finem. Majorem probant, ex eo quòd dies ſeptima, putà Sabbatum, quo Deus quievit ab omni opere quod patrarat, ſignificet diem beatæ quietis Sanctorum in æterno Sabbatiſmo poſt generalem reſurrectionem, putà ſeptimum millenarium æternitatis: Ergo pari proportione, ſex dies præcedentes Sabbatum, deſignant ſex millia annorum quibus mundi duratio & motus ac labor præcedere debet illud æternæ beatitudinis Sabbatum; quia Pſ. 89. *Mille anni ante oculos* Dei *ſicut dies heſterna*. Quæ verba ſic expendit S. Hieronymus: *Ego puto ex hoc loco, mille annos pro una die ſolitos appellari; ut ſcilicet quia mundus in ſex diebus fabricatus, ſex millibus tantùm annorum credatur ſubſiſtere, & poſtea venire ſeptenarium, & octonarium numerum, in quo verus exerceatur Sabbatiſmus.*

Secunda conjectura deducitur ex eo quòd ipſe ſanctus Joannes hoc in cap. ſexies nominat mille annos, quaſi innuens ſex annorum millibus mundum duraturum: Nam verſu 2. ait: *Ligavit eum per mille annos*: Verſu 3. *Donec conſummentur mille anni*; Verſu 4. *Regnaverunt cum Chriſto mille annis*: Verſu 5. *Donec conſummentur mille anni*: Verſu 6. *Regnabunt cum illo mille annis*: Verſu 7. *Cum conſummati fuerint mille anni*. Ut quid enim ſexies repetit, & inculcat *mille annos*, niſi ut innueret poſt ſex millia annorum fore conſummationem mundi, rerumque omnium?

3. Tres in mundo fuerunt ſucceſſivè leges, & ſtatus, nimirum Lex Naturæ, Lex Moiſis, Lex Chriſti: ſed tempus Legis Naturæ, quod fuit ab Adam uſque ad Abraham, qui circumciſionem Legis Moſaicæ teſſeram accepit, & inſtituit, duravit penè per bis mille annos: Rurſum tempus Legis Moſaicæ duravit pariter bis mille annis, tot enim præciſè ſunt ab Abraham uſque ad Nativitatem Chriſti. Ergo pariter tertia Lex & Status mundi, putà Lex Gratiæ & Chriſti, durabit etiam bis mille annis, ut nimirum impleantur mundi ſtatus ſex annorum millia.

Idem diſertè aſſerit S. Gaudentius Brixianus tractatu 10. *Expectamus*, inquit, *illum verè ſanctum ſeptimi milleſimi anni diem, qui adveniet poſt iſtos ſex dies, ſex millium videlicet annorum ſæculi, quibus completis, requies erit veræ ſanctitati & fideliter credentibus in reſurrectione Chriſti. Nam nulla erit ibi pugna contra Diabolum, qui tunc utique detinebitur ſuppliciis religatus.* Ita pariter pluresè ſanctis Patribus docent, quos in longum refert & citat Cornelius laudatus: quibus adſtipulantur Thalmudiſtæ lib. 4. tractatu 4. qui inſcribitur *Sanedrim*, ideſt judicium.

Sex

Sex millibus annorum erit mundus; inquiunt, *& iterum deſtruetur. Duo millia fuerunt inanitatis, hoc eſt Legis Naturæ: duo millia Legis Moſaicæ: duo millia erunt dierum Meſſiæ.* Itaque per mille annos quibus religandus eſt Dæmon, quibus pariter regnare debent cum Chriſto, & vivere beata immortalique vita animæ tam Martyrum decollatorum pro nomine Chriſti, quàm Confeſſorum & juſtorum qui tempore perſecutionis Anti-Chriſti non accipient caracterem beſtiæ, nec adorabunt imaginem ejus, ritè ſignificatur illud omne tempus à Chriſti morte ad extremum judicium.

Quantùm autem ad *mortem Primam* & *Secundam* juſtorum, dico illam uſurpari poſſe dupliciter. *Primò* quidem myſticè, ſicut eam explicavit Alcazar, dicens animas Martyrum decollatorum reſurgere reſurrectione *prima*, non in ſuis corporibus, ſed in infidelibus, qui eorum exemplo & martyrio ad Chriſti fidem converſi ſunt, aut in ea confirmati. Ita quòd, inquit, idem illis accidat quod grano frumenti, cujus ea eſt mira vis & facultas, ut cum mortuum ſit & humatum, poſtea tamen glorioſè reſurgat, & pro grano uno demortuo, centum oriantur, in quorum ſingulis primum illud granum, quod mortuum fuerat, dicatur reviviſcere, juxta illud Chriſti Domini oraculum Joannis 20. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Quibus verbis reſurrectionem adumbrari affirmat S. Paulus primæ ad Corinthios 15.

Inde itaque ſimili modo factum eſt ut *ſanguis Martyrum ſemen fuerit Chriſtianorum*, inquit Tertullianus, ſicque ſpiritus, religio, & ſanctitas Martyrum reſurgit in eorum fide qui ad Chriſtum convertuntur, ac conſequenter in Romanæ Eccleſię gloriam & ſplendorem donec videlicet illi beati Martyres ſecundam in ſuis corporibus honorificatis reſurrectionem obtineant.

Pari modo explicat id quod ſubjicit S. Joannes, *Cæteri mortuorum non vixerunt*, ideſt reprobi jam mortui, non fuerunt in orbe celebres & illuſtres, ſed memoria eorum periit cum ſonitu.

Vel ad ſenſum litteralem accommodatiùs, dico ſanctum Joannem opponere Pios Impiis, & Electos Reprobis, in eo nimirum quòd Pii & Electi vivant in reſurrectione prima, ideſt quo ad animam ſint beati, regnentque cum Chriſto, donec mille anni conſummentur, hoc eſt ad mundi finem, ut tunc tranſeant ad reſurrectionem ſecundam, ſintque beati & glorioſi in anima & corpore: Impii verò & Reprobi, dum moriuntur, tranſeant in mortem primam, ideſt, ruant in pœnam inferni; ut conſummatis mille annis in die judicii reſurgentes, tranſeant in mortem ſecundam, ideſt, punitionem animæ & corporis. Ex quibus liquet ſanctum Joannem nullatenus Millenariorum ſententiæ favere.

Urgebis. Sanctus Joannes disertè aſſerit cap. 6. Apocalipſeos, animas Martyrum non eſſe beata Dei viſione donandas antequam compleatur Martyrum numerus, qui ab Anti-Chriſto debent occidi: Ergo cenſet Juſtorum animas non videre Deum ante diem Judicii. Probatur *antecedens* ex verſu 9. ubi Joannes refert, quòd cùm Agnus aperuiſſet quartum ſigillum, *Vidi*, inquit, *ſubtus altare animas Interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant: Et clamabant voce magna dicentes: Uſquequò Domine ſanctus, & verus, non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur Conſervi eorum, & Fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi*. Scilicet ab Anti-Chriſto, cujus ſævitiæ tempus erit modicum, quo complebitur Martyrum, & Electorum numerus, qui cum Chriſto in æternum regnaturi ſunt: Ergo exinde patet illorum Martyrum, & qui jam occiſi ſunt, animas nondum beatitudine donari.

Nego antecedens. Conſtat enim ex ipſomet ſancto Joanne capite ſequenti, verſu 9. Martyrum animas eſſe ante thronum Dei, & ſervire ei die, ac nocte; adeoque conſtat pariter illas Dei conſpectu, & viſione frui. *Deinde*, illæmet Martyrum animæ, quorum vota implenda differunt, nihilominus donantur ſtolis albis, quæ ſunt beatæ Dei viſionis, ac fruitionis ſymbola, juxta Chriſti repromiſſionem 3. Apocalypſeos verſu 5. *Qui vicerit ſic, veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ*. Patet ergo animas donatas ſtolis albis viſione Dei potiri; hæc enim beatitudo vincenti promiſſa eſt ſub nomine ſtolæ, ſeu veſtis albæ.

Reſpondeo 2. ſenſum præfati textus, non eum eſſe quem Millenarii uſurpant: ſanctus

ctus enim Joannes ibi loquitur ſymbolicè, & per ſynecdochen, qua pars ponitur pro toto; nimirum anima pro homine, putà pro Martyre: Eo ſimili modo, quo Geneſis 46. dicuntur 70. animæ, idest homines, egreſſæ de fœmore Jacob. Clamant ergo Martyrum animæ, vel per ſe, vel per ſua corpora: Clamant, inquam, per ſua corpora ſub altari, quia nimirum ſolebant martyres ſub altari ſepeliri. Primò, ut loco tam ſacro ipſi honorarentur, ut indicat ſanctus Ambroſius Epiſt. 54. in qua Marcellinam Sororem ſuam admonet, ſe reliquias ſancti Gervaſii, & Protaſii recondidiſſe ſub altari; *Succedant*, inquit, *victimæ triumphales in locum ubi Chriſtus hoſtia eſt: ſed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altare qui illius redempti ſunt Paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaveram mihi: dignum eſt enim, ut ibi requieſcat Sacerdos ubi offerre conſuevit: ſed cedo ſacris victimis dexteram portionem: locus iſte Martyribus debebatur.* Secundò, quia, inquit ſanctus Auguſtinus ſermone 11. *Convenienter, & quaſi pro quodam conſortio, ibi Martyribus ſepultura decreta eſt, ubi mors Domini quotidie celebratur. Non immeritò, inquam, conſortio quodam illis occiſis tumulus conſtituitur, ubi occiſionis Dominicæ membra ponuntur; ut quos cum Chriſto unius paſſionis cauſa devinxerat, unius & loci Religio copularet.* Tertiò; tandem, Martyrum reliquiæ ſub altare conduntur, ut Martyrum preces fidelium precibus jungantur. Quocirca Sacerdos acceſſurus ad altare orat, dicitque *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum quorum reliquiæ hic ſunt*: Et in altaris conſecratione dicit Pontifex, *Qui ad Altare Dei ſedes accepiſtis, intercedite pro nobis.* Quibus conſtat animas per Interfectorum ſub altare clamantes, hic uſurpari pro Martyrum corporibus, & ſacris reliquiis ſub altare conditis, & exorantibus vindictam in eorum trucidatores, ſuamque requiem, beatitudinem expoſtulantibus, perinde ac ſanguis Abel vindictam clamabat, Geneſis 4.

Vel ſi dixeris ſanctum Joannem intelligendum eſſe de animabus ipſis: Reponam per altare, ſub quo clamant animæ, hic intelligi ſecretum, & penetrale cœleſte: Putà locum fœlicitatis & gloriæ Martyrum in Cœlo, in quo poſt mortem translatæ animę Martyrum quaſi requieſcent, juge thymiama laudis Deo exhalantes. Ita quòd quemadmodum in Templo Salomonis duplex erat altare; ſcilicet altare *Holocauſtorum*, quod erat in atrio; & altare *Thymiamatis*, quod erat in Sanctuario: ita pariter duo ſunt veluti altaria ſub quibus Martyrum animæ clamant; nimirum altaria holocauſtorum, in quibus eorum corpora quaſi victimæ occiſæ jacent; & altare thymiamatis, idest, beatæ ſedes in quibus ipſæmet animæ gratum Deo laudis, & orationis odorem exhalant. Quod patet clariùs *Apocal. cap.* 8. *verſu* 3. ubi Angelus animarum thymiama, idest orationes, & laudes, offert Deo in altare thymiamatis. Itaque nihil aliud præfatis verbis indicare vult ſanctus Joannes, quàm quòd Martyrum animæ ſuorum corporum glorificationem exorent. Quibus tamen reſpondetur, ut ſuſtineant modicum tempus, nimirum ad extremam judicii diem, qua implebitur Martyrum numerus, & ſimul æterna beatitudine quantum ad corpus etiam donabuntur.

Urgent. Beatitudo eſt finis omnium deſideriorum noſtrorum; quique illa fruitur, nihil habet ultra quod deſideret, cùm ipſa ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus: ſed ex conceſſis, animæ Juſtorum adhuc exoptant, & exorant ſuorum corporum ſuſcitationem, & vindictam in hoſtes: adeoque nondum beatitudine potiuntur.

Reſpondeo, Beatitudinem uſurpari bifariam, *Primò* quidem, generaliter, & integrè pro aggregatione undequaque completa omnium bonorum. *Secundò*, eſſentialiter pro nobiliſſima operatione præſtantioris partis creaturæ rationalis, qualis eſt viſio beatifica. Priori modo, nihil reſtat equidem Beato deſiderandum: Poſteriori verò, poteſt adhuc exoptare bonum aliquod ſibi compoſſibile. Prior beatitudo ſolùm conceditur poſt finale Judicium, quando nimirum corpus unà cum anima beatitudine donabitur. Poſterior verò de facto beatis Animabus conceditur, quæ licèt nihil habeant ultro quod ſibi deſiderent, habent tamen quod corporibus ſuis exoptent, nimirum reſurrectionem.

Inſtant. Matth. 20. Pater-familias œconomo præcepit ut redderet operariis ſuis mercedem *cùm ſerò eſſet factum*: ſed per particulam *ſerò*, intelligitur judicium finale, & ultimus dies: Ergo exinde liquet mercedem non eſſe conferendam Beatis niſi poſt finale Judicium.

Reſpondeo primò, hanc particulam *ſerò*, in

in illa parabola operantium in vinea, nihil præciſè ſignificare; ſed ſolùm apponi ad ornatum, & elegantiam narrationis; plura namque hac in parabola verba ſcribuntur, quæ ad deſignatum in ea ſcopum non collineant, ut diximus in præcedenti Quæſtione, ideoque nulla vis in illa particula eſt facienda.

Reſpondeo ſecundò: Quod ſi quid inferri poſſit ex hac particula, ſolùm colligi poſſe, conferendam eſſe mercedem juſtorum corporibus poſt eorum reſurrectionem, quę non fiet ante finale Judicium, adeoque ipſis repromiſſa merces nonniſi *ſerò* conferetur. Secus autem eſt de animabus, quæ ſi nihil luendum habeant, ſtatim ac è ſuis corporibus ſolvuntur, beata Dei viſione donantur.

Urgent, ex eadem parabola promittitur, & datur denarius illi ſolùm qui in vinea Domini laboravit: atqui non anima ſola, nec ſolum corpus, ſed totus homo in vinea Chriſti laboravit: Ergo ſolùm totus homo eſt beata mercede donandus; adeoque anima non poteſt ſola beatificari. *Confirmant*, illi debetur præmium per ſe, cui competit per ſe mereri tale præmium; aliàs non eſſet condigna, & juſta retributio: ſed anima per ſe non meretur, alioquin anima ſeparata poſſet mereri; nec etiam corpus mereri poteſt ſine anima: Ergo ſolùm totus homo, quatenus anima ſimul, & corpore conſtat, præmium meretur, adeoque ſolum totus homo præmio donari poteſt.

Diſtinguo majorem. Qui laboravit, vel denominativè, ſeu appellativè; vel effectivè, hoc eſt ut principium motus, & laboris, concedo. Qui laboravit ſolùm denominativè, & appellativè, nego. Ad *minorem*: Solùm totus homo laboravit appellativè, & denominativè; quia ſcilicet totus homo dicitur laborans, & operans, *concedo minorem*: Laboravit effectivè, ſeu principiativè ſolùm, *nego minorem*. Totus homo quidem ſuſcipit denominationem laborantis; anima tamen, & corpus præciſè ſunt principia effectiva laboris, & meriti; Anima quidem eſt principium *quod*, Corpus verò eſt principium *quo*: Ideoque cùm anima à corpore ſoluta, ſit capax præmii, & mercedis, illaque fuerit cauſa princeps laboris, & meriti; etiam mercede, & præmio ſtatim poſt ſuam à corpore ſolutionem donari debet. Itaque totus homo denominabitur quidem beatus ſolùm poſt reſurrectionem; ipſius autem anima antea dici poteſt, & effici beata, quia nimirum immortalis eſt, & beatitudinis capax, etiam ſejuncta à corpore.

Adde quòd retorqueri poſſit etiam argumentum in Millenarios, qui ſatebantur reproborum animas ſtatim poſt mortem æternis cruciatibus addici: Illi pœna æterna eſt tribuenda, qui fuit author ſceleris, & peccati: atqui non corpus ſolum, nec anima ſola, ſed totus homo fuit criminum, & demeriti author, adeoque non anima, ſed totus homo cruciandus eſt: at reprobus non erit totus homo ante reſurrectionem: Ergo ſi vera ſit Millenariorum conſequentia de beatis, non antè præmiandis, quàm animæ unitæ fuerint ſuis corporibus in reſurrectione, vera pariter erit de reproborum animabus non ante reſurrectionem cruciandis. Quod tamen ipſi falſum putant.

Objiciunt denique: & in patrocinium ſuæ ſententiæ plures è ſanctis Patribus advocant. *Primò* quidem S. Irenæum lib. 5. adversùs hæreſes cap. 5. ubi affirmat juſtorum animas ſtatim poſt mortem in Paradiſum Terreſtrem deportari in quo primus homo fuerat conditus: *Quapropter*, inquit, *dicunt Presbyteri, qui ſunt Apoſtolorum diſcipuli, eos, qui tranſlati ſunt, illuc tranſlatos eſſe. Juſtis enim hominibus, & ſpiritum habentibus præparatus eſt Paradiſus; in quem, & Paulus Apoſtolus aſportatus audivit ſermones inenarrabiles quantum ad nos in præſenti; & ibi manere eos, qui tranſlati ſunt, uſque ad conſummationem, expectantes incorruptelam*. Item S. Chryſoſtomus hom. 39. in primam ad Corinthios, ait, *Animas ſine carne admirandis illis bonis beatitudinis non eſſe fruituras*. Item Theophylactus disertè aſſerit, Sanctorum animas in Paradiſum Terreſtrem recipi, in quem pariter exceptus eſt Latro ad Chriſtum converſus. *Ut enim*, inquit, *qui condemnati ſunt, in Palatio minimè verſantur; ſed in cuſtodiis clauſi detinentur ad pœnas conſtitutas, honorati verò, & in Palatium ingrediuntur, & in eo interim degunt; poſtea cùm tempus adeſt regiorum donorum diſtribuendorum, ea illis impertiuntur: Ita Sancti, etſi nondum id, quod perfectum eſt capiunt, interim tamen in ſplendidis illis, & ſuavè fragrantibus, ac regiis, ut uno verbo dicam, Tabernaculis habentur, licèt nondum perfectè regia dona perceperint: ſic igitur, & Latro ille in Paradiſo fuit, & nondum perfectionem aſſecutus eſt, ut ne ſine nobis conſummetur*. Item denique S. Bernardus ſermone 3. de Sanctis, ubi dicit tres eſſe

ſta-

Google

ſtatus: Primum in corpore tanquam in Tabernaculo; Secundum, extra corpus, tanquam in atriis domus Dei; Tertium deinque in domo Dei reſumpto corpore; in quam, inquit, Dei domum animæ Sanctorum, nec ſine nobis, nec ſine carne intrabunt. Miſſos facio alios ſanctos Patres idem ſentientes.

Reſpondeo. Equidem plures è ſanctis Patribus in eam iviſſe ſententiam, eò quòd res nondum ab Eccleſia agitata fuerat, & determinata, uti modò eſt; quapropter cuique liberum erat prout volebat ſentire: nihilominus conſtans veritas eſt longè multò plures aſſeruiſſe juſtorum animas ſtatim poſt ſuam è corpore ſolutionem in Cœlum recipi, & beata Dei viſione donari.

Quæres 2. Quid ſentiendum ſit de Joanne XXII. Pontifice, an nimirum revera patrocinatus fuerit ſententiæ Millenariorum, & aliquid in ejus favorem authoritate Apoſtolica definierit.

RESpondeo quòd non. Et *probatur primò*. Si quæ ſint momenta, quibus conjicere, & ſuadere liceat ipſum fuiſſe patrocinatum præfatæ ſententiæ; maximè *vel quia* libellum edidit Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum authoritatibus refertum, quibus probare videbatur animas intuitiva Dei viſione non eſſe donandas ante Judicium: *Vel quia* ſuis in concionibus, & concertationibus plura in hujus ſententiæ aſſertionem protulit: *Vel denique quia* Philippum Gallorum Regem objurgavit, quòd fidei ardore ſuccenſus, prohibuerat etiam ſub mortis interminatione, ne talis ſententia ab ullo è ſuis ſubditis doceretur, & aſſereretur: ſed ex nullo horum capitum colligi poteſt Joannem huic ſententiæ fuiſſe patrocinatum, aut quidquam in ejus defenſionem Apoſtolica authoritate definiviſſe. Ergo, &c.

Minor, in qua tota jacet difficultas, probatur primò quidem ex *Epiſtola ad Philippum Regem* ſub data *Avenione* 14. *Kalendas Decembris*, *Pontificatus anno* 18. in qua conteſtatur ſe nihil unquam è ſuo dixiſſe, aut ſcripſiſſe, quod ipſi ſententiæ faveret: ſed tantùm eas ſacræ Scripturæ, & ſanctorum Patrum authoritates collegiſſe, quæ ipſi patrocinari videbantur; non quòd eam ſententiam ex animo defenderet; ſed ut quæſtione utrinque librata, clariùs, & evidentiùs veritas appareret: Unde in præfata Epiſtola, his verbis Regem Chriſtianiſſimum alloquitur. *Quia, amantiſſime Fili, ſcimus, quòd in his vel aliis, ut elucidetur veritas, intendis, rogamus benevolentiam Regiam, ut per fidelem, ſeu fideles nuntios Magiſtris in Theologia, & Baccalaureis Pariſius legentibus, & degentibus facias nuntiari, quòd talibus minis illatis non obſtantibus quilibet dicere, & diſputare, & prædicare valeat, quod ſibi juxta doctrinam Evangelicam, & Apoſtolicam diſputandum videbitur, & etiam prædicandum, donec aliud ordinatum per Sedem fuerit Apoſtolicam, vel etiam declaratum: ſic enim ad veritatem quæſtionis prædictæ poterit promptiùs perveniri.*

Id ipſum patet ex Epiſtola ab eo ſcripta ad Petrum *Rogerium de Malo-Monte* Archiepiſcopum Rothomagenſem, qua mandat, & præcipit, ut libellum à ſe compoſitum, in quo nihil è ſuo, ſed dicta tantummodo Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum, quæ neganti ſententiæ favere videbantur, collegerat, Gallico Idiomate verti curaret, & legendum traderet *Joannæ Franciæ Reginæ*, nec non, & *Philippo Regi*, quo conſtaret ipſum nihil authoritate Apoſtolica definiiſſe, nec ex propria ſententia hæc ſcripſiſſe. Quod iterum præſtitit 2. Idus Maii anni 1332. quo præfatum ſuum ſcriptum ad Fratrem *Gualterum de Drvione Minoritam* prædictæ Reginæ Confeſſarium direxit, quatenus illud legeret, explicaret, & præfatæ Reginæ ſuggereret illas ſanctorum Patrum authoritates, quas pro negante ſententia congeſſerat.

Confirmatur inſuper ex Epiſtola ejuſdem Joannis ad præfatum *Philippum Regem*, ut injuſtam ſibi calumniam propulſaret: cujus quidem occaſionem præbuerat *Gerardus Otho* noſtri Ordinis Miniſter Generalis: Is nempe, cùm à Pontifice delegatus fuiſſet Nuntius Apoſtolicus, unà cum Fratre *Arnaldo de ſancto Michaele* Ordinis Prædicatorum, Pœnitentiario Apoſtolico, ad pacificandos *Eduardum Angliæ*, & *Davidem Scotiæ Reges*, qui hoſtiliter ſe invicem appetebant, cùmque hi Legati Lutetiam Pariſiorum perveniſſent, Procurator Regis Scotiæ eis ſignificavit incaſſum ultra progreſſuros, propterea, quòd Rex Scotiæ extra Regnum aliò perrexerat, nec alicui vices ſuas, aut poteſtatem commiſerat de pace cum Anglo ineunda: quocirca hæc inſinuarunt Pontifici, à quo reſponſum accipiunt, ut ad ſe revertantur ſi velint: *Gerardo* verò

verò poteſtatem facit, ut in Angliam, vel in alias quaſque partes ad ſui Ordinis regimen, aut negotia poſſit abire.

Accidit autem, quòd cùm Pariſiis moram faceret ille *Gerardus*, ex ſuggeſto nonnulla protulit in favorem illius ſententiæ, quæ nomine Joannis Pontificis vulgabatur. Inde percrebuit rumor eum idcirco à Joanne Pontifice Pariſios miſſum, ut illam ſententiam diſſeminaret. Quo factum eſt, ut ab omnibus, & Prælatis, & Theologiæ Magiſtris adversùs eum, & Pontificem, quaſi in hæreſis aſſertorem conclamaretur: & tandem delata ad Philippum Regem hac de re querimonia, ab eo prohibitum eſt edicto publico, ne quis eam ſententiam diſſeminaret, & tueretur. Deinde Rex *Philippus* ſimul cum *Roberto Rege Siculo* monuit humaniter Pontificem, ut deinceps miſſam faceret prædictam opinionem, à doctis quibuſque reprobatam: inſinuavitque à pluribus ſubmurmuratum, quòd Gerardum ad hanc ſpargendam, tuendamque opinionem Pariſios miſiſſet, quam calumniam, ut abſtergeret Pontifex, Regiis Literis quoad hanc partem ita reſpondet. *Adhuc in iiſdem Litteris Regiis vidimus contineri, quòd à pluribus dicebatur, quòd nos miſeramus dilectum filium Gerardum Othonis Generalem Miniſtrum Fratrum Minorum Pariſios ad dicendum, & prædicandum, quòd animæ ſeparatæ à corpore, & à peccatis purgatæ divinam Eſſentiam uſque poſt reſurrectionem corporum non videbunt. Ad quod decimus, & aſſerimus coram Deo, quòd nunquam hoc cor noſtrum intravit, nec exivit ab ore.*

Sed hæc veritas maximè conſtat, & firmatur ex Benedicto XI. Joannis Succeſſore, qui ut ſui prædeceſſoris labefactatam famam repurgaret, & reſtitueret, hoc publicum Diploma edidit: quod quia efficaciſſimum eſt præſentis veritatis ſtabiliendæ argumentum, illud placuit ex integro ſcribere, *Benedict. &c. Ad perpetuam rei memoriam. Sicut habet humanæ naturæ corruptio, quòd dictum unius facilè ſequitur multitudo, quòdque minores dicta Majorum in deteriorem partem frequenter interpretari nitantur; ſic habet rectæ rationis ordo, cui teſtimonium ſanctorum Patrum aſſiſtit, quòd falſitati, & interpretationi hujuſmodi ſemper veritas prævalet rei geſtæ: Sanè cum jam dudum per nonnullos revocatur in dubium, an animæ à corporibus ſeparatæ, ac à peccatis, & pœnis peccatorum purgatæ ante reſumptionem corporum videant divinam Eſſentiam, illa videlicet viſione, quam vocat Apoſtolus* Facialem; *& ſuper hoc, tam in ſermonibus, quàm in aliis collationibus, & collocutionibus per fœlicis recordationis Joannem Papam XXII. Prædeceſſorem noſtrum, & plures alios in ejus præſentia multa dicta, recitata, ſcripta, & prædicata fuiſſent; volens idem Prædeceſſor verbis, & linguis malignantium obviare, anno à Nativitate Domini 1334. indictione ſecunda, die tertia menſis Januarii, S. R. E. Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, multiſque Prælatis, & in ſacra Theologia Magiſtris, aliiſque perſonis, & Tabellionibus publicis in Conſiſtorio Apoſtolico coram eo perſonaliter conſtitutis, dixit, aſſeruit, & proteſtatus extitit ſub hac forma.*

Ne quis ſiniſtrè interpretari poſſit nos ſenſiſſe aliquid, aut ſentire quod ſacræ Scripturæ obviet, aut Fidei Orthodoxæ, dicimus, & proteſtamur expreſſè, &c. Quòd quidquid in quæſtione ſeu materia viſionis animarum, videlicet, an animæ à peccatis, & pœnis peccatorum purgatæ videant divinam Eſſentiam, illa viſione, quam Apoſtolus vocat facialem, ſeu quæcumque alia de iſta materia in ſermonibus, & collationibus noſtris diximus, allegavimus, ſeu propoſuimus; non intendentes aliquid determinare, vel decidere, ſeu credere, quod eſſet quovis modo Scripturæ ſacræ obvium, vel contrarium Fidei Orthodoxæ, ſed illud ſolùm tenere, & credere, quod & Scripturæ ſacræ poteſt, & poterat, & Catholicæ Fidei convenire: Et ſi forſan in prædictis ſermonibus, vel collationibus aliqua diximus, quæ vel Scripturæ ſacræ, ſeu Fidei Orthodoxæ quovis modo eſſent, vel viderentur obvia, ipſa præter intentionem à nobis fuiſſe prolata dicimus, & aſſerimus, eaque revocamus expreſſè, non intendentes illis adhærere, nec ea in præſenti defendere, nec etiam in futuro.

Exponit deinde Benedictus qualiter præfatus Joannes ultimam infirmitatem agens mortique proximus, coram pluribus Cardinalibus, & nonnullis Prælatis, & Tabellionibus publicis præſentibus, & ad id ſpecialiter evocatis, quandam Litteram ſub ejus nomine legi fecit, ac ſe credidiſſe, & credere declaravit; & confeſſionem, revocationem, & ſubmiſſionem fecit, de quibus in ipſa Littera agebatur ſub his verbis.

Ne ſuper iis, quæ de animabus purgatis ſeparatis à corporibus, an ante reſumptionem corporum divinam Eſſentiam, illa viſione vi-

deli-

delicet, quam vocat Apoſtolus Facialem, *videant; tam per nos, quàm per nonnullos alios in præſentia noſtra recitando, & allegando ſacram Scripturam, ac originalia, & dicta Sanctorum, vel aliàs ratiocinando ſæpiùs dicta ſunt, aliter, quàm per nos dicta, & intellecta fuerant, & intelligantur, ac dicantur, auribus fidelium valeant inculcare; Ecce quòd noſtram intentionem, quam cum ſancta Eccleſia Catholica, certa hæc habemus, & habuimus, ſerie præſentium, ut ſequitur, declaramus. Fatemur ſiquidem, & credimus, quòd animæ purgatæ ſeparatæ à corporibus ſunt in Cœlo, Cœlorum Regno, & Paradiſo, & cum Chriſto in conſortio Angelorum congregatæ, & vident Deum, ac divinam Eſſentiam facie ad faciem clarè, in quantum ſtatus, & conditio compatitur animæ ſeparatæ. Si verò alia, vel aliter circa materiam hujuſmodi per nos dicta, prædicata, ſeu ſcripta fuerunt, quoquomodo illa diximus, prædicavimus, ſeu ſcripſimus recitando dicta ſacræ Scripturæ & Sanctorum, &* Conferendo, *& non* Determinando, *nec etiam tenendo, & ſic & non aliter, illa volumus eſſe dicta, prædicata, ſeu ſcripta, &c.*

Editam fuiſſe à Joanne hanc de viſione beatifica animarum Fidei profeſſionem, etiam conſentiunt ipſius Adverſarii, ut videre eſt apud Renaldum tom. 15. ad annum Chriſti 1334. n. 38.

Quòd autem Joannes non ex animo, ſed ſolùm inquirendæ, & manifeſtandæ veritatis cauſa ſcripſerit, & plura dixerit in favorem negantis partis, ultrò confirmatur ex eodem Benedicto XI. qui in libello, quem de beata viſione contra Joannis ſententiam edidit, hæc inter alia habet, *Quamvis autem ſupradictus Prædeceſſor meus pro illa parte ſupradictarum quæſtionum, quam non teneo nec tenui, ſolùm induxerit rationes, & authoritates in ſermonibus, & in ſcriptis, & non pro parte, quam teneo: Tamen frequenter, tam in Sermonibus, quam in Conſiſtorio dixit publicè coram magna multitudine populi,* Quòd Illa, quæ Dicebat circa iſta, non dicebat niſi conferendo: *Et quia pro parte illa, ad quæ inducebat rationes, & authoritates, in Sermonibus parum, aut nihil per alios inductum fuerat; ideo ut veritas clariùs appareret ex tali collatione pro illa parte, quæ indefenſa uſque tunc videbatur, dictas probationes inducebat. Quod declaravit circa finem vitæ ſuæ, & etiam ſuper hoc mandavit fieri Litteras ſua bulla bullatas, declarando, quòd ipſe fideliter crediderat, & credebat, quòd Sanctorum animæ à peccatis, & pœnis peccatorum purgatæ ante generalem reſurrectionem, & judicium Dei eſſentiam faciliater videbant, ſecundùm quod ipſarum ſtatus patiebatur. Quod dico, ne quis exiſtimet eum aſſeruiſſe, & tenuiſſe contrarium illius, quod nunc poſtquam fui, licèt indignus, aſſumptus ad Apoſtolatum, per me extitit de Concilio Cardinalium determinatum.*

Objiciunt hæretici Petrum Alliacenſem tunc Navarrici Collegii Magiſtrum, demum Cameracenſem Epiſcopum, deinde Cardinalem, qui ſcribens adversùs *Joannem Monteſonum* Dominicanum, qui à ſententia ſacræ Facultatis Pariſienſis in eum edita ad Summum Pontificem appellaverat; ſic in tractatu nomine Facultatis adversùs illum edito art. I. concl. 6. ait, *Item prædicta facultas hoc licitè potuit contra Summum Pontificem, igitur à fortiori contra ſuum ſubditum, & inferiorem* (illius nempe errores doctrinaliter reprobare.) *Aſſumptum patuit Joannis* XXII. *tempore, quia ſicut refert Magiſter* Nicolaus de Lyra *in tractatu ſuo de viſione beatifica, ferè quadraginta dictæ facultatis Magiſtri concorditer determinarunt contrarium illius, quod Papa publicè aſſerebat; & ſimile fecit dictus Magiſter, & ſimiliter contra eum publicè ſcripſit Magiſter Guillelmus Okam, ut patet in ejus Dialogo: quæ omnia quoad hæc fuerunt reputata, licitè facta, ſicut apparuit tempore Benedicti Duodecimi illius Succeſſoris.* Hæc ex manuſcripto Collegii Navarrici codice.

Confirmant ex eo, quod tunc Philippus Valeſius Galliæ Rex, cùm Pariſienſium Theologorum definitione munitum ſe ſentiret, Joanni XXII. minaces ſcripſit Litteras, in quibus habentur verba hæc, *Que il ſe revoquaſt, ou qu'il le feroit ardre*, id eſt, *Ut errorem ſuum revocaret, alioqui ipſum igne exurendum curaret*; ut Petrus Alliacenſis jam Cameracenſis Epiſcopus notavit incerta quadam oratione, quæ in Bibliotheca S. Victoris aſſervatur manuſcripta, & ſic incipit: *Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum.* Unde ſubdit: *Pontifex Regi paruit, errorem revocavit ſuum, & Eccleſiæ matri ſuæ, ac Dominæ ſubjecit.*

Reſpondeo equidem *Aventinum*, *Plæſſæum-Morneum*, & alios ſimiles id aſſerere: ſed quàm perperam, quàmque mendaciter hoc ipſum commenti fuerint, apertè conſtat ex illa ſumma Philippi Chriſtianiſſimi Principis in Joannem XXII. obſervantia, necnon & præclaro ſacræ *Facultatis Pariſienſis* de ipſius Joannis innocentia teſtimonio,

ut

ut conſtat ex deliberatione ejuſdem Facultatis facta ſecunda die Januarii, anno Domini 1333. cujus tenor ſequitur.

Sereniſſimo Principi, ac Domino Domino Philippo Regi Francorum illuſtri ſui devoti Capellani ejuſdem miſeratione. Petrus Patriarcha Hieroſol. Petrus Archiepiſcopus Rothomagenſis, Guil. Bernardi Cancellarius Pariſienſis, Joann. de Blangiaco Archidiaconus Vulcaſſini in Eccleſia Rothomagenſi, Nicolaus de Lyra Ordinis Minorum, Joannes de Menthono Ordin. S. Benedicti, Matth. de Archis, Petrus de Palma Prior Provincialis Fr. Ord. Prædicatorum in Francia, Joannes de Caricampo Ord. Ciſter., Petrus de Caſa Prior Generalis Fr. Beatæ Mariæ de Monte Carmelo, Simon de Meneriis, Guillelmus de Caſtro Reginaldi Ord. Prædicatorum, Germanus Celati, Galinus de Giaco Ord. Prædic. Guillelmus de Brena Minor, Guillelmus Calcot Ord. Præd. Olivarius Saladini. Gerardus de Pergamo Ord. Eremitarum S. Auguſtini, Petrus de Verberia Ordinis Vallis ſcholarium, Nicolaus de Alexandria Ord. Erem. S. Auguſtini, Petrus Herſe Ordinis Carmelitarum, Nicolaus Boneti Ordin. Fr. Minorum, & Durandus de Aureliaco Ord. Prædic. ſacræ Theologiæ Magiſtri, cum ſui humillima recommendatione, per temporalis Regni regimen ſic tranſire, ut perveniat ad perpetui Regni culmen.

Placuit Regiæ veſtræ majeſtati nos Dominica 4. Adventus Domini in veſtro Manerio in nemore de Vicennis ad ſui præſentiam convocare, noſque requirere, quòd vellemus corporale juramentum præſtare, quòd ſuper petendis à nobis de ſtatu animarum Sanctorum à corporibus exutarum, veritatem, quam ſentiebamus, fideliter, & abſque palliationis cujuſcumque velamine diceremus, aſſiſtentibus Regiæ veſtræ Celſitudini excellentibus Principibus Dominis Philippo Dei gratia Rege Navarræ, Joanne primogenito veſtro Normaniæ, Ludovico Borbonefii Ducibus, Carolo Germano veſtro Duce Alenconi, Guidone Bleſenſium Comitibus, ac reverendis Patribus Guillelmo Occitano Archiepiſcopo, Guillelmo Pariſienſi, Andrea Atrebatenſi, Guillelmo Convenarum, Petro Ruthenenſi, Rogerio Lemovicenſi, Bernardo Annicenſi, Joanne Nivernenſi Epiſcopis, Guillelmo electo Ebroicenſi; Petro Cluniacenſi, Guidone ſancti Dioniſii, Petro ſancti Germani de Pratis, Hugone Corbienſi Abbatibus, & aliorum, tam Clericorum, quàm Baronum, & Militum, Conſiliariorum veſtrorum Religioſorum, & Sæcularium multitudine copioſa.

Præfato autem juramento per nos præſtito, duæ nobis fuerunt propoſitæ quæſtiones; Prima, *Utrùm animæ Sanctorum in Cœlo exiſtentes videant divinam Eſſentiam facie ad faciem, ante reſumptionem corporum, & ante Judicium generale*. Secunda, *Utrùm viſio, quam de Eſſentia divina nunc habent, evacuabitur in die extremi Judicii, alia ſuccedente*.

Et quia Princeps Sereniſſime! Vos ut Dominum noſtrum chariſſimum Fundatorem, & Guardatorem Pariſienſis ſtudii, & noſtræ ibidem Theologiæ facultatis, Regemque præcellentem revereri tenemur, & veſtris juſſionibus obedire; attendentes ſpecialiter id, quod ab ore veſtro ibidem audivimus, quòd nihil in hac materia quærebatis, quod tangere poſſet ſanctiſſimum Patrem, ac Dominum noſtrum Joannem divina Dei providentia ſacro ſanctæ Romanæ, & univerſalis Eccleſiæ ſummum Pontificem, cujus ſumus devoti ſervi, & filii; quinimò ſicut filius ejus devotiſſimus honorem ſuum in his, & aliis zelabatis. Adverrenteſque, quòd multorum fide dignorum relatione audivimus. *Quòd quidquid in hac materia ſua Sanctitas dixit, non aſſerendo, ſeu opinando protulerit; ſed ſolummodo recitando*. Conſiderante ſque, quòd juxta Principis Apoſtolorum doctrinam de ea, quæ in nobis eſt fide, & ſpe parati eſſe debemus omni poſcenti nos reddere rationem, ſigillatim, quod ſentiebamus ſuper petitis reſpondemus, & omnes in hanc ſententiam convenimus: Quòd à tempore mortis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, per quam pretium redemptionis humani generis extitit perſolutum, omnes animæ ſanctorum Patrum, quas idem Salvator noſter ad Inferos deſcendens eduxerit de Limbo, cæterorumque fidelium animæ, quæ de corporibus exierunt, nihil habentes purgabile, vel quæ jam in Pur-

„ Purgatorio ſunt purgatæ, ad viſionem „ nudam, & claram, beatificam, intuitivam, & immediatam divinæ eſſentiæ, „ & benedictiſſimæ Trinitatis, Patris, & „ Filii, & Spiritus ſancti, quàm Apoſtolus I. ad Corinth. 13. cap. nominat *viſionem facie ad faciem*, fuerunt aſſumptæ, ipſaque Deitate perfectè fruuntur, „ & jam quòd crediderunt videntes, quòd „ ſperaverunt tenentes, non in ſpe, ſed „ in re ſunt beatæ: Quòdque dicta viſio, „ quam nunc habent, reſumptis corporibus minimè evacuabitur, alia ſuccedente; ſed ipſamet in eis cum ſit earum vita, & natura, perpetuò remanebit.

„ Et quia Princeps inclyte! poſtmodum „ in die ſancti Joannis Evangeliſtæ nos „ feciſtis Pariſiis congregari, & ibidem „ fuimus veſtro nomine requiſiti, illud „ quod dicta die Dominica 4. Adventus „ in veſtra præſentia dixeramus, redigeremus in ſcriptis, noſtris ibidem ſigillis appenſis; licèt ſupplicaviſſemus, „ quòd de iis, quæ jam dixeramus, dignaretur veſtra Celſitudo regia contentari; „ vel quòd, ſicut quis ſigillatim reſponderet, ita in ſcriptis redigeretur ſigillatim: „ Tamen nolentes veſtris juſſionibus contraire, præſentes litteras ſub appoſitione ſigillorum noſtrorum in præmiſſorum teſtimonium Regali Excellentiæ ducimus concedendas. Et nos Guillelmus „ le Petit, Henricus de Somons Miniſter „ Provincialis Ord. Fratrum Minorum in „ Francia, Ægidius de Peſtico, Joannes „ de ſancto Dionyſio Ordinis ſancti Benedicti, Guillelmus Herces Pœnitentiarius Pariſienſis, & Robertus de Bardis „ in eadem facultate Theologici Doctores, qui in dicta Conventione facta in „ nemore Vicenarum præſentes non fuimus ex cauſis legitimis impediti, poſtmodum in aliis Congregationibus veſtro „ nomine requiſiti præmiſſis quæſtionibus „ conſimiliter, cum præfatis Patribus, & „ Magiſtris per omnia reſpondemus, & „ idem quod ipſi dixerunt in prædicta materia credimus, & ſentimus; in cujus „ rei teſtimonium ſigilla noſtra, unà cum „ ſigillis eorum præſentibus litteris duximus apponenda. Datum Pariſiis apud „ S. Mathurinum in noſtra Congregatione „ Generali Magiſtrorum in Theologia Regentium, & non Regentium, ſecunda „ die Januarii anno Domini 1333.

Ex hoc inſtrumento publico, (cujus originale ſervatur in Archiviis ſacræ Facultatis Pariſienſis, ex quo hæc deſcripſi) ſatis, ſuperque apparet, quæ fuerit Religio, tam Chriſtianiſſimi Regis, quàm ſacræ Facultatis in ſummum Pontificem omnium fidelium Parentem; & qualiter præfatus Joannes XXII. non aſſerendo, nec opinando, ſed tantùm recitando ſcripſerit ſanctas animas, quibus nihil luendum ſupereſt, clara Dei viſione ad diem Judicii eſſe privandas.

Patet etiam, quàm perperam noſter Nicolaus de Lyra, inter Joannis XXII. damnatores, & impugnatores annumeretur; quippe cum prædictæ Facultatis Pariſienſis ſententiæ ſubſcripſerit, & unà cum cæteris Magiſtris aſſeruerit prædictum Joannem præfatam ſententiam non aſſertivè, ſed recitativè tantùm ſcripſiſſe.

Patet denique, quàm parùm certò Bzovius ad annum 1331. ſcripſerit, Joannem Pontificem, in aſtruenda illa ſententia, opinioni Fratrum Minorum adhæſiſſe; quòd enim Franciſcani priùs eam docuerint, tenuerint, aut foverint, vel quòd in eorum in hac re ſententiam Joannes inclinaverit, merum commentum eſt; quippè nullus gravis Hiſtoricus Minoritis hujus opinionis originem tribuit: imò plures Scriptores auctorem primum hujus controverſiæ ſcribunt Joannem Pontificem: cui inſuper rei argumento eſt, quòd nullus reperietur Franciſcanus, qui in hujus opinionis favorem quidpiam ſcriptum reliquerit.

Quòd verò Guillel. Aſtienſis Inquiſitor Avenione in curia Pontificia, Thomam Valentem Anglum ex Ordine Prædicatorum contrariam ſententiam coram Pontifice prædicantem, in carcerem conjecerit; non ideo fecit, quòd ipſe cum Joanne ſenſerit, ſed quòd Prædicator minùs religioſè, & magis audacter, quàm opportuit, ipſum Pontificem non obſcurè (Bzovio ipſo hìc, & alibi teſte) præſtrinxerit, divinam maledictionem imprecatus aſſertoribus illius ſententiæ: præſertim, cùm eo tempore Joannes nihil tenaciter defenderit, nec conſtanter aſſeruerit in hac quæſtione. Itaque irreverentia Prædicatoris, non veritatis prædicatio in cauſa fuit, cur carceri manciparetur.

Patet etiam, quàm impudenter mentiatur

tur Calvinus lib.4. inſtitutionum cap.7. paragrapho 28. dum aſſeruit Joannem XXII. ſenſiſſe animas eſſe mortales uſque ad extremum judicii diem, illumque ideo in Hæreticorum Catalogo fuiſſe repoſitum. Quo quid impudentius fingi poteſt? quidve magis à Joannis ſententia alienum? Cumulat nihilominus hoc mendacium Calvinus, dum Gerſonium (quem imperitè Joanni coævum fingit, cùm nondum natus eſſet) teſtem appellat negatæ à Joanne animæ immortalitatis. Id enim Gerſon nec cogitavit quidem; ſed tantùm ex adepta per Latronem beatitudinem ſtatim poſt mortem, arguit falſam eſſe Joannis doctrinam, quam falsò ei tribuebat, animas videlicet Sanctorum nonniſi poſt judicium Divinitatem intuituras. At de Gerſonio pleniùs infra.

Patet denique quantùm hallucinentur inepti quidam Conjectores, qui volunt Joannem divinitùs è vita præreptum, ne in decernenda hac controverſia aberraret. Quid enim miraculi mors in homine nonagenario habet, ubi maximè præceditur ab infirmitate quatriduana? Quidve periculi ſuberat, cùm à Spiritu ſancto regendus eſſet in ferendo decreto fidei circa utrinque agitatam, & libratam quæſtionem?

Objiciunt 2. Adrianum VI. & Gerſonium aſſerentes revera Joannem XXII. a ſacra Facultate Pariſienſi, nec non à Philippo Rege damnatum: Ita namque Gerſonius Regem Chriſtianiſſimum in Sermone de Paſchate alloquitur, *Propter quod inſuper apparet falſitas doctrinæ Papæ Joannis XXII. quæ damnata fuit cum ſono buccinarum, vel tubarum coram rege Philippo Avunculo tuo per Theologos Pariſienſes de viſione beatifica: & credidit potiùs Theologis Pariſienſibus, quàm Curiæ*: Ergo revera Joannes XXII. à ſacra Facultate Pariſienſi damnatus eſt.

Nego conſequentiam: Etenim Adrianus non loquitur aſſertivè, ſed ex vulgari, quæ hæreticorum dolo diſſeminabatur, opinione: ait enim *Fertur de Joanne XXII. &c.* Quantùm autem ad Gerſonium, dico præfatam concionem non videri genuinum, ſed ſpurium illius fœtum, ut plura, eaque graviſſima momenta fidem faciunt. *Primò* quia Gerſonius non erat ignarus præfati decreti ſacræ Facultatis Joannem XXII. juſtificantis. *Secundò*, quia ſtylus præfatæ concionis, tam demiſſus, ac barbarus eſt, ut à nullo ſapiente Gerſonio adſcribi poſſit. Unum autem, aut alterum ex pluribus profero: Dum enim quaſdam quæſtiones Reſurrectionem ſpectantes, vellet conſtringere, ait: *Curioſitas ſcire deſiderans volebat interrogare multas alias quæſtiones*. Tum rurſus verſus finem. *Erat mihi intentio magis intrare materiam*, cæteræ autem Gerſonii orationes, maximè, quas habuit coram Regibus, ſunt nobilioris ingenii, & ſtyli magis limati. *Tertiò* quòd Petrus Schotus affirmet nonnulla operibus Gerſonii, fraude hoſtium Eccleſiæ, inſerta fuiſſe; putà de *imaginibus*, & *indulgentiis*, ut tanti viri famam maculare poſſent, & ſuis erroribus patrocinari; quidni pariter adſcripta fuerit ipſi præfata concio, maximè cùm vix Gerſonii genium redoleat?

SECTIO SECUNDA.

De Principiis productivis viſionis Beatificæ.

Tria diſtingui poſſunt principia divinæ viſionis productiva: Primum ex parte objecti, nimirum ſpecies impreſſa: Secundum ex parte auxilii, videlicet lumen gloriæ: Tertium ex parte animæ, & ſubſtantiæ rationalis, nempe potentia intellectiva, de quibus omnibus hac in Sectione agendum erit.

QUÆSTIO PRIMA.

An ſpecies impreſſa Dei ſit poſſibilis, &c.

Tritum eſt apud Philoſophos, omnem omnino cognitionem ab objecto, & potentia naſci; potentia namque ad illius formationem per ſe, & immediatè concurrit; objectum autem, vel per ſe, vel per vicariam ſui ſpeciem, maximè quando non eſt præſens, & proportionatum potentiæ cognoſcenti: Cùm enim *neceſſe ſit*, inquit Philoſophus 3. de anima cap. 3. *res ipſas, aut earum formas in anima eſſe*: certumque pariter ſit, res ipſas ſecundùm ſe non recipi in facultate cognoſcente: quis enim dixerit lapidem cognitum eſſe ſubſtantialiter in intellectu? neceſſum eſt, ut in eo ſint per vicarias ſui ſpecies impreſſas:

preſſas: An autem talis de Deo ſpecies detur, maximè in viſione beatifica, ut evidentiùs reſolvatur,

Notandum 1. duplicem ſolitò diſtingui ſpeciem objecti repreſentativam: Alia enim dicitur *Impreſſa*, alia verò *Expreſſa*. Prior eſt *virtualis ſimilitudo alicujus objecti*, ſeu qualitas quædam intentionalis, effectivè concurrens cùm intellectu ad producendam cognitionem, complendo nimirum ipſam potentiam, & illam determinando ex parte objecti ad hanc cognitionem producendam. Dicitur *ſimilitudo*, quia repræſentat objectum, illudque potentiæ cognoſcenti præſens exhibet: Dicitur *virtualis*, non enim repræſentat objectum formaliter, ſed virtualiter, quia vice objecti concurrit ad cognitionem formandam. Cùm enim cognitio omnis ex potentia, & objecto naſcatur, potentia quidem per ſeipſam ſemper concurrit ad formandam cognitionem, objectum verò interdum per vicariam ſui ſpeciem, ut jam dictum eſt. Dicitur *qualitas intentionalis*, quia ordinatur ad cognitionem, & intellectum, cujus operatio interdum intentio appellatur.

Poſterior ſpecies, nimirum expreſſa, eſt terminus internus cognitionis, qui in intellectu, dicitur *Verbum mentis*, in imaginatione *Phantaſma*, eſtque ipſa ab intellectu, & objecto concurrente formata ut ipſius objecti imago, & expreſſio.

Notandum 2. Triplex diſtingui munus ſpeciei impreſſæ: Primum eſt unire objectum potentiæ, & ipſam efficere intentionaliter ſimilem objecto. Secundum eſt determinare potentiam indifferentem ad varias cognitiones, ita ut cognoſcat potiùs unum objectum, quàm aliud: Tertium eſt complere potentiam ex parte objecti. Cognitio namque duas habet formalitates, eſt enim actus vitalis, & repræſentatio formalis rei cognitæ: ad utrumque autem efficienter concurrit, tam ſpecies, quàm potentia; ſed potentia præcipuè videtur concurrere ad cognitionem, ut actus vitalis eſt, objectum autem, & ipſius vicaria ſpecies, maximè concurrunt ad cognitionem, quatenus eſt imago, & ſimilitudo ipſius objecti: Ita quòd ſpecies ideo dicatur effectivè concurrere ad cognitionem, quia totum id præſtat, quod præſtaret objectum ipſum, ſi per ſe immediatè ad formandam talem cognitionem concurreret.

Notandum 3. Triplicem diſtingui poſſe ſimilitudinem in potentia intellectiva reſpectu objecti. Prima eſt quædam virtus, & efficacia talis intellectus ad eliciendam cognitionem circa tale objectum, exprimendo ſcilicet in ſeipſo illius objecti ſimilitudinem, & imaginem, qua velut informetur, & illuſtretur ipſemet intellectus: Unde tritum illud Philoſophicum, *Intellectus intelligendo fit omnia*: Secunda ex parte ipſius objecti, impreſſa tamen potentiæ, & in ipſa recepta; eſtque ipſa ſpecies impreſſa vices agens objecti, illud exhibendo præſens potentiæ, & cum ipſa concurrendo ad formandam expreſſam ipſius objecti imaginem: Tertia denique eſt ex parte medii, eſtque res illa, quæ cognita ducit ad cognitionem alterius: ſic imago alicujus cognita, in illius, quem repræſentat, cognitionem deducit.

His prænotatis, celebris eſt inter Theologos controverſia, an ſcilicet Deus per ſeipſum concurrat in ratione objecti, aut per aliquam vicariam ſui ſpeciem, ad cognitionem beatificam: quæ ut reſolvatur, tria hìc ſunt diſcutienda. Primò determinandum eſt, an ſit poſſibilis ſpecies impreſſa Dei, quæ illius vice concurrat ad viſionem beatificam. Secundò an illa ſpecies de facto detur in Beatis. Tertiò, quomodo Deus per ſeipſum concurrere dicatur, cum intellectu beatifico, ad ſui viſionem formandam.

CONCLUSIO PRIMA.

SPecies *impreſſa divinæ Eſſentiæ non eſt impoſſibilis*. Hæc eſt contra Thomiſtas. Probatur: Illud non debet cenſeri impoſſibile, quod non implicat contradictionem: ſed ſpeciem impreſſam divinæ Eſſentiæ exiſtere, non implicat contradictionem. *Probo*. Repugnaret, & contradictionem involveret talis ſpeciei exiſtentia, maximè *vel* quia eſt Dei ſimilitudo virtualis, *vel* quia potentiam determinat, *vel* quia cum ipſa concurrit effectivè ad firmandam viſionem divinæ Eſſentiæ; hæc enim tria ſunt munia ſpeciei impreſſæ, ut dictum eſt in ſecundo Notabili: ſed ex neutro capite repugnat illius exiſtentia. *Non quidem, quia eſt Dei ſimilitudo*, quippe, cùm ipſi Thomiſtæ admittant ſpeciem expreſſam, concedantque intuitivam Dei viſionem eſſe ſi-

militudioem expreſsam divioæ Eſsentiæ: Ergo non repugnat ſpecies impreſsa, quatenus eſt divinæ Eſsentiæ ſimilitudo. *Non etiam, quia eſt potentiæ determinativa*, nam aliquam qualitatem produci ad determinaodam potentiam ex ſe indifferentem, ut circa objectum aliquod feratur, & operetur, nullam, ut apparet, contradictionem involvit; quippe cùm habitus, & ſpecies naturales impreſſæ id continuò præſtent. *Non etiam ex tertio capite*, ſiquidem lumen gloriæ coocurrit cùm intellectu efficienter ad formandam viſionem beatificam: quidni ergo produci poſſet ſpecies impreſſa, quæ cum eodem intellectu concurrat ad Deum videndum.

Confirmatur: Nullo argumento probari poteſt impoſſibilitas ſpeciei impreſſæ, quo pariter non probetur ſpeciem expreſſam eſſe impoſſibilem: Sed ſecundum non admittunt Thomiſtæ: Ergo nec primum debent admittere. Probatur *Major*: Rationes potiſſimæ, quæ probare videotur impoſſibilitatem ſpeciei impreſſæ, petuntur, vel ex improportione objecti, vel ex munere ipſius ſpeciei, vel ex aliis rationibus, quæ hanc implicantiam ſuadere poſſent: ſed eædem rationes etiam ſuadent implicare ſpeciem expreſſam.

Probo. Prima ratio, quam ſanctus Thomas *quæſt*. 12. *art*. 2. profert adversùs poſſibilitatem ſpeciei impreſſæ, eſt, quia res ſuperioris ordinis non poteſt per ſpeciem ioferioris ordinis repræſentari; ac proinde ſpecies aliqua creata, & finita non poteſt repræſentare Deum. *Verùm* hæc ratio pariter oſtendit Deum non poſſe repræſentari per ſpeciem expreſſam: quia, tam repræſentatio formalis, quæ fit per ſpeciem expreſſam eſt creata, & finita, quàm repreſentatio virtualis, quæ fieret per ſpeciem impreſſam: Ergo, &c.

Secunda ratio eſt, cùm Deus ſolus ſit ſuum eſſe, nulla res creata poteſt eſſe ſimilitudo Dei, ut eſt in ſe; alioquin hæc ſimilitudo pariter eſſet ſuum eſſe. *Verùm* hoc magis pugnat in ſpeciem expreſſam, quàm in impreſſam; illa quippe nobiliùs, & expreſſiùs Deum repræſentat, cùm ſit formalis illius ſimilitudo, quàm hæc, quæ tantùm eſt ſimilitudo virtualis Dei, quatenus nimirum concurrit effectivè cum iotellectu ad formandam illam ſpeciem expreſſam.

Replicant moderni Thomiſtæ: Hoc diſcrimen inter utramque ſpeciem, eſſe, quòd impreſſa ſit perfectio objecti, expreſſa verò ſit perfectio, & complementum ſubjecti perfectibilis. Confirmant. Si enim, ioquiunt, intellectus eſſet ſua intellectio, noo poſſet recipere ſpeciem expreſſam, neque per illam perfici.

Contra. Idcirco ſpecies impreſſa dicitur perfectio objecti, quia extrinſecè illud repræſentat virtualiter, quateous nimirum loco, & vice illius concurrit cum intellectu ad formandam ſpeciem expreſſam: ſed etiam illa ſpecies expreſſa eſt ſimilitudo extrinſeca objecti, illudque repræſentat formaliter, & concurrit vice illius, per modum formæ: Ergo tam eſt extrinſeca perfectio objecti, quàm ſpecies expreſſa. Patet minor. Si Deus enim poſſet eſse formalis ſui repræſentatio, ſeu habere rationem formæ, ſeipſum repræſentans formaliter intellectui creato, certè non deſideraretur in ejus viſione ulla ſpecies expreſſa, ut patet; & conſequenter hæc concurrit vice Dei in ratione objecti ad ipſum formaliter repræſentandum.

Ad confirmationem: Concedo, quòd ſi intellectus creatus eſſet ſua intellectio, non deſideraret ſpeciem expreſsam, per quam perficeretur, ſicut Deus illam non requirit, quia eſt ſua intellectio: ſed cùm ſit indifferens, ut iotelligat, vel per ſeipſum intrinſecè immediatè; vel per viſiooem ſuperadditam ab extrinſeco, poteſt perfici per ſpeciem, tam impreſsam, quàm expreſsam

Replicant 2. Diſparitatem inter utramque ſpeciem eſse, quòd Deus iotrinſecè habeat in ſe rationem ſpeciei impreſsæ, reſpectu cujuſcumque intellectus creati, quatenus eſt per ſe viſibilis; non autem habeat ex ſe rationem ſpeciei expreſsæ, quia ex ſe noo eſt viſus, ſed per actum potentiæ videntis; atque adeo hæc dari poſſit extra Deum, non autem illa.

Contra: Si propterea repugnat ſpecies impreſsa, quia Deus ſupplere poteſt per ſeipſum illius munus, ſequeretur etiam repugnare lumen gloriæ, nec-non & omnes cauſas creatas, quarum munus Deus ſupplere poteſt. Unde ſi idcirco noo ſit poſſibilis ſpecies impreſsa, quia non cenſetur neceſsaria ad viſionem Dei, etiam ſequitur repugnare ipſum lumen gloriæ, cùm Deus illius munus ſupplere poſſit: ſed

con-

conſequens non concedunt Thomiſtæ: Ergo nec admittere debent antecedens.

Aliqui diſcrimen aſſignant, quòd ſpecies impreſſa, ſi daretur, repræſentare deberet Deum comprehenſivè, quod expreſſæ non convenit: ſed nulla ſpecies creata poteſt Deum comprehenſivè repræſentare; ut patet : Ergo nec talis dari poteſt. Probant *Majorem*, quia ſpecies naturaliter, & neceſſariò ab objecto procedit, tanquam naturalis ipſius imago: Ergo repræſentat illud, quantùm repræſentabile eſt, adeoque comprehenſivè: ſpecies autem expreſſa cum procedat à potentia limitata, & lumine gloriæ finito, non debet eſſe comprehenſiva, & infinita in repræſentando.

Contra: Quando objectum liberè movet, ſpecies ab eo procedens non naturaliter, ſed liberè emittitur; adeoque procedit magis, minùſve perfecta pro illius arbitrio : ſed Deus, ut eſt objectum beatificum liberè movet creaturam ad ſui viſionem : Ergo ſpecies ab eo emiſſa repræſentat in quantum vult repræſentari, & ſic non eſt comprehenſiva.

Adde, quòd licèt ab eo procederet naturaliter, non propterea deberet eſſe infinita, & comprehenſiva, quia ipſius limitatio repeteretur ex parte ſuæ naturæ, quæ finita eſt. Quemadmodum, ſi Deus ageret naturaliter ad extra, effectus ab eo procedentes non eſſent neceſſariò infiniti; eò quòd infinitas eſſentialis creaturæ repugnet, ſed ſolùm eſſent perfectiſſimi in quantum eſſe poſſunt. Idem dicendum à ſimili de ſpecie impreſſa.

Objiciunt 1. Thomiſtæ: Ille, qui eſt actus purus, & ſimpliciter infinitus, non poteſt repræſentari per aliquid creatum, & finitum: ſed Deus eſt actus purus, & ſimpliciter infinitus: Ergo repræſentari nequit per ſpeciem expreſſam.

Reſpondeo 1. hoc argumentum æquè pugnare, imò magis contra ſpeciem expreſſam, quàm contra impreſſam, eò quòd, ut diximus, ſpecies expreſſa ſit vividior, & perfectior objecti ſimilitudo.

Secundò diſtinguo majorem: Non poteſt repræſentari ſubſtantialiter, ita quòd detur ſubſtantia æquè perfecta ipſum repræſentans, concedo: non poteſt repræſentari intentionaliter, & per modum ſimilitudinis, nego: ad repræſentandum enim intentionaliter aliquod ens, quod eſt actus purus, non eſt neceſſe, ut repræſentans ſit pariter actus purus; notiones enim noſtræ verè repræſentant id, cujus ſunt notiones, licèt non ſint ejuſdem naturæ.

Urgebis: Species objectum repræſentans debet eſſe magis, aut ſaltem æquè immaterialis ac ipſum objectum, quod repræſentat: ſed nulla ſpecies poteſt eſſe ejuſdem, & proinde multò minùs majoris immaterialitatis cum Deo: Ergo nec dari poteſt ſpecies impreſſa Dei repræſentativa. Ut majorem, & minorem probent, diſtinguunt cum Gonet, quatuor ordines, vel gradus immaterialitatis rebus cognoſcibilibus convenientes: *Primus* eſt rerum ſenſibilium, ut ſunt in materia individuali, quarum immaterialitas conſiſtit, in quadam actualitate, quam habent, ſufficienti ad immutandum ſenſum. *Secundus* eſt quidditatum rerum materialium, quæ licèt in re habeant eſſe in materia individuali, per intellectum tamen ab ea abſtrahuntur. *Tertius* eſt rerum ſpiritualium, quæ habent eſſe omnino ſeparatum à materia, non tamen à potentialitate, quales ſunt Angeli. *Quartus* eſt ejus entis, quod non ſolum ſeparatum eſt à materia, ſed etiam à potentialitate, cujuſmodi eſt ſolus Deus, qui eſt actus purus. His reſpondent quatuor alii gradus, vel ordines immaterialitatis ſpecierum. *Primus* eſt ſpecierum ſenſibilium, ſingula ria materialia repræſentantium. *Secundus* ſpecierum à phantaſmatibus abſtractarum, repræſentantium quidditates, & naturas materiales à ſingularibus abſtractas. *Tertius* ſpecierum intelligibilium, quæ nullo modo ſunt à phantaſmatibus abſtractæ, non tamen ſunt actus puri, ſed admixtam habent potentialitatem, quales ſunt ſpecies, quibus Angeli cognoſcunt. *Quartus* ejus ſpeciei, quæ omnino ſeparata eſt à materia, & potentialitate, eſtque actus purus, qualis eſt divina Eſſentia reſpectu intellectus divini. Cum ergo dicimus, inquiunt, ſpeciem debere convenire cum objecto in gradu immaterialitatis, hoc ita intelligendum eſt, ut ſi objectum habeat immaterialitatem primi ordinis, etiam ſpecies primi ordinis immaterialitatem debeat habere, & ſic de ſecundo, tertio, & quarto gradu : Unde cùm nulla ſpecies creata, vel creabilis poſſit ad quartum immaterialitatis gradum pervenire, alioquin eſſet actus purus, & ſuum eſſe per eſſentiam ſicut Deus, nulla poteſt dari ſpecies creata, quæ Deum quidditativè repræſentet.

Confirmatur: Quælibet ſpecies creata, vel creabilis, magis, diſtat à Deo, quàm ſpecies ſenſibilis à quidditate rei materialis, & quàm ſpecies à phantaſmatibus abſtracta à quidditate, & ſubſtantia Angeli: ſed repugnat per ſpeciem ſenſibilem cognoſci eſſentiam, & quidditatem rei materialis, & per ſpeciem à phantaſmatibus abſtractam, quidditativè videri Angelum: Ergo à fortiori repugnat per aliquam ſpeciem creatam, Deum quidditativè videri.

Reſpondeo 1. hoc argumentum in ipſosmet Thomiſtas retorqueri poſſe, non enim magis ſpecies impreſſa debet eſſe ejuſdem immaterialitatis cum Deo, quàm expreſſa, quam tamen ipſi adſtruunt cum S. Thoma *q.* 27. *art.* 1. *& lib.* 3. contra gentes *cap.* 44. ubi docet verbum formari ab omni intellectu creato eo ipſo, quo intelligens eſt; adeoque verbum, ſeu ſpecies expreſſa formatur à beatis, ut fuſiùs infra probabimus contra moderniores Thomiſtas, qui hujus rationis pondere preſſi negant ſpeciem expreſſam fieri in viſione beatifica; ſed hæc, utpote creata, & finita, non eſt ejuſdem immaterialitatis cum Deo: Ergo nec impreſſa talis debet eſſe. Adde quòd ſpecies, qua Angelus inferior quidditativè ſuperiorem cognoſcit, & qua anima ſeparata Angelorum naturam intelligit, non eſt ejuſdem immaterialitatis cum Angelo ſuperiori, nec cum ſubſtantia Angelica, & conſequenter non eſt neceſſum, ut ſpecies ſit ejuſdem immaterialitatis cum objecto, quod repræſentat.

Fateor equidem ſpeciem intelligibilem objecti materialis eſſe ipſo immaterialiorem, quia intentionalis eſt: At non ita res ſe habet in cæteris ſpeciebus, maximè in iis, quæ res omnino ſpirituales repræſentant.

Ad confirmationem dico, quamlibet ſpeciem creatam diſtare magis à Deo, quàm ſpeciem materialem a ſubſtantia Angeli, ſecundùm entitatem, concedo: ſecundùm repræſentationem, nego: magis enim convenit cum Deo ſpecies intentionalis ipſius repræſentativa, quàm ſenſibilis cum natura ſpirituali.

Objiciunt 2. Species impreſſa ordinatur eſſentialiter ad ſupplendas vices objecti, quando illud, vel eſt abſens, vel improportionatum potentiæ cognoſcenti; ſed Deus nec eſt abſens, nec improportionatum objectum intellectui elevato per lumen gloriæ: Ergo non eſt poſſibilis ſpecies illius repræſentativa.

Nego majorem: Non enim ſpecies impreſſa tantùm ordinatur ad ſupplendas vices objecti abſentis, & improportionati; ſed etiam ad ſupplendas vices objecti non agentis per ſe, nec concurrentis immediatè ad ſui viſionem; ſicut enim Angelus, v. g. licèt ſeipſum per ſubſtantiam ſuam intelligat, poteſt tamen intermittere hunc modum ſe cognoſcendi, & ſuſpendere concurſum ſuæ ſubſtantiæ ad cognitionem ſui, ut ſeipſum, per ſpeciem impreſſam, & ſibi à Deo inditam cognoſcat. Ita Deus ſuſpendere poteſt concurſum eſſentiæ ſuæ concurrentis per modum objecti ad viſionem beatificam, & ſubſtituere ſibi ſpeciem impreſſam, quæ vices illius agat.

Objiciunt 3. Nullum objectum, quod eſt per ſuam eſſentiam proximè intelligibile, repræſentari poteſt per ſpeciem impreſſam: ſed Deus per ſuam eſſentiam eſt proximè intelligibilis: Ergo non poteſt repræſentari per ſpeciem. Probatur *Major*: Quando aliquid eſſentialiter convenit alicui ſubjecto, non poteſt illi tribui per formam ſuperadditam: Ergo ſi objectum habet ex ſe proximam intelligibilitatem, implicat ut illam recipiat à ſpecie. *Antecedens* probant variis exemplis, non enim inquiunt poſſent accidentia ordinari ad efficiendam ſubſtantiam, & potentiam capacem operationis, ſi illa per ſe, ſummam in operando facilitatem, & virtutem haberet: Item quia lux ſeipſa viſibilis eſt ratio videndi alia objecta, tamen non poteſt fieri viſibilis per aliud. Similiter Deus, quia ſeipſo eſt infinitus, & immenſus, non poteſt eſſe talis per formam ſuperadditam: Ergo cum æquè ſit intelligibilis, ac eſt immenſus, non poterit eſſe talis per ſpeciem expreſſam.

Confirmatur: Non poteſt hæc ſpecies concurrere loco objecti, ſi Deus etiam poſita tali ſpecie non poſſit non concurrere immediatè per modum objecti ad viſionem beatificam: ſed ita eſt; ſicut enim non poteſt ſe ſpoliare concurſu effectivo, ſic neque objectivo.

Diſtinguo majorem: Objectum per ſeipſum eſſentialiter intelligibile non poteſt fieri intelligibile per aliud, ſi non poſſit ſuſpendere concurſum ſuæ intelligibilitatis immediatè, concedo: ſi poſſit, nego: Deus autem

tem ſuſpendere poteſt concurſum eſſentiæ ſuæ agentis per modum objecti ſui.

Ad probationem dico: Intelligibilitatem in actu primo convenire quidem Deo eſſentialiter, non verò intelligibilitatem in actu ſecundo, hæc enim ſubjacet ejus libertati; adeoque poteſt illi convenire per formam ſuperadditam. Nec contrarium evincunt allata exempla. Si enim ſubſtantia haberet ex ſe, quòd eſſet operativa ſine accidente, & potentia ſine habitu, non poſſet vim operandi recipere ab habitu, & accidentibus, quia ſuam activitatem non poſſent ſuſpendere: Idem dicendum de luce. Similiter Deus fieri non poteſt immenſus, & infinitus per aliquid ſuperadditum, quia tam in actu primo, quàm in actu ſecundo eſt immenſus, & infinitus.

Ad confirmationem dico: Quòd ſi Deus concurreret ad viſionem beatificam media ſpecie impreſſa, non concurreret immediatè objectivè, ſed tantùm mediatè; concurreret autem immediatè ſolùm effectivè. Ratio diſparitatis eſt: quia nullus eſt actus creatus, ad quem Deus non debeat concurrere effectivè per modum cauſæ univerſalis, poteſt autem aliquis eſſe actus, ad quem non concurrat immediatè in ratione objecti, ut dictum eſt; cùm enim Deus intellectum creatum liberè moveat ad ſui viſionem, poteſt non movere per ſe, & ſpeciem impreſſam ſibi ſubſtituere.

Objiciunt 4. Viſio intuitiva Dei poſtulat fieri connaturaliter à Deo, tum ut à cauſa propria, & particulari, tum ut ab objecto proximè motivo: Ergo fieri nequit per ſpeciem impreſſam. Probatur *conſequentia* inductione aliorum actionum, quæ ex natura ſua ita poſtulant à Deo fieri, ut à nullo alio fieri poſſint, quales ſunt creatio, tranſubſtantiatio, &c. quæ conſtat fieri non poſſe, niſi immediatè à Deo.

Nego conſequentiam; ad cujus probationem dico, negari poſſe præfatas actiones ita debere à Deo oriri immediatè, ut ab alio proficiſci nequeant. Cur enim Deus non poſſet concedere alicui creaturæ virtutem ſuſtentandi quantitatem ſine ſubjecto, maximè in ſententia Thomiſtarum, qui cenſent creaturam elevari poſſe ad producendum effectum ſupernaturalem efficaciter, nec non ad creandum ? &c.

Objic. denique: Si poſſibilis eſſet ſpecies impreſſa divinæ naturæ, Angelus poſſet actu ſpeciem naturaliter videre, & conſequenter videre poſſet naturæ viribus divinam Eſſentiam, per talem ſpeciem repræſentatam: ſed abſurdum conſequens: Ergo & & antecedens. *Major* patet quantùm ad priorem partem; quia cum talis ſpecies ſit ens finitum, & creatum, poterit cognoſci ab intellectu Angelico, qui videre poteſt quodcumque ens finitum actu exiſtens, & ſibi ſufficienter præſens. Patet etiam eadem *Maior* quantum ad ſequelam; quia oculus corporalis videns ſpeciem viſibilem refractam in ſpeculo, videt objectum tali ſpecie repræſentatum, ut cenſet S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. cap. 8. Ergo ſimiliter oculus mentis videns ſpeciem divinæ Naturæ, videbit ipſam divinam Naturam tali ſpecie repræſentatam.

Nego majorem quoad utramque partem. Et quidem quantùm ad *primam*, cùm enim illa ſpecies eſſet ordinis ſupernaturalis, non poſſet naturæ viribus percipi ab Angelo, qui naturaliter ſupernaturalia cognoſcere nequit, ut etiam fatentur Thomiſtæ. Nego pariter quantùm ad *ſecundam* cum Doctore quæſt. 14. quodlibetica n. 26. illa namque ſpecies, inquit Doctor, eſſet medium *quo*, non autem medium *quod* viſionis beatificæ: hoc autem diſcrimen eſt inter utrumque medium, quòd *medium quo* non debeat cognoſci, nec formaliter, aut eminenter continere repræſentatum: *medium* autem *quod*, debet objectum repræſentatum formaliter, vel eminenter continere.

Dixi *eminenter*; vel *formaliter repræſentativè*, licèt enim ſtatua Cæſaris v. g. non contineat Cæſarem eminenter, cùm ſit imperfectior homine vero; nec etiam formaliter, quia non eſt verus homo; continet tamen formaliter repræſentativè, nempe ſecundùm rationem talis figuræ, & coloris, ideoque cognoſci debet priùs, quòd ſit imago Cæſaris, quàm cognoſcatur Cæſarem repræſentare. Non enim ſufficit abſolutè cognoſcere imaginem ad cognoſcendum prototypum, ſed ultra requiritur, quòd hæc imago cognoſcatur, ſub ratione formali talis imaginis, ut de imagine divinæ Trinitatis impreſſa homini, ſcribit ſanctus Auguſtinus lib. 15. cap. 24. *Qui ergo* inquit, *vident ſuam mentem, quomodo videri poteſt, & in eo Trinitatem iſtam, de qua multis modis, ut potui, diſputavi, nec tamen eam credunt, vel intelligunt eſſe imaginem Dei: ſpeculum quidem vident, ſed uſque adeo non vident per ſpeculum eum, qui eſt per ſpeculum videndus;*

Digitized by Google

ut nec ipſum ſpeculum, quod vident, ſciant eſſe ſpeculum, id eſt imaginem.

Itaque ut ſpecies impreſſa, & quævis alia imago deducere poſſit in cognitionem alterius, tria deſiderantur: *Primò* quòd hæc objectum repræſentatum contineat vel formaliter, vel eminenter: *Secundò* quòd cognoſcatur ſub ratione imaginis, & talis repræſentationis: *Tertiò* quòd hæc cognitio terminetur ad objectum præſens, ut ſit intuitiva, vel ad abſens ſi ſit abſtractiva. Cùm ergo ſpecies impreſſa non debeat ſic cognoſci, nec Deum ita contineat, non ſequitur, quòd ex ejus cognitione,] divina Eſſentia videatur.

Nec refert quòd intellectus, qui habet talem ſpeciem impreſſam, per eam poſſit attingere Eſſentiam divinam; exinde enim non ſequitur, quòd quivis alius intellectus, qui talem ſpeciem videret, per ipſam etiam percipere poſſet illam divinam Eſſentiam: quia, inquit Doctor, cognitio intuitiva terminatur ad objectum, ut præſens eſt in ſe, vel in alio, in quo formaliter, vel eminenter continetur: quando autem videtur ſpecies, ſeu imago objecti, neque objectum continetur formaliter, vel eminenter in ſpecie; fieri enim poſſet, ut objectum non eſſet præſens: Ergo viſa ſpecie impreſſa, non propterea videtur objectum per ipſam repræſentatum: ſed ultra requiritur, ut ad hanc viſionem objectum moveat ſub ratione præſentis, ſaltem mediatè.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRobabilius *eſt de facto non dari ſpeciem impreſſam in intellectu Beatorum, quæ ipſum determinet ad viſionem beatificam, aut cum ipſo concurrat effectivè ad illam viſionem formandam*. Hæc eſt communis, &

Probatur 1. Quoties objectum eſt debitè præſens, & applicatum potentiæ, ſufficienterque proportionatum, nullo modo requiritur ſpecies impreſſa: ſed ita eſt in viſione Dei; Eſſentia enim divina eſt debitè præſens, & proportionata intellectui beatifico: Ergo in eo non requiritur ſpecies impreſſa. *Major* patet: Quoties enim cauſa principalis agere poteſt per ſe ipſam, non eſt neceſſe, ut virtus ejus inſtrumentalis operetur: ſed quoties objectum eſt præſens, & proportionatum, æquè connaturaliter poteſt agere, ac ſpecies: Ergo tunc ſpecies nullo modo exigitur; ſpecies enim non ſunt neceſſariæ, niſi ad ſupplendam abſentiam, & improportionem objectorum; & conſequenter fruſtrà deſiderantur, ubi objectum eſt præſens, & proportionatum. *Minor* etiam eſt certa; Siquidem Eſſentia divina eſt intimè præſens intellectui beatifico, qui Deum videt facie ad faciem, & ſicuti eſt: eſt etiam ipſi proportionata, quippe cùm elevetur per lumen gloriæ ad ordinem ſupernaturalem, & quaſi divinum.

Secundò: Ibi non requiritur ſpecies impreſſa, ubi objectum totum id præſtat, quod ipſa ejus vicaria ſpecies præſtare poſſet: ſed Eſſentia divina totum id præſtat, quod præſtaret ejus vicaria ſpecies impreſſa reſpectu viſionis divinæ: Ergo talis ſpecies non requiritur: *Minor* conſtat; Species enim impreſſa ideo deſideratur, ut ſuppleat munus, & vices objecti. *Major* probatur. Species ut vicaria eſt objecti, non habet niſi tria munera: *Primum*, quòd compleat activitatem potentiæ illamque conſtituat in actu primo ad operandum: *Secundum*, quòd determinet ejus indifferentiam ad actionem: *Tertium*, quòd illam aſſimilet intentionaliter objecto, ſeu, quòd ſit virtualis imago objecti· ſed Deus ſeipſo præſens eſt, & proportionatus, poteſtque complere activitatem potentiæ in actu primo, & determinare illius indifferentiam, ac cum illa concurrere ad exprimendam ſui imaginem per verbum mentis, ſeu per ſpeciem: Ergo totum id præſtare poteſt, quod præſtaret ſpecies objecti vicaria; proindeque illa non eſt neceſſaria.

Dices 1. Quando Deus poteſt abſque ulla repugnantia aliquid efficere per cauſas ſecundas, id naturaliùs efficit per illas, quàm cum ſolo ſuo concurſu particulari: ſed ſi daretur ſpecies impreſſa determinativa intellectus ad viſionem, & cum ea concurrens effectivè ad formandam Dei ſimilitudinem, illa ſimilitudo ſeu ſpecies expreſſa fieret per cauſas ſecundas cum concurſu univerſali Dei: Ergo connaturaliori modo viſio fieret per ſpeciem impreſſam, quàm à Deo immediatè.

Diſtinguo majorem: Quando talis actio ex ſe non poſtulat à Deo fieri immediatè, concedo: ſecus, nego: Viſio autem beatifica, cùm ſit intuitiva, & maximè evidens, ac præſtantiſſima, poſtulat à Deo fieri modo præſtantiſſimo; adeoque exigit ab eo fieri immediatè; quod enim immediatè à Deo producitur, ſive per modum cauſæ effi-

efficientis, ſive per modum objecti motivi, nobilius eſt, ac perfectius, quàm id quod ab eo mediante tantùm cauſa ſecunda oritur.

Inſtabis. Eſſentia divina non ſupplet debitè concurſum ſpeciei, ſi viſio fieri poſſit connaturaliùs mediante ſpecie, quàm ſine ſpecie: ſed ita fieret connaturaliùs. *Probo*. Intellectus connaturaliori modo completur, & conſtituitur in actu primo potens ad agendum per aliquid intrinſecum, quàm per aliquid omnino extrinſecum: ſed eſſentia Dei ſolùm extrinſecè conſtitueret intellectum in actu primo, ſpecies autem id præſtaret intrinſecè: Ergo connaturaliùs intellectus completur ad viſionem beatificam per ſpeciem impreſſam, quàm per eſſentiam divinam, immediatè concurrentem in ratione objecti.

Nego minorem, & illius probationis majorem diſtinguo: Intellectus connaturaliùs conſtituitur in actu primo per aliquid intrinſecum, quàm per aliquid extrinſecum, ſi illud per quod conſtituitur ſe teneat ex parte potentiæ, concedo: Si ſe teneat ex parte objecti, nego: Species autem impreſſa ſe tenet ex parte objecti, adeoque potentia ſine illa poteſt connaturaliter operari, quia non eſt neceſſe, ut ſit intrinſecè completa ex parte objecti. Advertendum eſt enim actum vitalem debere quidem procedere à principiis intrinſecis, quatenus eſt præciſè vitalis, non autem quatenus eſt repræſentatio objecti.

Dices 2. Ibi neceſſaria eſt ſpecies impreſſa, ubi objectum præſtare nequit, quod ipſa præſtare poteſt: ſed eſſentia Dei non poteſt id præſtare, quod præſtaret ſpecies impreſſa. *Probo*. Eſſentia Dei non poteſt ſupplere ſpeciem impreſſam, niſi conſtituat priùs intellectum in actu primo potentem ad operandum, adeoque niſi intellectum informet: ſed non poteſt intellectum informare: Ergo nec vicem ſpeciei ſupplere. *Deinde*, ſupplere nequit defectum ſpeciei, ſi reddere nequeat intellectum ſimilem objecto: ſed Eſſentia divina non poteſt reddere intellectum ſimilem ſibi, fieri enim nequit hæc ſimilitudo, niſi per informationem; eſſentia autem non poteſt intellectum informare. *Denique* ſpecies unit intelligibiliter objectum potentiæ cognoſcenti: ſed hæc unio non fit ſine informatione: Ergo cùm eſſentia divina intellectum informare nequeat, etiam nec ſupplere poteſt vices ſpeciei.

Diſtinguo majorem, Eſſentia divina non poteſt ſupplere vices ſpeciei, ut eſt accidens, niſi informet intellectum, concedo. Non poteſt ſupplere ſpeciem, prout eſt vicaria objecti, nego: Ad hoc enim ſufficit extrinſeca aſſiſtentia divinæ eſſentiæ cum determinata Dei voluntate, qua Deus vult liberè videri à creatura.

Ad probationem, nego intellectum non poſſe conſtitui potentem in actu primo, niſi per informationem alicujus intrinſeci, ad id enim ſolùm ſufficit extrinſeca divinæ Eſſentiæ aſſiſtentia, ſiquidem etiam ſine ullo lumine gloriæ, ſed cum ſolo uberiori Dei concurſu, fieri poteſt viſio beatifica, ut infra probabimus.

Ad poſteriorem probationem dico, non aliam abſolutè requiri aſſimilationem, & unionem intellectus cum objecto, quàm præſentiam, & proportionem objecti; ſed hæc præſentia, & proportio fit independenter à ſpecie impreſſa, & per ſolam divinam aſſiſtentiam extrinſecam: Ergo ad divinam viſionem non abſolutè deſideratur ſpecies impreſſa.

CONCLUSIO TERTIA.

Concurſus, *quem Deus præſtat per modum objecti ad viſionem beatificam, non eſt ab Eſſentia Divina præciſè, & formaliter; ſed à voluntate Dei, ſeu Omnipotentia*. Hæc eſt communis, & probatur primò: Actiones omnes Dei ad extra ſunt liberæ: Ergo fiunt dependenter à voluntate, & omnipotentia. Antecedens patet, conſequentia probatur: Si eſſentia concurreret, ille concurſus eſſet neceſſarius: ſed Deus non neceſſariò concurrit ad viſionem beatificam, ſed tantùm liberè: Ergo talis concurſus non eſt ab eſſentia, ac proinde eſt à voluntate.

Deinde, Per illud Eſſentia divina concurrit loco, & vice ſpeciei impreſſæ, per quod continet ipſam ſpeciem; ſed per omnipotentiam continet ipſam ſpeciem impreſſam, ſi enim illam produceret, non produceret, niſi per omnipotentiam: Ergo non ſupplet ejus concurſum, niſi per omnipotentiam.

Denique, Si Eſſentia divina immediatè concurreret ad viſionem beatificam, quatenus entitas eſt, ille concurſus per ſe non eſſet liber; ſed tantùm ex eo, quod eſſet conjunctus cum generali concurſu omnipotentiæ divinæ elevantis intellectum crea-

creatum, & liberè conſervantis lumen gloriæ: ſed abſurdum videtur aſſerere concurſum Dei non eſſe per ſe immediatè liberum: Ergo pariter abſurdum eſt eſſentiam divinam concurrere ad viſionem beatificam quatenus eſt entitas, non autem prout eſt voluntas, aut omnipotentia realiter.

Dices I. Eſſentia divina, eſt per ſe ipſam immediatè intelligibilis, etiam quatenus præſcindit ab omnipotentia divina, illamque præcedit in ratione objecti: Ergo immediatè concurrit cum intellectu creato ad ſui cognitionem.

Deinde, Eſſentia divina immediatè terminat viſionem: Ergo etiam immediatè movet intellectum ad viſionem formandam, alioquin eſſet objectum dumtaxat terminativum, non autem motivum. *Denique* ipſa Eſſentia reſpectu divinæ intellectionis, fungitur munere ſpeciei impreſſæ: Ergo etiam reſpectu intellectionis creatæ.

Diſtinguo primam majorem, eſt immediatè intelligibilis proximè, & formaliter, nego: Remotè, & radicaliter tantùm, concedo: Non enim Eſſentia divina dici poteſt proximè intelligibilis, niſi quatenus proportionatur intellectui, non proportionatur autem, niſi quatenus intellectus elevatur, nec elevatur, niſi per omnipotentiam, & conſequenter Eſſentia divina non eſt proximè, & formaliter intelligibilis, niſi per omnipotentiam.

Ad ſecundum, Dico Eſſentiam divinam eſſe verum objectum motivum ſimul, & terminativum, licèt non eodem modo terminet, quo movet, terminat enim immediatè, movet autem ſolùm mediante omnipotentia divina.

Ad tertium, Dico non eſſe parem rationem de viſione beatifica increata, & creata, quia viſio divina non eſt libera, ſed naturalis, proindeque Eſſentia divina intellectum Dei determinat per ſe proximè, & immediatè ad ſui viſionem, & idcirco non poteſt habere rationem, nec vices gerere ſpeciei reſpectu illius, ſecus eſt autem de cognitione creata, quæ cùm liberè producatur, etiam requirit, ut Deus ad ipſius productionem liberè concurrat, quod fieri nequit, niſi per voluntatem ſeu omnipotentiam divinam.

Dices 2. Eſſentia, ut eſſentia, eſt objectum beatificum, non autem eſſentia, ut voluntas, ſeu ut volens eſt, igitur movere ad actum beatificum convenit eſſentiæ divinæ quatenus eſſentia eſt, non autem quatenus eſt omnipotens.

Confirmatur. Si per impoſſibile Deus non eſſet omnipotens, & volens, nihilominus eſſentia ejus movere poſſet intellectum creatum ad ſui viſionem: Ergo ad ipſam viſionem præcisè non movet quatenus eſt omnipotens: ſed quatenus eſt eſſentia.

Diſtinguit antecedens Doctor, q.14. quodlibetica. Eſſentia eſt objectum beatificum immediatum in ratione terminantis, concedit, in ratione moventis, negat: Movet enim, inquit, tantùm remotè, & mediante actu voluntatis elevantis talem intellectum ad ſui viſionem. *Ad confirmationem* dicit, quòd illa eſſentia volens, & omnipotens, nihil omnino poſſet cauſare ad extra; proindeque non poſſet elevare intellectum ad ſui viſionem, ideoque nec poſſet videri.

Queres primò, An viſio beatifica, quæ fieret mediante ſpecie impreſſa, eſſet intuitiva.

AFfirmo, Illa enim viſio cenſetur intuitiva quæ terminatur ad objectum præſens, & movens per ſuam præſentiam, ſaltem mediatè ad ſui intuitum: ſed ita eſſet, ſi viſio beatifica fieret per ſpeciem; Eſſentia namque divina moveret intellectum beatificum ad ſui viſionem mediante tali ſpecie impreſſa, & conſequenter illa viſio eſſet intuitiva.

Dices, Viſio non cenſetur intuitiva, quę non terminatur ad objectum præſens, & movens immediatè: ſed ſi daretur ſpecies impreſſa, eſſentia divina non moveret, nec terminaret immediatè intellectus beatifici operationem: Ergo non eſſet intuitiva.

Diſtinguo majorem: Movens immediatè tanquam objectum *quod*, concedo, tanquam objectum *quo*, nego. Itaque Eſſentia divina moveret intellectum beatificum, illiuſque operationem terminaret tanquam objectum *quod*, & adæquatum, ſpecies verò moveret tantùm tanquam objectum *quo*, adeoque viſio non minùs foret intuitiva.

Quæ-

Quæres ſecundò, An ſaltem divina virtute fieri poſſit viſio intuitiva alicujus objecti, minimè influentis, nec moventis per ſe immediatè, vel mediatè, & ipſo etiam objecto abſente.

AFfirmo cum Aureolo noſtro *quæſtione 2. Prologi Art.3.* Et ratio eſt, quia viſio intuitiva eſt qualitas abſoluta pendens ab objecto in genere cauſæ efficientis: ſed Deus ſupplere poteſt efficacitatem cauſæ efficientis, & effectum conſervare independenter ab ejus concurſu: Ergo etiam poterit abſente objecto conſervare viſionem illius intuitivam, adeoque eſſe poterit intuitiva viſio objecti etiam abſentis.

Dices. Viſio intuitiva non ſolùm pendet ab objecto præſente realiter in genere moventis, ſeu cauſantis; ſed etiam in ratione terminantis: at Deus non poteſt ſupplere terminationem, quia reducitur ad genus cauſæ formalis, ab ea enim actus ſpecificatur, tanquam à forma: Ergo non poterit abſentiam objecti ſupplere in viſione intuitiva.

Diſtinguo majorem, Concurrit in ratione terminantis per ſe, vel per aliud ſibi ſimile, concedo, per ſe ſolùm, nego, quando enim objectum apparet in ſpeculo per emiſſam à ſe ſpeciem, licèt objectum iſtud realiter non ſit ſpeculo præſens, ſed tantùm intentionaliter, & per ſui ſpeciem, & imaginem, tamen dicitur viſionem terminare, non quidem per ſe, ſed per aliud ſui ſimilitudinem gerens.

Dices 2. Hæc reſponſio directè pugnat in Doctorem Subtilem, etenim pluribus locis videtur apertè docere intuitivam notitiam abſolutè cauſari non poſſe abſque immediato concurſu objecti, & ſine ulla ſpecie impreſſa vel ab objecto emiſſa, vel à Deo infuſa: ita docet in *2.diſt.3.q.11. & diſt. 9.qu.2. & diſt. 14.q.3.* & alibi, quibus in locis videtur Doctor ad viſionem immediatam objecti concurſum requirere.

Reſpondeo Doctorem hac in re nobis non adverſari, quia primò, ut notat Smiſingus *Diſp.6. qu.1.n.12.* Doctor admittit ubique cognitionem ſenſuum eſſe intuitivam, quæ tamen fit per ſpecies, ut ipſemet docet *in primùm diſt.3.qu.6. & in 2. diſt.9. qu.2.* Secundò affirmat intellectum noſtrum formare cognitionem intuitivam de objecto repræſentato in phantaſmate, ut conſtat ex *2. diſt. 3. qu. 9.* Hujuſmodi autem cognitio intellectus fit per ſpeciem productam ab intellectu agente, & phantaſmate: Ergo cenſet ſpeciem impreſſam non officere viſioni intuitivæ.

Ut autem evidentiùs pateat ejus mens, faciliùſque ſolvantur omnes ipſius ſententię, quibus plerumque negare videtur, cognitionem poſſe dici intuitivam, quando fit per ſpeciem, ſciendum eſt, ipſum duplicem diſtinguere ſpeciem impreſſam. Unam quidem, quæ procedat ab objecto movente ſaltem mediatè, & præſente, quæque habeat tantùm rationem objecti *quo*, ſeu medii, quo objectum movet ad ſui viſionem. Aliam autem, quæ nata ſit manere, & movere intellectum ad objecti cognitionem etiam abſente ipſo objecto, & conſequenter, quæ habeat rationem objecti *quod.* Cenſet autem Doctor priorem ſpeciem concurrere poſſe naturaliter ad viſionem intuitivam, quippe cum non excludat, ſed importet præſentiam objecti, ſaltem mediatè moventis; An autem alia ſpecies poſſit etiam divinitùs concurrere ad viſionem intuitivam, anceps eſt Doctor. Dicendumque convenientiùs ad ejus mentem, illam ſpeciem abſente objecto non poſſe concurrere ad efficiendam viſionem intuitivam, in abſentia ejuſdem objecti, licèt concurrere poſſit ſaltem divinitùs ad conſervandam viſionem intuitivam, quæ producta fuerat in præſentia objecti.

QUÆSTIO SECUNDA.

An, quid, & quale ſit lumen gloriæ.

EX dictis conſtat, ad formandam intuitivam Dei viſionem neceſſariò deſiderari divinum aliquod auxilium, quo imbecillis creatæ mentis acies roborata in ſplendidiſſimum Divinitatis Solem figi poſſit, hoc autem ſupernaturale auxilium ſolitò *Lumen gloriæ* appellatur, eo quòd in intellectu beatifico receptum, Deum aſpectabilem ei exhibeat, ut eum revelata facie ſpeculari poſſit, *& transformari in eandem imaginem de claritate in claritatem*, ut S.Apoſtolus loquitur. Meritò autem appellatur *Lumen*, quia ſimul cum intellectu beatifico concurrit ad formandam viſionem intuitivam Dei, quæ cùm ſit Divinitatis manifeſtatio, ac repræſentatio, rectè lumen appellatur. *Omne enim quod manifeſtatur, lumen*

eſt,

Digitized by Google

eſt, inquit Apoſtolus ad Epheſios 5. An autem lumen hoc neceſſariò debeat admitti, ita quòd eo ſecluſo nec videatur, nec videri poſſit divina Eſſentia, non inter ſe conveniunt Auctores, quid autem verius ſtatuendum ſit, ut appareat,

Notandum 1. Lumen gloriæ in hoc diſtingui à ſpecie impreſſa, quæ etiam lumen eſt, quòd lumen gloriæ ſe teneat ex parte potentiæ, quam complet, elevat, corroborat, & diſponit ad viſionem beatificam antecedenter ad repræſentationem objecti, ſi ſit lumen habituale: Species autem ſe tenet ex parte objecti quod repræſentat, & cujus eſt vicaria, ut cum potentia concurrat ad formandam viſionem. Hæc autem duo diverſa eſſe conſtat, fieri enim poteſt, ut objectum aliquando ſit ſufficienter oculo præſens, ſive per ſe immediatè, ſicut lux v.g. quam Doctor Subtilis aſſerit abſque ulla ſpecie impreſſa poſſe videri, ſive mediante ſpecie impreſſa, ſicut videntur omnia alia objecta, præſertim corporea, nec tamen poterit oculus illud aſpicere propter imbecillitatem, & infirmitatem ſuam, maximè quando objectum ingenti lumine ita perfunditur, ut in illud oculus tendere nequeat, niſi priùs auxilio confirmetur, & corroboretur. E contrario autem, poteſt oculus ita eſſe optimè diſpoſitus, ut nulla ope indigeat ex parte ſui ad conſpiciendum objectum, quod tamen videre non poteſt defectu manifeſtationis, aut ſpeciei impreſſæ, ſi nempe objectum fuerit in mediis tenebris, per quas illa ſpecies non poteſt effundi, nec objectum manifeſtari.

Notandum 2. Triplex diſtingui poſſe lumen gloriæ, nimirum *objectivum*, *habituale*, & *actuale*. *Primum* eſt ipſamet Eſſentia divina concurrens immediatè, & effectivè per modum objecti cum intellectu beatifico ad formandam ſui viſionem. *Secundum* dicitur qualitas ſupernaturalis recepta in intellectu beatifico, & illum elevans, corroborans, & complens antecedenter ad actum, ipſumque efficiens potentem proximè, ut formare poſſit actualem Dei viſionem, eo ſcilicet modo, quo charitas habitualis conſummata voluntatem informat, & perficit ad eliciendum amorem beatificum. *Tertium* dici poteſt qualitas actualis etiam ſupernaturalis, qua intellectus, non quidem antecedenter ad actum perficitur, & completur, ſed in ipſiuſmet actus productione, ſicut gratia actualis dicitur illa, quæ de facto, & actu concurrit ad actum ſupernaturalem, ita ut deſinente actu ipſa etiam deſinat, & ceſſet. In quo differt à gratia habituali, quòd hæc perſeveranter animæ inſit, ipſamque compleat, & ſtatuat in actu primo capacem operationis. Habitus enim ſupernaturales in hoc à naturalibus maximè diſcrepant, quòd hi concurrant tantùm ad modum, illi verò ad ſubſtantiam actus, naturales tantùm facilitatem tribuant, ſupernaturales autem vim, & completam activitatem conferant.

Notandum 3. Triplex munus luminis gloriæ ab aliquibus Theologis diſtingui. *Primum* eſt conſtituere intellectum beatificum in actu primo ad eliciendam viſionem intuitivam Dei, ipſum videlicet elevando, corroborando, & uniendo cum objecto beatifico. *Secundum* eſt ipſum diſponere ad recipiendam viſionem divinam, quæ cùm ſit forma ſupernaturalis, inquiunt, recipi non poteſt in intellectu, niſi ſupernaturali aliquo auxilio diſponatur ad hanc receptionem. *Tertium* aliqui ſtatuunt in diſpoſitione ad viſionem beatificam eliciendam, cenſent enim lumen gloriæ non concurrere efficienter, neque tanquam cauſam principalem, aut inſtrumentalem, ſed ſolùm per modum ultimæ diſpoſitionis ad producendam viſionem beatificam. Hæc autem, an vera ſint, reſolvendum eſt. Tria itaque hìc proponuntur diſcutienda. *Primum* an lumen gloriæ neceſſariò ſit admittendum. *Secundum*, an illud lumen ſit habituale, vel tantùm actuale, aut objectivum. *Tertium*, an concurrat ad viſionem beatificam, tanquam cauſa efficiens, principalis, aut inſtrumentalis, vel ſolùm ut diſpoſitio, idque tam ad eliciendam viſionem, quàm ad eam recipiendam.

CONCLUSIO PRIMA.

Lumen *gloriæ neceſſariò requiritur*, *ut intellectus creatus videre poſſit Deum intuitivè*. Hæc eſt de fide definita in Conc. Viennenſi in Clement. *ad noſtrum de hæreticis*, ubi damnantur errores, & articuli Beguardorum, inter quos hic erat quintus. Quamlibet naturam intellectualem in ſe ipſa naturaliter eſſe beatam, nec indigere lumine gloriæ ipſam elevante ad videndum Deum. Quem errorem Eccleſia proſcribit, decernitque animam indigere lumine gloriæ ad videndum Deum, & eo beatè perfruendum,

Pro-

Probatur primò, ex Scriptura. Pſalmo 25. *Ut placeant coram Deo in lumine viventium*. Apocalypſis 21. *Civitas non eget Sole, nam claritas Dei illuminabit illam*. Cap. 22. *Videbunt faciem ejus, & non egebunt lumine Solis, quia Dominus illuminabit illos, & regnabunt in ſecula*. Maximè autem id colligitur ex Pſalmo 55. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*, nam licèt primarius ſenſus ſit, in Filio videbimus Patrem, vel in Chriſto videbimus Deum, ut patet ex Concilio Nicæno, & Epiſtola 1. Evariſti Papæ ad Epiſcopos Africæ, ut etiam interpretatur Origenes lib. 1. de principiis cap. 8. *in lumine tuo videbimus lumen*, id eſt, *in Verbo, & Sapientia tua videmus te Patrem*. Quid enim aliud lumen Dei dicendum eſt, in quo quis videt lumen, niſi Virtus Dei per quam quis illuminatur, vel veritatem rerum omnium pervidet, vel ipſum Deum cognoſcit, qui *veritas* appellatur?

Nihilominus de *lumine gloriæ* hunc propheticum textum cæteri Patres ſolitò interpretantur, maximè autem S. Auguſtinus, vel quiſquis eſt alius auctor libri Soliloquiorum, ubi c. 36. ait, *Videbimus in lumine tuo lumen tuum .... quale autem lumen? Lumen immenſum, lumen incorporeum, incorruptibile, incomprehenſibile, lumen indeficiens, lumen inextinguibile, lumen inacceſſibile, lumen increatum, lumen veridicum, lumen divinum, quod illuminat oculos Angelorum, quod lætificat juventutem Sanctorum, quod eſt lumen luminum, & fons vitæ, quod es tu Domine Deus meus: tu es quippe lumen in cujus lumine videbimus lumen, te ſcilicet in te, in ſplendore vultus tui, quando te videbimus facie ad faciem*.

Secundò id ipſum colligitur ex aliis ſanctis Patribus, ſanctus enim Dionyſius cùm de intuitu Dei loquitur, illum *colluſtrationem*, & *illuminationem* paſſim appellat, maximè capite primo de divinis Nominibus, ubi ait, *Beatas mentes conſtanter, & immobiliter ad illucentem ſibi radium attolli, & congruo permiſſarum ſibi illuminationum amore cum ſacra quadam reverentia temperanter, & ſanctè, quibuſdam velut in altum pennis, ſublevari*. Item Iræneus lib. 4. cap. 37. *Quemadmodum*, inquit, *videntes lumen intra lumen ſunt, & claritatem ejus percipiunt, ſic & qui vident Deum, intra Deum ſunt, percipientes ejus claritatem, vivificat autem eos claritas, percipiunt ergo vitam, qui vident Deum*. Similiter S. Greg. exponens illa verba Job c. 36. *In naribus ſuis abſcondit lumen, & annuntiat amico ſuo, quòd poſſeſſio ejus ſit*, hęc habet, *Amicus veritatis*, inquit, *eſt rectè amator actionis. Unde, & ipſa veritas ſuis Diſcipulis dicit. Vos amici mei eſtis, ſi feceretis, quæ præcipio vobis, de hac igitur luce, & æternæ patriæ amico ſuo Deus annuntiat, quòd poſſeſſio ejus ſit, ut nequaquam infirmitatis ſuæ fragilitate deſperet, ſed tantò certiùs ſciat, quia illius lucis claritatem poſſidebit, quantò nunc vitiorum pulſantium tenebras veriùs calcat*.

Tertiò denique hæc veritas ratione *probatur*. Omnis potentia, quæ ex ſe, & ex ſua natura eſt inſufficiens, & improportionata ad aliquem actum eliciendum, & objectum conſpiciendum, indiget corroborari, & elevari ad hanc viſionem eliciendam; ſed intellectus creatus ex natura ſua eſt inſufficiens ad videndum Deum, ut ſupra probatum eſt. Ergo indiget aliqua virtute ſuperaddita, quæ lumen gloriæ appellatur. *Deinde*, Ut intellectus connaturaliter uniatur cum Eſſentia divina, aut ſpecie intelligibili, debet eſſe completus in ratione potentiæ intellectivæ: ſed intellectus non eſt ita completus ex natura ſua: Ergo indiget lumine gloriæ, per quod compleatur. *Denique triplex* à Theologis diſtingui ſolet Dei cognitio, qua Philoſophi, Fideles, & Beati triplici gradu ad Deum aſcendunt. *Prima* naturalis eſt oriunda à rebus, quæ ſenſu percipiuntur, *altera* naturam ſuperat, qua Deus auctor gratiæ per revelationem in Chriſtianæ Religionis myſteriis, veluti per cancellos ſe prodit. *Tertia* demum divinior, qua ſeſe Deus, ut fons beatitudinis revelata facie beatis mentibus exhibet conſpiciendum. Hæc autem triplex cognitio, nonniſi per inditum lumen haberi poteſt, nam Deus, ut auctor naturæ rationis naturalis lumine percipitur, ut auctor gratiæ in hac mortali vita, fidei radio cognoſcitur: Ergo etiam nonniſi ſplendidiſſima gloriæ luce clarè, & intuitivè à Beatis videri debet. *Prima* cognitio aſſimilatur viſioni nocturnæ, quæ nonniſi per exiguum lumen objectum deprehendit. *Secunda*, Auroræ, quæ ſenſuum quidem tenebras, & phantaſmatum caliginem excutit, ſed nihilominus nondum in apertum diem veritates, quas declarat, prodit. *Tertia* autem plena meridies eſt, quam olim optabat ſponſa *Canticorum primo*, his verbis. *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie*. Quæ verba ſic egre-

gie

giè interpretatur S. Bernardus Serm. 33. in cantica: *Nam hîc paſcis, ſed non in ſaturitate, nec cubare licet, ſed ſtare, & vigilare oportet propter timores nocturnos. Heu! nec clara lux, nec plena refectio, nec manſio tuta, & ideo indica mihi ubi paſcas, ubi cubes in meridie, vultum tuum Domine requiro, vultus tuus meridies eſt, meridies clara tui, & intuitiva viſio, aut verè meridies plenitudo fervoris, & lucis, ſolis ſtatio, umbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio, aut perenne ſolſtitium, quando jam non inclinabitur dies, & lumen meridianum, aut vernalis tempeſtas, aut æſtiva venuſtas, aut autumnalis ubertas, & ne quis reperiiſſe videat, aut quies, & feriatio hyemalis.*

Dices 1. Ideo requireretur lumen gloriæ, ut intellectus diſponeretur, & fieret proportionatus cum Deo videndo: ſed intellectus etiam lumine gloriæ inſtructus non eſſet proportionatus cum Deo videndo; Deus enim ſemper reſtat infinitus, & incomprehenſibilis: Ergo, &c.

Diſtinguo minorem, Non eſſet proportionatus ſecundùm entitatem, & perfectionem entis, *concedo*, ſecundùm cognoſcibilitatem, & rationem objecti, *nego*. Licèt enim Deus non habeat proportionem entitativam cum intellectu beatifico, qui ſemper eſt finitus, ille autem infinitus, nihilominus habet proportionem in ratione objecti cognoſcibilis finito modo, quia inter Deum viſibilem, & intellectum creatum videntem non eſt diſtantia ſimpliciter infinita; ſed tantùm ſecundùm diverſum ordinem, naturalem, & ſupernaturalem. Unde hæc diſtantia, & improportio ſuperari poteſt per lumen aliquod creatum ordinis ſupernaturalis, quod ſit quædam participatio divinæ intellectualitatis, quale eſt lumen gloriæ.

Inſtabis. Non poteſt lumen gloriæ confortare, & perficere intellectum ad viſionem eliciendam, niſi habeat virtutem ſimilem intellectui: ſed lumen gloriæ non habet virtutem ſimilem intellectui creato, hic enim vitalis eſt, illud autem eſt qualitas vitæ expers: Ergo non poteſt perficere, & confortare intellectum ad eliciendam viſionem beatificam, quæ eſt actio vitalis.

Reſpondeo 1. *negando majorem*, Species enim, & alii habitus licèt non ſint vitales, & eſſentialiter diſtinguantur à potentiis, quibus inſident, nihilominus eos perficiunt, & juvant ad ſuas actiones eliciendas. *Secundò diſtinguo Minorem*. Lumen gloriæ non eſt virtus vitalis, *ut quod*, quaſi ex ſe eſſet principium elicitivum actus vitalis, & formaliter vitam haberet, *concedo*, non eſt virtus vitalis *ut quo*, ſeu vis quædam ordinata ad elevandum intellectum ad vitam altiorem, & perfectiorem, *nego*, ſicut enim licèt ſemen v.g. non ſit animatum, nec vivens *ut quod*, quia tamen eſt vis quædam inſtrumentaria ordinata à natura ad generationem viventis, poteſt dici vivens *ut quo*, ſic licèt lumen gloriæ non habeat ex ſe vitam *ut quod*, eam tamen habet *ut quo*, quia animam intellectivam jam de ſe viventem vita intellectuali naturali confortat, ut elevet ad eliciendum actum vitæ perfectioris, nimirum beatificæ.

Dices 2. Idcirco requireretur lumen gloriæ, ut determinaret intellectum ad viſionem beatificam; ſed intellectus ſufficienter determinatur ad illam viſionem per Eſſentiam divinam ipſi unitam in ratione ſpeciei intelligibilis: Ergo ſuperfluit lumen gloriæ. *Diſtinguo majorem*, Requiritur lumen gloriæ, ut determinet intellectum ad viſionem beatificam ex parte potentiæ, *concedo*, ex parte objecti, *nego*. Similiter *diſtinguo minorem*, Intellectus creatus ſufficienter determinatur per manifeſtationem eſſentiæ divinæ ad illius viſionem determinatione ſe tenente ex parte objecti, *concedo*, ex parte potentiæ, *nego*. Cùm enim omnis cognitio fiat ex objecto, & potentia, requiritur maximè ad cognitionem intuitivam duplex determinatio, una ex parte objecti, quæ fiat per emiſſam ab eo ſpeciem expreſſam, vel per immediatam ſui ipſius manifeſtationem, & unionem per modum ſpeciei impreſſæ, alia autem ex parte potentiæ, quæ eam compleat, & confortet ad talem actum eliciendum.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRobabilius *eſt Lumen gloriæ eſſe qualitatem habitualem à ſpecie impreſſa, & actuali concurſu diſtinctam*. Hæc eſt communior Doctorum ſententia, & videtur conformior menti Doctoris Subtilis, maximè in 1. *diſt.* 17. *q.* 3. *n.* 36. ubi ad argumentum, quod ſibi hoc modo propoſuerat. *Sine habitu informante poteſt eſſe viſio: Ergo & fruitio perfectiſſima*, hanc unicam ſubjicit ſolutionem, adeoque ex propria ſua ſententia. *Reſpondeo*,

deo, inquit, *Nullus communiter negat in gloria habitum luminis gloriæ in intellectu*, *& iſte ex parte intellectus poteſt poni correſpondere charitati ex parte voluntatis*. Quaſi diceret, quòd quemadmodum charitas habitualis requiritur in patria, ut corroboret, & compleat voluntatem ad eliciendum amorem beatificum, ita pariter deſideratur lumen aliquod habituale, quod intellectum compleat, & perficiat ad eliciendam viſionem beatificam, hoc autem eſt Lumen gloriæ, ac proinde ex Doctoris mente Lumen gloriæ eſt qualitas habitualis.

Probatur concluſio, & primò quidem, quòd illud lumen gloriæ non ſit ſpecies impreſſa. Requiritur neceſſariò Lumen gloriæ ad videndum Deum; ſed ad id ſpecies impreſſa non eſt neceſſaria: Ergo Lumen gloriæ non eſt ſpecies impreſſa. *Deinde*, Licèt daretur ſpecies impreſſa in viſione beatifica, non minus ultrà deſideraretur Lumen gloriæ: Ergo hoc à ſpecie impreſſa diſtinguitur. *Probatur antecedens*. Ad eliciendam viſionem beatificam neceſſum eſt, ut intellectus compleatur non ſolùm ex parte objecti; ſed etiam ex parte potentiæ: ſed per ſpeciem impreſſam completur ſolùm ex parte objecti, cujus illa ſpecies eſt vicaria: Ergo ultra ſpeciem impreſſam adhuc deſideratur Lumen gloriæ. *Probatur major*. Plura requiruntur ad actus ſupernaturales, quàm ad naturales: ſed ad actus naturales eliciendos ſufficit, quòd potentia viſiva, v.gr. compleatur ex parte objecti moventis, & concurrentis per ſe immediatè, vel mediante ſpecie ad eliciendam viſionem naturalem: Ergo ad viſionem ſupernaturalem requiritur aliquid, præter ſpeciem impreſſam, quod compleat intellectum ex parte ſui. *Denique* ſine ſpecie impreſſa, vel intellectus creatus eſt completus ex parte ſui, vel non. Si ſit: Ergo illa ſpecies non eſt Lumen gloriæ, quod neceſſariò requiritur ad complendum intellectum creatum in ordine ad viſionem ſupernaturalem. Si non ſit ex ſe completus: Ergo ex parte ſui requirit aliquid per quod compleatur. Illud autem completivum non poteſt eſſe ſpecies impreſſa, quia non ſe tenet ex parte potentiæ, ſed ex parte objecti, quod repreſentat, & cujus vices agit: Ergo Lumen gloriæ à ſpecie impreſſa diſtinguitur.

Confirmatur. Species ſupplens vicem objecti nullam addit virtutem potentiæ ad illud conſpiciendum, ſed illam ſupponit, quantumcumque enim ſpecies viſibiles objecti præſentis ſiſtantur oculo læſo, vel debili, non ſanatur, nec roboratur ejus virtus viſiva: Ergo defectus virtutis, qui eſt in oculo creato ad videndum Deum, non poteſt ſuppleri per ſpeciem impreſſam Eſſentiæ divinæ, ſed ultra requiritur aliquod Lumen intrinſecè potentiam afficiens, & perficiens, ac corroborans ad actum eliciendum. Deinde, Eo modo ſe habet intellectus creatus ad viſionem beatificam, quatenus eſt actus ſupernaturalis, quomodo ſe habet ad actum fidei, etiam ordinis ſupernaturalis: ſed improportio, quæ eſt in intellectu ad eliciendum actum fidei, non ſuppletur per ſolam ſpeciem objecti credibilis, quantumcumque enim proponatur objectum credibile, intellectus non eliciet actum fidei, niſi elevetur, & confortetur per receptum in ſe aliquod auxilium ſupernaturale: Ergo à ſimili quantumcumque manifeſtetur objectum beatificum, non poterit videri ab intellectu creato, niſi priùs elevetur per lumen aliquod ipſum perficiens, & complens in actu primo ad eliciendam viſionem, ſicut per lumen fidei elevatur ad credendum.

Probatur etiam ſecunda, & tertia pars. Nimirum, quòd *Lumen illud potiùs dici debeat habituale, quàm actuale*. Omnis cauſa efficiens priuſquam effectum ſuum producat, & actu eliciat, debet conſtitui in actu primo potens ad illam productionem, & operationem; ſed intellectus creatus non poteſt connaturaliter ita conſtitui, niſi per lumen habituale: Ergo lumen gloriæ potiùs eſt habituale, quàm actuale. Major patet: Nam actus primus præſupponitur ad ſecundum. Unde priuſquam aliquis actus, vel effectus producatur, præſupponi debet virtus illius productiva. Adeoque potentia capax illius operationis, & productionis. Minor probatur: Implicat cauſam aliquam conſtitui potentem in actu primo per aliquid ſe tenens ex parte actus ſecundi, actus enim primus præcedit ſecundum prioritate ſaltem naturæ, nullum autem prius conſtituitur in ſuo eſſe per aliquid, quod ipſi poſterius eſt; ſed lumen gloriæ actuale ſi aliquod eſſet, ſe potiùs teneret ex parte actus ſecundi, eſſet enim ipſemet actualis Dei influxus, cum ipſo intellectu creato: Ergo intellectus creatus fieri nequit intrinſecè potens in actu primo ad videndum Deum per ſolum lumen

actua-

actuale ſaltem connaturaliter. *Deinde*; Intellectus nequit fieri connaturaliter potens in actu primo ad viſionem beatificam, per quod magis influit in effectum, quàm in potentiam; ſed illud lumen actuale magis influeret in viſionem ipſam, quàm in intellectum; eſſet enim ipſemet actualis Dei influxus per lumen tranſiens in intellectum, ſed in eo non perſeverans. *Denique* viſio beatifica durat per totam æternitatem: Ergo connaturaliùs elicitur à principiis perſeverantibus, quàm à prætereuntibus, & alternatim ſuccedentibus: ſed lumen actuale eſt principium tranſiens, habituale verò eſt principium perſeverans: Ergo connaturaliùs viſio beata fit per lumen habituale, quàm per actuale; adeoque lumen illud gloriæ magis dicendum eſt habituale, quàm actuale.

Dices 1. Doctor Subtilis huic ſententiæ manifeſtè adverſatur pluribi, maximè in 3. diſt. 14. quæſt. 2. ubi ait, *In quocumque inſtanti priori naturaliter ipſa viſione, nulla eſt cauſa naturaliter prior ipſa viſione, uſque enim ad illud inſtans naturæ, quo intellectus videt, non habet intellectus unde poſſet in iſtam viſionem: ſed tantùm præcedit naturaliter ipſe intellectus in ſe, & objectum, quod poteſt elicere ipſam viſionem*: Et diſt. 31. qu. unica num. 2. ait, *Non eſt neceſſarium ponere aliquem habitum in patria creatum in ipſa anima, qui ſit principium videndi, vel tenendi objectum, ſaltem alium, niſi charitatem; quia habitus non ponitur in potentia, niſi ad facilitandum, & habilitandum potentiam ad eliciendum actum*. Et in 4. diſt. 39. qu. 11. n. 10. cùm dixiſſet ex Scriptura, & fide colligi, neceſſarium eſſe habitum charitatis in Beato ad eliciendum amorem beatificum, concludit: *Lumen autem gloriæ ad viſionem non videtur mihi neceſſe poni, quia quod dicitur de lumine naturali corporali quod requiritur, non ſolùm propter objectum, ſed propter oculum, videtur mihi eſſe quædam metaphora. Quantò enim objectum eſt magis in ſe lux, tantò minùs propter ipſum requiritur de lumine, nec requiritur propter receptionem, ut dictum eſt; Unde minùs videtur mihi neceſſe ponere lumen, quam ſpeciem, quia ſi ſpecies ponitur, hoc eſt ut memoria ſit perfecta ex parte intellectus: ſed an ſit ponere talem ſpeciem propter formalem operationem, & perfectionem potentiæ, dicetur aliàs*; Ergo Doctor non cenſet lumen gloriæ eſſe qualitatem habitualem.

Nego antecedens: Præfatis enim, & aliis ſimilibus locis nihil aliud intendit Doctor, quàm quòd illud gloriæ lumen non requiratur ſolùm ut diſpoſitio ad viſionem recipiendam, neque tantùm ad ornatum, & decorem ipſius intellectus, nec ut objectum fiat actu viſibile, & intelligibile: ſed quòd deſideretur per modum concauſæ perficientis ipſum intellectum, non quidem ad recipiendam, ſed ad eliciendam viſionem beatificam: quod apertè indicat præfata quæſtione 11. cùm enim dixiſſet num. 10. *Si autem intellectus ſit merè paſſivus habens ſe ſolùm in ratione ſuſceptivi ad actum viſionis, cùm non requiratur propter receptionem ſolam aliqua forma ex parte intellectus, ut ſupra oſtenſum eſt, tunc non requiritur lumen gloriæ*: Subdit n. 12. ipſum lumen requiri ut elevet potentiam in ordine ad operationem, ipſamque compleat, & de imperfecta, & remota perfectam, & proximè potentem efficiat ad eliciendam viſionem. Reſpondens enim ad hoc objectum argumentum, Quòd ſi intellectus ex ſe non ſit activus, & potens ad eliciendam viſionem beatificam, non poterit potens fieri ad eam eliciendam per aliquem habitum, *Dico*, inquit, *quòd modò habet potentiam remotam, tunc autem propinquam. Unde ſicut intellectus eſt hìc, & ibi eadem natura; ita poſſe videre, eſt hìc, & ibi eadem potentia: ſed modò eſt remota, tunc erit propinqua. Si autem potentia paſſiva, & receptiva, tunc non requiritur lumen gloriæ.*

CONCLUSIO TERTIA.

INtellectus *creatus elevari poteſt ad videndùm Deum per ſolum lumen objectivum, ſeu concurſum omnino extrinſecum Dei, & abſque ullo lumine intrinſeco, vel habituali, & permanente, vel actuali, & tranſeunte*. Hæc videtur pariter communior inter Theologos contra nonnullos recentiores Thomiſtas.

Probatur 1. Idcirco non poſſet ita elevari intellectus creatus, quia ad viſionem beatificam eſſentialiter, & neceſſariò requireretur lumen habituale, vel actuale, ita quòd nullatenus ipſum lumen Deus ſupplere poſſet: ſed falſum eſt conſequens. Ergo & antecedens. Major patet: Probatur minor. Idcirco eſſentialiter ad viſionem beatificam deſideraretur illud lumen gloriæ, maximè quia illa eſt ordinis ſupernaturalis: ſed illud lumen ita non exigitur propter ſupernaturalitatem viſionis: Ergo non exigitur eſſentialiter, &c. *Major* eſt

certa,

certa, cùm enim viſio ſit vitalis, & ſupernaturalis, intellectus ſufficienter ad eam concurrit ex ſe quatenus vitalis eſt: ideoque ſolùm requirit lumen, & auxilium ſupernaturale quatenus illa viſio ſupernaturalis eſt. *Minor* probatur, primò quidem de lumine habituali. Si requireretur eſſentialiter lumen gloriæ habituale propter ſupernaturalitatem viſionis, requireretur etiam eſſentialiter habitus fidei ad omnem actum fidei, & habitus charitatis ad omnem actum charitatis; quia ipſi actus etiam ſunt ſupernaturales: Conſequens autem falſum eſt, quia cùm primùm homo convertitur à peccato per actum charitatis, actus ille præcedit habitum, & illum cauſat: dicere autem, quòd idem ille actus, qui cauſat habitum, cauſetur ab eo ipſo habitu, quem cauſat, eſt abſurdiſſimum; alioquin poſſet idem ſub eodem conceptu ſupponere ſuam exiſtentiam; nam effectus præſupponit ſuam cauſam, & cauſam ſuæ cauſæ, igitur ſupponeret ſeipſum ut cauſam ſuæ cauſæ.

Secundò. Dei omnipotentia non magis per extrinſecam aſſiſtentiam poteſt ſupplere defectum ſpeciei, quàm defectum luminis: ſed poteſt ſupplere defectum ſpeciei: Ergo & luminis. *Denique* Deus per ſeipſum facere poteſt quidquid faciunt cauſæ ſecundæ concurrentes ſolùm efficienter, non vitaliter; poteſt enim calefacere ſine igne, illuminare ſine Sole: ſed lumen iſtud effectivè ſolùm concurrit, & non vitaliter: Ergo Deus per ſe ipſum ſupplere poteſt ejus defectum, præſertim cùm nulla contradictio contrarium ſuadeat, ut patebit in ſolutione argumentorum.

Dices 1. Implicat dari actum ſecundum ſine actu primo; priùs enim eſt poſſe agere, quàm agere: ſed lumen gloriæ eſt actus primus reſpectu viſionis: Ergo implicat viſio Dei ſine lumine actuali, aut habituali. *Deinde*: Implicat fieri poſſe viſionem ſine potentia: ſed lumen gloriæ eſt tota potentia intellectus videntis ſupernaturaliter: Ergo implicat intellectum poſſe videre ſupernaturaliter ſine lumine. *Denique*, tam viſio beatifica, quatenus eſt ſupernaturalis, pendet à lumine, quàm pendeat ab intellectu quatenus eſt vitalis: ſed prout eſt vitalis, eſſentialiter pendet ab intellectu, ita ut ſine illo elici non poſſit: Ergo etiam, quatenus eſt ſupernaturalis, pendet eſſentialiter à lumine.

Diſtinguo minorem prioris argumenti: Lumen eſt actus primus reſpectu viſionis, neceſſarius ſecundùm potentiam ordinariam, ut producatur viſio connaturaliter, concedò; neceſſarius abſolute, ut ſimpliciter talis viſio producatur, nego: Deus enim per omnipotentiam ſuam ſupplere poteſt, & gerere vices ejus luminis, quod intellectum conſtitueret in actu primo, vel ſecundo ad agendum. *Secundi argumenti* etiam minorem ſimiliter diſtinguo, Lumen eſt potentia, ut viſio beatifica producatur connaturaliter, concedo: ut producatur ſimpliciter, nego. *Tertii denique argumenti* nego majorem: Falſum enim eſt, quòd viſio tam pendeat à lumine, quatenus eſt ſupernaturalis, quàm pendet ab intellectu, quatenus eſt actus vitalis; nulla enim cauſa creata, vel increata concurrit ad viſionem præcisè quatenus vitalis eſt, præter ipſum intellectum, qui ſolus illam producit immanenter; at verò Deus ſemper concurrit ad viſionem illam, quatenus eſt ſupernaturalis, idque tamquam cauſa princeps, ſive immediatè per uberiorem, & extraordinarium ſuum concurſum; ſive mediante habituali, aut actuali lumine, ab ipſo ſolo producto.

Dices 2. Viſio creata ſuppleri nequit per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam cognitionis increatæ Dei: Ergo nec lumen creatum ſuppleri poterit per ſolam aſſiſtentiam omnipotentiæ divinæ.

Nego conſequentiam: Diſcrimen enim eſt, quòd viſio creata habeat rationem cauſæ formalis, quia reddit intellectum formaliter videntem, lumen autem gloriæ ſive habituale, ſive actuale, effectivè tantùm concurrit ad viſionem beatificam, ut conſtabit infrà, ideoque non eſt mirum, quòd Deus, qui non poteſt ſupplere effectum formalem viſionis, quia non poteſt habere rationem formæ, poſſit ſupplere effectum luminis, quia habere poteſt, & de facto habet rationem cauſæ.

Dices 3. Lumen requiritur ad manifeſtandum objectum formaliter: ſed Deus nequit manifeſtare formaliter objectum ſe ſolo: Ergo nequidem ſupplere defectum luminis. Major patet; quia viſio corporea, v.g. nequit formari, niſi priùs objectum illuminetur, nec prima principia cognoſci, niſi per lumen intellectus illuſtrentur, quæ illuminatio, & illuſtratio non fit efficiendo aliquid; ſed tantùm illuſtrando, & manifeſtando

do objectum; Ergo intellectus creatus nequit videre Deum, niſi Deus illuminetur per lumen, quod illuſtret, non efficiendo, ſed formaliter afficiendo potentiam.

Diſtinguo majorem: Ad manifeſtandum objectum formaliter lumen requiritur, ita quòd ſit illius formalis illuſtratio, & manifeſtatio, nego majorem: Ita quòd concurrat effectivè ad producendam viſionem, qua formaliter videtur objectum, concedo majorem: & in hoc ſenſu, nego minorem: Deus enim per uberiorem ſuum concurſum, agere poteſt cum potentia intellectiva ad formandam ſui viſionem.

Dices 4. Ut intellectus concurrat effectivè ad formandam viſionem ſupernaturalem, potiùs debet elevari, & conſtitui in actu primo potens ad illam producendam: ſed non poteſt ita elevari, & conſtitui per ſolam aſſiſtentiam externam, & niſi recipiat in ſe aliquid intrinſecum; illud autem intrinſecum, quod poneretur, eſt lumen: Ergo non poteſt fieri potens ſine lumine. Probatur *minor*: Ex illa ſpeciali aſſiſtentia, & unione Dei cum intellectu creato, aliqua virtus intrinſeca derivatur in ipſum intellectum, vel nulla virtus intrinſecè ipſi additur. Si primum habetur intentum, nam talis virtus ſuperaddita, eſt quædam participatio divinæ intellectualitatis, adeoque & lumen gloriæ, ſive habituale, ſive actuale: Si verò ſecundum affirmetur, ſequitur, quòd ex tali aſſiſtentia, & uberiori concurſu intellectus creatus non poſſit fieri intrinſecè potens ad eliciendam viſionem beatam; Implicat enim, ut quod non eſt potens ad aliquid, fiat potens ad illud, niſi intrinſecè mutetur. Potentia enim ad operandum, non eſt aliqua denominatio extrinſeca, ſed intrinſeca; non poteſt autem aliquid de non potente fieri intrinſecè potens, abſque aliquo in ſe intrinſecè recepto: *Idem enim manens idem, ſemper natum eſt facere idem*: Ergo ſi intellectus creatus nihil intrinſecum in ſe recipiat, non poteſt fieri potens ad formandam viſionem beatificam.

Nego minorem. Non enim aliter hac in hypotheſi cenſeretur intellectus creatus conſtitui in actu primo ad eliciendam viſionem beatificam, quàm quia habet aliam cauſam aſſiſtentem, & ipſum elevantem ad ſuperiorem, & ſupernaturalem ordinem, ut cum ipſius cauſæ concurſu poſſit illam viſionem elicere: ſed ad id æquè elevari poteſt per extrinſecam aſſiſtentiam, & uberiorem Dei concurſum, ac per intrinſecum lumen in ſe receptum; ac proinde non eſt neceſſe, ut aliquid intrinſecum in ſe recipiat. *Ad minoris probationem* dico, ex hac divina aſſiſtentia nihil equidem in intellectu recipi per modum qualitatis intrinſecè ipſum afficientis; nihilominus extrinſecè elevatur, & roboratur ipſe intellectus per ipſius concurſus auxilium, ut potens fiat ad eliciendam viſionem, quam cum communi, & generali Dei concurſu non potuiſſet elicere.

Inſtabis. Ex hoc ſequitur Deum ſolum ad præſentiam intellectus humani producere viſionem beatificam: ſed falſum conſequens: Ergo, & antecedens. *Probatur* major; Tunc Deus ſolus cenſetur producere actum ad præſentiam intellectus creati, quando hic intellectus non magis eſt potens intrinſecè per illam divinam aſſiſtentiam, quàm erat antea: ſed hoc in caſu intellectus non eſſet magis intrinſecè potens, quàm erat; quandoquidem nihil intrinſecum in ſe reciperet: Ergo non poſſet illam viſionem elicere, adeoque illius productionis Deus ſolus eſſet author.

Nego majorem: Licèt enim intellectus creatus nihil intrinſecum in ſe recipiat per uberiorem illum concurſum, nihilominus ut fiat potens, ſufficit, quòd exteriùs adjuvetur, & elevetur ad ordinem ſupernaturalem, ut hujuſmodi viſionem eliciat: Si enim unus homo oneris alicujus portandi incapax, fit capax illius ſublevationis, & deportationis per aſſiſtentiam alterius hominis, ipſi quidem intrinſecas vires non adjicientis, ſed ſolùm externam aſſiſtentiam præbentis; multò magis intellectus creatus per uberiorem Dei concurſum, à quo dependet eſſentialiter in operando, poterit fieri capax alicujus actus eliciendi, quem propriis, & ſolitis viribus elicere non poſſet.

Dices denique: Hæc ſententia directè militat in Concilium Viennenſe, Clementina *ad noſtrum &c.* in qua damnantur errores Beguardorum, & Beguinarum, dicentium: quòd anima non indiget Lumine gloriæ ipſam elevante ad Deum videndum; adeoque ex mente Concilii requiritur lumen ad viſionem beatificam: ſed ille concurſus uberior non eſt lumen: Ergo non ſufficit ad eliciendam viſionem beatificam.

Nego majorem; Nihil enim aliud definit Concilium, quàm quòd requiratur auxilium ali-

aliquod ſupernaturale ad ipſam viſionem eliciendam, ſive interim auxilium illud ſit aliquid intrinſecum, vel extrinſecum. Intentum enim Concilii erat, damnare errorem Beguinarum, & Beguardorum, dicentium animam ſeipſa, ſuiſque naturalibus viribus fore beatam; ad quem errorem depulſandum ſufficiebat decernere viſionem beatificam non poſſe elici ſine aliquo ſupernaturali auxilio: ſive interim auxilium illud ſit aliquid extrinſecum, vel intrinſecum, creatum, vel increatum, partiale, vel totale quod Concilium reliquit indeciſum, tribuendo Scholaſticis, non errandi occaſionem (ut quidam malè opinantur) ſed opinandi, & diſputandi libertatem, in illa re, & ſententia, quæ authoritatibus, & rationibus poterat utrinque agitari, & librari.

Inſtabis: Concilium diſertè affirmat ad viſionem beatificam eliciendam deſiderari lumen: ſed concurſus ille uberior non eſt lumen: Ergo cenſet Concilium illum uberiorem concurſum non ſufficere.

Reſpondeo equidem Concilium requirere lumen: ſed non decernere utrùm lumen illud ſit, vel objectivum, vel actuale, vel habituale. Nec eſt quòd vim facias in voce *luminis*, quaſi hæc ſoli auxilio intrinſeco actuali, aut habituali propriè conveniat; nam certum eſt, quòd hæc vox *lumen* tantùm metaphoricè conveniat auxilio intrinſeco, ſive habituali, ſive actuali, appellatione videlicet deducta à lumine corporali, ſine quo objectum videri nequit. Et quidem hac ratione concurſus Dei uberior, etiam lumen ritè poteſt appellari; Deus enim ipſe lux eſt; & Scriptura ſacra illud auxilium actuale non raro lumen appellat, ut Pſalmo 12. *Illumina oculos meos*, & alibi: Unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. auxilium actuale præcedens infuſionem habituum, vocat *illuminationem*: Hinc S. Auguſtinus lib. 12. de Geneſi ad litteram cap. 31. dicit lumen, quo illuſtratur anima, ut omnia vel in ſe, vel in illo veraciter intellecta conſpiciat, ipſum Deum eſſe.

Inſtabis denique: Concilium duos damnat errores. Primum, quòd quælibet natura intellectualis in ſe ipſa ſit beata naturaliter: Secundum, quòd anima non indigeat lumine gloriæ ipſam elevante: Ergo cenſet Concilium de facto requiri lumen, quod animam elevet: ſed ſic non poteſt elevari per concurſum illum uberiorem: Ergo lumen requiſitum à Concilio, non poteſt intelligi de illo concurſu. *Deinde* Concilium talem videtur requirere elevationem ad actus viſionis beatificæ, qualis requiritur ad actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis: ſed ad hos actus eliciendos neceſſum eſt, ut potentia elevetur per auxilium intrinſecum ſive habituale, ſive actuale; Ergo pariter tale auxilium neceſſarium erit ad viſionem beatificam.

Reſp. ad primum. Concilium unicum damnare errorem, quòd anima ſit ex ſe naturaliter beata, & nullo indigeat auxilio ſupernaturali, quæ mens erat Beguinarum, & Beguardorum; contra quos Concilium decernit animam non poſſe naturaliter eſſe beatam, & nonniſi aliquo auxiliante lumine potentiam elevante Deum poſſe videri. Non decernit autem an illud lumen adjuvans ſit aliquid intrinſecum, vel extrinſecum; ſed tantùm, quòd per illud potentia elevetur ad ordinem ſupernaturalem, quod æquè fieri poteſt per externum auxilium, quàm per internum, quia talis elevatio potentiæ conſiſtit in hoc, quòd reddatur potens ad faciendum aliquid excedens vires ejus naturales; id autem præſtare poteſt cum externo uberiori concurſu.

Ad ſecundum nego majorem. Nam Concilium nihil aliud determinat, quàm quòd requiratur aliquod principium ſupernaturale ad eliciendam viſionem beatificam, ſicut requiritur habitus fidei, ſpei, & charitatis ad eliciendos actus ſupernaturales, non decernit autem an illud principium ſupernaturale ſit aliquid intrinſecum, vel extrinſecum. Adde quòd Concilium loquatur de facto, & de ſtatu præſenti; nos autem loquimur de ſtatu poſſibili, & de beneplacito Dei: ita quòd Deus per uberiorem concurſum ſupplere poſſet, ſi vellet, efficacitatem luminis: quod de facto admittimus probabiliùs eſſe lumen habituale, adeoque Concilium nec nobis adverſatur, nec nos illi.

CONCLUSIO ULTIMA.

Lumen *gloriæ non habet aliud munus, nec alium influxum in viſionem beatificam, quàm concauſæ efficientis, & concurrentis effectivè cum intellectu ad formandam illam viſionem*: Hæc eſt communior contra Thomiſtas affirmantes lumen deſiderari ut diſponat intellectum ad recipiendam viſionem

beatificam, & ad efficiendam unionem ipſius intellectus cum objecto beatifico.

Probatur Concluſio: Non aliter habitus ſupernaturales deſiderantur, quàm quia potentia ex ſe inſufficiens ad eliciendos actus ſupernaturales, per illos habitus fit potens ad producendos tales actus, & connaturaliter cum illis concurrit ad eorum productionem: Ergo cùm lumen gloriæ ſit habitus ſupernaturalis, non alium cenſetur habere influxum in intellectum creatum, quàm illum elevare, & cum ipſo concurrere ad formandam viſionem beatificam. *Probatur* antecedens: Non enim habitus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis, v. g. habent alium influxum, aut in potentiam, aut in actum, quàm effectivum; nec alio modo cenſentur diſponere potentiam ad eliciendos, & recipiendos actus, quàm concurrendo efficienter ad illorum actuum productionem.

Deinde: Si alium influxum præter effectivum haberet lumen gloriæ, maximè quia diſponere deberet intellectum ad recipiendam viſionem, ita quòd ſine hac diſpoſitione non poſſet actus viſionis in intellectu recipi; ſed falſum conſequens: Ergo, & antecedens. Majorem admittunt Thomiſtæ. *Minor* verò probatur: Si non poſſet intellectus recipere viſionem abſque aliqua diſpoſitione formali prævia, maximè, vel quia ille actus cùm ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, non poſſet recipi in intellectu, qui eſt potentia naturalis, niſi prævia hac diſpoſitione; vel quia talis viſio eſt actus talis naturæ, ut hanc diſpoſitionem ſupernaturalem ad ſui receptionem exigat: ſed neutrum dici poteſt. *Non primum*, Tum quia habitus fidei, ſpei, & charitatis ſunt formæ ſupernaturales in ſubſtantia, & tamen recipiuntur in potentia naturali abſque ulla prævia diſpoſitione ſupernaturali: Tum quia ſi deſideraretur neceſſariò diſpoſitio ſupernaturalis in potentia naturali ad recipiendam formam ſupernaturalem, fieret proceſſus in infinitum; cùm enim illa forma diſponens etiam eſſet ſupernaturalis, aliam formam præexigeret in potentia naturali ad ſui receptionem, & hæc aliam, & ſic in infinitum: Ergo ex eo quòd viſio ſit forma ſupernaturalis, non debet intellectus diſponi ad eam recipiendam per aliam formam ſupernaturalem. Non etiam *ſecundum*: Nulla enim aſſignari poteſt ratio particularis in viſione beatifica, ob quam ſpecialiter exigeret hujuſmodi diſpoſitionem, niſi fortè quia eſt perfectior forma, quàm ſint aliæ formæ ſupernaturales: ſed ex hoc capite non requiritur talis diſpoſitio; ſi enim forma ſupernaturalis minùs perfecta poſſit abſque tali diſpoſitione recipi, quidni etiam, & magis perfecta?

Dices I. Idcirco requiritur lumen gloriæ in intellectu ad eliciendam viſionem beatam, quia intellectus ex natura ſua eſt improportionatus ad illam productionem: ſed intellectus non eſt minùs improportionatus ad recipiendam viſionem, quàm ad eam producendam. Ergo ſi propter illam improportionem viſio beata ut actio eſt, exigit lumen, etiam illud exigit ut receptio eſt.

Nego paritatem: Et ratio diſparitatis eſt, quòd viſio, ut actio eſt, procedere debet à principio effectivo connaturaliter operante, effectus enim procedit à virtute ſuæ cauſæ, quæ ipſum virtualiter præcontinet, poteſtque hæc viſio procedere ab hujuſmodi principio abſque eo quòd detur proceſſus in infinitum: viſio autem, ut paſſio eſt, non exigit recipi in principio connaturaliter recipiente; id eſt, quod ſit ejuſdem ſtatus cum tali forma recepta; eò quòd aliàs fieri deberet proceſſus in infinitum, ut dictum eſt: Unde meritò Doctor in 4. diſt. 49. quæſt. 11. num. 8. cùm dixiſſet animam humanam ex ſe eſſe immediatę ſuſceptivam beatitudinis, nec ad eam ſuſceptionem diſponi per aliquid accidentale; alioqui eſſet tantùm beata ſecundùm quid, & ſolùm mediatè, concludit, *Ideo dico, quòd anima humana in puris naturalibus eſt immediatum ſuſceptivum beatitudinis: adeoque intellectus creatus ex ſolis naturæ viribus ſuſceptivus eſt viſionis beatificæ; nec ad illam ſuſceptionem indiget aliqua forma prævia ſupernaturali, licèt indigeat ad illius viſionis productionem.*

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quomodo intellectus concurrat ad formandam viſionem beatificam.

EXpoſitis jam duobus principiis extrinſecè advenientibus potentiæ cognoſcitivæ, ut ipſam compleant in ordine ad ſuam eliciendam operationem; Specie nimirum impreſſa ex parte objecti, Lumine verò glo-

gloriæ ex parte potentiæ, quæ ipſam ſtatuunt in actu primo, ut ſuam poſſit exercere actionem: jam decernendum eſt qualiter intellectus tali ſpecie impreſſa, aut lumine gloriæ inſtructus, concurrat ad formandam viſionem beatam: videlicet an phyſicè, & activè eam producat, an verò ſolùm illam à lumine gloriæ, vel à Deo ſolo productam recipiat: inſuper an eam producat ut cauſa princeps, an tantùm ut cauſa inſtrumentalis.

Notandum 1. duplicem ſolitò diſtingui intellectum, juxta diverſitatem ipſius muneris, unum quidem Agentem, alium verò Patientem. Prior eſt, qui immiſſas à ſenſibus externis, & phantaſia ſpecies ſenſibiles velut recipit, & ad earum præſentiam ſpecies intelligibiles, ſeu imagines ſpirituales repræſentativas rerum, quæ à ſenſibus percipiuntur, cudit, & exprimit. Poſterior, verò dicitur illemet intellectus, qui ejuſmodi formatam ſpiritualem imaginem in ſe recipit, ut per eam formaliter fiat intelligens: Unde intellectio inchoativè dicitur conſiſtere in illa intellectus actione, qua producit ipſam imaginem; conſummativè autem in ejuſdem imaginis receptione. In eo namque formaliter conſiſtit intellectio, quod intellectum aſſimilat rei intellectæ, eumque formaliter intelligentem efficit: ſed id præſtatur inchoativè per actionem productivam illius imaginis ſpiritualis, quæ *verbum mentis* ſolitò dicitur; completè verò per ejuſdem verbi, & imaginis receptionem; illa ſiquidem imago, cùm ſit rei intellectæ expreſſa ſimilitudo, procul dubio intellectum informando, & ei adhærendo, ipſum cum objecto cognito aſſimilat, adeoque completè intelligentem efficit.

Notandum 2. quòd cùm duplex ſit locutio, externa una, & ſenſibilis, interna altera, & ſpiritualis, etiam duplex verbum ſolitò diſtinguitur; aliud quidem oris, quo homines alios alloquentes ſuos ipſis conceptus internos exponunt; aliud verò *mentis*, eſtque ipſamet locutio interna, ſeu conceptus formatio, qua nimirum intellectus exprimit ſimilitudinem, & imaginem objecti, quod conſpicit. Hoc autem verbum mentis definitur à Doctore in 1. *diſt.* 27. *quæſt.* 3. actus intelligentiæ productus à memoria fœcunda habens eſſe ſolùm dependenter ab actuali cognitione. Dicitur quidem *actus intelligentiæ*, quia conſtituit animam formaliter intelligentem, ſicut calor conſtituit calidum. Secundò formatur *à memoria fœcunda*, id eſt ab intellectu informato, & quaſi gravido ſpecie intelligibili objecti. Cætera adduntur ut ſignificetur completam intellectionem conſiſtere in ipſiuſmet verbi præſentia, quod tamdiu habet eſſe quamdiu ipſa objecti cognitio perſeverat.

Notandum 3. duplicem ſolitò diſtingui cauſam efficientem, unam quidem principem, aliam verò inſtrumentalem. Prior eſt quæ in effectum phyſicè influit per virtutem ſibi propriam, & intrinſecam; Poſterior verò, quæ influit ſolùm per virtutem alterius illam moventis. Probabilius namque eſt cauſam inſtrumentalem non eſſe propriè ex ſe activam, ut cum Doctore in 4. *diſt.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 14. docuimus in Phyſicis *qu.* 5. *de cauſa inſtrumentali*; An autem intellectus creatus habeat rationem cauſæ principis, vel ſolùm inſtrumentalis in viſione beatifica, decernendum erit hac in quæſtione, in qua tria proponuntur reſolvenda. Primum, an intellectus creatus phyſicè concurrat ad beatificam viſionem. Secundum, an concurrat ut cauſa princeps. Tertium, an producat verbum mentis.

CONCLUSIO PRIMA.

INtellectus *concurrit partialiter cum lumine gloriæ ad Phyſicè, activè, & immediatè producendam viſionem beatificam.*

Probatur: Primò quidem, quia omnis intellectio producitur à mente, ſicut volitio à voluntate: Ergo etiam cognitio, & viſio beatifica phyſicè producitur ab intellectu creato, ſicut amor beatificus à creata voluntate. Antecedens patet ex communi ſanctorum Patrum ſententia, quam ſic expendit S. Auguſtinus lib. 9. de Trinitate c. ultimo: *Ipſa mens*, inquit, *quaſi parens, & notitia ejus quaſi proles ejus; mens enim cum ſe cognoſcit, notitiam ſui gignit, & eſt parens notitiæ ſuæ*. Patet etiam conſequentia: Non minùs enim intellectus concurrere debet ad formandam viſionem beatam, quàm voluntas ad eliciendum amorem beatificum: ſed voluntas concurrit activè, & phyſicè ad amorem beatificum, & ad alios actus ſupernaturales, alioqui libertas non eſſet, & indifferentia in actibus meritoriis, qui verè ſupernaturales ſunt: Ergo etiam intellectus phyſicè concurrit ad formandam viſionem ſupernaturalem. *Inſuper* viſio beata eſt actus vitalis; Ergo connaturaliter produci debet phy-

phyſicè à potentia vitali: ſed non ab alia, quàm ab intellectu: Ergo intellectus phyſicè concurrit ad formandam viſionem beatam.

Denique Nobilior modus operandi tribuendus eſt intellectui creato, qui tribui poteſt abſque ulla contradictione, & repugnantia: ſed nobilior eſt operatio, qua producitur ipſa cognitio, quàm ſit ejus receptio: Ergo productio phyſica viſionis beatæ intellectui creato tribui debet. Major patet, Nobilius eſt enim agere quàm pati, quia actio virtutem majorem, & independentiam importat: Paſſio verò dependentiam, & quandam infirmitatem, & imbecillitatem adjunctam habet; quidquid enim patitur, à fortiori vincitur, & ſuperatur.

Probo minorem: Si quid obeſſet quominùs intellectus diceretur activè concurrere ad formandam viſionem beatam, maximè quia illa eſt ordinis ſupernaturalis: ſed hæc ratio non officit; Tum quia de facto potentia naturalis cooperatur ad actus ſupernaturales; v. gr. voluntas ad actum charitatis, & contritionis, ut colligitur ex Tridentino ſeſſione 6. can. 4. ubi anathematizatur: *Qui dixerit liberum hominis arbitrium, nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti atque vocanti, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merèque paſſivè ſe habere*: Ergo cenſet Concilium voluntatem creatam cooperari poſſe actui meritorio, qui eſt ordinis ſupernaturalis: quidni ergo, & intellectus cooperari poterit viſioni beatificæ, licèt ſit ſupernaturalis? Tum quia (inquit Poncius) viſio beata eſſe poſſet ſupernaturalis, quamvis ad eam concurreret cauſa naturalis; ſicut enim ſpecies intelligibilis impreſſa, ad quam producendam concurrit phantaſma corporeum, eſt ſpiritualis; & ſicut homo dicitur corporeus, quamvis concurrat ad ipſum conſtituendum anima ſpiritualis; ſic viſio poſſet eſſe ſupernaturalis, quamvis cauſa aliqua naturalis concurreret ad ipſam, modò etiam alia cauſa ſupernaturalis, quale eſt lumen gloriæ, etiam ſimul concurrat.

Adde quòd illud dicatur ſupernaturale, quod non poteſt produci abſque principio ſupernaturali, ſive concurrat ad ipſum aliud principium, quod eſt naturale, ſive non: Ergo cùm viſio beata produci nequeat ſine auxilio ſupernaturali, non minùs erit dicenda ſupernaturalis, quamvis ad ejus productionem activè concurrat intellectus, qui eſt potentia quidem ex ſe naturalis, ſed per lumen gloriæ elevata ad ordinem ſupernaturalem.

Dices 1. Intellectus non poteſt activè concurrere ad viſionem beatam, quin pariter activè concurrat ad ejus ſupernaturalitatem: ſed nequit activè concurrere ad ejus ſupernaturalitatem; ſed ſolùm ad ejus vitalitatem: Ergo nec ad illius entitatem. Major patet: Minor probatur: Non magis intellectus concurrere poteſt ad ſupernaturalitatem viſionis beatæ: quàm lumen gloriæ ad ejus vitalitatem: ſed lumen gloriæ per ſe non concurrit ad vitalitatem, quia eſt principium inanime: Ergo à paritate rationis non poterit etiam intellectus concurrere ad ſupernaturalitatem, & conſequenter non etiam concurret ad entitatem viſionis, quæ eſt formaliter ſupernaturalis. Adde, quòd vitalitas ipſius viſionis beatæ eſt etiam formaliter ſupernaturalis, adeoque ſi intellectus non concurrat immediatè, & præcisè ad ſupernaturalitatem, etiam non concurreret ad vitalitatem, & conſequenter phyſicè non concurret ad viſionem beatam.

Reſpondeo: Quòd cùm formalitates illæ *vitalitatis*, & *ſupernaturalitatis* non ſint realiter diſtinctæ ab actu viſionis, ſed reſultent tantùm ex diverſo modo, quo actus ille procedere dicitur à ſuis cauſis; ideo actus viſionis beatæ ſecundùm realem ſuam entitatem, adeoque ſecundùm vitalitatem, & ſupernaturalitatem, realiter procedit tam ab intellectu, quàm à lumine gloriæ, licèt non dicatur procedere ab utroque ſeorſim præcisè ſecundùm ſuas formalitates. Nam ut actus procedere dicatur à lumine ſecundùm formalitatem vitalitatis, deberet dici vitalis præcisè quatenus eſt à lumine, quod implicat; cùm enim lumen ſit in anima, non poteſt dici principium ipſius vitalitatis per ſe præcisè, ſed ſolùm quatenus concurrit phyſicè ad entitatem viſionis, quæ ſupernaturalis ſimul, & vitalis eſt: Unde negari debet minor, nimirum quòd intellectus concurrat ad viſionem ſolùm quatenus vitalis eſt, non autem quatenus eſt ſupernaturalis. Cùm enim concurrat ad entitatem viſionis, etiam concurrit ad id omne, quod realiter identificatum eſt ipſi viſioni; proindeque ad ſupernaturalitatem, quæ idem eſt realiter cum ipſa viſione.

Inſtabis. Viſio beata eſt adæquatè, & for-

ma-

maliter ſupernaturalis: Ergo procedere debet adæquatè à principio ſupernaturali; ſed intellectus præcisè non eſt principium ſupernaturale; agit enim per virtutem ſibi innatam, quæ omnino ex ſe, & intrinſecè naturalis eſt, Ergo illa viſio procedere nequit phyſicè ab intellectu.

Nego majorem: Ex hoc enim ſequeretur ipſam viſionem non etiam produci à lumine, quia cùm ſit vitalis, exigeret principium adæquatum vitale, quale non eſt lumen. Ideoque ſufficit ad rationem inadæquati principii hujus viſionis, quòd fiat ab uno principio ſupernaturali formaliter, quale eſt lumen, & ab alio ſupernaturali tantùm extrinſecè, & per elevationem, qualis eſt intellectus beatus; Intellectus enim beatus elevatus per lumen gloriæ, unicum efficit cum ipſo principium adæquatum viſionis, quæ tota producitur ab utroque conjunctim, & quatenus vitalis, & quatenus ſupernaturalis; quia tam lumen, quàm intellectus concurrunt ad entitatem ipſius viſionis, quæ realiter vitalis, & ſupernaturalis eſt.

Dices 2. Doctor Subtilis pluribi affirmat intellectum ſe habere merè paſſivè ad intellectionem, quam cenſet cauſari principaliter ab objecto, maximè ad viſionem beatificam. Nam in 1. d. 3. qu. 8. nu. 2. cum probaſſet; *quod pars intellectiva habet principaliorem cauſalitatem reſpectu cognitionum modò nobis naturaliter convenientium; quia*, inquit, *illa cauſa eſt principalior qua agente alia cauſa coagit, & non è converſo: Intellectu autem noſtro agente ad intellectionem, objectum in ſe, vel in ſua ſpecie coagit, &c.* Concludit: *Tamen aliquod objectum excedens multùm facultatem partis intellectivæ, puta objectum beatificum, ut clarè viſum, poſſet poni habere totam cauſalitatem reſpectu viſionis, aut principaliorem, quàm pars intellectiva, & hoc propter excellentiam talis objecti, & propter defectum partis intellectivæ*. Ergo cenſet Doctor intellectum beatum non concurrere activè ad viſionem beatificam.

Diſtinguo. Cenſet probabiliter, concedo: aſſertivè, nego, ut conſtat ex præfatis verbis. Imo magis in noſtram quàm in oppoſitam ſententiam propendet: Subdit enim, *ſed de hoc in quarto libro*, ubi fuſiorem hac de re diſceptationem, & planiorem ſententiam affirmat ſe propoſiturum. Conſtat autem ex 4. d. 4. q. 11. num. 9. quòd cenſeat intellectum eſſe productivum viſionis beatificæ; ibi enim diſputans de neceſſitate luminis gloriæ, ait, *Si tamen aliquid ſupernaturale ponitur in beato priùs operantibus, hoc non erit propter receptionem, ſed propter actionem, ut eliciatur operatio in beato qua attingit Deum*. Itaque apertè fatetur intellectum eſſe activum & productivum cum ipſo lumine gloriæ, ſi detur, ut revera dari etiam ex ipſius Doctoris ſententia ſatis ſuperque probavimus in præcedenti quæſtione.

Confirmatur ex quodlib. qu. 14. ubi cum plures authoritates ex S. Aug. adduxiſſet, quibus probaret viſionem beatam, vel ab objecto beatifico, vel ab intellectu produci, pluresque protuliſſet rationes ad demonſtrandum intellectum non ſolùm eſſe facultatem paſſivam, & receptivam; ſed etiam activam, & productivam, tandem concludit: *Concedo igitur authoritates priùs adductas, ad quaſcumque affirmativas, ſive de objecto: verum quidem eſt quòd utrumque illorum eſt aliquo modo activum ad intellectionem; ſed activum partiale; ambo autem integrant unum activum totale*.

CONCLUSIO SECUNDA.

INtellectus *cum lumine gloriæ concurrit ad viſionem beatificam, ut cauſa principalis*. Hæc eſt communis inter Scotiſtas. Probatur primò. Illa cauſa concurrit ad effectum ut principalis, quæ ipſum producit per virtutem ſibi intrinſecam, & connaturalem: ſed intellectus creatus ita producit viſionem beatificam; illam enim producit per innatam virtutem intelligendi elevatam per lumen gloriæ: Ergo eſt illius cauſa principalis. In hoc enim cauſa principalis ab inſtrumentali diſcrepat, quòd hæc operetur tantùm per virtutem externam, & ſibi aliunde aſcitam: illa verò per internam vim agendi ibi connaturalem. *Deinde*, Intellectus lumine gloriæ inſtructus, eſt cauſa principalis viſionis beatæ, ſi præter nulla alia poſſit aſſignari; ſed præter intellectum nulla alia aſſignari poteſt cauſa viſionis beatæ. Probo. Illa cauſa dicenda eſt principalis viſionis, quæ dicitur videre Deum: ſed præter intellectum nihil eſt, quod dici poſſit videre Deum; illud enim aliud ſi quod eſſet, maximè vel Deus, vel lumen gloriæ: ſed nec Deus, nec lumen gloriæ dici poſſunt videre Deum viſione creata: Ergo nec cauſa principalis beatitudinis appellari. *Denique* Viſio eſt effectus vitalis: Ergo exigit cauſam principalem, quæ ſit vitalis; illa

Digitized by Google

autem neque eſt Deus, quia cùm ſit actio interna, & immanens, non poteſt habere ſolam cauſam externam, qualis eſt Deus; neque etiam eſt lumen gloriæ, quia cum ſit inanime non poteſt dici principium actionis vitalis, maximè immanentis: Ergo reſtat ut intellectus dicatur cauſa principalis beatæ viſionis.

Dices 1. Quoties aliqua cauſa eſt ignobilior effectu quem producit, toties dicenda eſt cauſa inſtrumentalis, non autem principalis: ſed intellectus etiam inſtructus lumine gloriæ eſt ignobilior viſione beata: Ergo eſt illius cauſa inſtrumentalis non principalis. Major conſtat: Quamvis enim contingere poſſit, ut aliquando inſtrumentum ſit nobilius effectu, quem producit, per virtutem obedientialem, v.g. ſi Angelus produceret formicam; tamen fatentur omnes, quòd cauſa ignobilior effectu producto, nuſquam ritè poteſt principalis appellari; quia effectus nobilior nunquam eſt proportionatus, & connaturalis cauſæ minùs nobili. *Probatur ergo minor*. Entitas adæquatè vitalis, & intrinſecè ſupernaturalis, nobilior eſt entitate vitali, & ſupernaturali, ſolùm inadæquatè: ſed intellectus lumine gloriæ inſtructus, eſt tantùm ſupernaturalis inadæquatè; ſimiliter lumen gloriæ eſt ſolùm vitale inadæquatè, ideſt ratione intellectus cui conjungitur: igitur viſio beata nobilior eſt intellectu etiam inſtructo lumine gloriæ; proindeque hic non poteſt illius eſſe cauſa principalis.

Nego minorem: Cùm enim intellectus ſit facultas ſubſtantialis ſolùm formaliter diſtincta ab anima, ſit etiam elevatus ad ordinem ſupernaturalem beneficio luminis gloriæ, certum eſt ipſum longè præſtantiorem eſſe viſione beatifica quæ ſolùm eſt accidens, adeoque minùs perfecta quàm ſubſtantia. Nec refert quòd intellectus ſit tantùm extrinſecè ſupernaturalis; quia ſubſtantia etiam naturalis nobilior eſt quolibet accidente ſupernaturali, ſecundùm rationem entis; accidens enim quantumcumque ſupernaturale, eſt ſemper à ſubjecto dependens; adeoque minùs nobile, quàm ſubſtantia cui inhæret, & à qua dependet: Ergo multò magis intellectus ad ordinem ſupernaturalem elevatus, nobilior erit viſione beata; adeoque hac ratione non debet dici cauſa inſtrumentalis reſpectu illius.

Dices 2. Potentia obedientialis activa, ſemper eſt inſtrumentalis cùm producat effectum improportionatum, & debitum illi ſoli cauſæ per quam elevatur: ſed intellectus etiam inſtructus lumine gloriæ, agit per virtutem obedientialem divinitùs elevatam: Ergo non producit viſionem beatificam ut cauſa principalis, ſed ut inſtrumentalis.

Diſtinguo majorem: Quando illa potentia obedientialis nullam omnino proportionem habet cum effectu producendo, ſicut Sacramenta v.g. nullam omnino proportionem habent cum gratia ſantificante ad cujus productionem concurrunt effictivè inſtrumentaliter in ſententia Thomiſtarum, concedo: quando illa potentia aliquam habet proportionem ſaltem inchoatam cum effectu producendo, nego: Intellectus autem ex ſe proportionem habet ſaltem inchoatam cum viſione beatifica, ut jam ſæpe diximus, ſolùmque eget lumine gloriæ, ut hęc inchoata virtus elevetur ad ſuperiorem, & ſupernaturalem ordinem: ac proinde viſioſionem illam beatam producit per virtutem ſibi innatam, & ut cauſa principalis: Adde quòd cùm viſio illa beata ſit actus vitalis, proportionem habet connaturalem cum intellectu.

Dices 3. Ideo intellectus dicitur cauſa princeps viſionis beatæ, quia cùm hæc ſit actus vitalis, neceſſariò produci debet à facultate vitali: ſed ex communi Doctorum ſententia, maximè Doctoris Subtilis locis aſſignatis à Smiſingo *n.* 279. Deus ſolus producere poteſt actum vitalem, & immanentem in potentia vitali abſque ejus effectivo concurſu, quo caſu, inquit Smiſingus, potentia rectè denominabitur cognoſcens, vel appetens: Ergo ex vitalitate cognitionis beatę non rectè infertur intellectum creatum eſſe illius cauſam principalem.

Diſtinguo majorem: Ratio principaliscauſalitatis in intellectu colligitur ex vitalitate ſecundùm legem ordinariam, concedo: ſecundùm extraordinarium modum operandi, nego: Fateor equidem, Deum poſſe producere in facultate naturali actum vitalem, abſque illius facultatis concurſu; ſed exinde non minùs intellectus cenſeri debet cauſa principalis ordinaria illius viſionis: Sicut ignis non minùs dicitur cauſa principalis combuſtionis, licèt ipſam Deus producere poſſet independenter ab ipſius ignis concurſu.

CON-

CONCLUSIO TERTIA.

IN *viſione beatifica datur ſpecies expreſſa ſeu verbum mentis*. Hæc eſt communis inter Theologos contra nonnullos recentiores Thomiſtas.

Probatur: Verbum eſt ſimilitudo objecti, ab intellectu producta & expreſſa: ſed in viſione beata datur hæc ſimilitudo: Ergo datur etiam verbum. Major patet ex Philoſophia. Minor verò probatur: Primò quidem ex Scriptura 1. Joannis 3. *Cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. Secundò ex Auguſtino lib. 14. de Trinitate cap. 17. ubi ſermonem faciens de viſione beata, ait: *In hac imagine tunc perfecta erit ſimilitudo, quando Dei perfecta erit viſio*: Et lib. 15. cap. 16. *Quando*, inquit, *videbimus eum ſicuti eſt, tunc verbum noſtrum non erit falſum*: Sentit ergo S. Auguſtinus produci verbum in viſione beata. Tertiò denique ex S. Thoma 1. parte qu. 27. art. 1. ubi ait: *Quicumque intelligit, ex hoc ipſo, quod intelligit, procedit aliquid inter ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ*. Quaſi diceret, quòd in quacumque natura intelligente tàm humana, quàm Angelica datur proceſſio verbi; ex quo infert contra Arianos, & Sabellianos, contra quos maximè diſputat, dari etiam Verbum in Deo, qui cùm ſit naturæ intelligentis, & in ſupremo intellectualitatis gradu, etiam intra ipſum dari debet Verbi proceſſio: Caſſa autem, & nulla foret S. Thomæ ratiocinatio, & illatio, ſi eſſet aliqua intellectio creata eaque perfectiſſima, qualis eſt beata viſio, in qua verbum non produceretur: Reponere namque poſſet Arianus, equidem produci verbum per cognitionem imperfectam; non autem per cognitionem perfectiſſimam creaturæ; adeoque ex productione verbi à creaturis non ritè inferri eandem verbi productionem fore in Deo intelligentium omnium perfectiſſimo. Quòd autem illa ſit genuina mens ſancti Thomæ, patet inſuper tractatu de veritate quæſt. 4. art. 2. ubi cum dixiſſet; *Verbum eſt aliquid realiter progrediens ab altero*, addit, *quod univerſaliter verum eſt de omni quod à nobis intelligitur, ſive per eſſentiam videatur, ſive per ſimilitudinem*: Ergo cenſet S. Thomas etiam in viſione beata, in qua Deus per eſſentiam videtur, formari verbum.

Secundò: Viſio beata eſt actio: ſed non datur actio ſine termino à ſe diſtincto, & producto; actio enim eſt effectio alicujus termini, ſeu via eſt, & tendentia ad terminum: Ergo in viſione beata debet dari aliquis terminus productus: ille autem terminus dicitur verbum mentis: Ergo verbum mentis datur in viſione beata. Probatur major: Omne reale, quod non erat priùs, fieri debet de novo per aliquam actionem, niſi ſit ipſamet actio; nihil enim eſt de novo reale, quin fiat realiter: ſed viſio Dei eſt realis, quæ non erat priùs in intellectu antequam beatificaretur: Ergo vel fieri debet de novo per actionem realem, vel debet eſſe ipſamet actio.

Tertiò: Si quid obſtaret quominùs viſio beata eſſet verbum mentis, aut productiva verbi, maximè quia Eſſentia divina eſt per ſe intellectui beato præſens in ratione objecti immediatè intelligibilis; ſed hæc præſentia, & intelligibilitas immediata objecti non impedit productionem Verbi: Pater enim æternus producit verbum, licèt cognitio ejus ſit intuitiva, & Eſſentia divina ſit ipſi maximè præſens, ſummèque, & immediatè ab eo intelligibilis: Ergo ſumma præſentia, & intelligibilitas Eſſentiæ divinæ, non impedit productionem verbi.

Dices 1. Verbum eſt id, quod immediatè intelligitur, & quo mediante objectum percipitur: ſed Deus non percipitur in viſione beata aliquo mediante: ſi enim aliquid mediaret inter Deum, & intellectum beatum, viſio beatifica jam non eſſet immediata, nec intuitiva: Ergo in viſione beatifica non datur verbum.

Nego majorem: Nam illud verbum eſt ratio formalis cognoſcendi objectum, non autem eſt id, quod cognoſcitur: Unde licèt percipiatur verbum, non minùs objectum immediatè cognoſcitur, quia non eſt medium *quod*, ſed medium *quo* objectum videtur.

Dices 2. Si per viſionem beatam producatur verbum, maximè quia quælibet intellectio eſt verbi productiva: ſed falſum conſequens, nam Filius, & Spiritus ſanctus intelligunt Eſſentiam divinam, & tamen nullum verbum producunt: Ergo quælibet intellectio non eſt verbi productiva; proindeque non ritè infertur dari verbum in viſione beatifica.

Diſtinguo majorem duobus modis. Primò quidem: Quælibet intellectio eſt productiva

ctiva

ctiva verbi, quando verbum ſeu terminus eſt diſtinguibilis realiter à producente, concedo: ſecus, nego: Unde ad minorem dico, equidem Filium & Spiritum ſanctum non producere verbum per ſuam intellectionem, quia tantùm intelligunt intellectione eſſentiali, quæ non eſt diſtinguibilis ab ullo termino excogirabili, cùm ſit abſoluta, & communis tribus Perſonis.

Diſtinguo ſecundò eandem majorem. Tunc intellectio eſt productiva verbi quando non eſt exhauſta per verbum jam productum, concedo; quando jam eſt exhauſta per verbum productum, nego; Intellectio autem Filii, & Spiritus ſancti jam exhauſta eſt per verbum productum a cognitione, & intellectione Patris. Hæc patebunt clariùs in Tractatu de Trinitate.

Dices 3. Si daretur verbum, ſeu ſpecies expreſſa Dei, Deus videri poſſet intuitivè, etiam ſi non eſſet præſens; ſed falſum conſequens; Ergo, & antecedens. Probatur major; Qui videret hanc ſpeciem expreſſam, videret Deum per eam repræſentari ſicut eſt in ſe formaliter; Ergo qui videret hanc ſpeciem, videret Deum ut in ſe eſt; ſed videre Deum ut in ſe eſt, eſt videre Deum intuitivè; Ergo qui videret hanc ſpeciem, videret Deum intuitivè etiam ſi foret abſens.

Nego majorem: Illa enim ſpecies, ſeu verbum mentis, non eſt ſpecies objectiva in qua tanquam in medio priùs cognito Deus videretur intuitivè; implicat enim dari aliquam creaturam, quæ contineat eminenter, & formaliter omnem cognoſcibilitatem, ſed eſſet tantùm medium quo Deus de facto cognoſcitur a vidente ipſum; Ergo licèt aliquis videret hoc verbum mentis, non propterea diceretur videre Deum intuitivè per hujus verbi conſpectum, quia tale verbum non eſt ratio videndi Deum, niſi illi qui ipſo verbo utitur ad Deum de facto percipiendum, & videndum.

SECTIO TERTIA.

De objecto Viſionis Beatificæ.

EXpoſitis jam principiis concurrentibus ad formandam viſionem beatificam ex parte potentiæ, & objecti, jam de objecto ipſo agendum eſt, in quo plura ſeſe offerunt diſcutienda, cùm enim duplex ſolùm diſtinguatur objectum beatificum, primarium videlicet, & ſecundarium, de utroque hac in Sectione agendum eſt ſequentibus in quæſtionibus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quodnam ſit objectum primarium beatæ viſionis; & quomodo Deus videatur à Beatis.

NOtandum 1. objectum *Primarium* beatæ viſionis illud appellari, quod primò, & per ſe, & non ratione alterius percipitur à Beatis, illorumque viſionem terminat; *Secundarium* autem illud dicitur, quod videtur mediante altero, in quo continetur vel eminenter, vel virtualiter. Differunt autem hæc duo objecta, quòd Primarium ſit ſimul objectum materiale, & formale, id eſt, id quod videtur, & ratio videndi ſeu veluti medium, quo cætera percipiuntur; objectum verò Secundarium, non ſit niſi objectum materiale, quia videtur tantùm mediante primo, quod priùs debet cognoſci, quàm ſecundum videatur.

Notandum 2. ea quæ in Deo ſunt, Alia in eo contineri formaliter, ut eſſentia, attributa, & relationes; Alia ſolùm eminenter, & virtualiter, ut creaturæ omnes tàm exiſtentes, futuræ, & præteritæ quàm poſſibiles. *Rurſus*; Ea quæ ſunt in Deo formaliter, Aliqua ſunt neceſſaria, ut attributa, & relationes; Alia verò libera, ut decreta voluntaris divinæ. *Denique* neceſſaria, Alia ſunt abſoluta nullumque dicunt ordinem ad creaturas, ut quædam divina attributa, ac omnes modi intrinſeci; Alia verò dicunt quendam reſpectum ſaltem rationis ad Creaturas, ut Omnipotentia, Scientia, Ideæ, &c.

Notandum 3. circa objectum primarium, & ea quæ formaliter ſunt in Deo, duplicem inter Theologos agitari controverſiam. Primam quidem, utrùm de facto omnes Beati videant ea omnia, quæ formaliter ſunt in Deo, ſive neceſſaria ſint, ſive abſoluta, ſive relativa. Secundam verò, utrùm videri poſſit ſalrem per extraordinariam Dei potentiam unum attributum, aut una Perſona divina ſine aliis Perſonis & attributis.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

Beati *videntes Deum*, *vident formaliter & diſtinctè ipſam Dei eſſentiam*, *Perſonarum Trinitatem*, *Attributa omnia*, *ſecundùm proprias eorum rationes*. Hæc videtur eſſe de Fide definita in Concilio Florentino in Litteris unionis, ubi dicitur, *Deus unus*, *& trinus videtur à Beatis*, & colligitur ex variis Scripturæ locis. Primò quidem Joannis 17. *Hæc eſt vita æterna*, *ut cognoſcant te verum Deum*, quem textum ſic expendit ſanctus Auguſtinus libro primo de Trinitate cap. 8. *Hoc fiet*, inquit, *cùm venerit Dominus*, *& illuminaverit occulta tenebrarum*; *hoc erit mane noſtrum de quo in Pſalmo dicitur*, Mane adſtabo tibi, & videbo, *id eſt cùm perduxerit juſtos*, *in quibus nunc ex fide viventibus regnat*, *mediator Dei*, *& hominum homo Chriſtus Jeſus ad contemplationem Dei*, *& Patris*. Secundò Joannis 4. *Qui videt me*, *videt & Patrem*, quem locum expendens idem Auguſtinus in Pſ. 48. *Fortè*, inquit, *videndo Patrem*, *& non Filium*, *erimus beati*; *ipſum audi Chriſtum*; Qui videt me, videt & Patrem, *Cùm enim unus Deus videtur*, *Trinitas videtur*, *&c.* Tertiò ex primæ Joannis cap. 3. *Cùm apparuerit*, *ſimiles ei erimus*, *& videbimus eum ſicuti eſt*; ſed Deus eſt in ſe Unus, & Trinus, Juſtus, Sapiens, &c. Ergo ut talis videtur à Beatis.

Secundò; Id ipſum diſtinctè affirmant ſancti Patres; maximè Nazianzenus oratione 11. ubi ſic ait, *Supremæ Trinitatis purior erit illuminatio*, *non jam vinctam mentem*, *& per ſenſus diffuſam ſuffugientis*, *ſed totam ſe toti menti contemplandam*, *ac tenendam præbentis*, *totoque Divinitatis lumine noſtris animis affulgentis*; Et oratione 15. *Illos*, inquit, *lux omni luce clarior excipiet*, *& ſanctæ regiæque Trinitatis priùs jam*, *& clariùs illuminantis*, *totamque ſe cum tota mente miſcentis contemplatio*. Item Aug. lib. de Catechizandis rudibus cap. 25. *Omnes*, inquit, *deliciæ Deus erit*, *& ſocietas ſancta Civitatis in illo*, *& de illo ſapienter*, *& beatè viventis*: *efficiemur enim*, *ſicut ab illo promiſſum ſperamus*, *& expectamus*, *æquales Angelis ejus*; *& cum eis pariter illa Trinitate perfruemur*.

Tertiò denique. Id ipſum ratio Theologica ſuadet. Viſio beata eſt quidditativa, & intuitiva: Ergo ſe extendit ad ea omnia, quæ ſpectant Dei quidditatem, & entitatem, ac proinde ad eſſentiam, attributa, relationes, &c. quæ ipſi eſſentiæ realiter identificantur.

Deinde viſio beata eſt merces fidei noſtræ. *Nam*, inquit Auguſtinus libro de diligendo Deo cap. 18. *quod hìc crediderunt*, *ibi videbunt*; juxta illud Pſalmi: *Sicut audivimus*, nempe per fidem, quia fides ex auditu, ſic *vidimus in Civitate Domini virtutum*; adeoque clarè cognoſcitur in patria, quod hìc in via obſcurè per fidem revelatur: ſed per fidem nobis obſcurè revelantur ea, quæ ſpectant ad divinam Naturam, attributa, & Perſonas: Ergo illa per ſpeciem, & claram viſionem manifeſtantur in patria.

Denique, ſi videretur eſſentia ſine Perſonis, viſio illa nec eſſet connaturalis, nec omnimodè completa, & quietativa. Non quidem quietativa, & completa, quia ſupereſſet Beato aliquid optandum, & videndum. Non etiam connaturalis, quia viſio intuitiva, & quietativa exigit naturaliter, ut viſa eſſentia etiam videatur modus, quo illa ſubſiſtit, videanturque omnes illius perfectiones: ſed talis non foret viſio, niſi cum eſſentia ſimul perciperentur ea omnia quæ formaliter illa complectitur: Ergo ut completa, & omnimodè perfecta ſit Beatorum viſio, neceſſum eſt ut, viſa eſſentia, videantur pariter omnia, quæ in illa formaliter continentur.

Dices 1. Si Beati viderent ea omnia, quæ ſunt in Deo formaliter, viderent illa vel confusè, vel diſtinctè. Neutrum dici poteſt: Non primum, quia viſio confuſa pugnat cum viſione intuitiva, & beatifica. Non etiam ſecundum, quia ſi illa videantur diſtinctè, maximè vel quia ſunt diſtincta, vel quia per actus diſtinctos videntur. Seu illa diſtinctio ſe tenet vel ex parte objecti, vel ex parte actus: ſed quæ ſunt in Deo formaliter, non poſſunt videri diſtincta, propter ſummam eorum identitatem, & ſimplicitatem; neque etiam videri poſſunt per actus diſtinctos, quia in viſione beatifica non eſt actuum variatio, & multiplicatio: Ergo illa, quæ in Deo ſunt formaliter, non videntur neque confusè, neque diſtinctè, adeoque non videntur.

Reſpondeo viſionem beatificam eſſe diſtinctam, non quòd fiat per actus diſtinctos, vel feratur in diſtincta objecta: ſed quòd confuſionem, & obſcuritatem nullam admixtam habeat, tàm reſpectu actus, quàm reſpectu objecti quod evidenter, clarè, & diſtinctè percipitur. Unde in forma: Viſio illa

illa eſt diſtincta, quatenus diſtinctio oppo nitur obſcuritati, & inevidentiæ, concedo: quatenus opponitur identitati, & ſimplicitati, nego: ſicque ruunt Minoris probationes.

Dices 2. Attributa, quæ dicunt reſpectum aliquem ad Creaturas, qualia ſunt omnipotentia, ſcientia, idea, &c. non poſſunt intuitivè, & connotativè videri, niſi pariter omnes Creaturæ poſſibiles, & exiſtentes videantur: ſed omnes Creaturæ poſſibiles, & exiſtentes videri nequeunt à Beatis: Tum quia illæ ſunt infinitæ, & proinde attingi non poſſunt ab intellectu creato, qui eſt finitæ virtutis, & activitatis: Tum quia ſi illæ omnes viderentur, comprehenderetur omnipotentia divina, quod implicat, ut infra patebit agendo de *incomprehenſibilitate Dei*.

Diſtinguo majorem: Non poſſunt videri ſecundùm rationem ſuam primariam, & quatenus talia ſunt attributa Eſſentiæ divinæ, nego: non poſſunt videri ſecundùm rationem ſecundariam, id eſt ſecundùm extenſionem ad objecta, ad quæ terminantur, vel terminari poſſunt, concedo. Sic enim, viſa omnipotentia, videri deberent omnia poſſibilia; non autem neceſſe eſt ad viſionem beatificam attributorum, quòd videantur ſecundùm rationes ſecundarias, & habitudines, quas habent ad Creaturas, alioquin earum viſio deberet eſſe comprehenſiva, quod implicat.

Quantùm autem ad ideas in mente divina exiſtentes, dico quòd etſi Beati illas omnes non videant, quia non vident omnes Creaturas ideatas, & poſſibiles; ſufficit, quòd videant in Deo attributum illud, ratione cujus divina Eſſentia dicitur exemplar omnium Creaturarum exiſtentium, aut poſſibilium, ſicque vident illas omnes ideas ſaltem in communi; vident autem aliquas in particulari, plures aut pauciores juxta proportionem luminis gloriæ, & diverſam manifeſtationem.

Dices 3. Si Beati videant Perſonas, & attributa divina, vel illa vident tanquam objectum primarium, vel tanquam ſecundarium: ſed neutrum dici poteſt. Non primum, quia eſſentia eſt objectum primarium: non etiam ſecundum, alioquin non viderentur in ſeipſis: Ergo nullatenus videntur.

Reſpondeo, Perſonas, & attributa videri tanquam objectum primarium, non quidem motivum, ſed terminativum; Eſſentia enim divina primò movet ad ſui viſionem, & eorum, quæ in ea ſunt formaliter; nihilominus viſio nedum ad ipſam, ſed ad ea omnia quæ ipſi formaliter inſunt terminatur primariò, & immediatè, adeoque illa videntur primariò, ſi non motivè, ſaltem terminativè.

Dices 4. Decreta Dei libera, ſunt in eo formaliter: ſed illa non videntur à Beatis: Ergo quicquid in Deo eſt formaliter non videtur à Beatis. Major conſtabit ex dicendis de libertate Dei. Minor verò probatur. Illa decreta videri non poſſunt, quin pariter videantur omnia objecta, quæ determinantur futura, aut facta per talia decreta: ſed omnia illa non videntur à Beatis: Ergo nec ea omnia decreta, quæ ſunt in Deo formaliter.

Nego minorem: Cùm enim illa decreta ſint actus intrinſeci formaliter in Deo exiſtentes, tàm rectè videri poſſunt eodem actu, quo videtur Deus, quàm videntur aliæ divinæ perfectiones ipſi inexiſtentes. Ad probationem, nego minorem, nihil enim obeſt, quominùs Beati videndo decreta libera, etiam videant ea omnia, quæ decernuntur, maximè verò ea, quæ aliquo modo eos concernunt, ut in ſequenti quæſtione aperiemus.

CONCLUSIO SECUNDA.

PEr *potentiam Dei extraordinariam poteſt videri Eſſentia divina ſine attributis, & Perſonis: & unum attributum ſine alio: ac una Perſona ſine altera ſibi non correlativa*. Hæc eſt Doctoris in 1. *diſtinctione* 1. *qu.* 2. cum ſuis omnibus, & aliis melioris notæ Theologis contra Thomiſtas.

Probatur 1. Illud fieri poteſt per extraordinariam Dei potentiam, quod nullam involvit contradictionem; ſed nulla eſt contradictio, quòd eſſentia videatur ſine attributis, &c. *Probo*. Si talis viſio repugnaret, & aliquam contradictionem involveret, maximè vel quia eſt viſio intuitiva, vel quia eſt quidditativa, vel quia eſt beatificativa: ſed ex neutro capite poteſt repeti talis contradictio, & repugnantia.

Non quidem quia viſio intuitiva eſt. Etenim de ratione viſionis intuitivæ non eſt, quòd ſit adæquata, ſeu quòd per eam objectum percipiatur ſecundùm omnes formalitates ſibi realiter identificatas; oculus namque intui-

intuitive videt albedinem abſque eo quòd videat in illa rationem qualitatis, inhærentiæ, & dependentiæ tum à ſubjecto, cum à Deo, quæ tamen ipſi albedini realiter identificantur. Similiter dum conſpicimus à longe venientem, & neſcimus an homo ſit, an brutum; videmus eum ſub ratione viventis, & animalis, licèt non videamus ſub ratione animalis rationalis: Ergo objectum videri poteſt intuitivè ſub una formalitate, & ratione, abſque eo quòd videatur ſub alia.

Nec valet reponere cum recentioribus Thomiſtis, id quidem verum eſſe de cognitione imperfecta, qualis eſt cognitio ſenſuum, & intellectus conjuncti cum corpore; non autem de viſione intuitiva præſtantiſſima, qualis eſt viſio beatifica. Unde triplicem proferunt rationem diſparitatis. *Prima*, inquiunt, ſe tenet ex limitatione potentiæ ſenſitivæ, quæ verſatur tantùm circa determinatam aliquam formalitatem, verbi gratia, oculus circa viſibilitatem *coloris*, non autem circa alias formalitates quæ non habent rationem lucidi, & colorati; nec proinde rationem viſibilis; Intellectus verò creatus habet pro objecto adæquato ens ſub ratione veri, ſub quo continentur omnia prædicata tàm conſtitutiva, quàm modificativa rei, quæ cognoſcitur. Unde ſi cognitio ſit perfecta, & clara, & intuitiva, qualis eſt viſio beatifica, neceſſariò ſe extendit ad id omne quod pertinet ad naturam, & quidditatem, & modum objecti, quod cognoſcitur. *Secundam* rationem diſparitatis hanc proferunt; quòd viſio ſenſitiva ſit per aliquod medium, per quod ſpecies emittuntur, videlicet per aerem; cùm autem medium illud interdum ſit obſcurum, inde ſit quòd imperfecta ſit viſio; ſecus eſt autem de viſione beatifica, quæ non ſit per aliquam ſpeciem, vel imaginem, vel medium Creatum, ſed per unionem immediatam cum Deo ipſo, adeoque non poteſt obſcurari, vel dimidiari hæc viſio, ita quòd una formalitas objecti videatur, & non alia. *Tertiam* denique rationem diſparitatis repetunt ex parte objecti viſi: hæc enim, inquiunt, eſt differentia inter Deum viſum, & Creaturas, quòd Creaturæ ſunt compoſitæ ex partibus, quarum quælibet non eſt ipſum totum; ideoque fieri poteſt, quòd in illis videatur una pars non viſa altera; ſecus autem eſt de Deo, qui cùm ſit ſimpliciſſimus, & actus purus, nihil in ipſo eſt, quod non ſit ipſe: & conſequenter, repugnat aliquid Dei videri, & non videri totum quod in Deo eſt.

Verùm hæc replica non infringit vim argumenti; Primò namque certum eſt viſionem intuitivam, ex ratione ſua formali non exigere quòd adæquate terminetur ad omnes objecti formalitates invicem identificatas realiter, cùm una percipi poſſit ab oculo corporeo non percepta altera. Secundò: ſi poteſt oculus naturaliter videre unam objecti ſui formalitatem non viſa altera, quidni intellectus, ſaltem ſupernaturaliter, etiam poterit videre unam objecti ſui formalitatem non viſa altera ipſi identificata? *Imò* de facto Angelus intuitivè ſuam videt eſſentiam naturaliter, & tamen non videt potentiam obedientialem, qua poſſet uniri hypoſtaticè alicui perſonalitati divinæ; nec videt pariter potentiam, quam habet ad videndum Deum trinum, aliàs naturaliter cognoſceret poſſibilitatem Incarnationis, & myſterium Trinitatis; hæc tamen utraque potentia identificatur realiter ipſius eſſentiæ: Ergo ex formalitatibus identificatis una poteſt videri intuitivè abſque eo quòd videantur aliæ, etiam naturaliter, adeoque multò magis per potentiam extraordinariam.

Denique, Beatus qui videt ſcientiam Dei, ut eſt repræſentativa aliquorum poſſibilium, non videt eandem ut repræſentat alia poſſibilia, & tamen illa ſcientia ſecundùm eandem rationem realem repræſentat omnia poſſibilia; Ergo tàm intellectus, quàm oculus corporeus videre poteſt unam formalitatem non viſa altera, proindeque prima ratio diſparitatis ab Adverſariis illata, eſt nulla.

Non etiam magis urgent aliæ; quia claritas medii, vel immediata & evidens manifeſtatio objecti, non impedit quin apprehendi poſſit una ejus formalitas non percepta altera, quando diverſimode ſunt viſibiles, quales ſunt eſſentia, perfectiones, & relationes divinæ, quæ licèt veram non efficiant compoſitionem, quia tamen ab invicem formaliter diſtinguuntur, una videri poteſt non viſa altera; adeoque non repugnat ex parte viſionis intuitivæ, quin videatur eſſentia, non viſis attributis, & perſonalitatibus.

Non etiam repugnat ex eo quòd hæc viſio ſit quidditativa; Tum quia non eſt neceſſe, quòd

quòd viſio intuitiva ſit quidditativa, ut patet in viſione oculi corporei; Tum quia viſio, etiam quidditativa, poteſt eſſe inadæquata; cognitio enim Angeli, qua ſuam cognoſcit ſubſtantiam, & entitatem, eſt quidditativa, & nihilominus eſt inadæquata; non enim percipit omnes reſpectus, quos habet ad creaturas ſive poſſibiles ſive exiſtentes; neque cognoſcit potentiam obedientialem, quam habet ad viſionem myſterii Trinitatis, ut dictum eſt, licèt hæc potentia ſit identificata realiter ipſius eſſentiæ; adeoque cognitio quidditativa, & eſſentialis poteſt eſſe inadæquata; Tum denique quia, nec attributa, nec perſonalitates ſunt de formali conceptu Eſſentiæ divinæ; imò ab ipſa formaliter diſtinguuntur; Ergo non exigunt videri viſione quidditativa, nec viſio beata quatenus ad illa terminatur, ritè quidditativa appellatur, ſed ſolùm intuitiva.

Denique non repugnat ex eo quòd hæc viſio ſit beatifica; Tum quia non viſis Perſonis Deus adhuc remanet ſummum bonum, & finis ultimus infinitè perfectus, ac proinde eſt ſufficienter objectum beatificans, adeoque non eſt neceſſe ad viſionem beatificam, quòd Perſonæ videantur. Patet antecedens; Deus enim non habet à relationibus, quòd ſit ſummum bonum, & finis ultimus; ſed id habet ex eo quòd ſit ens increatum, infinitè perfectum, & actus purus, quod totum provenit ab eſſentia abſoluta. Et conſequenter ſecluſis Perſonis, adhuc remanet in Deo tota ratio ſummi boni, & finis ultimi. Tum quia ſi per impoſſibile Deus non eſſet trinus, nec haberet rationes perſonales, ipſius viſio non minùs foret beatifica; eſſet enim poſſeſſio boni infiniti: Ergo relationes perſonales per ſe non conferunt ad rationem viſionis beatificæ; adeoque viſio non minùs foret beatifica, ſi terminaretur ad eſſentiam, non verò ad perſonas. Tum denique, quia, ut probabitur in tractatu *de Trinitate*, Pater æternus in illo priori ſigno, quo intelligitur generare ſuum Filium, concipitur etiam ut beatus; beatitudo enim ipſi eſſentialiter convenit: ſed pro illo ſigno nondum intelligitur Filius genitus, cùm accipiat eſſe divinum per talem cognitionem, vel dictionem, nec conſequenter Spiritus ſanctus, qui à Patre Filioque procedit: Ergo vera eſt cognitio beatifica in Patre antecedenter ad productionem Filii, & Spiritus ſancti; & ſic ad beatitudinem creatam quæ eſt participatio beatitudinis increatæ, non eſt abſolutè neceſſaria cognitio Perſonarum.

Nec valet reponere cum Vaſqueſio *diſp.* 48. *num.* 18. & nonnullis Thomiſtis, quòd Pater æternus in illo ſigno, quo intelligitur generare Filium, non concipiatur beatus: ſed tantùm ut Deus: Hoc enim evidenter falſum eſt, tum quia in illo ſigno intelliguntur convenire Patri omnia eſſentialia, & abſoluta: ſed beatitudo eſt aliquid eſſentiale, & abſolutum: Ergo pro illo ſigno illa intelligitur convenire Patri, alioquin eſſentialia, & abſoluta non haberet à ſe. Tum etiam quia pro illo ſigno notionali Pater intelligitur habere totum quod communicat Filio: ſed communicat illi beatitudinem increatam: Ergo intelligitur eam habere. Tum denique, quia beatitudo eſt poſſeſſio Eſſentiæ divinæ per amorem, & cognitionem: ſed in illo ſigno Pater æternus Deitatem ita poſſidet, adeoque verè dicendus eſt Beatus. Adde quòd ſi per impoſſibile eſſet tantùm unica Perſona in divinis, ut credunt Judæi, & Mahumetani, illa verè cenſeretur beata: Ergo Trinitas Perſonarum non requiritur formaliter ad rationem objecti beatifici; ſicque viſio poteſt eſſe beatifica, etſi tres Perſonæ non videantur.

Nec etiam valet replicare cum aliis Thomiſtis, in illo ſigno Patrem æternum non videre ſuam eſſentiam niſi viſa Perſona Filii, & Spiritus ſancti, quia, inquiunt, hæc non eſt prioritas *in quo* ſit cognitio, & ſtatus beatitudinis, ſed ſolùm prioritas *à quo*, ſeu originis; adeoque ita concipi poteſt, ſed revera ita non eſt, cùm nullum ſit inſtans in quo ſit Pater, & non ſit Filius, & Spiritus ſanctus.

Reſpondeo enim: Quòd etſi ſignum illud non ſit inſtans reale, nihilominus eſt verum inſtans cognitionis, & originis, quod ſufficit ut revera concipi poſſit Pater æternus eſſe beatus, ſicut revera concipitur generans, ac producens Filium, & Spiritum Sanctum: hoc autem ſufficit ad ſuadendum viſionem beatificam concipi poſſe abſque eo quòd terminetur ad Perſonas, adeoque poteſt eſſe beatifica licèt non ſit adæquata.

Probatur 2. & ſimul evertitur præcipuum Adverſariorum fundamentum: Si quid obſit quominùs eſſentia videri poſſit ſine attributis, & perſonalitatibus, maximè earum

rum identitas, & ſumma ſimplicitas: ſed hæc non officiunt, quin eſſentia videri poſſit ſine illis. *Probo*, Non obſtante tali ſimplicitate, & identitate, Eſſentia divina communicatur, non autem Perſona: Item una Perſona realiter unitur immediatè, & non alia. Pater enim æternus communicat Filio divinam Naturam, non verò Paternitatem; & in Incarnatione, Perſona Verbi unitur humanitati, non verò Perſona Patris: Ergo multò magis poterit communicari, & uniri intentionaliter per cognitionem natura ſine Perſonis, & una Perſona ſine alia. Patet antecedens: conſequentia etiam eſt evidens, cùm enim viſio ſit magis extrinſeca, quàm ipſa communicatio naturæ ad intra, vel quàm unio humanitatis cum Perſona, ſequitur illam magis poſſe præſcindere, quàm hanc, adeoque faciliùs ſine ſe invicem videri: Ergo ſicut non obſtante ſumma identitate naturæ cum Perſona, communicatur à Patre Eſſentia divina, & non Paternitas; & Perſona Verbi unitur immediatè humanitati, non autem perſona Patris; ita non obſtante illa identitate videri poterit eſſentia ſine Perſonis, & una Perſona ſine alia.

Ad hæc reponunt Thomiſtæ diſparitatem eſſe, quòd Perſona non ſit communicabilis ſicut eſſentia: At verò tàm eſſentia, quàm Perſona ſunt aliquid viſibile; atque ita una viſa videri debet altera neceſſariò.

Contra. Non obſtante ſumma identitate eſſentiæ, & Perſonæ, eſſentia eſt communicabilis, non autem perſona: Ergo etiam non obſtante eadem identitate eſſentia erit viſibilis non viſa perſona; vel illa repugnantia non oritur ex ſimplicitate, & identitate. *Adde quòd* ſi diſtinctio virtualis, in ſententia Thomiſtarum, ſufficiat ad ſalvandam contradictionem unius, quidni pariter ſufficiet ad ſalvandam contradictionem alterius? *Deinde*: Licèt tàm perſona, quàm eſſentia ſint viſibiles; illa viſibilitas non impedit quominus ſint quid diſtinctum ſaltem virtualiter: Ergo nec impediet quominus una percipi poſſit, non percepta altera. *Denique*, ſi, viſa Eſſentia divina viſiſque attributis, neceſſariò videri deberent omnia viſibilia ipſis identificata; ſequeretur etiam, quòd viſo Deo viderentur neceſſariò omnes Creaturæ poſſibiles in particulari. Conſequens non admittunt Adverſarii: Ergo nec admittere debent ex ſumma identitate, & viſibilitate eorum, quæ ſunt in Deo, unum videri non poſſe ſine alio. *Probatur major*: Implicat videri formaliter, & diſtinctè ſcientiam Dei de Petro, v. g. in particulari, quin videatur Petrus in particulari: idem dicendum de cæteris omnibus creaturis poſſibilibus: ſed qui videt Deum, neceſſariò videt formaliter, & diſtinctè ſcientiam Dei, quatenus eſt repræſentativa Petri in particulari, & ſingulorum poſſibilium; Ergo ſi viſo uno viſibili neceſſe ſit videri à Beatis quodcumque aliud viſibile ipſi viſibili identificatum, ſequitur Beatum videre neceſſariò poſſibilia omnia in particulari. *Major* patet; Implicat enim cognoſci diſtinctè imaginem ut repræſentativam rei alicujus in particulari, quin cognoſcatur illa res in particulari; ſed ſcientia de Petro in particulari eſt imago repræſentativa ipſius in particulari; Ergo implicat cognoſci ſcientiam ut repræſentativam Petri in particulari, quin cognoſcatur Petrus in particulari. *Minor* etiam eſt evidens. Concedunt enim adverſarii omnia, quæ ſunt in Deo formaliter, neceſſariò, & diſtinctè videri à Beatis; ſed ſcientia quatenus repræſentativa Petri in particulari, eſt in Deo formaliter; Ergo neceſſariò videtur in particulari, ſi verum ſit, quòd unum viſibile videri nequeat à Beatis, quin pariter videatur illud omne viſibile ipſi realiter identificatum.

Dices 1. Chriſtus Dominus Joannis 14. probat, quòd viſo filio videtur Pater, quia Pater eſt in Filio, & Filius in Patre; hoc eſt propter unitatem naturæ, dicens: *Philippe qui videt me, videt & Patrem*: ſed ſi videri poſſet una Perſona ſine alia, non ſequeretur ex unitate naturæ, quòd viſo Filio videretur Pater: Unde rectè Nazianzenus oratione 49. *Meritò*, inquit, *qui videt Filium videt, & Patrem, quia unitate ſubſtantiæ, & majeſtate Divinitatis unum ſunt*: Et Auguſt. 1. de Trinit. cap. 8. *Sive ergo audiamus, Oſtende nobis Filium; ſive audiamus, Oſtende nobis Patrem, tantumdem valet, quia neuter ſine altero poteſt oſtendi*: Ergo videri nequit una Perſona ſine alia.

Reſpondeo 1. cum S. Chryſoſtomo *homil.* 73. in Joannem, & Cyrillo *lib.* 9. in eundem *cap.* 37. ac ſequentibus, & Tertulliano *lib. contra Praxeam cap.* 24. ſenſum illius loci hunc eſſe, Qui videt me per fidem, & verbis meis, atque operibus credit, neceſſe eſt ut videndo me, id eſt Divinitatem meam per fidem, videat etiam Patrem, quia Pater

ter in me manens ipſe facit opera miraculoſa, quæ ego facio, & per ea teſtatur ſe Patrem eſſe meum, & me ipſius eſſe Filium unigenitum: quæ expoſitio colligitur ex ſequentibus verbis: *Quomodo tu dicis, Oſtende nobis Patrem? non credis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor, Pater enim in me manens ipſe facit opera.*

Reſpondeo 2. Argumentum Chriſti eſſe optimum; nimirum, quòd ex unitate naturæ Patris, & Filii, rectè colligatur, quòd viſo Filio videatur Pater; non quòd hæc illatio ſit neceſſaria; ſed quia eſt connaturalis, & ſit ſecundùm potentiam ordinariam.

Dices 2. Viſio beatifica eſt intuitiva, qua Deus videtur ut in ſe eſt: ſed Deus ut in ſe eſt, habet eſſentiam, perſonas, & attributa ſimul identificata: Ergo ſi videtur ut Deus in ſe eſt, illa omnia videri debent. *Denique*, Implicat videri identificationem eſſentiæ, & attributorum, ac perſonarum, quin videatur eſſentia, & ea quæ ipſi identificantur: ſed implicat videri Deum ut eſt in ſe, quin identificatio illa videatur: Ergo implicat videri Deum ut eſt in ſe, quin videantur eſſentia, & attributa. *Denique*, Res ut eſt in ſe videri non poteſt, quin videatur exiſtens, & ſubſiſtens: ſed videri non poteſt ſubſiſtens, & exiſtens, quin videatur exiſtentia, & ſubſiſtentia, adeoque perſonalites, quæ ſunt modi ſubſiſtendi: Ergo qui videt Deum, neceſſariò videt perſonalitates.

Diſtinguo majorem: Cognitio intuitiva fertur in rem ut in ſe eſt, vel adæquatè, vel inadæquatè, concedo: adæquatè tantùm, nego. *Ad minorem* dico, quòd cùm Deus videtur adæquatè, videntur omnia cum quibus identificatur, concedo: Si non videatur adæquatè, illa omnia videri debent, nego: Itaque fateor modum, quo Deus exiſtit adæquatè, & in concreto, eſſe tres Perſonas; non verò ſi conſideretur inadæquatè, quia ut ſic cognoſci poteſt exiſtere in unica perſona. Idem dicendum de attributis. Non implicat autem cognitionem intuitivam eſſe inadæquatam, & ferri in rem conſideratam in abſtracto, illamque concipere ſine ſubſiſtentia. Dæmones enim intuitivè cognoſcebant Chriſtum, cujus tamen perſonalitatem ignorabant.

Inſtabis, Viſio intuitiva, quæ terminatur ad objectum omninò ſimplex, & indiviſibile, illud percipit ſecundùm omne, quod eſt; alioquin aut viſio non eſſet intuitiva, aut objectum non eſſet indiviſibile: ſed Dei eſſentia cum Perſonis, & attributis, eſt aliquid ſimpliciter unum, & indiviſibile: Ergo videri non poteſt eſſentia Dei, niſi videatur cum attributis, & Perſonis.

Diſtinguo majorem: Si illud ſit indiviſibile, & ſimplex tàm realiter, quàm formaliter, concedo: ſi ſit tantùm indiviſibile realiter, non verò formaliter, nego: Deus autem eſt indiviſibilis ſolùm realiter; eſſentia namque ejus, attributa, & Perſonæ diſtinguuntur formaliter, ut probatum eſt.

Dices 3. Eſſentia divina non poteſt videri, quin videatur ut ſummum bonum, & ut radix, ac fundamentum Omniſcientiæ, & Omnipotentiæ, cæterorumque attributorum, & ut eſt radix fœcunditatis ad intra, hoc eſt productivitatis per intellectum, ac voluntatem: ſed ut ſic nequit videri, quin videantur attributa, ac relationes: Ergo, &c. *Probatur major*, quia quicumque conceptus, qui haberetur de Eſſentia divina abſque eo quòd illi modi conciperentur, eſſet imperfectus, & nullo modo poſſet competere ipſi ratio ſummi boni.

Diſtinguo majorem: Si radix, & fundamentum attributorum, & fœcunditatis conſideretur formaliter, nego: Eſſentia enim ut eſſentia, conſideratur abſolutè, & ſine ullo ordine ad attributa, & ea quæ ab ipſa profluunt: Si conſideretur realiter, & ſecundùm omnem habitudinem, & virtutem, quam habet, concedo majorem, & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam. Eodem modo diſtinguenda eſt majoris probatio. Itaque Eſſentia divina conſiderari poteſt dupliciter, nimirum vel formaliter ſecundùm ſolum conceptum eſſentiæ, & ſic videri poſſet ſine perſonis, & attributis: vel realiter, & quatenus involvit attributa, & perſonas, quæ ab ea profluunt, & ipſi identificantur, & ſic videri nequit ſine perſonis, & attributis.

Ut autem omnes aliæ formandæ objectiones faciliùs ſolvantur, advertendum eſt me dixiſſe poſſe quidem videri unam perſonam ſine alia ſibi non correlativa: Fateor enim Patrem ſub ratione Patris, non poſſe videri, quin videatur Filius; ſaltem ut eſt terminus Paternitatis; licèt videri poſſet ut eſt ſuppoſitum divinum. Idem dicendum de cæteris.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quomodo Beati videant in Deo Creaturas.

JAm ſatis apertè liquet Beatos non ſolùm divinam eſſentiam, ſed & omnia quæ in Deo ſunt formaliter, clarè, & intuitivè conſpicere. Cùm autem etiam Deus creaturas contineat tam eminenter, propter infinitam rationem eſſendi, quàm cauſaliter, ratione videlicet omnipotentiæ rerum omnium productivæ, & idearum, ad quarum ſimilitudinem Creaturæ formari debent, hinc quæſtio naſcitur, an, & quomodo illæ Creaturæ in Deo videri queant, quod ut reſolvatur,

Notandum 1. Triplicem diſtingui poſſe cognitionem in Beatis. Primam quidem, qua Deum, & quæ Dei ſunt formaliter, intuentur. Secundam, qua Creaturas in Eſſentia divina conſpiciunt, ſeu ut ſolitò loquuntur Doctores cum ſancto Auguſtino, qua vident Creaturas in Verbo divino tanquam in objecto cognito, ſeu ratione cognoſcendi, cùm enim Verbum divinum appropriatè dicatur *Sapientia divina*, *ſpeculum ſine macula*, & *ſplendor Paternæ gloriæ*, idcirco quæ repræſentantur, & videntur in Eſſentia divina, dicuntur in Verbo videri, & repræſentari. Tertiam denique, qua Beati cognoſcunt Creaturas in ſe ipſis, ſeu per propriam earum ſpeciem, & repræſentationem. Prima cognitio dici poteſt *meridiana*, de qua Sponſa Canticorum 1. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie*, quem locum ſermone 33. in Cantica S. Bernardus ſic expendit. *Vultus tuus Domine meridies, & meridies clara tui, & intuitiva viſio. O verè meridies plenitudo fervoris, & lucis, Solis ſtatio, umbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio! O perenne ſolſtitium quando jam non inclinabitur dies! O lumen meridianum!* Secunda à S. Auguſtino lib.4. de Geneſi ad litteram c.29. & lib.11. de Civit. Dei c.29. appellatur cognitio *diurna*, vel *matutina*, eò quòd res clariùs, & perfectiùs cognoſcantur in Verbo, & in Eſſentia divina, quàm in ſeipſis: Unde tertiam cognitionem, *veſpertinam* appellat S. Auguſtinus ibidem. Hinc lib.22. de Civit. c.2. ait. *Cognitio Creaturæ in ſeipſa decoloratior, quàm cùm in Dei ſapientia cognoſcitur, veluti in arte per quam facta eſt.* Quibus ita diſtinguit ſex dies creationis mundi, quaſi non fuerint tot dies naturales; ſed ſignificentur ſex diverſa rerum productarum genera per ordinem ad ſextuplicem Angelorum cognitionem, qui illa, quæ ſingulis diebus creata referuntur, ſtatim ut facta ſunt cognoverunt in Verbo Dei, & hæc cognitio cùm ſit prior, & clarior, dicitur *matutina*. Deinde res illas conditas cognoverunt in ſe ipſis per proprias earum ſpecies, & hæc cognitio cùm ſit poſterior, & minùs evidens, dicitur *veſpertina*. Non tamen dicitur *nox*, ait idem S. Auguſtinus lib.4. de Geneſi ad litteram cap.29. quia in iſta cognitione veſpertina non hæſerunt Angeli, ſed ad laudem Conditoris eam referentes, veſperam ſtatim fecerunt in mane recurrere, id eſt, à cognitione, & inſpectu creaturarum in ſeipſis, ſtatim intellectum direxerunt in cognitionem earumdem, quatenus in Verbo repræſentantur.

Notandum 2. Creaturas tripliciter dici poſſe cognoſci in viſione beatifica Dei. Primò quidem ſecundùm *eſſe eminentiale*, quod habent in Eſſentia divina, quæ cùm ſit infinita entitas, & fons omnium entium, etiam omnes quaslibet alias entitates eminenter continet, & repræſentat. Secundò *cauſaliter*, quatenus nimirum Deus in intellectu Beati producit ſpeciem Creaturæ, revelando videlicet ipſi Beato talis Creaturæ exiſtentiam, idque tanquam cauſa efficiens, nimirum creando ſpeciem illius Creaturæ repræſentativam, & imprimendo illam ipſi intellectui beato, ita quòd intellectus beatus creaturam non in Deo formaliter repræſentatam, ſed ſolùm per illam ſpeciem, & revelationem percipiat. Tertiò denique *formaliter*, Creaturæ dicuntur in Deo videri à Beatis, quando nimirum dicuntur cognoſci eadem viſione, & eodem lumine, quibus Deus ipſe videtur, nimirum ratione cognitionis beatificæ, quam habent.

Notandum 3. Tribus modis intelligi poſſe Creaturas formaliter in Deo cognoſci. Primò quidem quaſi per unicum actum, & unicum principium videantur Deus, & Creaturæ ſimul, abſque eo quòd unum ſit ratio formalis videndi alterum, ſicut Angelus dicitur ab aliquibus Theologis cognoſcere Petrum, & Paulum per unicam ſpeciem impreſſam, & tamen Petrus non eſt ipſi ratio formalis videndi Paulum. *Secundò*, quaſi Deus viſus, eſſet medium, & ratio for-

formalis motiva ad viſionem Creaturæ, propter nimirum connexionem, & dependentiam, quam Creatura habet in ipſo Deo, poſita enim connexione ſimul, & continentia, Deus erit ratio videndi Creaturas, ſicut partes videntur in toto, proprietates in eſſentia, & concluſiones in præmiſſis, quæ ſunt motivum formale, ac medium priùs cognitum, in quo videri poteſt concluſio.

His prælibatis, triplex potiſſimum occurrit reſolvenda quæſtio, Prima quidem an viſo Deo, Creaturæ videri poſſint intuitivè ſecundùm earum eſſe proprium. Secunda an videantur eadem viſione Dei, & ut in medio priùs cognito, ac virtute ipſius viſionis formaliter. Tertia denique quænam Creaturæ videri poſſint à Beatis, & de facto videantur.

CONCLUSIO PRIMA.

BEati *videndo Deum vident etiam creaturas aliquas ſecundùm earum eſſe proprium.* Hæc eſt communis inter Theologos, & probatur primò, Joannis 17. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* At Jeſus Chriſtus non ſolùm Divinitatem includit, ſed etiam humanitatem, quæ aliquid creatum eſt: Ergo pertinet ad vitam æternam aliquid creatum cognoſcere. Id ipſum firmatur ex Concilio Senonenſi prima parte in decretis Fidei cap.13. ubi adversùs Lutherum, & alios Novatores dicentes Sanctos non eſſe invocandos, propterea quòd preces noſtras non percipiant, aſſeritur, *Sed quàm ſit hoc non modo veritati, ſed Scripturis quoque diſſonum, facilè intelliget qui Beatis pervium eſſe non ignorat omniforme illud Divinitatis ſpeculum, in quo quidquid eorum interſit illuceſcat. Et ſi neque deſint Angeli Gabriel Danieli, & Raphael Tobiæ, haudquaquam ſegniores, qui nobis ab exordio precum noſtrarum aſſideant, ut illis mox offerant quorum ſuffragia imploramus.* Quibus apertè docet Concilium, Beatos videre preces noſtras in ipſo Divinitatis ſpeculo, adeoque creaturæ nonnullæ cum ipſo Deo videntur.

Hoc ipſum clarè probant ſancti Patres. Sanctus quidem Gregorius lib.2. moralium cap.2. ubi habet hanc vulgatam ſententiam *Quid de his, quæ ſcienda ſunt neſcient, qui ſcientem omnia ſciunt?* Item homil. 14. *Qui Creatorem ſui claritate vident, nihil in creatura agitur, quod videri non poſſit.* Et S.Proſper lib.3. cap. 36. *Non ſolùm omnium Creaturarum*, ait, *rationem, ſed etiam ipſam ſui Creatoris eminentiam facie revelata conſpicient.* Sed omnium clariſſimè hanc veritatem edocet ſanctus Auguſtinus pluribi, maximè verò lib.11. de Civit. Dei cap.29. ubi cùm varia Creaturarum genera enumeraſſet, ſubdit: *Omnia hæc aliter in Verbo Dei cognoſcuntur ab Angelis, ubi habent cauſas rationeſque ſuas, id eſt ſecundùm quas facta ſunt incommutabiliter permanentes, aliter in ſe ipſis, illic clariori, hic obſcuriori cognitione velut artis, atque operum, quæ tamen opera cùm ad ipſius Creatoris laudem venerationemque deferuntur, tanquam mane luceſcit in mentibus contemplantium.* Sed evidentiùs hanc probat veritatem lib.4. de Geneſi ad Litteram cap. 29. & ſequentibus ubi cum dixiſſet, *Nunquid dicet, aut ſi quiſquam dixerit audiendus eſt, illam cœleſtem in Angelorum millibus civitatem, aut non contemplari Creatoris æternitatem, aut mutabilitatem ignorare Creaturæ, aut ex ejus quoque inferiore quadam cognitione non laudare Creatorem? Simul hoc totum poſſet, ſimul hoc totum faciet, poſſunt tamen, & faciunt, ſimul ergo habent, & diem, & veſperam, & manè.* Quibus, ut diximus, triplicem diſtinguit beatorum cognitionem, Matutinam qua res creatas vident in Verbo, Veſpertinam, qua vident illas in ſe ipſis per proprias earum ſpecies, & Diurnam, quæ fit per iteratam applicationem intellectus, à Creaturis in ſe ipſis cognitis, ad eaſdem in Deo videndas. Unde ſubdit, quòd in beata patria *Semper eſt* dies *in contemplatione incommutabilis veritatis, ſemper* veſpera *in cognitione Creaturæ in ſe ipſa, ſemper* mane, *etiam ex hac cognitione in laude Creatoris. Quia non ipſo abſceſſu lucis ſuperioris, ſed inferioris cognitionis diſtinctione fit veſpera, nec manè tanquam noctis ignorantiæ ſcientia matutina ſuccedat, ſed quòd veſpertinam etiam cognitionem in gloriam Conditoris attollat.*

Probatur denique ratione. Viſio beata Fidei meritis reſpondet: ſed fide multa credimus, quæ ſpectant ad Creaturas: Ergo illas Creaturas Beati videre debent. *Deinde*, conſtat Beatos videre Deum, & Creaturas eminenter in ipſo contentas: ſed non poſſunt ſic videre Creaturas ſecundùm eſſe eminentiale, quin pariter videant illas ſecundùm propriam earum rationem, non enim perfectè cognoſcitur continens, niſi pariter cognoſcatur contentum: Ergo non poſſunt

ſunt

Digitized by Google

ſunt cognoſci Creaturæ eminenter in Eſſentia divina, quin ſecundùm earum eſſe proprium pariter cognoſcantur. *Denique*, illud videtur in Deo ad ipſius viſionem, quòd vel formaliter in ipſo continetur, vel neceſſariam cum ipſo habet connexionem: ſed Creaturæ formaliter ſaltem objectivè in Deo continentur, & neceſſariam habent cum eo connexionem. Ergo ad hanc ipſius viſionem etiam illa videntur.

Dices 1. Quod cognoſcitur in alio, non cognoſcitur intuitivè, nec immediatè, nec per propriam ſpeciem: Ergo aut Creatura non cognoſcitur in Deo, aut non cognoſcitur ut in ſe eſt.

Reſpondeo, Aliquid cognoſci poſſe ut in ſe eſt, dupliciter. Primò quidem *terminativè*, quando nimirum terminat cognitionem, ut in ſe eſt, & ſecundùm propriam ſuam rationem formalem concipitur, & videtur. Secundò *motivè*, quando per ſeipſum movet intellectum ad ſui cognitionem, & viſionem. Ut autem viſio ſit intuitiva, ſufficit ut objectum cognoſcatur ut in ſe eſt terminativè, non autem ut motivè, ſed Creaturæ ita cognoſcuntur in Deo, quia revera terminant cognitionem beatificam ſecundùm propriam ſui rationem, licèt ſolus Deus moveat ad iſtam cognitionem.

Dices 2. Creatura non poteſt cognoſci ſecundùm ſuum eſſe proprium in Deo, niſi cognoſcatur formaliter, ſeu ſecundùm ſuam rationem formalem, quam haberet in Deo: ſed Creatura non poteſt cognoſci formaliter in Deo, quia non eſt in eo formaliter, & diſtinctè: Ergo nec poteſt in eo cognoſci ſecundùm ſuum eſſe formale, & proprium, ſed tantùm ſecundùm eſſe eminentiale, quod habet in Deo.

Diſtinguo majorem, Creatura non habet eſſe proprium, nec eſt in Deo ſecundùm ſuam rationem formalem, tanquam forma intrinſecè Deum afficiens, concedo, tanquam aliquid habens neceſſariam connexionem cum ipſo, nego: itaque ut aliquid in Deo videatur, vel debet eſſe in ipſo formaliter, & intrinſecè, ut ſunt attributa, & relationes divinæ, vel ſaltem cum ipſo neceſſariam debet habere connexionem, qualem habent Creaturæ cum Deo Creatore, quæ omnia clariùs aperiet

CONCLUSIO SECUNDA.

Creaturæ *videntur in Deo formaliter tanquam in medio priùs cognito*. Hæc eſt communis inter Theologos contra Nominales, & Vaſqueſium.

Probatur 1. Auctoritate ſanctorum Patrum, & quidem S. Auguſtini ſententiis jam expreſſis, quibus duplicem in Angelis diſtinguit cognitionem. *Matutinam*, qua res cognoſcuntur in Verbo, & *Veſpertinam*, qua cognoſcuntur in ſeipſis, ac proinde cenſet res cognoſci formaliter in Verbo, Tum quia aliàs non ritè aſſereret Creaturas videri in Verbo niſi viderentur formaliter tanquam in medio priùs cognito. Cognoſci enim in aliquo, eſt cognoſci mediante altero, ſicut concluſio dicitur cognoſci in principiis, Cæſar in Imagine, objectum in ſpeculo, ita quòd actus videndi terminetur ad ſpeculum, & imaginem objecti in eo receptam. Si autem Verbum ſolùm cauſaret viſionem in Beatis ipſum videntibus, ut volunt Nominales, non propriè dicerentur res videri in Verbo, ſicut non dicimus rem aliquam videri in ſpecie intelligibili, vel ſenſibili, quamvis illa ſit cauſa viſionis. Tum quia S. Auguſtinus ait, Creaturam aliter eſſe cognitam in ſeipſa, aliter in Verbo. Hinc cognitionem Creaturarum in ſeipſis appellat *decoloratiorem*, quàm ſit ea qua in ſapientia Dei cognoſcuntur: ſed niſi Creatura cognoſceretur in Verbo formaliter, dici non poſſet aliter, & meliùs, & *decoloratiùs* videri in Verbo, quàm in ſeipſa, aliàs enim una eademque cognitio diceretur ſeipſa perfectior, clarior, & melior, quod eſt abſurdum. Tum denique quia idem Auguſt. lib. 13. Confeſſionum cap. 15. loquens de Beato vidente Eſſentiam divinam, ait: *Non opus habet ſuſpicere firmamentum, hoc cognoſcitur videndo Verbum tuum, videt enim faciem tuam ſemper, & ibi legit ſine ſyllabis temporum quid velit voluntas tua*. Cui conſonat S. Bernardus lib. 2. de Conſideratione cap. 2. *Creatura Cæli non indiget ſcala Creaturarum, ut aſcendat in Cælum, ſicut creatura mundi, quid enim opus ſcala tenenti ſolium? videt Verbum, & in Verbo facta per Verbum*. Sed ſi Beati non in Verbo formaliter, ſed ſolùm extra Verbum videant Dei voluntatem, & creaturas, neceſſum eſt ut legant in ſyllabis temporum, creaturaſque ſuſpiciant in ſeipſis, quod enim in

ſeipſo formaliter videtur, & legitur, oportet ut illud aſpiciatur in ſe, à quocumque tandem cauſetur talis aſpectus, & lectio.

Idipſum ratione probatur. Primò quidem, Deus in ſeipſo tanquam motivo, & objecto cognito cognoſcit creaturas formaliter, ut apertè docet S. Dionyſius lib. *de divinis Nominibus cap.*7. circa medium: Ergo ſimili modo creaturas in Deo Beati videre poſſunt. Adde, quòd Angeli ſuperiores de his, quæ cognoſcunt in Verbo, illuminant inferiores, ut idem affirmat Dionyſius lib. de *Cœleſti Hierarchia*, *cap.*6. 7. *&* 8. Ergo cenſet Angelos ſuperiores videre creaturas in Verbo formaliter. Inſuper, Deus ipſe in ſua Eſſentia, & Omnipotentia videt omnes creaturas: Ergo Eſſentia Dei, & ejus Omnipotentia poteſt eſſe medium ad cognitionem creaturarum.

Secundò, Quotieſcumque aliquis effectus neceſſariam habet connexionem cum cauſa, in qua continetur ſecundùm omnes proprias rationes, cognoſci poteſt in cauſa, tanquam in objecto formali cognitionis, quid enim eſt eſſe medium, quàm eſſe neceſſariò connexum, & continere? Illa enim ratio eſt ob quàm proprietates cognoſcuntur in Eſſentia ut medio, & concluſiones in principiis: ſed creaturæ neceſſariam habent connexionem cum Deo, & in illo continentur tanquam in cauſa, & idea, tum proxima, tum remota: Ergo Deus eſt medium ad cognitionem creaturarum. *Confirmatur*. Sicut res ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad cognoſci; ſed creaturæ ſecundùm ſuam entitatem continentur in Eſſentia, & Omnipotentia Dei: Ergo continentur etiam ſecundùm ſuam cognoſcibilitatem, adeoque poſſunt in ea cognoſci.

Denique Creaturæ dici debent videri in Verbo formaliter, ſi hæc viſio nullam repugnantiam involvat; ſed ita non repugnat. Probo. Si foret aliqua repugnantia, vel peteretur ex parte objecti, nempe Eſſentiæ divinæ, quæ non poſſet creaturas repræſentare, vel ex parte actus, qui non poſſet idem ipſe tendere in varia objecta, nempe in Deum, & Creaturas, vel ex parte facultatis, & potentiæ, quæ ſimul non poſſet duplex objectum attingere: ſed ex neutra parte repugnat. Non quidem ex parte objecti, Eſſentia enim divina, & Omnipotentia infinitam vim habent repræſentandi quamlibet entitatem, & illam de facto intellectui divino repræſentant, ut jam diximus: Ergo etiam repræſentare poſſunt omnem entitatem increatam, & creatam intellectui creato. Non etiam ex parte actus, nam etiam diſtinctiſſima objecta poſſunt unico actu percipi, maximè quando aliquam invicem neceſſariam habent ſubordinationem, aut connexionem. Etenim prima veritas, & res revelatæ percipiuntur eodem actu fidei, finis, & medium eodem actu cognitionis attinguntur, imago, & prototypus ſimul videntur: ſed Deus, & creatura connexionem habent nedum in ratione cauſæ, & effectus, ſed etiam in ratione objecti primarii, & ſecundarii, ſeu in ratione objecti motivi, & terminativi: Ergo eodem actu videri poſſunt Deus, & Creatura. Non denique repugnat ex parte potentiæ: Si enim eodem actu varia objecta poſſint attingi, etiam facultas poterit in illa objecta tendere.

Dices 1. Inter medium cognoſcendi, & rem cognitam debet eſſe neceſſaria connexio, & proportio: ſed hæc non reperitur inter Eſſentiam divinam, & creaturas poſſibiles: Ergo illa intellectui Dei, aut Beatorum inſervire non poteſt ut medium ad illas cognoſcendas. Major patet. *Minor* probatur. Primò, quia non poteſt unum intrinſecam habere connexionem cum alio, à quo non dependet: ſed Eſſentia divina eſt omnino independens à creaturis poſſibilibus: Ergo cum illis intrinſecè non connectitur. Secundò, Summè neceſſarium non poteſt cum minùs neceſſario connecti: ſed Deus ut pote ens per eſſentiam, magis neceſſarius eſt, quàm creaturæ, quæ ſunt entia ab alio, & per participationem: Ergo cum creaturis connexionem non habet. Tertiò, Etiamſi nulla creatura eſſet poſſibilis, non minùs Eſſentia divina haberet id omne quod habet de facto: ſed tunc non eſſet ratio formalis videndi creaturas: Ergo neque nunc.

Diſtinguo majorem, Inter medium cognoſcendi, & rem cognitam debet eſſe neceſſaria connexio, per mutuam utriuſque extremi dependentiam unius ab altero, nego: Per dependentiam in uno, & ſuperioritatem ac eminentiam in altero, concedo. Similiter diſtinguo minorem, inter Eſſentiam divinam, & creaturas non eſt neceſſaria connexio dependentiæ ex parte utriuſque extremi, concedo. Non eſt connexio dependentiæ ex parte Creaturarum, & ſuperioritatis ex parte Dei, nego minorem. *Unde ad primam probationem* negan-

ganda eſt major. Cauſa enim habet neceſſariam connexionem cum effectu, & præmiſſæ cum concluſione, à quibus tamen non dependent. *Ad ſecundam probationem* etiam neganda eſt major: Veritas enim principiorum eſt magis neceſſaria, & evidens quàm veritas concluſionis, hæc tamen ab illa dependet. *Denique ad tertiam pariter* eſt neganda major. In eo enim caſu quo Creaturæ eſſent impoſſibiles, certè Deus non haberet vim illam repræſentandi, nec producendi, & conſequenter verum non eſt quòd quicquid Deus habet de facto, haberet etiam in illo caſu impoſſibili. Nihilominus in illo caſu ſemper eſſet Deus, quia ſemper eſſet infinitæ virtutis tum in intelligendo, tum in volendo ad intra, non verò ad extra.

Dices 2. Si Beati videndo divinam Eſſentiam in ea viderent formaliter aliquas Creaturas poſſibiles tanquam in cauſa, & medio priùs cognito, etiam videre deberent omnes omnino Creaturas, non enim eſt potior ratio cur hanc potiùs, quàm illam videant, cùm omnes æqualiter in divina Eſſentia tanquam in cauſa contineantur, & repræſententur: ſed impoſſibile eſt quòd Beati videant omnes Creaturas poſſibiles, quæ numero ſunt infinitæ: Ergo nullas vident.

Nego ſequelam, Licèt enim Eſſentia divina omnes omnino Creaturas formaliter repræſentet, nihilominus cùm hæc repræſentatio fiat per liberam Dei voluntatem, ſequitur quòd repræſentat quas vult, ſicut enim Deus licèt infinitè viſibilis, non tamen naturaliter videtur à Creatura; ſed ſolùm per liberum condeſcenſum, quantum ſcilicet, & qualiter vult, ſic etiam Creaturas in ſe non repræſentat niſi liberè, nimirum quas, & quantum vult, quamobrem à Doctore Subtili in 3. diſt. 14. qu. 2. nu. 20. appellatur *ſpeculum voluntarium*, ſpeculum quidem in hoc ſolùm, quòd ſicut ſpeculum viſum exhibet aliud objectum, quod repræſentat, ſicque eſt cauſa cur videatur, ita divina Eſſentia viſa exhibet Creaturam videndam, eſtque cauſa, & ratio cur videatur. Voluntarium autem dicitur, quia non neceſſariò repræſentat, ut ſpeculum corporeum, vel ſicut ſpecies impreſſa; ſed tantùm liberè, adeoque non eſt neceſſe, quòd viſa Eſſentia divina omnes omnino Creaturæ videantur.

Dices 3. Creaturæ non poſſunt videri eadem viſione, qua videtur Eſſentia divina, ſi Deus videri poſſit non viſis Creaturis: ſed Deus videri poteſt non viſis Creaturis: Ergo non eadem viſione videntur. *Deinde*. Ibi non eſt eadem viſio, ubi una cauſatur ab alia: ſed viſio Creaturæ cauſatur à viſione Dei. Vera enim eſt hæc propoſitio cauſalis, Ideo videntur Creaturæ, quia Deus videtur: Ergo Deus, & Creaturæ non videntur eadem viſione. *Denique*, Si una ſit eademque viſio Dei, & Creaturæ, & tamen Creatura videatur ex vi viſionis Dei, ſequitur creaturam videri ex vi viſionis ſui ipſius, quod eſt abſurdum.

Reſpondeo, Viſionem terminatam ad Deum, & Creaturas, eſſe unam omnino, & indiviſibilem, ita quòd ſi Deus videretur, & non Creatura, illa viſio etiam mutari diceretur, ad mutationem enim objecti ſecundarii dici poteſt mutari viſio. Unde neganda eſt minor, niſi fortè quis dixerit Deum videri poſſe ſine Creatura præciſivè, ſeu per potentiam extraordinariam, eo modo, quo diximus Eſſentiam videri poſſe ſine attributis. Hinc pariter negandum eſt viſionem Dei eſſe cauſam viſionis Creaturæ, cùm una eademque ſit utriuſque viſio, licèt Creatura videatur vi ipſius Dei viſionis, ſicut objectum ſecundarium videtur virtute objecti primarii. Nec tamen idcirco dici debet videri vi ſui ipſius, quia non eſt ex ſe ratio primaria, & motiva ad ſuam viſionem; ſed id ſolùm habet ab Eſſentia divina, quæ creaturas repræſentat, & movet ad earum viſionem.

CONCLUSIO TERTIA.

Beati *vident ea omnia in Verbo, quæ ſpectant eorum ſtatus, perfectionem, & ſatietatem*. Hæc eſt communis, nedum inter Doctores, ſed etiam inter ſanctos Patres, & probatur, Beatitudo eſt ſtatus ſummè perfectivus, & ſatiativus: Ergo Beati videre debent ea omnia, quæ ad eorum ſatietatem, & perfectionem ſpectant. Cum autem Beatus tripliciter poſſit conſiderari. Primò quidem ut *elevatus* eſt ad ordinem gratiæ. Secundò, quatenus eſt *pars univerſi*. Tertiò, prout eſt *talis perſona* in ſpeciali dignitate conſtituta, putà ſummus Pontifex, ſupremus Monarcha, Inſtitutor, & Patriarcha Religionis, Pater-familias, &c. hinc eſt, quòd juxta hanc triplicem conſiderationem tria maximè appetit cognoſcere, primò quidem fidei myſteria, ſecun-

dò ſpecies, ac partes nobiliores univerſi, ut Angelos, Cœlos, Elementa, &c. Tertio modo, illa videre cupit, quæ ſpectant ad dignitatem, & miniſterium, quo functus eſt: Hæc autem omnia videt: Ergo videt ea omnia, quæ ad ſui ſtatus perfectionem, & ſatietatem ſpectant. Probatur minor.

Primò quidem, quòd Beati videant præcipua fidei myſteria, Viſio namque beatifica ſuccedit fidei, ſicut comprehenſio ſpei, & fruitio charitati: Ergo ea omnia, quæ nobis hìc obſcurè revelantur per fidem, Beatis in patria manifeſtantur in Verbo, juxta illud Pſalmi 47. *Sicut audivimus ſic vidimus in Civitate Domini virtutum.* Cui conſonat illud Auguſtini lib. 22. de Civ. c. 21. dicentis, *Beati mundo corde, quia ipſi Deum videbunt, & illa omnia quæ nunc videmus; credentes autem pro modulo capacitatis humanæ, longè minùs, quàm ſunt, atque incomparabiliter cogitamus: & videbitis, & gaudebit cor veſtrum: hìc creditis, ibi videbitis.* Cui conſonat S. Gregor. lib. 18. Moral. cap. ultimo, *Quæ viſio nunc fide inchoatur*, inquit, *ſed tunc in ſpecie perficietur, quando coæternam Dei ſapientiam, quam modò per ora prædicantium quaſi per decurrentia flumina ſumimus, in ipſo ſuo fonte biberimus.* Idem indicat S. Paulus 2. ad Corinth. 3. *Nos autem revelata facie gloriam Domini ſpeculantes, transformamur de claritate in claritatem.* Id eſt à claritate fidei in gloriam contemplationis æternæ, ſeu ut ait lib. 15. de Trinit. cap. 8. *Transformamur de forma in formam*, id eſt, *de obſcura in lucidam, de gloria fidei in gloriam ſpeciei.* Hinc Leſſius lib. 2. de ſummo bono cap. 9. exiſtimat ſingulos Beatos clarè noſſe omnia Scripturarum arcana, omnes figuras, omnes myſticos ſenſus, omnes Eccleſiæ traditiones, & definitiones.

Adverte tamen, Beatos non videre in Verbo omnia fidei myſteria quantùm ad omnes circumſtantias temporis, & loci: Unde licèt Angeli à primordio ſuæ beatitudinis cognoverint in Verbo myſterium Incarnationis quantùm ad ſubſtantiam; non tamen illud noverunt ſecundùm circumſtantias temporis, & loci, quas ſucceſſu temporis didicerunt; ut inſinuare videtur S. Paulus Epheſiorum 3. *Miſit me*, inquit, *illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis, in Deo, qui omnia creavit: ut innoteſcat Principatibus, & Poteſtatibus, in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* Hinc S. Chryſoſtomus in illa verba, ait; *Myſterium iſtud ignorabant Angeli; nam ſi Principatus ignorabant, utique multò magis Angeli: Unde ergo cognituri? quo revelante? Quando videlicet illud cognovit Paulus, tum per illum & iſti:* Unde concludit, *Paulus Angelorum Evangeliſta, hìc illos illuminavit*, Cui concinit S. Ambroſius in eadem verba, *Non ſolùm hunc Magiſtrum*, inquit, *dedit Gentibus, ſed etiam Angelis:* Nam ut ait S. Cyrillus Alexandrinus, *Paulo prædicante, Evangelii myſteria didicerunt Angeli;* Non quidem quantùm ad ſubſtantiam, ſed quantùm ad circumſtantias: idque non viſione, qua vident Deum; ſed per ſpeciales revelationes, & illuſtrationes, vel à Deo ipſo, vel ab Angelis ſuperioribus, vel ab hominibus prædicantibus, & quibus illa myſteria priùs revelata fuerunt. Unde S. Dionyſius cap. 7. *Cœleſtis Hierarchiæ* inducit cœleſtes mentes quæſtionem facientes animæ Chriſti de ſuſcepto pro nobis opere, & ipſum Jeſum eas docentem, ac illuminantem. Et conſequenter licèt Beati videant omnia fidei myſteria, non tamen vident eorum omnes circumſtantias.

Hinc videbunt etiam decreta Dei libera, & occulta ejus conſilia, non tamen omnia; ſed prout quemque Beatum docebit, ut docèt S. Aug. lib. 13. Confeſs. cap. 15. *Vident faciem tuam ſemper, & ibi legunt ſine ſyllabis temporum, quid velit æterna voluntas tua.* Cui conſonat S. Bernardus lib. 5. de Conſid. cap. 4. docens in beata Viſione *ſic videri cor Dei ut probetur, quæ ſit Dei voluntas, bona, beneplacens, & perfecta; pateant viſcera miſericordiæ cogitationes pacis, divitiæ ſalutis, myſteria bonæ voluntatis, benignitas æterna.*

Patet eadem minor, quantùm ad viſionem nobiliorum ſpecierum univerſi; quia, inquit S. Thomas lib. 3. contra Gentes cap. 59. *Viſio divinæ ſubſtantiæ eſt ultimus finis cujuslibet intellectualis ſubſtantiæ: omnis autem res cùm pervenerit ad ultimum finem, quieſcit appetitus ejus naturalis, oportet quòd appetitus naturalis ſubſtantiæ intellectualis divinam ſubſtantiam videntis omnino quieſcat: Eſt autem appetitus naturalis intellectus, ut cognoſcat omnium rerum genera, & ſpecies, & virtutes, & totius univerſi ordinem: quod demonſtrat humanum ſtudium erga ſingula prædictorum; quilibet igitur divinam ſubſtantiam videntium cognoſcit omnia ſupra dicta.* Hoc ibidem confirmat ex eo quòd Dominus Moyſi petenti divinæ ſubſtantiæ viſionem, reſpondit: *Ego oſten-*

dam

Digitized by Google

dam tibi omne bonum, & ex illo magni Gregorii 4. Dialogorum cap.33. *Quid eſt, quod neſciant, qui ſcientem omnia ſciunt?* Quod talem intelligi debet de omnibus, quæ pertinent ad hoc univerſum. Cui conſonat S. Bernardus, Sermone de triplici genere bonorum circa finem: *O ſapientia*, inquit, *qua tunc omnia, quæ in Cœlo, & quæ in Terra ſunt perfectiſſimè cognoſcemus, in ipſo fonte ſapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes!* Quantùm videlicet quemque ſcire intereſt, ut indicat ratio quam præmiſit his verbis, *Quòd ſi nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nunquid erit gloria conſummata? Ideo nihil latebit nos.* Cui concordat Seraphicus Bonaventura libro Soliloquiorum cap.4. *O anima!* inquit, *quæ naturaliter ſcire deſideras, hoc ſpeculum Divinitatis videre affecta, in illo ſtudere, & legere deſidera, quia hoc ſemel vidiſſe, eſt omnia didiciſſe. Ibi revera videbitur, & reputabitur ſtultitia Platonis Theoria, Ariſtotelis Philoſophia, Empedoclis Theoremata, Hypocratis Scrutinia, Ptolomæi Aſtrologia, &c.*

Hinc nonnulli ſancti Patres, maximè Auguſtinus lib.7. de Civitate Dei, cap.29. exiſtimant Beatos videre in Verbo omnes cogitationes, & affectus aliorum Beatorum. *Patebunt*, inquit, *etiam cogitationes noſtræ invicem nobis, tunc enim implebitur, quod Apoſtolus ait, cùm enim dixiſſet*, Nolite ante tempus judicare quidquam, *mox addit*, donec veniat Dominus, & illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à Deo. Idem habet Epiſt.6. *Cum venerit*, inquit, *Dominus, & illuminaverit abſcondita tenebrarum, & manifeſtaverit cogitationes cordis, tunc nihil latebit proximum in proximo, nec erit quod ſuis quiſque aperiat, abſcondat alienis, ubi nullus erit alienus.*

Tertiò denique patet eadem minor, quantùm ad cognitionem eorum, quæ ſpectant ad cujuslibet Beati miniſterium, dignitatem, & ſtatum. *Nam*, ait Guillelmus Pariſienſis prima parte ſuæ Summæ Tractatu de Immortalitate animæ, cap.9. *Quidquid decebit, vel delectabit eos videre, viſuri ſunt.* Unde ſummi Pontifices videbunt omnia, quę pertinent ad præſentem, vel futurum Eccleſiæ ſtatum, quam aliquando adminiſtraverunt. S. Franciſcus, & cæteri Religioſorum Patriarchæ, vident ea omnia, quæ ſpectant ſuorum Ordinum gloriam, ſanctitatem, & illuſtrationem. S. Ludovicus Galliarum Rex, & cæteri cujuslibet principatus Adminiſtratores, conſpiciunt illa maximè, quæ ad Dei gloriam, Religionis augmentum, & pietatis promotionem geruntur in eorum regnis. Similiter omnes Patres-familias, quæ in ſua familia ab uxoribus, filiis, amicis, & parentibus fiunt, in Verbo conſpiciunt.

Dices. Si quilibet Beatus ea omnia videret, quæ proprium ejus ſtatum ſpectant, ſequeretur aliquem inferioris meriti fore beatiorem eo, qui eſt amplioris, & eminentioris meriti, ac virtutis: ſed hoc conſequens eſt abſurdum: Ergo & id unde ſequitur. Patet ſequela majoris: Ille cenſendus eſt beatior, qui plura videt in Verbo, ſeu cujus viſio amplior eſt, & major: ſed poſſet aliquis Beatus inferioris meriti, v.g. Rex, & Imperator, plura videre in Verbo, quàm Solitarius aliquis, & Eremita, qui præſtantioris licèt meriti nihil ad ſe pertinens, & ſpectans videndum haberet: Ergo hic illo minùs foret Beatus.

Diſtinguo ſequelam majoris: Eſſet Beatior intenſivè, & eſſentialiter, nego: Extenſivè, & accidentariò, concedo. Eſſentialis enim beatitudo, ſeu intenſiva, quæ correſpondet meritis, conſiſtit in præſtantiori, & evidentiori viſione Dei, qui eſt objectum eſſentiale beatitudinis, non autem Creaturæ, quæ ſunt tantùm objecta ſecundaria. Unde S.Auguſt.lib.5.Confeſſ.cap.4. *Beatus qui te ſcit, etiam ſi illa neſcit*, ſcilicet creata, *qui verò te, & illa novit, non propter illa beatior, ſed tantùm propter te Beatus.* Adde quòd ampliorem illam beatitudinem extenſivam in Rege, poſſit Deus æquare in Eremita ipſi manifeſtando alias Creaturas, vel decreta ſuæ voluntatis, vel alia quorum viſio non ſolùm æquabit, ſed & ſuperare poterit viſionem Regis.

Dices 2. S. Auguſt. lib. de cura pro mortuis, cap.15. & 16. fusè docet ſpiritus Defunctorum neſcire ſtatum viatorum, nam cap.15. ait: *Proinde fatendum eſt neſcire quidem mortuos quid hic agatur; ſed dum agitur, poſtea audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia; ſed quæ ſinuntur indicare, qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe, & quæ illos quibus hæc indicant, oportet audire. Poſſunt, & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic præſto ſunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta ſubjecta ſunt.* Unde cap.16. concludit *Sanctos Martyres opitulari iis, quos per*

eos certum eſt adjuvari, generaliter orando pro indigentia ſupplicantium, ſicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non præſentamur, nec ubi ſint, vel quid agant, ſcimus: Ergo cenſet S.Auguſt. Beatos non videre in Verbo, quæ aguntur in terris, nec proinde illa cognoſcere, quæ ad ſuum ſtatum pertinent.

Ipſi concinit Auctor de *ſpiritu, & anima,* apud eundem Tomo 3. dicens cap. 29. *Ibi ſunt ſpiritus Defunctorum, ubi non vident, neque audiunt, quæ aguntur, aut eveniunt in iſta vita hominibus. Ita tamen eſt eis cura de vivis, quamquam quid agant omninò neſciant, quemadmodum cura eſt nobis de mortuis, quamvis quid agant utique neſciamus. Neſciunt quidem mortui quid hìc agatur; ſed dum hìc agitur, poſtea audire poſſunt ab eis, qui hinc moriendo ad eos pergunt, non quidem omninò, ſed quantùm ſinitur eis indicare, & eos oportet audire. Scire etiam poſſunt ab Angelis, qui hìc nobis præſto ſunt, & animas noſtras ad illos deferunt. Spiritu etiam Dei revelante cognoſcere poſſunt, quæ hìc aguntur, quæ neceſſarium eſt eos cognoſcere. Quidam etiam ex mortuis ad vivos rapi poſſunt, non per propriam naturam; ſed per divinam potentiam, utrùm tamen iſta fiant per eorum præſentiam, aut per Angelos ſuſcipientes eorum perſonas, affirmare non audeo.*

Reſpondet S. Thomas prima parte, q. 84. art. 8. S.Auguſt. hoc dubitando dixiſſe, quia cap. 13. præmiſit, *ut volet quiſque, accipiet quod dicam.* Verùm apertè conſtat ex citatis verbis, Auguſtinum non dubitativè, ſed aſſertivè loqui, ait enim fatendum eſſe neſcire mortuos quid hic agatur, quæ non ſunt verba dubitantis, ſed affirmantis. Dubitat equidem Auguſt. cap. 16. quomodo opitulentur Martyres iis quos per eos certum eſt adjuvari. *Utrùm ipſi per ſe ipſos adſint uno tempore tam diverſis locis, & tanta longinquitate diſcretis, an ipſis in loco ſuis meritis congruo ab omni mortalium converſatione remotis, & generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, ſicut nos oramus pro mortuis quibus utique non præſentamur, nec ubi ſint, vel quid agant ſcimus, Deus omnipotens, qui eſt ubique præſens exaudiens Martyrum preces per Angelica miniſteria uſquequaque diffuſa præbeat hominibus iſta ſolatia,* quam rem dicit *eſſe altiorem,* ut à ſeipſo poſſit attingi, & ſe illam definire non audere. Itaque dubitat equidem Auguſtinus quomodo Martyres nobis poſſint opitulari, non verò dubitat, imò negat res noſtras per ſeipſos detegere poſſe, comparat enim illorum abſentium notitiam, cum notitia noſtra, ita quòd, ſicut ignoramus qualiter ſeſe habeant defuncti, ſic etiam Martyres ignorent, quomodo res vivorum ſeſe habeant.

Itaque reſpondeo 2. Auguſtinum non negare abſolutè Beatos videre res aliquas in Verbo, etenim cap. 15. cùm dixiſſet ſpiritus Defunctorum aliqua de rebus viventium, poſtquam contigerunt, diſcere ab animabus è terra in Cœlum migrantibus, vel ab Angelis nobis aſſidentibus, ſubdit tertium modum, quo poſſunt etiam res illas detegere, nempe per revelationem Dei. *Poſſunt etiam,* inquit, *ſpiritus mortuorum aliqua, quæ hìc aguntur, quæ neceſſarium eſt eos noſſe, & quæ neceſſarium non eſt eos noſſe, non ſolùm præterita, vel præſentia, verùm etiam futura ſpiritu Dei revelante cognoſcere.* Quibus verbis fatetur animas beatas Deo revelante illa cognoſcere, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, quamvis autem hæc verba de revelatione extra Verbum poſſent intelligi, nihilominus de viſione intra Verbum faciliùs, & commodiùs accipiuntur.

Hæc autem ut faciliùs percipiantur, ſciendum eſt S. Auguſtinum hoc in libro duo potiſſimùm intendere. *Primum* quidem animabus Defunctorum in gratia decedentium prodeſſe preces vivorum. *Secundum* autem eſt, ipſis animabus per ſe nihil prodeſſe, aut obeſſe utrùm, & ubi eorum corpora ſepeliantur. Cùm autem moviſſet quæſtionem, ſi nihil proſit ſepultura corporum animabus, cur ergo illæ interdum apparent per ſomnium vivis, exigentes debitam corporum ſuorum ſepulturam? Reſpondet autem *cap.* 11. & 12. animas ipſas non adeſſe ſomniantibus, nec eas videri in ſomno, ſed hujuſmodi ſomnia cauſari Deo jubente, aut permittente à malis, vel bonis Angelis. *Deinde cap.* 13. & *ſequentibus* fusè diſputat animas mortuorum non intereſſe rebus viventium, nec conſequenter per ſuam præſentiam ſcire quid agant, quidve patiantur vivi, quod ut confirmet, ait non eſſe neceſſe, ut animæ beatæ interſint rebus viventium ad cognoſcendam earum indigentiam, ut illam ſuis precibus ſublevent. *Imo* hoc abſurdum cenſet, cum poſſint curare illas res, vel generaliter orando pro vivis, ut ait *cap.* 16. vel ſpecialiter cognoſcendo illam indigentiam per ſanctos Angelos, aut animas hinc migrantes, vel per divinam revelationem, ut affirmat *cap.* 15. Itaque non negat S. Auguſtinus, Beatos in

Ver-

Verbo cognoſcere ea, quæ ad ſuum ſtatum ſpectant: ſed ſolùm vult non eſſe neceſſum, quòd animæ illæ vivis adſint præſentes, ut res eorum videant, cum eas, vel ab Angelis, vel ab animabus hinc migrantibus, vel à Deo revelante, ſeu manifeſtante in Verbo, noſſe poſſint.

Eodem modo ſolvi poteſt auctoritas deprompta ex libro de *Spiritu, & anima*.

CONCLUSIO QUARTA.

Creaturæ *videntur à Beatis formaliter in ipſa Eſſentia divina, quatenus habet vim infinitam repræſentandi quamlibet entitatem, quam continet, vel formaliter, vel virtualiter*. Hæc videtur eſſe conformior menti Doctoris in 1. d.35. q. unica, & q.14. quodlibetica, ubi refellit alios modos à Doctoribus aſſignatos quibus Deus dici poſſet cognoſcere Creaturas tanquam in medio formaliter cognito.

Probatur primò: Eſſentiæ divinæ ea omnis perfectio tribuenda eſt, quæ ipſam maximè decet, ipſique tribui poteſt abſque ulla repugnantia, & indecentia: ſed illa vis infinita repræſentandi eſt perfectio ſimpliciter ſimplex; cùm importet ſecum, ſignificetque infinitam entitatem in omnigenere, & infinitam activitatem, & fœcunditatem tam ad intra, quàm ad extra; hæcque nullam indecentiam, nec repugnantiam involvit: Ergo eſt Deo tribuenda.

Secundò, Illa eſt ratio formalis videndi Creaturas ipſis beatis ſpiritibus, per quam Deus, & in qua ipſe formaliter tales Creaturas cognoſcit: ſed eas Deus ipſe cognoſcit in Eſſentia ſua, non ſolùm tanquam in objecto primario; ſed etiam formaliter, quatenus vim habet infinitam repræſentandi, ut infrà conſtabit, & probabitur in Tractatu *de Scientia Dei*: Ergo Eſſentia divina quatenus vim habet infinitam repræſentandi quamlibet entitatem, eſt ratio formalis videndi Creaturas.

Tertiò denique; Si quæ poſſet aſſignari alia ratio formalis hujuſce viſionis Creaturarum, maximè vel illarum Idea in mente divina exiſtens; vel ipſamet Eſſentia divina ſub alia ratione, quàm ſit ratio, & vis repræſentandi infinita; ſed neutrum dici poteſt. *Non quidem Idea*, quia vel idea eſſet ratio formalis videndi Creaturas ſecundùm ſuum eſſe abſolutum, quod habet in ſe; vel ſecundùm eſſe reſpectivum, & relationem tranſcendentalem, quam habet ad Creaturas ideatas, ſeu quarum eſt Idea: at ſecundùm alterutram hanc rationem Idea non poteſt eſſe ratio formalis videndi Creaturas. *Non quidem ſecundùm eſſe abſolutum*; nam idea entitativè, vel eſt Creatura in eſſe objectivo, ſeu quatenus habet eſſe cognitum in Deo, vel eſt ipſa formalis Creaturæ cognitio in Deo, vel denique eſt ipſamet Eſſentia divina quatenus eſt imitabilis, & participabilis à Creatura juxta varias de ratione Ideæ divinæ opiniones, quas fuſiùs expendemus Tractatu *de Scientia Dei*: ſed ſecundùm has acceptiones idea non poteſt eſſe ratio formalis videndi Creaturas: *Non quatenus eſt ipſa Creatura in eſſe cognito, & objectivo*, quia ſic jam ipſa Creatura ſupponitur eſſe cognita; adeoque ut ſic non poteſt eſſe ratio formalis, qua cognoſcatur. Adde, quòd nihil poſſit ſic eſſe medium reſpectu ſui ipſius cognitionis: Ergo præter Creaturam in eſſe objectivo, debet aſſignari alia ratio, quæ ſit medium illius cognitionis.

Non etiam quatenus idea eſt formalis conceptus, ſeu cognitio Creaturæ in Deo: Cognitio enim divina, ſicut & ſcientia divina, non poſſunt eſſe rationes formales cognoſcendi Creaturas à Beatis; quia, ut inquit Doctor *q. citata quodlibetica*, cùm viſio, & ſcientia repræſentet objectum formaliter, ſolùm illi repræſentare poteſt intellectui cui ineſt, non autem alteri intellectui, etiam ſi videat illam viſionem: Sicut enim cauſalitas formalis non exercetur niſi reſpectu prioris ſubjecti, v.g. Albedo non albificat niſi ſubjectum cui ineſt; ita repræſentatio formalis non poteſt formaliter objectum repræſentare, niſi illi intellectui, qui talem viſionem, ſeu repræſentationem formalem elicit; adeoque cognitio divina non poteſt habere rationem repræſentandi formaliter, niſi reſpectu ſolius intellectus divini, qui illam cognitionem format. *Deinde:* Si idea ſit ipſamet Eſſentia divina quatenus eſt exemplar imitabile à Creatura, ſequitur nec Creaturas in Deo cognoſci ſecundùm earum eſſe proprium; quia ut ſic cognoſcerentur formaliter per ipſammet entitatem Eſſentiæ divinæ. *Inſuper*, cognoſci non poſſent in Deo veritates contingentes, & concernentes eſſe actuale Creaturarum: hoc enim eſſe contingens non habet neceſſariam connexionem cum ipſa divina Eſſentia, ut Eſſentia divina eſt. *Denique*, cùm

cùm Creaturæ ſolùm imitentur divinam Eſſentiam ſecundùm quoſdam gradus communes, & tranſcendentales, puta entis, ſubſtantiæ, viventis, intellectualis, & ſimiles; non autem illam imitentur ſecundùm proprias ſuas differentias, & peculiares modos quibus ultimatè conſtituuntur, & tum à Deo, tum à ſe invicem diſcrepant, atque in quibus limitationem imperfectionemque involvunt: Conſequens eſt, quòd ſecundùm hos gradus differentiales non participant divinam Eſſentiam, nec eam imitantur; ſed ab ea recedunt eique diſſimiles fiunt: Ergo ſecundùm hanc rationem non poſſunt formaliter videri in Eſſentia divina habente rationem ideæ: adeoque non poſſunt videri formaliter in ratione ideæ ſecundùm ipſius ideæ eſſe abſolutum.

Sed nec etiam videri poſſunt Creaturæ formaliter in ratione ideæ ſecundùm illius eſſe reſpectivum; Tum quia, ut aliquid ducat in cognitionem alterius tanquam medium cognitum, non eſt neceſſe quòd habeat formaliter relationem ad alterum; ſed ſufficit, quòd ſecundùm ſuum eſſe abſolutum connexionem habeat cum altero, vel in ratione cauſæ, & effectus, vel in quavis alia ratione. Sic enim Deus cognoſcitur à poſteriori per Creaturas, non ſolùm ratione reſpectus realis tranſcendentalis, quem ipſæ Creaturæ habent ad Deum; ſed etiam ratione ſuæ entitatis abſolutæ, quæ non minùs pendet à Deo, quàm earum eſſe relativum, adeoque non minùs quàm illud ducit in cognitionem ipſius Dei: *Tum quia* licèt ipſamet relativa, quatenus relativa ſunt, non poſſint cognoſci ſine ſe invicem, non tamen unum eſt ratio cognoſcendi alterum; fundamentum enim, & termini ſunt ipſæ rationes, & media cognoſcendi utrumque relativum; & conſequenter idea ſecundùm ſuum eſſe relativum, non poteſt eſſe ratio formalis cognoſcendi Creaturas, ut fuſiùs probat Doctor in 1. *diſt.* 32. *quæſt. unica*.

Non etiam ipſamet Eſſentia divina poteſt eſſe ratio cognoſcendi Creaturas formaliter ſub alio reſpectu quàm ſub virtute infinita repræſentandi; Si enim talis eſſet ratio ſub aliquo alio reſpectu, maximè quatenus Creaturas continet eminenter, & virtualiter; ſed ſub hoc reſpectu non eſt formalis, & immediata ratio videndi Creaturas; ſed tantùm remota, & fundamentalis, ita quòd ratio cur Deo competat poſſe omnia repræſentare, non alia ſit quàm, quòd ipſe ſit cauſa omnium, & infinita entitas, eminenter involvens, & continens quamlibet entitatem.

Unde aſſerendum eſt, virtualem, & eminentialem continentiam rerum creatarum in Deo, eſſe fundamentum, cur divina Eſſentia ſit repræſentativa illarum: ita quòd hæc vis repræſentandi, non præcisè ſit ipſa continentia virtualis, vel eminentialis; ſed ſit ipſamet infinita entitas; quatenus nimirum ſicut Eſſentia divina continet virtualiter, & eminenter res creatas quoad eſſe, ita etiam quoad repræſentari: & ſic ſolvi poſſunt omnes tum Doctoris, tum aliorum Veterum auctoritates, dum affirmant Eſſentiam divinam ſecundùm continentiam eminentialem, & virtualem eſſe rationem repræſentandi Creaturas: *Solvi inquam poſſunt*, dicendo eos eſſe intelligendos de ratione videndi fundamentali, & remota, non autem de proxima, & immediata.

Dices; Sanctus Auguſtinus *lib.* 83. *quæſtionum quæſt.* 46. ait animam rationalem viſioni ideali eſſe idoneam, & idearum viſione fieri beatiſſimam: Ergo cenſet ſanctus Auguſtinus ideam eſſe rationem videndi Creaturas in Verbo.

Nego conſequentiam: Tum quia ut obſervat Doctor *in* 1. *diſt.* 35. *quæſtione unica num.* 13. S. Auguſtinus non ita intelligendus eſt, quaſi anima foret beatiſſima in viſione idearum quatenus ideæ ſunt, ſed quatenus continentur in objecto primario, nempe in Eſſentia divina, quæ eſt formalis ratio perfectiſſimæ beatitudinis: beatitudo enim non poteſt eſſe perfectiſſima in ſola viſione idearum, ut ipſemet fatetur Auguſtinus 5. Confeſſionum, dicendo, *Beatus eſt, qui te, & illa novit, nec propter illa beatior*. Tùm quia ſanctus Auguſtinus, ubi ait Creaturas videri in arte, & ſapientia Dei, etiam affirmat eas videri in Verbo Dei: adeoque cenſet, quòd quemadmodum Creaturæ non videntur in Verbo per proprietatem, quaſi Verbum Dei ſub formali ratione Verbi ſit ſpecialis ratio repræſentandi Creaturas, ſed tantùm per appropriationem, eò quòd Verbum procedat per intellectum, & cognitionem divinam; ita etiam Creaturæ videntur in arte, & ſapientia Dei, non per proprietatem, quaſi Ars, & Sapientia Dei ſub formali ratione artis, & ſapientiæ, ſit peculiaris ratio objectivè repræſentandi Creaturam: ſed per appro-

pria-

priationem, eò quòd nimirum, cùm ſcientia, & ars divina ſit actus intellectus divini, ipſi appropriantur cognitiones operum Dei ad extra, ſicut divino amori, id eſt Spiritui ſancto appropriantur ea omnia, quæ ad divinum amorem ſpectant.

SECTIO QUARTA.

Quot, & quæ ſint beatæ Viſionis proprietates.

VAriæ ſunt Viſionis appendices, & proprietates, quæ variarum quæſtionum materiam ſubminiſtrant. De ipſa namque inquiri poteſt, an ſit notitia ſimplex aut compoſita; directa aut reflexa; ſucceſſiva, aut permanens; æqualis denique in omnibus Beatis, aut inæqualis. Ut itaque beatæ Viſionis integra, & adæquata habeatur cognitio, præfatis quæſitis in ſequentibus quæſtionibus faciemus ſatis.

QUÆSTIO PRIMA.

An beata Viſio ſit notitia ſimplex, directa, & permanens.

NOtandum 1. triplicem in nobis diſtingui notitiam: Prima dicitur *ſimplex apprehenſio*, qua objectum aliquod ab intellectu percipitur, & apprehenditur nihil de ipſo affirmando, vel negando. Secunda *Judicativa* appellatur, qua intellectus terminos apprehenſos, vel aſſerit invicem eſſe connexos, & dicitur compoſitio, vel negat eſſe connexos, & dicitur diviſio: Tertia denique eſt *Diſcurſiva*, qua intellectus judicat veritatem unius propoſitionis rectè ſequi ex aliis cum quibus neceſſariam habet connexionem. Inſuper cognitio judicativa, & diſcurſiva duplex diſtinguitur: alia namque eſt formalis, alia autem virtualis. *Formalis diſcurſus* præſupponit duos actus, nempe judicium, & ſimplicem apprehenſionem: formale autem judicium præſupponit ſimplicem apprehenſionem: Judicium verò virtuale, & diſcurſus virtualis nullum præſupponunt actum. *Judicium enim virtuale* eſt unicus ac ſimplex actus æquivalens duobus, quo quis ſimul objectum apprehendit, affirmat vel negat illud eſſe tale: ſimiliter *Diſcurſus virtualis* eſt unicus, & ſimplex actus, quo quis apprehendit, & judicat, & cognoſcit propoſitionem ritè ab aliis propoſitionibus inferri ita clarè, ac ſi per varios actus diſcurſus formalis hanc perfectam illationem cognoſceret.

Notandum 2. duplicem iterum diſtingui cognitionem, nimirum *Directam*, qua objectum primò, & per ſe cognoſcitur, & *Reflexam*, qua ſcilicet intellectus reflectit ſupra formatam ſuam cognitionem, illamque cognoſcit, & ea mediante attingit objectum circa quod verſabatur. Inſuper cognitio reflexa iterum duplex diſtingui poteſt, una quidem reflexa ſupra potentiam, alia verò ſupra actionem. Prior dicitur, qua potentia quælibet vitalis experitur ſe agere: quæ experientia non fit quidem per alios actus, ſed per eoſdem quos elicit; alioquin daretur proceſſus in infinitum; nam ſi potentia experiri deberet ſe primum actum elicere per alium actum ſecundum, etiam experiretur ſe ſecundum elicere per tertium, & ſic fieret proceſſus in infinitum. Poſterior autem eſt, qua intellectus reflectit ſupra priorem actionem à ſe elicitam. Illa dicitur impropriè reflexa, hæc verò propriè. Quæ iterum duplex diſtingui poteſt, nimirum reflexa formaliter, & reflexa virtualirer. Prima eſt ſecundus actus intellectus reflectentis ſe ſupra priorem actum realiter diſtinctum: poſterior verò eſt unus idemque actus, quo rem cognoſcit intellectus, & ſimul advertit, & judicat ſe cognoſcere.

Notandum 3. tres eſſe menſuras durationis rerum, ſcilicet æternitatem, ævum, & tempus. *Æternitas* eſt menſura rei immutabilis tam ſecundùm entitatem, quàm ſecundùm operationem: *Ævum* eſt menſura rei immutabilis ſecundùm entitatem, mutabilis verò ſecundùm operationem, & accidentia, quæ poteſt ſuſcipere. *Tempus* denique eſt menſura rei mutabilis tam ſecundùm entitatem, quàm ſecundùm operationem. Unde Tempus habet in ſe prius, & poſterius ſolùm intrinſecè: Ævum habet in ſe prius, & poſterius ſolùm extrinſecè: Æternitas verò non habet prius, & poſterius intrinſecè neque extrinſecè. Hinc res Æternæ ſunt omnimodè permanentes, & nullatenus ſucceſſivæ: Æviternæ autem ſunt intrinſecè permanentes, & extrinſecè ſucceſſivæ: Temporaneæ verò ſunt intrinſecè ſucceſſivæ, & variabiles,

CON-

Digitized by Google

CONCLUSIO PRIMA.

Viſio *beatifica eſt formaliter ſimplex notitia: virtualiter autem judicativa eſt, & diſcurſiva.*

Probatur prima pars: Major perfectio tribuenda eſt viſioni beatificæ, quæ in ea admitti poteſt abſque ulla repugnantia & inconvenientia: ſed cognitionem eſse ſimplicem eſt major perfectio, quàm eſse compoſitam, ut conſtat de cognitione divina, quæ eſt omnino ſimplex; neque ulla apparet repugnantia cur hæc ſimplex notitia viſioni beatificæ tribui non debeat: Ergo dici debet ſimplex notitia. *Deinde*, Omnis cognitio intuitiva, tam corporea, quàm intellectualis, eſt notitia ſimplex ut conſtat: ſed viſio beatifica eſt intuitiva ut probatum eſt: ergo eſt ſimplex. *Denique* ſi viſio Dei non eſset ſimplex notitia, deberet eſse vel judicium, vel diſcurſus; & conſequenter deberet præſupponere aliam apprehenſionem objecti beatifici: Sed hoc eſt falſum; illa namque apprehenſio præſuppoſita, vel eſset intuitiva notitia, adeoque ipſa viſio beata, vel eſset abſtractiva, & ſic ad ipſam judicium vel diſcurſus conſequens non poſſet ullatenus eſse viſio intuitiva. Notitia enim conſequens cognitionem abſtractivam, neceſsariò abſtractiva eſt, non autem intuitiva; adeoque viſio beata vel eſt formaliter ſimplex, vel non eſt intuitiva. Unde meritò Doctor *in 2. diſt. 1. quæſt. 5. num. 3.* expreſsè aſserit, *Animam beatam in objecto beatifico non diſcurrere circa illud.*

Probatur ſecunda pars: Viſio beata eſt clariſſima, & certiſſima: ſed talis non eſſet niſi intellectus beatus judicaret ſe Deum videre: Ergo viſio illa ſaltem virtualiter eſt judicativa. *Deinde*, Beatus videndo Deum, judicat eum eſse omnipotentem, quia eſt ens infinitum, & omnino independens, adeoque illius viſio eſt judicativa, & diſcurſiva. *Denique*, ſi quid obeſset quominùs illa viſio ſaltem virtualiter eſset judicativa, & diſcurſiva, maximè quia repugnaret ſimpliciſſimum actum æquivalere diſtinctis actibus judicii, & diſcurſus: Sed hoc eſt falſum. Dum enim quis objectum aliquod clarè, & intuitivè conſpicit; v.g. Beatus videns Deum, etiam ſcit & diſcernit quòd ſit Deus, quod ſit Sapiens, &c. & conſequenter concludendum eſt cum S. Bonaventura in 3. diſt. 14. art. 1. quæſt. 3. *Nihil impedire, quin poſſit concedi, quòd anima beata certiſſimè judicet illud eſſe ſummum lumen quod intuetur.* Cui conſonat Doctor quæſt. 3. prolog. num. 27. ubi concedit viſionem beatificam habere omnes conditiones ſcientiæ, quarum una eſt quòd ſit diſcurſiva. Sed viſio beata non poteſt eſse diſcurſiva formaliter, ut probatum eſt in priori parte, quod etiam ipſemet Doctor aſserit dicendo, animam beatam non diſcurrere circa objectum beatificum: Ergo cenſet viſionem beatificam eſse ſaltem virtualiter diſcurſivam.

Dices: S. Auguſtinus, vel quiſquis eſt Auctor libri de vera religione, affirmat, *Nullum de ſumma veritate poſſe judicare*: Ergo Beatorum viſio non poteſt eſse judicativa.

Reſpondet S. Bonaventura in 1. diſtinct. 3. quæſt. 1. ad quartum argumentum, aliquem judicare poſse de alio dupliciter. *Primo modo diſcernendo utrùm ſit vel non ſit: & hoc modo convenit judicium omni intellectui cognoſcenti reſpectu omnis objecti. Alio modo approbando, vel reprobando, utrùm ita debeat eſſe, & ſic non judicat de veritate, ſed ſecundùm ipſam de aliis, ſicut dicit Auguſtinus de vera religione, quòd judex non judicat de lege, ſed ſecundùm ipſam judicat de aliis. Et de hoc modo verum eſt, quod dicit Auguſtinus, quòd nullus de illa veritate judicat, nullus tamen ſine illa judicat: & de hoc modo verum eſt quod opponit, quòd judicans poteſt ſuper judicatum. De primo verò non eſt verum quòd poſſit ſuper, poteſt tamen dirigi in objectum, adminiculo illius.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Viſio *beata eſt cognitio directa formaliter, & ſolùm virtualiter reflexa.*

Probatur prima pars: Cognitio reflexa formaliter ſupponit cognitionem directam: ſed viſio beata non ſupponit priorem cognitionem objecti beatifici; illa enim prior cognitio, vel eſset beatifica vel non: Si primum; Ergo aliam cognitionem beatificantem non requireret: Si ſecundùm; Ergo non eſset viſio Dei intuitiva, contra ſuppoſitum; viſio namque intuitiva Dei, eſt ſummè ex ſeipſa delectabilis: ſicut enim actus v. g. habet delectationem ex perceptione objecti delectabilis, abſque eo quòd per actum reflexum apprehendat illam perceptionem, & delectationem: ita pariter Beatus ſummam percipit delectatio-

nem

nem ex viſione objecti beatifici; abſque eo quòd per alium actum reflexum apprehendat illam perceptionem, & delectationem. *Deinde*, ſi quæ foret ratio admittendi actum reflexum in viſione beatifica, maximè ut Beatus certus fieret de perpetuitate, & ſecuritate ſuæ viſionis, quam ſecuritatem percipere non poteſt per actum directum: ſed hæc ratio nulla eſt, Tum quia hanc ſecuritatem percipere poſſet Beatus per alium actum ſequentem actum viſionis beatificæ: Tum quia inquit Doctor in 4. diſt.49. qu.6. ſecuritas non eſt de eſſentia beatitudinis, *Quia ſecuritas*, inquit, *præſupponit* certitudinem de continuatione *beatitudinis; Prima autem apprehenſio certa ſequitur ordine naturæ totam beatitudinem, cùm ſit actus non tendens in objectum beatificum, ſed reflexus ſuper actum: & per conſequens, beatitudo tota poſita eſſentialiter, poterit eſſe ſine certitudine: Ergo multò magis ſine ſecuritate*, Quibus Doctor tria affirmat: Primum, quòd viſio beatifica ſit actus directus: Secundum, quòd ſecuritas non ſit de eſſentia beatitudinis, ſed tantùm ejus proprietas accidentalis: Tertium, quòd illa ſecuritas non percipiatur per viſionem beatificam, ſed tantùm per alium actum ſequentem, & reflexum.

Denique, Tantum abeſt, quòd beata viſio ſit notitia reflexa, imò non videtur neceſſarium quòd illa beata viſio per aliam viſionem beatam reflexam debeat cognoſci; Tum quia aliàs eſſent plures viſiones beatæ, quod ſequenti concluſione probabimus eſſe falſum: Tum quia, qua ratione prima viſio beata videri deberet per aliam viſionem beatam reflexam, eadem deberet videri per tertiam, & ſic deinceps in infinitum, quod nullus admiſerit. Ratio enim ob quam prima videri deberet per ſecundam, eſt quia cùm viſio ſit ens creatum pertinens ad ſtatum Beati, etiam illa viſio videri deberet in Verbo: ſed hæc ratio etiam currit de ſecunda viſione reflexa, & ſimiliter de tertia, & ſic in infinitum. Quòd autem hæc viſio directa, & intuitiva, licèt ſpectans ad ſtatum Beati, videri tamen non debeat per aliam viſionem, patet; quia Beatus videndo Deum, videt etiam ſe videre; adeoque ejus viſio eſt virtualiter reflexa, ut probabitur in ſecunda parte Concluſionis.

Probatur ſecunda pars. Illa viſio eſt virtualiter reflexa, qua quis judicat, & percipit ſe videre: ſed Beatus per viſionem beatificam judicat, & percipit ſe videre Deum; aliàs ejus cognitio, & viſio eſſet ſummè imperfecta, & minùs jucunda: Ergo eſt virtualiter reflexa. *Deinde*: Si quid obeſſet, quominus Viſio beata dici poſſet virtualiter reflexa, maximè quia eodem actu non poſſet quis ſimul videre objectum, & percipere ſe videre: ſed hoc eſt falſum: Tum quia lux manifeſtat ſeipſam, & aliaà ſe, quidni ergo etiam viſio beata quæ eſt ſummè lucida, Deum, & ſeipſam repræſentabit? Tum quia eodem actu videtur Deus, & Creatura in Deo repræſentata: Quidni ergo etiam viſio Deum videndo, ſeipſam etiam videre poterit cùm ſit Creatura? Tum denique, quia notitia, qua Deus ſeipſum novit, eſt virtualiter reflexa: Deus enim eodem actu, quo ſeipſum novit, etiam percipit ſe cognoſcere: Quidni ergo viſio beatifica, quæ eſt ſuprema divinæ notitiæ participatio, ſeipſam cum objecto beatifico cognoſcet?

Dices: Viſio beata non poteſt ſeipſam videre in Verbo, niſi priùs in eo ſit repræſentabilis, quàm videatur: ſed Viſio beata nequit eſſe repræſentabilis in Verbo priùs, quàm videatur: Ergo nec poteſt ſeipſam videre. Minor conſtat: Objectum enim cognitionis debet eſſe priùs, quàm ſit illa cognitio; ſiquidem cauſa præcedit effectum: Objectum autem eſt cauſa cognitionis quæ paritur ab objecto, & potentia. *Probatur minor*: Viſio non poteſt eſſe repræſentabilis in Verbo priùs quàm ipſa ſit, vel ſecundùm eſſe eſſentiæ, vel ſecundùm eſſe exiſtentiæ futuræ, aut præſentis. Licèt enim aliquid repræſentari poſſit in Verbo ſecundùm ſuum eſſe eſſentiæ, & futuritionis antequam ſit ſecundùm eſſe exiſtentiæ præſentis; nihilominus debet ſaltem natura priùs habere eſſe eſſentiæ, & futuritionis, quàm ſecundùm illud eſſe repræſentetur: Ergo à pari Viſio beata ut repræſentetur ſecundùm ſuum eſſe exiſtentiæ, debet priùs habere illud eſſe exiſtentiæ, quàm ſit repræſentabilis: ſed non poteſt habere illud eſſe exiſtentiæ præſentis, niſi dum actu eſt: alioquin ſimul eſſet exiſtens, quia repræſentaretur in illo priori naturæ, & non eſſet exiſtens, quia nondum concipitur elici ab intellectu: quod eſt contradictio manifeſta, & conſequenter illa viſio beatifica non eſt virtualiter reflexa.

Diſtinguo majorem: Viſio beata non poteſt ſeipſam

ſeipſam videre, niſi priùs ſit repræſentabilis prioritate naturæ, tanquam objectum primarium, & motivum, nego. Tanquam objectum ſecundarium, & ſolùm terminativum, concedo. Itaque Viſio beata duplex habet objectum, primarium quidem, & motivum, quod eſt ipſamet Eſſentia divina; ſecundarium autem, & ſolùm terminativum, quales ſunt omnes Creaturæ, quæ tanquam objecta ſecundaria videntur in Eſſentia divina. Cùm igitur Viſio beata ſit Creatura, etiam videtur in Eſſentia divina tanquam objectum ſecundarium. *Minorem* ſimiliter diſtinguo: Non poteſt viſio illa repræſentari antequam ſit, ſi eſſet objectum primarium, & motivum, concedo: ſi ſit tantùm objectum ſecundarium, nego. Itaque Eſſentia divina eſt quidem per viſionem beatam proximè, & immediatè repræſentabilis, quia eſt ejus objectum primarium, & movens, ideoque debet eſſe ſaltem priùs natura ipſamet viſione: Cùm autem hæc ipſa viſio ſit tantùm objectum ſecundarium, non eſt neceſſe, quòd cenſeatur exiſtere priùs natura, quàm ipſa cognoſcatur; quia non habet rationem objecti viſibilis primariò, ſed tantùm ſecundariò, nec videtur in priori inſtanti naturæ, quo videtur Eſſentia divina; ſed tantùm in poſteriori, in quo Creaturæ repræſentantur, & conſpiciuntur.

CONCLUSIO TERTIA.

Viſio *Beatifica eſt omnino invariabilis, & permanens, ita quòd quidquid Beati vident in Verbo, illud viderint ab initio ſuæ beatitudinis.* Hæc eſt conformior menti ſanctorum Patrum, præſertim Auguſtini lib. 15. de Trinitate cap. 16. ubi loquens de beata viſione, ait: *Non erunt volubiles noſtræ cogitationes ab aliis in alias euntes atque redeuntes; ſed omnem ſcientiam noſtram ſimul uno conceptu videbimus.* Cui conſonat S. Bernardus 5. de Conſideratione circa finem, *Non enim*, ait, *tunc fragilis acies mentis noſtræ quantumcumque vehementer intendens, aliquatenus diſſiliet, reſilietve in ſuam pluralitatem; colliget ſe, magis adunabit, conformabitque unitati illius, vel potiùs unitati illi.* Et idem Serm. 4. de verbis Iſaiæ in hæc verba, *Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri, & duabus volabant*, ait, *Ad quid tunc alæ, ſi ſtant? & ſi ſtant quomodo volant?* Cui interrogationi ſic reſpondet, *Credo autem ſicut in volatu alacritatem, ſic & in ſtatione immobilitatem promitti.* Item Serm. 30. in Cant. loquens de excellentia divinæ Viſionis, ait: *Illa viſio ſtat, quia forma ſtat, quæ tunc videtur: eſt enim, nec ullam capit ex eo quòd* eſt, fuit, *vel* erit, *mutationem.*

Probatur concluſio. Viſio beata eſt ultimus hominis finis, adeoque ipſius ſuprema quies; omnis enim motus idcirco tendit ad finem, ut in eo adepto quieſcat: ſed non eſſet ibi quies, immo foret perpetuus æternuſque motus intellectivæ potentiæ, ſi cogitationes, & viſiones beatæ ſibi invicem ſuccederent, nec eſſet unicus, invariabilis, & permanens actus: Ergo talis eſſe debet. *Secundò*, ſi talis viſio non eſſet invariabilis, ac permanens, ſequeretur Beatos ſtatim ab initio ſuæ beatitudinis non eſſe plenè, & adæquatè ſatiatos, quippe cum non haberent illas ſuccedentes beatas viſiones ad varia beatitudinis objecta terminandas: ſed hoc videtur abſurdum. Cùm enim illæ ſuccedentes cogitationes fierent per æternitatem novæ ſemper, & novæ, etiam fieret quòd per æternitatem Beatus non eſſet adæquatè beatus: ſed novam ſemper, & novam viſionem objecti de novo repræſentandi deſideraret. *Denique*: Si quæ ratio hanc ſucceſſionem actuum in viſione beatifica ſuaderet, maximè quia una eademque viſio non poſſet terminari ad omnia objecta ſecundaria, quæ in Eſſentia divina repræſentantur: ſed hæc ratio nulla eſt; etenim ſi viſio creata poteſt diſtinctè repræſentare objectum ſimpliciter infinitum, quod eſt Deus; quidni pariter repræſentare poſſet omnia objecta creata, quæ quantumvis ſint in maximo numero, non tamen ſunt infinita, ut jam diximus?

Dices 1. Hæc aſſertio nimiam perfectionem videtur tribuere creatæ viſioni; qualiter enim fieri poſſet, quòd actus limitatus & finitus tam varia, tamque diverſa objecta ſecundaria repræſentare queat? Præſertim beata viſio animæ Chriſti, quæ videt in verbo omnia quæ contigerunt ab initio mundi uſque ad diem judicii: Ergo hæc aſſertio videtur minùs congrua.

Nego antecedens: Major enim eſt diſproportio inter ipſum actum viſionis creatæ, & Deum ſupernaturaliter, & intuitivè videndum, quàm ſit inter ipſam viſionem & illa objecta ſecundaria ut patet, cum ille ſit infinitus; hæc verò intenſivè finita.

Ergo

Ergo cùm actus viſionis creatæ tendere poſſit in Deum infinitum non obſtante ſua limitatione, & finitate, multò magis verſari poterit circa illa objecta ſecundaria numero finita, quæ in ipſo verbo repræſentantur.

Dices 2. Unus idemque actus creatus, non poteſt repræſentare rem aliquam, nunc ut futuram, nunc ut præſentem, nunc ut præteritam, cùm vix explicari poſſint de ſcientia divina, quæ eſt infinitæ activitatis; ſed Viſio beata repræſentat res, quæ contingunt in mundo, nunc ut futuras, quando revera nondum exiſtunt; & præſentes, dum actu ſunt; & præteritas, dum tranſierunt: Ergo non poteſt eſſe unus, & idem actus. *Confirmatur*. Actus diſtinguitur ſpecie ſecundùm ſpecificam objecti nedum formalis, ſed etiam aliquando materialis variationem: Sed res illæ ſecundùm varias temporis differentias diverſimodè in Eſſentia divina repræſentatæ invicem ſpecie differunt: Ergo etiam differunt viſiones illæ repræſentantes.

Reſpondeo 1. Viſionem beatam non ita eſſe concipiendam quaſi objectum nunc repræſentet ſemel ut futurum, nunc præciſè ut præſens, nunc verò ſemel ut præteritum; hæ namque differentæ ut ſic præciſè ſpectatæ, conſtituerent diverſas objecti rationes materiales, quibus reſpondere deberent viſiones creatæ ſpecie diverſæ: ſed ipſa viſio beata ita concipienda eſt, ut à primo ſui eſſe repræſentet objectum ſecundarium juxta illud tempus, quod futurum eſt, & habiturum exiſtentiam: Ita quòd hæc viſio ſtatim à ſui inceptione ſimul perceperit res futuras pro eo tempore, quo futuræ erant, & nondum exſtabant; & ſimul viderit præſentes, pro illo tempore, quo exiſtentiam erant habituræ; ſimul pariter præteritas, pro illo tempore quo ampliùs non erant extituræ: Unde non eſt neceſſaria actuum varietas, nec ejuſdem actus ſucceſſiva terminatio, & repræſentatio, quia hæc omnia objecta ſecundùm varias temporis viciſſitudines ſimul attinguntur conjunctim ab unico eodemque actu ipſius beatæ viſionis.

Reſpondeo 2. Quòd etſi foret diverſa terminatio, & ſucceſſiva repræſentatio ejuſdem actus, non propterea fieret ejuſdem actus intrinſeca mutatio; quia illa terminatio non fit reſpectu objecti primarii, ſed tantùm reſpectu objecti ſecundarii, quod non ſufficit ad variandum actum, ut docet Doctor in 1. diſt. 1. quæſt. 2. artic. 2. ubi ait, *Actus omnis habens primum objectum à quo eſſentialiter dependet, & objectum ſecundum à quo eſſentialiter non dependet, ſed tendit in illud virtute primi; licèt non poſſit manere idem actus niſi habeat habitudinem ad primum objectum, poteſt tamen manere idem ſine habitudine ad ſecundum objectum, quia ab eo non dependet*. Exemplum. *Idem eſt actus viſionis Eſſentiæ divinæ, & aliarum rerum in Eſſentia divina: ſed eſſentia in ſe eſt primum objectum; res viſæ ſunt ſecundarium objectum; non poſſet autem manere eadem viſio niſi eſſet ejuſdem eſſentiæ; poſſet autem manere abſque hoc, quòd eſſent res viſæ in ea*. Quibus Doctor affirmat eandem Viſionem beatificam ſimul terminari ad Eſſentiam divinam tanquam ad objectum primarium; ad Creaturas verò tanquam ad ſecundarium; docet inſuper viſionem non poſſe eandem ſubſiſtere, ſi fieret objecti primarii variatio; poſſe verò eandem permanere, etſi fiat objecti ſecundarii mutatio. Adeoque varia, & ſucceſſiva terminatio ad Creaturas in Verbo divino repræſentatas, non importaret variationem, & ſucceſſionem intrinſecam in viſione beatifica.

Dices 3. Omnes Theologi fatentur eſſe varias operationes, & actiones in Beatis ſibi invicem per totam æternitatem ſuccedentes: Ergo falſum eſt viſionem beatificam eſſe unicum, & invariabilem actum.

Reſpondeo præter actum viſionis beatificæ in Verbo, rurſus eſſe duo operationum genera in Beatis: aliquæ enim per ſe, & neceſſariò conſequuntur ad viſionem beatificam, ut amor, fruitio, gaudium, &c. Aliæ verò ipſi tantum per accidens annexæ ſunt, ut illuminationes, revelationes, & cognitiones judicativæ, & diſcurſivæ, quæ à Beatis fiunt extra Verbum, quæ quidem operationes non ſpectant ad ipſam beatam viſionem præciſè, ſed ad alteram notitiam, quæ eſt ſcientia infuſa, qua Beati res cognoſcunt extra Verbum: hæc autem actuum varietas nullam in viſione beatifica mutationem importat, cùm ipſi tantùm connexa ſit per accidens.

Dices 4. Viſio beatifica quam aliqui viatores habuerunt, fuit ejuſdem ſpeciei, & ejuſdem rationis cum ea quam modò habent ut comprehenſores, utpote terminata ad idem objectum, & per idem lumen gloriæ; ſed illa mutationi, & viciſſitudini fuit

fuit obnoxia ut conſtat. Ergo & hæc etiam viciſſitudini ſubjacet.

Diſtinguo majorem: Fuit ejuſdem rationis, quantùm ad ſtatum, nego; quantùm ad medium, & ad objectum, tranſeat. Itaque illa beata viſio, quam nonnulli viatores dicuntur habuiſſe ante mortem, non fuit eadem quantùm ad ſtatum cum ea, quam modo habent ut comprehenſores; quia illis non fuerat conceſſa per modum ſtatus perfecti, & permanentis, ſed per modum ſtatus tranſeuntis, qui non officiebat ſtatui viæ. Secus autem eſt de comprehenſoribus, quibus beata viſio conceditur per modum ſtatus permanentis, & omninò invariabilis.

Ex his collige beatam viſionem menſurari æternitate participata, quippe cùm non habeat prius, & poſterius in entitate, ut habent res quæ menſurantur tempore: nec pariter ſucceſſionem habeat in operatione, ut res quæ menſurantur ævo: ſed ſit unicus, & invariabilis actus totus ſimul, & ſemper ſtans ut æternitas.

QUÆSTIO SECUNDA.

An viſiones beatificæ ſint inæquales, & unde hæc inæqualitas oriatur.

NOtandum 1. Viſiones beatificas dici poſſe inæquales dupliciter: intenſivè nimirum, & ſecundùm gradus perfectionis, ita quòd una clariùs, aut perfectiùs Deum percipiat quàm altera; & extenſivè per ordinem videlicet ad plura objecta ſecundaria ad quæ ſeſe extendit, ſi nimirum plures Creaturas percipiat Beatus aliquis, quàm alius. De priori autem inæqualitate hîc eſt quæſtio; non verò de poſteriori.

Notandum 2. Duplex generatim aſſignari principium inæqualitatis intenſivæ in viſione beatifica, unum quidem *morale*, ſuntque diverſa Angelorum, & hominum merita, ita quòd qui plures præſtantioreſque virtutes habuerit, etiam & ampliorem beatitudinem, & proinde perfectiorem viſionem, in ſuorum meritorum mercedem, ſit accepturus: Aliud verò *Phyſicum*, quod repetitur, vel ex parte inæqualis luminis gloriæ, vel ex parte præſtantioris, aut minùs perfecti intellectus activè, & phyſicè cum ipſo lumine gloriæ concurrentis ad formandam viſionem beatificam. Rurſus hæc inæqualitas intellectuum attendi poteſt, vel ſecundùm gradus ſpecificos, vel juxta gradus individuales. Priori modo, Angeli dici poſſunt præſtantiorem habere intellectum quàm homines, quia natura Angelica perfectior eſt natura humana. Poſteriori modo, unus homo dici poteſt præſtantior altero, ſiquidem ſubſtantiæ habent perfectiones individuales, ſecundùm quas una dicitur alia perfectior, & habere facultates vegetiores, & magis activas, ut phyſicis demonſtravimus.

Notandum 3. Circa præſentis quæſtionis reſolutionem duplicem eſſe controverſiam: Primam quidem hæreticorum aſſerentium nullam eſſe inæqualitatem in viſione beatifica, ſed omnes omnino Beatos æqualem omnino beatitudinem habere; cujus erroris primus aſſertor fuit Jovinianus, qui ut refert S. Hieronymus lib. 2. contra ipſummet, aſſerebat, *Duos eſſe tantùm ordines, ovium, & hircorum; alterum juſtorum, alterum peccatorum; alios extare à dexteris, alios à ſiniſtris*. Itaque Stoicorum more tam æqualia eſſe omnia peccata, quàm rectè factorum merita dicebat: *Adeo ut inter Joannem, & ultimum pænitentem nulla ſit diſtantia*. Quam indocti hominis proterviam divinarum Litterarum auctoritate fregit ſanctus Hieronymus. Altera autem controverſia movetur inter Scholaſticos Theologos, quorum aliqui cum S. Thoma affirmant inæqualitatem viſionis beatificæ non aliam habere cauſam phyſicam, quàm inæqualitatem luminis gloriæ; alii verò contendunt cum Doctore Subtili hanc inæqualitatem etiam oriri poſſe ex diverſa intellectus perfectione, vel ſpecifica, vel individuali. Duo itaque hac in quæſtione ſunt reſolvenda: Primum quidem an viſiones beatificæ ſint inæquales: Secundùm quænam ſit cauſa phyſica hujus inæqualitatis.

CONCLUSIO PRIMA.

CErtum *eſt aliquas viſiones beatificas eſſe inter ſe inæquales*. Ita namque definitum eſt in Concilio Florentino in Litteris unionis, ubi decernitur, *Beatos intueri clarè ipſum Dominum trinum, & unum, ſicuti eſt; pro meritorum tamen diverſitate alium alio perfectiùs*. Idipſum decernit Concilium Tridentinum, *Seſſione* 6. cap. 10. & 16. & *Canone* 24. & 32. ubi definit, *Juſtificatum per bona opera creſcere poſſe in ſanctitate, & meritis, nec ſolùm verè mereri augmentum gratiæ,*

tiæ, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia diſceſſerit, conſecutionem; ſed etiam gloriæ augmentum.

Probatur eadem veritas ex Scriptura ſacra, primo ad Corinth. 3. *Unuſquiſque propriam mercedem recipiet ſecundùm ſuum laborem*: Ergo qui plus laboraverit, ampliorem mercedem recipiet. Item 2. ad Corinth. 5. *Ut referat unuſquiſque propria corporis prout geſſit*: Itaque qui plures corporis preſſuras, & acriores dolores in Dei gloriam ſubierit, refert majorem felicitatem. Et cap. 9. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet*. Hæc autem diſparitas ſeminandi in hac vita, & metendi in æterna beatitudine, explicatur Matth. 13. parabola ſeminis in terram projecti, & referentis fructum inæqualem, aliud quidem fructum *centeſimum; aliud ſexageſimum; aliud trigeſimum*. Ita quòd ſicut ex uno grano centum, vel ſexaginta, vel triginta alia grana formantur, ſic & inæqualis erit fructus hominum in bonorum operum remuneratione: Rurſus in eadem Epiſt. ad Corinth. dicitur, *Alia eſt claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas ſtellarum: Sicut ſtella enim à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum*, in quem locum S. Fulgentius lib. 3. ad Traſimondum, *Una per fidem veram renatis vita cœleſtis regni promittitur, quamvis differens regnaturis gloria tribuatur, Paulo beato dicente, Alia claritas Solis, &c.* Denique Chriſtus Dominus Joannis 14. Apoſtolis loquens, ait, *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, quæ verba non veniunt intelligenda de diverſis gradibus, & ordinibus Eccleſiæ militantis, ut volebat Jovinianus, ſed de diverſitate præmii Beatorum, ſubdit enim Chriſtus, *Vado parare vobis locum, ut ubi ego ſum, & vos ſitis. Nam quomodo multæ manſiones apud Patrem*, inquit Tertullianus in ſcorpiaco cap. 6. *Si non pro varietate meritorum? quomodo ſtella à ſtella diſtabit in gloria, niſi pro diverſitate radiorum?* Quem locum etiam ſic expendit S. Greg. lib. 35. mortalium cap. 14. *Apud Patrem quippe*, inquit, *manſiones multæ ſunt, quia in illa beatitudinis vita non diſpari, unuſquiſque juxta diſpar meritum, locum diſparem percipit: ſed ejuſdem diſparilitatis damna non ſentit; quia tantum ſibi, quantum perceperit, ſufficit.*

Idipſum ſuadet ratio: Beatitudo namque conceditur, vel ut hæreditas, vel ut corona, vel ut merces: Ergo amplior dari debet illis hæreditas, qui perfectiorem filiationis caracterem habuerint, ratione præſtantioris ſanctitatis; illuſtrior corona concedi illis, qui plures victorias fuerint adepti; & major merces retribuenda eſt iis, qui plus laboraverint.

Dices: Hanc mercedis inæqualitatem explodere videtur Chriſtus *Matth.* 20. in famoſa illa parabola operariorum diverſis temporibus ad vineæ culturam vocatorum, quia licèt inæqualiter laboraverint, nihilominùs eundem denarium in ſui laboris mercedem omnes acceperunt; unde conqueruntur operarii priùs vocati, & murmurant adversùs Patrem-familias, quòd noviſſimos pares illis faceret in mercede: Ergo, inquiebat Jovinianus, etſi varia eſſent hominum merita diverſuſque labor, nihilominus una eademque erit in beatitudine omnium merces, & compenſatio.

Reſpondeo 1. In parabolis, non omnia verba, nec ſententias omnes conſiderari debere, ſed tantùm quis ſit finis, & ſcopus earum, nam, ut inquit Tertullianus lib. de pudicitia cap. 9. *Sunt quæ, & ſimpliciter poſita ſunt ad ſtruendam, & diſponendam, & texendam parabolam, ut illuc producantur, quò exemplum procuratur*: Unde concludit S. Chryſoſtomus homilia 64. in Matthæum, *Non oportere omnia, quæ parabolæ continent, ſcrutari; ſed ſcopum intelligere ad quem inſtitutæ ſunt; eoque percepto, & uſurpato, nihil ampliùs inquirere*. Quam veritatem eleganter expendit S. Auguſtinns lib. de Civit. Dei cap. 11. *Sicut*, inquit, *in cytharis, & hujuſcemodi organis muſicis non quidem omnia, quæ tanguntur, canorum aliquid reſonant; ſed tantùm chordæ: cætera tamen in toto cytharæ corpore ideo fabricata ſunt, ut eſſet ubi vincirentur, unde & quò tenderentur illæ, quas ad cantilenæ ſuavitatem modulaturus, & percuſſurus eſt artifex; ita in his Propheticis narrationibus, quæ de rebus geſtis hominum Prophetico ſpiritu deliguntur, aut aliquid jam ſonant ſignificatione futurorum: aut ſi nihil tale ſignificant, ad hoc interponuntur, ut ſit, unde illa ſignificantia tanquam ſonantia connectantur*. Itaque non omnia ſunt ponderanda, quæ in hac celebri parabola proferuntur, v. g. murmur operariorum: ſed tantùm quis ſit ſcopus hujus parabolæ conſiderandum eſt.

Reſpondeo 2. Scopum ac finem hujus parabolæ varium à variis Interpretibus aſſignari; aliqui namque volunt Chriſtum hac para-

parabola demonſtrare Regni cœleſtis adipiſcendi modum ac rationem, non ex humanis æſtimari debere judiciis, neque ex eo quod in hominum conſuetudine verſatur: ſed ſola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud negotium adminiſtrari, ut quos interdum maximè idoneos ad æternam fœlicitatem obtinendam judicamus, illi tamen præter omnium opinionem ab ea ſæpiùs excidant: Contra verò, quos putamus ab illius fœlicitatis conſortio prorsùs alienos, illius Dei beneficio fiant compotes. Quem ſenſum ad parabolæ finem indicare videtur clauſula parabolæ iis concepta verbis, *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*.

Alii verò ita parabolam explicant, ut Deus Pater ſignificetur nomine Patris-familias, qui vocavit operarios homines in Eccleſiam ſuam per fidem, & gratiam diverſis horis; hoc eſt, vel diverſis mundi temporibus, vel diverſis hominum ætatibus, vel denique ſub diverſis legis naturæ, Scriptæ, & Evangelicæ ſtatibus. In fine autem mundi Oeconomus, id eſt Chriſtus judex, ſingulis reddet, quod juſtum eſt, incipiens à noviſſimis, id eſt ab ultimò vocatis, uſque ad primos. Accipiunt autem noviſſimi primi, ſive quia poſt horam unam laboris compenſantur; qua ratione videntur primi accepiſſe, quia minùs dilati ſunt, ut explicat S. Auguſtinus *ſerm. 59. cap. 4.* Sive quia primi erant dignitate, utpote magis ſtrenui operarii, qui modico ſcilicet tempore tantum operis fecerunt, quantum illi qui per diem integrum laboraverant. Tandem æqualis eſt denarius, vel, quia eodem objecto beatifico potiuntur; vel, ut explicat S. Auguſtinus ſtatim laudatus, *Denarius ille eſt vita æterna, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diverſitate fulgebunt, alius magis, alius minùs; quod tamen ad vitam æternam pertinet, æquale erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter ſempiternum eſt*. Cui conſonat Hieronymus lib. 3. contra Jovinianum: *Unus autem*, inquit, *denarius non unum eſt præmium, ſed una vita, & una de gebenna liberatio*. His prælulit S. Ambroſius in cap. 15. Lucæ: *O ſi nos quoque mercenarios digneris conducere, licèt ſerò venientes! Nam & undecima conducis hora, & æqualem dignaris mercedem ſolvere; æqualem mercedem vitæ, non gloriæ*. Denique S. Proſper lib. 3. de vita contemplativa cap. 4. æqualem denarium uſurpat pro æquali ſatietate; *Sicut enim*, inquit, *corporalis ſaturitas æqualiter omnes ſaturos babet, quamvis ſinguli cibum non æqualiter, ſed pro poſſibilitate perceperint; ita omnes Sancti, etſi fuerint aliqua graduum ſuorum diverſitate diſtincti, una beatitudine perfecti erunt, quia & una perfectione Beati ſecuri ſunt*.

Itaque æqualitas compenſationis in laborantibus inæquali tempore attenditur, vel penes idem objectum beatificum eſſentiale, quia nimirum eſt viſio ejuſdem Dei; *vel* penes durationem, quia fœlicitas omnium erit æterna; *vel* penes vitam beatam, quia omnes futuri ſunt beati; vel penes ſatietatem, quia omnes pro ſuo captu ſatiabuntur; *vel* penes æqualem operam, quia poſtremò vocati brevi tempore, ſed majori conatu, & ardentiori fervore tantum operis confecerunt, & aſſecuti ſunt meriti, quantum alii, qui remiſſiori conatu diuturniori tempore laboraverunt: *Vel* denique, quòd poſtremò vocati, per voluntatem alacriorem, & deſiderium ardentius priorum merita ſint aſſecuti, ut explicat ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione 50. *Etſi*, inquit, *ad laboris modum plus contulerint, qui priores ingreſſi ſunt, non tamen quantùm ad voluntatis modum propter quem etiam fortaſſe poſtremis amplior merces debebatur*; quò fit ut in noviſſimis voluntatis alacritas, & animi candor atque æquitas, cum longiore priorum mora compenſatur. Non autem intelligi debet hæc denarii, & mercedis æqualitas, pro æqualitate beatitudinis, quam ex aliis Scripturæ textibus citatis, conſtat eſſe diverſam pro diverſitate meritorum.

CONCLUSIO SECUNDA.

INæqualitas *viſionis beatificæ provenit phyſicè nedum ex inæqualitate luminis gloriæ; ſed etiam ex inæquali perfectione tàm ſpecifica, quàm individuali intellectus beati*. Hæc eſt Doctoris Subtilis in 3. diſt. 13. qu. 3. ubi licèt nullum de viſione beatifica ſermonem faciat, ſolùmque loquatur de fruitione, ſeu amore beatifico, quem dicit commenſurari activitati voluntatis: tamen idem dicendum de viſione beatifica commenſuranda activitati naturali intellectus, rectè colligunt ejus Diſcipuli, propter paritatem rationis. Adde, quòd in 4. *diſt.* 50. *quæſt.* 6. affirmet inæqualitatem beatitudinis oriri etiam ex inæquali activitate potentiæ.

Pro-

Digitized by Google

Probatur concluſio: Quoties duæ cauſæ concurrunt ad producendum eundem effectum, ille effectus creſcit in perfectione, ſecundùm virtutem, & activitatem uniuſcujuſque cauſæ: At ad viſionem beatificam non ſolùm lumen gloriæ, ſed etiam intellectus creatus efficienter concurrit: Ergo ſicut perfectior cenſetur eſſe viſio beatifica, ubi perfectius eſt lumen, ita pariter erit perfectior, ubi vegetior erit intellectus. *Minor* conſtat ex præcedentibus quæſtionibus, quibus jam inſinuatum eſt intellectum, & lumen gloriæ eſſe principia productiva viſionis beatificæ, & utrumque activè concurrere ad illius formationem. *Major* autem ſuadetur ipſamet experientia: Conſtat enim vegetiorem potentiam viſivam, perfectiorem producere viſionem, etiam cum æquali lumine; imò etiam interdum perfectior ſit viſio, dum lumen in ipſo medio intenditur, licèt non creſcat acies, & virtus potentiæ. Item, duo artifices inæqualis induſtriæ cum æquali inſtrumento; v. g. duo pictores, quorum unus ſit peritior altero cum æquali penicillo inæqualis perfectionis tabellam efficient: Ergo effectus poteſt eſſe perfectior, ubi una è cauſis ipſius productivis perfectior eſt.

Replicant Thomiſtæ. Majorem eſſe veram quando effectus procedit à cauſis ejuſdem ordinis cum ipſo, ſecus verò quando procedit à cauſis diverſi ordinis: Sed, inquiunt, viſio beatifica, cùm ſit ſupernaturalis, procedit à lumine gloriæ, quod eſt ordinis ſupernaturalis, & ab intellectu tantùm, quatenus per tale lumen elevatur: Ergo in tantùm intellectus concurrit ad viſionem beatificam, in quantùm ſolùm per lumen gloriæ elevatur; & conſequenter ad eam non concurrit ſecundùm majorem ſuam activitatem naturalem.

Contra: Intellectus concurrit ad viſionem beatificam ſecundùm id, quod elevatur; ſed intellectus perfectior elevatur ſecundùm omnes gradus ſuæ virtutis, & activitatis: Ergo concurrit ad illam viſionem ſecundùm illam perfectiorem ſuam activitatem, & conſequenter perfectior intellectus etiam perfectiorem viſionem elicit. Majorem admittunt Adverſarii. Minor probatur: Intellectus per lumen gloriæ elevatur ſecundùm id, quod eſt realiter, ſeu ſecundùm omnes gradus virtutis ſibi à natura ingenitos, & ipſi realiter identificatos: Ergo perfectior intellectus elevatur ſecundùm ſuam perfectiorem activitatem, adeoque præſtantiorem viſionem debet elicere.

Confirmatur: Vel intellectus elevatur tantùm ſecundum aliquos gradus activitatis, vel ſecundùm nullos, vel ſecundùm omnes. Non primum, quia non eſt potior ratio cur elevetur ſecundùm duos gradus, quàm ſecundùm tres, aut quatuor, aut quinque, &c. Tum quia naturam gratia non deſtruit, ſed perficit: Ergo gloria, quæ eſt gratia conſummata, virtutem, & activitatem intellectus non debet deſtruere: deſtrueret autem, & eam ſopiret, ſi tantùm elevaretur intellectus ſecundùm aliquos gradus activitatis; quia non in tantùm ageret, in quantùm agere poſſet. Tum denique, quia ut fatentur Adverſarii, gradus activitatis non diſtinguuntur realiter, ſed ſolùm virtualiter: adeoque non poteſt unus realiter elevari, quin pariter alii eleventur. Non etiam ſecundum, propter eaſdem rationes: Ergo fatendum eſt intellectum beatum elevari ſecundùm omnes gradus ſuæ perfectionis, & activitatis.

Replicant ſecundò: Perfectiorem cauſam non ſemper producere perfectiorem effectum: licèt enim Sol ſit perfectior igne, non tamen producit perfectiorem ſpecie calorem. Item, ſi Deus loco aquæ baptiſmalis, ſtatueret conferre gratiam per applicationem ſigilli aurei, major perfectio aurei non conferret ad perfectiorem gratiam producendam: Ergo à pari, licèt intellectus ſit perfectior, non ſequitur illum concurrere ad perfectiorem viſionem formandam.

Verùm hæc replica præfatæ rationis vim nullatenus infringit, nec quidquam officit exemplum Solis; Tum quia Sol non habet virtutem productivam caloris alterius ſpeciei, quàm ſit ille, qui ab igne producitur, non enim dantur diverſi ſpecie calores; poteſt autem dari diverſitas in viſione beatifica, cùm una poſſit eſſe perfectior altera: Ergo inter caloris, & beatitudinis productionem non eſt paritas: *Tum quia* ignis producit calorem in ſummo gradu caloris, & conſequenter non eſt mirum ſi alia cauſa naturalis, qualis eſt Sol, non poſſit perfectiorem calorem producere: Viſio autem beatifica non producitur in ſummo gradu ab intellectu minoris activitatis; adeoque perfectior viſio formari poteſt ab alio intellectu perfectiori: itaque exemplum illud allatum nullatenus obeſt veritati con-

cluſionis. Sed multò minùs quidquam efficit exemplum aquæ baptiſmalis, & ſigilli aurei: *Tum quia* in noſtra ſententia, nec aqua, nec aurum concurrerent phyſicè ad gratiam producendam, ſed tantùm moraliter, uti de facto concurrunt omnia Sacramenta: *Tum quia*, licèt ad gratiæ productionem phyſicè concurrerent, tamen cùm aurum non præſtaret illum concurſum per virtutem aliquam ſibi propriam, ſed per qualitatem aliquam ſupernaturalem, aut per potentiam obedientialem, quæ eſſet ejuſdem rationis in ipſo ſicut in aqua; inde fit quòd non poſſet aurum, licèt natura præſtantius, ſua præſtantiore propria virtute concurrere ad gratiæ formationem; intellectus verò concurrit ad viſionem beatificam per virtutem ſuam propriam, quæ non eſt ejuſdem rationis, & perfectionis in ipſo, ac in intellectu imperfectiori: Ergo non mirum ſi poſſit perfectiorem viſionem elicere. *Adde quòd* ſi valeret Adverſariorum conſequentia, nimirum quòd perfectior cauſa perfectiorem effectum non eliciat, ſequeretur, quòd neque intellectus perfectior poſſet producere perfectiorem effectum naturalem; quod tamen Adverſarii non concedunt.

Probatur 2. Si non poſſet intellectus perfectior præſtantiorem viſionem beatificam producere, maximè quia viſio illa eſt effectus ſupernaturalis, ad quem intellectus non poteſt concurrere per activitatem naturaliter præſtantiorem: ſed hæc ratio nulla eſt; *Tum quia* non obſtante ſupernaturalitate ipſius viſionis, intellectus concurrit ad illam immediatè, & eſt ratio cur hæc ſit viſio intuitiva, & cur ſit vitalis: quidni ergo præſtantior intellectus pariter eſſe poteſt ratio cur hæc viſio ſit magis perfecta? *Tum quia* voluntas cum eodem habitu Spei, & Charitatis producit perfectiores actus illarum virtutum, adhibendo majorem nixum, & conatum; aliàs fruſtra invitarentur homines ad majorem, & præſtantiorem Dei amorem, hoc enim non eſſet in eorum poteſtate, & libertate, ſi ſolùm amor Dei intenſior ex intenſiori habitu charitatis proveniret: Ergo à pari poterit intellectus præſtantior adhibendo ſuum conatum, & perfectiorem viſionem elicere, non obſtante ejus ſupernaturalitate. *Tum denique*, quia intellectus elevatus ad ordinem ſupernaturalem per lumen gloriæ, eodem modo, pro portione ſervata, ſe habet ad viſionem beatificam, quomodo lumine, ſeu ſpecie impreſſa naturali illuſtratus ſe habet ad viſionem naturalem; quia per utrumque lumen conſtituitur in ultima diſpoſitione, & in actu primo ad agendum, licèt in diverſo ordine: ſed idem intellectus cum eodem lumine, ſeu eadem ſpecie impreſſa poteſt objectum clariùs, & perfectiùs attingere, dum ſuas omnes vires exerit, omnemque ſuum conatum adhibet: Ergo à pari etiam intellectus perfectior elevatus per lumen gloriæ, poterit perfectiorem viſionem beatificam elicere; Si nimirum omnes ſuas vires explicet omneſque ſuos conatus adhibeat.

Dices 1. Perfectio effectus ſupernaturalis menſuranda eſt juxta perfectionem principii ſupernaturalis: ſed ubi ſolùm eſt æquale lumen gloriæ, ibi ſolùm eſt æquale principium ſupernaturale: Ergo pariter ibi ſolùm erit viſionis æqualitas.

Diſtinguo majorem: Menſuranda eſt juxta perfectionem principii ſupernaturalis, vel ſupernaturaliter elevati, concedo: Juxta perfectionem ſolius principii intrinſecè ſupernaturalis, quale ſolùm eſt lumen, nego: Similiter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia: cùm enim intellectus perfectior elevetur ad ordinem ſupernaturalem per lumen gloriæ; hinc efficit cum ipſo lumine unicum adæquatum principium ipſius viſionis: Unde ſicut lumen, licèt inanime, dicitur eſſe principium hujus viſionis, quæ eſt actus vitalis, ratione ſcilicet conſortii cum intellectu, qui eſt principium intrinſecè vitale, quidni pariter intellectus dicetur eſſe principium ejuſdem viſionis ſupernaturalis propter conſortium cum lumine gloriæ intrinſecè ſupernaturali?

Adde, quòd major ſit proportio intellectus elevati cum viſione beatifica, quatenùs ſupernaturalis eſt; quàm ipſius luminis gloriæ cum eadem viſione, quatenus eſt vitalis; quia intellectus elevatus ſaltem extrinſecè eſt ſupernaturalis, & in ordine ſupernaturali conſtitutus: lumen autem gloriæ nequidem extrinſecè vitale eſt: Ergo ſi hoc poſſit eſſe principium actus vitalis; quidni pariter ille poterit verum eſſe principium actus ſupernaturalis?

Inſtabis: Intellectus etiam elevatus non concurrit ex parte ſui ad viſionem beatificam, niſi per potentiam obedientialem à potentia, & activitate naturali diſtinctam: ſed hæc potentia obedientialis æqualis

lis eſt in omni intellectu beato, ſicut, & in cæteris Creaturis: Ergo ex parte ſui concurrit æqualiter ad viſionem beatificam; adeoque ſi ſit in ea inæqualitas, non oritur ex parte intellectus.

Reſpondeo 1. Falſum eſſe intellectum beatum concurrere ad viſionem beatificam ſolùm per potentiam obedientialem; ad eam enim activè concurrit per virtutem naturalem elevatam; eſt enim verè principium activum, & productivum ipſius beatæ viſionis, ut probatum eſt.

Reſpondeo 2. Falſum eſſe pariter, potentiam obedientialem intellectus eſſe realiter diſtinctam ab activitate naturali; eſt enim ipſamet naturalis activitas, quatenus elevabilis ad ordinem ſupernaturalem per lumen gloriæ: Unde cùm hæc activitas ſit magis, vel minùs perfecta in variis intellectibus, etiam major, vel minor eſſe dicenda eſt illa potentia obedientialis.

Urgebis: Virtus illa obedientialis, & naturalis, eſt tantùm inchoata: & completur, & perficitur ſolùm per lumen gloriæ; Ergo ubi erit æquale lumen, ibi ſolùm erit æqualis virtus completa, & adæquata: & conſequenter completa, & adæquata viſionis ratio ſolùm à lumine gloriæ completo, & adæquato eſt repetenda.

Diſtinguo antecedens: Eſt inchoata, & incompleta, id eſt non eſt totalis, & alicujus alterius cauſæ conſortium exigit, concedo: Id eſt requirit aliquid intrinſecè perficiens, & complens illam potentiam in ſua activitate naturali, nego. Exigit quidem lumen gloriæ tanquam concauſam partialem, ipſam elevantem ad ordinem ſupernaturalem, & cum ipſa concurrentem activè ad viſionem beatificam producendam; non verò tanquam formam intrinſecè complentem, & efficientem ipſius activitatem naturalem. Adde, quòd quemadmodum oculus completur per ſpeciem impreſſam viſibilem, & intellectus per intelligibilem, ita pariter intellectus beatus completur per lumen gloriæ: Unde quemadmodum oculus, & intellectus naturalis perfectior completus per illam ſpeciem, perfectiorem viſionem, & intellectionem elicit, ita pariter intellectus beatus perfectior elevatus per lumen gloriæ, præſtantiorem viſionem beatificam elicit.

Dices 2. Si inæqualitas viſionis peteretur à perfectione naturali intellectus creati, daretur aliquis gradus beatitudinis qui non correſponderet meritis, & gratiæ, ſed tantùm naturæ. Item unus homo, vel Angelus beatus, per ſua naturalia ſe diſcerneret in ſupernaturalibus ab alio minùs beato: ſed hæc ſunt falſa, & abſurda, & ſapiunt hæreſim Pelagii: Ergo, &c. Sequela majoris probatur. Ponatur enim unus intellectus naturaliter perfectior alio duobus gradibus, & quòd uterque habeat lumen gloriæ ut ſex juxta ſua merita, & juxta menſuram gratiæ, & charitatis, quam habuit in via; in tali caſu intellectus naturaliter perfectior videbit Deum v. g. ut decem; & alius minùs perfectus videbit tantùm ut octo: Ergo in tali caſu hi duo gradus gloriæ, quibus gaudebit ille qui perfectiori, & perſpicaciori pollet intellectu, non correſpondebunt lumini gloriæ, nec proinde meritis, aut gratiæ, & charitati, ſed in ſolam perfectionem naturalem intellectus creati reducentur; & ſic unus homo, vel Angelus magis beatus per ſua naturalia ſeſe diſcernet ab alio minùs beato. Adde, quod Concilium Florentinum in decreto unionis definiat *Beatum unum altero perfectiùs viſurum pro diverſitate meritorum*. Unde Suarez lib. 2. cap. 21. ait, noſtram opinionem eſſe parùm conſonam principiis Fidei, quia, inquit, viſio beatifica datur ut merces Filiorum Dei, & ideo fieri non poteſt, ut aliquis abſque pluribus meritis, & majori gratia perfectiùs videat.

Reſpondent Molina, & Tartaretus negando ſequelam majoris, quia, inquiunt, in tali caſu, vel non dabitur tantum luminis gloriæ illi, qui vegetiori pollet intellectu: vel ſi tantum luminis gloriæ ipſi conferatur, Deus æqualem ipſi concurſum non præſtabit, ac alteri habenti æqualia merita, & intellectum minùs perfectum. *Verùm* hæc reſponſio minùs videtur eſſe conformis ordini rerum, & divinæ Providentiæ diſpoſitioni, quæ concurſum commenſuratum cujuslibet cauſæ naturalis activitati ſubminiſtrat, nec ipſum temperat, niſi ratione alicujus miraculi patrandi. Videtur autem inconveniens, & indecens ſtatui beatitudinis perpetuum tale fore miraculum in præjudicium activitatis, & perfectionis naturalis intellectus. *Adde*, *quòd* ſi perfectiori intellectui Deus ſubtrahat concurſum, ne Viſionem beatificam eliciat juxta conatum ſuæ activitati naturali proportionatum, etiam ſubtrahere deberet voluntati perfectiori ne ipſum diligeret conatu ſuæ acti-

activitati proportionato, quod eſt abſurdum; aliàs fruſtrà invitarentur homines ad Deum diligendum ex totis viribus ſuis; cùm taliter, ex illa reſponſione, diligi non poſſet ab habente æqualem habitum charitatis, & vegetiorem voluntatem. Similiter abſurdum eſt ſubtrahi aliquid luminis gloriæ ipſi, qui æquale cum altero haberet meritum, ſed vegetiorem intellectum. Cùm enim lumen gloriæ detur juxta proportionem meritorum, & ſecundùm menſuram gratiæ, & charitatis, quam homo habuit in inſtanti mortis; certum eſt, quòd qui perfectiori pollet intellectu, & habet æqualia merita, etiam habebit æquale Lumen gloriæ; alioquin ille eſſet deterioris conditionis in ſupernaturalibus, & privaretur re ſibi debita de condigno; quod omninò eſt abſurdum, & divinæ Providentiæ, ac Juſtitiæ ordinationi repugnans. Itaque

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Aliquis gradus beatitudinis in ratione præmii non correſponderet meritis, & gratiæ, nego: In ratione principii activi, & productivi Viſionis beatificæ, concedo: itaque licèt beata Viſio tota ſit præmium; non tamen eſt præmium ſub omni reſpectu: ſed tantùm quatenus procedit à Deo præmiante, & ut ordinem habet ad merita, & gratiam, quarum eſt corona, & præmium: quatenus autem dicit reſpectum, & ordinem ad intellectum à quo elicitur, præcisè non habet rationem præmii, ſed effectus, qui poteſt eſſe perfectior, quatenus provenit à perfectiori cauſa: Unde licèt beatitudo ſit æqualis in habentibus æquale Lumen gloriæ, quatenus præcisè eſt prœmium: Dici poteſt tamen inæqualis, quatenus eſt effectus, elicitus à vegetiori, & perfectiori intellectu. Exinde tamen non ſequitur, quòd Beatus ſeſe diſcernat per naturalia, quia major illa intellectus activitas non producit perfectiorem viſionem, niſi quatenus intellectus ille eſt elevatus ad ordinem ſupernaturalem; ideoque licèt ſit diſcrimen, & inæqualitas inter viſiones beatificas quatenus ſunt effectus procedentes ab intellectibus magis, aut minùs activis, hæc tamen diſcretio non ſit naturæ viribus, cùm major illa activitas ſuas omnes vires non explicet, niſi quatenus per Lumen gloriæ eſt elevata. Inde patet quantùm Suarez hallucinetur, & injuſtam cenſuram ferat.

Ad Concilium Florentinum dico ipſum eſſe intelligendum de facto, & ſecundùm vulgarem ſententiam Philoſophorum aſſerentium, ſubſtantias ſpirituales non habere majores, vel minores gradus perfectionis, proindeque nullum intellectum eſſe ex ſe magis activum, & vegetiorem altero, ſed tantùm ratione diſpoſitionis organorum dum corpori conjungitur. *Vel* Concilium tantùm intendit aſſignare cauſam ſufficientem inæqualis beatitudinis, non verò omnimodam, ſicut v. g. ſolitò dicitur unum hominem clariùs videre altero, quia habet clariores, & perfectiores oculos, licèt clarior viſio nedum ex parte oculi vegetioris, ſed etiam ex parte majoris luminis, & præſtantioris ſpeciei viſibilis interdum oriatur.

Inſtabis: Doctor Subtilis in 4. diſt. 15. affirmat, voluntatem inferiorem cum æquali merito habituram æqualem beatitudinem æqualitate quantitatis, non perfectionis: Ergo cenſet beatitudinem nullam habere proportionem cum perfectione potentiæ utriuſque.

Nego conſequentiam: Doctor enim intelligitur ſolùm de voluntate inferiori habente quidem meritum æquale, & æquale lumen: ſed majorem conatum adhibente, quàm adhibeat voluntas perfectior: Sicque poterit habere æqualem beatitudinem æqualitate quantitatis, hoc eſt elicere viſionem, quæ habeat æquales gradus perfectionis cum viſione elicita à perfectiori voluntate minorem conatum adhibente; non verò æqualitate proportionis, quia beatitudo utriuſque non haberet proportionem cum perfectione utriuſque potentiæ; quandoquidem beatitudo potentiæ inferioris, æqualis eſſet beatitudini potentiæ præſtantioris.

Dices ultimò: Si Viſio beatifica ſit perfectior ratione perfectioris intellectus, ſequitur beatitudinem Chriſti non eſſe omnium ſummam, & maximam, ſed ea dari poſſe præſtantiorem: at falſum eſt conſequens: Ergo, & antecedens. Patet major. Cùm enim intellectus Angelicus præſtantior ſit intellectu humano Chriſti, qui *paulò minùs minoratus eſt ab Angelis*, evidenter ſequitur, quòd ſi Angelus haberet æquale lumen gloriæ cum Chriſto, perfectiorem viſionem produceret ratione ſui intellectus perfectioris; proindeque præſtantiorem haberet beatitudinem. Minor etiam conſtat, quia in omnium ſententia, Chriſtus talem habet beatitudinem, qua major eſſe non poteſt.

Re-

Reſpondeo 1. negando ſequelam majoris, & ad ejus probationem dico, verum quidem eſſe, quòd Angelus perfectiùs Deum videret, quàm Chriſtus, ſi æquale cum ipſo lumen gloriæ haberet: ſed quia Deus vult perficere Chriſtum perfectione ſumma, & maxima poſſibili, inde fit quòd ſicut in via ipſi conceſſit maximam, & ſummam gratiam, qua major concedi nequit; ita pariter in patria maximum, & ſummum ei concedit gloriæ lumen, quo majus aliud aſſignari non poteſt. Ideoque Angelus cùm non habeat æquale cum Chriſto lumen gloriæ, ſed multò inferius, & minùs perfectum, inde fit quòd quantumvis vegetiorem habeat intellectum, non propterea æqualem viſionem eliciat beatificæ Chriſti viſioni.

Inſtabis. Ex hypotheſi, quòd æquale lumen Angelo concederetur, tunc Angelus beatior eſſet Chriſto, quia ratione ſui perfectioris intellectus, perfectiorem viſionem eliceret, & conſequenter Chriſtus non haberet majorem beatitudinem, qua perfectior eſſe non poteſt.

Reſpondeo hanc hypotheſim eſſe impoſſibilem; Deus enim ut ſupponitur, Chriſto conceſſit ſummum lumen gloriæ, adeoque non poteſt æquale lumen Angelo concedere: ubi enim aliquid eſt ſummum, & maximè perfectum, parem in altero perfectionem non admittit, & conſequenter implicat, quòd æquale Angelo cum Chriſto lumen gloriæ concedatur; ſicque ruit hypotheſis, nec ex ea quidquam inferre licet.

ARTICULUS ULTIMUS.

De Incomprehenſibilitate Dei.

DIvinam Inviſibilitatem immediatè ſequitur Incomprehenſibilitas, ejus individua comes, & ſocia: ſicut enim Deus dicitur inviſibilis intuitivè, quatenus naturæ viribus aſpici nequit ab intellectu creato; ſic incomprehenſibilis appellatur, ſeu inviſibilis comprehenſivè, quatenus à nulla Creatura quantumvis per lumen gloriæ elevata, videri poteſt adæquatè, ſeu quantùm viſibilis eſt. Itaque comprehenſio hic non uſurpatur pro aſſecutione alicujus rei quo ſenſu Beati dicuntur Comprehenſores ab Apoſtolo primæ ad Corinth. 9. *Sic currite*, inquit, *ut comprehendatis*: Et ad Philippenſes 3. *Sequor ſi quomodo comprehendam*: ſed ſumitur pro cognitione omninò adæquata rei cujus nihil prorſus lateat cognoſcentem, ut comprehenſionem explicat S. Auguſtinus lib. 12. de Civit. cap. 18. dicendo, *Quidquid ſcientia comprehenditur, ſcientis comprehenſione finitur*: Cujus quidem Incomprehenſibilitatis divinæ, ut perfecta quantùm mortalibus ſcire datum eſt, habeatur notitia; ſequentem unicam proponimus reſolvendam quæſtionem.

QUÆSTIO UNICA.

An, & quomodo Deus ſit incomprehenſibilis.

NOtandum 1. Deum generatim quatuor modis dici poſſe incomprehenſibilem, nimirum loco, tempore, amore, & cognitione. Loco quidem, quia à nullo ſpatio creato, vel creabili circumſcribi poteſt: Tempore autem, quia omnia excedit tempora, cùm ſit omninò æternus: Amore verò, quia omnem prorſus creatum amorem tranſcendit, ita ut nulla mens creata illum pro dignitate amare queat: Unde S. Bernardus lib. de diligendo Deo, *Modus diligendi Deum eſt ſine modo diligere*: Cognitione denique, quia nullus intellectus creatus poteſt illum cognoſcere, & intelligentia penetrare quantum cognoſcibilis, & penetrabilis eſt. Prima Incomprehenſibilitas Deo competit ratione Immenſitatis: Secunda, ratione Æternitatis. Tertia, ratione Pulchritudinis, & ſupremæ bonitatis. Quarta denique ratione infinitæ veritatis, & intelligibilitatis. De poſteriori ſolùm hic eſt ſermo, non verò de tribus prioribus.

Notandum 2. ad veram comprehenſionem rei per illius cognitionem adæquatam duo maximè deſiderari: *Primum* quidem, ut cognoſcatur id omne, quod in aliqua re eſt cognoſcibile: *Secundum*, ut cognoſcatur totaliter, & ſecundùm commenſurationem intelligibilitatis objecti cogniti; ſic ut tanta ſit perfectio in cognitione intelligentis, quanta eſt intelligibilitas in objecto, quod cognoſcitur, ut loquitur Doctor Subtilis in 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. numer. 7. Hoc eſt, ut tanta ſit virtus repræſentativa in cognitione, quanta eſt objecti repræſentabilitas. Prior comprehenſio dicitur *extenſiva*, quia nimirum ſe extendit ad omnes objecti formalitates, &

perfectiones: Poſterior verò appellatur *intenſiva*, quia intenditur ejus perfectio juxta perfectionem objecti, quò enim entitas aliqua perfectior eſt, eò perfectior eſt ipſius veritas, ſeu cognoſcibilitas; adeoque perfectiorem exigit cognitionem in repræſentando, ut nimirum res illa cognoſcatur, & repræſentetur adæquatè, & commenſuratè, ſeu ſecundùm omnem ſuam perfectionem, & dignitatem.

Notandum 3. ad comprehenſibilitatem extenſivam non ſolùm requiri, ut res aliqua cognoſcatur ſecundùm omnia ſua prædicata intrinſeca ſive eſſentialia, ſive attributalia: ſed etiam ultra requiritur, ut diſtinctè cognoſcantur omnes termini, quos illa reſpicit, vel quos ipſa terminat, atque adeo cognoſcatur ſecundùm omnem terminationem, & terminabilitatem: non enim res aliqua perfectè comprehenditur, niſi per cognitionem, & intelligentiam attingatur, & exhauriatur omnimoda ejus intelligibilitas; non autem attingeretur, nec exhauriretur niſi perciperentur omnes illius terminabilitates, & terminationes; quippe cùm hæc ratio terminabilis, & terminativi, ſit in ipſa re cognoſcibilis: Unde non immeritò S. Auguſtinus Epiſt. 112. cap. 9. comprehenſionem ſic definit: *Totum comprehenditur*, inquit, *videndo*, *ut nihil ejus lateat videntem*: Id eſt comprehenſio eſt cognitio, qua cognoſcitur totum, quod eſt in re cognoſcibile, ita perfectè ac objecti cognoſcibilitas exigit. Quæ definitio utramque comprehenſionem, tàm extenſivam quàm intenſivam complectitur. His prælibatis, duo potiſſimùm hac in quæſtione ſunt reſolvenda: Primum quidem, an Deus ita ſit incomprehenſibilis, ut à nulla Creatura tàm exiſtente, quàm creabili perfectè comprehendi poſſit: Secundum, an hæc Incomprehenſibilitas ſoli Deo ſit propria.

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *eſt omninò incomprehenſibilis ab omni Creatura tàm exiſtente, quàm creabili.*

Probatur 1. ex Concilio Lateranenſi cap. *Damnamus*, in quo dicitur Quòd *Deus ſit una quædam ſumma res incomprehenſibilis, & ineffabilis*; Et in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 22. tanquam erronea in fide damnatur hæc propoſitio Auguſtini de Roma, *Anima Chriſti videt Deum tàm clarè, & intenſè, ſicut Deus ſeipſum*; cùm autem Deum ſeipſum comprehendat per claram, & intenſam ſui cognitionem, ſequitur animam Chriſti ipſum non comprehendere; Unde non immeritò dicit Albertus Magnus in 3. diſt. 4. art. 1. *Solus Deus comprehendit ſe*: *Si enim diceremus eum concludi comprehenſione capacitatis animæ Chriſti*; *videtur mihi*, *quòd hoc redundaret in blaſphemiam Deitatis Chriſti*: Ergo ſi Chriſti anima, quæ Deum perfectiùs videt, quàm cæteri Beati, ipſum tamen non comprehendat, multò minùs ab aliis beatis comprehenditur.

Probatur 2. ex Scriptura ſacra. Hieremiæ 32. Deus dicitur *Magnus conſilio*, & *incomprehenſibilis cogitatu*: Job 11. *Forſitan veſtigia Dei comprehendes*, & *uſque ad perfectum omnipotentem invenies*? Quaſi diceret hoc fieri non poſſe. Rom. 11. *Quàm incomprehenſibilia judicia ejus*, & *inveſtigabiles viæ ejus*! Hinc meritò monet Eccleſiaſticus cap. 43. *Ne laboretis*, *non enim comprehenditis*, quia, inquit S. Paulus primæ ad Timotheum 6. *lucem habitat inacceſſibilem*; *quem nullus hominum vidit*, *ſed nec videre poteſt*, nempe comprehenſivè, certum eſt enim Deum videri intuitivè à Beatis: Unde viſio illa de qua loquitur Paulus, quamque dicit impoſſibilem, intelligenda eſt de comprehenſiva.

Idipſum probant SS. Patres. Primò quidem Cyprianus, vel quiſquis eſt author libri de Cardinalibus operibus Chriſti, ubi ſermonem faciens de Seraphim qui ſtabant ſuper thronum Dei, & circa illum volabant Iſaiæ 6. *Statu*, inquit, *æternitatis immobilitatem monſtranter*, *volatu verò altitudinem ejus ſic in ſuperioribus elatam*, *ut quantumlibet ad cor altum homo aſcendat*, *exaltetur Deus*, & *comprehenſionis opportunitatem evadat*. Ipſi concinit ſanctus Auguſtinus ſermone 38. de tempore. *Attingere aliquantum te mente Deum*, inquit, *magna beatitudo eſt*; *comprehendere autem*, *omninò impoſſibile eſt*. Et Beda in illud 1. Joannis capite 1. *Videbimus eum ſicuti eſt*, ait, *Promittitur nobis videre Deum*, *nam comprehendere concedi non poteſt*. Et S. Greg. 10. Moralium cap. 7. expendens illud Job capitis undecimi, *Forſitan veſtigia ejus comprehendes*? ait: *In retributionis culmine reperiri Omnipotens per contemplationis ſpeciem poteſt*; *ſed tamen ad perfectum non poteſt*: *quia ſi hunc in claritate ſua quandoque conſpicimus*, *non tamen ejus eſſentiam plenè*

rè contuemur. Tandem Cyrillus Hieroſolymytanus Catecheſi 6. *Vident*, inquit, *Angeli ita ut capiunt, & Archangeli ita ut poſſunt: Throni verò, & Dominationes, plus quidem quàm illi: ſed minùs tamen quàm pro Dei benignitate: Solus autem Spiritus ſanctus ita ut oportet videt; ille enim ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei; & Unigenitus Dei Filius, ita ut oportet etiam cognoſcit, quoniam Deitatis Paternæ eſt particeps.*

Probatur 4. ratione. Ut objectum aliquod comprehendatur, non ſufficit quòd videatur totum, ſed ultra requiritur quòd cognoſcatur totaliter, & quantùm cognoſcibile eſt: ita ut virtus cognoſcitiva intellectus omnino adæquet, & exhauriat objecti cognoſcibilitatem: ſed licèt Deus totus videatur à Beatis, non tamen videtur totaliter, nec exhauritur ipſius cognoſcibilitas per viſionem beatificam: Ergo ab illis non comprehenditur. Major patet ex aſſignata definitione comprehenſionis in 3. Notabili. *Minor* probatur: cùm enim Deus ſit omnimodè infinitus, infinitam habet intelligibilitatem, & cognoſcibilitatem: Unde ut perfectè comprehendatur, deſideratur infinita virtus intellectiva: ſed virtus cujuſlibet intellectus creati ſive creabilis, non poteſt eſſe infinita: Ergo nec adæquare poteſt, nec conſequenter comprehendere ipſius intelligibilitatem. *Adde quòd*, etiam ſi cognitio creata eſſet infinitæ virtutis, tamen non foret comprehenſiva Dei, quia cùm eſſet creata, & dependens, non poſſet ita perfectè cognoſcere, ac cognoſcibilis eſt, ſicque in foret imperfectior cognitio, quàm ſit objectum cognitum.

Dices: Comprehendere Deum, eſt ipſum totum cognoſcere, totaliter: ſed Beati vident Deum totum, & totaliter; Ergo Deum comprehendunt. Major patet ex dictis. *Minor* verò probatur: Quando dicitur, quòd Deum comprehendere eſt illum totaliter cognoſcere, vel *ly* totaliter ſignificat modum videntis, vel modum rei viſæ; ſi primum, Deus totaliter videtur, quia qui videt Deum, tota ſua virtute totiſque viribus, ac conatu illam viſionem elicit: ſi ſecundum, etiam videtur totaliter, quia videtur ſicuti eſt: Ergo Beati vident Deum totaliter, adeoque illum comprehendunt.

Reſpondeo ly *totaliter* ſignificare modum tam objecti cognoſcibilis, quàm intellectus cognoſcentis; ita quòd, ſicut objectum eſt infinitè cognoſcibile, non poteſt totaliter cognoſci, quin infinita ejus cognoſcibilitas percipiatur, & exhauriatur; ſignificat pariter modum potentiæ, quia cùm comprehenſio ſit actio commenſurata perfectioni objecti, non poteſt intellectus rem infinitam totaliter comprehendere, quin eliciat viſionem infinitè perfectam; hanc autem intellectus creatus elicere non poteſt, adeoque non poteſt Deum totaliter cognoſcere.

Inſtabis; Objectum omnino indiviſibile, & nullos viſibilitatis habens gradus, vel totaliter videtur, vel nullatenus videtur; Deus propter ſuam ſimplicitatem eſt ſummè indiviſibilis, nulloſque perfectionis habens gradus; Ergo vel totaliter videtur, vel nullatenus percipitur. Major patet; Si enim indiviſibile non videatur totum, & totaliter, oportet ut ſit in eo aliquid, quod non videtur; in indiviſibili autem viſo nihil poteſt non videri; alioquin non eſſet indiviſibile; ſed haberet partes quarum una videretur, aliæ verò non. Minor etiam conſtat ex jam dictis de ſimplicitate Dei, quibus probavimus, Deum nec habere partes, nec ullos gradus perfectionis, ſed eſſe ſuam omnino perfectionem.

Diſtinguo majorem; Indiviſibile tam realiter, quàm formaliter non poteſt videri quin totum, & totaliter videatur, tranſeat; indiviſibile tantùm realiter, ſed formaliter diviſibile, non poteſt videri, quin totum videatur, nego; Cùm enim plures habeat formalitates, una cognoſci poteſt non cognita altera. *Ad minorem*, Dico, Deum quidem eſſe indiviſibilem realiter, ſed formaliter diviſibilem, ſeu potiùs diſtinguibilem, quia plures complectitur perfectiones, tum à ſua eſſentia, tum ab invicem diſtinctas, & quarum una videri poteſt ſine altera. Adde quòd licèt Deus videatur totus, percipianturque omnia, quæ in eo ſunt, non tamen comprehenderetur; Neque comprehenſione extenſiva, quia non perciperentur omnes habitudines, quas habet ad Creaturas poſſibiles, quæ cùm ſint numero infinitæ, ut diſtinctè cognoſcantur, requirunt vim infinitam cognoſcendi, qualis non eſt virtus in Creatura; neque etiam eſſet comprehenſiva intenſivè, quia non æquè perfecto actu Deus cognoſceretur, ac ipſe cognoſcibilis eſt; cognoſceretur enim à Creatura cognitione finita, limitata, & dependente; ipſe tamen co-

cognoſcibilis eſt independenter, & infinitè; uti de facto ab intellectu divino cognoſcitur.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *ſolus incomprehenſibilis eſt intenſivè, non autem extenſivè.*

Prima pars ſufficienter conſtat ex jam dictis; Incomprehenſibilitas enim intenſiva fundatur in infinita entitate, & intelligibilitate Dei, infinitè perfecta cognitione perceptibilis; ſed nulla eſt Creatura, quæ ex ſe, & in entitate ſua ſit infinitè cognoſcibilis, quæque infinitè perfectum actum requirat, ut adæquatè cognoſcatur; Ergo nulla eſt, quæ ſit incomprehenſibilis intenſivè, adeoque ſolus Deus ita eſt incomprehenſibilis.

Secunda pars etiam conſtat: Quia ad comprehenſionem extenſivam neceſſum eſt nedum cognoſcere entitatem, & perfectiones intrinſecas objecti; ſed etiam neceſſum eſt cognoſcere omnes terminos ad quos ſeſe extendere poteſt virtus illius objecti tam paſſiva, quàm activa; Hoc autem fieri non poteſt etiam in minima Creatura, nullaque eſt quæ ſeſe non extendat ad infinitos terminos; *Ignis* enim v. g. poteſt producere infinitos numero ignes, & *aqua* poteſt ſucceſſivè recipere infinitos numero calores, & ſic de aliis; Ergo cùm non poſſit hujuſmodi potentia activa, & paſſiva Creaturæ adæquatè cognoſci, niſi pariter omnes ejus termini diſtinctè cognoſcantur; Hinc fit, quòd cùm illi termini ſint infiniti, nulla Creatura poteſt comprehendi. *Adde, quòd* non poſſit aſſignari ulla Creatura, quæ non habeat realem reſpectum dependentiæ ad Deum, qui realis reſpectus non poteſt adæquatè cognoſci, & comprehendi, niſi cognoſcatur, & comprehendatur, ſaltem extenſivè, ejus fundamentum, & terminus; Ergo cùm Deus, qui eſt terminus hujus reſpectus, comprehendi non poſſit, nec pariter reſpectus ille comprehendi poterit. Hinc S. Baſilius *Epiſtola* 168. *ad Eunomium*, meritò ipſum ridet tanquam delirantem, & inſanientem, quòd diceret ſe Deum comprehendiſſe; *Si minutiſſimæ formicæ* (inquit) *naturam nondum cognitione apprehendiſti; quomodo incomprehenſibilis Dei vim te imaginari glorieris?* Quibus denotat minutiſſima quæque animantia eſſe incomprehenſibilia, ſaltem extenſivè; Quantò ergo magis Deus omnium Creator, incomprehenſibilis cenſebitur?

DISPUTATIO QUARTA.

De Divinis Perfectionibus affirmantibus, ſeu de Attributis Dei poſitivis.

JAm ſatis ſuperque, quantùm cælitus datum eſt, explicavimus omnes illas difficiles, & abſtruſas quæſtiones, quæ Dei naturam ſpectant ejuſque modos intrinſecos; nunc autem ad ſcrutandas, & reſerandas illius proprietates; & divinas præcellentias affirmativis nominibus expreſſas, noſtra ſeſe convertit exercitatio. Quoniam autem hæ divinæ proprietates, & præcellentiæ ſolitò dicuntur duplicis eſſe generis, quarum aliquæ ſunt *Tranſcendentales*, & Deo creaturiſque communes; Putà Unitas, Veritas, & Bonitas; Aliæ verò *Speciales*, & ipſi ſoli Deo propriæ, nimirum divini intellectus, divinæque voluntatis virtutes, operationes, & dotes: Cùmque de his poſterioribus ſpecialis Tractatus inſtitui ſoleat à Theologis; agendo nimirùm de intellectu, & voluntate Dei; hinc ſolùm de prioribus Dei proprietatibus præſens movebitur Diſputatio, tribus quæſtionibus reſolvenda.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & quomodo Unitas Deo conveniat.

CErtum eſt, ſufficienterque jam probatum, Deum ita eſſe unicum, ut non minùs impoſſibilis cenſeatur Deorum pluralitas, quàm alicujus Dei non exiſtentia; adeoque ſupervacaneum eſſet hìc immorari in probanda Deitatis unitate, quam apertè contra Idololatrarum inſaniam in prima hujus Tractatus diſputatione demonſtravimus. Tria igitur ſolùm ſuperſunt examinanda: *Primum* quidem, qua ratione Deus dicatur unus, ſeu, quæ ſit divinæ Unitatis fons, & origo: *Secundum*, qualiter Unitas Deo competat, an per modum prædicati eſſentialis, aut per modum proprietatis divinam eſſentiam quidditativè jam conſtitutam afficientis, & illuſtrantis: Ter-

Tertium denique, an hæc Unitas ita Deum à pluralitate coerceat, ut in alicujus numeri ſocietatem venire nequeat, ſed omnimodè innumerabilis ſit appellandus. Quæ ut pateant evidentiùs,

Notandum 1. triplicem à Philoſophis rectè diſtingui Unitatem, videlicet tranſcendentalem, formalem, & indiviſibilem: *Prima* dicitur, qua ens quodlibet eſt indiviſum in ſe: *Secunda*, qua naturæ communes, & univerſales tàm genericæ, quàm ſpecificæ, dicuntur formaliter indiviſæ in ſuis inferioribus: Tertia eſt, qua natura ſingularis eſt intrinſecè, & extrinſecè indiviſibilis in inferiora. Prima unitas cuilibet enti congruit: Secunda omni, & ſoli naturæ univerſali propria eſt: Tertia ſoli naturæ ſingulari convenit. Prima negat diviſionem, quia ens quodlibet unum, eſt indiviſum in ſe: *Secunda* negat diſtinctionem, quia naturæ univerſales in aliquo inferiori, non diſtinguuntur à ſeipſis prout in aliis inferioribus exiſtunt: Tertia denique negat pluralitatem, ſingulare enim, & individuum, omnem multitudinem excludit.

Notandum 2. Unitatem Tranſcendentalem ritè definiri, *Indiviſionem entis à ſe, & diviſionem à quolibet alio*. Quibus duplex deſignatur negatio, quam Unitas hæc importat; nimirum negationem diviſionis *in ſe*, quando ens, vel includit unionem ſuarum partium; ſic Petrus dicitur unus homo; vel plurium formalitatum identitatem realem; ſic Deus, licèt plures formaliter diſtinctas perfectiones involvat, nihilominus verè dicitur Unus; vel ſui conceptus indiviſibilitatem; ſic conceptus entis unus eſt, quia in alios conceptus reſolvi nequit. Secundò, unum etiam importat negationem unitatis cum alio; proindeque, quod eſt verè unum, neceſſariò debet à quovis alio diſtingui. Itaque ut Deus verè dicatur unus, oportet ut ſit in ſe realiter indiviſus, & à quolibet alio, quod non eſt Deus, realiter diſtinctus.

Notandum 3. ex Doctore Subtili in 1. d. 24. qu. unica ad numerum tria deſiderari. *Primum* eſt, quòd unitates, quæ ſunt numeri partes, & principia, ſint ejuſdem unius rationis; non enim numerando dicimus primus Homo, ſecundus Leo, tertius Lapis: ſed prima ſubſtantia eſt Homo, ſecunda Leo, tertia Lapis: vel primus homo ſecundus homo, &c: *Secundum* eſt, quòd numeratorum neutrum includatur in altero: ſed invicem ſint condiſtincta. *Tertium* denique, quòd unitates numerandæ ordinentur invicem, habeantque potentialitatem, & rationem partis ad totum. Si enim quælibet unitas ſibi vendicaret actualitatem perfectionemque totius, etiam ſibi vindicaret actualitatem, & perfectionem alterius unitatis contentæ in ipſototo. Unde licèt eſſent plures unitates ſecundùm ſuas rationes formales, ſi tamen eminenter convenirent in uno, nullo modo numerum conſtituerent.

CONCLUSIO PRIMA.

Summa *Unitas Deo congruit ob varias ipſius Divinitatis præcellentias*: Et primò quidem propter ſupereminentem eſſendi rationem; *Nam*, inquit Plato in Parmenide *eorum quæ dicuntur unum, ſic unumquodque eſt unum, quomodo ſe habet id, quod eſt: quare quæ minùs ſunt entia, minùs unum dicuntur; quæ autem magis ſunt, magis etiam ſunt unum*: Ergo cùm Deus ſit entium omnium maximum, etiam ſibi maximam, & ſummam entis unitatem vendicat. Quàm rationem ſubtiliter expendit ſanctus Auguſtinus lib. 1. de moribus Manichæorum cap. 6. ubi ita diſſerit: *Nihil eſt eſſe, quà unum eſſe; itaque in quantùm quodque unitatem adipiſcitur, in tantum eſt; unitatis eſt enim operatio, convenientia, & concordia, qua ſunt in quantùm ſunt ea, quæ compoſita ſunt. Nam ſimplicia per ſe ſunt, quia una ſunt: quæ autem non ſunt ſimplicia, concordia partium imitantur unitatem; & in tantùm ſunt, in quantùm unitatem aſſequuntur*. Hinc meritò Boetius lib. 3. de conſolatione proſa undecima: *Omne quod eſt*, inquit, *tamdiù manet atque ſubſiſtit, quamdiù eſt unum: ſed interit atque diſſolvitur pariter cùm unum eſſe deſtiterit*: Adeoque cùm Deus ſit primarium omnium entium, etiam primam unitatem obtinet.

2. Hanc ſupremam Dei Unitatem nonnulli ſancti Patres colligunt ex ſumma ejus Simplicitate, qua fit ut propter antecellentem omnibus Dei ſimplicitatem non unus tantummodo ille, ſed unitas quoque nominetur: *Hanc per omnem Theologicam tractationem*, inquit S. Dionyſius cap. 1. de divinis Nominibus, *Divinitatem illam omnium principem ſacra prædicatione celebrari ſic cernimus, tanquam & monadem, atque unitatem*,

Digitized by Google

tem, propter ſimplicitatem, ac ſingularitatem excellentis indiviſibilitatis &c. & Trinitatem ob expreſſionem ſuperſubſtantialis fœcunditatis, quæ in tribus Perſonis conſiſtit: Unde ſub initium capitis Deum appellavit *Unitatem, quæ unitatem omnem facit unam*. Ipſi concinit S. Maximus Martyr in Scholiis ad caput 7. de cœleſti Hierarchia, explicans illa verba Dionyſii, *Deus monas eſt, & Unitas triſubſiſtens*: Eſſe autem *Unitatem, & monadem*, inquit, *confirmat etiam impius Evagrius ita ſcribens* in Centuriæ ſecundæ cap. 3. *Quandoquidem Deus ſimplex eſt, & indiviſibilis, idcirco monas eſt, nam & monas, ut arithmeticè dicam, ſimplex eſt, & compoſitionis expers. Unitas verò propterea dicitur, quòd & ſecum unita eſt naturaliter ſancta Trinitas, & unit eos omnes, qui ad ipſam accedunt; ſicut in Evangelio ſcriptum eſt*, ut ſint unum ſicut, & nos unum ſumus.

Præcipuè autem radix, & ratio divinæ unitatis oritur ex Infinitate Dei; quæ, ut diximus demonſtrando Deum eſſe unicum, varias ſubminiſtrat divinæ probandæ unitatis rationes, tam ex parte divini intellectus infiniti, quàm ex parte infinitæ voluntatis, boni infiniti, infinitæ potentiæ, entis undequaque infiniti, & infinitæ dominationis ac virtutis: Hæ namque omnes divinæ infinitudinis rationes, tot valida ſubjiciunt argumenta, quibus divina unitas, Deuſque unicus demonſtretur, uti jam demonſtravimus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Unitas *non eſt quidditativum Dei prædicatum; ſed divina proprietas eſſentiam Dei circumſtans, & illuſtrans*: Tum quia eadem videtur eſſe ratio de divina Unitate entitativa, ac de creata: ſed creata unitas non eſt quidditativum prædicatum entis creati; ſed ſolùm ejus proprietas: Ergo pari jure divina unitas entitativa, perfectio eſt divini entis; non verò quidditativum Eſſentiæ divinæ prædicatum: Tum quia Eſſentia divina concipi poteſt conceptu perfectè quidditativo, & ſub ratione entis infiniti, non conceptâ divina unitate; & conſequenter unitas non habet rationem prædicati Eſſentiæ divinæ conſtitutivi: Tum denique quia unitas ipſa oritur ex ratione eſſentiali, nimirum ex Infinitudine entis divini, adeoque ipſa non ingreditur rationem Dei eſſentialem.

Dices: Singularitas eſt de conceptu quidditativo Dei: ſed unitas eſt de conceptu ſingularitatis; Singulare enim eſt, quod eſt indiviſibile in plura inferiora: ut patet in natura qualibet individuali: Hæc autem indiviſibilitas eſt Unitas individualis; & conſequenter unitas etiam cenſenda eſt de quidditate Dei, adeoque non eſt ejus attributum.

Concedo majorem: ſed nego minorem: Licèt enim in creatis eadem ſit ratio formalis ſingularitatis, ac unitatis numericæ; non tamen ita eſt in divinis; quia in creatis, indiviſibilitas in plura inferiora non provenit formaliter ex ratione eſſentiæ, quæ individuatur: ſed ex differentia ipſa individuali; quæ ſcilicet eſt ratio cur ipſa natura individualis pluribus inferioribus communicari nequeat; adeoque eadem eſt in ipſa natura individuali ratio unitatis individualis ac ſingularitatis; quia nimirum ſingularitas, & unitas numerica formaliter oriuntur ex differentia individuali. Secus autem eſt in Deo, quia Eſſentia divina, ex ſuo præciſo conceptu eſt talis, ut eam ſequatur indiviſibilitas in plura inferiora: & conſequenter diverſum eſt fundamentum, diverſaque ratio indiviſibilitatis, unitatiſque ſingularis in Deo, & Creatura; licèt utrobique unitas entitativa eſſentiam conſequatur, nec ſit de conceptu ejus formali.

CONCLUSIO TERTIA.

Deus *licèt ſit ſummè unus, tamen unus numero dici nequit*. Ita Doctor in 1. diſt. 24. qu. unica, & ſanctus Bonaventura ibidem art. 1. quæſt. 1. Quibus favent SS. Patres, maximè Baſilius, qui in Epiſt. 143. quorumdam calumniam referens, qui ipſi trium deorum dogma objecerant; Deum eſſe unum numero negat, ſed tantùm unum natura, *Nam quidquid*, inquit, *unum numero dicitur, hoc non unum eſt revera, neque natura ſimplex. Deus autem omnium confeſſione ſimplex eſt, & compoſitionis expers. Non eſt igitur unus numero Deus*. Ipſi concinit S. Cyrillus in excerptis commentariorum libri 7. & 8. in Joan. ubi multiplicationis ſingularium cauſam refundit in corpora: *Una*, inquit, *in omnibus eſt naturæ definitio, & omnes natura ſunt unum. In eo verò quòd corporibus dividimur, nonjam unum ſed multi: quod quidem de Deo vero, ac naturali*

dici

dici nequit. Caret enim corpore; etſi in propriis ſubſiſtentiis ſanctam Trinitatem intelligimus. Ipſi concinit Boetius lib. de Trinitate, ubi cùm expoſuiſſet triplex unitatis genus, nimirum vel unum genere, vel ſpecie, vel numero; tria illa removet à Deo, maximè verò poſtremum, *Quia numero differentiam accidentium varietas facit*, inquit, *in Deo verò nulla diverſitas, nulla ex diverſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo; atque idcircò nec numerus. Igitur unitas tantùm. Nam cum tertiò repetitur Deus, cum Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus nuncupantur, tres unitates non faciunt pluralitatem numeri in eo, quod ipſæ ſunt; ſi advertamus ad res numerabiles, & non ad ipſum numerum.*

Aliam cæteri Patres ſubjiciunt rationem cur numerus à Deo ſit arcendus, quia nempe in omni numero eſt ordo prioris, & poſterioris; & gradus primi, & ſecundi, &c. Cùm itaque in Deo nihil prius ſit aut poſterius, natura ſcilicet, ac dignitate, etiam in eo non eſt numerus. Unde Paſchaſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 6. *Cum audis unus*, inquit, *non hìc numerus inchoatur, ſed perfectio infinita colligitur. Quid eſt unus, niſi nomen incommunicabile, quod nec poſteriorem recipit, nec priorem? Quid eſt unus, niſi ſimplex, incompoſita, & indiviſa ſubſtantia? Quid eſt unus, niſi incommunicabilis, & inæqualis, ac ſemper idem, qui nunquam à ſe poſſit eſſe diverſus?* Quibus divinæ Unitatis rationes omnes attigit, nimirum quòd Deus ſit unus quia ſimplex eſt, neque partibus conſtet, & plures non ſint ac diverſi; & quòd idem ſine ulla varietate, ac mutatione permaneat. Denique, quòd nullus in eo ſit gradus primi & ſecundi. Hæc etiam luculenter aperit Cerealis Epiſcopus lib. contra Maximum Arianum cap. 15. *Nec numeratur Deus*, inquit, *quia non ſubjicitur numeris. Deus igitur noſter unus eſt; nam cùm Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſint, nemo Chriſtianus tres Deos poterit dicere; quia in nullo à ſe divina diſtat natura: numerus ſiquidem ordinem ſufficit; æqualitas non admittit. Alter enim primum ſequitur, alteri tertius applicatur: Sed cùm gradus fieri non poſſint ex paribus, qui ſubdi poſſint; quomodo numeratur? Unus ergo quia erit, non habet ſecundum. Secundus quippe minoris ordinem tenet, & minor alterum facit; alter poſteriorem indicat, poſterior imparem ſignat. Remove diſtantiam, & quod numeres non habebis.*

Doctor vero Subtilis, jam laudatus, probat Deum non poſſe ſive ad intra, ſive ad extra numerari, quia ut diximus in tertio notabili, tres ad numerum deſiderantur conditiones, quarum prima, & ſecunda Deo quadrare nequeunt: itaque nec Eſſentia divina cum tribus Perſonis, nec ipſæ Perſonæ invicem, neque Deus cum Creaturis numerum ſimpliciter, & perfectè conſtituent, quoniam in his nulla ratio una ſimpliciter poteſt eſſe communis. Et cùm Deus omnia eminenter contineat, nullam potentialitatem, nec proinde numerabilitatem habere poteſt.

Dices: Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Deus: ſed illæ tres Perſonæ efficiunt numerum ternarium: Ergo in Deo numerus eſt admittendus, divinaque Unitas numerum non excludit. *Confirmatur*: nam ſanctus Cyrillus 23. theſauri, *Alterum numero* à Patre Filium vocat: & in fragmento libri 7. *Alterum in altero ineſſe; ob idque non unum eſſe numero.* Et ſanctus Gregorius Nazianzenus oratione 13. ait, *Monadem eſſe motam propter ejus divitias, & binarium tranſgreſſam in Trinitatem defiiſſe, ob perfectionem.* Et Euſebius in Symbolo cùm dixiſſet, *Quòd Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ſingulatim unum poſt unum dicimus, hoc ideo quia ſimul exprimere tria nomina humani ſermonis paupertate non poſſumus, non quia tribus gradibus ordinemus. Ubi totum unum eſt, non poteſt eſſe tertium, vel ſecundum. Totum ergo in plenitudine Divinitatis primum eſt, & quod videtur ſermonis neceſſitate poſtremum.* Subdit: *In his tribus Perſonis numerus eſſe poteſt, ordo eſſe non poteſt; nam etſi diſtinctionem recipiat Trinitas, gradum tamen neſcit æqualitas*: Ergo ſumma Dei unitas Numerum omnem non excludit.

Reſpondeo equidem ratione Perſonarum, numerum ſaltem imperfectum, qui fiat abſque ullo gradus ordine, in Deo concedi poſſe: nec id etiam abnegant ſancti Patres, qui mirandum quoddam, & ineffabile unitatis ac numeri commercium in Deo reperiri aſſerunt, *Etſi ibi aliquid ineffabile*, ait ſanctus Auguſtinus tract. 39. in Joann. *quod verbis explicari non poſſit, ut & numerus ſit, & numerus non ſit. Videte enim ſi non quaſi apparet numerus, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, Trinitas. Si tres; quid tres? deficit numerus. Ita Deus nec recedit à numero; nec capitur numero: quia tres ſunt, tamquam eſt numerus. Si quæris quid tres, non eſt numerus.* Putà quia *tres unum ſunt*. Cui con-

concinit S. Bernardus lib. 5. de conſid. capite 7. *Quid ſibi vult iſte (ut ſic loquar) abſque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si unum, ubi numerus?* Deinde ſibi objiciens: *Cum tres illæ Perſonæ, illa ſubſtantia ſint; & una illa ſubſtantia, tres Perſonæ; quis numerum neget?* Reſpondet, *Nam verè tres ſunt: quis numeret tamen? nam verè unum ſunt. Aut ſi tu facile explicatu id putas dicendo* tres, *dicito quid numeraſti. Naturas? una eſt. Eſſentias? una eſt: Subſtantias? una eſt. Deitates? una eſt. Non hæc, ſed Perſonas numero, inquis. Quæ non ſint illa una Natura, illa una Eſſentia; illa una Subſtantia; illa una Divinitas. Catholicus es, minimè hoc dabis*. Quibus Conſtat Deum perfectum numerum excludere, adeoque ipſius divinam unitatem non eſſe numeri principium nec ſociam.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quid, & qualis ſit Entitativa Dei Veritas.

DEum eſſe verum, nemo Catholicorum ambigit; articulo namque fidei conſtat, Filium Dei eſſe *Deum verum de Deo vero*: Unde non immeritò Regius Pſaltes Pſalmo 88. *Dominus Deus virtutum quis ſimilis tibi? Potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo*: Quaſi diceret, Deus eſt ita verus, & verax, ut ſit quaſi totus à veritate circumdatus, & ex veritate compoſitus; ut de ipſo, quod de Chriſto, dixit S. Auguſtinus Sermone Decalogi, meritò dici poſſit, *Deus totus eſt Veritas*: Primò quantùm ad eſſe, quia ſolus propriè, & verè eſt qui dixit, *Ego ſum qui ſum*. Secundò, quantùm ad intellectum, quia eſt ſuum intelligere: Tertio, quantùm ad ſcientiam, quia *Deus ſcientiarum eſt*, qui nec falli nec fallere poteſt. Quartò, quantùm ad ſermonem, juxta illud Joannis 17. *Sermo tuus Veritas eſt*. Quintò, quantùm ad promiſſa, quia *fidelis Deus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis*. Non eſt ergo cur immoremur in probanda divina Veritate. Solùm hic proponitur examinandum in quo conſiſtat divina Veritas, & qualiter Deo conveniat, an videlicet per modum prædicati eſſentialis, aut ſolùm attributalis, quod ut compertum fiat evidentiùs,

Notandum primò, Philoſophos triplicem communiter diſtinguere Veritatem, ſcilicet Veritatem *ſigni*, *Cognitionis*, & *Entis*. Prima eſt conformitas noſtrorum verborum cum interno mentis conceptu: Hæcque eſt virtus moralis mendacio oppoſita. Secunda eſt conformitas intellectus cum re cognita, qualis eſt cognitio fidei divinæ, & ſcientiæ humanæ, quibus opponitur falſitas, error, & opinio. Tertia denique eſt formalitas entis, qua taliter eſt conceptibile qualiter eſt ſecundùm ſuam naturam: Unde

Notandum ſecundò: Veritatem entitativam importare ſecum habitudinem, & reſpectum tranſcendentalem intelligibilitatis ad intellectum; qua ratione Doctor in 4. *diſt*. 49. *q*. 4. *circa num*. 11. fortè inquit, *Nec Verum nec Bonum ultra ens dicunt rationes abſolutas*: Non quòd revera entitativa Veritas ſit in ſe ſolus ac ſimplex reſpectus tranſcendentalis, & ordo quem ens quodlibet dicit ad intellectum cognoſcentem; ſed ita quòd non poſſit veritatis conceptus exprimi abſque tali ordine ad intellectum, cujus maximè objectum eſt. Sicut à pari, *Bonum* declarari nequit abſque ordine ad appetitum cujus eſt objectum, & terminus: Bonum namque communiter dicitur, quod omnia appetunt.

Notandum tertiò, Ex Doctore in 2. Metaphyſicorum numero 8. veritatem entitativam talem eſſe quale eſt ens: *Quia enim*, inquit, *Veritas eſt proprietas entis, ideo ſequitur eſſe rei proportionaliter. Ita ut unumquodque eo modo quo habet eſſe, habeat etiam veritatem: Unde fit quòd ea, quorum eſſe eſt ſempiternum, ſit etiam ſempiterna veritas. Quia etiam veritas in intellectu oritur ex veritate in re, idcirco ſicut res habet eſſe, ſic etiam eſt apta nata cognoſci; quò fit ut ſemper ab ipſo eſſe rei, oriatur conformitas veritatis, ſive in re, ſive in intellectu. Quare bene dicit Philoſophus, quòd unumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad veritatem*. Quibus Doctor apertè indicat talem eſſe rei veritatem, qualis eſt ipſius entitas: adeoque ſi entitas ſit infinitè perfecta, talis pariter erit entitativa rei Veritas.

CONCLUSIO PRIMA.

ENtitativa *Dei Veritas eſt ſuprema illius perfectio, qua ſolus concipitur proprios Divinitatis characteres habere*. Hæc apertè patet ex notatis; in tantum enim ens quodlibet verum eſt, in quantùm habet chara-

cte-

cteres entitati ſuæ proprios, quibus verè, & intrinſecè in ſuo eſſe conſtituitur, & à quolibet alio diſtinguitur. Ergo Deum habere Veritatem entitativam, nihil aliud eſt quàm proprios Deitatis characteres ſibi vendicare, quibus ab inanibus, & falſis Diis ſecernatur, ac diſtinguatur. Nimirum, quòd ſit ens infinitum, à ſe, per eſſentiam, neceſſariò exiſtens, à nullo productum, & cæterorum productivum. Quæ verba genuinos veræ Divinitatis characteres exprimunt, quibus nimirum verus Deus ab inanibus, & ementitis Gentium Numinibus ſecernatur.

Omnes enim Dii Gentium Dæmonia, inquit Regius Vates; & meritò quidem, Dæmones enim ementitos aliquos Divinitatis characteres uſurparunt, nempe futurorum prædictionem, & vaticinium; ſtupendam, & inſolitam ſignorum, ac portentorum patrationem: rerum incertarum, & abditarum revelationem, & alia id genus veræ Divinitatis ſymbola, auſu temerario ſibi vendicarunt, ut pro Diis haberentur ab hominibus, & colerentur.

Nec certè, quod maximè lugendum eſt, caſſus fuit, & irritus ſuperbientium eorum, ac perduellium Angelorum labor: Etenim his larvatæ Divinitatis ſignis ita luſerunt homines in Idolis quibus inerant, ut pro Diis habiti fuerint.

Hoc apertè confirmat ſanctus Paulus 1. ad Corinthios 8. dicens: *Scimus quia nihil eſt Idolum in mundo, & quòd nullus Deus niſi Unus; nam etſi ſunt qui dicuntur Dii ſive in Cœlo, ſive in Terra (ſiquidem ſunt Dii multi, & Domini multi) nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illo; & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum*. Quibus verbis ſanctus Apoſtolus duplicem aſſignat entitativæ Dei veritatis rationem, duoſque characteres quibus ab ementitis Diis diſtinguitur. Primò quòd Idolum nihil ſit, non quòd revera Idolum nullam habeat prorſus entitatem: *Sunt enim & Idola*, inquit S. Auguſtinus 18. contra Fauſtum, *ſed ad ſalutem nihil ſunt; & qui colit arborem, non quidem orando, ſed adorando, non id colit, quod nuſquam eſt, ſed quod ita colendum non eſt. Solus ille colendus eſt, qui ſolus verus eſt Deus, & quo ſolo fruens beatus ſit cultor ejus, & quo ſolo non fruens omnis mens miſera eſt, qualibet alia re fruatur. Vos autem cùm ea colitis, quæ omnino non ſunt, ſed veſtrarum fallacium fabularum vanitate finguntur, veritatem in injuſtitia detinetis, qui divini eſſe veritatem in mendacium commutatis*.

Unde quoties Scriptura ſacra Creaturis aliquibus Dei nomen tribuit, ſtatim ſubdit aliquam appellationem, qua à vero Deo diſtinguantur. Sic cùm dicitur Pſal. 134. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat*; Et paulò poſt, *Ego dixi Dii eſtis, & filii Excelſi omnes*; ſubdit ſtatim, *Vos autem ſicut homines moriemini*: Diſparitatem aſſignans nedum inter Angelos, & homines, qui Dii appellantur, quòd Angeli ſint immortales, Creaturæ tamen, & idcirco à Deo dependentes, Homines verò etiam gratia, participatione, & adoptione divina pariter Dii ſint, ſed Dii mortales: verùm etiam tam Angelos, quàm Homines qui Dii dicuntur, à vero Deo ſecernit. Similiter quoties eadem Scriptura ſacra, falſa Gentium Numina commemorat, eorum inanitatem ſtatim explicat; quod nempe, *Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt, &c.* Idipſum conteſtatur apertiùs dicendo; *Omnes Dii Gentium dæmonia, Dominus autem Cœlos fecit*. Hoc eſt, rerum omnium ſupremus eſt Conditor, & Arbiter; quæ ſecunda eſt ratio aliuſque character, quo ſanctus Paulus verum Deum à falſis ſecernit. Itaque ſumma entitativa Dei veritas, nihil aliud eſt, quàm ipſius divina perfectio, qua proprios Divinitatis characteres ſibi vendicat, quatenus nimirum eſt ſupremum ens, aliorumque entium principium, & moderator.

CONCLUSIO SECUNDA.

Entitativa *Dei Veritas, non eſt ejus prædicatum eſſentiale, & quidditativum; ſed attributum divinam ipſius in eſſentiam perficiens*. Patet hæc veritas ex dictis in priori quæſtione: Eodem modo namque, proportione ſervata, ratiocinandum eſt de veritate entitativa Dei, ac de ipſius unitate: ſed hæc, ut probatum eſt, non eſt Dei prædicatum eſſentiale; ſed tantùm eſſentiæ perfectio: Ergo pariter talis eſt veritas. *Adde* quòd divina entitativa veritas ſit illa perfectio Dei, qua intelligibilis eſt, & conceptibilis proprios habere Divinitatis characteres: Ergo neceſſum eſt, ut priùs Deus illos Deitatis characteres habeat, ſaltem prioritate conceptionis, quàm habere intelligatur: adeoque priùs concepti-

bi-

bilis eſt ſub ratione Deitatis, quàm ſub ratione veræ Deitatis: Sicque illa divina veritas ab ejus eſſentia fluit, illamque circumſtat, & perficit.

Dices: Deus non poteſt concipi habens Deitatis proprios characteres, quin pariter concipiatur ut verus; vel enim concipitur habere proprios characteres Deitatis, & ſic concipitur ut verus Deus; vel non ita concipitur, & ſic non apprehenditur ut Deus; nec proinde intelligitur veros Divinitatis characteres habere: adeoque entitativa veritas inter prædicata eſſentialia Deitatis eſt computanda.

Diſtinguo majorem: Si Deus adæquatè concipiatur, & ſecundùm omnes formalitates, & perfectiones divini eſſe, non poteſt intelligint Deus, quin pariter eodem conceptu intelligatur ut habens proprios, & genuinos Deitatis characteres, concedo: Si concipiatur tantùm inadæquatè, & ſolùm penes rationem entis ſimpliciter infiniti, quæ ſunt duo eſſentiales Divinitatis characteres, non poteſt ita concipi, quin eodem conceptu apprehendatur ut verus Deus, nego: Priùs enim intellectus concipit Deum tanquam ens infinitum, demum apprehendit rationem entis infiniti eſſe genuinum Deitatis characterem, & ſic poſtea affirmat illum eſſe verum Deum, utpote qui perfectos Deitatis habeat characteres.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & qualiter Bonitas Deo conveniat.

NOtandum *primò*; triplicem ſolitò diſtingui Bonitatem, nimirum Naturalem, Moralem, & Beneficentiæ, quæ etiam Benignitas appellatur. *Prima* eſt perfectio rei in ſuo eſſe, ita quòd bonum naturale dicatur illud, quod eſt in ſe perfectum in ſuo genere, ſive cui nihil deeſt ex iis, quæ ad ejus perfectionem, & integritatem referuntur. Sic aqua dicitur abſolutè bona, quia habet omnia accidentia, omneſque ſibi debitas qualitates, putà colorem, ſaporem, frigiditatem, &c. Ut autem taliter bonum aliquid cenſeatur, tria debet habere, videlicet exiſtentiam, perfectiones ſibi debitas, & ſuum ultimum finem. *Secunda* eſt conformitas humanorum actuum cum rectæ rationis dictamine: Ita quòd actus aliquis cenſeatur moraliter bonus, qui conformis eſt rationi rectæ, omnibuſque debitis ſibi circumſtantiis illuſtratur. *Tertia denique*, eſt voluntatis propenſio ad ſublevandas aliorum miſerias, & gratias largiendas. De priori bonitate ſolùm hìc erit ſermo, cæteras verò expendemus in ſequenti Tractatu, ubi divinæ voluntatis characteres, & virtutes explanabimus. Illa namque voluntas Dei eſt bona, beneplacens, & perfecta; adeoque maximè has tres bonitates ſibi vendicat.

Notandum 2. ex Doctore 18. qu. quodlibetica num. 3. duplicem adhuc diſtingui poſſe bonitatem naturalem: unam quidem *Abſolutam*, quam vocat primariam, alteram *Reſpectivam*, quam ſecundariam appellat. Prima eſt entis perfectio, ita quòd illud dicatur abſolutè bonum, quod eſt omnimodè perfectum; illud verò perfectum dicitur, quod habet omnia ad ſuum complementum deſideranda. Secunda autem eſt convenientia entis, & habitudo ad id cui conveniens eſt. Hæc utraque Bonitas iterum duplex diſtingui poteſt. Abſoluta namque eſt vel *Quidditativa*, quæ eſt perfectio gradualis uniuſcujuſque naturæ, ſecundùm quam una eſt altera perfectior, quia plures entitativæ perfectionis gradus obtinet: Alia verò eſt purè *Entitativa*, quæ eſt integritas, & poſſeſſio eorum omnium quæ naturaliter enti conveniunt. Similiter *Reſpectiva* iterum duplex eſt, vel enim res quælibet bona habet reſpectum ad id cui conveniens eſt, vel ad id quod ipſi eſt conveniens. Priori modo panis dicitur bonus homini, quia ipſius nutritioni inſervit: Poſteriori verò, dicitur bonus ſibi ipſi, quia habet ſaporem ſibi convenientem.

Notandum 3. ad rationem boni naturalis non ſolùm deſiderari, quòd ſit in ſe perfectum, ſed etiam quòd ſit ſui diffuſivum, & aliorum perfectivum, ſeſeque aliis communicet. Tripliciter autem poteſt aliquid eſſe perfectivum alterius, nimirum vel per modum *cauſæ efficientis*, communicando ſcilicet alterius participationem ſuæ perfectionis, & bonitatis; vel per modum *cauſæ exemplaris*, formando ſcilicet aliquid ad ſui imaginem, & conformitatem; vel denique per modum *cauſæ finalis*, alliciendo videlicet ejus appetitum ad ſui conſecutionem, illumque perfectè ſatiando, & quietando. His prænotatis tria ſunt in præſenti

ti quæſtione reſolvenda: Primùm, an ſumma entitativa bonitas abſoluta Deo conveniat: Secundùm, an reſpectiva bonitas tàm quidditativa quam entitativa ipſi congruat: Tertiùm, quodnam ſit diſcrimen inter bonitatem Dei, & Creaturarum: quæ ſingula tribus in ſequentibus concluſionibus reſolvenda ſunt.

CONCLUSIO PRIMA.

Deum *eſſe bonum bonitate Entitativa abſoluta, omnibus omninò compertum eſt, qui aliquam Divinitatis notionem habent*. Ita fatentur nedum ſancti Patres, ſed etiam gentiles Philoſophi, ut eleganter indicat Syneſius oratione de regno, *Bonum Deum*, inquit, *utique prædicant omnes ubivis terrarum populi tàm ſapientes, quàm imperiti; idque univerſi mutuo conſenſu, atque una voce profitentur: licèt quod ad alia pertinet, variis de Deo ſententiis diſcrepent, & incorruptam ejus atque individuam naturam opinionum diverſitate partiantur*. Hinc S. Dionyſius 4. cap. lib. de divinis nominibus ait, *Boni appellationem à Theologis excellenti quadam ratione tribui ſolet divinæ bonitati omnibus ſecretam; adeo ut ipſa divini principatus extantia, bonitas nominetur*, quaſi diceret *Dei*, & *boni* nomina velut eſſe ſynonima, & utrumque propriè Divinitatem exprimere. Hoc ipſum Chriſtus Dominus comprobavit; dum enim ab aliquo fuiſſet compellatus ſub his vocibus, *Magiſter bone*, Lucæ 18. ita reſpondit, *Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi ſolus Deus*, quaſi diceret, inquit Auguſt. in Pſalmum 117. *Si me bonum vis appellare, intellige & Deum*.

Hinc meritò S. Leo ait, *Deus cujus natura bonitas, & opus miſericordia*. Quod itidem eleganter exprimit Tertullianus lib. 1. contra Marcionem dicens, *Deus de ſola bonitate cenſendus*, quaſi diceret, quòd divina bonitas eſt totius Divinitatis cenſus, & theſaurus, juxta illud Apoſt. *Deus, qui dives eſt in miſericordia*.

Hanc autem divinam bonitatem abſolutam Deo competere, ratione probatur. Bonitas illa abſoluta conſiſtit in integritate, & perfectione rei: ſed Deus eſt infinitè, & undequaque perfectus: Ergo & abſolutè bonus. Major patet ex ſecundo notabili. Minorem probat ſanctus Dionyſius c. 13. de divinis nominibus, ubi tres maximè profert rationes cur Deus dicatur perfectus: Prima, quia eſt *ὑπερτελής* id eſt *per ſe perfectus*, & non eſt ab ulla cauſa efficiente vel formali, ſed à ſimpliciſſima ſua eſſentia: Unde ipſius perfectio non exurgit ex accumulatione multarum rerum, ſicut fit perfectio Creaturarum, ſed ex una re ſimpliciſſima quæ ipſemet eſt. Secunda, quia eſt *ἀνυπερτελής*, id eſt *ſuperperfectus*, ſuperexcellens, & omnem conceptibilem perfectionem longè excedens: nihil enim à mente creata tàm magnum, tamque excellens, & eximium cogitari poteſt, quin Deus infinitè ſit excellentior, & ſuperior, quia non poteſt augeri, vel minui ipſius divina bonitas, & perfectio: Unde ſanctus Fulgentius libro de Fide ad Petrum c. 3. *Deus non ſolùm ſummè bonus, ſed etiam ſummum, atque incommutabile bonum eſt, quia æternum bonum eſt, nullum habens defectum quia non eſt ex nihilo factum: nullum habens profectum, quia nullum habes initium*. Tertia, quia *ſuper-plenus* eſt omnibus bonis, ut veluti fons inexhauſtus exuberet, & redundet perpetua, & inceſſabili largitione donorum in omnes Creaturas, ſicut loquitur ſanctus Dionyſius, *Exuberans una inceſſabili, & eadem, & ſuperplena, & imminuibili largitione, per quam omnia perfecta perficit, & unumquodque congrua ſibi perfectione adimplet*, juxta illud Pſalmi 103. *Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate, avertente autem te faciem turbabuntur*.

Quibus omnibus ſatis ſuperque conſtat, Deum eſſe bonum bonitate abſoluta, cùm ſit in ſe perfectiſſimus, omneſque omninò excogitabiles perfectiones, aut formaliter, aut eminenter contineat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Deus *eſt etiam bonus bonitate reſpectiva, ſeu convenientiæ: non quidem quidditativa, ſed entitativa*.

Prima pars conſtat: Deus namque non habet varios gradus perfectionis ſecundùm quos propriè dici poſſit perfectior aliis rebus ſecum in eodem genere perfectionis convenientibus, adeoque non habet perfectionem, & bonitatem quidditativam, & gradualem. Niſi fortè velis ipſum dici quidditativè perfectum, quatenus nimirum ipſius divina quidditas, & eſſentia infinitè excedit in perfectione quoſlibet excellentiæ perfectioniſque gradus in Creaturis reperiendos. Hac namque ratione

verè Deus dici poſſet quidditativè perfectus. Sed in hac difficultate ſola foret diſceptatio de nomine, ideoque quam volueris partem licebit amplecti.

Probatur ſecunda pars: Deus enim nedum habet perfectionem ſibi maximè convenientem, & neceſſariò amabilem à ſe, ſed eſt etiam bonus generatim omnibus Creaturis, ut cauſa, & finis earum: Et ultra ſpecialiter bonus eſt, & conveniens Juſtis ut amicus; Beatis ut ſummum bonum æternaque fœlicitas, Virtuoſis ut omnis juſtitiæ, ſanctitatiſque exemplar, Pœnitentibus, ut author remiſſionis, & gratiæ, juxta illud Threnorum 3. *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum*. Et Pſalmo 72. *Quàm bonus Iſrael Deus his, qui recto ſunt corde!*

CONCLUSIO TERTIA.

DEus *ſummè bonus eſt bonitate cauſæ efficientis*. Nedum quia omnia, quæ fecit, bona ſunt, juxta illud Geneſis cap. 2. *Vidit* Deus *cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*: ſed etiam quoniam ipſius divina bonitas omnium omninò rerum modulatrix eſt, & principium, ut eleganter explicat Plato in Timæo, *Quæramus igitur*, inquit, *cauſam, quæ eum impulerit, qui hæc machinatus eſt, ut originem rerum, & molitionem novam quæreret*: *Bonitate videlicet præſtabat*. Cui concinit Hierocles in aurea carmina Pythagoræ dicens, *Cauſa molitionis omnium, nulla ſubeſt alia, rationi conſentanea, præterquam ſubſtantiva bonitas... nam quæcumque aliæ præter bonitatem afferuntur cauſæ fabricandæ hujus univerſitatis, humanis affectionibus potiùs conveniunt quàm Deo*.

Hæc eadem celebri ſimilitudine commendat ſanctus Dionyſius cap. 4. lib. de Divinis nominibus, *Quemadmodum*, inquit, *Sol non cognitione adductus ulla, vel electione, ſed eo ſolo quod eſt, illuminat omnia, quæ ſecundùm propriam rationem lumen participare poſſunt: ita bonum ipſum, quod ſupra Solem, velut adumbratam duntaxat effigiem, excellentem habet Archetypi rationem, ipſa ſua extantia omnibus quæcumque ſunt, proportione quadam totius bonitatis radios immittit*. Cui concinit Auguſt. lib. 11. de Civit. c. 21. *Si quærimus*, inquit, *quis lucem fecerit, Deus eſt. Si per quod fecerit, dixit fiat; & facta eſt. Si quare fecerit, quia bona eſt. Nec author eſt excellentior Deo, nec ars efficacior Dei Verbo, nec cauſa melior quàm ut bonum crearetur à bono Deo*. Hanc etiam Plato cauſam condendi mundi juſtiſſimam dicit, *Ut à bono Deo bona opera fierent*. Denique hanc ipſam rationem eleganter commendat Tertullianus lib. 2. adversùs Marcionem cap. 63. ubi inquiens rationem conditionis mundi, *Prima*, inquit, *eſt bonitas Creatoris, qua ſe Deus noluit in æternum latere*; id eſt voluit eſſe aliquid à quo cognoſceretur. Subdit, *& ideo in ſuam ſummam commiſit bonitatem appariturì bons negotiatricem: non utique repentinam, nec obeuntitiæ bonitatis, nec provocatitiæ animationis, quaſi exinde cenſendam quò cœperit operari*.

Non ſolùm autem creationis mundi divina bonitas modulatrix extitit, ſed etiam ipſius eſt conſervatrix, & propagatrix. Nedum enim creaturas ſibi ſubſervientes, ſed etiam rebellantes in ſe Dæmones ex bonitate ſervat, ut luculenter aperit S. Aug. in Enchyridio cap. 27. *Non ſanè*, inquit, *Creatoris deſiſtente bonitate cernimus, & malis Angelis ſubminiſtrare vitam, vivacemque potentiam, quæ ſubminiſtratio ſi auferatur, interibunt; & hominum quamvis propagine vitiata, damnataque naſcentium formare ſemina, & animare, & ordinare membra per temporum ætates, per locorum ſpatia vegetare ſenſus, alimenta donare*. Quod utique Chriſtus Dominus apertè commendavit Matth. 5. ubi oſtendens Deum bona ſua non ſolùm probis, ſed etiam impiis, & ſceleratis uberrimè largiri, ait, *Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: pluit ſuper juſtos, & injuſtos*.

Non etiam hanc divinam bonitatem parum commendat, quod Deus ſua beneficia largiatur ſua ſponte, nullaque etiam expectata laude, & gloria, ut eleganter indicat S. Chryſoſt. hom. 3. in Epiſt. ad Philemonem, *Nulla re indigens* Deus, ait, *quæ in noſtra poteſtate ſit, nos condidit. Nullius autem ipſum opus habuiſſe, monſtravit in eo quod poſtea fecit. Nam ſi opus habuiſſet, olim condidiſſet. Quòd ſi ſine nobis erat ille, nos autem poſterioribus temporibus facti ſumus, non utique fecit nos indigens noſtri*. Cui elegantiſſimè concinit ſanctus Hilarius in Pſalmum 2. *Nullum*, inquit, *à nobis niſi innocentiæ, & Religionis, & Fidei obſequium Deus poſtulat. Amari ſe à nobis exigit; non utique amoris in ſe noſtri fructum aliquem ſui cauſa ipſe percipiens, ſed amore ipſo nobis potiùs, qui eum* ama-

Digitized by Google

amabimus pro futuro. Nam amari ſe ſibique nos obſequi idcircò, ut nobis bene ſit, expetit: ut digni beatitudinis ſuæ, ac bonitatis ſuæ munere per meritum amoris ſui, & obſequii judicemur. Bonitatis autem uſus, ut ſplendor Solis, ut lumen ignis, & odor ſucci, non præbenti proficit, ſed utenti.

Denique non modica eſt ſummæ Dei bonitatis commendatio, *Quòd*, inquit Guillielmus Pariſienſis in Rhetorica divina cap. 31. *omnia largitur præclara bonitas ejus, non ſolùm liberaliter, ſed etiam libenter ..... nihil enim ei gratius offerri poteſt à nobis quàm perfecta ex omnibus modis ſuis oratio. Cauſa autem in hoc eſt abundantiſſima bonitas ipſius, per quam quærit in nobis occaſiones miſerendi ſemper nobis, ac benefaciendi: adeo namque placet eidem dare, ut propter hoc omnia creaverit. Volebat enim habere quæ, & quibus daret. Angelos autem, & homines in hoc ſpecialiter creavit, ut daret eis ſemetipſum: propter quod & tales eos creavit, qui ipſius capaces eſſent.* Subdit autem, *propter hoc etiam gratiſſima eſt humilitas in conſpectu Creatoris, quoniam occaſiones ei ſemper miniſtrat largiendi ſimul, & miſerendi.*

Poſtremo tandem, *Quantum, & quale bonum ſit Deus*, inquit S. Proſper, *etiam ex hoc evidenter oſtenditur, quòd nulli ab eo recedenti bene eſt.* Vel ut ait Auguſt. lib. 12. de Civit. c. 1. *Quia beatitudinis cauſa eſt adhærere Deo, miſeriæ verò cauſa ex contrario eſt intelligenda, quod eſt non adhærere Deo: quamobrem, ſi cùm quæritur quare illi beati ſint; rectè reſpondetur, quia adhærent Deo:* Etiam, *cùm quæritur cur iſti ſint miſeri, rectè reſpondetur, quia non adhærent Deo: Non eſt Creaturæ rationalis, vel intellectualis bonum quo beata ſit, niſi Deus, &c.* Dicente Regio Pſalte, *Mihi adhærere Deo bonum eſt.*

QUÆSTIO QUARTA.

An, & quæ ſit Dei Pulchritudo.

T*Anta* eſt Pulchritudinis cùm Bonitate ſocietas, & connexio, ut apud Græcos eodem vocabulo explicentur; nam *τὸ καλὸν* utrumque ſignificat, & *Bonum*, & *Pulchrum*. Conſequens eſt itaque, ut delineata divina bonitate, etiam & pulchritudo aliquatenus adumbretur, cujus quidem effigies ut clariùs eniteat,

Notandum 1. ſpiritualem pulchritudinem ex corporea delineari poſſe. Eſt autem corporea pulchritudo, inquit Cicero in 4. Tuſcalanar. *Apta figura membrorum cum coloris quadam ſuavitate.* Quem imitatus S. Aug. lib. 22. de civit. c. 19. ait, *Omnis corporum pulchritudo, eſt partium congruentia cum quadam coloris ſuavitate; ubi autem non eſt partium congruentia, aut ideo quid offendit, quia parvum eſt; aut ideo quia nimium:* Unde S. Thomas 1. p. q. 39. art. 8. tria dicit ad pulchritudinem eſſe neceſſaria: *Primò quidem integritas, ſive perfectio; quæ enim diminuta ſunt, hoc ipſo turpia ſunt: Secundò, debita proportio ſive conſonantia: & iterum claritas: unde quæ habent colorem nitidum, pulchra eſſe dicuntur.* Quæ omnia complectitur S. Ambroſius in ſecundo lib. Hexameron ſub finem: *Illa eſt enim vera pulchritudo,* inquit, *& in ſingulis membris eſſe quod deceat, & in toto: ut in ſingulis gratia, in omnibus formæ convenientis pulchritudo laudetur.* Unde patet tàm pulchritudinem, quàm bonitatem in quadam congruentia conſiſtere, cum maximo tamen utriuſque diſcrimine. Quod ut appareat,

Notandum 2. Bonum eſſe quidem id, quod aptum eſt, & congruentiam quandam habet; ſed in ordine ad ſupppoſitum cui convenit. Hinc bonum illud eſſe dicitur, quod omnia appetunt. Pulchrum verò, illa eſt ipſa congruentia, quæ non appetitionem præcisè reſpicit: ſed veram, germanamque ſpeciem, & abſolutum exemplat ſui, quam *Ideam* Platonici nominant: Eſt enim rei cujuslibet perfecta quædam, & omnibus ſuis numeris, ac partibus conſtans, & abſoluta forma; quæ primùm ineſt in ipſa mente Dei; tum ſecundò in mente intelligentiaque ratione præditorum; cujus etiam aliqua vis, & particula in ſenſus ipſos, præſertim interiores, qui in homine ſunt, redundat. Unde pulchrum appellamus hominem, qui illam habet oris, ac vultus conformationem, eamque membrorum figuram, & elegantiam, atque illam denique colotis ſuavitatem, quam perfecta requirit humani corporis ſpecies, cujuſmodi in ſenſibus noſtris, animiſque circumferimus. Itaque prout illa eſt diverſa forma, quam interiùs cogitatam, & expreſſam habemus; ita varium eſt de pulchritudine judicium hominum. Nam Æthiopes, exempli gratia, qui nigrum in corpore colorem candori præferunt, fœda eſſe cenſent candida corpora; nigra eſſe formoſa judicant.

Nos ſecus eadem de re ſentimus, quia aliter inſtituti ſumus. *Græci*, inquit Clemens Alexandrinus VII. Strom. *ſicut hominibus forma ſimiles, ita iiſdem quoque quibus ipſi animi perturbationibus Deos ponunt obnoxios, & quemadmodum eorum formas ſibi ſimiles ſinguli deſcribunt, ut ait Xenophanes, Æthiopes quidem nigros, & ſimos; Thraces autem fulvos, & cæruleis oculis; ſic etiam & animos aſſimilant iis, qui eos effigiant,*

Notandum 3. quòd quemadmodum rerum viſibilium pulchritudo in duobus præcipuè conſiſtit, videlicet in debita habitudine, ſeu convenienti proportione partium inter ſe, & ad totum; Item in congrua ſuperfuſione coloris, aut luminis partes corporis informantis, ac decorantis: Ita ſpiritualium ſubſtantiarum, quæ nec partes, nec colorem, nec lucem ſenſibilem habent, pulchritudo, in debita operatione, & recto intellectus judicio eſt ponenda. Operatio enim ſe habet ad operantis eſſentiam, ſicut membrum ad corpus; & intellectualis cognitionis operationem venuſtat, atque illuminat, quemadmodum lumen ſenſibile, ſeu ſplendidus color corporalia membra, aut corporis partes. Hinc S. Auguſtinus virtutem, animæ pulchritudinem appellat Epiſt. 222. *Quid eſt*, inquit, *aliud juſtitia, cùm in nobis eſt, vel quælibet virtus, qua rectè ſapienterque vivitur, quàm interioris hominis pulchritudo?* Hanc autem animæ pulchritudinem longè corporea præſtantiorem eſſe ſatis commendat ſponſus Cant. 4. *Quàm pulchra es amica mea, abſque eo quod intrinſecùs latet!* quaſi diceret, formoſa quidem eſt tui corporis elegantia: ſed longè præſtat abdita animi tui pulchritudo. Inde Canticorum 6. iterum ait: *Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſque oculis tuis;* hoc ænigmate ſignificans, quòd quemadmodum præcipuus mali punici decor intùs latet; ſic animæ pulchritudo ſuavius nitet quàm forma corporis: Iſta namque exterius fulget, illa interius: iſta brevi extinguitur, ut antequam floreſcat defloruiſſe inveniatur, illa perpetua eſt, & æterna; hæc humanis, illa divinis oculis gratiſſima eſt: Unde S. Ambroſius lib. 3. Hexam. cap. 13. *Pulchritudinem quis poteſt majorem exiſtimare decore ejus, quæ amatur à Rege, probatur à Judice, dedicatur Domino, conſecratur Deo? Pulchritudo hæc non marceſcit, nec deficit: illi verus decor, qui non alienos oculos rapit, nec fragiles mentes vulnerat; ſed judicia acquirit univerſorum; fraudi nulli futurus, laudi ſibi.*

CONCLUSIO PRIMA.

DEus *eſt pulcherrimus*: *imo ipſamet eſt pulchritudo*. Hanc Concluſionem variis rationibus probat Dionyſius Carthuſianus lib. de *natura Dei art.* 57. *Primò*, quia ſubſtantiæ ſpiritualis pulchritudo in debita operatione, & recto intellectus judicio ponenda eſt, ut diximus in tertio Notabili: ſed actio Dei, præſertim immanens, cùm ſempiterna ſit, & Deo convenientiſſima, connaturalis, conſubſtantialis, & ſuperjucunda: Item intellectus divini cognitio cùm ſit invariabilis, ſplendidiſſima omniumque cum infinita activitate, atque incommutabili lumine intuitiva: Patet quòd Deus ſit pulcher, & verè pulcherrimus. *Secundò*, pulchrum vocatur, quod viſui placet: Ergo cùm Deus ſit in ſeipſo bonitas infinita, omnium bonorum perfectionem ſimpliciſſimè poſſidens, à quo omnis veritas, & illuminatio, & cognitio; conſequens eſt, quòd ipſe omni interiori viſui intellectualium Creaturarum ſummè placeat; imò ſibi ſummopere placet, complacentia infinita, & ſeipſum perpetuò contemplatur, ſicut bonum ſuper pulchrum, & ſicut pulchritudinem eſſentialem. *Tertiò*, quæ lucidiora, & puriora apparent, pulchra vocantur: ſed Deus non ſolùm lucens, & purus ac ſplendidus, ſed etiam ipſa eſt lux æterna, incircumſcripta, & perfecta, & conſequenter eſt pulcherrimus. *Quartò*: Pulchritudo eſt divinæ bonitatis radius, flos, & puriſſima emanatio: ſed Deus eſt ipſa bonitas: Ergo etiam eſt ipſa pulchritudo. *Quintò*: Pulchrum eſt, quod ad ſe omnia allicit, quodque omnes deſiderant; Unde Platonici amorem pulchritudinis deſiderium appellant: Deus autem omnia ad ſe convertit, utpote omnium finis, collium æternorum deſiderium, & omnium ſuaviſſimus amor: Ergo eſt pulcherrimus. *Denique* Deus ipſe cuncta pulchrificat, eſtque totius pulchritudinis principium: Ergo pariter pulchritudinis centrum: Unde meritò canit Regius Pſaltes nomine Dei, *Pulchritudo agri mecum eſt*: vel ut legunt Septuaginta, *Agri ſplendor mecum eſt*, utpote omnium pulchrorum fons perenni emanans effluxu. Quibus concinit Boetius,

Digitized by Google

Te cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe,
Mundum mente gerens ſimilique ab imagine formans.

Hanc ipſam ejus pulchritudinem ex illius operibus colligere licet; *De magnitudine enim operum*, ſcribit S. Hilarius lib. 1. & *pulchritudine Creaturarum conſequenter generationum Conditor conſpicitur. Magnorum Creator in maximis eſt, & pulcherrimorum Conditor in pulcherrimis; &, cùm ſenſum ipſum ſupergrediatur operatio, omnem tamen ſenſum longè neceſſe eſt excedat Operator*: paucis interpoſitis, *Nonne hujus ipſius pulchritudinis Dominum, neceſſe eſt totius pulchritudinis eſſe pulcherrimum, & intelligi; ut cùm æterni ornatus ſui ſpecies ſenſum intelligentiæ omnis effugiat, opinionem tamen intelligentiæ ſenſus non relinquat ornatus? Atque ita pulcherrimus Deus eſt confitendus, ut neque intra ſententiam ſit intelligendi, neque extra intelligentiam ſentiendi.* Quaſi diceret inde ſublimiorem cenſendam eſſe Dei pulchritudinem, quòd omnem ſenſum omnemque creatum intellectum longè tranſcendat. Cui concinit S. Aug. lib. 11. de Civitate Dei cap. 4. *Exceptis*, inquit, *Propheticis, mundus ipſe ordinatiſſima ſua mutabilitate, & mobilitate, & viſibilium omnium pulcherrima ſpecie quodammodo tacitus, & factum ſe eſſe, & nonniſi à Deo ineffabiliter, atque inviſibiliter magno, & ineffabiliter pulchro fieri ſe potuiſſe, proclamat*. Cui adſtipulatur Iſidorus lib. 1. de ſummo bono cap. 4. *Ut ipſis veſtigiis*, inquit, *revertatur homo ad Deum quibus averſus eſt: ut quia per amorem pulchritudinis Creaturæ à Creatoris forma ſe abſtulit, rurſum per Creaturæ decorem ad Creatoris revertatur pulchritudinem*. His itaque omnibus conſtat, Deum nedum eſſe pulcherrimum, ſed etiam totius pulchritudinis centrum, fontem, & principium.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRæſtantiſſima, *& eximia Dei Pulchritudo maximè conſiſtit in ordinatiſſima, & fulgentiſſima omnium illius divinarum perfectionum connexione, & ſumma identitate.* Hæc ſatis per ſe patet; firmaturque a ſimili ex corporea ſimul, & ſpirituali Creaturarum pulchritudine. Diximus namque corporum pulchritudinem eſſe ordinatiſſimam partium corporis conjunctionem, cum fulgente coloris luce: Similiter ſpirituum pulchritudinem eſſe ordinatiſſimam eorum operationem, & perfectionum adunationem; adeoque etiam divina pulchritudo maximè conſiſtit in omnium Divinitatis præcellentiarum ordinatiſſima, ac micantiſſima adunatione, & identitate.

Eandem veritatem eleganter non minùs, quàm ſubtiliter aperit Marcilius Ficinus in Convivio orat. 6. cap. 17. ubi corporum, animarum, Angelorum, & Dei diverſam pulchritudinem, ſic inveſtigat, & indigitat; *Corporis* forma, inquit, in multarum partium compoſitione conſiſtit, loco adſtringitur, tempore labitur. Species verò *Animi*, corporis quidem viciſſitudines patitur, & partium continet multitudinem, ſed à loci terminis eſt abſoluta: *Angeli* autem ſpecies numerum habet ſolùm, à duobus aliis immunis exiſtit: *Dei* autem pulchritudo nihil horum patitur. Corporis utique formam vides: viſne animi quoque ſpeciem intueri? detrahe corporalis formæ ipſius naturæ pondus, limiteſque locorum, relinque cætera; animi jam ſpeciem habes. Vis Angeli pulchritudinem detegere? deme, obſecro, non loci ſpatia ſolùm, ſed temporum quoque progreſſum, compoſitionem multiplicem retine, eam protinus nanciſceris. Cupis etiam Dei cernere pulchritudinem? auferas inſuper multiplicem illarum formarum compoſitionem: ſimplicem prorſus relinque formam, confeſtim Dei ſpeciem aſſequeris.

Porrò corporum omnium pulchritudo, lumen iſtud eſt Solis, quod vides tribus illis conſtans, nempe formarum multitudine, loci ſpatio, temporali mutatione. Tolle ſedem ejus immaterialem, ut præter locum reliqua duo retineat, hujuſmodi prorſus eſt animi pulchritudo. Tolle hinc temporis, ſi lubet mutationem, mitte reliquum; lumen reſtat ſine loco, ſine motu clariſſimum, ſed omnium rerum inſculptum rationibus: Idque Angelus eſt, & Angeli pulchritudo. Tolle poſtremò diverſarum illum numerum idearum, unam ſimplicem, ac meram relinque lucem inſtar lucis ejus, quæ in ipſo Solis globo permanet, & per aerem non diſpergitur; jam Dei pulchritudinem quodammodo comprehendis, quæ tantum formas reliquas antecellit, quantum lux illa Solis, in ſeipſa mera inviolata ſplendorem Solis per nubiloſum aerem

rem disjectum , inſectum , obſcuratum exuperat.

Præterea ſicut Solis in aqua , umbra quædam eſt ad clarum ejuſdem lumen in aere: ſplendor in aere, umbra ad lumen Solis eodem ipſo in Sole refulgens : ſic eadem eſt inter quatuor illas Corporis , Animi , Angeli , & Dei pulchritudines comparatio: Pulchritudo namque corporis umbra eſt pulchritudinis animæ : ſpecies animæ umbra formæ Angeli ; forma Angeli, umbra pulchritudinis Dei . Ipſe autem Solus ſicut vera , & puriſſima lux eſt , ita perfectiſſima eſt pulchritudo ; adeoque Solus omnem creatum amorem accendere ſimul, & terminare debet.

Nimium itaque lugendi ſunt mortales, qui vana , & fallaci caducaque rerum corporearum pulchritudine demulcentur , & detinentur ; nec ad eam immortalem , & omni nævo defœcatam pulchritudinem ſuſpirant . Hinc meritò quilibet noſtrum cum Auguſtino exclamare poteſt, Soliloquiorum cap. 31. *Illuminaſti me lux mundi , & amavi te ; nemo quippe ſe amat niſi qui te videt ; & nemo te videt, niſi qui te amat. Sed ſerò te amavi pulchritudo tàm antiqua , & nova: ſerò te amavi ! Ecce intus eras , & ego foris, & alibi te quærebam , & in iſta formoſa, quæ feciſti, deformis irruebam* : Unde pariter optimo jure exclamat S. Bernardus ſermone de miſeria humana, *Quid ergo quæris extra Deum? quid deſideras præter illum? Quid tibi placet ſine ipſo? Ipſe fecit omnia, ipſe habet omnia, ipſe eſt omnia. Quodcumque bonum cupis , quodcumque pulchrum quæris , totum in ipſo invenies , & ipſo perfrueris.*

Finit Tractatus Primus Theologicus de Deo in ſe Exiſtente.

I N D E X

Rerum, & Sententiarum, quæ in hoc primo Volumine continentur.

Prior numerus ſignificat paginam, poſterior verò columnam.

A

Abaillardus.

ABaillardus erravit circa viſionem beatificam, ſicut ejus diſcipulus Arnaldus, pag. 158. 1.

Actio.

Actiones Dei ad extra ſunt liberæ. 220. 2.

Actus.

Actus purus neceſſariò exiſtit. 99. 2.
Tria ſunt in actu primo intelligendi diſtinguenda. 128. 1.
Quomodo idem actus in Deo poſſit eſſe nunc amor, nunc odium. 132. 2.
Simplex actus poteſt diſtinctis actibus æquivalere. 333. 2.

Æternitas.

Summa æternitatis cū immenſitate ſocietas. 211. 2.
Multiplex æternitatis uſurpatio. 212. 1.
Æternitas quid. ibid. 2.
Æternitas eſt verè duratio. 214. 1.
Quomodo æternitas cum tempore, & immenſitas cum loco comparentur? 215. 1.
Æternitas duplex. 217. 1.
Æternitas non eſt menſura reſpectu Dei. 215. 1.
Tria in æternitate conſideranda. 217. 1.
Æternitas Deo convenit. ibid. 2.
Tres ad veram æternitatem requiruntur conditiones. 218 1.
Diſcrimen inter immortale, & æternum. 219. 1.
Æternitas non eſt perfectio diſtincta ab immutabilitate. 220. 1.
Non eſt comparanda æternitas cum exiſtentia, ſicut cōparatur infinitas cū eſſentia Divina. 225. 1.
Quomodo æternitas probetur per immutabilitatem. ibid. 2.
Triplex præcipuè inter æternitatem, & tempus diſcrimen. ibid. 1.

Agens.

Agentia ſunt duplicis generis. 124. 1.

Angelus.

Angelus, & Animæ rationales ſunt tantùm impropriè immortales. 218. 1.
Angeli ſuperiores illuminant inferiores. 324. 1.

Anima.

Quare, & in quibus anima dicatur vitæ cauſa. 127. 1.

Appetitus.

Appetitus hominis duplex innatus, & elicitus. 265 2.
Appetitus elicitus duplex. ibid. 2.

Apprehenſio.

Apprehenſio quid. 331. 1.

Argumentatio.

Quid, & in quo ſita ſit argumentatio. 65. 1.

Athenagoras.

Athenagoras cenſuit Deum eſſe participem accidentium. 177. 2.

Athei.

Quinam primi fuerint Athei. 91. 2.

Attributum.

Attributum trifariam uſurpatur. 136. 1.
Genuina Attributi definitio. 137. 2.
Attributa variè poſſunt concipi. 138. 2.
Attributa ſecundū ſe ſunt æqualis perfectionis. 141. 2.
Attributa ſunt inæqualia ſecundùm nos. ibid. 2.
Attributa non tantùm nomine, & varia connotatione ab eſſentia diſcrepant. 146. 1.
Attributa divina ab invicem formaliter diſtinguuntur. 154. 2.
Attributa divina diſtinguuntur formaliter ab eſſentia. 158. 2.
Attributa divina non diſtinguuntur tanquam res à re, ſed tanquam formalitas ab entitate. 161. 2.
Quare Attributa aliter de ſe invicem prædicentur identicè, quàm rationalitas, & animalitas. 163. 2.
Difficilis S. Auguſtini ſententia contra diſtinctionem formalem Attributorum proponitur, & ſolvitur. 164. 1.
Attributa non ſunt de formali conceptu eſſentiæ Divinæ. 165. 1.
Cur Attributa potiori jure identificentur cum eſſētia divina, quàm relationes perſonales. 164. 2.

Audius.

Audius ab hæreſeos labe defenditur. 172. 1.

B

Beati.

Qualiter Beati poſſint ratiocinari. 27. 1.
Beati vident omnia, quæ ſūt in Deo formaliter. 315 1.
Quomodo Beati videant Attributa, quæ dicunt reſpectum ad extra. 316. 1.
Beati vident decreta libera in Deo, & etiam eorum objecta. ibid. 2.
Beati præter Deum, aliquas etiam vident creaturas. 322. 1.
Beati vident in Verbo ea, quæ ad ipſos ſpectāt. 326. 2.
Beatus, ut elevatus ad ordinem gratiæ, cognoſcit præcipua Fidei myſteria. ibid. 1.
Beatus minoris meriti poteſt eſſe beatior altero perfectioris meriti extenſivè, non intenſivè. 327. 2.
Quidquid Beati vident in Verbo, ab initio ſuæ beatitudinis vident. 334 1.
Præter viſionem beatificam duo ſunt operationum genera in beatis. 335. 2.

INDEX RERUM,

Beatitudo.

Beatitudo nullo naturali principio cognoſci poteſt. 7. 2.
Inæqualitas Beatitudinis duplex. 336. 1.
Quænam in beatitudine ſit æqualitas. 338. 2.
Unde proveniat inæqualitas phyſica Beatitudinis. ibid. 2.
Beatitudo conſiderari poteſt, vel ut præmium, vel ut effectus. 342. 1.
Quomodo Chriſti beatitudine non poſſit dari major. 343. 1.

Bonitas.

Bonitas triplex. 352. 1.
Bonitas naturalis duplex. ibid. 2.
Bonitas Dei omnibus comperta. 353. 1.
Divinæ bonitatis varia commendatio. 354. 1.

C

Quomodo Cauſæ ſint notiores, & ignotiores effectibus. 28. 2.
Cauſa alia ſubordinans, alia ſubordinata. 93. 2.
Triplex conditio ad ſubordinationem cauſarum per ſe. ibid. 2.
Triplex diſcrimen inter cauſam ſubordinatam per ſe, & per accidens. 94. 1.
Cauſa ſubordinata nequit agere ſine concurſu ſubordinantis. 95. 1.
Cauſa efficiens alia principalis, alia inſtrumentalis. 309. 1.
Cauſa perfectior perfectiorem effectum producit. 339. 1.

Certitudo.

Certitudo ab evidentia diſcrepat. 29. 1.
Quid, & quotuplex ſit certitudo. 58. 2.

Character.

Triplex veræ Deitatis character. 110. 2.

Chriſtus.

Chriſtus, ut homo non habet unionem connaturalem cum ultimo fine. 256. 2.

Circulus.

Non poteſt dari generationum circulus. 98. 2.

Cœlum.

Quare Cœlum dicatur locus Dei. 200. 2.

Coexiſtentia.

Quomodo coexiſtentia dicatur relatio. 225. 1.
Quomodo indiviſibile poſſit coexiſtere diviſibili. ib.
Coexiſtentia Dei ad tempus eſt diviſibilis, licèt ejus exiſtentia ſit indiviſa. ibid.
Diſcrimen inter coexiſtere toti æternitati, & totaliter. 229. 1.

Cognitio.

Qualiter cognitio de contingentibus dici poſſit certa. 27. 2.
Diſcrimen inter cognitionem diſtinctam, quidditativam, & comprehenſivam. 241. 1.
Perfectior cognitio non ſemper perfectiorem actum voluntatis generat. 244. 1.
Triplex cognitio in beatis. 322. 1.
Triplex modus, quo creaturæ in Deo cognoſcuntur. ibid. 2.
Cognitio creaturarum in Verbo non repugnat, neque ex parte objecti, neque ex parte actus, neque ex parte potentiæ. 324. 1.
Cognitio duplex directa, & reflexa. 331. 2.
Cognitio reflexa alia ſupra potentiam, alia ſupra actionem. ibid.

Cognoſci.

Creatura cognoſcitur, ut in ſe eſt terminativè, non motivè. 323. 1.
Creaturæ videntur in Deo formaliter. ibid. 2.
Quid ſit Deum cognoſci totaliter. 345. 1.

Compoſitio.

Compoſitio duplex. 166. 2.
Compoſitio eſt aliud præter partes. 171. 1.
Duplex animadvertitur in qualibet creatura compoſitionis modus. 108. 1.

Compoſitum.

Compoſita interdum perfectiora ſunt in creatis, interdum verò minùs perfecta. 169. 1.
Compoſita ſunt triplicis generis. 184. 2.
Compoſita iterum ſunt duplicis generis. 185. 1.

Comprehenſio.

Comprehenſio duplex. 343. 2.
Quid ſit utraque. ibid.
Ad veram comprehenſionem duo deſiderantur. ibid.

Conceptus.

Conceptus formalis, & quidditativus de Deo formari poteſt à nobis. 124. 1.

Concluſio.

Concluſio non ſemper ſequi debet debiliorem partem. 62. 1.
Quomodo Concluſiones Theologicæ ſint certiores primis principiis. ibid. 2.

Concurſus.

Concurſus Dei objectivus eſt ab ipſa Dei voluntate. 297. 2.
Concurſus Dei ritè lumen poteſt appellari. 307. 1.

Conſtitutio.

Duplex eſt rerum Conſtitutio. 118. 1.
Conſtitutio formalis tria requirit. ibid.

Continentia.

Continentia triplex. 138. 1.

Continere.

Continentia eminentialis non ſemper eſt perfectior. 140. 1.
Triplex continentiæ genus. 191. 1.
Continentiæ eminentialis duplex modus. ibid. 1.
Continentiæ eminentialis formalis, iterum duplex modus. ibid. 1.
Multiplex in Deo continentia. 384. 2.

Contingens.

Implicat omnia entia eſſe contingentia. 100. 2.

Converſio.

Converſio triplex. 236. 1.
Converſio adhuc triplex. 237. 2.
Converſio non fit ſine deſitione termini à quo, & productione termini ad quem. ibid. 2.

Corpus.

Corpus infinitum non fit major per coexiſtentiam corporis finiti. 83. 1.
Quomodo Corpus infinitũ eſſet extra mundũ. 208. 2.

Creare Creatio.

Ad creãdũ per ſe nõ requiritur virtus infinita. 106. 2

Crea-

Creatura.
Creatura nihil penè eſt in ſuo triplici ſtatu. 120.2.
Creaturæ agunt in diſtans, non agendo in medium. 203. 1
Creaturæ ſunt Deo præſentes tribus modis. 222 1.
Quomodo Creaturæ poſſint eſſe terminus divinæ volitionis, & cognitionis. 235.2.
Inter Deum, & Creaturam eſt neceſſaria connexio dependentiæ ex parte Creaturarum, & ſuperioritatis ex parte Dei. 324. 2.
Credibile.
Credibilium triplex genus. 16. 2.

D

Dæmon.
Prodigia à Gentilibus patrata fiebant ope Dæmonum. 110. 2.
Dæmones aliquando ceſſant lædere, ut curaſſe credantur. 111. 1.
Quomodo Gentilium vates, & oracula futura prædixerint. ib.
Quàm incerta, & deceptoria fuerint Dæmonum oracula. ib. 1.
Dæmones intuitivè cognoſcebant Chriſtum, non tamen ejus ſubſtantiam. 320. 1.
Defectus.
Novem ſunt præcipuè defectus à Deo removendi. 139. 1.
Demonſtratio.
Demonſtratio quid, & quotuplex. 92. 1.
Deitas. Deus.
Quomodo Deus ſeipſum, & alia noſcat. 26. 1.
Quomodo Deus ſub ratione Deitatis à nobis viatoribus cognoſcatur. 45. 1.
Quomodo Deitas ſit etiam objectum motivum Theologiæ. 47. 2.
Deus non eſt objectum Theologiæ, præciſè, qua tenus eſt finis ultimus. 53. 2.
Nominis Dei varia uſurpatio, ſignificatio, & etymon. 247. 2.
Quare Deus infinitè bonus non debeat omne malum à rerum natura excludere. 83. 1.
Quomodo Deus dicatur ens à ſe. 85. 1.
Deus eſt, eſt propoſitio per ſe nota. 86. 2.
Quomodo Deus ſit ratio cognoſcendi omnia. 89.2.
Quàm ingentem Deorum multitudinem Gentiles induxerint. 106. 1
Hæretici etiam Deorum pluralitatem induxerunt. ib 2.
Deus eſt unicus. 107. 1.
Lepidum Minuti argumentum contra Deorum pluralitatem. ib. 2.
Dei unitas probatur ab ejus triplici operatióne. 108.2
Plures Dii non eſſent meliores unico. 111. 2.
Pluralitas Deorum potiùs fuit fictio Gentilium, quàm aſſertio. 113. 1.
Deus non poteſt à nobis accuratè definiti, 114. 1.
Triplex eſt via, qua ad Dei notitiam pertingimus. ib. 1.
Deus affirmativè, & negativè poteſt à nobis cognoſci. 115. 1.
Deus meliùs cognoſcitur per negationem, quàm per affirmationem. 115. 1.
Formari poteſt à Viatoribus conceptus, tum Attributalis, tum eſſentialis de Deo. 117. 1.
Deus quid. 118. 1.
Deus eſt ens propriiſſimè. 120. 2.
Notatio digna de eſſe Dei. 120. 2.
Deus eſt ens per eſſentiam, 121. 2.
Quomodo Deus dicatur cauſa ſui. 122. 1.
Deus eſt ſubſtantia cōpleta, ſpiritualis, vivens. 126 1.
Quare Deus nominibus accidentiū appelletur. ib.
In Deo ſunt rationes formales convenientiæ, & diſconvenientiæ. 132. 2.
Deus ultimò conſtituitur per infinitatē radicalē. ib.
Longè aliter Fideles, quàm Hæretici de Deo ſapiunt. 165. 2.
Deus eſt omninò ſimplex. 166. 1.
Deus non eſt compoſitus ex materia, & forma. 172. 1.
Deus non conſtat partibus, nec quantitate. 175. 2.
Quare Deus dicatur extenſus. 176. 1.
Deus non eſt accidentium particeps. ib. 2.
Deus non conſtat genere, & differentia cathegoricis. 180 1.
Deus conſtat genere, & differentia traſcendentalibus. 182. 1.
Deus non componitur ex perſonalitatibus. 183. 1.
Deus eſt omnino ſimplex. 185. 1.
Deus eſt infinitus. 186. 2.
Deus eſt omnimodè perfectus. 191. 2.
Deus cum creaturis non efficit aliquid intenſivè perfectius. 193. 2.
Cur Deus ab antiquis ſit appellatus Sphæra. 192. 2.
Deus non continet formaliter in ſe perfectiones ſecundùm quid, ſed tantùm eminenter, aut virtualiter. 193. 2
Deus eſt verè immenſus. 196. 2.
Aliter omnia ſunt in Deo, & aliter Deus eſt in omnibus. 199. 2.
Deus non mutatur ad mutationem rerum, quibus inexiſtit. ib.
Qualiter Deus dicatur accedere, & recedere &c. 200 1.
In Deo duo ſunt diverſa operationū genera. 202. 1.
Deus poſſet operari, ubi non eſſet præſens ſubſtantialiter. ib.
Deus omnipotenti ſua voluntate cuncta producit. ib. 2.
Quomodo Deus concipiatur exiſtere extra mundum. 206. 1.
Deus non eſt in ſpatiis imaginariis. 207. 1.
Qualiter Deus poſſit eſſe extra mundum. 208. 2.
Deus non mutaretur, ſi produceret aliquam creaturam extra mundum. ib.
Qualiter Deus dicatur eſſe extra Cælos. 209. 2.
Deus creaturæ reverà coexiſtit. 222. 1.
Nihilominus Deus revera omne tempus prætergreditur. 223. 2.
Quomodo Deus, & omnia, quæ in eo ſunt ſint actus puri. 224. 2.
Deus eſt immutabilis ſecundùm entitatem. 226 2.
Ratio efficax, qua Proclus probat Dei immutabilitatem. 227. 2.

Deus

Deus non eſt mutabilis ad formam. 228. 1.
Deus non eſt mutatus per nova nomina Domini, Creatoris &c. 229. 2.
Deus per operationes intellectus, & voluntatis non mutatur. 230. 2.
Deus nova producit, non nova actione intrinſeca, ſed tantum extrinſeca. 233. 1.
Deus non poteſt eſse terminus annihilationis, neque transformationis. 236. 1.
Deus nec eſt convertibilis in aliud, nec aliud in ipſum. ib. 2.
Deus non eſt mutabilis relativè. 239. 1.
Solus Deus eſt immutabilis. 240. 1.
Deus eſt ineffabilis. ib.
Deus nõ eſt ineffabilis ſibi ipſi, nec nobis abſolutè. ib. 2
Deus eſt Anonymus, & Polynonimus. 241. 2.
Deus poteſt diſtinctè cognoſci per aliquod nomen. 242. 1.
Quid ſignificet nomen Deus. 247. 2.
Deum eſse viſibilem, & inviſibilem ſimul teſtatur Scriptura ſacra. 248. 1.
Deus eſt inviſibilis naturaliter ab oculo corporeo. 250. 1
Quomodo Deus clarè viſus ſit finis naturalis hominis. 254. 1.
Triplex modus concipiendi Deum viſibilem oculo corporis. 258. 2.
Deus non eſt viſibilis etiam ſupernaturaliter oculo corporeo. 259. 1.
Deus poteſt clarè videri ab intellectu creato, & confortato per lumen gloriæ. 262. 2.
Cur Deus concurrere debeat immediatè effectivè, non verò objectivè. 295. 1.
Deus eſt objectũ beatificum immediatum in ratione terminantis, non in ratione moventis. 298. 2.
Si Deus nõ eſset volens, nihil cauſaret ad extra. ib.
Deus habet proportionem cum intellectu creato in ratione objecti. 302. 1.
Deus per ſeipſum facere poteſt, quidquid faciunt cauſæ ſecundæ efficientes. 305. 1.
Deus continet creaturas, tum ſecundùm eſse, tum ſecundùm cognoſci. 324. 1.
Deus eſt incomprehenſibilis. 343. 2.
Deus ſolus eſt intenſivè incomprehenſibilis. 346. 1.
Deus non poteſt dici unus numero. 348. 2.
Deus eſt ſummè verus. 350. 1.
Deus inadæquatè concipi poteſt, abſque eo quod concipiatur ut verus. 352. 1.
Deus eſt bonus bonitate reſpectiva. 352. 2.
Deus ideo mundũ condidit, quia bonus eſt. 353. 1.

Diſcurſus

Ad perfectum diſcurſum tria deſiderantur. 25. 2.
Ad diſcurſum non requiritur prioritas, & ſucceſſio temporis. 26. 1.
In quo differat diſcurſus Theologicus à Philoſophico. 61. 2.
Diſcurſus Deum demonſtrat per creaturas. 81. 2.
Diſcurſus quid. 331. 1.
Diſcurſus duplex. ib.

Diſtinctio.

Unde diſtinctio formalis. 138. 1.
Quomodo diſtinctio, diviſio, & non identitas diſcrepent. 142. 1.
Quadruplex genus diſtinctionis. ib. 2.
Inter eſſentiam, & attributa non intercedit diſtinctio eſſentialis, nec realis. 143. 1.
Diſtinctio formalis ſufficit ad ſalvanda contradictoria. 145. 1.
Quid ſit diſtinctio virtualis. 149. 1.
Quænam præcisè dicantur formaliter diſtingui. ib. 2.
Diſtinctio virtualis non ſufficit ad ſalvandas, & ſolvendas propoſitiones contradictorias, præſertim quæ fiunt de intellectu, & voluntate. 156. 2.
Diſtinctioni formali non repugnat Concilium Florentinum, imo ipſam propugnat. 153. 1.
Neque etiam Concilium Remenſe, quod ſolum reprobat diſtinctionem realem, quam Gilbertus inter relationem, & eſſentiam aſſerebat. ib. 2.
Nova Thomiſtarum contra diſtinctionem formalem effugia proponuntur, & impugnantur. 157. 2.
Diſtinctio formalis divinæ ſimplicitati non officit. 159. 1.
Diſtinctio formalis non officit, quòd res non ſit talis, ſed quòd non concipiatur taliter. 162. 2.
Omnis diſtinctio non eſt relatio. 165. 1.

Dividi.

Quæ dividuntur in inferioribus non ſemper adunantur in ſuperioribus. 161. 1.

Divinitas.

Varia fuerunt Gentilium circa divinitatem figmenta. 171. 2.

Diviſibile.

Tribus modis dici poteſt aliquod diviſibile. 222. 1.

Doctor.

Doctores in Eccleſia deſiderantur ob duplicem finem. 15. 1.

Duratio.

Quatuor durationis modi, & eorum diſcrimen. 212. 2.
Qualiter una duratio ſit major, aut minor altera. 214. 2.
Erronea Philoſophorum de Dei duratione Sententia. 216. 2.
Duratio non eſt poſitivus modus rei durantis. 211. 2.

E

Ens.

Ens neceſſarium, neceſſariò exiſtit. 100. 1.
Ens ſummum non ita perfectè Deum exprimit, ac ens infinitum. 119. 1.
Ens trifariam uſurpatur. ib. 2.

Entitas.

Sola entitas non eſt terminus productionis Dei, ſed tota Creatura. 141. 2.

Eſſe.

Eſſe ut ſic ſupponitur ad operari ut ſic, non verò eſſe hic, debeat ſupponi ad operari hic. 204. 2.

Eſſentia.

Eſsentia Divina non conſtituitur per Aſeitatẽ. 128. 2.
Quomodo Eſſentia Divina dicatur Pater. 151. 2.

Eſſen-

Digitized by Google

Eſſentia Divina eſt infinitè perfecta, licèt relatio neſnon involvat. ib.
Quomodo eſſentia Divina per Attributa perficiatur. 160. 1.
Qualiter concipiatur eſſentia Divina, ut præſcindens ab Attributis. 162. 2.
Qualiter rerum eſſentiæ ſint æternæ. 220. 1.
Eſſentia Divina præciſè eſt tantum intelligibilis remotè. 298. 1.
Eſſentia Divina poteſt videri ſine perſonis. 316. 1.
Eſſentia Divina non eſt radix attributorũ, ut conſiderantur formaliter, ſed tantũ, ut realiter. 320. 1.
Eſſentia Divina omnes omninò Creaturas repræſentat, ſed liberè. 325. 1.

Evidentia.

Evidentia quid. 28. 2.
Evidentia conſequentiæ nõ ſufficit ad ſcientiã. 32. 2.
Cum evidentia revelationis poteſt ſtare inevidentia revelati. 33. 1.
Evidentia revelationis non ſufficit ad ſcientiam. ib.
Sine evidentia nulla eſt Scientia perfecta. 34. 1.
Quomodo evidentia ſit perfectio Scientiæ. 35. 1.

Exiſtentia, & exiſtere.

Exiſtentia Dei triplici lumine conſtare debet, 78. 1.
Exiſtentia Dei nõ poteſt invincibiliter ignorari. 79. 1
Exiſtentia Dei baſis eſt omniũ articulorũ Fidei. 81. 1
Exiſtẽtia Dei demonſtrari poteſt per Creaturas. 92. 2
Exiſtentia Dei non poteſt demonſtrari à priori. 93. 1.
Prima demonſtratio exiſtentiæ Dei ex cauſa efficiente. 94. 2.
Id quo majus excogitari nequit, neceſſario exiſtit. 99. 2.
Triplex argumentum ad demonſtrandam Dei exiſtentiam. 101. 2.
Exiſtentia quid. 120. 1.
Exiſtentia duplex. ib.
Exiſtentia eſt de conceptu eſſentiali Dei. 121. 2.

F

Finis.

Finis ultimus neceſſariò eſt unicus. 98. 2.

Forma, Formalitas.

Plura requiruntur ad formam producendam, quàm ad eam recipiendam. 12. 1.
Forma variè dicitur. 138. 1.
Multiplicatur formalitas, non multiplicata entitate. 144. 1.
Non omne, quod denominat formaliter, eſt propriè forma. 160. 1.
Omnis forma dependet à ſubjecto, vel ab efficiente. 169. 1.

G

Genus.

Quodnam diſcrimen inter genus categoricum, & tranſcendentale. 182. 2.

Gilbertus.

Gilbertus cenſuit Divinas relationes diſtingui realiter ab eſſentia. 145. 1.
Non idem cenſuit de Attributis. ib. 2.

H

Habitus.

Quomodo habitus pereat. 41. 2.
Habitus fidei ab habitu Theologico diſtinguitur. 62. 1
In quo differant ſupernaturales habitus à naturalibus. 300. 1.
Habitus non requiritur abſolutè ad actum ſupernaturalem. 304. 2.
Habitus ſupernaturales deſiderantur tantùm ad productionem actuum ſupernaturalium. 308. 1.

Hæreticus.

Quando qui negat Concluſionem Theologicam dici debeat hæreticus. 62. 2.

I

Identitas.

Identitas formalis quid. 149. 2.

Idolatria.

Idolatria criminum omnium eſt maximum. 106. 1.
Idolatriæ Dæmon eſt Parens, quam in Cœlum, Paradiſum, & mundum inducere tentavit. ib.

Ignorantia.

Ignorantia triplex. 78. 1.

Imago.

Imaginis Divinæ ratio, non in corpore, ſed in anima eſt conſtituenda. 173. 2.

Immenſitas.

Immenſitas infinitati eſt affinis. 194. 2.
In Divinam immenſitatem varius Antiquorum error. ib.
Grave diſcrimen inter præſentiam, ubiquitatem, & immenſitatem. 195. 2.
Divina immenſitas etnicos non latuit. 201. 1.
Immenſitas ſoli Deo convenit. 210. 1.

Immutabilitas.

Ratio efficax, qua Proclus probat Dei immutabilitatem. 227. 1.
Selectæ Sanctorum Patrum de Dei immutabilitate ſententiæ. 228. 1.
Egregia de immutabilitate ſententia. 231. 1.

Incomprehenſibilitas.

Quæ ſit incomprehenſibilitatis cum viſibilitate connexio. 343. 1.
Deus dicitur quadruplici modo incomprehenſibilis. ib. 2.

Indiviſibile.

Indiviſibilia ſunt tantũ ſimplicia ſecundũ quid. 186. 1
Quomodo indiviſibile poſſit coexiſtere diviſibili. 213. 1.

Inæqualitas.

Inæqualitatis Principium, aliud Morale, aliud Pyſicum. 336. 1.
Phyſicum iterum duplex. ib. 2.

Infinitas.

Duplex in Deo Infinitas. 132. 1.
Infinitas radicalis non eſt tota eſſentia formaliter. 134. 1.
Quare perfectiùs Divina eſſentia per infinitatem, quàm per alias perfectiones innoteſcat. ib.

Infi-

INDEX RERUM,

Aliquid dicitur infinitè perfectũ dupliciter. ib. 2.
Omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices ſunt in Deo formaliter, & eminenter. 192. 2.
Perfectiones ſecundùm quid non ſunt in Deo formaliter, ſed tantùm eminenter, aut virtualiter. 193. 1.
Quomodo perfectio effectus ſupernaturalis ſit menſuranda. 340. 2.
Perfectivum.
Aliquid eſt perfectivum alterius tripliciter. 353. 2.
Pluralitas.
Pluralitas duplex. 170. 1.
Pœnitentia.
Qualiter Deo tribuatur pœnitentia in ſcriptura. 234. 1.
Poſſibile.
Poſſibile, & impoſſibile nõ ſunt contradictoria. 66. 2.
Potentia.
Potentia dicitur naturalis bifariam. 11. 2.
Ex diverſitate operationum rectè infertur potentiarum diverſitas. 156. 1.
Quodnam diſcrimen inter omnipotentiam, & potentiam infinitam. 189. 2.
Duplex potẽtia viſiva, corporea, & ſpiritualis. 248. 2.
Triplex potentia activa, ſicut & paſſiva. 258. 1.
Quid ſit potentia obedientialis. ib. 2.
Quid ſit potentia obedientialis intellectus. 340. 2.
Practicum. Praxis.
Quidquid in Deo eſt Practicũ, reſpectu noſtri. 50. 2.
Quomodo Practicum, & ſpeculativum eidem poſſint ineſſe. ib.
Quid, & Quotuplex, ſit Praxis, & quæ ad eam conditiones requirantur. 48. 2.
Præmiſſa.
Quomodo Præmiſſa naturalis concurrat ad Concluſionem Theologicam. 55. 2.
Quomodo Præmiſſæ ſint cauſæ Concluſionis. 64. 2.
Præſentia.
Præſentia Dei in alio multiplex. 196. 1.
Quid ſit Deum eſſe præſentem per eſſentiam, per potentiam, per præſentiam. ib.
Quomodo ex ſcriptura colligatur Dei præſentia ex ejus operatione. 204. 1.
Qualiter actus, & potentia debeant eſſe ſibi præſentes. ib. 2.
Præſentia Divina in omnibus locis non provenit ab infinitate. 210. 2.
Præſentia virtualis Dei eſt indiviſibilis, non ita præſentia actualis. 211. 1
Præſentia immediata objecti non impedit productionem Verbi. 313. 1.
Probatio.
Probatio fit per locum intrinſecum, vel per locum extrinſecum. 64. 2.
Proceſſus.
Non poteſt admitti proceſſus in infinitum. 94. 2.
Licèt detur proceſſus in infinitum, tamen Deus eſt concedendus. 95. 2.
Non poteſt admitti proceſſus in infinitum in cauſis accidentariò ſubordinatis. 96. 1.
Prodigium.
Prodigia à Gentilibus patrata fiebant ope Dæmonum. 111. 1.
Producere. Produci.
Nihil poteſt ſeipſum producere. 94 2.
Proportio.
Quænam ſit proportio inter Deum, & intellectum creatum. 82. 2.
Propoſitio.
Propoſitio evidens duplex. 28. 2.
Quando propoſitio ſit de fide, vel non. 63. 1.
Propoſitio ex aliis deducitur vel per modum ſuaſionis, vel illationis. ib.
Propoſitio triplex. 85. 2.
Quænam propoſitio ſit propriè per ſe nota. ib.
Quid ſit propoſitio per ſe nota. ib.
Tres conditiones ad propoſitionẽ per ſe notã. 86. 2.
Propoſitio magis neceſſaria non eſt magis per ſe nota. 89. 1.
Nulla diviſio propoſitionis in per ſe notam ſapientibus, & inſipientibus, nec in per ſe notam, & per ſe noſcibilem, &c. 90. 2.
Pulchritudo.
Bonitatis, & Pulchritudinis affinitas. 355. 1.
Corporeæ Pulchritudinis definitio. ib.
Qualiter Pulchritudo à bonitate diſcrepet. ib.
Quænam ſit vera animæ Pulchritudo. ib. 2.
Egregia Pulchritudinis animæ commendatio. 356. 1
Eximia eſt Dei Pulchritudo. ib. 2.
Quam egregiè divinam Pulchritudinem inveſtiget Marcillus Ficinus. 357. 2.

R

Ratio.
Ratio ſpecificativa Theologiæ eſt naturalis. 55. 2.
Rationes morales quibus probatur Dei exiſtentia. 104. 1.
Rationes Thomiſtarũ circa viſionẽ beatificã expenduntur, & inſufficientes demonſtrantur. 252. 1.
Relatio.
Relationes Perſonales ab eſſentia Divina formaliter diſtinguuntur. 150. 1.
Aliæ ſunt in Deo Relationes, præter perſonales. 263. 1.
Duplex relationum genus in Deo. 236. 2.
Reliquia.
Quare Martirum ſacræ reliquiæ ſub altari recondantur. 283. 1.
Res.
Quatuor ſunt in qualibet re conſideranda. 127. 2.
Res poſſibiles habent eſſe tribus modis. 219. 2.
Res temporaneæ non ſunt Deo coexiſtentes ab æterno. 224. 2.
Res inferioris ordinis non poteſt adequare rem ſuperioris ordinis divinitus. 256. 2.

S

Sapientia.
Sapientia multiplex. 36. 1.
Quid ſit ſapientia infuſa, & acquiſita. ib.
Satan.
Religatio Satanæ facta fuit circa Chriſti mortem. 280. 1.

Re-

Digitized by Google

Religatio Satanæ duplex diſtingui poteſt. ib. 2.

Scientia.

Scientia multiplex. 24. 1.
Scientiæ perfectæ conditiones. ib.
Scientia diſcurſiva duplicem imperfectionem connotat. 25. 2.
Scientia, & Fides nequeunt eſſe ſimul de eodē. 30. 1.
Scientia differt a fide per evidentiam. 34. 2.
Quid ſit Scientia ſubalternans, & ſubalternata. 38. 2.
Tres Conditiones ad Subalternationem deſiderandæ. ib.
Diſcrimen inter ſcientiam ſubalternantem, & ſubalternatam. ib. 2.
Scientiæ naturales ſpeculativæ non ordinantur ad praxim etiam virtualiter. 52. 2.
Scientia practica eſt aliqnando Nobilior ſpeculativa. 53. 2.

Scriptura.

Scriptura Sacra interdum perſpicua, interdum obſcura. 15. 1.
Quomodo Scriptura Sacra ſit locus Theologicus. 68. 1
Scriptura Sacra non eſt ubique obſcura. 69. 2.
Scripturæ ſacræ verſio multiplex. 71. 2.
Scriptura Sacra arguit aliqnando ab inefficaci argumento. 204. 1.

Senſus.

Quotuplex Scripturæ Sacræ ſenſus. 68. 2
Senſus litteralis maximè inſervit ad arguendū. 69. 1.
An ſint ejuſdem textus varii ſenſus literales. ib. 2.
Senſus miſticus inſervit ad probationem. 70. 1.

Similitudo.

Triplex ſimilitudo in intellectu reſpectu Objecti. 291. 1.

Simplicitas.

Simplicitas Divina non debet eſſe omnium maxima. 160. 2.
Simplicitas duplex. 166. 1.
Simplicitas formalis alia ſimpliciter ſimplex, alia ſecundùm quid. ib. 2.
Strictior eſt ſimplicitas eſſentiæ cum pluralitate perſonarum, quàm cum earum unitate. 170. 1.
Diverſitas formæ ſolvit ſimplicitatem, non verò diverſitas originis. ib.
Simplicitas divina non eſt ſolùm negatio. ib 2.
Simplicitas duplex. 184. 2.

Spatium.

Spatium imaginarium quid. 207. 1.
Spatia imaginaria non ſunt quædam capacitas realis, ſed fictitia. ib. 2.

Species.

Species poſſunt multiplicari in infinitum. 187. 2.
Quid, & Quotuplex ſpecies. 290. 2.
Speciei impreſsæ munus triplex. 291. 1.
Nō repugnat ſpecies impreſſa eſsentiæ Divinæ. ib. 2
Nullum eſt argumentum contra ſpeciē impreſſā, quod non militet contra expreſſam. 292. 1.
Species nedum ſupplet vices objecti abſentis improportionati, ſed etiam non agentis per ſe, & immediatè. 294. 2.
De facto non datur Species impreſſa in intellectu Beatorum, quæ ipſum determinet ad viſionem beatificam. 296. 1.
Species non ſupplet defectum virtutis in potentia. 303. 1.

Subſtantia.

Subſtantia variè uſurpatur. 124. 2.
Nulla eſt creabilis ſubſtantia, quæ naturaliter Deum videat. 254. 1.
Subſtantia ſupernaturalis non eſt poſſibilis. ib. 2.

Supernaturale.

Quid ſit Supernaturale quantùm ad entitatem vel quantùm ad modum. 55. 1.
Vnde deſumatur rerum naturalitas, & ſupernaturalitas. 54. 2.
Nihil ſupernaturale à nobis acquiritur. 55. 2.

T

Tempus.

Tempus non eſt realiter præſens, & coexiſtens æternitati. 290. 1.

Tertullianus.

Tertullianus non cenſuit Deum eſse Corporeū. 13. 2.

Theologia.

Quæ primaria fuerit Theologiæ ſignificatio. 1. 1.
Quæ ſit Theologiæ etymologia. 5. 1.
Varia Theologiæ diviſio. 6. 1.
Theologia dicitur poſitiva triplici de cauſa. 12. 1.
Quomodo differant Theologia poſitiva, & ſcholaſtica. ib. 2.
Quare Theologia poſitiva ſit neceſsaria. 13. 1.
Quatuor Theologiæ poſitivæ munia. ib. 2.
Theologia myſtica frequentiùs idiotis, quàm doctoribus tribuitur. 16. 1.
Theologia ſcolaſtica ita dicitur triplici ratione. ib. 2.
Theologia ſcolaſtica non eſt abſolutè neceſsaria ſingulis fidelibus, nec toti Eccleſiæ, eſt tamen utriſque maximè utilis. 17. 1.
Theologiæ ſcholaſticæ utilitas probatur multipliciter. ib. 2.
In quibus Theologia ſcholaſtica à veteri differe-pet. 19. 1.
Theologia ſcholaſtica nihil inutile proponit. 20. 1
Theologia fidem non deſtruit, ſed aſtruit. 21. 1.
Cur Theologia poſitiva fuerit à veteribus frequentata, non verò ſcholaſtica. 23. 1.
Theologia beatorum eſt perfecta ſcientia. 34. 1.
Duplex in beatis poteſt diſtingui Theologia 27. 1.
Theologia viatorum non eſt perfectè ſcientia. 29. 1.
Theologia noſtra non poteſt eſse evidens per reſolutionem in Thelogiam Dei, & beatorum. 32. 2.
Theologia Dei, & beatorum præcipuæ ſapientiæ caracteres habet. 36. 2.
Theologia viatorum dici poteſt ſapientia. 37. 1.
Theologia noſtra non ſubalternatur Theologiæ Dei, & beatorum. 39. 1.
Theologia noſtra non perſeverat in ſtatu beatitudinis. 40. 2.
Theologiæ diviſio. 43. 1.
Quomodo Theologia probet objecti ſui evidentiam. 44. 1.
Quomodo Theologia noſtra Deum adæquet. 46.
Theologia noſtra eſt ſimpliciter practica. 51. 2.
Theologiæ noſtræ principia conſiderantur duobus modis. 55. 1.

Digitized by Google

Theologia habitualis non eſt ſupernaturalis. ib. 1
Theologiæ certitudo eſt ſupernaturalis remotè. 56. 2.
Theologia actualis non eſt ſupernaturalis. 57. 1.
Theologia objecti ſui certitudinem, non ſupernaturalitatem attendit. 59. 2.
Quomodo Theologia probet ſua principia. 66. 2.
Theologia non ſolùm eſt explicativa, ſed etiam adhæſiva. 67. 1.
Theologiæ univerſæ diviſio. 75.

V

Vaſquez.

Vaſquez turpiter allucinatur dum aſſerit diſtinctionem formalē in Concilio Remenſi fuiſſe proſcriptam, nec ipſi patrocinatur Ottonis Friſigenſis dictum. 154. 1.

Veracitas.

Veracitas Dei eſt objectum motivum Theologiæ noſtræ. 47. 2.

Verbum.

Verbum Divinum relationem terminat, non veram actionem, qualis eſt converſio. 238. 1.
Quid Verbum oris, & Verbum mentis. 309. 1.

Veritas.

Veritas triplex. 85. 2.
Veritas entitativa eſt attributum Dei. 350. 2.

Virtus.

Virtutes intellectus quinque. 55. 2.
Quare virtutes inferiorum in ſuperioribus adunentur realiter, non formaliter. 161. 1.
Major requiritur Virtus in producendis rebus ſpecie, quàm ſolùm numero diverſis. 188. 1.
Virtus cauſativa differt à virtute communicativa. 249. 1.

Videre. Viſio.

Videre aliquando uſurpatur pro credere. 310. 1.
Ad Viſionem non requiritur ut totum, & totaliter cognoſcatur objectum. 264. 1.
Viſio beatifica cognoſci nequit evidenter. 266. 1.
Appetitur Viſio beatifica appetitu innato. 270. 1.
Non repugnat hominē mortalē Deū videre. 271. 2.
Nullus mortalis Deum vidit intuitivè. 272. 2.
Beati nunc de facto Deum vident. 272. 2.
Chriſti deſcenſu ad inferos fructus fuit beata Viſio Sanctis conceſſa. 276. 2.
Perdifficilis Apocalypſis locus de ſtatu beatorum immediatè poſt mortem. 279. 1.
Triplex principium Viſionis beatificæ. 290. 2.
Viſio increata eſt naturalis. 298. 1.
Viſio per ſpeciem impreſſam eſſet intuitiva ib. 2.
Viſio intuitiva fieri poteſt divinitus abſente objecto. 299. 1.
Viſio magis pendet ab intellectu, quàm à lumine. 305. 2.
Cur Viſio creata non poſſit ſuppleri. ib.
Non requiritur diſpoſitio prævia ad Viſionem neque quatenus eſt forma ſupernaturalis, neque quatenus eſt forma cæteris perfectior. 308. 1.
Cur Viſio beata exigat lumen gloriæ ut actio eſt, non ut paſſio. ib. 2.
Vitalitas, & ſupernaturalitas realiter identificantur in actu Viſionis. 310. 2.
Viſio tota producitur ab intellectu, & lumine gloriæ tanquam à principio adæquato, & quatenus vitalis eſt, & quatenus ſupernaturalis. 311. 1.
Viſio beatifica eſt Verbum mentis. 313. 1.
Viſio beatifica eſt diſtincta prout diſtinctio opponitur obſcuritati, & confuſioni. 315. 2.
Quando videtur eſſentia non viſis perſonis, quomodo Deus adhuc videatur ut in ſe eſt. 310. 1.
Hæc illatio, qui videt Filium, videt & Patrem, non eſt neceſſaria, ſed connaturalis. ib.
Viſio Dei non eſt cauſa viſionis Creaturarū. 325. 1.
Viſio beatifica eſt formaliter cognitio ſimplex. 332. 1.
Viſio beatifica eſt intuitiva. ib.
Viſio beatifica eſt indicativa, & diſcurſiva virtualiter. ib.
Viſio beatifica eſt directa formaliter. ib. 2.
Viſio beatifica eſt reflexa tantùm virtualiter. 333. 1.
Viſio non videtur in priori, quo videtur eſſentia divina, ſed in poſteriori. 334. 1.
Major eſt diſproportio inter Deum, & Viſionem beati, quàm inter viſionem, & creaturas numero finitas. ib. 2.
Viſio beata menſuratur æternitate participata. 336. 1.

Vita.

Vita quid, & quotuplex. 125. 1.
Qualiter conceptus vitæ Deo competat. 130. 1.
Vita eſt præſtantiſſimus divinitatis gradus. 213. 1.

Vitium.

Quomodo vitia conſiderentur à Theologo. 44. 2.
Deus vitia, & mala in bonum ordinat. ib.

Unio.

Unio Verbi Divini potiùs eſt dicenda terminatio quàm compoſitio. 186. 1.

Unitas. Unum,

Quomodo differant Unitas, ſimplicitas, & identitas. 166. 1.
Unitas triplex.
Unitas traſcendentalis duplicem importat negationem. 347. 1.
Unitas Deo ſummè convenit. ib. 2.
Unitas entitativa eſt Dei proprietas. 348. 1.
Non eadem eſt ratio formalis Unitatis creatæ, & divinæ. ib. 2.

Univocatio, Univocum.

Univocationis gradus quatruplex. 122. 2.

Voluntas

Quomodo divina voluntas ſit indifferens. 235. 1.
Quomodo Deus potuerit velle, & non velle creationem mundi. ib. 2.

Finis Rerum Notabilium.

Digitized by Google